c

ఆంధ్ర మహిళా కార్యకర్తలు

పంథొకటి పాటలు ప్రత్యేకం

ఆంధ్ర మహిళా సభ
హైదరాబాదు
1972

ci

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధిత ముద్రణము

ఆయిదవ సంపుటము

కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు

భారత ప్రభుత్వ - ఆంధ్ర ప్రభుత్వముల
ధనసహాయముతో ముద్రితము

1972

I

With best compliments from
Dr. KAPILAVAI LINGAMURTHY
SAHITYA KALA PEETHAM
NAGARKURNOOL-509 216
Cell: 87907 27772

ANDHRA MAHABHARATAMU

CRITICAL EDITION

Vol. V

Karna, Salya, Sowptika and Stri Parvas

II

ANDHRA MAHABHARATAMU

(Critically edited for the first time)

Editorial Board

PROF. K. LAKSHMI RANJANAM (*Chairman*)

PROF. D. VENKATAVADHANI

Advisory Board

RALLAPALLI ANANTA KRISHNA SARMA

VEMPARALA SURYANARAYANA SASTRY

DEEPALA PITCHIAH SASTRY

Published with the Financial assistance of the Government of India and the Government of Andhra Pradesh, by the Department of Telugu, Osmania University, Hyderabad-(India)

1972

III

KABB107B85

ANDHRA MAHABHARATAMU

Karna, Salya, Sowptika and Stri Parvas

VOL. V

Critically edited by

PROF. K. LAKSHMI RANJANAM

PROF. D. VENKATAVADHANI

PROF. B. RAMA RAJU

SRI C. RANGACHARYULU

TELUGU DEPARTMENT

OSMANIA UNIVERSITY

HYDERABAD (INDIA)

1972

FIRST EDITION

Copies 2,000

Price Rs. 15/- (Rupees fifteen only)

All rights reserved

PRINTED AT THE OSMANIA UNIVERSITY PRESS

Osmania University

Hyderabad-7 (A.P.)

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధిత ముద్రణము

కార్యవర్గ సంపాదకులు

ఆచార్య భుంభవల్లి లక్ష్మీరంజనం [అధ్యక్షులు]

ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటావధాని

సలహా సంఘము

శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ

శ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ శాస్త్రి

భారత ప్రభుత్వ – ఆంధ్ర ప్రభుత్వముల
ధనసహాయముతో ముద్రితము

1972

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధిత ముద్రణము

అయిదవ సంపుటము

కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు.

VII

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధిత ముద్రణము

సంపాదక వర్గము

ఆచార్య ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటావధాని

ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు శ్రీ చెలమచెర్ల రంగాచార్యులు

అయిదవ సంపుటము. కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు

తెలుగు శాఖ

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

హైదరాబాదు

1972

ప్రథమ ముద్రణము

ప్రతులు. 2,000

వెల. రూ. 15/– (పదిహేను రూపాయలు)

సర్వస్వామ్యములు ఉస్మానియా

విశ్వవిద్యాలయము వారివి

ముద్రాపకులు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ ముద్రణాలయము

హైదరాబాదు

1972

FOREWORD

The Telugu Department of the Osmania University undertook the preparation and publication of a Critical Edition of the Andhra Mahabharata and the first volume was released in October 1968 during the Golden Jubilee Celebrations. The Second, Third and Fourth volumes have also been published and released. The fifth volume is under print, and this publication, Santi Parva, is the sixth volume. Two more volumes complete the publication by March 1973.

The Mahabharata is the most popular epic in Telugu language and it is a matter of pride for the Osmania University whose staff has been mainly responsible in undertaking this stupendous job. After all the volumes are published, scholars would be able to get a full picture of the amount of work done and its usefulness to Telugu literature.

I take this opportunity to thank the Government of India and the Government of Andhra Pradesh for having provided funds for this work, and we hope that they would continue such help to enable the University to complete the publication of all volumes as per schedule.

I congratulate all the editors and their colleagues who have done a scholarly job.

N. NAROTHAM REDDY,
Vice-Chancellor.

13-4-1972.

డా.కపిలవాయి లింగమూర్తి

ANDHRA MAHABHARATAMU
CRITICAL EDITION

VOLUME V

Karna, Salya, Sauptika and Stri Parvas

PREFACE

The Editorial Board of the Andhra Mahabharata Project, Osmania University has pleasure in presenting to the Assemblies of Learned men of Andhra the V Volume of the Critical Edition consisting of Karna, Salya, Sauptika and Stri Parvas. In the over-all scheme of Mahabharata these Parvas are not shining examples of story interest like Adi, Virata Parvas and of lofty philosophical interest like Shanti Parva. Nor do they compare favourably with the heroic setup of Bhishma and Drona Parvas. Still they are significant as they bring the Great War to a close and the leading trio Duryodhana, Karna and Sakuni along with all their minions meet the fate which they deserve. Though Karna pales into insignificance before the mighty warriors Bhishma and Drona, he is the pivot of the whole drama of rivalry and enmity of the Kurus and Pandavas. There is the popular saying there is no Mahabharata without Karna. The undeclared son of Kunti Mahadevi, Karna is a combination of the lofty and the mean. Self esteem seems to be the basis of his whole character. Knowing that Pandavas are invincible both by their prowess in battle and the statesman-like vigil of Sri Krishna, their guardian angel, Karna should have honestly advised Suyodhana of the futility of confrontation with the sons of Pandu. It is inexplicable why Karna did not give the correct advice unless we assume that he is a warrior of presumptuous self-esteem and the vein of fatality that runs through the whole of Mahabharata. Even a hot headed and rash fighter like

Aswathama relents occasionally though he had a genuine grievance against Pandavas for bringing about the death of his venerable father Drona by a stratagem. Seeing that Dussasana, the brother of Duryo dhana was killed in a ghastly manner by Bhima within the sight of Kaurava hordes, Aswathama thought ' discretion is the better part of valour ' and sincerely advised his king to make peace with Pandavas even at that late stage. Karna should have pressed this wise counsel. He did not do so. He made a fatal mistakes. By choosing Salya as his charioteer he blindly walked into the trap laid for him by the calculating statesman Yudhisthira. Long before the Kurukshetra war, the eldest of the Pandavas anticipated certain situations and made suitable provisions for them. The commissioning of Salya, king of Madras to accept charioteership of Karna and bring down his morale in the thick of battle, was the device of Yudhisthira. And it worked wonderfully well. Telugu language has a proverb to answer this situation. ' Salya Sarathyamu ' means undermining morale and to lead a man astray.

Karna's pivotal role in Mahabharata and his inveterate hatred to Arjuna were recognised even by the Gods. When mighty Bhishma fought, the supernatural beings did not interest themselves in the sequel to the battle. Nor did they honour better the great Brahmin Drona. But when Karna took the field, the divine beings were moved to interest. Indra, Brahma, Lord Siva and others ran to the skies to witness the stupendous battle. Siva was decidedly in favour of Arjuna. Indra was naturally partial to the Pandava due to paternal feelings. Brahma wavered but the other two brought him round to their view. Karna was undoubtedly a great warrior but he was weighed down by many curses, one pronounced by his Guru Parasurama and another by an engraged Brahmin. His defeat and death were foreknown. The courage and self-confidence of Karna are amazing and did not forsake him to the end. When Salya with the evil intent of distracting Karna's marksmanship while discharging the deadly serpent arrow — when Salya asked him to correct the aim the hero in Karna rose to his heights. He exclaimed bitterly:

" न सन्धत्ते द्विः शरं शल्य कर्णः न मादृशाः शाठ्ययुक्ता भवन्ति "

' Karna does not aim an arrow twice. Men of our calibre are above wiliness.'

Karna fell like a mountain. The prince of Kurus Duryodhana has the quality of supreme self-deception. He hoped to defeat the Pandavas with the feeble help of Salya. This drunken old warrior fell in a few hours. The ocean-like army of Kauravas is reduced to the size of the hoof of a cow. Durydhona still fights on to entire destruction. His uncle, Sakuni, the evil genius of Kauravas, tried to manipulate the cavalry and attack the Pandavas from the rear. Sakuni belongs to the country of Gandhara, the land of Warhorses. He seems to be skilled in weilding the cavalry force. But it is too late in the day. Nakula and Sahadeva on the Pandava side seem to have some knowledge of cavalry movement. They are the nephews of king of Madra. Sakuni died at the hands of Sahadeva.

The imperial master of eleven Akshauhinis—Duryodhana had to flee the battle field with none to follow him, with his terrible mace only as a second. Here onwards the sentiment of pathos reigns supreme in Mahabharata, marred only now and then by ghastliness. The son of Dhritarastra hid himself in the waters of a lake by an occult process. The Pandavas traced him out and drew him from his hiding by piercing words. He came out. Then raged a thundering battle with the mace between Bhima and Duryodhana wherein the Kuru prince was felled like a mighty tree by Bhima, having recourse to a strategem again. The son of Gandhari is unrepentent even now. He exclaims proudly, "I read all the Vedas. I performed many sacrifices. I enjoyed wealth and pomp with the kings of the earth doing me homage. I vanquished invincible foes. Finally is it not a fitting end to such a glorious life to ascend to heaven along with kith and kin, dying on the field of battle."

If a stormy career like that of Duryodhana ended here it would have been really noble. His thirst for revenge against Pandavas was insatiable. Three of his warriors who escaped death in battle—Aswathama, Kripa and Kritavarma—met him secretly before his death. The first among them, the Brahmin warrior Aswathama was hungry for revenge against Pandavas as his father was ignominiously slain on the battle-field by the Panchala prince, Dhristadyumna. Dying Suyodhana anointed him his commander to kill the Pandavas by any means. Aswathama conceived the vile plan

of killing the Pandavas while they were asleep in the night. Sri Krishna advised Pandavas not to rest in the camp as it looked deserted, They removed themselves to a distance. Aswathama and his accomplices fell on the camp at dead of night and mercilessly slaughtered the Panchala princes, the young sons of Draupadi and the rest.

In the earlier parvas we pointed out how dear the action of Mahabharata is to the hearts of Andhras. The warriors of Palnadu, national heroes of Andhra, enacted the great incidents of the ancient epic in their lives. The Sauptika Parva in which Aswathama destroyed his enemies by nocturnal attack was rehearsed in the history of Andhra, in the battle of Bobbili. King Vijayarama Raju of the principality of Vizinagaram (Vizag District), was jealous of the prowess and prosperity of the neighbouring estate of Bobbili. He conspired with the French soldier Bussy and the Hyderabad forces. Together they attacked Bobbili in an unprovoked manner and destroyed the smiling fort of Bobbili. The noble men of Bobbili fell to a man, preferring death to ignominy. The women perished in fire to save their honour. Even the Gods must have been moved at such wanton destruction. King Vijayrama Raju was celebrating his cruel victory. One of the Bobbili warriors, Thandra Paparayudu, brother of Queen Mallamma, vowed to deny the Raja the fruits of his treachery like Aswathama, Papayya entered the Vizianagar camp in the night and killed Vijayarama Raju with the same ferocity. Sauptika Parva is thus re-enacted.

The Stri Parva is the scene of all - round sorrowing and wailing. The Kauravas were completely ruined. The Pandavas were no less ruined. The five brothers, Sri Krishna and his brother Satyaki were the only survivals. Gandhari, Queen of the blind king Dhritarastra dominates the scene. Sri Krishna was sent to the old king to console him and avert the danger of Gandhari cursing Pandavas for killing her sons en-masse. That lady was not only a paragon of virtue, she stood for Dharma. When her son Suyodhana was going to the war-field he sought her blessings. Gandhari, true to her faith in righteousness said " My son, victory will go to the party where Dharma stands." Her anguish now is ' could not Bhima spare one fellow ' one son at least to the aged blind king. "Should he kill the

whole lot" so she wept. Finally she turned to Krishna and said "you were capable of saving this universal destruction by sincere efforts. You were bent upon ruining Duryodhana. Since you failed in your duty to save the Kuru family, may your kinsmen the Yadavas die like this of mutual slaughter" so she cursed the greatest warrior and statesman of the ancient world. Sri Krishna protested and said ' Oh great lady how can you forget the stone-like obstinacy of your son. Did not all the venerable men Bhishma, Drona, the several Maharshis advice him to desist from the path of war. He brought this destruction on himself."

At the time of offering libations, Kunti, mother of Pandavas revealed in public that Karna was her eldest son, born in her maidenhood. King Yudhisthira who came to know it for the first time was all remorse. He killed his own eldest brother not knowing that he was the son of Kunti. This added to the sorrow of Pandavas. They all repaired to Hastinapura taking the blind king with them.

One of the peculiar features of Stri Parva is that poet Tikkana Somayaji employed in this portion a large variety of new metres. Critics often question themselves why the poet showed unusual interest in metrical variety. The stock anwer is that he wanted to show off his skill in manipulating unused metrical schemes. This is doing less than justice to the great artist, Tikkana Somayaji. He might have felt that the situation demanded considerable variety of expression. Several of the Kaurava ladies went to the battle field to look out for the dead bodies of their husbands, sons, fathers, other kith and kin. Some times the head was severed from the body and was lying elsewhere. Similarly other limbs. These poor ladies had to piece together the bodies of their near and dear. The way in which they wailed for them is heart rending. In order to depict the babel of voices, lamentations of mourning ladies, the yells of carnivorous animals and birds prowling in the battle field, Somayaji might have adopted the device of metrical variety.

We are glad to inform the world of scholars and literary men that the ship of the Project of Critical Edition of Andhra Mahabharata is fast steaming into the haven. This is the V Volume. The VI Volume consisting of Shanti Parva is already placed in the hands

of scholars. The VII Volume consisting of Anusasanika Parva—the text of it is printed. Introductory matter is in progress. The VIII and final volume consisting of Aswamedha to Swargarohana Parvas is ready for the press. Altogether by the end of March 1973 the whole scheme will have been fully implemented. The anticipated denouement will be smooth and unimpeded if the Government of Andhra Pradesh is pleased to release the additional financial assistance applied for.

We are grateful to the Vice-Chancellor, Shri N. Narotham Reddy for purposeful direction and advice.

We are thankful to our Editors and office workers who lent a helping hand in giving shape to this volume. The University Printing Press deserves congratulations for neat printing.

30*th October*, 1972.

K. LAKSHMI RANJANAM
Executive Officer

CRITICAL APPARATUS

KARNA PARVA

1. ఆ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 227/16. (O.U. 131). Palm leaf. Except Aranya Parva and Santi Parva, the manuscript contains Adi to Anusasanika Parvas. Condition good. Date Plavanga Jyestha Bahula 14 Thursday which corresponds to 14-6-1787. Scribe: Devalraju Venkatesam copied for Sri Narasimha Apparayanimgaru.

2. ఉ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat Kakinada. No. 143/16. Palm leaf. Complete. Leaves 181. Karna Parva 103-138. Condition good. Scribe: Pattabhiramudu son of Maturu Ramachandrudu, pays homage to the deities (1) Anjaneyulu of Vengolanu, (2) Rajanarendra of Maturu—perhaps he is connected with those villages. Date: Prabhava Sravana Suddha Ekadasi Saturday which corresponds to 14-8-1807. (This manuscript described under 'ఙ' of the Critical Apparatus No. 23 Volume 4, Bhishma and Drona Parvas).

3. ఇ Karna Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Library, Vayalpad, Chittoor Dist. No. O.U. 193. Complete. Palm leaf. Leaves 384, Karna Parva 231-294. Condition good. No details of the scribe are given.

4. ఙ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat Kakinada. No. 159/15. Palm leaf. The manuscript contains Bhishma, Drona, Karna, Salya and Sowptika Parvas. Scribe: Kopparti Venkanna. Date: 12-8-1821. (For further details see Volume 4, Bhishma Parva Critical Apparatus under ఆ).

5. ఈ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 145/15. Scribe: Appanna son of Kondappa. Date:

Promoduta Jyestha Bahula Panchami. Week day is not given. (For further details see Volume 4, Bhishma Parva Critical Apparatus No. 2 under ಈ).

6. ಈ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. No details of the manuscript are available.

7. ೨ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 55/15. Complete. Leaves 169. Condition good. Writing good and legible but leaves look modern. Srbie: Jonnalagadda Vyasulu, second son of Vyaghri copied Karna Parva on Nala, Sravana Bahula 5 Wednesday (20-8-1856).

8. ೨ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 62/15. Complete. Leaves 104. Condition fair. Akalamkam Applacharyulu copied Karna Parva completely on Magha Suddha 8. (No year is given). His guru (Preceptor) is one Singana. At the end of the manuscript a verse is found.....

ఆరయంగా గౌరియిచ్చు నంచిత శుభముల్
భారతి యోగ్యము లిచ్చును
భారత రామాయణములు పాయకవిన్నన్.

9. ಐ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 203/16. No details regarding the manuscript are available.

10. ಒ Karna and Salya Parvas—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 50/15. Palm leaf. Leaves 2-95. Karna Parva starts from 2nd leaf. (Verse 1-29). Complete. Condition damaged. No details of the scribe are given.

11. & Drona, Karna, Salya, Sowptika and Stri Parvas—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. Palm leaf. Leaves 299. Karna Parva starts from leaf 123 and ends with 195. Complete. Condition damaged. The follow-

ing dates are found in the manuscript bùt nowhere the week day is given. The name of the scribe is not known.

Sowptika I canto—Angirasa Phalguna Bahula 13.
Sowptika II canto—Srimukha Chaitra Suddha 7.
Stri I canto—Srimukha Chaitra Bahula 5.
Stri II canto—Srimukha Ashada Bahula 6.

12. ಔ Karna Parva. No. 160/15—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No details of the scribe and date are available. (For further details see Volume 4 Bhishma Parva Critical Apparatus No. 12 under ಔ).

13. ಕ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada No. 73/15. Complete. Condition good. Leaves 1-81. Manuscript also contains Virata Parva. At the end of Karna Parva the following note is found, Unnam Ramaiah copied for self-reading as per the copy of Gollamudi Seshaiah on Dhurmati Vaisakha Suddha Thursday (16-5-1861).

14. ಖ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 29/15. No details of the manuscript are available.

15. ಗ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 249/16. No details of the manuscript are available.

16. ಘ Karna Parva—Osmania University Library. No. 685. Palm leaf. Complete. 269 Leaves. Condition fair. Manuscript also contains, Bhishma Parva, Karna Parva 128-269. Gandluri Kondalarayadu, Karnam of Chinna Marruru copied the manuscript for Rajasri Janampalli Ranga Reddy. Date: Ananda Sravana Suddha 10. (No week day is given).

17. ಙ Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 1038. Palm leaf. Condition good. Leaves 124. First two leaves are lost. Writing clear. The following note is found at the end of Karna Parva. Completed on

Monday Vikriti Kartika Suddha Panchami (17-11-1890). In Fasli 1179 (1770 A.D.) crops dried up for want of rains.

18. ఆ Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 509. Palm leaf. Manuscript also contains Salya and Mousala Parvas. Leaves 164. Karna Parva occupied 1-83 leaves. Complete. At the end of Karna Parva it is said that Gantla Venkanna copied as per the copy of Boddupalli Ramanna on Vijaya Margasira Bahula Dasami Thursday (28-12-1773). At the end of Salya Parva it is mentioned Vijaya Magha Bahula Dasami Sunday which corresponds to 6-2-1774. Last leaves are damaged.

19. ఌ Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 553. Palm leaf. Condition Good. Complete. The manuscript also contains Salya Parva. Karna Parva completed in 66 leaves. The last leaves of Salya Parva are not numbered. Scribe: Janyavula Rama Swami copied Karna Parva on Kalayukti Magha Bahula Ekadasi. (No week day is given). At the end of 2nd canto of Salya Parva it is found that the copying was completed on Kalayukti Magha Bahula Saptami Wednesday (24-2-1859).

20. ఠ Karna Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75077. Complete. Condition injured. The left hand side of the leaves containing numbering are damaged. Leaves are lost here and there. At the end of 2nd Canto of Karna Parva it is stated that Gunturu Lakshmi Narasaiah copied Karna Parva 2nd Canto Vijaya Chaitra Bahula Shasti Monday (12-4-1773). At the end of 3rd Canto it is state that Pudala Seshaiah copied 3rd Canto of Karna Parva on Vilambi Aswija Bahula Panchami Saturday (10-10-1778).

21. ౘ Karna Parva—Theosophical Society Library Adyar Madras. No. 75051. No information regarding scribe and date is available. (Also described No 32 under ౙ of Volume IV Bhishma Parva).

22. Karna Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. D. 103/M 72. Condition good. Complete. Leaves 44. Palm leaf. No details of the scribe or date are given.

23. Karna Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. D. 104/M 74. Condition not good. Complete. Leaves 66. No details of the sribe or date are given.

SALYA PARVA

1. ಅ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. No details of the manuscript are available.

2. ಆ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 249/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

3. ಇ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 29/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

4. ಈ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 160/15. Complete. Condition fair. Leaves 326. Besides Salya Parva the manuscript contains Bhishma, Drona, Karna, Sowptika, Stri to Swargarohana Parvas. Salya Parva spread over leaves 177 to 208. No details of the scribe are found.

5. ಉ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. Leaves 299. Salya Parva extends from leaf 196 to 256. The name of the scribe is not found. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 11 ಓ).

6. ಊ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 203/16. No details of the manuscript are available.

7. ಎ Salya Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Library, Vayalpad, Chittoor. No. 193. No details of the scribe and date are found. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 3 ಇ).

8. ಏ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 142/15. Details of the manuscript are not available,

9. ಐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/16. Scribe: Pattabhiramudu son of Maturi Ramachandrudu. Date: 14-18-1807. (For further details see Karna Parva ,Critical Apparatus No. 2 'ಆ').

10. ಒ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 145/15. Scribe: Appanna son of Kondappa. Date: Promoduta Jyestha Bahula Panchami. No week day is given. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus 5 'ಈ').

11. ಓ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 159/15. Scribe: Kopparti Venkanna. Date: 12-18-1821. (For further details see Bhishma Parva, Critical Apparatus No. 2 'ಅ').

12. ಔ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 235/16. Palm leaf. Complete. Condition injured. Leaves 76. Manuscript also contains Karna, Sowptika, Mahaprasthana and Swargarohana Parvas. The manuscript is much damaged at the end. Leaves are broken. Salya Parva extends from leaf 31 to 76. Leaves 49 and 50 are missing. Nadimpalli Narsappa copied Salya and Sowptika Parvas for self-reading. The dates of the scribe are as follows:

(i) At the end of 2nd Canto of Sowptika—Bhava Sravana Bahula Dwadasi Friday (12-8-1814).

(ii) At the end of Salya Parva—Bhava Nija Bhadrapada Suddha Dwitiya Sowmya Vasara (Wednesday).

One interesting correction may have to be made here with regard to the copying of Sowptika Parva as noted earlier (Critical Apparatus Bhishma Parva, Volume 4. No. 2 under ಅ). The 'descriptive_sheet does not actually mention the year Chitrabhanu. The scribe says Hama Samvastara Aswija Suddha Saptami Thursday. The word Hama here may be Persian word means the same or

identical. This means that Sowptika Parva was written by Vrisha Aswija Suddha 7 Thursday.

13. ఙ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada-No. 127/15. Palm leaf. Incomplete. Condition damaged. Leaves 116. Manuscript also contains Karna Parva. Last leaves of Salya Parva are broken. Chagantipati Appaya copied for Nagendla Naganna son of Ramaiah. The date portion is damaged.

14. ఞ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 140/15. Palm leaf. Condition good. Leaves 252. Manuscript also contains Sowptika and Santi Parvas upto 5th Canto. Salya spread over 1-68 leaves. Chinepu Rama-subbanna son of Narayanappa copied the manuscript. A date is found at the end of Salya Parva Canto II. Siddarthi Pushya Suddha Tadiya. (No week day is given) The following slokas are found at the end of the manuscript.

కరకృత మపరాధం క్షంతు మర్హంతి సంతః
యాదృశం పుస్తకం దృష్ట్వాతాదృశం లిఖితం మయా
అబద్ధం వా సుబద్ధం వా మమదోషో నవిద్యతే
దృష్టిప్రదోషాత్ స్మృతి విభ్రమాద్వాయ దర్థ
హీనలిఖితం మయాత్ర తన్మార్జయిత్వా
పరిశోధనీయం కోపోనకుర్యాత్ ఖలులేఖనస్య.

In the colophon of every aswasa the word 'Yuddha Panchaka' is added. This is not found in the printed texts.

15. గ Salya Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 553/S. Scribe: Janyavula Rama Swami. Date: 24-2-1859. For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No 19. 'ఝ'.

16. ఘ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 150/15. Palm leaf. Manuscript contains Karna, Salya and Stri Parvas and a Yakshagana called Garudachalam. Condition damaged. Leaves 142. Salya

Parva extends over 56-100 leaves. The dates are as follows:

(i) At the end of Salya Parva: Iswara Pushya Suddha Ekadasi Sunday (18-1-1818).

(ii) At the end of Stri Parva: Iswara Magha Suddha 3, Sunday (8-2-1818).

17. ಜ Salya Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 509/S. Scribe: Gantla Venkanna. Date 6-2-1774. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 18. ಐ).

18. ಐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 226/16. (131 O.U.). Scribe: Devalaraju Venkatesam. Date: 14-6-1787. (For durther details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 1. ಅ).

19. ಟ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 13/16. No details of the manuscript are available.

20. ತ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 154/16. Palm leaf. Condition fair. Leaves 236. Manuscript contains Karna to Swargarohana Parvas except Santi and Mousala. Leaves 101-166 contain Salya Parva. Some leaves are missing in the middle. No details of the scribe are found.

21. ದ Salya Parva—Theosophical Society Library Adyar, Madras. No. 75051. Palm leaf. Condition injured. Leaves 354. Manuscript contains Bhishma, Salya, Drona and Karna Parvas. Leaves 86-146 contain Salya Parva. No details of the scribe are found.

22. ನ Salya Parva—Theosophical Society, Library Adyar, Madras. Palm leaf. No. 75078. Condition good. Leaves 250. Manuscript contains Salya, Sowptika and Stri Parvas. The portion that contains the numbering is damaged. Scribe; Guntur Lakshmi Narsu copied the

manuscript on Vijaya Ashada Bahula Chaviti Bhargava Varam (Friday 8-7-1773).

23. ಶ Salya Parva—T. M. S. S. M. Library, Tanjore. No. 77/D. 108. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 91. Scribe: Peddiraju son of Ayyapa Raju, grandson of Carikonda Gurva Raju copied as per the copy of Vanagaram Lakshmaiah on Prajotpathi Pushya Bahula Padyami (No week day is given). The scribe pays homage to Sri Vanagaram Vaikunta Raya and Sivabhutam Alagha Perumal. Probably Vanagaram may be the place of the scribe.

24. ಐ Salya Parva—T. M. S. S. M. Library, Tanjore. No. 78/D. 109. Palm leaf. Complete good. Leaves 61. Scribe Palagiri Venkata Satya Kumarudu copied as per the manuscript of Rachalappa on Angirasa Caitra Bahula 14 Angaraka Varam (5-4-1692).

SOWPTIKA PARVA

1. ఉ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 11 ఒ).

2. ఙ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 159/15. Scribe: Venkanna son of Kopparti China Ramesam. Date: 12-18-1821. (For further particulars see Karna Parva, Critical Apparatus No. 4 ౙ).

3. ఞ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 45/16. Palm leaf. Leaves 28. Condition not bad. Complete. Scribe: Bhuvanapalle Adinarayadu. Date: Rudhirodhgari Caitra Bahula Tuesday. Tithi is not given. The following defective verse is found at the end.

అరుదైన భీష్మపర్వము
సరసముగను ద్రోణకర్ణశల్య సౌప్తికం (?)
బిరుదైన యుద్ధ పంచక
మురహరి కల్పించె వాగ్రిసె మోదము మీరన్.

4. ట Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 140/15. Scribe: Chinepu Rama Subbanna. (For further particulars see Salya Parva, Critical Apparatus. No. 14 ఖ). Sowptika Parva extends over leaves 68-98.

5. ఠ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 36/15. Palm leaf. Leaves are not numbered, Condition fair. Details of the scribe and date are not available.

6. డ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 14/16. Palm leaf. Leaves 64. Condition good,

Complete. Jonnalagadda Vyaghri, second son of Vyasulu copied Sowptika Parva on Rakshasa Aswija Suddha Panchami Jayavaram (16-10-1855).

7. ೨ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 186/15. Palm leaf. Leaves 198. Manuscript also contains Sowptika and Anusasanika Parvas. Sowptika Parva extends from leaves 182-198. Complete. Condition fair. The following note is found at the end of Anusasanika Parva. Bapiraju son of Nandivada Suryanarayana copied Anusasanika Parva for Venkatadri son of Kannini Ramanappa on Pingali Sravana Suddha Panchami Saturday (26-7-1857).

8. ೨ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 122/15. Palm leaf. Leaves 137. Manuscript also contains Drona Parva. Condition injured. Sowptika Parva starts from leaf 137 and ends with 149. No details of the scribe or date are available.

9. ೮ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 241/16. Palm leaf. Leaves 44. Condition good. At the end of 2nd Canto Vaddiparthi Seshaiah (Venkataraju) copied for self as per the copy of Venkataraju Adiraju Mangaiah on Rakshasa Bhadrapada Bahula Wednesday (The tithi is not given).

10. ೯ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 250/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

11. ೬ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/16. Palm leaf. Scribe: Pattabhiramudu, son of Maturu Ramachandrudu. Date: 14-18-1807. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 2 ೮).

12. ೧೦ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

13. ಕ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 154/16. Palm leaf. (For further details see Salya Parva Critical Apparatus No. 20 ಕ).

14. ಖ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 160/15. Palm leaf. Leaves 326. The manuscript also contains Bhishma to Stri Parva and Aswamedha to Swargarohana Parva. No details of the scribe or date are available.

15. ಗ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

16. ಘ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 249/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

17. ಚ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 203/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

18. ಙ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 145/15. Palm leaf. Scribe: Appanna son of Kondappa. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 5 ಕ).

19. ಛ Sowptika Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple, Vayalpad, Chittoor District. No. 193. Manuscript contains Bhishma, Drona, Karna, Salya and Sowptika Parvas. Sowptika spread over in leaves 363-384. No details of the scribe and date are available.

20. ಜ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 131. Scribe: Devalraju Venkatesam. Date: 14-6-1787. (For further details see Karna Parva No. 3 ಖ).

21. ಝ Sowptika Parva—Andhra University, Waltair. No. 141. Palm leaf. Leaves 234. Condition good. Besides Sowp-

tika, this manuscript contains Salya, and Anusasanika Parvas. Sowptika spread over leaves 75 to 109. The scribe Garbham Jagannadham copied Salya Parva on Parabhava Magha Suddha Dasami Wednesday (26-1-1847.) At the end of Sowptika Parva there is this note: Parabhava Phalguna Suddha Dasami Wednesday (24-2-1847). It was stated at the beginning of Sowptika Parva that the scribe commenced copying it on Parabhava Phalguna Suddha Saptami Sunday 21-2-1847. By this it can be stated that the scribe took 4 days to copy Sowptika Parva. He copied and submitted the manuscript to Maharajahsri Raja Venkata Ranga Rao Bahadur—Probably of Bobbili, Srikakulam District. It is stated that the manuscripts of the Rajahs of Bobbili were transfered to Andhra University Library. The Anusasanika Parva was copied by the same scribe on Kilaka Magha Suddha Panchami Monday.

22. ಸ Sowptika Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. Palm leaf. No. 75075. Condition fair. Complete. Leaves 267. Besides Sowptika the manuscript contains Bhishma, Aswamedha Mousala, Mahaprasthanika and Swargarohana Parvas. Leaves 248-267 contain Sowptika Parva. Butchi Reddy son of Chattu Parvata Reddy copied the manuscript. The scribe belongs to Chadrapalagotra. No information regarding date.

23. ಐ Sowptika Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75078. Palm leaf. Scribe: Gunturu Lakshmi Narsu. Date: 8-7-1773. (For further details, see Salya Parva Critical Apparatus No. 22 ನ).

24. ಠ Sowptika Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. 80. Palm leaf. Leaves 37. Condition not bad. Complete. Date: Angirasa Bhadrapada Bahula 13 Wednesday (28-9-1692).

STRI PARVA

1. ఆ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 11 'ఓ').

2. ఆ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 14/16. Palm leaf. Leaves 65-117. Complete. Condition very good. Scribe: Maddirala Subba Rao. Date: Rudhirodhgari Bhadrapada Bahula Dasami Jayavaram. (The date is not verifiable).

3. ఇ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 124/15. Palmleaf. Complete. Condition good. Leaves 85. Besides Stri Parva, this manuscript contains Asramavasa Parva. The 3rd Canto of Asramavasa is incomplete. Stri Parva is included from leaf 70 to 85. At the end of Asramavasa Parva Maddali Lakshminarayadu copied on Vijaja Kartika Bahula Padyami Wednesday (not verifiable).

4. ఈ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 155/15. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 357. Stri Parva is included in leaves 1-28. Besides Stri Parva, the manuscript also contains Santi and Anusasanika Parvas. Writing good but no details regarding scribe or date are given. Invocations to Sri Nettikanti Anjaneya and Nanjundeswara are found.

5. ఉ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 174/15. Palm leaf. Condition fair. Complete. Leaves 229. Leaves 157-184 contain Stri Parva. Besides this the manuscript contains Santi, Asramavasa, Mousala, Mahaprastanika, and Swargarohana Parvas. The following information is found in the manuscript:

1. At the end of Santi, and Stri Parvas: Vellala Seshaiah copied for self the six Cantos of Santi and two Cantos of Stri Parva on Parabhava Margasira Suddha Panchami Monday (23-11-1846).

2. At the end of Asramavasa: The same scribe completed copying of Asramavasa Parva on Viswavasu Magha Suddha Panchami Sthiravaram (31-1-1846).

   లక్షణ మెరుగను ప్రతిదగ
   వీక్షించి లిఖించినాడ నిందుల తప్పుల్
   అక్షరలోపము లొదవిన
   లక్షణవిదులార సైచి లిద్దుడొగిన్.

3. Mousala Parva: Viswavasu Magha Suddha 15 Tuesday (10-2-1846).

4. Mahaprasthanika: Viswavasu Magha Bahula Panchami Monday (16-2-1846).

5. Swargarohana: Viswavasu Magha Bahula Ekadasi, Bahnuvaram (22-2-1846).

   తైలార్ద్రిప్రజే జలార్ద్రజే చోరాదగ్ని భయాత్తథా
   భగ్నపృష్ఠ కటిగ్రీవ స్తబ్ధదృష్టి రధోముఖః
   మూర్ఖహస్తేన నోపే యాదేవం వదతి పుస్తకం.

6. ఉ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 173/15. Palm leaf. Complete. Condition good. Anusasanika is also included in this manuscript. No further details are available.

7. ఎ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 160/15. (For further details see Salya Parva, Critical Apparatus No. 4 ఈ).

8. ఏ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

9. ಞ Stri Parva—Osmania University Library. No. 395. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 134. Stri Parva extends over leaves 1-34 and Santi Parva starts and ends abruptly with 4-24. Name of the scribe is not given but the date is as follows: Pingali Phalguna Bahula Saptami. (No week day is given).

10. ಟ Stri Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Vayalpad, Chittoor District. (O.U. No. 192). Palm leaf. Scribe: Patibanda Pitchaiah. He belongs to the Aruvelasakha, a sect among Telugu Niyogis. Date: Vikari Puhsya Suddha 4. (No week day is given). But the date of the manuscript can be ascertained from the 3rd and 4th Cantos of Santi Parva which is also included in this. It corresponds to 3-2-1840. (For further details of the manuscript see Aranya Parva, Volume 2, Critical Apparatus ಪ.)

11. ಠ Stri Parva—Andhra Mahabharata Project, O.U. No. 42. Palm leaf. Condition injured. Leaves concerning Mahabharata are 118. Stri Parva is included in leaves 217-238. Besides Stri Parva, the manuscript also contains Santi Parva, Kuchelopakhyanam, Rukmangada Caritra, Padmapuranottara Khandamu. Ure Krishnaiah copied it by Sadharana Magha Bahula Vidiya Monday (17-2-1851). At the end of Padmapurana of Madiki Singana which is complete the scribe adds the following information. Ure Krishnaiah started copying on Sowmya Margasira Bahula Saptami and concluded on Phalguna Bahula Amavasya Wednesday for Bhadramraju Seshachalam Pantulu garu.

12. ಡ Stri Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple, Vayalpad. Chittoor District. No. 194. Palm leaf. Complete. Condition good. Leaves 279. Stri Parva spread over 260-279 leaves. Besides Stri Parva the manuscript contains Santi Parva and Anusasanika Parva. At the end of the 2nd Canto of Anusasanika Parva a note is found as follows:

Peddibhatlu son of Munipalle Subba Sastrulu copied 2nd Canto of Anusasanika Parva on Kilaka Kartika Suddha Ekadesi. (No week day is given). At the end of the 2nd Canto of Stri Parva a date is found as follows. Parabhava Aswija Suddha Dwadasi. (No week day is given). The scribe pays homage to Sri Rangeswara.

13. ಕ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 227/16. (O.U. 131). Scribe: Devalraju Venkatesam. Date: 14-6-1787. (For further details see Karna Parva Critical Apparatus No. 1 'ಆ').

14. ಕ Stri Parva—Andhra University, Library Waltair. No. 356. Palm leaf. Complete. Condition good. Leaves 273. Stri Parva is included in leaves 160-198. Besides this Parva, the manuscript also contains Udyoga, Asramavasa and Mousala Parvas. Scribe: Devulapalli Venkayya. He copied Udyoga Parva by Plavanga Ashada Suddha Panchami Sthiravaram and submitted it to Maharaja Sitaramachandra Rangarayanimgaru. Stri Parva was copied in the year Plavanga as per the copy of the Mamidanna Venkanna. There are no further particulars of the date. He copied Asramavasa Parva by Plavanga Ashada Bahula Panchami Friday (1-8-1847).

15. ಕ Stri Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75052. Palm leaf. Condition fair. Complete. Stri Parva extends over leaves 1-33. Besides Stri Parva the manuscript includes Udyoga, Virata, Sowptika Parvas. No details of the scribe and date are given.

16. ಆ Stri Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75078. Palm leaf. Scribe: Gunturu Lakshminarsu. Date: 8-7-1773. (For further details see Salya Parva Critical Apparatus No. 22 ಸ).

17. ಅ Stri Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. 81/D112. Palm leaf. Condition not bad. Complete. Leaves 35.

No further details are available. Scribe: Peda Ayyaparaju son of Gurava Raju and grandson of Ayyaparaju copied the manuscript by the evening of Monday Prajotpatti Margasira Bahula Panchami. This corresponds to 30-11-1691. The scribe mentions the Saka year 1613. He belongs to Apastambasatra Yuzurveda, and Koundinya gotra.

ఉపోద్ఘాతము

కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములతో గూడిన ఈ యైదవ సంపుటమును ఆంధ్రావళిమోర్లిల ఉంచుటకు సంతసించుచున్నాము. మహాభారత యుద్ధము ఈ పర్వము లలో దావాగ్నివలె ప్రజ్వరిల్లి ఉభయస్కంధావారము లందలి స్త్రీ జనము శోకాశ్రు వర్షముచే నిశ్శేషముగ చల్లారినది. పేరునకిది పాండవుల విజయమే కాని అశ్వత్థామ చేసిన దారుణవధచే పాండవపక్షముగూడ ఆయన్నదమ్ములైదుగురును శ్రీ కృష్ణుడు, సాత్యకి మున్నగు మరికొందఱును వెలిగా నిర్మూలమైనది. భారతవర్షము వీరశూన్యమై వట్టిశ్మశానమువలె నున్నది. దీని నుద్దేశించియే దుర్యోధనుడు ధర్మరాజు నిట్లధిక్షేపించెను.

ఓడివచ్చినాఁడ నుద్ధతి నాకేల
యుడుకుమాని నీవ యుర్వియేలు
గుఱ్ఱములును నేనుఁగులు లేని బయలు నీ
తలనె కట్టికొనుము ధర్మతనయ

శల్య. 2-72

భీష్మపర్వము నందు శుద్ధవీర కృత్యముగా నడచిన కురుక్షేత్ర సంగ్రామము, ద్రోణపర్వము నందు రౌద్రమున కాలవాలమయి, అనంతరపర్వములందు బీభత్ససంభరితమై స్త్రీ పర్వమునందు కరుణసాగరమై శాంతించినది. జయించిన వారును ఓడినవారును తుదకు ఏదియు గెలువలేదు. మహాభారతసందేశ మదియే. ఐనచో కురుక్షేత్రసంగ్రామము వ్యర్థ ప్రయత్నమా అన్నచో కాదు. అచ్చట ఎవరోడినను ఎవరుగెల్చినను ధర్మము జయించినది. ధర్మమును రక్షించు యత్నములో సధర్ములును అధర్ములును గూడ నిహతులు కాక తప్పదు. అందుచే ధర్మరక్షకమైన సంగ్రామము విధివిహితమే అగుచున్నది. పదునెనిమిది అక్షౌహిణుల సైన్యనాశనమునకు స్థానమయ్యును కురుక్షేత్రము ధర్మక్షేత్రమని ప్రశంసింపబడుట కిదియె కారణము. ధర్మము యొక్క జయమును సాధించుట మానవుని కర్తవ్యమని శ్రీ కృష్ణుడు ఎన్నడో చాటెను.

సారపు ధర్మమున్ విమలసత్యము బాపముచేత బొంకుచేఁ
బారముఁ బొందలేక చెడ బాటిన దైనయవస్థ దక్షు లె
వ్వార లుపేక్ష సేసి రది వారలచేటగుఁ గాని ధర్మని
స్తారకమయ్యు సత్య శుభదాయకమయ్యును దైవముండెడున్

ఉద్యో. 3-273.

కర్ణపర్వము — కథాసారము

అది మహాభారతయుద్ధము పదునేనవ దినము పూర్వరాత్రము. ఆచార్యుడు ద్రోణుడు నాటి సాయంతనమున సంగ్రామహతు డయ్యెను. సుయోధనుడు కొలువుచేసి తమ ముందు కర్తవ్యమేమని దొరలను అడిగెను. అశ్వత్థామ యిట్లు పలికెను "ఆదరము (రాజభక్తి), ఉత్సాహము, ధార్ష్ట్యము, నీతి అను సద్గుణములు దైవ సహాయమున్న చో విజయమును కలిగించును. ఇట్టి సద్గుణములకు నిలయులైన ఉజ్జ్వలాత్ములు (భీష్మద్రోణు లనుట) చనిరి. అయినను నీవు తొంటి శౌర్యము వీడనేల. శేషించిన రథికులుమాత్రము తక్కువవారా. మనము కర్ణుని సేనాముఖము చేసికొని విజృంభితము" రారాజున కిది నచ్చిన యుపదేశము. అతడు దైవోపహతబుద్ధి గురు భీష్ములు పక్షపాత మనస్కులై పాండవులను చెయిజార్చిరనియు, కర్ణుడు తనకు పరమాప్తుడగుటచే కౌంతేయులను నిర్దయగా మర్దించుననియు, విజయము తనకు తథ్యమనియు ఆతని విశ్వాసము. సూర్య నందనుని మహావైభవముతో సేనాధిపత్యమునం దభిషేకించెను. కేతువునందు హస్తి కక్ష్య మెరయగా, హంస వర్ణములైన యశ్వములం బూన్చిన రథమెక్కి కర్ణుడు సమరా భీలుడై వెలిగెను.

ఆతడంత తన సేనను మకరవ్యూహముగా పన్నెను. తుండంబున తాను నిలిచి, కన్నుల యందు శకుని ఉలూకులను నిల్పెను. శిరస్సున అశ్వత్థామయు, కంఠ మున దుర్యోధన సోదరులును, ఉదరమున రారాజును, ముందటివారు పాదమున నారా యణ గోపాల బలముతో కృతవర్మయు, దక్షిణ పాదమున ద్రిగర్త దాక్షిణాత్య బలము లతో కృపాచార్యుడును, వెనుక భాగమున నానాదేశసేనతో శల్యుడును ఇతర రాజులును మోహరించిరి. అంత యుధిష్ఠిరుని యనుమతిపై సవ్యసాచి తమ సైన్యమును అర్ధ చంద్ర వ్యూహముగా నమర్చెను. అందు తాను మధ్యప్రదేశమున నుండి భీమ ధృష్ట ద్యుమ్నులను రెండు శృంగములను నిలిపెను. యుధిష్ఠిర నకుల సహదేవులు వీరి వెన్నున నుండిరి. ఇట్లు పన్నిన యుభయబలములును భూరి భేరీ ముఖతూర్యములు మ్రోయు

చుండ భయంకరముగ తలపడెను. ఆ తుముల యుద్ధమునందు దుశ్శాసనుడు సహదే వునితో పోరి మూర్ఛిల్లెను. కర్ణుడు నకులుని దాకి వానిని విరథుని జేసి యవమానించెను. తన చాపమును మాద్రి పెద్దకొడుకు కంఠమునకు తగిలించి, లాగి పడవైచెను. అట్లు చేజిక్కిన నకులుని కర్ణుడేల సంహరింప డాయెను అనుప్రశ్న పొడమును. ఇచ్చట మనము కర్ణుడు కుంతీదేవికి చేసిన బాసను స్మరింపవలెను. అర్జునుడు తప్ప పాండవు లెవరైన తనకు యుద్ధమునందు చిక్కినచో వారిని చంపక విడుతునని మాట యిచ్చెను. సవ్య సాచిని సంహరించుటయో, ఆతనిచే తాను చచ్చుటయో తప్పదని పలికెను (ఉద్యోగ-4-68,69). దీని కనుగుణముగ సహదేవాగ్రజుని విడిచి పుచ్చెను. ఇంతలో దుర్యోధనుడు ధర్మరాజుతో తలపడి యోడిపోయెను. కర్ణుని తొలినాటి యుద్ధ మట్లు ముగిసెను.

రెండవనాడు సంగ్రామమునకు నడచుచు కర్ణుడు తన రథమును సుయోధనుని రథమునకు దగ్గరగా తెచ్చి యుత్సాహ వాక్యములు పలికెను తనకును అర్జునునకును గల పరాక్రమ సామర్థ్యముల భేదములు, అస్త్రతారతమ్యమును వివరించి పార్థునకు శ్రీ కృష్ణునివంటి మహాయోధుడు సారథిగా నున్నాడు, తనకట్టి మహాసారథి లేకుండుట లోపమనియు, మద్రరాజును తన సారథ్యమునకు ఒప్పించినచో ఈనాడు తాను సవ్య సాచిని కూల్చుట తథ్యమనియు ఉపన్యసించెను. కర్ణసారథ్యమునకు శల్యుడు ఒకమాత్ర మున అంగీకరింపక ఆగ్రహమును నటించెను. వాస్తవమునకు ఉపప్లావ్యమునందున్న ప్పుడే యుధిష్ఠిరుడే సన్నివేశమును ఎదురుచూచి, కర్ణసారథ్యమున కంగీకరించి, యుద్ధ ములో వానిని నిరుత్సాహపరచి తమకు తోడ్పడవలయునని శల్యుని ప్రార్థించి యొప్పిం చెను. (ఉద్యోగ-1-110) దురదృష్టవంతుడైన కర్ణుడు విధిప్రాతికూల్యముచే శల్యుని సారథిగా కోరుకొని తన చావునకు తానే పునాదివైచెను. ధర్మనందనుని జీవగ్రాహముగా పట్టుకొనుమని పేరాసతో దుర్యోధనుడు తన మిత్రుని యుత్సాహపరచెను. శల్యసారథి కముగ కర్ణుని రథము పాండవబలముల కురుకుచుండెను. మహాస్త్రములు ప్రయోగించి కౌంతేయుల నింతలో రూపుమాపుదునని కర్ణుడు శల్యునితో దంభములు పలుకుచుండెను. దానిని సహింపక మద్రరాజు అర్జునుని పరాక్రమకృత్యముల నుగ్గడించి ఆతనికి నీవు దీటుగావని నిరసించెను. కర్ణుడు రోషించి మద్రదేశాధీశ్వరుని, ఆతని దేశమును తూల నాడెను. శల్యుడు హంస కాకీయోపాఖ్యానమును ఉపన్యసించి కర్ణునికి మనోవేదన కలి గించెను. కర్ణుడు పరశురాముని యాగ్రహమునను, బ్రాహ్మణశాపముచేతను తనకు గలి గిన యస్త్రవైకల్యాదులను చింతాక్రాంతుడై స్మరించెను. ఐనను శ్రీ కృష్ణపార్థుల నెది రించి విజయమో వీరస్వర్గమో చూరగొందునని సూతసుతుడు దీక్షతో ప్రకటించెను.

ఇట్లు విజృంభించిన కర్ణుడు పాంచాలకుమారుల పెక్కండ్రను చంపి, అర్జునుడు లేనియదను చూచి పాండవముఖ్యునిపై కలిసి ఆ మహారాజును మిక్కిలి చికాకు పరిచెను. యుధిష్ఠిరుడును హతసారథియై చేయునది లేక రణపరాఙ్ముఖుడై వెడలిపోవు చుండ అంగరాజాతనిని వెంబడించి నీచపుమాటలచే నొప్పించెను. ''నీవు క్షత్రియుడవు కావు బ్రాహ్మణాచారవేదివి. యాగములు చేసికొనుచు ఇంటనుండుము.'' అని కారులు పలికి కుంతీదేవి కిచ్చిన బాసను తలచి యాతనిని విడిచిపెట్టెను. ఆరాజోత్తముడు శరీరమును మనస్సును మిక్కిలి నొవ్వగా తన చిన్నతమ్ములైన నకుల సహదేవులను వెంటనిడికొని ఒకింతసేదతేరుటకై స్కంధావారమునకు పోయెను. భీముడు, అర్జునుడు, దృష్టద్యుమ్నుడు, సాత్యకి మున్నగు మహారథులు రణభారమును తలమునకలుగా వహించుచుండిరి. ఇంతలో వాయునందనుడు మహోద్రేకముతో రారాజును చేరి భయంకర యుద్ధము చేయుచుండెను. కర్ణుని దృష్టిని పాండవాగ్రజు నుండి మరల్చుటకు కాబోలు శల్యుడు దుర్యోధనుని యాపన్నస్థితిని కర్ణునకుచూపి నీ మిత్రుని ముందు కాపాడుకొను మని హెచ్చరించగా రాధేయుడు ఆ వంకకు మరలెను.

ఆహవరంగము నందు అన్నగారు కాన్పించకపోవుటచే అర్జునుడు కలతచెంది యాయనన క్షేమమును విచారించుటకై స్కంధావారమునకు శ్రీకృష్ణ సహితముగా పోయెను. పార్థుడింకను కర్ణుని సంహరింపలేదని తెలిసికొని యుధిష్ఠిరుడు తమ్ముని చాల కోపగించెను. గాండివమును శ్రీ కృష్ణునికై ఇమ్మనెను. అగ్రజుని శిరస్సు ఖండింతునని యర్జునుడు ఖడ్గము దూసెను. చిలికి చిలికి గాలివానయైనట్లు అత్యంతప్రమాద భూయిష్ఠమైన సన్నివేశ మేర్పడగా మహానీతివిదుడైన వాసుదేవు డడ్డుపడి కష్టముమీద ఆ యన్నదమ్ములను శాంతింపజేసెను. అగ్రజుని ఆశీస్సులుగొని సవ్యసాచికర్ణ సంహారమునకు కృతనిశ్చయుడై వెడలెను. తమ్ముడు సంగ్రామక్షేత్రమున కనిపించకపోవుటచే భీముడు ఆతురతచెంది విశోకుడను తన సారథిని పార్థుని వార్త లరయుటకై పంపెను. ఈ లోపల నాతని యదృష్టదేవత వాయునందనుని అనుగ్రహించినట్లు ఖలుడైన దుశ్శాసనుడు భీముని యగ్రస్థలికి వచ్చెను. పెక్కు సంవత్సరముల నుండి ఎదురుచూచుచున్న శుభ సమయ మాసన్నమయ్యెనని సంతసించి దుర్దాంతక్రోధ కృతాంతుడై బకవైరి దుశ్శాసనుని పొదివి తప్పించుకు పోనీయక లోకభీకరముగ వానిని వధించి నెత్తురుత్రావి రౌద్ర నృత్యము చేయుచుండెను. కౌరవబలమంతయు భయావిష్టమై పారిపోజొచ్చెను. కర్ణుడు కాని దుర్యోధనుడు కాని దుశ్శాసనుని రక్షింపలేరైరి. అశ్వత్థామవంటి తీవ్రవాది కూడ రారాజును చేరి ఇప్పుడైన సంధికి ఒడబడుమని హితవు చెప్పెను.

పాండవుల యట్లు రాధాసుతుండునాడు
పలుకులకు నియ్యకొను నీవు బ్రదుకు తెరువు
పట్టు బ్రదికిననెల్ల శుభములుఁ గలుగు
నీసు మానుము చచ్చిననేమి గలదు.

కర్ణ. 3—272.

మూర్ఖచిత్తుడగు గాంధారేయుడు మిత్రుల హితోక్తులను వినడయ్యెను.

కర్ణార్జునులు చరమయుద్ధమునకై తారసిల్లిరి. లోకోత్తరమైన యా సంఘట్టనమును కవి యిట్లు వర్ణించెను.

కరి కరి గిరి గిరి నంభో
ధర మంభోధరముఁ బెలుచఁదాఁకిన క్రియఁ దా
కిరి కడఁగి గగనతటియును
ధరణియు బ్రోయుచు వడంక ధరణీనాథా. కర్ణ. 3—277

ఎన్నడు లేనిది దేవతలుకూడ ఆమహావీరుల దారుణ సంగ్రామమును వీక్షించుటకై బారులుకట్టి యాకసమున నిలిచిరట. తనకుమారుడు గెలువవలెనని ఇంద్రుడు బ్రహ్మ రుద్రాదులను ప్రార్థేయపడెను. చాలసేపు కర్ణార్జునులు సరిసమముగాపెనగిరి. అంత కర్ణుడు సర్పముఖాస్త్రమును అప్రతిహతమని భావించి యర్జునిపై ప్రయోగింప ధనువున తొడగెను. శల్యు డాతనికి లక్ష్యవైకల్యము కలిగించుటకై గురిసరిచేయుమని హెచ్చరించెను. రాధేయుడు మండిపడి 'కర్ణుడు ఒకబాణమును రెండుమారులు సంధించునా' అని ఈసడించి ప్రయోగించెను. శ్రీకృష్ణుని సారథ్యపు నైపుణిచే సర్పముఖాస్త్రము పార్థుని శిరస్త్రాణమును మాత్రము పడవైచి యుపశమించెను. ఇది గొప్ప యవమానముగా భావించి యర్జునుడు కర్ణసంహారమునకు మనస్సును నూల్కొలిపెను. విప్రశాపముచే సూత సూనుని రథము భూమిలోనికి క్రుంగెను. ఆతడు కన్నీరొలుక దాని నెత్తుకొనుచుండ ఇంద్రతనూజుడు శపథపూర్వముగ విడిచిన దారుణాస్త్రము కర్ణునిశిరస్సును భూమిపై పడవైచెను. కర్ణుని మరణమును విని నిర్మత్సరుడైన యజాతశత్రుడుకూడ పొలికలనికి పోయి సూతనందనుని శవమునుచూచి సామ్రాజ్యము తనకు స్థిరపడెనని యానందించెనట.

శల్యపర్వము - కథాసారము

కర్ణమరణముతో దుర్యోధనుడు నడుములు విరిగి నట్లయ్యెను. పాండవుల జయింతునను ఆశ తుదముట్టెను. ఐనను ఆతడు తన మొండివైఖరిని విడువలేదు. దురభిమానమే ఆతని చేటునకు కారణము. మానదుర్యోధనా : అని యనంతరకాలపు రాజులు తమ్ము సగర్వముగ పిలిపించుకొనుట ప్రసిద్ధము. రాధేయుడు కూలినరాత్రి కతిపయ నక్తంధావారముతో రారాజు మంతనము నలిపెను. వృద్ధుడైన కృపాచార్యుడు ఇంక యుద్ధము లాభము లేదనియు సంధికొడంబడుమనియు చెవినిఇల్లుకట్టుకొని పోరెను. దీర్ఘక్రోధము రాజునకు కీడొనర్చుననియు, ఆత్మవినాశము పాపమనియు ఎంతయో బోధించెను. గాంధారేయుడు పట్టువీడలేదు. అతని వాదమును యుక్తముగానే యున్నది. పాండవుల కిన్నిసంవత్సరముల నుండి విప్రియములు చేయుచు సంగరము నందోడి ఇప్పుడు వారినెట్లాశ్రయింతునని వాని వాదము. 'ఒక్కని దయంగను రాజ్య సుఖంబులేటికిన్' అని ఈవిపత్సమయమునందును చాటుట కౌరవేశ్వరునకే చెల్లినది. అశ్వత్థామ యుపదేశము ననుసరించి సుయోధనుడు శల్యుని సర్వసేనాపతిగ అభిషేకించెను, అనాటిరాత్రి శిబిరమునందు నిల్చినచో పాండవులు దాడిచేయవచ్చునని శంకించి వారందరును సరస్వతీనదీతీరమునకు పోయి అక్కడ పటకుటీరములలో రాత్రివేగించిరి. కౌరవులు తమ యుద్ధపద్ధతిని సమయానుకూలముగ మార్చుకొనిరి. ఎట్టి పరిస్థితుల లోను పాండవులలో ఒక్కరొక్కరుగ తలపడరాదనియు, పలువురువీరులు కలిసి ఒక్కమ్మడి పెనగ వలయుననియు సమయము చేసికొనిరి.

కురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామము వదునెనిమిదవనాడు కమలబాంధవు డుదయించుచుండగా కౌరవ పాండవ వాహినులు అభిముఖము లయ్యెను. శల్యుడు సర్వతోభద్రవ్యూహమును పన్నెను. అందుముఖమున తాను నిల్చెను. వలపట శకయవన సమేతుడై కృపాచార్యుడును దాపట త్రిగర్త సహితుడై కృతవర్మయు వెనుక కాంభోజ సహాయుడై అశ్వత్థామయు, నడుమ కౌరవేశ్వరుడును ఆతనిముందట కరిఘటలతో శకునియు మోహరించిరి. పాండవులీనాడు తమసేనను మూడు వ్యూహములుగ అమర్చి నట్లు కాన్పించును. శల్యుని విజృంభణోద్ధతిని చూచి కౌరవు లాతడు పాండుసూను లను జయించునని పేరాస వహించిరట. గురుభీష్మకర్ణులు సాధింపలేని దానిని శల్యుడు సాధించునను నమ్మికవట్టి మౌర్ఖ్యము ఇందువలననే 'శల్యోజేష్యతి పాండవాన్' అను నానుడి ఏర్పడినది. కాని యుద్ధమారంభించిన కొలది సమయమునకే కౌరవవీరులు ఒకరొకరుగా సంహరింపబడుచుండిరి. శల్యుడు భీమునితో దారుణగదాయుద్ధము చేసి

మూర్ఛపోయెను. కృపాచార్యు డాతనిని దూరమున గొనిపోయి నేదతీర్చెను. ఆనాటి మధ్యాహ్నసమయమునకు శల్యుడు యుధిష్ఠిర ప్రయుక్తమైన శక్తిచే నేలగూలెను.

అప్పటికిని చారాజు ధైర్యమును వీడక సైన్యముల కుత్సాహము చెప్పుచు పోరుచుండెను. పాండవబలము అల్పముగా నున్నది. కృష్ణార్జునులు డప్పి చెంది యున్నారు. జయముగొనవచ్చును. మనము బెండువడనేలయని యాతడు మూకలను ఎచ్చరించెను. ఇంతలో ఆశ్వికసహాయుడై శకుని పాండవసైన్యములను వెనుకనుంచి తాకెను సుబలనందనుడు ఆశ్వికబల సంచాలనమునందు నేర్పరిగా కాన్పించును. పాండవపక్షమున అశ్వవిద్యయందు నిపుణుడు నకులుడు మాద్రేయులిరువురును గుఱ్ఱపు దళమును ప్రయోగించు నేర్పు కొంతకలవారు. దీనిని వారు మేనమామల దేశమున అలవరచుకొని యుందురు కృష్ణార్జునులు దుర్యోధనుని మౌర్ఖ్యమునకు ఆశ్చర్య పడు చుండిరి. యుద్ధారంభమునందు పదునొకండక్షౌహిణులు కలిగి మహాసాగరము వలె వ్యాపించి యున్న సైన్యము నేడు గోష్పాదమంతయైనది. ఐనను ధార్తరాష్ట్రుడు మత్సరము నీడడాయెనని వారు చింతించిరి. శకునికుమారుడు ఉలూకుడును శకునియు సహదేవునిచే చచ్చిరి. కౌరవసైన్యములు నిలువక పారిపోవుచుండెను. తనచుట్టును గుప్పెడు మందియైనను లేకుండుటచే దుర్యోధనుడు నిరుత్సాహుడై ఇప్పటికి తొలగి పోయి, నేదతేరి మరల విజృంభింతునని తలపోసి, గుఱ్ఱమునుదిగి, గదాదండము భుజ మున దాల్చి యేకాకియై రణాంగణమునుండి తొలగిపోయెను. ఏకాదశాక్షౌహిణీపతి పరివారశూన్యుడై వెడలిపోయి ద్వైపాయన హ్రదమునందు దాగుకొనెను.

ఇప్పటినుండియు దుర్యోధను చరిత్రము వటి తెగింపుతోను ధైన్యముతోను సాగి యాతని మరణముతో ముగిసినది. హతశేషులలో సంజయుడును, కృపాశ్వ త్థామ కృతవర్మ్మలును ద్వైపాయన హ్రదము చెంత గాంధారేయుని రహస్యముగ కలిసి కొనిరి, పాండవులు దుర్యోధనుని వెదకికొనుచు వచ్చి, మడుగులో దాగియున్నాడని తెలిసికొని వానిని మానభేదకములగు మాటలచే నొప్పించి నీరు వెడిలించిరి. అప్పు డును ఆతడు ధీరత్వమును వీడకుండెను. తమలో ఒకనిని కోరుకొని వానితో ద్వంద్వ యుద్ధము చేయుమని ధర్మరాజు పలికినదానికి భీమునివరించి వానితో భయంకర గదా యుద్ధము సాగించెను. శ్రీకృష్ణుని సూచన మేరకు అర్జునుడు చేసిన సంజ్ఞను గుర్తించి భీముడు గాంధారేయుని తొడలు విరుగ గదా దండముతో మోదెను. తొడలు విరిగిపడి పోయిన రారాజును భీముడు ఎడమకాలితో తలదన్ని తన లఘువృత్తిని చూపెను ధర్మ రాజు చాల నొచ్చుకొనెను. బలరాముడు మహాగ్రహము చెందెను. దుర్యోధనుడు తనకు

అన్యాయము జరిగెనని వాపోవ శ్రీకృష్ణుడు ఆబాల్యము వాని దుర్ణయములను పేర్కొని యూరకుండుమనెను. సుయోధను డట్టి దీనావస్థయందును పేదమాటలాడక పరమ ఆత్మ విశ్వాసముతో నిట్లుపలికెను.

చదివితినెల్ల వేదములు జన్నము లొప్పఁగజేసితిన్ రమా
స్పదమగు వృత్తిఁ బొల్చి నర పాలకులెల్లను గొల్వఁగంటి దు
ర్మదరిపు గాఢగర్వపరిమర్దనకేళి యొనర్చి తిందగం
దుదినని మిత్రబాంధవులతోఁ ద్రిదివంబునకేఁగు టొప్పదే

శ్రీ కృష్ణుడును పాండవులును దుర్యోధనుని వీడి కౌరవశిబిరమునకు నడచిరి ధృష్టద్యుమ్నాదులును కొందరు రాజులును విశ్రాంతికై పాండవ శిబిరమునకే వెడలిరి. ఇదియే వారి దుర్మరణమునకు మూలమైనది. ఇంతలో అర్జునునకు అగ్నిదేవు డిచ్చిన రథము, తురగములతోగూడ అద్భుతముగ కాలిపోయెను. పాండవులు దుర్యోధనుని భాండాగారమును వశముచేసికొనిరి. కౌరవస్కంధావారము పాడువడి శ్మశానమువలె నుండుటచే ఆరాత్రి యిచ్చట విశ్రమించుట క్షేమముగాదని శ్రీ కృష్ణుడు పాండవులను ఓఘవతీ నదీ తీరమునకు గొంపోయెను. కుమారుల నందరను రణమునందు చంపుటచే మహాపతివ్రతయైన గాంధారి కుంతీతనయులను శపించునని వెరచి, యుధిష్ఠిరుప్రార్థనపై శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగా హస్తినాపురమునకు పోయి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులను నేర్పుతో ఓదార్చెను. ఈ దారుణ సంగ్రామము సుయోధనుని మూర్ఖత్వఫలమని మెల్ల మెల్లగా వివరించెను. వారును తత్కాలోపశమనముచెందిరి. కోపనుడైన యశ్వత్థామ పాండవుల కేమి యపకారము చేయునోయని చింతించుచు శ్రీ కృష్ణుడు ఓఘవతీతీరమునకు మరలెను.

పాండవులు తొలగిపోవగనే సంజయుడును, రథికత్రయమును తొడలు విరిగి మరణవేదన చెందుచున్న దుర్యోధనుని చేరి యాతనికై కడు విలపించిరి. నేల నాలుగు చెఱగులు ఏలినవానికి ఇట్టిదుర్దశ కలిగెను 'కాలసంప్రాప్తమేరికిఁ గడపవచ్చు' అని వాపోయిరి. పాండవులు కపట ధర్మకంచుకము ధరించినవారు కాని నిక్కపు ధర్మపరులు కారని దుర్యోధనుడు వారి నుద్బోధించెను. ఈ సన్నివేశమంతయు కరుణరసపరాకాష్ఠను ప్రదర్శించును. భీముని అధర్మగ దారణమునకును, పడిపోయినవానిని తలదన్ని నందులకును అశ్వత్థామ నితాంతక్రోధోజ్జ్వలుడై పాండవులపై ప్రతీకారము సలుపుదునని ప్రతిజ్ఞచేసెను. దుర్యోధనుడును ప్రహృష్టుడై కృపాచార్యునిచే సరస్వతీ నదీజలములు తెప్పించి అశ్వత్థామను సేనాధిపత్యమునం దభిషేకించెను. అంతనారథికత్రయము తమ దారుణ సంకల్పమును కార్యరూపము నందించుటకై వెడలిపోయిరి.

సౌప్తికపర్వము - కథాసారము

అట్లు వెడలిన కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మలు పాండవ శిబిరముపైపు నడచిరి. అక్కడ విజయోత్సాహము కోలాహలముగా సాగుచుండెను. తాము గుర్తింప బడుదు రను భయముచే రథికత్రయము చీకటియగు నంతకు సమీపారణ్యమున గడపిరి. కృప కృతవర్మలు పరిశ్రాంతులగుటచే నిద్రాభిముఖులై రి. పరాభవ దందహ్యమానమానసుడగు అశ్వత్థామకు రెప్పవాలుటలేదు. పాండవులపై నెట్లు పగదీర్చుకొనుట యను నాలో చనలోపడి యాతడు సతమతమగుచుండెను. ఇంతలో నాతడు మేనుర్వాల్చిన వటవృక్ష శాఖల యందొక క్రూరదృశ్యమాతనికంట బడెను. అక్కడ భయంకరమైన యొక గుడ్లగూబ చెట్టుమీద ఆదమరచి నిద్రించుచున్న వాయసములు మొదలగు పక్షులను నిద్రలో ఆక్రమించి కంఠములు కొరికి, రెక్కలుచీల్చి దారుణముగ సంహార మొనర్చు చుండెను. ఇది యే శత్రుసంహారమునందు తన కుపదేశమని గురునందనుడు సంతో షిత స్వాంతు డయ్యెను. నిద్రాముద్రితులైన పాండవవీరుల నాక్రమించి చంపవలెనను నిశ్చయమునకు ఆకఠోరవ్రతుడు వచ్చెను. వెంటనే తనమిత్రులను మేల్కొల్పి తన క్రూరనిశ్చయమును ప్రకటించెను. వృద్ధుడును పార భీరువునగు కృపాచార్యుడు దానికి సమ్మతింపక మేనల్లునకు నీతులు చెప్పెను.

వినుము కురుక్షితీశుఁడు వివేకవిదూరుఁడు క్రోధలోభముల్
మనమున. బేర్చినఁ దురభిమానమునన్ హితులెంత చెప్పినన్
వినక బహుప్రకారముల నిందకు నోర్చి పరాభవించె స
జ్జనులగు పాండు పుత్రులన సత్పథవృత్తికి జేటు తప్పునే.

ఇప్పుడు మన కర్తవ్యము ధృతరాష్ట్రుని గాంధారిని సందర్శించి వారెట్లు చెప్పిన నట్లు చేయుట అని గురుపుత్రుని పాప వ్యవసాయమును నిలువరింప యత్నించెను. కాని మత్సరగ్రస్తుడగు నాతడు వినకనే నొక్కరుడనే ఈ కార్యము నిర్వహింతునని పట్టుదల పట్టగా విధిలేక ఆ యిద్దరును వాని ననుగమించిరి.

ఇట్లుపోవు అశ్వత్థామ స్థిరసంకల్పమును పరీక్షించుటకు కాబోలు మహాదేవుడు ఒక భయానక భూతరూపమున ఆతనిమార్గము నరికట్టెను. గురునందనుడు ఆ పెను భూతముపై విడిచిన బాణములన్నియు వ్యర్థమాయెను తుదకా తీవ్ర స్వభావుడు అత్యాపహారమునకు సంసిద్ధుడు కాగా శివు ప్రత్యక్షమయి వానికొక మహనీయ ఖడ్గమును

ప్రసాదించెను. అశ్వత్థామ సంతోషించి అప్రతిహతమైన ఆ ఖడ్గ సహాయముతో పాండవ సంహారమున కుద్యమించెను. ఆస్కంధావారము గుట్టుమట్లు ఇంతకు ముందే తెలిసికొనిన వాడగుటచే మున్మందు ద్రోణవధా పాతకియైన ధృష్టద్యుమ్నుని శిబిరము చొచ్చి, నిద్రించువానిని తన్ని లేపి ఆక్రమించి ధనుస్సు అల్లె త్రాడును వానికంఠమునకు బిగించి ఉరిపోసి చంపెను. పిశాచోన్మత్తుడైన యాసీరుడు క్రమముగా పాంచాలు రందరను, ద్రౌపదేయులను అసంఖ్యాకయోధులను భద్రావళులైన వారిని నిర్దయుడై ఖండించెను. మేలుకొని పారిపోవజూచు అభాగ్యులను కృపకృతవర్మలు శిబిరముఖ మున నిలిచి ప్రిదిలిపోనీకుండ చంపివేసిరి. అశ్వత్థామ చెప్పినట్లు 'మాటలు పెక్కేల మానిసిగుల్లమేనుంగను పేరెల్లద్రుంగె' పాండవులును కృష్ణసాత్యకులును మాత్రము ఆ శిబిరములో దొరకనందుకు గురుపుత్రుడు విచారించెను వాని రాక్షసావేశమున కును నీచపరాక్రమమునకును కుందుచు కృపకృతవర్మలు తలలు వాంచి యూర కుండిరి.

అంత నా ముగ్గురు యోధులును తాము నడపిన సంహార వృత్తాంతమును దుర్యోధనునకు విన్నవించుటకై పరుగెత్తిరి. ఆతడును ఆసన్నమరణుడై తీవ్రవేదన పొందుచుండెను. ఆతని దీనస్థితిచూచి వారు మరల బిట్టుశోకించిరి. అశ్వత్థామ కురు రాజు నిట్లు ఉద్బోధించెను.

కౌరవ నాయక నీదు గ
దారణ గౌరవము సకల ధరణీజన చే
తో రంజనమై నిర్మల
సారయశోధనము నీకు సంపాదించెన్.

నీకునై వగపు పుట్టదు. పుణ్యలోకమునకు పోయినపుడు ద్రోణుని చూచి ద్రోహియైన ధృష్టద్యుమ్నుని నీ తనయుడు వధించెనని చెప్పుము'. అని విన్నవించెను. ఉపపాండవ పాంచాలాది మరణమును విని దీర్ఘక్రోధియైన గాంధారేయుడు సంతసించి వారి నిట్లభినందించెను. భీష్మద్రోణులు కాని కర్ణశల్యులు కాని మీరుచేసిన మేలు చేయ రైరి. "మీరు కృతకృత్యులరు సుఖులరై యుండుడు. పునర్దర్శనంబు త్రిదివంబున నయ్యెడు గాక పొండు" అని పల్కి ధృతరాష్ట్రనందనుడు ప్రాణములు విడిచెను. రథికత్రయమును దుఃఖముతో ఆతనికి ప్రదక్షిణముచేసి 'మరలి మరలి చూచుచు' రథారూఢులై వెడలిపోయిరి.

మరునాడు సూర్యోదయ సమయమునకు ధృష్టద్యుమ్నుని సారథి పాండవుల కడకు వచ్చి రాత్రి జరిగిన దారుణవధ క్రమమును తెల్పెను. ధర్మరాజాదులు మూర్ఛ మునిగి, తెలిసి మిక్కిలి పలవించిరి సముద్రమంతయు గడచివచ్చి చిన్న క్రయ్య యందు మునిగిపోయె నట్లయ్యెనని యారాజు దుఃఖించెను. ద్రౌపదికి ఈ దుఃఖవార్తను తెలుపుటకై నకులుని పంపిరి. ఆమెయు ద్రుపద విరాటులు మరణించిన నాటిరాత్రి వారి భార్యలను ఓదార్చుటకై సుభద్రతోను ఉత్తరతోను కలిసి మాత్స్యనగరమునకు పోయియుండెను. నకులుడు ఉపప్లావ్యమునకు పోయి ద్రౌపది కీ దురంత వార్త చెప్పి ఆమెను ఇతర స్త్రీజనమును గొనివచ్చెను. క్షత్రియకాంత సంతానము సంగ్రామనిహతు లగుట యుక్తమే కదా అని పలువురు ఆమెను ఆత్మపుత్ర నాశనమునకై ఊరడించిరి. దురాత్ముడైన అశ్వత్థామను వధింతుమని క్రోధముతో పలికిరి. ద్రౌపదియు గురునంద నుని శిరస్సు నందలి రత్నమును తెచ్చి చూపినచో జీవముతో నుందునని భీముని హెచ్చరించెను. వెంటనే యాతడు నకుల సహాయుడై రథమెక్కి అశ్వత్థామను వెదకు టకు బయలుదేరెను గురునందనుండు దుస్సాధ్య విక్రముడు. క్రూరుడు. వానివద్ద బ్రహ్మశిరోనామకమను లోక సంక్షయకరమైన మహాస్త్రమున్నది. భీము నొక్కనిని పంపుట క్షేమము కాదని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకు చెప్పెను. అంత సహదేవ సాత్యకు లను స్కంధావారరక్షణకై నియోగించి ధర్మరాజును శ్రీ కృష్ణుడును అర్జునుడును భీమ సహాయమునకై వెడలిరి. పలాయితుడై ద్రోణపుత్రుని కృష్ణద్వైపాయ నాశ్రమ సమీప మున తపస్సును పూనియుండ పట్టుకొనిరి. పాండవవీరులను జూచి భయక్రోధములతో వాడు తన తండ్రి యిచ్చిన బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమును ఒక గడ్డిపరకయందు ఆవహించి ప్రయోగింపగా అది భయంకర జ్వాలలతో పాండవుల నాక్రమింపవచ్చెను. శ్రీకృష్ణ ప్రేరితుడై పార్థుడును ఆత్మరక్షణకై అదే యస్త్రమును ప్రయోగించెను. నారద వేద వ్యాసులు ఆ మహాస్త్రములచే లోకసంక్షోభముగాకుండ ఎవరియస్త్రము వారుపసంహరించు కొనవలెనని బోధించిరి. సత్త్వస్వభావుడును గురుభక్తియుక్తుడును అగు పార్థుడు తన యస్త్రముపసంహరింప గలిగెను. తామసవృత్తియగు అశ్వత్థామయట్లు చేయలేకపోయెను. ఆయస్త్రము లక్ష్యము లేనిదైనచో ప్రయోగించిన వానినే సంహరించునను నియమము కలదు. క్రూరుడైన యశ్వత్థామ దానిని పాండవ స్త్రీగర్భములపై విడుతుననెను. పాం డవ వంశాంకురము నిల్చుటకై యొక్క గర్భమును మాత్రము వదలుమని శ్రీ కృష్ణా దులు ఎంతచెప్పినను వినక సకలగర్భ విధ్వంసకముగా ఆతడు తన యస్త్రమును విడ చెను. వాసుదేవుడలిగి అశ్వత్థామ యస్త్ర ప్రభావమున ఉత్తరాగర్భ గతశిశువు మరణించి నను తన తపశ్శక్తిచే వానిని జీవింపచేయుదుననియు వాడు పరీక్షిన్నామము ధరించి

ధర్మోత్తరముగా దీర్ఘకాలము భూమినేలుననియు శపథము చేసెను. అంతట పాండవేయులు అమోఘ ప్రభావము కల శిరోరత్నమును అశ్వత్థామ వద్దనుండి గ్రహించి వానిని వెడల నడచిరి. గురు నందనుడగుటచే వానిని చంపగూడదని అర్జునుడు విడిచి పుచ్చెనని చెప్ప నైనది. చూడారత్నమును దెచ్చి భీముడు ద్రౌపది కీయ ఆమె దానిని ధర్మరాజున కర్పించెను శ్రీకృష్ణుని అభయము కల్గుటచే ఊరడిల్లియు ఉత్తర గర్భమున కేమి కీడుకలుగునోయని వారు భీతిల్లజొచ్చిరి.

శివమాహాత్మ్యము

అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు మహోయోధులైన శిఖండి ధృష్టద్యుమ్నాదు లందరను ఒంటరిగాడైన అశ్వత్థామ యెట్లు సంహరింప గలిగెను. వాని కట్టి శక్తి యెట్లు వచ్చెనని శ్రీకృష్ణు నడుగగా నాతడు రుద్ర ప్రభావముచే గురునందనున కట్టి శక్తి కలిగెనని ఉపన్యసించెను.

యుద్ధపర్వములందు ఎడనెడ శివునిమహాత్మ్య కీర్తనము మహాభారతములో చేయబడినది. మహేశ్వరుడు అనాది కాలము నుండియు శివశంకరుడుగను, భయంకరుడుగను సంభావింప బడెను. ఆయన దయామయుడై సర్వ శోభనముల నిచ్చును. అలిగినచో రుద్రుడై సంహారక్రియ యొనరించును. నిగ్రహానుగ్రహములు రెండును పరమేశ్వర లక్షణములుగ వర్ణింపబడినవి. ఇది వేదకాలమునుండియు ఉన్నది. 'నమస్తే రుద్రమన్యవ ఉతోత ఇషవేనమః' ఓ రుద్రుడా నీ కోపమునకు నమస్కారము. నీబాణమునకు నమస్కారము. అని ఆయన వందనము లందుకొనెను. యుద్ధ విజయమును కలిగించుట మహేశ్వరుని పరమప్రసాదము. అర్జునుడు ఎంత నారాయణభక్తుడో అంత ఈశ్వర భక్తుడు. మహేశ్వర ప్రసాదముచే ఆతనికి పాశుపతాస్త్రలాభము కల్గుట ఆరణ్య పర్వమునందె చెప్పనైనది. ఈశానుడు పౌరాణికులైన త్రిమూర్తులలో నొక్కడై, సంహార క్రియ మాత్రము చేయు పాడినమూర్తి కాడని నన్నయ భట్టారకుడు భావించెను. కిరాతార్జునీయ ఘట్టమునందు ఆతడు పార్థునిచే చేయించిన శివస్తోత్ర దండకమునందు మహేశ్వరుడు లోకేశుడనియె స్తుతి చేయించెను. "శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవ స్థాన సంహారకారీ పురారీ మురారీ ప్రియా" మహేశ్వరుడు లోకము యొక్క సృష్టి స్థితి సంహారకములు చేయువాడు.

సైంధవ వధకు శపథము చేసిన నాటి రాత్రి కృష్ణార్జునులు మహేశ్వరాను గ్రహము వడయుటకై యత్నించిరి. స్వప్నమునందు కైలాసమునకు పోయి ప్రమథ

గణపరివృతుడైన శంకరుని సందర్శించి ఆయన ప్రసాదించిన అమోఘపాశుపతాస్త్ర మనములను పాండవేయుడు గ్రహించెను. పాశుపతాస్త్ర ప్రభావముచేతనే యాతడా మరునాడు కౌరవసేనా సముద్రమును తరించి సూర్యాస్తమయ సమయమునకు జయద్రథుని సంహరింపగల్గెను ద్రోణపర్వాంతమున తిరిగి మహేశ్వర ప్రభావము ప్రసక్తమైనది. తండ్రి మరణమునకు కుపితుడై అశ్వత్థామ పాండవులపై ఆగ్నేయాస్త్ర ప్రయోగముచేసెను. దివ్యాస్త్రవేది అర్జునుడు బ్రహ్మాస్త్రముచే దానిని శమింపజేసెను అశ్వత్థామ ఖిన్నుడై వేదవ్యాసమునీంద్రుని కడకుబోయి తన యస్త్రముల వ్యర్థత్వమునుగ్గడించి, కృష్ణార్జునులు తనకంటె యెట్లధికులైరని దీనుడై యడిగెను. అంత నామహర్షియాతనికి పరమేశ్వర ప్రాభవమును తెల్పి, ఆయన యనుగ్రహపాత్రులగుటచే వారంతవారు అమరని వివరించెను. ఒకప్పుడు విష్ణువు మహేశ్వరుని గూర్చి తపస్సుచేసి సర్వదేవతలకంటె అధికుడగునట్లు శివునిచే వరము పడసెననియు, నరనారాయణు లజేయులనియు కృష్ణద్వైపాయనుడుచెప్పెను. ఇంకొక సూక్ష్మమును తెలియ బరచెను. అశ్వత్థామయు శివారాధకుడే. ఆతడు పరమేశ్వరుని ప్రతిమను మృత్తికతో చేసి యారాధించెనట నరనారాయణులు లింగాధిష్ఠానమునందు పరమశివుని కొలిచిరి. అన్యరూపారాధనములకంటె లింగనిష్ఠారాధన మేల్తరమని వేదవ్యాసుడు నుడివెను ఇదేసందర్భమున ధనంజయుడు సాత్యవతేయ మునీంద్రునితో నిట్లనెను. మహాత్మా! నేను యుద్ధము చేయుచుండగా నా ముందొక దివ్యపురుషు శూలపాణియై పాదములతో నేలనంటక నడచుచు శత్రువులను సంహరించుచున్నట్లును, ఆ వెనుక నేను బాణముల ప్రయోగించి వారిని కడతేర్చినట్లుండను ఆ మహాపురుషుడెవ్వరో ఆనతిండు. "దీనికి కృష్ణద్వైపాయనుడు సమాధానము చెప్పెను." అర్జునా! నీవు అదృష్టశాలివి. అట్లు నీ ముందు శూలపాణియై రిపుసంహారము చేయువాడు భక్తవత్సలుడైన మహేశ్వరుడు.

ఆదికి నాదిలోకముల కన్నిటికిం బ్రభుఁడవ్యయుఁడవే
దాది పవిత్ర వాచక సహస్ర పరిస్ఫుట వాక్యరూపుఁడం
భోదళన ప్రకారక శుభోదయ కారణ దివ్యనామముఁడం
బాదయితుండు దృజ్మహిత పాలుఁడు లోలుఁడు భక్తియుక్తికిన్.

ద్రోణ. 5. 425

నీతపస్సునకు మెచ్చి నీకు దివ్యాస్త్రములొసగి, భక్తవరదుడు నీకై శత్రుసంహారమును చేసెను అని తెలిపెను.

మహేశ్వర సంస్మరణము కర్ణపర్వమునందు తిరిగి మరిగినది. రాధేయునకు సారథ్యము నిర్వహింపుమని కోరగా శల్యుడు కుపితుడై మూర్ధాభిషిక్తుడనగు నన్ను బట్టి నీచ కృత్యమునకు నియోగింతువా యని దుర్యోధనునితో అసమ్మతి పూర్వకముగా పలికెను. సారథి కృత్యము అల్పము కాదు. అది మహోత్తర నియోగమని విన్నవించుచు ఈశ్వరుడు త్రిపురాసుర సంహారము చేసిన వృత్తాంతమును ప్రసంగించెను. తారకాసురుని కుమారులు పరమేష్ఠి వరముచే దుర్భేద్యములైన త్రిపురములను సంపాదించుకొనిరి. వారిలో నొక్కని కుమారుడు బ్రహ్మను గూర్చి తపస్సుచేసి మృతులైన వీరులను బ్రతికించు జలములు గల యపూర్వపు బావిని సాధించెను. ఇట్లు వర గర్వితులైన రాక్షసులు సురలను నిర్దయగా బాధింప వారు వారిజాసను అగ్రేసరుని చేసుకొని ఈశ్వరుని శరణువేడిరి. మహేశ్వరుడిట్లనెను.

అమరులకు నసురులకు నే
సముఁడ శివంబఖిల భూతజాలంబులకున్
సమత నొనరింప శివనా
మము నాకుం జెల్లు లోకమాన్యం బగుచున్.

అయినను ధర్మవర్తనులైన మిమ్ము బాధించు చుందురు గావున అసురులను వధింతునని బాసయిచ్చెను. దేవతలు రుద్రునకై అపూర్వరథము కల్పించి తెచ్చిరి. విష్ణువు బాణమయ్యెను. కాని రథమును నడపుటకు సమర్థుడైన సారథి లభింప డాయెను. నాకంబు నధికుడైన వానిని మీరు వెదకి సారథిత్వమునకు ఒప్పింపుడని శివుడు కోరగా వారు బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థించి శివసారథ్యమున కొప్పించిరి. అట్లు సర్వసన్నద్ధుడై మహేశ్వరుడు త్రిపురముల దహించి దేవతలకు రాక్షసబాధ తొలగించెను. రథికుడైన కర్ణునికంబు నీవు కొండొకవిధమున అధికుడవను వ్యంగోక్తిచే సుయోధనుడు శల్యుని ప్రశంసించి కర్ణసారథ్యమున కంగీకరింప జేసెను.

కర్ణార్జునుల చరమ యుద్ధసందర్భమున తిరిగి రుద్రుని ప్రశంస వచ్చినది. లోకోత్తరులైన ఆవీరుల సంగ్రామమును చూచు కుతూహలముతో పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మతో కూడ సన్నిధి చేసెను. ఇంద్రాదులును వచ్చిరి. నరనారాయణుల జయము తథ్యమని లోకహితకరమని శివుడు ప్రకటించెను. బ్రహ్మయు వల్లెయనెను. శల్యపర్వము ద్వితీయాశ్వాసమునందు బలరాముడు తీర్థయాత్రలు చేయుచు సోమతీర్థమను ప్రదేశమునకు వచ్చెను. ఇచ్చట దేవతలు కుమారస్వామిని దేవసేనాధిపత్యము

నందభిషేకించిరి. ఈ సందర్భమున కుమారస్వామి జన్మవృత్తాంతము వివరింప బడినది. హరుడు తన కుమారున కర్హమైన పదము ప్రసాదింపుమని విష్ణువును వేడెనట ఆతడు బాలుడైన కుమారునకు దేవసేనాని త్వమును కటాక్షించెను. శివకేశవులు ఒండొరుల గూర్చి తపస్సుచేయుటయు ఒండొరులకు వరప్రదానము చేయుటయు కథలలో వినవచ్చును. దీనివలన నామభేదమే కాని ఈ దివ్యమూర్తులయందు వస్తుభేదములేదనియు వారిద్దరును ఏకమూర్తియేయని వేదవ్యాస మునీంద్రుని భావముగా తోచును. వీరి ఏకత్వము కంతోక్తిగా చెప్పిన స్థానములును మహాభారతమున గలవు కుమారస్వామి దేవసేనా సమన్వితుడై వెడలి తారకాసురుని సంహరించెను.

సౌప్తికపర్వము నందు మహేశ్వరుడు భూతనాథుడగుట సూచింపనైనది. కృపకృతవర్మలును అశ్వత్థామయునిశాసమయమున పాండవ శిబిరముపైబడి వారిని చంపుటకు పోవుచుండిరి. మార్గమునందు గజశోణితముతో తడిసిన చర్మమును ధరించి, పాములు జందెములుగా వైచికొని భయంకర దంష్ట్రలతోడి ముఖము తెరచుకొని యొక ఉగ్రసుందరరూపము అశ్వత్థామ నెదుర్కొనెను. గురునందనుడు మనస్సులో ఆవంతయు భయపడక యా ఘోరమూర్తిశరములను ప్రయోగించెను. పటిష్ఠములైన యా బాణము లా భూతము నేమియు చేయలేకపోయెను. ఆ భూతము నుండి పెక్కు జనార్దనరూపములు ప్రభవించి యశ్వత్థామను అలతపెట్టెను ఇదియసాధారణ దివ్య మూర్తికాని సామాన్యభూతముకాదని గ్రహించి ద్రోణనందనుడు మహాదేవుని ధ్యానించి శరణువేడెను. శివుని ప్రసన్నునిచేసికొనుటకై ఆత్మోపహార మిచ్చుటకును ఉద్యుక్తుడాయెను. కృత్తివాసుడైన భూతనాథుడు అనుగ్రహముతో వానికి దర్శన మిచ్చి ఇట్లు సెలవిచ్చెను. ''కృష్ణుడు నాకు నిశ్చలభక్తిసేయును నేను మురారిప్రియుడను అతనికి సన్మానము చేయుటకై నీవు పాంచాలురపై పోకుండ అడ్డుకల్పించితిని అయినను పాంచాలురకు కాలమాసన్నమైనది. పొమ్ము అని యొక మహనీయ ఖడ్గమును దయచేసి వానిని విజయిని కమ్మనిపంపెను. మహేశ్వరుడు కాలస్వరూపుడనుట దీనిభావముగా తోచును.

సౌప్తికపర్వము చివర యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించెను. ధృష్టద్యుమ్నుడలోక వీర్యుడు. వానిని అశ్వత్థామ ఎట్లు సంహరింపగల్గెను అని. అది యంతయు లోకనాథుడగు పరమేశ్వరుని అనుగ్రహఫలమని వివరించుచు శ్రీకృష్ణుడు సృష్టివృత్తాంతమును వర్ణించెను. జగత్సృష్టి చేయదలచిన వారిజాసనుడు పరమేశ్వరుని కడకుపోయి సృష్టినిర్మాణ సూత్రమును పృచ్ఛించెను. మహేశ్వరుడు తపస్సు

చేసి సృష్టియారంభింపదగునని తపోమగ్నుడయ్యెను ఆయన యెంతకును రాకుండుట గని బ్రహ్మదేవుడు దక్షుడను వానిని సృజించి సృష్టినిర్మాణము నందు నియోగించెను. ఆతడును భూతసృష్టి చేసెను. తాను తపస్సు నుండి రాకుండగనే సృష్టి జరిగిపోవుటకు శంకరుడు కోపించి మరల తపోమగ్నుడయ్యెను. దక్షుడును దేవతలును యజ్ఞము తలపెట్టి మహేశ్వరునుపేక్షించిరి. చంద్రశేఖరుడు దక్షాధ్వర ధ్వంసముచేయ రుద్రుని పంపెను. దేవతలందరును ప్రార్థింపగా కరుణించి యజ్ఞ సంరక్షణము చేసెను.

స్త్రీపర్వము- సంక్షేపవృత్తాంతము

నూరుగురు కుమారులను శత్రుహస్తముల పోగొట్టుకొని కొమ్మలు నరుక బడి మోడైపడియున్న వృక్షమును బోలిన ధృతరాష్ట్రుని విదురసంజయాదులు శోకము విడిచి కర్తవ్య పరుడవగుమని పెక్కు విధముల ప్రబోధించిరి. వృద్ధుడును దీనుడును అగు నా మహారాజు పశ్చాత్తాపముచే దహింపబడుచుండెను. జ్ఞానియగు విదురుని పలుకులు ప్రశాంతములై వేదాంత బోధకములుగ ఉండెను. స్త్రీ పర్వము రాబోవు శాంతి, ఆనుశాసనికము మొదలగు ధర్మోపదేశ సంభరితములైన పర్వములకు గడపవంటిది. ఇచ్చటినుండియే వైరాగ్య బోధకములగు ప్రసంగములు తరచగును. విదురుడు సంసారపు అసారతను బహుభంగుల చెప్పుచు ఇట్లనెను.

తేరు శరీరము దానికి
సారథి సత్త్వంబు, తురగచయ మింద్రియముల్
దారుణతర బుది వ్యా
పారము లొనరంగ గనప పగ్గము లధిపా.

సంజయుడు రాజనీతిజ్ఞు డగుటచే ఈ నాశనమంతయు నీ యుపేక్ష వలనను నీ కుమారుని దుర్మార్గత్వము చేతను సంభవించినది. ఎవ్వరేమి చేయుదురు అను ధోరణిలో నుండెను.

అంతవారందరును యుద్ధమృతులను చూచుటకై పొలికలనికి పోయిరి. కృపాచార్యుడు మున్నగు వృద్ధులు గాంధారి నోదార్చిరి. ఈ లోపులో యుధిష్ఠిర మహారాజు కూడ శ్రీకృష్ణాదులతో గూడి చనిపోయిన బంధువులను చూచుటకై యుద్ధభూమి కేగెను. విగత భర్తృకలు హత పుత్ర బాంధవులును అగు కౌరవ స్త్రీల

రోదన ధ్వనులు మిన్నుముట్టెను. వారు ధర్మరాజును చూచి మా బంధువులందరను క్రూరుడై యుద్ధములో చంపించెను. ఇతడేటి ధర్మాత్ముడు అని ఆయన ముందరనే నిందించిరి. ఆ రాజు నిరుత్తరుడును దుఃఖితుడును అయి మిన్నకుండెను. పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని చూడబోయిరి. అంధ నృపతికి భీమునిపై ఆరని క్రోధము రగులు చుండెను. ఆలింగనము పేరుపెట్టి వాయుసంభవుని నలిపి చంపుట కా వృద్ధరాజు వెనుదీయ లేదు. ఆతని దుర్వృత్తి నెరిగిన శ్రీకృష్ణుడు భీముని స్థానములో ఇనుప విగ్రహము పెట్టించి పాండవేయుని కాపాడెనట. తనకుమారుల నందరను సంహరించి నందులకు కుపితయై గాంధారి ధర్మరాజును శపించునని ఎఱిగిన కృష్ణద్వైపాయనుడు సన్నిధిచేసి ఆమపాతివ్రతను ఊరడించెను. వాస్తవమునకాసతీ తిలకము వృద్ధ రాజుకన్న ధర్మశీలయు ధర్మపక్షపాతనియుగా కాన్పించుచున్నది. కురుక్షేత్రమునకు వెడలుచు తన కుమారుడు సుయోధను డామె యాశీస్సుల గొనుటకై వచ్చెను. అప్పుడా వనితా రత్నము పలికిన పలుకులు అమూల్యములు.

'కొడుక యెక్కడ నుండు ధర్మ మక్కడకు జయము సేరు'

(స్త్రీ —1—151

గాంధారి కోపము తనపై పడకుండుటకై భీమునెన్నియో వినయోక్తులు వలికెను. నిజమునకు ఆబాల్యము పాండవులు ధార్తరాష్ట్రుల వలన పడిన బన్నములను ఎవరు కాదందురు. పక్షపాతబుద్ధి లేని గాంధారి అది యంతయు ఒప్పుకొని విధివిలసిత మట్లుండెనని భీముని క్షమించెను.

గాంధారిదేవి యుద్ధభూమికి తరలి ధూళిధూసరిత గాత్రులై పడియున్న కుమారులను చూచి ఎంతయో దుఃఖిల్లెను. తన కోడండ్రు సౌభాగ్యము పోగొట్టు కొనుటకు వగచెను. ద్రోణాది మహావీరుల శవములను చూచి పలపించెను. ఆచార్యుని మరణముచే భూమి 'అపగత శరవిద్య యయ్యెను' అని ఆమె శోకించెను. తదకు ఆ మహాపతివ్రత శ్రీకృష్ణునివంకకు మరలి "కౌరవవంశమునకు జరిగిన ఈ వినాశనము నతను సమర్థుడ వయ్యును నీవు తప్పించని వాడవై తివి. కురురాజును చెఱచుటకే కృషిచేసితివి. దీనిఫలముగ మిజ్ఞాతులును ఇట్లే అన్యోన్య కలహముచే తెగుదురు. నీవును దిక్కులేనిచావు పొందుదువు" అని శపించెను. యాదవవంశోన్మూలనమునకై మహర్షుల శాపముండనే యున్నది. నీవు వేరే శ్రమపడి శపింపనేల ఐనను నీకుమారులు చేసిన దుర్నయములు స్మరింపుము. భీష్మాదులగు పెద్దలును నేనును ఎంతచెప్పి

నను నీతనయుడు పెడచెవినిపెట్టి తన్నును వశమును దురంతదుర్గతికి లోనుకావించెను అని సమాధానము చెప్పెను.

ధర్మరాజు యుద్ధమృతులందరకు అగ్నిసంస్కారమును కొందరకు జలాంజలులను ఆదేశించెను. పురోహితుడగు ధౌమ్యుడు వేదోక్తముగా పెద్దలకు అంత్యక్రియలు చేయించెను. ఉదకదాన సమయముగ కుంతీదేవి పరుగెత్తివచ్చి కర్ణుడు కౌంతేయుడగుట అందరిముందర ప్రకటించెను. ధర్మనందనాదులు నిర్మ్లాణులయిరి ఆ మహారాజు పశ్చాత్తాపము ఇనుమడించెను. రాధేయుని అవరోధజనమును రప్పించి వారిని గారవించి కర్ణునికై ఎన్నియో ధర్మములు చేసెను.

స్త్రీపర్వమునందు తిక్కన సోమయాజి పెక్కువిశేష ఛందస్సులనువాడెను. వీనిని మేము పట్టికచేసి క్రింద ప్రదర్శించుచున్నాము ఇందు కొన్ని దేశీయవృత్తములు పెక్కువృత్తములు మార్గసంప్రదాయమునకు చెందినవి. దేశీయ ఛందములగు తరువోజ, ఉత్సాహ, వంటివి అపురూపము కాకపోయినను వానిని కూడ పట్టికలో చేర్చితిమి. తిక్కన సోమయాజి ఎన్నడును లేనిది ఈ పద్యమునందే ఇంత ఛందోవైవిధ్యమెందుకు ప్రదర్శించెను అని విమర్శకులు ప్రశ్నించుకొని తమ తమకు తోచిన సమాధానములు చెప్పుచున్నారు. ఇతరపర్వము లందన్నిటను పరిచితమైన మార్గదేశీయ వృత్తములనే వాడుటచే విశేషవృత్తరచన యందాతని కౌశల్యమును సమకాలిక పండితులు శంకించిరనియు, ఆయపకీర్తిని బాపుకొనుటకై స్త్రీపర్వము నందాతడు వృత్తవైవిధ్యమును ప్రదర్శించెననియు ఒక కథ చెప్పబడుచున్నది ఈ కథకు కాళ్ళులేవు. ఉభయకవి మిత్రుడని సమకాలము వారిచే సంభావింపబడిన సోమయాజి వృత్తరచనాకౌశలమును ఎవరో శంకించిరనుట విశ్వాసార్హము కాదు. దీనికొకలోతైన కారణమే ఉండి యుండదగును అదియేది అనియే మనము అన్వేషింపవలెను.

తిక్కన సోమయాజి కవిశాశిల్పమును సూతముగ ఎఱిగినవాడనుట అందరును అంగీకరించిన విషయమే. 'శిల్పమున్ పారగుడన్ గళావిదుఁడ' అని యాయనయే వాక్కొనెను. స్త్రీపర్వము ఒక విశిష్ట సన్నివేశము కౌరవస్త్రీలందరును దుఃఖనులై తమ భర్తలను, సోదరులను, బాంధవులను పోగొట్టుకొని రోదన ధ్వనులతో రణాంగణమునకు వచ్చిరి అక్కడ దృశ్యము హృదయ విదారకముగా నుండెను. వారి ఆప్తజనుల శరీరములు గుర్తించుటకు వీలు లేనంతగా ఖండితములై పడియున్నవి. ఒక్కొక్క కళేబరము శిరస్సు ఎచ్చటనో నిరస్తమై యున్నది. దానిని వెదకి తెచ్చి శరీర

మునకు చేర్చి ఒక వనిత దుఃఖించు చున్నది. ఒక కళేబరమునకు చేతులు లేవు. ఒక దానికి కాళ్ళు లేవు. ఇట్లు బీభత్సమై యున్న జన్యావనియందు హతభాగినులైన ఆ స్త్రీలు తీరుతీరుల మృతులతో తమ అనుబంధములు స్మరించుకొనుచు రోదించుచుండిరి. గజాశ్వ శవములను మానవకంకాళములను తినుటకై మాంసాశనములైన మృగ వక్ష సంకులము వికృత రావములు చేయుచుండెను. యుద్ధరంగము పెక్కు విభములైన అమంగళ ధ్వనులతో సంక్షుభితమై యున్నది. ఈ విరాట సంఘాత విశ్లేషములను కవిత్వము ద్వారా వ్యంజితము చేయుటకై శిల్పి మూర్ధన్యుడగు సోమయాజివృత్త వైవిధ్యమును సాధనముగా గైకొనెనని యూహింపదగి యున్నది. ఒక్కొక్క శోక భావము యొక్క సంకీర్ణత, సంక్షిప్తత—వీనిని బట్టి వృత్తములు చిన్నవియు పెద్దవియు నిక్షిప్తములైనవి. వృత్తనామో చిత్యముతో తికమక సోమయాజి చమత్కారములు చేయలేదు. కరుణరసబహుళమైన సాంద్ర సన్నివేశము నందిట్లు చేయుట శిల్పవైయర్థ్యమగును. లఘు కవి వ్యాపార మగును. కావుననే మంగళ మహాశ్రీవంటి విపుల వ్యాసము గల వృత్తములును వచ్చినవి. మితవ్యాసము గల తోదకమువంటి వృత్తములును విన్యస్తమైనవి. అన్నియు శోక వ్యక్తీకరణమునకే సాధనములైనవి. చెప్పదల చిన భావము యొక్క సంకీర్ణతా సంకీర్ణతలు. సమాస వ్యాసస్థితులు మాత్రమే మహాకవి హృదయమున భాసించెను. వర్ణనాత్మక దృశ్యములకు మంగళమహాశ్రీ, సరసిజ వృత్తము, లయగ్రాహి, లయవిభాతి మున్నగు విస్తృత ఛందములను కవి యుపయోగించెను. చిన్న చిన్న సంభాషణలు, వేదాంత భావములు ఆవిష్కరించుటకు చిన్న వృత్తములు ప్రయోగింపబడినవి. దుర్యోధనుని శవము చూచి శోకించుచు గాంధారి దీర్ఘవృత్తములలో భావ ప్రకటన చేసినది. విదురుడు ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనము చేయుచు ఇట్లు తత్వచింతనమును ప్రేరేచెను.

ఇంద్రవజ్ర

చింతాపరత్వంబునఁ జెందు దుఃఖా
క్రాంతత్వ ముర్వీశ్వర కానఁ గీడుం
జింతింపఁ డార్యాత్ముఁడ చింతనుండై
యతఃపరీతాపము నార్పఁ జాలున్.

స్త్రీపర్వము – విశేషవృత్తము

వృత్తము	గణములు	ఆశ్వా–పద్య
అంబురుహము	భ,భ,భ,భ,ర,స,వ.	1 – 177
ఇంద్రవజ్ర	త,త,జ,గ,గ	1 – 29
ఉత్సాహ	7 సూర్య 1 గురువు	1 – 48
,,	,,	1 – 66
,,	,,	1 – 85
,,	,,	2 – 94
,,	,,	2 – 101
,,	,,	2 – 142
,,	,,	2 – 153
ఉపజాతి	సరిపాద జ,త,జ,గ,గ,	
	బేసి త,త,జ,గ,గ,	1 – 64
ఉపేంద్రవజ్రము	జ,త,జ.గ,గ	1 – 136
కవిరాజవిరాజితము	న,జ,జ,జ,జ,జ,జ,వ	1 – 51
,,	,,	1 – 55
,,	,,	2 – 84
,,	,,	2 – 132
క్రౌంచపదము	భ,మ,స,భ,న,న;న,య	1 – 166
జలదము	భ,ర,న,భ,గ	1 – 148
,,	,,	1 – 164
తరలము	న,భ,ర,స,జ,జ,గ,	1 – 4
,,	,,	2 – 27
,,	,,	2 – 64
,,	,,	2 – 80
,,	,,	2 – 175

తరువోజ	3 ఇంద్ర 1 సూర్య 3 ఇంద్ర 1 సూర్య	1 — 43
,,	,,	2 — 59
,,	,,	2 — 148
,,	,,	2 — 182
తోటకము	స,స,స,స	1 — 45
,,	,,	2 — 122
తోదకము	న,జ,జ,య	1 — 81
దోదకము	భ,భ,భ,గగ	1 — 62
,,	,,	1 — 71
ద్రుతవిలంబిత	న,భ,భ,ర.	1 — 119
నర్కుటము	న,జ,భ,జ,జ,వ.	1 — 113
,,	,,	2 — 146
పణవము	మ,న,య,గ	1 — 145
పరిహారణకలిత		1 — 185
బంధురము	న,న,న,న,స,భ,భ,భ,గ	1 — 115
భాస్కరవిలసితము	భ,న,జ,య.భ,న,న,స,గ.	2 — 50
భుజంగ ప్రయాతము	య,య,య,య.	1 — 88
,,	,,	2 — 107
మంగణమహోశ్రీ	భ,జ,స,న,భ,జ,స,న,గగ	2 — 29
మంజుభాషిణి	స,జ,స,జ,గ.	1 — 63
మందాక్రాంతము	మ,భ,న,త,త,గగ	2 — 185
మణిగణనికరము	న,న,న,న,స.	2 — 3
మణిమాల	త,య,త,య.	1 — 108
మత్తకోకిల	ర,స,జ,జ,భ,ర.	1 — 21
,,	,,	1 — 41
,,	,,	1 — 175

..	,,	2 — 69
,,	,,	2 — 109
,,	,,	2 — 139
,,	,,	2 — 145
మానిని	భ,భ,భ,భ,భ,భ,భ,గ.	1 — 90
,,	,,	2 — 12
,,	,,	2 — 31
మాలిని	న,న,మ,య,య.	1 — 189
,,	,,	2 — 187
మేదిని	న,జ,భ,జ,ర,గ.	1 — 152
లయగ్రాహి	భ,జ,స,న,భ,జ,స న,భ,య	2 — 5
,,	,,	2 — 6
,,	,,	2 — 7
,,	,,	2 — 8
లయవిభాతి	,,	1 — 131
,,	,,	2 — 73
వనమయూరము	భ,జ,స,న,గగ.	1 — 110
వసంత తిలక	త,భ,జ,జ,గగ,	1 — 10
శిఖరిణి	య,మ,న,స,భ,వ.	1 — 187
శుద్ధవిరాటి	మ,స,జ,గ.	1 — 125
సరసిజము	మ,త,య,న,న,న,న,స.	2 — 37
స్రగ్విణి	ర,ర,ర,ర.	1 — 140
స్వాగతము	ర,న,భ,గగ.	1 — 109

ఉపోద్ఘాతము

తిక్కన సోమయాజి ఇతివృత్త నిర్వాహణము, రసపోషణము

"ఇతివృత్తంతు కావ్యస్య శరీరం పరికీర్తిత"మ్మని భరతాచార్యుడు. ఆయన మతమునఁ గావ్యమున కాత్మ రసము, ఇతివృత్తము శరీరము. దేహాత్మలకు వలెనే వస్తురసముల కాధారాధేయ భావమున్నది. రసపోషణమున కితివృత్త మవలంబము, భిత్త్యాభావమునఁ జిత్రరచన కవకాశము లేనట్లే వస్త్వభావమున రసపోషణమున కవకాశముండదు. అందుచేఁ గవులు రసపోషణమున వలెనే యితివృత్తనిర్వాహణము నందును ఆవహితచిత్తులై యుండవలసిన యావశ్యకమున్నది.

బగత్ప్రసిద్ధమైన మహాభారతేతివృత్తమునకు సొష్ఠవోపేతమైన రూపుదిద్దినవాఁడు వ్యాసభగవానుఁడు. కవిత్రయమువారు సంస్కృతభారతము నాంధ్రీకరించు పట్ల నితివృత్త విన్యాసమున నెట్టిమార్పులును గావింపక మూలమునే యథాతథముగా ననుసరించి యుండిరి. కాని భారతమూర్తిని భావించుటలో వ్యాసునికిని గవిత్రయము వారికిని ఇంచుక దృష్టిభేద ముండుటచే మూలానువాదములను బోల్చిచూచునప్పు డెడనెడఁ గొన్ని సంకోచవ్యాకోచములు కానిపించుచుండును. వ్యాసునిది ప్రధానముగాఁ బౌరాణిక నైతిక దృష్టి ; కవిత్రయము వారికి కావ్యకళాదృష్టి. ఈదృష్టిభేదముచేఁ గవిత్రయమువారు ధర్మనీతి తత్త్వ ప్రధానములైన కొన్ని ఘట్టములను సంకోచపఱిచిరి ; రసపాత్ర పోషణానుకూలములైన కొన్ని ఘట్టములను విస్తరించిరి. కీచకవధాభిమన్యు వివాహాది ఘట్టములు వ్యాకోచమునకును, భగవద్గీతా సనత్సుజాతీయాదులు సంకోచమునకును నిదర్శనములు. ఇట్టి స్వల్పములైన కొన్నిమార్పులు తప్ప మూలానువాదములందుఁ బ్రధానకథాపరివర్తన విధానమున గణింపఁదగిన వ్యత్యాస మేమియుఁ గానరాదు. అందుచే మహాభారతేతివృత్త నిర్మాణమునందలి కౌశలమంతయు వ్యాసభట్టారకునిదే.

మహాభారతేతి వృత్తమునకు బీజములు వేదవాఙ్మయమునఁ గోచరించునని యభియుక్తుల యభిప్రాయము. సుమారు ముప్పదిద్రొదు సంవత్సరములకుఁ బూర్వము కి. శే. కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రిగారు మహాభారతేతి వృత్తమునందలి కొన్ని సన్నివేశములు వేద

వాఙ్మయమున విశదముగా వర్ణింపఁబడియున్నవని తెల్పుచు నుదాహరణపూర్వకముగా మహో పన్యాస మొసంగియుండిరి. చరిత్రజ్ఞులు కూడ వేదకాలమున కురుపాంచాలాది రాజ్యములు విలసిల్లి యుండెనని చెప్పుచున్నారు. అప్పుడు కురు పాంచాలవంశములు ప్రముఖములై యుండె ననియు, ఆసందీవతము, కాంపిల్యము అనునవి వారికిఁ గ్రమముగా రాజధానులై యుండెననియు, కురువులు కాలక్రమమున సరస్వతీ దృషద్వతీనదులనడుమ నుండిన కురుక్షేత్రమను ప్రదేశమును, ఇప్పుడు ఢిల్లి మీరట్ మండలములున్న ప్రదేశములను ఆక్రమించిరనియు, పూరు భరతాద్యన్య వంశములవారి కలయికచే కురువంశము విస్తరిల్లి యుండుననియు వారి యభిప్రాయము. బాహ్లీకప్రతిపీయు, పరీక్షిజ్జనమేజయాదులగు సుప్రసిద్ధకురువంశరాజులు కొందఱు వేదభాగము లందుఁ బేర్కొనఁబడియున్నారు. అథర్వవేదమందలి యొక మంత్రమున పరీక్షితుఁడు మహావీరుఁ డుగా స్తుతింపఁబడియున్నాఁడు. అతఁడు విశ్వజనీనుఁడైన రాజనియు (రాజా విశ్వజనీనః) నతని రాజ్యము మధుక్షీరసమృద్ధమై యుండెననియు నందు వర్ణింపఁబడియున్నది. అతని కుమారుఁ డైన జనమేజయుఁడన్ని దిక్కుల రాజులను జయించుచుఁ బ్రపంచ జైత్రయాత్ర కావించెనఁట! అతని తరువాత వచ్చిన రాజులంత సమర్థులు కాకపోవ్రటచే కురుక్షేత్రమును విడిచిపోవలసి వచ్చెననియు, నందొకఁడు కౌశాంబిలో రాజ్యమును స్థాపించి బౌద్ధమత మభ్యుదయము చెందు వఱకును బాలించెననియుఁ జెలియుచున్నది.

పీరావదానములస్తుతియు, రాజులయు మునులయుఁ గథలును వేదవాఙ్మయమునఁ గానిపించును. రాజసూయాశ్వ మేధాదులగు మహాయజ్ఞములు జరుగు సమయమున నారాశంసు లనఁబడు నీ స్తుతులను బఠించుటయుఁ గథలను జెప్పుటయుఁ బరిపాటిగా నుండెను. పరీక్షజ్జన మే జయాదులగు కురువంశరాజులయు, నిక్ష్వాకు హరిశ్చంద్రాదులగు సూర్యవంశ రాజులయుఁ గథలట్టి వానిలో ప్రాముఖ్యము వహించి యుండు ననుటలో నాశ్చర్యములేదు. రాజసూయ యాగ సమయములం దిక్ష్వాకు హరిశ్చంద్రకథయు, గురువంశచరిత్రకథయుఁ జెప్పఁబడు చుండెనఁట ; ఆట్లే పాండువంశీయుల కథ జాతకకథలందు గోచరించుటయే కాక క్రీ. పూ. 4వ శతాబ్దియందలి గ్రీకుల రచనలలో గూడఁ బేర్కొనఁ బడియున్నది. పాణిని కాత్యాయను లును పతంజలియు నాకథను సూచించి యుండిరి. అశ్వలాయన గృహ్యసూత్రము లందును పాణిని అష్టాధ్యాయి యందును మహాభారతము పేర్కొనఁ బడియున్నది. అప్పటికందు శత సహస్రశ్లోకము లుండెనో లేదో చెప్పఁజాలము. నీతిధర్మబోధకములైన యుపాఖ్యానంబులు కొన్నియందు దరువాతి కాలమునఁ బ్రక్షేపింపఁ బడియుండునని కొందరు విమర్శకుల యభి ప్రాయము. యజుర్వేదమునందును శతపథ బ్రాహ్మణమునందును అర్జునుని పేరు కానవచ్చు చున్నది. ఆబ్రాహ్మణమునందతనికిని ఇందుశ్రీనికిని అభేదము చెప్పఁబడినది. ఛాందోగ్యోప నిషత్తునందును, శ్రౌతసూత్రములలో నొకదానియందును కురువుల వినాశము సూచింపఁ బడి నది. శృంజయులు కురువులకుఁ బ్రధానశత్రువులై యుండిరను విషయము శతపథ బ్రాహ్మణ మునఁ గానవచ్చుచున్నది. వేదభాగములందు కురుక్షేత్రసంగ్రామ మెచ్చటను బేర్కొనఁ బడక పోయినను కురువంశీయులకును ఇతరవంశముల వారికిని గల వైరము బ్రాహ్మణము

లందును ఉపనిషత్తులందును శ్రౌతసూత్రములందును సూచింపఁబడినది. ఇట్లే పాండువంశము నకుఁ జెందిన అర్జున పరీక్షిజ్జనమేజయుల నామములు వేదవాఙ్మయమున గోచరించును. టోలెమీ పాండువంశమువారు పంజాబునందలి కొంతభాగమును పాలించుచుండిరని చెప్పి యుండుటచే వారి చారిత్రకతను గూర్చి సందేహింపనవసరము లేదు.

మహాభారతమునకు జయమను పేరున్నది. జయమనఁగా జయసూచక కావ్యమని యర్థము. అది పురాణసంహిత యనికూడఁ బేర్కొనఁ బడుచున్నది. అందుఁ బ్రాచీనములైన గాథలును, మహనీయులైన రాజులయు మునులయు, పూజనీయులైన పతివ్రతలయుఁ గథలును ఉండుటయే యందుకుఁ గారణము. ఉపనిషత్సారభూతమైన భగవద్గీత యందంతర్గతమై యుండుటయు ధర్మనీతి తత్త్వబోధకములైన కథోపాఖ్యానములందుఁ బ్రపంచింపఁ బడుటయు దానికిఁగల మోక్షశాస్త్రమను నామమును సార్థక మొనరించుచున్నవి. అది చతుర్వర్గ ఫలప్రాప్తికి సాధనమని పెక్కుచోట్లఁ జెప్పఁబడియున్నది. వేదబ్రాహ్మణాదులందు బీజప్రాయముగానుండిన కథలను గాథలను ఇతివృత్తములను గ్రహించి నడుమనడుమఁ బురుషార్థప్రాప్తి సాధనములైన ధర్మనీతి తత్త్వ విషయములను సందర్భానుగుణముగాఁ జేర్చుచు వ్యాసభట్టారకుఁడు మహాభారతమును నిర్మించియుండెను.

మహాభారతము వంటి యితివృత్తము జగత్ప్రసిద్ధము. ద్యూతమునందోర్వఱుచు కొనిన సమయము ననుసరించి పాండవులు ద్రౌపదితోఁ గూడఁ బండ్రెండేండ్లు వనవాస మాచరించి పదమూఁడవయేఁ డజ్ఞాతవాస మొనరించుటకై విరాటనగరము చేరుటతో విరాటపర్వ మారంభించు చున్నది. అజ్ఞాతవాసానంతరము పాండవుల కర్ధరాజ్యము మాట యటుండనైదూళ్ళైన నొసంగుటకు దుర్యోధనుం డంగీకరింపక పోవుట కురుక్షేత్ర సంగ్రామమునకుఁ గారణమయ్యెను. పదొకొండక్షౌహిణులతో కౌరవులును ఏడక్షౌహిణులతో, పాండవులును యుద్ధమునకుఁ దలపడిరి. ఆకాలమున భారతదేశమునందుండిన రాజులెల్లరు నేదో యొకపక్షము నవలంబించి భారతయుద్ధమునఁ బాల్గొనియుండిరి. యుద్ధము పదునెనిమిదిరోజులు జరిగెను. ఇరుపక్షములందును మహావీరులు పలువురు మడిసిరి. తుదినాఁటిరాత్రి అశ్వత్థామ కోపోద్దీపితుఁడై ధృష్టద్యుమ్నపురోగములైన పాంచాలురను ప్రతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులను పాండవామాత్యులను సుఖసుప్తులైన వారిని వధించెను. శ్రీకృష్ణుని యనుగ్రహమున పాండవులేవురును సాత్యకియు రక్షితులైరి. ధృతరాష్ట్రునితో గాంధారియు స్త్రీజనమును బొలిక లని కేగి మృతులైన వీరులకై దుఃఖించిరి. ధర్మజుఁడు రణనిహతుల యథావిధి సంస్కరింపఁ దగువారలఁ బంపి భాగవతవీరుల కుదకదాన మొనరించెను. కుంతి కర్ణుఁడు గూఢోత్పన్నుఁడని యెఱిఁగింప ధర్మజుఁడు దుఃఖించెను. బంధుజన మరణ నిర్వేదన పరుఁడై కృష్ణు వచనములనూఱడిల్లిన ధర్మజునకుఁ బట్టాభిషేకము జరిగెను. శరతల్పగతుఁడైన భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు రాజధర్మములు, ఆపద్ధర్మములు, మోక్షధర్మములు; దానవిధులు, ఆచారవిధులు నెఱిఁగించెను. భీష్మస్వర్గారోహణానంతరము ధర్మరాజశ్వమేధ యాగముచేయ నారంభించెను. అశ్వత్థామాస్త్రదగ్ధుఁడయ్యు శ్రీకృష్ణుచే సంజీవితుఁడై ఉత్తరగర్భమున పరీక్షిత్తు జన్మించెను. అర్జునుఁ డశ్వ

మేధాశ్వము ననుసరించి యేగుచు నెడనెడఁ బలువురు రాజులతో యుద్ధమాచరించెను. గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు విదుర సంజయ సహితముగా నాశ్రమవాసమునకుఁ జనుచుండ కుంతీదేవియు గురుశుశ్రూషాపరయై వారితోఁజనెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు వ్యాసప్రసాదమున సమరనిహతులైన పుత్రపౌత్రులనెల్లఁగాంచి విగతశోకుఁడై గాంధారీ కుంతీ విదుర సంజయులతోఁ బరమసిద్ధికిఁ జనెను. యాదవులెల్ల మద్యపానవశులై శాపవశమున సముద్రతీరమందుఁ దమలోఁదాము పోరిపోడుచుకొని పరలోకగతులైరి. అర్జునుఁడు ద్వారకకరిగి, వసుదేవాది యాదవులనెల్ల సంస్కరించి, యాదవకళత్రములను దోడ్కొనివచ్చుచు గాండీవ దివ్యబాణములశక్తి తఱుఁగుటచే వనచరభయమువలన వారిని రక్షింపనోవక ధర్మరాజు కడకు వచ్చి వ్యాసవాక్యప్రబోధితుఁడై సన్యసించెను. తరువాతఁ బరీక్షిత్తునకు రాజ్యపట్టాభిషేకమొనరించి పాండవులు ద్రౌపదితోఁ గూడ మహాప్రస్థానము గావించిరి. ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ములఁగని పరితపింప నింద్రుఁడును యముఁడును అతని నుచితవచనముల నూఱడించి సంభావించిరి ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహన మొనరించి దేవభారము నొందెను. ఇంద్రు డాతనికి దేవత్వ మొందిన స్వజనములఁజూపి సంతోషము కలిగించెను.

మానవ జీవిత క్రమమునకును మహాభారతకథా విధానమునకును జాలసాదృశ్యము గోచరించును మానవజీవితమున దైవీశక్తులకును ఆసురీశక్తులకును నిత్యము పోరాటము జరుగుచుండును. ఈశక్తులనే ధర్మాధర్మములకుఁ బ్రతిరూపములని చెప్పవచ్చును. అధర్మ మప్పుడప్పుడు ధర్మమునడంచి విజృంభించునట్లు కనిపించినను జివరికి ధర్మమునకే విజయము లభించుననుట నిర్వివాదము. మహాభారత కథలో నట్లేజరిగినది. అధర్మపరులైన కౌరవులు ధర్మమార్గానువర్తులైన పాండవులను బెక్కుఁడుమల పాలుచేసిరి ; అనేకవిధముల నవమానించిరి; చంపుటకుఁగూడ యత్నించిరి. దైవము వారిని గాపాడెను అంతమున జరిగిన మహాయుద్ధమున దైవబలసంపన్నులైన పాండవులు కౌరవుల సంహరించి జయలక్ష్మితోపాటు రాజ్యలక్ష్మిని గూడఁ జెట్టవట్టిరి దైవమెప్పుడును ధర్మమునకును సత్యమునకును విజయము చేకూర్చుననుట కిది నిదర్శనము. శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవులు చెప్పినమాటలు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుచు వారు సభ్యులకుఁ జెప్పుమనిరని యీక్రిందిపద్యమును వినిపించెను.

సారపు ధర్మమున్ విమల సత్యముఁ బాపముచేత బొంకుచేఁ
బారముఁ బొందలేక చెడఁబాఱినదైన యవస్థ దత్తు లె
వ్వారలుపేక్ష చేసిరది వారల చేటగుఁగాని ధర్మ ని
స్తారక మయ్యు సత్యశుభ దాయకమగ్గుయ్యను దైవముండెడిన్.
ఉ; 2- 273

ఇది ధర్మసత్యములు చివరికి విజయము పొందునని చెప్పుటయేకాక వానికి భంగము వాటిల్లునప్పుడు శక్తులయ్యును పేక్ష వహించువారు తామును జేటుపొందుదురని నిరూపించుచున్నది. ధృతరాష్ట్రుఁడధర్మము నాపుటకు దశతకలవాఁడయ్యును పేక్షించి యపారమైన దుఃఖము

నకు గుఱియయ్యెను కృష్ణుఁడు ధర్మపథము నవలంబించి యధర్మమును వారించుటకు యత్నించి కృతకృత్యుఁడయ్యెను. అతఁడు మానవమూర్తిని ధరించిన భగవంతుఁడే.

"ఇది ధర్మము – ఇదధర్మము" అని నిర్ణయము చేయుట అత్యంత కష్టసాధ్యము. ఎవరుచేయుచున్నది వారికి ధర్మముగాఁ గనిపించును. ఆదృష్టితోడనే వారు తీవ్రముగా వాదించుచుఁ గార్యమునకుఁ గడంగుచుందురు. దుర్యోధనాదులట్లే వర్తించిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు సంజయుని రాయబారమంతయు విని, దుర్యోధనాదులే క్రిందుమీఁదెఱుఁగక చెడుతెరువునఁ బోవుచుండుట నిరూపించి.

రోషమయమహాతరువు సుయోధనుఁ డురు
స్కంధమందులోనఁ గర్ణుఁ డలరుఁ
గొమ్మసొబలుండు గుసుమఫలములు దు
శ్శాసనుండు మూలశక్తిదండ్రి.
ధర్మజుండు ధర్మతరునర్జునుఁడు ఘన
స్కంధ మనిలసుతుఁడు శాఖ కవలు
పుష్పఫలములేను భూసురులును వేద
ములుఁ దదీయమైన మూలచయము. ఉద్యో ౧–౩౫౫ ; ౩౫౬

అని యిరుపక్షముల తత్త్వమును విశదీకరించెను. భారతారంభమున దేవదానవ పక్షముల యుత్పత్తిక్రమమును వారియంశములచే భూమియందుఁ బుట్టినవారిక్రమమును వర్ణింపఁ బడినవి వానినిబట్టి కూడఁ బై యిరుపక్షముల తత్త్వమును గ్రహింపవచ్చును. ధర్మాధర్మములకును, దైవాసురశక్తులకును మాఱుట రూపులని చెప్పఁదగిన యీ యిరుపక్షములకుఁ దీవ్రమైన పోరుచేకూరుటయు. నందుధర్మపక్షమునకు జయము వాటిల్లుటయు మహాభారతేతివృత్తమునందలి సారాంశము. ఈవృత్తాంతమును విశదముగా వర్ణించుచు వ్యాసుఁడు ప్రసక్తానుపసక్తముగా ధర్మనీతి తత్త్వబోధకములైన యెన్నో యుపాఖ్యానములను గథలను గూడఁ జెప్పియుండెను.

ఆనుశాసనిక పర్వమున భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషముల తెఱఁగెఱిఁగించుచు

వినుపౌరుషమును దైవము
ననరెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున
జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. అను ౧–141

పౌరుషమ్మ్ దైవంబు తోడ్పాటు లేక
ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర!
విత్తుసహకారి గాకున్న రిత్తనేల
వంధ్యమగుఁగాక తా ఫలవంతమగునె. 142

అని తెల్పియుండెను. దైవపౌరుషములు రెండును గూడినఁగాని కార్యము సాఫల్యము నొందనేరదు. మహాభారతకథలోఁ గౌరవు లపారమైన పురుషకారము నొనరించిరి. కాని దైవబలము లేమిచే వారభీష్టప్రాప్తి నొందఁజాలక పోయిరి. పాండవుల విషయమునఁ బౌరుషమునకు దైవము తోడ్పాటు కూడఁ జేకూరియుండుటచే వారు విజయమును బొందఁజాలిరి. శ్రీకృష్ణుని యవతారమునకుఁ గారణములలో భూభారమును తగ్గించుట కూడ నొకటి. అందుకుఁ గురుక్షేత్రసంగ్రామ మొక సాధనమయ్యెను. ఆ సంగ్రామ మెట్లైనఁ జరుగునని కృష్ణుఁ డెఱుంగును. ఎఱిఁగియుండియు ధర్మజుని ప్రీతి కొఱకును లోకముకొఱకును అతఁడు సంధికిఁ బురుషకార మొనరించెను. దైవానుకూల్యము లేని కారణమున సంధియత్న ము సఫలముకాలేదు. మహాభారతేతి హాసము కార్యవిజయమునకు దైవపౌరుషముల కూడిక యెంత అవసరమో చక్కగా నిరూపించును.

తిక్కన విరాటపర్వారంభమున "ఈ ప్రబంధమండలి కధినాథునిఁగానే పురుషునిఁ బేర్కొను వాఁడనొయను తలంపు గూరిన మదితోఁ" దా నించుక నిద్రించుసమయమున హరి హరనాథదేవుఁడు కలలోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెనని వ్రాసియుండెను. దీనినిబట్టి యాతఁడు తాను రచించు భారతమును ప్రబంధమండలిగను, అందలి యొక్కొక్కపర్వము నొక్కొక్క ప్రబంధముగను భావించినట్లు తెలియుచున్నది. ఆయాపర్వములం దంతర్గతములై యున్న కీచకవధాది ఘట్టములను గూడ నాతఁడు ప్రబంధములుగా భావించి యుండిన నుండవచ్చును. ఇచ్చటఁ ప్రబంధమనఁగాఁ గావ్యమని యర్థముచెప్పు కొనవలయును. ఈ ప్రబంధపదమునకును తరువాత నల్లసాని పెద్దనాదులు రచించిన మనుచరిత్రాది ప్రబంధములకును లక్షణ స్వరూపస్వభావము లందుఁ గొంత భేదముకానవచ్చును. పెద్దనాదులు ప్రబంధశబ్దమును ప్రత్యేకమును రూఢమునైన యర్థమున వాడియుండిరి. తిక్కన దాని నిచ్చట సామాన్య కావ్యవాచిగా వాడియుండెను. ఈ ప్రబంధమండలి యనువాదమే కాపున నిందలి యితివృత్తము ప్రఖ్యాతమని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. పిని యందొక్క శృంగారమేకాక యన్నిరసములును వర్ణింపఁబడినవి; ధీరోదాత్తులే కాక యన్య నాయకులును గనిపింతురు; ఎడనెడ నష్టాదశసంఖ్యగల వర్ణనలలోఁ కొన్ని చూపట్టును. ఇవి చంపూరూపమున రచింపఁబడినవి. ఇంచక్కటచ్చట నప్రయత్న సిద్ధములైన శబ్దార్థాలంకారములు కనిపించును. తిక్కన కథాప్రారంభమునకు ముందు పరిషేవ పెట్టిన షష్ఠ్యంతములను బలువురుకవులు తరువాతఁ దమకావ్యములందుఁ గూడఁ జొప్పించి యుండిరి. దేవుఁడు కవులకుఁ గలలోఁ గనఁబడి తనవేరఁ గృతిరచింపుమని యాదేశించుట

యాంధ్రపరిబంధములలోఁ బెక్కింట గోచరించును. అట్టి సన్నివేశమును బ్రబ్రథమముగాఁ గావ్యారంభమున పర్ణించినవాఁడు తిక్కన సోమయాజియే

పాంచాలీ పాండవు లజ్ఞాతవాసమునఁ దామెక్కెట్లు సంచరింపవలయునో నిశ్చయించు కొని విరాటుని కొలువునకేగుటతో విరాటపర్వ మారంభించి యుత్తరాభిమన్యుల వివాహ వృత్తాంతముతో ముగియుచున్నది. ఇందు జరిగిన సన్నివేశములన్నియు విరాటనగరముతో సంబద్ధములై యున్నవే. కీచకవధ, గోగ్రహణము, అజ్ఞాతవాసపరిసమాప్తి, అభిమన్యు వివాహము ఇందలి ముఖ్యఘట్టములు. ఉద్యోగమనఁగాఁ బ్రియత్నము. దీనినధికరించి వాఁడినది ఉద్యోగపర్వము. పాండవులు తొలుత సంధికిని తరువాత యుద్ధమునకును గావించిన ప్రియత్నమిందు వర్ణింపఁబడుటచే దీనికుద్యోగపర్వమను నామము సార్థకమగుచున్నది. కురు క్షేత్ర సంగ్రామము పదునెన్మిదిరోజులు జరిగెను. అందుఁ బదిరోజులు భీష్ముఁడును, ఐదుదినములు ద్రోణుఁడును, రెండుదినములు కర్ణుఁడును, పదునెనిమిదవనాఁటి పగలు శల్యుఁడును కౌరవసేనకు నాయకులుగా నుండిరి. నాయకత్వమును బట్టి యీపర్వములకు నామములు పెట్టఁబడినవి. పదునెనిమిదవ నాఁటిరాత్రి అశ్వత్థామ సుఖసుప్తులైన ధృష్టద్యుమ్నాది సర్వ పాంచాలురను, ప్రతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులను, పాండవామాత్యులను వధించిన వృత్తాంతమును వర్ణించు పర్వమునకు సౌప్తికపర్వమనిపేరు సౌప్తికమన నిద్రితులవైఁబడి మార్కొనుట. స్త్రీలకు సంబంధించినపర్వము స్త్రీపర్వము. గాంధారియు నితర స్త్రీలును ధృత రాష్ట్రునితోఁ బొలికలని కేగి తమతమ వారిని గాంచి విలపించుట యిందలివృత్తాంతము. తరువాతిరెండుపర్వములు శాంత్యానుశాసనికములు. యుద్ధమున జరిగిన బంధుమిత్ర క్షయమును గాంచి విషణ్ణుఁడైన ధర్మజుని వ్యాసాదులను నయవాక్యములచే నూఱడించి పట్టాభిషేకమున కంగీకరింపఁ జేసిరి. రాజైనవాఁడు సకల లౌకిక పార లౌకిక ధర్మముల నెఱుంగవలసిన యావశ్యక మెంతైన నున్నది. ధర్మజుఁడీ రెండుపర్వములలో భీష్మునివలన సకలధర్మముల నెఱింగి యాచర్యప్రాయుఁడైన రాజు కాఁగలుగుటయే కాక యపారమైన మనశ్శాంతినిగూడఁ బొందెను. అనుశాసనికమనఁగా (అనుశాసనాయహితం) అనుశాసనమునకు సంబంధించినదని యర్థము. అనుశాసనమన ధర్మబోధ. భగవద్గీతా సనత్సుజాతీయాది తత్త్వప్రతిపాదకములైన భాగములతో పాటీ రెండుపర్వములునుకూడ మహాభారతమునకు శాస్త్రకావ్యమనియు మోక్ష శాస్త్రమనియుఁ బంచమవేదమనియు నామములు కలుగుటకుఁ గారణములైనవి. ఇవి భారత కథాగతికిఁ గొంత యాటంకము కలిగించినమాట వాస్తవమేయైనను ఆధ్యాత్మికముగా దాని కప్రతిమానమాహాత్మ్యము నావహించినవనుటలో సందేహములేదు. ధర్మజుని యశ్వమేధ యాగాచరణమును వర్ణించున దశ్వమేధపర్వము. ఇది ధర్మజుని చక్రవర్తిత్వమును సూచించును. సమ్రాట్టైనవాఁడె యశ్వమేధయాగాచరణమున కర్హుఁడనుటయు నది సకల పాపౌఘ నిబర్హణమగుటయుఁ బురాణప్రసిద్ధము. వార్ధకమున వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించి ముని వృత్తి నుండుట పూర్వపురాజుల సంప్రదాయము. ఆ సంప్రదాయము ననుసరించి ధృతరాష్ట్రుఁడడవికేగి యాశ్రమవాసమును గావించుటను వర్ణించు పర్వమాశ్రమవాస పర్వము. మౌసల

పర్వము ముసలచూర్ణ పరిభూతమైన తుంగకాండలచే యాదవులు పరస్పరోపహతులై మరణించుటయు కృష్ణబలరాముల నిర్యాణమును వర్ణించును. ఇందలికథ పూజ్యులయినవారి నవహేళనము చేయుటవలని దుష్ఫలమును విధిబలీయస్త్వమును జక్కగా వివరించును. మహాపరిస్థానికవర్వము ద్రౌపదీ భీమార్జున నకుల సహదేవులందలి యల్పదోషములను సూచించుచు పాండవుల మహాప్రస్థానమును వర్ణించును. ధర్మరాజనన్య సామాన్యమైన తన మహానుభావత్వముచే సశరీరముగా స్వర్గమున కరిగి యాకాశగంగా జలావగాహనమున దివ్యత్వముఁ బొందెను. అతఁడు కించిత్కాలమైన నరకమును దర్శింపవలసిపచ్చుట "రాజ్యంతే నరకంధ్రువ" మ్మను నార్యోక్తిని దృఢపఱుచుచున్నది. స్వర్గారోహణపర్వమునఁ జివరఁ పాండవులు స్వర్గారోహణము కావించుటయు నితర కౌరవవీరులు తమ మూలప్రకృతులందు వీనమగుటయు వర్ణింపఁబడినది.

మానవ జీవితమున బాల్య యౌవనాది వయోవస్థలు నాలుగు గోచరించునట్లే భారతకథాక్రమమునఁ గూడ ముఖ్యములైన నాలుగువశలు గోచరించును. పాండవుల జననము మొదలు ద్యూతాంతమువఱకును ప్రథమదశ. అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు ద్వితీయదశ. ఉద్యోగయుద్ధములు తృతీయదశ. ధర్మజుని పట్టాభిషేకము మొదలు పాండవుల స్వర్గారోహణము వఱకును జతుర్థదశ. దశరూపకాదులయందు రూపకవస్తువునఁ బంచసంధు లుండవలెనని నిర్దేశింపఁబడినది. దృశ్యకావ్యములందే కాక ఐక్యముతోఁ గూడిన యేకావ్యమందైనను ఈ పంచసంధి విభాగము ప్రస్ఫుటమగుచునే యుండును. ముఖాదిసంధులను దశరూపకాదులందు నిర్వచింపఁబడిన విధముగా భారత కథయందు నిరూపించుట క్లేశకరమేయైనను అందు స్పష్టములైన యైదు పరిణామదశలను గుర్తింపవచ్చును. ధర్మజుని యౌవరాజ్యప్రాప్తి, ద్యూత ద్రౌపదీపరాభవములు, అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు, యుద్ధము, ధర్మజు పట్టాభిషేకము, అనునవి యాయైదుదశలందలి ముఖ్యాంశములు. వీని నవలంబముగాఁ జేసికొని వ్యాసుఁడు జగద్ధితకాంక్షతో ధర్మనీతి తత్త్వోపదేశకములైన కథోపాఖ్యానముల నెన్నిటినో చేర్చి మహాభారతమును విశిష్టమైన శాస్త్రకావ్యముగాఁ బరిణమింపజేసెను.

వైశంపాయనుండు వ్యాసాజ్ఞానుగుణముగా జనమేజయునకు భారత కథ నంతను వివసించి చివర.

వినుము పాండవ కౌరవ విషయమైన యిట్టి యితిహాసమే నుపాఖ్యాన జాత
సహితమగునట్లుగా సమస్తంబు మహితవిస్తరంబుగఁ జెప్పితి విశదభంగి

స్వ. 74

అని తెల్పియుండెను. అతఁడెఱింగించిన కథలోఁ బ్రధానమైన కౌరవ పాండవ వృత్తాంతమే వివిధములైన యుపాఖ్యానములుకూడ నున్నవి. వీనిలోఁ గొన్ని ధర్మమునకుఁ గొన్ని నీతికిఁ గొన్ని తత్త్వమునకు సంబంధించినవి. భారతవీరుల జీవితముతో సంబంధించిన యుపాఖ్యానములు

కూడఁ గొన్నికలవు. వీని నన్నిటిని వ్యాసుఁడు ప్రసక్తాను ప్రసక్తముగా ప్రధానకథలోఁ జొప్పించి దానికి గాంభీర్యమును విస్తృతిని గల్గించి యుండెను. తిక్కన ప్రధానకథా భాగమునేకాక యుపాఖ్యానములందలి కథలనుగూడ రచించుటలో మిక్కిలి నేర్పు ప్రదర్శించెను. మూల కథకును ఉపాఖ్యానములకును గల సన్నిహిత సంబంధము నాతఁడు నిపుణముగా నిర్దేశించి యుండెను.

ఉద్యోగపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున శల్యుఁడు ధర్మరాజున కెఱిఁగించిన పురందర విజయోపాఖ్యానమున్నది. "కౌరవనాథుఁడా నహుషుకైవడి నాశముఁబొందు వాసవశ్రీ రమణీయుఁడై జయము చేకొని ధర్మజుఁడు - - - సన్నుతికెక్కెడుఁ దాను దమ్ములున్" అను పద్యము దీనికిఁ ప్రధానకథతోఁ గల సంబంధమును వ్యక్తీకరించుచున్నది. మఱియు ధర్మజుఁడు శల్యుని యుపచార ప్రియత్వమెఱిఁగిన వాడగుటచే నీకథ నాతనివలన వినుట ద్వారా అతనిని దనయెడఁ బ్రసన్నుని గావించుకొని యున్నాఁడు. ఉద్యోగపర్వము నందలి తృతీయాశ్వాసమున జామదగ్న్య కణ్వులు దుర్యోధనునికిఁ దెల్పిన దంభోద్భవ గరుత్మచరిత్రలు గర్వము కొఱగాదనుటకు దృష్టాంతములుగాఁ జెప్పఁబడినవి. అవి యతి సంక్షిప్తములుగా నున్నవి. చతుర్థాశ్వాసమునందలి అంబోపాఖ్యానము భీష్మునికి సంబంధించినది. దానివలన నతఁడు శిఖండిని జంపమికిఁ గారణము వెల్లడియగుచున్నది. భీష్మపర్వారంభమున సంజయుఁడు భూపరిమాణమును, భారతవర్షముఁగల విశేషములను ధృతరాష్ట్రునికిఁ దెల్పియుండెను. "పార్థివులు సంహృష్టులైనచో నష్టులగుదు" రను న్యాయము ననుసరించి రాజులు తఁడిగ్రి. యన్న. తమ్ముఁడు అను నాలోచనలేక యొఁడొరులపై నెత్తిపోయి భూమిఁగొందురని తెల్పి సంజయుఁడాతనికి దుఃఖోపశమనము కావింపనెంచుటయే యిచ్చటి యీవివరణమునకుఁ గారణము.

ద్రోణపర్వ ద్వితీయాశ్వాసమున నభిమన్యు మరణానంతరము ధర్మజుఁడు దుఃఖించు చుండఁగా వ్యాసుఁ డరుదెంచి మృత్యువునని వార్యత నెఱిఁగించుటకై నారదుఁడకంపనునికిఁ దెల్పిన మృత్యుప్రకారము వివరించెను. తరువాత నతఁడు సృంజయ సువర్ణష్ఠీవుల వృత్తాంతమును దానికంగముగా నారదుఁడు సృంజయునికిఁ దెల్పిన షోడశమహారాజ చరిత్రమును విశదీకరించెను. అభిమన్యుఁ డెట్టి పుణ్యపురులకుఁగూడఁ బడయనలవిగాని యుత్తమపదంబు గొనెనని సూచించి ధర్మజునికి దుఃఖోపశమనము కావించుటకై యీవృత్తాంతములు తెల్పఁ బడినవి. ద్రోణపర్వాంతమున వ్యాసుఁడు తన యాగ్నేయాస్త్రంబు కృష్ణార్జునులయందు వృథయయ్యెనని దుఃఖించు నశ్వత్థామకు కృష్ణార్జునుల మహిమానుభావముల నెఱిఁగించెను. తరువాత నతడర్జునునకుఁ బరమేశ్వరుని మహిమను; అతనికి భక్తుఁడైన యర్జునునిపైఁగల యపార కృపాతిశయమును వివరించెను.

కర్ణపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున శల్యుని కర్ణరథసారథిగా నుండ నంగీకరింపఁ జేయుటకై దుర్యోధనుఁడతనికిఁ ద్రిపురాసుర సంహార సందర్భమున బ్రహ్మపరమేశ్వరునికి సారథియైన

తెఱంగును, పరశురాముఁడు కరుణాళువై శివుఁడు తనకుఁ బ్రసాదించిన దివ్యాస్త్రము లెల్లఁ కర్ణుని కుపదేశించిన విధమును విశదీకరించెను శల్యుఁడు కర్ణునికి సుపర్ణసిద్ధమైన హంసకాకీ యోపాఖ్యానము సెబీఁగించి కాకమువలె నెక్కుడువారల ధిక్కరింపవలదని మందలించినది కూడ నీయాశ్వాసమునసే. శల్యపర్వ ద్వితీయాశ్వాసమున భీమదుర్యోధనులు గదాయుద్ధమునఁ రింప నుద్యుక్తులై యున్న సమయమున బలరాముఁ డచ్చటికరిగి కృష్ణుఁడు పాండవులయెడఁ బక్షపాతము కల్గియుండు టెబీఁగి తీర్థయాత్ర కరిగెను. ఈసందర్భమున నతఁడు సేవించిన ప్రభాసాది తీర్థనుల మహిమయు, మంకణముని మాహాత్మ్యమును, సోమతీర్థ మహత్త్వమును, కుమారస్వామి పరిభావమును, ప్రభావతి యను ముని కన్య మహిమయు, కురుక్షేత్ర ప్రభావ మును వర్ణింపఁ బడినవి. వీనికి ప్రధాన కథతోఁ గల సంబంధ మత్యల్పము. సౌప్తికపర్వారంభ మున కృప కృత వర్మలు వట విటపము క్రింద నిదరిపోవుచుండ నశ్వత్థామ మేల్కని యుండి యొక యులూక మరుదెంచి యా చెట్టు శాఖల నిదరించుచుండిన కాకముల వధించుటగాంచెను. ఈ వృత్తాంత మశ్వత్థామను నిదరిపోవు శత్రువుల నిగ్రహించు పనికిఁ బ్రేరేచెను. స్త్రీపర్వమున విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు సంసార గహనము తెఱంగెటింగించుచు దుర్గమారణ్యమున నరుగు నెడ భీకర మృగముల చేతను జోరులచేతను నాక్రమింపఁ బడిన విప్రుని వృత్తాంతము తెలిపెను. ఈ కథ చిన్నదయ్యు తత్త్వ విషయ గర్భితమై గంభీరార్థ స్ఫోరకముగా నున్నది.

యుద్ధానంతరము బంధుమిత్ర మరణ ఖిన్నుఁడైన ధర్మజునకు నుత్సాహము కలిగించు టకై వ్యాసుఁ డతనికి దండనితిచే నపవర్గంబు వడసిన సుద్యుమ్నుని చరిత్రము తెల్పెను. ఈసందర్భ మునసే కృష్ణుఁ డర్జున ప్రేరితుఁడై ధర్మజునకు మున్నభిమన్యు మరణానంతరము నారదుఁడు వివరించిన షోడశ మహారాజ చరిత్రమును మరలఁ జెప్పెను. అచ్చటి పద్యములే మరల నిచ్చటఁ బునరుక్తము లైనవి. తరువాత ధర్మజుఁ డడుగఁగా నతఁడు పర్వత నారదుల వృత్తాంతము కూడ వివరించెను. శాంతి పర్వ ద్వితీయాశ్వాసమున కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు పరశురాముఁడు పృథివిని నిఃక్షత్రము గావించిన వృత్తాంతము తెల్పెను భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బెక్కునీతి ధర్మ తత్త్వము లుపదేశించుచు ననేకము లైనసంవాదములు, ఇతిహాసములు వివరించెను. వీనిలో లుబ్ధకపోతోపాఖ్యానమును, గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానమును ముఖ్యము లైనవి. వీనిని రచించుటలో తిక్కన ప్రదర్శించిన నేర్పప్రతిమానమైనది. లుబ్ధక పోతోపాఖ్యానము శరణాగత సుకృతమును బోధించు కథా రత్నము. ప్రభువున కార్తజన బాష్ప ప్రమార్జనము కర్తవ్యమనుటకును నిజ కార్యార్థులగు కపటుల నేర్పు మాటల తెరువు లెఱుంగుట యావశ్యక మనుటకును నుదాహరణ మైన గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానము ప్రబంధధ్వనికి నిధానమై మిక్కిలి హృద్యముగా నున్నది.

అనుసనిశాకపర్వమందలి యుపాఖ్యానములలో గరుత్మంతుని చరిత్రమును, నృగచరిత్ర మును ముఖ్యములైనవి. అందుఁ జతుర్థాశ్వాసము చివర నారంభించిన ఉమామహేశ్వర సంవాద మను నితిహాసము పంచమాశ్వాసమున నర్ధభాగమునకుఁ బైగా వ్యాపించినది. ఇందు పార్వతి

యడుగ శివుడనేక ధర్మతత్త్వ ప్రకారముల తెఱంగెఱింగించెను. అశ్వమేధపర్వము తృతీయాశ్వాసమున నుపంకుని చరితమున్నది ఆపర్వము హింసాత్మకమైన పశుయజ్ఞముకంటె నహింసామహితమైన తపోయజ్ఞమే యధికమని సూచించు సక్తుప్రస్థుని చరిత్రముతో ముగియుచున్నది. ఈయుపాఖ్యానము ధర్మబోధన ధురీణతచేతనేకాక కథాకథన కామనీయకముచేఁ గూడ నతి ప్రసిద్ధిగాంచినది. ఈవిధముగా తిక్కన ప్రధాన కథారచనమందేకాక యుపాఖ్యాన నిర్వహణమందుఁగూడ నఖండమైన నేర్పుప్రదర్శించెను. శాంత్యానుశాసనికాశ్వమేధపర్వము లందలి ధర్మనీతి తత్త్వబోధకములైన సంవాదేతిహాసములు ప్రధాన కథాగమనమున కాటంకములైన విషయము నిజమేయైనను అన్యవిధమున నవి భారతమునకుఁగలిగించిన వైశిష్ట్యము నిరుపమానమైనది.

కురుక్షేత్రమున కౌరవపాండవసేనలు రెండును విడిసి కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వు సమయమున సంజయ ద్వితీయుఁడై నిర్వేదించు ధృతరాష్ట్రుని కడకు వ్యాసుఁడరుదెంచి దాని నాలోకింపఁ దలఁచినచో దివ్యదృష్టి నొసంగెదనని పలికెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు తనకు వినుకోరికయే కాని క్రూరమైనపోరు చూచు కోరిక లేదని చెప్పెను. అంతవ్యాసుఁడు సంజయునకు రెండు తెఱంగులవారి దివారాత్ర వర్తనములును, రహస్యప్రకార భాషణములును, మనోవృత్తములును ఎఱుఁగునట్లుగా వరమిచ్చి యతనిని యుద్ధక్రమమంతయు ధృతరాష్ట్రునికి వినిపింప నియోగించి యరిగెను. తిక్కన యుద్ధపర్వములైదింట కథాకథనమునఁ గ్రొత్తమార్గము నవలంబించెను. సంజయుఁడు యుద్ధభూమినుండి వచ్చి యాపర్వముల మొదట భీష్ముఁడో, ద్రోణుఁడో, కర్ణుఁడో, శల్యుఁడో యుద్ధమున మడిసిరని చెప్పను. ధృతరాష్ట్రుఁడా దుఃఖవార్తవిని బిట్టుశోకించి యాయావీరుల పరాక్రమముల నగ్గించి యట్టివారు మడియుట యెట్లు సంభవిల్లెనో తెల్పుమని యడుగును, సంజయుఁడు వివరముగా, జెప్పఁదొడంగును. ఈ విధముగా సౌప్తికపర్వ ప్రథమాశ్వాసాంతమున దుర్యోధనుఁడు ప్రాణములు విడుచువఱకు జరిగిన వృత్తాంతమును సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రుని కెరిగించెను. సౌప్తికపర్వ ద్వితీయాశ్వాసము నారంభమున ధర్మరాజు సోదర శౌరిసాత్యకి పరివేష్టితుఁడైయుండ ధృష్టద్యుమ్నుని సారథియరుదెంచి కృప కృతవర్మలతో నరుదెంచి రాత్రి యశ్వత్థామ వీడెల్లఁ బీనుఁగు పెంటగావించిన యుదంతము నెఱింగించెను.

యుద్ధపర్వము లందు తిక్కన చూపిన వర్ణనపాటవమును, సూక్ష్మాంశ పరిశీలనమును అప్రతిమానములైనవి. అతఁడు కేవలకవియే కాక సండనాథుఁడు కూడనైన కతమున యుద్ధమునందలి వ్యూహములను, అస్త్రశస్త్ర ప్రయోగక్రమమును విశదముగా వర్ణించి ఆయాయుద్ధ దృశ్యములను బఠితల మనోనేత్రములకు సాక్షాత్కరింపఁజేసి యుండెను. వ్యూహనిర్మాణము సంస్కృత భారతమునందుఁ గంటెఁ దెలుఁగున నెక్కువ స్పష్టముగను హృద్యముగను వర్ణింపఁబడియున్నది. తిక్కన యిరుపక్షములందలి ప్రధాన వీరు లెవరెవరితో తలపడి

యెట్లు యుద్ధము సాగించిరో నిపుణముగా వర్ణించియుండెను. అతఁడు ఏకైక వీరవిజృంభణమును, జంట వీరుల యుద్ధక్రమమును సంకులసమరమును, ద్వంద్వ యుద్ధమును, సౌప్తిక వధను, శస్త్రాస్త్రగదా యుద్ధములను ప్రత్యేక నిపుణతతో విశదీకరించి యుండెను. ప్రతిదిన యుద్ధారంభావసానములఁ నతఁ డొక్కొక్క యెడ సూర్యోదయాస్తమయముల వర్ణనతో సూచించుట రమణీయముగా నుండును. మహావీరులయస్తమయము నాతఁడు సాధారణముగా సూర్యాస్తమయముతో సూచించుచుండును. మఱియును ఆతఁడు ఘోరమును భయావహమును బీభత్సాకరమునైన యుద్ధదృశ్యములను వర్ణించు నప్పుడుకూడ లలిత సుందరోపమావస్తు వర్ణన సాహాయ్యమున నొకసౌందర్యమయి వాతావరణమును గల్పింప యత్నించుచుండును. అందుచేతనే యాతఁడు తఱుచు యుద్ధములు దారుణ రమణీయములను రెండింటిని సూచించుచుండును. ఆంధ్రవాఙ్మయమున కవితాకౌశలము నందువలెనే యుద్ధవర్ణన చాకచక్యము నందును తిక్కనతో సాటి చెప్పఁదగిన కవులెంగరో కానిపింపరు.

కథాకథనమున మూఁడు ముఖ్యవిధానములున్నవి. అందొకటి కవియే కథను వివరించుట. రెండవది యాయాపాత్రలచేఁ జెప్పించుట. మూఁడవది నాటకమున వలెఁ బాత్రల సంభాషణము ద్వారమునఁ గథను సాగించుట. తిక్కన భారతమున నీ మూఁడువిధములును గానిపించును. యుద్ధపర్వము లన్నియు వర్ణనాత్మకములు. ఇచ్చట వైశంపాయణుఁడో సంజయుఁడో కవిస్థానము నాక్రమింతురు. శాంత్యానుశాసనిక పర్వములం ధికభాగమున భీష్ముఁడో, కృష్ణుడో, వ్యాసుఁడో, శివుఁడో ధర్మజునికో, పార్వతికో మఱొక్కరికో ధర్మతత్త్వాదులు వివరించుచుందురు. ఈవివరణ సందర్భమునఁదొల్లినివసించిన వ్యక్తులకు జరిగిన సంవాదములు విశదీకరింపఁ బడుచుండును. విరాట మౌసల, మహాప్రస్థాన స్వర్గారోహణ పర్వములు ప్రాయికముగాఁ గథనమార్గమున నడచినవి. ఉద్యోగపర్వమంతలి కథాభాగమంతయుఁ గొంచెమించుమించుగా సంభాషణలద్వారా సాగినది. ఇందు మూఁడు రాయబారములు వర్ణింపఁ బడినవి. సంజయుఁడును కృష్ణుఁడును రాయబారముల సందర్భమున చూపిన వాగ్వైభవమద్వితీయమైనట్టిది. సంజయునితోఁ బ్రసంగించు సందర్భమున ధర్మజుఁడు చూపిన వాక్చాతుర్యము సాటిలేనిది. ఈ పర్వమునందలి సంభాషణఁలోఁ గొన్నిచోట్ల రమ్యములును బరిమితములునైన సంవాదములును, గొన్నిచోట్ల పద్యమయములైన దీర్ఘోపన్యాసములును, గొన్నిచోట్ల చమత్కారముతోఁ గూడిన యుత్తర ప్రత్యుత్తరములును గానిపించును. ఈఘట్టములందు తిక్కన హేతువాదముతోఁ గూడిన చర్చాకౌశలమును; వ్యాఖ్యాన వైదగ్ధ్యమును, ఉపసంహరణ కళాపారిగళ్భ్యమును ప్రకటించుచునే సంభాషణలద్వారా కథాభాగమును సాగించి యున్నాడు.

నన్నయ రోమహర్షణపుత్రుఁడైన యుగశ్రవసుఁడు శౌనకాది మహర్షులకుఁ దెల్పినట్లుగా భారత కథను వక్కాణించెను. వ్యాసుఁడు భారతమును రచించి దానిని మనుష్యలోక

మున జనమేజయున కెటింగింప వైశంపాయను నియోగించెను. ఉగ్రశ్రవసుఁడు వైశంపాయన మునివలన నాకథ విని శౌనకాదుల కెటింగించెను. తిక్కన వైశంపాయనుఁడు జనమేజయునకుఁ జెప్పినట్లే కథ సాగించెను. కానిస్వర్గారోహణ పర్యాంతమున,

పూతాత్ములార! ఈ పుణ్యేతిహాసంబు జనమేజయుఁడు సేయు సర్ప ముఖము
కాలంబు నందట్లు కారుణి కోత్తముం డైన వేద వ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ నతని శిష్యుఁడు లోక నుతుఁడు వైశంపాయ నుండు చెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి సవినయ భక్తికముగ వినిన వాఁడఁ
గథన శక్తియు నమ్మునికరుణ వలనఁ కలిగె నాకిత్తి అంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెడు మేటి పదము గంటి మంటి మీవయ పెంపుకతనఁ జేసి.

అని యుగశ్రవ శ్శానకాదుల వృత్తాంతము నటంచించెను. సర్పయాగ సంరర్భమునఁ గృష్ణద్వైపాయను నాజ్ఞచే నతని ప్రియ శిష్యుఁడైన వైశంపాయనుఁడు భారతేతిహాసమును జనమేజయునికిఁ దెల్పెను. మహాభారత కథ తఱుకాప కృతుఁడైన యుదంకుఁడు జనమేజయుని కడ కరిగి యాతనికి సర్పయాగాచరణ బుద్ధి పుట్టించుటలో నారంభించు చున్నది. ఆ సర్పయాగ మాస్తీక ప్రార్థనచే నడుమనే యాగిపోయెను. తిక్కన జనమేజయుఁ డాస్తీకు నభ్యర్చనమున నత్యంత సంతుష్టునిఁ గావించి, ఋత్విజులాదిగా నఖిల బ్రాహ్మణులకు బహు ధనము లొసంగి యామంత్రితులఁ జేసి, వైశంపాయను సవిశేష పూజనమ లఁ బరితోషితు నొనర్చి, సకల జనములు ప్రస్తుతింప వైభవమునఁ బురము ప్రవేశించెనను వృత్తాంతముతో భారత కథ ముగించెను. సర్ప యాగోపక్రమణముతో నారంభించిన కథ నిట్లు ముగించుట యౌచిత్య శోభితమై యొప్పారు చున్నది.

రసపోషణము :

కాశీఖండమునఁ గృతిపతి శ్రీనాథుని కవితాకౌశలమును గూర్చి ప్రశంసించుచు "వాక్రుత్తు తిక్కయజ్వప్రకారము రసాభ్యుచిత బంధముగ నొక్కొక్కమాఁటని చెప్పియుండెను. దీనినిబట్టి తిక్కన రచనయందు రసాభ్యుచితబంధత్వము ప్రధానగుణమని శ్రీనాథుఁడు భావించి నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. అదిగాక తిక్కనయే విరాటపర్వారంభమున "హృదయాహ్లాది చతుర్థ మూర్జిత కథోపేతంబు నానారసాభ్యుదయోల్లాసి విరాట పర్వ"మని యాపర్వమును బ్రశంసించి యుండెను. ఇందలి విశేషణము లొక్క విరాటపర్వమునకే కాక భారతమున కంతటికిని అన్వయించును. తిక్కన తానురచించిన పదునైదు పర్వములను రసమయముగా నిర్వహించుటకు యత్నించి కృతార్థుండయ్యెను". రసే నైవ జీవతికావ్యం. నహిరసశూన్యం కావ్యం కించిదస్తి, రసఏవవస్తుతః ఆత్మా. వస్త్వలంకారధ్వనీతు పర్వధార సంపర్తి పర్యవస్యేతే" అని అభినవగుప్త పాదుఁడు త్రివిధధ్వనులలో రసధ్వనికే యెక్కువప్రాధాన్యము నొసంగియున్నాడు. ఈసిద్ధాంతమే విశ్వనాథుని" వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్మను నిర్వచనమునకు మూలమైనది.

విరాటపర్వమందలి కథాభాగములలో కీచకవధయు దక్షిణోత్తర గోగ్రహణములును ముఖ్యములైనవి. ఇందు కీచకప్రణయమేకత్ర నిష్ఠానురాగముతో గూడినదగుటచే శృంగార రసాభాసమున కాలవాలమై యున్నది. కీచకవధఘట్టము వీరరౌద్ర రససంకలితము. ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహవృత్తాంతము శృంగార రసపూరితము. దక్షిణోత్తరగ్రహణములందలి యుద్ధ ఘట్టములందు వీరరౌద్రభీభత్సములను, ఉత్తరుఁడు కౌరవవీరులను జూచి పాఱిపోవు ఘట్టమున భయానకహాస్యములను తిక్కన చక్కగాఁ బోషించియుండెను. పాండవులను ద్రౌపదియుఁ దాము ధరింపవలపిన వేషములను నిర్ణయించుకొని విరాటుని కొల్వున కేగు సందర్భమునను, గోగ్రహణ సందర్భమునను వీరమును, అర్జునుఁడుత్తరునకుఁ దన్నెఱింగించిన సందర్భమున నద్భుతమును గోచరించును. ద్రౌపది తన భంగపాటు భీమునితోఁ జెప్పి పరితపించు ఘట్టమునఁ గరుణమును, ధర్మజుఁడుసాన్త్వనసి వేషమున విరాటునికొల్వు ప్రవేశించు ఘట్టమున శాంతమును బోషింపఁ బడినవి. ఈ విధముగాఁ దిక్కన విరాటపర్వమును నానారసాభ్యుదయోల్లాసిగా సంతరించెను.

పరిబంధ రస స్వరూపమును వివరించు సందర్భమున మహాభారతమునందు శాంత మంగిరసమని యానందవర్ధనాచార్యులవారు ధ్వన్యాలోకమున నిశ్చయించి యున్నారు. వానందుఁ జూపిన యుపపత్తులే యిచ్చట సంగ్రహింపఁ బడుచున్నవి. అవి సంస్కృత భారత మునకు వలెనే యాంధ్ర భారతమునకును అన్వయించును "మహాభారతము శాస్త్రకావ్యము. అనఁగా నిందు శాస్త్రమునందు వలెఁ బురుషార్థ నిరూపణమును, కావ్యమునందువలె రసస్ఫోగ కత్వమును గానగును. వ్యాసుఁడు మహాభారతమును వృష్ణిపాండవ విరసావసానముతోఁ బరిసమాప్తి నొందించి దానికి వైరాగ్య జనకత్వమే పరిధాన తాత్పర్యమనియు, మోక్ష పురు షార్థమును శాంత రసమును వివక్షావిషయములనియు సూచించెను. వృష్ణులు ముసలచూర్ణోద్భూత మైన మయ్యంచుల తుంగతో నొండొరులఁ బ్రహరించుకొని మడిసిరి. పాండవులు మహా ప్రస్థానక్లేశ మనుభవించిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు వ్యాధునివలన విధ్వంసమును బొందెను. ఈవిధముగా భారతావసానము విరసమే యనుటలో సందేహము లేదు. దీనిని బఠించినప్పు డెంత బలమున్నను ఎంత సంపద యున్నను అవి యవసానకాలమున నుపయోగింపవనియు, మహానుభావులైన వృష్ణి కృష్ణ పాండవుల గతియే యిట్లైనప్పుడు మన గతి వేఱవచింప నక్కఱ లేదనియు, ధన కనకవస్తు వాహనాదులును వాని యందలి తగులమును వ్యర్థములనియు వైరాగ్య బుద్ధి పుట్టక మానదు. ఈ వైరాగ్యమున కనుబంధియైన పురుషార్థము మోక్షము; రసము శాంతము. వ్యాసుఁడు తన కావ్యమున వీనినే సూచించెను. ఇతర వ్యాఖ్యాతలు కూడ నీ యంశమునే వివరించి యుండిరి. అది యటుండ వ్యాసుఁడే

యథా యథా విపర్యేతి లోక తంత్ర మసారవత్
తథా తథా విరాగోఽత్ర జాయతే నాత్ర సంశయః

అని లోకులచేఁ బ్రయత్న పూర్వకముగా సంపాదింపఁ బడు ధర్మార్థ కామములును, దత్సాధన ములును ఆర్జన రక్షణ క్షయాది పరికారములచే తుచ్ఛమైన యింద్రజాలమువలె వైపరీత్యమును బొందుకొలంది లోకతంత్రమునందు విరాగముకల్గుననుటలో సందేహములేదని చెప్పియున్నాఁడు. అతఁడొకవిధముగా విరాగపదముచే తత్త్వజ్ఞానోత్థితమును శాంతరసస్థాయియునైన నిర్వేదమును సూచించి యున్నాఁడు. ఎంతగా వర్ణితములైనను ఇతర రసము లంగములుగానే యుండు ననియు శాంతమే అంగియనియుఁ, బురుషార్థాంతరము లుపసర్జనములుగా మోక్షము ననుసరించి యుండుటచేఁదన కావ్యమున మోక్షమే పరిధాన పురుషార్థ మనియు నతని యభిప్రాయము.

"శాంతోరసశ్చ ముఖ్యతయా వివక్షా విషయత్వేన సూచితః" అను మూలమునందలి ముఖ్యతయా అను పదమును వివరించుచు లోచనకారుఁడు "ధర్మే చార్థేచ కామేచ మోక్షేచ భరతర్షభ యధిహాస్తి తదన్యత్ర యన్నేహాస్తినతత్ క్వచి"త్తను భారతశ్లోకము నందలి చకార చతుష్టయము వలన ధర్మార్థ కామముల సర్వస్వ మన్యత్ర లేని దిచ్చట లేకున్నను పర్యంత విరసత్వ మిచ్చటనే యవలోకింపఁ బడుచున్నదనియు, మోక్షరూపముయొక్క సారవత్వ మిచ్చటనేవిచా రింపఁ బడవలెననియు వ్యక్తమగుచున్నదని తెల్పియున్నాఁడు.

మహా భారతాను క్రమణిక యందీ విషయము చెప్పఁ బడి యుండకపోవుటయే కాక దానికి విరుద్ధముగా భారతమున నన్ని రసములును అన్ని పురుషార్థములును ఇమిడి యున్నవని తెల్పఁబడియుండుటచే నందు శాంతరసమునకును మోక్షపురుషార్థమునకునుగల ప్రాధాన్యమును గూర్చి శంక యుదయింప వచ్చును. కాని యందు శాంత మోక్షములకుఁ గల ప్రాధాన్యము స్వశబ్దములచే నాచ్యముగాఁ జెప్పఁ బడకున్నను వ్యంజనామార్గముచేఁ జెప్పఁ బడియున్నది. చరి త్రాను కీర్తనానంతరము "భగవాన్ వాసుదేవశ్చ కీర్త్యతేఽత్ర సవాతనః" అను వాక్యము వ్రాయఁబడినది. ఈ సందర్భమున నన్నయ

భక్తియుక్తులైన భాగవతులకు శ్రీ
వల్లభుండు భక్తవత్సలుండు
భవభయంబులెల్లఁ బాపియిష్టార్థ సం
సిద్ధికరుణతోడఁ జేయుచుండు.

నని వ్రాసియున్నాఁడు. వీనివలన మహాభారతమున కీర్తింపఁబడు పాండవాది చరిత మవసాన విరసమును అపద్యా ప్రపంచరూపముననియు, పరమార్థసత్యస్వరూపుఁడైన వాసుదేవుడిందు కీర్తింపఁబడుచున్నాఁడనియు, నందుచే ఓలోకులారా! మీరు పరమేశ్వరుఁడైన యీవాసుదేవు నందే భావితము చేతస్కులుకండు. నిస్సారములైన విభూతులందుఁగాని నయవినయ పరాక్ర మాది గుణములందుఁగాని యభినివేశము నొందకుఁడనియు వ్యంగ్యముగాఁ దెల్పఁబడుచున్నది. ఇవి సంసారము యొక్క నిస్సారతను జక్కగా వ్యక్తము చేయుచున్నవి. "సహిసత్య" మిత్యా ద్యనంతరశ్లోకములు సహితము గర్భీకృతమైన యీయర్థమునే వెల్లడిచేయుచున్నవి.

మహాభారతావసానమున హరివంశమును వర్ణించి కృష్ణద్వైపాయనుఁడు నిగూఢ రమణీయమైన యీయర్థమునే స్ఫుటీకరించి యున్నాఁడు. సంసారాతీతమైన తత్త్వాంతరము నందు భక్త్యతిశయమును బ్రివర్తింపఁజేయు నీయర్థముచే సకలమైన సాంసారిక వ్యవహారమును సంపూర్ణముగా పూర్వపక్షీకృతమై ప్రకాశించు చున్నది. దేవతాతీర్థ తపఃప్రభృతుల యొక్కయు పరిధానాతిశయవర్ణన మా పరబ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయమును ద్యోతియు నై యున్నది. పాండవాది చరితవర్ణనము వైరాగ్యము మోక్షమూలమగుటచేతను, మోక్షము భగవత్ప్రాప్త్యుపాయమని శీతాదులందు ప్రదర్శింపఁబడియుండుటచేతను పాండవాది చరితవర్ణనము కూడ పరంపరా సంబంధముచే మోక్షప్రాప్తి సాధనముగాఁ బర్యవసించుచున్నది.

వాసుదేవుఁడైన శ్రీకృష్ణుని మహత్త్వము భారతమున వర్ణింపఁబడినంతమాత్రమున నందు పరబ్రహ్మతత్త్వమును తత్ప్రాప్త్యుపాయమును ఎట్లు సూచితములగునని కొందఱు సంశయింపవచ్చును. అట్టి సంశయమునకుఁ దావులేదు. అపరిమిత శక్త్యాస్పదమైన పరబ్రహ్మము పరంపరా గతవాసుదేవాది సంజ్ఞాభిదేయత్వమును గలిగియున్నది. గీతాదిగ్రంథములందు వాసుదేవాది శబ్దములు పరబ్రహ్మాభిధానములై ప్రసిద్ధినందియున్నవి. వాసుదేవునికి వాడఁబడిన సనాతనాది విశేషణములు మాధురప్రాదుర్భావానుకృత సకల స్వరూపమగు బ్రహ్మమునే కాని మాధురప్రాదుర్భావాంశ మాత్రమును వివక్షించుట లేదు. (మధుర యందుఁ గృష్ణుఁడుగాఁ బుట్టుట మాధుర ప్రాదుర్భావము) రామాయణాదులందు రామాది శబ్దములు భగవన్మార్త్యంతర మందు వ్యవహరింపఁ బడుచున్నట్లిచ్చట వాసుదేవశబ్దము పరబ్రహ్మ మందే వివక్షితమగుచున్నది.

భారతానుక్రమణి యందు భగవద్వ్యతిరేకమైన దంతయు ననిత్యమని వ్యక్తముచేయు వాక్యముచే శాస్త్రమార్గమున మోక్షలక్షణమైన పరమపురుషార్థమును కావ్యమార్గమున తృష్ణాక్షయ సుఖపరిపోష లక్షణమైన శాంతరసమును ప్రధానముగా వివక్షితములై నట్లు ప్రతిపాదింపఁ బడినది. అత్యంత సారభూతమగుటచే నీయర్థము వాచ్యముగాఁ గాక వ్యంగ్యముగాఁ జెప్పఁ బడినది. సారభూతమైన యర్థము స్వశబ్దానభిదేయత్వ రూపమునఁ బ్రకాశితమైనచో మిక్కిలి శోభను వహించును. అభిమతతరమైన వస్తువు వ్యంగ్యముగ్గనే కాని సాక్షాచ్ఛబ్ద వాచ్యముగా ప్రకాశింపఁ జేయఁ బడదని విదగ్ధ విద్వత్పరిషత్తులందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయమే. ఈ విధముగా నానందవర్ధనుఁడు మహాభారతమున శాంతమే అంగిరసమని ధ్వన్యాలోకమునందు నిపుణముగా నిరూపించి యున్నాఁడు.

మహాభారతము నందలి శాంత్యానుశాసనికపర్వములును అశ్వమేధపర్వ మందలి కొంతభాగమును నీతి ధర్మ తత్త్వోపదేశములతోఁ గూడి మోక్ష పురుషార్థమున కనుగుణముగా నున్నవి. ఆశ్రమవాస పర్వాంతమున నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్యాణము నెఱింగించెను. విదురుఁడు యోగమార్గమున ధర్మరాజునందుఁ గలిసిన వృత్తాంతముకూడ నందే చెప్పఁ బడినది. మౌసలపర్వము వృష్ణివీరుల యొక్కయు మహానుభావులైన కృష్ణబల రాముల యొక్కయు మరణమును వర్ణించు చున్నది. ఈ భాగములను బఠించునప్పుడు పఠితల

మనస్సులం దాయా పాత్రల మహత్త్వమును వారు చివరికిఁ బొందిన విరసావసానమును దలం పునకు వచ్చి వైరాగ్యముతోఁ గూడిన నిర్వేదము కలుగక మానదు. మహాప్రస్థానిక పర్వము కూడ నిట్టి భావమునే కలిగించును ఈ విధముగా నీ చివరిపర్వములన్నిఁయు మహాభారతమున నంగి రసము శాంతమే యను విషయమును బలపఱుచు చున్నవి.

కల్హణుఁడు రాజతరంగిణి యందనేక భూమిపతుల యుచ్ఛ్రాయ పతనములను వర్ణించి యుండుటచే నా కావ్యారంభమున నదియు మహాభారతమువలెఁ బలువురు రాజవరేణ్యుల విర సానమఁను వివరించుచు శాంతరసపర్యవసానమై యున్నదని తెల్పి యున్నాఁడు.

ఉద్యోగపర్వమున మూఁడు సంధి రాయభారములు నడచినవి. కౌరవులకును పాండవులకును సంధి పొసగించి జగత్ప్రళయమునకు దారిచూపు యుద్ధమును నివారింపవలెనను నుత్సాహము రాయబారుల యందుఁ గనిపించును. అందుచే నీ పర్వమంతయు వీర రసమయమై యున్నదని చెప్పవచ్చును. శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వరూపము ప్రదర్శించిన ఘట్ట మద్భుతభయానకముల కాలవాలమై యున్నది. ద్రౌపది కృష్ణునితోఁ దన భంగపాట్లు చెప్పుకొనునప్పుడు కరుణరౌద్ర ములును కర్ణుఁడు భీష్మునితోఁ గలహించి యస్త్రసన్న్యాస మొనరించు సందర్భమున రౌద్రమును గోచరించును.

యుద్ధపర్వము లైదును వీరరౌద్ర బీభత్స భయానకర సమయము లై కన్పట్టును. యుద్ధమునకుఁ బోవు వీరుల యుత్సాహ వాక్యములు వీరరసాకరము లై యుండును. తిక్కన యుద్ధ భూమి యందు నిహతులైన వీరుల ఖండితములైన యవయవములను, నెత్తురుఁ బేర్లను వసామాంసాదులను వర్ణించుపట్ల బీభత్సను గోచరించును. శ్రీకృష్ణుఁడర్జునునకు గీతబోధించిన ఘట్టము శాంతరస ప్రచురమై యొప్పారును. అభిమన్యునికై ధర్మజుఁడు విలపించు ఘట్టము కరుణరస నిలయము. అట్లే స్త్రీపర్వమునందలిది ద్వితీయాశ్వాసమున గాంధారి మృతవీరుల కళేబరములను జూచి విలపించిన ఘట్టము కరుణరసనిర్భరనుగా నుండును. దుఃఖితులైన వారిని వ్యాసుఁడో నారదుఁడో, మఱెవ్వరోవచ్చి యో దార్చు సన్నివేశములు తాత్త్విక విషయ మయము లై శాంతరసమును స్ఫురింపఁ జేయును.

అశ్వమేధమున కృష్ణుఁడు మృతజాతుఁడైన పరీక్షితుని లబ్ధజీవు నొనరించుట, ఆశ్రమ వాసమున వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతులను రావించి చూపుట, స్వర్గా రోహణమున ధర్మజుఁడు గంగావగాహన మొనరించి దివ్యత్వమునొందుట మున్నగు ఘట్టము లద్భుతరసమున కునికిపట్టులై యుండును. ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రాదులు మృతులగుట విని శోకించుట, తనసోదరులు నరకమున నుండుట యెఱింగి తపించుట మున్నగు ఘట్టములందుఁ గరుణరసము గోచరించును. ఈవిధముగా భారతమునందలి యాయాపర్వములం దాయారస ములు స్ఫురించుచున్నను మొదటినుండి తుదిదాఁక మోక్షపురుషార్థమును, శాంతరసమును

వివక్షితములై యే యుండును. శాంత్యాదిపర్వములందది పరోక్షములందటి పరోక్షమును గర్భితమునుగాక ప్రత్యక్షముగనే స్ఫురించుచుండును.

తిక్కన ప్రసక్తానుప్రసక్తముగా భారతమునఁ బెక్కుపాఖ్యానములను రచించి యుండెను. వస్తుపాత్రాదుల స్వభావమునుబట్టి యందలి రసములు మాఱుచుండును. తిక్కన యెచ్చట నేరసమును వర్ణించినను దదనుగుణమైన విభవానుభావ సాత్త్వికవ్యభిచారి భావము లను నిపుణముగా వర్ణించి పఠితల కాయారసముల నాస్వాద్యమానములు కావించును. అంగి రసమునకు భంగము రాకుండఁగను, స్ఫూర్తిమంతముగను, రసపోషణము కావించుటలో నాతఁడు మిక్కిలి సమర్థుఁడు. అందుచేతనే శ్రీనాథుఁడాతని రచనమున రసాభ్యుచిత బంధత్వ మును బ్రీముఖ గుణముగాఁ బేర్కొని యుండెను.

దివాకర్ల వేంకటావధాని.

—:o:—

విషయసూచిక

—:o:—

కర్ణపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

విషయము.		పుట.
సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గర్ణునితెగుటం జెప్పుట	8–1–25	... 1
ధృతరాష్ట్రుఁడు గర్ణమరణంబు విని పలవించుట	8–5–10	... 4
దుర్యోధనుఁడు కర్ణునకు సర్వ సేనాధిపత్యంబు గట్టుట		... 10
కర్ణుని మొదటినాఁటి యుద్ధము	8–7–14	... 12
క్షేమధూర్తియను రాజు భీమునితో యుద్ధము చేసి చచ్చుట	8–8–25	... 15
ప్రతివింద్యుఁడు చిత్రసేనుం జంపుట	8–10–15	... 19
దుశ్శాసనుఁడు సహదేవునితో యుద్ధంబు సేసి మూర్ఛిల్లుట	8–17–30	... 22
కర్ణుఁడు నకులుని విరథుం జేసి యవమానించుట	8–17–91	... 25
ధృష్టద్యుమ్నుఁడు కృపాచార్యునితోఁ దలపడి యోడిపోవుట	8–18–41	... 29
దుర్యోధనుఁడు ధర్మజునితో యుద్ధము సేసి విరథుఁ డగుట	8–19–35	... 33
దుర్యోధనుండు ధర్మజుతో యుద్ధము సేసి మూర్ఛిల్లుట	8–20–30	... 36
కర్ణుని రెండవనాఁటి యుద్ధము	8–22–10	... 40
దుర్యోధనుఁడు శల్యునిఁ గర్ణునకు సారథ్యంబు సేయు మని ప్రార్థించుట	8–23–1	... 44
దుర్యోధనుఁడు శల్యునకుఁ ద్రిపురాసురుల వృత్తాంతంబు సెప్పుట	8–24–1	... 47
త్రిపురసంహారముకొఱకు బ్రహ్మలు రుద్రునిం బ్రార్థించుట	8–24–37	... 50
రుద్రుఁడు త్రిపురంబుల సంహరించి సురల సంతోష పఱచుట	8–24–37	... 55
శల్యుఁడు కర్ణునకు సారథ్యంబుసేయ నొడంబడుట	8–25–6	... 59

కర్ణపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము

శల్యుఁడు కర్ణునుత్సాహంబునకు విఘ్నకరంబు లగు వాక్యంబులు సెప్పుట	8–26–16	... 63
శల్యుఁ డర్జునపరాక్రమం బుగ్గడించి కర్ణునిఁ దూలం బలుకుట	8–26–61	... 67
కర్ణుఁడు శల్యునిపైఁ గోపించి యతని దురాచారంబు లుగ్గడించుట	8–27–63	... 72
కాకము హంసముతో సముద్రము మీదఁ బఱచి భంగపడుట	8–28–27	... 75
కర్ణుఁడు శల్యునితోఁ దనకుఁ గలిగిన శాపంబుల తెఱంగు సెప్పుట	8–29–3	... 78
కర్ణుఁడు హంసకాకీయోపాఖ్యానము విని కోపించి శల్యుని దూఱుట	8–30–3	... 81

విషయము.		పుట.
శల్యుఁడు కర్ణునితో నప్పుడు దోఁచు నుత్పాతంబులు సెప్పుట	8–31–38	... 85
కర్ణుఁడు ధర్మజుపైఁ గవిసి విజృంభించుట	8–31–5	... 89
కర్ణుఁడు పాంచాలకుమారుల ననేకులం జంపుట	8–43 (కుంభ)	... 92
భీమసేనుఁడు కర్ణనందనుం డగు సత్యసేనుం జంపి విజృంభించుట	8–43–24 (కుంభ)	... 95
కర్ణుఁడు ధర్మరాజు నొప్పించి యవమానించుట	8–44–72 (కుంభ) 8–33–36 (భండా)	... 100
భీముఁడు కర్ణుని మూర్ఛితుం జేసి నాలుక గోయం బూనుట	8–45–48	... 104
భీముఁడు శ్రుతవర్మాది కురు కుమారులఁ బెక్కండ్రఁ జంపుట	8–35–4	... 105
సంశప్తకు లందఱు నొక్క పెట్ట యర్జునరథంబుపైఁ బడి యాఁగుట	8–37–11	... 109
కృపాచార్యుండు సుకేతుం డను పాంచాల కుమారునిం జంపుట	8–38–82	... 112
ధృష్టద్యుమ్నుఁడు దుర్యోధనుం దాఁకి విరథునిఁ జేయుట	8–40–21	... 116
అశ్వత్థామ యర్జునుం బేర్కొని మార్కొని సంగ్రామంబు సేయుట	8–40–110	... 120
దండధారుం డను రాజు వేసండంబుతోడ నర్జునుచేఁ జచ్చుట	8–54–1 (కుంభ)	... 123
మలయధ్వజుం డను పాండ్యమహారా జశ్వత్థామచేతఁ జచ్చుట	8–56–1 (కుంభ)	... 125
కర్ణుఁడు పాంచాలసైన్యంబు దైన్యంబు నొందించి విజృంభించుట	8–57–1 (కుంభ)	... 130
దుర్యోధనుఁడు భీమసేనుం దలపడి పోరుట	8–44–3	... 134
అశ్వత్థామ యర్జునుం దలపడి మహాహవంబు సేయుట	8–45–1	... 136

కర్ణపర్వము — తృతీయాశ్వాసము

కర్ణవిజృంభణము	8–66–63	... 141
కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజు సేమం బరయ నతని శిబిరంబునకుఁ బోవుట	8–45–64	... 147
ధర్మరాజు కర్ణుండు బ్రతికియున్నవాఁడని విని యర్జునుం గినిసి పలుకుట	8–49–1	... 152
అర్జునుఁడు తన్ను ధర్మజుఁ డాడినపలుకులకుఁ గోపించి యతనితల నఱుక వాలు వెట్టికొనుట	8.49–1	... 155
కృష్ణుఁ డర్జునుఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండ ధర్మజు దూఱు మని చెప్పుట	8–48–64	... 158
ధర్మరాజు కృష్ణుని వాక్యంబులం గలంకదేఱి పరిసన్నుఁ డగుట	8–49–113	... 162
అర్జునుఁడు కృష్ణుని వాక్యంబులచేఁ గర్ణునివధ కుత్సహించుట	8–52–11	... 167
భీముఁ డర్జును రాకం గోరి విశోకునితో విచారించుట	8–54–11	... 169
శకుని భీమసేనుం దలపడి మూర్ఛితుండై తన రథంబుమీఁదఁ గూలుట	8–55–65	... 173
కురుకుమారులు పదుగు రర్జునుం దాఁకి మృతు లగుట	8–58–23	... 175
దుశ్శాసనుఁడు భీమసేనునితోఁ బోరి చచ్చుట	8–60–29	... 180

విషయము.		పుట.
భీమసేనుఁడు దుస్సహసేనునియురంబు బ్రద్ధి రక్తపానంబు సేయుట	8-61-1 ...	184
అర్జునుఁడు వృషసేనుని మృతిఁ బొందించుట	8-62-59 ...	189
కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధకాలమున బ్రహ్మరుద్రేంద్రుల ప్రశ్నోత్తరములు	8-63-46 ...	190
అశ్వత్థామ దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు సేయుట	8-64-20 ...	194
కర్ణార్జును లొండొరులమీఁద దివ్యబాణంబు లేయఁ బూనుట	8-65-12 ...	197
దుర్యోధనుఁడు తన యోధుల నర్జునుం దలపడఁ బురికొలుపుట	8-65-42 ...	201
సర్పముఖశరంబున నర్జున కిరీటంబు భూమిపైఁ బడుట	8-66-11 ...	204
బ్రాహ్మణశాపంబునఁ గర్ణ రథ చక్రంబు భూమిం గ్రుంగుట	8-66-42 ...	208
అర్జున ప్రయుక్త బగు ఘోరశరంబున కర్ణశిరంబు దుంచుట	8-67-24 ...	213
శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతో సరససల్లాపంబు సేయుట	8-69-16 ...	217

శల్య పర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

కృపాచార్యుఁడు దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు చేయుట	9-3-8 ...	231
దుర్యోధనుఁడు శిబిరంబు విడిచి సరస్వతీతీరంబు చేరుట	9-4-49 ...	238
దుర్యోధనుఁడు శల్యుని సేనానాయకుంగాఁ జేయుట	9-6-5 ...	242
కౌరవసైన్యంబు యుద్ధసన్నద్ధంబై వెడలుట	9-7-10 ...	246
కురుపాండవుల పదునెనిమిదవనాఁటి యుద్ధప్రారంభము	9-7-43 ...	251
కర్ణకొడుకులు చిత్రసేనసత్యసేన సుశర్మ్మలు నకులుని చేతఁ జచ్చుట	9-9-12 ...	256
శల్య భీమసేనుల గదా యుద్ధము	9-10-42 ...	263
గదాయుద్ధమున మూర్ఛితుఁడైన శల్యునిఁ గృపుఁడు తొలంగం గొనిపోవుట	9-11-23 ...	266
ధర్మరాజు శల్యునిబాణంబులచేత మూర్ఛితుం డగుట	9-11-66 ...	272
సురథుఁడను పాంచాలకుమారుం డశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట	9-13-35 ...	276
శల్యధర్మనందనులద్వంద్వయుద్ధము	9-15-54	282
విరథుఁడయిన శల్యుని నశ్వత్థామ దనరథముపై నిడుకొనిపోవుట	9-15-65 ...	285
ధర్మరాజు శక్తి ప్రయోగించి శల్యునిం జంపుట	9-16-50 ...	292
శల్యచుట్టంబు లొక్కవెట్ట ధర్మరాజుం జుట్టు ముట్టుట	9-17-3 ...	295
ధృష్టద్యుమ్నసాత్యకులచేత సాళ్వుఁ డేనుంగుతోడఁ బీనుంగై పడుట	9-19-24 ...	299
శకునిసహదేవు లాశ్వికసహాయులై ఘోరంబుగాఁ బోరుట	9-21-32 ...	306
దుర్యోధనుమార్ద్యం బుద్దేశించి కృష్ణార్జునులు సంభాషించుట	9-23-18 ...	309
దుర్విషహాపరిభృతికురుకుమారులు భీమునిచేఁ జచ్చుట	9-24-41 ...	314
ఉలూకుడు సహదేవుచేత మృతుం డగుట	9-26-23	320

విషయము.		పుట.
శల్యపర్వము — ద్వితీయాశ్వాసము		
దుర్యోధనుఁడు ద్వైపాయనం బను మడుఁగున డాఁగియుండుట	9–28–51 ...	330
కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం గని సంభాషించుట	9–29–41 ...	335
ధర్మరాజు మడుఁగున డాఁగియున్న దుర్యోధనుని దూఱనాడుట	9–30–6 ...	340
దుర్యోధనుఁడు నీరిలోన యుండి ధర్మజున కుత్తరం బిచ్చుట	9–30–35	343
దుర్యోధనుఁడు గదామండితుండై హ్రదంబు వెడలివచ్చుట	9–31–45 ...	351
శ్రీకృష్ణుఁడు భీము నగ్గించి దుర్యోధనుతోడి గదాయుద్ధంబునకుబనుచుట	9–32–15 ...	355
భీమదుర్యోధనులగదాయుద్ధము చూడ బలరాముఁడు వచ్చుట	9–33–2 ...	360
ప్రభాసతీర్థప్రభావవర్ణనము	9–33–36 ...	363
మంకణమహాముని మహాత్మ్యాభివర్ణనము	9–37–1 ...	368
కుమారస్వామిప్రభావాభివర్ణనము	9–43–56 ...	373
కుమారస్వామి తారకాసురుం జంపి దేవతలకు ముదంబు సేయుట	9–45–63	378
ప్రభావతి యను మునికన్యక మహిమాభివర్ణనము	9–47–2 ...	380
కురుక్షేత్రప్రభావాభివర్ణనము	9–52–4 ...	386
పాండవదుర్యోధనాదులు ద్వైపాయనహ్రదంబువిడిచిపొలికలనికిఁబోవుట	9–54–3	389
భీమసేన దుర్యోధనుల గదాయుద్ధము	9–56–1 ...	395
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునితో భీమదుర్యోధనుల తారతమ్యంబు చెప్పుట	9–57–2	401
దుర్యోధనుఁడు భీముగదాదండమునఁ దొడలు విఱిగి పడుట	9–57–45	403
శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునకుఁ గోపోపశమనంబు చేయుట	9–59–7	407
తొడలు విఱిగిపడిన దుర్యోధనుఁడు కృష్ణు నాక్షేపించుట	9–60–27 ...	413
పాండవులు కృష్ణసాత్యకులతోఁ గౌరవశిబిరంబునకుఁబోవుట	9–61–3	417
అగ్నిదత్తంబైన యర్జునురథంబు కాలిపోవుట	9–61–14	418
శ్రీకృష్ణుడు గాంధారి నూఱడింపఁ గరిపురంబునకుఁ బోవుట	9–61–40	424
శ్రీకృష్ణుఁడు కరిపురంబుననుండి పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	9–62–72	428
కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం జేరి విలపించుట	9–64–3 ...	434
సౌప్తికపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము		
అశ్వత్థామ యులూకంబు కాకంబులఁ జంపుట నాలోకించుట	10–1–39	447
కృపాచార్యుఁడశ్వత్థామకు నీతివిశేషంబు లెఱిఁగించుట	10–2–1 ...	451
అశ్వత్థామ కృపాచార్యకృతవర్మలతోఁదన పూన్కి స్థిరీకరించుట	10–3–1	454

విషయము.			పుట
కృపాచార్యుఁడు నిద్రాసక్తులఁ జంపఁ దగదని యశ్వత్థామకు హితవు చెప్పుట	10–5–1	...	462
అశ్వత్థామకు శివుఁడు భూతాకృతియై తోఁచుట	10–6–1	...	466
అశ్వత్థామ శివున కాత్మోపహారం బొసంగ నిశ్చయించుట	10–7–4	...	470
అశ్వత్థామకు శివుఁడు పరోక్షుఁడై ఖడ్గంబొసంగుట	10–7–69	....	473
అశ్వత్థామ నిద్రాపరవశుం డగు ధృష్టద్యుమ్నుం జంపుట	10–8–21	....	479
అశ్వత్థామ కరితురంగంబులపై కుటికి నఱుకుట	10–8–39	....	488
అశ్వత్థామ శిఖండిం బొదివి చంపుట	10–8–66	...	4 8
అశ్వత్థామ పాండవశిబిరంబు వెడలి కృపకృతవర్మల గూడికొనుట	10–8–140	...	493
అశ్వత్థామాది రథికత్రయంబు దుర్యోధనుం గనుంగొనుట	10–9–1	...	495
సౌప్తికపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము			
ధర్మరాజు తనపుత్రు లశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట విని పలవించుట	10–19–9	....	505
ద్రౌపది యశ్వత్థామం బరిభవింప భీమసేను నియోగించుట	10–11–21	...	512
ధర్మజధనంజయ కృష్ణు లశ్వత్థామమీఁదికిఁ బోవుట	10–03–1	....	517
అశ్వత్థామార్జునుల బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబు లొండింటిం దాకుట	10–15–1	....	519
శ్రీకృష్ణుఁడు ఉత్తరగర్భంబు దగ్ధంబుగాకుండఁ జేయ నిశ్చయించుట	10–16–1	....	524
భీమసేనుఁ డశ్వత్థామశిరోరత్నంబు ద్రౌపది కిచ్చుట	10–16–25	....	527
ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుఁడు శివప్రభావంబు చెప్పుట	10–17–6	....	530
రుద్రుఁడు దేవతలుచేయు యజ్ఞంబు సేయుట	10–18–1	...	533
స్త్రీపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము			
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట	11–12–1	...	544
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు సంసారగమనంబు తెఱం గెఱిఁగించుట	11–5–1	....	549
కృష్ణద్వైపాయనముని ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట	11–8–12	...	554
ధృతరాష్ట్రుఁడు సపరివారంబుగాఁ బొలికలనికిం బోవుట	11–9–5	...	561
కృపాచార్యుఁడు గాంధారి నూరార్చినప్రకారము	11–10–9	...	564
ధర్మరాజు దమ్ములతోడ ధృతరాష్ట్రునొద్దకుఁ బోవుట	11–11–1	...	566
ధర్మజుని శపింపఁ బూనిన గాంధారిని వ్యాసుఁడూరార్చుట	11–13–6	...	578

విషయము.			పుట
భీముఁడు గాంధారికిఁ గోపోపశమంబుగా నుత్తరంబు లిచ్చుట	11–14–1	...	575
పాండవులు కుంతీదేవికడకు గాంధారిపంపునం బోవుట	11–15–9	...	580

స్త్రీపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము

గాంధారి పొలికలను చూచి కృష్ణునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట	11–16–13	...	588
గాంధారి దుర్యోధనునికళేబరంబు చూచి పలవించుట	11–17–1	....	592
గాంధారి దుశ్శాసనుని కళేబరంబు చూచి విలపించుట	11–18–19	...	598
గాంధారి యభిమన్యుకళేబరంబు గనుంగొని ప్రలాపించుట	11–20–21	...	602
గాంధారి సైంధవుని కళేబరంబు చూచి వాపోవుట	11–22–7	....	603
గాంధారి శరతల్పగతుం డగు భీష్ము నుద్దేశించి శోకించుట	11–23–14	...	611
గాంధారి శకునికళేబరము గాంచి యతనిచేత లుగ్గడించి శోకించుట	11–24–21	...	617
గాంధారి శ్రీకృష్ణునకు శాపం బిచ్చుట	11–25–36	...	625
కుంతి ధర్మజునకుఁ గర్ణుండు దనకొడుకగుట దెలుపుట	11–27–1	...	627

—→o←—

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

1 శ్రీపరిణామ [1]స్థితి వి
ద్యా పారీణ[2]త్వ కారితానిరతా పాం
గా పరమనై ష్ఠికత్వ
వ్యాపార ప[3]రానుషక్త హరిహరనాథా.

–: సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గర్ణుని తెగుటం జెప్పుట :–

సం. 8–1–25

2 వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు మహా ప్రాజ్ఞుండగు సంజయుండు దండుననుండి హస్తిపురంబున కరుగుదెంచి ధృతరాష్ట్రు మందిరంబు ప్రవేశించి యంతఃపురంబున నున్న యన్నరనాథుం గనుంగొని కృతప్రణాముం డగుటయు నతం డాదరించిన నాసీనుండై.

3 క. బలవిక్రమములు వినుతం, బులుగా మనమొనలుఁ బాండు పుత్రానీకం
బులు [1]రెండునాళ్లు వోరుట, దెలియంగాఁ జూచి వచ్చితిం గురునాథా.

4 వ. అని పలికి కర్ణునిం బ్రశంసించి.

5 చ. సరకు గొనండు పాండు సుత సైన్య నికాయము రించుకేనియుం
గరులు రథంబులుఁ హరులుఁ గాల్బలముల్ దనవీఁక విచ్చియున్
మరలియుఁ దూలియుం బిలుకు [1]మాటియు నల్గడఁ బాటియుఁ వియ
చ్చరులకు వేడ్క సేయ భుజసారము [2]శౌర్యముఁ జూపె నేపునన్.

---

1 1. స్థిత – ఏ.డ. 2. ప్రకాశితా – అ.ఆ.ఏ.ఐ.ఝు,డ.ల. 3. రానుషక్త – పెక్కుప్రతులు.

3 1. రెన్నాళ్ళును (లు) – ఉ.ఏ.ఐ.ఘ.జ.ట.డ.త.ద.ల.వ.

5 1. మాలియు – ఖ.బ.ర.ల.శ. శర.ప. 2. పెంపును – అ.ఆ.ఏ.ఐ.ఝు.డ.ల ; నేర్పును – వ.

6 వ. చూపి యక్కొంతేయులం గలంచి యూడి పదంపడి.

7 తే. తనకుఁ [1]బిమ్మిటియైన యర్జునుని బాహు
లీల నెమ్మెయిఁ ద్రోవంగలేక [2]తెగియె
నధిప యూఁబోతు బెబ్బులి కగ్గమైన
పగిది[3]యై పాండవులకును బగ యడంగె.

8 వ. అనుచు [1]శోకోపహతుండై సూతసూనుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి డగ్గుత్తిక వెట్టి యిట్లనియె.

9 చ. అది యొకఁడేల కౌరవచయంబు జయాశ యడంగిపోవ బె
ట్టిదుఁడగు భీమసేనుఁడు గడింది మగంటిమి దుస్సనేను దు
ర్మదమడఁగించి పేరురము ద్రవ్చి మహోగ్రతఁ ద్రావె నెత్తు ర
[1]య్యది దుదినింత వుట్టునని యాప్తజనంబులు మున్న చెప్పరే.

10 తే. కొడుకులంత రాజ్యంబును గొనఁగళక్తు
లను దురాశ[1]ను వారల యవినయములు
నీవు పేక్షింతు మానునే యావిరుద్ధ
కర్మ[2]మున ఫలమొందక కౌరవేంద్ర.

11 వ. అనినవిని యూంబికేయుండు దుర్యోధనుండును దెగియెనకాఁ దలంచి [1]విహ్వా
లించి మూర్ఛిల్లినం దల్లడిల్లి [2]యార్తనాదంబులతో వివశం[3]బులయి వనితా
జనంబులు గన్నీరు[4]గ్రమ్మ వసుంధర నొఱగిన నంతకుమున్న వచ్చియున్న
విదురుండును నా సూతనందనుండును జేరి చేసేత శీతలజలసేచన మృదు

---

7 1. బిమ్మటయైన – వీ; మిక్కుటమైన – ఆ.ఉ.ఘ.జ.ఝ.ణ.ద.స; మిమ్మటమైన – ల.వ. 2. యాల్గె – ఈ.త.వ. 3. యయ్యెపాండవులకుబగ – కొన్ని ప్రతులు.

8 1. శోకదందహ్యమానమానసుండగుచు – కొన్ని ప్రతులు.

9 1. య్యదియును–ట.

10 1. ల – కొన్నిప్రతులు. 2. ఫలమొందకిప్పుడు – కౌరవేంద్ర – ఝ.ల; ఫలమున బొందక – కొన్ని ప్రతులు; ములు ఫలమొందక – వ; మను భవమొందక – వ.

11 విహ్వలుండై – జ. 2. హాహానినదంబులతో – ఈ.జ.త.వ. 3. బైనవనితా– ళ.ఆ.ఏ; వివశవై వనితా – కొన్ని ప్రతులు. 4. దొరుగ – ఆ.ఇ.ఎ.ఏ.ఐ. ఇతర

వ్యజన[5]వీజనంబుల నన్నరనాథుని నారీ సముదయంబును సేదదేర్చిన నాసీనుఁడై [6]యతండు దీర్ఘనిశ్వాసంబు లడరం జింతిల్లి యంతర్గతంబున దైవంబు గర్హించి పాండవుల నగ్గించి తన బుద్ధియు శకుని వెరవును నిందించి తన్నుం దాన యుపశమించుకొని ధైర్యం[7]బు సిక్కంబట్టి.

12 క. తెలియ విన నీవు నెప్పిన, పలుకులు దుర్యోధనుండు వడఁడుగదా వై
రుల విక్రమమున సంజయ, కల రూపెఱుఁగంగఁ జెప్పు క్రమ్మఱ నాకన్.

13 చ. అనుటయు నాతఁడిట్లనియె నమ్మను జేంద్రున కాజిఁ గర్ణుఁడుం
దనయులుఁ దమ్ములుం బడిరి దారుణ విక్రమకేలి సల్పి నె
ట్టన బలుపారఁ బట్టి వికటంబుగ వక్షము వ్రచ్చి దుస్ససే
నుని రుధిరంబు మారుత తనూజుఁడు ద్రావె మదం బెలర్పఁగన్.

14 క. [1]అనిన విని యంత [2]కేమియు, నన కూరకయుండు సంజయా నీమాటల్
విననేరదు విభ్రాంతిని, మునిఁగినయది చిత్తమని విమూఢాత్మకుఁడై.

15 వ. ధృతరాష్ట్రుండు మ్రాసుపడి యుండి కొండొకసేపునకు సేదదేటి యాసూత
నందనున కిట్లనియె.

16 క. నా దుర్ణయమునఁ జేసియు, నా దుర్యోధనుని బుద్ధి హానివలననుం
గాదె యిటులగుట మర్మవి, భేదన మగుశోక మింత వెల్లయియున్నే.

17 వ. దుఃఖంబు నిస్తరింప నోపుదునొకో యని తలంచుచున్న నాదు సంశయంబు
వాయ నింతకుమున్ను కయ్యంబునం గడచనిన మనవారిని వారి వారిని
నేర్పడం జెప్పు మనిన నతనికి సంజయుం డిట్లను మనయందు భీష్మద్రోణ
కర్ణ వికర్ణ వృషసేన దుశ్శాసన లక్ష్మణాదులును వారలలోన విరాట [1]శతా
నీక ద్రుపద ఘటోత్కచాభిమన్యు [2]పాండ్య ప్రముఖులును బేరువేర నిట్టిట్టి

ప్రతులు ; దొరంగ – వీ. 5. విలసనంబులు – అ.ఆ.ఘ.ఝు.ల ; 6. యతండు కరంభ నికిప్తంబైన భుజగంబు చందంబున నిశ్వాసంబులడర – ఎ.గ. 6. బవలంబించి – ఊ.జ.వీ.వ.

14 1. అనవిని యంతటనేమియు – శ ; అనవిని యింతకు నేమియు – వీ.ష ; అనిని యుత్తరమేమియు – ఈ.ణ.త.వ. 2. కేనియు – ప.గ.

17 1. శతానీక – పెక్కుప్రతులు ; శంఖోత్తర – వా. 2. పాండవ – కొన్ని ప్రతులు.

వారిచేత నిట్టిట్టివారు దెగిరని [3]యేర్పడ నెఱింగించిన నమ్మహీపతి గురుసేన నింక నెవ్వరు గలరని యదుగుటయు నతం డశ్వత్థామ కృతవర్మ శల్య శకుని కృపాచార్యులం బేర్కొని బ్రదికియున్న కురుకుమారులను గర్ణకొడుకులలో నున్న వారలను మఱియుంగల యోధులను జెప్పి వీరలంగొని [4]యనికి నుత్స హించి పొనుఁగువడ్డ యగ్గివేఁడిమి వోని వాఁడిమితో దుర్యోధనుండు ధైర్యం బవలంబించి జయార్థియై యున్నవాఁడనిన విని కొడుకుకడిమికి వెడవెడ యూఅడిల్లిన యుల్లంబునం దనవారు పెక్కండ్రు వొలిసిన యల మట మునింగి యొక్కింత ప్రొద్దూరకుండి రాధేయు దెగుట దలపోసి యమ్మనుజనాథుండు.

18 తే. ఆలలోని యాఁబోతుబోలె నొప్పు, గురుబలంబులో [1]నున్మదద్విరదమూర్తి సింహసంహాననుండు నిస్సీమవిక్ర, మాభిరాముండు [2]వోయెనే యక్కటకట.

19 వ. అని తొడంగి హాహాకారంబు లెసంగ రోదనంబు సేయుచు.

20 క. సంజయ మురభంజనుని ధ,నంజయునిం జీరికిం గొనఁడు కర్ణుం డిం
ద్రుం జెనకియైన గెలుతున, నుం జచ్చెనె యట్టివాఁడునుం గయ్యమునన్.

—: ధృతరాష్ట్రుఁడు కర్ణ మరణంబు విని పలవించుట :—

సం. 8—5—10

21 సీ. పాండుసూనులతోడి పగకోర్చె నెవ్వని యుత్సాహ మూఁది సుయోధనుండు
వై దేహపౌండ్రాదివసుధేశు లెవ్వని కడిమి సొంపున నరిగాఁపు లైరి
మనమూఁక లెవ్వని పెనుఁ బ్రాపు గాంచి గర్వితములై సంగరక్రీడ సలుపు
నద్భుతం బొనరించు నమరుల కెవ్వని యసమాన వివిధ దివ్యాస్త్ర మహిమ

ఆ. యట్టికర్ణుఁ డీల్గె [1]నఱ్ఱె యింకెక్కడి, బ్రదుకు మనకు నేటి భండనంబు
దీని వినియు నాదు మానసం బేమియుఁ, గాదు వజ్రమయము గాఁగనోపు.

---

3. నిరూపించిన — ఊ. 4. యునికి — ల.పి.

18 1. నున్నతద్విరద — ట.వ, 2. పొలిసెనే — కొన్ని ప్రతులు.

21 1. నంటివింకెక్కడి — పి.శ.ష.

22 వ. అని [1]విలాపించి మటీయుఁను

23 క. పొరి బంధుపుత్త్రమిత్త్రుల, [1]పరిభవములు వించునిట్లు ప్రాణముతో నె
వ్వరు [2]నుండుదు రే యేనో, క్కరుఁడును దక్కంగ నింత [3]కష్టంబగునే.

24 వ. అని పలికి మరణోద్యుక్తుండై జలాగ్ని విషప్రాయోపవేశాదు లుగ్గడించిన
విని సంజయుం డతని కిట్లనియె.

25 చ. కులమును శ్రీయుఁ దేజము నకుంఠితకీర్తియుఁ జూడఁ దొంటి రా
జులకెనవత్తు నీ విటులు శోక సమాకుల చిత్తవృత్తివై
గలఁగుట యొప్పునే శ్రుతము గౌరవముం బొగ డొందు నట్లుగా
నిలుపుము ధీరతాతిశయనిష్ఠఁ జలింపక యుండు భూవరా.

26 వ. అనుటయు నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

27 తే. శోకవారిధిపారంబు నాకుఁ బొంచ, నేల వచ్చుఁ జిత్తంబునఁ గీలుకొని య
సహ్యమై కర్ణమరణోపజనితమైన, పరిభవం బను శల్య మాతురతఁ జేయ.

28 క. పౌరుష మేటికి దైవం, బేరూపునఁ జూడ ఫలదమే[1] మందము దో
స్సారనితాంతోజ్జ్వలుఁ డగు, నారాధేయుండు సచ్చె [2]నర్జునుచేతన్.

29 క. అలఘుతరాయువు నాకుం, గలదది యెట్లనినఁ బోరఁ గర్ణునిపాఁటఁ
దెలియవినఁగ నాడెందము, పలువటియలు గాక యున్నభంగి నెటిఁగితిన్.

30 క. మును లోకముచే సత్కృతి, గని నెగడెడు వాఁడ నాకుఁ గలవారెల్లం
జన [1]శోచ్యుఁడనై దుర్దశ, నునికి మనికి యగునె దీని కోర్వఁగ వశమే.

---

22 1. పలవించి, శోకమగ్నుండగుచు – ఆని పాఠములు.

23 1. పరాభవము వించు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నుండగలరె యే, నొక్కరు – వ. 3. కష్టముకలదే – కొన్నిప్రతులు.

28 1. మేమందును – కొన్ని ప్రతులు – శ.ష. మున్నగు 2. నటియిర్జునుచేన్ – వ.పీ.స.

30 1. శూన్యుఁడనై – ణ.త.వ.

31 సీ. దుఃఖ పరంపర [1]ద్రొక్కునఁ బెట్టె నా
చిత్తంబు ననిమిషసింధు తనయు
పడుటయుఁ ద్రోణుండు పరలోకమున కేఁ
గుటయు సూత[2]జుని తెగుటయును వినియు
నందుఁ [3]గర్ణుఁడులేమి యత్యంత దుఃఖంబు
నేనె దుర్యోధను నాస [4]మానె
నతఁ డేడుగడయును నైయుండు నతనికి
నెవ్వరు గలరు దిక్కింకఁ జెపుమ

ఆ. మనబలంబుచేవయును వైరిసైన్యంబు
భయముఁ జెడఁగ రాధపట్టి గొంతి
పట్టిచేత సమసి పడి యున్న వాఁడె వా
సవుని కడిమిఁ బడిన జంభునట్లు.

32 క. విను [1]పిచ్చుకకుం టతిరయ, మునఁ బోకకుఁ బడుట వేదముదుకఁడు వేశ్యా
జనముంగోరుట దుర్యో, ధనుఁడింక జయంబు గొనఁగఁ దలఁచుట యరయన్.

33 క. మనలోఁ గయ్యం [1]బేటికి, నని ధర్మసుతుండు నెప్పె నది మీ పతి గై
కొనఁడయ్యె [2]రోగి పథ్యా, శనమునకుం జొరని భంగి సంజయ యెట్లున్.

34 సీ. శరతల్పముననుండి శాంతనవుండు బీభత్సు దివ్యాస్త్ర వైభవము దెలుపఁ
దివిరి జలంబట్లు [1]దెప్పించుకొని యప్డు పాండుసూనులతోడి బాంధవంబు
నడపుము సిరి పంచి కుడుచుట మేలింతతోఁ గయ్యముడిగి శాంతుఁ డవుగమ్మ్ర
బ్రదుకుము నీవన్న పసుపు సేయఁడు సుయోధనుఁ డిప్డు శోకాబ్ధిమునుఁగకున్నె

ఆ. పడుచు లీఁకలూడ్చి పట్టియాడెడు నట్టి, పులుఁగు చందమయ్యెఁ దలఁప నాయ
వస్థ యెందుఁ జొచ్చువాఁడ నీయలమట, దీర్ప నెవ్వరింక దిక్కు గలరు.

---

31 1. ద్రొక్కున బడియెనా చిత్తమయ్యనిమిష – ఈ.ఉ.వ సీ. 2. సుతుడీల్గుటయు – కొన్నిప్రతులు. 3. గర్ణునిలేమి – కొన్నిప్రతులు. 4. మాలె – కొన్ని ప్రతులు.

32 1. పిచ్చుకగుం టతిరయమున – ఇ.గ.ఘ.త.వ ; పిచ్చగుంటి యతిరయమున – స.

33 1. బేమిటికని – వ. 2. వెడ (ణ) గు – కొన్ని ప్రతులు.

34 1. దెప్పించికొని – పీ.శ.ష.

35 వ. అని పెక్కు భంగుల నివ్వటిలు నెవ్వగలు బయలు పడం బలు మాట లాడి రాధేయు తెగిన తెఱంగు తెలియ వినం దలంచి యిట్లనియె.

36 మ. విజయుం దాఁకి పెనంగుచో నతని దోర్వీర్యంబు సైరించెనో
భుజ దర్పోద్ధతిఁ జూప నోపెనొ చలంబుం జేవయుఁ సైన్యయు
గ్మజనంబుల్ వినుతింపఁ బేర్చెనో తొలంగ్గం బాఱెనో తెంపున
క్కజపుం బెంపును [1]దీఱడింపఁడు గదా కర్ణుండు దీనాకృతిన్.

37 క. [1]తక్కటి సైనికు[2]లనిన, యొక్కని దిగ విడిచి పాఱిరో లావుం బే
రుక్కును మెఱయఁగఁ దోడ్పడి, [3]పెక్కండ్రురు వడిరొ [1]బెరసుఁ బీనుంగులుగాన్.

38 వ. అని మఱియును.

39 క. ముందర శిఖండి నిడి సం, క్రందన నందనుఁడు సేరి గంగా తనయున్
మ్రింది౦చెఁ గపటమున నా, చందమొకటి కర్ణునందుఁ జర్చించిరొకో.

40 క. సామజము వడిన నశ్వ, స్థామవడియెననఁ దె ధర్మ తనయుఁడు గురు నిం
దా మడియించుట కై య, ట్టే[1]మేని యొనర్చి రొక్కొ యితఁడు వడుటకున్.

41 క. మాయోపాయంబుల గాం, గేయుండును గురుఁడు ననిఁ [1]దెగిరకాక రణ
న్యాయంబు దప్పకుండఁగ, నా యిరువుర నోర్వ[2]నెవరకై నను వశమే.

42 సీ. పరశురాముని చేతఁ బడసినవాఁడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సర్వముఖాస్త్రములఁతిఁ
బోవునె దివ్యాస్త్రములు పెక్కు మఱియును గలవు రాధేయునకలవుమెఱసి
యభిమన్యు విల్దునుమాడఁ దె నాగాయుతత్రాణు ననిలనందనుని బాడు
దలఁబట్టె సహదేవుఁ జులుకన మర్దించి మందల విడువఁడే మాయలాని

తే. మేటిమగని ఘటోత్కచు గీటడఁపఁ దె, యట్టి జెట్టికిఁ బోరఁ జావెట్టి భంగి
నయ్యెఁ దేరికి సూతునకంచితాస్త్ర, ములకు దై వోపహతిఁ జేటు మూఁడెనొక్కొ.

---

36 1. తెంపు – ఉ వీ.శ.శర.ష. 2. వీఱడింపడుగదా – శర ; వీరడింపడుగదా– ఆ .ల.

37 1. తక్కిన – కొన్ని ప్రతులు. 2. లాతనినొక్కని – సి. మున్నగు ప్రతులు. 3. పెక్కెండ్రడటవడిరో–శ.ష. 4. బెరసి, పెనగి, పోర, పెనచి, బిరుసు–అనిపాఠములు.

40 1. మేనినొనర్చి - పీ ; మైసనొనర్చి – ఇ.గ.ద ; మేమేమి – ల.

41 దెగిరిగాక – కొన్ని ప్రతులు. 2. హరునకైనను – ఇ.ఓ.ీ, వశమె హరునకు సైనన్ – కొన్నిప్రతులు ; నేరికైసను వశమె – శ.ష.

43 క. [1]రథ మవితథమైనను సా, [2]రథిపని [3]నెఱసిన మహో స్త్రరాజి [4]విధి కృతిఁ
వృథగాకున్నను గర్ణునిఁ, బ్రథసంబున [5]గెల్వ దేవపతికిఁ వశమే.

44 ఉ. సారథి యెవ్వఁడాతనికి శల్యుఁడు ద్రోణ తనూభవుండు గాం
ధార విభుండునుం గృపుఁడుఁ దత్సమయంబున నేమి భంగిఁ దో
డైరి సుయోధనుండు హృదయంబునఁ దాఁ గృత వర్మ దర్పము
స్థిరము నచ్చియుండుఁ దగ నెయ్యము సూపెనె యాతఁ డత్తటిన్.

45 క. [1]వారలు గెలఁకుల నడవఁగ, రారాజు పిఱుందఁ గదిసి రా నెబ్భంగిం
గారణము లేదు చావఁగ, నారాధేయునకుఁ జోద్య మయ్యెడుఁ [2]దలఁపన్.

46 ఉ. పాండవ[1]కోటి సూతసుతుపై నడతెంచిన చంద [2]మెట్టు లా
ఖండలసూతి సర్పముఖ కాండము తాఁకున రూపు మాసి పో
కుండుట యెట్లు కల్గె సమరోద్ధతి దక్కటి నల్వురండు నె
ట్లుండె [3]బలద్వయంబు నెటు లోపి పెనంగె దిన ద్వయంబునన్.

47 వ. అనిన విని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియెఁ గయ్యంబు తెఱంగు
మొదలుకొని చెప్పెద నాకర్ణింపుము. ద్రోణుండు దెగిన నశ్వత్థామ దనయోపి
[1]నంత సమరంబు సేసి చాలించి [2]సేనలఁ దినియించి మరలి వచ్చిన దుర్యోధనుం
డప్పుడు గొలువిచ్చియుండి యశ్వత్థామ లోనగు దొరలం గలయం గనుంగొని
మనకు నిటమీఁదఁ [3]జేయం గల పని యెయ్యది యని యడుగుటయు నగ్గురు
సుతుండు.

---

43 1. రథమువితథ — సారథి.....గెడసిన — అ.ఆ.జ.ఝ ; రథమువితథ.....సారథి ధరగూలిన — ట. 2. రథినెరసిన నస్త్రశస్త్రరాజి — ఇ. 3. సమితియున్ — క ; యుదనకుఁ — ఊ. నెఱసిన మరచిన, దెరలిన, సమసిన — గెడసిన — అని పాఠములు. 4. మిగుల — అ.ఆ.ల.వ ; మిగుల నమరపతికిన్ .... ఈ.జ్ఞ.జ.ణ.త.వ ; గూల్చ — ఇ.

45 1. వారిరు గెలకుల — క.వ ; వారు గెలంకుల — జ.వ. 2. నాకున్ — కొన్ని ప్రతులు.

46 1. సేన — ఇ ఊ.ట.వ. 2. మెట్టిదాఖండల — కొన్ని ప్రతులు. 3. భవద్బలంబు లెటు — ఇ.

47 1. నంతయుఁజేసి సమరంబు చాలించి — కొన్ని ప్రతులు. 2. సేనలనెల్ల దివియ నియమించి — ఆ.ఉ.ఝ.ద.న. 3. జేయవలయుపని — కొన్ని ప్రతులు.

48 క. వినుమాదర ముత్సాహం, బనూన [1]ధార్ష్ట్యంబు నీతి యను సద్గుణముల్
[2]పని సఫలం బగునట్లుగ, జననాథ యెనర్చు దైవ సాహాయ్యమునన్.

49 చ. తలఁపఁగ [1]సద్గుణంబులకుఁ దావలమై పెనుపొందు నుజ్జ్వ లా
త్ములు [2]సనిదైన [3]చేభరము దోఁపఁగ నీదగు దొంటి శౌర్యముం
దలకొని నిర్వహింపు ముచితంబుగ దైవము తోడుపాటు నుం
గలిగెడుఁ గాక యున్న రథికప్రవరుల్ దలపోయ నల్పులే.

50 క. మనము బల శౌర్యఘనుఁ గ,ర్ణుని సేనాముఖము నేసి నూల్కొని యరిమ
ర్దన [1]మొనరింత మితనియం, దనూనతం బొల్చు సద్గుణావలియు నృపా.

51 క. వైవస్వతు చందంబున, నీ వీరుఁడు [1]రిపుబలంబు నెల్ల [2]నడంపం
గావలఁతి దివ్యశర శి, ఖావైభవ పర[3]నిష్ఠ కలిమి నరేంద్రా.

52 వ. అని సూతపుత్రుం జూపిన భవత్పుత్రుండు ప్రీతుండయి యతండు పాండవుల
[1]జయించు నను నాస యగ్గలంబైన యంతరంగంబుతో నయ్యంగపతి కిట్లనియె.

53 శా. నీవిక్రాంతియు నాపయిం గల యతి స్నేహంబుఁ బ్రఖ్యాతముల్
గావే భీష్ముఁడు ద్రోణుఁడుం దెగుట [1]నీ కౌరవ్య సైన్యంబు లం
గావంగాఁ దగు నీకు వారల యుపేక్షం గాక యిన్నాళ్లు లే
లావైరం [2]బడఁగింప నీవయిన లీలఁ గెల్తు కౌంతేయులన్.

---

48 1. గడతయునీతి – కొన్ని ప్రతులు. వాక్యంబు నీతియు – ఆ.ఇ.ఘ.ఝ.వ. 2. గనినఫలంబగు – ఎ.ఏ.ఐ.ఖ.గ.వ.వీ.

49 1. నగ్గుణంబులకు–జ్ఞ.చ.ద. పడ్గుణంబులకు–జ. 2. దెగిరైన - ఉ.ఘ.ణ.న.శ.ష. 3. నేభరము దోపగచక తొడంగి / కార్యమున్ – ఉ.ఏ.ఖ.గ స. (కడంగి); నీభరము తోపఁగ నీదగనోపి కార్యముం – ష; పామరము దోపఁగ నీదగ దోపి కార్యమున్ – శ; దెప్పరముదోపగ నీకను – ఊ; దెప్పరముదోపక యుండఁ నోపి – క; దెప్పరముదోపగ నీఁగుతొంటి – ప.వ; నెయ్యగలదోపగనీదగదోపి – జ.

50 1. మాచరింతమీతని కనూనతం – ఉ.న.

51 1. పాండుపుత్రుని కరముబొడువం — అ (ఇచ్చట అఖండ యతిగా చూడవలెను)
2. ఓర్వన్, పొడువన్ – అనియు పాఠములు. 3. నియతి – ఇ.క.ప.వ.

52 1. గెల్చినను – కొన్నిప్రతులు.

53 1. యీ కౌరవ్యులం – కొన్నిప్రతులు. 2. బుడిగింప – ద.న.

54 వ. నీవు ప్రాజ్ఞుండవు ప్రబలుండవు విశేషించి నాకేడుగడయు నీవ కావున నీకు మదీయ హితం బవశ్యకర్తవ్యం బట్లుం గాక మన మా భీష్మద్రోణుల నవమా నింతము వారలు భండనంబునం బడిన నొదిగి యుండనేర్తుమే కడంగుము పగఱకు నీకడంక చీకటికి సూర్యునుదయం బెట్టిదట్టి [1]దయ్యెడుంగాక బృందా రక సేన సేనాని నడపిన కైవడిం గౌరవసైన్యంబు నడపి నన్ను [2]గెలిపింపుము నిన్ను నీవ సర్వసేనాధిపత్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్టికొమ్మనినం బ్రీతుండయి రాధేయుండు గాంధారేయునకుం బ్రహర్షంబుగా భూవల్లభు లెల్ల నాకర్ణింప నిట్లనియె.

55 మ. విను నీ కిచ్చిన బాస యే [1]మఱతునే వీరంబు బాహాబలం
బును ధైర్యంబును నస్త్రవీర్యమును నీ భూలోక సంచారు లె
ల్లను గీర్తింపఁగఁ బాండు పుత్రుల మదోల్లాసంబు మర్దింతు నీ
వనుమానింపక నిల్చి చూడుము మదీయంబైన సంగ్రామమున్.

—: దుర్యోధనుఁడు గర్ణునకు సర్వసేనాధిపత్యంబు గట్టుట :—

56 వ. నన్ను సర్వ సేనాధిపత్యం బునకుఁ బట్టంబు గట్టు మనవుడుఁ బొంగి రారాజు దగు రాజులుం దానును శాతకుంభకుంభంబులం బవిత్రజలం[1]బులు దెప్పించి మహనీయమణి కుసుమౌషధి[2]గంధాకృత మంత్రకలనం బాచరించి సమున్న తౌ దుంబరపీఠంబునం బరమాస్తరణం [3]బొనర్చి యంగపతి నందు నిలిపి పుణ్యాహ ఘోషంబులుఁ దూర్యనినదంబులు వందిజనస్తుతులును జెలంగ నభిషేకించి యలంకరించి పట్టంబు గట్టిన నతండు [4]భూసురోత్తములకు నర్థిజనంబులకును వివిధార్థంబులు దాన త్యాగ రూపంబున నొసంగుచు వెలిందె నప్పు డుబ్బిన [5]శూర యోధుల జయ జయ శబ్దంబులును భూపతుల యభినందన వాక్యంబు లును గృష్ణ సమేతులగు పాండవుల గెలువుమని దీవనలిచ్చు మాగధుల యెలుం గులును నింగిముట్ట [6]నవోదితుండైన భానుండునుం బోలె శోభిల్లు నాకర్ణుండు సముదీర్ణుండై యక్కురుపతి యాననం బాలోకించి.

---

54 1. దయగుంగాక – ఇ. 2. రక్షింపుము – ఎ.ఖ గ. (ధీరోచితముగ లేదు)

55 1. మరువదోర్వీర్యంబు – ఆ.ఏ ఐ.ఝు డ.

56 1. బులు నించి శ.ష. మున్నగుప్రతులు. 2. మంత్రాకృత–ఔ. 3. బాచరించి–కొన్ని ప్రతులు. 4. సురమూహంబులకు–కొన్ని ప్రతులు. 5. భూసురుల జయజయ–శ.ష ; దుర్యోధనాది సకలయోధుల–వ. 6. నభోదీపితుండయిన–వ;నభోవిరహితుండైన–శ ష.

57 తే. బంధుమిత్ర యుతంబుగఁ బార్థురూపు, మాపి యే నిత్తు నీకు సామ్రాజ్యలక్ష్మి
ధాత్రిఁ బాలింపు సుస్థితిఁ బుత్రపౌత్ర, గాఢ భోగార్హమగునట్లు గాఁగ నధిప.

58 క. విను [1]సత్య ధర్మ రతుఁ డగు, మనుజునకుం గార్యసిద్ధి మసలక యగు చా
డ్పున శౌర్య బాహువిక్రమ, ఘనుఁడగు నా కాజి జయము గలుగుం జులుకన్.

59 వ. అని పలికె నిత్తెఱంగున రాధేయు సర్వసైన్యముఖ్యుం జేసి యతని మందిరం
బునకు మహావిభవసమేతంబుగాఁ బుచ్చి సమస్త పరిజనంబులను నిజ నివాసం
బులకుఁ బోవం బనిచి సంతోషం బంతరంగంబు నిండి వదనంబున వెల్లిగొన నీ
కొడు కభ్యంతరావాసంబున కరిగె. రాత్రి యే సిట వచ్చి ద్రోణు వృత్తాంతం
బంతయు నీకుం జెప్పి నీ వసుప మగిడి చని సూర్యోదయ సమయంబున మన
శిబిరంబు ప్రవేశించితి నయ్యవసరంబున.

60 సీ. [1]తళతళ మనియెడు [2]దంతప్రభలతోడ ఘనకేతువున హస్తికళ్య మెఱయ
హంస వర్ణములైన హయముల పటుగతి నర్కపరిభం బగు నరద మొప్ప
దీప్తకాంచనరసలిప్తమై చెలువొందు సజ్యకార్ముకము హస్తమున వెలుఁగ
[3]వీఁకకి సమర సమాటోప మెదవ నాభీలశంఖము దనర్మోల [4]మోగియ

తే. రణసముత్సాహలక్ష్మి వక్త్రమున వింత, చెన్ను [5]వెలయింప నాప్తులుసేరి రెండు
పక్షియలయందు బవరంపుఁబలుకు లెసఁగ, నడవ సొంపాటి కర్ణుండు వెడలె నధిప.

61 వ. అతండు పడవాళ్ళం బనిచి వెడల నియమించిన నెల్ల దొరలును దురంబునకు
వెడలి రట్లు సకల బలంబులు కలనికి నడవం దొడంగిన.

62 సీ. తురగ రింఖాముఖోద్ధూతధూళీపటలములు నల్దిక్కు లలంకరించె
మాతంగ [1]కటిగళన్మదజల బహుల ప్రవాహ విలాసంబు వాని నడఁచె
బహువిధవాద్యభైరవారావంబు పెల్లంబరము పిక్కటిల్లఁ జేసె
శింజినీటంకార సింహనాదంబుల పెక్కువ యాగ్రోతఁ [2]బిలుచుకొనియె

---

55 1. మాతిధ్య రతుండగు – న.

60 ధళధళ–కొన్ని ప్రతులు. 2 ధవళప్రభల–పెక్కుపో్తులు. 3. వీరసాటోప విభవంబు
లెసఁగనాభీల – ఇ.ఉ క.ద.న.వ. 4. మెరయ – కొన్ని ప్రతులు. 5. వె లయింప –
పెక్కు ప్రతులు.

62 1. ఘట – శ.ష. మున్నగు ప్రతులు. 2. పిల్చుకొనియె – ఝ.శ.

ఆ. రథిక భూషణముల రశ్ములఁ గేతన, చ్ఛత్ర చామరోపసక్తమణుల
రుచుల సుభట హేతి రోచులఁ బవలింటి, దివియచందమయ్యె దినకరుండు.

63 వ. అట్టియెడ.

64 క. జనములు భీష్మ ద్రోణులు, సనిన వగలు డిగ్గఁ [1]దాఁవి సంతోషము నె
క్కొనియెడు మనములతోఁ గ, ర్ణునిఁ గనుఁగొని [2]రతివికాస రుచిరనయనులై.

—: కర్ణుని మొదటినాఁటి యుద్ధము :—

సం. 8–7–14

65 వ. ఇవ్విధంబున బలంబులకుం బ్రమోదం బెసంగ నడచి రాధేయుండు [1]దుస్సహం
బుగా మకర వ్యూహంబు సమకట్టునెడ నందుఁ దుండంబునఁ దాను నిలిచి
నయనంబుల శకునియు నులూకుండును శిరంబున నశ్వత్థామయుఁ గంఠంబున
దుర్యోధనానుజులును [2]నుదరంబున దుర్యోధనుండును ముందట వామపాదం
బున నారాయణ గోపాలయుతుండై కృతవర్మయు దక్షిణపాదంబునఁ దిగ్గర్త
దాక్షిణాత్య సంవృతుండై కృపాచార్యుండును వెనుక [3]డాకాల నానాదేశ
సేనతో శల్యుండును [4]వలకాల ననేకరథకరితురగసమేతుండై సుషేణ జనినా
థుండును బుచ్ఛంబున మహాసైన్యసమగుణుండయి చిత్రుండను ధాత్రీపతియు
నతని తమ్ముండగు చిత్రసేనుండును నిలుచున ట్లొనర్చి [5]తక్కిన వారల నెడ
[6]నెడం బన్నించె నటమున్న యుధిష్ఠిరుం డుద్దామసామజాది చతురంగోల్లాస
భాసితుండయి నడతెంచె నట్లు నడతెంచి యమ్మనుజ విభుండు మనమొనం
జూచి సవ్యసాచి కిట్లనియె.

66 చ. కనుఁగొనఁ జుల్కనైన యది కౌరవసైన్యము గంపె సూతనం
దనుఁ డొక యొడ్డుగా నిలిపి తాను ముఖంబున నిల్చి కయ్య మె
ల్లను దనమీఁదఁ బెట్టికొని లావును వీరముఁ జూపఁ బూని యే
పున [1]నటిమెఁ భవద్విశిఖ పుంజములం దెగటార్పు మీతనిన్.

---

64 1. ద్రోచి – కొన్నిప్రతులు. 2. రథికహర్షరుచిర – శ.ష.

65 1. దుస్సాధంబుగా – అ.ఆ.ఏ.గ.శ.ష. 2. మధ్యంబున – వెక్కు ప్రతులు. 3. డాకేల – ఎ.గ.శ.ష. 4. వలకేల – ఇ.ఎ.శ.ష ; వలకెలన – ట. 5. తక్కటి వారల – కొన్నిప్రతులు. 6. నెడనిలువంబంచె – వీ.ఏ.ఖ.గ.

66 1. దటిమెన్ – కొన్నిప్రతులు.

67 క. వనమునఁ బం[1]డ్రెండేఁడులు, మనముత్కట దుఃఖవార్ధి మగ్నుల మై యి
ట్లునికికిఁ దగ నితని భవ, త్సునిశిత బాణాబ్ధి ముంపు [2]దుర్దమ లీలన్.

68 ఉ. [1]వీఁడొకరుండె యింక బలవిక్రమ సంపద గల్గి పోరిలో
వాఁడిమి [2]సొంపు సూపఁ గల వాఁడు సుయోధనుపాలఁ బేర్చు నీ
వేఁడిమి సూపి రూపడఁప వీనిఁ బురందరపుత్ర యంతతోఁ
బోఁడిమి [3]మాలు నాతఁడు [4]ప్రభూత జయోన్నతి నిల్చు నీకడన్.

69 వ. నీకుం బోలిన మొగ్గరంబు గావింపు మనవుడు నర్జునుం డర్ధచంద్రవ్యూహ
విధానంబున మోహరించి తాను మధ్యపదేశస్థుండై వామదక్షిణ శృంగం
బుల భీమ ధృష్టద్యుమ్నుల నిలిపి యుధిష్ఠిర నకుల సహదేవులం బింగలిగా
నొనర్చె నతని చక్ర రక్షకులగు యుధామన్యుండును నుత్తమౌజుండునుం
గయ్యంపువేడుక మొగంబులం జిగురొత్తఁ బోలిచిరి తక్కిన యోధులుం
దగినచోట్ల నిలిచి రిట్లిరువాఁగును బన్నియున్న సమయంబున.

70 చ. హరియును బాండునందనులు నాజి నవశ్యము నేఁడు [1]సూడఁ బో
దురు జమునంచు నాత్మఁ బరితోషముఁ బొందె భవత్తనూజుఁడుఁ
దురమునఁ గర్ణయుక్తముగఁ దృంగు సుయోధనుఁ [2]డఁ తలంపుతోఁ
[3]బరమ సముద్యమస్ఫురణఁ బాండవముఖ్యుఁ డెలర్చె భూవరా.

71 ఆ. ఒకటి కొకటికంచె నుబ్బుచు వర్తించు, చాడ్పుదోఁప రెండు సైన్యములను
[2]బోలిచె నపుడు సెలఁగె భూరి భేరీముఖ, తూర్యములు నభంబు దూఁటుకట్టి.

72 వ. చిందంబుల క్రోఁతకు నిందు నందునుం దమకించి భటులు గెలంకులం దాఁకఁ
[1]దోడ్తోనెఱపిన యగ్గలిక నొండొంటి బెరయ మొగ్గరంబులు రవడించి.

---

67 1. డేండ్రును – శ.ష. మున్నగు ప్రతులు. 2. సుఖతరలీలన్ – ఖ ; సుస్థిరలీలన్ – గ.

68 వీడొకరుండు దక్క..... .... సుయోధను పాలలేమి – ఈ.ఊ.ఒ.ప.వ. 2. యొప్పు ఎ.ఖ.గ. 3. దూలు – అ.ఏ.ఐ.క.చ.శ.ష. 4. నీకుజేకురున్ – ఏ.

70 1. గూడబోదురు – పెక్కుప్రతులు. 2. డంచువేడ్కతో – ఙ.ణ.త. 3. బరుష ముగ్యమ – కొన్నిప్రతులు.

71 1. నుభయసైన్య – ఈ.చ.ఙ.ణ.త. 2. బొదలినట్లు – స.

72 1. దోడ్తోడ నేచినయగ్గలిక – కొన్నిప్రతులు.

73 సీ. నిబిడ ఘంటా[1]వళి నిక్వణంబులతోడ భీషణ బృంహిత ఘోషములును
ఘననేమి నిష్ఠుర ధ్వనుల [2]పొందులఁ గేశు నిర్ఝర కింకిణీ నినదములును
జటుల ఖురవ్రాత పటురవంబులతోడ నాభీల హేషా మహాస్వనములు
భూరిభుజాస్ఫాలనారావములతోడ మేదురతర సింహనాదములుసు

ఆ. బరఁగి దిక్తటములఁ బగిలింప ననిమిష, ఖచర సిద్ధ యక్ష గరుడ గణము
లంతరంగములు నితాంత కౌతుకభరి, తములుగాఁగఁజూడ్కి గములు వఱపె.

74 వ. ఇట్లు దలపడి యిరువాఁగును [1]బేరువాఁడిఁ [2]బోరునెడ గరుడ పృహారంబుల [3]నొచ్చిన పంచాస్య పన్నగంబులం బోని బాహువులను గాంతత్వరుచి సౌరభం బుల [5]పెంపున సంపూర్ణ చంద్రార్క కమలంబులం గేణిసేయు నాననంబులను సంగ్రామరంగం బలంకృతం బయ్యె వాహనంబుల మీఁద నుండి భూషణకిరణం బులు మెఱయ సైనికులు నేలం గూలునప్పుడు ప్రచ్యావ[5]సానకాలంబున నాక లోక పరిభ్రష్టంబగు మహాత్మలోకంబు చందంబు దోఁచెఁ జతురంగంబులు నుం దమ తమ జాతిచేతం బడుటయు నేనుంగు లడరిన నరదంబులు సదియు టయు నాశ్వికులు వొదివినం గరులు ధరం దొరంగుటయు భటు లురవడించినం దురంగంబులు గడికండంబు లగుటయు రథంబులు గవిసినం [6]గాల్వురు దుము రగుటయుఁ గ్రిందున నెల్ల తెఱంగులు నన్ని దెఱంగులం గలయ బడలువఱు చుటయు కౌదికసంబుఁ [7]బెనిచె నా సమయంబున సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న చేకి తాన ద్రౌపదేయులు ప్రభదక చేది పాండ్య చోళ మగధ వంగాది దేశంబుల బలంబులతోడ బరవసంబు సేసి తఱిమి రట్టియెడ.

75 ఉ. దంతిఘటల్ మహోగ్ర సమదగ్రతతో నడతేర దర్ప దు
ర్దాంత గజాధి రోహణ నితాంత సముజ్జ్వల భంగిఁ బ్రౌఢ వి
క్రాంతి విలాస మొప్పఁగ నఖండిత పౌరుషుఁ డైన భీముఁ డ
త్యంత సముద్ధతిం గవిసె నస్మదనీకము సంచలింపఁగన్.

---

73 1. రవ (రావ) నిక్వణంబు — ఈ.ఊ.జి.ణ.ద.వ. 2. పొందిన — పెక్కు పృతులు ; పొందున — పీ ష; మున్నగుప్రతులు.

74 1. బేరువాడుచు — ఈ.జ.త.స. బేరువారుచు — వ. 2. బోరాడ — ఊ.క.ఖ. 3. నోర్చిన — ఏ ఒ క.త.వ. 4 సొంపున — పెక్కు ప్రతులు. 5. సానంబున — కొన్ని ప్రతులు. 6. పదభ్రష్టంబగు — ఈ.ఒ.జ.ణ.త.వ ; పరిభ్రష్టంబగు — వా. మున్నగు ప్రతులు. 7. గాల్బలంబులు — కొన్ని ప్రతులు. 8. బువేర్చె — పీ ; బుర వేర్చె — ఊ.ట; బునిగుడ్చె — వ.శ.ష.

76 క. ఉదయాచలమున రుచి సం, పదఁబొలుచు పతంగు పగిదిఁ [1]బ్రసర త్తీవ్ర
ప్రదరములు నెఱయ మెఱయఁగ, మదావళముమీఁద వెలిఁగె మారుతి యధిపా

:— క్షేమధూ ర్తియను రాజు భీమునితో యుద్ధము సేసి చచ్చుట :—

సం. 8—8—25

77 వ. అమ్మహావీరు నాలోకించి కులూతదేశాధీశుండయున క్షేమధూ ర్తి నిజబలం
బులం బురికొల్పికొని యేచిత్రోచి యాహ్వానంబు సేసి తన [2]కరటిం గొలి
పిన నది గిరి గిరిం దాఁకు తెఱంగున నతని మాతంగంబునకు మార్కొనియె
నయ్యిరువురు నొం[3]డొరులపై దోమర స్తోమంబు లడరించి యార్చుచు
నుద్దండ [4]పరాక్రమంబులగు వేదండంబుల పటు ప్రచారంబులు చారు భీష
ణంబులుగా నొకళ్లొకళ్లం జుట్టుకొని వచ్చుచుం బెనంగి.

78 క. కోదండంబులు గొని బా, హాదర్పము లెసఁగఁ బోరి యన్యోన్య ధను
శ్చ్ఛేదంబులఁబొరిఁ బొరినా, పాదించిరి [1]రయము జనులు ప్రస్తుతి సేయన్.

79 వ. దానం గోపం బగ్గలించి.

80 తే. శక్తులను దోమరంబుల సరభసముగఁ, బోరుచో భీమసేనుని పేరురమున
క్షేమధూ ర్తి సముజ్జ్వల తోమరంబు, లేడు నాటించె దర్పంబు [1]రూఢికెక్క.

---

76 1. బ్రస్ఫురిత శితప్రహర — వి.ఈ.ణ.త.శ.ష ; బ్రస్ఫుర్తీవ్ర — కొన్నిప్రతులు.

77 1. యులూక — అ.ఆ ఇ.ఈ.శ.ష. మున్నగు ప్రతులు ; కరూశ — ఐ.ఘు.జ.ట.డ. ఇచ్చట మూలమునందును, సోరన్సను భారత నామానుక్రమణిక యందును క్షేమధూ ర్తి కులూతాధిపతి యనియె యున్నది.
"తం హతం నృపతిమ్ దృష్ట్వా కులూతానాం యశ్కరమ్" చిత్రశాలా పర్వతి-
క ర— 12—45.
కుంభకోణ పర్వతియందు ఈ సందర్భమున కరూశాధిపతియని కలదు "తం హతం నృప
తిమ్ దృష్ట్వా కరూశానాం యశ్కరమ్" కర్ణ — 9—46.
2. కరింగొల్పిన — కొన్నిప్రతులు. 3. డొరువులిపె — కొన్ని ప్రతులు. 4. పతా
కంబులగు — ఇ.ఈ.ఉ.ఒ.ఔ.వ.న ; ప్రచారంబులగు — క.గ.

78 1. రణము జనులు — కొన్నిప్రతులు ; ఖచరజనులు — ఈ.జ.ణ.త.

80 1. నేపు దక్క వి.ఎ.గ.వ.శ.ష ; వేడు — రూఢి (రూడి) చూ. 1—1—69 (సన్నయ)

81 చ. అనిల తనూభవుండు [1]దపనాంశు నిభంబగు తోమరంబు వై
చిన నడుమం గరూశపతి చిత్రముగాఁ దునుమాడి వీఁక నా
తనిఁ బటుషష్టికాండపరితాడితదేహునిఁ జేయ మేటివిల్
గొని యతఁ [2]డక్కలూతపతికుంజరముఁ వెసఁ[3]గప్పె నమ్మొలఁ.

82 వ అట్లు భీమసేనుండు గరూశపతి విక్రమంబు [1]సరకుసేయక యతని దిక్కునుం
జూడక జేమధూర్తి సామజంబును సాయకమయంబుఁ జేసిన నది మొగ
తిరిగి పఱచినం బోవనీక యప్పావని వెనుకొనుటయు [2]నక్కలూతపతి
ప్రయత్నంబున నమ్మాతంగంబు మరల్చి యతని యంగంబునను దద్గజంబు
శరీరంబునను నిశాత శరపరంపరలు [3]వఱపిన.

83 చ. ఉఱక సమీరసూనుఁడు దదుగ్ర ధనుర్ధ్వనం బొనర్చి యే
డ్తెఱఁ గరి నొంప నాతఁడు గడిందిమగంటిమి నొండువింట ను
న్మెఱుఁగులు గ్రమ్మ[1]కోల నతనిం గడునొంచి తదీయహస్తి పా
ల్పఱి మహి[2]ఱ్ఱెగ్గనేసిన ధరాధిప నీబలమార్చె నుబ్బునన్

84 మ. గదసేతంగొని చండి డిగ్గి చని యా కౌంతేయుఁ డవ్వీరు ను
న్మద మాతంగముఁ గూల నేసినఁ గృపాణస్ఫార దోర్దండుఁడై
కదియఁ వచ్చె నతండు నిష్ఠురగదా ఘాతంబునం గూల్చె నే
పు దలిర్పఁ వెస నామరుత్తనయుఁ డాభూమీశు భూపీఠ్వరా.

---

81 1. తరుణార్క నిభంబగు – ఏ. 2. డక్కరూశపతి – ఐ.ఘు.డ ; డయ్యులూకపతి – పెక్కుప్రతులు. 3. ముంచె – ఈ.ణ.త వ.

82 1. సరుకుగొనక – పెక్కుప్రతులు. సైరాపక – ట. 2. నయ్యులూక దేశాధిపతి – శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 3. పరపినదాన కోపంబగ్గలించి – ఇ.ఊ.ఒ.ఋ.ప.వ.

83 1. కోనతనిమేన్గడు – న. 2. ఱ్ఱెగ్గనేసిన – కొన్ని ప్రతులు ; ఱ్ఱగ్గనేసిన – ణ.న. 3. నుబ్బుచున్ – ల.

84 1. వేసిన – కొన్నిప్రతులు.

85 వ. ఇవ్విధంబున నేనుంగు పీనుంగుకడన పడిన జేమధూర్తివజ్రిపరివారంబునం గూలిన కులశైలంబు సమీపంబున నిర్ఘాతపాతపతితంబయిన కంఠీరవంబు [1]కరణి నొప్పె నతనిం గనుంగొని మన మొన వెఱచఱచి పఱచినఁ బాండవ బలంబులు వెనుకొనుటయు.

86 మ. పటు [1]బాణప్రికరంబు లంబరముఁ గప్పం గర్ణుఁ డాసేనఁ దాఁ
కుటయుఁ సైన్యము దైన్యముం దొఱఁగి మార్కొన్నఁ భుజాసంపదు
త్కటగర్వోద్ధురభంగిఁ బాండుసుతులున్ దర్పంబు సొం పేర్పరిం
చుటకుం జొచ్చినఁ బేర్చెఁ బోరనిమిషస్తోమాద్భుతాపాదియై.

87 వ. అందు.

88 క. సూతతనయ నారాచ, స్యూతములై వారణంబు లొఱలును సొగయున్
భూతలమునఁ బొరలు దెరలు, వే తూలును జిట్టఁ దిరుగు విచ్చుం జచ్చున్.

89 వ. అప్పుడు నకులుం డతని మార్కొనియె భీమసేనుం డశ్వత్థామను, సాత్యకి సైకేయు లగు విందానువిందులను, జిత్రసేనుండను రాజు [1]శ్రుతకర్మను, బ్రతివింధ్యుండు చితుర్ముండను మనుజనాథుని, ధర్మపుత్రుండు దుర్యోధనుని, ధనంజయుండు సంశప్తకులను, ధృష్టద్యుమ్నుండు గృపాచార్యుని, శిఖండి గృతవర్మను, శ్రుతకీర్తి శల్యుని, సహదేవుండు దుశ్శాసను[2]నిం దలపడి రట్టియెడ.

90 సీ. సైనేయుతోడ విందానువిందులు మహోహవము సేయంగ నయ్యాదవోత్త
ముఁడు పేర్చి వారి కార్ముకములు రెంటిని దునిమి యంగంబుల నినిచేఁదూపు
లవ్వీరు లన్య [1]శరాసనోద్ధారులై యతనిపైఁ బఱపిరి శితశరంబు
లతఁడును వారు ననోన్యచాపచ్ఛిదావైచిత్రి నొప్పారి రేచి దొడ్డ
తే. విల్లు గొని యతిరయమున భల్లనిహతి, నాతఁ డనువిందు తలద్రుంప నది ప్రదీప్త
రత్నకుండలశోభాభిరామపతన, భంగిఁ దదనీకశోకసంపాదియయ్యె.

---

85 1. కైవడింగూలిన – ల. కొన్నిప్రతులు.

86 1. భల్ల – ఇ.వ.

89 1. శ్రుతవర్మను – పెక్కు ప్రతులు. 2. నియుయుత్సుం డులూకుని, శకానీకుండు శ్రుతవర్మను, శ్రుతసోముండు శకునిని దలపడిరి – వ.శ.ష.

90 1. రాసనధారులై ; రాసనోదారులై అని పాఠములు.

91 మ. కని విందుండు ప్రదీప్తచాపధరుఁడై కాండప్రసారంబులఁ
శినివీరుం గుసుమాధ్యకింశుకసముం జేయంగ నయ్యోధుఁ డా
తని యంగంబులఁ బంచవింశతిశితాస్త్రంబుల్ వడిం గుచ్చె నే
పున వారొండొరుసూతులం దునిమి నిప్పుల్ రాలు కన్గోయితోన్.

92 తే. ఒకరు లొకరులహాయముల నుర్విఁగూల్చి
యొండొరుల కార్ముకమ్ములు ఖండితములు
నేసి తేరులు డిగ్గి రుద్ధాసితాసి
చర్మశోభిత హస్తులై సరభసముగ.

93 వ. [1]ఇట్లు పాదచారులై మండలప్రచారంబుల మెలయుచు.

94 క. చేరి బహుచిత్రగతులఁ, బోరంగా నొడ్డనములఁ బొలిసెం బలకత్
నేరిమిమై [1]గెళవున శిని, వీరుం డిరు[2]వలియగాఁగ విందుని వ్రేసెన్.

95 వ. ఇత్తెఱంగున నయ్యిరువురం జంపి సాత్యకి యుధామన్యు తేరెక్కి యుక్కున
వేలొక్కరథంబు సన్నద్ధంబు గావించుకొని కైకేయబలంబులం బలిపెఁ
జిత్రసేనుండును నీమనుమండగు శ్రుతకర్మయుం బెనంగునెడ నాశ్రుత
కర్ముండు.

96 క. ఆరాజు నైదువాలిక, నారసముల నొంప నతఁడు నవశరముల న
క్కారవుని నేసి నొంచెను, సారథి నైదింట నధికసంరంభమునన్.

97 సీ. శ్రుతకర్మ కోపించి కూరనారాచ మజ్జననాథుజత్రుదేశమున నాటఁ
బడి [1]మూర్ఛవోయినఁ బైపయి వెండియు నేయఁ దెప్పిలి [2]యతండెసక మెసఁగ
నుక్కునఁ దునుమాడె నక్కుమారుని శరాసన మతఁ డొండొకచాప మెత్తి
తలచుటమ్ముల నేదు వెలిగినచందంబు సేసె రయంబునఁ జిత్రసేను

తే. నాతఁ డాతనియురమున శాతశరము, దూలి నేయ నబ్బాలుండు [3]తోన వివిధ
బాణముల నాన్మపుని ముంచి శోణితమున, భల్లమొక్కటఁ దల నేల డొల్లసేసె.

---

93 1. ఱత్తెఱంగున — వీ.శ.ష.

94 1. వాలున — వీ.శ.ష ; గెడపున — స. కొన్ని ప్రతులు. 2. పటియలుగను — వీ.శ.ష.

97 1. బీరుపోయిన — త.వ. 2. విభుండు — పెక్కు ప్రతులు. 3. లోనవివిధ .... ములనాన్మపుని ముంచి — వీ శ.ష.స.

—: ప్రతివింధ్యుఁడు చిత్రుఁడను రాజుం జంపుట :—

సం. 8—10—15

98 ఉ. పలినవానిపాటు గని యేఁ డ్రెఱఁ దద్బల మొక్కఁ బెట్ట యా
ఖిలతఁ జుట్టు ముట్టుటయుఁ [1]బేర్చినయుద్ధతిఁ దీవ్రసాయక
జ్వాలల నేర్చి యుద్భటభుజావిభవం బలరంగ నల్గడం
దోలె నుదాత్తవిక్రమకుతూహలి నీ మనుమండు భూవరా.

99 పీ. అప్పుడు ప్రతివింధ్యుఁ డైదుబాణములఁ జిత్రుని మేను నొంచి తత్సూతు వక్ష
మునఁ గ్రూరశరములు మూఁడు నాటించి యొక్కమ్మునఁ గేతువల్లార్చి పేర్చి
యతఁడు దన్ను గ్రనవాస్త్ర పీడితుఁ జేయ విలుద్రుంచి వెసఁబంచ విశిఖనిహతుఁ
గావించి శక్తి యుగ్రమ్ముగ వైచినఁ బెలుచ నాలుగుదునియలుగఁ జేసె

తే. నలిగి యాతండు గదవైచి యక్షుమారు, ఘోటకంబుల సూతునిఁ గూల్చినదియ
పట్టుకొని వైచె మగుడ నప్పాండుపౌత్రు, చేయి వడి నుచ్చిపోవ నచ్చిత్రుఁ డధిప.

100 ఉ. బాహువు నొచ్చినం గినిసి భాసురతోమర మెత్తి కౌరవ
వ్యూహము సంచలింప నతఁ డుగ్రత వైచినఁ గంకటంబుఁ ద
ద్దేహము నుచ్చిపోవుటయుఁ ద్రిల్లినరేశ్వర యవ్విభుండు వ
జ్రాహతిఁగూలు పర్వతమునాకృతినుత్కటవైకృతంబుగన్.

101 వ. ఇట్లు [1]చిత్రుండు దెగటాటినం గసుంగొని మహయోధులు ప్రతివింధ్య
పై నడరి యనేకాస్త్ర శస్త్రంబులం బొదివినం బొలివోని [2]కలితనంబున
[3]నేలకుటీకి యక్షుమారుండు గోదండటంకారంబున నంబరంబు పూరిం
చుచు బాణాసారంబు వరగింపఁ బాండవసైనికులు బెట్టిదంపుటురవడిం
గదిసి యతనికిం దోడ్పడుటయు మనవారలు విచ్చి వెన్నిచ్చి పఱచి రప్పు
డశ్వత్థామభీమసేనుల సంగ్రామం[4]బు భీమంబయి చెల్లె నందు.

---

98 1. చేర్చిసముద్ధతి — అ.ఆ ఝ ట డ.ల.

101 1. చిత్రుం దెగటార్చిన — ఆ.ఐ.ఒ.ఝ.డ ; దెగటారి — శ.ష. 2. బీరంబున — డ. కర్మితనంబున — ద. 3. నిలకెరిగి — కొన్ని ప్రతులు. 4. బభిరామంబయి — ఔ.ఙ;

102 క. గురుపుత్రుఁడు దొంబదిశిత, శరములఁ బావని[1]రథంబు సంవృతముగఁ జే
సె రయం బారఁగ సాయక, పరంపరలు [2]వఱపె నతనిపై నతఁడలుకన్.

103 వ. వాని మగిడించి.

104 క. అనిలజుఫాలము గురునం, దనుఁడు పటుప్రదరకీలితము సేయుడు నా
తని నిటలంబున నతఁ డే,పున బాణత్రయము నాఁటె భూవరముఖ్యా.

105 వ. మఱియును.

106 చ. గురుసుతభీమసేను లతిఘోరవిధంబులఁ బోరి యొండొరుం
దెరలుపలేని [1]సామ్యమున దీపితులై లయకాల విస్ఫుర
త్తరణియుగంబుఁ బోలె శరధామసమగ్రతఁ బ్రజ్వరిల్లి యొ
ప్పిరి రథచిత్రచారులఘు భీషణసంచరణంబు లొప్పగన్.

107 తే. వారి వీక్షించి ఖచరులు పోరులెందుఁ
జూడమే దీని కెన యని యూడఁ[1]గలదె
కలుగ వింకను వీరలబలముఁ జలము
నలవు వెరవు నిట్లుండునే యనుచు[2]నుండ.

108 ఉ. ఒండొరుకేతువుల్ దునిమి యొండొరుసూతుల నొంచి యేపుమై
నొండొరుతేరివాహముల యుబ్బడఁగించి నిశాతవిస్ఫుర
త్కాండచయంబు లొండొరులకాయములఁ వడిఁగ్రుచ్చి వాలి ర
ప్పాండుసుతుండుఁ గుంభజునిపట్టియు మూర్ఛలు దమ్మిఁ[1]గ్రమ్మినన్.

109 వ. ఇట్లు రథంబులపై నొఱగి మూర్ఛిల్లిన.

---

102 1. యురంబు సంక్షితముగ – త.వ. 2. గురిసె – ఇ.గ.వ.

106 1. శౌర్యముల (న) – డ.ప.ల.స.

107 1. గలమె – కొన్ని ప్రతులు. 2. బొగడ – ఖ.ఘ.ఝు.డ.ల.

108 1. గప్పినఁ, ముంచినఁ – అనియు పాఠములు.

110 క. అనిలజుసారథియును - గురు,తనయునిరథచోదకుఁడు నతని నాతనినిం
[1]గొనియుల్లంబుల బలితపుఁ [2]దునుకుసొరఁగ ననికిఁ దొలఁగఁ దోలిరిరథముల్.

111 ఉ. క్రీడితనూజుఁడైన శ్రుతకీర్తియు శల్యుఁడు నేచి దిక్కుల
ల్లాడఁగఁ బోరుచో శరము లాఅయిదుల్ శ్రుతకీర్తి శల్యుమై
గాడఁగ నేయ మూఁడుపటుకాండము లాతనిమేనఁ గ్రిచ్చి సం
తాడితుఁ జేసె సూతు నిశితప్రిదరంబున నాతఁ డుద్ధతిన్.

112 చ. నరతనయుండు దత్తనువు నాటఁగఁ దొమ్మిదియమ్ములేసి స
త్వరముగ సూతునంగమున వాలికతూపులు మూఁడు నాటి ని
ష్ఠురశరపంచకస్ఫురణ సూపినఁ[1]గోప మెలర్ప నమ్మహీ
శ్వరుఁడు గడంగి విల్ దునిమి సప్తశరంబుల నొంచె నాతనిన్.

113 వ. అట్టియెడ.

114 సీ. వేఱొక్క విల్లెత్తి విల్లుచ్చుకొడు కలువదినాలుగమ్ములు వఱపె మద్రి
పతిమేన నతఁడు దొంబదితూపు లడరించి యేసె నవ్వీరుశరాసనంబు
ఖండంబులుగ వాఁడు గం డడంగక గద వై చినఁ బొడిసేసి యేచి శక్తి
నిగిడింపఁ దునుమాడె నిశితభల్లంబునఁ ద్రుంచె దదీయసూతునిశిరంబు

ఆ. వాయు[1]జవము లైన వాహంబు లప్పుడు, గలఁగి యరద మనికిఁ దొలఁగ [2]నీడ్చెఁ
దెఱపిగాంచి శల్యుఁ డటిముఱిఁ జొచ్చిక, లంచెఁ బాండుసుతుబలంబు నధిప.

115 సీ. కమలాకరములీలఁ గలఁచి యాడెడు గంధదంతావళము సముద్దండతయును
దరమిడి మృగసముత్కరము ఘోరంబుగా వధియించు కంఠీరవంబునేఁ
నీరసారణ్యంబు నిర్ఝరాటోపతఁ గాల్చుదావాగ్నియుగ్రిక్రిమంబుఁ
బ్రికటవికాంతిఁ బురత్రయంబును సమయించు ఫాలాక్షునియేడ్తెఱయిసు

ఆ. బోల్పఁ [1]బట్టు నయ్యె భుజగర్వశౌర్య, పరితాపదుర్దమపరికోపములకు
మద్రవిభుఁడు గోలుమనఁగి శాత్రివ్వసైన్య, హానన కేలి సల్పునవసరమున.

---

110 1. నగొని యుల్లంబులబలుఁ దొనఁకు సొరఁగ – పి.శ.ష.సూ.శర.సి. 2. తునియలుగా – డ.

112 1. రోపుదలిప్ప – వ.

114 1. వేగులైన, వేగమైన – అని పాఠములు. 2. విపిచె – ఏ.

115 1. బడియెనపుడు – పి.గ.వ.

—: దుశ్శాసనుఁడు సహదేవునితో యుద్ధంబుసేసి మూర్ఛిల్లుట :—

సం. 8—17—30

116 ఉ. ధీరజనోత్తముండు సహదేవుఁడు [1]మైగలి దుస్ససేనుఁడుఁ
వీరులు పిచ్చలింపఁ బ్రిజ విన్నదుర్వం బొరి[2]నార్వఁ బోరుచో
వారక సాయకత్రియము వాఁడిమి నయ్యువరాజు నొంచె వి
స్తారమనోజ్ఞహారలసితం బగు [3]నాఘనబాహువక్షముల్.

117 చ. ధృతి వొగడొంద నేచి సహదేవుఁడు నీసుతు శాతదీప్తస
ప్రతిశరవిద్ధు జేసి వడిఁ దదీథచోదకు మార్గణత్రియా
హతుఁడుగఁ జేయ నల్గి వెస నాతనిచాపము ద్రుంచి యాతఁ డు
ద్ధతి యలరఁగ డెబ్బదిశితప్రదరంబుల మేను నొంచినఁ.

118 సీ. నకులానుజుఁడు గృపాణంబున వైచిన దుస్ససేనునివిల్లు [1]దునియలయ్యె
నెడ గని యవ్వీరుఁ డేచి బల్వింట మంటలుగ్రమ్మున మ్రోయుటయు నతండు
గదువెస నెత్తిన కరవాలమునఁ ద్రుంచి యతనిమై లఱించి యదియ్య వైవ
నదుమన యాతండు నటికినఁ బ్రిస్ఫితచాపంబుగొని చతుష్షష్టినిశిత

ఆ. కంకపత్త్రములను గడఁక నయ్యువరాజు
పరగఁ జేయుటయును బాండుతనయుఁ
డడఁచె నొక్కటొకటి నైదైదుతీవ్రశి
లీముఖముల బాహులీల మెఱయ.

119 వ. ఇట్లు విక్రమవిజృంభితుండై సహదేవుండు శతశాతశిలీముఖంబు లడరించిన.

---

116 1. మైగరి – కొన్ని ప్రతులు ; మైగలి – శూరుడు – సూ. చూడు – కర్ణ – 2. 186. శూరుడు – వీ.ష.స ; వేగమ – శ ; డమేయుడు – ణ.వ ; డశేయుడు–వ ; మైగల – క. 2. పోరొనర్చుచో – డ.ల. 3. నాతని – ఎ.ద.న.వ.

118 1. దునుకలయ్యె–ఙ.ఞ.ఢ.వ.

120 చ. రయమున వాని నన్నిటి శరత్రితయంబునఁ ద్రుంచి సాయక
ద్వయమున నాతవిం బటుననపత్రిదరంబుల సారథిన్ భవ
త్ప్రియతనయుండు నొంచి దివి [1]దీటుకొనంగఁ జెలంగి యార్య న
త్యయసమవర్తిచాడ్పున నతం డుదితభృకుటీవిలాసుఁడై.

121 మ. పటునారాచముదీప్తిజాలము నభోభాగంబునం బర్వ ను
త్కట వేగంబున నేయఁ గంకటము వతుఃపీఠముం దూటి నె
త్తుటిపొం దేమియులేక యుచ్చి చనినం దూగాడి యాతండు వ్రా
లుటయుం దేరు దొలంగ సూతుఁడు భయాలోలాకృతిం దోఁపినన్.

122 క. అస్మద్రీపుత్రుఁడు వా, లమ్మల దుశ్శాసనుని మహాసైన్యము రౌ
ద్రమ్మగఁ గలంచె దివిజగ, ణమ్మ వినుతిసేయఁ దమమొనలు [1]నతి నార్వన్.

123 చ. నకులుఁడు సూతపుత్రుఁడుఁ బెనంగునెడఁ నకులుండు సూతపు
త్రకునకు నిట్లనుం దలఁచి దైవము నేఁడు నిజప్రసన్నదృ
ష్టికి ననుఁ బాత్రభూతుఁడుగఁ జేయుట గానఁగవచ్చె నాదుచూ
డ్కికి నిను [1]గోచరంబుగ ఘటించిన యాచతురత్వసంపదన్.

124 క. కౌరవ పాండవులకు నీ, వైరము నీవలనఁగాదె వచ్చెను నిను మ
ద్ఘోరశరనిహతిఁ బడఁ గ, న్నారఁ గనుంగొనక కోప మాఱునె యొంటన్.

125 చ. అనవుడు రాజసూతివి మహాస్త్రవిదుండవు నైన నీకు ని
ట్లనుట దలంప నర్హమగు నైనను బెన్నటిపల్కులేల నె
ట్టన [1]భుజశక్తి మార్తురకడంక యడంచినఁ బల్కఁ టొప్పుఁగా
క నిలిచి [2]చూపు నీచలముకల్మియుఁ జేతులబల్మియుం దగన్.

126 వ. అని పలికి కర్ణుఁడు.

---

120 1. పిక్కటిలింగ—ఇ.ఎ.ఐ.ట.వ.

122 1. గనియార్వఁ — శ.ష.

123 1. గోచరుండుగ — వ.

125 1. నిజశక్తి — ఖ.వ. 2. చూపుమాచలము — గ.వ.

127 సీ. ఉబ్బిమాదీ్రసుతు డెబ్బదిమూఁడుదూపులఁ గప్పుటయు నతఁ డలిగి యతని
[1]పైడెబ్బదినిశితబాణంబు లేసిన నా సూతనందనుఁ డక్కుమారు
ధనువు నుగ్గుగఁ జేసి తనువున ముప్పది కాండముల్ సొనిపిన నొండువిల్లు
గొని డెబ్బదింట నాతని నొంచి మూఁడుమార్గణములు సూతునంగమునఁబఱపి
తే. భల్లమున విల్లుదునుమాడి యెల్లజనులు, నద్భుతంబంద[2]ద్రిశతసాయకపరీతుఁ
జేసి నకులుండు నిష్ఠురహాస [3]భాసి, తాననాంభోజుఁడై పొలుపారె నధిప.

128 క: సూతసుతుఁడు బలువిలు గొని, యాతని[1]వక్షమున నాఁబె నైదమ్ములు ని
ర్ఘాత [2]సమసప్తశరముల, నాతఁ డతని నొంచివిల్లు నటిముఱిఁ దుఁచెఁ.

129 వ. మఱియు నొక్కమహనీయకార్ముకంబు గొని కర్ణుండు గడంగె నప్పు
డయ్యిరువురు నొండొరులతూపులు ద్రుంచుచు నిజమార్గణంబుల నొక
ళ్లొకళ్ల నెత్తుట ముంచుచుం బేర్చి వివిధవిశిఖజాలంబు లడరించిన నంబరంబు
శలభపటల [1]సంవృతంబునుంబోలె నుండె నా సమయంబున నకులునగ్ని
భాగంబునకు వచ్చిన సోమకబలంబులు గర్ణకూ్రనారాచాది బహుళ
బాణపాతంబులఁ బలాయితంబులయ్యెఁ గర్ణునకు బాసటయై తఱిమిన
కౌరవసైనికులు మాదేయు రౌద్రవిజృంభణంబున దూరవిఘటితులై
రట్లిరువాఁగును నెడగలిగి చూచుచుండ నారథికోత్తము లుదాత్త ఘోరా
కారంబుల నుల్లసిల్లి భల్లప్రముఖ ప్రదరంబులఁ బరస్పరాంగంబులం బొదివి
యంబుద[2]పిహితమూర్తులగు మార్తాండ శశాంకుల చందంబునొంది
యన్యోన్యదివ్యాస్త్ర తేజోవిలాసంబుల నయ్యెయస్త్రంబుల వారించు
చుం బోరి రట్టియెడ.

---

127 1. పైడెబ్బదినిశిత – ణ.త.వ ; పైనశితినిశత – పైనవతినిశాత – ఘ ; పైనధి
కనిశిత – ద.న. పైనూరు సునిశిత – ట; పైనిశితనిశాత – వా. 2. [తిశత – క.జ.డ.
3. భాసురాననాంభోజ – ఏ.డ.ణ.త.ద.న.

128 1. యశ్వముల – వీ.ట.శ.ష.స. 2. పటుశక్తి – ల.

129 1. వరివృతంబును – కొన్ని ప్రతులు. 2. విరహితమూర్తులు – వ ; యంబరవిహార
మూర్తులగు – ద.

130 క. అలుక వొడమి కర్ణుండు న, కులు చాపము[1]ద్రుంచి సూతుఁగూల్చి తురంగం
బులఁ జంపి చక్రరక్షుల, తలలు నఱికి సిడముద్రుంచి దరహాసముతోఁ.

131 వ. మెఱసినం గుపితచిత్తుండై.

132 చ. పలకయు వాలునుంగొనియెఁ బాండుకుమారుఁడు [1]రెండుచెక్కలై
యిలఁ [2]దొరఁగంగ నేసె గదయెత్తినఁ ద్రుంచె రథంబు డిగ్గి యు
జ్జ్వలపరిఘాభిరాముఁడయి వచ్చిన నప్పరిఘుంబు రూపుమా
పి లసితలాఘవస్ఫురణ పెంపునఁ గర్ణుఁడు. [3]నొంచె నాతనిన్.

133 ఆ. మర్మ[1]భేదులైన మార్గణంబుల కోహా, టించి సిగ్గుఁ జలము డిగ్గ[2]ద్రావి
యెల్లజనులుఁ జూడఁ బొల్లఁదనంబున, కోర్చి యక్కుమారుఁ డొడిపాఱె.

—: కర్ణుఁడు నకులుని విరథుంజేసి యవమానించుట :—

సం. 8—17—91

134 క. వెనుకొని రాధేయుఁడు నిజ, ధను వాతనికంధరమునఁ దగిలిచి నలిఁ బ
ట్టిన నిందఁ జాప[1]పరిగత, ఘనాకృతిని బొలిచె నతఁడు కౌరవనాథా.

135 వ. ఇట్లు పాండుతనయుఁ బాడుదలఁ బట్టి మందస్మితసుందరాననుండై.

136 క. పలుకులు వృథగా నన్నుం, బలికితి ము న్నింక నెన్ని పలుకవలసినం
బలుకుము నీకేఁ దగనా, యలవుఁ జలము నీ వెఱింగి తంతియ చాలున్.

137 క. అలవెఱిఁగి వెనఁగు వెనఁగం, దలఁచిన నదిగాక సిగ్గుదలకొని యనికిం
దొలఁగుట యింకిట దగు వి, చ్చలవిడి నర్జునునికడకుఁ జనుము కుమారా.

---

130 1. దునిమి—కొన్ని ప్రతులు.

132 1. పెక్కు చెక్కలై — వా ; రెండు చెక్కలై — పెక్కు ప్రతులు. 2. దొరుఁగం— కొన్ని ప్రతులు. 3. ముంచె — ఖ.వ.

133 1. భేదికర్ణ(ర్ణ)మార్గణంబుల — ఉ.క.ణ.త.ద.న.వ. 2. నాడి — ఝు.డ.ల.వ.

134 1. పరివృతఘనా — ఏ.ద.న.వ.శ ; విలసిత — ఐ.

138 క. అని విడిచె నకులుఁ గుంతివ,చనములు దృఢవృత్తి చిత్తసంకలితములై
యునికిం గర్ణుం డతఁడును, జని ధర్మజునరద మెక్కి సవ్రీడముగన్.

139 వ. ఎక్కి నిట్టూర్పు[1]నిగుడం గుంభనితప్తభుజంగంబుచందంబున నుండె
నవ్విధంబున మాద్రీపుత్ర మాన[2]మథనవిజృంభితుం డగునవ్వీరుం డప్పుడు
మధ్యందినగతంబైన మార్తాండబింబంబునకుం బ్రతిబింబంబునుంబోలెఁ
బ్రదీప్తమూర్తియై వెలిమావులును దెలి[3]పడగయు నుల్లసిల్ల శోభిల్లు తన
రథంబు [4]రయంబున దర్శనీయంబుగాఁ శాంచాలబలంబు దఱిసి పెక్కు
తెఱంగుం మెఱుంగుటమ్ములగములు [5]గదియించి.

140 సీ. సూతులఁ దెగటార్చి కేతనంబుల వీటతాటంబు సేసి రథ్యసులఁ గూల్చి
చామరచ్ఛత్రిభూషణములు పొడిసేసి [1]రథికజనములశిరములు దుంచి
కొమ్ములునటీకి యంకుశములుదునిమి తొండములుఖండించి కుంభములుద్రవ్చి
జోదులతనువులు భేదించి మోరలు గళ్యాలతోడఁ జెక్కలుగఁ జేసి

ఆ. [2]కంధరములుడుల్చి కాళ్లులుదెగ్గించి యా, శ్వికులఁజంపి చర్మవిశిఖకుంత
ముసలముద్గరపరిఘసాధనములు[3]భ, గ్నములుసేసి భటుల సమయఁ జూచి.

141 వ. శాహ[1]విలాసంబు మెఱయ నెఱయంబోలిచె భవత్సుతుఁడగు యుయు
త్సుండు పర్వతపరిమితుం డగు నులూకుపయిం గవిసి కులిశనిభం బగు
విశిఖంబుననొంచికఁ గోపించి యాబల్లిదుండు విల్లువిఱుగ నేయుటయు
నక్కుమారుండు.

142 తే. మేలువిలుగొని యఱువది నాలుగమ్ము
లతనిమెయిఁ గుఱ్చి సాయకతిరీతయనిహాతి
సూతు నొప్పించి మఱియు నిశాతశరచ
యమ్ము [1]వరగించె నధికరయమ్ము మెఱయ.

---

139 1. నిగుడించి – ల. 2. మర్దన – త.ద.న.ల.వ. 3. గొడుగు – ల. 4. రయంబ దర్శనీయంబుగా–వ. 5. గవియించి–కొన్ని ప్రతులు ; నినిచి–డ ; పరగించి– ఊ.ఖ.

140 1. రథికశిరంబులు. పృథివిగూల్చి – క.స. 2. కంధరములుడుల్చి – వీ.ర.శ.స ; కందములు వగిల్చి – వా. 3. భంగములుసేసి – ఖ వ.

141 1. బలంబు – కొన్ని ప్రతులు.

142 1. నిగుడించె – ఈ.చ.జ.ణ.త.

143 వ. దానం గనలి.

144 క. బలువిడి నలూకుఁ డిరువది, శిలీముఖము లొడలఁ జొనిపి సిడమురయమునై
నిలఁ గూల్చిన నీసునకు డు, జ్వలవిశిఖము లయిదునాఁటె వానియురమునఁ.

145 వ. ఇట్లు [1]నాఁటించిన నొచ్చి యాసౌబలనందనుండు రౌద్రంబు రూపంబు
దాల్చిన రుద్రవిధంబున విజృంభించి.

146 శా. భల్లం బొక్కటఁ [1]జంపె సూతునిఁ జతుర్బాణాహతిన్ వాజులఁ
డొల్లంజేసె నిశాతపంచవిశిఖాటోపంబునం జించె [2]వీ
రోల్లాసంబు వికాసముం బొరయ మే నుక్కేది నీనందనుం
డెల్లం జూడఁగఁ బాటి యొండొకరథం బెక్కెం గురుగ్రామణీ.

147 క. గెలుపున మెయివోదలఁగ సౌ, బలసూనుఁడు రథముపయిఁ బాంచాలబలం
[1]బలుగులపడఁ బలుదెఱఁగుల, [2]యలవుల [3]విహరించె నుద్భటాటోపమునఁ.

148 సీ. [1]శ్రుతకర్మ నకులునిసుతుని శరానీకుఁ
దాఁకి యశ్వంబుల ధరణిఁ గూల్చి
సూతునిఁ [2]బరిమార్చె నాతఁడు గదవై చి
రథవాహనముల సారథిని గేత
నముఁ బోలియించె భూరమణ యిమ్మెయి నీదు
తనయుండు వకులనందనుఁడు విరథు

---

145 1. నాఁటించిన – ష. (అరసున్నలో రూపము)

146 1. ద్రుంచె – వా. 2. ధీరోల్లాసము – వీ.ష.

147 1. బలుగూలగఁ బలు–ఇ.ఈ.గ.ఘ.ణ.వ; బలుగలగ బలుదెఱంగుల–కొన్ని ప్రతులు. బిలపై బడబలుదెఱంగుల – వ. 2. యలుగుల విహరించె – వీ.శ.ష సూ.న.వ. మరియు కొన్ని ప్రతులు. 3. బొలియించె – ఆ.

148 1. శ్రుతకర్మ – వా; శ్రుతవర్మ – శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. బొరివుచ్చె–ఈ.త.వ;

లై యొండు[3]దేరుల కరిగిరి [4]శ్రీతసోముఁ
దలపడి కడిమి గాంధారనాథుఁ

తే. డతని యడరించి వివిధసాయకములెల్లఁ
దునిమి ప్రాణత్రియంబునఁ దనువునొంచి
తురగముల నరదమ్ముఁ గేతువుఁ దిఱపి
మాణశకలంబులుగఁ జేసె మద మెలర్ప.

149 మ. విరథుండై పొలివోని [1]ధీరమునఁ బృథ్వీభాగసంచారియై
శరజాలంబుల భీమసేనసుతుఁ డాశ్చర్యంబుగా నీమఱుం
దిరథం బేఁ డ్తెఱఁ గప్పినం దునిమె నుత్సేకోగ్రుఁడై యమ్మహీ
వరుఁ డబ్బాలునిచాపదండము భుజావష్టంభ మేపారఁగన్.

150 చ. అతఁడు పరీదీప్తఖడ్గము రయంబుమెయిం గొని యాన్నృపాలుఁ డు
ద్ధతిఁ బరగించు సాయకశతంబులు దుంచుచు సుల్లసిల్ల న
ప్పతి పటుభల్లఖండిత కృపాణునిఁ జేసిన [1]నీడఁబోక చే
తితునియ బెట్టువైచె జగతీవర యాతనిపిల్లు రెండుగన్.

151 వ. ఇట్లు కోదండంబు [1]దుండంబులుసేసి తొలంగి యక్కుమారుండు శ్రీతకీర్తి
స్యందనం బెక్కి సొబలుండు వేఱొక్కవిల్లెత్తి యత్తెఱపి నురవణించి
పాండవరథికులం గలంచెఁ గృపాచార్యధృష్టద్యుమ్నులు పెనంగునెడ
గౌతముండు పాంచాలవరుం బొదువునాటోపం బాలోకించి యక్కొం
తేయసైనికులు దమలోన.

బొరిమార్చె — అ ఉ.ఏ.ఓ వ. 3. తెరవుల — వ. 4. శ్రుతసోమునకలపడి — శ.ప.న. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు ; సితసోము — వా.

149 1. ధైర్యమున — ఏ.గ.వ.

150 1. నంతబోక — ఆ.ఝ.

151 తుమురుసేసి — వ ; ఖండంబులు — ణ.త.

—: ధృష్టద్యుమ్నుఁడు గృపాచార్యునితోఁ దలపడి యోడిపోవుట :—

సం. 8—18—41

152 ఉ. ద్రోణు పరాభవం బధికరోషముసేయఁగ నున్న యూఁడ
తీణ పరాక్రమంబు విలసిల్లఁగ నీద్రుపదాత్మజున్ గ త
ప్రాణునిఁ జేయ కే లుడుగుఁ బైకొను నంతటఁ [1]బోక విస్ఫుర
ద్బాణవిలాసముల్ నెఱపుఁ దా మనసైన్యము దల్లడిల్లఁగన్.

153 వ. అని వెండియు.

154 మ. వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుబల గర్వ[1]స్తేమ నిర్వాహకుం
డరులం జీరిఁ జేకొనం డితఁడు [2]క్రోధాత్తాత్ముఁడై నేఁడు ని
ర్భరశౌర్యంబు నుదాత్తధైర్యము నుదగ్రస్ఫూర్తి శోభిల్ల దు
స్తరదర్పోద్ధతిఁ దేక యున్నె మనలం దా నేలకుం గోలకున్.

155 వ. ధృష్టద్యుమ్నుండును బెండువడి యున్నవాఁడనుచు నుండి రట్టియెడ
బెట్టిదంబు[1]లగు గృపాచార్యులతూపులయేపు రథ్యంబుల నొంచి సారథి
కొవ్వడంచి యాద్రుపదనందనుతనువు నెత్తుటం దోఁచి యుల్లంబు గలంచె
నప్పు డాతనిసూతుఁ డతనితో నిట్లనియె.

156 చ. వినుము కుమార విపుఖభుజవీర్య మవార్యతఁ దేజరిల్లెడుం
జనవు భవత్సమగ్రశరజాలము లీతనిమీఁద ధైవసం
జనితము సువ్వె యియ్యెడరు సంగర మిట్టిది తొల్లియెందు నా
కనినది లేదు తేరు దొలఁగం గొనిపోవుట కార్య మిత్తఱిన్.

---

152 1. బోడు — పెక్కు ప్రతులు.

154 1. స్తేమ — ఇ; జేమ — వా. కొన్ని ప్రతులు. 2. క్రోధావిష్టుడై — వీ.న.స. క్రోధాంధాత్ముడై — ఇ ఎ.ఏ.ద.వ.శ.ష; క్రోధాపేతుడై — కొన్ని ప్రతులు.

155 1. గాఁ గృపాచార్యం డేపుసూపి రథ్యంబుల నొప్పించి — వీ.శ.ష.స. 2. జొత్తిల్ల — జ.

157 వ. నీయట్టివాని విక్రమంబునుం దిట్టివయట్లు [1]సమయుటం జేసి యిమ్మహాత్ముం డవధ్యుండని నిశ్చయించితి నామాట [2]కియ్యకొను మనవుడు నాపృషత పౌత్రుం డిదియట్టిద యని నిశ్చయించి పలికి మఱియు హీనస్వరంబున నిట్లనియె.

158 చ. చరణములుం గరంబులును [1]సంచలభావము నొందఁజొచ్చె మే
విరవిరఁబోవుచున్నయది విహ్వలమయ్యె మనంబు నీతలం
పరయఁగ మేలు మారుతసురాధిపసూనులలోన నల్ల నొ
క్కరుదెపకై రథంబు దొలఁగం గొని[2]పా వ్మ్మడిబీర వేటికిన్.

159 చ. అనవుడు సూతుఁ డెంతయు రయంబునఁ దేరు వ్యకోదరాంతికం
[1]బున కెగవంగ శంఖరవముఁ గుణనిస్వనమున్ నిగిడ్చియే
పునఁగృపుఁ డుజ్జ్వలప్రదరపుంజములం బరగఁగఁ జేయుచున్
వెనుకొనిపొల్చి నిల్చె గిరి వెన్కొని నిల్చిన వజ్రికైవడిన్.

160 తే. కడఁగి కృతవర్మతోడ శిఖండివెనఁగు, చుండి శరపంచకంబున నురము నొంప
నతని నయ్యాదవోత్తముఁ డలఘుషష్టి, విశిఖసిద్ధునిఁ జేసి విల్ విఱుగ నేసె.

161 క. ఒండు శరాసనమెత్తి శిఖండి గురియు నవతి సాయకమ్ములు పెలుచఁ
ఖండించె నతఁడు తత్కా, దండం బాద్రుపదన్యపతితనయుఁడు నలికెన్.

162 క. ధనువు దునిమి కొమ్మలు [1]మురి సిరవ్యపభము చందమగుడు శీఘ్రుస్ఫురణం
దనువున శితశరములు వడిఁ, జొనిపి యతం డతని గశితశోణితుఁ జేసెన్.

163 చ. అలుక మనంబునం గదిరి యూచవసత్తముఁ డొండువింట దో
ర్బల మెసఁగంగ డెబ్బదిశరంబుల [1]నాతని మేన రక్తధా
రలు [2]దొరఁగించి పెక్కుపదరంబులు పైపయి నేయు చుండ న
గ్గలికఁ బెనంగె వెండియు శిఖండి విచిత్రరథప్రచారుఁడై.

---

157 1. సమయంజేసెనిమ్మహా – వీ.శ.ష. 2. వినుము – కొన్ని ప్రతులు.

158 1. జంచలభావము – ఆ.ఐ.చ.ణ.ద.ల. 2. పొమ్మికబీర – కొన్ని ప్రతులు.

159 1. బునకు దొలంగ దోలిన ప్రభూత గుణస్వనముఁ – ఆ.ఆ.ఐ.ఒ ఖ.ఝు.ల.

162 1. దునిసిన – ఉ.ఏ.గ.న.

163 1. వాడిమి–వా. కొన్ని ప్రతులు ; నాతనిమేన–అ.ఆ.ల.వీ.శ.ష.స. 2. వెడలంగ – ఇ.

164 వ. ఆ దుర్యోధనానందనుండు జతుర్దేశంబున నంబకతర్పయము నాచరించిన.

165 శా. కూర్మోల్లాసము పల్లవింపఁ గృతవర్మం డుగ్రదీప్తిస్ఫుర
న్నారాచంబులు పెక్కు లొక్కమొగి మేనం గ్రివ్వ మూర్ఛిల్లి న
ద్వీరాగ్రేసరుఁ డప్డు సారథి భయావిర్భావదీనాత్ముఁడై
తేరచ్చోటు దొలంగఁ దోలుటయు భీతిం బాఱఁ దత్సేనయున్.

166 వ. వివ్వచ్చు విక్రమవిహారంబున కోర్చి శిబి[1]త్రిగర్తసాల్వసంశప్తక సైన్య నారా
యణ గోపాలోపేతుండై సత్యసేన [2]చంద్రదేవ మిత్రదేవ [3]మిత్రవర్మ
సౌశ్రుతి సువర్మ సుశర్మాదు లగు సోదరసుతులు పాసటగాఁ దిగ్రర్తపతి
పెనంగునవ్వుడు.

167 సీ. సత్యసేనుఁడు మూఁడు సాయకంబుల మిత్రదేవుండు షష్టిసందీప్తమార్గ
ణంబులఁ గూరభాణంబులు మూఁటను జంద్రదేవుఁడు శరసప్తకమున
మిత్రవర్మఁడు గంకపత్రిసప్తతి సౌశ్రుతి యేడునిశాతవిశిఖ
ములను శత్రుంజయుఁ డలఘువింశతికాండములను సుశర్మఁడుజ్వలనవాస్త్ర
తే. ములను గప్పి రప్పార్థు నాబలియుఁ డంబు,దములధారలు వొదువనుదాత్తరేఖ
గరము పొలుపారు మేదినీధరముభంగిఁ, దలఁపఁ బట్టగుధీరతఁ బొలిచె నధిప.

168 వ ఇట్లు సుస్థిరుండై మిత్రదేవు నంగంబునఁ గంకపత్రిశతంబును సత్యసేను
తనువున మార్గణత్రియంబును [1]సుశర్మమిత్రవర్మల శరీరంబుల శిబి
ముఖాష్టకనవకంబులను బఱపి శత్రుంజయు [2]శిలాశితశరంబులం బడవైచి
సౌశ్రుతిం బంచవింశతికాండంబుల గీటడంగించియుఁ జంద్రదేవుని నెని
మిదియమ్మలం దునిమి యుల్లసిల్లిన.

169 చ. కనకప్రఁగామతోమరము గవ్య మెలర్పఁగ నెత్తి పద్మనా
భునిభుజశాఖ యుచ్చిచన భూరిబలుం డగుసత్యసేనుఁ[1] డు
క్కున నిగిడింపఁ జేతిమునికోలయుఁ బగ్గములున్ మహీతలం
బున నొగలందునుం బడిన భూవర పార్థుఁడు గ్రోధదీప్తుఁడై.

---

165 1. గప్ప – ఆ.త.వీ.శ.ప.

166 1. వసాతి – కొన్ని ప్రతులు. 2. సత్యకీర్తి, మిత్రసేన – పెక్కు ప్రతులు. 3. మిత్ర
వర్మ, సౌశ్రుతి, సువర్మ – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

169 1. మిత్రవర్మ సుధర్మ – కొన్ని ప్రతులు. 2. బహుశరంబుల – పెక్కు ప్రతులు.

170 క. హరిదెసఁ గన్గొని యాతని, యరదముఁ గదియంగ నడపు మరద మనుఁడు జె
చ్చెర నొండొక మునికోలం, గరముద్ధతిఁ డపై ఘటకంబుల నతఁడున్.

171 క. తేరతని యరదమునకుం, జేరువ యగుటయును గీడి శితబహుశల్ల
స్ఫారగతుల గాత్రశిరో, దారణ మొనరించి యొప్పె దరహాసముతోన్.

172 వ. ఇట్లు సత్యసేనునిఁ జిత్రవధంబు చేసి.

173 చ. ఘనతర[1]వత్సదంతశరఘాతమునం బడవై చి మిత్రవ
ర్ముని రథసూతు [2]నట్టిదొక కూరిరపుఁదూపున నుర్వి[3]గూల్చె నా
తని సముదీర్ణ[4]మై పెలుచఁ దాఁకి తిగ్మబలంబు సుట్టుము
ట్టిన వివిధోగ్రసాయక పటిష్ఠత[5] నొప్పి కలంచె నేపునన్.

174 వ. వెండియు [1]సుశర్మనిజ్ఞాతులు వోక పెనంగిన.

175 ఆ. వెండిపింజఁబొలుచు వెడఁదయమ్మున మిత్ర, సేనధరణినాథుశిరముఁ ద్రుంచి
వాఁడినారసము [1]సువర్మవఱుంబున, నాఁటె నయ్యమర్త్యనాథసుతుఁడు.

176 వ. అట్టియెడ సంశప్తక గణంబులన్నియు నార్పులు నింగిముట్ట నలుదిక్కులం
గిట్టి బెట్టిదంబులగు నస్త్రశస్త్ర పరంపరలు గురిసిన నమ్మేటివిలుకాఁ డలుక
మానిన యలంతి నవ్వుచెలువంబు మొగఁబునకు వింతచెన్నొసంగ విజృం
భించి యైంద్రాస్త్రంబు ప్రయోగించిన నది ప్రదీప్త భల్లాంజలిక ప్రముఖ
[1]విశిఖరూపంబులం బరగుటయు.

---

178 1. సత్వ, సర్వ – అని పాఠములు. 2. బిట్టదురక్రూరపు – స; బెట్టిదపు – ఒ.ఙ; నట్లతన + క్రూరశరంబున – ఈ.జ.త.వ. 3. గూల్పఁ – వీ.శ.ష; గూల్చి – కొన్ని ప్రతులు. 4. తంబెలుచ – ఆ.ఒ.ఝు.వీ.శ.ష. 5. సూపి – పెక్కు ప్రతులు.

174 1. త్రిగర్తజ్ఞాతులు – ఇ.ఊ.ణ.ల.

175 1. సువర్మ వఱుంబున నాటి–ఆ.ఝు.వీ.శ.ష; కుత్తుక–స; యలికము–ఇ.ఎ.ఔ.వ; నట్టిరు – అ.ల; పెడతల – ఖ.గ.వ; సువర్మునికునికిట – వా. ఇట్టిశబ్దము శర. సూ. నిఘంటువులలో కానరాలేదు.

176 1. ఖశిలీముఖంబులం – వీ.శ.ష; ఖంబులం బరగుటయు – వా; విశిఖరూపంబులం – పెక్కు ప్రతులు

177 సీ. తేరుల [1]చెక్కలు వారణంబుల ఖండ
ములు భూషణంబుల పొడియు ఘోట
కంబుల తునియలుఁ గరవాలతోమర
శరపరిఘాదుల శకలములును
రథికజనంబుల వ్రయ్యలుఁ జామర
చ్ఛత్రకేతువుల యంశములు భటుల
తుమురును రౌతుల తుండంబులును గంక
టముల భాగములుఁ జిందములనుఱుముఁ

తే. గలసి నెత్తుటమునిఁగి ప్రేవులఁబెనంగి
మెదట బ్రుంగి వియచ్చర హృదయములకు
నద్భుతంబు బీభత్సంబు [2]నావహింప
సంగరాంగణ మతిఘోరభంగియయ్యె.

178 వ. అప్పుడు.

179 క. కరివాయశవముల విటిగిన, యరదంబుల విషమమైన యాజిక్షితి నె
త్తురు రొంపిలోన [1]రథ్య,స్ఫురణకతనఁదవులఁబడక శోభిత[2]గతియై.

—: దుర్యోధనుఁడు ధర్మజునితో యుద్ధంబుసేసి విరథుఁడగుట :—

సం. 8—19—35

180 తే. నరుఁడు దివ్యశరార్చులు వరగఁజేయఁ
గలఁగి హతశేషసంశప్తకవ్రజంబు
పలుగడల విచ్చుటయుఁ బొగ వాసి [1]మెఱయు
నగ్నియునుబోలె [2]వెలుఁగొందె నాఁటి కధిప.

---

177 1. చెక్కులు — వీ.శ.ష. 2. నావహిల్ల - కొన్ని ప్రతులు.

179 1. రథవిస్ఫురణంబునదఫుల - వ. 2. మతియై - ఆ.వ.

180 1. వెలుగు - కొన్ని ప్రతులు. 2. వెలుగారె, పొలుగారె - అని పాఠములు.

181 ఉ. కౌరవరాజు ధర్మజుఁడు గయ్యము సేయునెడం గడంకమైఁ
గౌరవరాజు ధర్మజునికాయమునఁ నవసాయకంబులన్
సారథిమేన నొక్క పటుసాయకమున్ నిగిడింప నాతఁ డు
గ్రోరతరాశుఁడై యతని నొంచెఁ ద్రయోదశ[1]సాయకాహతిన్.

182 వ. నొంచి తోడన.

183 తే. తునియలుగఁ జేసె హరులఁ జతుష్కరముల
సూతుఁ బంచమమున ఘనకేతుయష్టి
షష్ఠమునఁ జాపదండంబు సప్తమమున
నలిగి యెత్తినకరవాల మష్టమమున.

184 క. ఆలోనన యజ్ఞనపతి, వాలికనారసములైదు వతుమున వడిం
గీలించి ధైర్యసారము, దూలించినఁ దొలఁగి నీసుతుం డిల [1]కుటీకెన్.

185 చ. వికల[1]రథప్రయత్నుఁ బృథివీపతిఁ గన్గొని ద్రోణపుత్రక
ర్ణకృపులుఁ దక్కునుం గలుగు నాయకులుఁ రయమార వచ్చి కూ
డికొనుట సూచి [2]యెంతయు వడిం జనుదెంచిరి ధర్మసూనుపాం
తకు సముద్యగులై యతనితమ్ములు సంగరకౌతుకంబునన్.

186 వ. ఇత్తెఱంగున నపరాహ్ణంబున దొరలమొత్తంబు లొక్కదెసకుం దార్కొనిన
నుభయబలంబులు నురవడించి కలయఁ బెరసినం గ్రందుకయ్యం బయ్యె
నందుఁ [1]జిందంబుల మ్రోఁతయు నార్పుల యులివును బాణకృపాణాది హే
సంఘట్టనంబునం బుట్టు రణనంబును [2]రథావయవాస్థికపాలభంజనంబున
నెసంగు నినదంబునుం గూడి పరగిన దిక్కులుపిక్కటిల్లఁ గరులకొమ్మ
లం జిక్కువేలు తురంగంబులును [3]సందుకొని చొచ్చిన సుభటులు [4]సెరివిన

---

181 1. మార్గణాహతిన్ – అ.ఆ.ఐ.ఝు.డ.ల.

184 1. కొరగెఱ, కెరగెఱ – అని పాఠములు.

185 1. తరప్రయత్న – కొన్ని ప్రతులు. 2. యంతయు వడిఱ – కొన్ని ప్రతులు.

186 1. తూర్యంబుల–ఖ ఘ. 2. దాశ్వావయవహస్తి–కొన్ని ప్రతులు. 3. గ్రందుకొని–
ఏ.ష. 4. వాచవిన – ఏ.శ.ష; చేరినరికిన – కొన్ని ప్రతులు.

నొఱగి కూలు కుండాలంబులును నాశ్వికుల మొగంబునంబడి లులాయం
బులు సొచ్చిన సరోవరంబులచందం బగు కాల్బలంబులును రథికులు వోక
పెనంగిన నవవలులయిన యరదంబులును నెత్తురుకాలువలును గండల తిట్ట
లును బ్రేవులప్రోవులును నెమ్మేలరాసులును నత్యంతరౌద్రంబు నావ
హించె ననుటయు నాంబికేయుండు.

187 చ. సమరము [1]పెంపు సెపెప్పేదవు సంజయ చెప్పవు నీవు భీమహీ
రమణునిభంగి ధర్మజుశరంబులచే విరథత్వ మొంది మా
నముఁ జలముం [2]దెగం దొలఁగెనా మగుడం బురికొంట లేదె ని
క్కము సెపుమా తనూజు భుజగర్వవిహీనత నొంచెఁ జిత్తమున్.

188 వ. అనిన నాసూతనందనుం డమ్మానవపతి కిట్లనియె.

189 తే. విరథుఁ డయ్యెనకాని యవ్వీరుఁ డాహవంబు [1]దక్కక యొండురథంబు వన్ని
కొని సముద్ధతివచ్చి సక్రోధమైన, మనముతో సూతునకు నిట్టు లనియె నధిప.

190 ఆ. తెల్ల[1]సివిరులును వెల్లనిగొడుగు నై
యల్లవాఁడె పాండవాగ్రజుండు
మెఱసియున్నవాఁడు వఱపు మచ్చోటికి
రథము ఘోటకములరయము మెఱయ.

191 వ. అనుటయు నతండు నట్లచేయ నయ్యుధిష్ఠిరుండు నిజసారథి నాలోకించి
యహి[1]కేతుమహితంబై వచ్చుచున్న ధృతరాష్ట్రనందనస్యందనంబునకు
సమ్ముఖంబుగా మనరథంబు నడపు మనుటయు నాతం డవ్విధం బాచరింప
నయ్యిరువు రతిరథికులకుఁ బ్రకట ప్రథనంబయ్యె నట్టియెడ.

---

187 1. సొంపు, భంగి – గ. 2. దిగందొలగెనా – కొన్ని ప్రతులు.

189 1. దక్కడొండొక్క – ఖ ఈ ఉ.న. కొన్ని ప్రతులు.

190 1. తెల్లహారులరథము–ఊ.గ.పి.శ.ష.స. తెల్లనైన సిడము–తెల్లని–స ; పెల్లుమిగుల హారులు తెల్లని – ణ త.

191 1. కేతుమంతంబై – వ.

192 సీ. పాండవుచాపంబు ఖండించె నీకొడు కొండకధనువెత్తి యుఱక యాతఁ
డక్కురునాథువిల్ గ్రక్కునఁ దునుమాడె నతఁడు వేఱొకవింట నతని నేయ
నయ్యుధిష్ఠిరుఁడు నానాస్త్రంబు లేసిన నాచ్ఛాదితంబయ్యె నంబరంబు
వారొండొరుల రక్తధారా[1]ప్లుతులఁ జేసి ఫుల్లకింశుకభంగిఁ బొలిచి రేచి

ఆ. ఘోరశక్తివై చెఁ గౌరవపతి యది, నడుమఁ దునిమి ధర్మనందనుండు
నొంచె నిశితవిశిఖపంచకమ్మున నమ్మహీశు నురము దర్ప మెసక మెసఁగ.

193 వ. ఇట్లు కౌంతేయముఖ్యుచేత నొచ్చియు గాంధారీనందనుండు.

194 చ. బరవసమొప్పఁగ్రూరనవభల్లవిదారితుఁ జేసె నమ్మహీ
శ్వరు నతఁ డల్గి బల్పిడుగుచాడ్పు [1]శిలీముఖ ముచ్చిపోవ న
క్కురుపతి నేయఁ గయ్యమునకుం దుది యప్పుడ చేయువాఁడు గా
నరదము డిగ్గె నాతఁడు గదా కలనోద్భట బాహుదండుఁడై.

195 క. [1]డిగి రయమునఁ గదసిన వా, జగతీపతి యేచి యుగ్రశక్తి నురము బె
ట్టఁగ వైచిన నీతనయుఁడు, [2]మగుడఁగ రథ మెక్కె వింటమార్కొనువాఁడై.

—: దుర్యోధనుఁడు ధర్మజుతో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట :—

సం. 8—20—30

196 క. అత్తటిఁ గడుఁ బెల్లుగఁ[1]గ్రొన్నెత్తురు వడియుటయు నతఁడునిర్భరమూర్ఛా
యత్తుఁ డగుడుఁ గృతవర్ముఁ డుదాత్తత నెడసొచ్చె బాహుదర్పము నెఱయన్.

197 ఉ. ఆతనిఁ దాఁకె వీఁక ననిలాత్మజుఁ డప్పు బలంబు మారుతో
ద్ధూతపరోధివోలె వడిఁ దోడ్పడియెం గృతవర్మ కంత ను
ద్యోతితభంగి వచ్చి విజయుం[1]డు వెసం దునుమాడె లీలమైఁ
జేతులతీఁటవోవ రథసింధుర[2]వాజి భటోత్కరంబులన్.

---

192 1. వృతుల - వెక్కు ప్రతులు.

194 1. నసాయక - ఈ.ణ.త.వ.

195 1. దిగి - క్రొన్ని ప్రతులు. 2. మగుడి (డ) రథంబెక్కి — కొన్ని ప్రతులు.

196 1. మైనెత్తురు - ఎ.వ.

197 1. డెలమిం దునుమాడె - ఇ.క వ. 2. ఘోటభటో - కొన్ని ప్రతులు.

198 వ. అంత.

199 క. కురుపతి దెప్పిటి బాహు,స్ఫురణంబు దలర్ప నింద్రజుని మార్కొని ని
ష్ఠురవివిధవిశిఖవినిహత,శరీరుఁ జేయుటయు నతఁడు సక్రోధుండై.

200 తే. కార్ముకముఁ గేతువును ఘోటకముల సూతు
వెడఁదబలుతూపు లేడింటఁ బుడమి గూల్చి
భల్ల మొక్కట నతని [1]పెన్వ్విల్లు దునిమి
ప్రాణములో గొనఁ జాలెడు బాణ మేసె.

201 క. కని యాఅమ్మిల నెడనది
దునియలు గావించె గురుసుతుం డాతనివి
ల్లును హారులఁ దునిమి పార్థుఁడు
దనుమార్కొను కృపుని చాపదండము [1]ద్రుంచెన్.

202 చ. వడిఁ గృతవర్మ దాఁకిన నవారణఁ దద్ధనువు హాయంబుల
సిడమును రూపుమాపి విలసిల్లి యెదిర్చిన దుస్ససేనువిల్
నడవిఁకిఁ ద్రుంచి గాండివగుణధ్వని దిక్కులు పిక్కటిల్ల నె
క్కుడు మదమొప్పఁ గర్ణుఁ దెసకుం జన నారథికుం డుదగ్రుఁడై.

203 క. అన్నరుని మూఁడుశరముల, వెన్నుని నిరువదినిశాతవిశిఖముల వెసన్
భిన్నాంగులఁ జేసి విజయు, మున్నేసినయన్నిబాణముల [1]బిట్టేసెన్.

204 వ అంతకుమున్ను సాత్యకితోడం బోరిబోరి యారాధేయుండు దనదెస కడరిన
కవ్వడిం గని యక్కడమొగం బయి యిటుపరాక్రమించినం జూచి యేచి
యాసవ్యసాచి కడ్డపడి యక్కేశవానుజుండు

205 తే. నవతిశరముల నవమార్గణముల శతశి,లీముఖంబుల నేసి దోర్లీల మెఱయ
సారథిధ్వజహయరథసహితముగ ను,దీర్ణదర్పుఁడై కప్పె నక్కర్ణుఁ డధిప.

---

200 1. తేరెల్ల – జ.ణ.త.న.వ.

201 1. దునిమెఁ – క.జ.త.వ ; సరికెఁ – ట.ణ.

203 1. బెల్లేసెఁ, బెట్టేసెఁ – అనియు పాఠములు

206 వ. అప్పుడు యుధామన్యుండును శిఖండియు ద్రౌపదేయులు [1]ను త్తమౌజుం
డును యుయుత్సుండును గవలును ధృష్టద్యుమ్నుండును జేకితానుండును
బ్రభద్రకచేదికరూశమాత్స్యకేకయవత్సబలసమేతంబుగా ధర్మనందనోత్సాహ
దీపితాటోపశోభితులయి కవిసి వివిధాస్త్రశస్త్రవ్రాతము లాసూతసూను
పయి వడరించి[2]న నవ్వీరుండు

207 మ. అవి వేగంబ మరల్చి భూరిపవనవ్యాపారనిర్మర్దితా
టవులం బోలఁగఁ జేసి దంతిభటఘోటస్యందనశ్రేణులఁ
దివిజవ్రాతము పిచ్చలింప రభసోద్రేకంబు రౌద్రంబుఁ బెం
ప విజృంభించె ధనుర్గుణధ్వని నభోభాగంబు భేదింపఁగన్.

208 మ. కని గాండీవధరుండు దర్ప మెసఁగం గర్ణాస్త్రజాలంబు నీ
సున వారించి శిలీముఖార్చులు పరిస్ఫూర్జత్ప్రభం బర్వఁ జే
ర్చినఁ గార్చి చ్చడరఁ మృగంబులు భయోద్రేకంబునం బాఱుచా
డ్పున నీమూఁకలు నల్లడం బఱిచె [1]నుద్భూతభ్రమార్తంబు లై.

209 వ. అంత నంశుమంతుం డపరగిరియవులకుం జనుటయు ధరాధూళికిఁ దోడు
సంధ్యారాగ మిళితం బైన తిమిరంబు గవిసిన నెద్దియుం గానరామిం
జిత్తంబులు గలంగ రాత్రియుద్ధంబునకు నోహాటించుటంజేసి మనదొరలఁ
బాండవసైనికులు దటీమినం దాల్మి వాటింపక తిరిగిపోయిరి జయంబు
సేకొని [1]వీరి నవ్వుచు వారు గవ్వడిం గమలనాభునిం బ్రశంసించుచుం జని
రవ్విధంబున నుభయసైన్యంబులు నిజశిబిరంబుల కరిగి విశ్రామంబు నొందె
నని చెప్పుటయు సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

---

206 1. నుత్తమోజుండును - శ.ష. పెక్కు ప్రతులు. 2. సనవ్వి యవ్వీరుండు - అ.ఆ. ఏ.ఐ.డ.

208 1. నిర్భూతాంబుదాభంబులై - ఈ ఘ వ;నుద్భూతాంబుదాభంబులై - ప(యతిభంగము) నిష్ఠూతాంబుదాభంబులై - స.

209 1. వావిరిసవ్వుచు - త.వ.

210 ఉ. తెల్లము మిమ్ము నందఱు వధింపఁగ నయ్యమ రేంద్రనందనుం
[1]డొల్లక [2]పోక వాఁడు [3]దనయుగ్రత సూపెద నన్న మిమ్మహా
వల్లభు [4]వారికేల యమవహ్నుల కైనను రూపుతోడఁ బో
[5]జెల్లదు గాన తద్భుజవిశేషము రూఢము గాదె సంజయా.

211 సీ. యాదవ వీరచయంబునాటోపసముద్రేక ముడిపి సుభద్రఁ దెచ్చె
ఖాండవం బాహుతిగా లీల నొనరించి సప్తార్చి నత్యంత తృప్తుఁజేసె
శబరవేషముఁ దాల్చి చనుదెంచి తొడరిన శివునితోఁ బెనఁగి [1]మెచ్చించె నతని
గంధర్వుచే పడ్డ కారవస త్తము విడిపించె లావును వెరవు మెఱయఁ

ఆ. గాలకేయకులముఁ గాలునిప్రోలికి, ననిచె నఖలనృపుల [2]ననికి నియ్య
కొలిపెఁ గ్రీడి జగము గొనియాడ నేకకో, దండచండవిల[3]సితమునఁ గాదె.

212 వ. కావున మనవారికి నోటమి యక్కరీటివలనం గలిగె నను కలుచ వారి గర్వ్హిం
పం దగ దట్టి జెట్టితోడం బెనంగుటఁ బ్రశంసకుం దగుదురు పదంపడి వారేమి
సేసి రనిన ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె

213 ఆ. అట్లు [1]దివిసిపోయి [2]యాటుఁ బోటు నొడళ్లఁ
గలయఁగలిగి డప్పి గదిరి [3]సొలయు
దొరలుఁ దాను నపుడు దుర్యోధనుఁడు విచా
రాభి యుక్తినున్న యవసరమున.

214 వ. పార్థదెసఁ బలుకుపుట్టినం గ్రోధంబున నూర్పులు సంనడింపఁ గర్ణుఁడు
భగ్నదంష్ట్రంబయి విషంబులేని భుజంగంబునుం బోల్పం దగి పరాజయంబు
నొంది దీనదశకు వచ్చి యున్న యారథికవరులం గలయం గనుంగొని కౌర
వేశ్వరున కిట్లనియె.

---

210 1. డొల్లఁడు గాక వాఁడు - ని. 2. పోయెగాక - క ఖ.ఙ; యుండె గాక - ఉన; పోయెవాడు - స; మానెగాక తనియుగ్రత - త.వ. 3. ధనువుగ్రత - ల.వ. కొన్ని ప్రతులు (సంధి చింత్యము). 4. డొప్పునే, శమనవహ్నులకైన. త ర. జెల్లునె - ని.

211 1. మెప్పించె-కొన్ని ప్రతులు. 2. నరికినియ్యకొలిపె-ఆ.ఈ.ఎ ద.బ.ల. కొన్ని ప్రతులు; ననినియ్యకొలిపె - వా. మున్నగు ప్రతులు. 3. సనుండుగాడె - కొన్ని ప్రతులు.

213 1. విడిచిపోయి, విరిగిపోయి, దిగి(వి)చిపోయి - అనియు పాఠములు. 2. రోటు పోటు - ని. మున్నగు ప్రతులు. 3. సొలయు - కి.శ.ప. మున్నగు ప్రతులు; సుడియు - వా.

215 ఆ. అలవు [1]వెరవుఁ దలఁపఁ గలఁ డితం డన[2]వాసి, కెక్కినట్టి రథికుఁ డక్కరీటి
వలయు నెడల నతని వా•సుదేవుండు బో,ధించు నెల్లతెఱఁగుఁ దేటపడఁగ.

216 క. అనిమిషనాథుం డిచ్చిన, ఘనశక్తికి నసుర నొడ్డి గాండివిఁ దొలఁగిం
చివహరి వంచన పదపడి, మన మెల్లను దెలియ వినమె మనుజాధీశా.

217 క. అగుఁ గాక యతని నాతని, మగఁటిమియును నేర్పునెల్లి [1]మాన్పెద నీకుం
బగ యనియెడుమాటయు ని,జ్జగమునఁ గలుగంగ నీను జగతీనాథా.

—: కర్ణుని రెండవనాఁటి యుద్ధము :—

సం. 8—22—10

218 వ. అనినం బ్రియం బంది నీనందనుం డతనిం దగువారలను నిజనివాసంబులకుం
బోవం బనిచి తానును నభ్యంతరమందిరంబున కరిగె నారాత్రి సుఖనిద్ర నేసి
రేపకడ సమస్తజనంబులు సంగ్రామంబునకు నడచి రంత నక్కడ నుక్కు
మిగిలి పాండవబలంబులుం దోతెంచె ధర్మనందనుండు బృహస్పతి మతం
బున దుర్జయవ్యూహంబు వన్నించినం జూచి మనవారును వానికిం బ్రతిగా
మోహరించుటకై రాధేయు రాకకు [1]నెదురుచూచుచు నొకశంగిం
[2]బన్ని రనిన విని యాంబికేయుండు.

219 క. [1]శీతార్తజనంబులు ప్ర,ద్యోతను నుదయంబు గోరు[2]చున్న కరణి తా
[3]నేతెఱఁ గోరుజనులకు, నాతఁడు నిజతేజమునఁ బ్రియం బొసఁగెనొకో.

220 ఉ. అమ్మెయి ధర్మనందనుని యగ్గలికం దొలునాఁడు రాజు బ
న్నమ్ములపాటు సూచుచు రణంబుకడంక దొఱంగి చన్నబా
టమ్మెయి [1]నద్దినంబున నహీనపరాక్రమ[2]లీల సూపెనో
తమ్ము నెఱుంగ రేమియు నతండును నాతఁడు నేమిసేయుదున్.

---

215 1. జలము, వెరవు – అ.ఆ.ఐ.ఝు.డ.ల. 2. రాసికెక్కి నట్టి – కొన్ని ప్రతులు.

217 1. వెల్లమాన్పెద – డ.వ.

218 1. నెదుళ్ళు చూచుచు – కొన్ని ప్రతులు. 2. బన్నించిరి – వ.

219 1. శీతార్తి – కొన్ని ప్రతులు. 2. నోజనువెసఁ తా – అ.ఆ.ఝు.ల. 3. దోతెంచుట గోరుజనుల కాతడు – గ.వ; * నేతెంచుటగోరు – వెక్కు ప్రతులు.

220 1. నట్టియుబ్బున – ణ.త. 2. కేళి – ఖ గ వ.

221 తే. [1]కర్ణుఁ డట్టి కలనఁ గౌంతేయవర్గంబుఁ, గృష్ణయుతము గాఁగ గెలువఁ జాలు
నేమి యెప్పఁగలదు మీ మానవేంద్రుని; చిత్తమాంధ్య మతనిఁ జెఱుపకున్నె.

222 క. సౌబలు నీతియుఁ గర్ణు భుజాబలమును గూడి తనకు సామ్రాజ్యం బీఁ
గా బలసి వెలయువాఁడై, యాబేలూఅడు మనంబునం దేప్రొద్దున్.

223 క. జూదంబు[1]నాఁడు మొలచిన, యాదుర్దశ పెరిగి సంజయా [2]నిర్భరదుఃఖో
దయపరంపరాసం,పాదినియై మనసునిట్లు పలుఁగొనియెడినే.

224 క. దుర్యోధనుచేసిన యవ, కార్యంబున వచ్చినట్టి కష్టంబులు దా
త్పర్యంబున వినియెదఁ బ్రతి, కార్యంబులు గామి మనసు గందుచు నుండన్.

225 క. పాండున్నృపసుతులలో[1]నొ,క్కండైనను గొవ్వఁ డింతకును ముసు వనితా
మండలి [2]చేరువ మెలఁగెడు, గండున మెఱఁదరు కురునికాయము[3]నడుమన్.

226 వ. [1]దైవబు బలవంతం బనిన విని సంజయుం డజ్జననాథునితో దేవా వినుము
వగచినం గృతపడిన కార్యంబు గ్రమ్మఱిం బొడమునే డెందము గుందు
నంతియకాక యట్లుంగాక నీప్రసేనుని యదియ [2]చూవె ఫలించె ఖండనంబు
వలదని యెన్నిభంగులం జెప్పినం బాండవులకుం గీడు దలంచి యప్పలుకులు
గైకొనవై తివి వారల[3]వలన మున్ననేకపాపంబు లాచరించితి నీవల[4]న జన
క్షయంబు వాఁ డల్లెంగావునఁ గడవఁబడిన దానిక వగవం బనిలేదు దారుణం
బైన రణప్రకారంబు వినుమనుటయు నతండు కర్ణు డట్లు దడాసిన కారణంబుఁ
దొడంగి యెఱింగింపు మనుటయు నమ్మానవేశ్వరున కా సూతనందనుం
డిట్లనియె.

---

221 1. కర్ణుడట్లు (డట్టి) కలు - అనియు పాఠములు

223 1. నందు మొలచి - అ.ఆ ఒ.ఝు.ఞ ; నందుమోచిస - వ. 2. దుర్భరము-కొన్ని ప్రతులు.

225 1. నొక్కండైనను గొవ్వడింతగాను - అ ఆ.ఇ.ఎ.ఏ.ష. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు నొకఁడుండైనను గొవ్వడింతగాను - శ. 2. నడుమఁ జొరఁగడు - ఇ.ఉ.ఋ.ష;ఁ. 3. నెదుట - అ.ఆ ఇ ఈ. మున్నగు ప్రతులు; పనుమున - ఁ.

226 1. దైవబలంబె బలవంతం బని - ఊ.చ జ.ఝ. 2 సూచించె - ఈ.వ. ఏ. చూడు - సి.శ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. 4. నిర్భాగ్యుని, నినీజని - అని పాఠములు.

227 క. రేపకడ సకలబలములు, భూపాలురు వెడలి నడువఁ బోరికి బిదపఁ
నీపుత్రుఁడు వెడలెను సా,టోపతఁ దమ్ములును గర్ణుఁడును దో నడవన్.

228 వ. అయ్యవసరంబున.

229 సీ. రథము రథమ్ము జేరఁగఁ దెచ్చి యమ్మేదినీశ్వరుతోఁ గర్ణుఁ డిట్టు లనియె
నాకుఁ గృత్యంబు లనేకముల్ గలిగె ము న్నాధనంజయునకు నట్ల కాన
యీరసంబున మాకు నిద్దఱి కొండొరు విడువక పెనఁగఁ జొప్పడద యింకఁ
గల[1]హా మొక్కమొగంబు గావున నేఁ డేము దలపడి పోరుదు మలవుఁ జలము

ఆ. నుల్లసిల్ల నొక్క[2]రొకరుని నొంపను, జంపఁ జూతు మానిలింప కాథు
వలనఁగన్నశక్తి వొలియుట నామీఁద నలుకు లేక తలుము నాతఁ డధిప.

230 వ. అప్పుడు చే నెత్తురు గా కుండ నక్కరీఁబి గీ టడంగించు విధం బూహింపుము.

231 చ. సరి యగు నాకు దివ్యశరజాలములం దలపోసి చూడ న
న్నరుఁడు దృఢత్వ లాఘవగుణంబులఁ దక్కువ దూరపాత వి
స్ఫురణఁ గరంబు [1]వట్రపడు భూవర సౌష్ఠవరేఖ నేమియున్
దొరయఁడు ధైర్య[2]శౌర్య పటు దోర్విభవంబుల హీనుఁ డెంతయున్.

232 క. మును విశ్వకర్మ [1]దేవేంద్రునకై నిర్మించె మహిత రూపము విజయం
బను చాపము దానను బహు, దనుజుల మర్దించె నతఁ డుదగ్రసూ్ఫర్తిన్.

233 చ. పరిచయసక్తచిత్తుఁడయి భార్గవరామున కాతఁ డిచ్చినం
బరుష పరాక్రమమ్మున నృపాలుర నెల్లను నమ్మహాభుజుం
డిరువదియొక్కమాఱు సమయించెఁ దదీయ నితాంత శక్తి న
ప్పరమ దయాపరుం డొసగెఁ జార్ఠివ నాకది గూర్మి పెంపునన్.

---

229 1. మొనమొగియదు — వీ. 2. రొకరుల — ఉ.ఒ.వ.

231 1. తొట్రుపడు — సీస ; పట్టువడు — శ.ష. 2 సార — ఈ.ణ త.వ.

232 1. యుకుమారునకై — ఐ ఒ.క.ఖ. విజయమనుధనుస్సును విశ్వకర్మ ఇంద్రునికొఱకై నిర్మించినట్లు మూలమున కలదు.
''ఇంద్రార్థం ప్రియకామేన నిర్మితం విశ్వకర్మణా'' — చిత్రశాలాప్రతి - 8 - 081-42.

234 ఉ. ఆ మహనీయ చాపమున నర్జును దర్ప మడంచి నేఁడు సం
గ్రామము [1]నుజ్జగించెద నకంటక సుస్థితి గల్గ మేటినై
భూమి [2]యమర్చెదం గొనుము భూవర నీదగు పు త్ర[3]పౌత్ర[4]ల
శ్రీమహి[1]మ సమస్తజన సేవ్య మహోన్నతిఁ బొందు నట్లుగన్.

235 వ. అని పలికి వెండియు నిట్లను నా విజయంబును విజయు గాండీవంబును
నొక్కరూప యతనికి నశ్వయత్నీరంబులు నగ్నిదేవుం డిచ్చిన యభేద్య
రథంబును [1]నవధ్య రథ్యంబులుం గల పవి యెక్కు డయినను దానికంతఁ
జింతింప.

236 క. నారాచము లాదిగఁ గల, ఘోరప్రదరము లండ్లఁ గొని వచ్చెద బల్
తేరులు దృఢవాజులు నా, తేరివెనుకఁ జెక్కుమర్చి తెచ్చెద నధిపా.

237 వ. మఱియు నొక్కం డాకర్ణింపుము భువనప్రవర్తకుం డయిన కృష్ణుండు
సారథ్యంబు సేయుట నపార్థ పరాక్రమం [1]బసాధ్యంబై యుండు నట్లగు
టం జేసి.

238 తే. భండనము నేర్పుమెయిఁ గృష్ణుపాండియనఁగ
మహిఁ బొగడ్తకు నెక్కిన మద్రశాథు
నాకు సారథిగాఁగ నొనర్ప వలయు
గెలుతు నట్లైన నన్నరు నఁపు మెఱయ.

239 క. హరి కెక్కు డరయ మదే[1],శ్వరుఁ డశ్వజ్ఞానమున నసంశయ మేన
న్నరునకు మిక్కిలి బలవి, స్ఫురణంబునఁ గర్మకుశలబుద్ధిఁ దలంపన్.

240 క. కావున నవ్వర [1]మిమ్మాటు, గావించుట యెల్లహితముఁ గావించిన య
ట్లైవెలయు నింత సేసి మ,హీవరననుఁ జూడు పోర [2]నె ట్లేచెదనో.

---

234 1. నంజరించెద, నంజయించెద – అని పాఠములు. 2. యొనర్చెద – ఇఱు.ఎ ఏ. ల.గ. 3. పౌత్రులుఁ – కొన్ని ప్రతులు. 4. మోన్నతిఁ వెలయ జేయుము రాజ్య మఖండధీరతఁ – ఒ.

235 1. రన వధ్య రథ్యంబును – కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

237 1. బుర్ధమంజై యుండు – న.

240 1. మిమ్మొయి గావించుట – కొన్ని ప్రతులు. 2. నెటుచేసెదనో – త.వ.

241 క. విను1మిత్తెఱఁగున నే న. య్యనిమిష వర్గంబుసైన నాజి జయింతుఁ
మనుఁజులు పాండుతసూఁజులు, జననాయక నాకు నొక్క సరకే తలఁపఁ.

242 వ. అనిన విని నీపుతు్రండు ప్రీతుం డయి రాధేయు నగ్గించి నీకెల్ల భంగిని
శల్య సారథిం గావించెద నని పలికి యుత్సాహదీప్తుం డై.

243 క. అమ్మల బండ్లును రథర,థ్యమ్మలునుం బెక్కు దెత్తు నవసీశులు నా
తమ్ములు నేనును నీపా,ర్శ్వమ్మున నడచెదము బర1వసంబు గ్రమునగన్.

244 క. అని చెప్పి ప్రీతుఁ డగునా,తనిఁ దోడ్కొని నడచి సముచితంబుగ శల్యుం
గని భక్తిఁ బ్రణతుఁడై యి, ట్లను దుర్యోధనుఁడు సవినయముగ నతనితోఁ.

—: దుర్యోధనుఁడు శల్యునిఁ గర్ణునకు సారథ్యంబు సేయు మని ప్రార్థించుట :—

సం. 8—23—1

245 సీ. సత్యవ్రతంబును శాత్రవదుర్దశాపాదనంబును మహాభాగతయును
నీకు నై జంబులు నాకుఁ బెద్దయుఁ గూర్తు గావున నిన్నేను గారవించి
వినతుండనై వేఁడికొనియెద రాజుల నడుమ నీ దగు సోపనస్య మెఱిఁగి
యర్జును ననిఁ దెగటార్పఁగ వలయుట యూహించి 1సంభృతోత్సాహలీలఁ

ఆ. గావు మితని ననుచుఁ గర్ణునిఁజూపి యీ, తనిరథంబు గడపు మనఘ యిట్టు
లై ననితఁడు వగఱఁ బో నీక పొదివి య, స్ఖలితగతుల నొంపఁ జంపఁ జాలు.

246 చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుం 1జనినఁ గొంచెపు మూఁకలతోడ నేను సం
గరవిజయంబు గోరి భుజగర్వమునఁ బడి సన్న పాండుభూ
వరసుత2వర్గముం 2దొడరు వాఁడన3కా మది నిశ్చయించు నె
వ్వరిగొని యింత నీ వెఱుఁగవా నినుఁ గర్ణునిఁగాదె 3నమ్మితిఁ.

---

241 1. మిత్తెఱఁగైననునే (ననిమిష — న ; వినుమటులైనను నే)నయ్య నిమిష - వ.

243 1. వసుమద్రమునఁ - ఊ.వ.వీ శ.ష ; వసుమద్రమ్మునఁ - వ.

245 1. సంగరోత్సాహ - ఊ.వీ.

246 1. బడిన, దెగిన — అనియు పాఠములు. 2. గర్వముం దొడరు — వ. 3. దునుము వాడనకా — ఉ.న. 4. నమ్మితిఁ - ల.

247 క. [1]ఇ మ్మివ్వరమ్ము సార,థ్య మ్మితనికిఁ జేయు [2]మిను కరుణుఁడు సాహా
య్యమొనరించినట్లుగఁ దివి,రమ్మ్రోయఁ రూపుఁ బడి యరాతు [3]లడంగన్.

248 క. [1]అనిన విని కెంపుసొంపునఁ
గనుఁగవ యుగ్రముగ బొమలు గడియఁగ ఫాల
మ్మునఁ జెమటవొడమ నీసుఁతుఁ
గనుఁగొని యిట్లని యె నతడు [2]కటము లదరఁగన్.

249 సీ. ననునింత నీచపుఁ బనికిఁ [1]బంపఁగ నీకుఁదగునె భూవర [2]వర్ణధర్మవిధము
లెఱుఁగవే శూద్రుల కేనాఁటఁ బరిచర్య సేసిగ మూర్ధాభిషిక్తులైన
రాజులు సూతజు రాధేయు దొరఁజేఁ కొని యేను సారథ్యమునకు నోరఁగఁ
జాల నీతని [3]బల[4]శాలిఁగాఁ దలఁచెదు [5]నాకంటె నిట్టిబన్నంబుఁ గలదె

ఆ. పగఱలోననొకనిఁ బాల్వెట్టు [6]మెట్టివాఁ,[7]డైనసమయఁజూచి యురుగువాఁడ
నట్టిభంగి [8]సాలదం[9]చేనిఁ దరవాయి, గొని వధింతు శత్రుకోటి నెల్ల.

250 క. విను మేను విక్రమింపఁగఁ, గనుఁగొనియెడు[1]సంతవాఁడుఁ గలఁడే కుల[2]శై
లనికాయం[2]బుల వగలుతు, వననిధులు గలంతు ధరణి [3]వ్రత్తుం గలయఁ.

---

247 1. ఇమ్మివ్వ మితనికి సహజమ్ముగ నినుఁకు ననూరు సాధ్య ; హాయ మొదవి - గ. 2. వినత తనయు సహాయమ్వ మొప్పువిగ వినితి - ం. రేను దమ్ములు ; హాయ మొప్పవ సర్కుఁగని తిమిరమ్ము - గ ; మీపుర్కుని ; హాయ్యమొఁవినట్లుగా - బి. 3. లుగాఁ - కొన్ని ప్రతులు.

248 1. అగ విని రూతపు పెంపున (గెంపున) – త.వ. 2. కటకటఁడుచుఁ - అ.ఆ ఒ. ఝ,జ.ల ; గర్వస్ఫూర్తిఁ - త.వ.

249 1. జెప్పగ – ద. 2. వినుధర్మ - ఆ.ఝ ; ధర్మతత్వవిధము - ఈ త.వ. 3. బహు శాలి - పెక్కు ప్రతులు. 4. శాలిగలంతె నాకంటెను నీతండు ఘనుడె చెపుమ – ల ; 5. నాకింతకంటె బన్నంబుగలదె – గ. 6 మేవాని కైన – ద. 7. డైనస మయ జూచి కొనియుడుగ - క.డ. 8. పోలి - న. 9. చేనితరువాయి - శ.ష (ఏనిని పీరుద్రుశాంతముగా గొనలేదు).

250 1. వాడొకండు గలడే – త.వ ; సంతవారు గలరే – బి.శ ష. 2 బువగుల్తును – శ.ష.వ. మున్నగు ప్రతులు. 3. ప్రక్కలు జేతఁ - వ.

251 చ. నరవర చూడవే తెలియ నాదగు[1]బాహులు మద్బలంబు నీ
వరయక పల్కితే నొకని కక్కట సారథినై [2]రథిత్వ వి
స్ఫురణము [3]దక్కనోపుదునె సూతతనూజుఁడు షోడశాంశముఁ
దొరయఁడు నాకు వాసవసుతుఁ ముర[4]మర్దనుఁ జీరికిం గొనన్.

252 వ. ఇట్లగుఁబలుఁగక చెప్పితి వెఱింగియుం గర్ణపక్షపాతంబున నన్నవమానించె
దేని మాభూమికిం[1]బోయివచ్చెద ననిపలికి రాజమధ్యంబుననుండి వెడలిపోవం
జూచినం గురు[2]పతి సపర్ణయబహుమానంబునం జని [3]నిలువరించి సాంత్వన
స్వరంబున మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా నతనితోఁ గర్ణుఁడ యేల [4]తక్కు
నీకెక్కుడయిన రథికులుం గలరే కడిందిపగఱకు హృదయ[5]శల్యం బగు[6]టఁ
గాదె నీకు శల్యుండను నభిధానం బయ్యె నాయభిప్రాయంబు వినుము
ధనంజయునకు రథికగుణంబులం గర్ణుండు [7]మిక్కిలి కృష్ణునకు నశ్వ
హృదయజ్ఞానంబున నీ వధికుండవు ధనంజయునకుఁ బ్రతివీరుంగా మనము
కర్ణుం జాలించితి మది కృష్ణుఁడు సెల్లనీ కునికిం జేసి కృష్ణవర్తనంబునకుఁ
బ్రతివిధానం బాచరింప నిన్నుం [8]గోరితి నింతపని నీకుందక్క నొరులకు
శక్యం బగునే యనిన విని ముదితహృదయుం డయి మద్రేశ్వరుఁడు.

253 క. ననుఁ గృష్ణుకఁబెఁ నధి[1]కుం, డని యిమ్మనుజేంద్రకోటి యాకర్ణింపం
గొనియాడితి విమలయశో,ధనుఁ డగు [2]కర్ణునకు రథము గడపెద [3]నధిపా.

254 వ. అని యాసూతనందను నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె.

---

251 1. శౌర్యము — ఈ.జ.ణ.త.వ. 2. రథాధ్యవిస్ఫురణ — అ.ఆ.ఓ.ల; ఘజాగ్ని స్ఫురణ — శ.ష. 3. లేక ద(త)క్కుదునె — అ.ఓ.ఝు.ల. 4. ధంజను — అ.ఆ. ఓ.ఝు.ల; ఘస్మరు — ఎ.వ.

252 1. పోయెద — ఖ.గ.జ.వ. 2. పతిప్రణయన బహుమానంబు — ల; పతిప్రధామ బహుమాన పూర్వకంబున — జ. 3. నూరడించి — ఈ జ.చ.త.వ. 4. తక్కువ — కొన్ని ప్రతులు. 5. శల్యం బవగుట — కొన్ని ప్రతులు. 6. టం జేసి — ఇ.ఓ.క. ఝు.డ.ల; టగుదానీకు — ఊ. 7. డెక్కుడు — ఖ.గ. 8. కోరుకొని వచ్చితి నీ పనికి నీవు దక్క — జ.

253 1. కుడువని యిమ్మనుజేంద్ర — అ.ఆ.న.ల. ముక్కగు ప్రతులు. 2. రాధేయు రథము — ద. 3. ననఘా — ఇ జ.ట.వ.

255 క. జనవల్లభ యొకసమయము, విను మీతనితోడ నేను విచ్చలవిడిఁ దో
ఁచినమాట లెల్ల నాడుదు, ననునెగ్గులు [1]వట్ట కుండినం [2]బొందొనరున్.

256 క. అనుటయు [1]గారవముననీ,తనయుఁడు రాధేయుఁ జూచి తగు నిట్లగుఁ గా
కని పలికి శల్యునిం గనుఁ,గొని యిది గడుఁలెస్స యనియెఁ గురువంశనిధీ.

257 వ. ఇట్లనినందించి యన్నరేంద్రుం డమ్మ[1]ద్రపతి మనం బుడియాడునో యని
శంకించి యతనితో మటియు నిట్లను నివ్విధం బాచరించుటకు విచారంబు
వలవదు తొల్లింటిపెద్దలవృత్తాంతంబు వినుము మార్కండేయమహాముని
మాతండ్రి [2]కేనువిను చుండఁజెప్పిన యది నీకుం జెప్పెద సుకలతోడి దురం
బున నసురవరుం డగు తారకుండు దెగినపిదపఁ దదీయతనయులు విద్యు
న్మాలియుఁ దారకాక్షుండును [3]గమలాక్షుండును ననువారలు వారిజాసను
నుద్దేశించి.

-: దుర్యోధనుఁడు శల్యునపఁ ద్రిపురాసురుల వృత్తాంతంబు సెప్పుట :-

సం. 8-24-1

258 క. దమమున నియమంబున ను, త్తమమును ఘోరంబు నైన తప మతినిష్ఠం
బ్రముదితులై చేయఁగ నక్కమలభవుఁడు [1]దోఁచి పరమకారుణ్యమునన్

259 వ. వరంబులు [1]గోరికోం డనవుడు వారందఱు నొక్కమాటయకా సకల
భూతంబుల వలనను సర్వకాలంబుల యందును నవధ్యత్వంబు మాకు నీయ
వలయు నని యడుగుటయు నయ్యజుండు.

260 క. ఆ చంద మెందుఁ గల దది, గోచరమే [1]యిచ్చుటకును గొనుటకుఁ దగుమై
సూచి యడుగుండు శుభదం, బై చెల్లెడునట్లుగాఁ బ్రియంబున నిత్తున్.

---

255 1. వల్కకుండినన్ – ప.స 2. బోరడతున్ – ణ; బొందమరున్ – వ.

256 1. గారవమున – పెక్కు ప్రతులు; గౌరవమున – వా.

257 1. ద్రేశ్వరుచిత్తంబుదియాడు – ఓ.శ. 2. కినేము – కొన్ని ప్రతులు. 3. కనకా
క్షుండు – ఙ.

258 1. వారి మెచ్చి (జూచి) – అనియు పాఠములు.

259 1. వేడికొనుం డనవుడు – కొన్ని ప్రతులు.

260 1. యిచ్చువరముగొనడుతఁ వుమై – స.

261 వ. అనవుడు నయ్యసుర లల్లేని మాకు మువ్వురకు మూఁడు పురంబు లెల్ల సుఖంబులుం గలిగి కామగమనంబులై దేవదానవయక్షోరగాది జాతులకుం జెలుపరాక విలసిల్లునట్లుగా నొసంగు మేము భవత్ప్రసాదంబు సొంపున నిర్భయులమై పెంపొంది సంచరించెద మనుటయుఁ బద్మభవుం [1]డిదిలెస్స దీనికిఁ దుది యిట్టిద యని నుడివి యట్టిది గాకుండ నప్రమత్తులరై వర్తిలుం డనిన నద్దనుజేంద్రు లప్పురంబు లెప్పు డొక్కెడం గూడెనప్పుడు బలియుం [2]డగువాఁడు సెలుపం దలంచినం జెడునదిగా నొడంబడితిమి త్రిపురంబులు సంగతంబులుగాకున్న నసాధ్యంబులై వెలయవలయు నని పల్కిన నద్దేవుండు మీరు పురత్రయంబు[3]ను సంపాదించు కొనుం డేనమ్మహానుభావంబులం బొందునట్లుగానిచ్చితి నని నిజస్థానంబునకుం జనియె నిత్తెఱంగున.

262 తే. వరము వడసిన యాదైత్యవరులు దమకుఁ
బురము లొనరింప దానవపూజ్య మయుని
వేఁడికొనుటయు నాతఁడు [1]విపులతపము
కలిమి [2]నొప్పారు పురవర్మములు ఘటించె.

263 వ అవియుం బ్రాకార గోపురప్రాసాదప్రముఖ [1]వివిధావయవంబులు పసిండియు వెండియు నినుమును నై నాల్గుదిక్కులు నూఱేసియోజనంబులు గలిగి యుండు నందుఁ బసిండిం జేసినయది దివంబునను వెండి నొనరించిన యది యంతరిక్షంబునను నినుమునం గావించిన యది భూమిని [2]సంచరింపను వరుసన వానికిం దారకాక్షుండును గమలాక్షుండును విద్యున్మాలియు రాజులయి దివ్యాంబరంబులను నాభరణంబులను మాల్యానులేపనంబులను మఱియు ననేకవిభవంబుల నుజ్జ్వలులై నెగడుదురిట్లు పురత్రయవిహారంబున జగత్త్రయంబును నాక్రమించి యసురత్రయం బప్రతిహత విభూతిమై వర్తించు నమ్మువ్వురుం దన్ను నాశ్రయించుటంజేసి వారల యోగక్షేమంబు లరసికొని యెవ్వరికి నెయ్యది యిష్టం బయ్యది యెల్లం దన

---

261 1. డిట్లనునిదలెస్స – కొన్ని ప్రతులు. 2. డెవ్వాడు, డైనవాడు – అనియు పాఠములు. 3. గావించుకొనుండేనప్పుడు – అ.ఆ.డ.ల.

262 1. విమల – వ. 2. సొంపారగా పురంబులు ఘటించె – కొన్ని ప్రతులు.

263 1. వివిదోపవనయుతంబులంజేసి పసిండి – ఊ; వివిధోపమాన భవనంబులు – కొన్ని ప్రతులు ; వివిధోపేతంబులం జేసి – ఇ. 2. సంచరించునట్లుగా వరుస – ఎ.ఐ.ఒ.శ.ష.

మాయాబలంబున మయుం [3]డొదవించుచుండు నవ్విధంబునఁ బరమ [4]సౌఖ్యంబు లనుభవించుచుండ బహుకోటి సంవత్సరంబులు సనియె నట్టియెడ.

264 సీ. తారకాతనున కొక్క తనయుండు హరియన
[1]జనియించి వారిజాసను గుఱించి
తపము సేయంగఁ బ్రీత్యతుమై యద్దేవుఁ
డడుగుము వరమన్న నతఁడు త్రిపుర
ములవార లాయుధంబులు దాఁకి చచ్చినఁ
బీసుఁగుల్ నీరిలోఁ బెట్టి తడుప
నొక్కఁడు వదుగుఁగై యెక్కుడు లావును
బీరంబు మెఱయ సంప్రీతి సుల్ల

ఆ. సిల్లునట్టి బావి నిరఁతరతోయమై
మా పురములఁ జిత్రమహిమ [2]వెలయ
నావహిల్ల వలయు ననిన నిచ్చితి నని
యమ్మహాత్ము డరిగె నదియుఁ గతిగె.

265 వ. ఇట్లు మహాప్రభావంబైన [1]యబ్బావి వడసి యప్పురంబులవారు పోరికి శంకింపక నిర్జర భయంకరులగుచు భువనంబులన్నియు బాధించుచుం బెట్టిగి లోభ మోహ వశతం బొంది విచ్చలవిడిం దిరుగం దొడంగిన దేవపితృమునిజనస్థానంబులకు హానిపుట్టినం బురందరుం డఖిల బృందారకులుఁ బరివేష్టింప నప్పురంబులపై నెత్తిచని పెనంగి భేదింపంజాలక విషణ్ణుం డయ్యె నంత నతండు దివిజులుం దాను సంయమి [2]సహితుండై చతురాననుఁ పాలికిం బోయి పరిణామపూర్వకంబుగా నద్దానవుల తెఱంగెఱింగించి తద్వధోపాయం బడిగిన నతండు వారలకిట్టనియె.

---

3. డొనరించు – కొన్ని ప్రతులు. 4. సుఖంబుల – కొన్ని ప్రతులు.

264 1. జన్మించి – అ.ఆ.ఐ.ఒ.ల. 2. మెరయ – ణ.త.వ.

265 1. యవ్వరంబువడసి – ఏ.జ.ఞ.వ.ష. మున్నగు ప్రతులు; యవ్వారివడసి – ట.బ.
2. సహితులై చతురానన – శ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. చూడు. బాల. వ్యా. క్రియ. 120.

266 ఉ. ఏచిన యా పురత్రయము నేకశరంబున రూపుమాపఁగాఁ
జూచిరఁ బోవుఁగాని పెఱచొప్పునఁ బోవదు పంగరోస్మఖుం
డై చనుదెంచె నేని మదనాంతకుచేనది సెల్లు [1]నొండ్లకు
[2]న్గోచర మెట్లగుం జనుఁడు గొబ్బున నమ్మహితాత్మ్ము పాలికిఁ.

267 ఆ. అనిన నట్లకాక యని దివ్యవర్ష స,హస్రకంబు వార లధిక నిష్ఠ
నతుల తపముసేసి యత్యంత శుద్ధాత్ములై మహేశుకడకు నరుగు నపుడు.

268 వ. అవ్వారించి ప్రార్థించి పురస్సరుం జేసికొని యరిగి

269 క. వరదు శరణ్యు శశాంక, స్ఫురితశిరోభాగు సర్వభూతేశ్వరు శం
కరు సాంఖ్యయోగనిష్ఠా,పరసులభు ననంగ[1]దమనుఁ బరమాత్ము శివున్.

—: త్రిపుర సంహారము కొఱకు బ్రహ్మాదులు రుద్రునిం బ్రార్థించుట :—

సం. 8—24—37

270 వ. కని ఫాలంబులు భూమిసోఁకం బ్రణమిల్లిన నద్దేవుండు లెండు మీరాకకుం
గారణం బేమి యనవుడు లేచి నిలిచి వారు కరకమలంబులు భక్తి మొగిడ్చి.

271 క. స్తుత్యానుభావ నిర్మల, నిత్యానందస్వరూప నిగమవిరోధి
స్థిత్యపనయనోన్ముఖ చి,త్సత్యాత్మక భక్తలోక దౌర్గత్యహరా.

272 వ అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండై భవుండాద
రించి మీకు భయంబు వలవదు మీచెప్పినయట్ల చేసెద వలయుకార్యం
బెయ్యది యనిన దేవమునిసంఘంబులు ప్రహర్షంబు నొంది నరవిందభవుం
డప్పరమేశ్వరున కిట్లనియె.

---

266 1. నొండ్లకుఁ — పెక్కు ప్రతులు; నొర్లకుఁ — త.వ. 2. న్గోచర మెట్లగుంజనుడు గొబ్బున మీరు మహాత్ము పాలికిఁ — స. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు ; న్గోచర మట్టి యింతలు పనుల్ సనుడమ్మ — వా.

269 1. మథను — కొన్ని ప్రతులు.

273 సీ. ప్రజల[1]కుఁ బతిగాఁగఁ బనిచితి నీవు నన్నట్లు పదస్థుండ నగుటఁ జేసి
విచ్చలవిడి వరం బిచ్చితి [2]నసురత్రియమునకు దుర్గత్రియంబు గలిగి
యిమ్ముల్వవ్వురును దారుణాక్రమమున భువన[3]త్రయ సంబాధకం బొనర్చు
చున్నారు [4]వార ల నొరులకు నుడుప శక్యముగాదు నీవు శీఘ్రుంబ చెఱుప
ఆ. వలయు మునులు దేవతలు నేను శరణుచొ, చ్చితిమి నిన్నుఁగరుణ జేకొనంగ
వలదె [5]మమ్ము నొరులు గలరె [6]జగంబులు, గావ భూతనాథ నీవుదక్క.

274 వ. అనవుడు నద్దేవుం డయ్యసురులు నెఱు[1]పవలయు వా రగుదురు వారల బల
వంతు లేనొంటిమై నాపనికి సుత్సహింపనేర మదీయంబులయిన తేజోబలంబు
లం ధర్ధంబు వుచ్చికొని మీరందఱుం గూడి యాదుష్టదైత్యుల మర్దించుట
కార్యం బనిన నద్దివిజులు మాకందఱకుం గల తేజోబలంబులకు న[2]ద్దనుజుల
తేజోబలంబులు రెట్టియయి యుండు నట్లగుటం జేసి మాచేతం జెడరడియు
నుం గాక భవదీయ తేజోబలంబులు భరియింప మేము శక్తులము గాము మా
యందఱ తేజోబలంబు[3]లలో సగంబు వుచ్చికొని నీవ యాశత్రుల సమయింపు
మెల్లభంగిని నీకు రక్షణీయుల మగు మమ్ము రక్షింపు మనుటయు నజ్జగన్నా
థుండు.

275 క. అమరులకు నసురులకు నే, సముఁడ శివం బఖిల భూతజాలంబులకుఁ
సమత నొనరింప శివనా,మము నాకుం [1]జెల్లు లోకమాన్యం బగుచున్.

276 వ. అయినను.

277 చ. అనయముఁ గూరకర్మ్మలగు నట్టి విమూఢులఁ బిల్కుమార్కఁ బూ
నన తగు ధర్మ్మ[1]వర్తను లనంజను మీయెడ ద్రోహులై న య
ద్దనుజులఁ ద్రుంచి మీకుఁ బ్రమదం బొనరించెదఁ దేజముఁ బలం
బును [2]సగపాలు వెట్టి ననుఁబొందఁగఁ జేయుఁడు మీరలందఱున్.

---

273 1. నుసృజియింప – ఇ. 2. నేనసురత్రియంబునకు దుర్గత్రియంబు – శ.ష. 3. త్రయంబును బాధ నలుచుచున్న – కొన్ని ప్రతులు (అఖండవడి చూడవలెను); 4. వారలనుడుప, నెవ్వారికి శక్యంబు తరిగాదు శీఘ్రుంబ చెరుప నిపుడ – ఆ.ఔ. క.ఖ.గ.ల.స. 5. యింక – ఎ.గ.వ. 6. యీ త్రిజగంబు గావ – కొన్ని ప్రతులు.

274 1. పందగినవారలు – ఱ. 2. ద్దితిజుల – ఎ ఖ.గ. 3. లందర్థంబు – ఊ.

275 1. జెల్ల – ల. మున్నగు కొన్ని ప్రతులు.

277 1. వర్తులరునాజను – ఇ.ఐ.క.ల. 2. సగబాలు – కొన్ని ప్రతులు.

278 వ. అని మఱియు నొక్కటి నెవ్వెద లోకంబులకెల్లను బశుత్వంబును నాకుం
బశు[1]పతిత్వంబునుం గావలయు నట్లయినఁ బశుహాననంబునం బాపంబు
లేకుండు.

279 క. ఒనరింపుఁడు దివ్యరథం,బును దచ్ఛోదకుని నశ్వముల విల్లును న
మ్మును నాకు నట్టులైనను, దనుజుల దుర్గములు వినిహతములగు నాఁటికిన్.

280 ఆ అనిన విని పశుత్వమునకు శంకించి వి,షణ్ణులైన సురల చందమెఱిఁగి
భయము గొనఁగవలదు పశుభావమోక్షణ,[1]విధియుఁగలదు దాని వినుఁడుమీరు.

281 వ. అని పలికి హరుండు వారలతోఁ బాశుపత ప్రతిష్ఠానంబునం బశుత్వ
మోక్షణంబగు నడియును ద్వాదశాబ్దంబులు నడపవలయు నిష్ఠానురూపం
బుగా సంవత్సరంబునఁ దదర్ధంబున ఋతువున మాసంబునఁ బండ్రెండు
దినంబుల మాత్రిను ఫలించుననుటయు నట్లకాక యని వారలందఱును
లోకంబులకు లోకేశ్వరునకుఁ బశుత్వంబుఁ బశుపతిత్వంబు గలుగుటకు
నొడంబడి యమ్మహాత్మునిఁ బశుపతివని పేర్కొని నిజతేజో బలార్ధంబులు
సమర్పించినం గైకొని యత్యధిక బలుండై తొల్లింటికంటె వెలిఁగె నప్పు
డద్దేవునకు దేవతలు విభవం బెసఁగఁ బురహాననంబునకయి యభిషేకంబుసేసి
త్వష్ట నాలోకించి మహాదేవునకు దివ్యరథంబును దగియెడు సాధనంబులను
గల్పింపు మనవుడుఁ దపఃప్రభావమహనీయుం డగు విశ్వకర్మ యవ
హితుండై.

282 సీ. సామర్థ్య మొప్ప విశ్వంభరా చక్రంబు రథముగఁ జేసి చంద్రమని నుష్ణ
కరునిఁ జక్రంబులుగాఁ బెట్టి [1]వారిధి నక్ష మొనర్చి హిమావనీధ
రంబున వింధ్యనగంబున నస్తాచలంబున నుదయ[2]శైలమున బలుపు
టవయవంబులు దీర్చి యగ్నులమూఁటఁ దిగ్వేణుకరచనఁ గావించి మేరు

---

278 1. వశిత్వంబు – ద.

280 1. మనఁగలదు – అ.ఆ.ఐ.డ.ల.

281 1. బశుత్వంబు లోకేశ్వరునకు బశుపతిత్వం బొసంగుటకు – శ.ష.

282 1. యిరుసుగానబ్ధినొనర్చి – ఊ.ఏ ; మందర పర్వతము అక్షముగా చేయబడినదని మూలము. "మందరఃపర్వతశ్చాక్షో జంఘూతస్య మహా నదీ" 8–34–20 చిత్రశాలా ప్రతి. 2. శైలంబునవయ / వంబులు దీరిచి వర్గతిియము నం దిగ్వేణూ – వీ.స.

ఆ. పర్వతమున నాతపత్రింబు గల్పించి, హరులువేదములు శరాసనంబు
వత్సరంబు శరము [3]వాసుదేవుండును, గాఁగ సంఘటించె గౌరవమున.

283 వ. ఇట్లు చరాచరాత్మకంబై తేజరిల్లు నత్తేరు వీడుంచి ఫాలాక్షుండు గ్రీహ
మండిత వ్యోమ మండలం బు[1]పాదాన కారణంబుగా విశ్వకర్మ గావించిన
కవచంబు దొడిగి శరాసనంబు ధరి[2]యించి శరంబు పుచ్చికొని దానవ సం
త్రాసనోత్సాహుం డగుచు రథారోహణంబు సేసి వృషభధ్వజంబునం
బొలుపొందిన.

284 ఆ. అప్సరోగణంబు లాడుచుఁ బాడుచు, సంతసమునఁ జెలఁగ సకల మునులు
బహువిధములఁ దన్నుఁ బ్రస్తుతిసేయంగ, నమరవరులఁజూచి యల్లనగుచు.

285 క. సారథి యెవ్వం డనుటయు, వారలు నీ చిత్తమునకు వచ్చినవానిం
గారుణ్యంబునఁ గైకొని, తేరునడపఁ బనుపుమనిరి ధీరవిచారా.

286 వ. అనవుడు నద్దేవుండు.

287 తే. అరయనెవ్వాఁడు నాకంబె నధికుఁడతని
మీరయెటిఁగి యొనర్పుఁడు సారథిత్వ
మునకు ననిచెప్పుటయు మహోమునులఁ గూర్చి
కొని యమర్త్యులు [1]సంభృత వినయు లగుచు.

---

3. వాసు సోమాగ్నులు – వీ.స. వాసుదేవుడనుటకు 'వాసు' అను ప్రయోగము నూతనముగా నున్నది. ఇచ్చట మూలము "ఇషుశ్చా పూభ వద్విష్ణుర్జ్వలన స్సోమ ఏవచ" 8-34-49 – చిత్రశాలా ప్రతి.

283 1. ప్రధానకార (కా) ణంబుగా – ఏ.ఐ.వ.
2. యించి ిష్ణుసోమాగ్ని సంభవంబై వెలుంగు శరంబు. – వీ.స.

287 1. సంజాతవిసయు – ఎ.ఖ.గ.వ.

288 వ. కమలాసను కట్టెదిరికిం జని భక్తిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవలన నీలగ్రీవుండు పగ్రిసన్నుం డయ్యె భవదాజ్ఞ నేమితనికి రథంబుం దగు సాధనంబులు సమ కట్టితిమి సారథి దొరకకున్న వాఁడది[1]యెట్లనిన సారథ్యం బాచరించు పురు షుండు బల[2]స త్త్వాఁబుల రథికునకధికుఁడు గావలసియుండు రథంబు పృథ్వి రథ్యంబులు వేదంబులు రథికుండు రుద్రుండు రథచోదకుండు సులభుం డగునే గుణాధికుండ వగు నీ విప్పనికిం బూనవలయు దానవ భయభ్రాంతుల మైన మమ్ము రక్షింపుము మా కేడుగడయు నీప భవదీయ ప్రసాదంబున బ్రదికెద మని చాఁగిలి మొగ్రిక్కినం బరమాదరంబున నెత్తి యప్పరమేష్ఠి వారలఁ గారుణ్యంబునం గనుంగొని.

289 ఉ. మీరు నిజంబ చెప్పితిరి మిక్కిలి నేర్పును లావుగల్గినఁ
సారథి పోరులఁ రథికస త్తముఁ దాఁగెలిపించు బుద్ధి దో
స్సార విలాస భంగులకు శర్వుఁడు మెచ్చఁగ నాగమాత్మకో
దార హయంబులన్ నడపెదఁ దనుజుల్ [1]వెఱుఁగందు నట్లుగఁ.

290 వ. అని పలికి సురగణంబు ముదంబునం బొదలఁ దనచేతి కమండ[1]లు వొక్కెడ నిడి జడముడి బిగియించి [2]యజిన పరిధానంబు దృఢంబుగా బంధించి పగ్రిణవంబునం ద్వష్టయొనర్చిన మునికోల వుచ్చికొని నొగ లెక్కి నిట్లు లోకపితామహుని సురలు శంకరునకు సారథ్యంబు సేయించి రని చెప్పి దుర్యోధనుండు వెండియు నిట్లనియె.

291 క. హరులమ్మహాత్ము లిరువుర, భరియించుట కోర్వలేక పడుటయు నెత్తెఁ
[1]వెరవున [2]లావున [3]వాగెలు, ధరియించుచుఁ బద్మభవుఁడు ధరణీనాథా.

---

288 1. యల్ల వినుము – అ ఆ.ఒ రు. 2. స త్త్వస్ఫురణంబుల – అ.ఆ. మున్నగుప్రతులు.

289 1. వెగడందునట్లుగఁ – కొన్ని ప్రతులు.

290 1. లంబొక్కెడ – కొన్ని ప్రతులు. 2. యభినవ పరిధానంబు – త.వ.

291 1. ఉరుసత్త్వంబున వాగెలు – ఎ.గ. 2. వాజుల – స. 3. వాగలు – ఏ.బ.ల.

292 వ. ఎత్తి యత్తురంగఁబులకు వెండియు వీర్యశౌర్యంబులు గలుగ ననుగ్రహించి రథంబు [1]గడపం దత్కౌశలంబు గొనియాడి కామదమనుం డాదనుజుల దుర్గంబుల దెసకు నరదంబు వఱపుము నేఁడు జగంబుల యలజడి మాన్పెద నాచేతి [2]బలువు సూడుమని పలికిన నప్పరమ సారథి మనోమారుత జవ సత్త్వంబులు గలుగు నశ్వోదాశ్వంబులం ఒఱప [3]నధర్వాంగిరసులు చక్ర రక్షకులయి చనుదేర నత్తే రాపురంబుల [4]కడరిన నయ్యాదిమరథికుండు.

—: రుద్రుఁడు త్రిపురంబుల సంహరించి సురల సంతోషపఱచుట :—

సం. 8—24—117

293 సీ. కోపసందీప్తుఁడై చాపంబు సజ్యంబు గావించి మౌర్వి మార్గణముఁ గూర్చి పాశుపతాస్త్ర [1]సంబద్ధంబుగాఁ జేసి పురములు మూఁటిని బుద్ధినిలుప నవి యొక్కచోటికి నప్పుడకూడిన మునులును సురలును ముదము బొంది గెలుగెలు మంచు నగ్గిం[2]ప నయ్యుగ్రుండు దెగవాపి వేసిన[3]దితిజయుతము

ఆ. గాఁ బురత్రయంబు కాలి నీఱై పఱ్చి,మాఱ్చిఁ దొరఁగ నమ్మహోగ్ని లోక ములు దహింపఁజొచ్చెఁ బురహరుఁ డడిమాన్చె, సంతసిల్లె సకలజంతు[4]వులును.

294 వ. అప్పు డనిమిషమునిజనంబులు గృతకృత్యులయి భూతనాథుం బ్రణు [1]తించి యతం డనుమతిసేయ నంబుజాసనుండు లోనుగా నందఱు నిజ [2]స్థానంబులకుం జని రివ్విధంబున లోకహితార్థంబుగా నప్పరమేష్ఠి శివునకు సారథ్యం బనుష్ఠించె నీవు నట్లుపోలెఁ గౌరవ రక్షణార్థంబుగా రాధేయు రథంబు గడపు మిక్కర్ణునకు నక్కరీటికిఁ గృష్ణునకుఁ బలశౌర్యంబుల

---

292 1. నడపం - కొన్ని ప్రతులు. 2. బరువు - బలుపు అని పాఠములు. 3. నప్పుడాంగీ రసులు — కొన్ని ప్రతులు. 4. (కడ) కరిగిన — అ.ఆ ఉ. మున్నగు ప్రతులు.

293 1. సంబంధంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. చిరయ్యు గుఁండు - అ.ఆ.ఇ.ఈ. మున్నగు ప్రతులు. 3. దివిజరిపుయుతం బుగాఁ బురత్రయంబు నీఱై — స. 4. మితి, చయము — అని పాఠములు.

294 1. తించి నమస్కరించిన — కొన్ని ప్రతులు. 2. నివాసంబులకు — కొన్ని ప్రతులు.

[3]నెక్కుడయిన వాఁడవు [4]మదీయజీవితంబును రాజ్యంబును భవదధీనంబులు వానిం గలిగింపను జయంబును [5]సుఖంబును గావింపను నీవ యొడయుండ వికార్యం బాచరించి నన్ను రక్షింపుమని ప్రార్థించి నీ పుత్రుండు మద్ర పతికి మఱీయు నిట్లనియె.

295 సీ. ఇదియొక్క యితిహాసమే నొద్దనుండ ధర్మప్రవీణుండగు బ్రాహ్మణుండు. ధృతరాష్ట్ర వసుమతీపతికిఁ జెప్పినయది వినుము భార్గవవంశమునఁ బ్రసిద్ధుఁ డగు జమదగ్నికి నత్యంతనిర్మలమతి రాముఁ డుదయించె నతనిచేయు తపమున హరుఁడు ప్రత్యక్షమైనిలిచిన నతఁడు దివ్యాస్త్రంబు లడుగుటయు

ఆ. నమ్మహాత్ముఁ డశుచు లైన వారలనవి, నిర్దహించుఁగాన నీవు పరమ శుచివిగమ్ము నీకుఁ జొప్పడు నఖిల [1]మ,హాస్త్రవీర్య మనియె నాదరమున.

296 వ. అనినవిని జామదగ్న్యుండు వినతుండై నాకెప్పుడు [1]పాత్రిత్వంబు గలిగె నప్పుడ [2]నీవుతలంచి దయ[3]సేతువు గాక నీకు శుశ్రూష సేయుచుండు నట్లుగాఁ బ్రసాదింప వలయునని విన్నవించిన విని కరుణాయత్త చిత్తుం డగు భవుం డవ్వరం బిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు నియను నిష్ఠాపరుండై పూజోపహార ప్రముఖ విధానంబుల నద్దేవు నారాధించు చుండ ననేక సం వత్సరంబులు సన నొక్కనాఁడు పరమేశ్వరుండు [4]ప్రసాదలసితాననుండై గౌరీదేవికి నతనిం జూపుచు.

297 క. రాముఁడు [1]విమలవ్రతచ, ర్యామహితుఁడు [2]నాకు భక్తుఁడని పలుమాఱుం దాముద్దుసేసి మృదువచ, నామృత సంసిక్తుఁ జేయు నాసమయమునన్.

---

3. మిక్కిలి యయిన – కొన్ని ప్రతులు. 4. మదీయాభిమతఁబు – ఈ.ఓ.జ.త.ద.వ.
5. యశంబును – త.వ.

295 1. దివ్యాస్త్ర వీర్య – ట.వ.పీ.శ.ష.

296 1. శుచిత్వంబు – అ.ఆ.ఐ.ఝు.డ.ల. 2. నీ తలంచినట్లదయ – పీ. 3. సేసెదవు గాక – పెక్కు ప్రతులు. 4. ప్రమోదవికసితాననుండై – ఔ.త.వ; ప్రహృష్ట లలి తాన నుండై – ప.

297 1. నియమవ్రత — క.ట. 2. మాకు భక్తు – ల.

298 వ. బలవంతులగు దనుజులచేత బాధితులయి బృందారకు లయ్యందుధరుపాలికి భయసంభ్రమంబులతో నరుగుదెంచి తమయలజడి యెటింగించిన.

299 ఆ. జామదగ్న్యుఁజూచి చయ్యనఁ జని దాన
వుల వధించి దేవతలకుఁ బ్రీతి
యాచరింపు మనియె హరుఁడు దానికి మది
ముదము బొంది కేలుమొగిచి యతఁడు.

300 క. అకృతాస్త్రుఁడ నగు నాకుం, బ్రకటభుజాబలులు నస్త్ర[1]పారీణులునై
సకల సురనికర సంభా,ధకులగు దానవుల గెలువఁ దరమే యనుడున్.

301 తే. అంబికానాథుఁ డిట్లను నతనితోడఁ,దలఁపు సీదెస నిలిచెద దానఁజేసి
పగఱ ని[1]ర్జింపనగుఁ బదంపడి మనోరథంబు సిద్ధించు నరుగుము దడయ కనఘ

302 చ. అనవుడు నట్లకాకయని యా జమదగ్నిసుతుండు ధీరతం
జని సమద[1]గ్రులై న సురశత్రులఁ దీవ్ర[2]తరాయుధోత్కరం
బున వధియించి వారి బలపోటుల నొచ్చినమేనితోడ వ
చ్చినఁ బురవైరి నిర్వ్రణునిఁ జేసెఁ గరంబున [3]నంటి యాతనిన్.

303 వ. ఇవ్విధంబునం [1]బ్రదీప్తశరీరుం గావించి భార్గవుం డాభార్గవు పయిం బ్రీతి శీత లంబగు నాలోకం బొలయ నాతని కిట్లనియె.

304 క. అనివర్తన[1]మతిఁ గవయఁగ, నసినీదగు తనువు సునిశితాయుధములు దాఁ
కిన [2]నొవ్వదు శత్రులువ, న్నిన నుడుపుము గర్వమడఁచి నిర్మలచరితా.

---

300 1. పరిణతులునునై –అ.ఆ.ఔ.

301 1. ర్జింపఁ జనుఁ బదంపడి – ఓ.శ.ష.

302 1. గ్రతదివిజశత్రుల – ఇ.ట.వ.శ.ష. 2. తరాశుగోత్కరమున – ఖ.గ.ఓ.; శరాయుధోత్కరం – కొన్ని ప్రతులు. 3. ముట్టియాతనిఁ – అ.ఊ; బట్టియాత నిన్ – ణ.

303 1. బ్రదీప్త – సీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; బ్రకృతిస్థ – వా.

304 1. గలిగవయగ – ఆ.ఐ.ఝు.డ.ణ.వ. 2. నొవ్వకుండ జేసెవ/ వినుమానుషకర్మమడచి విమల చరిత్రా – ఈ.ఊ ఏ ఘు.ప.స; నోర్వ శుద్ధు చేసెఁ నిను మానుష కర్మ మడచి నిర్మల తేజా.

305 వ. కావున వరప్రతిగ్రహంబున కిది[1]య సమయంబు.

306 క. కొను మని ది[1]వ్యంబగు న, స్త్రనికాయము శస్త్రచయము దద్దయు దయని
చ్చిన నవి యాతఁడు సాష్టాం,గనమ[2]స్కారంబు సేసి కైకొనియె నృపా.

307 వ. తదనంతరంబ లోకగురుండగు నా హారునిచేత ననుజ్ఞాతుండై యతండు
నిజస్థానంబునకుం జనియె నయ్యితిహాస ప్రకారం బిట్టిది యివ్విధంబున
వివిధదుష్కరసత్కర్మానుష్ఠాన [1]ఫలంబులై వచ్చిన సర్వ [2]దివ్యాస్త్రం
బులు నారాముండు రాధేయునకుఁ బ్రీతచేతస్కుండై యొసఁగె నట్టి
మహాత్ములు [3]హీనకులజాతుల నాదరింతురే యప్పుణ్యపురుషుండు గయి
కొనుటఁ గర్ణుం డుత్కృష్టయోనిజాతుండని తలంచెద వదన వక్షో బాహు
ప్రముఖాంగంబులు సూడ దేవక మారుండుంబోలె నున్నవాఁడు ప్రకృతి
కాంత కాంచనకుండలవ్రజకవచంబులతోడ నాదిత్యసన్నిభుండగు కొడు
కుం గాంచునే సింగంబు లేడి [4]కెట్లు వుట్టు నితనికి సూత[5]సంవర్ధితుండై న
కీడుదొడరె నింతియ కానోపు రుద్రశిష్యత్వంబున విశ్రుతుఁడగు భార్గవ
రామునకుఁ బ్రియశిష్యుండగు నంగరాజు ననంగ దమనుం బరిగ్రహిం
చిన విరించిభంగిఁ బరిగ్రహించి నీవు సారథ్యం [6]బాచరింపు మఖిల గుణంబు
లను సారథి రథికున కధికుండు గావలయు నను నీతి కలదు నీవు ప్రసన్నుండ
వగుటంజేసి [7]నాకోర్కె సిద్ధించె ననుటయు.

308 తే. క్రుచ్చి మద్రవిభుండు నీకొడుకుఁ గాఁగి
లించి ప్రియ మాననమునఁ దలిర్ప నృపకు
మార నీవు నాకొలఁది యిట్లరయ నెఱుఁగు
దేని యిది లెస్స నీకోర్కి యేమి దీర్తు.

309 వ. అని మఱియును.

---

305 1. యవసరంబు — అ.ఆ ఐ.ఝు.డ.ల.

306 1. వ్యరథమునస్త్ర — ట. 2. స్కృతిసేసి వేడ్కఁ గైకొనియె — ఈ.జ.ణ.త.వ.

307 1. ఫలదంబులై — కొన్ని ప్రతులు. 2. విద్యాస్త్రంబులు — చ త. 3. హీనకులుల — గ వ. 4 కడుపునం బుట్టునే — వీ శ ష.వ. మున్నగు ప్రతులు. 5. సంభవుండను — ఖ.వ ; తనూభవుడను — కొన్ని ప్రతులు ; సంవర్ధితం బైన — జ.శ.ష ; సంవర్ధితుం డను — ఇ వీ. 6. బు భరియింపుము — కొన్ని ప్రతులు. 7. నాకు జయంబు (శుభంబు) — కొన్ని ప్రతులు.

—: శల్యుఁడు కర్ణునకు సారథ్యంబు సేయ నొడంబడుట :—

సం. 8—25—6

310 క. వీసులకుం బలుకులు సే, దైనను జెప్పుదు హితంబులగు [1]కార్యంబుల్
దానికి నోర్వఁగ వలయుఁ, గాని [2]యలుక వలదు నీకుఁ గర్ణన కధిపా.

311 ఆ. అనినఁ గర్ణుఁ డిట్టు లను మద్రపతితోడ, హరున కజుఁడు నరున కచ్యుతుండుఁ
బోలె హితుఁడ వగుము బుద్ధిపరాక్రమ, శాలి నాకు నీవు సంగరమున.

312 వ. అనవుడు నట్ల కాక యని శల్యుండు వెండియు.

313 క. తగువార [1]లొరుల దెగడుట, పొగడుట యగు పలుకుపొంతఁ బోవరు హితకా
ర్యగతుల సెప్పఁగఁ [2]దెగడఁగుఁ, బొగడఁగు నెదురోర్వవలయు బుద్ధిగలిగినన్.

314 తే. [1]శత్రుతేరైన నడపంగఁ జాలువాఁడ
[2]సుఅవు సెప్పుదు రథికునేమఱఁగ నీసు
గృష్ణసారథ్యమునుఁ డగుక్రీడిగెలువఁ
దలఁచు నీ కేను గడపుట దగురథంబు.

315 చ. అన విని భూవిభుండు ప్రియమారఁగఁ గర్ణునిఁజూచి దేవకీ
తనయుఁడు మద్రనాథునకుఁ దక్కువ మాతలియుం దలంప నీ
వని కెన[1]రాఁడు భాగ్యము కతంబున సారథియయ్యె నీకు [2]నీ
యనఁ గొని నీవు పార్థునియహంకృతి మాన్పుము ధీరమానసా.

316 క. అని యతఁడు శల్యుఁగనుఁగొని, వినతుఁడై [1]నీవు లాపవెఱవుసుమెఱయం
దనుఁగావ నంగపతి య, ర్జునుఁ గలన జయించువాఁడు రూఢిగ ననుడున్.

---

310 1. వాక్యంబుల్ — కొన్ని ప్రతులు. 2. కనల దగదు — పెక్కు ప్రతులు.

313 1. లొరులదెగడుట — శ.ష. మున్నగు ప్రతులు; లొరులు దెగడుట — వా. 2. దెగ
డగ బొగడగ — కొన్ని ప్రతులు.

314 1. శత్రులెదురైననడపగజాలు — కొన్ని ప్రతులు; శత్రుప్రతియైన నడుపంగ —
2. నొఱపు సెప్పుదు — ఖ.ఈ.ఎ.శ.ష.శర.సూ.

315 1. గాదు — అ.ఆ; గాఁడు — కొన్ని ప్రతులు. 2. నయ్యనగొని —

316 1. నీదులావు — వ.

317 వ. అ ట్లయ్యెడుం గాక యని పలికి మద్రేశ్వరుఁడు సారథ్యంబున కనురూపం
బగు సన్నాహంబున నుత్సాహంబు వాటించినఁ బ్రీతుం డగుచు సూతనంద
నుండు దన సూతు నాలోకించి తగు రథంబునకుం గల్పన యొనర్పు మని
సత్వరంబుగాఁ బనిచిన వాఁడును రయంబున దృఢ సుందరంబగు స్యంద
నంబు సుకల్పితంబుసేసి తెచ్చి దీవించి యిచ్చిన నయ్యుదంబుఁ బూజింపఁ
బురోహితు నియమించి తదీయమంగళ విధానాంతరంబ తాను నర్చించి
కృతప్రదక్షిణుండై ప్రణమిల్లి భాస్క[1]రోపస్థానం బాచరించి సవినయంబున
శల్యు నారోహణంబుసేయు మనుటయు నతం డచలతటంబునకు లంఘించు
సింగఁబు చందంబున నొగలెక్కినఁ.

318 ఆ. మెఱుఁగుతోడి [1]లలిత మేఘంబుమీఁదికి, బోయి వెలుఁగు భాను పొలుపుదోఁప
మద్రరాజసహితమై యొప్పు న, త్తేరు కర్ణుఁడెక్కి తేజరిల్లె

319 వ. అని యిట్లు కర్ణసారథిత్వంబు శల్యుండు మెయికొనుట సంజయుండు ధృత
రాష్ట్రునకుం జెప్పె ననిన విని యటమీఁది వృత్తాంతం బెఱిఁగింపు
మనుటయు.

320 చ. [1]అవిరళ దర్శన[2]స్థిర మహాముని [3]మానస[4]వాస ఖేలనో
త్సవరసికా రసాత్మక నితాంతకృపాకర దివ్యచిత్తస
త్త్వ విభవ సంభృతై క్య సుఖతామయదేహ నిరామయా పున
ర్భవ పరిహార [5]హారి[6]పద బద్మయుగ స్తవ హృద్యసం స్తవా.

321 క. కమల[1]వన సదృశదృగ్రుచి,సముదయశమితార్తి భక్త [2]సంఘాలఙ్మీ
రమణత్వ శివాప్రియతా, సమవా[3] యాలంబ్యమాన సౌందర్యనిధీ.

---

317 1. భాస్కరోపాస్తి – శ.ష.

318 1. యసిత, నీల – అని పాఠములు.

320 1. అవిరత – జ జొ.క.ఖ. 2. స్థిత–ఏ.ద వ. 3. వాఙ్మనసః సుఖేలన(?)–ఐ.ఒ. ఝు.ల. 4. ఖేలనోజ్జ్వలోత్సవ – సి. 5. మూర్తి–ఊ.వీ; సార – శ.ష. మున్నగు ప్రతులు; హేతు – ఉ.న. 6. హోర– చ.

1. దశసదృశ – వీ ఏ.ణ. 2. సంభృతలఙ్మీ – వీ.శ.ష.స.ల. మున్నగు ప్రతులు. యాలంబమాన–కొన్ని ప్రతులు; యాలంఘ్యమాన–శ.ష.న. మున్నగుప్రతులు.

322 మాలిని. అనుభవశమురమ్యా [1]హంస భావైకగమ్యా
వినమదఘవిదారీ విశ్వలోకోపకారీ
దివకరశశినేత్రా [2]ధీపరిస్పందచిత్రా
దనుజమథన[3]లీలా ధర్మ తత్త్వానుకూలా.

గద్య ము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబయిన
శ్రీ మహాభారతంబున కర్ణపర్వంబు నందుం
బ్రథమాశ్వాసము.

---

322 1. యాత్రితాత్మైక సామ్యా – ఈ.ణత. 2. దివ్యలీలా విచిత్రా–ఏ; దివ్యంపూజ్య గాత్రా – ట. 3. శీలా – కొన్ని ప్రతులు.

—:—:—

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

1. శ్రీనిష్పాదన [1]నిపుణ కృపా నిరతి [2]శయార్ద్రీ భావ భావాతీతా
భానుసహస్ర ప్రభర మ్యానంతవపుఃప్రకాశ హరిహరనాథా.

-: శల్యుఁడు గర్ణు నుత్సాహంబునకు విఘ్నకరంబులగు వాక్యంబులు సెప్పుట :-

సం. 8-26-16

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు దన సుతుండు సూత సుతు[1]కోర్కి దీర్పం బూనియతిప్రయత్నంబు సేయుట [2]యాకర్ణించి యాంబి కేయుండు.

3 ఆ. ఎట్లుప్రియమొనర్చె నట్లు సంప్రార్థితుం, డైన మద్రనాథుఁ [1]డంతఁ గోరి తేరు [2]గడప నతని తెచ్చికొన్నట్టి య, ప్వీరుఁ డేమి ఫంగి విక్రమించె.

4 వ. అని యడిగిన సంజయుం డిట్లనియె నట్లు రథికసారథులు విలసిల్లి వందిమాగధ ప్రస్తూయమానులగుచుఁ దనవలను గౌరవంబునం గనుంగొనుటయుఁ గురు రా జయ్యంగరాజు నుద్దేశించి.

5 చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుఁ నరునకఁ బక్షవైరికి నగ్గలంబు [1]వి రిరువురు వారి నిద్దఱు నహీన పరాక్రమశీల గీటడం తురు ధృవ మంచు [2]నాత్మఁ బరితోషముఁ బొందుదు నట్లు[3]గాక ని ర్భర బలశౌర్యముల్ [4]మెఱయ గ్రక్కున నా పని నిర్వహింపుమీ.

---

1 1. నిష్టాపద – ఈ.జ.చ.త.ల.వ. 2 శయప్రభావ – ఈ జ ణ.త.న.వ.

2 1. కోర్కె – పెక్కు ప్రతులు. 2. యు సంతసించి – కొన్ని ప్రతులు.

3 1. డంతకోరి – న.స.ల ; 2. నడప – కొన్ని ప్రతులు ; నడపబూని – శ.ష.

5 1. న/ల్గరు నటవారి నిద్దరి నఖండిత విక్రమశీల గీటడం / చి రిక జయంబటంచు దుది చేరుట గాగ దలంతుగాన ని/ ర్భరబల – ఈ.త.న.వ. 2. భూరి పరితోషము – పెక్కు ప్రతులు. 3. గాన నిర్భర – కొన్ని ప్రతులు. 4. నెరయ – కొన్ని ప్రతులు.

6 తే. [1]పాడుదలనొండెఁ బట్టుము పాండుతనయ
[2]ముఖ్య వీరువారననేల మునుమువట్టి
వైరివర్గంబు నెల్లను పారి[3]సమరి
సైన్యయుతముగ నద్భుత జయము గొనుము.

7 వ. నడపుమనుటయు నమ్మాటఁ గైకొని కర్ణుండు శల్యునిం దేరు నడపు మనినతం డట్లచేసె నప్పుడు శంఖభేరీప్రముఖతూర్యనాదంబులు రోదసీగహ్వారంబు విహ్వలంబు గావించె నవ్విధంబుగం జని చని గర్వాగ్రహావిధేయుండగు రాధేయుం డమ్మద్రపతి కిట్లనియె.

8 శా. [1]నారాచాది మహోగ్రబాణపటలీ నానా విధోల్లాసముల్
సైరింపఁ ధృతి లేక పాండుతనయుల్ సంభ్రాంతి నొందంగ వి
స్మేరంబై ఖచరవ్రజంబు వొగడఁ మెచ్చంగ నీచూడ్కి దు
ర్వారోద్యగత నేఁడు సూపెద భుజావష్టంభ[2]సంరంభినై.

9 సీ. అన విని మద్ర రాజాతని కిట్లను
సత్యపరాక్రముల్ శౌర్యఘనులు
భుజవీర్య మహితులు భూరి తేజోధను
లఖిలాస్త్రవిత్తము లార్య లమర
పతికైన రణమున భయము పుట్టింపంగ
నోపుదు రప్పాండుభూపతనయు
లేల వారల నింత దూల పోఁబలికెద
విప్పుడు వల్కరా దెట్లు నీకు

తే. గాండివజ్యానినాదమ్మ గ్రమ్మ కర్ణ
విదళనము సేసినను భీముగద మెఱుంగు
లొలసి చూడ్కులు మిఱుమిట్లు గొలిపినను భ
యంబు పెల్లున నపుడు వా యడఁగు గాక.

---

6 1. పాడుదల – శ.ష. 2. ముఖ్యుడెదిరించిన మొగమోటలేక (ఇచ్చట అఖండయతిగా చూచుకొనవలెను). 3. మరు – ఉ.చ.జ.ఝ. మున్నగు ప్రతులు.

9 1. 'న' ప్రతిలో నీ పద్యము లేదు. 2. మేపారఁగ – ఊ.

10 వ. అని వెండియు.

11 చ. నరుని శరంబులఁ రథగణంబులు గూలఁగ భీమునుల్లస
త్పరిఘమునన్ [1]గజవ్రజము భగ్నముగాఁ బెఱుతమ్ములఁ యుధి
ష్ఠిరుఁడును దాఁకికం జలము డింఁచి దొరల్ గలఁగంగఁ జూచియుం
దిరమయి నీవు నాలుకకుఁ దెచ్చినమాట గదా వినందగున్.

12 క. అను పలుకులు వినియుం దా, వినని చెవులుసేసి మద్రవిభుతో రాధా
[1]తనయుఁడు నా చేతి బరువు, గనుఁగొని యెద విపుడ యనియె గండమరంగన్.

13 వ. ఇట్లు సంగరోత్సాహదీప్తుండై [1]నడతెంచు నతని నుపలక్షించి.

14 చ. కురుబల ముబ్బియూర్చెఁ బటుఘోటక హేషిత నిస్వనంబులుం
గరివరబృంహిత ధ్వనులు గాఢములై విలసిల్లె [1]నెత్తురుల్
గురిసె నభంబు [2]మ్రోయఁ బిడుగుల్ మొరసెం బొరి నుల్క లెల్లడం
దొరఁగెఁ బ్రదీప్తమారుతము ధూళిఁ [3]గడుఁ బడిఁ జల్లె భూవరా.

15 వ. మఱియు బహు విధోత్పాతంబులు గౌరవులకు నాశంబగుటం [1]దెలుపుచుం
దోఁచెఁ దోఁచిన నవి యెల్ల సరకుగొనక వారు [2]దైవ మోహితులు గావున
శల్య సహితుండైన కర్ణుం గనుంగొని కుంతీనందను లతనిచే నిర్జింపఁ [3]బడు
దురకాఁ దలంచి సంతోషించి రతండు భీష్మద్రోణుల దోర్వీర్యంబులు పాండు
తనయులచేతఁ గోలుపోయెనని మనఁబున వారల మెచ్చక [4]ముఁగలిమై
మెఱసి నడచుచుండఁ పార్థపరాక్రమస్మరణంబునం గ్రోధంబు జనియించి
యూర్పులు సందడింప మానదర్పోన్మాదంబున మద్రపతి కిట్లనియె.

---

11 1. కరివ్రజము – పెక్కు ప్రతులు.

12 1. తనయుండు మాట లేటికిగను – వి.శ.ష.స.

13 1. తనర్చు – శ.ష.

14 1. నత్తరిఁ – కొన్ని ప్రతులు. 2. నందు బిడుగుల్ – కొన్ని ప్రతులు 3. వడిఁ వెసగప్పె – కొన్ని ప్రతులు.

15 1. దెలుపుచుండినను సరకుగొనక. 2. దైవోప హతులు గావున – అ.ఆ.ఊ.ఎ.ఏ. ఐ.ఝు. 3. బడువారుగా – పెక్కు ప్రతులు. 4 వెంగలియై నడచుచుండి – ఆ ; మగటిమియై నడచుచుండి – ణ. ముంగరి, మైగరి అనియు పాఠములు. అర్థను విచార్యను.

16 మ. ఆరదంబెక్కి శరాసనంబుగొని [1]తెంపారంగ నే నేచి సం
గర సంక్రీడకుఁ జొచ్చినం దృణసముం గాఁ గొందు నద్దేవతా
వరునైనఁ గురు నాపగాతనయుఁ జూవం [2]జూచుటఁ వైరు [3]లే
తరు చెండాడెద నుగ్రతం దలలు నాదోర్దర్పముం జూడుమీ.

17 వ. అని పలికి యనంతరంబ గాంగేయకుంభసంభవు [1]లంతబి మానసులు నిట్లు
రిత్తసావు సత్తురేయని యుగ్గడించి మటీయు నిట్లనియె.

18 ఉ. వారల లోకవీరుల [1]నవధ్యుల గీటడఁగించి పల్వురఁ
వారల యట్లయెందు [2]ననివార్యులనం[3]జను మేదినీశులం
బోర వధించి రౌద్రమునఁ బొంగి క్రమాగత మృత్యువొక్కొ నాఁ
గా రణకేళికిం గడఁగు గాండివి [4]నేనయెదిర్చి [5]యో ర్చెదన్.

19 ఉ. పాండు[1]నృపాగ్రనందనుఁడుఁ బావనియుం గవలుం జలంబుమై
నొండొరు [2]మూదలించుకొని యొక్కటఁ దాఁకినఁ దీవ్రవిస్ఫుర
త్కాండవిదారితాంగకులఁగా నొనరించి యలంచి లీలమై
గం డడఁగింతుఁ బోకపెనఁగం గలచంద మెటింగి చెండుదున్.

20 క. [1]అని పలికి వెండియును నిట్లను భీష్ముఁడు దెగిన ద్రోణు నతులిత దివ్యా
స్త్రనిచయము దోర్విలాసంబును జాలం గలిగియుండె భూనుత మగుచున్.

---

16 1. పెంపారంగ — ఈ.క.ఖ జ.ఝు. 2. జూచియ వైవ్వరులే — కొన్ని ప్రతులు. 3. వేఁ
తురు — స. సార్థబిందు రూపము. ఏచు = విజృంభించు అను నర్థమున దీనియందు
శర. లో అరసున్న లేదు.

17 1. లంతంత మానుసులు — కొన్ని ప్రతులు.

18 1. నువంద్యుల — కొన్ని ప్రతులు. 2. బలవంతులనం — ఔ.ణ. 3. దగుమేదినీ
శులం — కొన్ని ప్రతులు. 4. కేనయెదిర్చి — ఇ.వ.శ.ష. 5. యూర్చెదఁ — కొన్ని
ప్రతులు.

19 1. నృపాల — ఇ.ఐ.ద. 2. మూకలేర్చుకొని - జ.

20 1. పైపద్యము వీ.శ.ష.స. మొదలైన పెక్కు ప్రతులందు కలదు. దీని స్థానమున
వావిళ్ళ పద్ధతిలో నీ క్రింది వచన మున్నది.
వ. "అని వెండియు నిట్లను భీష్ముఁడు దెగినను ద్రోణుదుర్విలాసంబు నాసగలిగియుండె" -
వా. కొన్ని ప్రతులు.

21 సీ. ద్రోణుండు బహు దివ్యబాణ[1]దీప్తుఁడు భుజా
బలశాలి శౌర్య సంపన్న హృదయుఁ
డక్షీణ విక్రముఁ డతిరథశ్రేష్ఠుఁ డ
వ్వీరుండు పార్థుచేఁ బోరఁ [2]బడిన
ధార్తరాష్ట్రుల యేపు దటీఁగెఁ దదాపత్తసై
నికులుగం డడఁగిరి [3]నీ వెఱుంగ
నైనను రాముకృపాతిశయంబునఁ
గనిన యీ రథమును గార్ముకాది

ఆ. దారుణాస్త్రశస్త్రలతులును గలిమినే
నతనిఁ దొడరి దివిజు లడ్డపడినఁ
గూల్తు నెల్ల భంగిఁ గురురాజు మన్నన
యప్పు దీర్తుఁ ప్రాణ మాసపడక.

—: శల్యుఁడర్జును పరాక్రమం బుగ్గడించి కర్ణునిఁ దూలం బలుకుట :—

సం. 8—26—61

22 వ. అనిన విని శల్యుండు గర్ణున కిట్లనియె.

23 చ. వినినజనంబు లీతఁ డవివేకియనన్ వలదింత రజ్జు ల
ర్జును బలశౌర్యసంపదలు సూచి యెఱుంగమె ముస్ను నిన్ను నా
తనిఁ గలనఁ జగం బెఱుఁగదా యతఁ డద్భుత విక్రమోజ్జ్వలుం
డెనయుదె నీవు పౌరుష విహీనుఁడ వద్దివిజేంద్రనందనున్.

24 సీ. రాత్రిమైఁదాఁకి క్రూరతఁబోరి మగఁటిమి వాసిన యంగారపర్ణకంబె
ఘోషయాత్రావిధిఁ గురురాజుఁ జెఱపట్టి మాన[1]మేదిన చిత్రసేనకంబె
భాండవోద్యానంబుఁ గావ [2]నేఱక సిగ్గువడి చన్న నిర్జర ప్రభునికంబె
గ్రీడాకిరాతుఁడై క్రోడంబునకుఁ గాఁగఁ బెనఁగి చిక్కిన త్రిలోచనునికంబె

---

21 1. సందీప్తుండు భుజ బల శాలి — కొన్ని ప్రతులు. 2. దెగియె — కొన్ని ప్రతులు. 3. నీవెరుంగు దైనను — కొన్ని ప్రతులు.

24 1. యెడలిన — ఆ.ఇ.ఏ.ఝ ; మీగిన — ఈ. 2. నేఱక — ఆ.టీ.శ (సాధు రేఫతోడి రూపము) శ.ర. లో సాధు రేఫమే యీయబడినది.

ఆ. నెక్కుడైన వీరుఁడే నర్జునునితోడఁ
బొడుతు నొడుతుననినఁ బోలుఁగాక
వినుము సూతతనయ మనబోఁటు లాతనిఁ
జెఱుతుమనుట నోరి చేటుగాదె.

25 చ. నృపుఁడును భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నీవు గురుండును దత్సుతుండు ను
గ్రపు బలమేచి తోనడవఁగా [1]బెనుదాడిగఁ బోయి మత్స్య నా
థు పసులఁబట్టి యద్దొరలతోఁ జెడి పాటితికర్ణ యప్డు క
య్యపు బలు[2]పాఁడె[3]దిప్డు మన యర్జును నమ్మలు ద్రుప్పువట్టె[4]నే.

26 ఉ. ముంద[1]రి యట్లుగాదు జగముల్ దెగడఁ బెఱుఁబాఱు నేఁడు సం
క్రందనసూతి మార్కొని తిరఁబయి[2]పోరెద దాఁపఁ బ్రాణముల్
నిందకుఁజాల నింకనను నిక్కపుఁ[3]బల్కులు పల్కటొప్పు దా
వం దుదిఁ జచ్చినం జనుమొనఁ నరుఁదాఁకు రిత్తవోవునే.

27 వ. అనవుడు నలుకవొడమిన నడంచికొని రాధేయుండు మద్రపతి కిట్లనియె.

28 చ. వరునకుఁ [1]బూని పల్కితి వినం జవిమాలిన [2]దొడ్డపల్కు లే
నరగలి లేక బెట్టడరి నప్పుడు సూడుము [3]నన్ను నాతనిం
దిరమయి బాహుశక్తియును ధీరతయుఁ బెరవుం జలంబు నె
వ్వరిదెసఁ [4]గాంచి తెక్కుడుగ వారి నుతి పుము మానుమంతకున్.

29 వ. అనుటయు నట్ల చేసెదనని పలికి శల్యుం డూరకుండెఁ దేరువోనిమ్మని రాధేయుఁడు దలిమ పలికిన సమ్మద్రేశ్వరుండును దురంగంబుల సత్వరంబుగా నడపె నివ్విధంబునం జని మనమొన సొచ్చి సైనికలు సంతసిల్ల వారలం గలయం గనుంగొని కర్ణుండిట్లనియె.

---

25 1. వెస – పెక్కు ప్రతులు. 2. దీనిపుడు ; దీవుమన – కొన్ని ప్రతులు. పాడవిప్డు – శ.ష (భావము స్పష్టము కాలేదు) 3. నే. అనిన కర్ణుం డిట్లనియె – ఎ.గ ; అయినను నది యట్లుండె – ళు.

26 1. టి యట్ల – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిల్చెద – ఏ. 3. భాషణలొప్పుగాక – అ. ఆ.ఐ.ఒ.జ.ఝు.డ.ల.

28 1. జాలి – వ. 2. యట్టిపల్కులే – శ.ష. 3. నరవయి – స (అరవాయిపరిచిత రూపము. 4. గాంచె దెక్కుడు – వీ.

30 సీ. వలను శోభిల్ల నెవ్వాఁడైన వీఁడె య
ర్జునుఁడని నాకిష్ట సూపెనేనిఁ
బసదనం[1]బేనిచ్చు భంగి యందఱకును
వివరించి చెప్పెద వినుఁడు మీరు
వొగడంగఁ దగు రథ్యములతోడి సౌవర్ణ
రథములు వలసిన రయములావు
బొలపును గలుగు కాంభోజ హాయంబుల
వలసిన [2]బేర్చు సత్త్వంబునందుఁ

తే. బరిణతములగు సుందర కరివరముల
వలసినను జారు లావణ్యవతుల వలసి
నను మహాగ్రామములు వలసినను గోర్కి
కెక్కు డమ్మేటి మగని కే నిచ్చువాఁడ.

31 క. మఱియొక్కటి నెప్పెద ని,ద్దఱు కృష్ణులఁ జంపి వారి ధనములు వాకి
త్తటిఁ దద్రథ మిడియేయని, యెటిఁగించిన[1]యతని కిత్తు నేను ముదమునన్

32 వ. అని వలికి శంఖం బొత్తిన దుర్యోధనుం డనుజసహితంబుగాఁ బ్రమోదంబు
నొందె నప్పుడు నిస్సాణాది తూర్యని[1]స్వనంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్లె మన
యోధవరులును వరూధినియు నుబ్బునఁ బేర్చియార్చిన నినదంబులు నింగి
ముట్టె నయ్యెడఁ బ్రహాసభాసురముఖుఁడై మద్రవిభుండు రాధేయున
కిట్లనియె.

33 ఉ. ఎవ్వరు సూపనేల నరు నిప్పుడ కాంచెదు రిత్తవారికిం
గ్రొవ్వున నుజ్జ్వలార్థములు గొండని యీవల దిట్టులిచ్చినఁ
నవ్వు జనంబు మిక్కిలిధనంబులు గల్గినఁ జేయరాదె నీ
కెవ్విధిసైన సద్వ్యయము [1]లెందు నపాత్రపు టీవి యొప్పునే.

---

30 1. బేనిత్తు పట్టు డంబరకును – జ. 2. బెక్కు శ్రవంబులందు – న.బ.వ.స; బెక్కు జవంబులందు – బెక్కు పర్వతులు.

31 1. మేటి మగని కిత్తు ముదమునఁ – ణ త.

32 1. క్వణంబులు – కొన్ని ప్రతులు.

33 1. లింతయపాత్రపు – వ.వీ.ష.

34 వ. అని యంత నిలువక.

35 క. కొలఁది యెఱుంగక కృష్ణులఁ, గలనఁ గెలుతుననియెదీవు గంటిమె సింగం
బుల నెత్తటినై నను నే, పొలమున నేనియును నక్క[1]పోరి గెలువఁగన్.

36 ఉ. అగ్గి సొరం దలంచునటు లర్జును నెక్కటి దాఁకఁ గోర్కి నీ
కెగ్గిది [1]మాను మీపలుకు లెవ్వరుఁ జెప్పఁగ లేరు రూపఱి
న్మగ్గిగ్గఁగ గాలమయ్యెనొకొ నా వచనంబు లొకింత కర్ణము
ల్దగ్గఱనిచ్చి యోధులు బలంబులుఁ దోడుగఁ బోరుటొప్పగున్.

37 ఆ. ఏను ధార్తరాష్ట్రహిత మాచరించుట, కై [1]పెనంగి చెవుల కప్రియంబు
లైన [2]నిన్నిమాటలాడితి నాబుద్ధి, [3]విని దురాగ్రహంబు విడువవలయు.

38 చ. అనవుడు నల్గి సూతసుతుఁ డాతని కిట్లను మద్బలంబు న
మ్మిన నను నిత్తెఱంగునకు మేకొనకుండఁగ మాన్ప వజ్రహ
స్తునకు వశంబుగాదనినఁ జొప్పడునే నినుబోఁటి [1]కాస్తి జె
ప్పిన క్రియఁ జెప్పి నీవు వెఱపించిన [2]నే వెఱపెక్కువాఁడనే.

39 వ. అనుటయు నతని నగ్గలంబు కోపింపం జేయుటకై శల్యుండు మఱియు
నిట్లనియె.

40 తే. ఇప్పు డే నీకు బుద్ధులు సెప్పనేల, నరుఁడు గాండీవ గుణనిక్వణంబు సెలఁగఁ
గదిసి నీమెయి బలుతూపుగములునిగుడఁ, జేసి నిను బుద్ధిమంతునిఁ జేయుఁగాక.

---

35 1. పోరం గెలువఁ – కొన్ని ప్రతులు ; పోతు గెలువఁగ – జ.ణ.శ.శర.ష.సూ.

36 1. మాను మప్పలుకు – ల.వీ.ష.స.

37 1. కడంగి – జ. 2. నిట్టిమాట – ఖ ; నన్న – ల. 3. విను – ఐ.ణ.న.

38 1. కాప్తు చెప్పిన – వీ.స ; వాని చెప్పిన – జ.త.న.వ ; కార్తి జెప్పిన – డ. 2. నేనిక మానువాఁడనే – వీ శ.ష. స; నేనొక వెట్టివాడనే, నేనిక జిక్కువాడనే – అనియు పాఠములు.

41 వ. అని యంతం [1]దనివోక యత-డు.

42 సీ. రోషమహాటోపభీషణహరితోడ సమరంబునకు హరిణము గడంగి
దానధారాభీల దంతావళము[1]తోడ సంగ్రామమునకు శశంబు గడఁగి
చండ స్వభావోగ్ర పుండరీకముతోడ నాజికి సారమేయంబు గడఁగి
దారుణతుండాతిఘోర గృధ్రముతోడఁ గలహంబునకు నురగంబు గడఁగి

ఆ. యడరునట్లుగాదె యస్త్రకళాసము, జ్జ్వలుఁడు పార్థుతోడ [2]సంగరమున
కీవు గడఁగి [3]యడరుచెల్ల రాధేయ నీ,కెట్టిబలము నమ్మ నెందుఁ గలదు.

43 వ. అనియె నివ్విధంబున [1]నధిక్షేపింపంబడి కర్ణుండు గోపించి కెంపారు కన్నుల నాశల్యు నాలోకించి.

44 క. గుణవంతుల గుణములు ని, ర్గుణు డెఱుగమి దెల్ల మీవు గుణహీనుఁడ వీ
గుణ మితనియందుఁ గలదని, గణుతింపఁగ నైపుణంబు గలదే నీకున్.

45 సీ. అర్జును నస్త్ర విద్యా [1]ప్రమాణంబు నా యెఱిఁగిన యంత నీవెఱుఁగ వతని
కొలఁదియువనమాలికొలఁదియుఁగాంచినాకొలఁదియునెఱిఁగివారలమదీయ
దివ్యాస్త్ర బలమునఁ దెగటార్చ నగునని యే నిశ్చయించితి నెట్టు లనినఁ
గదుఁ బెద్దకాలంబు గంధపుష్పాదుల నర్చించు చున్నాఁడ [2]నను[3]దినంబు

ఆ. దొనఁ గరఁబుభక్తి నునిచిననున్నది, యహి[4]మయఁబు దారుణాస్త్ర మింత
యంతయనక యెదిరి నాహుతి గొనుదాన, జిష్ణునోర్తునొండెఁ గృష్ణు నోర్తు.

---

41 1. దనివిసనక - కొన్ని ప్రతులు.

42 1. తోడి - కొన్ని ప్రతులు. 2. సమరమునకు - కొన్ని ప్రతులు. 3 యెదురు చెల్ల - డ.

43 1. నాక్షేపింపంబడి - డ.ణ.న.ల. మున్నగు ప్రతులు.

45 1. ప్రభావంబు - ణ.న.వ ; నైపుణంబునా యెరిగిన - జ. 2. గలంబు (పు) పెక్కు ప్రతులు. * నగ్గలంపు - ఊ.ఒ.బ. 3. శరంబు - ఈ.జ.వ. 4. దీర్తు - కొన్ని ప్రతులు.

46 వ. భార్గవాస్త్రంబున నొక్కనిం బొరివుత్తు నట్లుగాక యాదవ పాండవ నివహంబులోనం గృష్ణార్జునులయందు లక్ష్మీవిజయంబులు సుప్రతిష్ఠితంబులై యుండు నయ్యురువురం బొదివి పెనంగం గనుటకంటె మేలునుం గలదే వానల గరుడకపిధ్వజంబులుఁ జక్రగాండీవంబులు బెండుమానుసులకు భీషణంబులు గాని నాకుఁబరితోషణంబులు వేవురుగోవిందులుఁ బదివేవురు పార్థులుఁ బన్నినంబోరెద నీవు మహోయుద్ధకోవిదుండవు గామిం జేసి వెఱచఱచి కాఱు [1]లఱచెద వక్కడి పశుపాశంబునఁ బ్రబేలెదవో యెఱుంగ నింక నిట్టి మాటలాడి[2]తేని ప్రాణంబుల[3] కొఱయొల్ల వనిపలికి వెండియు.

-: కర్ణుఁడు శల్యునిపైఁ గోపించి యతని దురాచారంబు లుగ్గడించుట :-

సం. 8-27-68

47 సీ. విషుపాప[1]చేశ పుజనితుండ వగునీకు దుర్బుద్ధి గాక సద్బుద్ధి గలదె
క్షత్రియాధమ నీచ కలదు లోకంబున నాబాలగోపాలమైనవాక్య
మతికుటిలుండు సంగతుఁడుగాఁ డేమిటఁ జెలికిఁ గీడొనరించుఁ జెట్టవలుకు
దుష్టాత్మకుఁడు గడుఁ గష్టుఁడు మద్రకుం డనునంతవట్టుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె
ఆ. వానిలేక యెల్లవనితలుఁ బురుషులుఁ, గలయపీకు [2]నెగ్గుగాక యుండు
మున్నుగల్లు పివపఁ జన్నఁబాలై పెరుఁ, గుదురు సెప్పనేల గుణములింక.

48 క. పలువురకుఁ బుట్టి నిచ్చలుఁ, గలుద్రావుచుఁ బెరిఁగి [1]యెట్లు గఱతురు శీలం
బులు నుచితములగు భాషణ,ములు నీ విమ్మాట లుడిగి పొదపొదమనికిన్.

49 చ. మఱియొకఁ డేను జెప్పద నమానుష విక్రమలీల నల్గడం
బఱపియు జంపియుఁ ద్రిపున్నృపాలక సైన్యము రూ పడంచి మై
దొఱఁగుట [1]యొప్పదే తనువు దూఁటులుగాఁ [2]బెఱవారి గెల్పుకో
లుఱ దొకొ నాదుపెం పుడుప నోపుదురే నినుబోఁటు లెమ్మొయిన్.

---

46 1. లాడెవ వక్కడి - కొన్ని పశ్చితులు. 2. తేనిఁ బ్రాణంబుల – వీ. 3. లుకోరనెల్ల - గ.వ ; లొల్లవని – శ.ష.

47 1. జాలి - వ. 2. సిగ్గుగాక - ణ.

48 1. యిట్లు గడుమశ్శీలం / బులుననుచిత భాషణములు / బలుమరుబలుకంగనేల పద పదమనికిఁ - స.

49 1. యొప్పుగాక ననుదూరగబల్కుట పేరువాడియె-జ. 2. గడుపేరువాడికోలురద్ధెత.

50 వ. కినియించి గదం దల వగుల ద్రవేటువడక యూరక తేరు వోని మ్మనవుడు మద్రపతి యతని నవలోకించి.

51 ఆ. హితము సెప్పఁ[1]దగనె యే నీకు నధియును, గాక నీ రథంబు గడపుచుఁడి
కౌరవాధినాథ కార్యార్థి నగు నాకు, నున్నరూపు[2]సెప్పకుండ నగునె.

52 ఉ. సారథి దక్కుఁడై రథి[1]కసారము రథ్యబలంబు నాయుధో
దారత మానముఁ రణవిధంబు నిమిత్తశుభాశుభత్వ ని
ర్ధారణముఁ మదిం గని హితం బెటిఁగించుట నీతి గాన నీ
వీరస[2]మె త్తనోఁ బలికి తేనియుఁ జెప్పుదు సూతనందనా.

53 వ. ఏ నేమితప్పు [1]సేసిన గదం దల వగులవ్రే సెదవు నీ వి ట్లంటివి గదా యని హితోపదేశంబు సేయ మాన నేర్తునే యిది యొకదృష్టాంతంబు వివరించెద వినుము విని నీవు నాచెప్పినట్ల చేసితేనియు మేలు సేయ[2]కుండిన గడుమే లని యిట్లనియె.

54 సీ. అంబుధి[1]లో నొక్క యలఘుతరద్వీపమున ధర్మవ ర్తినాఁ జను నరేంద్రు
పురమున నొకవై శ్యవరుఁడధ్వరాదిసత్కర్మ[2]రు డును శాఁతిదాంతియుతుఁడుఁ
గరుణాపరుఁడు దాననిరతుండు ధనధాన్యశోభియు బహుపుత్రలాభ విలసి
తుండు నై వర్తించు చుండఁగ నిలుసేరె నొకకాకి యతని పుత్త్రకులు దాని

తే. కెంగిళులుపెట్టి కొనియాడ నెలమిఁ బెరిఁగి
[3]క్రొవ్వి కడు మీటి యెట్టి పఱులును దన్నుఁ
బోల వనియెడు దుర్మానమునఁ దృణీక
రించి యది పెక్కు భంగులఁ గ్రీడ సలుపు.

---

51 1. దగుదు యేను నీకదియును – కొన్ని ప్రతులు. 2. సెప్పకుంటఁదగునె – వ ; సెప్పకుండఁ జనునె – శ.ష. .

52 1. కుసారము – డ; కసాథ్యము – వ. 2 మెత్తి – ఆ జ.త.వీ.

53 1. సేసితిగదం – వీ. 2. యకున్నను – డ.త.ద.న.ల.వ.

54 1. లోపల – న.వ. 2 పరుండును దాఁతియుతుడు – ఉ.ఐ.క.ల ; రతుండును దాంతి – త.వ.వ ; నిరతుడును దాంతి – చ.జ.ణ వ. 3. క్రొవ్వుపెంపున నెట్టిపసులును దన్ను – డ.ల.

55 వ. ఇట్లు విహరించుచుండ నొక్కనాఁడు గొన్ని హంసంబులు పతబలంబున సుపర్ణతో [1]సరిసేయం దగునట్టివి సముద్రంబు చేరువఁ జనం గని యా కోమటి కొడుకు లక్కాకంబునకు వానిం జూపి యిట్లనిరి.

56 క. పులుఁగులలో నీ వెక్కుడు, విలసద్గతి నంచ లిట్లు వినువిధిఁ గరం
బెలమిం జని యెడు వీనిం, గలసి పటిచి గెలువవలదె [1]గతులబహులతన్.

57 వ అని తారతమ్యజ్ఞానహీనులగు నయ్యల్పబుద్ధులు సెప్పిన నుచ్చిష్టదర్పి తంబగు నదియును మౌర్ఖ్యంబునం దా నంతటిదాన నని తలంచి వానిదెసకుం జని మనఁబున వీనిలో మేటి యెయ్యదియో యనుచుం జేరి తన చూడ్కికి వచ్చిన యంచం [1]బురుడించి పఱతము రమ్మని పిలిచిన నయ్యంచ లన్నియు నిలిచి బెలుచనవ్వి యవ్వాయసంబున కిట్లనియె.

58 క. మానసపరసి [1]వసింతు మ, హీనబలముఁ జవముఁ బతులెల్లను బొగడం
గానెందుఁ దిరుగుదుము ద, వ్వైనను ఖేదంబు లేదు హంసల మగుటన్.

59 వ. ఇట్టి మాయందును.

60 క. బలశాలియైన వాంసముఁ, బిలిచిథి పురుడించి పాఱ [1]బేలతనమునన్
గలవే యింతకు మును హాం,సలతో బురుడించు వాయసంబులు జగతిన్.

61 సీ. అటుయుఁ గాక మిట్లను హంసములతోడ గతులు నూటొక్కటి గలవు [1]వాన
నొక్కటొక్కట శతయోజనవ్యాప్తి నే మెఱయుదుఁ బొడవుగా [2]మీఁదికెగసి
చనుట యచ్చటనుండి చక్క నేలకుఁ జోడువట్టి డిగ్గుట దూరపాతభంగి
[3]సంగతి పరువడి చారులీలాగతి వక్రయానము వలయక్రమంబు

---

55 1. నొరయు నట్టివి – స.

56 1. గతిబహుగతుల – స.

57 1. నీఱించి, రూపించి – అని పాఠములు.

58 1. జనింతుము – న.

60 1. బేలు తనమున – కొన్ని ప్రతులు ; పెలుచదనమున – ఐ.క.సం.గ.చ.జ ణ.త.ల.

61 1. చాన – కొన్ని ప్రతులు. 2. మింటికెగసి – ఝు. 3. సంగడి – ఉ ణ.ద.న.ల.స.

ఆ. లోనుగాఁగ నెట్టు లైనను మీకోరి, నట్ల పఱచి మేటి[4]యంచ యైన
దాని నిపుడ గెలుతుఁ దక్కటియంచలు, భయమువొందఁ గాకి[5]పదువు వొంగ.

-: కాకము హంసముతో సముద్రముమీఁద బఱచి భంగపడుట :-

సం. 8-28-27

62 వ. అనుటయు విని మున్నాహూతంబైన హంసం బక్కాకంబు నాలోకించి.

63 ఆ. నూఱుగతుల నీవు వాఱు డే నన్నియు, నెఱుఁగఁ బులుగులెల్ల నెట్లువాఱు
నడరి యాకసమున [1]నిడుబాట నట్ల పా, ఱుదము రమ్ము జలధిచదల ననిన.

64 వ. అయ్యెడం గూడిన కాకంబు లపహసించి శతప్రకారగతి యగు దీనితో
నేకయానపర్యవ[1]సానహీన సముత్సాహదోహళి వగు నీ వెట్లు మచ్చరించె
దవు పఱచి భంగపడియెదవుగాక యనుటయు నమ్మరాళం బాగమిం బాసి
పఱవఁదొడంగినం దోన యవ్వాయసంబునుం బఱచె నిట్లు రెండును మున్నీ
టి[2]పై మిన్నుదటిసి పాఱునట్టియెడ.

65 క. రాయంచ మందగతిఁజను, వాయస మతితీవ్రభంగి వలను మెఱసి లీ
లాయితము లొప్ప బహుగమ,నాయాసము నొంది పఱచు నగ్గలికమెయిఁ.

66 ఆ. ఎలమిఁ గడచిపోవుఁ బిలుచుఁగ్రమ్మఱివచ్చి ముక్కు ముక్కుమీఁద మోపు బుట్టు
నేచి తిరుగు నీక లీకలతో [1]రాయు నొరయుఁ జిత్రగతుల మురియు నవ్వు.

67 వ. ఇవ్విధంబునం గాకం బనేకప్రకారపరిసరణచతురంబై సంచరించుటం జూచి
ముదితంబులైన వాయసంబు లధికస్వరంబుల మెఱయుచు హంసంబుల గేలి
గొని నవ్వుచుఁ దరువులపయిం ద్రుళ్ళిత్రుళ్ళి యాడుచు మరాళంబు పరాభ
వంబుఁ బొందెడుఁ జూడుం డని పెద్దయెలుంగునం బలుకుచుండఁ దదీయ
కలకలం బాలించి హంసంబు భరితోత్సాహంబై.

---

4. హంసయైన - వీ.శ.ష. 5. బలము పొంగ – ణ.

63 1. నిడుపాఱు - స.

64 1. సానవైనసముత్సాహ - వీ. 2. మీనంబరచుచుండె - కొన్ని ప్రతులు.

66 1. రాయుఁ జిత్రగతుల మఱియుఁ జీరనవ్వు - వీ.

68 క. పొడవునకు నెగసి యెప్పటి, పడమటిదెస నిగిడి పెలుచఁ బఱచినఁ గూడం
గడురయమునఁ జని యంచం, గడ[1]వంగా కీలకఱచి కాకము పాఱున్.

69 వ. పాటి పాటి డయ్యుటయు నయ్యంచ యుదంచిత త్వరితగమన కళా వైద
గ్ద్యంబు మెఱయఁ బఱచిన[1] బీఱువడి కాకం బాకులాంతరంగంబును వికలాంగంబునై యిట్లని వితర్కించు.

70 క. నేరక తొడరితిఁగాల్కొన, భూరుహములు లతలు[1]గిరులుఁ బొదలేమియు నే
వారయ బహుసత్త్వమయము, వారిధి డిగి సోఁకినపుడ వలయుం బొలియన్.

71 వ. అనుచు దీన మానసంబయి భయంబునం గడంగి డప్పి సొగసి యవశత నంత
కంతకు డిగుచు చున్న యక్కాకిం గనుంగొని కలహంసం బిట్లనియె.

72 ఆ. నీ వనేకగతులు [1]నే ర్తిదియేగతిఁ జనుట చెపుమ వాయసంబ యేను
గడవ నరిగి పిలువఁ గానేల తడసెద, [2]వెఱక లేటి కిట్టు లెడల విడువ.

73 వ. అనియె నట్టియెడ.

74 క. [1]తలకొని జలములు పఱుం,బులు దుండము[2]దోఁక సోఁక బొరిఁబొరి నెగయఁ
బలనుటి మెయిదిగఁబడఁగా, సొలసియెగయలేక వాయసుఁడు వెగడొందెన్.

75 వ. ఇట్లు మున్నీటి నీటిపయిఁ బడి [1]యగ్గలం బగు దురవస్థకు బెగ్గలంబు నొందు
కాకంబు నాలోకించి పలుక నగుం గాక పలికినట్ల యెవ్వరికిఁ జేయఁ దీరుఁ
బని తీరెంగదా యనిన రాయంచకు నక్కాకం బిట్లనియె.

---

68 1. వఁగలేక – వీ; వఁగఁ జనుకినుక నేచికాకము పాఱుఁ – స.

69 1. నఁ బరువిడి – వీ.

70 1. గట్లు – డ.న.ల.

72 1. నేర్చితియేగతి – ఏ.ఐ ;; నేర్చితివేగతి – గ.డ. 2. వింతమాత్రనలయికెట్లుగలిగె – ఈ.న.ప.

74 1. తలరుచు – ఇ.ఊ.వ.శ.ష వీ , తలరుజలంబులు – ద.ల. మున్నగు ప్రతులు.
2. సోకనీక – ఊ ; సోకబారి – క ; సోకిజోకి – ఘ ; జోకజోక – కొన్ని ప్రతులు.

75 1. బెగ్గలంబగు – నగ్గంబగు – వీ శ.ష.

76 క. [1]ఎంగిళులు గుడిచి క్రొవ్వునఁ బొంగిన మెయితోడగర్వము[2]నఁ దిరుగుచునా
కుంగలదె యెందు నెదురు వి,హంగమపతి నైన గెలుతు నని మునుదలఁతున్.

77 క. నాకొలఁది యిప్పు డెటిఁగితి, నీ[1]కరుణా లోకనంబు నిగిడించి శర
ణ్యా కావు నన్ను మగుడం, గాకులలోఁ గలుపఁ [2]దగవు గాదే నీకున్.

78 వ. అని యిత్తెఱంగున.

79 క. ఆకులతఁ బొంది పలుకుచుఁ, గా కాయని చంచుఁ[1]దెఱచి కడు నఱచుచు నీ
రాకరమున మునిఁగెడు న, క్కాకింగని వాంఁ పఁ మ కారుణ్యమునన్.

80 క. వెఱ[1]వునఁ దత్తనువుందన, చరణంబు [2]నిటికి యెత్తి చావుడిపి బల
స్ఫురణంబు మెఱయ వీఁపున, ధరియించుచు వచ్చేఁబక్షితతులు నుతింపఁ.

81 వ. ఇవ్విధంబునం దెచ్చి యెప్పటి [1]నెలవున డించి రాయంచ యక్కాకి దెప్పి
టిన దానితో నచ్చటికాకులు పఁన నింక నిట్టి యవినయంబు లెన్నండును
జేయకుమని పలికి నిజసహచరంబులగు నుదాళంబులుం దానును వలయు
చోటికిఁ జనియె నీవు నా కోమటికొడుకుల యెంగిలికూటం బెరిఁగిన
యక్కాకంబు చందంబునఁ గురుకుమారుల యెంగిళులు గుడిచి క్రొవ్వి
యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు నీకొలఁది యెఱుంగవు దీనం జేటు
వాటిల్లుఁ గాన తేటపడ నెటిఁంగించెద నాకర్ణింపుము.

82 చ. విరటుని గోవులఁ బరల [1]వెల్చి మదంబున నీదు తమ్ముఁడిం
బొరిగొనఁ బార్థుఁడాఁక కెటపోయితి నాఁ డల ఘోషయాత్రలోఁ
గురుపతి డించి క్రీడి కృపకుం దగుపాత్రము నేసి యెక్కుడఁ
సురిఁగితి చెప్పుమా నిజము సూతతనూభవ నాకు నేర్పుడన్.

---

76 1. ఎంగిళ్లు – పెక్కు ప్రతులు. 2. నమెలగుచు – ఈ.చ.త.వ; తిరుగుదు – ణ.

77 1. కారుణ్యామృతంబు వీ.శ.ష. 2. పరముగాదే – కొన్ని ప్రతులు.

79 1. నెఱపగానఱచుచు – వా; దెఱచికడు – వీ.శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.

80 1. వొనరదత్తనువు – కొన్ని ప్రతులు. 2. బట్టియెత్తి – జ.

81 1. బోటన – పెక్కు ప్రతులు.

82 1. వేసి – వ.

83 వ. అని వెండియు.

84 చ. పనివడి జామదగ్న్యుఁడు సభఁ [1]వినిపింపఁడె మీకు నెల్ల న
ర్జును భుజవైభవంబు మధుసూదను పెంపును నాఁడ ద్రోణశాం
తనవులుఁ జెప్పరే బహువిధంబుల వారల గెల్వరామి [2]ముఁ
వినమె యెటింగియుఁ మటియు వీటిఁడి మాట[3]లు వేయునేటికిన్,

85 క. ఒంటిమెయిఁదాఁక నాము, క్కంటికి వశముగునె కృష్ణగాండీవుల ని
ట్లంట యుడిగి తగురథికుల, జంటగొని రణమ్మ సలుపు శత్రులు దలఁకన్.

86 తే. గొంతికొడుకును దేవకికొడుకు మనము
గనియెదము దినకరనిశాకరులుఁబోలె
వెలుఁగ నయ్యెడ ఖద్యోత విలసితంబు
తోడి దగుఁగాక నీ [1]పెంపు దోఁపఁగలదె.

87 వ. అనినవిని కర్ణుండు గమలనాభుని పెంపును బార్థు బలిమియు నెఱుంగక యేనేల వారిఁ దొడరెద నీవెట్లు చెప్పినను దొడరుదుఁ దొడరి వారొండె నే నొండె నగుదు నింతియ నీవు వెడమాటలాడక యుడుగు మనిపలికి యచ్చటి మహీపతులు విన నమ్మద్రపతి కిట్లనియె.

-: కర్ణుఁడు శల్యునితోఁ దనకుఁగలిగిన శాపంబుల తెఱంగు సెప్పుట :-

సం. 8-29-3

88 సీ. తలఁచిన నెదకు సంతాపంబు సేయంగ జాలెడునట్టిని జామదగ్న్య
కోపంబు బ్రాహ్మణ శాపంబు గాక యే సరకుగొందునె ముకహారుఁ [1]గిరీటిఁ
జెప్పెద వినుమస్త్ర శిక్షార్థినై మహేంద్ర నగంబునకు జమదగ్ని సుతునిఁ
గోరిపోయినఁ కృపాంభోరాశియగు నమ్మహాముని కులము నన్నడుగుటయును

---

84 1. వినుతింపడె — శ.ష. మున్నగు ప్రతులు. 2. నాడు మీకు న/ర్జును — వ. 3. మీ వినమి యెటింగియుఁ—పెక్కుప్రతులు. 4. ల బుద్ధి సెప్పెదన్ - పెక్కుప్రతులు.

86 1. సొంపు — కొన్ని ప్రతులు.

88 1. నినరుని - ఆ.

తే. బొంకునకు నోర్చి బ్రహ్మాస్త్రమునకుఁ గాఁగ
బ్రాహ్మణుఁడ ననిచెప్పి తత్పాదభక్తి
గలిగి మెలఁగంగ శిక్షించె నలఘుబాహువి
ధాస్త్రశస్త్రసంవేదిఁగా నతఁడు నన్ను.

89 వ. భార్గవాభిధానంబగు [1]మహాస్త్రంబు లోనుగా ననేక దివ్యాస్త్రంబు లిచ్చుఁ బదంపడి బ్రాహ్మంబగు నస్త్రంబు నొసంగె నొసంగి సమరంబున నాపత్సమయంబున దీనిం బ్రయోగింపుమని యానతిచ్చె మఱునాఁడత్తపోధనసత్తముండు మదీయాంక తలంబున నొఱగి నిద్రించుచుండ నొక్కజంతువు నా [2]క్రిందితొడం దొలిచిన నమ్మహాత్మునకు నిద్రాభంగం బయ్యెడునని కదలకుండితిఁ దదనంతరంబ మేలుకని యతండు నెత్తుట[3]వెల్లువఁగని తత్పరికారం బడిగి యేను జెప్ప విని మద్ధైర్యంబున కచ్చెరువడి నీవు బ్రాహ్మణుండవు గావెవ్వఁడవని యొత్తి యడుగుటయు వెఱచి సూతసుతుండనని చెప్పితిఁ జెప్పునప్పు డక్కోటకంబు నాలో[4]కించిన నది యదృష్టపూర్వ వికృతాకారంబై యుండె నర్జున హితంబుగోరి యింద్రుం డమ్మునీంద్రునకు నన్నుఁ దేటపఱచి యతనిఁ గోపింపఁ జేయువాఁడై కీటతనువు దాల్చి యట్లు సేసెంగానోపు నా సంయమి గోపించి కపటంబున బ్రహ్మాస్త్రంబుఁ బరిగ్రహించి తడి నీకు వలయు కాలంబున దోషమియు మృత్యువాసన్నం బైనం దోచుటయు నాపద మట్టినయెడ భార్గవాస్త్రంబు దోపకుండుటయుం గలిగెడుమని శపించె నిది జామదగ్న్య [5]కోపంబు తెఱంగు బ్రాహ్మణ శాపంబు తెఱంగెటింగించెద నాకర్ణింపుము.

90 సీ. [1]శ్రమమునకై యేను సకలాంబ[2]కములు నెక్కుడు వెస నేయ నయ్యెడకునొక్కయాఁబెయ్య యుటికి నాయజ్ఞానమున నంపతాఁకునఁ [3]గూలుడు దానిఁగలుగు
బ్రాహ్మణుం డధికకోపంబున నిది హోమధేనువత్సం బిట్లు దీని శల్య
నిహతంబుఁ జేసితి నీవు [4]నావచన శల్యంబున నిహతుండ వగుము నీకు

---

89 1. నమ్మవానీ యాస్త్రంబు లోనుగా – కొన్ని ప్రతులు. 2. పెందొడ – ఎ.గ. 3. పెల్లుగని – కొన్ని పోతులు. 4. కించిలి – పెక్కు ప్రతులు. 5. శాపప్రకారంబు – ఆ.ఇ.న.వ.

90 1. శ్రవమునకై యేను .... వివిధాంబకంబు లెక్కిడి – పెక్కు తాళపత్ర పోతులు ; వీరుండనై యేను వివిధాంబకంబు – ఎ.గ. 2. కంబులు / నెక్కుడు వెసనేయునొక్క – చిరుత – ఈ.క.స. 3. గూలినదానికలిగి – కొన్ని ప్రతులు. 4. మద్వచనశల్యంబున – వ.

తే. సమర మేకాగ్రనిర్భరోత్సాహవృత్తి
నడవ నరదంబుచక్రంబు పుడమిఁ గ్రుంగ
వలయు నెవ్వరుమార్కొనిగెలువఁగోరి
శ్రమము సేసెద వతనిచేఁ [5]జావుమీవు.

91 చ. అనుటయు భీతి వేఁడికొని యావులు వేయును [1]నెడ్ల నాఱునూ
ఱును రథముల్ శతంబును మెఱుఁగుల మొత్తమఁ బోనియంగనా
జనశతకంబు దంతిశతసప్తకముం గొని శాంతిఁ బొందవే
యనినను మాన దయ్యె వసుధామరుకోపము తీవ్రరూపమై.

92 వ. మానక యున్న మఱియును.

93 క. నాకుఁ గలసొమ్ము లెల్లను, నీ కిచ్చెద ననుఁ బ్రసాదనిరతకటాక్షా
లోకితుఁ జేయు మనుఁడు నతఁ, డీకాఱులు మానుమన చు నేఁగెం బెలుచన్.

94 వ. [1]ఇట్లరుగుచు నలుకపెంపునం గన్నుల నిప్పులు రాల మఱి కనుంగొని నా పలుకులకు బొంకునుం గలదే నీ కీదుష్కర్మంబు పరలోకంబునకు బాధకంబు గాకుండ నిదియ ప్రాయశ్చిత్తం బయ్యెడుంగాక పొమ్ము సూతనందనా యే నెట్లంటి నట్లగుట దప్ప దరుగు మనియెం గావున నాజామదగ్న్యబ్రాహ్మ ణుల శాపంబులకు వెఱతు సత్యంబ పలికితి నీయున్న రాజులును నాతోడి సుఖదుఃఖంబులకుం [2]గలవారగుటం జేసి కృష్ణార్జునులకు నే వెఱవ నిందఁ యమవరుణకుబేరులు వజ్రదండపాశగదాహస్తులై [3]బెట్టు ముట్టినను బెదర నని యాడుదుఁ దక్కినవారిం జెప్పనేల యిప్పుడు బ్రహ్మాస్త్రంబునుం దోఁచుచున్నది యన్నరుని [4]యున్నెడకు మనరథంబు నడపుము పుడమి జనంబులు మదీయ కోదండపాండిత్యం బొండొరులకుం జెప్పికొని యచ్చెరు వందు చుండునట్లు సేసెద నమ్మేటిమగని మృత్యునివాసంబు నొందించెద.

---

5. నిజము - ఇక.

91 1. నెద్దులా — వి.శ.ష.శర.

94 1. ఇట్లారక యరుగుచు — కొన్ని ప్రతులు. 2. కియ్యకొని వారలగుట — ఇ. 3. బిట్టు ముట్టినను — కొన్ని ప్రతులు. 4. యున్నకడకు — ల. 5. విలాసంబు, నిలయంబు, వాసంబు - అని పాఠములు.

95 సీ. కాండమహోత్తరంగముల వైరుల ముంచు విజయాంబుధాశికి వేల నగుదు
బాణరశ్ములఁ బరిపంథులఁ బొదివెడు నర్జునాదిత్యునకభ్ర మగుదు
ఏశి[1]ఖోగ్రశిఖల విద్విషుం[2]నేర్చు కిరీటిఘోరదావాగ్ని కాసార మగుదుఁ
బ్రబలవేగమున నరాతులఁ గూల్చు పార్థాతివాయువునకు నచల మగుదు

తే విల్లువట్టెడువారికి నెల్ల నెక్కు,డనఁగ [3]నెగడిన గాండీవి నాహవమునఁ
దొడరఁ బ్రాణంబు[4]లకు నాసపడు,లఘుప్రకారులకు వచ్చునే నాకుఁగాక శల్య.

96 వ. అని పలికిన విని యమ్మద్రపతి వీనియంతరంగంబు [1]గలంగెఁ దానర్జును[2]చేతం
జచ్చుట నిర్ణయించె నెట్లనిన నిట్టి యప్పుడు జనులు దనమీఁదం జాలిమివెట్ట
కుండుటకుఁ గాదె జామదగ్న్య బ్రాహ్మణులశాపంబులు భూపాలురు విన
నుగ్గడించె నిక్కలంకయే నీరజ్జులానికి నర్జును గుణవిశేషంబు లెఱింగించి
మదం బడంచిన కతంబునం గలిగెఁ గొంతేయాగ్రజునకు నాయిచ్చినవరంబు
సఫలంబయ్యెనని మనంబునం దలంచి సంతోషించె మనుజేశ్వర వినుమా
శల్యుండు సెప్పిన యాభ్యానంబునం జిత్తం [3]బెరియు చునికిం జేసి యాసూత
నందనుం డతనితో గనలుచు మఱియు నిటనియె.

—: కర్ణుఁడు హంస కాకీయోపాఖ్యానము విని కోపించి శల్యుని దూఱుట :—

సం. 8-30-3

97 క. దృష్టాంతము సెప్పెదనని, కష్టాత్మనీవు నన్నుఁగాకము నరు ను
త్కృష్ట మరాళము గాఁగ ని,కృష్టంపుఁ గథఁ జెప్పి తిది సఖిత్వము తెలుఁగే.

98 ఆ. నీచులకు బలంబు నెట్టన పరుసని, కాలు లఱచు చున్కి గాన యిట్లు
వలికి తింతఁ[1]జేసి భయ మయ్యెనే నాకు, నట్టిమాటలింక నాడ కుడుగు.

---

95 1. భాగ్నిశిఖల - అ.ఝు ల. 2. నొంచు, నోర్చు – అని పాఠములు. 3. నెగడెడు (డి) – వ. 4. దీపనియెడులఘు – అ.ఆ.ఝు.డ.ల.

96 1. గలంగెఁదాన - వీ.శ.ష. మున్నగు ప్రతులు 2. చేతనొచ్చుటయుజచ్చుటయు - ల. మున్నగు ప్రతులు. 3. బురిమూడుచునికి – ఈ.ట్ జ ణ త.న.వ.

98 1. లోన - క.ఖ.

99 క. అడిగితినే నిను నాక,వ్వడిభుజబల మెట్టిదని యవారణ నీ వి
ప్పుడు నృపులెల్లను విన వా, విడిచి పొగడె దిట్లు వందివిధమున నతనిన్.

100 చ. అని మొన శత్రులం బొగడు టారయ మూర్ఛతగాదె యిట్టి దు
ర్జనుల సహింతురే పెలుచఁ జంపక సైరణ సేయుకాల మై
నినుఁ దెగఁ జూడనైతి ధరణీపతి [1]కయ్యముపై భరంబునఁ
గొనకొని సూతకృత్యమునకుం దగఁ బంచినవాఁడు గావునన్.

101 వ. అని వెండియు.

102 తే. అకుటిలుం డగు నాకు నత్యంతకుటిల
వృత్తి సహితంబు సేసెద విత్తెఱంగు
మిత్రవంచన మారయ మైత్రి సప్త
పదకృతోద్భూతి యనియెడు పలుకు [1]వినవె.

103 క. జనులెట్టిది మిత్ర[1]విధం,బని చెప్పుదు రట్టిచంద మఖిలము దుర్యో
ధనునందుఁ గలదు నాయెడ, మన మూఁడియుండు నా కమందపీతిన్.

104 క. జను లెట్టిది శత్రు[1]విధం, బని చెప్పుదు రట్టిచంద మారయఁగా దు
[2]ర్జనుఁడవగు నీకు నాయెడ, వినుము కలిగె దీన మనసు విచ్చెం గుటిలా.

105 ఉ. కావున నీకు నప్రియముఁ గౌర[3]రాజునకుం బ్రియంబు[2]నుం
గా విధి సెచ్చ శాహబలగర్వ మఖర్వము గాఁగ లక్ష్మికిం
జేవయుఁ గీర్తి [2]కున్నత విజృంభణముం గలుగఁ ముకుందగాం
డీవులఁ దాఁకి గెల్చెదఁ గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁగన్.

---

100 1. కయ్యపునాదరంబునన్ – ణ ; కయ్యపువైభవంబునన్ ; కార్యపువైభవంబునన్ అనియు పాఠములు.

102 1. వినమె – కొన్ని ప్రతులు.

103 1. పథంబని – ఏ.

104 1. పథంబని – ఏ. 2. ర్జనితుడగు – శ.ష.

105 1. నాథునకుం – వ. 2. గా/దావిధిమెచ్చ .... బలవర్పమఖర్వ – అ.ఆ.ల. 2. కిన్నవ విజృంభణము – పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు.

106 వ. అని పలికి మఱియును.

107 తే. భండనంబునఁ బార్థుచేఁ బడకనేఁడు, మేలుచే యైతినేనియు మృత్యువునకు
నెన్నఁడును నగపడ నాకు నివ్విధంబు,సఁదియములేక చిత్తంబునందుఁదోఁచె.

108 చ. వినుత మహాస్త్రముల్ వఱపి విక్రమసంపద నాకుఁజూపు న
ర్జునుభుజలీల కోర్చెద వసుంధరఁ జక్రము గ్రుంగి నారథం
బునకు [1]నవార్యమై యెడరు పుట్టక తక్కిన శల్య చూడుపిం
నను విశిఖావలీవిలసనంబున నాతని యేపు మాపెదన్.

109 వ. నీకు వెఱసింప నయ్యెడుకొలంది [1]వారిని వెఱపింపుము కర్ణుండు విక్రమం
బునకుం గీర్తికి నాస్పదం బగుటకు జనియించినవాఁడు గాని భయంబు
గొనుటకుం గాదు కురుపతి[2]సన్నిధి నీవు సారథ్యంబునకుం బూనుచుండి పల్కి
కొన్న బాసకతంబున బ్రదికిపోయి తనిన విని శల్యుం [3]డీయనర్థప్రలాపంబు
లం బ్రయోజనంబేమి వినుము కర్ణ కరులు వేవుర నం గిరీటిని గెలువంజాలు
దురే యనుటయు నతఁడు గినుక నెఱ్ఱనైన కన్నులం గవతోడి నవ్వు నవ్వుచు
నిట్లను ధృతరాష్ట్రమహీపతి సన్నిధి నుత్తమద్విజుల గోష్ఠి నఖిల దేశాచార
విదుండై నవృద్ధబ్రాహ్మణుండు సెప్పవింటి బాహ్లీక దేశంబున [4]వారుగోమాం
సంబు నంజికొని మద్యపానంబు సేసి [5]నగ్నులై యసంగత దురాలాపంబు
లాడుచుఁ దిరుగుదు రని తొడంగి యనేకప్రకారంబుల బాహ్లీకదేశనిందోప
న్యాసంబు సేసె నట్టి బాహ్లీకుల కొడయుండవు తత్కృతంబు లగు పుణ్యపా
పంబుల నాఅవపాలు నిన్నుం [6]జేరు నట్లుం గాక వారి యనాచారంబులు
వారింపమిం జేసి యాకల్మషంబు లెల్లను నిన్నుం బొందు బాహ్లీకులకంటెను
మద్రదేశ[7]జాతు లవినీతు లని యార్యులు సెప్పుదురు ని న్నేమి సెప్పంగల
దింతవట్టు నెటింగి నాలుక యడంచి యుండు మనవుఁడు నమ్మద్రేశ్వరుండు.

---

108 1. సపాయమై యెడరు – అ ఆ.ఇ. మున్నగు ప్రతులు.

109 1. వారి వెఱపింపుము – కొన్ని ప్రతులు ; వారిన వెఱపింపుము – వ. 2. సన్నిధి యగుటను నీవు – కొన్ని ప్రతులు. 3. డీయార్తపులాపంబులు – కొన్ని ప్రతులు. 4. బువారు – పెక్కు ప్రతులు. 5. యజ్ఞులై – ఈ.ఉ.ద.న.వ ; మత్తులై – ఉ. 6. జెందు – కొన్ని ప్రతులు. 7. రాజులు – ఉ. ఉ ణ.ద.

110 క. లావులు రథాతిరథసం, ఖ్యావేళం దెలియఁజెప్పెఁగా, దే భీష్మో
డావచనమ్ములు మనమున, భావింపుము క్రోధమేల బలియుఁడ నీకున్.

111 తే. విడుతు రాప్తుల బాధుల వెలలుగన్న, నమ్ముదురు కులకాంతల నంగదేశ
జనితు లగువారు విభుఁడ వజ్జనుల[1]కిట్టు, లేలొకో నొడ్డచరితంబు లెన్న నీకు.

112 క. పరదోషము సెప్పఁగ నే, ర్తురు గా కాత్మీయమైన దోషంబు మదిం
బరికింపఁగ నధములునే, ర్తురె తలఁపక యంటి వలుకతో నుండకుమీ.

113 వ. అని యుల్లసం బాడి మటియును.

114 ఆ. సకలదేశములను [1]సన్మార్గవర్తులుఁ, గలరు దుష్టమతియుఁ గలిగి యుండు
మది నెఱుంగ నేర్చుమధ్యస్థు ల[2]దియును, నదియు నుగ్గడింతు రెదురు మెచ్చ.

115 వ. ఒకదేశంబు డాఁ[1]గీడయగుట కలుగునే యట్లుంగాక సదాచారదురాచారం
బులు దైవం బెటింగెడు నీ[2] వనాత్మజ్ఞుండ వూరకుండు మనియె నట్లయ్యీరు
వురు వివాదంబుసేయుట యూలించి చేరి కారవపతి సభాభావం బుపన్యసించి
[3]రాధేయు [4]రాజత్వగౌరవంబు గొనియాడి మద్రవిభుని వారించిన నాసూత
నందనుండు నగుచు శల్యు నుద్దేశించి [5]పొదపొద రథమ్ము పోనిమ్ము పోని
మ్మని పలికె నట్లరిగి శల్యుండు సస్మితుం డగుచు వెండియు నర్జును [6]నుగ్గ
డించి కృష్ణుండు సారథియును గాండీవంబు సాధనంబునునై యప్రతిహత
మనోరథుం డగు నారథికుతోడం బెనంగ [7]నోపితేని నీవ మాకెల్లను[8] రాజ
వమ్మేటిమగని యరదంబు మనమొగ్గరంబు సొచ్చి చిక్కువఱుచుట గలుగునని
యెఱుంగ నయ్యెడు మన మేమఱక యుండవలయు నీతోఁచు దుర్మిత్తంబు లనుసంధింపుము.

---

111 1. కెల్లనొడ్డ చరితంబు లెన్న నీ కుచితమగునె – వీస.

114 1. న్మానవ్యవర్తులీఁగలరు – ల; న్మార్గవర్తుల్ – అ.ఐ.ఒ.ఝు. 2. లెల్లెడ – ఎ.ణ.వ.

115 1. గీడగుట – పెక్కు ప్రతులు. 2. నీవు సూ తాత్మజుండవు – కొన్ని ప్రతులు. 3. ధేయును పరాజ్ఞత్వంబు – ఒ.క.ఖ.ల. 4. సభత్వ – ఇ. 5. పదపద – ఆ.ఉ.డ. ణ.త.చ. 6. నగ్గించి – పెక్కు ప్రతులు. 7. నోపుదేని – వీ.శ.ష. 8. నుయువ రాజువు – ఆ ఏ.ఝు.ల.

-: శల్యుఁడు గర్ణునితో నప్పుడు దోఁచు నుత్పాతంబులు సెప్పుట :-

సం. 8-31-38

116 క. [1]వఱుళులు మవచేరువఁ బె, ల్లఱచుట బెట్టెదురు గాలియడరుట గ్రద్దల్ తఱచయి యాడుట వికృతపు, టఱపులతో రేఁగి కాకు [2]లఱచుట గంచే.

117 వ. [1]అని వెండియు.

118 ఆ. సిడము[1]కామ సూడు వడఁకెడు మనతేరి, చుట్టుమెఱయఁ గట్టినట్టి చిఱుత పడగలందుఁ గంచె వెడలెడు మంట లు,గ్రంబుగాఁగ నోపు రణము నేఁడు.

119 వ. అనియె నప్పుడు రాధేయుండు ధృష్ట[1]ద్యుమ్నాభిరక్షితం బయిన ధర్మ తనయవ్యూహంబు గనుఁగొని రథికవరులం దగిన యెడల నమర్చి తన మోహరం[2]బాయితంబు సేసికొని యురవడింప నమ్మహీపతి యట్లొత్తి యాలోకించి.

120 ఉ. అల్లదె యర్జున ధ్వజవిహారము గానఁగ నయ్యెడుం గపీం
ద్రోల్లసనంబునఁ మెఱసి యుద్భటు లైన త్రిగర్తు లేపు శో
భిల్లఁగ వారె యన్నరుని బెట్టుగఁ దాఁకి రతండు నంప పె
న్వెల్లి [1]నిగిడ్చి ముంచె నదె నింగి గణధ్వని వొంగ వారలన్.

121 ఆ. అనిన గర్ణుఁ డిట్టులనియె సంశప్తక, బలముచేతఁ బొదువఁబడి కిరీటి
మేఘపిహితుఁ డైన మిహిరునిచాడ్పున, వాఁడి లేక యున్న వాఁడు గంచె.

122 వ. అనుటయు శల్యుఁడు.

---

116 1. వఱుళులు – అ.ఆ.ఈ.ఒ వ. 2. లాడుట – వి.శ ష. మున్నగు ప్రతులు.

117 1. ఈ వచనము కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

118 1. కర్ణసూడు – వ.

119 1. ద్యుమ్నాది – ఖ.జ.ల. 2. బుమహితంబు – అ.ఆ.ఒ.ఝు.ల.

120 1. నిగుడ్చి – పెక్కు ప్రతులు.

123 చ [1]వరుణుఁడు నీళ్ళచేఁ జెడునె వాయుసఖుండు మహోంధ నోత్కర
స్ఫురణ నడంగునే నరుఁడు పోరుల [2]నేపఱు చేల కల్గు నె
వ్వరికిని వానిఁ గీడ్పఱుప వచ్చునె గాలిఁ బరాభవింపఁగా
దొర[3]కొనినం జలంబుమెయిఁ దోయధి యంతయుఁ ద్రావ వచ్చినన్.

124 ఆ. దేవతలకునైన దేవేంద్రపుత్రుని, నాహవమున గెలువ నలి గాదు
మనము గెలుతు [1]మిట్టిమాట లాతనిఁ జేరఁ. జనక యాడి దీన సంతసింపు.

125 ఉ. మేరువువోలె నొప్పిన సమీరణపుత్రునిపేర్మియుఁ మహో
దారుఁడు ధర్మనందను నుదాత్తతయుఁ విజయానుజన్మ లే
పారఁగ నున్న సొంపును నహంకృతి యేర్పడ ద్రౌపదీసుతు
ల్వీగల మిఱ్ఱి పొల్పెసఁగు[1]లీలయుఁ జూడుము సూతనందనా.

126 వ. పాండవులు ధర్మపరు లెవ్వలన ధర్మంబు గలుగు నవ్వలనికి జయంబు గలు
గుట దవ్వ దను సమయంబున సంశప్తక కులంబుం గనుంగొని మన సైన్యం
బును నవ్యసాచిం జూచి వారిసేనయును గడంగి యొండొంటితోఁ దాఁకిన
గంగాయమునల [1]సంపాతంబుచందంబు దోఁచె నట్టియెడం గురురాజు
రాధేయుని మద్రరాజుం డగురాజులను సాదరావలోకనంబున సంభావించి
యిట్లనియె.

127 ఆ. ఎద్ది ప్రియము సేయు నేపారుశూరుల
చిత్తములకు నది యుదాత్తభంగి
నొదవె మీకు బాహుమదమునఁ గొనియాడుఁ
దుగ్ర శౌర్యమహిమ యుల్లసిల్ల.

128 క. బలుపెసఁగఁ బాండుపుత్రుల, బొలియించిన నతులరాజ్య భోగంబును వా
రలచేతం బొలిసిన ను,జ్జ్వలనాకసుఖంబు గలుగు వ్రాలుఁడు పోరన్.

---

123 1. ఈపద్యము 'వ' ప్రతిలో లేదు. 2. నేమరుచేలగల్గు – ఖ జ. 3. కొనునేచలంబు.... వచ్చునే – వీ స.

124 1. మనెడి – కొన్ని ప్రతులు.

125 1. పీకయు – వ.

126 1. బలంబులంగనుంగొని – వీ.శ.ష. 2. సంవాదము – కొన్ని ప్రతులు.

129 వ. అనిన వార లందఱు నుబ్బి సింహా నాదంబులు సేయఁ దూర్యనినదంబులు సెలంగ సైన్యంబులు సంతసంబునం బొదలె నప్పు డశ్వత్థామ రథికజనంబుల మనంబులం బ్రమదం బెసంగ నిట్లనియె.

130 క. ఆయుధము విడిచి యుండ.గ, సాయకగురు మీరు సూడఁ జంపినకష్టో
పాయుని ధృష్టద్యుమ్నుని,మాయించియ కాని [1]తొడినమఱు వే నూర్వన్.

131 క. కడువడి వడముడియును గ,వ్వడియు నతనిఁ గావఁ బూని వచ్చిరయేనిం
[1]జెడుతఱు మచ్చాపంబున. వెడలు వివిధవిశిఖశిఖల వేఁడిమిచేతన్.

132 చ. అన విని యవ్వరిష్ఠ రథికావలి పెల్లుగఁ గాండపుత్రయో
ధనులపయిన్ వెసం గవియు దర్పము వార లుదగ్రవృత్తి మా
ర్కొనిన మహోగ్రభంగియును ఘోరపులీలల విస్మయం బొన
ర్చె ననిమిషాంతరంగములఁ జెల్లె రణంబు నుదీర్ణ రౌద్రమై.

133 క. జనసంక్షయంబు పె ల్లే, మనవచ్చుం బ్రళయకాల మయ్యెనొ కా కెం
దును నిట్టివి గలవె యని, మనమునఁ దలపోయ వలసె ముబోఁటులకున్

134 వ. అట్టియెడ.

135 ఉ. ప్రీతియెలర్ప వీరుల వరించుటకుం జనుదెంచి యప్సరో
వ్రాతము గంధపుష్పపరివర్షణకేళి యొనర్ప సౌరభం
బాతటి సంచరించు [1]లలితానిలుఁ డెక్కుడు నేసి [2]వీచె సం
జాతనవీనఘర్మ[3]జలజాలకసైనికలాలనీయుఁడై.

136 ఉ. ఆసమయంబునం గురుకులాగ్రణి భీమునిఁ దాఁకె వైరిసం
త్రాసమత్తవారణకదంబసముద్భటుఁ డై యతండునుం
జేసె రణంబు దత్పరిబలసేన దలంకెడునట్లుగా సము
ద్భాసితదుర్ని[1]వార్యబహుబాణ[2]విసారణదారుణోద్ధతిన్.

---

130 1. యొడలిమరువు – వ శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

131 1. బగుదురు – పెక్కు ప్రతులు.

135 1. మలయానిలుడు – ఇ.ఈ.ఊ.ఎ.ఏ.ఐ గ.వ. 2. యిచ్చె – కొన్ని ప్రతులు. 3. కణ జాల – వీ ద.శ.ష.

136 1. వారబహు - పెక్కు ప్రతులు. 2. విహారణ - ఇ.ఈ.ఉ.ద.న.వ.శ.ష ; విదారణ – క జ.డ.త వ.

137 క. పదపడి రాధేయుం డు,న్మదవృత్తిం గవిసె గుణ నినాదంబును బె
ట్టిదమగు రథనిస్వనముం, జదల నిగుడఁ బాండవాగ్రజన్మ్ముని దెసకున్.

138 వ. ఇట్లు గవిసిన మన సై నికు లిట్లని రివ్వధంబున ధర్మనందనుం గదియ నడరిన
నరుండు వచ్చి యడ్డంబు సొచ్చునపుడు.

139 చ. నరునకు సూతసూతికి రణంబగు నేఁ డతి ఘోరభంగి నం
దరయ నితండు గీ టడఁచు నాతని నన్నటు లున్నవాఁడు దు
ర్భరరిపుబాధ దక్కి కురురాజు సుఖత్వముఁ బొందు నిప్డు రం
డరదము సేరి [1]యీతని మహాస్త్రవిలాసము సూత మేర్పడన్.

140 క. గెలు పెల్లభంగి నితనికిఁ
గలుగునను [1]తలంపు వుట్టఁ గా[2] నిపుడు మనం
బుల జనియించు మనోరథ
ములవడుట[3]యుఁ బోర నెఱుఁగ నయ్యెడు నదియున్.

141 వ. అనుచుఁ గూడుకొని రథకరితురగ సమ్మర్దనిర్దళితభూభాగంబుగా నుఱవ
డింప రాధేయుం [1]డరిభీషణంబగు [2]రథంబున.

142 తే. మిగిలి యప్పాండవాగ్రజు మగఁటిమియును
[1]జలముఁ గోల్పుచ్చి తూలఁ బోఁ బలికి మెఱసె
నధిప యతనికి వీఁకమై నడ్డపడఁగఁ
గడఁగు నద్దెస యోధుల గర్వ మడఁచి.

---

139 1. యిద్దరి మహాస్త్ర – ఒ.క.ఖ.వ.

140 1. విధంబుదోఁచెఁగతమిపుడు – శ.ష. 2. యొఁపోరనెఱుఁగనయ్యెడునదియు – శ.ష.

141 1. డరిభీజణంబగు – అ.ఇ.ఊ.క.వ. మున్నగు ప్రతులు; డడరిభీషణంబగు – ఆ.ఈ. ఒ.ఌ. మున్నగు ప్రతులు. 2. రణంబున – అ ఆ.ఇ.ఈ. మున్నగు ప్రతులు.

142 1. బలము – కొన్ని ప్రతులు.

* -: కర్ణుఁడు ధర్మజుపైఁ గవిసి విజృంభించుట :-

సం. 8–31–5

143 వ. అనిన విని సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియెఁ గర్ణుండు [1]దన మొన యెట్లాయితంబు సేసెఁ గౌంతేయముఖ్యసైన్యసన్నాహం బెట్టి దతం డతనిం బొదివిన యప్పుడు గవ్వడి యెవ్వలన నుండె నవ్వీరుం డన్నకడ నున్న నా సూతనందనున కట్లు సేయ వశంబగునే వాసవుండు సకలసురగణంబులతోఁ బన్ని యన్నరుసిపై వచ్చి ఖాండవంబు గాల్పకుండఁ గావం జాలనే [2]బ్రదుకున కాసపడు మగల కతని మార్కొనవచ్చునే రాధేయునకు వచ్చుంగాక యనుటయు.

144 తే. ఇట్టు లను సంజయుం డమ్మహీశ్వరునకు
నంగపతిమోహరంబు తెఱంగు ధర్మ
సుతునియొడ్డునిధంబు నర్జునుఁడు వారి
పోరునెడ లేమియును మీఁది పోరువినుము.

145 వ. కృపాచార్యుండును గృతవర్మయు మాగధులు వలపట శకునియు నులూకుండును గుల్లపు[1]దడంబులతో వారికెలనను సంశప్తకగణం బిరువది నాలుగువేలు రథికముఖ్యులగ్గలిక నుల్లసిల్లి దాపటను నీకొడుకులందుఁ గొందఱు కాంభోజశకయవనసైన్యసమేతంబుగా వారియవులను బహు బల భాసితుండై దుశ్శాసనుండు వెనుకనుం గతిపయసోదరపరివృతుండై కురురాజు పిఱుందను నశ్వత్థామప్రముఖయోధులు గరినికరకృత సన్నాహులై యన్నరపతి నియోగింప నతనిపజ్జ నిలువ నిజపుత్రులుఁ దనచుట్టునుఁగదిసి యెసక మెసఁగు బర[2]శంబున మెఱయ సూతనూనుండు సేనాముఖంబునకుం దిలకంబై నిలిచి పొలిచె నట్లు మోహరించి మద[3]కల మాతంగంబుల తఱచుకతంబున [4]మొయిళ్ల మొత్తంబుల కైవడిం గాఱు కొను నమ్మొన నురవడి నడిపించు నాకర్ణునిం గనుఁగొని కౌంతేయాగ్ర జుండు గాండీవి రావించి యిట్లనియె.

---

* ఈ కథాసందర్భమున భండార్కరు ప్రతియందున్న క్రమమునకును తిక్కనసోమ యాజి అనుసరించిన క్రమమునకును భేదము కాన్పించుచున్నది. తిక్కన కథన పద్ధతి కుంభకోణప్రతిక్రమమును సన్నిహితముగా ననుసరించినట్లున్నది.

143 1. మనమొన – త.వ. 2. బ్రతుకు – పెద్ద ప్రతులు.

145 1. దళంబులును – పెక్కుప్రతులు 2. సంబుస – కొన్ని ప్రతులు. 3. గళన్మాతం గంబుల – ఱు. 4. మొగుళ్ళ – పెక్కు ప్రతులు.

146 ఉ. సూతతనూజు మోహరము సూచితె యెంతయు [1]గట్టియై సము
ద్యోతితభంగిఁ దోఁచె నది యుక్కునఁ బైవడి యిబ్బలంబు ని
ర్ధూతముసేయకుండఁగ నెదుర్కొని యెమ్మెయి నిల్వరింత ము
న్నీతి విధింపుమా బలుపు నేర్పును దజ్జులు [2]పిచ్చలింపఁగన్.

147 వ. అనుటయు సంక్రందన నందనుండు.

148 తే. సారవంతమై కర్ణుని సైన్య మురవ
ణించుఁ గా కేమి దీనికి నృపవరేణ్య
పూనిచేయంగవలయుఁ బ్రధానకార్య
మతని [1]సమయించుటయ నాకు [2]నది భరంబె.

149 వ. అనినవిని యమ్మనుజపతి యతని కిట్లను నట్లేని నీవు రాధేయుని గెలు
వుము భీమసేనుండు సుయోధనుని నకులుఁడు వృషసేనుని సహదేపుండు
సౌబలుని శతానీకుండు దుశ్శాసనుని సాత్యకి కృతవర్మను ధృష్టద్యుమ్నుండు
ద్రోణపుత్రుని ద్రౌపదేయులు శిఖండియుం దారును దక్కటిధార్త
రాష్ట్రులం తలపడువా రేను కృపాచార్యునితోడం బెనంగెద ననుటయు
నట్లకాక యని యతండు మున్ను దన[1]నిలిచిన [2]నెలవునకుం జనునెడ
నయ్యుధిష్ఠిరు పనుపుతెఱంగు వారలందఱకు నెఱింగించె నతఁడు వల
పటివలన సైన్యాగ్రవర్తి నకయ్యును భీకోదరుండు వామపార్శ్వ
[3]వర్తియుయ్యును శైనేయద్రౌపదేయసమేతంబుగా నప్పాండవాగ్ర
జుండు మధ్యభాగస్థుడయ్యు నున్న యమ్మోహరం బాసూతనందను
మొన యురవడి సరకుగొనక మార్కొనియె ననవుడు నాంబికేయుండు,

150 మ. నరుఁ డమ్మ్రి విని వచ్చె నన్నరునకు స్సంశప్తకశ్రేణికి
న్దర [1]మత్యుద్భటభంగిఁ జెల్లుటయు ము న్నూచించి తీ వయ్యుధి
ష్ఠిరునిం గర్ణుఁడు దాఁకి యోర్చె ననియుం జెప్పంగ వింటిన్ రణం
బరయం బిత్రము సెప్పు మత్తెఱఁగు సుస్పష్టంబుగా సంజయా.

---

146 1. సూటియై - వ. 2. నిచ్చమెచ్చగన్ - చ.

148 1. మాయించుటయ – ద. 2 నభిమతంబు - ఱ.

149 1. విడిచివచ్చిన-ఔ. 2. యెడకుం - కొన్ని ప్రతులు. 3. గతుడయ్యు-పెక్కుపుస్తకములు.

150 1. త్యద్భుత – కొన్ని పుస్తకములు.

151 వ. అని యడిగిన [1]సంజయుం డమ్మానవపతి కిట్లను నట్లు ధర్మజుండు [2]సెప్పె
కాని యయ్యిరువాఁగుం గదిపినప్పు డన్నియమంబు నడవక కయ్యంపు
[3]పౌచిత్యంబున నొండుదెఱఁగు సెల్లె నది యెటిఁగించెద నవధరింపు మవ్వి
ధంబున మొనలు రెండును నొండొంటిం దార్కొను సమయంబున సవ్య
సాచి గర్ణునడచు చక్కటికి [4]నడరం గడంగినఁ బ్రాలు కపికేతనంబు గనుం
గొని తెంపుపెంపునఁ బొంపిరివోవుచుఁ బ్రిగర్తాది సంశప్తకులు సరభ
సంబుగా నడ్డపడి పైకొని తటిమి పొంగినపయోనిధిం బోలిన నబ్బలి
యుండు సెలియలికట్టంబోలి నిలువరించి మాతంగప్రముఖ సేనాంగ
సకలాంగశకలంబుల నిలాతలంబు గప్పుచుండ నొండొండ వేర్చి యాబలం
బాబలమర్దననందను నరదంబు ముంచినొనిన సవ్వీరుండు విజృంభిత విక్ర
ముండై బడబాగ్ని కీలాకలాపంబుచందం బగు సాయకనికాయంబు నిగి
డించుచు నెక్కుడు మదంబున నమ్మాఁకలం [5]బ్రెక్కొనుచుండఁ దత్ప్రకా
రంబాలోకించి రాధేయునకు శల్యుం డిట్లనియె.

152 ఉ. అల్లదె యర్జునధ్వజవిహారము గానఁగ నయ్యెడుం గపిం
ద్రోల్లసనంబునన్ మెఱసి యుద్భటులైన త్రిగర్తు లేపు శో
భిల్లఁగ వారె యన్నరుని బెట్టుగఁదాఁకి రతండు నంప పె
న్వెల్లి [1]నిగిడ్చి ముంచె నదె నింగి గుణధ్వని వొంగ వారలన్.

153 వ. అని చెప్పిచూపెఁ బదంపడి భారద్వాజపుత్రుని [1]బరవసంపుమాటల
నాటోపంబు మిగిలి మనరథికులు గవిసిన దారుణరణం బయ్యె నని
యాకర్ణించి తది యేర్పడ వినుము వివరించెద.

---

151 1. సూతనందనుడు, సూతసూనుండు – అనియు పాఠములు. 2. సెప్పుటయుకాని – సెక్కుపఱితులు. 3. విధంబొండు తెరంగు సెల్ల – కొన్ని పఱితులు. 4. నడరంగ డంగిన – కొన్ని ప్రతులు. 5. దెరల్చుచుండ – ఈ ణ త ; సెదుర్కొనుచుండ – ఏ.

152 1. నిగుడ్చి – సెక్కు ప్రతులు.

153 1. బవరంపుమాటల – కొన్ని ప్రతులు.

154 సీ. కృపుఁడు సౌబలుఁడును గృతవర్మయును నలిఁ
జెలఁగుమూఁ కలతోడ బెలుచఁగవిసి
కాశ [1]కైకయ మాత్స్య [2]కోసల పాండ్యాది
బలములఁ దాఁకి రగ్గలిక మెఱయ
నారెండు వాగుల నాయుధంబులయెఱ
మంటలుఁ బొళ్గును మింటఁ బుడమిఁ
బూడ నక్కజముగ శోణితధారలు
ప్రచురధూళి[3]తిమిరముల నడఁప

తే. భగ్నరథములు నిపతితేభములు నిహత
హయములును మృతభటులును రయమునకు వి
ఘాత మొనరింప నున్మద గమనభంగు
లందు [4]వెరవులు మెఱయఁ బోరాడి రధిప.

155 వ. ఆలోన.

-: కర్ణుఁడు పాంచాలకుమారుల ననేకులం జంపుట :-

సం. 8–43 (కుంభ)

156 ఉ. మేలిమదావళంబులును మేటిహయంబులుఁ [1]దమ్మిపిండు నా
భీతఁ జుట్టిరాఁగ రథబృందముతోఁ గురురాజు కర్ణు దో
ర్లీలకుఁ దోడ్పడం గ[2]డఁగె రేణువుదీర్ణముగా నతండు పాం
చాల బలంబుపై నడరె శౌర్య సముద్భట సాహవీర్యుఁడై.

---

154 1. కేకయ – పెకు– తాళపత్ర ప్రతులు. 2. కాశ్మీర – ఎ.గ. 3. తమఃపటల మణప – ణ.వ. 4. వెరవులు మెఱయ – వీ.శ.ష ; బలు వెరవొలయ – వా.

156 1. గాల్బలంబు – క.ఖ ఘ. 2. రథరేణువు – త.

157 వ. అబ్బలంబునకు భాసట[1]యై చేదిసై న్యంబును బెనఁ[2]బ్రాపై పాండవా
నీకంబునుం దటిమినఁ బెఱిగిన దర్పంబునం బ్రదీప్తుం డయి యక్కర్ణుం
డాగట్టిమూఁ కలం దటిసి మెఱుంగు వాలమ్ములు వఱప నవిపీనుంగుపెంట
లగుచుండ నుఱకయుక్కునం బొడివిన బలుమగలశం గీర్తియు స్వర్గం
బును నొసంగి తమవారికంఱఁ బ్రమోదభరితులం జేయుచు సాయకా
సారంబులు వరఁగించుచు బహువిధరథప్రచారంబు లుల్లసిల్ల నాసేనలును
గృపకృతవర్మాది యోధబృందంబులతోఁ బెనంగు మొనలును నొక్క
టిగాఁ గలంచి యందు శోణితజలంబును మాంసమజ్జామస్తిష్కకర్ద
మంబులను బతితాతపత్రహంసంబులనుం బొలుచునట్టి నదీప్రవాహంబులు
వఱపె ననుటయు ధృతరాష్ట్రేండు ధర్మనందనుం గర్ణుండు గదియునప్పు
డతని కక్కడ నడ్డపడుట కెవ్వరు గడంగి రిక్కడ నితనికిఁ దోడ్పడ నెవ్వారు
[3]గలిగి రనుటయు సంజయుం డవ్విభున కిట్లనియె.

158 తే. ఇవ్విధంబున సేనల క్రొవ్వడంచి
సూతసూనుండు ధర్మజుకేతనంబు
దెసకు [1]నడర ధృష్టద్యుమ్నుఁ డెసక మెసఁగ
బంధులును [2]వాని నడ్డ సడియె నధిప.

159 క. వారలఁ గడచి ప్రభద్రకు. లారాధేయుపయిఁ గవియ నాతండు మహో
దారుల నేడ్వర భద్రా,కారుల నారా ఎస ప్రకంబున గూల్చెన్.

160 క. కని పాంచాలురు [1]గోపం, బునుదర్పము నెఱయఁ మెఱయఁ బొడివిన రాధా
తనయుం డిరువదియేవురఁ, దునిమె నిరువదేనువెడఁదతూపులఁ బెలుచన్.

161 క. వెండియు నేపునఁ బైకొని, చండ [1]శం[2]ప్రకరములు వెసం గురియఁగ ను
ద్దండతఁ బాంచాలురఁ గ,ర్ణుండేవురఁ [3]జంపె నైదుక్రూరాస్త్రములన్.

---

157 1. యైనచేది – వీ.శ.ష. 2. బాప్తైనపాండవ – వీ.శ.ష. 3. గదిసిరి – శ.ష మున్నగు ప్రతులు.

158 1. నరుగ – ఎ.ఔ.గ.వ ; నడువ – జ.డ. 2. వెస – కొన్ని ప్రతులు.

160 1. రోషంబున – ఉ.ద. 2. యేడ్వుర – ఎ.గ.వ.

161 1. తరప్రదర్శనులు – ఇ ఎ.గ. 2. ప్రిదరాశనులు – క.ఖ ; ప్రిచయములు – ఉ.ద.శ.ష. 3. దునిమె – శ.ష.

162 వ ఇట్లు భానుదేవ చిత్రసేన సేనాబిందు తపన భూరిసేనులు గీటడంచి యూ
టోపదీపితుం డయి చక్రరక్షకులగు సుషేణ సత్యసేనులు వెనుక బలసివచ్చు
వృషసేనుండు నిమ్మువ్వురు గొడుకులుఁ గడిమి రూఢి కెక్కందనకు రణ
క్రీడకుం దోడుపడి యెడు నుల్లాసంబున నుల్లంబుపల్లవింపం పాండవబలంబు
లం [1]గలంచు నయ్యంగపతిమీఁద ధృష్టద్యుమ్న శిఖండి జనమేజయ ప్రముఖ
పాంచాలకుమారులును సాత్యకినకులసహదేవద్రౌపదేయులును గేకయ
మాత్స్యయోధవీరవ్రాతంబును భీమసేన పురస్సరంబుగాఁ దోతెంచిన
బహుళ జలధరంబులు ధరణీధరంబుపయిం గురియు వెనుసోనచందంబు
దోఁప వివిధాస్త్ర [2]శస్త్రంబు లతనిపయిం [3]బరఁగింపం గనుఁగొని కౌరవేశ్వ
రుండు దుశ్శాసనశకునితదీయతనయులు దనకెల.కులం దటుమం గరిఘ
టతోడం గడంగి యవ్వడముడిని మార్కొని.

163 క. తానును వారును దూపుల,వాన పయిం గురియ నతఁడు వారించి గళ
దానాంబులోలమధుకర,మై నగజవ్రజముఁ బటుశరార్చులఁ బొదివెన్.

164 క. పొదివెడు నప్పుడుశార్యో
న్మదుఁడగు నయ్యనిలతనయు మార్గణములు వె
ట్టిదముగఁ [1]గవియుడు నోటటి
యెదురుపలే రై రి కరు[2]నరేంద్రు డువారుక్.

165 మ. బలుగాఱి నలుదిక్కులం జెదరు నభ్రశ్రేణి చాడ్పున్నను
జ్వల [1]సూర్యాంశులచేత విచ్చు నిబిడధ్వాంతంబు నందంబుఁ జూ
డ్కులకుఁ దోఁచెఁ బ్రచండసంగరపటిష్ఠుం డై న యాభీము తూ
పుల మొత్తం బడరం గరిప్రకర ముద్భూతార్తియై తూలినన్.

---

162 1. గలగించు - కొన్ని ప్రతులు. 2. వ్రాతంబులు - ఓ.చ.ణ.వ. 3. దొరగింపం - పెక్కు ప్రతులు.

164 1. గవియుట - కొన్ని ప్రతులు. 2. నరేంద్రుండు - వీ.శ.ప. మున్నగు ప్రతులు.

165 1. సూర్యార్చుల - ఎ.త.వ.

166 వ. అట్టియెడం గృపప్రముఖరథికులు రాధాసందనభవన్నందనులకుం దలకడచి పవనసంచను పార్శ్వబులం దఱుము ధృష్టద్యుమ్నాదియోధులం దలపడిరి దుశ్శాసన[1]ప్రభృతులును వారిం గూడికొనిరి కర్ణనందను లక్కి-మ్మిర మర్దనుం డాకి రందు సుషేణుండు.

167 క. ఖరభల్లంబున నాతని, శరాసనము ద్రుంచి నారసములు రయముమై
నురమున నేడు సొనిపి ని,ష్ఠురనినదం బెసఁగ నార్చె సురలు నుతింపన్.

-: భీమసేనుఁడు కర్ణనందనుఁ డగు సత్యసేనుం జంపి విజృంభించుట :-

సం. 8-43-24 (కుంభ)

168 సీ. కనలి యొండొకవిల్లుగొని కీచకాంతకుఁ
డక్కుమారుని చాపయష్టినిఱుగ
నేసి మై బల్దూపు [1]లీరేడు నాటించి
తన్నప్డు దొడరు రాధాతనూజు
నుబ్బువాలమ్ములు డెబ్బదిమూ టవా
రించి తత్సుతుఁడు దోర్బల మెఱయఁ
జేరిన నాసత్యసేను రథ్యంబుల
సూతుఁ గార్ముకమును గేతనంబు

తే. నేడు తూపులఁ దునుమాడి యేచి మూఁడు
నారసము లంగమునఁ గ్రుచ్చి నాళమునకు
వికసితాంభోరుహముఁ జాపు [2]వెరవు దోఁపఁ
దునిమె వెసఁ గత్తివాతియమ్మున శిరంబు.

169 వ. తునిమి దోస్సారంబు [1]దుర్వారంబుగా నుక్కునం దక్కటిరథిక జనంబుల పయి నడరి కృపకృత[2]వర్మాది రథికవరుల కోదండంబులు దుండంబులు సేసి వారిం గ్రూరమార్గణంబుల మర్దించి దుశ్శాసనుని సాయకత్రయంబు నను సౌబలునిఁ దద్ద్విగుణబాణంబులను గ్రుక్కించి యులూకుని సతని

---

166 1. పరిముఖులును – ఊ.త.శ.ష.

168 1. లిరువది నాటించి– ఎ,గ ; లిరుదెస నాటించి – ఏ. 2. వెరపు – కొన్ని ప్రతులు.

169 1. దుర్నివారంబుగా – ఈ ఎ.గ. 2. కృతవర్మల కోదండంబులు – 'స' మున్నగు

తమ్ముని నొక్కమ్మడి విరథులం గావించి కర్ణుకొడుకుం గనుంగొని యోరి సుషేణా పొలిసితి పొమ్మనుచు బలునారసంబు నిగిడించిన నది నడుమన కర్ణుండు నఱకి మెఱుంగుటమ్ములు మూఁడు మేనంబఱప నుఱక మటియు నట్టి మార్గణం బక్కుమారు నుపలక్షించి యేసిన నా సూతనందనుం డది యునుం ద్రుంచి యవ్వడముడిమీఁదఁ ద్రి[3]సప్తతి[4]తీవ్రప్రదరంబులు వరఁ గించెనప్పుడు నకులుండు గవిసిన.

170 ఆ. చిత్రచాపముక్తశితశరపంచకా, హతశరీరుఁ జేసె నాసుషేణుఁ
డేచి నకులుఁడతని నిరువది యమ్ములఁ, నొంచి కర్ణమనము [1]నొవ్వనార్చె.

171 చ. అలిగి సుషేణుఁ డెంతయు రయంబునఁ దొమ్మిది దొడ్డ[1]వాఁడితూ
పులు మెయిఁ జొన్పి విల్ దునిమి పొంగిన నొండొక దీప్తచాప మ
గ్గలిక దలిర్పనెత్తి వెసఁ గార్ముక దండము ద్రుంచి నొంచె దో
ర్బలవిభవం బుదాత్తముగఁ బార్థునితమ్ముఁడు సూతు నాతనిన్.

172 ఆ. అన్యచాపలసితహస్తుఁ డై కడఁగి సు,షేణుఁ డతని [1]షష్టిబాణ[2]గాఢ
నిహతదేహుఁ జేసె సహదేవుఁ డడరిన, మేటి తూపు లేసు మేనఁ గ్రుచ్చె.

173 క. అయ్యురు[1]వుర యబ్బాలుని, కయ్య మమర్దైత్యరణముకరణి మహోగ్రం
బయ్యె వృషసేనుఁ డత్తఱి, నియ్యని సాత్యకి నెదిర్చె నిషుచయ మడరన్.

174 సీ. సాత్యకి వృషసేను సప్త[1]సప్తతిమార్గణంబులఁ బొదిని బాణత్రయంబు
సూతుమైఁ బఱపిన నాతఁడాతని పెను[2]గడఁతవాలికయమ్ము గాఁడ నేయఁ
గోపించి మూఁడు బల్దూపుల సారథి నొకభల్లమున [3]విల్లు నుజ్జ్వలాస్త్ర
సప్తకనిహతి నశ్వంబుల నేకకాండ స్ఫూర్తిఁగేతుదండంబుఁ దునిమి

వెక్కు పఠితులు. 3. సప్తకదీప్తపఠితరంబులు – ఆ.ఝ. 4. పఠీదీప్తపఠితరంబులు – ఖ.ట వ.

170 1. సునొవ్వ – శ.ష.వ. మున్నగు ప్రతులు.

171 1. నారసంబులు – పీ.

172 1. షష్ఠిబాణ – కొన్ని ప్రతులు. 2. ఘాతనిహత – ఒ.ట.వ.

173 1. వురునబ్బాలుని – వెక్కు పఠితులు.

174 1. వింశతి – వ. 2. గణత – స. మున్నగు పఠితులు. 3. తేరును – అ.ఆ ఝ.ఞ.

ఆ. శినివరుండు వఱుమున మూఁడుశరములు, నాట[4]సొగసి కర్ణనందనుండు
దెలిసి కనలి వాలుఁ బలుకయుఁ గొని తేరు,[5]డిగ్గి కవియ నవియు నుగ్గుసేసె.

175 వ. ఇవ్విధంబున విరథుండును నిరాయుధుండును నగు నక్కుమారుం గనుం
గొని దుశ్శాసనుండు రయంబున నెయిది చెయిచా చి నిజరథంబు మీఁదికిం
దిగిచికొని తొలంగం గొనిపోయిన నతండు వేఱొక్కయరదం బెక్కి
యెప్పటియట్ల కర్ణతేరివెనుక వర్తించె నయ్యంగపతి తొమ్మిది యమ్ము
[1]లడరించి శై నేయుసూతాశ్వ చాపంబులు రూపడంచి యతని ఫాలమ్మున
మూఁడు వాలికయమ్ములు నాఁటించె నా సత్యకసందనుం డస్యస్యందనా
రూఢు డయి కపిసికర్ణునకుఁ దోడుపడుబలంబులం గలంచి యతని తను
వున నేడునారసంబులు నిగిడించెఁ గూడికొని శతానీకుం డన్నియ శరంబు
లేసె నప్పు డురువడించి తక్కటి ద్రౌపదేయులు డెబ్బదిమూఁడును ధృష్ట
ద్యుమ్నుండును శిఖండియుం బదిపదియు భీమసేనుం డటువదినాల్గును సహా
దేవుం డేడును నకులుండు ముప్పదియును [2]యుయుధానుండేడును బాండ
వాగ్రజుఁడు నూటును బాణంబు లాసూతపుత్రు[3]పయిం గుప్పించి
నొప్పించిన.

176 క. ముదమున నతఁడందఱఁ బది, పదితూపు [1]నే పడంచి బహువిధగతులం
దదనీకంబునఁ దే రొ, స్పిదముగ వడి సంచరింపఁ బెద్దయు [2]మెఱసెన్.

177 శా. శై నేయుండును భీమసేనుఁడును ధృష్టద్యుమ్నుఁడుఁ ద్రౌపదీ
సూనుల్ [1]మున్నడరంగఁ గిట్టి విశిఖస్తోమంబు లొక్కుమ్మడిన్
మేనం [2]గ్రువ్వ శిఖండియున్ భుజబలోన్మేషంబు చూపన్ వెసం
దా నయ్యోధుల సూతసూతి విరథ[3]త్వస్తబ్ధులం జేసినన్.

---

4. నొగిసె – అ.గ. మున్నగు ప్రతులు. 5. డిగి కవియనవియునుగ్గుసేసె – పీ.న.స.

175 1. లువఱపి – వీ శ.ష. 2. యుయుధానుండేడును – పెక్కుపుస్తకములలో లేదు.
3. యి నడరించిన – అ.

176 1. నొంచినొంచి బహువిధ – వ. 2. నొప్పెన్ – క.

177 1. మున్ను గడంగ బట్టి–ఆ.ఝ; మున్నుగగిట్టిపెట్టు–డ.ల ; మున్నుగబిట్టుముట్టి – ఘ.
2. గుర్చి – వ; గుప్ప – ఆ ఐ ఝ.త. ఏ. ధ్వస్తాంగులం – పీ.శ.ష.స ; త్వంబొం
దగాజేసి – ఔ.క.వ.

178 వ. వియచ్చరు[1]లు పెఱఁ గండిరి పెండియు నవ్వీరుండుఁ వారల నందఱి నస్త్ర
ధారలం బొదువుచు నే డ్తెఱం బెఱవారిని బాణాంధకారంబునఁ గప్పినం
[2]డ్రిప్పికొ ఱయును దొలంగియు, దెరలియు మరలియు నారథిక[3]సంఘంబు
ధైర్యంబు నొందె నంత ధర్మనంద[4]ను ని బా దింపఁ[5]దలం పెట్టిన.

179 క. ఆ రాధేయుం డాతని, పైరయమునఁ గవియు ఘోరభంగిఁ గని మహో
దారంబుగఁ జేదిబలము, [1]బోరన నెడసొచ్చెఁ దూర్యములు మొరయంగన్.

180 ఉ. సూతతనూజుఁ డబ్బలము సొచ్చి శతత్రయయోధవీరులం
[1]జేతులతీఁట వో నుఱుము సేసి విశృంఖలదర్పదుర్దముం
డై తఱుమంగఁ గల్పిత[2]రథాక్రమ మొప్పఁగ వచ్చి ధర్మజుం
బ్రీతుని జేయుచుం గడిమిఁ బేర్చిరి సాత్యకియున్ శిఖండియున్.

181 క. వారికిఁ డోడ్పడి యక్కడి, వీరులు గొందఱు గడంగి వివిధోగ్రశరా
సారము లంగాధీశ్వరు, పైరయమునఁ గురిసి రుగ్రభంగిఁ జెలఁగుచున్.

182 క. కురుపతియోధులును స, త్వగురై యారథికవరులఁ దాఁకి భుజావి
స్ఫురణము సూపిన నద్భుత, కర మయ్యెఁ దదవసరమున కయ్యం బధిపా.

183 వ. ఆ సంకులసమరంబునందు.

184 శా. బాణజ్వాలలు పెట్టుపర్వ గగనప్రక్షోభణజ్యాలతా
క్వాణస్ఫూర్తిఘటచ్ఛటారవముగాఁ గర్ణోగ్రదావాగ్ని య
క్షీణోద్రగతవైరిసైన్యవసభస్మ్లాన[1]నిర్వాహపా
రీణం బై వెలుఁగొందె నిర్జరులు హర్షింపంగ నే సుబ్బఁగన్

---

178 1. లచ్చెరువొంది — వీ.ఉ.ఊ.ద.శ.ష; లువెగడొంది — ట. 2. దిప్పికొనియును — పెక్కు తాళపత్రిప్రతులు. 3. సైన్యంబు — ఉ.గ.డ.ల.శ.ష. 4. నుండువలపడిన — వీ. మున్నగు ప్రతులు; నుం బాటింపఁ దలపేదిన — ఇ.ద.వ.శ.ష; ధర్మనందనుం దలపడం దరివేచి తరమిని — ఇ. 5. దలపెట్టిన — క.ణ ల.

179 1. భోరున — పెక్కు తాళపత్రిప్రతులు.

180 1. ప్రీతిపురీనివాసులుగ బేర్చి — జ. 2. రథక్రమ మొప్పగ — శ.ష. మున్నగుప్రతులు; (యతిభంగము) రథావలి యొప్పగ — జ.

184 1. నిర్దాహా — అ ఏ ఐ.ఒ.డ.

185 వ. అమ్మహోగ్రవిజృంభణంబున.

186 క. ఆటోప [1]మడరి యచ్చటి, మేటిమగలు టిచ్చవడిగి [2]మెయిగలి గర్ణుం
[3]డేటువికిఁ గవిసె ధను,ర్జ్యాటంకృతి సెలఁగఁ బాండవాగ్రజు [4]మీఁదన్.

187 వ. ఇత్తెఱంగునం గవిసిన నతనిమీఁద నమ్మేదినీనాయకుండు సాయకజాలం
బులు వరగించిన నతండుఱక యతిరయంబున నవి వారించి.

188 సీ. నవ్వుచుఁజాపంబు నడిమికిఁగ్రుంచి మై[1]మఱువుఁ దొంబదిశితమార్గణముల
భేదింప రత్నప్రభాదీప్త మగునది సొ[2]దామనీచారుజలద మంబు
జాపుని[3]తనువున కడ్డమై యుండి వాతాహతంబై పాయునట్లువోలెఁ
బటుటయు మణిమయాభరణసుందరమైన యతినిగాత్రము సతారాంబరంబుఁ

తే బోలి యప్పుడ యాసూతపుత్రుచేత, రక్తమయమయి పల్లవోద్రిక్తకల్ప
తరువుచందంబునొందె నతండు రాజ, ధర్మమూఁది చలింప కదల్చె[4]నధిప.

189 వ. ఇట్ల దల్చుచు.

190 క. చదల మెఱుంగులుపర్వం, గొదమపిడుగు ట్ల నిగుడఁ గుంతీసుతుఁ డు
బ్బు దలిర్ప శక్తివై చిన,నది కర్ణుఁడు సప్తఫల్గుణాతి[1]నెడఁ [2]దునిమెన్.

---

186 1. ముడిగి – కొన్ని ప్రతులు. 2. మేలి, మైలి – అనియు పాఠములు; మెఱు
వడి – వీఎ ఖ.గ.ఘ. 3. డోటవిడిచి – ఎత.వ. 4. జుఁబెలుచన్ – వా; మీదన్ –
ఆ ఏ.ఐ ఒ ఝు ట.ల.

188 1. మైమరువు – ఐ.డ.వ. 2. దామిసి – కొన్ని ప్రతులు. 3. తేరికి నడ్డమై – శ.ష.
4. బెలుచ – పెక్కుప్రతులు.

190 1. వడి – కొన్ని ప్రతులు. 2. దుంచెన్ – ట.

191 సీ. పాండవాగ్రజుఁడు దర్పంబును వేగంబు నొప్ప నవ్వీరుని యురమువందుఁ
గరముల ఫాలభాగంబున నాల్గుతోమరములు [1]సొనిపి నెత్తురులు వఱపి
యార్చినఁ బేర్చినయగ్గలికంబున నాసూతనందనుఁ డతని సూతుఁ
జంపి కేతువుఁద్రుంచి శాతశరంబుల నంగంబు నొప్పించె నపుడు సాత్య

తే. కియు శిఖండియు నెడ సొచ్చి రయము బలువు
మెఱయ రాధాతనూజుని మేన నమ్మ్ల
[2]లొక్క మొగినింప నయ్యోధుఁ డుఱక వారి
విరథులుగఁ జేసి విండులు విఱుగ నేసె.

192 క. తనువులఁ బటుబాణంబులు, నినిచి వెగడుపఱచి కడచి నిరతిశయరయం
బునఁ గదిసి ధర్మనందను, ననేకసాయకపరిక్షతాంగుం జేసెన్.

193 వ. ఇవ్విధంబున రాధేయుండు నొప్పించినం దదీయ సంరంభంబు [1]సై రింపం
జాలక యమ్మహీపతి హతసారథికంబగు నిజరథంబు దొలంగం దోలుకొని
పోయినం దోడనతవిలి పొదివి నిలువరించి హాసభాసితుండగుచు నయ్యుగ
పతి యతనితో నిటనియె.

-: కర్ణుండు ధర్మరాజు నొప్పించి యవమానించుట :-

సం. 8-44-72 (కుంభ)

8-33-36 [భం]

194 సీ. క్షత్రియకులమున జన్మించి యిది ధర్మ మిది యధర్మం బని యెల్ల నెఱిఁగి
నట్టి[1]నీ కిట్టి మహోపాయమునఁ బ్రాణములు డాఁచికొన శాత్రవులకుఁ దొలఁగి
పోవుట దగునె నీబుద్ధి [2]గానఁగ నయ్యె నృప నీతి యెఱుఁగవు నీవు బ్రాహ్మ
ణాచారవేదివి యాగాధ్యయనముల వర్తింపు కయ్యంబు వలవదుడుగు

తే. మిఁగనుబోటిఁ దొడరిన నింతకంటె నెడరు వాటిల్లు వేగ పొమ్మింటికడకు
హరియుఁ బార్థుఁడును నొక్కడకై ననరుగు మేనుదెగ నీదుప్రాణాన కింతనిజము.

---

191 1. నాఁటి – వి.ఎ.బొ.గ వ. 2. లొక్క మొగిదొరగింప నయ్యోధువారి – శ.ష; నిగుడింప – కొన్ని ప్రతులు.

193 1. సహింపజాలక – వి.శ.ష.

194 1. కిట్లు మహా - స. 2. విచారింపు – ఈ.ణ.న.వ.

195 వ. అనిపలికి గొంతివచనంబులు మనంబున ననికించేసి వధియింప నొల్లనివాఁడై యప్పాండవాగ్రజు విడిచి యా పురుషసత్తముండు తదీయ సేనాసముదయంబు నానాస్త్రనిహతంబుసేసె లజ్జాకుల మానసుండగు నమ్మానవపతి యును దత్పరిదేశంబున నిలువక తొలంగిపోయెం బోవుటయు.

196 క. వినుమతరియోధజనములు, [1]మొనయుఁ దిరిగెనట్లు సమరమున విముఖంబై
చను నబ్బలముఁ గని వెను,కొనియెం గర్ణుండు నీదుకొడుకులుఁ దానున్.

197 క. పటుసింహనాదతూర్యో,త్కటరవగుణనిస్వనములు గలసి యఖిలది
క్తటి[1]దారణకేలిసము, వృటము లగుచుఁ గురుబలమునఁ బరఁగెనరేంద్రా.

198 ఉ. ఇమ్మొయి సూతనందనుని యేడ్తెఱ కోడిన యోధవీరసం
ఘమ్ములఁ బాండవాగ్రజుఁడు గన్గొని పేర్కొని పేరెలుంగునం
[1]గ్రమ్మటి పేర్చి కౌరవనికాయము గర్వమడంపుఁ డన్న ధై
ర్య మ్మిగురొత్తవే తిరిగి దా రథికుల్ మరలెఁ బలఁటులుఁ.

199 వ. ఇవ్విధంబున వృకోదర పురస్సరంబుగాఁ బాండ[1]వబలంబులు మార్కొనిన మన మూఁకలుం గూడికొని తిరంబై త్రోచి తలపడుటయు నయ్యిరువాఁగు నందు.

200 మ. కరిబందంబులు [1]దైన్యిఁ బెల్లుగఁ దురంగస్తోమముల్ [1]పెక్కు గూ
లె రథానీకము లగ్గలంబు గెడసెన్ లెక్కింప బెక్కైన కా
ల్వుర మొత్తంబులు రూపడంగె సిడములున్గ్గయ్యె నన్నేల నె
త్తుగువెల్లిన్ మునిఁగెన్ మరుత్ఖచర [2]పంక్తుల్ వెక్కసం బందఁగన్.

---

196 1. మనుకొని బెదురుచు సమరమున విముఖంబై – ఈ.ణ.వ.

197 1. దారుణ – శ.ష. మున్నగు పఠితులు.

198 1. గ్రిమ్మరిపేర్చి, గ్రిమ్మరపేర్చి, గ్రిమ్మరుడేచు, గ్రిమ్మరుడంచు – అని పాఠములు; గ్రమ్మటిమారు – శ.ష.

199 1. వానీకంబు – అ.ఆ.ఏ.ఐ.ఒ.ఔ.ఱు.

200 1. కుప్పగూలె – వ. 2. పంజ్తుల్ – (వర్ణక్రమము) శ.ష. మున్నగు పఠితులు.

201 వ. అట్టి సందడిగయ్యంబున భీమసేనుండును శైనేయుండును బెట్టిదంపు[1]టుర
వడిం గవిసిన ధృష్టద్యుమ్నాది రథికప్రకరంబును బరవసంబు సేయం
గురుబలంబు వెఱచఱచి పఱచినఁ గర్ణుం డదల్చి కరతలం బెత్తి నిలునిలుమని
[2]పలికిన నమ్మోహరంబు [3]నిలువదయ్యె నవష్టంభప్రజృంభితుండైన
యా సూతసూనుండు వెండియుం గౌరవుల [4]వేఱువేఱ పురికొల్పి మర
ల్చిన నమ్మొనయును మొగకట్టి నిలిచె నంతం బవమానసూనుం దాను
మార్కొన నగ్గలించె నతం డతని నాలోకించి యంతకుమున్న శ్రుతకీర్తి
స్యందనం బెక్కి యున్న తమయన్న వలను సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నులకుం
జూసి వారఁతో నిట్లనియె.

202 ఉ. ఈతఁడు దుర్దశంబొందె నేను గనుంగొనఁగర్ణుఁడేచి దు
ర్నీతిపరున్ సుయోధనునిఁ బ్రీతునిఁజేయుటకై [1]కడంగెమి
చేతికినిచ్చి [2]యిట్లరువు సేసెద నిన్నరనాథు [3]నాకు నా
సూతతనూభవున్ సమయఁ జూడక పోదు విషాద మెమ్మెయిన్.

203 క. ఏ నొండె నతనిచే నా,చే నొండె నతండు దెగుట సిద్ధముగ మదిం
బూని కడంగెద మీరీ, భూనాథునిఁ గాచికొనియ పోరు నడపుఁడీ.

204 చ. అని పటుసింహనాదమున నంబరముం బగిలించి తేరు క
ర్ణునిదెసఁ బోవ నిచ్చినఁ గనుంగొని శల్యుఁడు కర్ణతోడ ని
ట్లను మనమీఁద వచ్చుననిలాత్మజుఁ జూచి తెయంతరంగ మే
ర్పునలుక కామిషం [1]బిడఁగఁ జూచినచందము గాన నయ్యెడున్.

---

201 1. టురువడి – (వర్ణక్రమము) – పెక్కుప్రతులు. 2. పురికొల్పిన – ఊ. 3. మరల
దయ్యె – కొన్నిప్రతులు. 4. పేరుపేర – ఆ.ఈ.ఉ ; పేరువారి – స; వెరపులు
డిపి పురికొల్పి – న.వ.

202 1. కడంగి – కొన్నిప్రతులు. 2. యిల్లడము సేసెద – వి ష.స ; యిల్లెరవు – స.
మున్నగుప్రతులు. 3. గావుడీ – జ.

204 1. బడుగఁజూచిన – ఇ.ఔ.ళ.స.

205 చ. అలిగిన మూఁడులోకముల నైనను జీరికిఁజేకొనం డితం
డలఘుపరాక్రమస్ఫురణుఁ డర్జునసూనుఁడు నాత్మ పుత్రుఁడుం
బొలిసిర కాని కోపమునఁ [1]బొంగఁడు [2]నాఁడును నాఁడు నింత దో
ర్బలమును శౌర్యసారముఁ దిరం బయి చూపఱు మెచ్చఁ జూపుమీ.

206 చ. అనవుడు భీముఁ చూచి యతఁ డాతని కిట్లను నట్టివాఁడకా
కనిలజుఁ డల్పుఁ డెట్లు సమరాగ్ర[1]మునఁ భవముక్తియట్ల [2]యిం
తను వగునే కిరీటిఁ దెగటార్పఁగ నీతని నొంపఁజంపఁదాఁ
గని వెడ వచ్చునాతఁ డధికం బగు మద్బల మిప్డు సూడుమీ.

207 చ. తరమిడి చంపెఁ గీచకశతంబు నితం డది [1]యేల యెల్లెడఁ
బిరు దనఁగా బలాఢ్యుఁ డనఁ బెద్దయుఁ బేర్చినవాఁ డగుఁ వృకో
దరుఁ డటు లైన నీతని మదం బడఁగించుట లీల నాకు నీ
వరదము [2]సమ్ముఖంబుగ రయంబునఁ బోవఁగ నిమ్ము భూవరా.

208 ఉ. నావుడుఁ దేరు మద్రనరనాథు డు భీముని దిక్కుఁదగ్రతం
బోవఁగ నిచ్చెఁ దూర్యరవముల్ సెలఁగెఁ దివి పిక్కటిల్ల న
ప్పావని నవ్వుచుఁ బలముపాయ వడం గడుబెట్టు గిట్టినం
జేవ దలిర్ప నారథికసింహునిఁ గర్ణుఁడు గప్పెఁ దూపులన్.

209 వ. కప్పియాలోన.

210 క. వెస నతనియురముబలునా, రసమున నొంచుటయు నతఁడు రాధేయతను
ప్రసరన్నవనారాశో, ల్ల[1]సితుండై మెఱసెఁ గురుబలంబు దలఁకన్.

211 ఉ. సూతతనూభవుం డనిలసూనునిచాపము ద్రుంచి యేచి యు
ద్యోతితమార్గణంబు మెయి నుచ్చి చనఁ నిగిడింప నొండువి
ల్లాతఁడు ధైర్యసారము రయంబును జూపఱు మెచ్చ నెత్తి సం
స్ఫీతశరోత్కరం బతని[1]పేరుర మాడఁగ నేసి యార్చినన్.

---

205 1. బొండడు – శ.ష. మున్నగుప్రతులు. 2. నాడు నితండు నంత – స.

206 1. సమరాగ్ర సముద్భవ శక్తి యట్టులిం – గ. 2. యింతనదగునే – స.

207 1. యెల్లభంగులన్ – ఉ. 2. తన్ముఖంబునకు నాదట – ఘ.

210 1. సనుండై – వి.శ.ష.ద.

211 1. పెన్నురమున్వేసనాటి – అ.ఐ.ఒ.డ.ల.

212 తే. ఈడఁబోక రాధాసుతుఁ డేసె నిరువ
దేనునారాచములు పవమానతనయు
కత్తళము తూటి యంగంబు[1]గాఁ డిపాటి
నిలువ కటచని మేదినీ తలముసొరఁగ.

213 మ. అలుకం గెలపు గనుంగవం గదరఁగా నప్పాండవుం డేసినం
గులిశంబో యనఁ బ్రజ్వరిల్లి నిగిడెఁ ఘోరంపుభల్లం బుర
స్థ్సలి భేదిల్లఁగఁ దేరిమీఁదఁ బడి మూర్ఛం బొంది కర్ణుండు ని
శ్చలతం జచ్చినయట్టు లుఁడె వెఱఁ దత్తైన్యంబుఁ దూలెం గడున్.

—: భీముండు గర్ణుని మూర్ఛితుంజేసి నాలుక గోయం బూనుట :-

సం. 8-45-48

214 వ. అప్పు డయ్యనిలతనయుండు దనయరదంబు గదియం దెచ్చి యా సూత
నందనుం గనుఁగొని యిన్నిచునాలుకం గోసెద ననుచుం[1]గట్టినయలుఁగు
వెటికి యతనియరదంబుమీఁది కరుగ నుత్సహించిన జూచి మద్రవిభుండు
వారించి యిది మూర్ఖ గాని సురణంబు గాదీ యవస్థ నాలుక గోసినం జచ్చు
నితనిం జంపుటకుఁ బార్థుండు ప్రతినవట్టినవాఁడు నీవు సంపిన నతండు నెవ్వ
గం బొంమ ననిన విని యవ్వీరుఁడు వీఁ డిప్పుడు పాండవాగ్రజుని బాధించి
నం గ్రోధాంధుండ నై యది మఱచితిం గాని చావు గామియు నిట్టియెడ
నాలుక గోయం దడవఁ జచ్చుటయు నెఱుంగుదు నిత్తెఱంగు [2]నీవు దలం
పించి లెస్సచేసి తిద్దురాత్ముండు సభలోన నసభ్యంబు లగు మాటలు ద్రౌది
నుద్దేశించి యాడిన నుద్దీపించినకోపం బజాతశత్రునకుఁ బ్రియంబుగా
నడంచికొని యుండితి నేఁడు తద్వేదన వెలార్పం జూచితి నట్లు చేసితినేని
మానధనుం డైన ధనంజయుండు [3]దన చేసిన పూనిక నెఱపంగానక మనం
బునం గుంది మడియుఁ గృష్ణయుధిష్ఠిరులు నాతనితోడివార యింత
ప్రమాదంబు నీవు గలి[4]మిం దెలిసితి మే లయ్యె మాతులా నీయాజ్ఞ యుల్లం
ఘింప నసి పలికి నిలిచె శల్యుండును సంతసిల్లి తేరు దొలంగించె ననుటయు
నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

---

212 1. గాడిపాటి — శ.ష.శ.ర. (నిరనునాసికము).

214 1. గట్టియలుగ — ఉ. 2. వెరింగించి — కొన్నిప్రతులు. 3. దనచేసిన — పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 4. ఘింజేసి తెలిపితి — ఉ.క.ద.న ; మింజేసి తప్పించితి — ఖ.

215 క. పాండవుల నాజి [1]నోర్చు ని,తండని మీఱాజు సూతతనయునిఁ బొగడఁగ
గండడఁచె భీముఁ డిట్టిమ, గండుఁ గలఁడె పిదప నెట్లు గయ్యము సెల్లెన్.

-: భీముఁడు శ్రుతవర్మాదికురుకుమారులఁ బొక్కించ్రి జంపుట :-

సం. 8-35-4

216 వ. అసవుడు సంజయుం డాంబికేయున కిట్లను నట్లు బాధితుండయిన రాధేయుం
[1]..ంగొని కురుపతి [1]తమ్ములతో నిట్లను భీమసేను చేత సూతసూనుండు
గదు నొచ్చెం గావలయు వేగం [2]బెయిదుఁ డనుటయు శ్రుతవర్మాదికుమా
రులు గొందఱు పటుగతిం గవిసి యక్షౌంతేయుం జుట్టుముట్టిన నతండుఁ
దదనుచరుల నేనూటయేఁబండ్రువీరరథికులం బిలుకుమాఱ్చి శ్రుతవర్మ
శిరంబు భల్లంబునం ద్రుంచిన నది ముఖకాంతి మెఱయం జంద్రమండలంబు
[3]మహికెఱఁగు తెఱంగు దోఁపం బడియెఁ బటుబాణ ద్వయంబున వికటుని
సముని బెట్టేసిన బెడిదంపుగాలి దూలుతరువులకరణి ధరణిం ద్రెళ్ళిరి తద
నంతరంబ తీవ్రనారాచంబునఁ [4]గ్రాథుం గూల్చి [5]నందోపనందుల నొక్క
పెట్ట పెక్కమ్ములం బొరిపుచ్చె నిట్లు నీ కొడుకు లార్వురుం దెగినఁ దక్కటి
వారు [6]వచ్చి దైన్యంబు నొందిన సైన్యంబు గలంగె నంతకుఁ దెప్పటి
యెప్పటిబరవసంబు శోభిల్లం గర్ణుండు గడంగి డగ్గటి.

217 చ. అనిల[1]జుపైఁద నేయ నతఁ డాశరముల్ దునుమాడి సప్తకాం
డనిహతుఁడేసె నాతని దృఢప్రదరంబులఁ గప్పె నాతఁడుఁ
[2]వినుము సముజ్జ్వల ప్రదరవిద్ధునిఁ గా నొనరించి యమ్మరు
త్తనయుఁడు వేర్చి యార్య వసుధావర యారథికుం డుదగ్రుఁడై.

---

215 1. గెలుచునితండని – ఇ.

216 1. యనుజవర్గంబుతో – వ. 2. గదియుడు, పొదువుడు, అరుగుడు – అనిరసు పాఠములు. 3. కొరగిన – కొన్నిప్రతులు. 4. క్రోథింగూల్చి – పెక్కుప్రతులు. 5. సుందోప సుందుల – కొన్ని ప్రతులు. 6. విచ్చి – పెక్కుపర్తులు ; పరచి –ప; విరిగి – వ.

217 1. తనూజునేయ – కొన్ని ప్రతులు. 2. వినగ సముజ్జ్వల – కొన్నిప్రతులు.

218 మ. పదిబాణంబుల నొంచి విల్లు దునుమం బ్రస్ఫీత[1]దీప్తోజ్జ్వలల
ద్గదవై చెం బవనాత్మజుం డది యెడఁ ఖండించె నవ్వీరుఁ డు
న్మదుఁ డై పాండవుఁ డొండువిల్లు గొని [2]నానాకంకపత్రంబు లం
బొదువం గర్ణుఁడు [3]నొచె దత్తను వతి స్ఫూర్జద్దశాస్త్రంబులన్.

219 వ. దానం గోపించి.

220 చ. పటుతర మైన నారసము పాండు నృపాత్మజుఁ డుగ్రుఁ డై యుర
స్తటమున బెట్టుగ్రువ్వ [1]బెడిదం బయి వీఁపున నుచ్చిపోవ ను
త్కట ధరణీప్రకంప[2]చలితం బగు శై లముఁ బోలి తాల్మి మి
క్కుటముగ రోషరంజితము ఖుండయి కర్ణుఁడు ఘూర్ణితాకృతిన్.

221 చ. రయమునఁ బంచవింశతి శరంబులు మేన [1]నిగిడ్చి భల్ల సం
చయహతి విల్లు సక్కడఁచి సస్మితవక్త్రసహస్ర పత్త్రల
క్ష్మీ యతిశయిల్ల రథ్యములఁ జెండిన మారుతి [2]యేచి విద్వి ష
ద్భయదగదారుచిస్ఫురితబాహు విలాసవిభాసమానుఁ డై.

222 వ. అరదంబు డిగ్గనుఱికి కర్ణునిదెసం గవియం గురుపతిసేనంగల యేనుంగులం
బదియేడింటిం బురికొల్పిన నది దివాకరు బొదువు నంబుదంబులచందం
బున నాజెట్టిమగనిం గిట్టిన నతండు జోదులతోడం గూడ నగ్గజంబులం
జదుపుటయు సౌబలునిఘోటకంబు లాటోపంబున మూఁడువే లొక్కట
సురవడించిన వానిప్రాపున నరదంబులుం గాలుబలంబులుం గవిసి కూడి
కొని పొడివిన మదంబొదవి యమ్మహాబలచందనుండు దారుణరణవిహా
రంబున నొండొండపేర్చినయబ్బలం బుజ్జ్వలానలంబున వై చిన చర్మంబు
చాడ్పున ముడింగి యొదిఁగె నప్పు డాశకునియోధులు పంచశతరథికులు
రభసంబున నడరినవారల సూతాశ్వకేతుస్యందనసమేతంబుగా నటిముటి
నుఱుమాడి యగ్గలిక మెఱసినం గని యగ్గాంధారరాజు వనుపం గడంగిన
యవనదేశీయులగు నాశ్వికులం ద్రిసహస్రసంఖ్యల నవ్వడముడి పొడిసేయు

---

218 1. దీప్తోజ్జ్వలఘ – పెక్కు ప్రతులు. 2. తానానాస్త్ర ఖండంబులన్ — ఈ.వ; నానాస్త్ర సంఘంబులన్ – త. 3. నాఁటు – అ.ఐ.ఓ.ల.

220 1. బెడిదంబయి.– ఎ.గ ఘ.ణ; సుగతంబయి – వా. మున్నగు ప్రతులు. 2. భరితంబగు – అ.ఐఝు డ ల.

221 1. నిగుడ్చి – పెక్కు ప్రతులు. 2. యోర్చి – ట.

చప్పుళ్లు గాఁగ్చిచ్చువెదురుటడని నేర్చుతెఱంగునం దోఁచె నిట్లుగదపండువు
సేసి యొండురథంబెక్కి యక్కాంతేయుండు భండనంబుసేయ రాధే
యుండు పాఁడవేయాగ్రజు దాఁకి తీవ్రప్రకాండంబులం గప్పి సారథి
సమయించినఁ దేరు తురంగంబులు దొలంగ నీడ్చికొని పాటిన వెనుకొను
నయ్యంగపతిం గనుంగొని.

223 ఉ. భీముఁ డదల్చుచుఁ రథము భీమగతిం గవియింప నాతఁడు
ద్దామత మాఱుకొన్న వివిధస్ఫురదస్త్రపరంపరాద్వయ
శ్రీమెన లప్పు డచ్చెరువుఁజెంది నుతించె మురాంతకానుజుం
డామరుదాత్మజుం గడచి యంగపతిఁ వెసఁ దాఁకెఁ దాఁకినన్.

224 క. ఆయిరువుర నిబిడకన, త్సాయకపటలములు నిగుడ సరి మధ్యాహ్న
స్నాయత్రప్రభాధ్యుఁడయ్యుం దోయజబాంధవుఁడుమింటఁదోఁపకయుండెఁ.

225 వ. వా రొం[1]డొరుల శరపరంపర లడఁగించి రాసమయంబున.

226 చ. తనకరముల్ నిగిడ్చి యుచితంపుమెయిం గొనియాడి యంతటం
దనియక లీలఁ జేరి [1]సముదఁబుగఁ బద్మినిఁ బొందె భాస్కరుం
డనుటకుఁ దావలం బయి జనాధిప చూడ శమంతపంచకం
బున విరిదమ్మితేనియలఁ బొల్పెసఁగెం బ్రతిబింబ మెంతయున్.

227 వ అప్పుడు కృప సౌబల కృతవర్మాశ్వత్థామల యుద్ధామ సాహాయ్యంబున
సమధికోత్సాహుండగు నాసూతనందనుని సంరంభంబునం గార[1]వా
నీకంబు దర్పోద్రేకంబునం గడంగినం బాండవబలంబునుం బొంగె నివ్విధం
బున నిరువాఁగును గలయఁ బెరసిన నార్పుల నదల్పులం బొగడుటలం
దెగడుటల నెసగు నులివు తూర్యరవంబుల గెలువ నమ్మేదిని నెత్తుటఁ
జొత్తిల్లి కెంజాయరంజిల్లు పుట్టంబు ముసుంగువెట్టిన [2]యంగనచందంబు
నొందె మస్తక ప్రముఖావయవంబులును గోదండాస్త్రాయుధంబులును
మకుటప్రభృతి భూషణంబులును నాతపత్రధ్వజచామరంబులుం దునిసిపడి
భీమాభిరామంబులఁ గాఁ గరిహయనరసమూహంబులు రక్తసిక్తంబు లైన
నకాల[3]బాలాతపలీల యావహిల్లం దక్కినసేనాంగంబుల మిగిలిన మాతం

---

225 1. డొరువుల – శ ష. మున్నగుప్రతులు.

226 1 పరిమదంబున బొందిసయట్టి – ఈ; ప్రమదంబునఁబద్మిని – త.న.వ.

227 1. వనికాయంబు – ఈ. 2. దోచె – ఊ.శ.ష. 3. ఫాలలో చనులీల – ఆ.ఝ;

గంబులు పెనంగిన కనకలిప్తకాండంబు లూఁదికొనఁ దాఁకిన [4]నెరగళ్లు
వోవు కొండలకైవడిం బొలుచునవియును నస్రశస్రపాతంబులం
గ్రమ్మురుధిరమ్ములఁ గైరికనిర్ఝరంబులతోడి ధరాధరంబుల ననుకరించు
నవియును మెయిమఱువు లఱువుబల్లిఁ నానానిశితశరంబులు నోనాటినం
జేష్టలు దక్కి ఱెక్కలుదెగియున్న శైలంబులం బోలునవియును నగు
చుండఁ జెలంగి చతురంగంబులును బెరయఁ బెనంగు నుల్లాసంబున శోణి
తం కడంగ మట్టవిసి రేణువు లెగసిన, జూడ్కులు నిగుడ కున్ననుం దటీయ
నటీకి నిజాభిధానంబులను జననీజనకనామంబుల బిరుదాంతంబులం దమ్మె
ఱింగించికొనుచు వీరుల పోరుచక్కటికిం జొచ్చి ప్రాపై [5]పేరువాడు
తదీయ బంధుమిత్రులం బొగడునమరుల యెలుంగులు నింగినిండం [6]బెల్లు
దొరఁగు కీలాలు బాధూళి నడంచినకొలది నిలువక యేఱులయిపాఱ నుబ్బి
భూతబేతాళక్రవ్యాదఁబు లోలలాడుచుం ద్రావుచు మదించి నృత్తంబులు
సేయ నంబరంబున నట్టలాడ వెక్కసపా టొనర్పం జాలు నాసమయంబున
మనంబు లెప్పటి తమకంబున ననిం దనివి సనమిం గవిసి కయ్యంబుసేయు
సైనికోత్తముల సింహనాదంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల నాకలనికెలన నట
మున్న తన్నుఁ బొదివిన త్రిగర్తకోసలనారాయణగోపాలబలంబుల
నబ్బలసూదనసూనుండు గాండీవారావం బాకసంబు [7]వగిలింప [8]నొప్పించి

228 చ. తటిమి సుశర్మఁ దాఁకిన నతండుఁ దదంగము[1]నఁ దశాస్త్రముల్
వఱపి మురాసురాంతకుని రాహువునం బటుమార్గణత్రయం
బటిముటిఁ జొన్పి బల్వెడఁదయమ్మున నుజ్జ్వల కేతుదండ మే
ఱ్తెఱఁ జలియింప నేసిన నుదీర్ణతఁ దక్కపి యార్చె నార్చినన్.

పాలాశ పుష్పకాంతి నాపహిల్ల – జ ; పాలాశ తరులీల – ఘ ; సంధ్యా సమయ లీల – శ.ష. 4. నఱువుళ్ళు – శ.ష. నెరగళ్ళు వీ.అ.ఇ.ఈ.ద.వ. ముస్నగు పెక్కు ప్రతులు ; నెరకళ్ళు – వా. 5. చెలువారు – ఔ. 6. బెలుచందొరంగు – కొన్నిప్రతులు. 7. నిండ – కొన్నిప్రతులు. 8. నెదిర్చి – ఎక.ఖ.గ.వ.

228 1. నన్ నవాస్త్రముల్ – పెక్కుప్రతులు.

-: సంశప్తక లందఱు నొక్కపెట్టి యర్జును రథంబుపైఁ బడి యాఁగుట :-

సం. 8-37-11

229 సీ. వెగడునఁ [1]జె య్వేది వేగంబ తేటి
సంశప్తకు ఁర్జునసాయకముల
కోహటింపక సముత్సాహంబు వదల కం
దఱు నొక్కపెట్టతద్రథము వొదివి
హరులతోఁ గాడియు హఁకేలు నొగలును
[2]బలుగాఁడియును గండ్లుబట్టి మెలఁగ
మిడుక రా కుండ నవ్మేటివిల్తానిమే
నును నిగ్రహించుట గనుఁ గొనంగ
తే. నద్భుతం బయ్యె నపుడు సేయార్చి శౌరి
లీల గొందఱి మత్తశుండాలభంగి
మెఱయఁ దూలించెఁ గాలను గుఱుచతూపు
గములఁ బార్థుండు పలువుర సమయఁ జేసె.

230 వ. అంతఁ గొంత [1]యూరుపు వోయినం జిఱునవ్వు నవ్వి కవ్వడి కమలనాభున
కిట్లనియె.

231 ఆ. తేరు గదల నీక వైరులు బబువిడిఁ
బొదివిపట్ట రాచపొల్ల నైన
యేను దక్క నృపతి సూనుఁ డి ట్లొరుఁడు స
హించు నెట్లు విక్రమించుఁగాక.

232 క. అని పలికి చూడు మీ న,న్ననుచు భుజంగాస్త్ర మేయనది యరులకు గ్ర
క్కునఁ బాదబంధ మొనరిం,చిన ముంచె నతండు వారి శితవిశిఖములన్.

233 వ. ఇవ్విధంబున.

---

229 1. జేడ్పడి – ఈ.ఒ.ఖ.స. 2. పై బండి కండ్లును బట్టి తొలఁగ – స.

230 1. యూరటం బోయి – జ.త ; యులివోయి – ఎ.గ.త.ణ.వ ; తెరిపి యిచ్చినం జిఱునవ్వు – వ.

234 ఆ. నాగ[1]పాశబంధనంబుల[2]గుదివడి, వారు వివిధబాణదారితాంగు
లై రథంబు విడిచి రప్పు డాసంశప్త,కవ్రజంబు గని త్రిగర్త విభుఁడు.

235 క. గరుడాస్త్రం బేసిన న, చ్చెరువుగ గరుడములు గవిసి చీరెఁ జంచు
స్ఫురణము మెఱయఁగ [1]వెసన, య్యుర గాత్మక బంధ మూడ నుర్వీనాథా.

236 క. తన కడిమి బంధ మోఁతుము, [1]గనిన రథికకోటి [2]గడఁగి గాండివిపయి నే
పునఁ దూపులు [3]దొరఁగింపఁగ, ఘనభుజు డు సుశర్మ్మఁ డేసెఁ గనదస్త్రమునన్

237 చ. అది నరు[1]డెంద మాడుట యు నాతఁడు మూర్ఛ మునింగి తేరిపై
జదికిలఁబడ్డ నబ్బి యదె చచ్చె సుశర్మ్మని యేటు దాఁకి బ
ల్లిదుఁ డగుపార్థు డంచు మదలీలల నార్చిరి సీదుసై నికుల్
సదలను దిక్కులం బరఁగె శంఖ[2]ముఖోద్భట[3]తూర్యనాదముల్.

238 సీ. అంతఁదెప్పిటి విలయాంతకు కైవడిఁ గవ్వడి యేచి మార్గణచయంబు
పెల్లడరించిన బీఱువో యె సుశర్మ్మ యా సేనమీఁద సై ంద్రాస్త్ర మక్కి
రీటి నవ్వుచుసేయ నాటోపమున నది వివి[1]ధబాణాకృతిఁ గవిసి నుఱుము
గావింపఁగాఁ బదివేవురు సంశప్త [2]కాగ్రేసరులు దెగటాటి రప్పు

అ. డుక్కుదక్కి [3]తలరి తక్కటియోధు, చేష్టితంబు లెడలఁజిత్రరూపు
లట్టులైరి ధూమమడఁగిన వెలుఁగొందు, నఁలుచంద మయ్యె నన్నరుండు.

---

234 1. బాణ – వ. 2. సుడిపడి – కొన్నిప్రతులు ; బొందియు – అనిపాఠము.

235 1. నందఅయురగంబుల బంధ – పీశ.ష.

236 1. కనుగొని రథికాళి గడగి – వ. 2 కనలి – ట. 3. నిగిడింప – పీ ; నిగు డింప – అనియు పాఠములు.

237 1. మేనసాటుటయు – పీ.ఈ.ణ.త.న.వ.స ; గాడిదూరుటయు – ఇ ; దూఅనాడు టయు – ష ; డెందమాడుటయు – వ. 2. రవోద్భట – త.న.వ. 2. సింహ నాదముల్ – అ.జ.ట.

238 1. ధాస్త్రరూపత – శ.ష. 2. కాతిరథులు – ఈ.న. 3. తెరలి, తొలగి, పరచి – అని పాఠములు.

239 వ. హతశేషులైన సంశప్తకులు చతుర్దశసహస్రయోధముఖ్యు లవ్విజయు
విజయంబు సహింపక యొండొరులం బురికొల్పికొని బలంబులతోడం గడం
గిన నతం డతి దారుణంబగు రణంబుసేయ దక్కటి పాండవులదెసఁబోరు
కౌరవబలంబు దద్బలశౌర్యంబు లోర్వక భీతిఁ గలంగి పఱచినం గృతవర్మ
కృపగారుపుత్రకర్ణులు నులూకసౌబలసుయోధనులు దుశ్శాసనాది
కుమారులును బరవసంబుసేసి యాసైన్యంబు దైన్యంబు వాయ విక్రమించి
రట్టియెడఁ గృపుని యపరిమిత శరజాలంబు పాంచాలపుంజ బుం బొదివినం
గనలి శిఖండి యమ్మ[1]హీసురవరుని మార్కొనియె నయ్యిరువుర సమరంబు
రామరావణుల రణంబుకరణినొప్పె నట్లు పోంపోరి భారద్వతుండు

240 చ. హరులను సూతుఁ గంపిన నుదగ్రత నాదృపదాత్మజుండు వి
స్ఫురిత కృపాణచర్మపరిశోభితుఁడై యరదంబు డిగ్గి స
త్వరముగ నేగుదేరశరవాహినిపై [1]నిగిడించె నాతఁ డ
య్యరి వె[2]ఱఁగందుచుఁ నిలుచునట్లుగ జోదులు పిచ్చలింపఁగఁ.

241 వ. అల్లేచిన కృపాచార్యుపై [1]నురవడించిన ధృష్టద్యుమ్నుం గృతవర్మయు
ధర్మతనయద్రౌపదేయుల నశ్వత్థామయుఁ గవలం గురుపతియును వృకో
దరుం గర్ణుండునుం దలపడి నిలువరించి రగ్గౌతముఁడు శిఖండిపలక పట్టి
యలు సేసిన నతండు [2]దెరలక కేవల కరవాలంబున విక్రమింపం గడంగిన
నయ్యతిరథుండు.

242 క. వాలిక తూపులు మేనం, గీలుకొలిపి నొంపఁ గని సుకేతుఁడు కాణ
జ్వాలలు నిగుడ నడరి యా, భీలత నాకృపునితోడఁ బెనఁగె నరేంద్రా.

---

239 హోవీరు – పెక్కుప్రతులు.

240 1. నిగుడించె – అని పెక్కు తాళప్రతులు. 2. గడొందుచున్ – అ.ఆ.

241 1. నుర (రు) వణించిన – పెక్కుప్రతులు. 2. తెరలి తరవాలంబున – ఎ.ఖ.గ.ణ. త.వ ; కేవలంబ కరవాలంబున – శ.ష.

243 తే. తనకు నెడ సొచ్చి యిట్టు లతండు పెనఁగ
ద్రుపదనందనుఁ డల్లన తొలఁగి పోయె
నాసుకేతుండు గృపుని మై [1]నాఁట నిరువ
దాఁఱుశరములు వఱపి రయంబు మెఱయ.

244 వ. ధనువు దునిమి యొండుకోదండం బెత్తిన నదియును ఖండించి.

245 క. తోడన హయసూతుల [1]మెయిఁ
గాఁడఁగ నేయుటయు నతఁడు [2]గనలుచు బలువిల్
క్రీడయపోలెం గొని [3]మే
ల్గాఁడఁగ నిగిడించెఁ ద్రిదశనాథాచంబుల్.

-: కృపాచార్యుండు సుకేతుం డను పాంచాలకుమారునిం బంపుట :-

సం. 8—38—82

246 తే. అట్టునొప్పింపఁ దూఁగాడు నా సుకేతు
కంధరము మెఱుఁగారెడు కత్తివాఁది
దొడ్డతూపున నేపునఁ ద్రుంచుటయును
శిరము ధర డొల్లెఁ గుండలస్ఫురణ మెఱయ.

247 వ. ఇట్లు సుకేతుండు సచ్చిన నతనిమూఁకలు విచ్చె ధృష్టద్యుమ్నుండు గృత వర్మయుం బోరునెడ ధృష్టద్యుమ్నుండు గృత[1]వర్మ వక్షస్థలంబు విశిఖనవ కంబున నొప్పించుటయు నప్పాంచాల వరు నతండు సూతకేతు హయ స్యందన సమేతఁబుగా నిబిడ శరజాలంబునం బొదివిన నప్వీరుండు బలావా కపిహితమూర్తి యగు మార్తాండు ననుకరించి తాను సైంధవవధదినంబు నం ఖారావత వర్ణంబు లగు రథ్యంబు లగ్గురు నరుణాశ్వంబులఁ బెరయం బఱపిన తెఱంగున.

---

243 1. నాఁటి నిరువ — వీ.శ.ష ; గాడ — చ జ ; నాడ నిరువ — వా.

245 1. మెయిగాడఁగ — ఆ.ఝు.ట. నోగాడఁగ — వీ. మున్నగుప్రతులు ; నోనాడఁగ — నలిగికడఁ కవిల్—ట.శ.ష.శర. (ఈ పాఠమున అఖండయతి) 2. గనలి కడిదివిల్—ద. 3. మెయినాడఁగ, మైనాడంగ — అనియు పాఠములు.

247 1. వర్మని — కొన్నిప్రతులు.

248 తే. అలిగి నొగ నొగతోఁదాఁక నతిరయమునఁ
దేరు వలపి కృపాణప్రదీప్తపాణి
యగుడు గద వుచ్చికొనియును నలుమ లేక
చలము [1]డిగఁ ద్రావి కృపవర్మ యిలకు దాఁకె.

249 వ. అక్కుంభసంభవుచందంబు గాక వంచకుండై యప్పరసున నబ్బలుమగండు
దొలంగిన నయ్యరదంబుమీఁదికి లంఘించి యాధృష్టద్యుమ్నుండు.

250 క. ఆరథికు నచటఁగానక, సారథితల దుసుమటయును సంతసమునఁ బొం
గారి [1]తనశబ్ద మిచ్చిమ, హారవమున నిక్క డిక్క డనియె నతండున్.

251 చ. విని కృతవర్మఁగాంచి పటువిక్రమకేలి యొనర్ప వాత్మవా
హనమున కేఁగి యేచి ద్రుపదాత్మజుఁ డాత దు లోనుగాఁగ న
మ్మొనఁ గల మేటిజోదుల సముద్ధతి యేడ్తెఱ నిల్వరింప వి
ల్లొనఁ బటుశౌర్యశోభితబలుం డగు నయ్యదుముఖ్యుఁ డొక్కఁడున్.

252 వ. అట్టియెడ నొక్కరథికుండు రయంబున నిజరథంబుమీఁదికిఁ గృతవర్మం
దిగిచికొని యనికిం దొలం[1]గం గొనిపోయెఁ జాంచాలో త్తముండును దన
మునుము బలంబు గలంగం బరాక్రమించు చుండె.

253 సీ. ధర్మపుత్రుఁడు గురుతనయుతోఁ బెనఁగుచో జాసటయై శినిపౌత్రుఁ డడరె
నాయిద్దఱును ద్రౌపదేయులు వెఱఁగందు నట్లు వారలను సైన్యంబుఁ బొదివి
బహుళాంధకార మాపాదించి యమ్మేటి విలుకాని సాయకవితతి నింగి
[1]ఘనమయంబుగఁ బర్వ జననాథవా రల్గి యొక్కొక్కరుం డనేకోగ్రబాణ

ఆ. నిహతుఁ జేయ నతఁడు ప్రహసితవదనుఁ డై, యొకనినొకని బహుసముజ్జ్వలాస్త్ర
విద్ధుఁ జేసి కడఁగి వివ్వచ్చుకొడుకుచా, పంబు దునిమెఁ [1]గూరభల్లనిహతి.

---

248 1. దిగద్రావి – ఏ.ఊ.ఏ ; దిగనాడి – ల ; దిగద్రోచి – ఎ.గ.

250 1. తలశబ్ద – కొన్నిప్రతులు.

252 1. గించెఁ బాంచాల – పెక్కుప్రతులు.

253 1. చపలనిండగఁ బర్వ – ఈ.న.వ.

254 క. ధృతి నొండువిల్లుగొని యా, శ్రుతకీర్తి దదీయతనువు సొనిపెం బ్రబర
శ్రితయంబుఁ గనలి యాతం, డతనిం దత్పార్శ్వచరుల నమ్మిల ముంచెన్.

255 క. ముంచు మహోద్ధతియాలో, కించి తనదుచూడ్కి [1]దట్టకెం పెసఁగం గో
పించి శరనికరములు గు,ప్పించుచు ధర్మజుఁడు గవిసె భీషణశంగిన్.

256 చ. కదిసిన నమ్మహాభుజుఁడు గార్ముకముం దునుమాడి మూఁడు బె
ట్టిదపు మెఱుంగు తూపులఁబటిష్ఠత సూపిన నా నృపాలుఁ డు
న్మదుఁడయి మేటివింట బలుమార్గణముల్ వెస నేసె మూఁడున
ర్వదియును నద్ధరామరునిపై శినివంశవరుండు [1]దోడ్పడన్.

257 వ. ఇట్లు పార్శ్వపై కడంగి.

258 ఆ. అర్ధచంద్రబాణహతి గురుపుత్రుని, ధనుపళినివరుండు దునుముటయును
శక్తివై చి యతఁడు సారథిఁగూల్చిబల్, వింటఁగురిసె బహుళవిశిఖవృష్టి.

259 క. సారథిలేమిని సాత్యకి, తే రీడ్చెఁదురంగములు [1]దే రటు వాఱన్
భూరమణ ధర్మనందను, వారు వొదివి రంపగమ్ముల వడి గురుతనయున్.

260 క. భీమాస్త్రశిఖల నశ్వ,త్థామాగ్ని దహించె ధర్మతనయానుచర
స్తోమాటవి నొకవేల్మిడి, నామెయి జనవిస్మయావహం బయ్యె నృపా.

261 వ. అప్పుడు కురురాజు పాండవుల నాచార్యనందనుచేతం దగిన వారలంగాఁ
దలంచె నంతఁ దజీమి యుధిష్ఠిరుండు ప్రచండకాండంబుల నవ్విప్రవరుం
[1]బీడితుంజేసి.

---

255 1. మిగు లిం పెసగన్ – కొన్నిప్రతులు.

256 1. దోడుగన్ – పీ.

259 1. దెరలంబారన్ – ఉ ణ.ద ; దీవ్రత తొలగన్ – అనియు పాఠములు.

261 1. బ్రతిహతుంజేసి – ఎ.బొ.గ.

262 సీ. అలవును [1]వెరవును గల[2]వు కృతాస్త్రుండవని నిన్ను నెఱుఁగుదు నైన నెల్ల
సొంపుపార్థునకుఁ జూప నోపినఁదెల్లమగు నది యట్లుండె నరయసీకు
నెయ్యంబువాటించు నేర్పుకృతజ్ఞత యసునివి లేవు బ్రాహ్మణుఁడు దపము
దమమును గల్గువర్తనమున నుండుఁ గా కని నేయునే యెంత యడిచిపడినఁ

ఆ. బడిఱి గాని యడ్డపడలేవు కౌరవ, కులము నెల్లఘంగి[3]గెలుతు మేము
నీవ చూడ ననుడు నావీరుఁ డేమియు, ననక నగుచుఁ బలుకె నంపవెలి.

263 వ. ఆవెల్లికి నోర్వలేక ధ్యాభూవిభుండు దొలంగె నిట్లంతఃమానిసిం గెలిచిన వాఁడైనిలిచి నిజపార్శ్వంబులమూఁకలం గనుఁగొని గురుపుత్రుండు గ్రూరవిహారంబునకు నమరి మెఱసె మారుతితోడం బోరు కర్ణుండు దదసు చరంబులగు కరూశచేదిసృంజయ పుంజంబులుం దన్నుంబొదివిన నబ్ధలం బునకు బాహుబలంబు సూపు చుండ నతనివిడిచి యాభీమసేనుండు గౌరవ సేనపయిం గవిసి కనుపుగొల్ది నారాధేయవ్రకోదరులమునుములు ధనం జయమునుము ఘంగిం బ్రజాతుయం బగు చుండె నీదు[1]ర్మంత్రంబున నసేకుల కుం బొలియ వలసె నయ్యవసరంబున.

264 సీ. కవలతోఁ బెనఁగెడు కౌరవనాథుఁడ
న్నకులు నంగంబున నవశరములు
సొనిపి యాసహాదేవు కనకపుసిడము ద్రుం
చినవార లిరువురు నెనిమిదింటఁ
బదితూపులను నొంపఁ బతిరెండు[1]విండులుఁ
దునుమాడుటయు నన్యధనువు లెత్తి
యన్నయుఁ దమ్ముండుఁ దన్నుఁబెక్కమ్ములఁ
బొదివినఁ గనలి యాభూవిభుండు

తే. వారి [2]దివ్యాస్త్రములఁ గప్పు ఘోరభంగి.
గాంచి జను లక్కుమారులు గాలవశతఁ
బొందుదుర కాఁ దలంప నప్పుడు గడంగి
యడ్డపడియె ధృష్టద్యుమ్నుఁ డతిరయమున.

---

262 1. జలమును – త.న.వ. 2. యుద్ధహస్తుండవని – త.వ. 3. గూల్తుమేము – ఊ.

268 1. ర్మంత్రితంబున – ఈ.ఔ.న ; ర్మంత్రంబు కతంబున – క.ఖ.

264 1. విండ్లును – పెక్కుప్రతులు. 2. దివ్యాస్త్రముల – ఉ.ఐ.ఔ.జ.ద.వ.

265 వ. ఇట్లు పాండవసేనాపతి భూనాథుం దాఁకి యేసిన నతండు.

-: ధృష్టద్యుమ్నుఁడు దుర్యోధనుం దాఁకి విరథునిఁ జేయుట :-

సం. 8-40-21

266 ఆ. ఇరువదేను నిశితశరముల నొప్పింప, నలిగి యాతఁ డతని యంగకముల
నఱువదేనుతూపు లడరింప నఱుకె న, క్కొఱవేశ్వరుండు గార్ముకంబు.

267 మ. బలువి ల్లుగ్రత నెత్తియొక్క మొగి నప్పాంచాలవర్యుండు దీ
ప్తులు గ్రమ్మం బదియేను మార్గణము లాభూమీశుపై నేసినం
గలయం బూచిన కింశుకంబు చెలు [1]వంగం బొందఁ దచ్చాపమున్
బెలుచం ద్రుంచి యతండు ఫాలమున గుప్పించెఁ దశోగ్రాస్త్రముల్.

268 క. కాలాయసనారాచము, లోలి నుదుట నాటి యున్న నొప్పారెం బాం
చాలవరుముఖము మధుకర, మాలికచేఁబొలుచు తమ్మిమాడ్కిం జూడన్.

269 సీ. కనలి యవ్వీరుండు గార్ముకాంతరమునఁ గ్రూరభల్లంబుల ఘోటకముల
సారథిఁ జాపంబుఁ దేరును గొడుగును దునుమాడఁగా భవత్పుత్రుఁడేపు
గుందక శక్తి [1]నిగుడ్వఁగఁ ద్రుంచె నెడ్తెఱఁ గృపాణము గొన నుఱుమునేసె
గదయెత్తఁ బటీయలు గావించె నుబ్బి రత్నమయాహికేతువు నఱుకివైచె

తే. నిట్లు హయసూతకోదండ హీను దళిత, రథుని విగతాతపత్రు [2]నిర్భగ్నశక్తి
ఖడ్గముద్గరకేతువిఖం[3]డితాపి, ధానుఁజేసె నప్పార్షతుం డానరేంద్రు.

270 తే. వికలసాధనుఁడైన యవ్విభుని నతని
తమ్ముఁ డగు దండధారుండు దనదుతేరి
మీఁద నిడుకొని శత్రుసమీపభూమి
వాయఁగొనిపోయెఁ జూచి రాధేయుఁ డపుడు.

271 క. శినివంశవరునితోడం, బెనఁగిపెనఁగి యతని విడిచి [1]పెలుచ ద్రుపదనం
దనునిరథమునకు నెదురుగఁ, దనయరదము సనఁగనిచ్చె ధరణీనాథా.

---

267 1. వుంగావించె – కొన్ని ప్రతులు.

269 1. నిగుడ్చిన – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిర్దళిత శక్తి – ఇ; నిరస్తశక్తి – వ. 3. డనాతిదీనుఁ – ఎ.గ.వి.శ.ష ; డితాతిదీను – కొన్ని ప్రతులు.

271 1. బిట్టు – కొన్ని ప్రతులు.

272 వ. సాత్యకియును శరంబులు గురియుచుఁ [1]దోన తవిలె నుభయసేనాపతు లగు
నా సూతనందన ధృష్టద్యుమ్నులట్లు దార్కొనిన నయ్యిరువాఁగునందు
నొక్కరుండైన నోలమాసగొనక కడంగినం బోరు ఘోరంబయ్యె నట్టియెడ,
ఖాంచాలకుమారులు వ్యాఘ్రకేతు సుశర్మ శుక్ల చిత్రోగ్రాయుధులును
జయ రోచమాన సింహసేనులును బలుదేరుల మొత్తంబులతోఁ దన్నుం
గవిసినం గర్ణుం డయ్యెనమంద్రువీరుల సేనిమిదిభల్లంబులం దునిమి తత్సహా
చరుల బహుసహస్రరథికుల సమయించినం జేదిరథికప్రవరులు జిష్ణు జిష్ణు
కర్మ దేవాపి భద్రులును దండ చిత్ర చిత్రాయుధులును వారి సింహకేతు
రోచమాన శలభులును సబలంబుగాఁ దలపడిన నాపదు[2]నొక్కండ్ర నొక్క
పెట్ట బెట్టిదంపుటంపఱ పాలుచేసి మఱియును బిరుదులయి పయిం బడిన
ధ్వజరథ సారథివారంబులను వసుధం గూల్చియు నలంచియుం గలంచి
యుం గడిమి మెఱయుచు నిట్టిచందంబు భీష్మద్రోణులయందుఁ జూడ మని
జనంబులు వెక్కసపడ వివిధసమరవిహారంబు సలిపి వెండియు.

273 సీ. సింహంబుభారిఁ జొచ్చిన గజంబుల భంగిఁ
బులికగ్గమైన జింకల విధమున
జ్వలనంబుఁ గిట్టినశలభంబులట్లుఁ ఖాం
చాలయోధులుఁ జేదిసైనికులును
దనుఁ దాకి పొలియ రాధాతనూభవుఁ డనిఁ
దనివోక ధర్మనందనుని యున్న
చక్కటి కడర ధృష్టద్యుమ్నుఁడును ద్రౌప
దీపుత్రులును సహదేవుఁడును శి

తే. ఖండియును సాత్యకియు నకులుండుఁ జేయఁ
గలమహీశులుఁ బొదివి రక్కర్ణ నతఁడు
పెక్కుపాములు వొదివినఁ బెనఁగు[1]గరుడు
ననువు దోఁపఁగఁ బోరాడె మనుజనాథ.

---

272 1. దోడన తగిలె – కొన్నిప్రతులు. 2. నొకళ్ళ – కొన్నిప్రతులు.

273 1. తార్క్ష్య – గ.త.న; గరుడియనువు – అ అ.ఐ.ఝు.ల.

274 వ. ఆసమయంబున భీమసేను బారింబడిన కౌరవ సైన్యంబునం బ్రబలచతురం
గంబు లొక్కమొగిఁ బడలువడి రణాంగణంబు [1]మూసికొనియెం బెఱ
మూఁకలు వెఱఁగునం జెయ్వోది కరళ్లడంగిన మున్నిటి యట్లుండె గాండీవి
సంశప్తకుల నసేకుల మేటిమగల గీటడంచి హతశేషంబగు బలంబు విచ్చ
టయు వాసుదేవు నాలోకించి.

275 ఆ. అమరులకు [1]నజయ్యు లగునట్టి సంశప్తకులు మదీయ బాణ ఘోరభంగి
కోవాటించి పాఱుచున్నారు భీమని,సునుము కౌరవులును మొనయ లేరు.

276 క. కర్ణుం డొక్కరుఁడును సము, దీర్ణుండై సిడము మెఱయఁ దిరిగి బలువిడిఁ
ఘూర్ణితము సేసె మనసై, న్యార్ణవ[1]మున మంథనగము నను వమరంగన్.

277 చ. అరదము వోవ నిమ్మ రయ మారఁగ నాతనిదిక్కు నావుడుఁ
దరహసితంబుతో నలిననాభుఁడు భీమునిచేతఁ బోదు నీ
శరముల[1]వేఁడిఁ గౌరవులసంగర వాంఛ యడంపు మన్న న
న్నరుఁడును నియ్యకొన్నఁ గురునాథుని యోధులు బెగ్గడిల్లఁగన్.

278 ఆ. అమ్మురారిధవళహయములు మెఱయ న,ద్దిక్కు సత్వరముగఁ దేరు వోవ
నిచ్చటయును జూచివిచ్చె నబ్బలము సిం,గంబుఁ గనిన[1]లేడి గమియుఁ బోలె.

279 వ. అప్పుడు నీకొడుకు సంశప్తకులం బురికొల్పిన రెండువేలరథంబులును
మున్నూఁ జేసుంగులును జతుర్దశసహస్ర తురంగంబులును లక్షద్వయపదాతు
లును నప్పార్థుపయిం గవిసిన నతండు శింజినీటంకారంబునం బటుశరా
సారంబున నింగి నించి పదివేవురు ద్భటత్రియులం బొలియించి యక్కల
నం గాంభోజబలంబు దోఁచిన నం దుటికి తదీయసైనికులకరంబులు శిరం
బులు నఱికిన నది మహావాతనిహతవిటపం బైన యారామంబుచందం
బయ్యె నట్టియెడ.

---

274 1. ముసురుకొనియె ; ముసుంగు వడియె – ఒ.ని.ఖ ప.ర.

275 1. నజేయులగు – పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు.

276 1. మునుబేర్చు మంధరాద్రియుబోలెన్ – వ. కొన్ని ప్రతులు.

277 1. నేడు – ఇ.ఊ.

278 1. లేటిగమియు – ద.ల.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

280 క. అడరి సుదక్షిణుతమ్ముఁడు, గడువ[1]డి నేయుటయు నతని కరశాఖలు గ
వ్వడి యర్ధచంద్రశరముల, వెడందతూపున శిరంబు ద్రేల్మిడిఁ[2]ద్రుంచెన్.

281 క. యవ[1]నశకసైన్యములుపైఁ, గవిసినఁ దద్రుధిరజలము గాలువలై పా
ఱ వెసం బఱపెను వివిధా, స్త్రవితానము లక్కిరీటి ధరణీనాథా.

282 మ. కని సంశప్తకు లేచి యొక్కమొగి నాకౌంతేయునిం జుట్టు ము
ట్టిన సేనాంగచతుష్టయాంగములు ఖండీభూతముల్ సేసె నా
తనిబాణో[1]త్కరవేగ [2]ముత్కటమరుత్సంకీర్ణజీమూతపా
టనముం జేసినభంగిఁ జిత్ర[3]బల గాఢస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్.

283 క. హరివెరవున ధవళాశ్వ, స్ఫురణమున రథంబు మెఱయఁబోలుపారెడు న
న్నరు నత్యద్భుతవిక్రమ, పరిణతి [1]సూడఁ గనుదోయి పదివేల్వలయున్.

284 క. ననుబోఁటుల మనములు మె,చ్చునఁ గరఁగె ననంగ నేల సురతతి[1] గృష్ణా
ర్జునులం గని దుందుభిని,స్వనములతోఁ గురిసె[2]విరుల[3]వాన వొగడుచున్.

285 వ. [1]అయ్యవసరంబున నాకసంబున నశరీరవాణి [2]యయ్యురువుర నుద్దేశించి
యఖిలజనంబులు నాకర్ణింప వీరు చంద్రార్కులం గడచినకాంతి[3]దీప్తుల
నుల్లసిల్లెదరు తొల్లి యేకరథస్థులైన బ్రహ్మేశానులవిధంబున వెలింగెదరు
గంటిరే వీరలు పరమమునులగు నారాయణుండును నరుండును జుండీ
యనియె నిట్లు మహనీయాశ్చర్యంబులు గనియును వినియును మాత్సర్య

---

280 1. డిఁదాఁకుటయు – శ.ప. 2. దునిమెన్ – అ.ఆ.ఝ.

281 1. నేశసైన్యములు – త ; నకురు – చ.

282 1. త్కట – ఒ.క.ఖ. 2. ముద్భట – పెక్కు ప్రతులు. 3. పటుగాఢ – కొన్ని ప్రతులు.

283 1. సూడంగ చోద్యపడి రావేల్పుల్ – ఒ.ఔ.క.ఖ ; చూడంగ వేడ్క పడుదురు జోదుల్ – కొన్ని ప్రతులు.

284 1. పతికృష్ణా – పెక్కు ప్రతులు. 2. నలరు వాన – పెక్కు ప్రతులు. 3. వానొక ఝామున్ – చ.

285 1. ఇచ్చట యశరీరవాణి వాక్కులును, అశ్వత్థామ అర్జునుని సంగాతిథ్యము యిమ్మని కోరుటయు భండార్చరు పరితియందు కానరావు. కుంభకోణసంతి 8-52-17 నుండి యీ ఘట్టము కాన్పించుచున్నది. 2. కృష్ణార్జునుల – వీ.శ.ప. 3. దీధితుల –

ధుర్యుండగు నాచార్యనందనుం [4]డరిగి యమ్మహోత్ముల మార్గాని మార్గ
ణోజ్జ్వలం బగు దక్షిణకరంబున నాఫల్గునుఁ బిలిచి హాసభాసితముఖుం
డగుచుఁ గుపితుండగు నతని కిట్లనియె.

—: అశ్వత్థామ యర్జునుం బోర్గాని మార్గాని సంగ్రామంబు సేయుట :—

సం. 8—40—110

286 క. ననుఁ దగియెడు నతిథంగా, మనంబునఁ నలంచి నీవు మన్నించెదవే
నిని వచ్చెద నీపాలికి, ననఘా సంగ్రామ మొసఁగు మాతిథ్యముగన్.

287 ఆ. అనినఁ గృష్ణుఁ జూచి యర్జునుఁ డాచార్య
తనయు గెలువ కునికి ధైర్య మిపుడు
సమయఁ జూడ వలయు సంశప్తకులను నీ
మనసువచ్చుసనికిఁ బనుపు మనుడు.

288 ఉ. తేరు మురారి ద్రోణసుతుదిక్కునకుం జనఁ నిచ్చి మేలుమేల్
[1]పోరు ఋణంబు దీర్చు కురుభూపతికిఁ [2]నరవాహులీలకు
న్నైరణ గల్గి నిల్వు మనినన్ విని యట్టుల కాక యంచు న
వ్వీరుఁడు షష్టిబాణముల వెన్నుని నేసె నుదగ్రుఁడై వెసన్.

289 ఉ. అమ్మ[1]లు మూఁడు పార్థుతను [2]వాఁడగ నేసిన ద్రుంచి వైచేఁ జా
ప మ్మతఁ డమ్మహోధ్వజుఁడు [3]భారవహమ్మగు నొండువిల్లు శీ
ఘ్రమ్మున నెత్తి చేతులను గాళ్లఁ [4]ను మోమున వింటి[5]కొమ్మునం
గమ్మినభంగిగా శితశరప్రతతుల్ [6]నిగుడించెఁ బైపయిఁ.

290 క. కడుఁ బెక్కు [1]వేలు దూపుల, వడిఁ గృష్ణార్జునుల [2]సరథవాహంబుగ నె
క్కుడు మదమునఁ బొదివిన, జె, య్యెడలి వెలుఁగుపడిరి వారలిద్దఱు నధిపా.

అ.ఝు. 4. డలిగి — కొన్ని ప్రతులు.

288 1. పోర (ర్) ఋణంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నరుబాహులీలకున్ — పెక్కు ప్రతులు.

289 1. ల మూటఁ గ్రీడి — అ.ఆ. 2. వంటగనేసి — ఆ.చ.ఝు. 3. భాసుర లీలను నొండు విల్లు — అ.ఆ ఒ.ఝు. 4. నురంబున — ఉ.ద.వ. 5. కొప్పునం, కోపునన్ — అని పాఠములు. 6. నిగుడించె — పెక్కు ప్రతులు.

290 1. మార్గణంబులు — అ.ఆ.ఐ.ఒ.ఝు.డ. 2. రథము వాహనముల — అ.ఆ.ఐ ఒ.ల.

291 వ. ఇవ్విధంబున వివిధవిశిఖజాలంబులఁ గాలుసే యార్పరా కుండఁ గప్పి
యార్చిన నప్పార్థుం డతనిచేతఁ దనవికర్మిం[1]బు ప్రతిహతం బయ్యె నని
తలంపఁ దత్సైన్యంబున హాహాకారంబు లెసంగం జారణసిద్ధగణంబు లట్లు
నిశ్చేష్టితులైన యాలోకరక్షకుల నాలోకించి లోకంబులకు బ్రదుకు గలు
గునో యని పలుక నప్పద్మనాభుండు గనలి యక్కవ్వడి నుద్దేశించి.

292 క. గురుసుతుఁడు నిన్ను మిగులుట, గర మాశ్చర్యంబు మిష్టి గాండీవము దాఁ
దిర మయి యుండదొ బాహుల, వెరవు[1]బలుపు గుందెకో వివేకింపు [2]మెడన్.

293 క. గురుని[1]కొడుకను తలంపునఁ, బరుసాదనంబునకుఁ జొరక భంగపడితో యు
ద్ధరతఁ గడుఁ జెడియె ననవుడు, [2]సరోషసంరంభుఁ డై విజయుఁడాతనితోఁ.

294 క. వెసఁ బెక్కమ్ములు మనపై, ముసుఁగువడం బఱపి యతఁడు మురభంజన సం
తస మందె[1]డు నింతన యేఁ, గసిమసఁ గెదఁ జూడు నన్ను గాండీవంబున్.

295 మ. అని భల్లప్రకరంబులన్ గురుతనూజాస్త్రప్రతానంబుఁ ద
ద్ధనువుం గేతువు నాతపత్రమును జిత్రస్థాత్రిఁ దున్మాడి గ్ర
క్కున నవ్విపుత్రుఁడు శక్తియున్ గదయు నుక్కుం [1]దాల్మియుం దోఁప నె
త్తినఁ దోడ్తో నని దుంచి వైచె సమరస్థేమాభిరామాకృతిన్.

296 ఆ. ఇట్లు దోర్బిణసుతునియేపు పార్థుఁడు దుహి
నంబుఁ జెఱుచు నిసువిధంబు మెఱయ
జెఱచె నంతఁ బొదివె నుఱకయారథికు సం
శప్తకవ్రజంబు సరభసముగ.

---

291 1. బు ప్రతిహతంబయ్యెనని – ఎ.ఁ.ఘు.ణ.వ ; బపహ్నుంతంబయ్యెనని – వా. కొన్ని ప్రతులు.

292 1. బలిమి – డ ; బలము – కొన్ని ప్రతులు. 2. మెడన్ – పెక్కుపోతులు.

293 1. సుతుండను తలపున – ఉ.ఁ.శ.ష. 2. సరోషుడై బ్రిడియనియె జకారాయుధుతోన్ – స.వీ ; నరుదారాననియె విజయుడాతనితోన్ – ణ.త.వ.

294 1. ఏవింతనేసి – గ.వీ.

295 1. జేవయు – ఊ.

297 క. ఎందఱు వొది[1]విరి వారల, కందఱికిను దమక తమక యర్జునచటుల
స్యందన మెదు రై నట్లు మ,దిం దోఁచెఁ దదీయబాణతీవ్రబహులతన్.

298 క. ఆప్పుడు గురు[1]తనయాదిం, గప్పఁగ వజో్రపమానకాండములు వెసం
గుప్పనఁగూర వఱప నరుఁ, డప్పరుసఁదనమున కోర్చి యతఁడుఁ బెనంగెన్.

299 వ. అ ట్లశ్వత్థామ పెనంగు చుండ సంశ ప్తక[1]వ్రజంబు నందు.

300 క. చేతులు దలలును బహువిధ, హేతులఁ దునియలుగఁ జేసి యిలఁదొరఁగించెం
జేతులకసి వోవంగ న,రాతులు బెగ్గిలఁగఁ గ్రీడి [1]ప్రకటస్ఫురణన్.

301 క. తురగద్విపరథతూర్యా,భరణధ్వజచామరాతపత్రశకలముల్
పొరిఁ బొరి ధరఁ గప్పఁగ నె,త్తురు చేఱులు వానిఁ దొలఁగఁద్రోచుచు వచ్చెన్.

302 వ. అట్టియెడ.

303 తే. అంగ[1]వంగనిషాదకళింగబలము, లర్జునునిమీఁదఁ బెల్లుగ నడరుటయును
గుతనూభవుఁ డతనిని మురవిరోధి, నంపఁ బెనువెల్లి ముంచి బెట్టార్చి పేర్చి.

304 వ. అ వ్విక్రమ[1]విశేషంబునకు రోషంబు నొంది.

305 క. అవ్వీరుం డవ్విభుని, క్రొవ్వును వాసై న్యసమితి కూరిరోద్ధతియుఁ
నివ్వటిల నీక ఖచరులు నివ్వెఱపడ సమరకేళి నిపుణత మెఱసెఁ.

306 వ. మెఱసిన నెఱసిన[1]రోషంబున మఱియును.

---

297 1. వివ — కొన్ని ప్రతులు.

298 1. పుత్రాదిం,ప్ప — శ.ష.శర,కొన్ని ప్రతులు.

299 1. సై న్యంబునందు — పెక్కు ప్రతులు.

300 1. రౌద్రస్ఫూర్తిన్ — ఇ; ప్రకటస్ఫూర్తిన్ — అ.ఆ.ఒ.ఝు.

303 1. వంగనేపాళకళింగ — ల.

304 1. విహారంబునకు — ఊ.జ.ట వ.

306 1. కోపంబున — కొన్ని ప్రతులు.

307 మ. గురుపుత్రుం డసురాంతకుఁ విజయునిం గ్రూరాస్త్రసంతానని
ష్ఠురపాతం[1]బున నొంప నావారి దదాటోపంబు సైరింపక
న్నరుతో నౌషధ మూఁది చేసి తెవులు న్మర్దింప కున్నం దుది
న్భరమై యుండదె యేసడంపుము రిపున్సంరంభివై నావుడున్.

308 వ. అతండు విజృంభించి గుణంబు సారించి.

309 చ. శిరమునఁ గంఠదేశమునఁ జేతులయందు నురస్థ్సలంబునం
జరణములఁ శరంబులు వెసఁ నిబిడంబుగఁ గీలుకొల్పుచుఁ
వెరవునఁ బగ్గముల్ దునుమ వేగమ యూడ్చెఁదురంగమంబు ల
గ్గురుసుతు తేరు గయ్యమునకుఁ గదుదవ్వు దొలంగ భూవరా.

310 వ. [1]ఆ భూదేవుండును భగ్నోత్సాహుం డై యల్లన సూతనందను సమీపంబునకుం
జని యె నప్పుడు శౌరి సంశప్తకసైన్యంబుదెసకుం దేరు నడపుచుం దమసేన
దిక్కు కోలాహలం బాకర్ణించి చూడ్కి యట నిగిడించి యర్జును నుద్దేశించి
వేదండారూఢుం డైన దండధారుండు మనబలంబులం గలంచు చున్నవాఁ డమ్మ
గధోత్తముండు భగదత్తు[2]నంతవాఁడ యతని మడియించి మటిచేయంగలపని
సూచికొంద మని పలికిన నక్కవ్వడి యొడంబడ నక్కడ కరదంబు వోవ నిచ్చె
నట్టి యెడ.

—: దండధారుం డను రాజు వేదండంబుతోడ నర్జునుచేఁ జచ్చుట :—

311 క. పాండవ సైన్యంబుల వే,దండంబుల ఘోటముల రథంబుల భటులం
[2]జండగతి మగధపతి నిజ, కుండాలముఁ బఱపి యేపుఁ జూపి తెరల్చెన్.

312 వ. అవ్విక్రమ విహారంబు[1] వీక్షించి.

---

307 1. బులనొంప — పెక్కు ప్రతులు.

310 1. దండధారుడను మగధరాజుతో అర్జునునికైన యుద్ధము భండార్కరు ప్రతియందు కాన్పించ లేదు. దీనికి మూలము పింఛకోణ ప్రతియందు (క—54—1) కాన్పించు చున్నది. 2. నట్టివాఁడ - పెక్కు ప్రతులు.

311 1. ఘోటకముల తతుల సుభటులం — ఖ. 2. చెండాడి — ట.

312 1. బుపలక్షించి — అ.ఆ.ఇ.ఐ ఒ.ఔ.డ.ణ.వ.

313 తే. మాగధుని కోల్తలకుఁ గాక మనబలంబు
విఱిగెఁ [1]బొద పొద మని తాను దటి మెఁ దేరు
వారియుఁ బఱపంగ నర్జునుం డడ్డపడి యెఁ
జండచేష్టితోద్దండవేదండమునకు.

314 క. అగ్గలిక దండధారుఁడు, దిగ్గజనిభ[1]నిజగజంబుఁ దీవ్రత [2]మెఱయ్
డగ్గఱఁగఁ బఱపి హయముల, నగ్గరుడధ్వజుని నరుని నమ్ములఁ [3]గప్పెన్.

315 చ. అలిగి కిరీటి మాగధధరాధిపు బాహులు [1]ద్రెంచి గ్రక్కునం
దలయును ద్రుంచి యేనుఁగు నుదగ్రతఁ బీనుఁగుఁ జేసె నప్డు గొం
దల మొకయింత లే కతని తమ్ముఁడు దండుఁడు చాఁకి తోమరం
బులు వరగింప [2]గేలు శిరముం [3]గరటిం దునుమాడె [4]నుగ్రతన్.

316 క. [1]తదీకం[2]బు గజంబులు, వొదివిన [3]బలుగాలి మేఘములఁ దీవ్రగతిం
జెదరించు [4]పగిది నరుఁ డు,న్మదుఁ డై నలు దెసలఁ దోలె మనుజాధీశా.

317 వ. ఇ ట్లీడంబున మగధసైన్యంబు మర్దించి సంశప్తకసైన్యంబుపైఁ గవిసి కపికేత
నంబు మెఱుంగులు మెఱయ [1]మధుమథను వెరవున వెలిమావులగతు లక్క
జంబుగా నుక్కున కార్ష్ణుండు భల్లనారాచపరిముఖపరిదరపరంపరల సొం
పును బాహువీర్యధైర్యంబుల పెంపును నిలింపనికరంబు వర్ణింప నందుమహార్ణ
వంబునం దిరుగు మందరనగంబుచందంబున నిజస్యందనం బొప్పనప్పటప్పటి
[2]కెక్కుడొదవు మదంబునం దిగర్తాదు లగు నమ్మార్తురు పైపయిం గ్రమ్మి
కురియునస్త్రశస్త్రంబులు విదళితచ్ఛిన్నచూర్ణితంబులు సేయుచుఁ దదీయ

---

313 1. పదపదమని — ఈ.ఊ క.ఖ.గ ఘ.ణ.త.న.వ.

314 1. జముగొల్పి — ఈ.క.ఖ; మగుజంబు — ఇ.వ. 2. తీవరయమునన్ — పెక్కు ప్రతులు. 3 నొంచెన్, పొడిచెన్ — అని పాఠములు.

315 1. దుంచి — అ.ఆ.ఇ.ఈ. కొన్ని ప్రతులు. 2. వాని — ఇ.న.వ. 3. దునుమాడె గిరీటియుక్తన్ — ట. 4. గ్రక్కునన్ — కొన్ని ప్రతులు.

316 1. రథనికరంబులు గజములు — ఇ.బ. ఈ ప్రతులలో నిట్టి పాఠము కన్పట్టును. 'ద ధ పాఠముగా చూచుకొని యుందురు. కాని 'రథ' శబ్దమునందు త వర్గ ద్వితీయాక్షర ముండుటచే ఈ పాఠ నిరాకరింప దగినది. 2. బులజములు — కొన్ని ప్రతులు. 3. పెనుగాలి — కొన్ని ప్రతులు. 4. మాడ్కి — వ.

317 1. మురమర్దను — అ.ఆ.ఇ.ఐ.ఒ.క.ఖ.వ. 2. కినెక్కుడొదవు — కొన్ని ప్రతులు.

గాత్రంబులుం గరటిఘోటకతనువులుం దునియ లయ్యును నుగ్గు లయ్యును బటీయ లయ్యును గుదు లయ్యును ధరం దొరఁగఁ దామర [3]బావిం గేలి సల్పు సామజంబుచాడ్పున విహరించి యవిహతధృతివ్రత [4]మహితు లగు నహితుల నత్యుత్తమ లోకంబులకుం బుచ్చినం గొంచెపు మూఁక విచ్చినం బెద్ద వెను కొనక యరదంబు మరల్చి వచ్చునెడ నచ్యుతుం డర్జును నుద్దేశించి భవద్విక్రమ విహారస్థలంబు సూచితే యని పలికి వివిధాయుధఖండంబులను వేదండాశ్వ రథ పదాతి శకలంబులను భూషణాతపత్రకేతు చామ [5]రాంశంబులను జక్కుశ్చ మత్కరణపరిణతం బగు రణస్థలంబు సూపె నప్పుడు గొఅప్రాణంబులతో నొఅలు నరతురగద్విరదంబులను గొందఱు దమ [6]వారిం గానక కన్నీళ్లు నించుచు నాలింగనరోదనప్రముఖంబు లైన కరుణాభాషణంబు లగు నవస్థావిశేషంబులం బొందువారలం [7]గృపాళు లై యాలోకించుచు నయ్యిరువురుఁ దమ మోహారంబున నెసంగు కలకలంబు విని యుదీర్ణగమనంబునం జనుదెంచు చుండి రటమున్న [8]కౌరవ్యుల మొనయును గర్ణుని మొగ్గరంబును గెండుమఖంబులం బెనంగు చుండి కయ్య పు [9]టుచితత్వంబునం గలసి నట్టియెడ రారాజు పురికొల్ప రాధేయునకుఁ బ్రాపయి పుళిందబాహ్లీక శేంకణాంధ్ర భోజానీకంబు గవిసినం గౌంతేయబలంబునకు భరం బగుటయు.

—: మలయధ్వజుండను పాండ్యమహారాజ్ఞ్యాతామచేతఁ జచ్చుట :—

సం. 8—56— 1 (కుంభ)

318 సీ. [1]పాండ్యుఁ డాసేనలపై బెట్టిధంబుగ
నడరి బాహాబల మక్కజముగఁ

---

3. వారింగేలి, కొలనింగేలి – అని పాఠములు. 4. తమహితులగు నహితుల—పెక్కు పోతులు. 5. రాంశంబులను – కొన్ని పోతులు; రమరాణంబులను – ఎ.పు.ప్ర. 6. వారికి నీళ్ళిచ్చుచు – కొన్ని పోతులు. 7. కరుణాపరులై – కొన్ని ప్రతి 8. కౌరవుల – కొన్ని పోతులు. 9 టుచితంబున – పెక్కు పోతులు

318 1. మలయధ్వజుండను పాండ్య మహారాజ్ఞ్యాతామచేతఁ జచ్చుట భండారురుపోతియందు కాన్పించలేదు. కుంభకోణపోతియ

[2]బేరిచి పీనుంగు పెంటగాఁ జతురంగ
బుల రూపుమాపె నయ్యలఘుభుజుఁడు
ద్రోణభీష్ములు దనతోఁబాటి యనుపలు
కున కోర్వఁ డచ్యుతార్జునులు దనకు
నెక్కుడు వా విన్న నేవగించుచు నుండు
నవ్వీరుఁ డమ్మెయి నాకర్ణింపఁ
ఆ. గని కడంగి యెదురు చని గురుతనయుండు
నగుచుఁ బగఱ నీవు మృగ[3]కులంబు
గలఁచుహరియుఁబోలెఁ [4]గలచెదు నాదిక్కు
మొగము సేసి యనికి మొనయు మనియె.

319 చ. అన విని మేను వొంగ మలయధ్వజుఁ డుగ్రపు నారసంబుఁ ద
త్తనువునఁ [1]గ్రుచ్చి మౌర్వినినదంబు నభంబునఁ బర్వ నంపవె
ల్లి నిగుడఁ జేయఁ దొమ్మిదిశిలీముఖముల్ వెస నమ్మహీశుపై
ననిమిషవర్ణనీయగతి నగ్గురునందనుఁ డేసె నేసినన్.

320 వ. అత్తొమ్మిదింటిలోన.

331 క. ప్రతిశరములు పాండ్యమహీ,పతియును బరగింప నైదు భగ్నము లయ్యెన్
గతి సెడక నిగిడి రథ్య,ప్రతతి ధరం గూల్చె నాలుబాణము లధిపా

322 తే. మఱియు గురుపుత్రుఁ డేయ నమ్మలయకేతుఁ
డాశరంబులుఁ దద్ధనుర్జ్యాలతయును
దునిమెఁ దునిమిన నతిరయంబున నతండు
నారి సంధించి యమ్మల నభముఁ గప్పె.

---

1. ది. 2. బేర్చిన — పెక్కు ప్రతులు. 3. గణంబు — పెక్కు ప్రతులు. 4. నల
క్కు — పెక్కు ప్రతులు.

చి — అని పాఠములు.

323 వ. అప్పాండ్యమహీపతి పరివారసామర్థ్యంబున రథ్యవంతుం డయి వాయ
వ్యాస్త్రంబున నయ్యంపపరంపరఁ బ్రతిహతంబు సేసి తదీయచక్రరక్షకులం
దెగటార్చి యార్చినం[1]గెరలి యగ్గురునందనుం దత్సహచరుల [2]నుమాడి
రత్నమయాగురుచందనసుందరం బైన మలయగిరి ప్రకారంబునంబోలుచు
కేతనంబుగూల్చి గుఱ్ఱంబుల గీ టడంగించి సూతుప్రాణంబులు గొని
చాపంబు ద్రుంచి తేరు దునుము సేసి యతండు వొలివోని పౌరుషంబునం
బ్రయోగించు నస్త్రశస్త్రంబుల సుఱక నటికి యగ్గ మై యున్నను గయ్యంబు
[3]వలని వేడుక నతని సమయింపనొల్లక యరవాయి గొనినయాలోనఁ
[4]బతితయోధం బైన సుకల్పిత మాతంగంబు నెక్కి గిరిశిఖరంబు నలంక
రించు కేసరియ ట్లొప్పి యాద్రవిడేశ్వరుండు సామజంబు నుద్దామగతిం
దటిమి [5]భీమాభిరామం బైన తోమరంబు వైచిన మణిగణోజ్జ్వలం బైన
యాద్రిశిరోభూషణంబు ధరణిం బడినఁ ద్రొక్కంబడినభుజంగంబు
పోలికం గనలి యబ్బలుమగండు తత్పార్శ్వవర్తులో[6]నార్వురరథికవరులఁ
దద్వేదండంబుఁ దుండంబును చరణచతుష్టయంబును నమ్మేదినీపతి పాదం
బులుఁ గరంబులు శిరంబును నతితీవ్రశల్లంబులం దునుమాడిన నద్దిక్కుమూఁ
కలు విచ్చెం గురుభూవరుం డమ్మహీసురవరుం జేరంజని యగ్గించె నప్పుడు.

324 క. నిలు నిలు మని తమమూఁకల, సిలిపి వృకోదరుఁడు గవిసె నీబలములపైఁ
దలకొని ధృష్టద్యుమ్నా,దులు [1]సంరంభోద్భటముగఁ దొడ్పడి రధిపా.

325 క. వారల[1]వడి కోర్వక య,క్కౌరవసైన్యంబు [2]దెరలఁ గర్ణుఁడు దర్ప
స్ఫారత [3]నదల్చి నిలిపియు, దారగతిఁ [4]వైరిరథికతతి మార్కొనియెన్.

---

323 1. గనలి – ఇ. 2. లందునుమాడి – ఇ.ఊ.ఒ. 3. మీది వేడుక – కొన్ని ప్రతులు.
4. ధరితయోధం బైన – ఆ.ఝు.న ; ప్రతియొడ్డనంబు సుకల్పితంబుసేసి మాతంగంబు
నెక్కి – వ ; చతుర్దంత కుండాల సన్నిభంబగు వేదండంబు నెక్కి – ఊ ;
గయ్యును సుకల్పిత – ఙ. 5. శోభాభిరామం బైన – వ.ళ.ష ; యుద్ధ
బైన – ట.ఖ.ఔ.ప. 6. నూర్వుర – కొన్ని ప్రతులు.

324 1. సంరంభోత్కటము – ఆ.చ.ఝు.డ ; కరమురుద్భటముగా –

325 1. లయురవడికోర్వక / క్కౌరవ – అ ఆ ఇ.ఐ.ఝు.డ.స.
3. నెదిర్చె – ఎ.గ.వ. 4. జెలగిరథికతతి – ఐ.ఝు.డ

326 వ. అతనికి బాసట యై [1]యడరిన యశ్వత్థామచేతం బలువురు పాంచాలురు వొలి
సిరి కృష్ణుండు గ్రీడికిం జాండ్యమహీపతి సమయుట సూపి సమీరనందన
కర్ణాదు లగు నిరువాఁగురథికుల పరాక్రమంబును వేఱువేఱ నిరూపించి
చూపిన నతండును రథంబు మనసేనలోనికిం బోవనిమ్మనిన నచ్యుతుం డట్లు
చేయ నుబ్బిన పాండవానీకంబునకును రాధేయగురుపుత్రుల రభసంబునం
బేర్చిన మనమొనకును సంకుల సమరం బయ్యె నం దా కర్ణునకు ధృష్టద్యుమ్ను
నకుం బరస్పరశరకర్తనంబును నితరేతరచ్ఛత్రికేతుఖండనంబును నన్యోన్య
వర్మ విదారణంబును [2]మిథశ్శరీర[3]పాతనంబును నగు సంగ్రామంబు సెల్లె నట్టి
యెడ నా సూతనందనునకుం దలకడచి గురునందనుండు ద్రుపదనందనుం
[4]గవిసి బ్రహ్మఘ్ను నిలు నిలు మేను గలుగ నెట్లు బ్రదికెదవని పలికి వెండియు.

327 క. మాతండ్రియె[1]డం జేసిన, పాతకము కతంబు గాఁగ బాంచాల నికృ
ష్టా తునిమెద నిను నరుఁ డిట, కేతేరక [2]యున్నఁ [3]బాలి కీవు నిలిచినన్.

328 వ. అన విని ధృష్టద్యుమ్నుం డతని కిట్లనియె.

329 క. మీతండ్రి [1]కుటీకి నటీకిన, హేతియ నీ[2]కొఱకు నిచి తిపుడ నటుకుదు
నీతులువపలుకులకు నీ, డై తోఁచినయుత్తరంబు నదియ దురాత్మా.

330 వ. అని యంత నిలువక.

331 తే. వినుము బ్రహ్మఘ్నుఁ డన నీకుఁ జనునె బ్రాహ్మ
[1]ణబ్రువఘ్నుఁడ నై సమున్నతి వహించు
నన్నుఁ గిల్బిషపరుఁ డనునిన్ను జనకు
కడకుఁ బుచ్చెద వేగిరపడక నిలుము.

తరిమిన – కొన్ని ప్రతులు; వెడలిన – న. 2. నమిత శర పాతనంబును – కొన్ని
3. శాంతనంబును – బొ.చ.జ. 4. గదిసి – కొన్ని ప్రతులు.

– కొన్ని ప్రతులు. 2. మున్న – చ.ట. 3. బోరనీవునిలిచినన్ – వ.

కోర్కిలిపిన – అని పాఠములు. 2. కోరికయును నిప్పుడనరకున్ –

ఘున్నతి – బొ.

332 వ. అనియె నట్లయ్యీరువురు గొండొ1రులం బరుషంబులు వలికి తలపడి వియత్తలంబు విశిఖశిఖాకలాపంబులం గప్పిరి రాధేయుండు యుధామన్యును త్తమౌజోద్రౌపదేయశ్శైనేయులను మఱియుం జేయంగల పాండవపాంచాల యోధులను బొదివి భండనంబు సేయుచుండె నా ధృష్టద్యుమ్నుండు గురు పుత్రకోదండంబు దుండంబులు సేసినం గుపితుం డై యొండువిల్లు గొని యవ్వీరుండు.

333 క. సూతతురంగస్యందన, కేతనచాపములు నఱికి కేలిమెయిన్ సు
గ్రీ1తారంగ నేసెఁ దోడ్తో, నాతతశక్తియును గదయు నతఁ డెత్తంగన్.

334 వ. అప్పాంచాలోత్తముండు వాలునుం బలుకయుం గొని కవియం గడంగిన నవియును దుమురు సేసి పెల్లసి పడకున్న నశ్వత్థామ 1వేగిరపడి హఠాఁ గందుచు చేతిచాపాసనంబు విడిచి కృపాణంబు గొని భుజంగంబుదెస కడరు విహంగపతివిధంబునఁ జనుట సూచి సవ్యసాచితో శౌరి ధృష్టద్యుమ్నుండు గురుపుత్రుభారిం బడియెం గావవలయు ననుచు నద్దిక్కుఁ జూపిన నతండు సత్వరుండై యవ్వీరుం డాదుర్గిపదపుత్రుం గవిసినకొలందిఁ గూర్మరంబు లగు నారాచంబులు గుప్పించి నొప్పించిన నమ్మహాసురవరుం డయ్యశ్వత్థా హం2బు వదలి మరలి యరదంబున కరుగ సహదేవుండు దనతేరిపైకి నప్పార్షతుం దిగిచికొని తొలంగం గొనిపోయె నక్కుంభసంభవసంభవుం డగ్గాం డీవి మార్కొని పెనంగి 3బెట్టిదంబుగాఁ 4గనుకనిం దాఁకి యతండు నాఁటిన సునిశితశరంబున సొలె సారథి రథం బొందువలనికిం దొలె నర్జునుం డట్లు నిజ సేనానాథు రక్షించి దుర్గిమదం బడంగించుట గనుంగొని కౌంతేయ సైనికులు సింహనాదంబులు సేయ నక్కడ నిస్సాణాదుల నాదం బెసంగి నింగి నిండిన.

---

332 1. గవులం బగపంబులు – పి.కం.పం. కొన్ని ప్రతులు.

333 1. తొరుగ – పెక్కుప్రతులు.

334 1. వెరగపడి – పెక్కు ప్రతులు. 2. వలి – ఎ.వ. 3. వెట్టిదంబుగా – ణ గ. 4. వనంగి నిశిత శరంబేసిన సోలె – ఎ.వ. దార్లోని కీటిం దాకి నిశిత–కొన్ని ప్రతులు

335 తే. సూతసుతుఁడు ధనంజయుఁ జూచి రోష
కలుషి తా[1]త్ముఁ డై తలపఁ దల.చె నపుడు
[2]తత్క్షణమున సంశప్తకతతియుఁ దోఁచె
రెండుఁ గని యిట్టు లనియె నా క్రీడి హరికి.

336 వ. కర్ణుఁడు మఱల మార్కొనం గడంగెడు సంశప్తకులు గ్రుమ్మఱం [1]బొదివిరి కర్ణచేతం దగులువడితిమేని సంశప్తకుల కోహటించినవార మగుదుము వారలదిక్కు డేరు వోవ నిమ్మ.

337 చ. అన విని యట్ల చేసె నతఁ డర్జునుఁ డారిపుకోటి ముట్టి యే
పున నుఱుమాఁడు చుండెఁ గురు భూవర యప్పుడు ధర్మసూతనం
దనులు సముద్ధతిం గడఁగ దండడి [1]క్రొత్తగ వారిసేనయుఁ
మ్మొనయుంబెరంగె నుపమారహితం బగువిక్రమంబునన్.

338 ఉ. సంగర మేను పెక్కుదివసంబులు సూచితిఁ గాని యెప్డు నా
భంగి మునుంగ దచ్చెరువుపాటునఁ జిత్తము వోరు చున్క యో
త్రుంగు[1]చు నున్కి యో యెఱుఁగఁ దూలక పైపయిఁ గ్రమ్మఁ గూలు సే
నాంగము లఁ దు నిందుఁ గలహాంబుమహోగ్రత యేమి సెప్పుదున్.

—: కర్ణుఁడు పాంచాలసైన్యాంబు ధైన్యాంబు నొందించి విజృంభించుట :—

సం. 8—57—1 (కుంభ)

339 తే. అందుఁ బాంచాలవీరుల నశ్వసూత
రథసమేతంబుగా నంగరాజు దర్ప
మెసఁగ [1]నేవురఁ బదువుర [2]నేడ్వురను మ
హాస్యమార్గణములఁ దునుమాడె నధిప.

---

335 1. తాత్ముడై — అ.ఆ ల.శ.ష. 2. సమరమునకు సంశప్తకసమితిదోచె — వ.

336 1. బొడమిరి — పెక్కు ప్రతులు.

337 1. బోరఁ వారి — ఇ.క.ఖ.

338 1. టయోయనం పెస దూలక — వ.

339 1. యేపున యిరువది యేను ఘన మహాస్య - వ. 2. నేడువురను / నలిఖితాంబకములఁ- కొన్ని ప్రతులు.

340 క. పదపడి పాండవయోధు, ల్వోదివినఁ బెనుఁదుంగమడువులో గజపతి యు
న్మదవృత్తిఁ గేలి సలుపుప, గిది నాతఁడు [1]బోరె సురలు గీర్తన సేయన్.

341 వ. అట్టియెడ.

342 చ. ద్రుపదతనూజులుం గవలు దోర్వది పుత్రులు శౌరితమ్ముఁడుం
గుపితమనస్కులై బలుపుఁ గోల్తలఁ దాఁకిరతం డదల్చి యు
గ్రిపురభసంబునఁ శరపరంపరలం బరగించెఁ గౌరవా
ధిపుహృదయంబు మోదమునఁ దేలఁగ నందఱియంగకంబులన్.

343 వ. వారలపై నక్కురుభూనాథుం డేనుఁగుకయ్యంబునకు వెరవుగల కళింగ
వంగాంగమగధ [1]సుహ్మపౌండ్రాదిదేశంబులబలంబులం గవియించిన నవి
తదీయ చతురంగబలంబుల మట్టి మల్లాడి చిత్రవధవిహారంబు సలుప నగ్గజ
ప్రధానసేన లగ్గలికం జించి చెండాడుచు నాటండిమగలును జేకితాన
ప్రభద్రికులును రౌద్రరసంబునం బెనఁచినం గనుంగొని మదంబునంబొదలి
యొ త్తరించి యురవడించిన.

344 శా. వంగాధీశుఁ గరీంద్రుతో నడఁగ గర్వస్ఫూర్తి శ్రేనేయుఁ డే
యం గేలీగతి మాద్రి లేఁగొడుకు పౌండ్రాధీశ్వరుం గిట్టి యూ
భంగిం గూల్పఁ దదగ్రిజుం డటులదర్పం బొప్ప సుహ్మాధినా
థుం గోపంబునఁ ద్రుంప నేచెఁ గరటిస్తోమంబు లంతంతకున్.

345 క. వినుమ ల్లేచి నకులుఁ బొది
వెనుదగ్రిధ్వని ననేక వేదండములం
దెనిమిదిటిఁ గూల్చె బాణము
లెనిమిదియెనిమిదులఁ దమ్ముఁ డేడ్తెఱ నధిపా.

346 క. ఆధృష్టద్యుమ్నాదులు, గ్రిధ్రాంధత నడరి యేనుఁగులఁ [1]నస్త్రహతిన్
వ్యాధూతములుగఁ జేయుచు, రాధేయుం గదియ సంగరముఁ బేర్చె నృపా.

---

340 1. దోలెసురలు – కొన్ని ప్రతులు ; బొల్చెసురలు – ఇ.ఐ.డ.

343 1. సుహ్మ–శ ; సుహ్మ – ప ; సౌవీర, శూరసేన – కొన్ని ప్రతులు. 2. యొత్త
రించి – పెక్కు ప్రతులు ; యుత్తరించి – వా.శ.ప.

346 1. శరనిహతిన్ – అ.ఆ.ఐ.ఒ.ఝు.డ.

347 వ. ఆ సమయంబున శోణితంబు పెల్లుగ ము న్నెగసిన రేణువడంగిన నిరువాఁగు
సై నికులును దమతమయడియాలంబులతోడి గాడుగులును సిడంబులును
బెద్దయు మెఱయఁ బెనంగుచుండ సంశప్తక[1]సంచయంబు గించిదవశిష్టం
బుగా నష్టంబుసేసిన సవ్యసాచికి శౌరి యక్కొరవపాండవబలంబులపోరు
సూపి యప్పుడు దుర్యోధనుండు దనయందుఁ బేయంగలవారును దానను
ధర్మనందనుం బట్టు తలంపున బెట్టుపొదువుటయు నమృతంబున కాసపడి
యడరు నసురుల మరల్చు శకార్గ్గులచందంబున భీమసేనుండును సాత్య
కియు వారలం బ్రతిహతులం జేయుటయు నంత నిలువక యక్కురువిభుం
డుఁ గర్ణకృపాశ్వత్థామలును సిద్ధామగతి నయ్యిరువుర శరజాలంబుల
నమ్మల ఒడియుచుం గదిసి యక్కొంతేయాగ్రజుకంకటంబు ద్రుంచివై
చుటయుఁ గర్ణ నుత్సాహంబునం [2]గడంగు ధార్తరాష్ట్రుల సింహనాదంబుల
కుం దెరలక మరుత్సుతుండు మండలపరివారుం డగుటయు నాసూతనంద
నుండు మొదలగు నమ్మేటిమగల మార్గణమ్ము లమ్మనుజపతిపైఁ బరగు
టయు నకులసహదేవసాత్యకిధృష్టద్యుమ్నచేకితపదేయపరిభృతులైన పాండ
వేయపాంచాలాదియోధులం గలంచి యక్కర్ణుండు కమలాకరంబునం
గేలి సలుపుకుండాలంబు[3]లీల నటించుటయు నవ్వీరుం డగ్గలిక నక్కవ్వడి
రాకగోరి కపికేతనం బాలోకించుటయుం గలిగిన యప్పరిపాటి యంతయు
నేర్పడం జెప్పి యా రాధేయుగభసం బుగ్గడించి మటియు ని ట్లనియె.

348 క. నినుఁదలపడఁ[1]జూచినయా,తనియే డ్తెఱ మంట సొరఁగఁ దలఁచుమిడుతయు
బ్బున కెన యై నాకుం దోఁ,చినయది [2]ప్రమదింపు మితని శితవిక్షములన్.

349 వ. అని పలికి యతని కప్పుడు దోడ్పడ నుత్సహించుభవత్సుతు నుపలక్షించి
బీభత్సునకుం జూపి.

350 ఉ. ఇత్తటిఁ ద్రుళ్లు సూపి నిను నేపున మార్కొని గెల్తునఁ తలం
పెత్తి సుయోధనుం డదె యహీనబలంబులఁ గూర్చెఁ గర్ణుతో
మత్తగజంబులీల నెలమామిడిఁ గూల్చిన భంగిఁ బాండుపు
త్రోత్తమ వీనిఁ గూల్పు మతఁ డొంటిగ రాజ్యము నీకుఁ జేకుఱున్.

---

347 1. సైన్యంబు – కొన్ని ప్రతులు. 2. జెలంగు – కొన్ని ప్రతులు. 3. పోలి – కొన్ని ప్రతులు.

348 1. తలచిన – ఊ.న. 2. మర్దింపు మితని – ఈ.ఉ.ట.ద.న.వ.పీ.శ.ష.

351 వ. అనువసరంబున.

352 మ. సమదాటోపత వాయునందనుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ జే నేయు లే
కమనోవృత్తిఁ గడంగి తో [1]నడర దోర్గర్వంబు శోభిల్ల శా
ర్యము సొంపార నిలింపకోటి వొగడన్ రారాజుపై న్యంబు లో
[2]క్కొ మొగిం బెల్లగిలంగ బెట్టడరె సక్రోధాంతరంగంబుతోన్.

353 క. [1]అడరి పటుబాణజాలం, బడరింపఁగ వారిబలము లధికరయము నె
క్కుడుమదము నొలయఁ బైకొని, బడలువడఁగఁ గొనె నీదుబలముల నధిపా

354 క. వడిఁ బొదిని భీముఁ డార్చినఁ, జెడ విటిగినసేన నేమి చెప్పదుఁ దనదొం
దడిఁ దాన చదిసి వెనుకొను, కడిఁదిమగలచేత గాసి గాదె నరేంద్రా.

355 ఉ. ప్రొగ్గెడువాహనంబులును [1]మోములు వాడఁగ వాహనంబుల
నిగి [2]పలంగుపై నికులు నేలకుఁ గట్టపుఁజొప్పు సొప్పడం
[3]ద్రగ్గుసిడంబులుం గులముఁ దన్నుఁ బలంచి యెదిర్చి యొంటిమై
ప్రొగ్గెడువారు నై కురుధరావరుపై న్యము రూపు మాయఁగన్.

356 ఆ. పావనికి నిషాదపతినందనుఁడు మాఱు, కొనిన నాతఁడతని కుంజరంబు
కరముతోఁ దదీయకరములు శిరమును, నఱకె శితశర[1]ములు నాలుగింట.

357 క. మూఁడ తెఱహిణులిమ్మొయిఁ, బోఁడిమి నెడి పాఱుఁ బవనపుత్రుని యెదురన్.
వేఁడిమి సూపఁగ నొకఁడు, న్వాఁడిమగఁడుతోఁడ [1]యే మనం గల దధిపా

---

352 1. నడవ - క.ఖ.ఁ ల. ని. ై మొగింబెల్లగిలం బెట్టగరెఁ క్వాథాంతరం బంబుతోన్ - ఏ.

353 1. ఁబడిగి – శ ష.

355 1. ముంపట నిల్వక భీతివాజులన్ – ఒ.జొ.క.ఖ శ.వ ; ప్రమోయుచు బాగఁ బంబులున్ మహిన్ / డిగ్గి – ఁ.ఘ.ణ.వ ; మోములు ప్రిప్పకపోరు పంతులున్ – ఙనం.
2. ంలంగు – పై ్క ప్రతులు. 3. దగ్గుసిఁబులున్ – పీ.శ.ష.

356 1. ములనాలుగంట – కొన్ని ప్రతులు.

357 1. యప్పుడు వసుధాధీశా – ఏ.గ.ణ వ.

358 వ ఇవ్విధంబున విక్రమించిన భీమసేనుబరవసంబును దదీయ సైనికుల సంరంభంబునుం బద్మనాభుండు ఫల్గునునకుం జూపి చెప్పె ననిన విని సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

359 క. నీ చెప్పెడుమెయి సూడఁగ, నీచత వాటిల్లె మనయనీకమునకుఁ దా
రేచేటు సెడిరొ కౌరవు, లాచరిత ముపన్యసింపు మంతయుఁ దెలియన్.

360 క. అనవుడు నతఁ డిట్లను న,మ్మనుజపతికి [1]హితులు సెప్ప మానక నీచే
సిన దుర్నయమునఁ జేటొం,దెను వగవక రణము వినుము ధీరవిచారా.

361 వ. ఇట్లు భీముకడంక గని కవ్వడి దనముసుము కొంచెపు మూఁకలం దోలి మగిడి మనసేనల మర్దించుటకుం దమవారిఁ జేరం జనఁ గౌరవపతి యమ్మారుతి మార్కొని.

—: దుర్యోధనుండు భీమసేనుం దలపడి పోఁటు :—

సం. 8—44—3

362 తే. ఎందు వచ్చెదు నిలునిలు మేను గలుగఁ, గడిమి సెల్లునె నీకు నీతుణమ నిన్ను
నంతకుని [1]పాలి కనిచెద ననుచు రోష, రక్తలోచనరుచుల శరములు వఱపె.

363 క. రాధేయుండు ను[1]దీర్ణ, క్రోధుం డై గర్జతోడి గుణరవము నభో
[2]బాధం బొనర్పఁగా నిజ,యోధులఁ బురికొల్పికొని సముద్ధతిఁ గడఁగెఁ.

364 వ. అట్లయ్యిరువురు సుత్సాహంబు వాటించి నిజానీకంబు నిలువరించిన నది పురికొని పోరి[1]కి నమరుటయుఁ బాండవబలంబును దిరం బయి పెనంగం దొడంగె నట్టియెడ నక్కడ నిక్కడఁ జేయంగల దొరలు దలపడి యుక్కున నక్కజంబగు సమరక్రీడ సలిపి రందు.

---

360 1. హితవుసెప్పఁ – చ.జ.వ.

362 1. ప్రోలికనిచెద – ల.

363 1. దీప్తకోపుండై – ఇ.ఎ.ఒ.ఓ.ఔ.న.ల.వ. 2. వేధియగుచునిగుడా నిజ – పీ; పీధి పయిన్నిగుడ – క.ఖ.శ.ష. వీధిపయి సెసఁగా నిజ – కొన్ని ప్రతులు; పీఠిఁ బోలు పారగా నిజ – స.

364 1. కరుగుటయు – కొన్ని ప్రతులు.

365 సీ. కర్ణుఁ డేపారి శిఖండిరథ్యముల సా
రథిఁ గేతువును గూల్చి రయము మెఱయ
విగతాయుధుఁడు బాణవిహతాంగుఁడును గా ను
దగ్రుఁడై తఱుమ నతండు దొలఁగఁ
బాఱె దుశ్శాసనపార్శ్వతు లొండొరు
తనువులు నొంచుచు ననిమిషులకు
నచ్చెరు వగునట్టియని సేయ వారల
యనుచరు లెడసొచ్చి పెనఁగి రంగ

తే. రాజుసూడఁ దత్పుత్రుసారథిశిరంబు
నకులుఁ డొకభల్లమునఁ ద్రుంపఁ జకితమై క
లంగు నచ్చటి మూఁకఁ జలంబు [1]మెఱయ
నిలిపె నాసూతసూనుండు నృపవరేణ్య.

366 వ. అట్లు సారథి[1]రహితుం డై న వృషసేనుండు వేఱొక్కసూతు [2]నమర్చికొని తండ్రికిం బ్రకరతకుం డై నిలిచె నకులుండు నొండుదెస కడరె సహదేవుం డులూకుని విరథుం జేసి పఱపె సాత్యకి సౌబలు లన్యోన్య కేతుపాతనంబును బరస్పర కంకట[3]కర్తనంబునుం జేసి రా సమయంబున నై నేయుండు దురంగంబులం జడిపిన నరదంబు డిగ్గనుటకి యోసరించు నగ్గాంధార విభుం గని యులూకుండు.

367 క. మును సహదేవుం డెగువం, జనినప్పుడ యొండుదేరు సవరించుకొనం
గనుట నది పేర్చి యతనిం, గొనిపోయెను సంగరమునకుం [1]దొలఁగంగన్.

368 ఉ. అచ్చటిమూఁక నల్గడల [1]నాతురతం జెడి పాఱ భీముచేఁ
జచ్చెఁ గురుక్షితీశ్వరునిసారథి కూలె హయాళి నుగ్గు గాఁ
జొచ్చె రథం బతండు వెఱ సొచ్చి ధరిత్రికి దాఁటి పోయి వే
న్నిచ్చిన నీదు యోధవరు లేడ్తెఱ మార్కొని రమ్మరుత్సుతున్.

---

365 1. నెరయ - కొన్ని ప్రతులు.

366 1. హీనుండై – ఆ ఐ ; విహితుండైన – త.న.వ. 2. నమర్చుకొని – తాళపత్ర ప్రతులు. 3. చేదనంబును ; ఖండనంబును, విదళనంబును – అని పాఠములు.

367 1. తలఁగంగన్ - ఊ.

368 1. నాతలమందుచు - అ.ఆ.ఐ.డ.ల.

369 వ. యుధామన్యుండు గృపాచార్యుధనువు దునిమిన నమ్మహోత్సుండువేఱొక్క విల్లెత్తి.

370 ఆ. కేతనంబు గూల్చి యాతపత్రిము [1]దును,మాడి సూతుఁ జంప నధికభయము గదిరి తేరు దాన కయ్యంబునకుఁ దొలఁగఁదోల నతఁడు కారవేంద్రి.

371 క. శితశరము లుత్తమౌజుఁడు, గృతవర్మనిమేన నింపఁ గినుక గదిరి మూ ర్ఛితుఁడుగఁ [1]జేసెనతఁడు పెసఁ,నతనిం దత్సూతుఁ [2]డెగచె నరదముఁ దొలఁగన్

—: అశ్వత్థామ యర్జునుం దలపడి మహాహవంబు సేయుట :—

సం. 8—45—1

372 చ. గురుతనయుం డనేకరథికుల్ దనపార్శ్వములం దుదగ్రిలై దురముకడంకమైఁ దఱుమ దోర్బలశౌర్యము లుల్లసిల్ల ని ష్ఠురశరవృష్టి ముంచె మధుసూదను మధ్యమపాండవుఁ వియ చ్చరులు ప్రశంస సేయఁగ నిజధ్వజినీనయనోత్సవంబుగన్.

373 క. అలిగి నరుఁ డైంద్రమాదిగఁ, గలదివ్యాస్త్రంబు లేయఁ గా నయ్యెయు జ్వాలమార్గణంబులను న, క్కలశభవసుతుండు మాన్పఁ గౌరవ[1]ముఖ్యా.

374 వ. ఇవ్విధంబున వివిధాస్త్ర జాలంబులం బోరిపోరి.

375 సీ. ఉఱుక యశ్వత్థామ యుగ్రబాణంబులు విజయుని దక్షిణభుజము దూఁఱ మూఁడేయ నొచ్చియుఁ బోడిమి సెడక యబ్బలియుం డదల్చెఁ దత్పార్శ్వవర్తు లగు పెనుమూఁకల నమ్మలవెల్లిఁ బేరల్క నకుఁ కుంభజునాత్మజుండు రథ్యచయంబు నారాయణు వానర ధ్వజము నవ్వీరుగాత్రిమును బొదివె

తే. మెఱుఁగువాలంపగముల నమ్మెయినరుండు ద్రౌణితోడ భరంపడి రణమొనర్చు చుండ నట మున్నధర్మజుఁ డురవడించి చిత్రిసేనుని నమ్మలఁ జిక్కు[1]వఱిచి.

---

370 1. నురుమాడి – పెక్కు ప్రతులు.

371 1. నేసె – కొన్ని ప్రతులు. 2. డెగిచె – కొన్ని ప్రతులలోని రూపము.

373 1. నాథా – కొన్ని ప్రతులు

375 1. వఱచి – పి.

376 క. తటీమితనమునుము సై న్యము
నుఱుమాడఁగఁగని సుయోధనుఁడు మున్నగ నే
డ్తెఱు నీయోధులు మార్కొని
యటీముటీ నొప్పించి[1]పట్ట నమరి పొదివినన్.

377 ఉ. పావనిఁ మున్నగాఁ గవలుఁ భార్షతుఁడుఁ వెస వారిఁ దాఁకిసం
జేవ దలిర్ప నచ్చటికిఁ జెచ్చెరఁ గర్ణుఁడు వచ్చి తీవ్ర బా
డావృత మూర్తిఁ జేసె మనుజాధిప యారథికావలిఁ ధను
ర్జ్యావితతస్వనంబున వియ[1]ద్వివరంబు [2]ప్రపూరితంబుగన్.

378 క. అట్టియెడ మాద్రి పిదపటి, పట్టి కురున్నపాలు రెండుపదు లమ్ములు దా
బెట్టుగ నేసిన పేదన, ముట్టుడుఁ జేడ్పడియె నతఁడు మొనయును [1]దలఁకెన్.

379 మ. కని రాధేయుఁడు [1]దివ్యబాణ [2]నిహతిం గౌంతేయసైన్యంబు నె
ల్లను నొప్పించిన బీఱువోయె నది [3]యుల్లాసోగ్రుఁడై ధర్మనం
దను నమ్మేటిమగండు గిట్టటయు నాతం డల్గి పె ల్లేసినఁ
విను మందస్మితసుందరుం డగుచు నవ్వీరుండు ధీరోద్ధతిన్.

380 వ. అనేకచండకాండంబు లంగంబునం గీలించి.

381 ఆ. వలుఁదనారసంబు వఱుంబుఁదూఅంగ,నేయుటయును బాండవేయుఁ డార్తిఁ
గూరి నిలువలేక పూర్ఛుండఁబడి సూతు,నరద మెగప లోలఁగ ననియె నధిప.

382 వ. అసుటయు వాఁడట్లచేయం గౌరవ్రలు గడంగి పో నీక పొదువుం డనునెలుం
గులతో నక్కొంతేయాగ్రజు వెన్నాడి కవిసినం గేకయపాంచాలబలంబు
లడ్డపడిపెనంగె భీమసేనుండు సుయోధను నిలు నిలు మని[1]యదల్చి యమ్ము
లం గప్పె నప్పుడు రాధేయుండు రభసంబున.

---

376 1. పట్టునటీమి పొంది విసన్ - శ.ష ; పట్టనటీమి - ఇర.

377 1. త్తలమెల్లఁ బ్రబూ - వీ.స ; 2. ప్రదీపిగంబున్ - ల.

378 1. లఁన్ - వీ.శ.ష.

379 1. తీవ్ర - ఎ.వ. 2. వితతిన్ - డ.ల. 3. యుల్లాసంబునన్ - పీ.శ ష.

382 1. నొప్పించి - అ.ఆ.ఉ.

383 క. పాంచాలురఁ గేకయుల ను,దంచితగర్వమున [1]వాలురమ్ములవెల్లిఁ
ముంచిన నోటఱి యరికరి, పంచాననమూర్తి భీముపజ్జ [2]కొదిఁగినన్.

384 వ. [1]అక్కర్ణుండు నిజరథంబుమెఱయ ధర్మనందను వెనుకొనియె నతండు
విశిఖవేదనం జేడ్పడినచిత్తంబుతోడ నిజ శిబిరం[2]బున కల్ల నల్లన పోవు చుం
డియుఁ దన్ను నాసూతనందనుండుమూఁడుదూపుల నేసిన మరలి యమ్మేటి
మగనిమేనం బలుమార్గణంబులు సొనిపి తత్సారథి సాయకత్రయంబును
హయంబుల శరచతుష్టయంబువను ప్రుక్కించె నట్టియెడ.

385 క. ఇరుదెసలనున్న కవ ల,న్నరపతి దురవస్థ సూచి నారాచపరం
పరలు వరఁగించుచును జె, చ్చెరఁ గర్ణునిఁ దాఁకి రతఁడు చిఱున వ్వొలయన్.

386 తే. వార లిరుపుర నుగ్రంపునారసములఁ
గప్పి [1]దంతవర్ణములును [2]గాలవాల
సుందరంబులు నగు ధర్మనందనుని తు
రంగమంబులఁ బడ నేసి రయముమెఱయ.

387 క. అతనిశిరస్త్రాణంబును
శితవిశిఖనిపాతితంబు సేసి యుదారో
ద్ధతి నకులుకార్ముకము హయ
తతియుం దునుమాడుటయు నతండును నతఁడున్.

388 క. సహదేవుని తే రెక్కొన, సహితాంతకుఁ డైన కర్ణుఁ డమ్మువ్వురఁ సం
పిహిత శరీరులఁ జేసెను, బహువిధబాణములఁ జలము బలమును మెఱయన్.

---

383 1. వాలుటమ్ముల – ఈ.క.ఖ గ.న.వ. 2. కునేగెఁ, కుజనియెన్ – అని పాఠములు.

384 1. ఈ ఘట్టమున కర్ణుడు ధర్మరాజును వెనుకొనుటయు నకుల సహదేవులను ధర్మనంద
నుని ముగ్గురిని బాణపీడితులను జేయుటయు, శల్యుఁడతని నివారించి అర్జునుని జుయిం
చుట నీ ముఖ్యకర్తవ్యమని హెచ్చరించుటయు మొదలగు నన్నివేశములు భండార్కరు
ప్రతియందు కాన్పించ లేదు. కుంభకోణప్రతియందు కన్పించుచున్నది. 8–66–10.
2. బుదెసకు సల్లనల్లన – కొన్నిప్రతులు.

386 1. హంసవర్ణములును – వ. 2. మూలమునందు కాలవాలమనియె యున్నది. "దంత
వర్ణాం స్తురాషేయో నిజఘాన మనోజవాన్ / యుధిష్ఠిరస్య సంగ్రామే కాలవాలాన్
హయోత్తమాన్" కర్ణ – 68–11. చిత్రశాలాప్రతి.

389 చ. కనుఁగొని శల్యుఁ డిట్లనియెఁ గర్ణునితో నిదియేల ధర్మనం
దనుపయి నాగ్రహించెదు హితంబగు కార్యమె యిమ్మహీశు నీ
వనిఁ దెగటార్చినట్లయిన నర్జునుఁ డుత్కటశోకరోషముల్
పెనఁగొన నిన్నుఁ గౌరవులఁ బీనుఁగుపెంటలు సేయకుండునే.

390 తే. ఇతఁడు దెగటాఁపనేనియు నేమిఫలముఁ
గలదు నరుఁబొలియించుట యలఘుశౌర్య
మది కురుక్షితిపాలున కఖిలరాజ్య
సిద్ధియును [1]జేయు నింక నా బుద్ధి వినుము.

391 వ. అదియునుం గాక.

392 క. వాఁడె కురుక్షితిపాలుఁడు, పోఁడిమి నెడి భీముచేతఁ బొదువఁబడియె న
వ్వాఁడిమగని కడ్డము నీ, వేఁడిమి దక్కంగఁ గలదె వేఱొకఁ డరయన్.

393 క. పవనసుతుచేత నాభూ,ధవుఁ[1]డీల్గినయేని నీవు ధర్మతనయునిం
గవలఁ గొనియించుట దలఁ, పవృథా స్ఫురణంబు గాదె పరబలభేదీ.

394 క. అనవిని యత్త్రైత్తిభవ
త్తనయునిదెసఁ జూచి వాయుతనయునిచే నా
తని పొదువఁబడుట యేర్పడఁ
గని రాధాతనయుఁ డతనిఁ గావఁగఁ జనియెన్.

395 క. చనుటయు నజాతశత్రుఁడు, దనశిబిరంబునకుఁ బిన్నతమ్మునియరదం
బున నతని నతనియన్నను, గొనిచనియెను సత్వరముగఁ గురు[1]కులముఖ్యా.

396 వ. అని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మనందనుపలాయనం బెఱిం
గించె [1]ననుటయు.

---

390 1. జేత నీపు నా బుద్ధి – కొన్ని ప్రతులు.

393 1. డీలిగనేని – పీ.ఘ.

395 1. వంశనిధీ – ణ.

396 1. ననవుడు – పెద్ద ప్రతులు.

397 ఆ. మొదలి రాజు సభయముగ నిట్లుసమరంబు,దొఱంగి చని యెనట్లె పెఱబలంబు
దొరలు నిలిచిపోరు టరిది యనంతర, వర్తనంబు విపర్యయ చెప్పుమ.

398 వ. అని యడుగుటయు.

399 చ. అనిమిషవంద్యమాన ఘనసాదరశీల సుధాయమాన స
త్త్వనలినగంధకూప విబుధద్విషదంతకరప్రతాప సం
జనిత నిరస్తకామ ముని సంఘమహార్ణవపూర్ణసోమ వే
దనికరసంవిధేయనిజ[1]తత్త్వ పరిష్క్రియ నిత్యనిష్క్రియా.

400 క. [1]ప్రమితివిదూరా సుమన, స్సమితిసమారాధనప్రసన్నాకారా
గమనాగమననిరసనా, శమన దమనసాధ్యపరమ సారోల్లసనా.

401 మాలిని. ద్విజపతివృషభాంకోదీర్ణ కారుణ్య పూర్ణా
భజన నిరత రక్షా ప్రౌఢ నిర్భేద[1]రూఢా
గజ[2]దురితసముత్సేకఘ్న హృత్పద్మ[3]నిధాన
యజన విధి ఫలత్వ వ్యాప్త నిత్య ప్రదీప్తా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్య పుత్త్ర
బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన
శ్రీమహాభారతంబున కర్ణపర్వంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

---

399 1 తంత్ర - ఆఐపఁ.ఱ.

400 1. ప్రమద – వీ.ప; ప్రముదితపదూర – ఝుఱ. ప్రమితాక్షర విబుధమనస్సమితి – ఎ.ణవ.

401 1. దక్షా - ఎ. 2. హరణము – తవ. 3. సీమా – అ.బఁ; ధర్మా – వ; ధర్మా, దఘ్నా – అనియు పాఠములు.

—:o:—

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

1 శ్రీ మచ్చరణాంబుజ యుగ
[1]ధీ మధుమూర్తిప్రభా[2]విలీనవిమలచే
తోమత్తభృంగభక్తజ
నామృతసరస్వరూప హరివీరనాథా.

—: కర్ణ విజృంభణము :—

సం. 8—66—33 (కుంభ)

2 వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె [1]నట్లు కర్ణుండు గాంతే. యాగ్రజు విడిచి దుర్యోధనసంరక్షణంబునకుం జనుట విని [2]ధృతరాష్ట్రుండు దనమనంబున.

3 క. అనిలజునకుఁ జాలఁడె నా, తనయుఁడు మోసంబుగాక ధర్మజుఁ డట్లం
బినఁ బో నిచ్చుట రాధా, [1]తనయునగు [2]బుద్ధియగునె తప్పెం దప్పెన్

4 వ. అని వగచి యుధిష్ఠి[1]రుండు సనిన[2]పిదప నెత్తెలుంగున [3]సంగరంబు గెల్లె నని యడిగిన సంజయుం డతని కిట్లనియె నట్లు సని యాధర్మతనయుండు రథావ

---

1 1. భీమయ — ప.ల. 2. భీష్మ — స.

2 1. సట్లు — కొన్నింటలేదు. 2. యాంబికేయుండు — కొన్నిప్రతులు.

3 1. తనూజునకు — ఉ.త.ద. 2. గార్భమగునె — ఈ; బుద్ధియటునె — ఁ.

4 1. రుచనిస — కొన్ని ; రునిచనిస — స. 2. మీదట — వ. 3. సమరంబు — ఎ.

తరణంబుసేసి [4]మందిరంబు పరివేళించి సెజ్జ నొడలు సేర్చి నాటియున్న యమ్మలు వెటికించుకొని హృదయంబున నమ్మొయి నున్న పరిభవంబు [5]పీడ యొనర్ప విషాద [6]వివర్ణుండగుచుఁ గవలం గసుంగొని మిరు సమీరనందను కడకుం జనుం డని చెప్పెనట మున్న నకులుం డొక్కయరదం బాయితంబు సేసి[7]కొని యుండుట నయ్యిరువురుఁ ద్వరితగతిం జని యంబుదంబుచందం బున గర్జిల్లుచుఁ గౌరవులతోడంగయ్యంబు సేయుచున్న భీమ[8]సేనుఁ జేరం జని యవష్టంభవిజృంభణంబునం బొలిచి [9]రంత నప్పాండవాగ్రజు తెఱం గేమియు నెఱుంగక నరుండు ద్రౌణితోడ [10]భరంపడి రణం బొనర్చుచుండి.

5. క. [1]నెటి [2]దగఁ దేజితమై గమి, మెఱుఁగు లడరునారసమున మిక్కిలివడినే
ర్తెఱ మెఱయ నురము నొంచిన, నుఱ కవ్విప్రుండు వై చెనుగ్రంపుగదన్.

6 వ. వై చిన నవ్వీరుండు.

7 చ. అని దునుమాడి మేనఁ బదియమ్మలు [1]గ్రమ్మఱఁ గ్రుచ్చి సూతు బె
ట్టిదమగుకోలఁ గూల్చినఁ గడిందిమగంటిమి దాన రథ్యసం
పదయును నూలుకొల్పికొని పార్థునిఁ గృష్ణుని నొంచె విస్మయం
బొదవఁగ దేవకోటికి నృపోత్తమ [2]యగ్గురుపుత్రుఁ డుగ్రుఁడై.

8 వ. అట్లద్భుత విక్రమంబున నశ్వత్థామ [1]విజృంభించిన సహింపక.

9 చ. హయము[1]లు పగ్గముల్ వెడఁదయమ్మున నుగ్గుగఁ గ్రీడి యేయుడుఁ
రయమున నీడ్చెఁ [2]దే రటు దురంబునకుం దొలఁగంగ నెంతయుఁ
భయమున నీమొనల్ [3]గలఁగి పాఱె నరేశ్వర వారిసైన్యసం
చయ [4]మెగవఁ మహీతలము సంభృతకంపము గాఁగ నల్గడన్.

---

4. శిబిరంబు — చ. 5. వ్రీడ — ట.త.ద.న.వ ; వేదన — డ.ల. 6. వివర్ణవదనుం డగుచుం — న. 7. కొనియె నయ్యిరువురు — పెక్కు ప్రతులు. 8. సేను సేనం జొచ్చియవ — కొన్ని ప్రతులు. 9. రప్పాండ — కొన్ని ప్రతులు. 10. బదంపడి — డ.ణ.త.ద.వ.

5 1. ధరతేజితమై దిక్కుల/మెఱుంగులడరు — ప. 2. దెగనంచితమై — బ.ల.

7 1. గ్రన్నన — ణ త.వ. 2. యూరథికుండుదగ్రుఁడై — వ.

8 1. విక్రమించిన — ఈ.

9 1. ల పగ్గముల్ - ణ.త. 2. దేరవి — వ. దేరుపమరంబున — కొన్ని ప్రతులు. 3. దలఁగి — చ ; విటిగి — ష. 4. మెగువన్ — ఏ.త.ల.

10 ఉ. పాటీనఁ జూచి కౌరవన్యపాలుఁడు సూతతనూజుతోడ [1]నీ
కాటీయ మద్బలంబునకుఁ [2]గాఁ దగునే వివిధాస్త్రసంపదఁ
మీఱిన [3]నీవె సూడఁగ నమేయపరాక్రమ నీకుఁ బాండవు
[4]ల్మాఱు తలంప నీదగు[5]బలంబును జేవయుఁ జూపు మిత్తటిన్.

11 వ. అనిన విని యబ్బలుమగండు [1]మదోద్రేకంబున వ్రద్రపతి [2]నాలోకించి యిట్లనియె.

12 చ. కనుఁగొను మిప్పు డేను మురఘస్మరుఁ బార్థుని భీమసేనునిం
దునిమెద నస్త్రసంపదయు దోర్విభవంబును శౌర్యసారము
న్నలకు నెల్లఁ దెల్లముగ నా దగుపూనిక పార [2]మెద్ది యే
దినిఁ గురునాథుఁ [3]డొక్కఁడె యతిస్థిరసౌఖ్యత నేలునట్లుగన్.

13 వ. [1]రథ్యగతులు నెఱయ మెఱయ వలయుం జూమ్మీ యని పలి[2]కి విజయంబు విఱిఁచి గుణంబు సారించి గాండీవంబు [3]నీకెదురే యని యగ్గిం[4]చి యప్పుడు పై పయి నురవడించు[5]పరసైనికులం జే యెత్తి యదల్చి భార్గవాస్త్రంబు ప్రయోగించిన నమ్మహానీ[6]యసాధనంబు.

14 శా. ఘోరానేకశరాకృతిం [1]బరగి స-క్షోభంబు గావించుచుం
దేరుల్ [2]ద్రుంగఁగ [3]వారణంబులు ధరం ద్రెళ్లంగ నశ్వాళి ను

---

10 1. న (ని) క్కాటీయ – పెక్కుపఠితులు. 2. గానగునే – ణ. 3. నీవుగల్గ – ణ వ. 4. ల్మాఱుమసంనీ – న. 5. చలంబు – ణ వ.

11 1. మహోద్రేకంబున – కొన్నిప్రతులు. 2. యాననంబాలోకించి – జ.

12 1. ఖండను – ఎ.గ.వ. 2. మొంచ – ఊ.ఝు.శ.ష ; మేచ – పెక్కుపఠితులు. 3. డొక్కడ – కొన్నిప్రతులు ; డొక్కరుఁడతిస్థిర – ఆ.క.ళ ఝు.

13 1. రథ్య – పెక్కింట లేదు. 2. కితనకు విజయంబొనర్చు కోదండంబు –– వి.శ.ష ; బపేక్షించి – ఈ.బ ; బుపలక్షించి – డ. 3. దీనికెదురే – కొన్నిప్రతులు. 4. చుచుఁ పై పయి–కొన్నిప్రతులు. 5. పాండవబలంబులకుం జేయెత్తి–జ. 6. యాయుధంబు–ఊ; యాస్త్రంబు – ణ.

14 1. భువన – ఆ.ఝు; బొదివి – క.ళ.ప. 2. ద్రుగ్గఁగ – పెక్కుప్రతులు ; ద్రొగ్గగ– కొన్నిపఠితులు. 3. వాహనంబులు ధరం – త ; వాహనంబులు ధరిత్రిం దెళ్ళ – ణ.

గైరక్తంబునఁ దేలఁగా భటచయం బత్యంత [4]చూర్ణికృతా
[5]కారత్వంబు భజింపఁ గేళి సలిపెం గాంతేయసైన్యంబునన్.

15 వ. [1]ఇప్పరుసున భార్గవాస్త్రబాధితం బై యప్పాండవబలంబు పెఱచఱచి మరలి పఱచిన మనమూఁకలు [2]వెన్నడిం దఱుమ నాసూతనందనుం [3]డ స్లేచి యార్చి [4]యంటం దాఁకి విశిఖశిఖలు నిగిడించుచుఁ బొగ లేనిమంట [5]పగిదిఁ బ్రబీప్తుండయినఁ దదుత్సాహంబున [6]కోటువడి యాసైన్యంబు[7]ను జనంబులు హాహాకారంబు లెసఁగ దీనదశం బొంది ముకుందపురందరనందను లం బేర్కొని [8]యాక్రందించి రట్టియెడ.

16 ఉ. గాండివి శౌరి [1]కిట్టు లనుఁ గర్ణునిఁ జూచితె యేకవిక్రమో
ద్దండతఁ దెంపు సేసి [2]పటుదర్పము సూపుచుఁ దేటి చూడ రా
కుండెడునట్లుగా నలుక ముగ్రత [3]మండెడు నిప్డు నేర్పులై
నుండక యీసునం దొడరి యోటమి దెచ్చికొనంగ నేటికిన్.

17 క. చచ్చిన మటి గెల్పుగొనఁ, వచ్చునె తనయొడలు గలుగ వైరుల [1]గెలువఁ
వచ్చుం దటి వచ్చిన నది, మెచ్చుజయార్థులకు [2]మరుదమిత్ర[3]ధ్వంసీ.

---

4. ఘూర్ణికృతా – ళ.పు కొన్నిప్రతులు. 5. కారంబై చలియింప – కొన్ని ప్రతులు.

15 1. ఇత్తెఱంగున – ఇ.ఏ ; ఇవ్విధంబున – కొన్నిపాఠములు. 2. వెన్నాడి – కొన్ని పాఠములు. 3. డంటనార్చి – కొన్ని పాఠములు. 4. యదరంటందాఁక – ఉ.ఊ ట.ప. 5. చందంబున – కొన్నిపాఠములు. 6. కోటరి – వెక్కు పాఠములు; కోహ టించి – క.ఖ. 7. ను– వెక్కుంటలేదు. 8. యాక్రోశించి – ఏ ; యాక్రందించు నప్పుడు.

16 1. కిట్లనియె – వెక్కుప్రతులు. 2. బలుచర్పము – ద.న. 3. చూపెడువాడు నేర్పులై – కొన్నిప్రతులు.

17 1. జెఱుపన్ – వెక్కుప్రతులు. 2. నంత్రిమిత్రధ్వంసీ – స ; కరుదెయమిత్ర ధ్వంసీ – ఈ.ట. 3. విభూతీ – డ.

18 తే. [1]పట్టపగలింటిసూర్యుని[2]పగిదిఁ గర్ణుఁ
డు[గ్ర[3]మూ ర్తి యై[1]వెలుఁ [5]గుచు నున్నవాఁడు
మనరథం బిప్డు మాధవ [6]మరల నిమ్మ
బ్రదికియుండిన శుభములు వడయవచ్చు.

19 వ. [1]అనిన [2]విని వాసుదేవుండు వడముడిదిక్కు వీలోకించునెడ నతండు [3]కర్ణు
నకు మార్కొని పరాక్రమించి పాండవసైన్యంబు నిలువరించి ధృష్ట
ద్యుమ్న [4]శిఖండి[5]సాత్యకిదౌ ్రపదేయాదిరథికు లారథికునిం దలపడఁ
దానును గౌరవులపయిం గడంగె న ట్లమ్మేటిమగనియాటోపం బప్పటికి
వై రి[6]ని వారణంబునకుఁ జాలియునికి యనుసంధించి రాధేయుం డొరులతో
డయ్యం బోరుటయుఁ ార్థుండు డప్పి [7]దీర్చుకొనుటయు మేల కాక యని

---

18 1. ఈ పద్యమునుబట్టి అర్జునుఁడు కర్ణునకు వెఱచి పలాయితుడైనట్లు కొందరు అన్వ
యింపగా బ్రౌనుగారు దానికి అంగీకరింపక అర్జునుని పాత్ర్యపోషణకు న్యూనత
కలుగనివిధముగా అన్వయించుచు ఇట్లువివరించిరి.
"భా ్రను వివరణము"

ఈ సందర్భము వేర్వేరు ప ్రతులలో వేర్వేరు విధములఁ నున్నది. (చిత్రశాలా ప్రతియందు
అర్జునుస కిట్టి అపవాదు అంటగట్టుటకు వీలు లేనివిధముగ నున్నది చూడు. కర్ణపర్వము
64వ అధ్యాయము) అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనియె "ఓ వాసుదేవా ! కర్ణుఁడు
దుస్సహపరాక్రమోపేతుడై విజృంభించు చున్నాడు. బ్రతికియున్నచో పురుషుడు
జయాపజయములను పొందగలడు. మరణించినవానికి ఇకజయాశ యేముండును."
ఈ మాటలను విని పా ్రప్తకాలజ్ఞుడైన శ్రీకృష్ణుడిట్లు పలికెను. "ధర్మరాజు కర్ణునిచేత
తీవ్రపరిహారములకు గురియై నందున అతనిని మనము చూచిరావలెను" అర్జునుడు
దాని కంగీకరించెను.

దీనికి కొంచెము భిన్నమైన కథనరీతి కుంభకోణప ్రతియందు కాన్పించు చున్నది.
అర్జునుడు స్వయముగా యుద్ధాపనయనమును శ్రీకృష్ణునితో ఉపన్యసించినట్లు
కలదు "ఏషకర్ణో రథే భాతి మధ్యాహ్న ఇవ భాస్కరః / నివ ర్తయ రథం కృష్ణ జీవన్
భచా ్రణి పశ్యతి". తిక్కనసోమయాజి కుంభకోణప్రతికి సమీపముగా అనువఱించినాడు.
2. భంగి – గ.ణ. 3. తేజుఁడై – వ. 4. మండుచు – గ.వ.వి. 5. గొందు
చున్నవాడు – కొన్నిప ్రతులు. 6. మగుడ – చ.ణ.త.వ.

19 1. అప్పుడు – ఏ. 2. విని – ఖ.ట. ప్రతులయందులేదు. 3. కర్ణుడెస – శ.ష.
4. శిఖండి – కొన్నింటలేదు. 5. సాత్యకి – కొన్నింటలేదు. 6. విచారణంబు
నకు – ఆ.ఐ.ఝు.ణ. 7. యార్చికొనుటయు – పెక్కుప్రతులు. మాన్చికొనుటయు–

యూహించి యమ్మురారి దేరక్కరు సేనా[8]ధిపతి సంగ్రామంబు సేయు చక్కటి కెడ గలుగం గొని చని య్యెరు[9]నితో మన మశ్వత్థామతోడిపెనం కువం జిక్కినసమయంబున ధర్మనందనుండు సూత[10]నందనున కగ్గమై యుండె నాతం డతనియమ్ముల [11]నొచ్చెనో యని తలంచెద నయ్యవనీశు నవస్థ యెట్టింగి మజీ నీ వయ్యంగరాజు సమయింపం గలవాఁడ వనుటయు.

20 ఆ. అన్న [1]నొచ్చె నన్నయమ్మాట చిత్తంబు, గలఁప నిజబలంబుఁ గలయఁ జూచి
య్యన్న రేంద్రుఁ గాన కనిలనఁదనుకడ, కేఁగి [2]యడిగె నతఁడు నిట్టు లనియె.

21 ఉ. కౌరవకోటి నేఁ బొదివి క్రందుగఁ గయ్యము సేయఁ గర్ణుఁ డా
భూరమణుఁ వడిం [1]గదిసి భూరిశరంబులు మేన [2]నింప నొ
[3]వ్వారుటయుం దొలంగె నతఁ డాహవరంగమునందు లేఁడు నీ
వారయు మింత కెట్లగునొ యచ్యుతుఁ డుండఁగ నట్టులే లగున్.

22 వ. [1]అనిన [2]విచ్చుండు వృకోదరున కిట్లనియె.

23 క. కూర్మరము లగుసూతసుతుని, నారాచము లొడలఁ బెక్కునాటినఁ జేత
స్సారము సెడి [1]శిబిరమునకు, నారా జేఁగెనొకొ యకట యటు గా నోపున్.

24 క. ద్రోణాచార్యుని యుగ్రపు,బాణంబుల కోర్చి యతఁడు వడునంతకు న
ఖీణ[1]ధృతి [2]నసమసమర,క్షోణి నిలిచి కర్ణుచేతఁ [3]గోల్పోయెఁ గదే.

ఘ.చ. కొన్ని ప్రతులు. 8. ధి – పెక్కింటలేదు 9. ని – కొన్నింటలేదు. 10. సుతున కగ్గమై – కొన్నిప్రతులు. 11. నొచ్చునని – పెక్కుప్రతులు.

20 1. నొచ్చునన్న – కొన్నిప్రతులు. 2. యడుగ నాత డిట్టు – పెక్కు ప్రతులు.

21 1. గవిసి – కొన్నిప్రతులు. 2. నొంప – అ.ఇ.ఐ. 3. ప్పారుట – పెక్కుప్రతులు. (నొప్పి + ఆరుట).

22 1. అనినవిని – కొన్నిప్రతులు. 2. ఫల్గునుండు – కొన్నిప్రతులు ; భీభత్సుండు – కొన్నిప్రతులు.

23 1. శిరంబున కా రా జరుగంగ వలయు నటు – ఐ.ఒ.డ.

24 1. గతి – కొన్నిప్రతులు. 2. మెరయ – కొన్నిప్రతులు. 3. గోల్పడియె గదే– వీ.శ.ష.స.శర.సూ.

25 వ. అని పలికి యనిలనందను నాలోకించి య[1]న్నరుం డాన్నపాలు తెఱం [2]గె
ఱుంగుటకు నీ వరుగు మేను [3]సేనముగంబున నిలిచెద ననిన విసి యవ్వీరుం
డవ్విధం[1]పునడవడి నీక ఁ జనుం గాని జనంబులు నన్నయినం బోరి కోహ
టించి పోయె ని యాడుదు రని చెప్పిన నప్పార్థుండు.

26 ఆ. సరభసము[1]గ నన్ను సంశ్రకులు వీరె, [2]తొడరు చున్నవారు దొలఁగి నాకు
నరుగ నెట్లు వచ్చునని చూపె నతనికి, నపుడు గడఁగి [3]వచ్చు నబ్బలముల

27 క. చూపుటయు నగ్గలం బగు, నేపునఁ గిమ్మీరవైరి యే[1]న కలఁచెదఁ
రూపు సెడఁగ నిమ్మొనలను, భూపతి నరయంగ నీవ పొమ్మనియె నృపా.

—: కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజుసేమం బరయ నతనిశిబిరంబునకుఁ బోవుట :—

సం. 8—45—64

28 వ. అనిన నట్ల కాక యని యర్జునుం డచ్యుతు నాలోకించి [1]యామహీపాలుం
గనునంతకు నామనంబు [2]గలం గెడు [3]రథంబు రయంబునం బోవ ని మ్మని
బలుకుటయు నతండు భీముం జూచి యేము మీయన్న సేమం బర[4]యుట
వలయుపని గావునం జనియెదము నీపు కురుసైన్యంబుల జయించుట
యరుదె గెలుపుగొను మని [5]యగ్గించు తెఱంగున దీవనలిచ్చి తురంగమంబులం
ద్వరితగతి నడపె నివ్విధంబున మాధవధనంజయులు సమరంబునకు సా
నంద[6]ను జాలించి శిబిరంబున కరిగి ధర్మనందనుమందిరంబు ప్రవేశించి
యేకతంబ శయ్యాతలంబున నున్నయన్నరపతిం గని యాతండు గుశల
యయి యసికికి ముదంబు నొందుచుం దదీయచరణంబులకుఁ బ్రణతులయి
రాధరణీనాథుండు వారలు రాధేయు వధించి [7]వచ్చిరకాఁ దలంచి డెందం బలర
మందస్మితంబుతో నభినందించి వారలవదనంబులు వీక్షించి యి ట్లనియె.

---

25 1. న్నరపాలు — పెక్కుప్రతులు. 2. గరయుటకు — ల. 3. సేనాముఖంబున — పెక్కుప్రతులు. 4. బున నడవడి — కొన్నిప్రతులు.

26 1. నఁగర్ణ — క.ఖ.ఝు.ఢ.ప. 2 బొదువుచున్నవారు —బోవనాకు —ట 3. కదియు— కొన్నిప్రతులు; కవియు — కొన్నిప్రతులు.

27 1. నఁటిచెదన్ — ట.

28 1. యూ — పెక్కింటలేదు. 2. గనుంగొనునంతకు — అ.ఏ.ఓ.ల. 3. రథ్యంబు లరయం — అ.ఏ.ఐ.ఝు.ఢ. 4.యవలయు — ఆ.ఊ.ఢ.ణ. 5. యెటింగించు—వ. 6. ను నియమంచి — ద. 7. వచ్చినవారిగాఁదలంచి — ఇ ఏ.ఓ.ఘ.త.వ.

29 మ. సుర లైనం జలమెత్తి కర్ణుని రథశ్రేణిఁ జయింపంగ నే
ర్తురె యవ్వీరుఁడు జామ[1]దగ్న్యకలితాస్త్రుం డిద్ధతేజంబునన్
దొర సప్తార్చికి లావునం బవనుతోఁ దుల్యుండు [2]కల్యుండు సం
గరసంక్రీడలయందుఁ బేరొక్కనఁ దగుఁ గాంభీర్యధైర్యంబులన్.

30 తే అట్టిబల్లిదు ననిఁ దెగటార్చి మీర, లేమియును గాక వచ్చితి రింతసంత
సంబు దొరకొనునే [1]నామనంబుచింత, వంత[2]యెల్లను జెడ నరవర్యులార.

31 చ. అతనికి నాకునుం గలిగె నాహవ [1]మింతకు ముంద రందుఁ బా
ర్షతుఁడును సత్యకాత్మజుఁడు శాంతనవాంతకరుండు ద్రౌపదీ
సుతులును జూడఁగా నతఁడు సూతవాయధ్వజపాతనంబు సే
సి తనువు దీవ్రకాండములఁ జెండఁగ నే వెగ డందితిం గడున్.

32 వ. అప్పుడు దుర్యోధన[1]ప్రభృతిధార్తరాష్ట్రులకు భీమసేనుప్రభావంబున భ్రదు
కరానియంత వుట్టిన నన్ను విడిచి యాతం డట వోవ నేనిట వచ్చితి నని చెప్పి
వెండియు గాండీవి నుద్దేశించి,

33 సీ. పదుమూఁడువర్షముల్ పగ[1]లును రేయును
గర్ణుదర్పం బెట్లు గడతు నొక్కొ
యనుచింతఁ జేసి యాహోరనిద్రలు లేక
పరితాప మందితిఁ బళువుఁ జేయ
విప్రులు [2]పట్ట రా వెఱు సొచ్చి యొదిఁగెడు
గవయంబుచాడ్పునఁ గర్ణభీతి
[3]నుల్లల నుడుకుచు నుండుదుఁ[4]గర్ణుండు
విడువక మోమున భ్రేలు నాకు

---

29 1. దగ్నికవితా – శ.ష. పెక్కు ప్రతులు. 2. శల్యుండు – ద.బ.వ.స. కొన్ని ప్రతులు, గణ్యుండు – కొన్నిప్రతులు.

30 1. మానసంబుచింత – ద.స. 2. యంతయుఁ జెడె – కొన్నిప్రతులు.

31 1. ముద్ధతియొప్పనందుఁ బా–న.

32 1. బ్రముఖ – పెక్కుప్రతులు.

33 1. ళులు ; లునురేయును – కొన్నిప్రతులు ; లునురేలును–వా. 2. వెంటరా–ణ.ద ; నంటరా – ఝ. 3. నుల్లము – ద ; నుల్లంబు – వ.శ. 4. తన్మూర్తి – ఉ.శ.ష.స.

తే. సురనదీసుతుచేతను గురునిచేతఁ
బడనిపరిభవము[5]న వాఁడు[6]వటిచె నన్ను
నంతయును నీఁగఁ [7]గాంచి నీ యట్టియనుజు
వలనఁ[8] దేజంబు వడసితి నలఘుచరిత.

34 చ. వెరవును లావు దివ్యశరవీర్యము [1]శౌర్యముఁ గల్గుకర్ణు నె
[2]ప్పరుసునఁ జంపి తీవతని బంధులు మిత్రులుఁ బుత్రులుఁ సము
ద్ధురబలు లాజికేలినిరతుల్ ధృతరాష్ట్రునిపుత్రు లెల్లఁద
త్పరిజను [3]లెట్టు లట్టు లనిఁ ఋణము లిత్తురు వాని కడ్డ మై.

35 చ. అరు దిది నీవు నొవ్వక మహాబలుఁ గర్ణు వధించి తాతఁ డ
క్కురుపతి సంతసింప నరుఁ గూల్చెద సంగరభూమి నేన యొ
[1]క్కరుఁడను వీఁకఁ దాఁకి యనుగర్వపుమాట సనంగ నీక వేఁ
టిరణములోన [2]నిట్లు ప్రకటించె [3]భవద్భుజవీర్యశౌర్యముల్.

36 చ. పలికిన నేమి వీరములు వల్కుట సేవకనీతి యాసభం
బలుకునె యట్లు [1]మూదపునెపంబున ద్రౌపది నింతకాల మ
ప్పలుకు లలంచుచుండె మదిఁ బాయవు [2]గీటినయమ్మ్మ లట్ల దో
ర్బలదృఢలీల నిప్పు [3]డవి వాపితి [4]తీర్చి తలంత యంతయున్.

37 క. అతిగర్వసమున్న [1]త మగు, నతనిశిరము వానివార లందఱు బాష్పో
[2]ద్గతితోఁ జూడఁగ సమర, క్షితి డొల్లెనె విజయ నీదుశితభల్లము[3]నన్.

---

5. ను – కొన్ని ప్రతులు ; లు – కొన్ని ప్రతులు. 6. వఱపె – పెక్కు ప్రతులు.
7. గంటి – కొన్నిప్రతులు. 8. విజయంబు గాంచితి – క.

34 1. తేజము – క.ఖ.ద ; ధైర్యము – ప.బ.వ. 2. వ్వరును జయింపరీవతని – డ.
3. లెల్లయాజిమునఁ బ్రాణము – ఇ ; లెల్లనేమరకఁ బ్రా–ఒ ; లెల్లయాతనికి–ట ; లెల్లనెట్లయని – అ.డ.ల ; లెల్లయ (న) ట్లయనిఁ బ్రా – కొన్నిప్రతులు ; లెల్ల యెమరక – ఒ.

35 1. క్కరుఁడన (ని) – పెక్కుప్రతులు. 2 నాతని కడిందిమా ంటిమితోవధించితే – ల.
3. భుజాబలశౌర్యసారముల్ – ట.

36 1. మూదము – పెక్కుప్రతులు. 2. నాటిన – వ. 3. డెడపాపితి – త.వ.
4. చిత్తమువంతయంతయున్ – ఇ.వ ; తీర్చితివంతయంతయున్ – కొన్ని ప్రతులు.

37 1. తుఁడగునతని – ఔ.ఘ.వ.స. 2. ద్ధతి జూడంగా – కొన్నిప్రతులు. 3. లన – కొన్నిప్రతులు.

38 క. ఈరసమునఁ గది్ శరా,సారము వైఁ గురియ నీవు సక్రోధుఁడ వై
పేరురమున వెస నాటిన, తోకం బగునారసమునఁ [1]ద్రుళ్లి కెడసెనే.

39 వ. [1]అనిన ధర్మనందనునకుఁ బురందరనందనుం [2]డి ట్లను నేను సంశ్తకులతోడఁ
బెనంగు చుండ ననేకరథ [3]సమూహసమేతుం డయి యశ్వత్థామ [4]వచ్చి నన్నుం
బొదివిన.

40 క. ఏనూ[1]ఱురథంబులు వెసఁ, బీనుఁగు పెంటలుగఁ జేసి పేర్చినఁ గుపితుం
డై నిప్పు [2]లురులుకన్నుల,తో నకో్కదండగురుసుతుఁడు నాపిఁదన్.

41 క. ఉఱుకయడరి [1]మెఱసినయే
డ్తెఱ [2]నెఱ యఁగ గుడుసువడి యతిస్ఫురిత[3]రుచిఁ
మెఱసి ధను [4]వనలవలయము
తెఱఁగునఁ జతుర్గతి ప్రతి[5]హతిం జేసెన్.

42 క. [1]స్వాతి[2]గతుం డగుశుక్రుం,డే తెఱఁగునఁ బరఁగఁ జేయు [3]నెసకపువర్షం
బా తెఱఁగున సాయకవ,ర్షాతిశ[4]యం బావహించె నతఁడు నరేంద్రా

43 క. తనయరదం బెద్దెసఁ జూ,చిన మొగమున వేల దీప్తశితవిశిఖములఁ
ననుఁ గృష్ణుం గప్పిన నే, ననఘా [1]కెల నరయఁజాల నైతి వెగడునన్.

---

38 1. ద్రుళ్ళడసెనొకో — ఈ.

39 1. అని యిట్లు కర్ణుండు మడియుట కాదలంచి సంతోషచిత్తంబున నాడుమాటలు విని ధర్మ — జ. 2. డిట్లనియె — కొన్ని ప్రతులు. 3. సమూహ — ఎ.ఝు.వ. ప్రతులలోలేదు. 4. వచ్చి — కొన్నిప్రతులలోలేదు.

40 1. రరదంబులు — ఓ. 2. లొలుకు — ఆ.

41 1. నెఱసిన — పెక్కు ప్రతులు ; యేసిన — న.వ ; యేచినయే డ్తెఱ — ఏ. 2. మెఱయగ — అ.ఆ.ఝు. 3. గతిన్ — కొన్నిప్రతులు. 4. నెల్లవలయము — బ.వ. 5. ప్రతిగావించెఁ — జ ; నిర్జితమొనర్చెన్ — చ.

42 1. స్వాతీగతు — చ.ల. 2. గతుడైన శుక్రు — ఏ జొ.క.ఖ.వ. 3. నెనయగ — ద; నెసగగ — త.వ. 4. యంబడరఁ జేసె — ఓ.ణ.ద.వ.

43 1. కలనరయ — ఉ ఐ.

44 క. పదపడి యొక[1]భంగి నతని, మద మడఁచినఁ దొలఁగఁ బాఱె మానముదూలం
దదనంతరంబ నిన్నా, స్వేదకితి నరనాథ మన యనీకములోనన్.

45 క. ఆలోఁ గర్ణునిచేతం, దూలనిచతురంగములను దొరలసు ధరణీ
పాల మనమొనల గానను,[1] వ్రాలినదర్పమున మెఱయువడముడిఁ దక్కన్.

46 క. ఆతనిచే నీ విక్కడ,[1] కేతెంచుట [2]వింటి నేమమెఱుఁగుతలఁపు మై
నే తెంచితి నవ్వీరుని, చేతులలా వస్మదీయసేన నిలుపుటన్.

47 క. మనుజేంద్ర కుశలివగునినుఁ
గని నామన మూఅడిల్లెఁ గావున మగుడం
జనియెదఁ గొనియెద రాధా
తనయునితల [1]చలము నెఱయ [2]దర్పము మెఱయన్.

48 క. ననుఁ జూడుము వేడుకకుం
జనుదెంచి భవద్బలంబు సంతస [1]మందం
దునిమెదఁ గర్ణుని దుర్వ్యా
ధనుకోర్కియు నీమనంబు [2]తాపముఁ దీఱన్.

49 మ ధనురాచార్యునిచావు సూచి [1]తగ రాధానందనుం డాసుయో
ధనునిం దమ్ముల వారిసై న్యములనుం దాఁ గాచువాఁ డై రణం
బునకుం బూనుట నింత సేయ వలదే భూపాల యే పారి మం
[2]డునె యాఁటం గలదీపమ ట్లతఁడు మండుం గాక యే నార్చెదన్.

---

44 1. కియనాతని – ఈ.గ.వ.

45 1. వాలిన – కొన్నిప్రతులు.

46 1. యేతెంచుటవింటి – స. కొన్నిప్రతులు. 2. యెఱిగి – ఏ.

47 1. నమ్ము – బ. 2. దర్పంబెసగన్ – ఊ ; దర్పస్ఫురణన్ – ఏ.

48 1. పడగ ర్ణుని తలదునిమెద దుర్వ్యా – ఐ.డ. 2. తాపముమగుడన్ – ఐ.డ.ల ; తాపంబడగిన్ – ఝు ; తాపమువాయన్ – క.ఖ.న ; తాపమువోవన్ – బ.

49 1. వెస – ఈ.ఒ. 2. డిన...మండెం – చ.ద.వ. మండున యారంగల – ఏ.ఐ.ఓ. ఔ.ఘు.ఝు డ.

50 చ. నరవర పంపు మేను బ్రథనంబున [1]కేఁగిన సూతసూనుఁ డు
ద్ధురత నెదిర్చె నేనిఁ బలద్రుంపక తక్కిన విప్రుతోడ ని
ప్పరుసున నిచ్చువాఁడ నని పల్కి పదంపడి యీక తక్కుదు
ష్పురుషునిఁ జూచు[2]చూడ్కి ననుఁ [3]జూడుఁడు నీవును వాసుదేవుడున్.

51 వ. భీమసేనునకు సేనాముఖంబునఁ దాన నిలుచుట భరంబయి యుండు నేనుసుం
దడయుట గర్జంబుగాదు పోయెద ననిన విని యమ్మనుజపతి గర్జుండు
గుళలి యై [1]యుండుట యెఱింగి యతనిబాణంబు[2]ల నొచ్చినవాఁ డగుట
నలుకగదిరి యక్కిరీటి[3]తో ని ట్లనియె.

-: ధర్మరాజు కర్ణుండు బ్రతికియున్నవాఁ డని విని యర్జునుం గినిసి పలుకుట

సం. 8-48—1

52 క. అనిలోఁ [1]దెరలుట దొలఁగుట
యనునివి సనుఁ గాక నొచ్చియైనను గల నె
[3]ల్లను వెడలఁ జనునె యే న
ట్లును గా కిట వచ్చుటం జులుక నై తిఁ గడున్.

53 క. విను కర్ణున కే నోడితి, నన నేటికి నీవు నోడి తనిలజమాత్రీ
తనయులు [1]మున్నే యోడిరి, మనతోఁ గూడంగఁ గంస[2]మర్దనుఁ డోడెన్.

---

50 1. కుం జని — ఊ ఏ ఘ. కేగెవ — ఇ. 2. మాడ్కినఁ— కొన్ని ప్రతులు ; నట్లు నఁ— కొన్ని ప్రతులు ; చందమునఁజూడుఁడు — ఏ.వ. 3 జూడుము నీవును — అ.ఆ.ఏ క.ఖ.జ.ఝు.ట.ణ.

51 1. యునికి యెఱింగి — పెక్కు ప్రతులు. 2. లచే (త) — కొన్ని ప్రతులు. 3. కినిట్లనియె — కొన్ని ప్రతులు.

52 1. దొరలుట దెరలుట — అ ; దొరగుట దొలఁగుట — ట ; దెరలుట దొరఁగుట — ద. యునునివి — కొన్ని ప్రతులు ; యునునది ... యునునెడలందా ; జనుగాక యిట్లు నెటుగా కని కోఁరివచ్చి జులకై తింబిదపన్ — ఇ. 3. ట్లును — కొన్ని ప్రతులు.

53 1. నమున్న — ఆ ఉ ఒ.ఖ. 2. మర్దనుఁడోడెన్ — స. పెక్కు ప్రతులు. చ. ప్రతి యందలి అధికపాఠము (53వ పద్యము తరువాత).
క. కర్నుని దోర్బలశక్తియు, నిర్నయపరచంగ దరమె నిబలమున కా
దుర్నయబలమున క్రీడుగ వర్నింపంగ హస్తిమశక వైఖరి దలపన్.

54 క. కావున [1]మన మిఁక ననికిం
బోవం బని లేదు విపినభూమికిఁ జని యం
చో వె[2]ఱపు దక్కి తపసుల
మై విచ్చలవిడిఁ జరింత మందఱమునుఁ దగఁ.

55 క. కాదేని బిరుదు లాడక, సాదుల [1]మై వినయమొప్పఁ జని కురునాథుం
డే[2]ది పనిచినను జేసి ద,యాదృష్టి నతండు సూచు నట్లుండఁ దగున్.

56 వ. అని కెంజాయ రంజిల్లుకన్నుల నన్నరు [1]నాలోకించి.

57 ఉ. నీతెఱుఁ గిట్టి[1]దేని రణనిష్ఠకుఁ బూనక కార్య[2]వాది వై
వ్వైతవనంబునంద సముదగ్రభుజాబల[3]దుర్జయుండు రా
ధాతనయుండు వాని ననిఁ దాఁక నశక్యము నాకు నన్న నే
నీతెరు వేల వత్తు మహి యేల నశక్తుఁడు [4]వాంఛ సేయునే.

58 తే. అని వధించెదఁ గర్ణు[1]నే నని ప్రతిజ్ఞ, సేసి యిటు దెచ్చి [2]న న్నిట్లు సేసి తింత
కెట్లు నేర్చితి పొడవుగా నెత్తి [3]నేల, వైవ నోర్చితి ననుఁ బగవారినడుమ.

59 ఉ. పంకజనాభుఁడుఁ వినఁగఁ బల్కిన యప్పలు కిమ్మొయిం దుదిఁ
[1]బొం కగు టోర్చి [2]తిట్టినిఁ బుట్టినయప్డ నుతించెఁ బోరికిఁ
శంక గొఁండు గెల్చుఁ [3]గురుసంఘము నీతఁడు పుణ్యుఁడన్నయా
బొంకరి దివ్యవాణియుఁ దపోధనులుఁ మము ని [4]ట్లలంతురే.

---

54 నింకంబోరికి – పెక్కుప్రతులు ; నీవికబోరికి – క.ఘ.వ. 2. ఱవుపక్కి – కొన్ని ప్రతులు.

55 1. మని – ఈ. 2. దియు పనిచినఁజేసి – ఊ.

56 1. నవలోకించి యిట్లనియె – ఏ.

57 1. దైన – జ.ణ. 2. వేదినై – పీ ; వాడినై – కొన్ని ప్రతులు. 3. దుర్ద ముండు – కొన్నిప్రతులు. 4. వాంఛ – పెక్కుప్రతులు; కాంక్ష – వా.

58 1. నినని – పెక్కుప్రతులు. 2 యిట్టులసేసి – పెక్కు ప్రతులు ; యిట్లుఁజేసితివి యింక – ణ.త. 3. బయలవైవ నేర్చితి – స. కొన్నిప్రతులు.

59 1. బొంకుగఁజేసితట్టి – ఘ. 2. నట్టి – పెక్కు ప్రతులు. 3. నరిసంఘము – కొన్ని ప్రతులు ; గురుసైన్యము – ట. 4. ట్లొనర్తురే – ట.

60 క. వినుమప్పలుకులు[1]పాటిగఁ, గొని దుర్యోధనునితోడఁ గొంటిని బగ ము
న్ను నిజంబుగ నెఱుఁగను వీఁడని రాధేయునకు వెఱచు నని [2]యే నిన్నున్.

61 సీ. దేవత లిచ్చినతేరు నశ్వంబులుఁ గపికేతనంబును గలవు దైవి
కంబుచే నున్నది గాండీవ మనఁ దాటియంతవి ల్లది గాక హరి రథంబు
గడపెడు [1]నెఱు పరికరమిట్టి దై యుండ నెట్లు కర్ణున కోడి యిట్టు వలియఁ
బాఱు తెంచితినీవు భండనంబునఁగర్ణుఁ గని పాఱు దని సుయోధనుఁడు నెవ్వె
తే. నది నిజంబుగఁ గొనక బేలై తినాదు, [1]బేలతనమునఁ గాదె పాంచాలమాత్స్య
పాండ్యులాదిగఁ గలిగిన బంధుమిత్ర, జనులు దెగటాజి రప్రయోజనముగాఁగ

62 వ. అని పలికి కృష్ణునాననం బాలోకించి కర్ణు నిగ్రహించుట యశక్యం బయ్యె సుయోధనాదికౌరవులు గనుంగొన వానిచేతం బరిభవింపఁబడి యేను జీవ.బుతోనినికిం గడచినకష్టంబునుం గలదే యదియట్లుండె నేరు జావు దప్పిపచ్చుట వడముడికతంబునం గలిగె నతం డొక్కరుండును బాణంబులు డాఁపక పరబలంబులు బడలువడం బోరు చున్న వాఁడు.

63 క. అని పార్థుఁ జూచి యతఁ డిట్లను నేఁ డభిమన్యుఁ డొండె హైడింబుం డొం
డెను గలిగిన నిట్లగునే, వినుమును చేసినది యనుభవింపఁగ వలదే.

64 ఆ. నిన్నుఁ దృణముఁ జేసి నన్నాదురాత్ముండు బంధుహీనుఁబోలెఁ [1]బలుప నెడరు
[2]దోచి నప్పుడొదవి [3]తోలఁగించువానిఁ గా కన్యు నేల బంధుఁ డంద్రు[4]జనులు.

65 చ. హరి గలుగంగ నేటికి భయంబున వచ్చితి నీదుగాండివం
బెరవుగ నిచ్చి నీవు నొగ లెక్కి హరిన్ రథిఁ [1]జేయఁ గన్న ని
ష్ఠురభుజవిక్ర[2]మోగ్రుఁ డగు సూతతనూభవుఁ దత్సహాయులం
బొరిగొనఁడే సుయోధనునిపోఁడిమి [3]దూలఁగ నొక్క [4]మాత్రలోన్.

---

60 1. పాడిగఁగొని – అ.ఔ.చ.ల. 2. యునునిన్నున్ – కొన్నిప్రతులు.

61 1. నట – కొన్నిప్రతులు. 2. బేలుతనము – కొన్నిప్రతులు.

64 1. బరచె – పెక్కుప్రతులు. 2. దోచినపుడు దొడరితొలగించు – ఆ.ఝు.ల. 3. త్రుంగించువాని – ఎ.గ.వ. 4. బుధులు – ఒ.చ.

65 1. జేయుమెప్డు – ఐ. 2. మోన్నతుని – అ ; ముండయిన -- ఆ.ఐ.ఝు.ల. కొన్ని ప్రతులు. 3. మూలగ – ఈ.ఒ.సం. 4. ప్రేల్మిడిన్ – వ.

66 ఆ. గొంతికడుపునందుఁ [1]గొడుకుచూలై నీవు, దోఁపకుండ వైతి తోఁచినట్టి
పిండ మెడలి యైనఁ బిదప దిగఁబడ, దయ్యె [2]నింత వుట్టడట్టు లైన.

-: అరునుఁడు తన్ను ధర్మజుఁ డాడినపలుకులకుఁ గోపించి
యతనితల నఱుక వాలు పెఱికి కొనుట:-

సం. 8-49-1

67 సీ. అనినఁ గృపాణంబు గొని సవ్యసాచి య
వ్విభు వేగ్రియఁ[1]దలఁచిన [2]విష్ణుఁ డెఱిఁగి
వాలు గేల నమర్ప వలసిన[3]కత మేమి
కారవు లియ్యెడ [4]లేరు మనము
ధరణీశ్వరునిసేమ మరయంగ వచ్చితి
మీతనికుశల మి ట్లేర్పడంగఁ
గంటిమి సంతోషకాలంబు గా కిది
క్రోధకాలమె నధ్యకోటి యిచట

ఆ. నేది గాఁగ [5]నలిగి తీ వని పలికిన
రూక్షభంగి యగుకటాక్షదృష్టి
యానరేంద్రుమీఁద నడరంగ నర్జునుఁ
డమ్మురారి కిట్టు లనియె నధిప.

68 క. విను మొరులకు గాండివ మి,మ్మని న న్నెవ్వండు వలికె నతనిశిరము గ్ర
క్కున బగులవేయుటకుఁ జే,సినవాఁడఁ బ్రతిజ్ఞ నాదుచిత్తములోన.

69 తే. ఇట్టికష్టపుఁ [1]గేలికై యిట్లు సేయఁ
బ్రతిన వట్టుట దగదె యిప్పలుకు నీవు
వినఁగ నితఁ[2]డాడ నిమ్మహీవిభుఁడు ధర్మ
వంతుఁ డగుఁ గాక చంపన వలయుఁ గృష్ణ.

---

66 1. గొడ్డుచూలై – కొన్నిప్రతులు. 2. రేలవుట్టునిట్టులైన – ఏ.

67 1. గడగిన – శ.ష. మున్నగుప్రతులు. 2. వెన్నుడెరిగి – కొన్నిప్రతులు. 3. పని చేమి – వీ.వ.శ.ష స. 4. గలరె – వీ.ఊ.ఐ. 5. నలిగెదీవు – వెక్కుప్రతులు.

69 మాటకై – వ ; పలుకునట్లు – శ. 2. డాడె – వెక్కుప్రతులు.

70 వ. చంపి పాలితప్రతిజ్ఞుండ నై నన్నాళు నసత్యంబు రా కుండఁ బరిహరించెద దీనికి నీవేమి సెప్పెదవు సెప్పుము నీవు [1]జగత్కృత్య సాకల్యవేదివి నీ చెప్పినట్లు చేయంగలవాఁడ ననుటయు నచ్యుతుండు పోపొమ్మొక్కఁడి వాఁడ వని యదల్చి వెండియు ని ట్లనియె.

71 ఆ. నీకు వృద్ధసేవ లే కున్కి యెఱుఁగంగ, నయ్యె రిత్త యిట్టు లడిచిపడుటఁ బట్టి ధర్మవిధివిభాగజ్ఞు లై నవా, రేల చేయఁ జొత్తు రిట్టిదాని.

72 క. చేయంగ వలయు వానిం, జేయుట యిట్టివియె కొన్ని చేయ కునికి ధ
ర్మ్మ[1]యత్తచిత్తుఁ డై నా,నాయోగ్యస్థలము లెఱిఁగి [2]నడవఁగ వలదే.

73 క. సత్యంబు నహింసయు నను, నత్యుత్తమ ధర్మ[1]యుగళమందు నహింస
సత్యము గాచుట ధర్మ మ,సత్యమున నహింస గావఁ [2]జను నండ్రు బుధుల్.

74 ఆ. కర్మ్మసూత్ర్మభంగి గానక యిమ్మొయి, సత్యరక్షణంబు సలుపుపొంచె
భ్రాత ధర్మ్మ[1]పరుఁడు రా జిమ్మహాత్ర్మఁ జం,పఁగ దలచుట ధర్మ్మపథముగాదు

75 క. విను పిన్ననాఁడు నీ వీ
యనుచిత మగువ్రతము వట్టితది గాకయు బె
ట్టన్నృతము సూన్నృతమును నీ
కనియెడు చందంబు బుధులు గయికొనరెందున్.

76 వ. అది యె ట్లంచేని.

---

70 1, జగత్కర్తవు, సాకల్యవేదివి — ఎ.గ.

72 1. యత్తుడవై కని — అ అ.ఐ.ఒ.ఝు.డ. 2. నడపగవలదే — కొన్నిప్రతులు.

73 1. యుగ్మమందు — పెక్కుప్రతులు. 2. జనదండ్రి — ఊ.న. కాని, అసత్యముచే నైనను అహింసను రక్షింపవలె ననియే మూలము.

"ప్రాణినా మవధ స్తాత సర్వజ్ఞ్యా న్మతో మమ
అన్యతాం వా వదే ద్వాచం నతు హింస్యా త్కథంచన"
కర్ణ. 69—28 చిత్రశాలాప్రతి.

74 1. రతుడు — పెక్కుప్రతులు.

77 ఆ. ప్రాణహాని వచ్చుపట్టున సర్వధ,నాప[1]హార వేళయందు నడపు
సత్య మనృతమం డ్రసత్యంబు సూనృత, మనిపరి్రహింతు రార్యజనులు.

78 వ. [1]విను పెద్దయు వినికి లేనివాఁడు కౌశికుం డనునొక్కవిప్రుం డొక్క విశిష్ట గ్రామంబున కనతిదూరంబున సరిత్సంగమపుణ్యక్షేత్రంబున వసి యించి సత్యంబ పలుకువాఁడ నని వ్రతంబువట్టి సత్యవాది యనం బ్రసిద్ధుం డయి తపంబు సేయు చుండ నొక్కనాఁడు ప్రముచ్చులం గని వెఱచి పఱతెంచినజనులు గొంద ఱయ్యాశ్రమంబుచేరువఁ బొదలఁ దూఱీరంత వెనుతగిలివచ్చుప్రముచ్చు లత్తపోధనుని కడ కేతెంచి యిప్పు డిట వచ్చినవార [2]లెట వోయి రని యడిగిన నతండు సత్య[3]విభాగవిధిజ్ఞుండు గావిం జే తన కసత్యంబువాటిల్లు ననుశంక నీగుల్మలతాగహనంబు సొచ్చి రని చూపి చెప్పిన నత్తెక్కలికాఱు వారలం జంపి ధనమ్ము గొనిరమ్ముని తద్వచనదోషంబున నరకప్రాప్తుం డయ్యె ననునితిహాసంబు [4]విందుము హింసాకరంబగు సత్యంబు ధర్మంబు గాదు తొలుత వినిన దానినపట్టి మూఢుండు పెద్దల నడిగి తెలిసి కొనక వర్తించి దుర్గతిం బొందు నింతవట్టు విచారించి యజాతశత్రుండు వధ్యుం డవుం గాఁ డని నిశ్చయింపుమనుటయు నర్జునుం డి ట్లనియె.

79 తే. తల్లిదండ్రులమూడ్క హితంబు సెప్పి
నన్ను ననుచితకృత్యంబునకుఁ దొలంగ
ద్రోచితివి లోకమున నీకు గోచరంబు
గానిధర్మ [1]నిబోధంబు గలదె కృష్ణ.

80 క. జనములు వృథాప్రతిజ్ఞుం, డని నను నిందింప కుండ నగ్రజుఁడు సుఖం
[1]బునికియు గలిగెడునట్లుగ, ననుగ్రహముఁ జేసి చేయునది పనుపు దగన్.

81 వ. అనిన నతం డతని కిట్లనియె.

---

77 1. హరణ – ఆ.ఇ ఔ.ట.వ.

78 1. వినుము పెద్దలవినికి – కొన్నిప్రతులు. 2. లెటఁబోయిరి – వీ.ష. 3, విచారజ్ఞుండు – కొన్నిప్రతులు. 4. గలదు – ఒ.జ.

79 1. విచారంబు, విభాగంబు – కొన్నిప్రతులు.

80 1. బునయునికి గలుగునట్లుగ – ఎ.ఏ.క.ఖ.గ.వ.

—: కృష్ణుఁడర్జునుఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండ ధర్మజు దూఱు మని చెప్పుట :—

సం. 8—48—64

82 చ. [1]అతిశితకర్ణబాణహతి నంగము నొచ్చినదాన నల్గి యి
ప్పతి నిను నొవ్వఁ బల్కు టిది ప్రాభవ మింతియె కాక నీయెడఁ
మతిఁ బటు[2]కోపముం గలదె మారుతసూనుఁడు నీవుఁ దమ్ములుం
జతురవినీతి నీతనివశంబునఁ గాదె చరింతు రెప్పుడున్.

83 క. కావునఁ బ్రభుత్వసంపద, నీవిభుఁ డాడి[1]నది యెల్ల నెగ్గుగొనక నా
చే వినుము నీదుప్రతినకు, నేవిధి[2]సేయనగు దాని నేర్పడ ననఘా.

84 క. నీ విట్టి వాఁడ వని ధర, ణీవిభునిం బలుకు మదియ నీ చంపుట సం
భావించి పిదపఁ బ్రణతుఁడ, వై వినయము సేయు చిత్త మలర నతనికిన్.

85 వ. అట్లయిన నసత్యదోషంబునకు గురువధపాతకంబునకుం దొలంగి [1]సమాహి
తుండవగుదు తదనంతరంబ కర్ణుని సమయింపఁ జనుటకు నమ్మనుజపతి
యనుమతి వడయుద మనుటయు నప్పలుకుల కభినందించి పురందరనంద
నుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి.

86 మ. [1]కనదస్త్రంబుల నుజ్జ్వలోద్భటగదాఘాతంబులం గాలఁ గే
లను విద్విట్ఛతురంగసంఘములు గూలం గేలి సల్పంగఁ జా
లినయాభీముఁడు వల్కఁగాక నను దోర్లీలాసమగ్రుండ వై
యనిలో [2]నిల్వఁగ[3]లేని నీ [4]విటుల కీ డాడంగ నర్హుండవే.

87 క. న నెన్నఁటిగి యెటిగి యిట్లనఁ, జన్నే నీజిహ్వ పెక్కుశకలము లై పో
కున్నది యేలొకో రణమున, నెన్నఁడు [1]నీ వేమి సేసి తింత యనుటకున్.

---

82 1. అతులితకర్ణ — ద. 2. రోషముంగలదె — ఎ.గ ఙ ణ.వ.

83 1. నవియెల్ల — పెక్కుప్రతులు. దగుదాని — పెక్కుప్రతులు.

85 1. సమాహిత చిత్తుండవగుదు — ఊ.డ.

86 1. ఘనశస్త్రంబుల — ఈ.ట. 2 నోర్వగలేని — ఇ. 3. లేక — వీ.శ.ష.స. 4. వునను — ఆ.ఆ ఏ.ఐ.క.ఖ.ల.

87 1. నిన్నేమి; నీకేమి — కొన్నిప్రతులు.

88 క. నకులుఁడు సహదేవుండును, బ్రకటభుజాస్ఫారణమున నరాతిబలము నే
లకుఁ గోలకుఁ దెత్తురు సో,రికి వచ్చినయట్టు లాడిరే యిబ్భంగిన్.

89 సి. నీవు జూదం బాడఁగావై రబంధంబు
కౌరవ[1]జాతితోఁ గలిగె మనకు
రాజ్యనాశంబు నరణ్యవాసంబును
[2]దాస్యదైన్యంబు నత్యంతదుఃఖ
ములుఁ[3]దెచ్చికొంటి సి గ్గొలయదు నీమనం
బున నించుకేనియు ననికిఁ జాల
కున్న వానికిఁ దాల్మియెప్పగుఁ [4]గాకపో
ల్లదములు వలికినలాఘవంబు

తే. నెందు మున్నేమి సేసినఁ జేసి తింక
నైన దుర్బుద్ధితనములు మాని తగిన
పౌరుషము లేముసేయఁగ నూర కుండు
మిడుమవడువారు సైతురే[5] యివ్విధం[6]బు.

90 వ. అని యగ్రజునప్రియంబులు వలికి యంతరంగంబు సంతాపంబు వొంద
నిట్టూర్పు నిగిడించి యంతకుము న్నొఱఁబెట్టినవాలు [1]వెలికినం గనుంగొని
పద్మనాభుండు గ్రమ్మఱ నిది యేమి యని యడిగిన నతండే నిన్నరనాథు
[2]నో నాడిన పలుకులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు దల[3]ద్రెంచుకొనుటయకా నిశ్చ

---

89 1. కోటితో – చ. 2. దైన్యంపు బ్రతుకునత్యంత – న; దాసదైన్యంబు – ఇ ఐ. చ.జ. 3. దెచ్చుకొంటి – పెక్కుతాళపత్రప్రతులు. 4. గాని – కొన్నిప్రతులు. 5. యివ్విధంబు – పెక్కుప్రతులు; యింతవట్టు – వా. 2. దీనితరువాత 'వ' ప్రతిలో క్రిందిపద్యమున్నది.

ఆ. వె. ఇపుడు మేనిరోగ మెడలించుటకు గాని
పల్కులిట్టియెడల పల్కనాడ
గాని కోపమాడ కష్టుడవని నన్ను
నంగ వలదు పద్మనాభుఁ డెరుగు.

90 1. గైకొనం గనుంగొని–ఆ.ఝు. 2. నొవ్వనాడిన–కొన్నిప్రతులు. 3. గోసికొనుట,

యించితి [4]ననుటయు నమ్మహాత్ముఁ డాత్మప్రశంస సేయు మది మరణంబని పెద్దలు సెప్పుదురనుటయు నీచెప్పినట్ల చేయ కునికికిం గడచిన యధర్మం బును గలదె యిట్లు సేయువాఁడన కాక యని యా ధనంజయుండు ధను ర్ధరుండై ధర్మనందనున కిట్లనియె.

91 ఆ. హరుఁడుదక్కఁ జాపధరుఁ డొరుఁడెన నాకుఁ
ద్రిభువనముల[1] లేఁడు దిశలు గెలిచి
తెచ్చి నీకుఁ బ్రీతి నిచ్చితిఁ బెనుపారు
ధనము రాజసూయదక్షిణలకు.

92 వ. దీప్తప్రతాపం బగు [1]సంశప్తకసంచయంబు [2]నడఁగించి కించిదవశిష్టంబుగా నష్టంబుసేసితి గురుసేన నాచేతంగూలి యెట్లున్నదియో యటు [3]సూడుమని పలికి మొగంబు బిగువుడిపికొని సవినయంబుగా దండప్రణామంబు[4]సేసి నిలిచి చేతులుమొగిడ్చి యజాతశత్రున కప్పురహూతపుత్రుం డిట్లనియె.

93 క. నను [1]సుప్రసాదదృష్టిం, గనుఁగొను మే నిపుడు కొన్ని కాలు లలచితిఁ
మనుజేంద్ర వానిఁ బెడచెవు,లను బెట్టుము వేఱుగాఁ దల[2]పక దయతోన్

ద్రుంచుకొనుట – అని పాఠములు. 4. ననినవిని – పెక్కు ప్రతులు.

91 1, గలడె – కొన్నిపోతులు.

92 1. సైన్యంబు – ఇ.ఊ జ. 2. గీటడంగించి – కొన్ని ప్రతులు. 3. సూడుము మాతలిరథంబు గడప నేనొక్కరుండ నివాతకవచ కాలకేయాదులం జంపితినకాదె. చిత్రసేనాధి గంధర్వుల జయించి కురురాజు విడిపించితి నదియునుంగాక విరాటు గోవులంబట్టిననాడు గురుసేనంగల మహాయోధవరులం బెక్కండ్రిగెల్చి గోవులం గ్రిమ్మరించితి మరియును బెక్కుచోట్ల నేనొక్కరుండన చేసినవిక్రమంబులు మీ రెరుం గరె. నాలావు కొలందులకు నాకు నెదురనెందు రథికుండు లేకున్కి రెవ్వరెరుంగ రెట్లనిపలికి మొగంబు బిగువు – న. 4. సేసిలేచి నిలుచుండి – కొన్ని ప్రతులు.

93 1. సప్రసాద – ఆ. 2. పకు దయతోన్ – కొన్నిపోతులు.

94 తే. వినుము సత్యంబ పలికెదఁ దనువుఁ బాణ
ములును నీసొమ్మగా [1]మదిఁ దలఁతు నేను
నాదు[2]వృత్తంబు భవదధీనం బనంగ
నేల [3]పనుపుము ననుఁ భీముపాలి [4]కధిప.

95 క. టపి యతనిరణభారము, వాపెదఁ గౌరవ్యసేన బడలువఱచి సా
టోపతఁ గర్ణునిఁ దునిమెద, మాపెదఁ గురురాజుదురభిమాన[1]ము బలమున్.

96 వ. ఎల్లభంగుల నేఁడు రాధం బుత్త్ర[1]రహితం జేసెదఁ గాదేని గొంతియైన
నట్టిదయగుం గాక.

97 చ. అన విని యమ్మహీరమణుఁ డాతని కిట్లను మీకు నాకతం
బున బహుదుఃఖముల్ గలిగె [1]భూరికులంబున కప్రియం బొన
ర్చిన యవినీతుఁ బాష[2]పరు ప్రేయఁ దగుం దల ద్రెవ్వ నీమనం
బునఁ గృప పుట్టి కాచినను బోయెద నిప్పుడ యేను గానకున్.

98 క. ననుఁ దొఱఁగి నీవు సౌఖ్యం,బున [1]నుండుము సమరభీతు భుజబలహీనున్
జనపతిఁ గాఁ జేయుట యొ,ప్పునె కట్టుము పట్ట మనిలపుత్త్రునిఁ ప్రీతిన్.

99 వ. అని వలికి నెజ్జ డిగ్గి వనవాసగమనోన్ముఖుండయినం గనుంగొని కమలనాభుం
డాభూపతిచరణంబులకుం ప్రణతుం డై యిట్లనియె.

---

94 1. నేనుదలతు నెపుడు – పెద్ద ప్రతులు. 2. చిత్తంబు – అ.ఈ ఊ.ప; హృద
యంబు – గ.ణ.వ. 3. పనుపవు ననుభీముని – ఒ.క.జ. 4. కనఘ – కొన్ని
ప్రతులు.

95 1. ముజలమున – వీ.శ.ష. కొన్నిప్రతులు.

96 1. హీనంజేసెద – కొన్ని ప్రతులు.

97 1. పూరుకులంబున – ఖ. 2. రత – కొన్నిప్రతులు.

98 1. సంతసమందు భీత – పెద్ద-తాళపత్ర ప్రతులు.

100 సీ. నరునిప్రతిజ్ఞ భూవర ము న్నె[1]ఱుంగని యీఁతియ కా దేను నితఁడు నిప్పు
డాడినమాటలు నంతరంగంబునఁ [2]బట్టవు. పేర్చుకోపమున నీకుఁ
దను [3]నెవ్వఁ డుఱుక యన్యునకు గాండీవమిమ్మని ధిక్కరించె నాతని వధింప
ప్రతిన వట్టినవాఁడు భావ్యంబు గాని యప్పలు కీవు వలికితి పరమధర్మ
ఆ. మైన సత్యనిష్ఠహానిఁ [4]బొందుట కోర్వ. కునికిఁ జూచి యేన యుల్లమునఁ ద
లంచి యట్లు వలుకఁ బంచితి గురునిఁ గీ,డాడుటయ వధించుటగుటఁ జేసి.

101 క. శరణము వేఁడెదను భవ,చ్చరణంబులు పట్టికొని నిసర్గదయాని
ర్భరబుద్ధిని గావుము మ,మ్మిరువుర నీతప్పు'సైపు మెల్లవిధములన్.

102 క. సూతసుతునిమెడనెత్తురు, భూతలమున నివురునేఁడు భూనాయక నీ
వాతనికి నలిగినప్పుడ, చూ తెగియెం బూని [1]యేన చుమ్మ పలికెదన్.

103 క. విను సత్యం బాడెదఁ బా,ర్థునిచే నేఁడెల్లభంగిఁ దునుమం బడు క
ర్ణునిదెసఁ జింతయు వంతయు, మనుజేశ్వర విడువు పంపు మమ్మోఁ దెలివితోన్.

—: ధర్మరాజు కృష్ణునివాక్యంబులం గలంక దేఁ ప్రసన్నుఁ డగుట :—

సం. 8-49-113

104 వ. అనుటయు ధర్మసూనుండు ససంభ్రమంబుగాఁ [1]గృష్ణు నెత్తి యతండు
[2]పాంజలి యై యుండ నతని కిట్లనియె.

105 క. ఇది యట్టిద మోసంబునఁ, బదిలుఁడఁ గా కేను మున్ను [1]పదరినకతనన్
హృదయము గలఁగిన నా[2] కె,య్యదియును దోఁ[3]పమి వికారి నై తి మహాత్మా.

---

100 1. ఎఱుంగవ యింతియ — వీ. 2. బట్టకు .... నీవు — కొన్నిప్రతులు. 3. నొవ్వనాడి యన్యునకు — డ. 4. కినిత డోర్వ — ఎ.గ.వ.

101 1. సైచియెల్ల — ఈ.శ.ష.

102 1. యేనుసుమ్ము — పెక్కుప్రతులు.

104 1. గృష్ణుని గుర్చియెత్తి — అ.ఎ.గ.ణ.వ. 2. కృతాంజలియై — కొన్నిప్రతులు.

105 1. పలికిన — కొన్నిప్రతులు ; బడలినకతనన్ — జ.ణ.వ. 2. కిది యది యని తోప మి — న. 3. పకును గాసి యైతి — వ.

106 ఆ. ఇట్టి నన్ను ననునయించి బోధించితి, కరుణ పేర్మిఁ జేసి గారవమున
నజ్ఞు లైన సమమ్ము నాపత్పయోనిధి, మునుఁగ కుండఁ గాచి తనఘ[1]మూర్తి.

107 వ. అనియె నప్పుడు [1]విపర్ణం బగు వదనంబు వాంచి యున్న వాసవిం జూచి వాసుదేవుండు నీ విట్లు విషణ్ణుండ వగుట గర్జంబుగా దిమ్మేదినీపతిముఖ ప్రసాదం బభినందించి యనుమతి వడసి చని రాధేయవధవిహారంబున నితనికిం బ్రియంబాపాదింతుగాక యింకఁ దడయ నేల యని వల్కి వెండియు.

108 ఉ. ఈతని నొవ్వఁ బల్కుట[1]న యీదురవస్థకు వచ్చి తక్కటా
శాతమవోసి నీనృపతి. జంపిన నెట్లగు[2]దో [3]విపత్తికిం
బాతకఘోరవృత్తికిని బాసితి వైవ మనుగ్రహించుటన్
[4]నీతెలి వాప్తబంధుజన నిర్మిత పుణ్య విపాక మర్జునా.

109 వ. అనిన నతండు గన్నీ రొలుక [1]నన్న పాదంబులపైఁ బడిన నప్పాండవాగ్ర జుండును బాష్ప[2]ప్లావితముఖుం డగుచు నతనిమీఁదనొఱగె ని ట్లయ్యిరువురు నొండొరులం బట్టికొని యేడ్చి రచ్యుతుం డుడుప నుడిగి తత్కాలోపగత సముచిత[3]పరిజనానీతజలంబుల ముఖప్రక్షాళనంబు సేసికొనిరి తదనంతరంబ ధర్మనందనుండు దమ్మునిం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి చిఱు నవ్వుతో మనల నిఁత వఱుచునే కర్ణుం డని పలికి మఱియును.

110 ఆ. [1]ఎల్లఁ జూడ సిడము విల్లు నశ్వంబుల, సూతుఁ దునిమి నన్ను నాతఁ డలవు
[2]నెఱయ గెలిచె నతని సీ విప్పుసంపక, యున్న నాకు బ్రదికియుండఁదగునె.

---

106 1. చరిత – బ.

107 1. విపణ్ణంబగు – ఇ.ఉ.

108 1. కు నీదురవస్థ – కొన్ని ప్రతులు. 2. నో.తో అని పాఠములు. 3. ప్రపత్తిన్–వ. 4. నీతప మాప్త – ఔ.

109 1. నన్నరనాథుని పాదంబుల – ఓ.త.ద.వ. 2. పూరితముఖుం డగుచు – ల.వి.శ.ష. పెక్కు ప్రతులు. 3. పరివారక జనోపనీత శీతలజలంబుల – ఎ.గ.వ.

110 1. ఎల్లవారుఁజూడవిల్లు – ఈ.వ. నెఱయ (సాధుదోషముతో రూపము) – శ.ష; మెఱయ గెలిచె... మృతిగొంద చేయక – వ.

111 చ. అనవుడు నమ్మహీపతికి నర్జునుఁ డిట్లను నేఁడు కర్ణు నే
ననిఁ బడ వైతు నీయడుగు లాన తదీయసుహృ్[1]ద్గణంబుతో
విను మటు సేయ కే మగిడివెల్వోలఁబాఱెడుమోముతోడ వ
త్తునె యిట కృష్ణసారథియుఁ దూలునె మానవిహీనవృత్తిఁ గై.

112 వ. అని గోపాలదేవు నాలోకించి నీమనంబునం గర్ణుండు దెగటాఱ వలయు నని
యించుక దలంపుము దాన నే నతని వధియింతు ననిన నమ్మహాత్ముం డట్టి
పనికిం జాలుదు వని యుత్సాహదీప్తుం డై పలుకుటయుఁ బార్థుండు నిజ
రథంబు సవిశే[1]షకల్పితంబు సేయించి రథ్యాంబుల జలపాన[2]ఖాద్య[2]ఖాద
నంబులం బ్రీబలంబులఁ గావించి పూన్పించి యగ్రజు వీడ్కొ[3]ని [4]గమనోన్ము
ఖుం డగుటయు నచ్యుతుం డవ్విభు [5]నీక్షించి నీతమ్మునిం [6]గారుణ్యార్ద్ర
కటాక్షంబుల నిరీక్షింపుము దీవన యిచ్చి పనుపు మని చెప్పిన నన్నరవరుండు
గిరీటిం [7]దిగిచి బిగి[8]యారు కౌఁగిటం జేర్చి నీవు కృష్ణుపనుపునం దగు
మాటలాడి తత్తెఱఁగు నేనుఁ దెలిసితి నాయెఱుం[9]గమి నిన్నుం బలికిన
పలుకులకు నుమ్మలింపకుమీ యనుటయు నతండు వికసితవదనుం డగుచుఁ
దత్పాదద్వయంబు ఫాలంబు సోఁకం బ్రణ[10]తుం డయిన నమ్మానవపతి యెత్తి
వునఃపున రాలింగనంబు సేసి కర్ణుని గెలువు విజయ నీకు విజయంబు శాశ్వతం
[11]బయ్యెడు మని దీవించిన నమ్మేటిమగండు [12]నాటోపంబుగా దేవ నిన్ను
నొప్పించిన [13]యప్పాపకర్మ మత్కార్ముకము క్తశిలీముఖంబులం బోలి
వుచ్చి యిదె వచ్చెద ననుచు నంజలిపుటంబు నిటలంబునఁ గదియించి వీడ్కొ
నియెఁ దదనంతరంబ దా మోదరుండును నన్నరుండును నరదంబెక్కి యలరు
నుల్లంబులతో నరిగి యరిగి శుభప్రదంబులగు నిమి త్తంబులకుం బ్రమోదంబు
నొందిరి పదంపడి రాధేయవధప్రకార చింతాక్రాంతుం డై న గాండీవితనువునం
బ్రస్వేదకణమ్ములు [14]గ్రమ్మినం గనుంగొని కమలనాభుం డతని కిట్లనియె.

---

111 1. జనంబుతో – ట.ణ.త.ద.వ.

112 1. షంబుగా కల్పనంబు – శ.ప. 2. ఖాణంబుల – అ ఆ.ఎ.ఏ.ఐ. కొన్నిప్రతులు.
3. న నున్ముఖుం డగుటయు – వ. 4. సుముఖుం డగుటయు – కొన్ని ప్రతులు.
5. వీక్షించి, ఉపలక్షించి – అని పాఠములు. 6. కరుణార్ద్రకటాక్షంబుల – పెక్కు-
ప్రతులు. 7. దిగిచి – డ. 8. యారగౌగిటం – కొన్నిప్రతులు. 9. గమిం జేసి
నిన్ను బలికిన – వ. గమి నేనేమియుం బలికిన – శ. 10. మిల్లిన – అ.ఆ.గ.జ.ఝ.
11. బయ్యెడు మనియె – కొన్ని ప్రతులు. 12. సాటోపంబుగ – కొన్ని ప్రతులు.
13. యప్పాపాత్మ – కొన్ని ప్రతులు. 14. బొడమినం – ఏ.

113 ఆ. అమరులకు [1]నజయ్యు లగువారిఁ బెక్కుండ్ర
గెలచి తీవు నీకుఁ గల యుదాత్త
దివ్యబాణములు నుదీర్ణధనుర్వేద
కౌశలంబు బలముఁ గలదె యెందు.

114 చ. అమరనదీతనూభవుఁడు నస్త్రగురుండు భవన్మహాస్త్రది
వ్యమహిమలో నడంగిరి జయద్రథుచా వధికాద్భుతంబు మ
ర్త్యమునన కాదు లోకముల నన్నిట నీ కెదు రెవ్వ రేల చి
త్తమునఁ గలఁక యూఅడుము దర్పము నెక్కెడు నంత[1]కంతకున్.

115 క. బలమును శౌర్యముఁ దేజముఁ, [1]గలఁడని కౌరవులు నమ్మి కర్ణుని నీతోఁ
దలపెట్టిరి నీబాణం, బులఁ గూలెడు నతఁడు కీర్తివొందెడు నిన్నున్.

116 క. కురుపతి యాశలు [1]మాలఁగ, దురమున రాధాతనూజుఁ దునుమాడి జయ
[2]స్ఫురణంబునఁ గృతకృత్యతఁ, బొరయుము నీవారు మోదమునఁ దేలంగన్.

117 వ. అని వెండియు.

118 ఉ. కౌరవ సైన్య మగ్గలము గాదె కదుఁ భవదీయసేన క
వ్వారణకోటు లాతురగవర్గము లారథసంచయంబు లా
వీరభటావళుల్ బహుళవిక్రమకౌతుకి వైనసీశరా
సారముఁ బడల్పడఁ గృశం బగు టిప్పుడు నీకుఁ దోపఁదే.

119 క. కురుసేనలకుం బతి యై, సరిత్సుతుఁడు పదిదినములు సమరము సేసెఁ
శరమహిమ నతఁడు నీచేఁ, [1]బరిరక్షితుఁ డైనసైన్యపాలు మిగిలెనే.

---

113 1. నజేయులగు – శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.

114 1. కంతకుఁ . వచనము. అని వెండియు – ఎ.ణ.వ.

115 1. గలదని - కొన్ని ప్రతులు.

116 1. దూలగ, మానగ – అని పాఠములు. 2. స్ఫురణము నెగడుము పూనికె/చరితార్థము బొంద నీదు సైన్యము వొంగఁ – వ.

119 1. స్థిరశరతల్పశాయివడయ్యె ధీరవిచారా – ఎ.గ.

120 చ. అతని శిఖండిబాణముల క ల్లెర సేసితి ద్రోణునిం జమూ
పతియుఁగ జేసెఁ గౌరవనృపాలకుఁ డగురుఁడుఁ భవచ్ఛమూ
పతి నడఁగించెనే దివసపంచక మమ్మొయిఁ బోరి తావకా
ప్రతిహతబాహు[1]రక్షు యిరువాగును జూడదె పాండవోత్తమా.

121 క. [1]భీమునిరథవిహరణ ము,ద్దామం బగు బెల్ల నీదుదర్పంబునఁ గా
దే మాఱు లేనిభవద.స్త్రామేయబలంబు దెలియు నంతయు నాకున్.

122 వ. కృపాశ్వత్థామకృతవర్మకర్ణశల్యులు నీచేతం [1]బోయెడువారు కృపా
శ్వత్థామలదెసం గృప సేసితేనియుం జంపక గెలిచి విడువుము చుట్టం బని
యర వాయిగొనుట కర్జంబు గాదు కృతవర్మను సమయింపుము శల్యుండు
మేనమామ యైనను బగవారింగూడి పరాక్రమించు చున్నవాఁడు గావున
నతని వధించుట పాపం బని తలంపవలదు కర్ణుండు [2]జతుగృహదాహంబును
గపటద్యూతోత్సాహంబును లోనుగాఁ గల దుర్యోధను దుర్నయంబులకు
మూలం బట్లుఁ గాక జూదఁబునప్పు డాసభలోన ద్రౌపది నుద్దేశించి యప్పా
పాత్ముండు.

123 క. లే రిచట [1]మగలు నీకును, వీరలు జూదమున నోడి విడిచిరి నిన్నున్
వారిజలోచన నీపైఁ, గూరిమి గలమగని [2]వెదకి కొను మెరు ననఁడే.

124 తే. ఏను సంధికిఁ బోయినఁ దాను ధార్త,రాష్ట్రమానసములఁ బగ రాజఁబెట్టి
నన్నుఁ బట్టింపఁజూడఁడె యెన్నఁడైన, నాదికారణ మతఁడ మీయాపదలకు.

125 చ. వినుము సుభద్రపట్టి బలు[1]విల్ మును వంచన వాఁడు డాసి త్రుం
చిన మటి కాదె యందఱును బేరి వధించుట యాపరాభవం
బనలమపోలె సున్నది యహర్నిశముం బరితాపకారియై
మనమున నస్త్రవృష్టి నది మాన్పుము బంధులు మోద మందఁగన్.

---

120 1. శక్తి — అ.ఐ.ఝు.డ ల.

121 1. భీము రణవిహారంబు / ద్దామ - ఏ ణ.త.ద.బ వ.

122 1. బొలియు వారు (రె) — అ. 2 జతుర్గృహదాహంబును - వీ.శ.ష. కొన్ని ।పతులు.

123 1. బతులు నీకును - చ ణ.త.ద.వ. 2. నేరికొనుము - వ.

125 1. విల్లును వంచన - కొన్ని ప్రతులు.

126 క. ఆసభ నాదుష్టాత్ముఁడు, సేసినదుర్నయము సూచి చిత్తమునఁ గడుఁ
[1]నోసినబంధులు వానిని, గాసిన గ్రద్దగమి [2]దొలువఁ గసుఁగొన వలదే.

127 వ. వాఁడు వడినం దక్కటి రాజులుం గౌరవులు నీకు [1]మొన[2]కట్ట రని చెప్పి
నిట్టు సెప్పుచు సమరస్థలంబున కనతిదూరంబుగాఁ జని యట్టిత్తి చూచి
కర్ణుఁడు సంగరంబుసేయుసంరంభం బుగ్గడించి యగ్గాండీవికిం జూపి
పుండరీకాక్షుం[3]డు వెండియు.

128 క. కేతనము రథముఁ దురగ, వాతముఁ బొడిచేసి నీ[1]శరంబులఁ గర్ణుఁ
వే తునిమినఁ గని శల్యుఁడు, వాతెఱ యెండంగఁ బాఱవలదె కిరీటీ.

129 వ. పూనిక నెఱపి శోకం బు[1]జ్జగించి లోకంబు సంస్తుతింప సుఖవి గమ్మనివం
[2]బ్రముదితహృదయుం డై.

130 శా. నీతోడ్పాటున నేఁ ద్రివిష్టపముల నైల్వంగ [1]నూఁకింతు నా
చేతం [2]గర్ణుఁడు రూపు [2]మాలిచను మెచ్చింతుఁ ననుం జూడు మీ
డై తేయాంతక యంచు శేషనిభహస్తం బుద్ధతిం జూఁచి ని
ర్ధూతారాతిబలుండు వుచ్చికొనియెఁ దుర్దాంతకోదండమున్.

–: అర్జునుఁడు కృష్ణునివాక్యంబులచేఁ గర్ణునివధ కుత్సహించుట :–

సం. 8–52–11

131 వ. ఇట్లు గాండీవం బె తి యెక్కువెట్టి యన్నరుండు నేఁడు నాబాణంబులు
బాణాసనంబును నరదంబునుం జూచి సుయోధనుండు శకునిచేతియడ
సాళ్లును [1]బలకయు [2]నమ్మండపంబును దలంప వలయుఁ దన నమ్మినబంటైన

---

126 1. రోసిన – ఎ.గ.న.వ.వీ.శ.ష ; మ్రోసిన – స. 2. బొదువ – ల ; పొడువ–ఆ.ఐ.ఝు.

127 1. మొగకట్టరు – కొన్ని ప్రతులు. 2. కట్టలే రని – కొన్ని ప్రతులు. 3. డు వెండియు– పెక్కు ప్రతులు.

128 1. శరావలి – ట.

129 1. సైరించి–క.ఖ. 2. బ్రమోదితుం డై –అ.ఆ ఝు.త.ల;ప్రమోదితహృదయుండై –న.

130 1. నుంకింతు – న.బ.శ.ష ; నూహింతు – కొన్ని ప్రతులు ; నూరెత్తు – త.వ. (అర్థము చింత్యము). 2. గర్ణుండె రూపుతో నిలుచు – శ.ష. పెక్కు ప్రతులు. 3. మాయు నిను మెచ్చింతుఁ – త.వ.

131 1. పలుకయు – పెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మంటపంబును – పెక్కు ప్రతులు.

కర్ణుండు నేనేయు చూపుల తాఁకున రూపడంగినం గని యవ్వెంగలి దాను విదురుబుద్ధి వినమికి వగం బొందవలయు ధృతరాష్ట్రుండు దనకుం [3]గార్య దర్శనంబు లేమి యుగ్గడించి తన్నుందాన నిందించుకొనవలయు నతండు గొడుకులదెసను వారు రాజ్యంబుదెసను విగతాశులు గావలయు నని పలికి మఱియును.

132 ఆ. రాజరాజుఁ బాసి రాజ్యసంపద ధర్మ,తనయుఁ జేరు[1]పెంవు దారు దెలియఁ
గాంచి సాత్యకియును గపలును భీముండు గారవించువారు గాక నన్ను.

133 క. సురగరు[1]డోరగవిద్యా, ధరాదిభూతములు సూతతనయుని నేఁ డే
బొరి వుచ్చిన నను బొగడుచు, నరుగుం గా కునికిపట్ల కంబుజనాభా.

134 వ. అని యిట్లు సల్లాపంబు సేయుచుం గృష్ణార్జునులు నిజసేనఁ జేరి రంతకు మున్న
యిరువాఁగునం జేయం గలదొరలు దలపడినం బోరు ఘోరం బయ్యె నందు.

135 సీ. కర్ణసూనులలోఁ నొకం డుత్తమౌజుని
చేతఁ జచ్చుటయు శోకాతురుండుఁ
గ్రోధ[1]దీప్తుండు నగుచుఁ గర్ణుఁ డాతని
తురగకేతనములఁ దునుమ నాతఁ
డడిదంబు సేకొని యరదంబు డిగి కృపా
చార్య రథ్యంబులఁ జంపి భీష్మ
వైరి తే రెక్కి నాశారద్వతుం డట్లు
విరథుఁ డయ్యును బలువిడిఁ గడంగ
ఆ నతఁడు పాదచారి యని యాశిఖండి య
వ్విప్రునేయఁ డయ్యె వేగమెయ్యి
ద్రౌణి యతనిఁ దనరథంబుపై నిడికొని
యనికిఁ దొలఁగి చనియె మనుజనాథ.

---

3. గార్యంబుదెఁన యంబు – క.ఖ.

132 1. నొప్పు – పెక్కు ప్రతులు ; సొంపు – వ.శ.

133 1. డసిద్ధ – పెక్కు ప్రతులు.

135 1. సందీప్తుండగుచు – శ.

136 వ. అట్టియెడ.

137 చ. అనిలసుతుండు తీవ్రవిశిఖాంశులు పర్వఁగ నేచి యంబరం
బునడుమఁ దేజరిల్లురవిఁ బోలెడువేఁడిమి కోహటించి నీ
మొన దెరలంగ నారథికముఖ్యుఁడు పార్థుఁ దలంచి సారథిం
గనుఁగొని మానసంబు దలఁకం[1]గ రణోగ్రత దక్కి యిట్లనున్.

138 క. నరుఁ డన్న వర్తనము లెఱఁ, గరయుట కై మది గలంగ నట చనినాఁ డ
న్నరపతి[1]దుర్దశ గని దు, స్తరశోకం బడరి తానుఁ [2]దదవస్థుఁడగున్.

139 తే. అయ్యిరువురకు నొకటి యై నట్టిదైన
మనము కౌరవసంఘంబు భ్రమ్గఁ జేసి
గెలుపుగొంటిమయేనియు ఫలముదాన
నేమి గల దను వగఁ జిత్తమెరియఁ జొచ్చె.

—: భీముఁ డర్జును రాక గోరి విలోకనితో విచారించుట :—

సం. 8—54—11

140 క. ఐనను నిప్పటిదుఃఖము, [1]మానింపఁగ మనకు నొండు మం దెయ్యది యీ
సేనల దొరలను గౌరవ, భూనాథుని సమయఁ జూచి పోవుట దక్కున్.

141 వ. అని పలికి యవ్విశోకునకు మనదిక్కు సిడంబులు సూపి యవి యెవ్వ రెవ్వరి
చిహ్నంబు లేర్పడం జూచికొనుము మనశరంబులకొలఁది యెట్లున్న
దరయు మనవుడు నతండు వీ [1]రెవ్వరై రేమి నీవలిగినఁ బడక పాఱక నిలువం
జాలువాఁ డిం దెవ్వం డస్త్రశస్త్రంబుల సంపద యడుగ [2]వలదు నేఁడు
దెచ్చినవానిలోన నాఱడ్లు ప్రేఁగుపడి పూని వచ్చుబండి యొక్కటి
యించుకయు వెలితిగాకయున్నయది గాకున్న నేమి భవద్బాహుదండంబున
మూలధనం బై నగదాదండంబెల్ల [3]పనులకుం జాలునని చెప్పినఁ బ
సూతి యాసూతు చేసేత నప్పళించి.

---

137 1. బ్రథనోగ్రత దక్కి – వ ; కరుణార్ద్రితతోప(డ)నిట్లనున్ – ఇ.ట.

138 1. పడుదుర్దశ – ఏ 2. కప్తుండగుచున్ – ట.

140 1. మానుపగా మనకు – ఎ.గ.

141 1. రెవ్వ రైన నేమి-కొన్ని ప్రతులు. 2. పలవదు—పెక్కు

142 ఉ. వేడుకఁజూడు మేను బటువిక్రమ [1]కాతుకలీలఁ బేర్చి చెం
డాడెద వైరులఁ విదురుఁ డప్పుడు సెప్పఁడె జూద మిట్లు గా
నాడెనె రాజరా జకట యాప్రతినల్ గడతేర్చుఁ గాక బొం
కాడునె ధర్మజావరజుఁ డంచుఁ దదాప్తులు వంత బొందఁగన్.

143 వ. అని వెండియు.

144 ఉ. [1]ఉత్తమ [2]కర్మ మిట్టి దని యొక్కరుఁడుం దగఁ జెప్ప[3]లేఁడనా
కిత్తఱి నేన [4]పోలుతెఱఁ గెల్లను జేసెద నట్లుఁ గాక నా
చిత్తము మార్గవర్తియుఁగ [5]శిక్షక మయ్యెడు దైవ మంచు న
య్యుత్తి భవద్బలంబుపయి నెల్లను జూ పడరించె నేపునన్.

145 వ. ఇట్లు గలయం గనుంగొని [1]యద్దిక్కు గలగుండు గొనుట యెఱింగి విశో
కునితోఁ గౌరవసైన్యంబు మనము దఱుమకయ తాన కలంగెఁ గెలనం
గవ్వడి గదిసినొ కాక యను[2]టయు వాఁడు నిపుణంబుగా నిరూపించి
ముదంబునం బొదలుచు.

146 క. నరుఁడదె [1]కంటె కౌరవ, కరిసేనం గవిసెఁ గేతు కపిరుచు లంభో
ధరబృందముపైఁ గలయం, బరగుతటిల్లతలఁ దలఁపఁ [2]బట్టయి నిగుడన్.

147 క. హరిమేని కాంతియును నరు, కిరీటరత్నాంశు[1]వులును గిటిగొన రథర
థ్యరుచులు బెరసి విచిత్ర, స్ఫురణంబునఁ దేజరిల్లెఁ జూడు కుమారా.

---

142 1. కార్ముక మేర్చి పేర్చి - వ.

144 1. ఉత్తరకర్మ–ఎ.గ.వ. 2 ధర్మమిట్టిదని–న.బ ల.శ. 3. రై రి, నేల, లేర–అనియు పాఠములు. 4. పోరు తెరగు – ఇ.ట. 5. ఇచ్చట మూలము–"ఆశాస్తా రఃకర్మ చాప్యుత్తమం యే/త న్మేదేవాఃకేవలం సాధయంతు".చిత్రశాలాపర్వతి. కర్ణ–76 - 22.

యదికలగుండుగొనుట - న.శ.ష ; యది గుండు గొనుట – కొన్నిప్రతులు. (చుటు
ట అను నర్థమున. 2. డు నిశ్చయంబుగా నిరూపించి - ట.

సై న్యే/తక్కరముగదిసెగంటికేతు - ఇ.ఊ.ట. 2. బట్టయియుండెఁ - కొన్ని

- కొన్ని పర్వతులు ; రుచులు – ద.

148 వ. అనిన విని యంతరంగంబు సంతోషమయంబు గా నంగంబు వొంగ సవ్వడి నాలోకించి విశోకునకు వృకోదరుం డిట్లనియె.

149 తే. 1వరవుడుల నూర్వురను మేలి వాజులిరువ,దిం. సూళులు పదునాల్గు నిత్త 2బసదనము నీవు నాకు భీభత్సురాక, సూపి 3ముద మొనరించితి సూతపుత్ర.

150 వ. అనియె నప్పుడు వార1ణఘటావిదారణంబు సేసి వాసవి వాసుదేవ తో మనతేరు భీమసేనుఁ జేరం బోవ నిమ్మనుటయు.

151 క. అతఁడు హరులఁ దఱుమఁగ ను,ద్ధతిఁ జనుసెడ మనబలంబు దర్పమహో గ్ర కృతిఁ బొదివిడఁ జతురంగ, ప్రతతుల నన్నరుఁడు నేలపాలుగఁ జెసెఁ.

152 ఆ. మందరంబుచేత మథితమై తిరుగుసా,గరము1సులివు గెలిచె ధరణినా పార్థుఁ డురవణింపఁ బలువడిఁ 2గలఁగెడు, కౌరవేంద్రుసేన 3కలఁచుచు.

153 వ. కేతుచామరాతపత్రభూషణ శకలంబుల నాశౌర్యభూషణుండు రథో విభూషణం 2బాచరించె నట్లు కర్ణువధంబునకు వేగిరపడి తఱుమ, వచ్చు మనమొన వెండియు నొండొండపయిం గ్రమ్మిన నవ్వేటిమగండు.

151 క వేరు గలరథికముఖ్యుల, సారథిరథరథ్యకేతుసహితంబుగ దు ర్వారవిశిఖ1విస్ఫురణవి,హారంబున శతచతుష్టయము పొడి చేసెన్.

---

149 1. వరవుడుల నూర్వుర – ఇ.ఓ.శ.ష; మెచ్చువరవుళ్ళనూర్వుర మేలివా – ఏ.గ. వరుస గోవుల నూటిని వాజు లిరువదింటి – చ. 2. పసిధనము – ట. 3. పొసగు మొనరించితి – వీ.శ.ష.

150 1. కాటోపవిదారణంబు– అ.ఆ.ఐ.ఝు.ట.డ.బ.ల.

152 1. తెరగుదోచె - గ; నీలబోలిచె – ఏ. 2. మెలగెడు – గ; కడగెడ – 3. కళవళంబు– ఇ.ఊ.స.

153 1. ఛితికి – ఆ.ఇ ఐ.ఒ.ఝు.డ.ల. 2. బొసగించునట్లు, ఆపాదించునట్లు పాఠములు.

154 1. విస్తరణ - ఈ.ఉ.ఒ.ఓ.వ.ప.వ.స.

155 వ. అవ్వేఁడిమికి వెఱచఱచి యచ్చటిమూఁక విచ్చుటయుఁ గర్ణముందటి మోహారంబుత్సాహతీవ్రం బయి [1]యురవణించినం గని యన్నరుం డురగని కరంబునకుఁ గవియు గరుడునికైవడి నద్దెసకడరె నట్లడరుట యాలోకించి తన కచ్చె[2]దుటి మొన [3]బెట్టు దాఁకి.

156 తే. వాయుసత్త్వుండు వాయుజవప్రదీప్త
తనుఁడు వాయుతనూజుఁ [1]డుదగ్రవృత్తి
నేచి బాహాసముల్లాస మెసక మెసఁగఁ
గనుపుగొచ్చె వాలమ్ములఁ గౌరవేంద్ర.

157 వ. అవ్వీరునాటోపంబు సూచి కురుభూపతి ప్రధానసైనికుల[1]కుం జూపి యితండు సమసిన నక్కడ సకలంబు సమయు మీరొక్కుమ్మ[2]డిం బొదివి పొరివుచ్చుం డనిన వారును వారణాదిచతురంగంబులయగ్గలిక మెఱయ నతనిం జుట్టుముట్టి యస్త్రశస్త్రంబులం బొదువుటయు నతండు.

158 ఆ. వానినెల్ల ద్రుంచివల వ్రచ్చికొని లీల, నిగుడు[1]చొఱవోలె వెగడుపడక
తటిమి రక్తనదులు వఱపె మస్తకకూర్మ, హస్తభుజగతతుల నతిశయిల్ల.

159 క. కురువిభుఁ[1]డు సూచి శకునిం,బురికొల్పిన నాతఁ డుగ్రముగ మార్కొని పే
రురమున [2]నారాచంబులు, గురిసినఁ బవనజుఁడు సరకుగొన కారథికున్.

160 క. బలునారసమున నేసిన
నలఘులఘుత మెఱయ నాతఁ డది యిరుమూఁడ
మ్ములఁ దునియలుసేయుడు నతఁ
డలిగి యతనిధనువు దునిమె నల్లన నగుచున్.

---

155 1. యురవడించిన-కొన్ని ప్రతులు. 2 దిరి-పెక్కు ప్రతులు. 3. బిట్టుదాడి-శ.ష.

156 1. దుద్దండవృత్తి - వీ.శ.ష.

1. నాలోకించి – వీ శ.ష. 2. డి సమయించుడు – ఎ.గ.వ.

కరివోలె – ఈ.ప ; చొరయుబోలి - కొన్ని ప్రతులు.

శకునిం – ల.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. బలునారసములు – క.ఖ.

161 ఉ. ఒండొకవిల్లు [1]వుచ్చికొని యుజ్జ్వలపోడశభల్లముల్ సము
ద్దండత నేసె నీమఱఁది తత్తను వాడఁగఁ జాపకేతువుల్
ఖండములై పడంగఁ దురగంబు[2]లు నొవ్వఁగ సూతుమేనఁ బెఁ
గండలు నెత్తురుల్ దొరఁగఁ గౌరవపుంగవుఁ డిచ్చ మెచ్చఁగన్.

162 తే. అలిగి జమునాలుకయుఁ బోని యతులశక్తి
వాయుపుత్రుఁ డారథికుపై వైచె నతఁడు
వెరవుమైఁ బట్టి దాన నవ్వీరు బాహు
వుచ్చిపోవైవ [1]మనమొన యుబ్బియార్చె.

—: శకుని భీమసేనుం దలపడి మూర్ఛితుండై తనరథంబుమీఁదఁ గూలుట :-

సం. 8—55—65

163 చ. అనిలజుఁ డట్లు పె ల్లెసఁగు నార్పులు సైఁపక మేటివిల్లు వే
కొని కనుదోయి గెంపుగ నకుంఠిత విక్రమ మొప్పఁ ద్రుంచె నా
తని ఘనకార్ముకంబు నిశితప్రదరంబులు మేనఁనించె నిం
చిన నతఁ డుర్వీఁగూలెఁ గురుసేనకు బెగ్గల మగ్గలంబుగన్.

164 తే. కూలి మూర్ఛ మునింగినఁ గురువిభుండు
దనరథంబుపై నిడికొని యనికిఁ దొలఁగఁ
బోవుటయుఁ [1]జూచి తమతమపోరు మాని
దొరలు దెరలిన మూఁకలు [2]మరలి పఱచె.

165 వ. ఇట్లు [1]వెఱచఱచి యవిసినకలంబుజనంబులు దీవి సేరిక యట్లు కర్ణుం డరి
[2]కాలుదన్ని నిలి[3]చెనవిని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె.

---

161 1. పుచ్చుకొని—పెక్కు ప్రతులు. 2. లమేనులుసూతుమేను—అ.ఆ.ఐ.ఓ.ఔ.ఝు.ఢ.ల.

162 1. నీ బల ముబ్బియార్చె - ఇ.ఏ జ.న.వ.

164 1. వెర తమతమపోరు - అ.ఆ.ఐ ఘు.జ ఢ. 2. వెరచి పరచె - వ.

165 1. పగచియవిసిన — వీ.శ.ష స. కొన్ని ప్రతులు. 2. కాలూతనిలిచె - వ. 3. చి రనిన విని - కొన్ని ప్రతులు.

166 తే. అట్టియెడఁ గృతవర్మ ద్రోణాత్మజుండుఁ
గృపుఁడు నృపతియుఁ గర్ణుండుఁ గినియఁజాల
రయిరె కిమ్మీరవై రికయ్యంబుకడఁక
యిట్టులుండునె పదపడి యెట్టు లయ్యె.

167 వ. అనిన సంజయుం డమ్మహీపతి [1]కి ట్లనియె నప్పుడు కరూశపాంచాలచేది
సైన్యంబులఁ దఱుముటయుం గని కర్ణుండు గడంగిన మనమూఁకలుం
బురికొని పవనతనయునితోడం బోరె నప్పాండవసేనాసముదయంబు
రభసఁబున నారాధేయుం బొదివిన.

168 క. అతఁడు వివిధోగ్రవిశిఖ, వ్రతతులు నిగిడించి ఘోరభంగి నుదారో
ద్ధతి సూపినఁ జేడ్పడి త,చ్చతురంగంబులును గలఁగె జగతీనాథా.

169 చ. కనుఁగొని భీమసేనుఁడు శిఖండియు సైన్యవిభుండు ద్రౌపదీ
తనయులుఁ గేశవానుజుఁడుఁ దాఁకిన నందఱు కన్నిరూపు లై
తనువులు సించుచుఁ హాయవితానము నొంచుచుఁ గేతుదండ ఖం
డన మొనరించుచుం బెనఁగె డయ్యక కుర్యక తండు గండునన్.

170 క. నకులసహదేవులును వా, రికిఁ దోడ్పడి నిశితశరప[1]రీతునిఁ జేయం
బ్రకటితబలశౌర్యుఁడు సూ, తకు [2]లోద్వహుఁ డేచి వారిఁ దలకం జేసెన్.

171 క. పెక్కండ్రతోడఁ గర్ణుం, డొక్కఁడ పోరాడి యెక్కు డుక్కున వారిం
జిక్కువడం జేయుట గడు, నక్కజ మై యుండెఁ గౌరవాధిప చూడన్.

172 వ. ఇవ్విధంబున నద్దెసఁ జేయంగలమేటి మగల వెగ డందించినం బోక [1]పొదువు
పాంచాలచేది మాత్స్యాదివర్గంబులపై నతం డనర్గళ[2]ప్రసారంబు లగు
శరాసారంబులు నిగిడించినం గరిరథహోట[3]కభటావయవ ఖండంబులును
వివిధాస్త్రశస్త్రశకలంబును జామరచ్ఛత్ర కేతు భూషణభాగంబులును

---

167 1. కిట్లను – అ.ఆ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు.

170 1. రీవృత్తుజేయం – కొన్ని ప్రతులు. 2. లోద్భవుడు – కొన్ని ప్రతులు.

172 1. పెనగు – ఊ ఘ. 2. వాహంబుగ – ఇ. 3. వళులయవయవ – ణ.త.వ.

భూభాగంబున ం [4]దొరఁగం బెరిఁగి నెత్తురుఁబేఱులు [5]వాఱుమటియుం బాండవ యోధవరులు [6]వరుసం బోరిపోరి యంత కంతకు నివ్వఱిల్లు నాకర్ణ్ణ్రొవ్వున నివ్వెఱపడిన నవ్వీరుండు గోవులందోలుకోల్పులి[7]కైవడిఁ గాంతేయ బలంబులం బఱపఁ బాంచాలురు వెండియు దండితనంబున నతనిం దలపడిన నాతండు పంచవింశతి రథికులం దునిమి వైవస్వతచందంబునం బేర్చినం దూర్యరవంబులు సెలంగం [8]దత్పుత్రులును దుర్యోధనకృపదుశ్శాసనులు నశ్వత్థామశకునికృతవర్మలుం [9]బైకొని యాధర్మనందనుసైన్యంబు సమయింప నది విచ్చిన నెలుఁగిచ్చి పో నీక నిలిపి భీమ నకుల సహదేవ ధృష్ట ద్యుమ్న శిఖండి ద్రౌపదేయులు గడంగి కౌరవసైనికులం గనుఁగొట్టం దొడంగినం బోరు ఘోరంబయ్యె ని త్తెఱంగున రెండుదెఱంగులమూఁకలు దెగటాఱుచుండ గాండీవి దమ[10]మోహరంబున కుత్సాహం బెసంగ నొక్కవలన మనమొనల నెత్తుటం [11]దోచుచుం గదిసి దలయెత్తి చూచి శౌరి నుద్దేశించి.

173 సీ. కర్ణుని కేతువు గ్రాలెడుఁ [1]జూచితే భీ
మాము లై నయుద్ధామరథిక
జనులు పెక్కండ్రతోనని సేయుచు వాఁ
డితనిప్రాపున గురుసుతుఁడుఁ గృపుడుఁ
గృతవర్మయును గురుపతి సురక్షితుఁ డేసి
కొని వీఁకఁ బాంచాలకోటి బడలు
[2]వఱిచెద రురవడి దటిమి యారాధేయు
గీటడఁగింతము ఘోటకములఁ

తే. బటురయమునఁ [3]బోనిమ్మని పలుకుటయును
శౌరి యట్టులసేయంగ శల్యుఁ డమ్మ
హోగ్రరథవేగమును నరునుజ్జ్వలంపు
లేపుఁ గని సూతపుత్రుతో నిట్టులనియె.

---

4. దొరుగు – పెక్కు ప్రతులు. 5. వారకేశలిపి – ఇ ఈ.ఘు.జ.ట.వ. 6. చలంబుఁ బొరి – కొన్ని ప్రతులు. 7. కరణి – అ.డ. 8. భవత్పుత్రులును – అ.ఆ.ఝు.ట.డ.ల. 9. బేర్కొని – కొన్ని ప్రతులు. 10. మొన కుత్సాహంబు – శ.ష. 11. జొత్తిల్లం జేయుచు చరిసి – ఈ.జ.

173 1. గంటివే–ఈ.క.ఖ. 2. పరచెద రు–పెక్కు ప్రతులు. 3. దోలుమని–కొన్ని ప్రతులు.

174 క. కేతనకపిభయదం బై, తోఁ తేరగఁ జక్రధరచతురసారథ్య
ద్యోతితవల్గనచారు, శ్వేతహరులు మెఱయ వచ్చు వీరునిఁ గంటే.

175 వ. అని మఱియును.

176 సీ. నవ్వెడుతలలను గ్రొవ్వారుచేతుల
బిరుదులు వెట్టిన చరణములను
వాతులు దెఱచిన వాజిమస్తకముల
గిరిశృంగములఁ బోని కరిశిరముల
నవయవభేదంబు లడఁగెడునట్లుగఁ
దుము లై న[1]బహుగాత్రసముదయముల
భయదంబు లై మహిఁ బడువిమానములట్ల
యఱవఱ లై నట్టి యరదములను

తే. నేలఁ గప్పుచుఁ దనబాణజాల మడర
నెవ్వ రడ్డము సొచ్చిన నించుకయును
[2]దవులఁబడక సముద్ధతిఁ [3]దివిరి మనలఁ
దేటి చూచుచుఁ బార్థుఁ డీదిక్కు గనియె.

177 క. తోడ్డై [1]డాపట వలపటఁ, గూడి తఱుమువారు లేరు కోపంబున నీ
తోడిబవరమున కడరెడుఁ, గీడి [2]మనతలంపు గూడె గెలువుము గడఁకన్.

178 ఆ. పాయ వడియె సేన బరవస మలరంగ, మార్కొనంగ మేటిమగఁ [1]డొకండుఁ
[2]గలుగ నోపఁ డేపు దలకొన మనమ యి, బ్బలియుఁ దలపడంగ వలయుఁ గర్ణ.

179 వ. అనిన విని కర్ణుండు గవ్వడి[1]బాహాబలంబును శౌర్యసారంబును దపఃప్రభా
వంబును ముక్కంటితోడ [2]నెక్కటి పోరుటయును శాశుపతాది దివ్యా
స్త్రంబులు వడయుటయును బురందరప్రముఖబృందారకులకు నజయ్యు
లగుకాలకేయులనిర్జించుటయు విరాటుపసులం [2]బెట్టించు కొనుటయు

---

176 1. భటగాత్ర – ఉ.ఊ.న.వి.శ.ష. 2. దగులువడక .... నిగిడి–వి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

177 1. డాపట – పెక్కు ప్రతులు. 2. ని నీ తలపుగూడ గెలువుము – అ.ఆ ఐ.డ.ల.

178 1. డొరుండు – కొన్ని ప్రతులు. 2. గలడె యిప్పుడేపు – అ.ఆ.ఓ.ఝ.

179 1. బాహుబలంబును – కొన్ని ప్రతులు. 2. నొంటిపోరుటయును – ణ ; నొక్కండు

లోసుగాఁ గలవిశేషంబులుగ్గడింని కృష్ణుమాహాత్మ్యంబు వొగడి యిట్టి వారల నేనొక్కరుండన మార్కొని మదం బడఁగించెద ముద్రనాయక మన తేరు వారియరదంబునకు సమ్ముఖంబుగాఁ జనని మ్మనిన నతం డట్లుచేయఁ గనుంగొని కురుపతి పురికొలుపఁ గృప కృతవర్మ గురుపుత్ర గాంధారవిభులును గొందఱు కుమారులును వికృమాటోపంబు దీపింప నయ్యంగరాజుం గడచి యడరి యా ఫల్గునుం బొదివిన నమ్మహాభుజుండు హరిణకులంబు గనినసింగఁబువిధమున విజృంభించి యారథికులపైఁ గలయ వివిధవిశిఖఁబులు నిగిడించి ధనుపులు దునిమియు ఘోటకలబులఁ [3]గూల్చియు సారథుల సమయించియుఁ దత్సేనాచతురంగంబుల బడలువటీచియు నబ్బలు మగలం [4]దెరల్చి యొత్తరించి కెలనన దురంబు సేయు నమ్మరుత్తనయుం జేరంజని బహువిరోధిజనపయోధి[5]మగ్నుం డగుచున్నయతని [6]నుద్ధరించి సంప్రీతుం డగునతనికి నగ్రజుకుశలం బెఱింగించి సంతోషసాగరంబునం దేల్చి నీ వీక డప్పి యార్చికొమ్మని పలికి రాధేయరభసోత్సాహసహితం బగు నీబలంబుమీఁదం గవిసిన.

—: పెరుపమారులు పదుగు రర్జునుం దాఁకి మ్రుతు లగుట :—

సం. 8—58—23

180 చ. గొడరి భవత్తనూజులు పదుండుగ్రి సముద్భటసింహనాదు లై
వడిఁ దనుఁ జుట్టు ముట్టుటయు వారల సూతహయధ్వజంబులం
బొడి పొడి సేసి యాతఁడు రిపుల్ [1]వెగడంద వెడందతూపులన్
మెడలు దెగంగ నేసి రణమేదినికిన్ బలిసేసె[2]నత్తలల్.

181 వ. అట్టియెడ.

పోరుటయును—ద. 3. మరల్చుటయు—వ ; బెట్టిన విడిపించుటయు — ఉ.జ.ట.న.ల.శ. 4. లగ్గించి — పెక్కు ప్రతులు. 5. విక్షనుండ — అ.ఆ.ఐ.ఒ ఝు డ.ల. 6. నుద్ధేశించి— పెక్కు ప్రతులు.

180 1. వెరగంద — కొన్ని ప్రతులు. 2. నెత్తుట; నంతట — అని పాఠములు.

182 తే. నవతి కౌరవరథికులు గవిసి కడిమిఁ
బొదువుటయు నన్నిశరముల భూరిరయము
మెఱయ నందఱఁ దెగటార్చి తరుమునతనిఁ
దాఁకె వేయుముమ్మొనుదంతావళములు.

183 వ. ఇట్లు దాఁకిన యాభీరాదిమ్లేచ్ఛ[1]నికరంబుల నతం డనేకవిధవిశిఖంబుల [2]విరియింపం బైపైఁ గరితురగసుభటరథసమూహమ్ములు గ్రమ్మినం గని కడంగిన వడముడితోడ్పాటునం జేఁప్పడియు నవి వోక పొదివి పెనంగిన గదగొని యరదంబు డిగ్గి యగ్గలిక నప్పవనతనయుండు దారుణరణవిహారంబున [3]నెఱయమెఱయం దఱుచుగా మెఱుంగువాలంపగములు గాండీవి గుప్పింప నప్పు డమ్మ్లేఖంబు చతురంగంబులయం దొక్కఁడేనియు రక్తంబునం దోఁగని [4]యట్టిది [5]లేక యుండె నట్లు గార్చిచ్చు వొదివిన కాననంబు చందం బయి యాసైన్యంబు రూపఱి విటిగి 'కర్ణ కర్ణ కావు కావు' మను నెలుంగులతో నతని వెనుక కొదిఁగిన నీ కొడుకు లబ్బలుమగని బలసి నిలువ నావీరుండు దీనికె వడి సమరారవఁబున మునుంగ నీక యమ్మోహారంబు సుద్ధరించి మౌర్వీ [6]దాటిం[7]చి కిరీటి దెసకు నడచె నంతకు మున్న యరదం బెక్కి యనిలతనయుం డాధనంజయునిం గూడుకొనిన నయ్యిరువురకుం దలకడచి పాంచాలు రాసూతనందనుం దలపడుటయు.

184 తే. ద్రౌపదీ నందనులును సాత్యకియులోను
గాఁగ ఖాండవసై నికోత్కరము గవిసి
కూడికొనియెఁ ఖాంచాలురఁ గురువరేణ్య
యందఱకు నన్నిరూపు లై యతఁడు [1]పెనఁగె.

185 వ. అప్పుడు.

---

183 1. నివహంబుల – వి.ష.స. 2. విదళింప – వీ ఊ. 3. మెరయ – పెక్కు ప్రతులు. 4. వాడు – ణ ; రథికుండు – చ. 5. లేకుండ – పెక్కు ప్రతులు. 6. ప్రాయించి, సారించి, వాటించి – అని పాఠములు. 7. చి యమ్మేటిమగండు కిరీటి – కొన్ని ప్రతులు.

184 1. వోలె – కొన్ని ప్రతులు.

186 సీ. జనమే జయుని సూతుఁ దునిమిరథ్యంబున
నో నేని భీమతనూజనకుల
సుతుల వాపములు ఖండితములుసేసి ధృ
ష్టద్యుమ్ను మావుల సమయఁ జూచి
చెయి [1]పెంచి సాత్యకిహాయములఁ గూల్చి కే
కయకుమారుని జముకడకు [2]ననుపఁ
దజ్జనకుం డల్గి తన్ను నొప్పించి [3]ప్ర
సేనునిఁ దాఁ జూడఁ జెలఁగి చంపు

తే. టయును బుత్రశోకంబు గిన్కయు మనంబు
నందుఁ [4]బిరిగొని రాధేయుఁ డతని నఱకె
శినివరుం డొండువాజులఁ దనరథమునఁ
బూన్చికొని వచ్చి తత్సుతుఁ బొదివె నధిప.

187 వ. ఇట్లు సూతపుత్రుం డగు సుషేణుం బొదివి శినిపౌత్రుండు.

188 చ. హయము లఁ జంపి ముప్పదిశితాస్త్రము లం దెగటార్చఁ జూచి తం
ద్రి యమునిచంద మై తెగి[1]తిరే శినివీరుఁడ యంచు నేయుడు
న్భయదమహోగ్రతన్ నిగుడునారసమున్ నడుమన్ శిలీముఖ
త్రయమునఁ ద్రుంచి మేనఁ బ్రదరత్రితయంబు శిఖండి గుచ్చినన్.

189 తే. కనలి యాసూతపుత్రుఁ డాతనిసిడంబు
ధనువుఁ దునుమాడి పార్షతతనయుఁ డగుసు
దేవుఁ దండ్రులు గనుఁగొనం గా వధించి
యేసె సుతసోముఁ [1]డడరిన నేపు దటుఁగ.

---

186 1. నొంచి – పెక్కు ప్రతులు. 2. ననిచె, నసిచి – అని పాఠములు. 3. ? చేపని జూడగా వధించు – పెక్కు ప్రతులు. కర్ణుని కుమారుని పేరు ప్రసేనుడని చిత్రభారత పర్వితియందును, సౌరన్న మహాభారత నామావళి యందును కలదు. ? దేవుడని ? ంభకోణప్రతి – కర్ణ – 86 – 4. 4. బెనగొన – అ ఆ.ఒ.ఝు.డ.ణ ? .ల ; మెలగొన – చ

188 1. తచ్చేసినిరుడ – బి ; తిడేసిని – శ ; తిప్పేసిని – ఇ.ఓ.ఔ.ఁ.శ.

189 1. డలిగిన – కొన్ని ప్రతులు.

190 వ. వెండియుఁ బాంచాలరథికసంఘంబులు రాధేయుమీఁద నురవణింప సమీ
రణసుతసహాయుం డగు సవ్యసాచి వానిం గడిచి యక్కర్ణునరదంబున
కడరె నట్టిహెుడ ను త్తమౌజుండును జనమేజయుండును యుధామన్యుం
డును శిఖండియు ధృష్టద్యుమ్నుండును నతనిం దలమిగిలి యబ్బలుమగనిం
బొదివి యింద్రియంబులు [1]దృఢాత్మునిం గలంపం జాలని చందంబున
నాసూతనందనుఁ [2]దెరల్పం జాల రైరి వారలకేతుచ్ఛత్రుసూతతురగధను
స్తూణీరంబులు రేణువులు సేసి బహుబాణంబులఁ దనువులు నో నేసి సింహ
నాదంబు సేసిన యయ్యంగపతిపై సుసంగతులై ద్రౌపదికొడుకులు గవిసిరి
వారిం గూడికొని శినివరుం డాసేనాపతి వారి నేయుసాయకంబులు ద్రుంచి
యాతనికిం దోడ్పడుటకుం గడంగిన కారవపతియంగంబున నెనిమిదిసుని
శిత విశిఖంబులు గ్రుచ్చి పేర్చిన.

191 క. అలిగిన యన్నరనాథుని, కెలఁకులవెసఁ దటిమికర్ణ కృపగృతవర్మల్
బలుతూపుల సేయఁగ నన్నలువుర సుక్కించె నతఁడు నారాచములన్.

192 తే. దొరలఁ గడఁచి బలంబు లుద్ధురత నిగుడ
వారిమొనలు నెదిర్చిన ఘోరతుముల
సంగరం బయ్యె నయ్యవసరమునందుఁ
దాఁకె దుశ్శాసనుఁడు వాయుతనయుతోడ.

:- దుశ్శాసనుఁడు భీమసేనునితోఁ బోరి చచ్చుట :-

సం. 8—60—29

193 తే. సారథుల యుబ్బు వాజుల చటులతయును
మెఱయనొప్పారు తేరులమీఁదఁ బొలిచి
రపుడు గయ్యంపు వేడుక [1]నాతడును న
తండుఁ జూపఱుకన్నుల పండు వగుచు.

194 క. ఒండొరులమీఁద నుజ్జ్వల, కాండము లడరించు చట్లు గదిసినయెడ భీ
ముండు ప్రమోదభరిత చి,త్తుం డయి తగనిట్టు లనియె దుశ్శాసనుతోన్.

---

190 1. నియతాత్మని, కృతాత్మని-అని పాఠములు. 2 గదల్పం జాల రైరి-పెక్కుప్రతులు.

193 1. నతడునితడు / ప్రజల చూడ్కికి కన్నుల పండువగుచు - అ.ఆ.ఐ.ఒ.త.ల.వ.

195 ఉ. ఆ సభలోనఁ [1]గొన్నబుణ మాతయు నీఁగఁగఁగంట వడ్డితో
బాస కొకింతయుం దొలఁగఁ [2]బాఱకతీర్చెద [3]నిప్డు నేఁడు నా
చేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు ని న్నిటు నేర దెచ్చుటం
జేసి విధాత నాకుఁ గృప సేయుట గానఁగ పచ్చో దమ్ముఁడా.

196 వ. అనిన విని యతఁ డతని కిట్లనియె.

197 సీ. ఎఱుఁగుదు మఱచితి నే లక్కయింటఁ జి
చ్చిడి మిమ్ముఁ బరచిన యిడుములవియుఁ
గాక [1]యు నమ్మెయి గాంధార రాజు మీ
యన్నతో వెడజూచ [2]మాడి రాజ్య
లక్ష్మిఁ గొని కానలకుఁ బోవ [3]నడిచితి
మంధుఁ బెక్కాపద లనుభవించి
యజ్ఞాతవాసార్థ మవ్విరాటునిఁ బ్రోలి
కరిగి యత్యంతదైన్యంబు నొంది

ఆ. యట్ల మీర లునికి యప్రసిద్ధమె యివి
యేల రిత్తమాట లేటు పోటు
[4]దలకు వచ్చి యనుడు దరహాసమునఁ గెంపు
గదురఁ బవనసుతుఁడు గడఁగి డాసి.

198 క. భల్లము[1]లుమూఁటిసిడమును, విల్లునటికి సూతకంఠ విదళనమున నో
భిల్లి నిటలమునఁ బటుద,రోల్లసితుం డగుచు నా టి నొకనారసమున్.

---

195 1. ఇచ్చట భీమ దుశ్శాసనుల నడుమ జరిగిన సంవాదమునకు మూలము భండార్కరు పరిశోధితి యందు కానరాదు. కుంభకోణ ప్రతియందు కాన్పించు చున్నది. 8-86-36..
2. గన్నబుణము – అ.ఆ.ఱు.ట వ. 3. బారసి – వా.సూ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు
4. నిష్ఠ – ఏ.ఐ.ఒ డ.

197 1. యిమ్మెయిఁ బ గాంధార రాజు-ఎ.గ.ణ.వ. 2. మార్చిరాజ్య ; మాడిరాజ్య-శ.ష.స. పెక్కు ప్రతులు. 3 నడచిదు-ఏ ప ; బంచితి మం ణ. 4. వచ్చి యనుడు నగుచు పటుకోపమున గెంపుగదుర – చ.

198 1. ను (ల) బరసి – పెక్కు ప్రతులు.

199 వ. దాన బీఱువోవక దుశ్శాసనుండు.

200 క. తురగములఁ దాన [1]నశపుచు, వెరవు రయము మెఱయ నొండువిలు గొని గాఢ
స్ఫురణమున భీముతనువునఁ, బరగించె మెఱుంగు లడరఁ బండ్రెండమ్ములన్.

201 క. తోడన కోదండము [1]దును,మాడెను సూతుమెయిఁ గ్రిచ్చె నాఱమ్ములు సం
క్రీడయపోలెను ముప్పది, యాడించెను మటియుఁ దూపు లనిలజు మేనన్.

202 మ. ధను వొం[1]దుగ్రితనెత్తి యేఁబదిశితాస్త్రంబుల్ వరుత్సానుఁ డా
తనిగాత్రింబునఁ గుర్చినం గినుకమై ధైర్యంబు శౌర్యంబు నొ
ప్ప నతం డుజ్జ్వలభల్లయుగ్మయుగళస్ఫారాహతిఁ వాజులం
దునిమెం జూపఱు పిచ్చలింప విలసద్దో[2]ర్గర్వదుర్వారుఁ డై.

203 వ. ఇట్లు విరథుం డై వృకోదరుండు మెయివెంచి.

204 మ. గద[1]లీలం గొని తేరు డిగ్గి మెఱుఁగుల్ గ్రిమ్మంగ సారంచి యు
న్మవయూనంబునఁ గిట్టి ఘోటకముల [2]మ్రింది౦చి బాహాబలం
బు దలిర్పన్ భవదీయసూనునరదంబు [3]ద్రెళ్లఁ ద్రోవంగ బె
ట్టిదపుందోమరమెత్తికొం చతఁడు దాఁకెఁ నేలకఁ గ్రక్కునన్.

205 వ. అట్లు దాఁటి[1]బెట్టు వైచిన యత్తోమరంబు[2]నం గాడనేసి యక్కీచకారాతి
పదుమూఁడు వత్సరంబులు దమపడిన పాట్లును బ్రితినచందంబును డెంద
మున నావహిల్ల నుద్దంచగదాదండంబున దుశ్శాసను వైవ నతండు తద్గదా
ఘాతంబున నెత్తురు ధారఁగ ధరణిం బడిన బెబ్బులి [3]లేడికొదమం బొదువు
పోలికం బొదివి మెడ సిక్కందొక్కి యెక్కుడుమదంబున నక్కుమారు
నితో నిట్లనియె.

---

200 1. కడపుచు - కొన్ని ప్రతులు.

201 1. దున్మాడెను .... నారాములు ం — ఆ.ఇ.జ.

202 1. డుగ్రతి - క.ఖ.ష. 2. ద్దర్పదుర్వారుడై - అ.ఎ.ఏ.ఐ.జో.ఝు.ట.ల.

204 1. చేతంగొని - కొన్ని ప్రతులు. 2. మర్దించి - అ ఊ.ఏ ఘు.చ ట.న.ల. 3. ద్రెళ్లి పోవంగ — అ; ద్రెళ్ళ ద్రొక్కంగ - ఎ.గ ణ.

205 1. పెట్టిపంబగుర్తోమ — అ ఆ ఐ ఘు ఝు.డ.ల. 2. లేటిం బొదువు, లేటి కొదమం బొదువు - అని పాఠములు.

206 క. ముసు సభఁ బలకినదానం, దని వోవక యిచ్చటికి వెదకి వచ్చితి యే
[1]మనియె దనుము నీమాటలు, విసుటకు నా[2]కిటుక సాల వేడ్కవడియెదున్.

207 వ. అని [1]యమ్మహా బలకందనుండు మహోగ్రలోచనప్రభలు నిగుడ మనబలంబు
లం జూచిన.

208 క. నిగుడుదవాగ్నిజ్వాలల, వెగడంది మృగకులంబువిధమున [1]నతిభీ
తి[2] గదిరి నలుగడ విచ్చిన. జగతీశ్వర యత్తఁడు మెఱసెఁ జక్కనిబయలన్.

209 వ. అప్పుడు నీయందుఁ జేయంగల [1]సైనికులసూచి తత్తజ్జోవిశేషంబునం
బూదుక్కులు మిఱుమిట్లు గొన వెఱచఱచి యంతంత బీచ్చవడియుండ.

210 శా. లీలం గేల నమర్చి మత్తగజకేసరిసుందరోల్లాస మా
ఫీలత్వం [1]బలరింపఁ ద్రిప్పుఁ జలదం బృథ్వీస్థలిఁ వైచు ముం
గాలం ద్రోయు మొగంటు ప్రేయు [2]దెస లుగ్రస్ఫూర్తి వీక్షించు మో
[3]కా లూఁదుం బయిఁగ్రుమ్మ[4]అంగ మెడ చిక్కం ద్రొక్కి నిల్పుఁ నగున్.

211 వ. ఇవ్విధంబున ఘోరవిహారంబు సలిపి భీమవిక్రముం డగునా భీమసేనుం
డయ్యువరాజు నావనం బాలోకించి.

212 క. ఏ నురము వ్రచ్చి నెత్తురు, తేనియ [1]యిదె ద్రావెదం గదిసి ననుఁ గడిమిఁ
మానుప దిక్కుగలిగిన, [2]నానిమ్మొలుఁగింపు మీముసునం గలవారిన్.

213 వ. అని పెలుచం బలికి కుఠారంబు వెటికి యతనిమొగంబుమీఁద జళిపించి.

---

206 1. మని యోవను నీమాటలు – ఇ.ఈ.ఊ ఘు.ష. 2. కోర్కిచాల – అ.ఆ.ఐ.ఝు.డ.ల.

207 1. చుబలియుండు – ఏ.

208 1. సేనల్ వెగడుచు – జ. 2. గదుర – కొన్ని ప్రతులు.

209 1. వీరలు, సైనికోత్తములు – అని పాఠములు.

210 1. బలరంగ – అ.ఆ ఎ.ఏ.ల ; బడరంగ – ఐ.వ. 2. దిశలు – పెక్క ప్రతులు.
3. లూరుంబయిగ్రమ్మనెక్కు మెడ నిక్కంద్రొక్కు లేచుఁ నగున్–ఉసం ; లూరుంబయి – ఐ.ఓ క.ఖ.వ. 4. చక్కంద్రొక్కు – ఇ.ఈ.ఉ.న.ష.

212 1. వలెద్రావెద – ఓ.ఘ.ష ; ద్రియద్రావెద – ణ. 2. మొవపిరాలవానిఁ – ఎ.గ.

—: భీమసేనుఁడు దుస్సహసేనుని యురంబుబ్రచ్చి రక్తపానంబుసేయుట :—

సం. 8—61—1

214 మ. నరసింహుం డసురేంద్రు వ్రచ్చు[1]కరణి న్రైౌదళిం బుదగ్రంబు గా
నుర మత్యుగ్రత జీరి కర్కిమ్మురుధిర మ్ముల్లాసియై దోయిట
న్వెరవారఁ గొని త్రావు మెచ్చుఁ జవికి న్మేనుఁ మొగంబుఁ భయం
కర[2]రేఖం బొరయంగఁ జల్లికొను నక్కారవ్యుఁ జూచుం బొరిన్.

215 వ. ఇట్లు డాతుణభంగిం బ్రతిజ్ఞాకరణపూరణం బాచరించి.

216 తే. తల్లి చన్నులపా లేను ద్రావ నెట్టు, లానసే వలుతెఱఁగుల లేనియయిను
ఖండశర్కరతోడిదుగ్ధంబు లనుభ,వింపఁ[1]బడవే యవియు నింతయింపు గావు.

217 చ. అని యెలుగెత్తి [1]పల్కి నలి నాడు మహోద్ధతిఁ ద్రుళ్లు నార్చుఁ బె
ల్చన[2]భుజమప్పళించుఁ దమసైనికులుఁ మనవారు రక్కసుం
డని [3]వెఱు గందువారు గళితాయుధు లయ్యెడువారు భీతి మూ
ర్ఛను బడువారునై రణవిరామముఁ బొంద [4]మదోత్కటాకృతిన్.

218 వ. పదంపడి.

219 మ. గద సేతం గొని యంత్యకాల [1]యమరేఖం [2]బేర్చి రక్తంబుచా
య దలిర్పం దను వుగ్రసుందరముగా నవ్వీరుఁ డేతెంచి యు
న్మదమాతంగములీల దోఁప మనసేనం [3]బొల్పఱం దోలి వే
పొదివెం గ్రమ్మఱ దుస్సహసేను వికటస్ఫూర్తి [4]స్ఫురన్మూర్తియై.

---

214 1. పగిదిఁ – ఇ.ఐ; కడిమిఁ – ద. 2. శిలం బొరయంగ – కొన్ని ప్రతులు.

216 1. బడ్డియె నే నవి యింత యింపు గావు–కొన్ని ప్రతులు; బిడ్డను యింతటియింపు–వ; బడుసెవ్వియును నింతనింపు – వ.

217 1. పాడు – ఎ.గ వ. 2. యురమప్పళించు – ఓ.చ.త.ప.వ; నడరించుత్రుంచు – డ. 3. వెఱవొందువారు – పెక్కు ప్రతులు; వెగడందిపాఁగ – ఈ.ప. 4. మహోత్కటాకృతిఁ – కొన్ని ప్రతులు.

219 1. విచరత్కాలాకృతింబేర్చి – జ. 2. బొల్చి – ఏ.ట. 3. బారగాదోలి – ఈ.ఒ క.ఖ. 4. స్మరహోగ్రుడై – అ.ఆ.ఎ.ఐ.గ.ఝు.డ.ల.

220 వ. [1]చలంబు నెఱయ నతనికాలు గేల నమర్చి మొగంబు గనుంగొనుచు నక్క మ్మీరవై రి యి ట్లనియె.

221 క. ఏమిర పసు లని యార్వవు, నీమాటలు నిలువఁబడియెనే పసరము మి
మ్మేము మగుడ నిదె యార్చెద, మీమాటకు [1]మాఱు పల్క రెవ్వరుఁ గంటే.

222 ఉ. నెట్టన యల్గినం [1]దగునె నీళ్లను ద్రోచుటయున్ విపాన్నముం
బెట్టుటయుఁ మహోభుజగభీషణదంష్ట్రలపాలు సేఁతయుం
జుట్టలుఁ [2]బెద్దలుం జెలులుఁ జూడ సభఁ [3]నెఱిమాలి యమ్మ్రొయిం
దిట్టిన కోర్చు టెందుఁ గలదే విను గెల్వరె జూద మెవ్వరున్.

223 క. అని పలికి క్రమ్మఱఁగ మన
మొనబ్రోఁదఁ బ్రమరివాటి ముద్గరలలితం
బునఁ కేలు మెఱయఁ [1]జని తన
కన[2]లడఁగక దుస్ససేనుఁ గనుఁ గొని పలుకుఁ.

224 ఉ. [1]ప్రోవడి పోయెఁ గాన ధృతరాష్ట్రుఁడు గన్నది యేమి యాసభం
దా వల దన్నఁ గీడుగదా పతి [2]లేఁ డనఁబడ్డకాంత నేఁ
డీవు గనుంగొనంగఁ బతియే డ్తెఱ నొప్పెఁ బతుల్ విజృంభిత
శ్రీ విలొల్లుకామినులు సేడ్పడి రి ట్లపతిత్వ[3]దీనతన్.

225 క. విను మేను జేయఁ బూనిన. పనులం దొకటి గడతేఱెఁ బాపాత్ము సుయో
ధనుఁ బొరిగొని తల[1]దన్నుదు, ననుఁ రెండవపనియుఁ దీర్ప నరిగెద నెలమిన్

---

220 1. ఇట్లు పొదివి కాలుగేల – జ.

221 1. మగుడపలుక డెవ్వడు – ట.

222 1. మగుడ నీళ్లను – ఙ.ఞ. 2. మాన్యులుం – ఘు.వ. 3. దూలి (ల) – కొన్ని ప్రతులు. 3. మిట్టులనే యుగంబుల – చ.

223 1. చిత్తముకనలడగ – గ.వ. 2. లడఁగ – ఞ.గ.ఙ.

224 1. ప్రావడిపోయె – ఇ.ఔ.ఘ న.బ.శ.ష; రావడి – పీ ఎ.ఒ ణ.శర. 2 పడఁబడ్డ కాంత – ఇ.ఞ ఘు.చ.ల; నేఁదమిబడ్డ – జ. 3. హీనతన్ – డ.

225 1. దునుముదునను – ఘు.ఙ.ట.

226 చ. అని యెలు గెత్తి దెప్పి యతఁ డాతనిగీటడగించి యార్చెఁ గ
ర్ణునకును లోను గా మనవరూధినియోధులకుఁ మహోభయం
బున మనముల్ గలంగఁబడి బోరికి నూల్కొన [1]నీనిటిచ్చపా
టున సకలాంగకంబులు గడున్ శిథిలఁబులుగా మహోగ్రుఁ డై.

227 క. జనపతియుఁ గృపప్రముఖులుఁ
గనుఁగొన ని ట్లనిలసుతుఁడు గ్రౌర్యపొడల్ గై
కొనినట్లు పేర్చి దుశ్శా
సనుఁ [1]జఁపుటఁజూచి రోషసంరంభమునన్.

228 వ. నీకొడుకులు కవచియు నిషంగియుఁ బాశియు దండధారుండును ధను
ర్గ్రహుండును [1]నలోలుపుఁడును సహుండును పండుఁడును వాతవేగుం
డును సువర్చసుండు గూడి కవిసి వివిధవిశిఖంబుల నతనిం బొదివిన నంతకు
మున్న దుశ్శాసన రక్తపానకాతుకాధీనమానసుం డై నయాభీమసేను పై
నెవ్వరు [2]గడంగుదురో యని క న్నిడియుండి యతం డప్రతిహతంబుగాఁ
బ్రహిన దీర్ఘటకుఁ భీతచిత్తుం డగుఫల్గునుండు భల్ల[3]దశకంబున నక్కుమార
[4]దశకంబుశిరఁబులు దునుమాడె నట్టిభీమార్జునుల యాటోపంబున కోటఁజీ నీ
సై న్యంబు సమసి ముఖంబయ్యె నా సూతనందనుండును భీతుండై వద
నంబు వెలవెలఁ బాఱ నూరకుండె నప్పుడు శల్యుం డతని నాలోకించి
యి ట్లనియె.

229 తే. ఉగ్రుఁ డై దుస్సహేనుని యురము వ్రచ్చి
రుధిర [1]ముగ్రతఁ ద్రావుమగు త్తసూఁజు
జూచి చేడ్పడి [2]చెయ్వోదె జూచితే సు
యోధుని నీవు నట్లన నొప్పు నెట్లు.

---

226 1. లేక – పీ ఆ ఈ.ఝు ల.శ ; లేని – బొ.ష ; రై రి – ఉ.ఊ.వ.

227 1. ఒంపగ – పెక్కు ప్రతులు.

228 1. అలంబసుడు, జలసంధుడు అను పేర్లు మూలమున లేవు. 2. దొడరుమరో – ఈ. 3. నవకంబున – పెక్కు ప్రతులు. 4. నవకంబు – పెక్కు ప్రతులు.

229 1. మునుపేడ్క – ఎ.వ; మమరంగ ద్రావు – ప ర.ళ ; మందంద – ఐ.జ ; ఒలమలు – ఆ.ఝ. 2 యుండుట – వ.

230 క. బలియు రగు[1]రాజులునుగాల్, నిల వక [2]తెరలంగ వీరె నీప్రాపున శ
త్రులఁ దాఁకఁదలంచి కృపా, దులు నిలిచిరి కూర్చికొను మతులధైర్యమునన్.

231 చ. కడు[1] వెగ డంది యున్న నినుఁ గన్గొని [2]వీఁడె యుదార[3]ధైర్య మే
ర్పడ వృషసేనుఁ డొక్క[4]రుఁడుఁ బాండుతనూజుల మార్కొనంగఁ బో
యెడు నరు నీవు దాఁక వలదే రణభారము నీభుజంబునం
దిడియె సమస్తముం గురునరేంద్రుఁడు దానిఁ దలంపు మిత్తటిన్.

232 వ. అనిన విని యతండు సమరోన్ముఖుం డయ్యె వృషసేనుండు భీమునిపై
నురవణింప నకులుం డడ్డపడి యక్కుమారునిసిడంబును గొడుగును గోదం
డంబును [1]ఖండించిన.

233 చ. అలిగి యతండు వెఱొకకరాసన మెత్తి రథమ్ము మోటుక
మ్ముల నిలఁ గూల నేయఁ బొలివోవనిధైర్యముఁ జేర్మి వాలునుం
బలకయుఁ గొంచు మాద్రితొలు[1]పట్టి ధరిత్రికి దాఁటి బెట్టుగో
ల్తులఁజని తత్సహోయభట దారుణకేలి యొనర్చి[2] పేర్చినన్.

234 ఆ. కర్ణసుతుఁడు పలక ఖండించి కృష్ణస,గ్పంబుఁ బోనిపటుకృపాణ ముఱుక
నఱికి నారసములు వాపించె నయ్యజ, నానుజన్మ[1]మేన నల్ల నగుచ.

---

230 1. రక్షకులును – అ.ఆ.ఐ.ఒ.ఝు ఏ.ల. 2. తరలవిరుపీరె – ఇ.ఈ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఎ.

231 1. వెగఁడంది – కొన్ని ప్రతులు. 2. యుద్ధతీవ్రతఁ – అ ఆ ఎ ఒ ఓ ఝు.డ.ల. 3. బీరమేర్పడ – జ.ల; వీరమేర్పడి – కొన్ని ప్రతులు; దర్పమెసఁగ్పఁ – ఏ. 4. దును పార్థుని భీముని – క ఖ.

232 1. దునుమాడిన – అ.ఆ.ఐ.ఒ ఝు.డ.ల; దునిమివైచిన – ఎ గ.వ.

233 1. పట్టిలకొప్పుగ – అ ఆ ఐ.ఒ ఝు.డ ల. 2 యుద్ధాగ్రా, నిర్ధాగ్రా – అనియు పాఠములు.

234 1. మీన – కొన్ని ప్రతులు.

235 వ. అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుండు యుధామన్యుఁడును నుత్తమౌజుండును శిఖం
డియు జనమేజయుండును సాత్యకియు ద్రౌపదేయులును రౌద్రంబు
శోభిల్ల రుద్రులకైవడి వృషసేనుపయిం [1]గవిసినఁ గృతవర్మకృపద్రౌణి
దుర్యోధనులును శకునియుఁ దత్సోదరులు గొందఱు[2]ను గ్రందం దటిమి
దుర్వారవిశిఖ[3]వర్షంబుల వారణం గప్పినం గని గజసాధను లగు[4]కుళిందు
లురవణించి.

236 క. కృతవర్మ సిక్కువడ భూ,పతిసేడ్పడ శకుని [1]వెగడుపడఁ దదవరజ
ద్వితయము ధరఁ బడఁ దీవ్రో,[2]ద్ధతిఁ బోరిరి చాపటంకృతంబులు సెలఁగన్.

237 వ. ఇత్తెఱంగునం బోరినం గనలి కడంగి కర్ణుఁడు.

238 క. ఆ మువ్వురుఁ జలమున ను,ద్దామద్విషసహితచిత్రదళనంబున సం
గ్రామతలము [1]రక్తాక్తం, బై మెఱయ బలాధిపత్రయముఁ బొరిగొనినన్.

239 క. తక్కటిరథికజములు వే
రుక్కున నయ్యభచయంబు [1]నొదిఁగించియునుం
జిక్కు[2]వటిచియుం దునిమియు
నెక్కుడుమద మెప్ప మెఱసి రిభపురనాథా.

240 వ. మెఱసినం జూచి.

---

235 1. బొదివిన – కొన్ని ప్రతులు. 2. నుగ్రతం దరిమి – ఉ.ఎ ఓ.గ.ణ.న.వ. 3. వేగంబున – ఎ.గ.ణ. 4. కుళిందు లురవణించి – కాళింగులు కౌరపుల పక్షముపహించి యుద్ధము చేసినవారగుటచే ఇచ్చట కళింగులనుట పొసగదు : మూలమునందు 'కుళిందు' లని యున్నది. "నవజల దసవర్ణై ర్వాస్థి స్తానుదీయుఃగిరిశిఖరనికాశై ర్భీమవేగై ఃకులిం దాఃు" చిత్రశాలాప్రతి. కర్ణ – 85 – 4. కుంభకోణ ప్రతియందు (కుళిందు) లనుటకు మారుగా'కుణిందు' లని కలదు. కర్ణ – 88 – 55.

236 1. వెరగుపడ – కొన్ని ప్రతులు ; వెడగుపడ – కొన్ని ప్రతులు. 2. ద్ధృతిపోరిరి.... టంకృతుల్ సెలగంగన్ – వి.స. 3. మెరయన్, నిగుడన్ – అనియు పాఠములు.

238 1. రక్తాంకంబై మెరయ – ష ; రక్తోగ్రంబై – ఎ.ణ.వ ; రక్తార్చంబై – ; రక్తార్ణవమై మెరయ – ఫ.

239 1. నుడిగించియు – అ.డ. 2. వరపియుగ్రముగా – ణ.త.వ.

241 ఆ. అదర మెక్కి తటిమె నసిల తనూజుఁడ,వ్వీరుతోన పాండవేయసేనఁ
జేయఁగలుగు[1]దొరలు భీతరాసారంబు, లడర వారిమీఁద నడరుటయును.

242 వ. రణంబు దారుణం బయ్యె నందు.

243 సీ. కర్ణుని యగ్రభాగంబున గరిఘటల్
దునుమాడు నకులనందనునిఁ గిట్టి
వృషసేనుఁ డమ్మలవెల్లి పైఁ [1]బరగించి
శితభల్లమున సూతుశిరము [2]ద్రుంప
గనుఁగొని యక్కర్ణతనయునిమీఁద బా
ర్థాదులు గవిసిన నతఁడు పార్థ
ననిలజు మూఁడు మూఁడమ్మల నొప్పించి
యాశతానీకుని నట్లచేసె

తే. నకులు తనువున బాణసప్తకము సొనిపి
శార్ఙ్గధరుమేనఁ బండ్రెండు సాయకములు
వఱపి వేర్చినఁ గౌరవవ్రతతిమెచ్చి
పార్థువేడిమి యూహించి భయముఁబొందె.

244 చ. కెలఁకుల [1]యోధులంగడచి కీడి వడిఁ వృషసేనుమీఁద న
మ్మలు నిగిడింప నారథికముఖ్యునిమూఁపున నక్కుమారుఁ డే
పలరఁగ వాఁడితూపులు గయంబుమెయిం బది వెట్టు గ్రుచ్చి య
గ్గలిక ముకుఁదు నేసె నవకాండములఁ దివి ముట్ట నార్చుచుఁ.

245 వ. ఇట్లు విజృంభించిన.

—: అర్జునుఁడు వృషసేనుని ప్రతిఁబొందించుట :—

సం. 8-62-59

246 మ. భ్రుకుటీసూచ్యర్జితఫాలభాగుఁ డగుచుం బొంగారి యాసూతపు
త్రకుకోదండము బాహుదండములుఁ జిత్రస్ఫూర్తిఁ దున్మాడి మ

---

241 1 వారుశితశరాసారంబు - ఈ.ఓ.త.ద.వ.

243 1. నిగుడించి - డ.ద; బొరగించి — ఏ. 2. ద్రుంచె - పెగ్గు ప్రతులు.

244 1. రెంటనుం గడిచి - ద.

స్తక ముగోద్ధతిఁ గూర్చి గభల్లవిలపద్ధారాహతిం ద్రుంచె బా
ణకళామర్దమునఁ దన్నరుఁడు పతియు ప్రాధేయుఁడుం జూవ గఱ.

247 వ ఁవ్విధంబున వృషసేను [1]సమయించుటం జూచి కర్ణుఁడు శోకవ్యాకుల
చిత్తుండై కన్నీ రొలుకం గొపాటోపంబున నుద్భటుం డగుచు నమ్మహా
[2]రథునితేరికి సమ్ముఖంబు గాఁ దనయరదంబు [3]వఱపించి యర్జున యర్జున
యని యాహ్వానంబు సేసిన నతండును సవిశేషోత్సాహంబునం బొదలి
యడరె నట్టియెడ దురంబు దక్కియురువాఁగునుం బరమకౌతుకంబునం
గనుంగొను చుండ నయ్యిరువురు రామసన్నిభంబులు నాదిత్య సం కా
శంబులుఁ ద్రినయనప్రతిమంబులు నగునాకారంబుల నుల్లసిల్లిరి వారల
యెక్కటికయ్యం కాలోకించు కుతూహలంబున సుర పితృ విద్యాధర
సంయమిసంఘంబులును శచీపతి ప్రజాపతి పశుపతులును లోనుగా ననేక
దివ్య లేతెంచి నభోభాగంబున నిలిచి రప్పుడు బ్రహ్మరుద్రున కిట్లనియె.

—: కర్ణార్జునుల ద్వంద్వాయుద్ధకాలమున బ్రహ్మరుద్రేంద్రుల ప్రశ్నోత్తరములు :—

సం. 8-63-46

248 క. ఇరువురు రథికులు సమ, [1]స్ఫురణులు విక్రాంతిపరులు శూరులు వీ రొం
డొరువులతోఁ బెనఁగఁగ న, శ్వరమగు జగ ముడుపరాదె సమరం బనఘా.

249 క. అన విని యాదేవుం డ, వ్వనజభవున కిట్టు లనుచు నవార్యోద్ధతు లీ
ఘనభుజులు వీరిరణ మె, ట్లును జెల్లుం దప్ప దప్పలుకు విడు మింకన్.

250 వ. అని యిట్లమ్మహాత్ములు సల్లాపంబులు సేయ నాకర్షించి పాకశాసనుండు
సప్రణయంబుగా బ్రహ్మ కిట్లనియె.

251 చ. తపము నుదాత్తశౌర్యము నుదగ్రబలంబును గల్గుక్రీడిక
య్యపువెర వెక్కు డై గెలుచు[1]నట్లు గ నీవు దలంపవే పు రా
ణపురుషు లైనకృష్ణుల రణంబున శాత్రవు లాక్రమించుటం
గుపితమనస్కు లైన నిలకున్ బ్రదు కెమ్మెయిఁ గల్గనేర్చునే.

---

247 1. వధియించుట—న.శ.ష. 2. పిరుని - కొన్నిప్రతులు. 3. నడపించి—కొన్నిపా్రతులు.

248 1. స్ఫురణంబుల విక్రమముల శూరులు - వ.

251 1. నట్టులుగాగ — ణ.త.ద.వ ; నట్లుగనాత్మవలంవ — క.ప.వ.

252 వ. నరనారాయణుల[1]కు నెందును జయంబు [2]ధ్రువం బని తొల్లియుం జెప్పితి
రిమ్మహాత్ములు జయించుట లోకహితంబు గర్ణుఁడు [3]ద్రోణ భీష్మప్రాప్తం
బైన పుణ్యలోకంబు వడయుఁ గిరీటి చిరకాలం బిడుములం బడినవాఁడు
గావున రాజ్యసుఖంబు ననుభవించుం గాక యనిన నప్పరమేష్ఠి వీరల
జయాపజయంబులు నిశ్చయించి పలుకనేల యనుటయు సీకానుం డతని
నాలోకించి నిశ్చయించుటమేలకాక యొ గ్గేమి నిశ్చయింత మని కలసికొని
యతఁడునుం దానును వాసవువలను విలోకించి కృష్ణార్జునుల నుద్దేశించి.

253 తే. మహితమును లగుచి రెండు మాటు లేక
మెలఁగువా రయి కాదె జన్మించినారు
వినుము నీచెప్పినట్టుల వీ రొరు [1]ల
ధఃకరించుట లోకహితంబు గాదు.

254 వ. వీరికి [1]జయంబు ధ్రువం బని పలికి యంత నిలువక వీరిజయంబు ధ్రువంబయ్యెడు
మనవుడు నయ్యమరవిభుండు సుర[2]మునిప్రకృతులం గలయం గనుం[3]ని
చేవదేవు లిరువురు [3]నేకమతంబు గా [4]నిశ్చయించిన లోకహితం బగు[5]నాపతి
యాకర్ణించితిరే మీచిత్తంబులిత్తెఱంగున కనుకూలంబులు గావలయు
ననిన నందఱు నది యిట్టిదకాక యొం డగునే యని రనిమిషులు గుసుమ
వర్షంబులు గురియించుచు దివ్యదుందుభిధ్వానంబులు చెలంగించి రయ్యవస
రంబున నఖిలభూతంబులును విస్మయోత్ఫుల్లనయనంబు లగుచు నమ్మహా

---

252 1. కెమ్మోయి జయంబు – ఈ.ఉ.ఎ.ఏ.ల. కొన్ని ప్రతులు. 2. ప్రసిద్ధంబని – అ ఐ.డ.
3. భీష్మద్రోణ – కొన్నిప్రతులు.

253 1. లధఃకరించుట – ఊ.వ.సూ; లు. ధిక్కరించుటలోకహితంబుగాదు – వా.జి క.ప.
మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. యతిభంగ మేలకో వీరివృష్టికి రాలేదు – లు. తిర్కరిం
చుట – ణ.ప. తిర్కరించు అని ధాతువుగా ప్రయోగము నిఘంటువులలో కాన్పించదు.

254 1. జయంబయ్యెడు మనవుడు – ఆ; జయంబయ్యెడు మనవుడు – ఖ. 2. మునిబృం
దారక ప్రభృతులం – అ.ఝు డ. 3. నేకతంబుగా నిశ్చయించిన – అ ఆ ఘు.డ; నేక
వాక్యంబుగా – క.ఖ.గ.ప. 4. నిచ్చిన – కొన్ని ప్రతులు. 5. నాలాపంబు – ఊ;

ద్వంద్వయుద్ధంబు వీక్షించువేడుక నొండుదలంపులు దక్కి[6]యుండె నట్లు దార్కొనిన మహనీయరథంబులు రెంటియందును సన్నాహసముజ్జ్వలు లై యొప్పు వాసుదేవార్జునులును గర్ణశల్యులును దమతమశంఖంబు లొత్తి రప్పుడు.

255 తే. రెండుసేనల శంఖభేరి [1]ముఖంబు,లైన బహుతూర్యముల పటుధ్వాన మడరి
నింగివొంగారె నత్యంత [2]నిశ్చలంబు, లయ్యె నై నిక నికరంబు లద్భుతముగ.

256 సీ. కపికేతనము హస్తికక్ష్యయు నమ్మహా
బలు లిద్దఱును దపోబలము[1]వలనఁ
గన్నవి యై బుద్ధి గల్గి శోధిల్లును
ర్వీశయప్పుడు కపియె[2]రఁగి హస్తి
కక్ష్యపై నడరినఁగయ్య మారెంటికిఁ
గలిగె నం దాహస్తికక్ష్య దెగలె
నంబుజాతుండు మద్రాదినాథుండును
దృక్కులహంబునఁ దేజరిల్లి

తే. రర్జునుండును గర్ణుఁడుఁ దర్జనంబు
లై నచూడ్కి లొండొరుల యాననములఁ
బఱపి రాకృష్ణపార్థులబలుపు శల్య
కర్ణచిత్తదౌర్బల్యముల్ [3]గానవచ్చె.

257 వ. అట్టియెడ నాసూతనందనుండు మద్రపతి నాలోకించి.

258 తే. అర్జునుఁడు నన్ను [1]నోర్చిన యట్టులైన
నెట్లుసెప్పుమ యనుడు మద్రేశుఁ డేను
గృష్ణు లిద్దఱ నొక్కటఁ గిట్టి తీవ్ర
బహుళశరజాలముల[2]పాలుపఱుతు ననియె.

వాక్యము — వ. 6. యుండి రట్లు — కొన్ని ప్రతులు.

255 1. రవంబు లైన — ఏ.ణ.త. 2. నిశ్వనంబు - ఆ.డ.ల.

256 1. పేర్మి - బ. 2. యేగి - ఇ.ళ.వ. 3. గాననయ్యె — జ.వ.శ.ష.

258 1. గెలిచిన - వ. 2. బడల్పరతుననియె - ఎ.గ.వ.

259 ఆ. అట్ల సవ్యసాచి యడిగిన మురవై రి
నగుచు నినుఁడు గూలినను ధరిత్రి
పటీయలై న మేరు వొఅగినఁ గర్ణుచే
నీవు గోలుపోవు చేల కలుగు.

260 వ. అని వెండియు.

261 ఉ. అట్టి[1]ద లోకపర్యవస మాదురవస్థకు [2]స్రుక్కనేర్తునే
కిట్టుదుఁ గర్ణశల్యు లనుకీటములం [3]గరతాడనంబులం
బెట్టుదు [4]నేలఁ గౌరవులఁ బీనుఁగుపెంట[5]లు గాఁగ ధర్మజుం
గట్టుదుఁ బట్ట మన్న నగి గాండివి యద్దనుజారి కి ట్లనున్.

262 ఉ. నవ్వుల కంటిఁ గాక [1]యది నాకు నశక్యమె కర్ణశల్యులం
గ్రొవ్వడఁ[2]గించుచే ద్రుపదుకూఁతురు గొల్వునఁ బడ్డపాటునన్
నెవ్వగఁ బొందుచుఁ సమయనిష్ఠ నడంగితిఁ [3]గాని యింక నా
మువ్వురుఁ[4]బూని వచ్చినను ముట్టెద గర్ణుని నేలఁ బెట్టెదన్.

263 మ. అరదంబుఁ సిడమున్ హయవ్రజము శల్యాంగంబులుం జాపముం
గరకాండంబులఁ బెక్కుభల్లముల నుగ్రస్ఫూ[1]ర్తిఁ దున్మాడి ని
ష్ఠురభల్లం బొకటఁ సుయోధనునిచూడ్కుల్ [2]నీరుగా నిప్ప యు
ద్ధురగర్వోన్నత మైన కర్ణుతలఁ ద్రుంతుం జూడుమీ వేడుకన్.

264 ఆ. కర్ణమద్రపతులకాంతల విధవలఁ, జేయువాఁడ నీవు సెన్ను మిగిలి
నగుచు నేఁడు ద్రుపదనందనవీనుల, ధర్మసుతునిచెవులఁ [1]దనుపు నినుపు.

---

261 1. విపర్యయంబయిన నద్దుర – వీ; అట్టిదలోకవంద్య (వర్య)వినుమాదుర – ప.ల; ఇట్టిద లోకపర్యవసమీదుర –స. 2. నోర్వవచ్చునే – ఊ. 3. బదతాడనంబులఁ – ద. 4. నెల్లకౌరవుల – ఖ.జ. 5. గజేసి – కొన్ని ప్రతులు.

262 1. యని – వీ.నూ.ద.ల.ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. గింతునా ద్రుపదు – ఇ.ఈ.ఎ.ఏ. కొన్ని ప్రతులు. 3. గాకయింక – కొన్ని ప్రతులు. 4. గూడి – కొన్ని ప్రతులు.

263 1. ర్తిముఁద్రుంచి – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిండగా – వ.

264 1. దనుపు — వీ.శ.ష. పెక్కుప్రతులు ; దనివు – వా.

265 క. సంతసపువార్తవుచ్చము
కుంతికి నే దంతి దరువుఁ గూల్చిన[1]క్రియ దు
ర్దాంతగతిఁ గర్ణుఁ గూల్చుట
యంతయుఁ గన్నారఁజూచి యచ్యుత యెలమిన్.

266 వ. అని పలికె నా సమయంబున నుభయసైన్యంబులజనంబులకు నంబరంబున నున్న దివ్యసమూహంబులు నందు గీతవృత్తంబుల నుల్లసిల్లు నప్సరోగణంబులుం గాననైన నద్భుతంబున వారు ననిమిషులైయుండి రప్పుడేకనిశ్చయు లగుకర్ణుండును దుర్యోధనుండును నచ్చెరువాటునం బొరయక దురంబుమీఁది [1]భరంబునం బొలిచి రిరువాఁగుసైనికులు గరీటికిఁ గర్ణునకు నభిముఖంబుగాఁ దలమిగులఁ దగ దనబుద్ధిని భయంబునను ద్రదథంబులు రెంటిని బలసి నిలిచి రమ్మహావీరులు ధనుర్ద్యుతులను బాణప్రభలను [2]దీప్రతేజంబులును బ్రదీప్తులై కల్పాంతసూర్యులచందం బగుచు నొండొరుల నోర్చుకడంకలఁ [3]బేర్చి రయ్యవసరంబున నశ్వత్థామ గురుపతిఁ జేరంజని కరంబు [4]సేతం దెమల్చి సాంత్వన[5]స్వరంబున ని ట్లనియె.

—: అశ్వత్థామ దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు సేయుట :—

సం. 8-64-20

267 చ. [1]కలన గురుండు భీష్ముఁడును గాండివిచేఁ బడి రంగరాజు వా
రల కధికుండె యాతని దురంబున నోర్వఁ గలండె [2]పూని యే
వల దని బుద్ధి సెప్పిన నవశ్యము నాతఁడు నిల్చు నీతనిఁ
నిలుపుము నీవు ధర్మసుతునిం దగుమాటలఁ దేర్పఁ జొప్పడున్.

268 వ. [1]తెలిపిన దామోదరుండునుం దెలివి నొందు.

---

265 1. గతి — అ.ఆ.ఐ.ఒ.ల.

266 1. కడంకం బొలిచిరి — అ.ఆ.ఐ.ల.శ. 2. తేజోబింబంబులనతిదీప్తులై —ఇ. 3. నుల్ల సిల్లిరయ్య — ఎ. 4. చేజేతఁ — ఇ.గ.వ. 5. పూర్వంబున — స.

267 1. కలశభవుండు — ఈ.ఘ. 2. క్రీడిదేవలదని — ఈ.

268 1. దేర్చిన — అ ; అతడు తెలిపిన — వ ; ఇచ్చట బ్రౌనుగారి వివరణము. "అతండు అను మాట సంస్కృత వ్యతిరేకము. ఇక్కడ మూలమునం దిట్లున్నది. అహంత్వ వధ్యో మమ చాపి మాతులః / ప్రశాధి రాజ్యం సహ పాండవైశ్చిరమ్ / ధనంజయః శామ్యతి వారితోమయా/జనార్దనోనైవ విరోధ మిచ్ఛతి", చిత్రశాలాప్రతి—

269 క. భీముఁడుఁ గవలును ధర్మజు,చే మరలెడువార లేను జెప్పెడిపలుకుల్
భూమీశ కురుకులమునకు, నీమొనరాజులకుఁ [1]బ్రజకు హిత మూహింపన్.

270 చ. వలవదు నన్నునుం గృపు నవధ్యులఁగాఁ గొని క్రీడి గెల్వ శ
క్తు లని తలంప భీష్ముఁడును ద్రోణుఁడు లోక మెఱుంగఁగా నవ
ధ్యుల హరికల్మి నారథికు దోర్బలలీల నడంగి [1]పోరె య
చ్చలమె ఫలంబొ యిం కయిన సంధి యొనర్చుట మేలు వారితోన్.

271 చ. హరి సనుదెంచినప్డు మన మమ్మొయిఁ బల్కితి మింక సంధికి
న్వేర వగు లేల గల్గు నని నీవుదలంపకు మాంబి కేయు భూ
వరుఁడుఁగఁ జేయు ధర్మజుఁ డవశ్యముఁ బాండునృపాలుపాల యే
వురకు నమర్చుఁగాని చనవ్ర వెలి[1]మెచ్చును నొల్లఁ డేమియున్.

272 తే. పాండవులయట్ల రాధాసుతుండు నాదు
పలుకులకు నియ్యకొను నీవు బ్రదుకు తెరువు
పట్టు బ్రదికిన నెల్లశుభములుఁ గలుగు
నీసు మానుము చచ్చిన నేమి గలదు.

273 క. వెడతలఁపు లుడిగి సంధికి
నొడఁబడు మిది లెస్స దీని కొడఁబడమి గడుం
జెడు తెరువిప్పటి [1]పదనున్
గడవఁ [2]బడుట [3]ద్రాటఁ దప్పకరణీయ చుమ్మీ.

274 చ. అన విని యమ్మహీరమణుఁ డాతని కిట్లను నిష్ఠ దుస్సనే
మని[1]పని దీర్చి మారుతతనూభవుఁ డాడినమాట యేర్పడ
న్వినియును సంధి సేయుటకు నీ వభిలాషము [2]నేఁత యొప్పనే
పెనఁకువ కర్ణుఁ డేలుడుగు బేలవె మానుము ద్రోణనందనా.

---

269 1. బరమహితము వహింపన్ – డ.

270 1. పోవరే / చలమె – స. వెక్కుప్రతులు.

271 1. బుచ్చును, బుఁచ్చను – అనిపాఠములు.

273 1. పదనన్ – కొన్ని ప్రతులు. 2. బడిన–వీ. 3. దాటు తప్పు కరణీయు – ఉ.ఘ.న.శ.

274 1. పగదీర్చె – ద. 2. సేయుటొప్పునే – జ.

275 శా. శ్రాంతిం బొందిన వాఁడు పార్థుఁడపరిశ్రాంతుండు గర్ణుండు దు
ర్దాంతోద్రగత నేఁడు గీటడఁచు నీతం డాతనిఁ వహ్ని య
త్యంతంబుఁ శిశిరత్వ మొందినను [1]గోత్రాళుల్ వడం కాడినం
గుంతీసూనునిచేతఁ గర్ణున కనిం గోల్పాటు వాటిల్లునే.

276 వ. అని పలికి యజ్ఞనపతి తన సైనికుల నాలోకించి సమరసముత్సాహ[1]పోష
ణంబులగు భాషణంబుల ముఖరుం డగుటయు నఖిలతూర్యంబు లొండొండ
మోఁగఁ బాండవబలంబునను భేరీపణవాదుల[2]రణనంబులు నిగిడె నప్పుడు
కర్ణుండును నర్జునుండును.

277 క. కఠి కఠి గిఠి గిఠి నంభో, ధర మంభోధరముఁ బెలుచఁ దాఁకినక్రియఁ దాఁ
కిఠి కడఁగి గగన[1]తటియును, ధరణియు [2]మోఁయుచు వడంక ధరణీనాథా.

278 క. మెఱు[1]య వెలిమావులును గడు
మెఱుఁగారెడు నరదములును మింటను మంటల్
వఱపెడు వాలమ్ములుఁ జూ
పఱు నత్తోలుతాఁకు వెఱఁగుపడఁ జేసె నృపా.

279 వ. ఇవ్విధంబున నవ్వీరోత్తము లుదాత్తభంగిం దలవడి పెనంగం దొడంగిన
నుభయసేనల[1]వారలు నార్పులు నింగి ముట్టఁజెలంగి రట్టియెడ.

280 మ. భరితోత్సాహతఁ బేర్చి దీప్తి లడరఁ భల్లమ్ము లొక్కుమ్మడిం
బరగం జేయుము కర్ణగాత్రములలోఁ బార్థుండ వే[1]త్రుంపు మి
క్కురు భూపాలకు రాజ్యకాంక్ష దొరయే కోదండపాండిత్యవి
స్ఫురణం గర్ణుఁడు నీకు నీబలుపు నేపుం జూపు మత్యుగ్రతఁ.

---

275 1. గోత్రాదుల్ — పెక్కు।పతులు.

276 1. దోహాలంబు — ఆ.జ.ల. 2. రవంబులు, రావంబులు — అని పాఠములు.

277 1. తలమును — ఝు.ణ.న.ప.ల. 2. దిక్కులు - ఆ.ఇ.క.ఖ.

278 1. యువెలిమావులును - కొన్ని ప్రతులు.

279 1. వారు నుబ్బున నింగి ముట్ట - ఇ.ఔ.ప.వ.

280 1. తెంపు - జ.త.వ ; ముంపు - కొన్ని ప్రతులు.

281 వ. అని పాంచాలురు పార్థజయార్థసంభాషణంబులు సేసిరి కౌరవులును గర్ణుఁ డగ్గటి.

282 చ. కడఁగుము [1]నీదుబాణములఁ గవ్వడి గూలినఁ జాలు నంతతోఁ
జెడుదురు పాండవుల్ [2]రణము సేయునుదగ్గిత యెల్లఁ దక్కఁ పే
రడవుల కేఁగి సాధు[3]మునులై చరియింతురు కౌరవేందుఁ డీ
పుడమి సమస్తముం బొగడు పొఁపిరి వోవఁగ నేలు లీలతోఁ.

283 వ. అని తఱిమి పలికిరి ప్రొద్దునుం జాలవాఁకఁ గాలాంతకప్రతిము లగు నప్పార్థకర్ణు లన్యోన్యజయార్థు లై పెనంగునప్పుడు.

—: కర్ణార్జును లొండొరులమీఁద దివ్యబాణంబు లేయఁబూనుట :—

సం. 8-65-12

284 సీ. కర్ణుండు పదిచండకాండంబు లర్జును
తనువునఁ జొనుప నర్జునుఁడు దీప్త
ఘనబాణములు పదునెనిమిది కర్ణు మైఁ
బరగింప నయ్యంగపతి దశోగ్ర
చక్రమార్గణముల సరభసంబున నొంచె
నన్నరు నాతండు నట్టి వన్ని
శరములు రాధేయునురమున నాటించె
నతఁడు దొమ్మిది [1]వాలుటమ్ములతని

తే. వక్షమునఁ గ్రుచ్చి సాయకద్వయము శౌరి
మేననిగిడింప బీభత్సుఁ డేను మెఱుఁగుఁ
దూపు లాసూతపుత్రు నెత్తుట మునుంగ
నేసె బాహాసముల్లాస మెసక మెసఁగ.

---

282 1. దివ్యబాణముల – ఎ.వ. 2. దురము – వ. 3. జనులై – ణ.త.వ.

284 1. వాలురమ్ములు – వీ. కొన్ని ప్రతులు.

285 చ. అలిగి కడంగి సూతసుతుఁ డచ్యుతపార్థులఁ దీవ్రబాణపం
క్తులఁ బొదువం బరాకమకుతూహలి యవ్విజయుండు పిన్నన
వ్వాలసి ము[1]ఖాంబుజంబునకు నొప్పుగఁ దద్రథరథ్యకేతుసూ
తులను దదీయగాత్రమును దూపులవెల్లి మునుంగఁ జేసినన్.

286 క. ఆతఁడును దురగసారథి, కేతుయుతము గాఁగ ముంచె[1] గ్రీడయపోలెఁ
శాతశరవృష్టి నన్నరు, నీతెఱఁగున మటియుఁ బెనఁగి రిద్దఱుఁ గడఁకన్.

287 శా. ఆయుగ్రాహవకేలి నిట్లు నిపుణుం డై యొప్ప నప్పార్థుఁ డా
గ్నేయాస్త్రం బరివోసి దారుణమహాగ్నిజ్వాలికల్ భీషణ
స్ఫాయద్భంగి నభస్థలిఁ నిగుడ దర్పస్ఫూర్తి శోభిల్ల రా
ధేయాంగోద్దహనాభిలాష మెడఁదఁ దీపింప బెట్టేసినన్.

288 ఉ. అంత కోపవహ్ని విపులాకృతి గై కొని వచ్చినట్లు మి
న్నంతయుఁ దాన యై కపియు నగ్నిశిఖంబు మనంబులోన నా
వంతయు శంక లేక సముదగ్రత వారుణమార్గణాహతిన్
శాంతముఁ జేసె విక్రమవిశాలుఁడు గర్ణుఁడు మాకు నబ్బుగన్.

289 ఆ. ఫల్గునుండు మేఘబాణమేసిన భూన భోంతరంబు సంభృతాంధకార
మయ్యె సూతసూనుఁ డనిలాస్త్ర మేయుడు నాతమంబు [1]విరిసె నాతణంబ.

290 ఉ. అర్జునుఁ డై ందగ్నిబాణము సమంచిత[1]భక్తి[2]ధరించి మంత్రవి
స్ఫూర్జితగాండివుం డయి రిపుప్రకరంబులు సంచలింప న
త్యూర్జితశక్తి నేయుడు మహోగ్నిబహుప్రదరప్రకారతా
దుర్జయలీల నిర్మథనదోహలి యై యదికర్ణుఁ గిట్టినన్.

291 క. అతఁ డభిమంత్రితబాణ,ప్రతతిఁ దదుద్రేక [1]మడఁచి పార్థునిమేనన్
శితశరములు నిలిచిన మా,రుతపుత్రుఁడు గనలి యున్నరున కిట్లనియెన్.

---

285 1. ఖంబు చెల్వునకు నొప్పుగ — ఆ ల.

286 1. గేలియబోలెన్ - కొన్నిప్రతులు.

289 1. విడిచెన — అ.త.

290 1. శక్తి - ఆ. 2. దలంచి — వ.స.

291 1. మడపి - అ.ఉ.

292 ఉ. సూతసుతుండు నీయెదుర స్రుక్కక నిల్చుట కాక నీశర
వ్రాతము నిల్వరించి యనివారణ నొంపఁదొడంగె భాండవం
బేతెలి వొంది కాల్చితి మహేందుఁడు నివ్వెఱఁ గంది యుండఁగా
నాతెలి వాత్మ నూల్కొలిపి యగ్గలికం దెగటార్చు మీతనిన్.

293 చ. తెగి మన కగ్గ మైయరుగుదెంచినవాఁ డితఁ [1]డల్క యింక నొం
డుగడకుఁ బోవ కుండఁగఁ గడుఁ దెస డగ్గటి యేఁ గపాలముం
బగులుతునో గదానిహతిఁ బార్థ భవత్ప్రికటప్రతిజ్ఞ కై
తగ దని మాన్పఁ దేని నిశితప్రదరంబులఁ ద్రుంపు కంఠమున్.

294 వ. అని పలికెనప్పుడు.

295 సీ. పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో నీదు
దివ్యబాణములు రాధేయుచేతఁ
దూలపోవుటయు బల్ దూపుల నాతండు
సినుకొంచి యిట్లుపేర్చినవిధంబు
నుత్సాహ మెడలి నీ వునికియుఁ గనికఁరు
సంతతి యార్వఁ బాంచాలకోటి
పిఱుసని [1]పోవంగ నెఱుఁగవో యెటిఁగియుఁ
దగఁ జేయునదిలేక వెగడుపడితో

తే. చక్ర మిచ్చెద నతని మస్తకము దునుము
మనిన నగుచుఁ గిరీటి బ్రహ్మాస్త్ర మధిక
నిష్ఠ మై నేయ నది బహు నిష్ఠురప్ర
దీప్తశరమూర్తిఁ గర్ణునిదెసకు [2]నడచె.

296 క. ఆరథికుఁడు దలఁకక నియ,మారూఢప్రౌఢభావుఁ డగుచుఁ దదస్త్రో
దారతరబలమునన త,ద్దారుణసంరంభ ముడిపె ధరణీనాథా.

---

293 1. డింకభీతి – ప.వ; డట్టురాక – క.సం.

295 1. పోవుట యెరుగవో – ఉ.న.శ.ష. 2. నిగుడె – పెక్కు ప్రతులు.

297 తే. ఉడిపి తోడన కవ్వడి యొడలఁ గృష్ణు
మేన మూఁడుమూఁ డడరించె మెఱుఁగుఁదూపు
లన్నరుఁడు గర్ణతనువు శల్యాంగకములుఁ
జించెఁ దొమ్మిదితొమ్మిది శితశరముల,

298 ఆ. మొనసిక్రీడి మరియు మూఁడు నెనిమిదియు
రెండు నాల్గు పదియుఁ జండమార్గ
ణములు గ్రుచ్చె సూతనందను[1]మై నతఁ
డుఱక యతనిమౌర్వి యూడనేసె.

299 వ. ఏసి మఱియు శితశరంబులం బొదువం బొలి వోవక పార్థుం డాగుణంబు సమాహితంబు నేసి పె ల్లేసిన రయంబున రాధేయుం డతనిశింజిని శిథిలంబు గాద కాక యని తలంచె నాధనంజయుం డతనివింటినారి వికలంబుఁ[1]గాఁ జేసి.

300 క. చిఱునగవుతోడ మైమఱు, వఱువుళ్లుగఁచేసి యతని యంగము దోఁగం
బఱపె రుధిరంబు బెడిదపు, మెఱుఁగువెడఁద యంపగమి నమిత్రులు దలఁకన్.

301 చ. తెరలక కర్ణుఁ డవ్విజయుఁ దీవ్రశరత్రయవిద్ధుఁ జేసి మం
దరధరు నస్త్రపంచకనితాంతహతిం గడు నొంచె నాళరో
త్కరము [1]వరప్రభావకలితం బగుటన్ మగుడంగ వచ్చె ని
ష్ఠుర రభసం బెలర్ప మధుసూదనుఁ గ్రమ్మఱ నేసె[2] నాతఁడున్.

302 క. అలఘుపటుభల్లపంచక
ములరెంటం గ్రీడి చిత్రముగ [1]నయ్యస్త్ర
మ్ములు మూఁడు మూఁడు శకల
మ్ములుగాఁ దునుమాడె జనులు పొగడ నరేంద్రా.

---

298 1. మెయినతండురక - ఎ.

299 1. గాగనేసి, గానేసి – అని పాఠములు.

301 1. వరప్రసాద – ప; తపఃప్రభావ - ల. 2. నుగ్రతన్ – జ.

302 1. నైదైదమ్ములు - పెక్కు ప్రతులు.

303 క. కర్ణునిమెయి నాలోనన, కర్ణాంతాకృష్ణచండకాండము లధికో
దీర్ణక్రోధంబున న,భ్యర్ణగతుండగుచుఁ గ్రుచ్చె నతఁ డే పలరన్.

304 చ. మఱియు నరుండు నూతసుతు మర్మ్మవిభేదన మాచరించిన
న్నెఱుఁగులు గ్రమ్మునమ్ముల వినిశ్చలధైర్యముపేర్మి నాతఁ డు
క్కఱుక పెనంగె దానఁగన లగ్గల మై వెస నమ్మహాభుజుం
డఱిముఱిఁ జీఁకటుల్ గలియు నట్లుగ రోదసి నించెఁ దూపులన్.

305 తే. [1]వెగడుపడి చక్రరక్షకుల్ వెనుక దిక్కు
గాచురథికులుఁ బార్శ్వసంగతులుదమ్ము
విడువఁ జాలక లజ్జ వో విడిచి రపుడు
గర్ణువారలు వాఱుట గని విభుండు.

306 క. [1]ఆ దిక్కువారు భీముం, డాదిగ నని సేయ కుండు నన్నియతియెడం
దా వైన్య మొంది [2]తప్పం, గా దని యూహింప నీనికలఁకకతమునన్.

-: దుర్యోధనుఁడు తనయోధుల నర్జునుం దలపడఁ బురికొలుపుట :-

సం. 8-65-42

307 వ. ఇరుగెలంకులనూఁకలం గలయం గనుంగొని యెలుం గెత్తి.

308 క. తొడరుఁడు పొదువుం డేయుఁడు, పొడువుఁడు భీభత్సుఁ బ్రిదిలి పో నీక వెసం
బడ వైవుం డొక్కుఁమ్మడిఁ, గడఁగి యనుచుఁ జేయి వీచెఁ గౌరవనాథా.

309 క. విను మతఁ డిమ్మెయిఁ బురికొలి,పిన రథకరితురగసుభటబృందములు రయం
బున నురవణించె నయ్య,ర్జునుపైఁ దగువారు నిలిచి చూచుచు నుండన్.

---

305 1. వెరగుపడి - ఈ.వ.

306 1. కర్ణునిగాచుట కై దుర్యోధనుడు తన వీరులను ప్రోత్సహించె నను భావమునకు మూలము నందు ఆధారము కాన్పించదు. ఐనను "దుర్యోధ నేనానుమతానరిష్ణు" అను శ్లోకపాదమును మూలముగా గొని తిక్కన సోమయాజి దీనిని విపులీకరించి యుండును. 2. కర్జము గాదని – ఆ.ఐ.ల. పంపంగాదని - వ.

310 వ. ఎదిరి సైన్యంబు సమరంబు దొఱంగి యుండట యెఱింగి కడంగుట [1]పాడి
గా దని దొరలు దురంబునకుం జొర కుఁడిరి గాండీవి కోదండగుణ [2]రణన
భరితభూనభోంతరుం డగుచు వివిధవిశిఖజ్వాలాకలాపంబులవేఁడిమి సూపి
న[3] నేపటి వెఱచి యమ్మూఁకలు వఱచినం గనుంగొని యక్కురునాథుం
డదొరల నుదేశించి.

311 క. ధీరమును లావుఁ గల్గిన, మీరందఱుఁ గర్ణు నొకనిమీఁదన యిమ్మో
బో రెల్లఁ ద్రోచి ఫల్గునుఁ, జేర కునికి యాయుధోపజీవు[1]లతెఱఁగే

312 వ. అనిన విని యుల్లంబుల లేనియుత్సాహంబు దెచ్చికొని వా రొక్కుమ్మడి
నురవడించిన.

313 మ. భరితక్రోధమహోగ్రవృత్తి సిడముల్ భంజించుచుఁ సూతుల
ద్ధరణిం గూల్చుచుఁ జాపముల్ నఱకుచు ప్రత్యంబులం జంపుచుఁ
నరుఁ డాభీలపరాక్రముం డగుడు ధైర్యం బంది వెన్నిచ్చి వి
చ్చిరి వా రందఱు దివ్యసంఘము నుతించెం జూచి యవ్వీరునిన్.

314 చ. కురుపతి వెండియుం దఱుమఁ గోల్తల సేయర క్రమ్మఱంగ నె
వ్వరు నతిభీతి నిట్లు మనవా రెడ గాఁ జని చూచు చుండి ర
ప్పరుసున నాసమిద్ధరణిభాగము శూన్యతఁ బొందఁ గర్ణుఁ డ
న్నరుఁ దలపడ్డ నప్పటిరణంబు మ[1]హోద్భుత మయ్యె భూవరా.

315 చ. శ్రమమున సోలు చుండియుఁ బరాక్రమ[1]సంపదసొంపు మీఱ దు
ర్దమవివిధాస్త్రజాల తిమిరంబుల నొండొరుఁ గప్పి కప్పి శౌ
ర్యములును బాహువీర్యములు రాజుల నచ్చెరు వందఁజేయ ను
గ్రముగఁ బెనంగి రయ్యమర రాజతసూజుఁడు సూతసూనుఁడున్.

---

310 1. కర్జముగాదని - ఇ; పాటిగాదని — ఎ.గ.త.వ. 2. రవభరిత — వీ ల వ.స.
3. వెరచరచి - కొన్ని ప్రతులు.

311 1. లు గారే - వ.

314 1. హోగ్రత యెమిచెప్పుదున్ — ఏ.

315 1. మొప్పగ - ఆ.ఝ.

316 వ. అట్టియెడఁ దక్షకునపత్యం బైతత్సోదరుం డగు[1]నైరావతుండు పెనిచి యువలాలింప నుల్లపిల్లిన యశ్వసేనాభిధానుండగు నాగకుమారుండు సర్పముఖశరాకారంబుగైకొని తనయొద్ద నుండఁ దాను బసిండియొఱిం బెట్టి యనుదినంబును గంధపుష్పంబుల నక్షతంబుల నర్చించుచు నయ్యర్జును మీఁదం బ్రయోగించువాఁడై [2]యున్న యట్టి యమ్మహానీయాస్త్రంబు రోషావేశవివశుం డగుచుఁ బుచ్చికొని తలదెగ బ్రవేయుటకై యక్కర్ణుండు సముద్దీర్ణజ్వాలాజాలంబు లంబరంబునం బర్వఁ[3] జూపఱులు హాహాకారంబులు సేయం గార్ముక గుణంబున సంధించి తెగవాపినం గని యారథికు [4]చూపు కంఠంబుచక్కటికిం గాక తప్పియపాంగప్రదేశంబుకొలంది యగుటం జేసి యది నెపంబుగా శల్యుం డతనికిఁ [5]జిత్తవై కల్యం బాపాదింపం దలంచి యీ సంధానంబు మెఱదునుమట కనుగుణంబు గాదు నిపుణంబుగా నిరూపించి యొండుభంగి సంధింపు మనినఁ గర్ణుండు గనలునఁ గనుఁగవఁ గెంపు గడలుకొన నమ్మద్రపతిం జూచుచుఁ జూచి.

317 క. నసుబోఁటి[1]జోదు[2]నుం గా
దని పలుకఁగ నేర్పు నీకు నంత గలదె య
ట్లును గాక వినుము[3] కర్ణుం
డినుమా యొకశరము దొడుగునే వరులు నగన్.

318 వ. ఆని పలికి కలు[1]షం బగుచిత్తంబుతో నెలుం గెత్తి ఫల్గుఁ ఫల్గున పొలిసి తంచు నేసిన.

---

316 1. అశ్వసేనుడను నాగుడు ఐరావతునిచే బెంపబడినట్లు తిక్కన వర్ణించెను. మూలమునందు అశ్వసేనుడు ఐరావత వంశ్యుడని చెప్పబడినది. "ప్రదీప్తమైరావతవంశసంభవం"కుంభకోణ ప్రతి - కర్ణ - 97 - 22. 2. యునిచిన - వీణ.త.ద.వ.స. 3. జూపఱులాహాకారంబు - వీ.ల.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 4. తూపుకంఠంబు - ఏ.క.ఘ.చ. 5. మూలమునం దీభావమునకు ఆధారము కానరాదు.

317 1. జోదులం గాదని - పెక్కుప్రతులు. 2. నౌగాదని - ణ త.వ. 3. ఇచ్చటమూలము "నసంధత్తే ద్విఃశరమ్ శల్యకర్ణో".

318 1. కలుషాయత్తంబగు - అ.ఆ.ఉ.ఝు.ట.ల.శ. 2. సితిపొమ్మంచు - క.ఖ.

319 క. [1]వలుదెస మంటలు [2]ప్రబ్బఁగ
నలఘుస్ఫుర[3]ణమున నిగుడు నయ్యస్త్రంబున్
జలజాతుఁడు గని పంచాం
గుళమాత్రము రథము ధరణిఁ గ్రుంగ నదుముడున్.

320 క. సురగరుడ[1]ఖచర విద్యా
ధరఖేచరు లంబరం బుదాత్తధ్వనిసం
భరితముగఁ బొగడి రమ్మర
హారు దివ్యప్రసవవిరచితార్చనతోడన్.

-: సర్పముఖశరంబున నర్జునుకిరీటంబు భూమిపైఁ బడుట :-

సం. 8-66-11

321 మ. కురువంశోత్తమ వారిదిక్కు ప్రజ సంక్షోభింప నప్పాఁపతూ
పురయం బుగ్రము గాఁగ బిట్టడరి దంభోళిపరిభగ్నశుమా
ధరశృంగాకృతి గా హరించె బహురత్నస్ఫీతరశ్మిచ్ఛటా
స్ఫురితం బైనకిరీటముఁ విజయునొప్పం దేజముం గుందఁగఁ.

322 తే. జనులు విహ్వలు లగునట్టి ఘనరవంబు
[1]దిశలయందు నాకసమున దీటుకొనఁగఁ
గర్ణుఁ డట్లు భేదించె దిక్పతులచేత
నైనఁ జెడనికిరీట మయ్యహిశరమున.

323 క. సురపతి తపంబు సేసినఁ
బరమేష్ఠి ప్రియంబుఁ బొంది బహుమానపుర
స్సరముగ నిచ్చినయది య
క్కిరీట మరిభీషణ[1]త్వ[2]కీర్తిదము నృపా.

---

319 1. పలుదెసల మంటలుమియుచు – జ. 2. క్రమ్మగ – అ; పర్వగ – ఆ.క.ఖ.చ.ద.వ.
3. ణంబు మెరయు – ఏ.ఐ.

320 1. సిద్ధవిద్యా – పెక్కుప్రతులు.

322 1. దెసలయందు – కొన్ని ప్రతులు.

323 1. ప్రకీర్తితము – ఎ.గ.ట.ణ. 2. కీర్తితము – కొన్నిప్రతులు.

324 ఆ. వనధివాసు లగుని వాతకవచు లను
దనుజు లాపురందరున [1]కజయ్యు
లై న నతఁడు వనుప నర్జునుఁ డోర్చిన
మెచ్చి యక్కిరీట మిచ్చె నధిప.

325 చ. వినుము నరేంద్ర చూడ విన విస్మయ మిట్టిది [1]పాఁపరమ్ము వా
త నెగయు ఘోరరూపభయదప్రథమానవిషాగ్నిజిహ్వికల్
దనికినఁ బెల్చ మండుచు నిలాస్థలి[2] డొల్లె నినుఁడు పశ్చిమాం
బునిధి నితాంతదృశ్య[3]రుచి పొ లెసఁగం బడుళంగి దోఁపఁగన్.

326 వ. అప్పుడు.

327 ఉ. శృంగము లేనినీలగిరి చెల్వునఁ గ్రీడి కిరీటహీనుఁ డ
య్యం గనుపట్టె వెల్లతల యొల్లియ మౌళి దృఢంబు గా నమ
ర్చెం గురునాథ పూర్ణ శశి చెన్నునఁ బూర్వమహీధరంబు కా
తిం గడచన్న యందము ప్రతీతము [1]గాఁగ నటించు చాడ్పునన్.

328 వ. అట్లు రాధేయకరప్రముక్తం బై కిరీటంబు నిర్దహించి [1]నేలం గలపినయమ్మ
హోరగంబు గ్రమ్మ[2]ఱం గవిసినం గని కమలనాభుండు గవ్వడితో మనమీఁద
మగుడ నిమ్మహోసర్పంబు సనుదెంచు చున్నయది యనిన నతం డిది యెక్కడి
పామిట్లు వచ్చుటకుఁ [3]గతం బేమి యని యడిగిన దీని నెఱుంగవే ఖాండవం
బేర్చునప్పుడు [4]దనతల్లిని రక్షించికొని యనలంబునకుఁ దప్పిపోవం బోవ
నీక నీ వేసిన నన్నాగాంగన మృతిం బొందె నప్పగ వాటించికొని కర్ణుకడ
నమ్మొయి నున్న యశ్వసేనాభిధాన[5]భుజంగంబు.

---

324 1. కజేయు – శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

325 1. పామటమ్మ – ఉ.ట.న.వ.శ.ష.స ; పామురమ్మ – ఇ.ఎ.ఏ.గ.ఘ.చ.జ.వ.స.
2. వ్రాలె – ఈ.క.ఖ.ప. 3. రతి – ఈ.క.ఖ.

327 1. గానటియించు – కొన్ని ప్రతులు.

328 1. నేలంబడినయమ్మ – ట. 2. రనెగసి – కొన్ని ప్రతులు. 3. కారణంబేమి – పెక్కు ప్రతులు. 4. తమ తల్లిని – పెక్కు ప్రతులు. 5. భుజంగమంబు – కొన్ని ప్రతులు.

329 తే. ఆతఁ డేయఁ గిరీటంబు నపహరించి
దానఁ గోపంబు వోవక తాన కడఁగి
నిన్నఁ[1] బరిమార్పఁ గడఁగెడు నన్న నెటీఁగి
యాఁటుపటుభల్లములఁ దునుమాడె నతఁడు.

330 వ. అత్తెఱంగున

331 సీ. ఉరగంబుఁ దునిమి వే మరలి కర్ణునిపీఁదఁ
బదియుఁ బండ్రెండును బటుశరములు
నిగిడించి యుజ్జ్వలం బగుదొడ్డనారసం
బేసిన నది రుధిరాసవంబు
పానంబు సేయుచు మే నుచ్చి చనిన దం
డాహతం బైన మహాహివోలె
నాసూతనందనుఁ డత్యుద్ధగ్రుం డయ్యు
నంతక మును పాఁపరమ్మ్మచేత

తే. నర్జునుఁడు సావమికి వెఱఁగంది [1]యాతఁ
డటులు గెరలి పండ్రెండు వాలమ్ము లేసి
పద్మనాభుని నొప్పించి పార్థు నొకటి
కొఱఁతగా నూఱుశరముల నుఱక నొంచె.

332 క. వెండియు బలువిడి నయ్యా
ఖండలసుతునురము గ్రూరకాండంబుల నొం
డొండ కడు నొవ్వ నేసి య
తం డుబ్బున నార్చె గగనతల మద్రువంగన్.

333 గీ. ఆర్చి పెలుచ నట్టహాసంబు సేసిన
[1]నలిగి యతఁడు భల్లములఁ దదీయ
భూరికంకటంబు పొలు పఱ నఱకి యు
ల్లసితమకుటకుండలములు డుల్లిచె.

---

329 1. బాధింప నిగిడెడు (నడరెడు) నన్నదిరిగి — కొన్ని ప్రతులు.

331 1. యునికి (యుండి) యటులు - కొన్ని ప్రతులు.

333 1. కనలియతఁడు భల్లమున తదీయ — కొన్ని ప్రతులు.

334 వ. డులిచిన నబ్బలుమగండు.

335 క. శిరమునఁ గర్ణంబుల నె
త్తు రొలుక బరిమేనితోడఁ దూలక బాహు
స్ఫురణంబు మెఱయ సాయక
పరంపరలు నరునిమీఁదఁ బఱపెం బెలుచన్

336 తే. వాని దునుమాడి యాపాండుసూనుఁ డలఘు
శరచతుశ్శతిఁ బొదివి నెత్తురులు మేనఁ
బఱప గైరిక నిర్ఝర ప్రకరశోభి
తాచలము వోలి పొలిచె నయ్యంగరాజు.

337 ఉ. అమ్మెయి నుగ్రుఁడై మఱియు నర్జునుఁ డుజ్జ్వల [1]వత్సదంతకాం
డమ్ములు పెక్కు సత్వరదృఢస్ఫురణం బలరంగ నేసి ర
థ్యమ్ముల సూతుఁ గేతనము నాతనితేరును గూడఁ గప్పెమే
ఘమ్ములు గ్రమ్మి భూధరము గప్పినభంగి, దలంపఁ బట్టుగన్.

338 వ. ఇవ్విధంబున విక్రమకుతూహలి యై విజృంభించె నవ్వీరుడు.

339 ఉ. నెత్తుటఁదోఁగి మేను కమనీయరుచిం గొమరార బాణసం
పత్తి యుదగ్రతన్ మెఱయ భాస్వరుఁడై యరదంబుమీఁద భూ
పోత్తమ కర్ణుఁ డొప్పె నరుణోజ్జ్వలమండలకాంతిపూరము
న్మోత్తపుదీప్తులుం దగ నినుం డపరాద్రి వెలుంగుచాడ్పునన్.

340 వ *ఇట్లు సూతనందనుండు నొచ్చియుఁ [1]బొలివోనిబంటుతనంబున [2]జంట
మెఱుంగులు చదలం బరఁగ శరంబు లడరించుచు బహుబాణంబులు రేణు
వులు గాఁ జేయు చుండ సవ్యసాచిది వ్యాస్త్రవిలాసంబు భాసమానం బయ్యె
నయ్యవసరంబున గాలుం డదృశ్యాకారంబున.

---

337 1. దంతవత్పర్వకాండ – క.ఖ. మూలమునందు 'వత్స దంత' అనియె యున్నది. "సాశ్వంతు కర్ణం సరథం కిరీటీ / సమీచినోద్భారత వత్సదంతైఃఁ".

340 1. బొలివోవని – కొన్ని ప్రతులు. 2. బిట్టుమెరుంగులు – ఈ.వ ; మింటమెరుం గులు – కొన్ని ప్రతులు. * కాలుడదృశ్యుడై కర్ణుని రథము క్రుంగిపోవుటయు నాతని మరణమును గూర్చి పల్లుటభండార్కరుమూలపాఠమున లేదు. పాదసూచి యందుకలదు.

—: బ్రాహ్మణశాపంబునఁ గర్ణు రథచక్రంబు భూమిం గ్రుంగుట :—

సం. 8—66—42

341 క. భూసురశాపంబున నిదె
యీసూత[1]జురథముచక్రి మిలఁ [2]గ్రుంగెడు వీ
తాసుఁ డగు నీతఁ డని సే
నాసముదయయుగ్మకము వినం బలికె నృపా.

342 వ. పరశురాముదత్తం బయినభార్గవాస్త్రం బనుపేరిటిమహనీయసాధనం బప్పుడు రాధేయునకుం బ్రతిభాసింప కుండె [1]డాపటికల్లు [2]గ్రుంగినఁ దేరు ఘూర్ణిల్లె నట్లుజామదగ్న్యహీసురులశాపంబు లస్త్రబలంబునకు రథంబునకు వైకల్యం బాపాదించి చిక్కువఱచుటయును సర్పముఖశరం బాభంగి నిష్ప[3]లప్రయత్నం బగుటయును దనమనంబున [4]నొవ్వడరి యక్కర్ణుండు గరంబు[5]లు విదుర్చుచు.

343 తే. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన
చిత్తు లగువారిఁ బూని రక్షించు ధర్మ
మందు రది బొంకుఁ గావించె నతులధర్మ
శీలుఁ డగు[1]నాకు ధర్మ్మవు[2]సెలవు లేద.

344 క. అని ధర్మంబును దూఱఁగఁ
దను నర్జునుబాణవితతి [1]తద్దయు వడిఁ దాఁ
కినఁ గర్ణుండు విషాదం
బున వెండియుఁ బెద్ద దూఱు భూవరముఖ్యా.

---

341 1. తనూజు చక్రమిల – వీ.న. 2. గ్రుంకెడు – ఏ.ల.

342 1. డాపటికల్లు – పెక్కు ప్రతులు. 2. డించిన – కొన్ని ప్రతులు ; డిగ్గిన – ఊ ; డిందిన – స. 3. లంబై పోవుటకు – జ. 4. నొప్పియడరి – కొన్ని ప్రతులు ; నొప్పడరి – వ.శ. 5. లువిదళించుచు – ఊ ; వగచుచు – డ.

343 1. నన్ను – పెక్కు ప్రతులు. 2. చెలిమిలేదు – జ.

344 1. చొకిన నొవ్వా (ప్పా) రి న కర్ణుడు – పెక్కు ప్రతులు.

345 క. కన లధిక [1]మైన లావె
కిన్కిననయ్యంగపతి నొంచెఁ గృష్ణార్జునులన్
సునిశిత[2]శరములు మటియుం
జొనిపెను దనధైర్యమహిమ [3]సుర లగ్గింపన్.

346 వ. అలిగి యర్జునుం డాశీవిషంబులుం బోని[1]విశిఖంబు లాఱు కర్ణుమే [2]నుచ్చిచన నేసినం గ్రోధభాసితుం డై యతండు బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించుటయు నప్పార్థుం డైంద్రాస్త్రంబు ప్రయోగించిన.

347 క. అమితబలం బగుబ్రహ్మా
స్త్రముచే నయ్యస్త్ర మపహృతం బగుటయుఁ జి
త్తమున విషాదము దనుకఁగఁ
గమలాతుఁడు గారవమున గాండివితోడన్.

348 వ. నీయస్త్రం బిప్పుడు కర్ణాస్త్రంబుచే [1]విధ్వస్తంబయ్యె నిట్లు గా నేల యనవుడుఁ గవ్వడి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నమ్మహానీయసాధనంబు [2]బాధితంబుసేసి రాధేయాంగంబు బాణజాలంబులం బొదివి నొప్పించిన నమ్మగం డమగండు గాండీవంబు [3]మౌర్వికోటిఁ బాసి పో నేసిన నాసవ్యసాచి మగుడ నమర్చి మార్గణంబులు నిగిడించిన రయంబున నాసూతపుత్రుఁ చూడ్కిక మ్మౌర్వి యూడుట దోఁప కుండె నవ్వీరుండు విచ్చవిశిఖంబులు వారించి యతని తనువునొంచిన వెండియుఁ బుండరీకాక్షుండు సహసాహసనందను నుద్దేశించి.

349 క. నిను [1]నొంచువాఁ డె కర్ణుం, డనితరసులభప్రకారమగుభుజవీర్యం
[2]బున [3]నసమానోజ్జ్వలఖే, లనమునఁ[4] దెగటార్పు శరవిలాస [5]నిరూఢా.

---

345 1. మగుడు – కొన్ని ప్రతులు. 2. శరంబు లుమున జొనిపెను – పెక్కు ప్రతులు; రయమున – ఇ.ఔ.ఘ.ట.ణ.వ. 3. సురలు నుతింపన్ – పెక్కు ప్రతులు.

346 1. శిలీముఖంబులు – ఊ.ణ.త. 2. గ్రుచ్చిపోవ – ఒ; నుచ్చిపోవ – కొన్ని ప్రతులు.

348 1. త నపహృతంబయ్యె – ఎ.గ.శ.ీ. 2. ప్రతిహతంబు – వీ.శ.ష. 3. గుణంబు – కొన్ని ప్రతులు.

349 1. నోర్చువాఁడె – ఘ.ణ.త.వ. 2. బనల సమానోజ్జ్వల, బనల ప్రభావోజ్జ్వ – అని పాఠములు. 3. లసమానోజ్జ్వల – ఐ.ఝ.శ. 4. బరిమార్పు – పెక్కు ప్రతులు. 5. ప్రౌఢిన్ – ణ; ప్రౌఢా – త.వ; నిరూఢిన్ – ఏ.న.స.

350 వ. అనునప్పుడు విషవిస్ఫురద్భుజంగభంగికం బైనబాణంబు రౌద్రమంత్ర [1]సహితంబు సేసి కర్ణుండు పార్థుప్రాణంబులు గొన నప్పళించి సంధింప మున్ను కొండొకక్రుంగినచక్రంబు [2]కుండ మునుంగం దిగఁబడిన నొడ్డగెడ వై యరదం బేటునకు నను వీక తక్కిన నుక్కటి యక్కర్ణుం డప్రతీకారంబు లగు రోషవి[3]షాదంబులఁ గన్నీ రొలుక [4]రథంబు డిగ్గి కవ్వడిదెసఁ గనుం గొనుచు నిట్లనియె.

351 సీ. అరదంబుచక్రంబు ధరఁ జాలఁ [1]గ్రుంగిన
[2]నెత్తెద నంతకు నేయ కుండు
మేను భూమిస్థుఁడ వీవు రథస్థుండ
వియ్యోడఁ దగ వగు నేయ కునికి
[3]విరిదలవానిని విరథుని నాయుధం
బిడిన[4]వానిని శూరు లేయ[5] రెందు
[6]మహితశూరుఁడ వనుమాత్రగా దుత్తమ
కులుఁడవు రణధర్మకోవిదుండ

ఆ విట్టి నీవు దగినయట్టిభంగిన యని
నేయ వలయు నిట్లు నెప్పు లెల్ల
బాడి యేర్పడంగఁ బలుకుట గాని గో
విందునకును నీకు వెఱచి కాదు.

352 వ. అనిన విని యచ్యుతుం డతని కి ట్లనియె.

353 క. ఏమీ తగవును ధర్మము, నీమనమున[1] నేఁడ పుట్టెనే గర్వము ను
ద్దామదురభిమానము నే,లామఱచితి కర్ణయాచలం బెటఁవోయెఁ.

---

350 1. మహితంబు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నిండ మునుంగం – ఆ.ఝ ; కుండు, గుండు – స. 3. కారంబున (ల) – కొన్ని ప్రతులు. 4. నత్తేరు – పెక్కు ప్రతులు.

351 1. గ్రుంగెను – కొన్ని ప్రతులు. 2. నెత్తెడు నంతకు – ఆ ఊ.ఝు.ట. 3. విడిదల వానిని – కొన్ని ప్రతులు. 4. యోధుని – కొన్ని ప్రతులు. 5. రండు – ఓ.త ద.వ. 6. మహిత – పెక్కు ప్రతులు ; మహిని – వా.శ.ష.

353 1. నేడు పుట్టెనే – పెక్కు ప్రతులు.

354 ఆ. పరమధర్మపరులు పాండుభూవల్లభ,సుతులు వారి నతుల శుభము [1]లొందు
ధర్మహీను లైనధార్తరాష్ట్రులకుఁ బా,టిల్లు నివ్విధమున నెల్లచేటు.

355 వ. దీనికి నీవు [1]కటకటంబడినం బోవునే యని పలికి వెండియు.

356 సీ. గొంతియు నందఱు గొడుకులు సుప్తులై
యుండంగ లక్కయిల్ మండఁ జేసి
కపటంపుజూదంబు [1]ఘటియించి ధర్మాత్ముఁ
డగుధర్మసుతుసిరి యపహరించి
యంతఁబోవక ద్రుపదాత్మజఁ దెచ్చిస
భాస్థలి నమ్మెయి భంగపఱచి
యమ్మహాత్ములఁ జంప నడవికి ఘోష యా
త్రావిధినెపమున దాడి వెట్టి

తే. పాలు నభిమన్యు నొక్కని బహురథికులఁ
బనిచి చంపించె మీసుయోధనుఁడు దలఁపఁ
గాని యిప్పాపముల కాదికర్త వీవ
యిన్ని యెడలను నీపాడి యెందుఁబోయె.

357 వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు గర్ణు[1]తో నాడు[2]మాటలఁ దోడ్తోడం బెరిఁగిన యద్ధ
నంజయుమనంబు రోషానలంబు రోమకూపంబులఁ బటుజ్వాలా[3]రూపం
బుల వెడలుట యతివిస్మయప్రదంబై యుండె నయ్యుగ్రమూర్తి సముదగ్ర
పరాక్రమంబునం గురియుపటుబాణాసారంబు వారించి యవ్వీరునంగం
బున నయ్యంగపతి నిశితాస్త్రంబులు నిగిడించుట మహాద్భుతం బయ్యెనత్తె

---

354 1. పొందు - కొన్ని ప్రతులు; పొదువ - ట.

355 1. సంకటబడినం – పెక్కు ప్రతులు.

356 1. కల్పించి – ఎ.గ.ణ; గడియించి - ఘ.

357 1. దూలనాడు – వ. 2. వాక్యంబుల – కొన్ని ప్రతులు. 3. రూపంబున – కొన్ని

అంగున నీడంబోక పెనంగునతం డతిరయంబున నన్నరు[4]నిం బదిదొడ్డ నారసంబుల నొప్పించిన నత్తేజోధనుం డాజ్యధారాచ్ఛటాసేకంబున నుద్రేకంబు నొందినహుతవహుండునుం బోలె మండి శత్రి[5]సంతాపనం బును మిత్రోల్లాసనంబును బ్రగుణమణిజాంబూనదమయంబును జనప్రస్తుత పాతంబును హస్తికధ్వ్యాత్మకంబును నగునతని కేతనంబును గనకపుంఖ పరిభాసితం బైనభల్లంబునఁ బడనేసినం గౌరవులు నిజయశోబలదర్ప ప్రియంబుల మొత్తంబులు వడుటగాఁ దలంచుచు హాహాకారంబులతో నారాధేయునిదెస [6]నిరాశు లై రట్లు పరిస్ఫీతకేతుపాతనం బాచరించిన దానం గనలి కర్ణుం డతినిశితకూరనారాచజాలంబులు గృష్ణార్జునుల మీఁదం గురిసి వెగడుసఱచి యరదంబుపిటీందికొమ్మునిందికి [7]మూఁపు సొనిపి లావున నెత్తిన రథచక్రంబు విడువక భూమి గులపర్వతకానన సముద్రసహితం బాఱుంగుళంబు లెగసె నట్లు [8]కర్ణుండు రథంబు నిలిపి మీఁదికిం జని యెప్పటిబాణంబు సంధింప వెండియుఁ జక్రంబు [9]క్రుంగినఁగ్రమ్మఱ రథంబు డిగ్గి యెత్త నమరె నయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుపనుపునం గ్రీడి దోడన.

358 **మ.** కులిశప్రస్ఫురణాపహా[1]సనవిభాగుచ్ఛంబులం గల్గి యాఁ
కలిమై వచ్చుకృతాంతవక్త్రి మన నుగ్రం బై మురారాతిరు
ద్రుల చక్రంబును శూలముం దెగడుచుం గ్రూరంపు టొప్పారు నం
జలికం బై నమహాస్త్రముం దొడివి [2]కర్ష ం బుబ్బునం జేయుచున్.

359 **క.** ఏను దపశ్చరణంబున, దానంబున గురుజనాభితర్పణమున ని
త్యానూనవ్రతశీలుఁడ, నేనియుఁ గర్ణుతలఁ డ్రెంచు నీశర మనియెన్.

360 **క.** అని తెగ నిండఁ [1]దిగిచి యే,సిన నయ్యస్త్రంబు రోదసీకుహరంబుం
దనమెఱుఁగుల నించుచు నిరు, మొనల జనుల గాఢమూర్ఛ[2]ముంచుచునిగిడెన్

ప్రతులు. 4. ని తోంబది–ఏ. 5. సంతాపంబును–అ.ట.ణ.త.వ. 6. విగతాశు లైరి – ఇ. 7. మూపు సొనిపి – శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. (అర్ధానుస్వారము లేని రూపము). 8. కర్ణుం డొడుకరచుచు – జ. 9. దిగంబడిన – ఇ.ట; డించిన – కొన్ని ప్రతులు.

358 1. సి సువిభాగుచ్ఛంబులం–వీ.స. సితవిభా–కొన్ని ప్రతులు. 2. యాకర్ష ంబునం(నుం)–ఊ.ఎ.ఓ.గ.ణ.త.

360 1. దివిసి – అ.ఐ.ఒ ళు. 2. మునుగగ నిగిడెఁ – ఈ.ఔ.వ.

—: అర్జునప్రయుక్తం బగుఘోరశరంబున కర్ణశిరంబు ద్రుంచుట :—

సం. 8—67—24

361 చ. నినదసముద్భటస్ఫురణ నింగి వగుల్పఁగ సర్వభూతకం
పన [1]మగు చమ్మొయిఁ నిగిడి పార్థివ[2]స త్తమ యేమి సెప్పుదుం
దునిమె శిరంబు ర క్తమునఁ దోఁగుఁచుఁ గర్ణునియట్ట వ్రజఘో
రనిహతిఁ గూలుగైరికధరాధరముం దలఁపిం[3]పఁ బట్టుగన్.

362 క. చరమగిరినుండి పడియెడు, తరణికరణి సూతపుత్రుతల వడఁ గాంతి
స్ఫురణోజ్జ్వలంబు నతిసుం,దరమును నగుకాయ మట్లు ధరణిం బడియెఁ.

363 తే. అధిప [1]యంతన గను విచ్చి యఖిలజనులు
గనుఁగొనంగ నయ్యుజ్జ్వలతనువు విడిచి
చని [2]సముద్దీప్త మైనతేజంబు వారి
జాప్తబింబంబు సొచ్చె నత్యద్భుతముగ.

364 వ. అట్టియెడ.

365 క. వినుము మహీసురుశాపము, మనుజేంద్రా సూతపుత్రుమరణాంతం బై
యునికినొ రథచక్రము మే,దినిఁ గ్రుంగుట లేక తొంటి తెఱఁగున నుండెన్.

366 తే. దారు[1]ణాస్త్రజాలాంశుల వైరిసైన్య
తాప మొనరించి యాసూతతనయతరణి
పార్థదుస్తరకాలవైభవము గడవ
ననువు లేమి నవ్విధమున నస్తమించె.

---

361 1. మొనరించుచుఁ — అ.ఆ.ఏ.ఐ.ఝు.ల. 2. కుంజర — ట. 3. చుచాడ్పునఁ, చునట్లుగఁ — అని పాఠములు.

363 1. యంతయు గంపించి — ఉ.న; యంతట గనువిచ్చి, యత్తరి గనువిచ్చి — అని పాఠములు. 2. యె సముదీప్తయైన — ఆ.ఝు; యు సము దీప్త — ఎ.గ.

366 1. ణపర్వదరాంశుల — ఆ.ఐ.ఝు.ల.

367 క. సూతనూజుఁడు వడినం, బీతిం బాఁచాలు రార్వఁ బెల్లుగఁ దూర్య
వ్రాతంబు సెలఁగ సమ్మో,దాతిశయము వొందెఁ బాండవానీకంబుల్.

368 క. నిడుఁ[1]గేలుఁ బలుతొడలు,న్వెడఁదయురము నై రణావనిం గర్ణునొడల్
పడి యున్నఁ గని విషాదం, బడరి తొలఁగుమాడ్కిఁ గ్రుంకె నర్కుం డంతన్

369 తే. నిర్గతపాణి రాధేయు నిజకరములఁ
గరుణ పెంపున [1]నంటుట కారణముగఁ
జావనస్నాన మొనరింపఁ బోవు[2]నట్లు
లపరజలనిధిలోనికి నరిగె నినుఁడు.

370 వ. అప్పుడు.

371 తే. కామఁ జాసిన కమలంబుకరణిఁ బొలుచు
కర్ణుతల [1]యిలఁ బడియు నుదీర్ణకాంతి
నొప్పునట్టయుఁ జూచి శల్యుండు సిడము
[2]దెస్సి మో డైనయరదంబు ద్రిప్పె నధిప.

372 క. బలితపువెస నాబోతుం, బులిగొనినం బసులు వాఱుపోలికిఁ గ్రోధో
జ్జ్వలుఁ డగుపార్థుఁడు గర్ణునిఁ, బొలియించిన నీదుసైన్యములు వెఱఁ బఱచెన్

373 తే. దీనవృత్తి శల్యుండు నీసేనజనులు, నట్లుపాంచాలు రుబ్బున నార్వ సిగ్గు
వడక పాండవమధ్యముసిడము మరలి, మగలిచూచుచుఁ బాటిరి మనుజనాథ.

374 ఉ. గాండివముక్తబాణమునఁ గర్ణుఁడు గూలుటయుం [1]గడంగి శ
ల్యుం డరదంబు దోలుటయు నొక్కమొగిన్ భవదీయసేన లోం
డొండ కలంగి పాఱుటయు నుల్లసితుం డయి చూచివాయుపు
త్రుండు మహా[2]విరావమున రోదసి పిక్కటిలంగ వార్చినన్.

---

368 1. జేతులు - ఆ.ఐ.ఝు.ల.శ.ష.

369 1. నంటిన కారణమున - కొన్ని ప్రతులు. 2. కరణినపర – ఐ.ట.త.వ.

371 1. యునుబడియు – ఎ.గ.జ.త.వ ; నేలబడియును దీర్ఘ-ట.వ ; పడియును సము దీర్ణ –ప. 2. ద్రెళ్ళమోడ్డైన–ఎ.ఏ.క.వ ; దీసిమోడ్డైన – ఆ.ఈ.ఝు. (కర్ణుని రథ మునిసడమును అర్జునుడు కూల్చినేకాని శల్యుడు తానై తీసినట్లు లేదు.)

374 1. కడంగి - ద ; చలింకి – పెక్కు ప్రతులు. 2. నినాదమున - ఏ.ట.

375 క. ఆ నినదంబునఁ బాండవ, సైనికహృదయములు సౌఖ్యసంపద [1]నొందెన్
మానవనాథ భవత్సుత, మానసములు శోకఘూర్ణమానము లయ్యెన్.

376 వ. ఇవ్విధంబున కేతనరహితంబై మోడువడియున్న యరదంబు దోలికొని యరిగి యమ్మద్రపతి బాష్పాకులలోచనుండును దీనాననుండును [1]నుదీర్ణతర నిశ్వాసుండునునై యున్న కారవేశ్వరుం బేరఁజని యతనితో ని ట్లనియె.

377 చ. నరవర యెందుఁ జూడమె రణంబులు కర్ణుఁడు నర్జునుండు సం
గర మొనరింతురే యిటులు [1]ర్కార్యనిరూఢికి దివ్య లొంది ర
చ్చెరు వది యట్టు లుండె విను చెప్పెద నెఁతయు భీతిఁ బొంది రా
హరియు నరుండుఁ గర్ణ[2]వడి కంత విధాతృఁడు దప్పె వానికిన్.

378 వ. అని యెండియు.

379 మ. ధరణీచక్రము నీవ యేలుటకు నుత్సాహంబు వాటించి పో
రి ప్రాణంబులు డాఁపమిం బడిరి వీరిం జూడు మంచుం దురం
గరథేభంబులు చుట్టుఁ గూలి వికటాకారంబు లై యుండ నొ
ప్పి రణోర్విం బడి యున్న భూపతులఁ జూపెం జూపి యారాజుతోన్.

380 వ. మటియు నమ్మద్రపతి యింద్ర యమ వరుణ కుబేరులఁ బోల్పందగిన [1]యింత లింతలు మేటిమగలు మనకార్యంబునకై శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి ధైర్యంబు వొగడొందం బెనంగుట విఫలంబగుట విధికృతంబు దీనికి వగవం బనిలే దని చెప్పి [2]ధనుఃఖండంబుల నాయుధశకలంబులఁ గేత నాతపత్రీచామరగజఘంటాతురంగకింకిణుల తునియలం గంకణకేయూర హారమకుటంబులతుఱ్ఱ నభిరామభీషణంబగు రణాంగణంబు సూపి నీకయి పెనంగి సమసినసైన్యంబు నాలోకింపు మనునప్పు డసురాంతకపార్థులు

---

375 1. పొదలెఁ – జ.

376 1. దీర్ఘతరనిశ్వాసుండును – పెక్కు ప్రతులు.

377 1. కార్యనిరూఢికి – ఈ.ద.వ. 2. వడినంత విధాతృడు – పెక్కు ప్రతులు.

380 1. యంతలంతలు దొరలు – కొన్ని ప్రతులు. 2. దనుఃఖండంబుల, గాత్రఖండంబుల –

పాంచజన్య దేవదత్తంబులు పూరించిన నింగి వగుల్చు నమ్మ[3]హారవంబున గుండియ లవిసి కురుబలంబు లత్యంత వికలంబు[4] లయి వినిపాతిత రావణ నందనుఁ డగుసుమిత్రానందను సింహనాదంబున భయంబంది పఱచు దానవ సేనలచందంబున నీకొడు కున్న నెలవు విడిచి [5]వలియంబాటిన వెలవెలం బాఱు నక్కురుపతితో నాశల్యుండు సంధ్యాసమయం బయ్యె నేఁటికిఁ గయ్యంబు [6]సాలింపుము [7]వేగుటయుఁ జేయవలయుకర్జంబు సూచికొంద మనియె నట్టియెడఁ గృపాశ్వత్థామ కృతవర్మ శకుని సుశర్మపరిభృతు లగు దొరలు పాండవజయంబునకు ధైన్యంబునొందినయాననంబులతో నిశ్వాసం బులు నిగుడ నక్కురుపతిఁ జేరం జనుదెంచిన నతండు మూఁకల మరల్పరామియు దొరల యుత్సాహవైకల్యంబును శల్యమాటల తెఱంగు నూహించి మరలి కర్ణుం బేర్కొని విలాపంబు సేయుచు హాకర్ణ హాకర్ణ యను నెలుంగులతో బలంబులఁ దివియ నియమించిన దివిసి కారవులు దోడం జను దేర నిజశిబిరంబునకుం బోయె నప్పోవుట పాపజూదంబున నోడి పాండునృప కుమారులు హస్తినాపురంబు వెడలి యడవికిం బోవునప్పటిభంగి యై యుండె నయ్యవసరంబున.

381 చ. తనువులఁ గర్ణబాణము లుదాత్తగతిం జెలువొందఁ గౌరవుల్
కనుకనిఁ బాఱ శౌరియును గవ్వడియున్ వెలుఁగొంది రొక్కెడ
న్వినుత మరీచు[1] లై[2]పొడిచి నిర్భరసంతమసంబు నల్గడం
జన నభిరామమూర్తు లగు[3]చంద్రుని సూర్యునిఁ బోల్పఁ బట్టుగన్.

382 వ. ఇట్లొప్పి యమ్మెఱుంగుటమ్ములు పెటికి వైచి యొండొరులయాననంబు లాలోకించి రాత్రి[1]ముఖం బయ్యె విరోధుల వెనుకొనుటకు సమయంబు గాదని సంభాషణంబులు సేసి తమసేనలం [2]దివియ నియమించి.

అనియు పాఠములు. 3. హారావంబున — కొన్ని ప్రతులు. 4. లయిరావణ నంద నాంతకుడగు - కొన్ని ప్రతులు. 5. విరియంబారిరి — ఘు ; కలయంబారిరి - ణ.త.వ. 6. సాలింతము — కొన్ని పఠితులు. 7. వేగుటయు — పెక్కు ప్రతులలో లేదు; ఇట మీద వలయు కర్జంబు రేపు — ట.

381 1. లేపడరి - ఈ.జ.ప. 2. పొలిచి - వ ; పొడమి — ఊ. 3. చంద్రుడు సూర్యుడు- పెక్కు ప్రతులు.

382 1. ఁమయం బయ్యె — అ.ఆ.ఐ.ఒ.ఝు. 2. దివియించి — కొన్ని ప్రతులు.

383 తే. బలునిఁ దెగటార్చి మరలు గోపతియు హరియుఁ
బోలెఁ గర్ణుని సమయించి లీల మెఱయ
మరలి రత్యంతమోదసంభరితు లగుచుఁ
గవ్వడియుఁ గృష్ణుఁడును బంధుగణము లలర.

384 వ. అప్పుడు దివ్య లన్నరనారాయణుల ననేకప్రకారంబులం బ్రశంసించుచు నిజనివాసంబులకుం జనిరి పాండవసేనాజనంబులు సంతసంబునం దేలుచు ధనంజయుం [1]జెలంగి పొగడుచుం బోయి రివ్విధంబున జయంబునం బొంపిరివోవుచుఁ బాండవులు విడిదల కరిగి ధర్మనందనునగరిమొగసాలఁ జొచ్చి రట్టియెడ.

385 క. నెన్నుదఁ జాంచాలురుమును, మున్నాన్నృపు కడకు నేఁగి ముదితాత్ముం డై
యున్నయతనిఁ గని దీవన,ల న్నతులను సమ్మదానులాపములఁ దగన్.

386 వ. గారవించిరి వివ్వచ్చుండు వేగంబ యరదంబు డిగ్గిచని యజ్జనపతిచరణంబు లకుఁ బ్రణతుం డైన నతం డెత్తి యాలింగనంబును [1]మూర్ధఘ్రాణంబును జేసె భీమ నకులసహదేవు లన్నరదేవోత్తమునకుఁ బ్రణమిల్లి పార్థుం గౌఁగిలించి కృష్ణసాత్యకు లప్పాండవాగ్రజునకు సవినయప్రణామంబు లాచరించిన నమ్మహీవరుం డత్యాదరంబున నభినందించె నప్పుడు కృష్ణుం డతనికిట్లనియె.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతో సరససల్లాపంబు చేయుట :-

సం. 8–69–16

387 క. భువనము లన్నియు నొక్కటఁ
గవిసియుఁ గర్ణుఁ బరిమార్పఁగానోవునె భూ
ధవ భవదీయ క్రోధా
గ్నివిహతుఁడై [1]క్రాఁగెఁ గాక నిక్కం బరయన్.

---

384 1. జెలరేగి పొగడుచు – కొన్ని ప్రతులు.

386 1. మూర్ధ్నిఘ్రాణము – పెక్కుప్రతులు.

387 1. త్రుంగె - ఎ.గ.వ.

388 ఆ. రథికవర్యుఁడైన రాధేయుపొలిసిన, [1]యపుడ యెల్లఁ బొలిసె ననిత లంపు
కౌరవులకడంగె వైరంబు నీ కింక, నెదురులేదు [2]ప్రీతిఁ బొదలు మధిప.

389 చ. అన విని యమ్మురాంతకున కానృపుఁ డిట్లను నీవు చక్కఁ జూ
చిన సులభంబు శోభనము శ్రీధర నీదగుకూర్మి కేను భా
జన [1]మఁటె నాకు దుష్కరమె శత్రుజయంబు భవత్ప్రసాదజీ
[2]వనులము మాకు సంపద[3]లు వచ్చు నవశ్యము నింత నమ్ముదున్.

390 ఆ. అఖిలరక్షకుండ వగు[1]నీకు భక్తుల, మైనమమ్మఁ గాచు టరుదె తలఁప
భయము నెవ్వగయును [2]బాసి నాకంటికి, నిదుర వచ్చు నేఁడు నీరజాక్ష

391 వ. అనవుడు నచ్యుతుండు.

392 చ. మనమునఁగూర్తు [1]గాన తగుమాటల నాకుఁ బ్రియం బొనర్చు టొ
ప్పును విను మీజయంబునకు భూవర యేను నిమిత్తమాత్ర మీ
యనుజులు నీమఱఁదులు మహోద్భుతవిక్రమశీలు రిట్టి ని
న్ను నొకఁడు పోర మార్కొనఁగ నూల్కొని రూపఱు కుండ నేర్చునే.

393 వ. ఆని యిట్లు మధురసల్లాపసౌఖ్యంబు నొంది ధర్మనందనుండు పొలికలను
సూచు వేడుక దనకుం బుట్టినఁ గృష్ణునితోడం జెప్పి యతం డనుమతిసేయం
గాలవాలంబులు దంతవర్ణంబులు నగురథ్యంబులఁ దనరథంబునఁ బూన్పించి
యారోహణంబు సేసి కరదీపికాసహస్రంబులు వెలుంగ సమస్తబంధుమిత్ర
[1]సోదరపరివృతుం డై యరుగునప్పుడు కృష్ణు నాలోకించి.

---

388 1. యప్పుడరయ పొలిసిరని — కొన్ని ప్రతులు; యపుడ యంత బొలిసి రని—ఎ.గ.జ. యపుడ యంత పొలిసె నని — ష. 2. పృథివియేలు మధిప — అ.ఆ.ఏ.ఐ.ఝు.ల.

389 1. మగుటెంత దుష్కరమె — వ. 2. వనమున — కొన్ని ప్రతులు. 3. లవశ్యము వచ్చు నటంచు నమ్ముదుఁ — న.శ.

390 1. నీవు - ఎ.ఏ.గ.వ.శ.ష. 2. బాసె — కొన్ని ప్రతులు.

392 1. గానఁదగ - వీ.ష. (కాన. ప్రుతాంతముగా గ్రహించిరి); గాకతగు — ద.వ.శ.

393 1. పరిజన - కొన్ని ప్రతులు.

394 ఆ. సకలధరణివలయసామ్రాజ్య[1]మునకు నేఁ, డేను భర్త నై తి నెల్లఁ బెంపు
గలిగి నీదు కరుణఁ గడిఁదిమగం డగు, పగతుఁ డశ్రమమునఁ [2]దెగుటఁ జేసి.

395 క. అని కీర్తించుచు నరుఁ గనుఁ, గొనియగ్గించుచు ముదంబు గూరినమదితోఁ
జని కర్ణుని[1]శిరమును ద, త్తనయులగాత్రములుఁ జూచె ధరణీనాథా.

396 వ. చూచి తన్నప్పుడు గ్గిమ్మఱి [1]జన్మించినవానిఁ గాఁ దలంచి యాపదలకుం
బాసి సంపదలకు భాజనం[2]బ నై తినని [3]యూఱడిల్లి యుల్లాసంబున మరలె
నిట్లు కర్ణసాగరంబు గడవ నీఁది పాండునందనులు పరమానందంబు నొంది
రని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుం జెప్పెనని జనమేజయునకు వైశం
పాయనుం డిట్లనియె.

397 చ. [1]అనలుఁడు భాస్కరుండును సుధాంశుఁడు నధ్వరసంప్రవర్తకుల్
వినుము నరేంద్ర యీక్రతువు విష్ణుమయం బిది నిర్వహించి ర
ర్జునుఁడును గర్ణుఁడున్ సమరరూపమునం దగ నీప్రబంధ మిం
పొనరఁ బఠించినన్ వినిన నొందు నరుం జిరసౌఖ్యసంపదల్.

398 వ. అనుటయు.

399 చ. ప్రకటమ[1]హార్దసౌరభపరాశరనందనవాక్యమంజరీ
పరికరసమర్చితా పరమపావననామ జగత్త్రయీవిధా
యక పరిరక్షక పరితిసమాహ్వాహికారకచిత్తవృత్తిభా
వక భవబంధమోచన దివాకరచంద్రకృశానులోచనా.

---

394 1. పదమున కేను - ట. 2. పడుటఁ జేసి – ఎ.జ.ద.

395 1. శరీరముదత్తన – కొన్ని ప్రతులు.

396 1. జనియించిన వానిగా-కొన్ని ప్రతులు. 2. బైతినని-కొన్ని ప్రతులు. 3. తలంచి-న.

397 1. ఈ పద్యమునకు మూలమైన శ్లోకము నందు పాఠభేధముకలదు. (అ) "మఖోహి విష్ణుర్భగవాఁ సనాతనః — వదంతి తచ్ఛాగఖ్యనిలేందు భానవః — చిత్రశాలాప్రతి-కర్ణ – 96 - 60. (ఆ) మఖోహి విష్ణుర్భగవాఁ సనాతనో వహంతి యం చాప్యని లేందు భానవః — కుంభకోణపర్తి – కర్ణ – 101-60. అనిలుడు – ఉ.ణ.త.వ. ఈ ఫలశ్రుతి శ్లోకములు భండార్కరు ప్రతియందు ప్రధాన పాఠమున లేవు. పాదసూచికలో నీయబడినవి.

399 1. హార్ది – కొన్ని ప్రతులు.

400 క. వినతదురితనిరసనశుభ, జనన[1]కలా[2]కల్యచరణసంభావన పా
వనతటినీమాల్య సమ, స్తనిగమసంవేద్య పరమసంయమి వ్యాస.

401 మాలిని. కరణఫలపరిత్యాగవ్రతో[1]దాత్తచేతః
పరిణతసుఖ[2]పీఠభ్రాజమానా నతాంహో
నిరసన చర[3]ణాబ్జోన్నిద్రితారాజమానా
నిరవధిపరిణాహా నిర్భరానందదేహా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధాగాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునం
గర్ణపర్వంబునందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము.

---

400 1. సకలకల్పచరణ – వ. 2. కల్ప – కొన్ని ప్రతులు.

401 1. పాంత – ఎ.గ ; పాత్త – వ.శ.ష. 2. తావిభ్రాజ – ఐ.ఒ.క.ఖ.ఝు.ద,పి.శ.ష ;
తాదిభ్రాజ – ల. 3. ణాబ్జానిద్రితా – అ.ఆ.శ.ష.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

శల్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

→∩←

1 క. శ్రీ గిరిజా[1]సమవాయము
హా[2]గురుతర[3]శుభగ సంప[4]దాలంబసదా
యోగిజన [5]ప్రేమ[6]సమీ
హా[7]గర్భితదివ్యచిత్త హరిహరనాథా.

2 క. దేవా జనమేజయధా
త్రీ[1]వల్లభుఁ డుత్సుక[2]త్వరేభా[3]సౌమ్య
శ్రీవిలసితుఁ డై యిట్లనుఁ
దా వై శంపాయనున కు[4]దాత్తవినీతిన్.

3 క. దురమున [1]నమ్మొయిఁ గర్ణుఁడు
పరిమార్పంబడిన నల్పపరిజనుఁ డై య
క్కురుపతి [2]యజయ్యు లగున
య్యరులయెడం బిదప [3]నెట్టు లయ్యె మునీంద్రా.

---

1 1. సమపాయ, సదుపాయ – అని పాఠములు. 2. గురుతాశుభ – పెక్కు ప్రతులు. 3. నిత్యపదా – ట; నుషవసం – ఆ.త. 4. దాలంబ్య - శ. 5. ధ్యేయ – ట.వ. 6. సమోహా - ఘ. 7. గర్విత - బ.వ.

2 1. వరణుండు - చ. 2. త్వరితా – గ. 3. సామ్యా, రమ్య, విభవ, సమ్యా - అని పాఠములు. 4. దాత్తప్రీతిన్ – ఆ.ఈ.ఊ.త.బ.వ; దాత్తవిభూతిన్ – ఖ.

3 1. నిమ్మొయి – కొన్ని ప్రతులు. 2. కజయ్యు – అ. 3. నెట్టిద, నెట్టిడ - నెట్టివా డయ్యెదగన్ – అని పాఠములు.

4 తే. [1]ఏను మును విన్న యక్కారవేంద్రిపాండు
విభుతనూజులచరితంబు వేడ్కఁ [2]బెంచెఁ
జెవులతియ్యంబు దళుకొత్తఁ జెప్పు మనఘ
వారి దైన యనంతర[3]వర్తనంబు.

5 వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డమ్మహీనాయకున కిట్లనియె నట్లు కర్ణుండు
దెగిన దుర్యోధనుండు హతావశిష్టవసుధావరులు పరివేష్టింపం గొంచెపు
మూఁకలతోడ విడిదలకుం జని సుహృజ్జనంబులు దేర్పఁ విషాదం[1]బుడిచి
[2]సముత్సాహదోహలి యై శల్యునిం [3]దనకు సేనాపతిఁ గావించి వేగు
టయు [4]బలుపు బొలుపును వెలయఁ [5]బొలికలనికి నడచెఁ బాండవేయు
లును [6]బలంబుతోడం బన్ని యేతెంచిన [7]నయ్యురువాఁగునకు సురాసుర
సమరంబునుం బోనిసంగ్రామం బయ్యె [8]నంతమధ్యాహ్నంబున నమ్మది
పతి యుధిష్ఠిరుపరాక్రమంబునం దెగియెఁ బదంపడి తన[9]భటులుం జెలులుఁ
జుట్టంబులును సమసిన నుక్కుదక్కి యుక్కురువిభుం డనిపని సాలించి
[10]వెఱం బొందెడుడెందంబుతో నొక్కరుండును దొలంగం బాఱి యొక్క
మడువు సొచ్చి [11]దాఁగి యుండె [12]నట గెలుపునుబ్బునం బొంపిరివోవు
పాండవేయు లతం డందునికి యెటింగి యయ్యెడకు నరిగి [13]నలిరేఁగి
చుట్టుముట్టి పిలిచిన వెడలి వడముడి[14]తోడిపెనంకువం బెద్దయుంబొద్దు
పెనంగి యాభూనాథుండును బ్రొద్దు సాల వాలినప్పుడు భీముగదా
ఘాతంబునఁ దొడలు విటిగి పడియె నంత నిశాసమయంబున నశ్వత్థామ

---

4 1. ఏము – వ. 2. బెనిచె – పెక్కు ప్రతులు ; గదుర, జేసె, జేసి – అని పాఠములు.
3. వర్తనములు – ఘ.

5 1. బుడిగి-వా ; బువిడిచి పెక్కు ప్రతులు. 2. సముత్సాహ-వ ; సమరసముత్సాహ-ఏ.
3. తనకు – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. బలువును బొలుపును – కొన్ని ప్రతులు.
5. బొరి – ఈ.ఉ ఏ.ఐ. 6. బలంబుతోడం – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 7. నయ్యురు
వాగునకు – కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; నమరాసుర – కొన్ని ప్రతులు. 8. నంత –
కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 9. బంట్లు – ఈ.గ.త.వ ; బంధులు – ఉ.ఎ.ట ; తన భటు
లుం – కొన్ని ప్రతులు. 10. వెరగు బొందు – ఖ. 11. డాగి - ఆ.ట. 12. నట –
పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 13. నలిరేగి - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 14. తో పెనంకువం -

కృపకృత[15]వర్మలు దనకుం [16]దోడుగా ధర్మనందనస్కంధావారంబుఁ [17]బొదివి పాంచాల[18]పరిభద్రక మాత్స్యప్రభృతిశేష[19]సైన్యంబుల [20]సమయించె మఱునాఁడు సంజయుండు కురుక్షేత్రంబుననుండి పూర్వాహ్ణంబునఁ గరినగరంబున కరుగుదెంచి.

6 చ. పొరిఁబొరి మోము బాష్పజలపూరము [1]గ్రమ్మఁగ నూర్ధ్వబాహుఁ డై
చరణయుగంబు దొట్రువడ [2]సంభృతశోకత రాజవీథి నె
వ్వరిఁ గని యైన హామహిత[3]వైభవ హోధృతరాష్ట్రిపుత్ర హా
కరిపురనాథ యం చెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచున్.

7 క. జననయనచకోరానం
దనుఁ [1]డగున్నృపచంద్రుఁ డనుచితం బయినవిధం
బున నస్తమించె నంచుం
[2]దనుడోలన[3]భరితభూరిదైన్యం డగుచున్.

8 వ. చని ధృత[1]రాష్ట్రిమందిరంబుఁ బ్రవేశించి లోపలికొలువున గాంధారి[2]యుం గోడంద్రును విదురుఁడును [3]మఱియును దగుచుట్టంబులునుం [4]బరివేష్టింపఁ గర్ణులేమికిఁ [5]బ్రేమముడించుపలుకులు సెల్ల నుల్లంబు దురపిల్ల నున్న యన్నరనాథుం గని డగ్గుత్తిక [6]వెట్టుచుఁ దనపేరు సెప్పికొని చేరి [7]పాదపరిణామం బాచరించి యేడ్చు[8]బెరయు నెలుంగుతో నిట్లనియె.

ఇ.జ.ట ; తోడి బె(పె)నుకువ – ఎ.ట.క.గ. 15. వర్మలు – కొన్ని ప్రతులు. 16. దోడుగా – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 17. నడు రేయి సొచ్చి పొదివి – అ.ఏ. 18. ప్రికటప్రి – ఇ ; ప్రికరప్రి – కొన్ని ప్రతులు. 19. సముదయంబు – ఆ. 20. సమయించిరి – పెక్కు ప్రతులు.

6 1. గప్పంగ – ఊ.ఎ. 2. సంవృత – చ. 3. వల్లభ – త.

7 1. డాన్నృప – చ. 2. దనలోనన – పెక్కు ప్రతులు. 3. భూరిభరిత – ఉ.ఐ.గ.చ.

8 1. రాష్ట్రుని మందిరం – ఇ.ఐ.గ. 2. ప్రిముఖ దేవీజనంబును, కోడండు్రను – ఏ. 3. మరియుం దగిన – ఆ వ. 4. గొలిచి యుండగ – అ ; గొలిచి యుండ – ఏ. 5. బ్రేముడించుచు నప్పలుకులు – ఎ. 6. వడుచుం – పెక్కుప్రితులు. 7. యతని పాదంబులపయిం బడి యేడ్చుచు – ఏ. 8. బెరయ నిట్ల – పెక్కు ప్రితులు ; నెలుంగు డగ్గుత్తిక నిట్ల – ఏ; నెలుంగు గద్గదిక పడ నిట్ల – అ.

9 సీ. జననాథ శల్యుండు సమసె సౌబలుఁడు గీ
టడఁగె నులూకుండు మడిసె సకల
సంశప్తకులు గడచనిరి కాంభోజ [1]శ
తానీకములు దెగటాఁ బ్రె యవన
[2]పార్వతీయమ్లేచ్ఛబలములు ద్రుంగె నల్
దిక్కుల మన్నీ[3]లుఁ దక్కుగలుగు
నరనాయకులును జచ్చిరి [4]కుమారులు గల
యందఱుఁ దెగిరి కర్ణాత్మజులును
తే. బొలిసి [5]రయ్య వృకోదరుపలుకు దప్ప
కుండఁ [6]దద్గదాదండపరిచండనిహతి
రెండుదొడలును విటిగి ధరిత్రిఁ [7]బెలుచఁ
గూలి రూపటి [8]రారాజు ధూళిబుంగె.

10 వ. మటియు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియు నుత్తమౌజుండును యుధామ
న్యుండును లోనుగాఁ [1]గలపాంచాలురును జేదిమాత్స్యప్రభద్రకప్రభృతి
బలంబులు లోనుగా [2]నవశిష్టజనంబులును నీమనుమ లైనపరితివింధ్యాది
ద్రౌపదేయులును సకలరథసామజఘోటకసుభటసమేతంబుగా మృతిఁ బొంది
రిట్లు కౌరవశిబిరంబును బాండవస్కంధావారంబును విధివశంబున [3]వనితావ
శేషంబు లయ్యె నిందుఁ గృప[4]కృతవర్మ్మలు నశ్వత్థామయుఁగా మువ్వు
రును నందుఁ బాండవు లేవురును గృష్ణ[5]సాత్యకులుగా నేడ్వురును భవ
త్సుతుండయిన యుయుత్సుండును శేషించి [6]రివ్విధంబునఁ [7]బదునొకండు
నేడఁ గౌహిణులు నఖిలక్షోణికి దుర్యోధను నధిపుఁ [8]గావింపనుం జంపనుం

---

9 1. శతానీకులునుం - ఇ. 2. పార్వతేయులు — చ.ట ; పారశీయ - శ. 3. లు నుక్కు - శ.ష. 4. కుమాళ్లు, గుమాళులు, గుమారులు - అని పాఠములు. 5. రంత — ఆ.త. 6. ననిలోనదద్గదాచండ — అ. 7. యందు - ఏ. 8. కురురాజు — ఖ.

10 1. గలుగు - ఎ. 2. గలయవశిష్ట - కొన్ని ప్రతులు. 3. నిరవశేషంబు - పెక్కు ప్రతులు. 4. కృతవర్మాశ్వత్థామయు - పెక్కు ప్రతులు ; కృతవర్మాశ్వత్థాములు - కొన్ని ప్రతులు. 5. సాత్యకులునుంగా - పెక్కు ప్రతులు. 6. వినుమివ్విధంబు - కొన్ని పఠితులు. 7. పదనకొండు — పెక్కు ప్రతులు. 8. గావింపంజంప — ఆ,ఐ,

[9]బూను కాలం బగుటయు నాలంబున నిశ్శేషత్వంబు [10]నొందె నని చెప్పుటయు నమ్మహీపతి మూర్ఛిల్లె విదురుండును వివశుం డై యొఱగె గాంధారి[11]యుఁ గోడంబ్రడును జె య్వోది పుడమిం బడిరి తక్కటిచుట్టంబులు [12]మొగంబులు మొగుడం జిత్రరూపంబు చందం బై రి సంజయప్రయత్నంబున నందఱుం [13]గ్రమంబునం దేఱి రప్పుడు మేను వడంక నమ్మానవనాథుండు నలుదిక్కులకు మొగంబు దిప్పి విదురు నుద్దేశించి పుత్రహీనుండ ననాథుండ నగుట యెఱింగితిఁ దమ్ముండ యిటమీఁద నీవ నాకు గతి యగుమనుచు మగుడ నిగుడుమూర్ఛాతిశయంబునం బరవశుం డయిన నతండును [14]నారీజనంబును [15]శీ తా ం బు సేచనంబుల[16]ను లలితవ్యజనవీజనంబులను [17]గొండొక సేపునకు సేదదేర్చినం గూర్చుండి యక్కురువిభుండు గుంభనిషిప్తభుజంగంబుచందంబున నిశ్వాసంబు [18]నిగుడ్చుచు నూర కున్నఁ గనుంగొని [19]యక్కాంతాసముదయంబును సంజయుండును రోదనంబు సేసిరి పదంపడి యవ్విచిత్రవీర్య[20]నందనుండు.

11 ఆ. అనఘు వశము గాదు [1]మనసు గొడంబ్రడమి
వదినెఁ జుట్టములను సదనములకుఁ
బుచ్చు మనియెఁ బలుకు [2]లచ్చుపా టడఁచు గ
ద్గదిక దైన్యమెసఁగ విదురుతోడ.

12 క. [1]అనుటయు నాతం డందఱి
కును [2]మెలపునఁ జెప్ప వగలఁ గుందుచు నల్ల
ల్లన [3]తమనిలయంబులకును
జనిరి మఱియు నేడ్చుచుండె సంజయుఁ [4]డలఁతన్.

---

9. బూని – పెక్కు ప్రతులు. 10. నొందిరని, బొందిరని, వొందిరని – అనిపాఠములు. ప్రముఖ దేవీనివహంబులును, గోడంబ్రడునుచెయ్వోది – ఆ.ప. 12 మనంబులు – పెక్కు ప్రతులు. 13. గ్రమంబున – కొన్ని ప్రతులలో లేదు 14. నారీజనంబును – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 15. శీతల జల–వి.శ.ష. 16. నుల్లసిత–త.వ. 17. పెద్ద సేపు – ఆ.ఇ. కొన్ని ప్రతులు. 18. నిగుడించుచు – కొన్ని ప్రతులు. 19. యక్కాంతలును సంజయుండును – పెక్కు ప్రతులు. 20. తనయుండు – చ.

11 1. మనము – పెక్కు ప్రతులు. 2. నచ్చు – పెక్కు ప్రతులు.

12 1. అనిన విని యూతడం – వ పెక్కు ప్రతులు. 2. మెలుపున, మెలువున – అని పాఠములు. 3. తమతమ నిలయములకు – కొన్ని ప్రతులు. 4. డదలన్, దంతన్ – అని పాఠములు.

13 వ. అమ్మేదినీశ్వరుం డేది గతి యని దుఃఖాతిశయంబునఁ జేతులు విదిర్చి యా
[1]సూతనందనుదిక్కు మొగం బయి.

14 క. చావరు నొవ్వరు పాండవు
లేవురు నని నీవు చెప్ప నిప్పలుకులు దుఃఖా
వేశకరము లై చే
తోవృత్తి దహింపఁ జొచ్చె దుర్భరభంగిన్.

15 క. తనయు లని నందఱుం బడి
రనఁగా విని పెక్కు[1]పటీయ లై పోవక యి
ట్లునికి యరయ వజ్రిమయం
బని [2]తలఁపఁగఁ దగుమదీయ మగుహృదయంబున్.

16 ఉ. కన్నులు [1]చీకు లై సుతనికాయము [2]బాలవిహారలీలలుం
జెన్న గుప్రాయ మొంది విలసిల్లుతెఱంగును జూడఁ గాన కి
ట్లున్నను బంధుకోటి సమయోచిత[3]లాలనఁ బల్కుపల్కులన్
విన్నవి వీను లిప్డు గొఱవిం [4]దముఁ జూఁడినయట్ల పొక్కెడిఁ.

17 వ. అని దుర్యోధను నుద్దేశించి.

18 సీ. ఇట రమ్మ నన్నఁ గౌఁగిటఁ జేర్పు కొడుక మీ
యమ్మనూరార్పరావయ్య వృద్ధు
లగుమమ్మ విడుచుట [1]దగునె యేగతిఁ బోవు
వారము [2]సెప్పుము కారవేంద్ర
యంధత్వవికలుల నరయక యి ట్లుపే
క్షించితి [3]నామీఁదఁ గృపయుఁ బ్రియము

---

13 1. సూతు – వా. కొన్ని ప్రతులు ; సూత – కొన్ని ప్రతులు.

15 1. వ్రయ్యలై పోవ – ఇ. 2. తలపుదు – ల; తలపందగు – వ. కొన్ని ప్రతులు.

16 1. చికుచీకులయి – శర. 2. బాల్య – ఐ. 3. వేళల – ఉ.వ. 4. గొని – ఐ.గ.ట.వ ; వెస – వీ.శ.ష.

18 1. తగవె – ఇ.చ. 2. చెప్పుమా – ల. కొన్ని ప్రతులు. 3. నామిది – పెక్కు ప్రతులు.

నెక్కడ వోయె భూమీశులు గొలువంగ
నుండు [4]దీ వ ట్లొంటి నున్న వాఁడ

తే. వధికబలదుర్ని వారుండ వై ననీకుఁ
బాండుపుత్రులచేత నప్పాటఁ జావు
వచ్చె నిచ్చలు భ క్తిమై వచ్చి [5]కొలిచి
[6]గారవింప నిం కెవ్వరు గలరు నాకు.

19 వ. కయ్యంపుమాట పుట్టినయప్పుడు నీవు నాతోడ

20 శా. చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గల్గ నా
కీపాండుక్షితిపాల[1]పుత్రు లెదు రిం దెవ్వాఁడు [2]దృప్యద్భుజా
[3]వ్యాపారుం డనిఁ గర్ణుఁ [4]డొక్కఁడు మాయం జేయు [5]మద్బాణవి
ద్యాపారీణత [6]గెల్తు [7]వొక్కఁడన యే నయ్యేవురన్ ప్రేల్మిడిన్.

21 తే. మున్ను చెప్పిన[1]వారు [2]గా కెన్నఁ గలరు
సుమ్ము శాల్లిక భగదత్త సోమదత్త
శకుని భూరి[3]శ్రవ శ్శల శల్య సింధు
రాజ విందానువిందాదిరథికవరులు.

22 క. ఏనును [1]గర్ణుఁడు దమ్ములు
నా నలువురు [2]వీరు లైన నటు సూడు పృథా
సూనుల [3]నెట్ల జయించెద
నో నమ్ముము [4]నా బలంబును గలితనంబున్.

---

4. నీవిటు నెట్లు – వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. నిలిచి – అ. 6. గారవింపగ నెవ్వరు – ఈ.ఎ.త.వ.వీ.శ.ష.

20 1. పుత్రకులలోనం-గ ; పుత్ర కులయం-బ. 2. దీవ్యద్భుజా-ఇ.ఎ.ఖ.గ ; దీప్యద్భుజా-వ. 3. వ్యాపారుండగు – ఆ.ఈ.ఓ.ఔ.ట.త.ద.న.వ. 4. డొక్కరుడ – కొన్ని ప్రతులు. 5. దద్బాణ – కొన్ని ప్రతులు. 6. గెల్చు – ఐ.గ. 7. నొక్కరుడనే – ఈ.ఉ ఓ ఔ. కొన్ని ప్రతులు.

21 1. వార కా రెన్న – గ. 2. నా కెన్న – ఎ.వ. 3. శ్రవసుశర్మ – అ.ఏ ; శ్రవ ప్రభృతి – ఒ ; శ్రవకళింగ – శ ; శ్రవసుల – ల.

22 1. దమ్ములు (డు) గర్ణుడు – పెక్కు ప్రతులు. 2. ధీరులయిన – ఉ. 3. నెట్లు – పెక్కు ప్రతులు. 4. నాదు నేర్పునుం గలితనమున్ – ఖ.

23 క. అని యూఁఱడిల్లఁ బలికిన
వినిభవదీయానివార్యవిక్రమమునఁ జాం
డు[1]నరేంద్రసుతులు దెగుదుర
యని తలఁచితి [2]నీవె తెగితె యవ్వీరులచేఁ.

24 క. అమరనదీ[1]తనయుఁడు సిం
హము గాక నరుండె పార్థుఁ డట్టిమహాత్మున్
[2]సమయించె [3]నట్లు జంబుక
సముని శిఖండిఁగొని విధి కసాధ్యము గలదే.

25 చ. శరగురుఁ [1]డట్టియోధుఁ డఁటె చచ్చె ననిఁ [2]దొర గానివానిచే
వెరవున లావునఁ [3]జనులు వెక్కసమందఁగఁ జేయుసింధుభూ
వరుఁ డఁటె రిత్త వోయె ననివార్యుల బాహ్లిక సోమదత్తులం
బరు లవలీలఁ జంపి రఁటె పల్కఁదు నే మని [4]యేను దైవమున్.

26 క. [1]నీనమ్మినభూరిశ్రవుఁ
డేనిక [2]లావతఁడు నెందు నెనతేని మగం
డై నభగదత్తుఁడును వ
మ్మైన[3]తెఱం గట్టే యేమి యందుఁ గుమారా.

27 ఉ. నచ్చినకర్ణువిక్రమమునం బరవీరులయం దొకండునుం
జచ్చుట లేదు [1]దుర్దమము [2]శల్యభుజావిభవంబు లోకముల్
మెచ్చినయట్టి [3]దందు నొకమేలు వినంబడ దమ్మహాత్ములన్
ముచ్చులఁ జంపి[4]నట్టులు పరుల్ [5]దెగటార్చిరి దైవ మిచ్చినన్.

---

23 1. సుతప్రతతులు — ఎ. 2. నీవెదెగితెయనివారలచేన్ — వ.వి.శ.ష ; నీవుదెగితె — పెక్కుప్రతులు.

24 1. సూనుడు — వ. కొన్ని ప్రతులు. 2. సమయించు — ఘ. 3. నెట్లు — వ.

25 1. నటి — చ.వ. 2. కొర — ఇ.ఘ.ప.వ. 3. బరులు, జెలులు, జలము — అని పాఠములు. 4. నేడు — ఆ ; నేను — ఖ.ఘ.వ.

26 1. నానమ్మిన — శ. 2. బలశాలి యతని కెనలేని — వ. 3. తెఱంగెట్టిదేమి — వి.శ.ష ; తెరగు లిట్టివేమి — ల. కొన్ని ప్రతులు.

27 1. యుద్ధమున — అ.ఏ. 2. శల్య — పెక్కుప్రతులు. 3. దండురోక — ఈ.ష ; దండ్రునోక — వ. కొన్ని ప్రతులు. 4. నట్లరిసమూహము సంపెను (రి) — వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. పరుల్దెగ దీర్చిరి — శ.

28 తే. [1]కొడుక తమ్ములు దోడ్పడఁ[2]గడఁగి శతృ
వరుల [3]గెలిచెద నంటివొక్కరుఁడు దక్క
కుండ నీతమ్ముఁగుఱ్ఱల నూచముట్టు
గొనియె [4]నే విధి యేగతిఁ జనుదుఁ జెపుమ.

29 క. కదిసి పవనజుఁడు బెట్టుగ
గద [1]ద్రవేసినఁ దొడలు విటిగి కయ్యపునేలన్
మద మటి పడి[2]నప్పుడు నీ
మది నే మని తలిఁచితో కుమార యెఱుంగన్.

30 వ. అని పెక్కు[1]భంగుల విలపించి.

31 చ. తలఁపఁగ భాగ్యవంతుల కుదాత్తశుభం బగుఁ గాక పుణ్యహీ
నుల కది గల్గ నేర్చునె తనూభవు లాఱడిఁ బోయి రింకఁ గా
నలఁ జరియింపఁ [1]బోవుటయ నా కుచితం బటు గాక చండి నై
నిలిచితి నేని [2]మాటలనె నిచ్చలు భీముఁడు [3]చూఁడుచుండఁడే.

32 క. విను దుర్యోధన[1]దుశ్శా
సనుఁ [2]బలికి పలికి నిచ్చ చావుగ నప్పా
వని [3]యలఁచుఁ గాన నడవికిఁ
జనుటయు మే లైన తెఱఁగు సంజయ నాకున్.

33 వ. అని [1]పలికి యత్యంతదుఃఖదూషితస్వాంతుం డగుచు నమ్మహీ కాంతుండు
నిట్టూర్పు [2]నిగిడించి యా సూతనందనున కిట్లనియె.

---

28 1. కొడుకు – ఘ.చ.ల. 2. దొడగి – క.జ. 3. గెల్చె – పెక్కు ప్రతులు.
4. విధియింక నేఁ తిజనుదు చెపుమ – ఓ.ఘ.ల.శ.

29 1. వైచిన – అ.ఏ. 2. యప్పుడు – కొన్ని ప్రతులు.

30 1. భంగులం బలవించి – కొన్ని ప్రతులు.

31 1. బోవుటయె – క.గ.చ ; బోవుటలు – శ. 2. మాటలను – పెక్కు ప్రతులు.
3. నూడు – కొన్ని ప్రతులు. నూడకుండునే – ఉ ; చూడు చుండెడిన్ – శ.ష.

32 1. దుశ్శాసనకర్ణులఁ బలుకునట్లు సంతతమును బా – శ. 2. దలచి తలచి – చ.
3. నెరుగకుండ – చ.

33 1. బల్కియభ్యంతరంబునకుంజని – త. 2. నిగుడించి – పెక్కు ప్రతులు.

84 క. సురసరిదాత్మజుఁడును శర
గురుఁడును గర్ణుండుఁ దెగుటకుం దలఁకక యె
వ్వరిబాహుబలము గొని [1]యే
మరి కో_ల్తల [2]నేసి రొక్కొ మనవా రనికిన్.

85 వ, అని తన[1]కొడుకుచలం బూహించి.

86 చ. మును విదురుండు సెప్పె నతిమూర్ఖమనో[1]గతి యైనయీసుయో
ధనుచరితంబు [2]గీ డఖిల[3]ధాతి్రజనంబుల[4]కుం బొనర్చు నా
శన మని [5]దానిఁ గొంద అవిచారులు పాట్టిగఁ [6]బట్ట రై రి నా
కును మది వారి[7]కెట్లటుల కుత్సిత మయ్యె విధాతఁ ప్రిప్పునఁ.

87 క. అప్పు [1]డటు లతఁడు సెప్పఁగఁ
దప్పఁ దలంచినఫలంబు [2]దగఁ గుడువక[3]పోఁ
జొప్పడునె సూతనందన
చెప్పు మనికి నెవ్వఁ [4]డమరు సేనాపతియై.

88 చ. దుగమున నర్జున[1]ప్రకటదోర్విభవంబు నెదుర్పఁ [2]జాలు ను
ద్ధరుఁ డొకరుండు గల్గనె విధూతవిరోధిబలుండు శల్యుఁ డె
వ్వరిభుజశ క్తిఁ [3]జిక్కఁ గురువర్గము సంశయ [4]మట్లు సెల్ల దు
స్తర[5]బలశాసిభీమునిగదం బడియెం గురుముఖ్యుఁ డెమ్మెయిఁ.

---

84 1. క్రమ్మర — అ.ఐ.ఔ.క.గ.జ.న.వ. 2. చే(సే)సిరొక్కొ—కొన్ని ప్రతులు.

85 1. కొడుకుల చందం — ద

86 1. గతుడైన — వ. 2. ముందఖల — చ. 3. ధాత్రికివీడొకరుండో — చ.
4. కునొనర్చు — అ ఆ.ఎ. కొన్ని ప్రతులు. 5. వారి, వాని, దాన — అని పాఠములు.
6. బల్క — త. 7. కెట్టులటులు — ఉ; కెట్టులటు (ట) — ఔ.న.ల.

87 1. డతడట్లు సెప్పగ — అ.ఒ.ఖ.ద. కొన్ని ప్రతులు; డితడ (డి) ట్లు — కొన్ని ప్రతులు.
2. దాగుడువ — ఐ గ. 3. దా (తా) వ. 4. డమరె — పెక్కు ప్రతులు.

88 1. ప్రికర — ఇ.ఉ. 2. బోలును — ద. 3. గూలె — ఐ. 4. మెట్లుసెల్లె — పెక్కు ప్రతులు. 5. జయశాలి — వ; బలశాలి — అ.వ; జయభాసి — వ; బలశోభి — శ.మ.

39 వ. కృపకృతవర్మాశ్వత్థామ [1]లెబ్బంగి బ్రతికిరి ధృష్టద్యుమ్నశిఖండి ప్రముఖ పాంచాలురును [2]జేదిమాత్స్యప్రభద్రకప్రభృతిబలంబులును నామనుమ లైన ప్రతివింధ్యాదిద్రౌపదేయులును దక్కినుం [3]గలుగు యోధవీరులు [4]నెవ్వి ధంబున మృతిఁ బొందిరి పాండవు లేవురును [5]బద్మనాభసాత్యకులును యుయుత్సుండును నె త్తెఱంగునఁ దెగటాఱిక [6]తప్పి [7]రింతయుఁ [8]బరి పాటిఁ [9]దేటపడం జెప్పు మనిన విని [10]సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె.

40 ఉ. సూతసుతుండుఁ [1]జేయఁ గలశూరులు దర్పసమగ్రభూపతి [2]వ్రాతముఁ బెక్కుదంతిరథ వాజిభటావలులుఁ భుజాబల స్ఫీతులు పాండునందనులచేఁ దెగటారిన నోడి వీటికిన్ నీతనయుండు హీనరథినీయుతుఁ డై [3]యటు లేఁగి నెవ్వగన్.

—: కృపాచార్యుఁడు దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు చేయుట :—

సం. 9-3-8

41 వ. మందిరంబుఁ [1]బ్రవేశింపక యొక్కబయల నిఖిలబంధుమిత్ర [2]పరిజనవృతుం డై నిలిచె నయ్యవసరంబునఁ గృపార్దితుం డై కృపాచార్యుం డన్నఁ దేం ద్రున కి ట్లనియె.

42 క. సమరము మిముబోంట్లకు ను
త్తమ[1]ధర్మం [2]బదియ తొంటిధాత్రీశులు కృ

---

39 1. లేమి భంగి – పెక్కు ప్రతులు. 2. జేదిమాత్స్య .... నామనుమలైన – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. గలయోధులు – పెక్కుప్రతులు. 4. నేమిభంగి – న. 5. కృష్ణ సాత్యకులు – అ. 6. బ్రదికిరం – ఓ.ల. 7. రంతయు – పెక్కు ప్రతులు. 8. పరిపాటించి చెప్పుమనుటయు – ల. 9. ఎరింగింపుమనుటయు – వ. 10. సూత సూనుం డి ట్లనియె – వ.

40 1. సేయ – శ; చేయ – ల. 2. వ్రాతము భూరిదంతి – ఇ.ఈ. 3. యరిగెం భయంబునన్ – ఘు.ల.

41 1. బ్రవేశింప నొల్లక – ఒ.క. 2. పరివృతుఁడై – పెక్కు ప్రతులు.

42 1. కర్మం – పెక్కు ప్రతులు. 2. బదియ (యె) య – అని పాఠములు.

త్యము[3]గఁ గొని యాచరించిరి
[4]తమకు సుగతి గోరి కీర్తి[5]స్ఫురణమెయిన్.

43 క. ఐనను నొకపలు కడ్డము
గా నొడివెద [1]దాని లెస్స గా విని [2]యది మే
లె నను [3]జేసెదు గాదే
న్మానెద నేర్పడఁగ వినుము మనుజాధీశా.

44 చ. అమరనదీ[1]తనూభవుఁడు నస్త్రగురుండును గర్ణుఁడుం బరా
క్రమమహనీయు లాహవధురంధరు [2]లట్టిర [3]తక్కుఁ గల్గు భూ
రమణులు బంధుమిత్రులు దురంబున నందఱఁ బాండునందనుల్
సమయఁగఁ జేసి రట్లు [4]భుజశక్తియు దైవబలంబు నెక్కుడై.

45 చ. [1]వెరవును లావునుం గలుగువీరులు [2]సోరులఁ బడ్డ హీనతం
[3]బొరసితి మస్త్రశస్త్రహతి భూవర [4]చిక్కి[5]వారు నొల్లఁ బో
యిరి విను పాండురాజసుతు లేవురు [6]గంటికి రెప్పచందమై
హరి తమఁ గావఁ గా వెలసి రత్తతదేహ[7]విలాససంపదన్.

46 క. శ్వేతాశ్వ[1]పాటవం బు
ద్యోతిత మై మెఱయఁగాఁ [2]జతుర్దంతరుచి

---

3. గాగనాచరించిరి—ఒ.క.జ.బ వీ.శ.ష. 4. తమకునుగతి – ఆ.ఎ.క.న. కొన్నిప్రతులు.
5. స్ఫురణముగన్ – క.జ.

43 1. గాని, దీని, నీవు – అని పాఠములు ; అదియు లెస్సగైకొను మిదిగా – చ.
2. య (యి) ది పొందైన, యిట పొందైన, మది పొందైన, యదియల్లైన – అని పాఠములు ; (ను)మిదిగా దేనియు నక్కార్యము తగ మానుము—చ. శి. జేసెద—ఐ.ఘ.ప.

44 1. తనూజుడును – ఖ. 2. లందరు, లట్టిరు, లట్టుల, లద్దిర, లిద్దెస, లందలి – అని పాఠములు ; లున్నతవంశులట్టి – శ. 3. వీరు వారు భూ – వ. 4. ఘనసాహసవృత్తి బలంబుకె – చ.

45 1. వెరవులు – జ. 2. పోరున, పోరులు, పోరును – అని పాఠములు. 3. బొరసిరి యస్త్ర – ఇ.వ. 4. తక్కిన – పెక్కు ప్రతులు. 5. యోధులెల్ల – చ. 6. నెప్పటికన్న నందమై – చ. 7. విహార – ఘ.

46 1. పాటవము విద్యో – ఎ.టి.వ. 2. ఋతుర్దంతాంత – ఘ ; ఋతుర్దంతసము – చ.

స్నేత మగుగజముక్రియ నరుఁ
డాతతకురు[3]సైన్యసరసియందుఁ [4]జరించున్.

47 క. జ్యారవము [1]నాదముగ నతి
ఘోరత వైరు లనుకరటి[2]కోటికి [3]రయదు
ర్వారం బగు[4]నర్జునకం
ఠీరవము శితాస్త్ర [5]నఖపటిష్ఠతఁ జూపున్.

48 తే. అర్జునోద్రగ్ర[1]దవ[2]శిఖి హరిమహోని
లంబు ప్రేరేప వైరిబలప్రకీర్ణ
గహనదహనవిహార ముగ్రముగఁ జలుపఁ
దేటి[3]చూడను [4]రాకున్కి దెల్ల మధిప[5].

49 ఉ. ద్రోణుఁడు సూతసందనుఁడు ద్రోణ[1]తనూజుఁడు నేను శల్యుఁడుం
ద్రాణపరాయణత్వమున దర్పము సూపఁగ [2]నీవుఁ దమ్ములు
బాణపరంపరల్ [3]గురియ ఫల్గునుఁ డందఱు మీఱి సైంధవ
ప్రాణము [4]నాఁచికోలు [5]నరపాల తలంపఁగ మర్త్యకృత్యమే

50 ఉ. ఇంతకుమున్ను సెల్లెఁ బదియేడుదినంబుల సంగరం బతి
[1]శ్రాంతతఁ [2]గుంది రిందుఁగలసై నికు [3]లద్దెసఁ గల్గుయోధు లా
[4]క్రాంతవిరోధి[5]దర్పుఁడు పురందరనందనుబల్మికల్మి ని
శ్చింతత నుల్లసిల్లెదరు చెక్కు [6]చెమర్పక కౌరవేశ్వరా.

---

౭. సేన – చ.వ. 4. జరించెన్ – ఔ.ద.

47 1. గాఢ – క.జ ; నాదమున – ఐ.గ.వ. 2. ఘోటకచయ – ఔ.ఖ.ఘ.చ.ల. 3. భయ – ఇ.ఉ ; వినుఁ – శ. 4. ఫల్గున – పెక్కు ప్రతులు. 5. శిఖి – త.

48 1. దావాగ్ని హరి – ఐ.గ. 2. శిఖి – పెక్కుపుస్తకములు. 3. చూడంగ – కొన్ని ప్రతులు. 4. రాకుంట – ప. 5. ఈ పద్యము తరువాత 'అది యెట్లంచేని' అను వచనము కొన్ని ప్రతులలో కలదు.

49 1. సుతుండును – ఆ.ఉ.ఘ.చ.ల. 2. నిచ్చ (చ్చ) – ఘ.ల. 3. బరప – ఓ. 4. గోలుపుచ్చి – క ; గాచిపోవ – ఇ ; గాచికోలు – శ. 5. జనపాల – ఎ.ట.ప ; నరపాలక చూడగ – ఇ.క.

50 1. శ్రాంతము – ద. 2. బొంది, నొంది – అని పాఠములు. 3. లందరు నట్టి – ఇ ; లందును – ఎ.చ ; లద్దెసయోధులెల్లనా – ఖ. 4. శ్రాంత, శ్రాంతి, క్రాంతి – అని పాఠములు. 5. గర్వుడు – త ; యప్పుడు – న. 6. చెమర్పరు – పెక్కు పుస్తకములు.

51 క. బలవిక్రమఘను లగు[1]దొర
లిలిగిన మనసేన మేదినీశ్వర విను క
న్నులు సెడి[2]న ట్లున్నది యీ
కొలఁదిం బొరి[3]గొనుట నరునకుఁ [4]సుకర మగుఁ.

52 వ. అని చెప్పి కృతవర్మశల్యగురుపుత్రులను [1]దన్ను నెన్ని.

53 క. దామోదరుతమ్ముండును
భీముఁడు నిరుగెలఁకులందుఁ బేర్చి తఱుమ ను
ద్దామగతి నడరుకవ్వడి
కే మిందఱుఁ [1]దలఁప నొక్కఁ డెత్తు కుమారా.

54 చ. అనిలసుతుండు [1]పూన్కి [2]బలుపారఁగఁ గొండొక దీర్చి [3]నేపు నొం
దినభుజ[4]సంపదం గొఱఁత దీర్పఁగ నింకఁ గడంగ కుండునే
మనకు నజాతశత్రునిసమంచితమార్దవ మూఁది సంధి సే
య నుచిత మైనకాల మిది యాగ్రహముం జొరనీకు చిత్తమున్.

55 క. సమరము నిష్కారణవై
రమునం బాటిల్లె [1]నెల్ల రాజులు [2]భరతో
త్తములును మడిసిరి [3]విడు కో
పము దీర్ఘక్రోధుఁ డైనపతి కీ డొందున్.

56 క. [1]తమకు బలం బెక్కినతటి
సముచిత [2]మగు [3]విగ్రహంబు శత్రుల కుత్సా
హము [4]మీఱినపుడు గర్త
వ్యము సంధి యనంగ విందు [5]మార్యులచేతన్.

---

51 1. వారలిగిన–వీ.శర.ష ; దొరలలిగిన విను కౌరవేశ్వరా వినులు–చ. 2. నట్లున్నవి – ఆ.ఇ.చ. 3. గొనగ – చ. 4. సమకూరెన్ – చ.

52 1. దన్నును నెన్ని, దన్నును నెన్ని కొనియె – అని పాఠములు.

53 1. మరయ – న.వ ; జూడనొక్క, గూడనొక్క – అని పాఠములు.

54 1. పూని–చ. 2. పొలు, బొలు–అని పాఠములు. 3. నేర్పు–ఇ.చ. 4. శక్తిచే–ఎ.బ.

55 1. వినుము – ఊ. 2. ధర్మ్మ–ట. 3. విను – ఇ.ఉ.

56 1. తమకునుబలమెక్కిన – అ. 2. ముగ – ఊ.శ. 3. నిగ్రహంబు – ఐ.చ; విక్రమంబు – ద. 4. మీరినయెడ – ఈ ; తొలగినపుడె – చ. 5. నార్యులచేతన్ –త.

57 క. కలవా రెల్లను దెగి [1]నీ
తలన నిలిచెఁ గార్య్యమధిప తగ [2]నొడఁబడు మి
ట్టుల మగునాత్మ[3]వినాశము
కలుగుట [4]యది విపులపాతకం [5]బంద్రు బుధుల్.

58 క. తనకై కాదే మది నె
ల్లను గోరుట వినుము దాఁ బ్రభ్రయ మొందెనయే
నిని [1]వారని[2]యుద్యోగం
బునకు ఫలంబేమి రాజపుంగవ చెపుమా.

59 క. నినుఁ గాచికొనుము నీ వు
న్నను [1]సర్వము గల్గు ధర్మనందనునిఁ [2]దగం
గను మతఁడు [3]రాజ నని తన
మనమున నెక్కించుకొనఁడు మదగర్వంబుల్.

60 తే. రాజ్య[1]భాగంబు [2]దగ ధృతరాష్ట్రునకును
నీకు నన్నదమ్ములకు నానృపతి యొసఁగు
[3]నాతఁ డెపుడుశుశ్రూష సేయంగఁ గోరు
గురుజనములకుఁ గావునఁ గూడుటొప్పు.

61 చ. హరియును గా దనండు గరుణా[1]న్వితు లై తగ [2]నమ్మహాత్ము లె
ప్పరుసునఁ గార్యనిశ్చయము పల్కినఁ గీచకవైరియుం బురం
దరతనయుండునుం గవలు దానికి మా ర్పలుకంగ నెమ్మెయిం
జొర రగు సంధి [3]యెట్లు ననసూయత నూల్కొని చేయు మిత్తఱిఁ.

---

57 1. నీ తల నిలిచెం–కొన్ని ప్రతులు. 2. దొడఁబడని–పెక్కు ప్రతులు; దొడరగని–చ. 3. విభావము – ఈ.త. 4. కది – పెక్కు ప్రతులు; కును – ఒ. 5. బనిరి – ఎ.

58 1. వానికి ను – అ. 2. యుద్ధోధంబునకు – ట.వ.

59 1. సర్వము – పెక్కు ప్రతులు. 2. ప్రీతిం – ఈ.ఎ.ట. 3. రాజు – వ.

60 1. భోగంబు–ఉ; భారంబు – పెక్కు ప్రతులు. 2. దగు – ఊ.ఓ. 3. చిత్తమెప్పుడు శుశ్రూషసేయగోరు – కొన్ని ప్రతులు.

61 1. న్వితుడై – కొన్ని ప్రతులు. 2. నమ్మహాత్ముడె – కొన్ని ప్రతులు. 3 యట్టున – వి.ష; యట్లయిన – ఘ; యెట్టులన – శ.

62 ఆ. [1]ఇంత [2]చెప్పు టనికి నే నోడి ప్రాణర
తృణము సేసికొనుట గాదు నీకుఁ
బథ్య [3]మని[4]యుఁ దటిమి పల్కితి విను విన
వేని [5]నొచ్చి [6]తలఁచె దిట్టులగుట.

63 వ. అని యగ్గౌతముండు శోకాయత్తచిత్తుం [1]డగుచుం దనకు హితోపదేశంబు సేసిన విని దుర్యోధనుం[2]డు వేఁడినిట్టూర్పు నిగిడించి యొక్కింతసేపు చింతాక్రాంతుండై యూరకుండి [3]వ్రాల్చినకనుదోయి విచ్చి [4]యవ్విప్రవరు మొగంబుసూచి యిట్లనియె.

64 చ. చెడుటకు [1]నోర్వ కీ విటులు చెప్పితి నాకు [2]హితంబు నెయ్య మె
క్కుడు గలయట్టిచుట్టమునకున్ నయశిక్ష దగుం గదా [3]భరం
పడి బవరంబులం బెనఁగుభంగిని గార్యము దెల్పఁ [4]జాలిన
ప్పుడు నిను రక్షణార్థి [5]వని భూసురసత్తమ యే నెఱుంగుదున్.

65 వ. నీకూర్మి వేర్మిం జేసి దొలఁగింపం [1]జూచి సంధి కర్తవ్యంబని పలికితివి గాని యప్పలుకులు నాకు రుచియింప వెట్లుంఁ జేసి.

66 సీ. కపటంపుజూదంబు ఘటియించి రాజ్యంబు
గొని [1]ధర్మజునిమది గుందఁ జేసి
సభ కేకవస్త్ర [2]రజస్వల నమ్మెయిఁ
బాంచాలి ముందల పట్టి యీడ్చి

---

62 1. ఇంతనీకు జెప్పుఁ జేనోడి – చ. 2. చెప్పుటిల్ల యే (నే) మోడి – ఎ.వ. 3. మనియ, మనుచు–అని పాఠములు. 4. తలంచి పలికితి–ఐ. 5. చొరఁ దలంతు నెట్టులయిన–శ. 6. తలచితిట్లు, తలచెదెట్లు – వ.

63 1. డయి– వ. 2. డు వెండియు వేడి – పెక్కు ప్రతులు. 3. మోడ్చిన – అ.ఆ.ఇ.వ.శ. 4. యవ్విపవ్రరుగూర్మి వేర్మి జేసి యవని – చ; యవ్వీరవరు – వ.

64 1. నోర్వలేకిటులు–ఆ ; నోర్వకిట్లుతగ–ఇ ; నోర్వకిట్లునీకి–ఘ. 2. హితంబెసేయు–శ; హితంబు సేయు – ఇ. 3. ధరం – గ ; పదం – ఇ.శ. 4. జాలుదె, చోటనె, జూపిన – అని పాఠములు. 5. యని – ఇ.శ.

65 1. బూని – ఆ.ఊ.ఖ.ఘ.ల.శ.ష ; గోరి – ఎ.

66 1. రాజుమదియట్లు–అ.ఈ. కొన్ని ప్రతులు. 2. రజస్వలయైయున్న పాంచాలి–ఐ.ఒ.

సంధిసేయఁగఁ బూని శౌరి యేతెంచిన
[3]నవ్విధంబున [4]నప్రియం బొనర్చి
పలువురు గూడి సౌభద్రు [5]నొక్కని బాలుఁ
గిట్టి యత్తెఱంగునఁ గీ టడంచి
తే. [6]నేఁడు దుశ్శాసనుని యొమ్మునెత్తు రనిల
సుతుఁడు[7]మదమునఁ ద్రావుట సూచికొఱఁత
ప్రతినదీర్చినతండని భయముఁ [8]బొంది
పొందుగోరిన నదియేల పోసగుఁ జెపుమ.

67 ఉ. రాజులు భక్తిఁ గొల్వఁగ ధరావలయం బఖిలంబు దర్పవి
భ్రాజిత[1]వృత్తి నేలి యనురక్తులఁ బ్రోచుచు శత్రు[2]కోటికి
న్దేజము [3]దప్పఁ జేయుచు [4]నతిప్రమదంబున నున్న నాకు నిం
కాజియె కాక యొక్కనిదయం గనురాజ్యసుఖంబు లేటికిన్.

68 వ. నిశ్చయం బిట్టిద యగుటంజేసి.

69 ఆ. [1]పొడుతు నెట్లు పాండు[2]పుత్రులతోఁ
గయ్య మేను నీవు దీని కియ్యకొనుము
పలుకు వినమి [3]గాఁ గఁ [4]దలఁపకు ముచితంబు
తెఱఁగు ధీరజనుల కెఱుఁగరాదె.

70 చ. విభవమునుం బ్రతాపమును విశ్రుతకీర్తియు మాయ ధర్మపు
ప్రభటసమానవృత్తమున ధైర్యమునొందుట కోర్వ [1]రాదు వీ
తభయతఁ [2]బోరఁ బేరొక్కని యుదాత్తపదంబున కేఁగి భీష్మకుం
భ భవజయద్రథాదు లగు[3]బంధుల [4]మిత్రులఁ గూడు టొప్పగున్.

కొన్ని ప్రతులు. 3. నతనికి గడునప్రియం–ఘ. 4. కప్రియంబు– వా ; నప్రియంబు – పెక్కు ప్రతులు. 5. నొక్కరు – పెక్కు ప్రతులు. 6. నేను – వ. 7. దురమున–ఏ ఖ ; దోయిట ద్రావంగ – చ. 8. నొంది, గూరి – అని పాఠములు.

67 1. శక్తి – వ.శ.ష ; భక్తి – ఘ. 2 కోటులం – త. 3. దవ్వు – పెక్కు ప్రతులు; మీరజూపుచు–చ. 4. ననింద్య పరాక్రమ లీల నున్న చా–వీ.శ.ష.

69 1. పొదునెట్లు–క. 2. పుత్రులతో నింక గయ్యమునకు దీని–త. 3. గానపలుకులకు–అ. 4. బలుకకు – ఇ.శ.ష.

70 1. నేల – అ.ఏ. 2. నేడు – అ ; బోరమార్కొని – అ.ఏ. 3. బాంధవ – అ. 4. నెల్లను – ఎ.ర.ట వ.

71 వ. అంత [1]వలవ దిమ్మాట మగ[2]పాడి కాడితిం గాని.

72 ఆ. ఏను దెంపు చేసి యీయున్నరథికజ
నంబుతోడఁ [1]గడఁగి [2]నడవఁ బెట్టుఁ
దటిమి పాండురాజతనయుల [3]మర్దింతు
ననఘ నీవు మెచ్చునట్లు [4]గాఁగ.

73 చ. అన విని [1]చుట్టు నున్ననృపు లందఱు సంతస మంది యన్నచేం
ద్రుని వినుతించి యోటమికి [2]రోయుట నొందిన[3]చింత వంత యె
ల్లను దిగఁ[4]ద్రోచి నెమ్మనములన్ రణకౌతుక మావహిల్లు నా
ననములు దోఁప దర్భవచనంబుల సేనకు ను బ్బొనర్చుచున్.

—: దుర్యోధనుఁడు శిబిరంబు విడిచి సరస్వతీతీరంబు చేరుట :—

సం. 9-4—49

74 వ. [1]చెలంగి కృపకృతవర్మాశ్వత్థామశకునిశల్యులు గార్యంబువిచారించి కౌర
వేశ్వరు నాలోకించి మన మిరాత్రి శిబిరంబువ నిద్రించుట యొప్ప దెట్లనిన
గర్ణుం [2]దెగటార్చుటం జేసి పేర్చినయుబ్బునఁ బాండవులు పై కొని పరా
క్రమింప [3]నప్పళింపఁ గలుగుఁ [4]బో యని తలంచెదము వినుము వంచనఁ
దొలంగి[5]యుండి మనకుం గలచతురంగంబుల [6]నాయితంబు సేసి[7]కొని

---

71 1. వలపటిమాట — ఊ. 2. పాటికినా — కొన్ని ప్రతులు.

72 1. గూడినడవ — ఏ.ఘు త. 2. నడువ — ఎ త. 3. మ్రింది౦తు - ఇ. 4. గాను—చ.

73 1. చుట్ల - పెక్కు ప్రతులు. 2. రోషము - అ.ఊ. 3. యంతచింత యల్లను - ఖ.
4. ద్రావి, చావి — అని పాఠములు.

74 1. చెలంగిన — కొన్ని ప్రతులు. 2. దెగటార్చినబేర్చి — పెక్కు ప్రతులు. 3. నప్ప
ళించుట - పెక్కుప్రతులు. 4. నోయని పెక్కు ప్రతులు. 5. యుండి—పెక్కుప్రతులలో
లేదు. 6. నాయత్త పరచుకొని — అ.ఏ. 7. కొని వేకువం — పెక్కు ప్రతులు.

పెనఁకువం బన్ని వారికి వెఱఁ [8]గగునట్టిబెట్టిదంపుటురవడిం గదిసి రణంబు సేయుద మ ల్లైన జయంబు గొన వచ్చు ననిచెప్పిన నవ్వసుమతీపతి ప్రీతుం డై యది లెస్స[9]వెర వట్లచేయుద మని సముచితభంగిం దగువారల కెఱింగించి కదలి యచటికి [10]రెండామడ [11]యగు [12]సరస్వతిపొంతం బయలికి బలంబులం గొని చని సకలజన[13]వాహన సహితంబుగా నమ్మహానదియం దిచ్ఛానురూపస్నానపానంబు లాచరించి వయ్యు తెఱంగున [14]వెనుక [15]నడతెంచిన వివిధాహారంబులం [16]దుష్టిఁ బొంది యిట్టా [17]లాపంబులు [18]సెల్లుచుండ నున్న [19]సమయంబున ము న్నాకర్ణంబు నడపినదొరలును జిత్రసేనాదిభవత్కుమారులును గర్ణ[20]కొడుకు [21]సత్యసేనుండును లోనై నయాప్తజనంబు లమ్మనుజనాథున కిట్లనిరి.

75 **చ.** వెరవును లావునుం [1]గలిగి విక్రమసంపద సొంపు మీఱి భూ
వర భవదీయ మైన బలవర్గము [2]నొడ్డన మేర్పఁ వీఁ కమైఁ
బురికొలుపంగ [3]నిర్భయతఁ [4]బోరెడునట్లుగఁ దాను [5]ముంద రై
తిరముగఁ జేయఁ [6]జాలు నొకధీరు నొనర్పము సైన్య [7]నాథుఁ గన్.

76 **వ.** అనిన విని [1]వృషస్కంధుండును [2]బీనదీర్ఘభుజార్గళుండును భర్గవర లబ్ధ [3]జన్మాండును [4]దివ్యాస్త్రవేదియు [5]నవ్యాహతవిక్రమోద్దాముండును నగు నశ్వత్థామ నాలోకించి యాదరభరితుం డగుచు నాధరణీవరుం [6]డతని కిట్లనియె.

---

8. గువుట్టు, గుపడు – అని పాఠములు. 9. వెరవిట్ల – పెక్కు ప్రతులు. 10. యోజన ద్వయం – అ. 11. గడ – ఇ. 12. సరస్వతీనదిపొంతం – ఎ. 13. వాహినీ – ఆ. 14. నుండి వివిధా – కొన్ని ప్రతులు. 15. వచ్చిన వివిధ – ఇ. 16. దృప్తి – కొన్ని ప్రతులు. 17. హారంబు – జ. 18. సేయుచున్న – క.జ ; సెల్లుచున్న – ఈ ఎ.ట. 19. సమయంబునమున్నా – పెక్కు ప్రతులు ; సమయంబుమున్నా – వా. 20. పుత్రుడగు – అ.ఏ. 21. చిత్రసేనుండు – ఖ ; సత్యలోచనుండు – గ.

75 1. గలిగి – పీ.శ. 2. నున్దననేర్పు – గ. 3. నిర్భరత – గ.ఐ. 4. బోలెడు – వా ; బోరెడు – పెక్కు ప్రతులు. 5. ముంగలై – కొన్ని ప్రతులు. 6. బోలు – ఘు.చ.ల. 7. పాలుగాన్ – ఊ.

76 1. దృఢ – ఖ. 2. నభినవ – ఈ.ఔ.త ; నవీన – క. 3. జనితుండును – ఆ.ఏ. 4. దివ్యాస్త్రసంవేదియు – ఆ.ఓ.ఔ.ఖ ఘు.చ.ల. 5. నత్యాయత – క.జ 6. డతని తో – ఆ ఇ.ఉ. కొన్ని ప్రతులు.

77 ఆ. అనఘ నీవు నాకు నాచార్యు[1]నట్టుల
నేడుగడయుఁ [2]గాన హితము సెప్పఁ
[3]దగు బలాధినాథుఁడుగఁ జేయ నర్హుని
నెల్ల వినఁగ నిశ్చయింప వలయు.

78 చ. అనుటయు నాతఁ [1]డిట్టు లను నజ్జన[2]పాలున కాజినై పుణం
బును మహనీయశౌర్యమును భూరిబలంబును సర్వ[3]సత్త్వవే
ధనముఁ బరాక్ర[4]మోద్ధతియు [5]ధైర్యసమగ్రతయుం [6]గలండు శ
ల్యుని రథినీపతిత్వమహిమోజ్జ్వలుఁ జేయుము కౌరవేశ్వరా.

79 క. [1]నినుఁబట్టి పాండుపుత్రులఁ
దనమేనల్లురఁ [2]దొరంగె ధరణీశ్వర యీ
తనిఁగడచిన వర[3]మహితులు
మనకుఁ గలరె యితఁడు లోకమాన్యుఁడు గాఁడే.

80 తే. కార్తికేయుం [1]డధీశుఁడుగా నమర్త్య
లెలమిఁ [2]బురికొని దైత్యుల [3]గెలుచుకరణి
[4]మద్రవిభుఁ డగ్రణిగ [5]నేచి మనము నడచి
కడిఁది పగఱ జయింతము కౌరవేంద్ర.

---

77 1. డె(డ)ట్లట్లయే — ఇ.ఈ.ఉ.ట.వ. 2. నాకు - ఇ. 3. నగు — అ.ఏ.

78 1. డిట్లనియె — కొన్ని ప్రతులు. 2. నాథున - ఐ.గ. 3. శస్త్ర—వీ.ష ; శస్త్రసా—శ; తత్త్వవే — ఆ.ఘ.చ ; తత్త్వభే — అ.ఎ.ఏ.ఔ. 4. మోన్నతి — ఆ.ఊ.ఓ.ఔ.ఘ.చ. 5. ధర్మ — ఖ.ఘ.చ. 6. గలట్టి — ఊ ; గడంగు — చ.

79 1. విను — ఒ. 2. దొడంగు - ఖ. 3. మహితుడు మనకు గలడె — ల.వీ.శ.ష.

80 1. డునధికుండు — చ ; డధీనుండు — న ; డధీశుడుగాడె — ఆ. 2. బరికొని, బొరిగొని, బలిగొని, బనిగొని — అని పాఠములు. 3. గెలిచినట్లు - పెక్కు ప్రతులు. 4. మదగ్రినాథుని బలిమిచే మనము — వీ.శ.ష ; మదగ్రిపతిగ్రిణినేచినమనము — గ. 5. జేసి, నమర్చి - అని పాఠములు.

81 వ. అనిన విని సమస్త[1]జనపతులును జయజయశబ్దంబులతో శల్యుం బరివేష్టించి సంగరోత్సాహంబు[2]నం బొంగిరి కురు[3]నాథుండును గద్దియ డిగి [4]సవిన యంబున నమ్మద్రవిభున కభిముఖుండై యి ట్లనియె.

82 ఉ. పొచ్చెము లేని నెయ్యమునఁ బూని విపద్దశ నొంద కుండఁ గా
నెచ్చెలిఁ గావఁ జూచుమహనీయున కిట్టిద కాల[1]మిప్పు డీ
వచ్చువడంగ నీభుజబలాతిశయంబున [2]నద్భుతంపు గె
ల్పిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు నను నే నినుఁజెందియుఁ [3]దూలఁ బోదు నే.

83 క. పూనుము చమూపతిత్వము
నానమ్మినవారు నేను [1]నరవరబలసం
తానంబుతోడఁ బరిజన
మై నడచెద మాక్రమింపు మరి[2]వర్గంబున్.

84 చ. అన విని శల్యుఁ[1]డిట్లనియె నమ్మనుజేంద్రున కిప్పు డింతప్రా
ర్థన మొనరింప నేల వసుధావర యే నినుఁ జేరి[2]నప్డ నా
ధనమును శ్రీణముఁ బలవితానము నీకు సమర్పణంబు సే
సిన[3]యవి గావె నీపనుపు సేసెదఁ గౌరవసేనఁ గాచెదన్.

85 మ. భుజవీర్యంబు[1]న నచ్యుతార్జునులు నన్ బోలంగ లే రల్క వ
చ్చి జయింపంగఁ గడంగినన్ సురలు నాచే [2]నొత్తు రే నేచి య
క్కజపుం జేవయు లావు [3]జూపువడికిం గొంతేయు [4]లే యోర్తు రా
ప్రజయున్ నీ ప్రజయుం [5]దలంగఁ జెలఁగం బాటింతు నాటోపముఁ.

---

81 1. జగతీశులు–వా. పెక్కు ప్రతులు ; జనపతులు–వీ.శ.ష. 2. నకు నుత్సహించిరి–వ.శ. 3. విభుండు–వీ.శ.ష. 4. గౌరవంబుగా – వీ.శ.ష.

82 1. మిమ్మహిన్నచ్చు – త. 2. కద్భుతంబు – ఆ.చ.వ ; నద్భుతంబు – వీ. కొన్ని ప్రతులు. 3. రిత్త – ఐ.ఘ.

83 1. నరవర – పెక్కు ప్రతులు ; నరపతి – వా. 2. సైన్యంబున్ – ఎ.ట.వ.

84 1. డిట్టులను – కొన్ని ప్రతులు. 2. నప్డు – వీ.శ ష. కొన్ని ప్రతులు. 3. యదిగాదె– పెక్కు ప్రతులు.

85 1. న (ల) గేశవా – ఔ.క.ఘ.చ.న ; కచ్యుతా – త. 2. నేర్చి – ఘ. 3. జూపినను నా కొంతేయు లెట్లోర్తు – వీ.శ.ష.స. 4. లెట్లోర్తు – చ.వీ. 5. గలంగ – పెక్కు ప్రతులు.

86 చ. [1]అటిమునీ బాణజాలముల నక్కడిసై నికులం [2]దెరల్చెదఁ
గుఱుకొని నాకు మాఱుకొని కో ల్తలఁ జేసిన వీరవర్గముఁ
నటికెదఁ జూచుఖేచర[3]గణంబుల కచ్చెరుపా టొనర్చెదఁ
బఱవెదఁ బాండునందనులఁ బాఱక నిల్చిన [4]రూ పడంచెదఁ.

87 శా. గంగానందను[1]పోటు మెచ్చుక గురుం గా దంచు రాధాతనూ
జుం [2]గీ డాడుచు నీతఁ డెవ్వఁ డొకొ యంచున్ శల్యుఁడే యిట్టివా
నిం గయ్యంబు[3]ల మున్ను గాన మనుచు న్వేభంగులం [4]జూప ఱె
ల్లం గీ ర్తింప [5]ధనుఃకళానిపుణలీ[6]లాభేలతన్ జూపెదఁ.

—: దుర్యోధనుఁడు శల్యుని సేనానాయకుంగాఁ జేయుట :—

సం. 9—6—5

88 వ. అని పలికిన నీసుతుం[1]డు ప్రీతుండై [2]కనకకలశంబుల [3]సరస్వతీజలంబులు
దెప్పించి శాస్త్రోక్తప్రకారంబునఁ దగురాజులుం దానును [4]సేనాముఖ్యం
బున [5]భద్రవిధానోపేతంబు గా [6]నమ్మద్రవిభు [7]నభిషేకించి బలాధిపత్యపట్ట
[8]బంధంబు నిర్వర్తించిన శంఖభేరీప్రముఖమంగళ[9]తూర్యరవంబులు [10]సెలంగ
సైనికసింహనాదంబు లుల్లసిల్ల నప్పు డాశల్యు నుద్దేశించి దీవనలం
బొగడ్తల నఖిలజనంబులు[11]ను ముఖరు లయి రిట్లు సంతసిల్లి సపరివారం
బుగాఁ గురుభూమీశ్వరుండు [12]విశ్రాంబు నొందె నట్టియెడ మున్ను

---

86 1. ఈ పద్యము 'ప' ప్రతిలో లేదు. 2. గలంచెదన్ — అ.ఏ ; రెమల్చె — ఖ.ల. 3. జనంబు — ఉ. 4. రూపుమాపెదన్ — ఘ.వ.ల.

87 1. పాటు — శ. 2. గీటాడుచు — అ.ట.వీ. 3. నదొల్లి — పెక్కు ప్రతులు, 4. బొంగి చాలం — ఐ.గ. 5. ధనుష్కళా — ఎ.త.వ. 6. లాభీలతన్, లాచాతురిన్. లాశూరతన్ — అని పాఠములు.

88 1. ైడెన దుర్యోధనుండు ప్రీతుండై — ఖ. 2. కనకకలశంబుల — పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. సరస్వతీనదీజలం — ఓ.ఔ.వ. 4. సేనాధిపత్యంబునకు మంత్ర—ఊ.ఐ.గ.ద. 5. భద్రదంతివితానోపేతంబుగా — అ.ఏ ; భద్రపీఠాసనోపేతంబుగా — ఔ.త.వ ; భద్రపీఠాసమేతంబుగా — ఎ ; భద్రశోభోపేతంబుగా — చ. 6. పతి — అ.ఈ.ఏ. 7. నభిషిక్తుంగావించి బలా — ఈ.త ; నభిషిక్తుంజేసి బలా — వ ; నభిషేకంబు చేసి సేనాధి — అ.ఏ ; నభిషేకంబు చేసి — శ. 8. బద్ధంబు — పెక్కు ప్రతులు. 9. తూర్యంబులు సెలంగ — పెక్కు ప్రతులు. 10. సెలంగెనవల — ఓ. 11. సుముఖులయి రట్లు —కొన్ని ప్రతులు ; ప్రస్తుతించిరిట్లు — అ.ఏ. 12. విశ్రమించె — వీ.శ.ష.

సమరజయంబునం బ్రమోదభరితుం డగుచు నిజశిబిరంబునకుం జనిన పాండ
వాగ్రజుండు బంధుమిత్రపరిజనంబులఁ దమతమ[13]విడిదలకుం బోవం బను
పఁ యుచితప్రదేశంబునఁ బేరోలగం బుండి మనవాఁవలనివిశేషంబు లరయఁ
జారులం [14]బనిచిన వాఁ డై వారలు మగిడి వచ్చు[15]నంతకు [16]నే మేని
వినోదంబులం బ్రొద్దు వుచ్చి [17]యక్కడి యుత్సాహంబు [18]తెఱుం
గంతయు విని యచ్యుతునాననం బాలోకించి యి ట్లనియె.

89 చ. కురుపతి మద్ర[1]రాజుఁ దనకున్ బలముఖ్యునిఁగా నొనర్చి సం
గరమున [2]కుత్సహించె నధికప్రమదంబున వారిసేనయుం
దిర మయి పేర్చి యున్నయది దీనికి నెయ్యది సేయువార మీ
[3]వరయుము కార్యవృత్తి హృదయంబునఁ బాండవరక్షణోత్సుకా.

90 వ. నీ వెట్లు నిశ్చయించి [1]పలికె దట్ల చేయుదు [2]ననిన నమ్మహీ కాంతునకు
మురాంతకుం డి ట్లనియె.

91 సీ. శల్య [1]నెఱుంగుదు శౌర్యధైర్యంబు
[2]లగ్గల మాతనికి బాహు[3]బలఘనుండు
గాం గేయకుంభజకర్ణుల [4]మిగిలెడుఁ
గాదేని సముఁ డగుఁ గాని యసదు
గాఁ దలంపఁగరాదు కౌరవపతి మాన్యుఁ
జేయుట నధికవిజృంభణంబుఁ
జూపు భీమునకు నర్జునునకు [5]నెనయంగ
రాదు సాత్యకి కోర్వరాదు పార్ష

---

13. శిబిరంబు ; లకు – ఇ.ఊ.క.చ. 14. బు త్తెంచిన, బంచిన – అని పాఠములు 15. నంతకు నెమ్మది –అ.ఏ. 16. దత్సమయోచిత వినోదంబుల బ్రొద్దు – ఖ. 17. మనవారి యుత్సాహ–అ.ఏ. 18. తెరంగువిని – పెక్కు ప్రతులు ; తెరంగెఱింగి యచ్యుతు – ఈ.ఊ.ట.

89 1. నాధు – కొన్ని ప్రతులు. 2. కుత్సహించియధిక – ఏ.న. 3. వరయుడు–ఐ.గ.చ ; దరయుము – వ.

90 1. పలికితట్లుచేసెద – పెక్కు ప్రతులు. 2. ననినవినియమ్మహీ – పెక్కు ప్రతులు.

91 1. నేనెఱుగుదు – కొన్ని ప్రతులు. 2. గలవాతనికి – ఐ.ఒ.ఖ.గ.చ. 3. బలమునందు – వి.శ.ష ; బలయుతుండు – ఖ ; ఘనబలుండు – ఏ. 4. గడచెడు, మీరెడు – అని పాఠములు. 5. జెనయంగ, జేయంగ, జేరంగ – అని పాఠములు.

తే. తునకుఁదత్సోదరులకు మార్కొని పెనంగి
బ్రదుక [6]రాదు నీవీట నాబల్లిదునకు
నెదురురథికు[7]నిఁ గాన [8]ననేకహేతి
నిపుణశార్దూలవిక్రమ నీవు దక్క.

92 క. ఒరులయినఁ బెక్కు [1]దినములఁ
బొరిగొను నీబలము నెల్లఁ [2]బొరివోవ నతం
డరిభంజన నీవై నం
బరమోత్సాహమున నెల్లి [3]పడ వై తతనిన్.

93 ఆ. [1]అతఁడు నేనమామ యనుకృప దక్కుము
రాజధర్మమును బురస్కరించి
యతుల విక్రమక్రియా పాటనంబున
నవ్విరోధినామ మడఁపవలయు.

94 క. [1]గాంగేయుని గుంభజుఁ గ
ర్ణుం గడచితి మింక నుద్ధురుం డగుమదే
శుం [2]గూల్పు మంతతోడఁ దె
గుం [3]గురుపతిసని జయంబు [4]గొనుము కడంకన్.

95 వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కిట్లనియె.

96 ఆ. అనఘ నీవు చెప్పి[1]నట్టులు సేసెద
మున్ను పలికినాఁడ [2]నన్న రేంద్రు
కడిమి నాకుఁ బాలు గాఁ బూని యుద్యోగ
వేళయందు [3]నెల్ల వినుచు నుండ.

---

6. రాదిటదీటుగాబల్లి -శ. 7. నధికుగాన నెందు హేతి —వ.శ. 8. నేర నెందుహేతి—ట

92 1. విధముల — వీ.శ.ష.స. 2. బొడవడగనతం — ట ; బొడవణచునతం — ఔ ; బొలివోవ — ఎ.ఏ.ఐ.క.గ.ఘ.చ.జ.ల. 3. పడవైతువనిన్ — అ.ఆ.ఏ.న.వ.

93 1. అతడు మీకు మేన — చ.

94 1. గాంగేయకుంభజుల — ఇ.వీ.శ.ష 2. గూల్చు—ఈ.గ.ట వ గూల్పుమతని— క.న.ష. 3. గురుపతి నీ జయంబు — అ.ఆ.ఇ.జ.ట ; గురుపతి నీవుజయము — ఊ.ద ; గురుపతి యును నిజంబు గొనుము — క. 4. గొనుడటమీదన్ — చ ;గొనుము నరేంద్రా - ఒ.

96 1. నట్ల సేసెద నేను-పెక్కు ప్రతులు. 2. వన్న రేంద్ర-ఐ.క.గ. 3. జనులు వినగ నేను-అ.ఏ.

97 వ. సదనంబునకుం జని సుఖనిద్రి సేయు మని [1]పలికి పద్మనాభునిఁ దనతమ్ము
లను ధృష్టద్యుమ్న శిఖండిసాత్యకిపరిముఖులను దక్కటిపరిజనంబులను [2]నిజ
మందిరంబులకుం బోవం బనిచి [3]వీతశల్యం బైనమాతంగంబు[4]చందంబున
శయ్యాతలంబు [5]సేరె [6]బలం బంతయు నత్యంత [7]సంతుష్టం బై విశ్రాంతి
నొందె [8]నారాతిరయే నిట [9]వచ్చి నీకుఁ గర్ణవృత్తాంతంబు సెప్పి నీవు
వనుప మగిడి చని తెలతెల వేగునప్పుడు కౌరవసేనాసన్నివేశంబు సేరితి
నాసమయంబున.

98 క. కురుపతి పడవాళ్లం దగు
దొరలకడకు సత్వరముగ దురమునకు [1]భటో
[2]త్కరము [3]ననువు సేయుటకై
బరవసము దలిర్పఁ [4]బనిచెఁ బార్థివముఖ్యా.

99 వ. పనిచిన [1]నెల్లవారు నుల్లంబుల నుత్సాహంబు లుల్లసిల్లఁ దమతమ చతురం
గంబులకు సవరణలు సంఘటింపం దొడంగినఁ [2]దూర్యంబులు సెలంగ
నొండొరులఁ బిలుచునెలుంగులు నింగిముట్ట రథనేమిగజపద తురంగఖుర
పుటభటచరణ[3]సంఘట్టితం బగుధరణీతలం బద్రువ బహుళంబగు నలివు
చంద్రోదయసమయ ఘూర్ణమానం [4]బగుమహోర్ణవంబునినదంబు ననుకరించె
న ట్లాయితం బై శల్యశకునికృతవర్మాశ్వత్థామలును దక్కునుం గల
యోధవరులును నొక్కెడ ననుజసహితుం డై యున్నమనుజపతిసన్నిధిఁ
గూడి యతండు వినఁ దమలో ని ట్లనిరి.

---

97 1. పలికి యప్పద్మ – పెక్కుప్రతులు. 2. దమదమ విడిదలకుం – వి.శ.ష. 3. విగత – ఇ.ఔ.న. 4. చందంబగుచు – కొన్ని ప్రతులు. 5. సేరిసుఖనిద్రిచేసె – అ; సేరి సుఖంబుండె–ఏ; సేరిసుఖనిద్రచెందెనంత–చ. 6. బలంబులు – అ.ఏ.7. సంతుష్టులై – అ ఐ.గ; సంతుష్టాంతరంగులై – చ. 8. నాటిరాత్రి – వి శ.ష. 9. వచ్చికర్ణు – అ.ఔ.క ఖ.గ.

98 1. బలో–పెక్కుప్రతులు. 2. త్కరముల వెడలించుటకై –అ; త్కరములననిసేయు–ఊ. 3. పనుపు – శర. 4. బలికె – ట.

99 1. యెల్ల – ఈ. 2. దూర్యనినదంబులు–ఈ.ఔ.క.ఘ.న; దూర్యనినాదంబులు–ఙ. 3. సంఘట్టనంబున – అ.ఏ; సంభరితంబగు – ఓ.ఔ.ఘ.న.ల. 4. బగునర్ణవం–ఉ.ఎ. ఘ.ట.త.వ; బగుమహోర్ణవనినదం – అ.ఆ.ఊ.ఎ.చ.న.

100 క. ఒకఁ [1]డొకఁడ పాండవులఁ దాఁ
కక [2]సై న్యోపేతగాఢగతి [3]నందఱు నొ
క్కొకతల గాఁ [4]దలపడి వా
రికడంక యుడుపఁగవలయుఁ గ్రీడయ పోలెఁ.

101 వ. మన మొకళ్లొకళ్లకుఁ బ్రా పగుచు నేపారి పోరినం జుల్కన గెల్పు గొన వచ్చు ని త్తెఱంగు మనకు సమయంబు సుఁడీ యట్లు గాక యొంటి [1]పెనం గెడివాఁడును [2]బెనఁగెడివానిఁ గని [3]కూడుకొనినవాఁడును బంచవిధ పాపంబుల నొందఁగలవాఁ డని యొండొరులకుం జెప్పికొని కదలి యుద్దామసామర్థ్యంబున నమ్మద్రపతిముంగలి [4]యై నడవం జనునప్పుడు.

—: కౌరవసైన్యంబు యుద్ధసన్నద్ధంబై వెడలుట :—

సం. 9—7—10

102 సీ. చంచరీ[1]కావళిరుం[2]కృతుల్ [3]గల్పించు
కర్ణ ఝళంఝళాకలనములును
ధరణీపరాగసంతానంబు గబళించు
కరశీకరచ్ఛటాస్ఫురణములును
ఘంటికా[4]టంకృతికాంతి [5]సంభావించు
నిర్భరబృంహిత[6]నిస్వనములు
[7]నంబరభాగంబు [8]నల్పంబు గావించు
నున్నతగాత్ర[9]సముద్ధతులును

---

100 1. డొకఁడు—క.ట ల.వీ.శ.ష ; డొకడె—ఖ. 2. సైన్యంబెల్ల—చ. 3. నందరమున్నొ—అ ఉ ఔ.వ. 4. బై బడి—ద.ల.వ. కొన్ని ప్రతులు.

101 1. పెనగు వాడును — అ.ఆ.స పెనగులాడనివాడును — వీ శ.ష ; పెనగినవాడును—ఉ.ఐ ఒ.గ. 2. బెనఁగువాని — వీ.శ.ష ; బెనంగువాని — అ ; బెనగినవాని — ఓ ; బెన గెడువాని — ఆ ఇ ఎ ఘ జ.ట. 3. కూడికొనని — కొన్ని ప్రతులు ; కూడుకొనని—వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 4. నడువనడచి రప్పుడు—వీ.శ ష ; నడువ—కొన్ని ప్రతులు.

102 1. కావళీ — శ.ష. 2. కృతులల్పించు — వీ.శ.ష.స. 3. గప్పించు ; గంపించు — అని పాఠములు. 4. ఠంకృతి — వెక్కు ప్రతులు. 5. సంపాదించు — ఆ.ఓ.ఖ ఘ.చ.ల ; నిభావించు — వ. 6. నినదములును — చ. 7. నంబుద — ఖ. 8. నందంబు — ఓ ; నట్టిట్టుగా జేయు — ఖ ; నడ్డంబు — ల ; నల్లన — చ. 9. సమున్నతములు — ఈ ;

తే. జారు [10]భీషణ రేఖలు భూరిమదభ
రాభిరామయానంబులు నాహావోచి
తోగ్ర[11]కల్పననాభంగులు నుల్లసిల్లఁ
గరులు ధాత్రితలంబు గ్రక్కదల నడచె.

103 చ. గతిబహుతాలసత్ఖుర[1]విఘట్టితమేదిని జీవితేశక
ల్పిత[2]నఖ రేఖలం జెలువు పెంపు వహించుపురంధ్రిఁ బోల ను
ద్ధత[3]ముఖబంధురాంగ[4]లలితంబులు నూర్జితకింకిణీర్ఘు[5]ణ
త్కృతిపటు[6]ఘోషలుం దగ నుదీర్ణము లై నడచెం దురంగముల్.

104 సీ. మీటిన[1]యుబ్బున [2]మీఁదికిఁ [3]గాళులు
సాఁచురథ్యంబుల [4]చటులతయును
[5]లలి బెండ్లికినిఁ బోవుచెలువున విలసిల్లు
సూతజనంబు విసూర్ఛితంబు
జతనంబు[6]మేలిమిఁ జారు[7]ఘోరము లగు
నవయవంబుల విభవాతిశయము
[8]బిరుదుల సుద్భటస్ఫురణంబు లై క్రాలు
కేతనంబుల సముద్యోతితంబు

తే. సొంపు [9]మిగులఁగ జోదుల యంప[10]పాదుల
దీప్తులును లేఁత[11]నవ్వులదీధితులును
[12]హారి[13]రశ్మిలుఁ గీడ్పెర నగుచు వెలుఁగఁ
దేరు లరిగె నుద్దామతఁ గౌరవేంద్ర.

సమున్నతులను – ఓ.న. 10. భూషణ – అ.ఏ.స. 11. కల్పితాభరణములుల్ల – అ.ఏ.

103 1. విఖండిత – పెక్కు ప్రతులు ; విఘట్టన – ఓ. 2. నవ – ఎ.ప.వ ; బహు – ఔ. 3. దృఢ – ష; ముగ – జ ; మగు – వ. 4. కలితంబుల – ఈ ఔ.త ; లసితంబులు – ప. 5. ణంకృతులు సెలంగ ఘోషలను – వి.శ.ష. 6. ఘోష (లం) లుం – కొన్ని ప్రతులు.

104 1. రయమున – ఏ. 2. మింటికి – పెక్కు ప్రతులు. 3. గాళ్ళను – పెక్కు ప్రతులు; మోరలు – శ ; నిరుగాళ్ళు – ఔ. 4. చతురతయును – ఓ చ. 5. లీలఁ బెండ్లికిఁ బోవు పోలి (కె) క – ఈ.ఎ.ఐ.గ చ.ట.వి.శ.ష ; లీల బెళ్ళికి బోవు పోలిక – వ. 6. బలిమియు – ఇ ; మేలిమిచారు – ప.వి.శ.ష. 7. పూర – ఊ.వ ; ఘోష – చ. 8. బిరుదు సైనిక రథ – చ. 9. మీరగ . చ. 10. గముల – అ.ఏ. 11. నగవు – పెక్కు ప్రతులు 12. హార – పెక్కు ప్రతులు ; హారగుచులు – ఐ.గ ; హారరశ్మిలకును దోడులై వెలుంగ – ని.ష ; నిబ్బరంబుగ దళదిళల్నిండివెలుఁగ – శ ; హారరశ్మిలను దిరమగుచు వెలుగ – ఈ ; హారరశ్మిలు నొగి బెడగైవెలుంగ – ఔ.ట.ప.వ. 13. రుచులు – ఐ.గ.

105 చ. కడఁకయు లావునుం [1]గరఁగి గట్టిగఁ గూర్చి యొనర్చి[2]నట్టి పే
[3]రొడఱులఁ దాల్మియుం [4]గడిమియుం గలయం [5]బరికించి యందు [6]నే
ర్పిడుకొని గాఢభంగి రచియించినచందము నెమ్మనంబులం
గడుఁ జెలు వొంద [7]నుబ్బి వడిఁ గాల్బల మేఁగెఁ గరం బుదగ్రతన్.

106 వ. ఇట్లు కురుబలంబు సమరతలంబు చేరం బోవునంతం భాండవబలంబును జను
దెంచె ననిన విని యాఁబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

107 తే, సురనదీసుతుచావును గురునిచావుఁ
గర్ణుచావును వినిననాకర్ణములకు
శల్యుచావు దుర్యోధనుచావుఁ జెప్పి
యధిక [1]తరముగ [2]సంతోష మావహింపు.

108 క. అమ్మహద్రవిభుని ధర్మజుఁ
డెమ్మొయిఁ [1]బరిమార్చెఁ గాఁ వేఁడ్రుని భీముం
డెమ్మొయిఁ [2]గీ టడఁచె రణం
బెమ్మొయిఁ [3]బరిపాటిఁ జెల్లె [4]నేర్పడఁ జెపుమా

109 వ. అనుటయు [1]సంజయుం డమ్మనుజపతి కిట్లను వగచుకొలంది కడ చనియె
ధీరుండ వై వార్త లవధరింపుము.

110 క. గంగాసుతగురుకర్ణుల
సంగరమునఁ బాండుసుతులు సంపుట గన్నా
రం గనియు నీతనయు లా
సం [1]గూరిరి [2]వారిఁ జంపు శల్యుం డనుచున్.

---

105 1. గలిగి – వి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; గడగి – ఇ. 2. వేర్చి – ఈ.త. 3 రొడ
ళులు – వి.శ; రొడల(లు)ను – ఔ.గ.న. 4. గలిమి – ఐ.గ.ల. 5. బిసికించి –
కొన్ని ప్రతులు. 6. నేర్పిడి – వెక్కు ప్రతులు; 7. నుద్దవిడి – వి.శ.ష; నట్టి
గతిం – ఇ; నబ్జిగతిం – ఉ; నుబ్బువడి – ఊ.ఎ ఘ ట ద.ప.

107 1. తరమగు – వెక్కు ప్రతులు. 2. శోకంబునావహించె – ఈ; శోకంబు నావ
హింపు – ఎ; సంతోషమాచరింపు – ల; సంతాపమాచరింపు – చ.

108 1. గీట(ణ)డచె – ఎ.ఓ.ఔ.క చ.జ.ట.త.ద.ల. 2. బరిమార్పె – ట. 3. పాటిల్లె
నాకు నేర్పడ చెపుమా – ట. 4. నెరిగింపుతగన్ – చ.

109 1. నతండ – ఆ.ఉ.ఔ; నాతండ – ఓ ఘ.

110 1. గూడిరి – ఖ.ష. 2. వారింజయించుశల్యుండనుచున్ – క.

111 వ. దుర్యోధనుండు దిక్కు మాలి యుండియు [1]నడియాసం జేసి తన్ను సంపన్ననిం గాఁ దలంచుచు.

112 చ. అనుజులుఁ దాను శల్యునిఁ బ్రియాతిశయంబునఁ జేరఁ బోవ నా
యన మను కర్ణుఁ డర్జునశరావళిఁ గూలిన నబ్బి భీముఁ డా
ర్చిన నడ లొంది తల్లడిలుచిత్తము లూఁటఁ బొంద వారలం
గనుఁగొని పల్కులఁ బ్రతిసుఖం బొనరించె నుదగ్రమూర్తి యై.

113 వ. ఇట్లు సమరోత్సాహసమగ్రుం డయినమదీపతి సర్వతోభద్రవ్యూహంబు [1]వన్నించె నందు ముఖంబున [2]మద్రపతి గర్ణపుత్ర[3]ప్రముఖ పరివృతుం డై తాను నిలిచె వలపట శకయవనసమేతుం డై కృపాచార్యుండును దాఁపటఁ ద్రిగర్త[4]సహితుం డై కృతవర్మయు వెనుకఁ గాంభోజ[5]సహాయుం డై యశ్వత్థామయు నడుమఁ గురువీరపరి[6]రక్షితుం డయి [7]కారవేశ్వరుండును నతని[8]ముందటఁ గరిఘటాగ్రీభాగవర్తి యై బహులచతురంగంబులతో[9]డ శకునియు నిలుచు నట్లు గా నొనర్చి పేర్చి యురవణించె నంతక'[0]మున్న పాండవులు మూఁడు[11]మొగంబులు గా మోహరించి ధృష్టద్యుమ్న శిఖండిసాత్యకు [12]లగ్రేసరులుగా భీమార్జును లగ్రీజునగ్రభాగంబున [13]శోభిల్లి [14]సితారూపవిద్యోతితం బై నశల్యకేతనంబు [15]సూచి తోచి నడచి రనిన విని ధృతరాష్ట్రీం డప్పటికి మనకుఁ [16]బాండవులకుం గల నేనాంగంబులకొలంది యెటింగింపు మనవుడు సంజయుం డాజన

---

111 1. నయ్యాసం జేసి – ఈ.ఎ.ఏ.ఐ.ఔ.గ.జ.ట.వ.

113 1. వన్నించియందు – ఊ. 2. శల్యుండు – వీ. 3. ప్రకరపరి – కొన్ని ప్రతులు. 4. సహాయుండై –కొన్ని ప్రతులు. 5. సహితుండై –కొన్ని ప్రతులు. 6. వృతుండై – వెక్కు ప్రతులు. 7. నీ కొడుకును–అ. 8. ముంద (ర) రం–ఉ.జ.త. 9. నీమరందియు– అ ఎ; బలసిశకుని – ఆ.ఎ.ట. 10. మున్న – ఆ.ఈ. 11. మొగ్గరంబు (లు)గా – ఇ ఏ.జ: మొనలుగా – ఓ.న; మూకలుగా – చ. 12. లు నగ్రేసరులు – చ. 13. శోభిల్లి 8 – ఊ ల.వ.వీ. 14. శితారుణవిద్యోతి – వీ.శ; పేతాంగరూపద్యోతి– ప; శితతాళరూపద్యోతి – ఎ.వ; శిలారూప – వ; శితారూపద్యోతి – ఇ.ఘ.జ.ట. 15. చూ (చి) చు కొని – ఔ.క.ట.త. 16. బాండునందనులకుం – కొన్ని ప్రతులు.

[17]పతి కి ట్లను మనకుఁ బదునొకండు వేలు రథంబులును బది వేలు నేడునూఱు గజంబులును రెండులక్షలుహయంబులును మూఁడుకోట్లు పదాతులును వారికి నాఱు[18]వేలు రథంబులును మూఁడు[19]వే లేనుంగులును లక్ష గుఱ్ఱంబులును కోటికాల్బలంబులును గలిగియుండె నయ్యొడ్డనంబు లొం డొంటి గెలుచు నగ్గలిక డగ్గటియె నట్టియెడ.

114 ఉ. ఒండొరులన్ జయించుమతి నుద్భటలీలలఁ జాల నొప్పి య
ప్పాండవకౌరవుల్ పెనఁగుభంగిఁ గనుంగొనువేడ్క [1]నొక్కొ క్కొ యూ
తుఁడు మహోది నెక్కె ననఁ దద్దయుఁ జెన్నగుబింబకాంతి న
ర్కుం డభిరాముఁ డై పొడుపుగొండపయిన్ వెలుఁ గొందెఁ [2]జూడఁగన్.

115 చ. అరసి యనాగతం బెఱుఁగునట్టిమనంబులు గల్గుపాండుభూ
వరసుతబంధుమిత్రకురువర్గసుహృజ్జనకోటు లత్తటిం
బొరసె నతిప్రమోదమును భూరివిషాదము [1]నాఁగ నంబుజో
త్కరము [2]వికాస మయ్యెఁ గుముదంబులు మీలన [3]మొందె నెంతయున్.

116 సి. కుంజరనికురంబకుంభ[1]స్థలీసంగ
సిందూరరుచులతోఁ జెలిమి చేసి
కేతనవ్రాతసంకీలితమాణిక్య
రశ్ముల[2]గెడ విహారంబు సలిపి
సైనికనికర[3]వక్షస్థలపరిల్లి
కాశ్మీర[4]దీప్తులఁ గౌఁగిలించి
దండనాథోత్కరచండ[5]భావోద్వృత్త
చక్షుఃప్రభలుఁ దారు సరస మాడి

---

17 నాథున కిట్లను – కొన్ని ప్రతులు. 18. వేల – కొన్ని ప్రతులు. 19. వేలమాతం గంబులు లక్ష హయంబులును – ఆ.

114 1. జేసి – ఘ; బూని – చ. 2. నెంతయున్ – వి.ష.

115 1. గాఁగ – శ. 2. వికాసి యయ్యె – జ. 3, మయ్యె – ఓ ట.వ; బొందె – కొన్ని ప్రతులు.

116 1. స్థలంబులు – ఐ. 2. తోవిహారం – అ.వి.ష; క్రీవిహారం – ఈ; యెడ పవిహారం — ఆ.ఎ.ట.వ. 3. వక్షస్స్థలి — ఇ ల. 4. దీధితుల్ — శ.స. 5. ఫాలో – ఉ.శ. 6. ప్రభలతోడ – అ.వి.శ; ప్రభలతో (న) ను – ఆ.ళ.

తే. యంశుజాలంబు లుభయసైన్యంబులందుఁ
బరఁగి బహువిధశస్త్రాస్త్రకిరణతతుల
బెరసి [7]పరభాగలక్ష్మి దీపించి [8]మెఱయ
భాస్వరమణీయముఁ డగుచిత్రభానుఁ డొప్పె.

—: కురుపాండవుల పదునెనిమిదవనాఁటి యుద్ధప్రారంభము :—

సం. 9—7—43

117 వ. [1]ఇట్లు పూర్వసంధ్యాసమయంబునఁ దారొక్కని భేరీప్రముఖ తూర్యనిస్వనంబులు నింగి వొంగం జెలంగ.

118 క. ఒండొంటిఁ దాఁకి హేతులు
మండఁగఁ [1]దచూర్ణతతులు మహి రాలఁగ ను
ద్దండతఁ గలయం బెరసెను
రెండుమొనలుఁ గ్రూరతరపరిస్ఫురణము లై.

119 వ. ఇత్తెఱంగునఁ దలపడి.

120 క. అరదంబులు నరదంబులఁ
గరులు గరుల హారులు హారులఁ గాల్వురు మఱి గా
ల్వురఁ దాఁకి [1]పెనఁగెఁ గడుభీ
కరభంగులు మెచ్చు[2]దేర గగనచరులకున్.

121 చ. పెనుపును నాకసం [1]బవియు బ్భంహిత[2]ముల్ దము నుగ్రగర్జిత
స్వనములతోడిమేఘములచందము గా నొనరింప మీఁది యో
ధనికర మేయు సాయకవితానము [3]భీషణవృష్టి [4]గా రయం
బునఁ బలుకొన్న యేనుఁగులపోరునఁ దేరులు దేలె నెత్తుటన్.

---

7. యంబరలక్ష్మి – ఐ.వ ; పార్శ్వాగలక్ష్మి – స. 8. వెలయు, బెరయు, మెరయు – అని పాఠములు.

117 1. అట్టి – ఇ.ట.ద.ల.

118 1. దతూర్ణ – బ.

120 1. పెనగిరతి – వి.శ. 2. సేయ – ఎ.ట.న.

121 1. బద్రువ – గ. 2. నాదములుగ్ర – ఆ.వ.న; ఘట్టమునుగ్ర – త ; ముల్ సము దగ్ర – ఊ.ఖ.చ. 3. భీకర – ఏ.క.చ.జ.బ.వ ; భీకరలీల – ఇ; భీకరదృష్టి – బ. 4. కారణం – ఉ.ఊ.

122 తే. కరులగమి వొదివి [1]రథముల్ గాలుకొనఁగ
నీక మరలిస ఘోట[2]కానీకములను
బిరుదుమగ[3]ల మొత్తములను బిండిపీఁచు
సేయు బలితంపు నేర్పు ల[4]చ్చెరువుఁ [5]బెనుఁప.

123 క పటురయమున నాశ్వికు లొ
క్కటఁ బెక్కం డ్రొక్క [1]రథనికరము[2]లు ఝడితి
త్రుటితాకృతులుగ విహారిం
చుట యొక్కుడు వేడ్క సేయ సురగణము[3]నకున్.

124 క. పలువుర[1]నొక్కఁడు నొక్కని
బలువురుఁ దెగటార్చుటయును బలుదెఱఁగులమూఁ
[2]కలు పలుదెఱఁగుల దలఁపడి
పొలియించుట [3]పొలియుటయును బొరి నగ్గిముగఁ.

125 క. చలమునఁ బోక పెనఁగు కా
ల్బలమపయిం దురగమును నిభంబులును రథం
బులుఁ గూడి [1]కవిసి యంతిం
తలు [2]దుఃయలు సేఁత [3]యనుచితక్రౌర్యముగాఁ.

---

122 1. రథికుల్ – కొన్ని ప్రతులు ; రథికుల్ తెరలజేయ బరచినట్టియా ఘోటక–ట.ప.వ. 2. కప్రకరముల(లు)ను – కొన్ని ప్రతులు. 3. లు (ల) నమర్చిన–ట.ప వ. 4. చెలువు–అ.ల. 5. గాఁగ – వీశ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

123 1. యోధనికరములు ఘటిత – త. 2. లనువెసం–ట.ట. 3. లకున్ – పెక్కు ప్రతులు.

124 1. నొక్కండొక్కరుబలు – ఆ.వ. 2. కలుగల – కొన్ని ప్రతులు ; కలుగూడి (బహువిధంబుల) పలు దెరంగులదల – ఒ.ఔ.జ ; కలువలపటరణమునసుంబోలి – న. 3. తలపగనచ్చెరువు నైయు ప్రగంబులుగన్ – కొన్ని ప్రతులు ; పొలియించుటయును దప్రగంబులుగన్ – ఒ.ఔ.జ.

125 1. కదిసి – ఏ ఒ.చ. 2. తునుకలు – కొన్ని ప్రతులు. 3. యధిక దారుణమయ్యెన్ – వీ.శ. కొన్ని ప్రతులు.

126 క. తెల్లని[1]సవరణ మెఱయ స
ముల్లసితము లగు తురంగములమెుత్తము చం
[2]చల్లలితపక్షములు శో
భిల్లుగతుల నొప్పునంచపిండుం బోలన్.

127 వ. అయ్యిరువాఁగు[1]ను బేరు వాడు నప్పుడు.

128 క. గుణనినదము [1]రథనేమి
[2]క్వణనంబుం దురగఖురరవముఁ గరిఘంటా
రణనమును పేాతిసంఘ
ర్షణనాదముఁ దూర్యఘోషసంపదఁ [3]గడచెఁ.

129 సీ. నెత్తుటఁ [1]దోఁగియు నిగిడి పోరెడు[2]వీరు
లలరి[3]న నడ[4]మోదుగులవిధంబు
గ్రక్కున దెగిపడి [5]కదలెడుబాహు
దండములు మహోభుజంగముల[6]భంగి
యవని రక్తాక్తంబు లై యగున్న [7]యట్టిబల్
దలలు గెందామరకొలనిఁగిది
దలిచుగా నెటి దప్ప నొఱగినగజములు
గులిశభగ్నాచలకులమునట్లు

---

126 1. సవరములు మెఱయ – శ ; చాయలు మెఱయ – ఱ ; మేనులు మెఱయ – ఒ.ఐ.
2. పుల్లనవక్షంబులు – వ ; చల్లసిత – ప.

127 1. బెనంగునప్పుడు – ఎ.ప ; నుబోరాడునప్పుడు – ఘ ; నుబేరువా(రు)డినప్పుడు–
అ.ఖ.ల.ష.

128 1. రణ – వా. కొన్ని ప్రతులు – రథ – కొన్ని ప్రతులు. 2. క్వణమునుదురంగ–
అ.ఓ.చ. 3. నొందెన్, నణచెన్ – అని పాఠములు.

129 1. గడుదోగినిగిడి – శ ; దొణగియునిగిడి – వ 2. ధీరులడరిన – న. 3. పూచిన –
ఆ. 4. మ్రోదుగులు – కొన్ని ప్రతులు; మ్రోదువులు – ట.స. ఈ రూప
ములు'శర'లోలేవు. 5. |కాలెడు – ల. 6. కరణి – ఓ క.చ జ. 7. పుట్టువుల్ – స.

తే. దునిసి తొఱఁగినజోదులతొడలు సామ
జములకరములు నొండొంటి[8]చందములు గ
నుంగొనఁగ వింత లగుటను సంగరాంగ
ణంబు రమణీయమును భీషణంబు [9]నయ్యె.

130 తే. ఏమి చెప్పుదు [1]రౌద్రంపు[2]సెసకమందుఁ
దఱచు[3]మెదళులు ఱొంపులు నుఱుము లైన
యెమ్మ లిసుకయు సితచామరమ్మ లంచ
లయ్యె రుధిరంపుఁజేరుల కప్పు డధిప.

131 క. విను మయ్యేఱులలో [1]వా
హనములె యోడలుగఁ జూడ నక్కజ మగు ను
క్కున నుద్దామవిహారం
బొనరించిరి వీరయోధు లుర్వీనాథా.

132 వ. ఇవ్విధంబునం బోరు ఘోరం బై [1]చెల్లుచుండ నుల్లసితవిక్రమవిజృంభితు
లగుభీమపార్థులు నలిఁకేఁగి నారాచప్రముఖనానావిశిఖంబుల మన[2]మొనఁ
గనుపు గొట్టిన నది [3]బెగ డొంది మగిడిన నమ్మేటిమగ లుబ్బి [4]పాంఢ్ర
దేవదత్తంబు[5]ల నొత్తుటయు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియు గాంతే
యాగ్రజు [6]మున్ని డికొని తఱుమఁ దోడన కవలును [7]గడంగి ర ట్లాటోప

---

8. చందమనఁగ–శ.ష. కొన్నిప్రతులు. 9. నయ్యె–పెక్కు ప్రతులు ; లయ్యె - వా

130 1. రక్తంబునెసగుచుండ - ద. 2. నెసకమందు – ఉ.ఒ.ట.త; నెసక మెసగ – ఒ.బ.న.
3. మెదడులు – అ.ఆ.ఏ.ఒ.

131 1. వాహనము(ల)లు – కొన్ని ప్రతులు.

132 1. చెల్లెనుల్ల – కొన్ని ప్రతులు. 2. మొనలు – వ; మొనల – ద.
3. యుబ్బునం – ల. 4. పాంచజన్యదేవదత్తంబులో – ఈ.చ.ట.త.ద. 5. లొత్తుట - పెక్కు ప్రతులు. 6. మున్నిడు – ఆ.ఔ.ఖ.చ.వ. 7. తొడంగి – ల.

దీపితు లై న పాండవేయులయురవడికి [8]నో టటీ నీబలంబు [9]హా హా కారంబులతో, [10]బలుదెసలఁ బఱువం [11]దొడంగినం గనుంగొని [12]శల్యుండు సారథి కి ట్లనియె.

133 ఉ. అ ల్లదె కంచె పాండుతనయాగ్రణి తేరు సితాశ్వయు క్త మై
తెల్లనియెల్లి నొప్పినది తీవ్రత మార్కొని యాన్నపాలుశో
భిల్లుట మాన్పఁగా వలయు భీషణభంగి రథంబు వోవ ని
మ్మెల్లజనంబు నాకడిమి యేర్పడ నేఁ డెఱుఁగంగఁ జేసెదన్.

134 ఆ. సురల ైన [1]గెలుతు దురమున విను నాకుఁ
బాండు[2]పుత్రు లెదురె భండనమున
నేర్పుబలుపుఁ జూపి నిన్ను [3]మెప్పింతు నా
చేతి[4]బరువు సూడు సూతవర్య.

135 వ. అనుటయు వాఁడు పాండవబలంబుల కెదురు గా నరదంబు సముచిత రయంబున నడప నమ్మహీపతి సముద్ర[1]సముద్రేకంబుచందం బై నయా ైన్యంబు [2]సరభసత్వంబు చెలియలి[3]కట్టయుంబోలి యుడుపుట యచ్చెరు వై యుండె నట్లు శౌర్య[4]ధైర్యంబుల నుల్లసిల్లుశల్యుం జూచి మనమూఁక లును మగుడ నిగిడిన సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె నందు నకులుండును గర్ణ[5]పుత్రుండు డగుచిత్రసేనుండును దలపడి యొండొరువుల[6]కుఁ గృతా స్త్రత్వంబును సమరవిశారదత్వంబును జూపుచుం బెనంగునెడ నా సూత [7]పౌత్రుండు.

---

8. నోడి మనబలం - ఏ; నోటరి మనబలంబు – అ.ఏ చ. 9. లాహా – ఆ క.ద.వ.
10. దెసలకుంబరచినం - పెక్కు ప్రతులు. 11. దొడంగిన - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.
12. శల్యుండు తన సారథి – అ; శల్యుండునిజసారథి – ద.

134 1. తనయులెదురె – చ. 2. బరుపు – అ. 3. మెచ్చింతు – ద.వ; నొప్పింతు - వ.
4. బలువు – ఓ.త.

135 1. సముద్రితంబయిన చండంబున సైన్యంబు – ఐ; ముద్రేకంబై నచందంబున – వీ.శ.
2. సంరంభంబు - ఒ.చ.జ.న.ల.వ. 3. కట్టయైనిలువ – వీ.శ.ష. 4. భుజవీర్యం బుల నుల్లసిల్లు – కొన్ని ప్రతులు. 5. నకులనందనుండు – వ. 6. కచ్చెరువగు – వ.
7. పౌత్రుండు – పెక్కు పఠితులు; పుత్రుండు - వా.

—: కర్ణుకొడుకులు చిత్రసేనసత్యసేనసుశర్మలు నకులునిచేత జచ్చుట :—

సం. 9-9-12

136 చ. నకులునిచాపదండము ఘనప్రదరంబునఁ [1]దున్మి భాస్వరాం
బకము[2]లు మూఁడు [3]దీవ్రగతి ఫాలతలంబున [4]నాటి త్రుంచె ఘో
టకములఁ గేతనం బిలఁ బడఁ [5]విదళించి వధించె [6]సూతు ఖే
టకమును ఖడ్గముం గొని [7]కడంగ బయిం బరఁగించె భల్లముల్.

137 క. ఆనిశితభల్లములు దన
మేనికి రాకుండఁ బలుక మెఱయ జడియుచున్
వే [1]నిగిడి [2]కదిసె మాద్రీ
సూనుం డా[3]సూతసూతిసూనునరదమున్.

138 తే. కదిసి మీఁదికి లంఘించి మన మెలర్పఁ
గళము దునిమిన [1]నమ్మస్తకంబు డొల్లెఁ
గర్ణపూరకిరీటసంకలితవివిధ
రత్నరోచులు [2]మెఱయ ధరాతలమున.

139 వ. ఇట్లు చిత్రసేనుండు వడినం కనుంగొని కౌంతేయసైనికు లార్చినం తేర్చిన శోకరోషంబులు మనంబుల ముప్పిరి గొన వానిసోదరులు సత్యసేనుండును సుశర్మ్మండును నప్పాండుపుత్రుపైఁ గవిసిన నతండు వేఱొక్కతే రెక్క బలువి ల్లెత్తి దండధరప్రచండమూర్తియై మార్కొనిన నబ్బిరుదుమగ లయ్యురదంబు భల్లంబుల నఱకం దొడంగి[1]న నుఱక చిఱునవ్వు [2]నవ్వి.

---

136 1. ద్రుంచి—పెక్కు ప్రతులు. 2. లమూట దీవ్ర – శ. 3. శీఘ్ర—ఐ. ; తీవ్రముగ—ఒ. 4. నాటజేసి – ఖ. 5. విహరించి వధించె – ల.వ. కొన్ని ప్రతులు. 6. సూత – ల. 7. కడంగినవై బరగించె – ల వ. కొన్ని ప్రతులు.

137 1. నిగుడి – ఐ.ష. 2. కవిసె – వ. 3. సూనుసుతు – వీ.శ.ష ; తనయుసూను రథంబున్ – ఔ ; సూనుసూను రథంబున్ – పెక్కు ప్రతులు.

138 1. దన్మస్తకంబు – కొన్ని ప్రతులు. 2. వెలయ – ఓ.త.

139 1. ననవ్వీరుండు – వ. 2. నవ్వుచు – వీ శ.ష.

140 చ. కడువడి సత్యనేనుతురగంబులఁ గూల్చి శరాసనంబుఁ జ
క్కడిచిన నొండుతేరికి రయంబుమెయిం జని యన్యచాప మె
క్కిడుటయు నక్కుమారునిశితేషుయుగంబున నొంచి [1]నొంచెఁగ
వ్వడియనుజన్మఁ డుగ్రుఁ డయి వానిసహోదరు [2]రెండుతూపులన్.

141 తే. అతనిధను వాసుశర్మఁ డుద్ధతి [1]దలిర్పఁ
[2]ద్రుంచుటయు నొండువింట బల్ దూపు లొడలఁ
బఱపి వాని[3]శిరంబును నఱకి సత్య
సేనువిలు ద్రుంచె [4]నాపాండుసూనుఁ డధిప.

142 శా. ఆరాధేయ[1]తనూజుఁ డన్యధను వుగ్రాకారుఁ డై యొత్తి దు
ర్వారపక్రియ [2]నేసె నావిశిఖముల్ వారించి యాతం డతి
క్రూరస్ఫార[3]శరత్రయం బతనివక్ష[4]స్థ్సత్తిఁ గీలించి వే
నారాచంబులు రెండు [5]దమ్మునిమెయిఁ [6]నాఁటు గడుఁ బెట్టుగఁ.

143 క. [1]వా రలిగి యొక్క[2]యుమ్మడి
సారథిఁ దెగటార్చి [3]యార్చి చాపము దునియం
చేరు వికలముగ మేను వి
దారితముగ నేసి [4]రత్యుదగ్రస్ఫురణన్.

144 వ. ఇవ్విధంబున.

---

140 1. త్రుంచె – శ. 2. డేడు – ల.

141 1. యెలర్ప–పెక్కు ప్రతులు. 2. దునుముట–ఐ.గ. 3. సిడంబు–ట.చ.ద.న.ప.బ.వ. శ.ష. 4. నమ్మాద్రి – అ.ఏ.

142 1. కుమారు డన్య – వ. 2. నేసి వాని శరము ల్వారించి – గ. 3. శరద్వయం – పెక్కు ప్రతులు; శిలీముఖం బతని – న.ప. 4. వీథి – అ.ఊ.ఐ.ఖ. 5. మాదిఱి మెయిన్ – ఐ.గ. 6. నాటించెదా బెట్టుగన్ – ల.

143 1. వారిరువురు నొక్కుమ్మడి–ల.వి.శ.స; వారలలిగి యొక్కుమ్మడి–వ. 2. మాటున–ట. 3. వేర్చి – అ.ఒ.జ.బ; యతని – ల. 4. రుగ్రదర్ప – పెక్కు ప్రతులు.

145 మ. పిరథుండుఁ వినికృత్తచాపుఁడు శరావిద్ధుండు నై మేదినీ
[1]వర [2]నీపుత్రుఁడు చంచదుగ్రతర[2]జిహ్వం బై నచండాహి [4]నాఁ
గర మాభీలతఁ బొల్చుశక్తిఁ గొని యల్కఁ సత్వరుం [5]డయ్యె సు
స్థిరసంరంభత [6]సత్యసేనుఁ బడవై చెం జూప అగ్గింపఁగఁ.

146 ఆ. అన్న [1]పాటు సూచి యనుజుఁ డుల్లంబున
నడలు కనలుఁ గదుర నంపవానఁ
గప్పె నకులు నంతఁ గాంచి భీము[2]కుమారుఁ
డెయిదె నతనియరద మెక్కె నతఁడు.

147 వ. ఇట్లు ద్రౌపదేయుం డగుశ్రుతసోమునియరదం బెక్కి బలువిల్లు గొని
యక్కుమారుండును దోడుపడ నాసుశర్మ్ముని బటుశరపరంపరలం బొదివినఁ
బొలి[1]వోక యతండు.

148 తే. వాఁడితూపులు [1]నకులుమై మూఁడు నాఁటి
యిరువదింటఁ దత్పుత్రునియురము నొంప
నర్ధచంద్ర[2]బాణాహతి నవ్విరోధి
శిరము [3]దునిమె నప్పాండు భూవరసుతుండు.

149 శా. మాద్రీ[1]పుత్రునిచేతఁ గర్ణసుతు లీమాడ్కిం బడం [2]జూచి వీ
రోద్రేకం [3]బెడలంగ నీసుతుబలం బొక్కుమ్మడిన్ విచ్చిన
న్మద్రాధీశుఁడు సింహనాదము [4]రణన్మౌర్వీసమున్లాసముఁ
రౌద్ర[5]ప్రక్రమసూచకంబులుగ సంరంభస్ఫురన్మూర్తి యై.

---

145 1. శ్వర – క.చ.న. 2. పుత్రుండును – ఖ.చ. 3. రూపం – ఖ ; భవ్యం – త.
4. భీకర – ఖ. 5. డయ్యు – పెక్కు ప్రతులు. 6. చిత్ర – ఖ.

146 1. పడుట – చ.న.ల. 2. నికొడుకె – పెక్కు ప్రతులు.

147 1. వోవక – పెక్కు ప్రతులు.

148 1. నకులు మై – ల. 2. బాణంబున నవ్విరోధి – త. 3. ద్రుంచె – ద.

149 1. సూనుని – కొన్ని ప్రతులు. 2. గాంచి – పెక్కు ప్రతులు. 3. బడరంగ – ఐ.ఒ.క.ఖ.గ ; బుదలంగ – శ. 4. ధనుర్మౌర్వి – ఇ.ఉ.జ.వ. 5. ప్రకీర్తియ – ఐ.ఒ.ఔ.క.బ.వ.

150 తే. హస్తతల మెత్తి నిలునిలు మని యదల్పఁ
బోకతిరిగి యమ్మూకలుపోరి కమరెఁ
బాండవేయుల [1]మొనలు సుద్దండవృత్తి
నురవణించిన సంగర ముగ్గిమయ్యె.

151 చ. అడరి ధనంజయాదు లగునక్కడి[1]వీరులు వికృమింప ని
క్కడ భవదీయనందనముఖ[2]ప్రభవోద్భటయోధవర్గము
ల్వడిఁ దఱుమంగ నప్పు[3]డు బలద్వయముఁ విశిఖాగ్ని [4]పేగ్గి యె
క్కుడ[5]యినభీతి [6]నొందె రణఘోరత భూవర యేమి సెప్పుదున్.

152 వ. ఇట్లు [1]మథితం బయ్యును బౌరుషంబుపెంపున నిరువాఁగును వేగంబు [2]గుందక వింతచందంబునం బేర్చు[3]క్రందు గగనచరులకు గన్నులపండువుగా బృంహితధ్వనులను ఘంటానినదంబులను నేమినిస్వనంబులను గేతుకింకిణీ క్వణనంబులను [4]రింఖారవంబులను హేషాఘోషంబులను భుజా[5]స్ఫాలనంబు లను సింహానాదంబులను [6]దిక్తటభేదనం బొనర్పనద్భుతోత్సాహంబున నాహవకీర్తి [7]సలుపుచుండఁ బుండరీకాక్షరక్షితు లగు పాండుపుత్రుల బల శౌర్యసంపదల సొంపునం బెంపొందవు ధృష్టద్యుమ్నశిఖండిసాత్యకిప్రముఖు లైన దండిమగలు గూడికొని తఱుమ [8]దారుణనై పుణంబున [9]బాహా టోపంబు సూపినఁ గార్చిచ్చు గవిసినం[10]గలంగు మృగకులంబుకై వడిం గౌరవసైన్యంబు దైన్యంబు నొందిన.

---

150 1. బలము – ద.న వ.

151 1. వారలు, యోధులు–అని పాఠములు. 2. ప్రబలోద్భట–ఆ.ఈ.ఉ.ఎ.ఏ.వ.వీ శ.ష; ప్రముఖోద్భట – ఔ.త. 3. డనివారణ నయ్యగు వాగు వారు – వీ.శ.ష. 4. దేర్చి, దేలి, నేర్చు, బేర్చి – అని పాఠములు 5. డునగు, డువడి, డుగడు, డుగను, డుగతి– అని పాఠములు. 6. నొందిరని – వీ.శ.ష; బొంచిరణ – కొన్ని ప్రతులు.

152 1. మర్దితంబయ్యును – ఐ.క.గ.జ.బ.వ; విమథితంబులయ్యును – ఓ.వ. 2. నుగ డంకయునుగుందక బెగడువడక గగన – వీ.శ.ష. 3. కయ్యంబు – న. 4. ధను ష్టంకారంబులను – వీ శ.ష; శంఖారవంబులను – ల.వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. స్ఫాల నధ్వానంబులను – పెక్కు ప్రతులు. 6. దిక్తటంబులు బీటలువార – వీ.శ.ష. 7. చె(సె) ల్లుచుండ–ఆ.ఔ.క.ఖ.చ.జ. 8. దారుణవిక్రమంబు–చ. 9. మహా–న. 10. గలంగు – 'న' ప్రతిలో లేదు.

153 క. పెనురొంపి[1]లోపల[2]ను బ్రుం
గిన[3]ధేనువు నెత్తుపోలికిని శల్యుం డ
మ్మొనఁ దనభుజబలమునఁ గలఁ
గని యట్టుగ సిలిపె శౌర్య[4]గర్వము మెఱయన్.

154 వ. నిలిపి పేర్చిన సమయంబున మనదిక్కున నుల్కాపాత ప్రముఖంబులగు దుర్నిమి త్తంబులు [1]వొడమిన నీకొడుకు[2]లు గూడుకొని చేయం గలసైని కులం [3]గూర్చికొని తిరం బయి పెనంగి రట్లు పెనంగునెడఁ గడంగి [4]తల కడచి మిగిలి మదర్పితి [5]మార్గణాసారంబు వరగించుచుఁ బాండవాగ్రజు నగ్రిభాగంబున నున్న భీమసేనసాత్యకిధృష్టద్యుమ్నశిఖండిద్రౌపదేయ మాద్రేయులఁ దాఁకి పది[6]పదిప్రదరంబుల నొప్పించి కదిసి యన్నరపతికిని బదితూపుల వేఁడిమి సూపి మలసినఁ బాంచాలప్రభద్రకబలంబు లాజెట్టి [8]బిరుదుచుట్టు ముట్టిన.

155 ఉ. వాలి యతండు బాహువిభవం [1]బలరించినఁ బేర్చి [2]రౌద్రతం
గూలుగజంబులుం గెడయుగుజ్జపు[3]తండముఁ ద్రెళ్లుతేరులుం
గీ లెడలించినట్ల పడుకేతువితానము నగ్గునూచ మై
రాలుపదాతి[4]వర్గములు రక్తపుచేఱులుఁ బేర్వుప్రోవులున్.

156 వ. మఱియు[1]ను.

---

153 1. లోనగడు – క. 2. మునింగిన – అ ఏ; నుగ్రుంగిన – ఔ వ. 3. మదకరి – న. 4. గర్వమెలర్పన్ – చ.

154 1. పొడగనియునుసి – ఓ ప. 2. లవిసరకుగొనకచే – అ. 3. బురికొల్పుకొని – జ. 4. తల మిగిలి – పెక్కుప్రతులు. 5. చండకాండంబులు – అ.ఏ. 6. పదిపటుప్ర దరం – పెక్కుప్రతులు. 7. నులసి – పెక్కుప్రతులలో లేదు. 8. మగనిం – ఇ.ఉ.ఎ.

155 1. ఱడరించిన – ఓ.ఔ.ట.వ.పీ; బెడలించిన – ఎ; బెడరించిన – ఈ; బొనరించిన – ఇ.ఒ.గ. 2. యుగ్రతన్ – ద; రౌద్రిమున్ – పెక్కుప్రతులు. 3. దట్టులు – ఎ.ట.వ; దట్టువు మూక – ఇ. 4. వర్గమును – పెక్కుప్రతులు.

166 1. నయ్యవసరంబున – అ.ఒ.

157 క. ఏరూపు లయిన [1]రూపఱు
ఘో రా[2]శను లట్ల శల్యక్రూ రా స్త్రంబుల్
కౌరవులు వొంగఁ బాండుకు
మారులసేనపయిఁ [3]దొరఁగె మనుజాధీశా.

158 వ. అట్లు [1]దొరఁగుదారుణమార్గణాసారంబున [2]వెగడుపడి యాబలంబు పాండ వాగ్రజువెనుక కొదిఁగిన [3]నమ్మహీపతి [4]పురికొలిపికొని శల్యు మార్కొని నిశిత[5]విశిఖవర్షంబునం [6]బొడవిన నమ్మద్రవిభుండు [7]గ్రూరనారాచం బత నిమే నుచ్చివో నేయ నా ధర్మనందనునకుఁ దలకడచి యే డమ్మల నవ్వా డముడియు సహదేవుఁ డయిదుతూపులను నకులుండు నవశరంబులను బ్రతివింధ్యాది[8]దా[9]పదేయులు [9]బహుబాణపరంపరలను నవ్వీరు [10]నేయ నప్పుడు కృపాచార్యుండును గృతవర్మయు శకునియు దత్సుతుం డులూ కుండును నీకొడుకులుఁ గవిసిరి గురుపుత్రుండు [11]మందవాసంబు[12]తో నమందగతి వచ్చి వారిఁ గూడికొనియె నక్కడి[13]సై నికులును [14]రభసంబున నా రథికవరులఁ దాఁకి రటియెడ.

159 క. కృపుఁడును ధృష్టద్యుమ్నుఁడు
నుపమాతీతాతిఘోరయుద్ధంబున బా
హుపటుత్వమ్ములు [1]సూపి ర
ధిప యొండొరులకు [2]సమత్వ[3]దీప్తాకృతు లై.

---

157 1. రూపరి, రూపరు – అని పాఠములు. 2. శనియట్ల – ద. 3. దొరుగు – పెక్కు ప్రతులు.

158 1. దొరగు శరా సారంబున – త. 2 బెగడియాబలం – ఆ. 3. నమ్మనుజపతి – పెక్కు ప్రతులు. 4 పటుగతిం బైకొని – పెక్కు ప్రతులు ; చటులగతి వైకొని – త. 5. మార్గణంబు లం బొదివి – ఏ. 6. బొదువ నమ్మద్ర – ఒ.జ. 7. గ్రూరంపు నారసం – పెక్కు ప్రతులు. 8. ద్రౌపదీతనయులు – ఇ.ఓ.ఘ.జ. 9. బాహు – వా ; బహు – పెక్కు ప్రతులు ; బహువిధ బాణ -- ఈ. 10. వై బరగించిరప్పుడు – పెక్కు ప్రతులు. 11. దర – పెక్కు ప్రతులు. 12. తోమందగతి – పెక్కు ప్రతులు. 13. దొరలు సంరంభంబున – ఏ. 14. బరవసంబున – ఊ.క.ఖ ఘ.చ న.ల.

159 1. సూప (పి) ధరాధి – ఇ ఔ.ట వ. 2. సమగ్ర – ఆ.ఎ.ఔ.ట.ద.న.ప.వ.వి.శ.స. 3. దీప్తములయ్యెన్ – ఆ.ఎ.ట ద.ప.

160 క. ఒకని నొకనిఁ బదిపడిసా
యకముల నొప్పించె వీరు లగుపాండుకుమా
రకు లేవుర నంతట ద్రో
ణకుమారుఁడు మోము చిఱునగవున నొప్పన్.

161 ఆ. వాయుతనయు ఋశ్యవర్ణాశ్వముల మ్రగ్గ
పతి గరిత్రిఁ గూల్చె నతఁడు దేరు
డిగ్గి నిజగదా పటిష్ఠత. జూపెఁ గా
రవ్యసైన్యమునకు రాజముఖ్య.

162 క. అనిలజునియశ్వములఁ గూ
ల్చినయప్పుడు శల్యునిం గలితనము మెఱయం
దవయంప వెల్లిచే ముం
చె నకులుతమ్ముండు సీదుసేన దునంక్.

163 తే. అతనిహయములు నమ్మగ్రపతిశరములఁ
బడిన నప్పాండవునిఁ దలకడచి బలము
పొదివె నయ్యోధముఖ్యుఁ దత్పుత్రుఁ డపుడు
గదిసె నాసహదేవుపైఁ గడిమి మెఱయ.

164 చ. కవిసిన దట్ట కెం పడరుకన్నులతోడఁ గృపాణపాణి యై
యవనికి దాఁటి యాతనిశరావలి దుంచుచుఁ గిట్టి తేరిపై
కి వడిఁ జలంబుమై నరిగి కేళియపోలె శిరంబు దుంచి పో
యె వెసఁ బొగడ్త కెక్క ధరణీశ్వర యొండురథంబు మీఁదికిన్.

---

160 1. ఒకనొకనిని – ఊ ఎ; ఒకరొకరుని – ఘ. 2. పదపడి – ట. 3 ధీరు – అ.ఖ.ద; వీరులగు యోధులకు – ఆ.ఓ.త. 4. రకులగునయ్యేవురద్రోణ – ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.ట.ఱ; రకులనునేవుర నాద్రోణ – ఊ.గ; రకులన్నేవుర నాద్రోణ – ద.

161 1. చిత్ర – వీ శ.ష.స; దీప్త – ల. 2. ప్రతిష్ఠ – చ. 3. కౌరవుల – కొన్ని ప్రతులు. 4 ఱకు – కొన్ని ప్రతులు.

162 1. శల్యుదాకస్థిర శౌర్యమునన్ – వీ శ ష. 2. వెల్లువున, వెల్లువున – అనిపాఠములు.

163 1. వెలయ – ఇ జ.

164 1. దండి – అ; నట్ల – ఈ.త; దంట – వ.శ; చప్పి – వ; దండ – ఊ. 2. కెం పొడవు – చ. 3. నెగసి – ఆ ఊ; నెగిరి – ఇ గ. 4. కెక్కు – ద.వీ ష. కొన్ని ప్రతులు.

165 వ. ఇవ్విధంబున.

166 క. సుతుఁ డీల్గిన మద్రమహీ
పతి శోకక్రోధవేగభరి[1]తాత్మకుఁ డై
శితశరపరంపరల ను
ద్ధతిఁ బాండవసైనికులమదం బడఁగించెన్.

—: శల్యభీమసేనుల గదాయుద్ధము :—

సం. 9—10—42

167 క. [1]ఉరవడి రథికజనంబుల
దెరలిచి [2]యేపారుతనదుతేరు మెఱయ ను
ద్ధురగతిఁ గొంతేయాగ్రజు
నరదమునకుఁ గవిసి [3]వాలురమ్ములు నిగుడన్.

168 సీ. కనుఁగొని భీముండు గన్నుల నిప్పులు
[1]రాల శుండాల[2]కీలాలరంజి
తంబును [3]రిపుసైన్యదైన్యప్రదంబును
నాత్మీయవాహినీహర్షకరము
నై [4]శతధారామహా[5]భుజగతుమా
ధరశృంగసమ[6]త నుద్ర మగుచు
నెనిమిది[7]యంచుల నెసఁగుమెఱుంగుల
దారుణం బగుగదాదండ ముగ్ర

---

166 1. తాత్కుండై – పెక్కు ప్రతులు.

167 1. ఉరువడి – పెక్కు ప్రతులు. 2. యేపారి – పెక్కు ప్రతులు. 3. వాడియమ్ములు–ఘ; వాలుటమ్ములు – ఆ ఎ ఓ గ.చ ల.

168 1. రాలు – న. 2. లీలాకరాంచి – త. 3. మన – చ. 4. శరధార – త; శతధార – పెక్కు పఠితులు; 5. భుజంగ – పెక్కు ప్రతులు; జంగమ – ఊ న. 6. సముద్ర–ఆ; రసమ్ర–ఐ.గ; రముద్ర–త. 7. యమ్ములు–ఘ; యంబులు–ట.

తే. రేఖ [8]సారించి రౌద్ర ముదేగ్రిక [9]మందఁ
[10]గదిసి మద్రాధిపుఁ తురంగములఁ జదియ
[11]మోఁదె నాతండు దోమరమునఁ గదీయ
విపులవక్షంబు భేదించె నృపవరేణ్య.

169 క. [1]ఉరమున నాటినఘనతో
మర[2]మును డాచేతఁ బెట్టికి మారుతి మద్రే
[3]శ్వరుసూతు [4]వై చె దానన
[5]ధరణిని బోరగిలఁ[6]బడ [7]సుదగ్రస్ఫురణన్.

170 మ. విరథుం డై పొలివోని[1]దర్పమున నవ్వీరుండు ఘోరంపుము
ద్గరముం గేలనమర్చి తేరు డిగి [2]దుర్దాంతాకృతిఁ వజ్రిభా
సురశక్రుండును దండచండయముఁడున్ శూలోగ్రఘాలాతుఁడుఁ
సరి [3]సేయం [4]దగువారు గాఁగఁ బొలిచెన్ [5]సంస్తుత్యసంరంభతన్.

171 వ. ఇ ట్లవష్టంభవిజృంభితుం డై న[1]యాసేనాధిపతిం జూచి [2]యేచి [3]భీముఁ
డుద్దామ[4]రభసంబున నతని కి [5]సమ్ముఖంబు గా నడరినఁ బణవాది

---

8. విహారించి – ఒ ; మొనరించి – వ ; సవరించి – న. 9. మొంద – పెక్కు ప్రతులు. 10. గవిసి, గదిసె, గవిసె – అని పాఠములు. 11. మోఁ – క.ఖ.న ; మోది – ఙ ; మోదుడును – అ ఏ.

169 1. పురపుర నాటిన – శ ; తిరమున – ఏ. 2. మట – అ ; మటు – ఏ. 3. శ్వర సుతుని – ఏ ; శ్వర సూను – ఐ. 4. నేసె – ఈ.త ; వై చెనప్పుడు – అ.ఏ ; వై చె నాతడు – ఇ 5. ధరణికి బోరగిల – త.ద. 6. బడె – ఈ ఎ.ఘ. 7. మదస్ఫురణన్ – అ ఉ.ఎ.గ ; మదస్ఫురణమెయిన్ – ట.ల.

170 1. బీరమున – వి.శ.ష స. 2. దుర్దాంతస్ఫురద్వ్రజ – త. 3. వో.(పో) ల్పం – ఐ గ. 4 గల – శ ; దగువాడు – అ ఒ గ. 5. సంరంభసంస్తుత్యమున్ – ఉ.ఎ.ఖ ట.త.బ.ల.

171 1. శల్యుఁజూచి – అ ఏ. 2. యేచి – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. భీమసేనుండు – పెక్కు పఠితులు. 4. సంరంభంబున – ట.ల. 5. సన్ముఖంబుగా – ఒ.ఔ.చ.వ.

[6]పాదిత[7]) నిర్భరనినదంబులు సెలంగె నప్పు [7]డయ్యిరువాఁగు [8]నిరువుర నేనిక పోరు చూచువిధంబున, గనుఁగొను[9]చు గదారణంబునకు శల్యుండు దక్క మారుతి మార్కొనఁ జాలుమేటిమగలు నివ్వడముడి వెలి గా నిమ్మహీపతి మీఁదఁ గవియునట్టిజెట్టిబిరుదులుం గలరే యనుచు నచ్చెరు [10]వొందు చుండ.

172 ఆ. మండలప్రచారమహితాకృతులు గర్జ
నలుగఁ [1]బొలిచి మాఱు మలసి అంకె
లెసఁగఁ బోరి కమరి [2]నేఁ పారువృషభ[3]ము
గంబు[4]నట్లు వారు గనిసి రధిప.

173 చ. మనమున నిమ్మొయిం గడిసి మద్రీవిభుండును భీమసేనుఁడున్
గదలమెయిఁగు లాకసము [1]గమ్మఁగ [2]నుద్భటభంగి [3]ద్రిప్పి బె
ట్టిదముగ వేయ నిప్పులు వడిం దొర గించె [4]సమగ్రవిస్మయ
ప్రదర[5]వభంగు [6]లై య[7]వి పరస్పరఘోరవిఘట్టనంబునన్.

174 వ. ఇట్లు దొడంగి.

175 క. [1]ధిక్కారంబులు చరణవ
ధక్కారంబులును మెఱయ బలువు వెరవు పే
రుక్కును [2]నెక్కుడు వేగము
నక్కజములు గా నుదీర్ణు లై పోరునెడన్.

---

6. వాదిత్ర - కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; భేరీమృదంగ – చ. 7. డిరువాగు - ఈ ఉ.ఎ. గ.జ ట త. 8. నయ్యిరువుర - వెక్కు ప్రతులు. 9. చుండగ - క.ఘు.చ వ. 10. వందు చుండ – వెక్కు ప్రతులు.

172 1. బొలసి – ఈ.ఎ.ట ; బొరసి – క ; వెలసి – చ. 2. రే (యే) పారి - ఇ ఐ గ. 3. యుగ్మంబు - ఏ మ 4 పగిది - ఘ ; నట్లుపోర - చ ఓ.త.

173 1. గప్పగ – వెక్కుపాఠములు. 2. నుజ్జ్వల – త. 3. జేరి – త ; ద్రిప్ప – ల. 4. నుదగ్ర - ఖ చ. 5. విభంగులై - అ ఎ ఒ ఔ క ఘ వ స 6. లయ్యెడ – ఊ.ఐ.గ. 7. విరళస్వర – ఘ.

175 1. ధిక్కరణంబులు – ఆ.ఈ ఊ ఐ ఒ జ న. 2 వేగము నిరువురు నక్కజము – ఉ.ఎ.త. వేగము నెక్కుడు – త.

176 చ. వెరవున [1]నంగముల్ నుసులవ్రేటులు వమ్ముగఁ దాఁకినప్డు ది
క్కరి[2]రదనప్రహారములఁ గంపము [3]నొందకయుండు మేదినీ
ధరములఁ బోల్పఁ [4]బట్టగునుదగ్రపుమూర్తుల [5]కిద్ద అందు ని
ష్ఠురరభసంబు శౌర్యము పటుత్వముఁ దాల్చినఁ [6]బెట్టి[7]న ట్లగున్.

177 వ ఒక్కొక్క[1]మా ఱుబ్బున.

178 క. ఎనిమిదియడుగుల[1]కొలఁదిని
[2]వెనువెనుకకుఁ బోయి [3]నగిడి వేగంబునఁ గి
ట్టిన[4]లగళులకై వడిఁ దాఁ
కు[5]నగంబులభంగి దోఁచు గరు[6]కులముఖ్యా.

179 వ ఇత్తెఱంగున బెనంగి నెత్తుట జొత్తిల్లినయంగంబులు పుష్పితకింశుకంబులఁ
బోలఁ బరిశ్రమంబు నొందియుఁ బొలివోవనిదర్పంబున.

—: గదాయుద్ధమున మూర్ఛితుఁడైన శల్యునిఁగ్రువ్వుఁడు
తొలంగం గొనిపోవుట :—

సం. 9—11—23

180 క. ఇరువు[1]రును సందు [2]చూడక
వెర వెడలినయూగ్రహముల వేగిసినగద లొం
డొరుఁ మెడలకెలఁకుల బ
ల్నరములు దాఁకుటయు వా రిలం బడి రధిపా.

---

176 1. నంగముల్ మసల — అ ; నంగముల్ నొసల — ఆ ఙ ; నంగముల్నుసుల — వ.ష ; నంగముల్నులియ — శ. 2. రధవాహినీచయము — అ ; చరణప్రహారములు — ఆ. 3. బొందుచునున్కి—అ ; నొందనిభూరి—వీ.శ ష. 4. బట్టుగను—ఏ 5. నిందరందు—త. 6. దూచి — అ ఏ 7. నట్లుగన్ — పెక్కుప్రతులు.

177 1. సమయంబున — వ.వీ శ.ష.

178 1. కొలదికి — పెక్కు పత్రులు. 2. వెనుకకు నెపోయి — ఐ.గ. 3. మగుడి — పెక్కు ప్రతులు ; నెగడి — ఘ. 4. యెడతగర్లువడి — ఆ ; యెడఁదగరులగతి — ష ; యెడఁదగళ్ళు తల—శ ; యెడదగరులవడి—న ; యెడదగరులువడి—స. 5. నిభంబులు—ఈ ఉ ద ; నిభంబులుదోచు భంగి — ఉ.ఎ ట ల. 6 వర — ఈ ఉ త.

180 1. రయందును — ఆ.ఐ ఖ గ.త.ల ; ర (రు) సందులు — ఒ.న. 2. సూడగ — వీ.శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.

181 వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహావీరుఁ మూఁచ్ఛల్లుటయు నుభయసైన్యజనంబులును హాహాకారముఖరు లై రట్టియెడఁ గృపాచార్యుండు శల్యుకడకుఁ దన రథంబు రయంబునం బఱపించి.

182 క. పడియును గద విడువనియ
క్కడఁదిమగసి [1]గ్రుచ్చి యెత్తి గారవమున సం
[2]దిడి తొలఁగం గొనిపోయెను
వడముడి [3]దెప్పటియె నంత వసుధాధీశా.

183 వ. తెప్పిటి లేచి చూచి సేద దేఱినియమ్మహీపతిం బేరుకొని యుద్దండగదా దండమండితం బై నకరంబునం బిలిచె నయ్యుద్ధతి [1]సహింపఁజాలక సింహా నాదంబుతోడఁ [2]దూర్యస్వనంబులు సెలంగఁ గురు[3]భూవరు[4]ముందరిసై ని కులు [5]రభసంబుగా నడిచెడునఁ గూడి[6]కొని తఱుమఁ గవిసినం గొంతే యాగ[7]జునగ్రభాగంబు[8]న రథికులు చేకితానపురస్స[9]రు లై యూర్పులు నింగిముట్ట నయ్యనిల[9]తనయుఁ దలకడచి [10]వారిం దలపడి పెనంగి రప్పుడు.

184 శా. ఆ రవ్యవిభుండు వజ్రికఠినం బై యొప్పు[1]ప్రాసంబు [2]దీ
ప్తాకారోజ్జ్వలవృత్తి నెత్తి నిజసైన్యం బుబ్బునం గ్రాలఁ గే
ల[3]కల్పంబు గ మింట జంట మెఱుఁగు ల్నిండం బ్ర[4]దీప్తక్రమ
[5]శ్రీకాంతుం డగుచేకితానుఁ బడవై చెం జూప అగ్గింపఁగన్.

---

182 1. యరవమునను-చ ; గుచ్చియెత్తె – ఇ. 2. నిడుకొని–చ. 3. యును దెలిసె – ఖ.

183 1. సహింపక సింహా – పెక్కు పఠితులు. 2. దూర్యనిస్వనంబులు – అ ఆ.ఊ ఓ.ద.వ. 3. భూవిభుని ముందర – అ ఔ.న.ల ; భూమీశ్వరునిముందర – ఈ.త ; పతిముందర– వి శ. 4. ముందటి–పెక్కుప్రతులు. 5. సరభసంబుగా–ఏ.త.ల ; నుసరభసంబుగా–చ ; సంరంభంబుగా – ఘ. 6. కొని – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 7. న – పెక్కు పఠితులలో లేదు. 8. రంబుగా నార్పులు – అ ; రులైయార్పులు – పెక్కు పఠితులు. 9. తనయుం గాంచి–న. 10. వారిందలపడి–వి శ.ష. పఠితులలో లేదు. 11. కడంగి– వి శ.ష.

184 1. పాణంబు – న.ల. ఈ పాఠము పఠికరణానుకూలము కాదు. 2. దీపాకారో జ్జ్వల – ల ; దీప్తాకారోద్భటభంగి – ఒ జ ; దీప్తాకారంబుల – చ. 3. కృత్యంబు – ఏ. 4. దీప్తోజ్జ్వల – ఒ. 5. శ్రీ కారుండగు – శ.

185 వ. ఇట్లు చేకితానుఁడు [1]వీతాసుం డైనం [2]గని కౌంతేయులు గోపాటోపం బున సైన్యో[3]పేతగతిం గడంగి కౌరవ[4]సైన్యంబుపైఁ [5]బటు[6]బాణంబులు [7]గురియుచు నడరిన శల్యుండు ధర్మపుత్రుని దుర్యోధనుండు ధృష్టద్యుమ్ను నమ్మహీపతిపనుప [8]నశ్వత్థామత్రిగర్తులు మూఁడు వేలరథఁబుల[9]వారు వివ్వచ్చుని మహోత్సాహంబున మార్కొనిరి [10]తక్కటి యోధులు సేనయు నవ్వీరోధివరూథిని గలయం బెరయుటయు [11]నక్కజంబయ్యె నప్పుడు [12]పెంధూళి [13]యెగసి చూపుకలు నిగుడ కున్నను సైనికుల సింహ నాదఁబు[14]లు సెలంగం జేయుటయు బిరుదులు ప్రకటించుటయు బోధ కంబుగా బోరిన బోరనఁ దొరఁగు[15]శోణితం బారేణువు నడంచినఁ బ్రియం బంది యిరువాఁగును ప్రేయుండు పొడువుం డనునెలుంగులు నింగి ముట్టఁ [16]బెనంగు నట్టియెడ.

186 చ. బరవస [1]మొప్ప మద్రపతి పాండవముఖ్యునిమీఁదఁ గాండముల్ గురిసిన నా[2]నృపాలుఁడు నకుఁతితుఁ డై పదు[3]నాల్గుతూపు ల న్నర[4]పతిమేనఁ గ్రుచ్చి యెలనవ్వున నొప్పిన నమ్మహీశు పే రురమున నాఁటె నారథికుఁడొక్కసముజ్జ్వలబాణ [5]మే డ్తెఱన్.

187 వ. నాటినం గనలి యమ్మనుజేంద్రుండు చంద్రసేనుం డనుతదీయ చక్రరక్షకుం దునిమి న[1]వనారాచంబులు సారథిమేన నిగిడించె.

---

185 1. విగతాసుండై – పెక్కు ప్రతులు. 2. గనుంగొని కౌం – పెక్కు ప్రతులు. 3. పేతంబుగా – ఆ ఏ చ.ల. 4. బలంబుపై – పెక్కు ప్రతులు. 5. బటు – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 6. బాణజాలంబులు – పెక్కు ప్రతులు. 7. బరగించుచు – పెక్కు ప్రతులు. 8. నశ్వత్థామయుం – పెక్కుప్రతులు. 9. వారును బీభత్సుమహోత్సాహంబున – పెక్కు ప్రతులు. 10. తక్కిన – ఆ. 11. నక్కజంబై యుండె – పెక్కు ప్రతులు. 12. గెం(కెం)ధూళి–ఇ ఉ.ఓ క.గ.ఘ చ. 13. బెగడంబెగసినంబూడ్కులు–న. 14. లున్ బెరువాడుటయు – పెక్కు ప్రతులు 15. రక్తంబారేణువు – వీ శ.ష. 16. బెనంగిరట్టి – అ ఊ ఘ ల ; బెనంగెనట్టి – ఇ ఎ ఐ క.ఖ గ ; బెరంగిరప్పుడు – వ.

186 1. వృత్తి – ఇ. 2. నృపాలకుడ – పెక్కు ప్రతులు. 3. నాలుగమ్ములన్ – ఘ. 4. వీరు – పెక్కు ప్రతులు. 5. ముద్దతిన్ – ల ; మేర్పడన్ – శ.

187 1. వడి నారసం బాసూతునిమేన – ఐ గ.

188 ఆ. అపుడు శినివరుండు ననిలపుత్రుఁడుఁ జేది
బలము శల్యుఁ [1]దీవ్రభంగి బొదువ
నాతఁ డాధనంజ[2]యాగ్నిఁ బటుతర
పంచ[3]మార్గణముల నొంచె నధిప.

189 క. [1]విను మిరువదియేడమ్మల
శినిమనుమని[2] యుబ్బడంచెఁ జేదిరథికులం
దునిమెం దీవ్రశరోత్కర
మున సిరువది[3]యేవురన్ సముద్భటభంగిన్.

190 క. కవలు తనమీఁద [1]రయమునఁ
గవిసిన [2]నిశితతరసాయకములను మౌర్వి
రవము సెలంగఁగ వారల
యవయవముల నినిచె నతఁ డహంకృతి మెఱయన్.

191 చ. కనుఁగొని ధర్మసూతి భుజగర్వ మెలర్పఁగ [1]బెట్టు గిట్టి శ
ల్యునిమెయిఁ దీవ్ర[2]మార్గణసముత్కరముం బరగించి కేతువుం
దునిమిన నాతఁ [3]డాపతికిఁ దూపులవేఁడిమి నూపి వాయుసూ
నునిఁ గవలఁ శినిప్రవరు నొంచె [4]వడిం బడియేసి యమ్మలన్.

---

188 1. శీఘ్ర – ఖ.ఘ.చ.న. 2. యాగ్రజు – పెక్కు ప్రతులు. 3. సాయక – త.

189 1. వినుమిరువది – ఊ.ఖ.గ.ట.ద.న.ల.వ. 2. యుబ్బణంచి – పెక్కు ప్రతులు.
3. యేవురను – పెక్కు ప్రతులు ; వేవురను – అ.ఇ.ద.

190 1. నురువడి – ఒ జ. 2. శితశాత సాయకంబులు – పెక్కుప్రతులు ; దశనిశితసాయకం
బులు - ఆ.ఊ.ల ; శితనిశిత సాయకంబులు – ఇ.ఎ.

191 1. బిట్టు – ఉ ఎ.ట.ల. 2. శాణము – క న. 3. డాతనికి – ఆ ఇ ఈ.ఉ.ఊ.ఎ.ట.ల.
4. బతిన్ వడినేసె – చ.

192 ఉ. నొంచి మదించి ఖేచరమనో[1]హరుఁ డై వడి ధర్మపుత్రి స్రు
క్కించి మహోగ్రబాణ[2]పరికీలిత[3]దేహునిఁ [4]జేసె దానఁ గో
పించి శితాస్త్రముల్ గవలు భీముఁడు సాత్యకియుం [5]గడంక గు
ప్పించిన వానిఁ ద్రుంచి శరపీడిత[6]దేహుల జేసె [7]వారలన్.

193 వ. చేసి యొండొక[1]భాసితధ్వజం బెత్తించి [2]మెఱసిన.

194 సీ. భీముఁ డాతని[1]మెయి బెడిదంపు[2]నారసం
బడరించి వెండియు నట్టి [3]వేడు
వఱపె సాత్యకి శతబాణంబు లతనిపై
బెట్టేసె మాద్రితొల్పట్టి [5]యైదు
[6]తీవ్రాస్త్రముల సహదేవుండు పదునాలు
గమ్ముల నవ్వీరునంగకములఁ
బరగించి రమ్మద్రపతి భీమసేనాదు
లై నయన్నలువుర నతిరయమున

తే. వరుస డెబ్బదిమూఁటను [7]నిరువదేను
వాఁడితూపుల నేనింట మూఁడుమూర్ఛ
ణములఁ బీడితులుగఁ జేసి నఱకె భల్ల
నిహతి సహదేవుచాపంబు నృపవరేణ్య.

---

192 1 గతుడై – వి.ష.స. 2. చయ–శ.ష.స. 3. వతుని– పెక్కు ప్రతులు ; గాత్రుని – న. 4. జేయ – కొన్ని ప్రతులు. 5. గడంగి కుం – పెక్కు ప్రతులు. 6. గాతుల – న. 7. నందరన్ – ఐ ఖ.గ.

193 1. భాసుర – పెక్కు ప్రతులు. 2. మెఱసిన – కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

194 1. పయి, పైని, బలు, మీద – అని పాఠములు. 2. నారాచ మడరించి – ఇ.వి.శ.ష ; నారాస మడరించి – పెక్కు ప్రతులు ; శరములు నడపించి వెండియు నపుడు – ఈ పాఠమున నఖండ యతి–ఖ. 3. వైదు – ల ; బెగడు – అ.ఏ. 4. నూఱు – వి.శ.ష ; బహళ – క. 5. యేడు – పెక్కు పుస్తకములు ; యేను – క.ఖ. 6. దీప్తా – జ ; దివ్యా – ట.గ.ఘ. 7. నఱువదేను – వ. ఇచట సాధు శకటరేఫములకు ప్రాసకూర్పు బడినది.

195 శా. ఆమాద్రీసుతుఁ డన్యచాపధరుఁ డై యత్యుగ్రబాణంబులన్
మామా యెక్కడఁ బోయె దంచు [1]వెస నమ్మద్రేశు నేయుంగ ను
ద్దామోదగ్రత భీమసాత్యకులు శాతప్రస్ఫురన్మార్గణ
స్తోమంబుల్ [2]గురియంగ ధర్మసుతుఁడుం దూపుల్ మెయిం [3]గ్రువ్వఁగన్.

196 చ. కలయఁగ నెత్తురుల్ [1]దొరఁగ గైరికనిర్ఝరజాలరంజితా
చలమును బోలి [2]పొల్పొసఁగి శల్యుఁడు వారల నస్త్రపంచకం
బుల వెస నొంచి త్రుంచెఁ గురుభూవర ధర్మజుచాప [3]మమ్మితో
బలమును శౌర్యమున్ సురలు ప్రస్తుతి [4]సేయ మహోగ్రమూర్తి యై.

197 ఉ. వేఱొకచాప మెత్తి పృథివీవర [1]ధర్మతనూజు [2]డింతతో
దీఱఁగఁ జేయుదుం బగ యతిప్రకటంబుగ నంచు సూతుమై
దూఱఁ దురంగ[3]మాంగములు దూఁటులు వోవఁగ శల్య[4]నెమ్మిలన్
[5]గీఱి సిడంబు గాఁడ బరగించె సముజ్జ్వలచండకాండముల్.

198 వ. ఇవ్విధంబున విజృంభించిన.

199 క. కోపించి యతఁడు దర్పా
[1]టోపం బుగ్రముగ [2]దశసటు[3]ప్రదరము లా
[4]భూపాలు[5]మేనఁ జొనిపిన
[6]భూపాలక యాత డొల్లఁ బోవుటయు వెసన్.

---

195 1. వడి–పెక్కు ప్రతులు. 2 నిగుడింప–ఇ.ఉ ఎ.ట.వ. 3. గప్పగన్–ట వ.వీ శ.ష స.

196 1. గురియ – ఐ.గ. 2. పెంపెసగి – అ. 3. మప్పుడా – వీ శ.ష.స ; మబ్బులో–ఈ ; దండమన్ - ఓ. 4. సేయగ నుగ్ర – వ ; సేయగరుద్ర – ఊ.

197 1. ధర్మజు డింతతోడనే – ట వ ఖ. 2. డుగ్రితన్ – శ. 3. గాత్రములు – ఐ.గ ; ముల్తనవు – చ. 4. నమ్మిలన్ – ఐ.గ ; డమ్మిలన్ – ఖ ; నంగముల్ – వ. 5. గేటి – చ.ల.

199 1. టోపముద్రగ – చా ; టోపంబుగ్ర–పెక్కు ప్రతులు. 2. శత – అ.ఏ ; ఘన–జ. 3. పర్వదరములన్ – ఒ ; పర్వదరంబుల్ – బ. 4. యేపారుచుమైజూపిన – బ ; యేపారుచుమైజొనిపిన – ఒ జ. 5. మిఁ – వీ.శ.ష. 6. భూపాగ్రిణి – ఎ.ట.

—: ధర్మరాజు శల్యునిబాణంబులచేత మూర్ఛితుం డగుట :—

సం. 9-11-66

200 క. శైనేయుఁ డడరి యుజ్జ్వల
నానావిశిఖముల మఱి[1]నరవతిఁ బొదువం
[2]దా నలిగి విల్లు దునియలు
గా నొకభల్లమున నేసె గర్వోద్ధతుఁ డై.

201 క. ఆరథిక[1]వరుని నకులుని
మారుతి సహదేవు [2]మూఁడుమార్గణముల నే
పారఁగ బలుపారఁగ రయ
మారఁగ నొప్పించె నమ్మహాభుజుఁ డధిపా.

202 వ. అంతం దెలిసి యక్కొంతేయాగ్రజుండు మద్ర[1]పతిని ముద్గరంబున [2]నేసి నవ్వీరోధిపై సాత్యకి దోమరంబును వృకోదరుండు [3]భల్లంబును నకులుండు శక్తియు సహదేవుండు గదయును బ్రయోగించిన [4]నయ్యోధవరుండు వాని నన్నింటిని [5]మింట మెఱుంగు [6]లడరవెడఁదయమ్ములు వరఁగించి త్రుంచి యార్చినం బేర్చిన[7]రు[6]షంబున నా కృష్ణానుజుండు సారథి మూఁడు వాఁడితూపుల [8]నవ్వీరోధి రెండు[9]బాణంబుల బెట్టేసినఁ గ్రోధదీప్తుం డై యాశల్యుఁడు పృచండకాండఁబుల నయ్యేవురను బ్రుక్కించిన జూచి నీ[11]పుత్రుం డతనిచేతఁ బాండు[12]పుత్రులు [13]పాలియుదు రని తలంచె నట్లు భాసమానుండై [14]న సేనాపతిం గని భీమసేనుండు సహింపక [15]తెంపున బెట్టు గిట్టిన.

---

200 1. నాధుంబొదివెన్ — ఐగ ; నరపతి బొడివెన్ - పెక్కు ప్రతులు. 2. దాను (న) గలిగి విలు - ఆ.ఊ.ఏ.వ.శ.ష ; దానవి యెల్లను దునియలు — త.

201 1. వరుడు - ఊ.ఐ.గ.చ.ద.ల. 2. దీర్ఘ — కొన్ని ప్రతులు ; చండ — ఐ.గ.

202 1. పతిని — క.ఖ.ల ; విభుని — ఐ.గ.చ జ.త.వ. 2. వైవన — పెక్కు పుస్తకములు. 3. భల్లత్రయంబున — కొన్ని ప్రతులు. 4. నానెఱ బిరుదు — అ.ఏ. ఓ. మంట — ఖ ; వింట — ఒ. 6. లడరు — వా ; లడర — పెక్కు ప్రతులు. 7. కోపంబున — కొన్ని పుస్తకములు. 8. నవ్వీరుని — పెక్కు పుస్తకములు. 9. నారసంబుల, నారాచంబుల — అని పాఠములు. 10. దీప్తుండై యా శల్యుండు ప్రచండ — పెక్కు పుస్తకములు ; దీప్తుం డై ప్రచండ — వా. 11. సుతుండతని - పెక్కుప్రతులు. 12. సుతులు — పెక్కుప్రతులు. 13. సమయుఁదురని — పెక్కుప్రతులు. 14. యా సేనాపతిం — వ. కొన్ని ప్రతులు. 15. తెంపున — కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

203 క. శిని[1]మనుమఁడు గవలను దో
డన యురవడి నడరి పొదువుటయు నగ్గలికం
బెనఁగె నతం డానలువుర
కనలుఁ గడంకయును సరకు [2]గాఁ [3]గొన కధిపా.

204 వ. ఇట్లు పెనంగుచుండఁ బాండవాగ్రజుఁడు మున్ను దనచేతఁ జచ్చినచంద్ర
సేనుతోడివాని ద్యుమత్సేనుఁ దల ద్రైవ్వ [1]నేసిన జక్రరక్షకహీనుం
డయ్యును [2]బొలివోవనికనలున శల్యుండు సటలు వెటికినం [3]గోపించు
సింగంబుచందం బై సమీరణ[4]సుతాదు లగుజోదులనలువురయంగంబులఁ
దురంగనికరశరీర సారథినికాయసహితంబుగా బహువిధవిశిఖంబులు వరఁ
గించి [5]నెత్తురులు దొరఁగించినం [6]గని యాధర్మనందనుండు విషాదంబు
నొంది నిజాంతర్గతంబున.

205 క. వారి[1]వచనంబు లసత్యతఁ
బొరయఁగ నేర్చు నొకొ మద్రభూపతిబాహు
స్ఫురణము భీమాదిరథిక
వరు లోర్వని యట్లు గాఁగ వారిలెడిఁ దోడ్తోన్.

206 వ. అని [1]తలపోసి తనబలంబునకుఁ [2]జేయి వీచినఁ దోయధివీచివితానవిలా
సంబుచందఁబునఁ జతురంగంబులు శల్యునిపైఁ గవిసిన నా[3]ధైర్యధారే
యుండు మందరనగంబు[4]లీలఁ గైకొని వారలం గలంచి పాంచాలపుత్ర
ప్రభృతియోధ[5]ప్రకరంబులను బాండవాగ్రజునిం బరమసాంద్ర[6]తీవ్రశరాంధ
కారంబునఁ గప్పి సింహానాదంబు చేసిన.

---

203 1. వీరుడును – ఇ. 2. గైకొన – ఊ. 3. గా గొనడధిపా – ఒ.క.శ.

204 1. వేసిన – చ.ల. 2. బొలివోవని – పెక్కుప్రతులు ; బొలివోని – వా ; బొలివోవని శల్యుండు – పెక్కుప్రతులు. 3. గనలు – పెక్కుప్రతులు. 4. నందనాదు – అ.ఏ. 5. వారల నెగడు పఱచినం విషాదంబు నొంది యా ధర్మనందనుండు నిజాంత – ఇ.ఏ.ఒ ట.ల. 6. వారల వెగడుపరచినం గని యా ధర్మనందనుండు–పెక్కుప్రతులు.

205 1. వాక్యంబుల – వ.పి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

206 1. తలంచితన – ఇ.ఉ.ఎ.ట. 2. చేయు – పెక్కుప్రతులు. 3. శౌర్యధుర్యుండు – పి.శ.ష కొన్ని ప్రతులు. 4. పగిదిలీల – అ.ఏ. 5. పిరుఁదను – లవ. పెక్కుప్రతులు. 6. తీవ్ర – పెక్కుప్రతులలో లేదు.

207 క. దివిజగరుడఖచాదులు
వివిధవచనరచన లెసఁగ వినుతించిరి శా
త్రవ[1]భీకరుఁ డగునమ్మ
ద్రవిభునిరణవివారణములు ధరణీనాథా.

208 వ. ఆ సమయంబున.

209 తే. గురుసుతుఁడు పెను[1]బ్రాపుగా నరునిఁ [2]బొగిచి
యధిపసఁశప్తకులు వివిధాస్త్రతతులఁ
గప్పి రతఁ డందఱను జండకాండ[3]విదళి
తాంగులుగఁ జేసె దోర్లీల యతిశయిల్ల.

210 చ. తెరలక వారు పైపయి నుదీర్ణసముద్ధతిఁ బ్రగ్మ్మి వాజులన్
వారిని [1]సిడంబుపైఁ [2]గదియ నాతఁడు సేడ్పడ బాణవర్షముం
గురిసిరి కౌరవేంద్రు మొనకుం బ్రమదం [3]బగుఘోరభంగి న
ప్పురుషపరాక్రమస్ఫురణ పార్థివసత్తమ కాన మెయ్యెడన్.

211 వ. ఇట్లు సవ్యసాచికిఁ జేయూర్పఁ రాకుండ దర్పంబు సూపిన నా[1]భూవర
కుమారవర్యుండు విరాగ్నిహోవేశంబున విజృంభించి భల్లార్ధచంద్ర[2]తురికా
ముఖనారాచప్రముఖవిశిఖపరంపరలు వరఁగింప నవి యాసైనికులరథ్యంబులం
గూల్చియుఁ [3]గేతనంబులు [4]ద్రుంచియు బాణంబులు నఱకియు బాణా
సనంబులు [5]విజిచియు సూతుల గీటడంచియు నరదంబులఁ జెక్కియు
మైమఱువు[6]లు పొళ్ళుసేసియుఁ జామరంబులు దునిమియు నాత
పత్రంబులు రూపుమాపియు నెత్తురు లు[8]రలించియుఁ గండలు దొరిఁ
గించియు నెమ్మొలు [9]వగిలించియుఁ గాళ్లు ద్రుంచియుఁ జేతులు

---

207 1. భీషణుడగు — ఏ,ఐ.ఒ.ట.ఔ.జ.ట వ.

209 1. పాగ్నిపు–వి. కొన్నిపగ్నితులు. 2. బొడరి–ఏ. 3. దారితాంగులుగ–పెక్కు ప్రతులు.

210 1. సిడంబునుం – వ.వి.శ.ష. 2. గవియ – కొన్ని ప్రతులు. 3. బుగ – అ.ఆ.ఊ.ఎ.ట;

211 1. భూపాలకుమార, భూపకుమార – అని పాఠములు. 2. తురికాముఖ – వి.శ.ష. తురికప్రవర – అ; తురపగ్నికరనా – పెక్కు ప్రతులు. 3. గేతనాతపత్రగ్నింబులు – ఐ.గ.వ. 4. దునిమియు – ల. 5. ఖండించియు – ఏ. 6. లరువుళ్ళు – పెక్కు ప్రతులు. 7. దునిమియు వఱుంబులువ్రచ్చియు – ఓ.ఔ.గ.ఘ చ. 8. గురియించి, గురిపించి, వరపించి – అని పాఠములు. 9. విదళించియు – అ; పెగలించియు – ఆ

[10]దునిమియు [11]వ్రయ్యలుగా వఱుంబులు [12]సీటియు మర్మంబులఁ
[13]జొచ్చియు మకుటంబు[14]లు దుల్చియుఁ దలలు రాల్చియుఁ బ్రాణం
బులు [15]పిల్చియు రౌద్రం [16]బావహించిన లయకాలరుద్రునిసంక్రీడనంబు
చందం[17]బు దోఁచె నప్పుడు రథికవరసహస్ర[18]ద్వితయంబు [19]దెగటార్చి
న వ్వాఁడిమగండు [20]పేరడవి దహించుదావపావకుని[21]చందంబున వెలిఁగెఁ
దదీయతేజోమహిమ సహింపక యుద్ధామగతి నశ్వత్థామ గదిసి యక్కువ్వ
డిం దొడరి [22]దురం బొనర్చె నందు.

212 సీ. అతఁడు పండ్రెండు వాలమ్ము లాబీభత్సు
మెయిఁ గ్రుచ్చి కృష్ణుని మేనియందుఁ
[1]బది వాఁడితూపులు వఱపిన మదిలోన
నగ్గించి యవ్వీరుఁ డలఁతి[2]నగవు
తోడ రథ్యముల సూతునిఁ గూల్చి యాతని
తనువున [3]నెఱ తెగగొనక నాఁటు
మూఁడుమార్గణములు ముసలంబు పరిఘంబు
నాతఁడు నిగిడింప నదియు నదియు

తే. నన్నరుఁడు దోడుతో[4]డ నై దాఱునిశిత
కాండములఁ దుంచి పటుసాయకత్రయంబు
సొనిపె [5]నవ్విప్రు మేన మార్కొనియె నపుడు
గడఁగి యప్పార్థు సంశప్తకవ్రజంబు.

---

10. చిడిమియు – కొన్ని ప్రతులు. 11. వఱుంబులు వ్రచ్చియు – కొన్ని ప్రతులు.
12. చీరియు – వీశ.ష; సేటియు – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 13. నొంచియు – పెక్కు ప్రతులు. 14. దునిమియు – వీ.శ.ష; లుడిపియు – ఐ; మెదిపియు – త. 15. విడిపించియు – త. 16. బావహిల్లం బోరలయ – అ.ఏ; బావహించినప్రళయ కాల – కొన్ని ప్రతులు. 17. బొందెనప్పుడు – క ఖ ఘ. 18. ద్వయంబు – అ.ఊ.ఏ. 19. దెగటార్చి యవ్వాడి–వ. కొన్నిప్రతులు. 20. వెదురుటడలి–ట.ఔ.క ఖ.ఘ.చ.ల; కారడవి – త. 21. విధంబున – పెక్కు ప్రతులు. 22. రణంబొ – ఇ.

212 1. పదియు వాలమ్ములు మది నొవ్వంబరికించిన – త. 2. నవ్వు – కొన్ని ప్రతులు.
3. ప్రాణముల్ గొనగనాట – ఖ. 4. నాఱునై దు – పెక్కుప్రతులు. 5. నవ్వీరునొడల–ఊ.త.న.వ; నవ్విప్రు నొడల – పెక్కు ప్రతులు.

213 వ. ఇత్తెఱంగున.

—: సురథుఁ డను పాంచాలకుమారుం డశ్వత్థామచేఁ జిచ్చుట :—

సం. 9—13—35

214 క. సురథుఁడు గురుసుతుపైఁ దన
యరదము వఱపించి [1]యేయ [2]నప్పాంచాలో
త్తరు నొకనారసమునకును
నెర సేసె నతండు గినుక యెసకం బెసఁగన్.

215 వ. [1]ఇత్తెఱంగున.

216 ఆ. [1]సురథుఁ గూల్చి యతనియరదంబుపైకి [2]ను
ద్ధురత నరిగి గురుసుతుండు చండ
కాండసమితి నిగుడ గాండీవిఁ దాఁకి సం
శప్తకులకు సంతసం బొనర్చె.

217 వ. [1]అయ్యవసరంబున.

218 క. కురుపతి ధృష్టద్యుమ్ను ని
యురవడిఁ దగ నిలువరించి యుద్ధతి మెఱయన్
శరపంచకమున [1]నొంచెను
బరఁగించెను [2]మఱియు [3]నవతిబాణము లొడలన్.

---

213 1. అట్టియెడ — పెక్కు ప్రతులు ; వి.శ.ష. ప్రతులలో లేదు.

214 1. యేగె — ఉ. 2. నప్పాంచాలవీరసుతుడు బాణచయముల — శ.

215 1. అట్టియెడ, అయ్యవసరంబున — అని పాఠములు.

216 1. నరుని - అ. 2. నుద్దండ వృత్తినరిగి — ఐ.గ.

217 1. కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

218 1. నొంచియు — అ.ఊ.న ; నొంచెన్ — ఎ.ల. 2. వెండి — ఏ ; నతడు — ట.
3. సప్త - పెక్కు ప్రతులు.

219 తే. అతఁడు డెబ్బదియమ్మూల నతని నొంప
న న్నరేంద్రుండుఁ జేడ్పడ ననుజసమితి
బలయుతంబుగ నడరి [1]యబ్బలియుమీఁదఁ
[2]గురిసి రస్త్రశస్త్రంబులు [3]నరవరేణ్య.

220 క. ఆపాంచాలో త్తముఁ డు
ద్దీపితకోపుఁ డయి వారిఁ [1]దీవ్రతరశరా
టోపంబునఁ గలఁచె రయం
బేపారఁగ నాత్మసేన కే డ్తెఱ [2]మెఱయన్.

221 చ. కృపకృతవర్మలం గడిమిఁ గిట్టి [1]శిఖండిప్రభద్రకుల్ మహో
గ్రపువడి దోడ్పడంగ భుజగర్వము సూపిన నాబలాఢ్యులుం
గుపితమనస్కు లై బలుపుఁగో ల్తలఁ [2]బేర్చినలావు చేవ క
య్యపువెర [3]వేపు దాల్మి సరి నచ్చెరుపాటున [4]ముంచేఁ జూపఱఁ.

222 వ. అప్పుడు శల్యుండు యుధిష్ఠిరభీమసేననకులసహదేవ[1]సాత్యకులపైఁ బటు
బాణంబులు గుప్పించి నొప్పించిన.

223 క. నకులుఁడు [1]రభసంబున సా
యకదశక మతనియురంబునందుఁ జొనుప స
భ్రుకుటి యగుచు నయ్యల్లునిఁ
ద్రికాండముల నొంచి యతఁడు దీపించె నృపా.

---

219 1. యబ్బలము–ట.వ. 2. గురిసెనస్త్ర–క.గ.ట.వ ; గురిసెనానాస్త్రసమితియు–ఘ; గురిసె నానాస్త్ర శస్త్రముల్ – ల. 3. కురువరేణ్య – ఊ.ఎ.చ.జ.న.వ.

220 1. దీవ్రప్రవరా – పెక్కు ప్రతులు. 2. మిగులన్ – పెక్కు ప్రతులు ; సూపెన్–త.

221 1. గడంగి – ఎ. 2. జేసిన – ట.క.చ.ట ; జేసియు – ఖ ; 3. వుక్కుతాల్మి – అ.ఏ; వేపు దాల్చియును నచ్చెరు – ఐ. 4. ద్రుంచె జూపముల్ – చ.ల.

222 1. సాత్యకులపై – పెక్కు ప్రతులు ; సాత్యకి ప్రముఖులపై – వా.

223 1. సరభసముగ – ఒ వ.

224 క. తక్కటినలువురు వొదివిన
నొక్కొకనిశరీరమున మహోగ్రాస్త్రంబుల్
[1]పెక్కులు వెసఁ బఱపి మదం
బెక్కి [2]నకులుధనువు దునిమె నిషుసహితముగన్.

225 వ. ఇట్లు శల్యుండు విజృంభించినఁ గోపించి.

226 మ. నకులుం డొండొకచాప మెత్తి పటుబాణశ్రేణిఁ [1]బర్వింపఁ గీ
చకవిధ్వంసి [2]నిగిడ్చె షష్టిశరముల్ శై నేయుఁ డుద్దీప్తసా
యకముల్ దొమ్మిది యేయ ధర్మ[3]సుతుఁ డీశై దమ్ము లమ్మద్రనా
యకు[4]పై నన్నియుఁ బిన్నతమ్ముఁడును దోడై నాట నాశ్రేం గడున్.

227 తే. అతఁడు [1]వెస నవస్తతి శిత[2]శిలీము
ఖముల సాత్యకి నొంచి మార్గణము[3]తోడ
ధనువు ద్రుంచి రథ్యమ్ముల ధరణిఁ గూల్చి
[4]పదిపదుల్ బలుఁ[5]దూపులు వఱపె మేన.

228 క ఇవ్విధమున [1]శినివీరుని
క్రొవ్వు చెఱచి పాండుపుత్రకుల బాణంబుల్
నివ్వటిలనీక నలువుర
నవ్వీరుఁడు నొవ్వ [2]నేసె నద్భుత భంగిన్.

---

224 1. పెక్కువెసం–కొన్ని ప్రతులు ; పెక్కు దెఱల–ఓ ; పెక్కుదెసం–ఏ. 2. యతని–ఎ.

226 1. వర్షింప – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిగుడ్పఁ – పెక్కు ప్రతులు. 3. తనయుండై దమ్ముల – ఊ. 4. మై – కొన్ని ప్రతులు.

227 1. నవదశసవ్తతి – ఖ. 2. శరములఁ గడిమి – వీ.శ.ష ; శరముల కణగి – చ.ట. 3. తోన – పెక్కు ప్రతులు. 4. పదియు బదియు – పెక్కు ప్రతులు. 5. తూపులం బొదివె మఱియు – పెక్కు ప్రతులు.

228 1. శినివరుని – కొన్ని ప్రతులు ; శై నేయునిక్రొవ్వు – ఓ. 2. జేసె – ఓ

229 ఉ. పాండవు లట్లు మద్రపతి బాణములం [1]దెరలంగఁ జూచి తా
నొండొకతేరికిం జని సముద్ధతి సాత్యకి దాఁకె నాతనిం
జండ[2]తర[3]ప్రచారణవిశారదుఁ డై వెస వారు గూడి యు
ద్దండత సూపి రక్కజపుదర్ప మెలర్పఁ బెనంగె నాతఁడున్.

230 ఉ. ఏవురతోడ [1]న ట్లొకఁడ యేచి పెనంగుటఁ గౌరవేంద్ర యో
ధావళి చూచి కూడికొని యా[2]రథికో త్తముగాఢవిక్రమ
శ్రీవిలసిల్ల నంపవెనుఁజీఁకటి యాకస మెల్లఁ [3]గప్పఁ గాఁ
జేవయు లావుఁ జూపుటయుఁ జేడ్పడి రాప్రతివీరు లందఱున్.

231 వ. సేనయు నొక్కుమ్మడి [1]నద్దిక్కు దటిమినం గని కృష్ణార్జునులు [2]నిజ
సైన్యంబు [3]సమస్తంబు [4]నేకముఖంబు సేసి [5]మార్కొని రాసమయంబునఁ
గిరీటి [6]కృపకృతవర్మలను సహదేవుండు సౌబలుని ద్రౌపదేయులు గొం
దఱురాజులను శిఖండి యశ్వత్థామను భీమసేనుండు సుయోధనునిఁ
[7]దాఁక బాండవాగ్రజుండు దనకు [8]నకులుండు [9]బాసట గా శల్యు నిలువ
రించెఁ దక్కినుం గల యోధు[10]లుం దక్కటిసైనికులుం [11]దలపడి క్రమం
బున నెల్లబలంబులును గలయం బెరసె నిట్లు [12]నూర్కొని [13]యంతకంతకు
రణంబు సమ్మర్దదారుణం బయ్యె నత్తఱి నమ్మద్రపతి రౌద్రంబు రూపు
దాల్చినతెఱంగునం బొంగి పాంచాలయాదవాదిరథికవరులకును [14]బాండు
కుమారులకును వారింపఁ గొలఁదిగాక రథచిత్రగతుల మెఱయ నెక్కడ
జూచినం దాన యై నానావిధవిశిఖవితానంబుల నంబరభాగంబు [15]సంపి

---

229 1. దలరంగ – ఒ.వ ; దరలంగ – ఏ ; దలకంగ – ఖ ; దఱుగం – త. 2. శర – ఇ.ఎ.ట ; రథ – క ; కర – వ. 3. ప్రసారణ – కొన్ని ప్రతులు ; ప్రహారణ – త.

230 1. నొక్కడటువేచి – ఆ.జ ; నిట్టులొకఁడేచి – ఘ.న.ల. 2. రథికో త్తముగూడి – పెక్కు ప్రతులు ; రథికుల్ దగగూడి – ఏ ; రథికో త్తముజేరి – వ. 3. నిండగా – ఒ.

231 1. నద్దిక్కువారుదటిమినం – వీ.శ.ష. 2. తమ బలంబు – ఒ. 3. సమస్తంబు – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. నొక్క మొగంబు సేసికొని – కొన్ని ప్రతులు ; సమ్ముఖంబు సేసుకొని – ఒ. 5. మార్కొని – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. కృపాచార్యకృత – పెక్కు ప్రతులు. 7. దాక – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 8. నకులుండు – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 9. సహాయుంగా – ఐ.గ. 10. లువారిం – అ ఏ. 11. దల పడిరీక్రమంబున-కొన్ని ప్రతులు ; దలపడిరట్టి యెడగ్రమంబున-వీ శ.ష. 12. మార్కొని-పెక్కు ప్రతులు. 13. కంతకుంబెర్చిరణం – కొన్ని ప్రతులు. 14. పాండవాదిరథికవరులకు వారింప – ఘ ; పాండవులకు వారింప – త. 15. సంవృతంబు – ఈ.ట.త ;

హితంబుసేసిన మధ్యందిన[16]గతం బయ్యును మార్తాండబింబంబు [17]దోఁపక యుండె నట్టియెడ.

232 సీ. కరులఁ [1]ద్రుంచెడువేళ గిరులఁ దున్మాఁడు సం
క్రందనుకైవడిఁ గానవచ్చు
నరదముల్ దెరలించునప్పుడు [2]పఱి మొగుల్
విరియించుబలుగాడ్పువిధము [3]మెఱయు
హాయములఁ జెండాడ నరుగు చోట్లను లేళ్ల
గమిఁ గిట్టుకోల్పులికరణి యొలయు
[4]భటులకు నరుగుచోఁ బసలేమి పెనుఁ [5]గాన
[6]దరికొనుచిచ్చుచందంబు [7]గలుగు

తే. గసి మసంగిన[8]యంతకుకరణి యంత్య
కాలరుద్రుని[9]దర్వ మకాండమృత్యు
ముఖము నుగ్రభావము దోఁచుమొనయు వీర
సమితిఁ దెగటార్చు నప్పు డాశల్యునందు.

233 వ. ఇట్లు విజృంభించి [1]యత్యద్భుతవిక్రమంబున నుల్లసిల్లు [2]నమ్మదగ్రిమహీపతి నుభయసైన్యంబులజనంబులు ప్రళఁసించి రంత కంతకు నగ్గలం బగునగ్గలికఁ జెలంగి యతండు భల్లాది[3]కాండపరంపరలు పటురయంబునఁ బరఁగించు పరమాభీలభంగికి నోహాటించి ధర్మజుమోహారంబు దెరలి మరలి పఱవం దొడంగిన నన్నరవరుం డదల్చి కరతలం బెత్తి నిలునిలు మని నివారింప

తిమిరంబు—ఐ.గ ; నచరించు మధ్యందిన—చ. 16. మార్తాండ బింబంబుదోపకుండె—ఐ; 17. దోపకుండె — వెక్కు ప్రతులు.

232 1. చెండెడు నప్పు — ఊ.ఎ.ఔ.ఖ జ.ద.న ; చెండిన యెడ — ఐ.గ ; చెండెడియప్పు — చ. 2. వెనుమొగుల్ — వీ.శ.ష ; బలుమొగుల్ — ఆ.ఈ.ఊ.క ; పటుమొయిల్ — గ. 3. దోచు — ఐ.క.గ 4. కాల్వుర నిర్జింప గడగెడు నప్పుడు గార్చిచ్చు చందంబు గాన వచ్చు — ఐ గ ; భటుల దటిగెడు నప్పు వైకొనివెను — ఏ ; భటుల కలిగి నప్పుపసలేని — చ; 5. గాలి — ఉ.ఖ.త. 6. దార్కొనుచిచ్చు — క. 7. నొందు — కొన్ని ప్రతులు. 8. యంతకు నొక్క యంత్య — అ ; యంత (కు) యుగడక యంత్య — ఉ.గ ; యుద్ధతి గడక నంత కాల — శ. 9. దర్వమకాల మృత్యు — వ ; దర్వంబుగాగమృత్యు — ఐ.గ.

233 1. యద్భుత — వెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మ్రదపతి—ఏ.ఐ.త. 3. ప్రచండకాండ — ఇ.క.ఘ.

నిలువ దయ్యె నయ్యుధిష్ఠిరుండు పౌరుషంబు పెంపునఁ దెంపు [4]సేసి యా
శల్యునిఁ దాఁకి దర్పంబు సూపినం జూచి మగుడ నిగిడి [5]సేన పోరికిం
బురికొనియె నప్పుడు పాండవాగ్రజుండు దమ్ములను దొరలను దనపాలికిఁ
[6]బిలువం [7]బంచి వారలతో నిట్లనియె.

234 చ. అమరనదీసుతాదు లగు[1]నక్కడివీరుల మీఁగ లందఱుం
గ్రమమునఁ బిల్కుమార్చి భుజగర్వము సూపితి రేను శత్రు[2]సై
న్యమథనకల్యు శల్యుఁ దెగటార్చెద నాకిది కృత్య మీసము
ద్యమ మనివార్య మై [3]నెగడునట్టి తెఱంగు వినుండు చెప్పెదన్.

235 వ. [1]నాతేరికి నకులుఁడును సాత్యకియు వలపటను సహాదేవుండును ధృష్టద్యు
మ్నుండును డాపటను గావలి యై రావలయు వెనుకం గదిసి విచ్చుం
డును ముందటి[2]కేలన [3]మొనసి వడముడియును [4]నడచునది యింత యేమిటి
కన [5]వలదు న న్నొండె నతం డతని నొండె నేను సమయించుట యవశ్యం
బును గలుగం జూచితి నిట్లు తెంపు చేసి యమ్మదీ[6]పతి మార్కొను నాకు
దుర్దమప్రయత్నంబు కర్తవ్యంబు కృపకృతవర్మాశ్వత్థామసౌబలసుయోధను
లయోధ్యముఖ్య రక్షింపం జేయు పరాక్[7]రమంబునకు మీరు ప్రతివిక్రమం
[8]బాచరించుచుండు నుదీర్ణం బగుమదీయబాహు[9]పాటవంబున నమ్మేటిమగని
గీటడఁగించువాఁడ నని పలికిన నారథికవరులును దక్కునగల[8]వార
లమ్మానవపతిపూనికి నగ్గించి యతనిరథంబు సవిశేషకల్పితంబు [9]గావించి
యతండు సెప్పినతెఱంగున సన్నద్ధు లై సముద్ధతిం దేజరిల్లుటయుఁ దత్సై
న్యం బుత్సాహదీప్తం బై కడంగినఁ గరిఘంటారవంబులును రథనేమిసిస్వ
నంబులును దురంగకింకిణీక్వణనంబులును సుభటసింహనాదంబులును నిస్సా

---

4. సేసి మామాయని పేరెలుంగెత్తి యాశల్యు-వా ; సేసి యాశల్యు-పెక్కుప్రతులు.
5. సేన పెక్కుప్రతులలో లేదు. 6. బిలిచి వారలతో – ట. 7. బనిచి – ఈ.ఏ.ఘ.త.

234 1. నద్భుత – ఆ.వ. 2. సైన్యము దలకంగ – వ. 3. నిగుడు – పెక్కుప్రతులు.

235 1. నేను శల్యుం డెదుర్పబోవునపుడు నా తెరికి – అ.ఏ. 2. కెలంకుల – ఆ.క.ఖ.ఘ.ట. 3. గదిసి భీముండును – ట. 4. నడువవలయు నడుమ నేను వచ్చు వాడ యిదియంత యేమిటి కనవలదు – అ. 5. వలవదు – ఆ.ఈ.జ.త. 6. బాచరింపు – క.ట.పీ.శ.ష. 7. బలంబున – ఏ. 8. తగువారల – ఒ.గ.వ ; వారలయోధవరులపూనికి – వీ.శ.ష. 9. గావించి – పెక్కుప్రతులు ; నేసి – వా.

ణాదితూర్యనినదంబులును[10] బెరసి యంబరంబు పిక్కటిల్లఁ జేసె నివ్విధం
బున యుధిష్ఠిరుం డుద్భటుం డై [11]యురవడించిన.

—: శల్యా ధర్మనందనుల ద్వంద్వ యుద్ధము :—

సం. 9—15—54

236 క. [1]కురువిభుఁడు దనదు[2] మొనలకు
బరవస [3]మొప్పంగ మద్రపతి మును శౌర్యో
[4]ద్ధురుఁ డయి [5]కడఁగ నడరి య
వ్వీరూథినిం దాఁకె ధరణి వడవడ వడఁకన్.

237 వ. అట్టి యెడ.

238 క. పులులు దల[1]పడినయబ్బును
[2]బలుపును దోఁపంగ మద్రపతిధర్మసుతుల్
తలపడి యొండొరువులపై
నలఘుప్రదరములు వఱపి రధికరయమునన్.

239 వ. వారి నాలోకించి యుభయసైన్యంబులు [1]విజృంభించి [2]సంరంభంబునం
గలయం బెరసినఁ గ్రిందుకయ్యం బయ్యె నందు.

240 ఉ. నీతనయుండు సింహకమనీయతరం బగుభీమునుల్లస
త్కేతన మర్ధచంద్రశరతీవ్రహతిన్ మణికింకిణీనినా
దాతిశయంబుతోడఁ బడునట్లుగ నేసి శరాసనంబు బల్
వాతిశరంబునం దునిమె వారివరూథిని యే పడంగఁగన్.

---

10. నుంబరగి — కొన్ని ప్రతులు. 11. శల్యాంతక ప్రక్రియ నురవడించిన — అ.ప.

236 1. కురువీరుడు — శ; కురువిభుడలరగ మొనకున్ బరవస — ఖ; కురువిభుడును నమ్మొనకును బరవస — గ.స. 2. మొనకును — పెక్కు ప్రతులు. 3. మెఱగంగ — ఊ.ఎ.క.ట.త; మలరంగ — చ. 4. ధురుడై కడంక — పెక్కుప్రతులు. 5. కడంగిన మఱియు నవ్వీరూధి — ఎ.

238 1. పడ్డయుబ్బున — గ. 2. నలువునుదోపంగ ధర్మనందన శల్యుల్ — పెక్కు ప్రతులు; బలువునుదోచగను ధర్మపతి సుతశల్యుల్ — వ.

239 1. విజృంభిత—ఉ.ఏ క ఘ ట.వ; విజృంభ సంరంభులై—ఈ; విజృంభించి సంరంభులై — కొన్ని ప్రతులు. 2. సంరంభులై గలయ — కొన్ని ప్రతులు.

241 చ. అతఁడు [1]ప్రదీప్తకోపముఖుఁ డై [2]పటుశక్తి సురంబు వైచినం
బతి యరదంబుపైఁ బడియె బల్వగుమూర్ఛ మునింగి యప్పు డా
యతధను వెత్తి సూతుతల యక్కుఱు[3]ఘుస్మరుఁ డేసె డొల్లఁ వే
గ తొలఁగ నీడ్చెఁ దేరు దురగంబులు మూఁక గలంగి [4]సాం పటున్.

242 క. కని యశ్వత్థామయుఁ గృపుఁ
డును గృత[1]వర్మ్మఁడును [2]నెక్కుఁడు బరవసమునన్
మనసేనకుఁ దలమిగిలిన
మనుజేశ్వర కవిసెఁ గ్రీడి [3]మద [4]మెలరారన్.

243 క. అమ్ముఖమున సమరము [1]రా
ద్రమ్ము పెనిచె మద్రవిభునిఁ దలకడచి యనీ
కమ్ము బహులాస్త్రశస్త్రచ
యమ్ముల ధర్మ్మజునిఁ బొదివె నత్యుగ్రమునన్.

244 వ. పొదివిన నయ్యుధిష్ఠిరుండు

245 చ. అరదము చిత్రసంచరణ మక్కజమై విలసిల్లఁ దేరులుం
గరులును ఘోటకంబులును గాల్బలముం దనచేతఁ [1]గూలఁగాఁ
బొరలఁగ మేదినిం దునియ [2]పోవులు గా రుధిరంపురొంపి బు
గ్గ రణ[2]విహారముం జలిపెఁ గౌరవనాథ యనేకభంగులఁ.

246 క. [1]నరులు మృదు వితఁ డనంగాఁ
బరగు యుధిష్ఠిరుఁడు శత్రుబలముల కతిని

---

241 1. ప్రకోపదీప్త – పెక్కుప్రతులు. 2. పృథు – ఊ.ల. 3. పుంగవుఁడేసె – ఊ.ఐ.గ. 4. పెంపఱున్ – ఊ.ఐ.గ.చ.

242 1. వర్మ్మయును – పీ. కొన్ని ప్రతులు. 2. వెగడున్‌రభసమునన్ – శ ; వర్మ్మండు నుం గడు రభసమునన్ – ఈ.ఉ.ఏ.త.న.వ. 3. మనమలరారన్ – త. 4. మేపారన్ – ఊ ; మెసలారన్ – ఎ.

243 1. రౌద్రిమ్ముగదుర – అ ; రౌద్రమ్ముగుడును – ఊ.

245 1. దూలగా – ఈ.త.వ. 2. విహారముల్ సలిపె – శ.ష.

246 1. పరులు – ల.పీ.ష ; పరులితడు మృదువ (డ) సంగా – క.ఖ.చ.వ ; పరులకు

ష్ణురుఁ [2]డయ్యె నపుడు సురల
చ్చెరు వందిరి చూచి ద్రోణుశిక్షుఁ బొగడుచున్.

247 క. మునుము [1]బయ లై [2]న నలిఁ బే
ర్చినయమ్మను జేందు మీఁద శితవిశిఖము లే
పున నిగిడించుచు శల్యుఁడు
దనరుభుజా[3]బలముతోడఁ దఱిమెం బెలుచన్.

248 క. అవ్వీరుని వాలంపఱు
[1]క్రొవ్వు నడఁచి తనదునంపకోల లడరఁగా
నవ్వసుధాధిపుఁ [2]డల్లని
నవ్వొలయఁగ [3]మాఱుకొనె ఘృణారహితుం డై.

249 వ. ఇవ్విధంబున మార్కొని ధర్మజమదీపతులు నిజశంఖంబులు [1]పూరించిరి భేరీ[2]ప్రముఖతూర్యస్వనంబులు నింగి [3]వొంగారఁ జెలఁగె నయ్యిరువురు నొండొరులపైఁ జండ[4]కాండపరంపరలు [5]పరగించి తనువులనెత్తురు లురిలించి పూచిన[6]బూరువుల[7]పొలుపు దాల్చి రట్టియెడఁ గనుంగొనుజనంబులు.

250 చ. వెరవును లావుఁ జేవయును వీఁకల కారయ [1]నొక్కరూప దు
స్తరభుజశక్తి [2]ధర్మజుఁడు శల్యునిరూ పడఁగించి యివ్వసుం

మృదువితడనగా - ట ; ప(న)రులు మృదుం డితడనగా — వ ష.స. 2. డనిసుర లచ్చెఱు వందిరి ద్రోణుని శిక్ష సన్నుతించుచు నధిపా — స.

247 1. చితములై — త. 2. సవిచఱ్చిన - ఇ ; సరిఁబెర్చిన — ఉవ. 3. విక్రమమునం దరిమెం - ఓ ; బలము మెరయ దరిమె నరేంద్రా — ఏ.

248 1. క్రొవ్వెల్ల నడంచి యంప కోలల — వీశ.ష ; క్రొవ్వడ(చుచు)చియు నతనియంప కోలల—ఊ.జ. 2. డెల్లని—అ.ఉ ఎ.ఏ.ఔ.ట.త.ల ; డల్ల ననవ్వలరగ — గ. 3. మాఱు కొనియె నయురహితుండై — ఈ.ఎ.జ.వీ.శ.ష ; మార్కొనియె ఘృణా — ల.

249 1. పూరింప భేరీ — పెక్కుప్రతులు. 2. ప్రముఖ నిఖిల తూర్య — ఆ ఇ.ఓ.ఘ.ట ; మృదంగ నిఖిల తూర్య — చ ; నిఖలతూర్య—ఊ. 3. ముట్టజెలంగె - వ. 4. కాండంబులు వర — శ. 5. దొరగించి — పెక్కుప్రతులు. 6. మ్రోదు(గు)వుల — ఆ.ఇ. ఉ.ఎ. 7. చెలువు — ల.

250 1. నేక - ఊ.ఖ. 2. తమ్ములును — చ. ఈ పాఠము ప్రకరణానుగుణముగా లేదు.

ధర గొను నొక్కొ నేఁ డితనిఁ దాసమయించి సమస్తమేదినీ
శ్వరుఁడుగఁ [3]జేయ నోపు నొకొ శల్యుఁడు గౌరవరాజనందనున్.

251 వ. అని సందేహడోలాయమానమానసు లై [1]రప్పుడు.

252 తే. [1]మద్రపతి ధర్మజునివిల్లు రౌద్ర మెసఁగఁ
ద్రుంచి నూఅమ్మ్మ [2]లేసి యుద్ధురతఁ బేర్చె
నతఁడు వేఱొక్క[3]ధను వెత్తి యతని[4]ధనువుఁ
దునిమి వెస నేసె [5]మున్నూఅు తూపు లధిప[6].

—: విరథుఁడయిన శల్యుని నశ్వాత్థామ చనరథముపై నిడుకొనిపోవుట :—

సం. 9-15-65

253 ఉ. తోడనె [1]తేరి[2]వాహములఁ ద్రుంచి మదంబున సూతుప్రాణముల్
క్రీడయపోలెఁ బుచ్చికొని కేతువుఁ గూల్చిన [3]సేన విచ్చేఁ జే
యాడక యున్నశల్యుని రయంబున నాత్మరథస్థుఁ జేసి పె
న్గిడునఁ బొంద కుండఁ దొలఁగించెను ద్రోణసుతుండు భూవరా.

254 వ. ఇట్లు శల్యుండు సమరవైకల్యంబు నొందుటయు ధర్మనందనుం డార్చి
పేర్చి తద్బలంబుఁ దటిమె నంత నమ్మద్రపతి యొండు[1]రథంబు [2]గల్పించు
కొని కడంగి యాకాంతేయాగ్రజుపైఁ గంకపత్త్రంబులు [3]నిగిడించుచు
[4]నిగిడినం గని యద్దెసఁ జేయఁ గల[5]సైనికోత్తములు సరభసఁబు[6]న

---

3. జేయు నొక్కొతగ శల్యు – అ.ఏ; జేయ జాలు నొకొ – ఊ.ఐ.గ.

251 1. చూచు చుండి రప్పుడు – వ.వీ.శ.ష.

252 1. ధర్మజుండప్పు డాతని ధనువు రౌచర్చి – చ. 2. వేసె నుద్ధురత – ట.త.ల
3. విలుగొని – వీ.శ.ష; విల్లెత్తి యతని – అ.ఏ; ధనువున నతని – పెక్కుప్రతులు.
4. విల్లు దునిమి – ఊ.ఏ.ఘ జ. 5. నన్నూఅు – ద. 6. వ. అంతనయ్యుధిష్ఠిరుండు వేఱొక్క విల్లెత్తి – 'చ' ప్రతిలో అధిక పాఠము కలదు.

253 1. చేరి – న. 2. మావులను – గ. 3. విచ్చె సేన – పెక్కు పర్తులు.

254 1. రంధంబెక్కి కడంగి – చ. 2. సుకల్పితంబుగావించుకొని – పెక్కు పర్తులు.
3. బరగించుచు – ల. 4. గవిసినం – వీ.శ.ష; గదిసినం – ఊ; నిగుడినం – పెక్కు పర్తులు. 5. రథికులు సరభ – పీ.శ.ష. 6. గా – పెక్కు పర్తులు.

నయోధ్యవరు [7]నెదురొక్కని[8]రప్పు డతఁడు సాత్యకిఁ బది[9]సాయకంబులను భీమసేన నకుల సహాదేవుల శరత్రయంబు[10]లను స్రుక్కించి యెక్కుడుమదం బునం బొదలిన యంగంబులతో నలిరేఁగి [11]మఱియు నప్పుడు పొగడం [12]దగి యుండె నాకర్ణింపుము.

255 సీ. కమలాకరము లీలఁ గలఁచి యాడెడు గంధ
దంతా[1]వళము సముద్దండతయును
దరమిడి మృగసముత్కరము ఘోరంబు గా
వధియించుకంఠీరవంబు[2]నేపు
నీరసారణ్యంబు నిర్ఝరాటోపతఁ
గాల్చు దావాగ్నియుగ్రకర్మంబు
[3]పరికట[4]విక్రాంతిఁ బురత్రయంబును [5]సమ
యించు ఫాలాక్షుని యేడ్తెఱయును

ఆ. [6]బోల్పఁ బట్టు లయ్యె భుజగర్వ శౌర్య ప్ర
తాపదుర్దమప్రకోపములకు
[7]మద్రవిభుఁడు గోలుమసఁగి [8]శాత్రవసైన్య
హానన కేళి సలుపు నవసరమున.

256 వ. [1]ధర్మనందనుం దల [2]మిగిలినచతురంగంబుల నివ్విధంబున విని[3]హతంబులు సేసి యమ్మహీపతిపైఁ [4]గవిసినం గని కవలును సై నేయుండును [5]భీమసే

---

7. మోక్కొని - అ.ఊ.ఏ. 8. నటయునతం — పెక్కుప్రతులు. 9. ణాంబులను - ఒ.జ.బ. 10. నను - కొన్ని ప్రతులు. 11. మఱియు నప్పుడు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 12. దగునా - పెక్కు ప్రతులు.

255 1. వళంబు నుద్దండ — వి.శ.ష. 2. నేర్పు — గ ; సొంపు — ఖ ; నెరపు — ఙ. 3. పరిబల — ప.వ. 4. విస్ఫూర్తి — చ ; విఖ్యాతి — శ. 5. దహించు - చ. 6. బోల్పబట్ట యెయ్యె భుజగర్వ భూరి శౌర్యకోప దుర్దమ భీమ పరితాపములకు — 'అ' ప్రతిలో సగము పద్యము తేటగీతిగా మార్ప బడినది. కాని ఉత్తరార్ధము ఆటవెలది గానే నిలిచియున్నది ; బోల్పబట్ట యయ్యె భుజగర్వ శౌర్య ఘోరరణ తీవ్రకోపములకు- 'ఖ' ప్రతిలోను పై పద్ధతినే మార్పు కలదు. 7. మద్రనాథుడు వెసఁ - ఖ. 8. సైన్యంబు లహానన - క.

256 1. ధర్మనందనునకుందల — పెక్కు ప్రతులు ; ఇవ్విధంబున ధర్మనందనునకుం దలకడచి పోదివిన చతురంగంబుల నిహతంబుల జేసి — వ. 2. కడచి — ఆ.ఒ.ట. 3. హతం బులు - పెక్కు ప్రతులు. 4. గని - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

నుండును దోడ [6]నడువ నతం డమ్మేటిమగని మార్కొని [7]పటుమార్గణంబు లు[8]రంబున [9]నించి నొంచె నప్పుడు [10]కురువిభుండు వనుప మన[11]సైనికులు [12]దల మిగిలి శల్యునికిఁ బ్రాపయి యప్పవనతనయ[13]ప్రభృతులతోడఁ [14]బెనంగి రతం డాపాండవాగ్రజు మేనఁ జండ[15]కాండసప్తకంబు [16]ననిచిన నజ్జననాథుండు నవనిశిత[17]నారాచంబు [18]లవ్వీరు[19]నంగఁబుల నాటించె నిట్లు [20]దలపడి కోలుపులు[21]పోలికఁ బేరేనుంగులతెఱంగున బలుసింగం బుల[22]చందంబునం బోరి యొండొరుల నొప్పించి రప్పుడు.

257 సీ. శల్యుండు బలునారసము [1]పాండవాగ్రజు
నురమున నాట నత్యుగ్రదీప్త
ఘోరనారాచ మాకుఁతీసుతుం డేయ
నతఁడు మూర్ఛిల్లిన [2]నలరె నధిపుఁ
డమ్మద్రపతి తేజి యలుకఁ గెంపారెడు
కనుఁగవతోఁ జండకాండ [3]మొకట
నయ్యుధిష్ఠిరు నొంప నాతండు పసిఁడిమై
[4]మఱు వాఱుతూపుల నటికి [5]వైచి

తే. వాలురమ్మ్రులు దొమ్మ్రిది వఱుము[6]న ని
గుడ్పఁ నయ్యోధవరుఁ డతికూ్రరభల్ల
[7]యుగళఖండితచాపుఁ జేయుడును నొండు
ధనువు గొని యవ్విభుండు దత్తనువు సించె.

---

6. నడర – పెక్కు ప్రతులు. 7. బలు – అ ఏ.క. 8. రయంబున – ఐ.ఖ.గ.చ.ఙ.ఞ. 9. నిగుడించె – శ.ష; నొప్పించె – క. 10. నీకొడుకు – అ. 11. సేనంగలుగు దొరలు శల్యునికి – అ ఏ. 12. దలమిగిలి – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 13. ప్రముఖులతో – అ.ఊ.ఐ.గ. 14. బెనంగినాపాండవాగ్రజు – కొన్ని ప్రతులు. 15. కాండంబులు సొనిపిన నజ్జన – ఐ.గ. 16. సొ (జొ) నిపిన – కొన్ని ప్రతులు; గుర్చిన – వి.శ.ష; నించిన – ఏ. 17. సాయకంబు – కొన్ని ప్రతులు. 18. లమ్మేటిమగని యంగంబుల నాటించి – వి.శ.ష. 19. మేసంబరపె నిట్లు – ల.వ; నంగంబునంబఱపె– పెక్కు ప్రతులు. 20. దొడంగి – పెక్కు ప్రతులు. 21. కైవడిసేనుంగు – ల.చ. 22. భంగింబోరి – వి.శ.ష; చందంబున బొదివి పోరి – చ.

257 1. నను ధర్మజు–త. 2. నలరి యతడు–అ; నలరి రధిప–ఐ జ; నలరె నధిపయమ్మ్రద–ం. కొన్ని ప్రతులు. 3. మొకటి – కొన్ని ప్రతులు. 4. మఱువుబల్దూపుల – ఒ జ; యిరువాలు తూపుల – న. ఈ పాఠమున సాధురేఫ శకటరేఫలకు యతిమైత్రి చెప్పఁబడినది. 5. వేసె – ఔ. 6. ననుగూర – అ.ఓ. 7. యుగవిఘట్టితచాపు – న; యుగళఖండిత చాపు – వ.

258 క. ఖాసట యై భీముఁడు పె
ల్లేసెసు [1]మద్రపతి [2]నాతఁ డిరువురతోడం
జేసెం గయ్యము [3]గృపును
ద్భాసితవిక్రమముతోడు[4]పాటు గలుగఁగన్.

259 వ. అట్టియెడఁ గంకటాంతరంబు ధరియించి కడంగి.

260 ఆ. మద్రవిభుఁడు ధర్మమారుత[1]సుతుల మై
మఱువు లుఱక నటికి మార్గణములు
దొమ్మిదింట [2]రెంటఁ [3]దూఁటులు సేసె దో
ర్దండములు ప్రదీప్తదర్పుఁ డగుచు.

261 క. ఆలో ధర్మజుసారథిఁ
గూలఁగఁ గృపుఁ డేయ మద్రకుంజరుఁడు భుజా
లీల [1]మెఱయంగ హాయము
ల్నాలుగు [2]నొకవేల్మిడిని నిలం బడ[3]వై చెన్.

262 వ. ఇవ్విధంబున విరథుండై యమ్మహీకాంతుం డంతర్గతంబున.

263 క. గెలువుము [1]శల్యుని నీవని
పలికి [2]ముకుందుండు నన్నుఁ బనిచినవాఁ డ
ప్పలుకులకు [3]నసత్యత్వము
గలుగఁగ నేర్చు నొకొ యై వఘటనబలమునన్.

---

258 1. మద్రేశు డప్పు డిరువుర–ళ ; మద్రేశ్వరుండు నిరువుర – త. 2. వారలిరువుర–చ. 3. నృపు – ట.త ; క్రూరోద్భాసిత – ఊ. 4. పాటుంగలిగెన్ – పెక్కుప్రతులు; పాటుగనధిపా – న.

260 1. పుత్రుల – చ. 2. నొడలుదూటుగఁజేసె – ఐగ. 3. దుఱుములుసేసి – త.

261 1. మెఱయ నా (గా) హాయ – క.ళ.జ. 2. నొక్కటనగ్రక్కునంబడనేసెన్ –ఐ.గ. 3. నేసెన్ – పెక్కుప్రతులు.

263 1. నీవనిశల్యుని – క ; శత్రునినీవని – ట.న ; ధర్మ్మజనీవని – వ. 2. మురాంతకుడు – ఐ.గ. 3. నసత్యతయు – ఎ.ఒ.ఓ.వ.

264 వ. [1]అని శంకించియుఁ గొంకుపోవక యజ్జగన్నాథు[2]వచనంబున[3]కు నన్యథాత్వం బేల గలుగు నని యద్దేవునిం దలంచి యామాట యమోఘంబు గావలయు నని ప్రార్థించి వెండియు.

265 చ. స్ఫురిత[1]షడర్ధనేత్రునిఁ ద్రిశూలసముజ్జ్వలు నిర్గుణు[2]గుణా
దరసము[3]పాత్తమూర్తిఁ గలితప్రభవస్థితి[4]సంహృతిక్రియా
నిరతి[5]వివర్తితత్రిభువనమహనీయుని దైత్య[6]మర్ది [7]న
ప్పురుషవరుం జతుర్భుజు [8]విభుత్వమహోన్నతు నాశ్రయించెదన్.

266 తే. భండనమునేయు [1]నరునగ్రభాగమునఁ బ్ర
చండ[2]శూలోగ్రహస్తు డై శత్రుకోటి
గీటడంచుచు నేఁజూడఁ [3]గేలి సలువు
దేవు జయసిద్ధికై [4]సన్నుతింతు భక్తి.

267 వ. అనుచుఁ [1]బురుషోత్తమునిఁ జిత్తమున నిలిపి [2]యున్నతం బైనపూర్వకాయంబుతో మంద[3]ప్రకారంబున మార్గణంబు లమ్మ్రుద్రప[4]దెస నిగిడింప నతఁ [5]డవిఁ బెండువడుట గాఁ దలంచి తటిమి యటిముటిశరంబులు గురియుటయు [6]నప్పుడు.

---

264 1. అని పలికి శంకించి – పెక్కు ప్రతులు. 2. వాక్యంబునకు – పీ.శ.ష. 3. కనుత్వ త్వంబేల – ట.న.

265 1. లలాట – ఊ. 2. గుణోత్తరు – ఘ.శ ; గుణోత్తము – చ. 3. దాత్త, పాంత – అని పాఠములు. 4. సంవృత – చ. 5. నివర్తిత – పెక్కుపర్తులు. 6. మర్దనుం – పీ.శ.ష.స. కొన్ని ప్రతులు. 7. వతు్సరుషుజతుర్భుజున్ భుజగభూషు మహోన్నతునాశ్రయించెదన్ – త. 8. నిభృత్త – ఐ.గ ; విభుబభవోన్నతు – ఉ.

266 1. సముదగ్రభావమున – త. 2. శూలాగ్ర – ఉ.ఊ.ఎ.ఏ.ఐ.ట.న.వ.శ. 3. గ్రీడ – ఆ.ట.క.ఖ.ఘ.చ.ల.వ. 4. సంస్తుతించు – పెక్కు ప్రతులు.

267 1. నప్పురహరు–ఊ. 2. నిరతం బైన–ద ; యవహితం బైన–అ.ఏ ; యాయితం బైన తేరి(రు)తో పూర్వాధిక నికాయంబుతో–ఈ.త. 3. ప్రచారమ్మున–ఎ. 4. మేన–ల ; మీద–చ. 5. దది–వా ; డవి–కొన్ని పర్తులు. 6. అప్పుడు–పెక్కు పర్తులలో లేదు.

268 చ. పవనసుతుండు విల్‌నటికి బాణయుగంబున [1]మేనునొంచి శా
త్రవులు దలంక నారథికురథ్యములన్ చరఁ గూల్చి సూతుకం
ఠవిదళనం బొనర్చి ప్రకటస్ఫురణం[2]బునఁ గంటకంబు భ
ల్ల[3]వితతి [4]ఘోర[5]సంహతి నిలం బడ నేసె రయం [6]బెలర్పుగన్.

269 వ. ఇవ్విధంబున.

270 క. [1]విరథుండు నచాపుఁడు వ
ర్మరహితగాత్రుండు నైన మద్రవిభుఁడు భా
సుర[2]ఖడ్గచర్మశోభిత
కరుఁడై [3]తేరు డిగి కన్నుఁగవఁ [4]గెంపారన్.

271 మ. జముచందంబున [1]నేచి ధర్మసుతుపై సంరంభదుర్దాంత[2]ద
ర్పమునఁ వే కవియంగఁ [3]జండబలదుర్వారుండు భీముండు ద్రుం
చె [4]మదంబారఁగ వాలునున్ బలకయున్ శీఘ్రత్వ సందీప్తుఁడై
తమది క్కార్పులుఁ దూర్యనాదములు [5]నత్యంతంబు శోభిల్లఁగన్.

272 వ. అమ్మద్రపతి [1]నేర్పును జేవయుం గలపరిజనంబులు చేర్పఁ గంకటగదా
దండంబులు ధరియించి యుధిష్ఠిరుమీఁద నురవడి [2]నడరె నప్పు డప్పాండ
వాగ్రజునకు బాసటయై సాత్యకిధృష్టద్యుమ్న శిఖండిద్రౌపదేయమాద్రేయు
లేయుసాయకంబు[3]లు సరకుగొనకగదం జిత్రంబు గా జడియుచు వడముడి
విక్రమంబునఁ [4]దవులంబడక నిగిడె నశ్వసూతరథహితం బగురథంబుపై
నున్న యన్నరేంద్రుండు తనదెసకు సింహ[5]చంక్రమణత్వసుందరుం డై
వచ్చునవ్వీరు నాలోకించి [6]సక్రోధం బై వయవష్టంభంబున [7]నుద్దీపితుం డై.

---

268 1. ఱొమ్మునొంచి – ఏ; ఱొమ్మగ్రుచ్చి – అ. 2. బెలరార ఘోరభ – ఔ.ట. 3. విహతి–ట. 4. గంకటంబును – ఔ.ట. 5. సంహృతి–అ.ఐ.గ. 6. బొనర్పగాన్–త.

270 1. విరథు డకృత చాపుడువర్మ రహిత – ఐ.గ. 2. చర్మఖడ్గ – అ.ఖ.ఘ; ఖడ్గవర్మ– ఐ.క.ట. 3. కనుగవలకెంపు గడలు కొనంగన్ – ఊ. 4. కెంపడరన్ – చ.

271 1. నేర్చి – అ. 2. గర్వమునన్ – అ.ఉ.ఎ.ఏ.ఐ.వ. 3. గాఢ – ఐ. 4. మహిన్ రాలగ – ఖ. 5. లనౌద్ధత్యంబు – ప.వ. కొన్ని ప్రతులు.

272 1. యేపును – ఙ.ఉ.ఎ. 2. నడరె, నడరి – అని పాఠములు. 3. లనతండు–అ. 4. దవులు బడక – పెక్కు ప్రతులు; దవులువడక – ద.న వ.శ.ష. 5. సంక్రమణత్వ– పెక్కు ప్రతులు; విక్రమణత్వ – ఈ.ఖ.ల; విక్రమఘనసత్వ – త. 6. సక్రోధుండై యవ – ఐ ఘ.ట.ద.న.ల. 7. నుద్దీప్తుండై – వ; విజృంభించియుద్దీప్తుండై – ఈ.త.

273 క. ఇతని సమయింప నయ్య
చ్యుతుఁడు ననుం [1]బనిచె నాకు నొనరించిన[2]పా
లితఁ డని తలంచి మొగ ము
గ్రత [3]నొందఁగ శక్తిమీఁదఁ గను[4]దో యొలయన్.

274 వ. హృషీకేశు నుద్దేశించి.

275 ఉ. నీ దెస [1]నాదుచిత్తమున నెక్కొని యుండెడుభక్తి భద్రసం
పాదిని గావు టచ్చెరువె భక్తజనాభిమత[2]ప్రదాన[3]వి
ద్యాదయితత్వ మేర్పడ జయం బొడఁగూర్పుము దేవ సంశ్రితా
హోదళనంబు నీకు [4]వ్రిత ముల్లము [5]నాపయి నిల్పు మిత్తఱిన్.

276 వ. అని హృదయంబునఁ బ్రార్థించి యప్పార్థివోత్తముండు.

277 ఉ. అచ్చపుభక్తి[1]కిఁ మదిఁ బ్రియంబున నొందినఫాలలోచనుం
డిచ్చినసీ్రతి[2]యోగమును నెక్కుడుభక్తియు నావహిల్లఁగా
నిచ్చలు గంధపుష్పముల నిష్ఠమెయిం బరిశోభితార్చనం
[3]బిచ్చుచుఁ దాను గొల్వ నతి కెక్కినయమ్మహనీయశక్తికిఁ.

278 మ. ప్రణతుం డై రభ[1]సోదయాభినవదర్పస్ఫూర్తి శోభిల్లుచు
[2]న్మణి[3]దండద్యుతి[4]మంజరి[5]స్ఫురణము [6]న్సంశోభిఘంటాపటు
క్వణనంబున్ రిపుసై నికప్రకరదృక్కర్ణవ్యథం జేయ భీ
షణ[7]రేఖం బగు[8]దానిఁ బుచ్చుకొని చంచన్మూర్ఛి[9]దృష్ట్యుద్ధతిఁ.

---

273 1. బంచె – ఉ.వ. 2. వాడితడని – ఈ ఉ.ఎ ఘ.జ.ల. 3. బొరయగ – ఆ.క.ఘ.చ.
4. దోయలరన్ – పెక్కుప్రతులు ; దోయలయన్ – ల.

275 1. నాకుజిత్త – ఏ. 2. ప్రీదాయి – క.ఖ.గ.ల. 3. విద్యోదితతత్వ – ఐ.గ.
4. నీగలయుల్లము – ఘ.ల. 5. నాదెస – ద.

277 1. నెమ్మది – ఊ.ఔ. 2. యోగమున – పెక్కుప్రతులు. 3. బిచ్చుటదాని(ను) – ఘ.వ ; బిచ్చుచుదాని – ఊ.ఎ ఔ.క.ద.

278 1. సోగ్రవీరభయ – ఐ.గ ; సోదయాదిమణి – ఒ.బ. 2. న్మణిరత్నద్యుతి – స.
3. చండ – వ. 4. పుంజవి – వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 5. స్ఫురితమున్ – ద.
6. న్రంజిల్లు – ఎ.ఒ.ప. 7. రోషంబగు – ఘ.ల. 8. పాణి – ఇ ఉ.ఎ.ఏ.ఓ.ఔ.చ.వ.స.
9. దీవ్రోద్ధతిన్ – కొన్ని ప్రతులు.

279 వ. అభిరామభీమాకారుం డై.

280 తే. నెరయుకినుకఁ [1]బెన్నెడఁద యై నిప్పు లురులు
కన్నుఁగవ శల్యుఁ [2]జూచిన నున్నయునికి
నతఁడు [3]నీఱు గాకుండుట యరిది యయ్యె
మాకుఁ జూడంగ నప్పుడు మనుజనాథ

281 వ. ఇట్లు రౌద్రోద్రేకంబునఁ బురత్రియ[1]దాహ[2]దోహళి యగు శూలాయుధు
లీల దోఁప దుర్నిరీక్షుం డై.

282 ఉ. ఘోర[1]తర[2]పరికార మగు[3]కుంచిత[4]జాహువిలాస మొప్ప వి
స్తారము వింత [5]యౌనురము [6]సారతరంబుగఁ [7]జూచి వజ్రధా
రారుచిసన్నిభప్రచురరశ్మిలు పర్వఁగ బిట్టువెచ్చె న
ద్దారుణశక్తి నవ్విభుఁ డుదాత్త [8]సమిత్కృతికల్య శల్యునిన్.

283 తే. అట్లు పాండు[1]భూపాలకు నగ్రసుతుఁడు
మద్రనాథుని [2]వై చిన రౌద్ర మెసఁగ
గంకటముదూఁటి వతంబు [3]గడచి వెన్ను
వెడలిచని యమ్మహోశక్తిపుడమిఁ జొచ్చె.

—: ధర్మరాజు శక్తిప్రయోగించి శల్యునిం జంపుట :—

సం. 9—16—50

284 వ. ఇట్లు శక్తి [1]బెడిదంపు[2]టురవడి నుచ్చిపోయిన.

---

280 1. బెన్నుప్పలై — వ. 2. జూచిన యున్న యునికి — పెక్కు ప్రతులు ; జూచుచునున్న యునికి — శ.ష. 3. నివురు — అ.ఎ.

281 1. హానన — ఖ ; దావాన — చ. 2. దోహలియై యెసంగుశూలాయుధు — ఙ.ఞ.

282 1. ఘన — ట. 2. పరికారుడయి — ఐ.గ ; ప్రకారమునగుంఠిత — ఒ ; ప్రకాశము నగుంచిత — స. 3. కుంభిత — క.ఖ. 4. బాణ — ఉ. 5. యైయు — పెక్కు ప్రతులు. 6. చారు — పెక్కుప్రతులు. 7. నుగ్ర — ఉ.ఎ.వ ; బూన్చి — ఐ.ట.గ. 8. సముద్యుతి — ఏ.

283 1. భూపాలు నియగ్ర — ఙ.ఞ.డి.ఏ.చ.ఙ.త. 2. సమయించి — ట. 3. గాడివెనుక, గాడివెంట, గాడివేగ, గాడివీపు — అని పాఠములు.

284 1. బెట్టిదంపు — పెక్కు పర్తులు ; దేహంబునుచ్చిపోయిన — ఘ ; భేదించి నుచ్చి పోయిన — చ. 2. గతి నుచ్చిపోయిన — పెక్కు పర్తులు ; టురువడి — గ.శ.ష.

285 చ. క్షతమున ముక్కునం జెవులఁ గన్నుల [1]నొలెక్కడురక్తమంగ మా
ప్లుతముగఁ జేయఁగా నతఁడు బోరగిలం బడియెన్ [2]ధరం గద
ద్వితయము [3]సాఁచి ధర్మజునిదిక్కు శిరంబుగ వజ్రదారుణా
హతిఁ బడు భూరిభూధర[4]మహత్తరశృంగముభంగి భూవరా.

286 ఆ. భూమిమీఁద నిట్లు బోరగిలం బడి
మద్రనాథుఁ డొప్పె మానవేంద్ర
లేమయురము[1]నందు లీలమై వ్రాలిన
ప్రాణ[2]నాథుఁ బోల్పఁ బట్టు గాఁగ.

287 ఆ. ధర్మ[1]సంగరమున [2]ధర్మజుచేఁ జచ్చి
పొలిచేఁ జూడ మద్రభూవిభుండు
విధియుతంబు గాఁగ [3]వేలిచి [4]విడిచిన
నాటి యున్నయగ్ని ననుకరించి.

288 మ. కని శల్యానుజుఁ డేచి ధర్మసుతు [1]నుగ్రసూర్తి [2]తోఁబిల్లఁ దాఁ
కిన నాభూపతి చిత్రచాపధరుఁ డై కేళీ[2]సమప్రక్రియ
[3]ధనువుం గేతువుఁ ద్రుంచి [4]తోడన సముద్యద్దీప్తప్రభల్లాహతిం
దునిమెం గుండల[5]కాంత మైనశిరము దుర్దాంతదర్పంబునన్.

289 వ. [1]ఇట్లు శల్యుండు సోదరసహితంబుగాఁ బడినఁ జాండవసై న్యంబు జనంబులు
వృత్రవధం [2]బొనరించుపాకశాసనుఁ బ్రభంసించుబృందారకు[3]ల చందంబున

---

285 1. జిల్కెడు – క ; నొల్కుచు – ఖ. 2. వెసం – ఏ. 3. సాగ – పెక్కు ప్రతులు; గాగ – ఘ.త ; తోడ – ఎ. 4. మహాతత – చ.త.

286 1. మీద – ఔ.క.ట. 2. విభునిదలప – పెక్కుపర్తులు; విభునితోడ – ఇ.ఉ ; నాథుదలప – అ.ఏ.క.ఖ ; విభుడసంగ – త.

287 1. సంగ్రహమున – జ. 2. ధర్మునిచే – ఊ. 3. వేల్చిపోవిడిచిన – క ; వేల్చియు విడిచిన – చ ; వెలిచీరవిడిచిన – ఒ. 4. విడువగ నా – ఖ.

288 1. శీఘ్రసూర్తి – పెక్కు ప్రతులు. 2. సమగ్రక్రియన్ – ఐ.గ ; సమగ్రక్రియన్ – చ.త ; గతిన్వేగమే – శ. 3. దనరం – క. 4. తోడవె – ఓ.క ఖ.చ. 5. కాంతి యైన – ఎ.ఘ ; దీప్తమైన – ట.

289 1. ఇత్తెరంగున శల్యుండు – పెక్కుపర్తులు. 2. బుచేసిన పాక – పెక్కు ప్రతులు; బొనర్చు పాక – అ. 3. లట్లుధర్మ – వా ; ల చందంబున ధర్మ – పెక్కుపర్తులు.

[4]నగ్గించి రమ్మొగ్గరంబునం దూర్యనినదంబులు సింహానాదంబుఁ జెలంగఁ గలంగి కురుసేన [5]విటిగి పఱచినం బోనీక పొడువుం డనుచు సాత్యకి వెను [6]కొనుటయుఁ గనుంగొని కృతవర్ముండు మార్కొనియె నయ్యాదవ సింహులరణంబు దారుణం బయ్యె నందు.

290 సీ. కృతవర్మ సాత్యకి నతి[1]శితశర[2]దశ
కమున నొంచి తురంగములయుబ్బు
నుడిపి [3]విల్లునుముటయును నొండువింట న
బ్బలియుఁ డాతని మేనఁ బది[4]మెఱుంగు
[5]టమ్ములు వఱపి రథ్యమ్ముల నరదంబు
సూతుని నటికినఁ జూచి కృపుడు
దనతేరిపైఁ బెట్టుకొని తొలఁగించె[6]న
వ్వీరుసోరికి మూఁక వెఱచి పఱచేఁ

తే. గడఁగి వెనుకొన్నపాండవోత్కరము నొకఁడ
నిలువరించె [7]నుద్ధండుఁ డై నీతనూజుఁ
డంత వేఱొక్కతే రెక్కి యరుగుదెంచి
తాఁకె హార్దిక్యుఁ డరిసేన తల్లడిల్ల.

291 వ. ఇ ట్లైదిర్పు పేర్చినయలుకఁ బాండవాగ్రజుండు కృతవర్ముని ఘోటకంబు లను గీటడఁగించినఁ గురునందనుం డా[1]హృదికనందనుని నిజస్యందనంబున నిడుకొని [2]యవ్వలికిం గొనిపోయె నప్పుడు కృపాచార్యుండు గదిసిన నయ్యుధిష్ఠిరుం డాఱమ్ము లెమ్ములం గీలింప నతండు పదాఱుతూపుల నాభూపాలునిఁ దదీయతురంగంబుల నేసె నాసమయంబున.

---

4. గొనియాడిరమ్మోహరంబునం — అ; గీర్తించిరంత నమ్మొ — ఈ.ఎ; గీర్తించి రమ్మొ — ఇ.ఉ. 5. పఱచె - పెక్కు ప్రతులు. 6. కొనినంగనుం — పెక్కు ప్రతులు.

290 1. శాతశరముల నొదిగించి వాజుల నుబ్బణంచి — కొన్ని ప్రతులు. 2. శతకము(న)ల — అ.ఏ.ఓ; చంక్రమమున — శ. 3. విలువెసద్రుంచుటవేఱొక్కవింట, విశ్వాస ద్రుంచుట వేఱొండువింట, విలుపెగదుర్చుట వినుమొండు వింట — అని పాఠములు. 4. శరములు — శ.ష. 5. వడిగుర్చి హయముల దడయక సమయించి — సూతుని జంపినం జూచి — శ. 6. నవ్వీరథుజూచిన మూక విచ్చి పఱచె — ఆ.ఇ.ఉ.ఊ.ఎ; నవ్వీరు బోరిన మూకలు వెఱచి — ఘ. 7. సముద్ధతి - వీ.శ.ష; నుద్ధతుడై — క.ఖ.గ.ఘ.

291 1. హార్దిక్యుని — వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; హార్దిక్యనందనుని — త.ల. 2. తొలగం గొని — ఈ.ఎ.చ.వ; యవలకుంగొని — ఆ.ఊ.ఔ.వ.

292 తే. భద్రికరి నెక్కి చామర[1]ప్రకరవీజ
నములు ధవళాతపత్రవిభ్రమసమృద్ధి
యతిశయిల్ల సైన్యోత్సాహ మావహిల్ల
బొలిచె నెంతయు భవదీయపుత్రుఁ డధిప.

—: శల్యాచుట్టంబు లొక్కపెట్టి ధర్మరాజుం బుట్టుముట్టుట :—

సం. 9—17—3

293 ఉ. అమ్మను జేంద్ర[1]ముందటికి నార్పులతోఁ జనుదెంచి శల్యచు
ట్టమ్ములు సత్వరమ్ముగఁ గడంగి యనేకులు వీరయోధు లు
గ్రమ్మగ వీఁకఁ దేరులు పొగడ్తకు నెక్కఁగ [2]దీప్త మైన కో
పమ్మున నేచి పాండవులపై [3]నడరం గని పేరెలుంగునఁ.

294 వ. అన్న రనాథుండు.

295 తే. [1]మీర లేర్పడ [2]వడిఁదల మిగిలి[3]చనఁగ
వలదు [4]నాత్రోల [5]బలుపారి నిలువుఁ[6]డని యెు
వారు నిలువక [7]పాండవబలము చేవ
దఱుగఁ జొచ్చి యుధిష్ఠిరుఁ దాఁకి రధిప.

296 వ. ఇట్లు చలంబున నవ్విభుం [1]దలపడి వివిధాస్త్రంబు[2]లు గుప్పించి నొప్పిం
చినఁ గవ్వడియును వడముడియుఁ గవలును [3]ద్రౌపదికొడుకు లేవురును
గోవిందుతమ్ముండును ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియును జండరయంబున

---

292 1. ప్రభలువెలయనమరు — అ ; ప్రభలుదీవనమరు - ఏ.

293 1. ముందటికి - ఔ.ఖ.చ.ట.ర.వ. 2. దీవ్ర - అ.ఏ. 3. నడువం - ఏ.

295 1. మీరలెవ్వరు — వీ.శ.ష. 2. వడముడి — ఘ.చ.ల. 3. నడవ — ఏ.ఐ. 4. పలు మారు మారలు - ఖ. 5. బొలుపారి — ఏ.ఐ.న.శ.ష. 6. డనగ — వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 7. పాండవవరుని సేనదరియ — ఐ.గ; పాండవధ్వజునిచేవ - కొన్నిపుస్తకములు; పాండధ్వజునిచేవ దెలియ — ఏ.ద.వ ; పాండవధ్వజుని చెంత — ట ; పాండవధ్వజిని బెదర దరియజొచ్చి - చ.

296 1. గదిసి - వీ.శ.ష. 2. లుగుప్పించి నొప్పించినఁగవ్వడి - పెక్కు ప్రతులు ; ల నొప్పించినఁగవ్వడి—వా.వీ.శ.ష. 3. ద్రౌపదేయులును — ఏ ; ద్రౌపదీ పుత్రులు — ఆ.ట.వ.

నుద్దండచతురంగసమేతు లై యారథికులఁ బొదువుటయును [4]వారలు వీరోద్రేకంబున సైన్యసాగరంబున నున్మదమకరప్రకరంబులవిధంబున విహరించి రట్లు పాండవసేనాసంక్షోభ[5]సంపాదు లగునాజోదుల[6]యాటోపం బాలోకించి గాంధారపతి గాంధారేయు [7]నాలోకించి.

297 తే. మద్రవిభువారి [1]నిమ్మొయి మార్తు [2]రాఁగి
కొనఁగ మనకు నుపేక్షింప[3]జనునె యనుడు
[4]నతఁడు నామాట వినక వారరిగి రేమి
సేయువార[5]ము చెప్పు మౌచిత్య మనియె.

298 వ. అని నన్ను నాపరివారంబును రక్షింపు దగ వెఱింగింపను నర్హుండ వీవ కాదె యనుమాట లాడిన నతండు ప్రీతుం డై బలపరిపాలనంబును గర్జంబు సెప్పుటయును దనపనిగా మనంబునంబూని యవి దోఁచునట్టి యుచితవచనంబుల నవ్వసుమతీపతికిఁ బ్రియం [1]బాపాదించి.

299 చ. వినుము నరేంద్ర సైనికులు వికర్ణులీల నరాతిసేన సొ
చ్చినఁ బతి గావ కున్న [1]నుపజీవులు మెత్తురె యన్నఁ గాతుఁ గా
కని [2]బహుతూర్యనాదములు నార్పులు[3]నుం జెలఁగంగఁ [4]ద్రోచి య
జ్ఞనపతి వీఁకమై నడరె సైన్యయుతంబుగ సత్వరంబుగన్.

---

4. వారు – వా.వీ.శ.ష; వారలు – పెక్కు ప్రతులు. 5. సంపాద(కు)నులగున జ్ఞోదుల – పెక్కు ప్రతులు. 6. యాటోపం బాలోకించి – పెక్కు ప్రతులు; యాటోపంబు విలోకించి – వా. 7. నుద్దేశించి – పెక్కు ప్రతులు.

297 1. నిమ్మొయి – పెక్కు పాఠములు; నమ్మొయి – వా. 2. రలమి – పెక్కుపాఠములు. 3. ననువె – ఊ; జనుదెయతడు – చ; జనునె మనకు – ఒ. 4. నపుడు–ఔ.గ.చ. 5. మయిప్పుడౌచిత్య – ఐ.గ.

298 1. ను వాచరించి – వ.

299 1. రిపుసేనలు – అ.ఓ జ. 2. పటు – ఐ.గ. 3. నింగిశెలంగ – ఆ.ఈ; శెన్న లరంగ – ఔ.ట. 4. జూచి – అ.

300 క. అంత ధనంజయకిమ్మ
రాంతక[1]ముఖ యోధ[2]వరమహాస్త్రప్రకరం
బంతకుకడ కనిచెఁ బరి
శ్రాంతం బగుమద్ర[3]నాథు[4]రథికచయంబున్.

301 వ. ఇవ్విధంబున.

302 మ. అరులం గీటడఁగించి పాండుసుతసైన్యం [1]బుబ్బి పైఁ గ్రమ్మినం
[2]గురుభూనాయకుసేన [3]నొచ్చి కలయం గూలన్ ధర్ణ గుంపు లై
తిరుగం బాఱఁగఁ జొచ్చె [4]విచ్చె మరల దిగ్భ్రాంతి వాటిల్ల స
త్వరతన్ నల్గడఁ బాఱె నవ్విభుఁడు గర్వం బేది వెల్వెల్లఁగన్.

303 క. మనవారి కపుడు భీష్ము[1]ని
చనుటయుఁ గోదండ[2]గురునిసమయుటయును గ
ర్ణునిపాలియుటయును గ్రొత్త
మనమున వెనుఁకాటు గదిరె మనుజాధీశా.

304 వ. అప్పు డద్దిక్కుజనంబులు.

305 చ. ధరణికి నింక నాయకుఁడు ధర్మ[1]తనూజుఁడు నేఁ డవశ్యముం
గురుపతి [2]గూలు నెవ్వగలకుం [3]గుదు రయ్యెడు నాంబికేయుఁ డు
ద్ధురు లగుపాండునందనుల దుర్దమభంగి యెఱింగి ధర్మత
త్పరులకు గెల్పు [4]కాఁ తె హరిభక్తులఁ బొందవె భూరిసంపదల్

---

300 1. వర – ఏ ; సుత – చ. 2. వరులయస్త్ర – వీ.శ.ష. 3. నాగ – కొన్ని ప్రతులు. 4. సైన్యచయం – ఔ.ఖ.ట.

302 1. బుగ్రతంగమ్మినం – ఇ. 2. కురుభూపాలకుసేన నొంచెగల – ఏ.ఙ. 3. నొంచెగలయం – పెక్కు ప్రతులు ; నోర్చెగలయం – ల ; జొచ్చెగలయం – క ; 4. బేర్చె మరలెన్ – ద ; విచ్చిపరచెన్ – ఘ.ల.

303 1. దుఃనుట – కొన్ని ప్రతులు. 2. గురుడు – కొన్ని ప్రతులు.

305 1. సుతుండగు – వీ.శ.ష.స. 2. గూల్చు – ఏ ; గూల – ద. 3. గొలువఁ దయ్యె, గొలవఁ దయ్యె – అని పాఠములు. 4. భ్రాంతి – ఊ.

206 వ. అని రట్టియెడ నీకొడుకు నిజసారథిం జూచి మనబలం బాహావంబున కోహా
టించి పాఱెడు నిత్తటి నేను బరవసంబు సేసినఁగాని నిలువ దవ్విధంబు
నకు రథం బనువై యుండఁ జేసి చేరఁ దెమ్మనిన వాఁ డట్ల చేయ నతం
డేనుంగు డిగ్గి రథంబెక్కి యొక్కుడు[1]మగఁటిమిం బొంగునంగంబులతో
సె నికుల కడంబు [2]సని యెలుం గె త్తి.

207 ఉ. ఎక్కడఁ బోవ వచ్చు [1]గిరు లేవియుఁ గాన[2]భూము లైనఁ దో
నెక్కియుఁ జొచ్చియుం బగతు రేడ్తెఱఁ గిట్టి చలంబునం దలల్
ద్రొక్కిక [3]తక్క రట్లయిన దుర్గతి [4]వాటిలుఁ [5]బోక నిల్చి బే
రుక్కునఁ బోరినన్ సుగతి యొండె[6]ను [7]సంపద యొండెఁ [8]జొప్పడన్.

208 వ. అట్లుం గాక.

209 క. పాండవబల మల్పం బై
యుండం గృష్ణుఁడు ధనంజయుండును [1]డప్పిం
బెండువడఁగఁ గని మనకును
గం డడఁగఁగ నేల గెలుపుగై కొన వచ్చున్.

210 వ. అని పలికి కరతలం [1]బె త్తి నిలు నిబు మనిన నీబలం బతని నగ్గించుచు మరలె
నమ్మేటిమగండు ముంగలి యయి నిలిచి పొంగారం గవియు[2]కాంతేయ
సేనాసముద్రంబునకుఁ జెలియలికట్ట [3]యయ్యె నయ్యవసరంబునందు
మునుకొని వడిం దఱుము వడముడిం బొదివి మనపదాతిప్రకరంబు దర్పం
బున నార్పులు బొబ్బలుం జెలంగ బహువిధాస్త్రశస్త్రంబులు వరగించినం

---

208 1. మదంబునం – అ.ప. 2. జొచ్చి, చని, నిలిచి – ఆని పాఠములు.

307 1. నిరవేనియు–అ ; నరు లైనను–చ ; గిరు లైనను–ఎ ఘ త.ల.వ ; గిరులెక్కియు – ఇ.గ.ట.న. 2. భూములేనిదా – ఒ ; భూములేనిదారె – వీ ష. 3. బోపర(రె)ట్లయిన – ప.ట. 4. వాలను – వ. 5. బోర – కొన్ని ప్రతులు. 6. జయంబున నొండె – వీ శ.ష.స ; ధరాతల మొండె జేకురున్ – చ. 7. దుర్గతి – వ. 8. చేకురున్ – జొ క.ఘ.ల.

309 1. దర్పంబెండు – ల.

310 1. బెత్త–వా ; బెత్తి–పెక్కు ప్రతులు. 2. పాండవ–ఓ. 3. చందంబునవాగియున్న–

బెరిఁగినమదాతిరేకంబున గదా⁴దండంబు ధరియించి ఘోరాకారుం డగుచుఁ దేరు డిగ్గి పేరడవిఁ ⁵గూల్చు పెనుగాలికైవడి నతం డేకవింశతిసహస్ర సంఖ్యసుభటుల నేలపాలు సేసె నప్పుడు.

311 క. కరిహయరథబృందం బు
ద్ధురత నడరెఁ బాండున్నృపసుతులమూఁకలపై
నరుఁ డబ్బలంబునకు ని
ష్ఠురగాండివముక్తశరపటుత్వము సూపెన్.

312 క. నకులసహదేవులును సా
త్యకియును రభసమున వాలురమ్ములు నిగుడఁ
శకునిపయిఁ ¹గవిసి రతఁడును
బ్భికటస్ఫురణంబునం దిరం బై ²పోరెన్.

313 చ. సమదగజాధిరూఢుఁ ¹డయి సాల్వుఁడు పాండవసేనఁ జొచ్చి ఘో
టములఁ ²గలంచుచున్ ³గజఘటల్ విరియించుచుఁ గాల్బలంబుఁ జి
త్రముగ వధించుచున్ రథకదంబములన్ ⁴సమయించుచుఁ మహో
గ్రముగఁ జరించువిస్ఫురణఁ ⁵గన్గొని కోవసముద్భటాకృతిన్.

—: ధృష్టద్యుమ్నసాత్యకులచేత సాల్వుఁ డేనుంగుతోడఁ బీనుంగై పడుట :—

సం. 9—19—24

314 వ. ధృష్టద్యుమ్నుం డెదురొక్కినిన నతనిఁ ద్రొక్కించువాఁ డై యవ్వీరుండు వారణ¹పతిఁ గొల్పిన నతండు.

యవసరం — చ. 4. దండదారుణఘోరా — అ.జ ; దండధార(ధర)ఘోరా — ఆ.ఐ ; దండాతిఘోరా — ఙ.ఉ.ఎ.ఒ.ట.వ ; దండంబు బుచ్చుకొని దండధర ఘోరా — ఔ.ఖ. గ.ట.న. 5. గాల్పు పెనుగాలి గూడిన యగ్నికైవడి — ఖ.

312 1. గురిసిరాతడుప్రక — ఘ.వ. 2. పొలిచెన్ — చ.

313 1. డగు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నుగూల్చుచున్ — అ ; నుగీటణంచుచున్ — ఘ. 3. గరి — క.ఖ.గ.ఘ.చ.ల. 4. విదళించుచున్ — ఒ ; భ్రమయింపు(చు)చున్ —వ. 5. గైకొని — ఙ.ఉ.ఎ.వ.

314 1. పతిడీకొల్పిన — వీ.శ ష.స ; పతిపురికొల్పిన — ద.ల.

315 మ. పటునారాచ[1]చయంబు కుంభయుగళీ[2]భాగంబునఁ బెట్టు నా
టుటయుం గ్రొవ్వటి పాఱె నగ్గజము [3]సాటోపంబుగాఁ గ్రమ్మఱిం
చుటకుఁ సాల్వుని[4] మెచ్చెఁ గన్గొనుజనస్తోమంబు కోపోద్గమో
ద్భటవేగంబున వచ్చి పట్టె [5]నది యాపాంచాలుతే రుగ్ర మై.

316 క. ఆతఁడు గద చేతం గొని
భీతి [1]గదురుమనముతోడఁ బృథ్వికి దాఁటఁ
సూతాశ్వసమేతం[2]బుగ
నాతే రయ్యేనుఁ గెత్తె నాకసమునకున్.

317 ఆ. ఎత్తి త్రిప్పి [1]యూడి యిల[2]తోడ వేగిసి [3]పా
చములఁ జదుపఁ జూచి దారుణాస్త్ర
తతులు నిగుడఁ బవనతవయశిఖండి [4]సా
త్యకులు సాల్వుఁ దాఁకి రతిరయమున.

318 క. అతఁ డందఱి [1]బాణంబులు
వితథంబులుసేసి యస్త్రవిద్యాపారీ
ణత సూపె నవ్విధం బ
ద్భుత[2]ము [3]నినిచె గగనచరతతులచిత్తములన్.

319 వ. అప్పుడు.

---

315 1: యుగంబు – కొన్ని ప్రతులు. 2 భా (ఫా) లంబునన్ – కొన్ని ప్రతులు. 3. సాటో పంబు (నం) మై – అని పాఠములు ; నాటోపంబునం – పెక్కు ప్రతులు. 4. నుతిం (చె) చ – క ఘ.చ. 5. నపుడా పాంచాలు – శ.

316 1. యడరు – ఇ.ఉ.ఎ. 2. బగు – ఈ.వ.శ.

317 1. యూడె – శర ; ఁయూచి – శ. 2. బడ – ద. 3. రధ్యముల – ఆ.ఇ.ఈ ఉ.ఎ.వ.శ. 4. సాత్యకియునపుడు సాల్వుదాకిరధిప – చ.

318 1. వాలమ్ములు – క.ఖ ఘ.ల. 2. మనిగగనచరులెల్ల బొగడుచునుండన్ – వీ.శ.ష ; భంగిం బెనిచెను సురతతుల చిత్తములన్ – ఏ 3. బెనిచె – అ.ఘ.వ.

320 తే. అజ్ఞపాటించి మదివెఱ యుజ్జగించి
రయము మె[1]అయ నప్పాంచాలరాజ సుతుఁడు
[2]గదిసి యెగసి కుంభస్థలి [3]గదఁ బగుల్పఁ
గొండ గూలి న [4]ట్లక్కరి గూలె నధిప.

321 క. ఆలోనన శినివరుఁడు వి
శా[1]లాస్త్రప్రదరని[2]హతి సాల్వునిశిర మా
[3]భీలముగఁ ద్రుంప నాతఁడు
గూలిన మనమూఁక విచ్చెఁ గురువంశనిధీ.

322 ఉ. [1]వాలి యెలుంగు సూపి కృతవర్ముఁడు సైన్యము నిల్వరించి యు
న్మీలితవిక్రముం డగుడు [2]మే మెయి నాతనిఁ దాఁకె నస్త్రవి
[3]ద్యాలసితుండు సాత్యకి యుదగ్రత [4]వారలు [5]పోర వారిదో
[6]ర్మీలలు సూచి [7]రోటువడి రెండు[8]బలంబుల యోధవీరులున్.

323 వ ఇట్లు పెనంగు చుండి.

324 క. కృతవర్మ నొంచె నెనిమిది
శితశరము శినివరుండు శినివరుచాపం
బతఁడు దునిమె బలువిలుగొని
యతనిహయంబులను సూతు నాతఁడు [1]గూల్చెన్.

---

320 1. మెఱయంగ పాంచాల – శ.ష. 2. కదియనేసికుంభ – ఆ ; కదిసి యలిగికుంభ – ఊ.క ; కదిసి యక్కర్తి కుంభంబు గదు బగుల్ప – ఘ. 3. గదనుగుప్ప – ఖ. 4. గతిగరి గూలె – వీ.శ.ష : యట్టుల గూలె గజము – ఏ ; యటుకరిగూలెనధిప – ఖ.

321 1. లాస్త్రప్రకరనిహతి – ఊ ; లాస్త్రప్రతతినిట్లుసాల్వు – ఐ గ. 2. నవతి – ఙ.ఉ.ఎ. 3. భీలతద్రింపగ నాతడు–వీ.ష ; భీలతద్రుంచిన నాతడు–శ ; భీలగతిద్రుంపనాతడు – ఎ.ఒ.ల.

322 1. వారి – కొన్ని ప్రతులు ; వారి యెలుంగు నెత్తికృత – త. 2. వేడిమినాతడు–ఘ. 3. ద్యారసికుండు – ఘ. 4. నట్టులవారు బోరు – ఏ ; మార్కొని పోరెవారి–శ ; మిరగ బోర–ఖ. 5. నట్లుపోరుదో–అ ; వారిదైన (దు) దో–ఙ ఉ ; వీరువారుసే–ఎ. 6. పారుట – ఘ. 7. పొల్పరిరి – వీ.శ.ష. 8 దెఱంగుల – ఓ వీ.శ.ష

324 1. ద్రుంచెన్, నొంచెన్ – అని పాఠములు.

325 మ. విరథుం డై యభిరామశూలమున నవ్వీరుండు శై నేయు [1]వై
చె రయుం బార నతండు భల్లమునఁ దు్రించెం బెక్కు-[2]తుండంబు లై
తొరుఁగం జూచి విషాది యై [3]నిజరథస్థుం జేసి తద్బాణగో
[4]చరతాదుర్దశ [5]కావృథోద్యముఁ గృపాచార్యుండు దప్పించినన్.

326 క. మన[1]సేన [2]విటిగె [3]నృప నీ
తనయుం [4]డొక్కరుఁడు [5]నత్యుదగ్రతఁ గుంతీ
తనయుల నద్దెసఁ గల యో
ధనికాయముఁ బొదివె బాణధారలఁ [6]బెలుచన్.

327 మ. పతి యిమ్మై సముదీర్ణవిక్రమకళాపారీణుఁ డై విద్విష
చ్చతురంగంబులయందు నొక్కటియు [1]విస్ఫారోల్లసన్మార్గణా
వాతికిం దప్పక యుండునట్లుగ సమగ్రాశ్చర్య [2]సంపాదకో
ద్ధతబాహావిభవంబు సూపె సురబృందస్తోత్ర [3]పాత్రోద్ధతిన్.

328 వ. అప్పుడు రెండు[1]వీళ్ల నతనిపాటిమేటి[2]మగలు లేరనుబుద్ధి నాకుం బొడమఁ
బదంపడి పాండవులును జేయఁగల[3]వారలును నవ్వీరుం బొదివిన నతం
[4]డందఱ కన్ని రూపులై ధర్మసుతుని [5]శతశరంబు[6]లను భీమసేను డెబ్బది

---

325 1. నొంచె – ఎ. 2. ఖండంబులై – వ. 3. నను – ఎ. 4. చర సందర్శనావృతోద్యము – చ. 5 నావృతోద్యము – కొన్ని ప్రతులు; నాదృతోద్యము – ఊ; రౌద్రితోద్యము – ఉ.ఐ; నావధోద్యము – శ.

326 1. మొనలు – ఆ. 2. విటిగినను – చ; విటిసిచన – ఖ. 3. చెదఱుటగని యప్పుడు రాజ రాజు కడువడి గుంతీ – ఈ.ఎ. 4. డొక్కడును నత్యుదగ్రత గుంతీ – అ.ఏ. 5. నత్యుదగ్రతగుంతీ – పెక్కు ప్రతులు; దగ్రతరముగ గుంతీ – వా.వీ.శ.ష. 6. చేతన్ – ల. కొన్ని ప్రతులు.

327 1. విస్తారో – న. 2. సంపాదనో, సంపాదితో, సంపాతనో – అని పాఠములు. 3. పాతస్థితిన్ – పెక్కుపుస్తులు; పాతంబుగన్ – వీ.శ.ష.

328 1. దిక్కులనితనీ – ఐ గ. 2. విలుకాడు లేడని నాకు దోచెనంత – వీ.శ.ష.స; మగం డెక్కడ లేడని కొనియాడిరి నాకుం జూడనట్ల యుండె నంతం దొడరి – ఏ. 3. వీరులును నయ్యనఘుం బొదిలిన – వీ శ.ష; వారును – పెక్కు పుస్తులు. 4. డందఱకన్ని రూపులై – పెక్కు ప్రతులలో లేదు; డుధర్మ–పెక్కు ప్రతులు. 5. శరశతంబునను–అ.ఏ; శితశరత్రయంబులను – ఔ. శరత్రయంబునను – ట. 6. లనొంచి భీమ – ఒ.ఖ.ఘ.

[7]సాయకంబులను సహాదేవుని [8]నైదింటను నకుల నఱువదినాల్గింటను ధృష్ట
ద్యుమ్ను ని సప్త[9]మార్గణంబులను ద్రౌపదేయుల [10]నైదైదుతూపులను
[11]సాత్యకి మూఁడుకాండంబుల నొప్పించి సహాదేవుధనువు దునిమిన
[12]నక్కమారుండు వేఱొక్క[13]విలు గొని చలంబున నక్కరు[14]విభుం
గదిసినఁ దక్కటిరథికులుం గూడికొని యొక్కొక్కరుండు పెక్కమ్ములు
వైఁగురియఁ [15]గేలి[15]చందంబున వాని నన్నింటి వారించుచుఁ దత్తనువుల
శోణితంబు పూరించుచు నాజెట్టిజోదు బెట్టిదుం డైపెనంగ మన[17]యోధు
లుం [18]బురికొని యద్దొరల మార్కొనిరి [19]మనసైన్యంబు దైన్యంబు విడిచి
మరలి వారిబలంబులఁ దలపడియె నట్టియెడ.

329 క. భీముఁడు గురు[1]తనయుఁడు ను
ద్దామభుజా[2]వీర్యశార్య[3]ధైర్యములు జన
స్తోమము లగ్గింపఁగ సం
గ్రామ మొనర్చిరి నితాంతగాఢ[4]స్ఫూర్తిన్.

330 చ. పరుషపరాక్రమస్ఫురణఁ బాండవముఖ్యుని వాజులం జతు
[1]శ్శరవాతిఁ గూల్చె సౌబలుఁడు సత్వరుఁడై సహాదేవుఁ డమ్మహీ
శ్వరుఁ దనతేరిమీఁద నిడి సంగర[2]మధ్యము వాపె నాతఁ డొం
డరదము మీఁదికిం జని రయంబున [3]నయ్యరిఁ దాఁకె నుద్ధతిన్.

331 క. శరములఁ [1]బొదివిన నాతఁడు
దిర మై [2]యేయంగ [3]రణము దివిజగరుడఖే

---

7. మార్గణంబులను – అ.ఆ.ఊ.ఎ ; మూడు మార్గణంబులను – పెక్కు ప్రతులు.
8. నేడింటను – ఐ జౌ.గ.ట ; నైదు శరంబులను – శ. 9. సాయకంబులను – పెక్కు ప్రతులు. 10. బంచ బాణంబులను – పెక్కు ప్రతులు; బంచవింశతి బాణంబులను – ఊ.
11. సాత్యకిని – పెక్కు ప్రతులు. 12. నమ్మాదిరి కడపటి పట్టి – అ.ఏ.
13. ధనువుగొని – అ.క.ఘ.ఙ ; చాపంబుగొని – పెక్కు ప్రతులు. 14. పుంగవుం – ఒ.
15. కేళీగతివాని – ఎ; 16. గతి వాని – ఇ ఉ. 17. యోధవరులు, యోధవీరులు – అని పాఠములు. 18. గూడుకొని – ఏ. 19. మన – పెక్కుప్రతులలో లేదు.

329 1. సుతుడును – ఏ. 2. శార్యవీర్య – అ.ఏ.వ ; గర్వశార్య – ఘ. 3. దర్ప – ఐ.క.గ.ఘ.చ. 4. స్ఫురణన్ – ఔ.ట.

330 1. శ్శరముల – ఘ.ల.శ.ష. 2. భూమికిబాప – అ.చ. 3. నాతనిదాకియుద్ధతిన్ – ఖ.

331 1. బొలిచిన – ల ; బొదలిన – ఔ. 2. యరయంగగరము – త. 3. నతడు – ఈ;

చరసిద్ధప్రకరాద్భుత
[4]కరపల్లవమున నొప్పెఁ గౌరవ[5]నాథా.

332 సీ. శకుని[1]నందనుఁడును నకులుండు నొండొరు
లకుఁ జండబాహుబలంబు సూపి
రతులశౌర్యమున సాత్యకికృతవర్మలు
పోరి విలుద్రుంచి కారవేంద్రుఁ
డేసె ధృష్టద్యుమ్ను నేచి యొండొకవిఁట
నతని నాతఁడు నొంప నక్క[2]జంపుఁ
గయ్య మయ్యిరువుర కయ్యె ద్రౌపదిపుత్రు
లేవురు [3]పతిఁ గిట్టి యింద్రియములు

తే. బాలిశునిఁ జిక్కువట్టిచిన[4]పగిది [5]దలరఁ
జేయ నతఁ డీడఁబోవక సాయకములు
పెక్కు రయమున నిగిడించి యక్కుమార
వితతిఁ[6]గలఁపఁ దత్సంగర మతిశయిల్లె.

333 వ. మఱియు ననేకు లనేకులం [1]బొదివి పోరాడ నంతకంతకుఁ బేర్చినయగ్గలిక మొగ్గరంబులు రెండునుం గలయం బెరసినం [2]బేర్చిన పెంధూళి భానుబిం బంబు గప్పె యప్పుడు [3]దొరుఁగు[4]నరతురంగమాతంగరుధి[5]రధారల నడం గిన నధికం బైనసంగరంబునకుం గడంగిన కౌంతేయుల యురవడికి నోవా టించి మన [6]మోహారంబు [7]దొరలు మరలిన మరల నీక [8]నీకొడుకు పురి కొలుపుకొని తటిమినం గనలి ధర్మసుతుండు.

గరము – చ. 4. కరప్కరములను నొప్పె – ఐ.గ ; కరములను నొప్పెజాల – గ.
5. ముఖ్యా – ఈ.త.

332 1. సుతుండును – ఈ.త. 2. జముగ – ఈ ఏ త. 3. గృపు – పెక్కు ప్రతులు.
4. భంగి – వ.శ.ష. 5. దలర, దరల, దనర, దలక, దలప – అని పాఠములు.
6. నలప – ల.వ. పెక్కు ప్రతులు.

333 1. దొడరి – పెక్కు ప్రతులు. 2. బర్వినన – పెక్కు ప్రతులు. 3. దొరగు – కొన్ని ప్రతులు. 4. కరినరతురంగరుధిర – వ.పీ.శ.ష. 5. రంబులనడగిన – అ.ఏ ; రధారాపాతంబుల నద్దూళియణంగిన – చ. 6. మొనలు – ఓ. 7. దెరలినమరలసేక – పెక్కు ప్రతులు. 8. తనయుడు – పెక్కు ప్రతులు.

334 తే. మూఁడు [1]నారాచములఁ గృపు వాఁడి చెఱచి
[2]వాలి కృతవర్మహాయముల నాలుగింటఁ
గూల్పఁ దనతేరిపై నిడి గురుసుతుండు
దొలఁగఁ [3]గొంపోయె నవ్వీరథుని నృపాల.

335 చ. కురువతి చూచి చిత్తమునఁ గోపము [1]పెంపెసలార నేడునూ
అరదము లాతనిం బొదువునట్లు[2]గఁ బంచిన నొక్క పెట్ట బం
ధురతర [3]వారివాహములు తోయజబాంధవుఁ గప్పు[4]చాడ్పు దో
ప రయముమైఁ గడంగి [5]యవి పైకొని యవ్విభుతోఁ బెనంగఁగన్.

336 క. కనుఁగొని శిఖండిముఖయో
ధనికాయం బడరి యూరథప్రకరంబుల్
సునిశిత[1]శరప్రకరములఁ
దునుమాడెఁ రౌద్రరసము [2]దొలుకాడంగన్.

337 వ. ఆ సమయంబున [1]మనదెస నుల్కాపాతశర్కరావర్షాదు లగు[2]నుత్పాతం
బులు గలిగె వానికి శంకింపక శకుని గడంగి యోధవరులతో మీరు కోల్తల
సేయుం డేను [3]బెడమట్టునఁ దాఁకి ధర్మనందనాదులను సమయించెద
నంచు సముద్ధతిం [4]గదిసె నప్పుడు [5]మద్రేశబలపురస్సరం బైన యమ్మో్మహా
రంబు రభసంబునం దటిమి పాండవ[6]సేనాసంరంభంబున కోర్వక తిరిగిన

---

334 1. నారసముల – పెక్కు ప్రతులు. 2. పోలగృత – ఓ. 3. గొనిపోయె – పెక్కు ప్రతులు.

335 1. సొంపెసలార – పెక్కుప్రతులు. 2. గలంచిన – ఆ. 3. వారిదౌఘములు – ఐ.గ ; వారిదంబులును – ఖ. 4. లీల – వి.శ.ష ; నట్లు – ఊ. 5. యనిపై – వ.శ ; యటపై – త ; యును – చ.

336 1. తీవ్రశరంబులదును – ఊ ; శరజాలంబుల – అ.ఏ.ఘ ; శరనికరములన్ – వ. 2. దొలు – పెక్కు ప్రతులు ; దొల – వా ; దొలుకొత్తంగన్ – జ.

337 1. నీసేనదెస – పెక్కుప్రతులు. 2. దుర్నిమిత్తంబులు గలిగిన – ఊ. 3. వెడ– స. పెక్కుప్రతులు ; వెనుకముట్టున, వెనుకదిక్కున, వెంటనంట, వెంటనంటి – అని పాఠములు. 4. జనియె – పెక్కు ప్రతులు. 5. మద్దేశ్వర, మద్రదేశ – అని పాఠములు. 6. సేనచెలంగిన తత్సంరంభంబునకు సహింపక మనసేన తెఱలినచా

నాసుబలసూనుండు ప్రబలతురంగ[7]దశసహస్రంబులతో వేగంబు మెఱయ
వైరిసేనవెనుకఁ గిట్టి యేను గలుగ మీకు భయం బేల యని యక్కారవ
సైనికులం బేరుకొని యదల్చి [9]యూర్చిన నాకాంతేయవాహిని కలంగిన
గని ధర్మనందనుండు సహదేవు నాలోకించి

-: శకుని సహదేవు లాశ్వీక సహాయులై ఘోరంబుగాఁ బోరుట :-

సం. 9—21—32

338 ఆ. వేగ [1]తాఁకు మైదువేలగుల్ల్రంబులు
ద్రౌపదీతనూజతతియు నీవు
శకుని [2]ననుఁడు నతఁడు సంరంభజృంభియై
యట్ల [3]చేయ ఘోరమయ్యెఁ బోరు.

339 వ. [1]అట్టియెడ.

340 సీ. [1]లీలఁ గట్టియ[2]తోడఁ గూలంగ [3]వై చియు
డొంకెన[4]పోటులఁ [5]బొంక మడఁచి
పడఁ[6]ద్రోచియును వాలఁ [7]గడికండములుగ్రవే
సియుఁ గశారంబులఁ [8]జీరి చెఱచి
గీటడంగించియుఁ గిట్టి యొండొరుఁ బట్టి
కొని [9]మల్లుచందంబు ననికిఁ జొచ్చి
నేలకు [10]వంచియుఁ గేలిమై [11]గళముపై
నెక్కియుఁ బెక్కండ్రు రొక్కఁ మొగిన

సుబలసూనుండ ప్రబలతురంగ — వీ శ.ష. 7. శత — ఐ.గ. 8. సేనబెదర — క.ఖ ; సేనచెదర — ఒ. 9. యూర్చి పేర్చినన్ — పెక్కు ప్రతులు.

338 1. ఁాకుఁడైదు — ష. 2. నణపననుడు — అ.ఐ. 3. పాయ — వ.

339 1. అట్టియెడ — వీ.శ.ష. ప్రతులలో లేదు.

340 1. లీలమైగట్టిలగూలంగ — క ; లీలగద్దియతోడ — వ. 2. తోన — కొన్ని ప్రతులు. 3. నేయుచు — గ. 4 ప్రేటుల — ఏ ; పోట్లను — కొన్నిప్రతులు ; యలుగుల — త. 5. బింక — ఊ.క. 6. వై చి — కొన్ని ప్రతులు ; ద్రాచివాలున — కొన్ని ప్రతులు. 7. గడికం (ఖం) డలుగను — ఏ.వీ.శ.ష.స ; గడిఖండములు — కొన్ని ప్రతులు. 8. జీరిపొడిచి, జేరిచెరివి, చెరివి చెరిని, జెఱచిచెఱచి, జీరివిటిచి — అని పాఠములు. 9. జెట్లయందంబున — అ ; మల్లుతనమ్మున — శ. 10, దెచ్చియు, జొచ్చియు, వైచియు, వచ్చియు — అని పాఠనులు. 11. దళముపై, రథముపై, హారులపై, తలలపై,

ఆ. [12]యెక్కుటయు [13]సహించి యుక్కునఁ బెనఁగియు
నుఱుక వివిధగతుల [14]నుబ్బి చెలఁగి
బొమ్మలాడినట్లు [15]పోరి యారావుతు
లధిప నెరయ మెఱసి రందు నిందు.

841 వ. మఱియు ననేకపరికరంబుల భండనంబు[1] సేసి పదఁపడి యమ్మాద్రీకుమారుని [2]వీరోద్రేకంబునకు నోహటించి గాంధారీసోదరుఁ డారువేల[3]తురంగంబులతోడం [4]దిరిగె నతండును ద్రిసహస్రసహాయశేషసేనా[5]సమేతుం డై యన్నకడ కరిగె నాసౌబలుండును[6] జుట్టి వచ్చి ధృష్టద్యుమ్ను ని[7]మొనపైఁ బడిన నతండు [8]సైన్యసముద్దండసంరంభం బెసంగ విక్రమాటోపంబు సూపిన యప్పుడు పంచసహస్ర[9]త్రిశతహాయంబులు వడిన రౌద్రంబు రూపు దాల్చిన ట్లాయుధఖండనాస్థిభంజన[10]శబ్దశ్రవణంబుననుఁ రక్త[11]మాంసమేదోస్థిమస్తిష్క మజ్జాసమ్మేళనదారుణరణతలదర్శనంబునను దదీయ[13]విస్రగంధాఘ్రాణంబునను యోధులు [14]వీతచేతస్కులై రి తెగినతల యొకచేతను నెత్తుట జొత్తిల్లినకరవాలం బొకకరంబునను బట్టుకొని [15]యట్టలాడినట్లు పెనంగి యాశకుని హతా[16]వశిష్టంబు లైన సప్తశతాశ్వంబులతోడఁ దొలంగి యచ్చటి జనంబులతోఁ గురుపతి యెచ్చట నున్నవాఁ డనిన[17] [18]వార లతని కిట్లనిరి.

నుద్ధతి పై – అని పాఠములు. 12. యెక్కినను – అ.ఏ ; నెక్కుటయు – వీ.శ.ష. 13. సహింపక – త. 14. నుబ్బుచెఱచి – ఖ. 15. బొలిచియు – అ ; బొలిచియారాహుత్తు – ఏ ; బొలియునారావుతు – స.

341 1. బొనర్చిరి – జె.న. 2. సంగరంబున – క. 3. గుఱ్ఱంబులతోడ – కొన్ని ప్రతులు. 4. దిరిగిపోయె సహదేవుండు మూడువేల హయంబులతో నన్న – ఏ. 5. సమన్వితుండై – ఎ ; సమన్వితంబుగా – ఘ.చ. 6. పోయిపోయి పోకతిరిగి యడ్డంబు చుట్టివచ్చి – అ.ఏ. 7. సేవపై – ద. 8. సముద్దండసైన్య పెక్కు ప్రతులు ; సైన్య – వా. 9. త్రిశతహాయంబులు వడిన – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 10. శబ్దంబునను రక్తమాంస – ఆ. 11. మాంసమస్తిష్క – అ. 12. మజ్జనమేళన – పెక్కుప్రతులు. 13. మిశ్రగంధా – కొన్ని ప్రతులు. 14. గీత చేతనులై రి – కొన్ని ప్రతులు ; విచేష్టితులై రి – ట.త ; నిశ్చేష్టితులై రి – ఇ ; నిశ్చేష్టితతనులై రి – న. 15. యేటులాడినట్లు – న. 16. వశేషంబైన–ఐ.గ.కి. 17. యడిగినవార – అ.ల. 18. వారలిట్లనిరి – వా ; వార లతనికిట్లనిరి – పెక్కు ప్రతులు.

342 ఉ. అల్లదె కంచె పూర్ణశశియట్లు కడుం జెలు[1]వొందెఁ జూడఁ బే
రెల్లి రథప్రతాన [2]మదె యేపున సంగరకేళిఁ జాల శో
భిల్లెడు నయ్యెడఁ [3]రిపువిభీషణవిక్రమణప్రకార[4]గా
ధోల్ల[5]సనుండు భూపతి మహోన్నతి [6]నొప్పెడుఁ బొమ్ము చెచ్చెరన్.

343 వ. అనిన విని తల యెత్తి చూచి తత్ప్రదేశంబున కరిగి యద్ధరణీశుం గని యతని కిట్లనియె.

344 క. పొలియించితి [1]నే గుఱ్ఱం
బులఁ దేరుల కుటికి యింక భూరిరయమునఁ
బోలియింప వలయుఁ బ్రాణం
బులు డాఁచిన వళమె పాండుపుత్రుల గెలువన్.

345 వ. రథంబులు గజంబులు దెగినం గాని కాలుబలంబుల సమయించుట పని గా దనిన నమ్మాటకు సైనికులు సంతసం బంది [1]బరవసంబు సేయ నమ్మహీ నాయకుండు సముత్సాహదోహళి యై తటిమిన మనమూఁకలు కడంక యెలర్ప దర్పస్ఫురితంబు లగుచు నురవణించినం [2]గని గాండీవి గోవిందున కిట్లనియె.

346 క. మొనసి చనుదెంచు[1]దుర్యో
ధనసేనాసముదయంబుఁ దటీయ [2]నురవడిం
జననిమ్ము మనరథము నా
సునిశితబాణముల సమయఁ జూచెద [3]దీనిన్.

---

342 1. వంది — ళ; వందె — ఉ.ఘ. 2. మొనరించుచు — ళ; మది — ఈ.ఏ.ఐ. 3. విపుల — ఊ.ఐ.గ. 4. కోపోల్లస — ఊ. 5. సమందు భూమిపతి యొప్పెడు జేరగ బొమ్ము — ఙ; సనంబు — ఐ.గ. 6. జూపెడు — చ.

344 1. నే దురంగంబుల — పెక్కు ప్రతులు.

345 1. బవరంబు — ఊ. 2. గనుంగొని — వ.

346 1. దుర్యోధను — పెక్కు ప్రతులు. 2. నురువడిం — పెక్కు ప్రతులు. 3. వీనిన్, వానిన్ — అని పాఠములు; వేర్మిన్ — క.

-: దుర్యోధను మౌర్ఖ్యం బుద్దేశించి కృష్ణార్జునులు సంభాషించుట :-

సం. 9–23–18

347 వ. అనుచు [1]నమ్మెన యాలోకించి నిరూపించి.

348 క. [1]పెనఁకువ [2]యెడఁతెవ్వక పదు
నెనిమిదిదివసములు [3]నెల్లె [4]నేఁ బెనఁగంగా
[5]వనధిం బోలెడుకురుబల
మనఘూ కనుఁ[6]గొనఁగ [7]గోష్పదాకృతి యయ్యెన్.

349 ఆ. దైవ [1]మిట్లు గల చునే [2]వీరి మదిమది
నుండిఘోరమైన యుద్ధమునకుఁ
[3]దొడఁగ వలయు[4]నట్టి[5]తొడరువు కావించి
కొనిరి చీకురాజుకొడుకు లేచి

350 చ. అమరనదీ[1]సుతుండు [2]వడినప్పుడు వీకలబుద్ధి సంధికా
ర్యమునకుఁ [3]జొచ్చు నింక నన యాత్మఁ దలంచితి నమ్మహాత్ముఁడు
న్నముచిత[4]వాక్యవృత్తిఁ [5]గురునాయకుఁ [6]దేర్పఁగఁ [7]జూచెఁ [8]జిత్తదో
[9]షమహిమ నద్దురాత్ముఁడు [10]పరిశాంతత నొందఁడ యెన్ని భంగులన్.

---

347 1. మనమొన – పెక్కు ప్రతులు.

348 1. పెను – పెక్కు ప్రతులు. 2. సెడితప్పక – ల ; యెడతప్పక – కొన్ని ప్రతులు; యెడతేర్పక – ఇ.ఒ. 3. చనియె – వ. కొన్ని పరితులు. 4. నేపెసగంగా – ఒ.జ.ట ; నేర్పెసగంగా – చ. 5. వననిధి – కొన్ని పరితులు. 6. గొనుము – కొన్ని ప్రతులు. 7. శోషితాకృతి - ఉ.వ.స.

349 1. మిటుదలంచునే, మిట్లుదలచునే – అని పాఠములు. 2. వీరు – ఈ.ఎ.ఔ.ఖ. 3. దొడరవలయు - కొన్ని పరితులు. 4. నిట్లు - క. 5. దొసగులు – ఖ.

350 1. తనూజుడువడు - ఓ. 2. వడునప్పుడు - ఔ.న ; దెగినప్పుడ - త. 3. నింక జొచ్చునని – ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.వ ; జొత్తురింకయని – ఖ. 4. కార్య – అ ; కార్య – క.చ.న.బ ; వృత్తితోడగురు - ఊ. 5. నృపసత్తముడేర్పడజొచ్చె – త.వ ; గురు సత్తము – ద. 6. దీర్పగ – ఓ ; చెప్పగ – ఖ ; దెల్పగ – వ ; డేర్పడ – ల. 7. వింటిజింతదో – చ. 8. చిత్తరో – ఏ.క.ఖ. 9. మడర – ఐ.గ. 10. ప్రశాంతి వహించడెయెన్ని – త.

351 క. గంగా[1]తనయుఁడు దెగినను
సంగరమున కుత్సహింపఁ జను నే తమకుఁ
వెంగలు లని యప్పుడు దెలి
యంగా నెటిఁగితి సుయో ధనాదులఁ గృష్ణా.

352 ఉ. దఁతియుఁ దాను [1]నాజి భగదత్తుఁడు [2]గూలఁగఁ జూచి సింధుభూ
కాంతునిచావు [3]దెల్లముగఁ గన్గొని యాతనిఁ గావఁ [4]బూని య
ట్లంతలు రాజు లెల్ల సమయం గని ద్రోణునిపాటు [5]గాంచి యా
వంతయు [6]నాత్మలోనఁ దెలియండు సుయోధనుఁ [7]డెంతమూర్ఖుఁడో.

353 క. తనయనుజు లకట దుశ్శా
సనుఁ[1]డును లోనైనవారు సమసినచందం
[2]బును బంధుసహితముగఁ గ
ర్ణుని గీటడఁచినవిధంబునుం జూడఁ డొకొ.

354 క. అది యెల్ల నేల చెప్పఁగఁ
దుది శల్యుని[1]పాటు గనియుఁ దోఁప డితఁడు బ
ల్లిదుఁ డని ధర్మజుదెసఁ దలఁ
పిది కురుపతి బుద్ధికొలఁది యేటికి వగవన్.

---

351 1. నందనుదెగి – ఉ.త ; సుతుడునుదెగి – త.

352 1. గూడ – త. 2. గూలిన – వ. 3. దెల్లమిగ – ఊ ; దల్లడముగాగను – శ. 4. జూచి – ఈ.ఉ.త. 5. జూచి – అ.ఊ.ఏ.ఘ. 6. నాత్మలోదెలియడయ్యె – అ.ఊ ; నాత్మలో దెలియకుండె – ఇ ఉ ; నాత్మలోనెఱుగడట్టి – ఖ ; నాత్మలో దెలియ డట్టి – చ. 7. డెంతమూఢుడో – పెక్కుప్రతులు ; డెట్టి మూఢుడో – చ.

353 1. డాదిగనెల్ల – అ ; లాదిగనెల్ల – ఏ ; డు వోయినవారు – త. 2. బునుజూచుచు గర్ణుండని చనుటయు దా జూచె బంధు సహితముగ దగన్ – వ.

354 1. చావు – ఐ.గ.

355 క. [1]క్షోణీరాజ్యార్థము దనఁ
ప్రాణము గలుగంగ నీఁడు రారాజు జగ
త్త్రాణపరాయణ[2]కరణధు
రీణుం డగు[3]పాండుసుత[4]గరిష్ఠున కెట్లున్.

356 వ. [1]కావునఁ గొఱంతయుసు దీర్ఘవలసియున్న దనిన విష్ణుండు జిష్ణున కి
ట్లనియె.

357 ఉ. [1]అక్కడ సంధి[2]కిం జనిన[3]యప్పుడు [4]నవ్వినురుండు కృష్ణ నీ
విక్కడ కేల వచ్చి[5]తి విహీనవివేకుఁడు [6]దుర్మదాంధ్యముం
[7]దక్కునె సంగరంబ యుచితం బగుకృత్యముగాక యిమ్మెయి
స్మక్కున నూర్పుగల్గఁ [8]గుజనుండు సుయోధనుఁ డుర్వి యిచ్చునే.

358 వ. అని బోధించె నదియునుంగాక దుర్యోధనుండు జనియించినప్పుడు మును
లిప్పాపాత్ముండు నిఖలక్షత్రియక్షయహేతు వగు నని యాదేశించిరి గాదే
యని న ర్జునుం డతని కిట్లనియె.

359 తే. అమ్మహాత్ములు సెప్పిన[1]యట్ల యయ్యె
నున్న [2]వారలఁ బొలియించి తన్ను విడిచి
కాని విడువండు ధృతరాష్ట్రసూనుఁ డుర్వి
ధర్మసూనున [3]కిది నిశ్చితంబు గృష్ణ.

---

355 1. క్షోణీరాజ్యపదము దన - శ. 2. శౌర్య - వ ; కరుణ - కొన్ని ప్రతులు. 3. ధర్మ సుతు - అ ఏ. 4. గరిష్ఠుండెందున్ - క ; గరిష్ఠిన కెందున్ - ఎ ; గరిష్ఠున కెపు డున్ - ఐ.గ.

356 1. కావున నీ కొఱంతయు - వీ.శ.ష.

357 1. అక్కట - ఇ.ఐ.ఒ.గ. 2. కేఁజనిన - ఉ.ఓ.గ. 3. యప్పుడనెన్ - ద. 4. నన్విదు రుండు - కొన్ని ప్రతులు. 5. తవిలేకుడు మూర్ఖుడు దుర్మదాంధతం - చ. 6. దుర్మ దాంధతన్ - వీ.శ.ష.స ; దుర్మదాంధుడున్ - ఖ.ద. 7. దక్కుడు - ద. 8. నధముండు - త.

358 1. డచ్యుతున - అ.ఊ.

359 1. నయట్టులయ్యె - ఆ.ఇ.వ ; నట్లయ్యె నింక - ఈ. 2. వారిని - పెక్కుప్రతులు. 3. కిదియనాతలపు - ఆ.ఓ.ప.

360 క. [1]దుర్బల మగు నమ్మ్లాఁకను
దోర్బల మెసఁగంగ నిపుడ త్రుంచెద [2]నాదు
[3]ర్నిర్బంధపరుఁడు దనదగు
దౌర్బల్యము [4]గనుచు మదము దక్కి కనుఁగొనన్.

361 వ. రయంబున రథంబు [1]గడపు మనుఁడు మత్తంగ మాతంగమహీరుహాశోభి తంబును సాంద్రస్యందన[2]గుల్మగహనంబును బహుశవాయక[3]ఛాకీర్ణంబును సముద్భటసుభటలతా[4]లసితంబును నై నసురౌధసేనాకాననంబునందు మాధవమహావాయువు ధనంజయ[5]దారుణానలంబు దరికొల్పిన.

362 క. ఆకృష్ణ[1]వర్త్మ్లాఁ డుజ్జ్వల
భీకరశరజిహ్వా లడరఁ బేర్చిన నధిక
వ్యాకులత [2]నొందె రోదసి
[3]నాకౌకస్సమితి మెచ్చు[4]నం బొదలంగన్.

363 వ. ఇట్లు [1]దారుణరణవిహరణంబు సలిపి సవ్యసాచి యాసైన్యంబు[2]నిపతితవిఘు టితభ్రాంతపలాయితంబు సేసినఁ దెరలక నిలిచి కురుపతి కరతలం బెత్తినిలు నిలు మని యెలుంగు సూపిన నది మగుడఁ బురికొని [3]నిగిడి నేమినినద ఘంటాక్వణనకింకిణీ[4]నిక్వాణంబులు సెలంగఁ బాండవబలంబుఁ దాఁకిన ధృష్ట

---

360 1. దుర్బలులగు నిమ్మ్లాకల — ఊ.ఘ ; దుర్బలమగు నీమూకను — కొన్ని ప్రతులు. 2. నేనా, నన్నా — అని పాఠములు. 3. దుర్బుద్ధి — కొన్ని ప్రతులు ; దుర్బుద్ధియు తుడు — ఒ.జ. 4. దక్కి స్రుక్కి దాగనుగొనగన్ — ఇ.ఉ.ల.

361 1. న (డ) డు పు — కొన్ని ప్రతులు. 2. గుల్మలతాగహనం — కొన్ని ప్రతులు. 3. పర్ణాకీర్ణంబును, కఙ్కాకీర్ణంబును, కఙ్కావికీర్ణంబును — అని పాఠములు. 4. లలితం బును — ఇ.ఈ. 5. మహా — ఈ.

362 1. వర్ణుడు — గ ; ధన్వుడు — శ ; వర్తుడు — ఘ జ ; పార్థులు — ఔ.క ఖ. 2. బొందె, బొంది, బొంద, మొంద — అని పాఠములు. 3. నాకౌకససమితి — ఇ.ఉ.ఏ ; నాకౌరవ సమితి — ఊ.వ ; నాకౌ(క)ఘపత్రితతి — క.ఖ.జ.ల; నాకౌకఃపత్రితతి — ఘ ; నాకా తుకసమితి — వ. 4. నంబుదులనంగన్ — ఊ.

363 1. దారుణ విహారంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నిపతితవిహతవిఘు — పెక్కు ప్రతులు. 3. నిగిడిరథనేమి — కొన్ని ప్రతులు ; పొదివిరథనేమి — కొన్ని పత్రితులు. 4. రణనం బులు — ఆ.ఇ.ఈ ఉ ఏ ; రవంబులు — కొన్ని పత్రితులు ; క్వణనంబులు — అ.త ;

ద్యుమ్న శిఖండి[5]శతానీకు [6]లయ్యనీకంబు ననేకవిధసాయకనికాయంబులం
గప్పి రప్పుడు ధృష్టద్యుమ్ను నరదంబుచక్కటికి సంరంభంబున.

364 ఉ. భూపతి [1]మించి యాద్రుపదభూపతనూజునురంబు నిర్భరా
టోపత యుల్లసిల్లఁగఁ బటుప్రదరంబుల [2]నొంప నాతఁ డు
ద్దీపితకోపుఁ డై [3]హరులు ద్రెళ్లఁగ సారథి డొల్ల [4]నేయఁగా
నే పటి తేరు డిగ్గి యతఁ డెక్కె [5]హయోత్తముఁ [6]గౌరవేశ్వరా.

365 వ. ఎక్కి [1]కొండొక [2]తొలంగి మాతంగ[3]ఘటలం బురికొల్పిన నవి పురంచరనం
దను నరదంబుఁ [4]బొదివిన నవ్వీరుండు ఘోరనారాచధారల [5]నవ్వారణంబు
లపైఁ [6]గురియం [7]గని గదాహస్తుం డై [8]యరదంబు డిగ్గి యనిలపుత్రుండు
[9]గవిసినఁ [10]దుండంబు లవిసియు [11]దంతంబులు [12]దునిసియుఁ [13]గుంభం
బులు వగిలియుఁ [14]బ్రక్కలు చదిసియు వెన్నులు [15]విటిగియు నగ్గజంబు
లొలుచు నెత్తురులు గ్రక్కుచుఁ [16]దెరలుచు సుడి[17]వడుచుండ వెండియుం
బై పైనురవణించుకరులం గనుంగొని ధర్మజనకులసహాదేవులును [18]ధృష్టద్యు
మ్నాదియోధులు నద్దిక్కు తటిమి రట్టియెడ నశ్వత్థామ కృతవర్మకృపా
చార్యులు దుర్యోధనుఁ [19]దేరగములలోనంగానక కలనం బడియెనో యని
యనుమానించుచు నచ్చటిమానవపతులం గురుపతి యొచ్చట నున్న వాఁ

స్వనంబులు-ఘ. 5. ప్రభృతులయ్యనీకంబు–అ ఏ వ. 6. లయోధనికరంబున-శ.ష.

364 1. ముంచి, యోర్చి, యుబ్బి, వచ్చి, ముట్టి – అని పాఠములు. 2. నాతడేయను–
ఐ.గ. 3. హరుల – పెక్కు ప్రతులు. 4. వేసినం – త. 5. హయంబును –
ఖ.వీ.శ.ష ; హయోత్తమమున్నరేశ్వరా–చ. 6. గౌరవోత్తమా–పెక్కుప్రతులు.

365 1. కొండొక (దిక్కు) దవ్వు తొలంగి – అ.ఏ ఐ.గ. 2. తొలంగిమత్తమాతంగ–ఈ త.
3. ఘటలంగూర్చుక – అ.ఏ. 4. చుట్టుముట్టిన – క. 5. వారణ సమూహంబుల
పయిం–చ. 6. గురిసినగదా – ఇ; గురిసినగని–ఎ 7 గలిత – ఏ. 8. తేరుడిగ్గి – ఆ.
9. గవిసి (గవసి) మోదినం–ఉ.ఎ ఓ.వ ; గవిసినలిరేగి – చ ; గవిసిననవి – ఓ ద.శ.ష.
10. తొండంబు – పెక్కు ప్రతులు ; దొండంబులు దునిసి – ఊ ; తొండంబులు
విటిచి – చ ; తుండంబుల – ష. 11. గండంబులు విటిచియు – ఊ. 12. పెటి
కియు – చ. 13. శిరంబులు – ఇ ఉ ; కుంభస్థలంబులు – ఓ ఔ. 14. ప్రక్కలు
చేసియు – చ. 15. బగిలియు, వాలమ్ములు దునిసియు నిట్లగ్గజంబులు బొరలుచు
నెత్తురులు – ఏ ; విటిచి చిందర వందర లాడిన నగ్గజంబులు పొరలుచు నెత్తురుబు–చ;
విటిగియు వాలంబులరిసియు నట్లుం గజంబులు బొరలుచు నెత్తురులు–అ. 16. జిరజిరంది
రుగుచు సుడివడుచుండ–ఓ.న.వ. 17. వడుచు జిర జిర దిరుగుచుండ వెండియు – ఈ.
18. ధృష్టద్యుమ్న శిఖండి ప్రముఖ యోధ వరులును నద్దిక్కు–ఖ.ల. 19. తేరుగమిలో–

డని యడిగిన గొందఱు శకుని[20]దెసఁ దొలంగె ననఁ [21]దక్కటివా రతని వెదక నేల బ్రదికి[22]యుండె నేనియుఁ గనికొందము పాండవులమీఁద నుఱికి [23]పొడుతము గాక యసిన [24]విని యట్లు చేయ నారథికత్రియంబును దద నీకంబును వెడలి [25]సౌబలుఁ డున్న చక్కటికిం జనియె నిట్లు దిక్కుమాలిన యమ్మొన చుట్టు ముట్టి.

—: దుర్విషహ ప్రభృతి కురుకుమారులు భీమునిచేఁ జచ్చుట :—

సం. 9-24-41

366 క. పాంచాలకుమారాదులు
దంచితభుజబలము మెఱయ నమ్మొలవెల్లిఁ
ముంచిరి నిజకరివారిరథ
సంచయసంరంభ మెసఁగ జగతీనాథా.

367 వ. [1]అప్పుడేను ధృష్టద్యుమ్ను నిబారి కొకభంగిఁ [2]దొలంగ తప్పియు నద్దెస నద్దామగతి చతుశ్శతస్యందనములతో నడరుసాత్యకిచేతఁ బట్టువడితి నట్టి యెడ వడముడి కుంజరప్రకరభంజన విహరణపారీణతం బేర్చి యార్చినం జూచి నీకొడుకులు దుర్విషహదుష్ప్రదర్శనప్రముఖులు శిత[3]విశిఖంబులు గురియుచుం గవిసి యబ్బటుమగనిం బొదివిన నతండు రథం బెక్కి యెక్కుడుమదంబున భల్లనారాచాదిబాణంబులఁ బ్రాణంబులు గొనినం గనుంగొని [4]హతశేషంబైన భవదీయబలంబు క్రోధశోకావేశంబున నవ్వీరుఁ జుట్టుముట్టిన నాజెట్టిజోదు పంచశతరథంబులును దంతిశతసప్తకంబును దురంగాష్టశతంబును బదాతిదశ సహస్రంబును దనసాయకసముదయంబుల వేగంబున సమయునట్లుగా సంక్రీడనంబు [5]సూపినం దక్కటివారు దేటిచూడనుం జాల కంతంత నిలువ భవత్కుమారమారణం బ్రతిహతం బై చెల్లుటకు నుల్లంబు వికసిల్లె [6]శిష్టసోదరుం డైనసుయోధనునిఁ దెగిన

ఇ ఊ.గ.ట.ద.న. 20. దెసగలంగె — స ; మునుమునకుం దొలంగె — చ. 21. గొందఱుతనివెదక — అ.ఇ.ఎ ఏ. 22. యుండినగనుగొందము — వీ.శ.ష. 23. పోట్లాడుదము — స. పెక్కుపత్రితులు. 24. వినియును నిలువక — వీ.శ. 25. సౌబలుని యున్న, సౌబలుని యున్న దిక్కునకు — అని పాఠములు.

367 1. అప్పుడు ధృష్టద్యున్ను ని — ద.వీ.ష. 2. దొలంగియునద్దెస, దప్పితొలంగియు — అని పాఠములు. 3. విశిఖనికరంబులు నిగుడించుచు గవిసి — పెక్కుప్రతులు. 4. హత శేషులైన — అ ఉ ఊ.ఎ. 5. సలిపె. సలిపిన — అని పాఠములు. 6. శిష్టసోదరుండైన,

వానినకా[7]గొని తన్ను నప్పుడు కృతార్థునిగా[8]దలంచుచు మల్లచఱచి [9]నం గించిదవశిష్టం బై నయూకారవసైన్యంబు [10]వెగ డంది లిచ్చవడియె నయ్యవసరంబున గుట్టపు[11]దండంబులతో సుదర్శనుండు దాను నున్న [12]సుయోధను నాలోకించి గోపాలదేవుండు దేవేంద్ర[13]పుత్రున కిట్లనియె.

368 సీ. [1]అరు లడంగిరి యుధిష్ఠిరు డాది యగు భవ
దా్భతలు నీపరిపాలనమున
నుల్లసిల్లిరి సంజయుని [2]బాడుదల వట్టి
కొని వచ్చి సాత్యకి వినుతి [3]కెక్కె
నెలమి ధృష్టద్యుమ్నుఁ డెంతయు నొప్పె ని
ప్పుడ కూడి తఱుము మిప్రోవుగట్టి
నిలిచినహాయములం బొలియింపవలయు నిం
దున్నాఁడు చూచితె [4]యొడ్డు చక్కఁ

తే గా నమర్చుచుఁ జూడ్కులుగలయదెసల
బొరినిగుడ్చుచు ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁ డల్ల
వాఁడె తెల్లనిగొడుగుతో వాఁడి దక్కి
నివురు [5]గప్పిన నొప్పులు నిప్పువోలె.

369 క. ఇతనిని భవదీయోజ్జ్వల
శితనారాచ[1]పరిసార[2]శిఖాభీలో
ద్ధతి గత[3]జీవితుఁ జేయుము
గృతకృత్యుఁడ వగుదు జగము గీర్తింపంగన్.

నిశ్శేష సోదరుండైన, నష్ట సోదరుండైన, దృష్టైక సోదరుండైన – అని పాఠములు. 7. కాదలంచి తన్ను – ఈ.ఎ ; కాదలంచు చుం దన్ను నప్పుడు – ఊ. 8. గొని మల్ల– అ.ఊ. 9. తన్ను నగించె నవశిష్టంబై న యూ కారవ సైన్యంబుదై న్యంబు నొంది లిచ్చ– శ.ష. 10. చైన్యంబు నొంది లిచ్చ – వీ. 11. దళంబులతో – పెక్కు ప్రతులు. 12. దుర్యోధను – పెక్కు ప్రతులు. 13. నందనున కిట్లనియె – పెక్కు ప్రతులు.

368 1. పరు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నిటు – వీ. 3. గాంచె – వీ.శ.ష. 4. యొండు – కొన్ని ప్రతులు. 5. గవిసిన నొప్పెడు – పెక్కు ప్రతులు.

369 1. ప్రచార, ప్రహార – ఎ.వ. 2. శీఘ్రపటుబలో – ఐ.గ. 3. జీవుని – ఇ.ఎ.ఏ.క.చ ట.

370 క. వినుము ధృతరాష్ట్రనందను
లనిలతనయుచేతఁ బొలిసి రందఱు నిం కొ
క్కనుజుండు నితండును ని
ల్చిన[1]వా రయ్యిరువు రిపుడు చెల్లెద రెట్లున్.

371 వ. అనిన విని సవ్యసాచి సవినయంబుగా నయ్యంబు[1]జాతు వీక్షించి.

372 చ. అమరనదీతనూభవుని నస్త్రకళాగురుఁ గర్ణునిఁ మహా
సమరమునం దనేకబలసంఘములఁ బలవన్నృపాలవ
ర్గములను మద్రరాజు దుదిగాఁ దెగటార్చె భవత్పిసాదది
వ్యమహిమ యింక నల్పతరవైరిసమూహము [1]దాని కడ్డమే.

373 వ. ఇన్నూఱు రథంబులు నూఱేనుంగులు రెండువేలకాలుసూనిసియు సౌబలుని తోడి యేనూఱుగుఱ్ఱంబులు నింతియ కాదె యీసేన యిది కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మలు గలసి నిలుప నిలిచినయది యేను దటి యటుమిట కలిగెనే నింతవట్టును [1]బరిమార్చెద నిమ్మూఁక పడియఁను బాటియుం దనచుట్టు బయలైన సుయోధనుం డెట్లయ్యెడినో యటు సూడుము మార్కొనియె నేని మదీయ మార్గణాగ్నికి నా[2]హుతి సేసి కపటద్యూతంబున నపహృతంబు లైనసక[3]లధనంబులు నలుఁగు మొన మరల్చినవాఁడ నై పాండవాగ్రజునిచింతవంత యంతయుఁ బుచ్చివై చెద నేఁ డెల్లపనులు సక్క నయ్యెడుఁ గరిపురపురంధ్రీజనులు తమపతులుఁ బుత్రులుం బొలియుట విని పాండవులుద్దండబాహువీర్యశౌర్యసమగు[4] లని యెఱింగెదరుగాక యనుటయు [4]నన్నరుమాటకు మెచ్చుచు నతండు.

---

370 1. వారిరువురును నేడు చెల్లెద రెందున్, వారిరువురును నేడు చెల్లెదరెట్లున్ — అని పాఠములు.

371 1. జాతునభినందించి — వీ.శ.ష; జాతునభివీక్షించి - వ.

372 1. మాకు — ఈ.ఎ.వ; గెల్వ — శ, నీకు - ఐ.గ.

373 1. సమయించెద నిమ్మూక - ఏ.ఐ ఖ.ట.త. 2. సుయోధనపశువునాహుతిచేసి - ఏ. 3. రత్నంబులు - వెక్కు ప్రతులు. 4. నన్నరుమాటకు మెచ్చుచు — వెక్కు ప్రతులలో లేదు.

374 చ. అరదము గౌరవేంద్రుదెసకై నడపంగఁ గెలంకులం గడం
గిరి నకులానుజన్ముఁడును గీచకవైరియుఁ గౌరవేశ్వరుం
బొరిగొన నుత్సహించి వడి భూవర వారి కెదిర్చె సౌబలుం
డరిబలముం దదీయరథికావలియుక్ వినుతింప నుగ్రుఁడై.

375 వ. తక్కటివారు నుక్కిక్కిపురికొని రాశకునియు సుశర్ముండును సవ్యసాచిని సుదర్శనుండు సమీరనందనుని నీయగ్నినందనుండు సహాదేవునిం దలపడి రట్టి యెడ.

376 క. వడముడిఁ దలమిగిలి రయం
బడరఁగ సహాదేవుఁ డత్యుదగ్రిత మెలయం
దొడరి భవత్సుతు మార్కొని
నిదుదవెడఁదతూపు లేసి నెటిఁ దూలించెన్.

377 ఉ. కట్టియ [1]వైచె నెన్నుదురు గాఁడ భవత్తనయుండు మాదిగ్రి లేఁ
బట్టి నతండు సోలియును బాహిరపోవక తేరి [2]యావిభుం
గిట్టి [3]నిశాతబాణచయకీలితదేహుని జేసె రావుతుల్
కట్టుపకాసు లైనరునిఁ గప్పిరి శక్తులఁ దోమరంబులన్.

378 వ. గాంధారదేశీయు లగునాశ్వికు లట్లు పొదివిన నొదవినకినుకఁ గ్రూర[1]భల్లం
బుల శిరంబులు ధరం దొరిఁగించినఁ దిగ్రర్తస్యందనసందోహం బడరి గోవింద పురందరపుత్రులపైఁ బటుప్రదరపరంపరలు వరఁగించి విజృంభించిన[2] నవ్విజ యుండు.

---

376 1. ఈ పద్యము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

377 1. వోయి చెన్నుదురు – చ. 2. యవ్విభుం – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. నిశాత – పెక్కు పగ్రితులు; నివాత – వా.

378 1. భల్లంబుల తదీయ – పెక్కు పగ్రితులు. 2. యవ్విజయుండు – పెక్కు పగ్రితులు.

379 సీ. సత్యకర్మ్మనితల [1]చారుకుండలపరి
స్ఫురితత్వ మొందుచు ధరణి డొల్లఁ
నేసి మృగంబుపై [2]కెరఁగుసింగము[3]పోలెఁ
గిట్టి [4]సత్యేషుని [5]గీ టడంచి
బహుదినసంచితప్రకటకోపానల
జ్వాలలు [6]సాకారలీలఁ బర్వ
తెఱఁగున నరుణదృగ్దీప్తిజాలంబుసు
శర్మ్మపై నిగిడించి సాయకతతి

తే. [7]యం బొడలనాటుటయుఁ దద్రథంబు లొక్క
పెట్టుఁ గవిసిన నన్నిటిఁ బిలుకుమార్చి
రథ్యములఁగూల్చి యతనియురంబు ఘోర
భల్లమున వ్రచ్చి [8]నిర్జితప్రాణుఁ జేసె.

380 వ. ఇవ్విధంబునఁ ద్రిగర్తపతిం బ్రేత[1]పతి[2]పాలి కనిచి మనదెసజనంబులు ఖేదంబుం
దమవారు మోదంబు నొంద నతనినందనుల నేడ్వుర నెనమండ్ర ముప్ప
దుండ్ర మూఁడుమూఁడు[3]గోలలం దలలు నటి కెఁ దత్సైన్యశేషంబు బారి
సమరె భీమసేనుబారిం బడినసుదర్శనుండు దదీయశరజాలంబు [4]నదర్శనగతుం
డై పదంపడి [5]తచ్ఛరవిఖండితకంఠుం డైనఁ గోపంబు దీపింప [6]వగ మిగుల
నక్కుమారుమూఁక యమ్మారుత[7]సుతుఁ జుట్టు ముట్టిన నతండు బెట్టిదంబు
లగు తూపులనది రూ పడంగు న ల్లేపున [8]విహరింపఁ గనుంగొని సహింపక
మహీపతిముందటిబలఁబు బరవసంబున[9]ం గవిసిన నక్కాంతేయసైన్యంబును
[10]సరభసంబున నెదిర్చి పేర్చినసమయంబున సౌబలుండును సహదేవుం

---

379 1. సార – ఆ. 2. కెగయు – న; నెగురు – ఊ.ఏ. 3. పోల్కి – అ.ఒ. 4. సత్య
శ్రీవు, సత్యసేను – అని పాఠములు. 5. గీటడం(ణం)చి – పెక్కు ప్రతులు;
గీంచి – వా. 6. సహకార – చ. 7. యంబుమెయి, యంబుమై – అని పాఠములు.
8. నిర్గత – ఆ.జ.వీ.

380 1. పురంబునకు గాపురంబనిచి మనవారికి – అ.ఏ. 2. ప్రోలికి – ఇ. 3. కో(గో)ల్తలం –
కొన్ని ప్రతులు 4. నంతకదర్శనుండై – ఈ. 5. తద్భల్ల – కొన్ని ప్రతులు.
6. వగలు మిగుల – ఉ.ఎ. 7. తనయు జుట్టు – ఊ. 8. విహరించినం గనుంగొని – అ.
9. చేసినం గాంతేయ – ఆ; వై గవిసిన – ఊ. 10. సంరంభంబున – కొన్ని ప్రతులు.

డాఁకినం దత్సుతుం డులూకుండు [11]బాసట యై యడరె వడముడియుఁ
బిన్నతమ్మునికి బాసట యయ్యె నాశకుని [12]మాద్రీతనయునిఁ బ్రదీప్తబల్ల
త్రయంబున నొప్పించి పదినారాచంబు లతని మేన గుప్పించినం గోపించుచు
నయ్యురువురు సాయకనికాయం[13]బు నిగిడించిన నాగాంధారరాజు మొగ్గ
రంబునఁ గత్తళంబులు [14]గరవాలంబులు [15]పల్యాణంబులు మోరలు [16]గం
ఠంబులు చరణంబులు గరంబులు శిరంబులు దునియలై తొరఁగిన ధాత్రీ
చిత్రీకారం బై యుండె నిట్లుదనతురగ సముదయంబు [17]సమయుటయుఁ
జలం బెడపక నీమఱంది యన్నకులానుజుం గిట్టి.

381 క. పెనుగడఁత దొడ్డ[1]యత్తళ
మునవై చిన నతఁడు మూర్ఛమునిఁగి రథము మీఁ
దన పడినఁ గనలి యప్పా
వని పొదివెను గౌరవేంద్రవాహినిఁ గడఁకన్.

382 వ. [1]పొదివినయవ్వీరునారాచంబులతా కున.

383 క. అది గొంత పుడమిఁ బడ ను
న్నది పాటినఁగని యదల్చి యవనీశుఁడు బె
ట్టిద[1]ముగ నెలుఁగు సూపెను
మద మారఁగ నబ్బలంబు [2]మగుడుపిధమునన్.

384 వ. ఇవ్విధంబున దొర యటిమి తటిమి యమ్మొన కుత్సాహంబుగాఁ జటుల
వాహం బగురథం బెక్కి శకునిఁ గూడుకొని [1]కవిసిన.

---

11. తోడ్పడియె – పెక్కు ప్రతులు. 12. వాయుతనయుంబ్ర – ఎ. 13. బులునిగుడిం– పెక్కు పుస్తకములు. 14. సబళం (లం) బులుగర – పెక్కు పుస్తకములు. 15. గాళ్ళమో రలు – పెక్కు ప్రతులు. 16. గంధరంబులు – కొన్ని ప్రతులు. 17. సమయజలం – పెక్కు ప్రతులు.

381 1. తోమరమున – శ.

382 1. పొదువుటయు నవ్వీరు – ఱ ; గదిసిన యవ్వీరు – ఎ.

383 1. మగు – పెక్కు పుస్తకములు. 2. మగుడు నటులుగాన్ – పెక్కు పుస్తకములు ; మరలు నటులుగాన్ – ఒ.వ.

384 1. కదిసిన – ఒ.ట.

385 తే. పాండవుల సైన్యమును సముద్దండలీల
మాఱు[1]కొనె నంతలో మూర్ఛదేఱి నకులు
తమ్ముఁ డమ్మామపైఁ బదియమ్ము లొక్క-
పెట్టఁ గ్రుచ్చి యాతనివిలు పెట్టు[2]ద్రుంచె.

—: ఉలూకుఁడు సహదేవుచేత మ్రుతుండగుట :—

సం. 9—26—23

386 సీ. ఆసౌబలుండు శరాసనాంతర దీప్తుఁ
డగుటయు నకులుఁడు ననిలసుతుఁడు
దాఁకిన వారి నతండు పెక్కమ్ములఁ
[1]నొప్పింప నతనితనూజుఁ డనిల
సుతసహదేవుల సునిశితశరవర్ష
మునఁ గప్ప నయ్యులూకుని ననేక
సాయకంబుల నొంచి శకునిమై నటువది
యమ్ములు నాటించి యనుచరులను

తే. బెగడు పటిచె నాభీముండు బెట్టులూకుఁ
డడరి యన్నకులానుజు నంపవెల్లి
ముంప నతఁ డేచి పటుభల్లమున శిరంబు
ద్రుంచె నన్నలయెదలు సంతోష [2]మొంద.

387 క. తనయుఁడు వడ శకుని కనుం
గొని శోకం బాత్మ [1]నారఁ గూరఁగ నశ్రుల్
[2]కనుఁగొనలయందు నినిచె
న్మనుజేశ్వర విదురు[3]భాషణంబులు దలఁచెన్.

---

385 1. కొనియెనంతకు మూర్ఛ — ఊ.ఓ.ట.త.ల. 2. దునిమె — పెక్కు ప్రతులు.

386 1. నొప్పించె — ఉ.ఎ.ఓ. 2. మొదవ — వీ.ష; మంద — పెక్కు ప్రతులు.

387 1. గదురగొనన్ శ్రుతతుల్ — ఈ. 2. కనుగవయందును నినుచున్ మనుజేశ్వర—ఉ.
3. మాటమదిలో దలచెన్ — వీ.శ.ష; పలుకు మదిలో దలచెన్ — ఓ.

388 వ. అట్లడలుచు నిట్టూర్పు నిగుడ సహదేవుపై నడరి మూఁడునారాచంబులు నిగిడించిన.

389 చ. అవి వెసఁ దుంచి యాతనిశరాసనముం దునుమాడె నక్కుమా
రవరుఁ డతం డనిందితపరాక్రముఁడై పటుఖడ్గయష్టిదీ
ప్తవిపులముద్గరంబున విభాసితశక్తిని వైవఁ దోడుతో
నవియు ననేకబాణముల నాన్నృపసూనుఁడు నుగ్గు సేసినన్.

390 క. కనుఁగొని పార్శ్వచరులు వి
చ్చిన శకునియుఁ బాఱి నుల్లసిల్లిరి కుంతీ
తనయులు దదీయసేనా
జను లార్చిరి కురుభుఁడు విషాదము [1]నొందెన్.

391 వ. ఇట్లు పాటిన.

392 చ. అరదము సత్వరంబుగ [1]శరావళి [2]పెల్లుగఁ బర్వఁ బాండవా
[3]వగజుఁడు పోవనీక పొదువఁ [4]వడిఁ బింగలివారు పోరికిం
బుఱికొని త్రోచినఁ సుబలపుత్రుఁడు [5]దత్తురగవ్రజంబుతో
బరవస మొప్పఁగా నతనిపైఁ గవిసెం గృతనిశ్చయాత్మఁ డై

393 వ. కవిసినం [1]గని గుణంబు సారించి [2]శరాసారం [3]బడరించి యాసవా[4]దేవుం
డిట్లనియె.

394 చ. తలఁకుట యొప్పునే నృపతి[1]ధర్మము నూఁది యెదిర్చి [2]యేమెయిఁ
నిలుచుట యొప్పుఁ గాక మహనీయుల ధర్మతనూభవాదులం

---

390 1. బొందెన్ – పెక్కు ప్రతులు.

392 1. శరాసనముక్తశరంబు లొప్పన – శ. 2. పెల్లువ – ఉ; పెట్టుగ – ల. 3. వ్యరబలు డోలిమైని బొదువంగడు సిగ్గునమర్ల్ – శ. 4. ద(ను)న చెంగటి – ఆ.ఈ.వ; వడి చెంగటి – అ; వడి(గను)నుంగలి – చ జ.ల. 5. నత్తురగ – పెక్కు ప్రతులు.

393 1. గనుంగొని – కొన్ని ప్రతులు. 2 శరంబులడరించి – ల.వ. కొన్ని ప్రతులు. 3. నిగుడించుచునా – ఖ. 4. దేవుండతనిట్ల – పెక్కు ప్రతులు.

394 1. ధర్మమయూది–ఎ.ఐ.గ; ధర్మము నొంది–శ. 2. యిమ్మెయిన్–పెక్కు ప్రతులు.

బలికిని వీవు [3]జూచపునెపంబునఁ దత్పల [4]మందె డిప్డు మా
చలము బాంబు [5]నేర్పడియెఁ జచ్చిరి మీ రువిదేఁ లఁడలున్.

395 వ. [1]మమ్మ నఁ వహసించినవారిలోఁ గురుకులదాహకుం డొక్కరుండ [2]తక్కి
నద్దురాత్ముండు సూచుచుండ భవదీయశిరంబుఁ దాలఫలంబు[3]లగుడంబునం
బడవై చుపగిదిఁ బటుక్షల్లంబున డొల్ల నేసెద మామా పాఱక నిలువుమీ
యని యట్లు బహుభంగుల బోకి యతం డేయుసాయకంబుల[4] వారించి
[5]దశమార్గణంబులు మేనఁ జొనిపి.

396 క. తురగములు [1]సిడము గొడుగును
శరాసనముఁ దునిమి యాత్మసాహసమున ని
ష్ఠురశక్తిఁ [2]బూన్చె నాతని
యురఃస్థలము [3]వై వశకుని యుర్వీనాథా.

397 మ. సహదేవుం [1]డది శాతభల్లమున నుత్సాహోగ్రుఁ డై [2]తుంచి దు
స్సహభల్లద్వితయంబునం గరయుగ[3]స్ఫైరచ్ఛిదాకేలి స
ల్పి హసద్వక్త్రనిలాస మొప్పెసఁగ నాభీల[4]ద్యుతిస్ఫారభ
ల్లహతిం గంఠము ద్రుంప మస్తకము డొల్లఁ [5]డొల్లె [6]మేనఁ [7]మహిన్.

---

3. జూదము — కొన్ని ప్రతులు. 4. మొందె — కొన్ని ప్రతులు. 5. నేర్పడగ — అ.ఊ; నేర్పొటిగి — ఖ.

395 1. మమ్మపహసించిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. చిక్కె — వీ కొన్ని ప్రతులు. 3. కుత్సా రంబు — క.వీ ష. 4. లుద్రుంచి — పెక్కుప్రతులు. 5. పటు — అ; శత — ఖ.

396 1. గొడుగుసిడమును — ఇ.ఉ ఏక. 2. బూనె — వీ ష; బూని — కొన్నిప్రతులు. 3. వైచె — పెక్కు ప్రతులు.

397 1. డది — కొన్ని ప్రతులు. 2. త్రుంచె — శ. 3. స్ఫారచ్ఛిదా — పెక్కు ప్రతులు. 4. స్ఫురద్ఘోర — శ. 5. డ్రెల్లె — అ.ఇ.ఉ.ఐ. 6. మేనుర్వైవై — శ. 7. వడన్ — ఈ.ఘ.

398 వ. ఇట్లు కౌరవులదుర్నయంబునకు మూలం బగుశకునిఁ దెగటార్చి చేర్చియా
ర్చిన యనుజన్మ నాలోకించి ధర్మతనయ[1]ప్రముఖులు పరమప్రమోదభరితాం
తఃకరణు లై నిజశంఖంబులు పూరింప శౌరియుఁ బాంచ[2]జన్యరావంబున
రోదసి నింప [3]సుయోధనుసేన చెదరక బెదరక [4]నిలిచి యాసోబలుసై న్యంబు
సహాదేవునిపై నసేకాస్త్రశస్త్రంబులు గురియుచుఁ గవిసినం గవ్వడియు
వడముడియు నవి యన్నియు [5]మోఘంబు లగు[6]నట్లు చేసి యమ్మ్లోక
బలువడనేసి యుల్లాసభాసితు లై నం గని జనపతి శోకాక్రాంతమతి యై
హతశేషు లై న నిజసై నికులంబురికొల్పిన వారలు రక్షక[7]రహితు లయ్యును
దెంపు[8]పెంపున [9]శంకింపక యాసవ్యసాచిం బొదివి [10]తదస్త్ర[11]శిఖాసందో
హంబున [12]మ్రందిపోయి రక్కురురాజు దనచుట్టును బయ[13]లగుటఁ గలయం
చూచి కల్లెదురఁ జెలంగు నాకాంతేయులం [14]గనుంగొని తొలంగిపోవం
దలంచె ననుటయు నాంబికేయుండు సంజయుదిక్కు మొగంబై.

399 తే. అట్లు మనసై న్యములు దెగటారినపుడు
కుంతికొడుకు[1]లలో బల మెంత [2]గలిగె
నకట నాకొడు కెట్టివాఁడయ్యెఁ జెపుమ
యనుడు నతఁడిట్టు లనియె నమ్మనుజపతికి.

400 వ. అట్టియెడ రెండువేలురథంబు లేడునూఱుగజంబు లై దువేలుగుఱ్ఱంబులు
పదివేలు [1]కాలుమానిసియుఁ దానును ధృష్టద్యుమ్నుండు [2]సంగరాంగణం
బున మెఱసి [3]యుండె.

---

398 1. ప్రభృతులు–అ. 2. జన్యారావంబున–ఉ ట ; జన్యనినదంబున–చ. 3. సుయోధ
నుండు – ఘ చ.ల 4 నిలిచి – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 5. మ్రంసనట్లు –
వీ శ.ష. 6. నట్లుచేసియమ్మ్లోక – పెక్కు పత్రులు. 7. హీనులయ్య – ల.
కొన్ని ప్రతులు 8. పెంపు – వీ.శ ష. పత్రులలో లేదు. 9. చలింపక – ఇ ఉ వ.
10 తదీయ నిశిత శిలీముఖాగ్ని జ్వాలలఁ బ్రిందిపోయి రక్కురు – వీ శ.ష. 11. బిశి –
ఖ చ ఞ. 12. మడిసి – ఖ 13. లగుట చూచి – శ.ష. 14. గనిరలంగి – అ ;
గనుగొనికలంగి – పెక్కు ప్రతులు.

399 1. లమను – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిలిచె – ఇ.

400 1. కాలు మూకయు గలిగి – అ ; కాల్బలంబును – ఉ.ఏ.చ. 2. సంగరావష్టంభం
బున – ఒ జ ల. 3. యుండెదవనంతరంబ – వీ శ.ష.

401 క. [1]పలపలనిమూఁకలోఁ గాల్
నిలువక గుఱ్ఱంబు డిగ్గి నీకొడుకు గదా
కలిత[2]భుజుం డై యొక్కఁడుఁ
దొలఁగి చనియె నేమి చెప్పుదుం గురునాథా.

402 వ. [1]అని ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుండు [2]దుర్యోధనుపలాయనం బెఱింగించె
ననిచెప్పిన విని యటమీఁదివృత్తాంతం బె ట్లయ్యె నని యడుగుటయును.

403 ఉ. సంగవి[1]దూరతా[2]కలితశాంత[3]రసస్ఫుట[4]రోషదిద్ధబో
ధాంగసమాశ్రితాపదుదయజ్వలనప్రశమ[5]ప్రవర్తకా
పాంగమరీచిరూప[6]వితతామృతవీచివిహార వాసవో
త్సంగత[7]లోపలాల్యపట[8]సంసృతివారణ దైత్య[9]దారణా

404 క. ఆశ్చర్య[1]కరణకరుణా
నిశ్చల[2]శుచిహృదయ[3]భావనీయ[4]విహరణా
పశ్చిమ[5]నాడీ[6]సరణ పు
ర[7]శ్చరణధ్యేయ [8]భక్తరమణవిధేయా.

---

401 1. పలువలని – అ ; వలవని – ట.న.వ. 2. భుజుడగుచు నొక్కడు – ల.వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

402 1. అని యిట్లు ధృత – పెక్కు పుస్తకములు. 2. సుయోధను – పెక్కు ప్రతులు.

403 1. దూరితా – పెక్కు ప్రతులు. 2. కరణ – అ ఏ. 3. రసత్పుట – స. 4. దోషదగ్ధ, రోషదీప్త, లోహదీప్త, లోమదిగ్ధ – అని పాఠములు. 5. ప్రవర్తితా – వ. కొన్ని పుస్తకములు. 6. కలితామృత, విగతామృత, సతతామృత, విషతామృత, విరతామృత – అని పాఠములు. 7. రోహకావ్య – చ ; లోపభాగ్య – అ.క ; రోహతాల్య – ల ; లోభభోగ్య – జ. 8. సంస్మృతి తారణ – పెక్కు ప్రతులు ; సంస్తుతి తారణ, సంస్మృత తారణ, సంభరితారుణ – అని పాఠములు. 9. వారణా, మారణా – అని పాఠములు.

404 1. కవిత – చ ; ధుర్య – ఆత ; శరణ – గ. 2. సుఖ – ఇ.ఈ.ఉ ; రుచి – ఏ. 3. పావనీయ – ఇత.వ. 4. విహారా – వీ.శ.ష. 5. తాళీ – వీ శ. 6. హరణ, చరణ, శరణ – అని పాఠములు. 7. శ్చవణావ్యయ – ఈ, శ్చరణాధ్యయన – ఊ.ఋ. 8. భక్తి – పెక్కు పుస్తకములు.

405 మాలిని. ప్రణవమయ[1]గరిష్ఠోపాయ సంవేద్యభూమా
[2]భణనమనన[3]దూరస్ఫారవిస్తార[4]సీమా
గుణ[5]విభవనిరాసా కుంఠితోల్లాసధామా
గణనరహితలీలా కల్పనిత్యాభిరామా.

గద్యము. ఇది [1]శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిపరిణీతం బైన
శ్రీ మ దా ం ధ్ర మ హా భా ర త ం బు న
[2]శ ల్య ప ర్వ ం బు న ం దు
ప్రథమాశ్వాసము.

---

405 1. గరిష్ఠావాయ – పెక్కు ప్రతులు. 2. చరణసవన – వీశ ; చరణమనన – కొన్ని పరితులు. 3. దురాస్ఫార – కొన్ని పరితులు. 4. భూమా – ఇ. 5. భవన, వచన, వినుత, విగుణ, రహిత - అని పాఠములు

406 1. శ్రీమదాంధ్ర – కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; శ్రీమదాంధ్ర మహా భారతంబున – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 2. యుద్ధ పంచకంబున శల్య – ల.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శల్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

→o←

1 క. [1]శ్రీకరణనిపుణపదప
ద్మా కేవలసత్త్వపద్మ మాయావ్యవధూ
త్యేకాయనగమ్యా మధు
రా[2]కృతి[3]సర్వత్రరమ్య హరిహరనాథా.

2 వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నిజపుత్రుండు పరాజయంబు నొందుట యాకర్ణించి యాంబికేయుండు.

3 క. మద మడఁగి యొక్కరుండును
గద చేకొని రాజరాజు కాల్నడ నెట వో
మదిఁ దలఁచి [1]తొలఁగె[2]నొకో యా
పద లిట్టివి కలవె [3]మనుజపతులకు నెందున్.

4 వ. [1]అనంతర[2]వర్తనంబు తెఱం గెఱింగింపు [3]మనుటయు [4]నజ్జనాథు సంజయుం డిట్లనియె.

---

1 1. శ్రీకరుణ – ఎ.చ; శ్రీకరనైపుణ – ఉ; శ్రీకరణనిపుణాస్పద – ఘ. 2. మృత – ఐ ఘ; కృత – కొన్ని ప్రతులు. 3. సర్వత్ర – గ.ద వ శ ష.స; సర్వస్వ – ఊ.చ. 'ఎ' ప్రతిలో ఈ పద్యస్వరూపమిట్లున్నది. "శ్రీకరుణనిపుణచరణ వ్యాకోచాంభోజ నిత్యవాసముదితసు, శ్లోకమునిచిత్తభృంగమ, హోకరుణామిళితా, పాంగ హరిహరనాథా."

3 1. తలఁగె – ఐ.గ. 2. నఁట – ట.వ. 3. భూమిపతులకు – చ.

4 1. అని చింతించియనంతర – కొన్నిప్రతులు. 2. వర్తనంబెఱిఁగింపు – ఇ ఉ.ఏ. 3. మనవుడు – ఘ. 4. నాంబికేయునకు – ఇ.ఉ.ఊ.క.ఘ.చ.వి.శ.ష.

5 సీ. [1]ఏకాదశాక్షౌహిణీశుఁ డై పెంపునఁ
బొంపిరివోవునప్పుడమి జేఁడు
వెనుక నొక్కరుఁడును జన లేక యేకాకి
యై పోయె నచటికి ననతిదూర
మై యుత్తరము ముట్టినట్టితూర్పున నొక్క
[2]మడు వున్న దాసిలో నడఁగియుండు
వాఁడుగా నట్లు లవ్వాలనికిఁ జని చని
విదురువాక్యంబులు మదిఁ దలంచి

ఆ. యధిక మతిన్యపాలు ననుజుండు [4]సెప్పె [5]న
ట్లకట దానిఁ గొనన యనుచు శోక
తప్తచిత్తుఁ డయ్యె దైవ మెవ్వరి [6]నెట్లు
చేయఁ [7]జాల దేమి [8]సెప్పఁ గలదు.

6 వ. అట్టియెడ సుడిసి చిక్కిన మూఁకలు వీఁకమై నెదిర్చినం బొదివి నిరవశేషం
బుగా సమయించి కృష్ణసారథికంబును ధవళహయంబును గ[1]పింద్ర కేతనం
బును నగునుజ్జ్వలస్యందనంబున నప్పురందరనందనుండు బాంధుమిత్రాభినంది
తుం [2]డై యొప్పె నప్పుడు పొలి[3]కలక నీబలం బఖిలంబును బెనుగాలిం
బడిన పేరడవిఁగిదిం [4]గానంబడు చుండె నందుఁ గృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు
మువ్వురు బ్రదికి పోయి రాసమయంబున ధృష్టద్యుమ్నుండు నన్నఁ గనుం
గొని నగుచు సాత్యకి నుద్దేశించి.

7 తే. వీని నేటికిఁ బట్టితి వీఁడు బ్రదికి
[1]యిచట వర్తించి మనకు నెగ్గేమి సేయు
నప్రయోజన మిది [2]విడు మనిన నేల
విడుతు నీద్రోహితల దెగ [3]నడుతు ననుచు.

---

5 1. ఏకాదశాక్షౌహిణీశుఁడై — పెక్కు ప్రతులు. 2. మడుగున — అ.ఏ.ఔ. 3. నిమాటలు — వా. 4. సెప్పి — కొన్ని ప్రతులు. 5. నట్లగుట — పెక్కు ప్రతులు. 6. నేమి, కేమి — అనియు పాఠములు. 7. నేరదేమి — పెక్కు ప్రతులు; నేరఁ డేమి - ఆ క.ట త. 8. చే(సే)యువాఁడ — ఏ.ఓ.

6 1. గపింద్ర — పెక్కు ప్రతులు; కపి — వా 2. డగుచునొప్పె — పెక్కు ప్రతులు. 3. కలను - వా. 4. గానంబడు — ఇది పెక్కింటలేదు.

7 1. యెచట — కొన్ని ప్రతులు. 2. విడువనిన — పి. 3. ప్రేతుననుచు - కొన్ని ప్రతులు.

8 వ. ఆ శైనేయుఁడు వాలు వెటికి [1]ప్రవేయం [2]బూచునంతఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు సన్నిధిచేసి యతని వారించి సంజయుం జంపుట యనుచితంబు ముందల విడువు మని యానతిచ్చిన నతండును [3]వినతుం డై యట్ల కాక యని పలికి నన్ను [4]విడిచెఁ [5]గృష్ణద్వైపాయనుండు మదీయాననం బాలోకించి బ్రీదికి పోయి తెక్కడ కైనం బో మ్మనుటయు [6]నమ్మునీంద్రు వీడ్కొంటి [7]నంత నతఁ డంతర్ధానంబు సేసె నేను దత్ప్రదేశంబు వాసి నీసుతుండు సనినచక్కటికిఁ గ్రోశ[8]మాత్రంబు వోయి [9]ద్వైపాయనం బనం బ్రసిద్ధం బై నయమ్మడువు సమీపంబున.

9 తే అతనిఁ గాంచితి [1]నతఁ డశ్రు [2]లడర నడలు
చూడ్క నామోము చక్కఁగాఁ జూడ కోర
వోవఁ జూచుచు దీనతఁ బొంది యునికి
గని మనంబున శోకంబు [3]గదుర నేను.

10 వ. ఒక్కింతసేపు పలుకు వెలువరింపఁ జాలక యూర[1]కుండి యెట్టకేల కెలుంగు దెచ్చుకొని పారాశర్యప్రసాదంబున బ్రదికిన తెఱుంగు [2]సెప్పిన నమ్మహీకాంతుండును గొంత[3]ప్రొద్దు నిశ్చేష్టితుం డై యుండి పదంపడి నాదెసఁ జూచి మనదెస బ్రదికిన[4]వారు గలరే [5]యనినఁ గృపాచార్యాదిరథికత్రయంబును బేరుకొని వారలు బ్రతికిపోయిరి త క్కొరుండును బ్రదుకుట లేదని [6]యెటిం గించిన నిట్టూర్పు [6]నిగిడించుచు నామూఁపుపైఁ జే యిడి యన్నర[7]నా థుండు నన్ను నీకడ [8]కనుపం దలంచి [9]నాతో ని ట్లనియె.

---

8 తెగప్రవేయం – వీ శ.ష.స. 2. ఁబూనె – బూనిన – అనియు పాఠములు. 3. నమ్మహాత్ముననకుఁ బ్రత్యుత్థాన వందనంబాచరించి వినతుండై యట్లకాకయని నన్ను – చ. 4. విడిచె – వా. 5. కృష్ణద్వైపాయనుండు – పెక్కింటలేదు. 6. నమ్మహాముని – పెక్కుపర్తులు; నమ్మహాత్ముని – ఐగ. 7. నంత – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 8. మాత్రంబువోయితి – కొన్నిప్రతులు. 9. ద్వైపాయనప్రహ్లదంబున – ఇ.ఉ.

9 గన్నులనశ్రు – అ; నాతండునశ్రు – ఈ.ఐ.గ. 2. లలరు – అ. 3. గదిరి యేను – అ.ఏ; గదిరినేను – త.

10 1. కుండితినెట్ట – కొన్ని ప్రతులు. 2. సెప్పితి – పెక్కుపర్తులు. 3. సేపు – వీ.శ;ష. 4. వారునుం – కొన్ని ప్రతులు. 5. యని యడిగికృపా – కొన్ని ప్రతులు. 6. నిగుడించుచు – పెక్కు ప్రతులు; నిగుడించి నామూఁపు – అ.ఔ. 7. పతి నన్ను – పెక్కు ప్రతులు. 8. కుఁబోవంబనిచి – కుజనంబనిచి – అనియు పాఠములు. 9. నాతో – ఇది పెక్కుప్రతులలో లేదు.

11 తే. మాఱుమానిసి లేకుండ మడిసి రెల్ల
వారు నీదెసఁ బాండుభూవర[1]తనూజు
[2]లాప్తులుం దాము సున్న వా రాహవమునఁ
బడక తొలఁగితిఁ [3]బోటులఁ బడియు నేను.

12 వ. అని.

13 క. కౌంతేయులజారిం బడ
నింతియ సిరి చాలు రాజ్య మెల్లను [1]దారై
పొంత ననుఁ [2]బెట్టుకొని యొక
కొంత యొసఁగిరేని [3]నట్టికూ డేమిటికిన్.

14 క. అనుజులఁ దనుజుల మత్పరి
జనులను [1]సమయించి వారు సమరోల్లాసు
బున మెఱయఁ జూడ నేర్తునె
జననాథున [2]కింతవట్టు [3]సంజయ చెపుమా.

—: దుర్యోధనుఁడు ద్వైపాయనం బనుమడుఁగున డాఁగియుండుట :—

సం. 9—28—51

15 క. ఇమ్మడువులోన డాఁగెద
నిమ్మల నెచ్చటికి నైన నేఁగెదఁ [2]దగు వృ
త్తమ్మునఁ దొలఁగి నిలిచి మఱి
యెమ్మెయి[3]నేనియును దీర్తు నేఁ బగయ[4] సుమీ.

---

11 1. కుమారు - ఏ.చ. 2. లాప్తులుదారు — పెక్కు ప్రతులు. 3. ఁబోట్లను - కొన్నిప్రతులు.

13 1. వారై — పెక్కుప్రతులు. 2. బెట్టికొని — ఆ బ. 2. యట్టి — కొన్ని ప్రతులు; వా. ప్రతిలో 'రేనినట్టి' యనిద్రుతాంతముగా 'ఏని' పదము వాడఁబడుటకు ఆకరము కానరాదు.

14 1. బొలియించిన — ష. 2. కిత్తఱంగు — కొన్ని ప్రతులు. 3. చయ్యన — అ.

15 1. నేనెచటికైన — ఎ; వేఱెచటికైన — జ. 2. దుర్వృత్తమున — ళ; గూఢవృత్తమున — క. 3. తోనైన నైనను - అనియు పాఠములు. 4. యునుమీ — పెక్కు ప్రతులు.

16 వ. అని [1]చెప్పి యమ్మడువు సొచ్చి మాయావిశేషంబున జలంబులు శరీరంబు సోఁక కుండ [2]సంస్తంభనంబు సేసికొని [3]యుండె [4]నంతరథ్యంబులు పరిశ్రాంతి నొంది [5]తూఁగాడ నస్త్ర[6]శస్త్రాదిక్షతంబు లగునవయవంబులతోడ రాజదర్శన విషణ్ణు [7]లగుచుఁ గృపకృతవర్మాశ్వత్థామ [8]లచ్చట మెలంగి డబ్బాటుగా నన్నుం[9]గని సంజయా[10]బ్రదికితే యని పలికి కురుపతి [11]ప్రాణంబులం గలఁడే యని [12]యడిగిన నజ్జననాథుఁ డొక్కండును [13]బాలు తెంచి నీరిలో డాఁగి యున్న తెఱం గెఱింగించి యాహ్లాదంబు సూపి [14]యే మిరువురము [15]నొండొరులతో నాడినమాటలు దేటపడం జెప్పిన వార లత్యంతవిషాదంబు నొంది.

17 చ. [1]నరవరుఁ డేము సంగరమునం [2]బడ కున్కి యెఱుంగఁ డక్కటా [3]బరవస మేది వచ్చెఁ బిదపఁ వినియుఁ మముఁ [4]గూర్చికోలు [5]దు స్తర మనుబుద్ధి [6]నిప్పటికి శత్రుల[7]క న్మొఱఁగం దలంచి యీ వెరవున [8]డాఁగె సర్వపృథివీపతి దుర్దశ నిట్లు పొందునే.

18 వ. అవ్విభుండు పెనుఁబ్రాపై నిలిచిన నేము పగతురతోడం బెనంగం జాలుదు మనుసమయంబున విజయవిజృంభితు లగుపాండవులు సబలంబుగా నచ్చేరువ నడతెంచిన నా[1]రథికులు దా రచ్చోట నిలుచుట కార్యంబు గా దని తలంచి నను గృపాచార్యురథంబు[2]మీఁద నిడికొని మనశిబిరంబున కరిగి రందు.

---

16 1. నాతోడఁ జెప్పి నికొడు కామడువుఁ సొచ్చి మునింగి మాయా విశేషంబున జలంబులు (తన్ను) తన శరీరంబు – అ.ఏ. 2. సంస్తంభంబు, స్తంభనుండు, జల స్తంభంబు అనియు పాఠములు. 3. డాఁగియుండె–ఇ.వి.శ.ష. 4. నంతనట–ఐ.గ. 5 తూఁగాడు–ఎ ఏ.ఓ. 6. కృతంబులగు–పెక్కుప్రతులు. 7. లైన–పెక్కుప్రతులు. 8 నెందేనియుఁ దొలఁగివచ్చి యచ్చట – అ. 9. గనుంగొనిసంజయా – చ. 10. బ్రతికివచ్చితి వేయని – అ ఏ. 11. ప్రాణంబునన్నవాఁడే – అ ఏ 12. పలికిన అడుగుటయు – అనియు పాఠములు. 13. పఱతెంచి – వి.శ.ష. 14. యజ్జనపతి యును దానును – క.ఖ.గ.ఘ.చ. 15. నొండొరువులతో – ఆ.ఇ.ఉ.ఓ.ఖ.ఘ.చ.జ.

17 1. వరవర యేము – ఊ. 2. బడకుంట యెఱుంగ – ఔ.ట.వ ; బడకుండు టెఱింగిఁ – ఈ.ఖ త. 3. బరువగుటిట్లు – చ. 4. గూర్చు – కొన్నిప్రతులు. 5. దుష్కర – పెక్కుప్రతులు. 6. నప్పటికి – పెక్కు పాఠులు. 7. దామొఱఁగం – ఇ ఉ ; కున్మొఱఁగం – ఔ.ట. 8. దాఁగిపృథ్వీపతి వీఱఁడిదుర్దశ – ఆ.ఏ.

18 1. రథికవరులు – ఇ.ఉ.ఐ. 2. పై నిడికొని యవలంగొని పోయిరంత నవ్వీరవరులందఱుమన – ద.

19 చ. [1]కలగొనఁ బాఱుచుఁ సతులు గన్నుల నశ్రు[2]జలంబు లొల్క [3]వీఁ
పులపయి [4]పెన్నెఱుల్ [5]విరియఁ [6]బొడ్మఁగ లాలలు రోదనధ్వనుల్
సెలఁగఁగ మోములుం దలలుఁ జేతులుఁ [7]గెంపుగ [8]మోఁదికొంచు భ
ర్తల సహాజన్ములఁ సుతులఁ దండ్రులఁ బేర్కొని యార్తి నొందుచున్.

20 వ. హతశేషు లైనపతాకాతపత్రచామర [1]భృదాది[2]జనంబులవలన సకలజనసంక్ష
యంబు వినుచు నేలంబడి పొరలుచు లేచు చునికి యత్యంతకరుణం బై
యుండె నప్పుడు మాన్యవనితాజనంబులకావలి[3]వారును గడంగి వారలం
దగినవాహనంబులపై [4]నిడికొని యిక్కడకు వచ్చిరి తక్కినభీతజనంబులు
పలు[5]దెసలం బాటి రట్టియెడ నీకొడుకు యుయుత్సుండు శోకసం[6]తప్త
చిత్తుండై.

21 శా. గంగానందనుఁ డాది గాఁగఁ గురుసంఘం బెల్ల సంగ్రామధా
త్రిం గూలెం బతి యొక్కరుండు పటుకౌంతేయప్రతాపంబుపే
ర్మిం గీడ్వాటున కోర్చి [1]పాఱె విధి నామేఁ బ్రాణముల్ [2]నిల్పె నా
కుం గాంతా[3]జను[4]లం దగంగఁ బురికిఁ గొం చేఁగు టర్హం బగున్.

22 వ. ఏకాదశాక్షౌహి[1]ణీభర్త మన్నించు[2]మానవతులు గాసి యగుదురే యని
మనంబునం దలపోసి [3]రథంబు డిగి యత్తెఱంగు శౌరికి నజాతశత్రునకు
నెఱింగించిన నప్పాండవాగ్రజుండు పరమ[1]కృపాపరుం[5]డు గావునఁ బ్రీతుఁ
డై శౌరియాననం బాలోకించి యది [6]మేల కాదె యని పలికి యతం డను

---

19 1. కలఁగఁగ — ఆ.వ ; కలఁగొని — అ.ఏ ; కలఁగను — ఇత 2. కణంబు — ఊ ల. 3. గొప్పులపయి — ఘ. వేనలుల్ — కొన్ని ప్రతులు. 5. బొరయ — అ; బెరయ — చ. 6. పువ్వులురాలఁగ — అ ట ; భోరునబాలలు — ఈ ; బొందఁగ లాలలు — క.ఖ. 7. తెంపుగ, బెట్టుగ, గొప్పగ — అనియు పాఠములు. 8. మొత్తు కొంచు —; మోదుకొంచు — అనియు పాఠములు.

20 ధరాది — కొన్నిప్రతులు. 2. పరిముఖజనంబుల — పెక్కుప్రతులు. 3 వారలు వారలం — కొన్నిప్రతులు. 4. నిడుకొని — పెక్కుప్రతులు. దెసలకుం బోయిరి— తొలంగిరి — అనియు పాఠములు. 6. తప్తుండై — పెక్కువర్తులు.

21 1. పోక — ల. 2. నిల్చె — కొన్నిప్రతులు. 3. మణులం — అ; జనముల్ — ఇ; జనమున్ — ఖ. 4. లందఱంబురముకున్ — అ.

22 1. ణీశ్వరుండుమన్నించు — ఖ ఘ.చ. 2. మాన్యవనితలు — ఐ. 3. రథంబుడిగి — కొన్నిప్రతులలోలేదు ; చని — పెక్కుప్రతులు. 4. కృపాళుండగుటయు — కొన్ని ప్రతులు. 5. డగుటయు — కొన్నిప్రతులు. 6. మేలుగాకయని — పెక్కుపర్తులు.

మతి సేయ నవ్వైశ్యాపుత్రుఁ బరిరంభణంబు సేసి లెస్స తలంపు తలంచి తని సంభావించి వీడు కొలిపిన నతండు రథారూఢుం డై రథ్యంబు[7]లఁ ద్వరితగతి నడపి భూపతి[8]పేర్మి సీజనంబుల [9]కధ్యక్షు లగువృద్ధకంచుకులం గలసి వారును దానును వాఁడల నుచితప్రకారంబు[10]లఁ దేర్చి పురంబు ప్రవేశించు నప్పు డెదుర విదురుం గాంచి.

23 చ. అతఁ డడుగంగ శల్యసుబలాత్మజులుం బలమంతయుఁ రణ
క్షితిఁ [1]బడు చేర్పడం బలికి చెప్పె దురంగము డిగ్గి నేచినీ
పతి యొకరుండు పాఱుటయుఁ బాండవముఖ్యుఁడు ప్రీతిఁ [2]బంపఁగా
నతివల [3]నిల్లు సేర్చుటకు నై యిట రాకయు మానవేశ్వరా.

24 వ. అనిన విని యతండు శోక[1]వ్యాకులుం డగుచు నవ్వైశ్యాపుత్రుం బొగడి కాలో[6]చిత[2]కృత్యం బాచరించి లెస్సచేసి తని [3]పలికి మటియు ని ట్లనియె.

25 తే. [1]ఎప్పుడును సంజయుఁడు వచ్చి యెఱుఁగఁ జెప్పుఁ
బతికి సమర[2]విశేషంబు [3]లతఁడు నేఁటి
తెఱ గు చెప్పెడిఁ గాక యే తెంచి [4]మున్న
మనము వినిపింప గాఁ [5]దగ దనఘ [6]దీని.

26 వ. ఒండు[1]ముఖంబున నివ్వార్తనగరు సొరకుండునట్లు గా సంవిధానంబు సేయ వలయు [2]నీవు దుర్యోధను[3]ప్రియాజనంబులను దద్రక్షకులను దోడ్కొని

---

7. లతిత్వరితగతి – పెక్కు ప్రతులు. 3. ప్రియాంగనాజనంబుల – అ ఏ; ప్రియాజనంబుల – పెక్కు ప్రతులు. 9. కడనధ్య – ఐ గ. 10. నందెచ్చి, లందెచ్చి – అనియు పాఠములు.

23 1. బడుట తజ్జా – ఐ.గ. 2 నన్నఁగా – పెక్కుప్రతులు. 3. నట్లు చేర్చుటకునై – ఊ.

24 1. వ్యాకులితచిత్తుండై లయాత్ప్రివర్ణ కాంగనా – అ ఏ. 2. కృత్యంబాలోకించి – ఒ జ.త.వ. 3. పలికి విదురుండు మటియు – అ.

25 1. ఎప్పుడు సంజయుఁ డిటవచ్చి – ఐ గ చ. 2. విషయముల నతఁడు – ఐ.గ; నిశ్శేషబులతడు – వ. 3. భంగి – శ. 4. మున్ను – పీ శ.ష. 5. వలువ దనఘ, వలధనఘ – అనియు పాఠములు. 6. చరిత – ఘ.

26 1. విధంబు. తెఱంగు – అనియు పాఠములు. 2. నిప్డు, నిట – అనియు పాఠములు 3. ప్రియాంగనాజనంబులను ప్రియస్త్రీజనంబును – అనియు పాఠములు.

భవదీయమందిరంబునకుం జనుము [4]తక్కటివారి నంతంత నడఁకువతో నిలువ
నియమింప వలయు నని పలికి తానును యుధిష్ఠిరుండును సావధాన
[5]ప్రయత్నంబున నవ్విధానంబు సంఘటించి నీతమ్ములుండు పెద్దమొగసాలం
జాలుమానుసులం గావలివెట్టి యభ్యంత[6]రంబు ప్రవేశిం[7]చి యుండె
నక్కడఁ [8]గౌరవసేనాసన్నివేశం బత్యంతవిరళజనం బయ్యె [9]మున్ను
మాతంగతురంగసుభటబృంహిత[10]హేషిత[11]భాషణంబులవలన శబ్దాంతరంబు
గర్ణగోచరంబు గానియట్టియాశిబిరంబు [12]నిశ్శబ్దం బయి యుండె ననిన
విని యాంబికే[13]యుం డిట్లనియె.

27 క. సూతసుత యిట్లు పగతుర
చేత మనబలంబు రాజసింహులు బండు
[1]వ్రాతమ్మును సమసినఁ దుది
నేతెఱఁగున-నడచితిరి నరేంద్రుఁడు [2]మీరున్.

28 వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతునకు సంజయుం డిట్లనియె నంత నయ్యోడకుఁ
గౌంతేయులు సైన్యంబును దారును సుయోధనాన్వేషణపరు లయి
రయంబున నరుగుదెంచుకలకలంబు వినిచిన.

29 క. కృతవర్మయుఁ గృపుఁడును గురు
సుతుఁడును గనుఁగొనుచు వొండుచోటికిఁ జని ర
ట్లతిరభసంబునఁ గుంతీ
సుతులచటికి వచ్చి నీదుసుతుఁ [2]బలుగడలన్.

---

4. తక్కిన – కొన్ని ప్రతులు. 5. ప్రస్థాన యత్నంబున – ఐ.గ. 6. రమందిరంబు – పెక్కుప్రతులు; రనివాసంబు – ఖ. 7. చెనక్కుడఁ – పెక్కు ప్రతులు. 8. గౌరవపతిసేనా – ఆ.ఎ. 9. ముమ్మాఱు – వ. 10. హేషా – అ.ఏ. 11. భాషితంబుల – కొన్నిప్రతులు. 12. నిర్జనంబయి, నిర్జనంబుగా, నిశ్చేష్టంబయి – అనియు పాఠములు. 13. యుండు సంజయునకిట్లనియె – ఎ.వ.

27 1. వ్రాతంబులు, వ్రాతమ్ములును, వ్రాతంబును–అనియు పాఠములు. 2. మీరల్–ఎ.

29 1. నను – పెక్కుప్రతులు. 1. నలుగడలన్ – కొన్ని ప్రతులు; నల్గడలన్ – ఇ ఉ.

30 వ. అన్వేషించి కానమికి విషాదంబు నొందుచు మరలి చనిరి చనునప్పు డజాత
శత్రుండు నీపుత్రునగరిలోనిజనంబులఁగృపతోడం గనుంగొని వెఱవకుండుఁ
[1]డని పలికి చనియెనట్లు వారు నిజశిరంబునకుం జనుటయు మనయోధ
వరులు నేను [2]మనంబున నడలు గదుర నమ్మడువుకడకుం బోయితిమి
కృపాదు లగు మువ్వురు[3]దమరాక యెఱింగించి యమ్మనుజపతి కిట్లనిరి.

—: కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుఁగని సంభాషించుట :—

సం 9—29—41

31 క. లెమ్ము కురునాథ కడఁగుము
మమ్మం గొని పాండుపుత్రమథనమునకు సై
న్య మ్మదియును నీచేతఁగృ
శ మ్మయ్యెడుఁ జుమ్ము వలదు శంకింపంగన్.

32 వ. అట్లు కాక గెలిచి భూమి [1]యేలుట యొండెఁ [2]జచ్చి నాకలోకసుఖం
బనుభవించుట యొండె[3]గాని నీయట్టివాని కిట్టి తెఱంగు కర్తవ్యంబు
గా దని పలికిన విని యశ్వీభుండు వారల కిట్లనియె.

33 చ. తనువు ఘనాస్త్ర[1]శస్త్రములతాఁకున [2]నొప్పిని డప్పి వుట్టె నా
మనము వశంబు గా [3]కెడలె మాటల చందము సూడ మీరు డ
స్సినయటు లున్న వార లనుజీవులు లేరు తొలంగి నేఁటిమా
[4]త్ర నిలువుఁ డెల్లి [5]పైకొని యరాతుల గెల్తము లావు వచ్చినన్.

34 వ. [1]అనవుడు నగ్గురునందనుండు.

---

30 1. దనుచుంజనియె — పెక్కు ప్రతులు. 2. మనంబుల — పెక్కు ప్రతులు.
3. నవ్వసుమతీశునకుఁ దమరాక యెఱింగించి యిట్లనిరి — పెక్కు ప్రతులు.

32 1. గొనుట — ఊ.వ. 2. ఁగాదేనిచచ్చి — వీశ.ష. 3. గాక — కొన్ని ప్రతులు

33 1. శస్త్రములు దాకిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. నొప్పునవప్పి — పెక్కు ప్రతులు.
3. కడలి, కదరి, దిపుడు, దెడల — అనియు పాఠములు. 4. తననిలుఁడెల్లి — ఘ.
5. గైకొని — అ.ఔ.చ. 6. గెల్తుము — వ.

34 1. అనవుడుగురు, అనుటయుగురు — అనియు పాఠములు.

35 ఉ. ఏ లనుమాన మేను సమయించెద [1]వై రము నేఁటి[2]తోడఁ బాం
చాలుర [3]నెల్లఁ దీవ్రశరజాలములం [4]బొలియించి కాని భూ
పాలక పుచ్చఁ గ త్తళము పాటిగఁ బట్టుము నాదుమాట లీ
య్యాలితనంబు [5]వాపెదఁ బ్రియం బొనరించెద నీకుఁ దండ్రికిన్.

36 వ. [1]అనియె నప్పు డనిల[2]సుతునివేఁట[3]కాఱులు మాంసభారంబులతోడఁ బ్ర
శ్రాంతులై జలపానార్థం బమ్మడువునకు వచ్చి రంతకుమున్ను ధర్మనందనుం
డొక్క బోయం[4]బొడఁగని దుర్యోధనుండు [5]దొలఁగెం జెట్టుచేమల నడఁగి
యుండుఁగో మీరు [6]మెలంగునెడల నరయ వలయు ననిన [7]వాఁడును
వ్యకోదరునిమృగయులలోనివాఁ డగుటఁ దమవారికి నెడురు వోయి
యమ్మాట తెఱం గెఱిఁగించుటం జేసి యప్పని మనంబులం దున్నట్టి
యాబోయ లట్లు కెలన నేమరి సల్లాపంబులు సేయు చున్న యన్నర
నాథునియారథికవరుల వచనంబులు విని పూర్వాభ్యాసంబువలన నయ్యు క్తి
ప్రత్యుక్తులపరిపాటి దేటపడిన నన్నీటిలో నీకొడుకు డాఁగి [8]యుంట
నిశ్చయించి తమలో మెల్లన ని ట్లనిరి.

37 క. ఈ రథికులు తను నిమ్మెయిఁ
బోరికిఁ [1]దఱుమంగఁ దాను బురికొన కిచటం
గౌరవపతి డాఁగి[2]నగతి
[3]బోరనఁ జని చెప్పవలయు భూనాథునకున్.

---

35 1. వైరుల – ఏ ఐ.గ.ట.న. 2. తోన – ఎ. 3 నెల్లితీవ్ర – ఉ. 4. సమయించి, పారివుచ్చి, బొరియించి – అనియుపాఠములు. 5. నాఁపెద–వ; ఁబాపెద – కొన్నిప్రతులు.

36 1. అనునప్పుడు – పెక్కుప్రతులు. 2. తవయు, నంచను – అనియు పాఠములు. 3. కాఁడ్లు, కాండుర్ అనియు పాఠములు. 4. గనుంగొని–ఆ ఊ ఓ. 5. సమరంబున విరిగి తొలంగినవాఁడు కాననంబునం జెట్టుచేమలలో నెందేని–అ.ఏ. 6. దాఁగియున్న వాఁడో నీవు గహనసంచారుండవునీవు మెలంగిన యెడల – అ.ఏ. 7. వాఁడును నబ్బోయకెఱింగించిన – ఏ. 8. యునికి – పెక్కువర్తులు.

37 1. బిలువం – అ. 2. యునికి – పెక్కు ప్రతులు. 3. భోరున – కొన్ని ప్రతులు.

38 తే. అతఁడు పసదన [1]మొసఁగు మారుత[2]తనయుని
మున్ను గని మెచ్చు వడయుద మన్న రేంద్రు
నతఁడ కాన్పించు మనల రయమునఁ బోవ
వలయు మాంసభారంబులు [3]వలదు [4]లెండు.

39 వ అసి [1]మోపు డిగవిడి వెసం బాటి రయ్యవసరంబునఁ [2]బాఁడునందనులు
నీనందను వెదక నానేకచారులం బొలికలని కెలంకులకుం బుచ్చి యాతండు
తమ కగపడమికిఁ జింతాకాంతు లై యుండ నాబోయలు [3]భీమునిపణి
వోరులఁ ద్రోచి[4]కొనుచుం దన్మందిరంబు దటి యుం జొచ్చి యతనిం గాంచి
యమ్మడువున [5]నమ్మహీపతి డాఁగి యునికి యెటింగించి.

40 క. తమవిన్న మాట లన్నియుఁ
గ్రమమునఁ [1]జెప్పిన నతండు గడుఁబ్రియముచ న
ర్థము లొసఁగె వారికి నసే
కములు[2] వహించంగఁ గొలఁదిగా కుండంగన్.

41 వ. ఒసంగి యాలుబ్ధకుల నగ్రజుఁ గానిపించి దేవా [1]దుర్వ్యాధకుండు
ద్వైపాయనహ్రదంబున [2]నొక్కకుద్రవిద్యంజేసి [3]జలంబులు నిజశరీరంబు
సోఁక కుండునట్లుగాఁ జేసికొని డాఁగియున్న వాఁడు పిరెట్టింగి వచ్చిరని
యతనికి విన్నవించి యా[4]సుయోధనగురునందనాదులసల్లాపంబు లెటిఁ
గించిన నతండు పరమహర్షంబున నాబోయలకు[5] బహువిధంబు లగు
పసదనంబు లిచ్చి తక్కినతమ్ములకును గృష్ణునకుఁ [6]జెప్పికొని [7]వారుచు
సకలబంధు మిత్రపరిజనంబులును దోడన చనుదేర నుద్దామగమనంబున.

---

33 1. మిచ్చుమారుత – క. 2. తనూజుమున్న – పెక్కు ప్రతులు. ఙ. వైచి–ఎ.టి.
4. రండు, నేఁడు - అనియు పాఠములు.

39 1. మాంసభారములు డిగ – అ. 2. పాఁడురాజనందనులు – చ. ఙ. భీమసేను –
ఏ.ఒ.చ. 4. కొని యతని మందిరము – వీ.శ.ష. 5. కుడుపతి – అ.

40 1. నెటిఁగింప – ఔ. 2. లగు భాగములుకొలఁది – అ.

41 1. సుయోధనుండు – ఆ ఎ. 2. నెందేనియొక్కకుద్ర – పెక్కు ప్రతులు. 3. జలం
బులు సభిమంత్రించి – అ.ఏ. 4. సుయోధనాదుల – పెక్కు ప్రతులు. 5. కుపసదసం
బుచ్చి – కొన్ని ప్రతులు. 6. నవ్వార్త యెఱుంగఁ జెప్పి – అ.ఏ. 7. కదిలి –
పెక్కు ప్రతులు.

42 తే. తురగఖురపుటరథనేమికరిపదాతి
ఘట్టనంబుల నేల గ్రక్కదల శేఖ
పణవనిస్సాణకాహళరణన మెల్ల
[1]దెసలఁ బరఁగంగ వచ్చె నద్దెసకునధిప.

43 వ. అట్లు ధర్మ[1]నందనుం డేతెంచుకలకలం [2]బాలకించి యంతకమున్ను రణో
త్సాహంబునకై రాజు [3]నిర్బంధించు చున్న యగ్గురుపుత్రకృతవర్మ్మ
లతని[4]తో ని ట్లనిరి.

44 మ ధరణీనాయక పాండు[1]పుత్రులు సనుద్ధా[2]మోద్ధతి వీరె వ
చ్చిరి వీరిఁ వడిఁ [3]గిట్టి తాఁకదమె నీచిత్తంబు పోరాటకుం
జొరదే నిప్పటికిం దొలంగి చని యెచ్చోనైన నేమూఁడి చె
చ్చెర రూపించినవేళఁ [4]జెప్పినెడకుం జేరంగ నేతె తుమో

45 ఆ. [1]అనుఁడు నాసృపాలుఁ డయ్యోధవరులతో
నిప్పు డనికి నుత్సహింపఁ కెచటి
కేనిఁ దొలఁగిపోయి యిచటికి మగుడంగ
రంతు పగలు [2]సనిన రాత్రి [3]యగుడు.

46 వ. వారు వారణపురంబున కనివారణఁ [1]బోఁగొదరు వోవుమరుగాక
యిచ్చేరువఁ బోయిరేనియు నివ్మడువున [2]నాయునికి యెటుంగలే రట్లు
గాక యెటోంగిరే యు నన్నుఁ జేరరాదు మదీయవిద్యా[3]విశేషసంస్తభి

---

42 1: దిశలఁ — అ.ఉ ఒ.ఔ క.ట.త.

43 1. తనయుం — ఓ. 2. బాలించి — పెక్కు ప్రతులు. 2. నిందేర్చుచున్న — ఆ. 3. నికిట్లనిరి — పెక్కు ప్రతులు.

44 1. సూనులు — పెక్కుప్రతులు. 2. మోగ్రతన్ — ఇ; మోన్నతి — ఐ.గ. 3. డాకి పోయుదమె — పెక్కు ప్రతులు. 4. నుండియిటన్ — అ.

45 1. అనిన — ఊ.చ. 2. వోయిరాత్రి — వీ.శ.ష. 3. యంపు — క.ఖ.జ.

46 1. బోయెదరుగాక — పెక్కుప్రతులు. 2. నేనునికి — వీ.శ.ష. 3. విశేషస్తంభితాం —

రాంభో[4]దుర్గంబున నిర్భయుండ నై యుండెవఁ బొం డనినం బొగులు మనంబులతోడ నారథిక[5]జనంబులు వోవం బతి జలంబులు శిలాసదృశంబులు గాఁ బరి[6]స్తంభించె నేనుఁ బాండుసూనుల చారు లెల్లకడల మెలంగుట జేసి రాజు నప్పుడు వెలువరించుట కర్జంబు గా దనియు నతనితోయ [7]స్తంభవై దగ్ధ్యం బెఱుంగుట నొలసినయూఱటనుముందటియట్ల వారల తోడం జని చని చిత్తంబు గలంగినం జాలక యరదంబు డిగ్గి [8]యచ్చట నొక్కయెడ నొదిఁగి నిలిచెవ నని వారలకుం జెప్పి యమ్మడువు [9]నఱుత నొక్కపఱపు [10]గఁపొదయూఱమిం దూటి పొంచియుండిరి వారలు దూరంబు సని యొక్కపులవటంబు[11]పొంత విశ్రాంతి నొంది [12]నీనందను వలనికిం జనినహృదయంబులతోఁ దదీయకార్యచింతాభరంబు పట్టుకొనఁ దదనుబంధసంభాషణంబులు సేయు చుండిరక్కడ.

47 క. కలకల నవ్వుచుఁ [1]బొలుచం
బలుకుచుఁ దమకెలఁకులందుఁ బాంచాలకుమా
రులు సనుదేరఁగఁ బాండు సు
తులు [2]వచ్చిరి సంతసంబు[3]తో మడువునకున్.

48 వ. ఇట్లు వచ్చి [1]ధర్మ[2]తనయుండు భవత్తనయమాయా స్తంభితం బై నయూజలా శయంబు నిరూపించి తత్ప్రకారం బెఱింగించి యచ్యుతునితో నల్లన నిట్లనియె.

పెక్కుప్రతులు. 4. గర్భంబున – అ ; దుర్గమంబున – త. 5. వరులరుగఁ గురుపతి – వీశ.ప. 6. స్తంభించుఁ గొనియెనంత నేనును - అ.ఏ.ఖ. 7. స్తంభవై దగ్ధ్య – పెక్కుప్రతులు. 8. యాచక్కటి – పెక్కుప్రతులు. 9. సరస – ఆ. 10. గలిగియివ తాళించు పొదరిల్లు దూరిపొంచి (కొని) యుండితి – అ.ఏ ఖ. 11. ప్రింప – ఊ.ఒ ఘ 12. రారాజువలనికిఁ – ఐ.గ.

47 1. బెలుచం – కొన్నిప్రతులు ; నుబ్బచు – ఐ.గ. 2. చనుదెంచిరి ముదంబుతో – అ.ఏ ; చనుదెంచిరి సంతసంబుతో - ఖ. 3. తోడనరేంద్రా – ఒ.

48 1. భవత్తనయుండు - ఏ.ఘ. 2. నందనుండు, సూనుండు - అనియు పాఠములు.

49 క. చొర రాదు మనుజులకు నె
వ్వరికిని [1]నిజ్జలము కౌరవక్షితి[2]పతి ని
ర్భరమాయా[3]సంరక్షా
[4]భరితం బై కాన వీతభయుఁ డాతండున్.

—: ధర్మరాజు మడుగున డాగియున్న దుర్యోధనుని దూఱినాడుట :—

సం. 9-30-6

50 క. అని వెండియు [1]నాపతి గురు
జననాథుగుఱించి పలుకు శక్రుఁడు దోడై
చనుదెంచెనేని పో వ
చ్చునె నాచేఁ దప్పి [2]యిందుఁ జొచ్చినఁ [3]దనకున్.

51 వ. అనిన విని యచ్యుతుం డతనికి నల్పస్వరంబున ని ట్లనియె.

52 ఉ. మాయలు గల్గు[1]దుష్టులకు మాయపుభంగులె మందు గాక ని
ర్మాయత నుల్లసిల్లెడు పరా క్రమ[2]లీలలు [3]గొల్చు నెట్లు దై
తేయులు దొల్లి మాయల నతిప్రబలాత్మకు లైనఁ దద్వధో
పాయములఁ జయింపరె నృపాలక విష్ణుఁడు నింద్రుఁడుం దగన్.

53 వ. హిరణ్యకశిపు వృత్రవధప్రకారంబు వినమె రావణుండు హోమాదిమాయా
క్రియావిఘాతంబునఁ గాదె రాము చేతనిర్జింపం[1]బడె నరకాసురు నేను
బరిమార్చినతెఱం గెఱుంగవే వీఁ డగపడునట్టివిధంబు సూచికో మ్మనిన
విని యప్పాండవాగ్రజుండు జలాంతర్గతుం డై యున్నభవన్నంద
నుద్దేశించి యిట్లనియె.

---

49 1. నిమ్మడువు-పీ శ.ష 2. వరుఁడు దుర్భర — ఐ. 3. సంరక్షణ 4. పరిణత మటుగాన, సంరక్షణ పరిణత మైగాన — అనియు పాఠములు.

50 1. నిట్లనునజ్జనపతికురునాథుఁ గుఱించి శక్రుడు దోడై - ఎ.ఐ. 2. యెంతనొచ్చి — పెక్కుప్రతులు. 3. నైనన్ - ఏ.

52 1. శాత్రవుల — ఒ; దుష్టకుని — ఐ.గ. 2. భంగులఁగొల్పు — ఆ.ఓ; వంతులు గోలుపోరె - త. 3. చెల్లు, గొల్పు, గెల్వు — అనిపాఠములు.

53 1. బడియె — పెక్కుప్రతులు.

54 చ. ఇటు తగునే సుయోధన మహీవలయంబున నిట్టిదైన్య మె
చ్చట వినఁ జూడఁ [1]గల్గెనె యసంఖ్యులు రాజులు నీకుఁగాఁగఁ
చ్చుటయును బంధు[2]మిత్రులు విశుద్ధచరిత్రులు [3]పోర నట్లు త్రుం
గుటయును [4]జూచి [5]తేమిటికిఁ గ్రుంకితి నీళ్లను జావు దప్పునే.

55 ఉ. శూరుఁడ వంఁడు [1]నిఁ మడువు సొచ్చుట [2]శౌర్యముచొప్పె మాన మే
యూరికిఁ బోయె [3]నాజి నృపు లోడుదురే నృపుఁ డన్న మాత్రయే
కౌరవవంశజాతుఁడవు గట్టపుఁ[4]జచ్చుట దెచ్చుకొంటి నీ
పేరును బెంపు [5]మాలి యరిబృందము [6]నవ్వఁగ [7]నిట్లు సేయుదే.

56 తే. ఉత్త్రధర్మంబు [1]విడిచినఁ గలదె యిహము
బరముఁ బేరోలగంబునఁ బలుకువలుకు
లెల్ల మఱచితె విను మని [2]పొల్లు లైనఁ
గష్ట[3]పాటు గా [4]కుసు ఱేల గావ వచ్చు.

57 చ. కొడుకులు దమ్ములుం గలన ఘోరపుఁజావులు సావఁ జూచి యె
[1]ట్లొడఁబడె నీదుబుద్ధి యొడ లోమట కై నిను రాజరాజ యి
మ్మడువున [2]కీడ్చి తెచ్చె [3]విధి మానము ప్రాణముకంఱెఁ జాల నె
క్కు డగుట సెప్పఁగా వినవొకో కడునీచతఁ బొంది తక్కటా.

---

54 1. గల్గునె – ట; గంటిమె – చ. 2. మిత్రులును సూనులును గోత్ర – చ. 3. నట్లుపోర – ఆ ఎ ట. 4. పోరి – ఇ ఉ. 5. రేమిటను – అ.ఏ ఖ.

55 1. నిమ్మడువు – ఈ.ఊ.ఔ.ద.ల – నిన్ + మడువు – అనుచో'న్'కు పరసవర్ణము వచ్చి ఈరూపమేర్పడినట్లున్నది. 2. మానముచొప్పె – చ; బుద్ధితలంపె – త. 3. యిట్టి – చ; నాడి – వ. 4. ఁజావును – వీ; ఁజావిటు – అ.ఏ ఒ.ఖ. 5. దూలి యరి – వ; దూలనరి – ఆ.ఎ; గూలనరి – ఐ.గ. 6. గవ్వఁగ – జ. 7. నింత సేయుదే – ఐ; నీరుసొత్తురే – ఊ.

56 1. వీడినఁ గలదె – ఐ.గ. 2. పొల్ల – వెక్కు పాఠములు. 3. పాటదిగాకసురలకుఁ గావ పశ మె – ఇ. 4. కేటికి ఘనతవచ్చు – అ.ఖ; కేటికిఁ గలుగు సుఖము – ఏ; కసువేలగావవచ్చు – ట.

57 1. ట్లొడఁ బడి తీవు – చ. 2. ట్లు – ఐ. 3. మును – ఎ.ఒ.ట.

58 శా. అంభో[1]గర్భము సొచ్చి పాండుసుతబావా[2]గర్వదుర్వారసం
రంభం [3]బోర్వక డాఁగి [4]యుండె నట రారాజిస్సిరో [5]చచ్చుచో[6]
గాంభీర్యంబును [6]ధైర్యముఁ విడిచి దోర్గర్వంబు[7] బెండయ్యెనే
శుంభన్మార్మనము [9]దూలెఁ గా ఁని జనస్తోమంబు [10]నిందింపదే.

59 తే. కర్ణశకునిదుశ్శాసనుల్ ఘనులు గాఁగఁ
దఁచి వారలఁ గొనిమమ్మ్ గెలుచువాఁడ
వై మనంబున శంకింప కట్లు కీడు
చేసి తా[1]తూఁపు దప్పిన గాసి యైతి.

60 వ. నీకొలంది [2]గంటి మగపడితి వింక [3]నెందుఁ బోవచ్చు నని[4]మఱియు
నిట్లనియె.

61 మ. భయముం [1]బాయఁగఁ ద్రోచి [2]వీరగుణముం బాటించి సంగ్రామని
శ్చయబుద్ధిం దలకొల్పి పౌరుషము[3]మైఁ జా వొండె గెల్వొండెఁ గా
క యధీరత్వము [4]నాకు [5]నీడె యని వీఁకం బేర్చి [6]వే తాఁకు మెం
తయుఁ బే రయ్యెడు రమ్మ లె మ్మొదిఁగిన ధైర్యమ్మ్ [7]వచ్చుం జుమీ.

---

58 1. మధ్యము – ఔ. 2. దర్ప – చ. 3. బొప్పక – జ. 4. పోయె – ఘ.చ. 5. నిట్టిచో – చ. 6. ధార్యమున్ – ప. 7. చేదయ్యెనే – ఊ. 8. న్మార్గము–చ. 9. గూలె – ట. 10. నిందింపరే – ఉ.ఐ.గ.ట.

59 1. పూన్కి – ఖ.వి.ప ; ప్రాపు – గ.ఘ ; పూపు – కొన్ని ప్రతులు.

60 1. నీకొలఁ దింతటి దని గంటి మడుగు నంబడి యగపడితింక నెక్కడం బోయెరవనిపల్కి వెండియు – చ. 2. గంటి మొంటినగ – అ.ప. 3. నెక్కడ – అ.ఊ. 4. పలికి వెండియు–కొన్ని ప్రతులు.

61 1. బారఁగ – అ.ఊ.ఎ.ప.చ. 2. ధర – వ. 3. చే – ఒ.ఖ.జ. 4. వీరత్వము – ఇ.ఉ. 5. నిందయని – అ.ఎ.ప ; నిట్టిదని – ఔ.క ; నేదెయని – ఘ.త ; నేలయని – చ. 6. పోరాడు – ఐ.గ.వ.వీ.శ.ప. 7. చిక్కుంజుమీ – ఖ.

62 చ. అని [1]మము నోర్చినం బృథివి యంతయు నేలఁగ వచ్చు [2]నీవుచ
చ్చిన [3]సురసద్మ[4]సౌఖ్యములు చేకుఱు రెండుదెఱంగులందు [5]నొ
ప్పనియది లేదు [6]డాఁగ నగుబాటును ప్రాణము[7]చేటుఁ [8]దెచ్చుకోల్
[9]విను మము నీ వెదుర్పఁ దగు వేయువిధంబులఁ జాటి [10]చెప్పెదన్.

63 వ. తెంపు చేసి [1]మామీఁద నుఱుకుట నీకు [2]ధాత నిర్మించినపరమధర్మంబు
[3]పురుషుండ వై తేని దీని ననుష్ఠింపు మనిన వినియవ్వసుమతీ[4]శునకు
సుయోధనుం డిట్లనియె.

—: దుర్యోధనుఁడు నీరిలోన యుండి ధర్మజున కుత్తరం బిచ్చుట :—

సం. 9-30-35

64 సీ. నరుఁడు ప్రాణభయంబుఁ బొరయుట యరు దయ్య
వినుము తెల్లఁబుగా మనుజనాథ
రథవాహసారథిరహితుండ [1]నగుటను
బాణాదిహేతిసంపదలు లేమిఁ
బరివారశూన్యత వాటిల్లుటను బంధు
మిత్రసహాయులు[2] మిడి యడంగఁ
జచ్చుట[3]యునుబోట్ల నొచ్చి మేనును డప్పి
గూరి [4]చిత్తఁబును బోరి కెలయ

---

62 1. మొన - క. 2. నీవు పెక్కు ప్రతులు ; లేక - వా.వీ.శ. 3 పరలోక - ఘ ; సురలోక - వ. 4. సౌఖ్యమును - ఆ ఎ ఓ ల. 5. నొవ్వని - చ. 6. డాఁగి - పెక్కు ప్రతులు ; దాఁగి — ఐ.ఔ.త. 7. బెట్టి — చ. 8. దెచ్చుటఁ — ఇ. 9. వినుమెదిరింపఁగాఁ దగును — ఆ.ఓ ; వినుమటులెమ్ము — కొన్ని ప్రతులు. 10. చెప్పితిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

63 1. నామీఁద — ఆ.ఎ. 2. విధాత — ఉ.ఊ.ఔ.న.వ. 3. పౌరుషుండవై — కొన్నిప్రతులు. 4. పతికి — ఎ.

64 1. నైధనుర్బాణాది — ఖ.ఘ.చ.ల. 2. లమ్మొయినడంగి (గ) — త.ల.వీ.శ.ష. 3. యునుబోట్ల — పెక్కు ప్రతులు ; టఁబోటుల - వా.శ.ప. 4. చిత్తంబున —

తే. కునికిఁ [5]జేసియుఁ [6]దొలఁగితి నొడిఁగి సేద
[7]దేఱ్ఱుకొని [8]రణమునకు[9] నుదీర్ణవృత్తి
వచ్చువాఁడను[10] [11]నీవు మివారు విశ్ర
మింపుఁ [12]డంతకు మటిరండు [13]సొంపు [14]సూప.

65 వ. అని పలికినఁ బాండవాగ్రజుండు.

66 క. ఇఁదాక విశ్రమించితి
[1]మిందు నినుం దడవి కంటి మిప్పు డిచట నీ
కుం దేఱు డిప్పి కురుపతి
నందన ర మ్మింక రణమునకు నాయిత మై.

67 వ. అనుటయు.

68 తే. ఎవ్వరికిఁ గాఁగ రాజ్యంబు [1]నెల్లభోగ
ములును గోరుదు [2]రక్కుమారులు ను[3]నాదు
తమ్ములును లేరు తురగ[4]రథ[5]ద్విపప్ర
హీన [6]యయ్యె నీక్షోణియు నేల పెనఁగ.

69 చ. ద్రుపదతనూజుల[7] గెలిచి దోర్బలసంపద నుల్లసిల్లి మి
మ్మప[1]జితదర్భహీను లగునట్లుగఁ జేసి సమస్తభూపతి
త్వ[2]పదము గఁటినేనియు వృథా[3]రభసం [4]బది యింపు గాదు క
ర్ణుపడుట భీష్మ[5]లేమిని గురుండు [6]మృతుం డగుటఁ ధరాధిపా.

కొన్ని ప్రతులు. 5. జేసితి–అ. 6. ఁదొలఁగియు–అ ఐ.శ. 7. దీర్చి–ఎ గ ద.న.ట వ. 8. యుద్ధకయ్య–అనియు పాఠములు. 9. నత్యుదీర్ణ–ఘు.చ.ల. 10. నై తీవు–పెక్కు ప్రతులు. 11. సీరు–అ చ ల. 13. డుండకమఱి, డందాకమఱి. డేగుటగని–అనియు పాఠములు. 13. తెంపు – అ ఏ; వెంపు – త. 14. మీర – ఊ ఒ.చ.వ.

66 1. యొందుల నినువెదకి – ఆ; యెందునునినుదడవి – పెక్కు ప్రతులు.

63 1. లీసు – అ; లెల్ల – వ శ. 2. నక్కు, నాకు–అనియు పాఠములు. 3. దారు–ఏ. 4. రథాలి బొలిసెనింక నిలమీఁదిభ్రాంతికై యేల పెనఁగ–చ. (ఈ పాఠమున మూఁడవ పాదమున అఖండయతి చెల్లుచున్నది) 5. ద్విరదము–ఘు ల; ద్విరద విహీన–గ.ట.శ; ద్విపభట–అ.ఒ జ.వీ ష. 6. మయ్యె–పెక్కు ప్రతులు. 7. కి – పెక్కు ప్రతులు.

69 1. హృత, చిత, గత, హత, జయ – అనియు పాఠములు. 2. పదవి – పెక్కు ప్రతులు. 3. విరసం – ఎ. 4. బుననుబ్బులేదు – వీ.శ.ష.స. 5. లేమియు – అ.ఏ శ. 6. మృతుఁడౌటను ధారుణీశ్వరా – ఐ.గ.

70 క. తన వారుఁ [1]దానుఁ [2]గూడఁగ
ననుభవసుఖ [3]మందఁ[4]డేని యది రాజ్య మె రా
జునకు భవత్పరిజనములు
ననుజన్ములు బ్రదికి రేలు మఖిలధరిత్రిన్.

71 క. ఏ నింక సమరమొల్ల మ
హీనాయక[1]నీక యుర్వి నిచ్చితి శాంతిం
[2]గానకుఁ జని వల్కలపరి
ధానుఁడ నై [3]తప మొనర్చెదను [4]ముల[5]కడన్.

72 ఆ. ఓడి [1]వచ్చినాఁడ నుద్దతి నా కేల
యుడుకు [2]మాని [3]నీవయుర్వి యేలు
గుఱ్ఱములును నేనుఁగులు లేనిబంటులు [4]నీ
తలనె [5]కట్టికొనుము ధర్మతనయ.

78 చ. అన విని [1]యన్న రేశ్వరుఁడు హాసము[2]తో నతనిఁగుఱించి యి
ట్లనుఁ దనుజానుజన్మసువ్రాదాప్త[3]సహాయులు సన్నఁ గాదె శ
ల్యునిఁ గొని మమ్ము గెల్చి సకలోర్వియు[4] నేలుట కుత్సహించి తీ
[5]పనువుట లేల మాను మిది పాటిగఁ బట్టుము [6]లెమ్ము పోరికిన్.

---

70 1. దాను – ఆ.చ; దన్ను – ఊ. 2. గుడువఁగ – వ. 3. మందితేని – న. 4. లేని – కొన్నిప్రతులు.

71 1. యుర్వినీకునిచ్చితి – అ.ఇ; యుర్వినీకయిచ్చిలి – ఉ; యేలుమర్వియిచ్చితి – కొన్ని ప్రతులు; నీకురాజ్యమిచ్చితి – వీ.ష. 2. గావలలోవల్లల – చ. 3. తపమునలి పెదను – వీ.ష. 4. మునివృత్తిన్ – ఐ.గ. నెడన్ – ఆ; లొద్దన్ – శ.

72 1. యిచ్చినాఁడ – క. 2. మాలి – పెక్కు ప్రతులు. 3. నీవుపుడమి – పెక్కు ప్రతులు. 4. నీతలన(ను)కు – కొన్ని ప్రతులు. గ. గొట్టు – కొన్ని ప్రతులు; జుట్టు – ఔ.

73 1. యమ్మో యుఁడు – ఆ.ఎ.ఓ.త.ద.వ; యన్న రేఁడతి – శ. 2. తోఁగురు నాథుతోడ – ఔ. 3. జనంబులు – త.శ. 4. నేలఁగను – ఆ.ఎ.ఓ.వ. 5. వనటర లెల్ల – ఇ.ఉ; పనపుటలెల్ల – కొన్నిప్రతులు; పనుపుటమాను లెల్లమిది – ఔ. ఔ. 6. రమ్ము – వీ.శ.ష.

74 సీ. నీ[1]యీగి [2]నేను భూ[3]నాయకుఁ డగు టొల్ల
రాఁకోటికిఁ [4]బరిగ్రహము [5]సనునె
నిను ననిం దెగటార్చి [6]నేలఁ గాలించెద
ననుఁ [7]నోర్చితేని [8]పెంపున సుఖంపు
మేమిటివాఁడ వై యిచ్చితి పుడమి నీ
కని యెడు మాట [9]యిట్లాడె దిపుడు
[10]నీవు ధరిత్రి యీనేర్చినఁ గురుకులం
బునకు[11] ని ట్లాఁటఁడిఁ [12]బోవ నేల

తే. శాంతి నొందుటకై ధర్మసంవి[13]భాగ
కరణ మొనరింప వచ్చినకమలనాభు
వాక్యవృత్తిఁ బాటింపక వాఁడిసూది
మోపి[14]నంతైన [15]నుర్వి యీనోప నంటి.

75 క. ఏమివిధంబునఁ [1]బోరలియు
భూమి కురున్నృపాల నీకుఁ బుచ్చుకొనఁగ రా
కీమెయి దై న్యపడితి[2]నా
కేమార్గము వట్టి యిచ్చె దేర్పడఁ జెపుమా.

76 క. అగులకు సిరి యిచ్చి ననుఁ
వెర[1]విడియుం గలఁడె దీని విడువుము నాకుఁ
ధర యిచ్చి తేనియును నినుఁ
బోరి[2]గొన కే వి[3]డువ నటమి పోరుట యొప్పున్.

---

74 1. యీవి—ఓ.ఔ.చ జ.ల. 2. యేను — గ. నేధరణీశుఁడనగుటొల్ల — జ. 3. నాయక దగనొల్ల - గ. 4 బ్రతిగ్రహము — కొన్ని ప్రతులు. 5. సన్నె — కొన్ని ప్రతులు 6. నేనె — చ. 7. గెల్చి — అ. 8. పెంపనుభవింపు — చ. 9. యిట్లాడితీవు — వి.శ ష ; యెట్లాడెదీవు — ల ; యిట్లాడితిపుడు — అ ఏ ఐ ఖ.చ. 10. నీవధరితి — కొన్ని ప్రతులు ; నీవనాకిచ్చుటనిజమైన — ద ; నీపిధరిత్రి — ఆ. 11. కిట్టులాఁడి - ఊ.ఎ. 12. బొంద-వ.వీ శ.ష, బొందు-జ.గ. 13. ధాన—వీ శ.ష.స. 14. నంతయు - కొన్ని ప్రతులు. 15. భూమి, నేల, పుడమి — అనియు పాఠములు.

75 1. బోరియు — ఔ.ట.న.వ. 2. గాకే - ఊ.ఘ.

76 1. వెడ్డియు, విడియు — అనియు పాఠములు. 2. గొనియెదఁ గాక బ్రతికి పోనిచ్చెదనే — త. 3. విడువంగడిమి పోరుట — ఇ ; పుడమియెల్లఁబోరుట — ఔ.

77 క. నాచే నీ[1]ప్రాణంబులు
నీచే నా[2]జీవితంబు నిజ మున్నవి యి
న్నీ చత యవకార్యము రా
జోచిత[3]కర్మకృతసిశ్చ[4]యుఁడ వగుము నృపా.

78 వ. అని వెండియు నిట్లను జతుగృహంబు దహింపంచితి పాములం గఱపించితి నీటం ద్రోయించితి విషాన్నంబు వెట్టించితి వెన్ని కపటోపాయంబులు సేసినను నీచేతఁ జెడక యునికి యెఱుంగవే యింక నట్ల యమ్మాయలం బ్రయోజనంబు లేదు.

79 క. లే లెమ్ము బిరుద వై ర
మ్మాలమునకు నీవు నెఱుఁగు దవ్విధము కడుఁ
మే [1]లొందు [2]తెరవు లే దిం
కేల యొదిఁగి కష్టపడ నరేశ్వర [3]చెపుమా.

80 వ. అని యివ్విధంబున [1]నమ్మను జేంద్రుండు మఱియుం బలుకఁ బెఱవారు నట్ల పలికి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు.

81 తే. ఇట్లు[1]జంకింపఁబడి మఱియేమి సేసె
నాతనూజుండు [2]మున్ను నెన్నఁడును [3]జంకఁ
బడినవాఁడు గాఁ డక్కట పుడమి నాల్గు
సెఱఁగు[4]లును వెఱఁ దన[5]పంపు సేయ బ్రదికె.

---

77 1. ప్రాణంబును – కొన్నిప్రతులు. 2. జీవనంబు – ఆ. 3. కృతకర్మ – కొన్ని ప్రతులు. 4. యుండవుగమ్మి – ఘ.

79 1. లొండు – పెక్కుప్రతులు. 2. తెఱఁగునీకింకేల – వీ.శ.ష.స. 3. నికున్ – పెక్కు ప్రతులు.

80 1. నన్నరపతి పలుకఁబెఱవారు – వీ.శ.ష.

81 1. ఝుంకింపఁ – శంకింపఁ– అనియు పాఠములు. 2. ముందరె – పెక్కు ప్రతులు. 3. ఝుంకె – కొన్నిప్రతులు ; జంకె – క.ఖ. 4. లెల్లను – వీ.శ.ష. 5. వలపు–వ.

82 క. పరిజనహీనత దీనతఁ
బొరసినయెడ మట్టుకొని రిపుప్రకరము ని
ష్ఠురవాక్యమ్ముల [1]నమ్మెయిఁ
బరితాపము సేయ నేమిభంగి[2] నిలిచెనో.

83 వ. అనుటయు సంజయుం డమ్మనుజపతి కిట్లనియె నట్లు ధర్మశనయుండును దమ్ములుఁ [1]గొడుకులును ద్రుపదపుత్రులును [2]బొదువుకొని [3]పలుకుపరుసని పలుకులకుఁ జిత్తం బుత్తలపడ నాననంబు [4]పల్లటిల్లఁ గరంబులు [5]విదిర్చి దురం బొనర్చువాఁ డైయప్పాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

84 సీ. [1]మీ రేవురును బరివారశాంధవమిత్ర
సహితుల రథిలాస్త్రశస్త్రవంతు
లరు కరిస్యందనతురగసమేతుల
రేనొకరుండ విహీనసహాచ
రత్వంబు విగతాయుధత్వంబు [2]వాహన
[3]హీనత నొందితి నేపిధమున
ననిని [4]యెనర్పఁగ వచ్చు నది గాక [5]పోటుల
డస్సితి గడు మీకు డప్పి లేదు

తే. వరుసఁ [6]దగ నొక్కఁడొక్కఁడ వచ్చి పోరుఁ
[7]డిపుడ వెడలి మిమ్మందఱ నెల్ల [8]చెలులఁ
జుట్టములఁ రూపుమాపెదఁ [9]జుట్టుమట్టి
పలువు [10]రొక్కనితోఁ బోరఁ జాడి యగునె.

---

82 1. నిమ్మెయి – కొన్ని ప్రతులు. 2. భంగి బ్రతికెనో – వి.శ.ష; భంగినొదగెనో – ఎ. ట.వ ; భంగినినిలిచెన్ – ఆ.ఈ.ఊ.న.వ.

83 1. గొడుకులును – పెక్కింటలేదు. 2. బొదివికొని – పెక్కు ప్రతులు. 3. పలుకు పలుకులకు – వా. 4. పల్లటిల్లమానసంబుదూల – ఔ.ఖ.ట.త.న.వ. 5. విదుర్చు – ఊ.ఘ.చ.వ.

84 1. మీరలేపురు–ఖ ఘ.త.వ. 2. వాహనాభావంబు – పెక్కు ప్రతులు. 3. హీనత్వ మొందితి – అ. 4. నోర్వవచ్చు మిమ్మదిగాక – ఎ.ట.వ. 5. పోట్లను, పోట్లాడి, పోట్లాడ – అనియుపాఠములు. 6. గద – ఊ.ఔ ; వెస – ల. 7. డరిమురిగ బెదర మిమ్మునందరను చెలులఁ – చ. 8. జనులఁ, బలము, పెలుచ – అనియు పాఠములు. 9. జెండి పలువురును నొకనితోఁ బెనంగఁగరూఢి – ల. 10. రొకనితోఁ బెనఁగుట – పెక్కు ప్రతులు.

85 వ. అట్లు మీరు [1]సాలరేని.

86 ఉ. తమ్ము నిన్నఁ గేళవునితమ్ముని ద్రౌపదియన్నదమ్ముఁ
[1]గ్రమ్మన [2]గీ టడంచెద నొకండన యే నిదె వచ్చి బాహుద
ర్పమ్మున [3]నిర్ల్వారమును భానుఁడు దోఁచి [4]సముజ్జ్వలాత్మతే
జమ్మున [5]రూపుమాపు[6]క్రియ [7]సజ్జత నిల్వము [8]స్థిరుండ వై.

87 తే. [1]ఏనుము నీకు గృష్ణునకును వెఱచి కాము
ముంద రేనట్టు లాడుట యెందుఁ జెల్లు
సమరధర్మంబు తెఱఁగు దెల్లముగ నెల్ల
వారలకుఁ [2]దెల్పుటకుఁ గాని వసుమతీశ.

88 వ. నేఁడు మిమ్మందఱ [1]సమయించి భీష్మద్రోణకర్ణభగదత్తబాహ్లీకజయ[2]ద్రథ
శకుని శల్యాదు లగుబంధుమిత్రసహాయులఋణంబు దీర్చెద నని పలికినం
బాండవాగ్రజుం [3]డి ట్లనియె.

89 చ. సమరము పాడి నీ వెఱిఁగి శత్రుల గెల్వఁగ నుత్సహించు టొ
ప్పు మనుజనాథ [1]యొక్కఁడును బూని మహోద్భుతబాహుసంపద
మము వడిఁ [2]దాఁకెదం బిలుకు మార్చెద నంట [3]యుదాత్త మైనధై
ర్యమహిమ గాదె యిట్లనిన యంతన [4]మేనటు లేల చేసెదన్.

---

85 1. నావహంబునకుం జాలరేనియు – చ.

86 1. గ్రిమ్మర – అ ఆ ఘ.చ వ; గ్రిమ్మిన – ద; గ్రిమ్మున – ఙ.ఞ ఘ జ. 2. గీటణంచెద – పెక్కు ప్రతులు. 3. నెల్లవారలను – పెక్కు ప్రతులు. 4. తమమ్మో నాత్మ – ఊ త. 5 తమమ్మో బాపు – అ. 6. క్రియఁ జక్కఁగ – వీ ష. 7. సమ్మతి, సంకృత, సజ్యత, సత్యత, చాలుదు అనియు పాఠములు. 8. దర్పమే ర్పడన్ – అ.ఒ.జ ఞ.

87 1. వినుడు మీపను హరికిని వెఱచికాము – అ; వినును గోవిందునకు నీకు వెఱచి కాము – ఞ; వినుము కృష్ణునకు నీకు వెఱచికాము – ఇ ఉ త. 2. దెల్పుటయ – ఎ.ఐ.

88 1. ఁబరిమార్చి – వీ శ.ష; సమయించెద – కొన్ని ప్రతులు. 2. ద్రధామలగు – అ. 3. డతనికిట్లనియె – పెక్కు ప్రతులు.

89 1. యొక్కరుఁడహని–వీ.శ.ష; యొక్కఁడవుఁ బోయి–ఆ.ఓ.వ. 2. దాఁకెదఁ–ల. 3. యవార్య – ఐ గ. 4. యిట్టులదేఁచేసెదఁ, యిట్లీఁక నేల చేయుదఁ – అనియు పాఠములు.

90 చ. వసినయస్త్రశస్త్రములు వాహనముం గొను మొక్కరుండ నీ
గలన జయించువాఁ డతనిగర్వము [1]నీ వడఁ గించితేని యీ
యిల సకలంబు గై కొని వహింపుము రాజ్యవిభూతి [2]వాఁడు నీ
దలపడి పోరుఁ [3]జుట్టలును [4]దక్కటివారలు [5]నిల్చి చూడఁగన్.

91 వ. అనిన విని భవన్నందనుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె.

92 చ. అదము లెక్కి ఘోరవివిధాస్త్రచయంబుల మున్ను పోరమే
నరవర క్రొత్తచందము రణంబు కరంబు ప్రియంబు సేయు వి
ష్ణురగదలం బదాతు లయి శూరతయుఁ మహనీయ[1]ధీరతా
స్ఫురణమునుం బొగడ్త వడఁ బోరుట మే లని నిశ్చయించితిన్.

93 తే. వింతకూరలు [1]గుడుపున వేడ్క సేయు
భంగి సంగ్రామమున నూత్నభంగు [2]లెడఁదఁ
గౌతుకము సేయుఁ గావున గద [3]ధరించి
నిను సహో[4]దరులను యోధులను జయింతు.

94 చ. అనుటయుఁ బొంగి ధర్మసుతుఁ డాతనితో గద నొక్కరుండ నే
గొనియెద నీదుపాణము లకుంఠితబాహువిలాసభాసి నై
యనవుడుఁ బుట్ట'లోపలి మహాభుజ[2]గేంద్రుఁడు [3]రోఁజునట్టు రో
ఁ జె నధిప యవ్విభుండు దనచిత్తము నప్పలుకుల్ గలంచినన్.

---

90 1. గీటడఁగించి తేని - వ.శ. 2. వొందు — వ. 3. ఁజుట్టములు - కొన్ని ప్రతులు. 4. దక్షిన — ఖ.వ. 5. ఁజూచుచుండఁగఁ - అ.ఏ.

92 1. వీరతా, శౌర్యతా, ధైర్యతా — అనియు పాఠములు. 2. స్ఫురణతయుం — ఊ.వీశ.ష

93 1. గుడువఁగ — వ; గడుపున — కొన్ని ప్రతులు. 2. లెదకు, లడర, లెడల, లెదల - అనియు పాఠములు. 3. ధరింతు - కొన్ని ప్రతులు. 4. దరబంధులననిజయింతు - వ.

94 1. లోపల - పెక్కు. 2. గేంద్రము — అ. 3. రోఁజు భంగి - ఆ.ఎ.త.

—: దుర్యోధనుఁడు గదామండితుండై ప్రాఁదంబు వెడలివచ్చుట :—

సం. 9-31-45

95 వ. అట్లు నిశ్వాసంబు నిగుడ నొడలు పొంగఁ బటుకశాఘాతంబునం గెరలు
భూక లాశ్వంబుచందంబునఁ గెరలి జలస్తంభం బుడిపికొని మడువు సంక్షో
భింప నవహసితశై ఁసారోదారంబును గనక[2]పట్టికామండితంబున నై నగదా
దండంబు విపులాఁసపీఠంబున నమర్చుకొని [3]వెడలె నట్లు సంరంభ
విజృంభితుం డై.

96 తే. గవయుఁ దానును రుచిరశృంగమునఁ బొల్చు
పర్వతము గ్రేణి సేయునీపట్టిఁ జూచి
కాలదండంబు చేకొని లీలఁ [1]దోఁచు
జమునిఁ గా మదిఁ దలఁచిరి జనము లెల్ల.

97 వ. అతనిఁ గనుంగొని పాంచాలురును పాండవులును.

98 తే. చిఱుతనగవుతో నొండొరు[1]చేతు లప్ప
ళించి నిర్భగసంతోషలీల నొప్పి
రమ్మహీనాథుఁ డయ్యుపహాస మెఱిఁగి
బొమలు ముడివడఁ గనుఁ[2]గవఁ [3]బొడమఁ గెంపు.

99 వ. కోపావేశంబు నొంది యుద్వృత్తతారకంబుల వారల [1]నెల్ల నాలోకించి.

100 క. ఈ [1]గెలి వే లార్చెద బా
హాగర్వము మెఱయ మిమ్ము నందఱను మహీ
భాగమునఁ గూల్చి నెఱపెద
నాగద[2]బలు పెట్టు లై న నగుఁ డందాఁక.

---

95 1. శై ల—పెక్కు ప్రతులు ; శిలా—వా. 2. ఘంటి—జ.వీ ష. 3. మడువువెడలె—అ.

96 1. దోఁచు — పెక్కు పర్తులు ; బొల్చు — వా.శ ష.

98 1. చేతుల - పెక్కు ప్రతులు ; చేతల — వా. 2. రోయి - అ.న వ. 3. బోడమేఁ-
కొన్ని ప్రతులు.

99 1. నెల్లఁగనుంగొని - వీ శ.ష.

100 1. గెలువెల్లా ర్చెద-కొన్ని ప్రతులు. 2. కౌశలము మగతనంబుగడంక-బొ.టు.న.వ.

101 తే. అనుచుఁ [1]బోటులఁ దొరుఁగురక్తా-బుధార
లంగమెల్లను [2]గప్పిన నప్పు డొప్పె
గావిసెలయేఱు లెల్లెడఁ గలయఁ బర్వఁ
బొలుచు కులపర్వతంబు చాడ్పున నతండు.

102 వ. అట్లు ఘోరాకారుం డై నిలచి నీకొడుకు పాండు[1]రాజుకొడుకులు బంధు మిత్ర పరివారసమేతంబుగా నడరి యొక్కపెట్ట తమ్ముం బొదువుదు రని శంకించి పాండవాగ్రజుదెసఁ గనుంగొని.

103 ఉ. రం డిట యొక్కఁడొక్కఁ డ దురం బొనరింపఁగ మీరు పల్వు రొ
క్కండను నేను [1]హేతిహత[2]కాయత డస్సినవాఁడ నన్న నా
తం డభిమన్యు బాలుని నధర్మతఁ [3]బ్రౌఢు లనేక యోధు లొ
క్కండన కెట్లు చంపి రటు గాఁ గొను మిబ్బవరంబు నావుడున్.

104 వ. నిరుత్తరుం డై యున్నభవత్తనయున కాధర్మతనయుం డిట్లనియె.

105 క. ఏ నట్లు సూపి చెప్పితిఁ
గాని యది రణంబుపాడి [1]గామి యెఱుఁగుదున్
[2]రా నీను నీదుపయి మ
త్సైనికులను వెఱవ కాయితము గమ్మ్మ నృపా.

106 క. తల [1]సక్క ముడిచికొని [2]ద్రిం
డలవడ బంధించి పోరి కమరి నిలువు నీ
[3]వలచిన [4]యట్టివ యిచ్చెద
నలఘుశిరస్త్రాణకంకటాదులు నెమ్మిన్.

---

101 1. బోట్లను పెక్కు ప్రతులు. 2. గప్పఁగ — పెక్కు పఠితులు.

102 1. రాజసుతులు — వీ.శ ష.

103 1. బాణ — ఉ.న.వ. 2. కాయుఁడ — అ.ఆ.ఉ ద. 2. మీరల — ఈ ; పోడల — వ.

105 1. గాని దెఱుఁగుదున్ — ఐ. 2. రానీనింకిటునిలు — ఈ ; రానీనటునీపై — గ.

106 1. చిక్క — క. 2. దిండలవడ — కొన్ని పఠితలు. 3. వలసిన — వీ.శ.ష ; కొన్నిపతులు. 4. వన్నియు — వీ.శ.ష.

107 వ. మటీయు నొక్క తెఱంగు నీమనంబున మెచ్చును నచ్చెరువును నెలకొనం బలికెద నాకర్ణింపుము.

108 తే. ఏటికొను మీవు నొకని మాయేవుగందు
వాఁడు [1]నీతోడ[2]గదఁ బోరువాఁడు వానిఁ
జంపి మహి యేలు [3]వానిచేఁ జచ్చి త్రిదివ
సౌఖ్యమొందుము చేసితి సమయమేను.

109 వ. అని పలికి యుజ్జ్వల[1]వివిధవర్మంబు లాతనిముందటం బెట్టించి.

110 క. విను జీవము[1]తో నిన్నుం
జననిచ్చుట యొండు దక్క సమరంబున గో
రినయది నీ కొసఁగెద నిం
తన చెడిపొనె యకట యన్న దమ్ములకూర్మిల్.

111 వ. అనిన విని సీతనయుండిట్లు కాక నీవు నా కలిగెదవే యని కనకచిత్ర తంబు లగు శిరస్త్రాణకంకటంబులు గైకొని ధరియించి కాంచనాచలంబు ననుకరించుచు గద చేత నమర్చి పాండవాగ్రజుం గనుంగొని.

112 సీ. కవలలో నొకఁ డొండె గాండివయొండెవృ
కోదరుఁ డొండె నీవొండెఁ జేత
గద గొని యొక్కటికయ్యంబునకుఁ బూని
యేర్పడ నిలిచిన నీకుణంబ
సమయంగఁ జూచెదఁ గ్రమమున మిరెల్ల
నొకఁడొక్కఁడేతేఱఁ బ్రకటబాహు
దర్పంబు వొగడొంద ధరఁ గూల వ్రేయుచు
వచ్చెద మటీయు నీవారిలోన

---

108 1. గదఁగొనిపోరునీతోడ–అ.ఏ. 2. గదఁ–పెక్కుప్రతులు ; దగఁ–వా; గడు–క.జ.
3. మతనిచేఁ–పెక్కు ప్రతులు.

109 1. వివిధాయుధ వర్మంబుల – బి.శ.ష.

110 1. తోడనినుం – ఆ.ఏ ; తోడనునిను – క.జ ; తోడుతనిను – ఒ.జ.

తే. నలిగి యెవ్వఁడు దాఁకిన నట్ల నాదు
గదకు [1]నెర[2]సేసి [3]పేర్చెదఁ [4]గడు గదార
ణంబు నాతోడఁ జేయ మన్మథహారుండు
గ[5]డఁగ లేఁడు మీకెఁదుఁ [6]బోఁ గలదు నేఁడు.

113 వ. [1]ఇవ్విధంబున దుర్యోధనుం డుద్ధతుం డై [2]మటియుం బెద్ద యెలుంగునఁ బలుకుచుండ నతండు [3]విన కుండఁ [4]బద్మనాభుండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

114 చ. ఇతఁడు గదారణంబు కు నీకొలఁదిన్ ననుఁ బిల్చినన్ మరు
త్ప్రతిసుతుఁ గోరినం జిఱుతతమ్ములలో నొకనిన్ వరించినన్
మతి నెడి రొక్కొవీర లనుమాటకుఁ బాత్రము [1]గామె సాహసం
బుతటి యె మేదినీశ యిది బుద్ధి దొఱంగి [2]తనుగ్రహాఁబునన్.

115 చ. ఒకరుఁడఁ జంపితేని సకలోర్వియుఁ [1]గైకొను [2]మఁట నీవు మున్
శకునికి మాయజూదమున సంపదలెల్లఁ ద్రయోదశాబ్దభో
గ్యకృతి నమర్చి [3]యొడ్డి నటు [6]లై నది పందెపుఁ గయ్య మయ్యె శ
త్రుకులము నెల్ల దుఃఖపడి త్రుంచుట దాఁ దుదిఁ బందె మాడనే

116 చ. నర[1]వర యొక్కఁ డొక్కటి పెనంగఁగ భీమునిఁ జైనఁ బన్నఁ గా
దరయఁగ భీముకంటె గదయందలి కౌశల మెక్కు డీమహీ
శ్వరునకు భీమునేఁ బలసంపద మిక్కిలి దానఁ బోవునే
వెరవునఁ గోలుపోదె భుజవీర్యము [2]పోరుల నెందుఁ జూడమే.

---

112 1. నరి – చ; బలి – శ. 2. యిచ్చి – వి.శ.ష. 3. వే (వ్రే) సి పుచ్చెద–ఆ.ఓ. 4. గదరణంబు – ఏ; గదవిహరణ – చ. 5. గవయ లేఁడెందు మీకుఁబోగలదు – వి.శ.ష 6. గలదెపోర – అ; గలదుపోర – ఏ.

113 1. అని యివ్విధంబున – పెక్కుప్రతులు. మటియు నాటోపంబున – అ; నాటోపం బునఁ బెద్ద – ఏ. 3. వినకుండ మెల్లన – అ. 4 కమల – ఇ.ఉ.

114 1. గామె – పెక్కుపుస్తకములు; గాదె – వా. 2. తివాగ్రి – కొన్నిప్రతులు.

115 1. యేలుమటంటి – అ; జేకొనుమంటి – వ. 2. మంటి – పెక్కు పుస్తకములు. 3. యోడిన – ఇ.ఓ.ఊ.ఔ.ఖ.ఘ.చ.వ. 4. గాని – అ.

116 1. పతి – అ. 2. కయ్యములందు – ఊ.ఘ.చ.ల; నెందులబోరు – అ; వారల యందుఁ – క.

117 వ. అని విని [1]మహాబలనందనుండు వసుదేవనందనున కి ట్లనియె.

—: శ్రీకృష్ణుఁడు భీమునగ్గించి దుర్యోధనుతోడి గదాయుద్ధమునకుఁ బనుచుట :—

సం. 9—32—15

118 మ. గద నాచేతికి వచ్చినప్పుడు మహోగ్రక్రీడమై లోకము
ల్పదునాల్గున్ సమయింతుఁ బొమ్మనుసముల్లాసంబు [1]న న్నొందు దు
ర్మదసంరంభ [2]వికత్థనుం డయినకౌరవ్యాధముం డెట్లు నా
కెదు రై ప్రాణముతోడఁ బోవు [3]నృపు నిట్లే లొత్తె దీమూత్రకున్.

119 తే. వాని[1]గద భార[2]మునకు నొవ్వకయు నాదు
పటుగదాదండ[3]ముద్దండబాహుచర్వ
లీలవిలసిల్ల వ్రేయుదు నేలఁ [4]గూల
సంతసముతోడి మెచ్చు పుట్టింతునీకు.

120 వ అనుటయు నచ్యుతుండు ప్రియం బెసంగ నా[1]కిమ్మీరమర్దను మొగంబునఁ
జూడ్కి నిలిపి.

121 మ. బకవిధ్వంసన మాచరించితి హిడింబప్రాణముల్ గొంటి కీ
చకనిర్మూలనకేలి సల్పితి జరా[1]సంధాంగకప్వైరభం
జకలీల [2]విలసిల్లి తీ [3]వవి మనుష్యస్పూర్తి[4]మాత్రంబులే
యొకమర్త్యుం డెదు [5]రెట్లు నీకు మది[6]నే నూహింప కి ట్లాడితిన్.

---

117 1. గంధవహ — అ ఏ.

118 1. నంబొందుదు — వీ.శ.ష; తోనుఁదుదు, తోనుండుదు —, అనియు పాఠములు.
2. వితర్క — చ.వి ష.స; వికర్త — ఇ.ఈ.ఉ.ఐ.గ.త.స; పవర్త — ఒ.జ.
3. నిల్వఁగలఁడే యింకేల శంకింపఁగన్ — ఆ.ఈ.

119 1. గదకుభరంపడవలదునాదు — అ.ఊ. మనుమాటపలదు — స; మనుమాట మాను — ఆ; మునకోర్వవచ్చునాదు — కొన్నిప్రతులు; మునకోర్చిపూని — పి శ. ష; మునకోర్చివరుస — ఘు.చ. 3. విస్ఫార — ఈ.ఎ.ఓ. 4. ఒడఁగ — పి శ.ష.

120 1. సమీరనందనునకిట్లనియె — వీ.శ.ష.

121 1. సంధానక — ఊ ఎ. 2. వెసఁజేసి తిట్టివి — ఘు ల. 3. వని, వది — అనియు పాఠములు. 4. మాత్రుండవే — ఊ.ఎ.ఏ.ఖ; మానంబెవే — అ. 6. రెట్లు — వా. 6. నే — పెక్కు ప్రతులు; లో — వా.

122 క. కాళింగాదిక్ష్మోణీ
పాలుర నున్మదమహాద్విపప్రకరములఁ
నేల నిడి కాలఁ జమరితి
వాలిన[1]కురునృపకుమార[2]వర్గంబుఁ తోన్.

123 వ. అని [1]పలికి కురుపతి దెసఁ గటాక్షవీక్షణంబు [2]నిగుడ వెండియు.

124 తే. వాలిదుశ్శాసనునిఁ బొమ్మ వ్రయ్యఁ జీరి
నీవు నెత్తురు ద్రావంగ [1]నిన్ను నతఁడు
సూచు[2]చుండియు [3]వెఱసొచ్చిస్రుక్కఁగాక
కవియఁజాలెనె నీపయిఁ బవనతనయ.

125 చ. అగ[1]పడి [2]కచ్చువెట్టి యితఁ [3]డాడినమాటల కిష్ట బల్లిదుం
డుగఁ గొని యేను బల్వారుఁ గడుఁవడి నీతనిఁ [4]జంపకుండ [5]నే
మిగ సమయంబు సేసి తిది మేలొకొ యంటి నృపాలుతోడ నీ
మగఁటిమి [6]చందముల్ దలఁచి మారుతనందన [7]యూఁఅడిల్లితిన్.

126 చ. తులువతనంబునఁ సభకు ద్రోవది ముంచల వట్టి యీడ్చి య
ట్లలఁపఁగఁ జూచి నీవు [1]దగ నాడిన రెండుదెఱంగులందుఁ బెం
పొలయఁగ దుస్ససేనుపని యొక్కటి దీర్చితి తీర్పు మింక బా
హుల కసివోవ వీనిపని[2]యుం ద్వరితక్రమవిక్రమంబునన్.

---

122 1. యక్ష్మరుకుమార – పెక్కుపఠితులు. 2. వర్గముతోడన్ – ఇ.ఉ,ఐ.గ.చ.

123 1. పొగడి – ఓ.ఔ.గ.చ.ట ; వొగడి – ఈ, 2. లెసఁగ – ఔ.

124 1. నిన్నతండు – పెక్కుప్రతులు. 2. చుండఁడె – పెక్కుప్రతులు ; చుండెను – అ.
3. వెడ – అ.

125 1. వడె నంచుఁబట్టి యపుడాడెడు – ఓ.ఔ ; పడకచ్చు – ల. 2. కప్పువెట్టి – వ.
3. డాడెడు, డాడెడి – అనియు పాఠములు. 4. జుట్టుముట్ట – ఘ.చ. 5. నెమ్మిగ – పెక్కు పఠితులు. 6. జూచియున్ – ఆ. 7. యూఁఅకుండితిన్ – ఐ.

126 1. తెగ – ఇ.ఉ.ఓ. 2. యుద్భటవిక్ర – ఐ.గ.

127 తే. [1]పరజయము నొంది కట్టుము పట్టి మఖిల
ధరణిరాజ్యంబునకు ధర్మతనయుఁ బ్రీతి
[2]బంధులకు నెల్లఁ గన్నులపండువగుచు
నీవుఁ దమ్ములు సుఖవృత్తి నెలవుకొనుఁడు!

128 వ. అని మఱియును.

129 చ. బరవస మొప్ప నీవు గదపండువు సేయఁ దలంచి తాఁకినం
గురుపతి నిర్జితుం డగుటకుం బవనాత్మజ [1]యేను బూఁట పో
టరితన మెల్లఁ జూపుము కడంగుము నీ వని [2]యేలిమాటమై
నరవర ధర్మసూనుఁడు వినఁ విజయం [3]బొసఁగెఁ మఱందికిన్.

130 వ. ఇవ్విధంబున వ్యకోదరునకు [1]మనోజయప్రదఁబులగుమాట లాడి దుర్యోధ
నుఁడు దండి మగం[2]డు [3]శ్రమంబునుంజాలఁగలడు[4]నీవతిప్రయత్నంబునఁ
బెనఁగవలయుఁజుమ్మి యనిపలికెనప్పుడు సాత్యకి యాసమీరనందను నగ్గించెఁ
బాంచాలురుఁదక్కునుంగలుగు[5]ధరణీశులు నబ్బలుమగనిఁ బ్రశంసించి రతం
డగ్రజునాననం బాలోకించి.

131 చ. వినుము నరేంద్ర యేను బలవిక్రమముల్ వొగడొంద నిక్కుల
ఘున్ననిపయి నామనంబు [1]నతి[2]కోపము పార్థుఁడు ఖాండవంబునం
దనలముపర్వఁ జేసినటు లగ్గలికన్ నిగిడించెదన్ గదం
గొనియెదఁ బ్రాణముల్ మహి యకుంఠిత[4]శాస్తిగ నేలు మంతయున్

---

127 1. తరమబయమొంది – పెక్కు ప్రతులు. 2. బంధువులకెల్ల – కొన్ని ప్రతులు ; బంధుజనులకుఁ గన్నుల – అ.

129 1. నీదుపోటు – అ : 2. మేల, మేలు – అనియు పాఠములు. 3 బెరఁగఁ – వ.

130 1. మనోజయపరిపంబులగు – పెక్కు ప్రతులు ; జయపరిపంబులగు – వా పీ శ.ష. 2. డశ్రమంబునుం – త వ. 3. గదసాధన మేటియనంజాల – అ ఏ ఖ.చ. 4. నీవతనితో నతి – అ 5. జగతీ – అ.

131 1. పటుకోపము పెక్కు ప్రతులు ; బలుకోపము – వ. 2. క్రూరత – బ. 3. పొంద – అ ఏ ఖ 4. సుస్థితి – కొన్ని ప్రతులు ; శాశ్వత – కొన్ని ప్రతులు ; వృత్తిని – ఖ. 5. యెంతయుఁ, నట్లుగఁ – అనియు పాఠములు.

132 ఆ. మహితకీర్తి పుష్పమాలికఁ బూన్చెద
నిన్నుఁ జీకురాజు నేఁడు [1]వనరుఁ
గాక శకుని[2]బుద్ధికతమునఁ [3]దమ కింత
[4]వుట్టె నని తనూజుపొలియు నెటిఁగి.

133 వ. అని పలికి [1]సన్నాహంబు [2]శోభిల్లుచుండ గదాదండంబుఁ గేలనమర్చి వృత్రున కభిముఖుం డగువాసవుండునుంబోలె దుర్యోధనుదిక్కు మొగం బై [3]నిర్వ్యాహం బై నశుండాలఁబు [4]చందంబున [5]నున్న యన్నరపతిఁ గనుంగొని తమయన్నయుఁ దమ్ములు నెమ్మనంబుల సంతసిల్లఁ దానును సమరోల్లాసభాసితుం డగుచు [6]నతని కిట్లనియె.

134 ఉ. ఇట్టిది క్రూరకర్మమని యించుక [1]కొంకక లక్కయింటఁ జి
చ్చొట్టితి మాయజూదమున నుత్తము ధర్మజుఁ దూలఁ బుచ్చి తా
చుట్టలుఁ బెద్దలుం జెలులుఁ [2]జూడఁగ [3]ద్రోవది భంగపెట్టి తి
ట్టట్టన కింకఁ దత్ఫలము [4]లన్నిటి నొందుము చేరి తగ్గ మై.

135 సీ. గాంగేయకుంభజ కర్ణశల్యాదులు
నీకుఁ గాఁ బెనఁగి యనేకబంధు
మిత్రులు [1]మడిసిరి ధాత్రీపతులుఁ [2]దోడు
దెచ్చితి పలువుగఁ జచ్చి రంత

---

132 1. దనరు – అ.చ; తన దురాశ – ఎ. 2. బుద్ధికలుని వ్రతమునఁ – ఎ. 3. తనకింత – ఐ.త.వ. 4. పుట్టె – వి.శ.

133 1. సమర–అ.ఏ.ఒ. 2. శోభిల్లుచండ – పెక్కు ప్రతులు; శోభిల్లుచుండ–వ.వి.శ.ష. 3. నిర్వ్యూఢంబై న – ఆ.వ; నిర్వ్యాపారంబై న – చ. 4. నుంబోలెనున్న – అ. 5. శోభిల్లుచునున్న – ఐ గ. 6. నీతనయునకిట్లనియె – గ.

134 1. రోయక – అ.ఊ.చ; గొంకక – వ.వి శ; కానక – న. 2. జూచుచునుండఁగ నింతినొంచితి – శ. 3. ద్రౌపది – పెద్ద ప్రతులు. 4. లన్నియుఁ బొందుము – పెక్కు ప్రతులు.

135 1. బొలిసిరి – ఐ.ఏ.ఙౌ. 2. దోడువచ్చిరి – ఐ.వ; దోడువచ్చినవారలు – చ.

వట్టువారును దోడఁబుట్టువు [3]లెల్లను
గూలి రంతటికిని మూల మైన
శకుని గీటడఁగె నిఁకొకరుఁడ వీ వున్న
వాడఁవు విను నిన్ను నేఁడు నాదు
తే. గదకు నెరసేసి లోకంబు కల్మషంబు
[4]లేను బావెద నీరజ్జు లేల నా[5]కుఁ
జక్కఁజై రమ్ము మదుభజా స్తంభశుంభ
[6]దుగ్రకేళికిఁ బాత్రమై యోట దక్కఁ.

136 చ. అనుడు నెదిర్చి నీతనయుఁ డాతని కిట్లను నేల రిత్తగ
ర్జనములు గానవే పటు[1]భుజాకలితోగ్రగదా[2]సముద్భటున్
[3]నను నిటు రమ్ము సూపుము రణంబున నీదుబలంబుఁ జేవయున్
మన మిటు చేరి నిల్చి వెడ[1]మాటలు నాడుచు నున్నఁ యొప్పునే.

137 క. వినుము గదారణమున ననుఁ
జెనయఁగ వాసవున కైన జెల్లదు నీవి
యనిఁ బాడి దప్ప కుండఁగ
[2]బెనఁగుము ప్రాణంబుతోడఁ బ్రిదిలెదు భీమా.

138 వ. అనిన విని పాంచాలురుం దక్కినజనపాలు[1]రుం బ్రశంసిం[2]చి మత్త[3]మాతం
గంబుఁ దాలశబ్దంబుల నుబ్బం జేయు[4]నోజ [5]రారాజుఁ [6]బ్రహర్షంబు నొం
దించిరి [7]గజబృంహితంబులు హయ [8]హేషితంబులును జెలంగె నాయు

---

3. ల్బలమును - కొన్ని ప్రతులు. 4. లెల్ల, నేను – అనియు పాఠములు. 5. నేఁడు - కొన్ని ప్రతులు ; నీకు పెక్కు ప్రతులు. 6. దుగ్రతకుఁ బాత్రముగ మొగమోటదక్కఁ -అ.

136 1. భుజాబలశాలి సముద్భటాహ్వటుల్ – ఊ. 2. సముద్యముఁ - కొన్ని ప్రతులు. 3. న్నను వుగరమ్ము సూపుము రణంబున - ఈ. ఈ పాఠమున అఖండయతి ; దుగ్ధ ద్వితసంధియుఁ గనఁబడుచున్నవి. 4. మాటల, మాటలె - అనియు పాఠములు. 5. నుంట నొప్పునే - ఊ.వ ; నున్కి యుక్తమే - క.

137 1. దానవుని - అ. 2. బెనగియు - పెక్కు ప్రతులు.

138 1. నతనిం—ఎ ఒ.గ.వ. 2. చిరి—ఊ.ఎ ఔ.గ.ఘ చ.ల. 3. మాతంగంబులతాళ—ఔ ; మాతంగంబుదాళ, మాతంగంబులనాదం, మాతంబులజలద - అనియు పాఠములు. 4. సింహంబు చండంబున రారాజును ప్రహర్ష ంబు నొందించిరి – ఘ. 5. నారాజు- ఇ ఉ ఓ. 6. బ్రహర్షణంబు – ఔ.ల.వ. 7. యప్పుడుగజ – అ.ఏ ఖ. 8. షలును హే-

ధంబు లెక్కఁదుమెఱుంగులఁ బొలిచెఁ దదనంతరంబ యెల్లవారును నెడ
గలుగఁ [9]గూర్చుండి రమ్మహావీరులు దలపడువారై వీరోద్రేకంబునంజేసి
యతిలోకం బగు[10]నవష్టంభంబున విజృంభించి యొండొరుల నవలోకించి
[11]రట్టి యెడ.

-: భీమదుర్యోధనుల గదాయుద్ధము చూడ బలరాముఁడు వచ్చుట :-

సం. 9-33-2

139 **సీ.** యదుకుల[1]దీపకుం డగురాముఁ డవ్వార్త
యంతకమును విని యక్కుమారు
లాత్మశిష్యులు [3]గాన నాహ్వ మిఱింపఁ
దీవ్రయానమున నేతెంచి దృష్టి
[4]గోచరుం డగుటయుఁ గురునాథ తగ నెల్ల
వారు నెదుర్కొని గారవమునఁ
బ్రణమిల్లిన[5] నతండు ప్రత్యభివందన[6]
మాచరింపంగ ధర్మాత్మజుండు

తే. [7]సమ్మదంబునఁ బరిరంభణమ్ము సేసె
నరుఁడు గవలును ద్రౌపదీనందనులును
వందనం [8]బొనరించిరి వారి [9]నాతఁ
డర్ఘ్యాభంగి భాషణముల నాదరించె.

వి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; ఘోషంబులు – ఇత; ఘోషితంబులు – చ. 9. గలసి-కొన్ని ప్రతులు; గలిగి–కొన్ని ప్రతులు. 10. నవష్టంభ విజృంభణంబున–చ.వి.శ.ష. 11. రట్టి యవసరంబున – పెక్కు ప్రతులు; యట్టి సమయంబున – ల.

139 1. దీపకుఁడైన రాముఁడు వార్త– పెక్కు ప్రతులు. 2. యంతయు, యంతకు – అనియు పాఠములు. 3. గానయాహవ – 'ల' మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. ఈ పాఠమున 'కాన' పదము కళగా స్వీకరింపఁ బడినది. 4. గోచరంబగుటయుఁ – పెక్కు ప్రతులు. 5. రతఁడును ప్రత్య – వ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. 6. నంభాచరించు టయు – ఇ.ఊ.చ వ. 7. సంభ్రమంబున – ఒ. 8. భాచరించిరి – ఊ ఎ ఘు.జ.ట.వ. 9. నతఁడు (నాతఁడు) నర్ఘ్యమగు భాషణంబుల – అ ఫ.వీ శ.ష.

140 క. [1]హరియును సాత్యకియు వినయ
భరితాంతఃకరణు లగుచుఁ [2]బ్రణతులయిన [3]న
య్యిరువురను గ్రుచ్చి [4]ఱెరయం
బరి[5]రంభణ మాచరించెఁ బరమప్రీతిన్.

141 వ. ఇ త్తెఱంగున నెల్ల వారలు నా బలదేవునిఁ గాంచి కుశలప్రశ్నంబు సేసి రయ్యాదవపుంగవుండు సదుత్తరం బిచ్చి యేను బోయి పెక్కు [2]దినంబు లయ్యె నని యుగ్గడించి మిమ్మునిందఱను జూచుటకును నాశిష్యులగదా యుద్ధం బనుసంధించుటకును వచ్చితి ననియె [3]నమ్మరుత్సుతుండును [4]భవత్సుతుండును గదలు సేతులన యుండ నతనిఁ జేరి భక్తిం బ్రణామంబు లాచరించిన నతం డాదరించె [5]నంత, గొంతేయాగ్రజుండు రౌహిణేయుతో నన్నదమ్ములయిరువుర యెక్కటిపోరు సూడు మని పలికి వారట్లు [6]ద్వంద్వ యుద్ధంబునకు సన్నద్ధు లై నతెఱం గెటింగించిన నతండు లెస్స కాక యని [7]యనుమతి సేసె [8]నని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు రామునాగ మనంబు సెప్పె ననిన విని తదీయప్రవర్తనశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తుం డై నజనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె.

142 తే. ఉభయవాహినిసంగరోద్యోగసమయ
మున హలాయుధుఁ డేతెంచి మురహరుండు
[1]పాండు రాజసూనులయెడఁ బక్షపాతి
యని విరాటాదిబంధులు వినఁగఁ బలికెఁ.

---

140 1. హరిసాత్యకులిరువురు – వీ శ ష. 2. బ్రణమితులై న, బ్రణమిల్లిన – అనియు పాఠములు. 3. నాదరమొసవ – వీ.శ.ష. 4. చేరం బరి – వీ.శ.ష. 5. రంభము(ణ) చేసె నతఁడు – కొన్ని ప్రతులు.

141 1. కుశలసంప్రశ్న – వీ.శ.ష. 2. దివసంబు – ఉ.త వ. 3. మరుత్సూనుండును, మరుత్పుత్రుండును, అనియు పాఠములు 4. భవత్సూనుండును, భవన్నందనుండును– అనియు పాఠములు. 5. నప్పుడు – పెక్కు ప్రతులు. 6. గదా – అ జ బ.ల పే శ ష. 7. యంగీకరించె – వ. 8. నని యిట్లు – పెక్కు ప్రతులు.

142 1. పాండవుల యెడఁ గడుపటు, పాండు నృపసూనుల యెడపటు, పాండురాజసూనుల పటు – అనియు పాఠములు.

143 క. హరి యెఱుఁగని చక్కటియును
బురుషార్థము నా కెఱుంగఁ బోలునె యీని
ష్ఠురత వినఁ జూడఁ జాలక
సరస్వతీతీర్థముఁకు జనియెఁ బుద్ధిన్.

144 వ. మీ కెటింగించి పో వచ్చితిఁ బోయి వచ్చెద [1]నని వాసుదేవ[2]ధర్మజు లొడఁ
బడి యనుపఁ జనియె నని వింటి బలదేవుండు తీర్థయాత్ర నిర్వర్తించిన
తెఱంగును భీమసుయోధనులగదాయుద్ధం[3]బు చెల్లినభంగియు నతనికాలోన
నచటి కేఁగుదేర సమకూరినవిధంబును వివరించి చెప్ప మనిన జనమేజయు
నకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

145 సీ. నినము నరేంద్ర యవ్విధమునఁ జని యమ్మ
హాత్ముండు [1]గోసువర్ణాదు లైన
దానార్థబహుపదార్థంబులు దనయగ్ని
హోత్రాంబు దెచ్చుట కుచితజనులఁ
బుచ్చె ననేకవిప్రుల నాప్తసచివుల
వలయురథద్విపాశ్వములగముల
రావించెఁ దండులప్రముఖభోజన సాధన
ములు [2]సంపన్నహార్యములు గాఁగ

ఆ. దేశఁ బనిచె నిట్లు తీర్థయాత్రాసంవి
ధాన మాచరించి మాననీయ
మగుసరస్వతీమహాంభోధిసంగమ
స్థానమునకుఁ జనియె సనినయముగ.

---

144 1. ననిచెప్పివాసు – పెక్కు ప్రతులు. 2. ధర్మనందనులొడఁ బడి, ధర్మపుత్రులొడఁ బడి – అనియు పాఠములు. 3. బగుటయెటింగిన భంగియు నతనికి నాలోనన యచ్చటికి నరుగుదేర సమకూరిన – పెక్కు ప్రతులు.

145 1. గోమణి నాశ్రయించి – అ. 2. సంపూర్ణ – ఏ.గ. 3. సంయమమున – ఇ.ఉ; సమ్మదముగ – అ.

146 వ. [1]అది [2]ప్రభాసం బను పేరం బరఁగు [3]నట్లందులకుఁ జని తీర్థసేవనం [4]బనుష్ఠించి [5]యంతనుండియుఁ [6]బథిశ్రాంతిప్రయాణంబుల సరస్వతి[7]చేరువ నడచి తదీయ సకలతీర్థంబు లాడుచు నన్నపానంబుల వాసనళఁచునయానంబులను ధేను కనకరత్నాంబరాభరణాదిద్రవ్యంబులను [8]విప్రుల నతిప్రీతులఁ జేయుచు బాలవృద్ధవనితావికలాంగదుర్బల[9]పాథియులఁ బరిశ్రాంతు [10]లై నయెడలఁ [11]దడిమికొనియథేష్టప్రకారంబుల శరీరస్థితి నడపింపఁ దగువారి నియోగించి మటియు ననేక[12]ధర్మంబు లాచరించుచుఁ గురుక్షేత్రంబునకు వచ్చె ననుటయు జనమేజయుం డాతీర్థవిశేషంబులు వివరించి [13]చెప్పు [14]మనుడు వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

147 క. మును చనియెఁ బ్రభాసమునకు
నని చెప్పితి నతని నది మహత్తరతీర్థ
మ్ము నరేంద్ర యందుఁ జంద్రుఁడు
దన[1]యక్ష్మం దీర్చుకొని గతవ్యథుఁ డయ్యెన్.

—: ప్రభాసతీర్థ ప్రభావవర్ణనము :—

సం. 9—33—36

148 వ. అత్తెఱం గెటింగించెద [1]దక్షుకన్యకల నశ్వినీవ్యాదులగుస్త్ర వింశతి[2]సంఖ్యలఁ జంద్రుండు వివాహం బయ్యెనందు రోహిణి రూపాతిశయవతి యగుటం జేసి తదాసక్తుం డైన [3]దక్కటివారు వగ నొంది [4]తండ్రికడకుం జని

---

146 1. అదియును — అ.ఏ. 2. ప్రభాసతీర్థంబనఁ బరఁగు — ఏ ఘ. ఙ. నందునని — ఐ.గ. 4. బొనరించియంత — ట ; ఆచరించి — ల. 5. యందు తిలకపయఃపాయా — ం. 6. గతిపయ — త.ల.వ.వీ.శ.ష ; ప్రతిస్రోత (ః) ప్రయా — కొన్ని ప్రతులు. 7. నదిం జేర — చ. 8. బ్రాహ్మణులనతి — పా. 9. పరిముఖులపథశ్రాంతులై — ఊ ; ప్రాయంబులబరి — ఖ వ. 10. లయినవారిఁ గూర్చికొని విశిష్టప్రకారంబుల — అ ; లయిన యెడలం దడమికొనక యథేష్ట — ఐ. 11. దరమికొని — కొన్ని పరితులు. 12. ధర్మకర్మంబాచరించుచు — ఉ జ. 13. చెప్పుమనియడిగిన వైశంపాయనుండు — పెక్కు ప్రతులు. 14. మనుటయు — కొన్ని ప్రతులు.

147 1. తుయము — ఊ.ఎ.ఏ ఐ.ఒ క.గ.చ ; యక్షుము — కొన్ని ప్రతులు.

148 1. దక్షుని కన్యలయందశ్వినీవ్యాదులయిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. సంఖ్యలం — పెక్కు పరితులు. 3. దక్షిన — పెక్కు ప్రతులు. 4. తండ్రిఁ జంద్రుని — కొన్ని పరితులు;

చంద్రుని యన్యాయం బెఱింగించిన [5]నాప్రజాపతి చంద్రునితో నుగ్గడించి యది చాల నధర్మం బింక నిట్లు సేసి తేని శపింతుఁ జుమ్మి సముఁడవై వ ర్తింపు మనుటయు నమ్మాట[6]దెస ననాదరంబు సేసి యతండు వెండియుఁ [7]దొంటియట్ల వ ర్తించిన నెటింగి యమ్మహాత్ముండు గోపించి యఱుఁదెవులు గొను [8]మని [9]శాపం బిచ్చిన నయ్యోషధినాథుండు నానాటికిఁ గృశుం డయ్యెన ట్లాతెవులుచేత నతండు పోఁడిమి [10]మాలిన నోషధులు [11]పస చెడియె దానఁ బ్రజలు డయ్యెం [12]జొచ్చిరది చంద్రకార్శ్యహేతుకం బగుట [13]యనుసంధించి.

149 క. దేవత లమృతాంశునితో
నీ వేటికిఁ గృశుఁడ వై తి నిక్కము చెపుమా
నావుఁడుఁ దనతెఱుఁ గేర్పడఁ
గా వారికి [1]నతఁడు సెప్పెఁ గౌరవముఖ్యా.

150 క. విని వారలనిఁ దోడ్కొని
చని ప్రార్థించుటయుఁ దగఁ బ్రసన్నం డై యి
ట్లను దతుఁ డఖిలభార్యా
[1]జనులయెడ నడవవలయు [2]శశి సమవృత్తిన్.

151 వ. అట్లు నడచుచు సరస్వతీ[1]జలనిధిసంగమకలితం బై న[1]తీర్థంబుజలంబుల నిమగ్నం డై [3]వృద్ధిఁ బొందు వరుసన పదియేనుపదియేనుదినంబులు సంతుయంబును ప్రవర్ధనంబు [4]నొందం గలవాఁ డని చెప్పి వెండియు.

తండ్రికిఁదమ పెనిమిటి – త.వ. 5. నాదతు ప్రజాపతి – కొన్ని ప్రతులు. 6. యెడ – కొన్ని ప్రతులు. 7. తొల్లింటి యట్లరోహిణియందు వ ర్తించిన – అ.ప.ఐ. 8. మని యతనికి – పెక్కు పర్తులు. 9. శపియించిన – ఊ.చ. 10. మాలుటయు ; దూలుటయు, చెడిన - అనియు పాఠములు. 11. బని – వ. 12. జొచ్చినసది – పెక్కు పర్తులు. 13. యెఱింగి – ఆ.ఓ.

149 1. ఁజెప్పెనతఁడు – పెక్కు ప్రతులు.

150 1. జనములయెడ – కొన్ని ప్రతులు. 2. సమమగుబుద్ధి - ఎ.ఓ.వ.

151 1. జలధి – ఇ ఊ.ఎ.ఒ చ. 2. తీర్థజలంబుల – పెక్కుప్రతులు. 3. పదియేను దినం బులు వరుస వృద్ధిఁ బొందుచుఁ బదియేను దినంబులు సంతుయంబు – వీ శ.ష. మున్నగు – పెక్కు ప్రతులు. 4. బొందంగల – పెక్కు ప్రతులు.

152 క. అమవస నమవస నాతీ
ర్థమునఁ గృతస్నానుఁ డై [1]సుధాకరుఁడు ప్రవృ
ద్ధిమహితతనుఁ [2]డగు నని యతఁ
డమరుల [3]వీడ్కొల్పి యామృగాంకనితోడన్.

153 వ. వనితలకు విప్రులకు నవమానం[1]బు సేయకుమీ యని పలికి వీడ్కొలిపె నట్లు శాపమోక్షుంబు జని చంద్రుం డాతీర్థంబునకుఁ జని తదీయ[2]జలస్నానంబున [3]నాప్యాయితశరీరుఁ డై లోక[4]ప్రభాసుం డయ్యె నదిగారణంబుగా నాతీర్థంబు ప్రభాసం [5]బనుపేరం బ్రసిద్ధి నొందె నం దుండి యారోహిణీ [6]నందనుం డరిగి [7]చమసోద్భేదనం బనతీర్థంబున నొకరాత్రి వసియించి [8]యుదపానంబునకుం బోయె దానివిశేషం [9]బాకర్ణింపుము.

154 క. త్రితుఁ డనఁ[1]గా ద్వితుఁ డన [2]నే
కతుఁ [3]డనగఁ [4]దపస్వినుతులు గల రావిప్ర
త్రితయము భూపాలురకును
గ్రతుదీక్ష లొనర్చి ధేనుగణముం బడసెన్.

155 వ. [1]వడసి యొక్కట [2]నే తెంచునెడ నయ్యేకతద్వితలు నిజభ్రాత యగు త్రితుని వంచించి తా రాగోవుల దొలంగ నడిచి కొనిపోవువారుగాఁ బాపబుద్ధి కుత్సహించి రాసమయంబునఁ దెరువున నొక్కవృకం బున్నఁ దదభయంబునం దొలంగం బోయి ప్రమాదంబున ద్రితుండు నూతం బడిన నయ్యిరువురు నతనిను పేక్షించి [3]ధేనువులం గొనిపోయి రమ్మునికుమా

---

152 1. సుధాంశుండు ప్రవృ – ఊ.ఒ క.చ. (ఈ పాఠమున అఖండ యతి చూపట్టెడి). 2. వగునని – పెక్కు ప్రతులు. 3. వీడ్కొలిపెన (నామృ) మ్మృగాంకునితోడ్త పి డ్కొలిపె నప్పుడమ్మృతాంశునితోఁ – అనియు పాఠములు.

153 1. బెన్నడునాచరింపకుమీయనిపలికి – పెక్కు ప్రతులు. 2 జలంబులస్నాతుండై – వి శ.ష. 3. పూతశరీరంబున – వి శ ష 4. ప్రభాసమానుండయ్యె – ఇ ఉ.ఏ.త. 5 బనంబ్రసిద్ధి – పెక్కు ప్రతులు. 6 సుతుండరిగి – ఇ.ఈ.ఉ. 7. సముద్భేదనంబను, మనోదృవంబను, చమసోత్పథంబను, గిరిచ్ఛేవంబను – అనియు పాఠములు. 8. యుదక – పెక్కు ప్రతులు. 9. బువినుము – వీ.శ.ష.

154 1. గనేకుఁ డనఁగాఁ గ్రితుఁడనఁగ – శ. 2. నుద్గాతుండన – చ. 3. డనంగాఁ బృథ్వీసురలు గలరా – త.వ. 4. తపస్వివరులు – ఎ.ఓ ఘ.చ.

155 1. ఇట్లు వడసి – వీ.శ.ష. 2. తెచ్చునెడ – పెక్కు ప్రతులు. 3. డొక్క – అ.

రుండు నిర్జలం [4]బై నయయ్యుదపానంబున నుండి సోమపానంబు సేసినం గాని యీదురితంబు వాయ దని తలంచి [5]యజ్ఞసాధనంబునకుఁ [6]బ్రతి విధులు సంకల్పరూపంబున సంపాదించికొని [7]క్రతువొనరించిన దేవతలు సన్నిధి సేసి హవిర్భాగంబులు గైకొనిరి సరస్వతీజలంబు [8]తత్కూపంబున [9]నుద్గలం బై యాసవనపతి నుద్ధరించె [10]నయ్యమరులు వరం బడుగు [11]మనిన నమ్మహోద్విజుండు.

156 తే. [1]విను డు[2]ప[3]స్పర్శ మిందుఁ జేసిన[4]యతండు
[5]వడయు వాఁడు మహితసోమపానఫలము
వరము నా కిది యనుటయు వార [6]లట్టు
లవుట సంప్రీతమై నిచ్చి దివికిఁ జనిరి.

157 వ. అట్టి [1]యయ్యుదపానంబు[2]న సేవించి [3]వివశనంబునకుఁ జనియెఁ దత్తీర్థంబు హీనజాతులకుఁ బొడసూపక [4]నశించుఁ గావున [5]వినశనం బనం బరఁగె [6]మఱియు భూమికంబున[7]కుఁ బోయె నది యప్సరోగీతనృత్యవిహారభూమి యగుట [8]భూమికం బనఁ బ్రసిద్ధం బయ్యెఁ బవంపడి గంధర్వతీర్థంబు[9]నకు నేఁగె నది విశ్వావసుప్రభృతిగంధర్వతపస్సిద్ధిస్థానం బం దుండి గర్గసోత్తం

---

3. తొట్టులం – అ ఏ. 4. బై యున్నయయ్యుద (య్యుదక) పానంబున – కొన్ని ప్రతులు. 5. యజన, యాగ – అనియు పాఠములు. 6. బ్రతినిధులు – కొన్ని ప్రతులు; ప్రకరంబులు – గ.ఐ. 7. క్రతువునడరించిన – ఐ.గ; క్రతువొనరించె – పెక్కు ప్రతులు. 8. జలంబులాకూపంబున – పెక్కు ప్రతులు. 9. నుద్గతంబులై – పెక్కు ప్రతులు. 10. నయ్యమరవరులు – కొన్ని ప్రతులు. 11. మనుటయు నమ్మహోత్ముండు – చ.

156 1. వినుము – ఊ ఘ. 2. కర – ఆ; స్పర్శన – ఊ. 3. స్పర్శన మిందు – చ. 4. నరుండు – అ.ఆ.ఈ.ఎ.ఓ.వ. 5. బడయవలయును మహిసోమ పాన ఫలము – అ.ఊ; వడయు సోమపానము సేయు ఫలము ప్రీతి – గ.ఐ. 6. లట్లతివిరి – అ.ఊ; లట్లయపుడ – కొన్ని ప్రతులు; యట్లయవుట – కొన్ని ప్రతులు.

157 1. యెడనుపక, అట్టియుదక – అనియు పాఠములు. 2. ననుపస్పర్శనంజాచరించి, నుపస్పర్శించి, నుపసేవించి–అనియు పాఠములు. 3. విశసనంబునకుం–ఘ.చ.త.వ.శ. 4. వశియించు – కొన్ని ప్రతులు. 5. వినాశంబు (నంబు) నా – కొన్ని పుస్తకములు. 6. నందుఁ గుంకులిడి యచ్చోటుఁ బాసి – అ.ఏ.ఖ. 7. కుంజనియె – ఏ.ఐ.ఖ.గ. 8. సుభూమికంబునాఁ – ఇ.ఈ.ఉ.గ. 9. నకుంజనియెనది – కొన్ని పుస్తకములు;

బున[10]కుఁ జనియె నందు గర్గుఁడు సన్మునిసేవితుండై చిరకాఁబు వసించె నచ్చోటు గదలి యా[11]బలభద్రుండు.

158 ఆ వినుము శంఖతీర్థమునకు నై సర్గిక
మునకు నాగధన్వమునకు వరుసఁ
జనియె నాగధన్వ మనునది వాసుకి
స్థాన మచటఁ దొల్లి సకల [1]సురులు.

159 వ. నాగేంద్రత్వమునకు వాసుకి నభిషేకించి రందుండి యా[1]నీలాంబరుండు [2]నై మిశంబున కరిగె ; యెయ్యెడం దొల్లి సరస్వతి యనునేఱు దూరంబై యుండ నై మిశారణ్యవాసు లగుమునులు క్రతువు సేయం దొడంగిన నాసరస్వతి వారల సంభావించుటకు మలంగి పాటినకత్బు[3]నం దటసమీపం బయ్యె నవ్విశేషంబు విని విస్మితుం డగుచు నాహలాయుధుం డా[4]తీర్థం బుఁ గొనియాడి సప్తసారస్వతంబునకుం [5]బోయె నచ్చట మంకణుం డనుమహాముని వసించుఁ దొల్లి నలిన[6]భవుసత్రంబున నై మిశారణ్యమునుల యాగంబున గయుని క్రతువున [7]నుద్దాలకునధ్వరంబున వసిష్ఠుసప్త తంతువున గురునిసవనంబున వెండియు నొక[8]మఱి యాపరమేష్ఠియజ్ఞంబున హిమవత్ప్రస్థారాదు లై నతత్ప్రదేశంబులకు సుప్రభయుఁ గనకాక్షియు [9]విశాలయు [10]సురతన్వయు [11]నోఘమాలయు సువేణియు సువేణియు విమలోదకయు ననునామంబుల నారీవేషయుక్త యై సరస్వతి చని యజ మానసకలదేవమునిసంభావన వడసె నట్టిసప్తాకారంబుల నాసంయమియాశ్ర మంబునఁ బ్రవర్తించుట నది సప్తసారస్వతం బనం బరఁగె నమ్మంకణుని చరితంబులు మఱియునుం గల వాశ్చర్యకరంబులు[12] వినుము.

నకరిగెనది–కొన్ని ప్రతులు. 10. కరిగె నందు–పెక్కు ప్రతులు. 11. నీలాంబరుండు, బలభద్రదేవుండు, బలదేవుండు – అనిరు పాఠములు.

158 1. మునులు – ఎ.

159 1. బలభద్రుండు – త.వ. 2. నైమిశారణ్యంబున కరిగె – కొన్ని ప్రతులు. 3. నా నైమిశంబునకు సమీపం బయ్యె–ఈ. 4. జలంబులఁ దీర్థంబాడి యచటఁ గదలి – ఏ. 5. జనియె – ఐ.ఒ.గ.జ. 6. సంభవు – అ.ఊ ఏ.న.ల. 7. నౌద్దాలకి యధ్వ – కొన్ని ప్రతులు. 8. పరినప్పర – అ.ద. 9. నుతనువును–అ.చ; విశాలాక్షీయు – ఊ. 10. సుధన్వియు, సుధన్వయు, సుతనువును, సరసయు, విశాలయు – అనియు పాఠములు. 11. విశాఖమాలయు, సువేణియు, మేఘమాలయు – అనియు పాఠములు. 12. లాకర్ణింపుము – పెక్కు ప్రతులు.

—: మంకణ మహాముని మాహాత్మ్యాభివర్ణనము :—

సం. 9—37—1

160 సీ. అతఁడు సరస్వతి నవగాహనము సేయు
[1]చుండి యాచేరువ నోర్తు తడుపు
గట్టక [2]నిల్లాడఁగాఁ [3]జూడఁ దనదు శు
క్లము నిర్గమించిన ఘటసురఱి
తము సేయ [4]స ప్తభేదము లొంది యది [5]సత్వ
రుషు లై రి [6]వారు మరుద్గణంబు
[7]నకు సంజననకారణం బై రి వినుమొక్క
నాఁ డత్తపస్వి వ్రేల్మాటి దర్భ

ఆ. [8]గంటిఁ గూరయసరు గాటిన నర్తించె
నతఁడు తవముసిద్ధి కాత్మఁ [9]బొంగి
జగము లెల్లఁ దాన సంక్షోభ మొందె ని
ర్జరులు భీతిఁ జనిరి శంభుఁ గాన.

161 వ. కని యాతయు నెటింగించిన [1]నద్దేవోత్తముం డాభూదేవోత్తముపాలి
కరిగి యిది యెంతటివిశేషంబు దపంబు [2]లిట్టివే నర్తించుట మాను మని
పలికి తన [3]యంగుటుంబు వ్రేలం గీటిన నందు భస్మంబు గాటిన నాసంయమి
సిగ్గు వడి దండప్రణామంబు నేసి.

---

160 1. చుండనచ్చేరువ – అ.ఇ.ఏ ఘు.జ. 2. నీరాడ – ఏ. 3. ఁజూచి తనదు – అ.ఏ ఘు. 4. సవన – అ ; సత్వ – ఔ. 5. సప్తఋషులై రి – పెక్కు ప్రతులు ; సప్త మును లై రి – చ. ఈ పాఠమున యతిభంగమైనది. 6. వారమ్మరుద్గణంబు – ఉ. 7. నకునుజనన – ఇ.ఉ.శ. 8. గంటిశాకరసముగాకనఁ జింతించి యతడు – , గండి శాకరసముగాటినఁ జింతించి యతడు. గంటిగూర రసము గాటినఁ జింతించి యతడు – అనియు పాఠములు. 9. బొంగె – ఇ.ఉ.ఏ.ఔ.ట.

161 1. నద్దేవుండు నామంకణుపాలికరుగుదెంచి మునిసత్తమా – అ. 2. సిద్ధించె – కొన్ని ప్రతులు ; సిద్ధి యిట్టిదియె – కొన్ని ప్రతులు. 3. యంగుష్ఠంబు – పెక్కు ప్రతులు.

162 ఆ. దైవ [1]మెల్లఁ దలఁప నీవ సమస్తజ
గంబులకును నేడుగడయు నీవ
[2]కర్మ[3]ఫలదుఁడవును గర్మప్రదుండవు
నీవ కరుణ నన్నుఁ గావు మభవ.

163 వ. అని వెండియు ననేకప్రకారంబులం [1]బ్రశంసించినం బ్రసన్నుం డై పశుపతి యతనికిఁ దపఃప్రభావం బక్షీణంబు గా వరం బిచ్చి చనియె నమ్మహాముని నృత్యంబు మానిన జగంబులసంక్షోభంబు శాంతఁ బయ్యె [2]నట్టియమ్మ హాత్ముని నివాసం బైనసప్తసారస్వతంబు[3]ననుండి యాసీరి యాశనంబు నకుం బోయె వినుము [4]తొల్లి రఘురాముని చేతఁ జచ్చినమహోదరుం డనునసురతలపునుక యొక్కతపస్వికాలఁ దగిలి పుచ్చ రా కున్న నతండు వేదనం బొందుచుండం గని యార్యులు నౌశనం బనుతీర్థంబు శక్రుండు దపంబుసేసినచో టందుఁ బొమ్మ నీదురితంబు వాయు ననిన మహోదరనామధేయుం డగు నాసంయమి యచ్చటికిం జనినఁ గపాలంబు ముక్తం బయ్యె దానంజేసి యది కపాలమోచనం బనం బరగు నచ్చోటు గదలి పృథూదకంబున [5]కరిగెఁ దదీయవిశేషంబు వినుము గాధియనుమహా రాజుకొడుకు విశ్వామిత్రుం డనున[6]తండు.

164 ఆ. తండ్రియట్ల [1]సకలధాత్రీశు డై యుండి
దనుజమథనమునకు దండు నెడలి
యరుగునెడ వసిష్ఠునాశ్రమంబునపొంత
విడియఁ [2]బరిజనములు వినయ మెడలి.

---

162 1. మనఁగనీవదలఁపసమస్త – ఊ ; యెల్లనీవదలఁప – బౌ.క.ఖ. 2. ధర్మ – ఈ. 3. ఫలదమీఁద గౌరి పతివి నీవకరుణతోడ నన్నుఁ గావు మభవ – అ.ఏ.

163 1. బ్రస్తుతించిన–ఇ.ఉ. 2. నట్టియమ్మహితాత్మని–కొన్ని ప్రతులు. 3. నంగుంకి యందుండి యాసీరపాణి యాశనంబునకుం జనియె–కొన్ని ప్రతులు. 4. తొల్లి – కొన్నింట లేదు. 5. కరిగెఁదద్విశేషంబు – పెక్కు ప్రతులు; కుం జనియె – వా. 6. కుమాగుండు – పెక్కు ప్రతులు.

164 1. యఖిల – ఘ. 2. బడిరిజనులు – వ. బడిన జనులు – క ; బరిజనంబు – కొన్ని ప్రతులు.

165 వ. అందు దుర్నయఁబు లాచరించిన నమ్మునిఁ గోపించి నిజహోమధేనవు
నాలోకించి [1]నీబలంబు పనుపు మనిన నది దన[2]మాహాత్మ్యంబున నచట
నావహిల్లిన ఘోరాకారు లగువీరులఁ బనుప వార లారాజువరూథిని మడి
యించిన [3]శేషించినజనంబులు పలుగడలం పాఱి రట్లు దురవస్థం బొందు
[4]నాసేనం జూచి యగ్గాధినందనుం డెల్లశక్తులకంటె దపశ్శక్తి యెక్కు
డగుట యెఱింగి యాపృథూదకఁబునఁ దపంబు [5]సేయుచుండ దానికి
దేవపతి విఘ్నంబు సేయ మఱియు నియమనిష్ఠుం డై బ్రహ్మచేత
బ్రాహ్మణ్యంబును బడసె న త్తీర్థంబుననుండి యాబలభద్రుండు బకాశ్వ
మంబున కరిగె నయ్యెడఁ బకుం డను మునీంద్రుండు తొల్లి.

166 క. ధృతరాష్ట్రుం డనుధరణీ
పతి [1]దన్ను నధఃకరించి పలికినఁ గోపా
న్వితుఁ డై హోమ మొనర్చెను
[2]ఘృతనరమాంసముల నతనికిం గీ డొదవన్.

167 ఆ. నఱుకఁబడినయడవి తెఱఁగున నతనిరా
ష్ట్రంబు సకలజంతు సముదయములు
[1]మడియ విన్ననయ్య [2]నడలి యాభూపతి
యత్తపస్విపాలి కరుగుదెంచి.

168 వ. దండప్రణామం బాచరించి పెక్కుభంగులఁ [1]దేలించి మున్ను ధేను
నిమిత్తం బగుదుర్భాషణంబు[2]ల నింత పుట్టుటం జేసి యాసంయమికి

---

165 1. నిజబలంబు – అ; యీ బలంబు సమయింపు – ఇ ఉ; యీ బలంబు జదుపు – త. 2. మహత్వంబున – కొన్ని ప్రతులు. 3. శేషించిన జనంబులు – పెక్కు పుస్తకములలో లేదు. 4. నాత్మసేనం – పెక్కు ప్రతులు. 6. సేసె – కొన్ని ప్రతులు.

166 1. దన్నును ధిక్కరించి – ఏ శ. 2. మృత – ఉ.ఏ.ఔ.ట.త. 3. గీడొందఁ – పెక్కు ప్రతులు.

167 1. నలఁత, నులియ, నరియ, నురియ, మఱియు – అనియు పాఠములు. 2. నడలి, నలికి, నలిఁగి, నెఱిఁగి – అనియు పాఠములు.

168 1. దేల్చి, దేర్చి, వినుతించి, నుతియించి, దలంచి – అనియు పాఠములు. 2. ననంత –

ననేక ధేనువు[3]లనొసంగి దురితోపశాంతి యొనర్చె నట్టి బకాశ్రమంబున నుండి రేవతీరమణుండు యయాతంబునకుం[4]బోయె నందు యయాతి యజ్ఞంబున భోజనసమయంబున ఘృత[5]దుగ్ధాదులయందు విప్రుం డెయ్యది గోరిన నది యెల్ల సరస్వతి సంపూర్ణ[6]మనోరథంబు గా నొసంగుచు వచ్చె నయ్యెడఁ గదలి [7]వసిష్ఠావగాహంబునకు [8]వచ్చేఁ దత్ప్రదేశంబు దొల్లి పిశ్వామిత్రునాశ్రమం బతండు వసిష్ఠునెడఁ తపోవిషయమత్సరంబునఁ గుపితుం డై.

169 సీ. అతని వధించుటకై సరస్వతి [1]మదిఁ
దలఁచిన నానది తత్క్షణంబ
సౌమ్యవేషంబున జనుదెంచి నిభృతయై
పనియేమి యనిన నమ్మునివసిష్ఠు
గొనిరమ్మ నాకడ కని [2]పంచేఁ బంచిన
వార లిద్దఱు తపోవైభవంబు
నకు భయ మందుచు నరనాథ యరిగి వ
సిష్ఠున [3]కప్పని సెప్పేఁ దెలియ

తే. నాతఁ డవ్వాహినికి నిట్టులనియె నన్ను
నీవు గొనిపోక తక్కిన నీకు శాప
మిచ్చు నగ్గాధిసుతుఁడు దదిచ్ఛసలువు
మించు[4]కేనియుఁ [5]గొంకక యెప్పుడై న.

170 వ. అని యనుజ్ఞ యిచ్చిన సరస్వతి యత్తపస్వి తనచేరువ నొకప్పుడు జప యుక్తుండై యుండం గూలాప[1]హరణంబు సేసి [2]వఱుత నమ్మవోత్మం గొని[3]పోయిన నతం డాంగిరసమంత్రముల నత్తరంగిణిం [4]బ్రీణుతించె

పెక్కు ప్రతులు. 3. లొసంగి – కొన్ని ప్రతులు. 4. జనియె – ఘ.చ. 5. పక్వా న్నాదుల – వీ.శ ష. 6. మనోహరంబుగా – పెక్కు ప్రతులు. 7. వసిష్ఠోపవాసంబు నకు. వసిష్ఠాశ్రమంబునకు, వసిష్ఠప్రవాసంబునకు–అనియు పాఠములు. 8. జనియె – పెక్కు ప్రతులు.

169 1. మతిఁ – ట.వ. 2. పనిచె, పుచ్చె – అనియు పాఠములు. 3. కపుడు – ఔ. 4. కైనను – ఆ. 5. గొదుక – ఏ; యెలమి మిగుల – త.

170 1. పహారంబు – పెక్కు ప్రతులు. 2. వఱద – వీ.శ.ష. 3. పోవ – పెక్కు ప్రతులు; పోయి యొప్పించిన విశ్వామిత్రుండు ప్రీతుండై –ఇ.వీ.శ.ష. 4. బ్రశంసించె–వీ.శ.ష.

నదియు [5]సంప్రీతయగుచు [6]నమ్ముని [7]విశ్వామిత్రునకు సన్నిహితుం జేసిన నతని నగ్గాధిసూనుండు వధియింప సాధనం బన్వేషించునాలోన వంచించి [8]యాప్రనాహం బవ్వసిష్ఠుఁ దొలంగించినఁ గోపించి విశ్వామిత్రుండు శోణితవాహిని [9]వగుమని [10]శపించిన నొక్క-సంవత్సరం బత్తటిని [11]దైత్య సేవితయై యుండె నత్తీర్థంబునకుఁ గొందఱుమును [12]లేతెంచి యాదుర వస్థ నాలోకించి.

171 తే. అమ్మహానది నడిగి వార త్తెఱఁగు
దెలిసి నిజయత్న బలమునఁ దీర్పఁ దీఱ
[1]నట్టిదురవస్థ వారలు నాత్మఁ బ్రీతి
[2]యూనఁ జలిపిరి [3]పావనస్నానవిధులు.

172 వ. అప్పుడు గొందఱు బ్రహ్మరాతసు లమ్మునులకుఁ బ్రణమిల్లి తమచేసినవిప్ర ద్వేషగురుజనావమానదుష్టాన్నభక్షణాదులగు పాతకంబులు వేఱవేఱ యుపన్యసించి యే మియ్యెడ వసియించి యున్న వారము మాకు నిష్కృతి యనుగ్రహింపవలయు ననుటయు వార లాపనికి సరస్వతిం ప్రార్థించిన నమ్మహానది యరుణానదివలన నట్టితెఱం గగు పెఱుంగుం గావున నిగూఢంబుగా నరుణందనలోనికిఁ దెచ్చి దీన మజ్జనంబు నేయుఁ డని యనుమతి నేసిన.

173 ఆ. అజ్జలము[1]ల గ్రుంకి యాబ్రహ్మరాతసుల్
తనువు లచట విడిచి ధర్మపరుల
గతికిఁ బోయి రట్లు లతిగూఢ మై యున్న
యరుణ తెఱఁ గెటింగి యమరపతియు.

---

5. ను సంప్రీత, నుముదమ్మున – అనియు పాఠములు. 6. నమ్మునీంద్రుని – పెక్కు ప్రతులు. 7. విడ్డొని చనియెనంత – వీ.శ.ష. 8. తత్ప్రవాహం – వీ శ.ష. 9. వి గమ్మని – కొన్ని ప్రతులు. 10. శపియించి – కొన్ని ప్రతులు. 11. దైత్య ప్రేరిత యై – ఎ ; దైత్యశీలిత యై – వ. 12. లరుగుదెంచి – కొన్ని ప్రతులు.

171 1. నధిప – పెక్కు ప్రతులు. 2. యూనసలిపిరి – వీ.శ.ష. 3. యూనది – ఎ.ఐ.గ.వ ; వాసర – వ ; వాసవ – ట.

173 1. ల – పెక్కు ప్రతులు ; న – వా.

174 వ. తాను సఖ్యంబు సేసి నమ్మించి నముచి జంపిన[1]పాపంబు తదీయస్నానంబు నం బాపికొనియె నట్టిపుణ్యస్థానంబునుండి [2]యత్తాలధ్వజుండు సోమతీర్థంబు నకుం జనియె నది సోముండు రాజసూయంబు చేసినచో టయ్యెడ నని మిషులు షణ్ముఖునకు నిర్జరసేనాధి[3]పత్యంబునకు నభిషేకంబు సేసి రతండు తారకాదు లైన యసురులం దెగ[4]టార్చె నతనిజననాదివృత్తాంతంబు కారవ వంశజాతుండ వగునీకు వినఁ దగుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

—: పమారస్వామి ప్రభావాభివర్ణనము :—

సం. 9-43-56

175 ఆ. హరుఁడు దనదువీర్య మగ్నియం దిడిన వ
హింపఁజాల కజున కెఱుఁగఁ జెప్పి
యతఁడు వనుప దాని నగ్ని గంగాగర్భ
[1]భూతముగ నొనర్చె భూపవర్య.

176 వ. తేజోమయం బైనయాగర్భంబు గంగ హిమవన్నగంబుమీఁద సముత్సృ ష్టంబు సేసినఁ గనకమయం బైనశరస్తంబంబున నగ్నిసన్నిభుం డగుకుమా రుండై యొప్పె నయ్యెడ మెలంగుకృత్తిక లక్కుమారుం గని పుత్రార్థిను లై యందఱు[1]నొక్కపెట్ట వీఁడు [2]మాకొడు కని పలుకుచుఁ గరతలంబుల [3]నెత్త నప్పు డయ్యార్వుఱు[4]చన్నులుం జేఁపిన [5]నద్దారకుండు చంద్రనిభంబు లైనయాననంబు లాఱు దాల్చి [6]సప్తమాతృస్తన్యపానంబాచరించిన విస్మయప్రమోదభరిత లై వారలాశిశువు నెప్పటియెడన యునిచి ర ట్లయ్యగ్నిభవుండు గాంగేయుండును [7]శరజన్ముండును గార్తికేయుండును నయ్యె నయ్యెడకు బృహస్పతి యేతెఁచి జాతకర్మాద్యనుష్ఠానంబుల

---

174 1. పాతకంబు – పెక్కు ప్రతులు. 2. తాళ – కొన్ని ప్రతులు. 3. పత్యాభిషేకంబు సేసి – పెక్కు పఠితులు. 4. టార్చివేర్చి (ర్చె) న – పెక్కు పఠితులు.

175 1. పూరమున – అ.

176 1. నొక్కట – కొన్ని పఠితులు. 2. నా – పెక్కు పఠితులు. 3. నెత్తిరప్ప – కొన్ని ప్రతులు. 4. చన్నులు చేఁప – వీ.శ.ష. 5. నభ్యాలకుండు – కొన్ని ప్రతులు; నక్కుమారుండు–అ; నత్తారకాంతకుండు – త; నత్తారకహారుండు – ఖ. 6. సకల, సమస్త, నయ్యార్గుర – అనియు పాఠములు. 7. శరజన్ముండును – ఇది పెక్కు పఠితు

నిర్వర్తించి పోయెఁ దత్పర్వదేశంబు దనమహానుభావంబున జ్వాలారూప మయం బై యుండు.

177 క. విను మక్కమారుఁ డుత్తను
మనఁ దగి యెడుతపము దనవిహారముగా వ
ర్ధన మొందె[1] ధాత్రిధాత్రిగ
ధనురాగమమును శ్రుతులును [2]దనుఁగొలువంగన్.

178 వ. ఒక్కనాఁ డక్కుమారుం భూచువేడుక శివుండు శై లకన్యకయుం దానుఁ బ్రకృష్టజలపరాక్రమంబులు నానాప్రకారవదనశరీరంబులు గలుగు ప్రమథ గణంబు గొలువ నయ్యెడకుఁ జనుదెంచె నప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణులును నిందాదిత్య[2]దిక్పాలురును రుద్రాదిత్యమరుద్వసుపరిభృతిసకల[3]సురులును గరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరయక్షాదిదివ్యులును మునులును మఱియుఁ బితృదేవతలును ననుచరసమేతు లై [4]యేతెంచిరి మూర్తిమంతంబు లై యోషధిసరిత్సముద్రపర్వతంబులు నరుదెంచె నిట్లు నిజదర్శన కౌతుకంబున వచ్చిన యమ్మహాసమూహంబున కభిముఖుం డై యోగ బలాన్వితుం డగు నబ్బాలుండు రా నన్నిలగ్రీవుండు నిరీక్షించి [5]యంతర్గతంబున.

179 తే. ఉమయు నగ్నియు గంగయు నుండ నస్ను
[1]గారవంబున [2]నధికునిఁగాఁ దలంచి
చక్క నాపాలి కేతెంచునొక్కొ వీఁడు
సంభృత స్నేహ[3]భక్తివిస్రంభుఁ డగుచు.

లలో లేదు. 8. రూపంబై — పెక్కు ప్రతులు.

177 1. నాగమమ్మలు ధనురాది శ్రుతులు వరుస — శ.ష; ధాత్రిమీఁదను, ధాత్రి నెంతయు — అనియు పాఠములు. 2. దగఁ గొలువంగ — కొన్ని ప్రతులు; దను వర్ణింప — ఊ.

178 1. నుత్కృష్ట — ఘ.వ.వి.శ.ష. 2. దిక్పాలకులును — కొన్ని ప్రతులు; దిక్పతులును — కొన్ని ప్రతులు. 3. సురమునివరులును — అ. 4 చనుదెంచిరి — వి.శ.ష. 5. యాత్మగతమున, యంతరంగంబున — అనియు పాఠములు.

179 1. గౌరవంబున — కొన్ని ప్రతులు. 2. నధికుండుగా, నధికంబుగా — ఆనియు పాఠములు. 3. భరిత — ఆ.ఎ.ఐ.ఓ.గ వ.

180 క. అనుచుండఁగ నమ్మువ్వురు
తనతనచిత్తమున నట్ల తలఁపఁగ నది యె
ల్లను దివ్యబోధమునఁ [1]గని
కొని యబ్బాలుండు [2]యోగకుశలత [3]వెలయన్.

181 వ. మూర్తిచతుష్టయంబు దాల్చి యన్నలువుర యొద్దకు నేకకాలంబునం
జనినం గని యెల్ల[1]వారు [2]నద్భుతమగ్నమానసు లై రక్కుమారుఁడు
పదంపడి యొక్కరుం డై పొలిచి నిలిచె నప్పుడు.

182 చ. హరుఁడును గంగయుఁ శిఖియు నంబికయుం [1]బ్రణిపాతపూర్వని
ర్భరవినయంబుతోడఁ దగఁ బద్మజుఁ జేరి మహోత్మ యిక్కుమా
రురుచిరమూర్తికిఁ గుణగురుత్వవిభూతికి నీడు గాఁగ ని
మ్మర[2]సి యుదాత్త మైన[3]పద మన్న నతండు ప్రియం బెలర్పఁగన్.

183 వ. [1]దేవహితపరుం డగుటం జేసి చిత్తంబునఁ దలపోసి వీఁడు [2]దేవసేనకుం బతి
యగుం [3]గాక యని నిశ్చయించి [4]వారల వీక్షించి యవ్విధ [5]మెల్లవారును
వినం దెలియఁ బలికి శక్రవరుణాదు లగుమేటివేల్పుల నబ్బాలునకుం జూపి
వీరు నీకు రక్షణీయులని [6]యప్పగించె నయ్యమరవరు [7]లక్కుమారు నభి
షేకంబు [8]సేయుద మని [9]వారిజాసనుం బురస్కరించుకొని [10]యెల్ల
వారును దోడన యరుగుదేర సరస్వతీ[11]సమీపంబునకుం [12]జని సకలరత్న

---

180 1. గనుగొని, గనిగొని, గైకొని–అనియు పాఠములు. 2. దివ్య–అ. 3. మెఱయఁ – కొన్ని ప్రతులు.

181 1. వారలు – పెక్కు ప్రతులు. 2. నానంద – వీ శ.ష.

182 1. బ్రణవార్థ – ఆ.ఈ ; బ్రణవాది–ఇ ; బ్రణతాత్మ – జ.ల. 2. య – వీ.శ ష. 3. వర – అ.

183 1. దేవలోకోపకరుండగుటంజేసి – ఖ. 2. దేవసేనాపతియగుం – వీ.శ.ష ; దేవతా సేనలకుంబతి – చ. 3. గాక యని వారల – ఔ.క.త. 4. యమరుల వీక్షించి – జ. 5. వారలకుం దెలియఁ–వీ.శ.ష. 6. యప్పగించిన–పెక్కు ప్రతులు. 7. లక్కుమా రునకు – అ ఈ.ఊ. 8. సేయుండన వారువారి – ఊ. 9. వారిజభవుం – ఐ.గ. 10. యెల్లదేవతలును – ఏ ; యెల్లదేవతలలో – అ. 11. తీరంబునకుఁ – అ.ఊ.వ. 12. వచ్చి – ఈ.ఊ ; వచ్చిరివచ్చి – ఖ ; కరిగి – ఒ.జ ; జనికనక – అ.

మయం [13]బై నదివ్యపీఠంబు [14]హిమవంతుండు వెట్ట నందాభూతపతిపుత్రు నునిచి బృహస్పతి[15]హోమకార్యంబు నిర్వర్తింప నీశానవిష్ణు[16]విధికౌశికులు లోనుగా నమరముఖ్యు లభిషేకద్రవ్యంబులు సారస్వతజలపూర్ణమణికనక [17]కలశంబులు ధరియించి గంధర్వాప్సరోగణంబులు సంగీత[18]మంగళంబాచరింప మహామునిపరికరపుణ్యాహ[19]ఘోషంబులు సెలంగ నుమా[20]శ్రీసరస్వతీశచీప్రముఖ లైనపుణ్యాంగనలు దీవనలతో నేస[21]లొలుక నభిషేకించి [22]సమ్మోదంబున [23]సేనాధిపత్యంబునకుం బట్టంబు గట్టిరి తొల్లి తత్పరిదేశంబున దేవతలు జలాధి[24]పత్యంబునకు వరుణు [25]నభిషిక్తుం జేసి రవ్వరు[26]ణాభిషేకంబుకంటెఁ గుమారాభిషేకం బొప్పె నప్పావక సంభవునకుఁ గామ[27]దమనకమలభవశార్ఙ్గిశతముఖ[28]పరిముఖు లగుసకల ప్రభువులు దమతమయనుచరులయందు రూపగుణబలపరాక్రమాధికు లైన వారి [29]నేటి భీమఘంటాకర్ణ[30]సంక్రమదండధరసహితు లగు ననేకవీరుల నొసంగి వారల బెరసి వర్తించుటకుఁ దగిన సేనాంగసముదయంబు [31]నమ్మహితాత్మునకు మూలబలంబుగా [32]నొనర్చి రబ్బలంబులఁ జిత్రాభరణ వర్మాయుధధరులును వివిధప్రకారాకారులు నగు గజకర్ణనికుంభకుము దాదులైన సైనికులు మెఱసి యుల్లసిల్లి రమ్మ్లేఁకలతో శత్రుభయంకరంబు లగుచు మాతృకాగణంబులు ప్రభానీవిశాలాక్షి[34]పాలితాపురస్సరంబు లై [35]పాలిచె నట్టియెడ.

---

13. బగు — పెక్కు ప్రతులు. నలంకారశోభితంబుగా 14. హిమవంతుండు — చ. 15. దగు — ఐ గ;హిత — చ ; 16. కమలాసనులు — వీ శ.ష. 17. కుంభములును ధరియించి — ఆ.ఓ. 18. మంగళగానంబులు, మంగళపాఠంబు — అనియు పాఠములు. 19. వాచనారవంబులు సెలంగ — వీ శ,ష. 30. రమా — వీ శ.ష. 21. లుచల — అ.ఇ ఎ.ట.వ; లు చిలుక — చ. 22. రాసమయంబున — వీ.శ.ష. 23. దేవసేనాధి — ఐ.గ.ల.వ. 24. పతిత్వమునకు - కొన్ని ప్రతులు. 25. నకభిషేకించిరి, నకభిషేకంబు - అనియు పాఠములు. 26. ణాభిషేచనంబు — కొన్ని ప్రతులు. 27. దహన — ఈ.ఊ.ఘ.వ ; వాహా — చ. 28. ప్రభృతులగు — పెక్కు ప్రతులు ; పరిముఖసకల — వీ.శ ష. 29. నేర్చి, నెఱింగి—అనియు పాఠములు. 30. సంక్రమణ—పెక్కు ప్రతులు, సంక్రందన — ట వ. 31. నమ్మహాత్మునకు - ఆ ఐ గ. 32. నమర్చి — పెక్కు ప్రతులు. 33. పరిభాసధీ—వ.వీ శ.ష; ప్రభావసే, ప్రభావినీ — అనియు పాఠములు. 34. కాపాలికా — ఆ ; పాణికా - ఎ.ఫ. 35. పాలిచిరట్టి — కొన్ని ప్రతులు.

184 సీ. శంకరుఁ డుదితభాస్కరనిభధ్వజమును
వాసవుఁ డసురవిధ్వంసకరణ
పరిణతశక్తియు హరి బలవర్ధని
యగు వనమాలయు నగజ యెపుడు
మాయనివెలిపట్టుదోయిని గంగయు
జ్వల[1]సుధామయకమండలువు గురుఁడు
దీప్తదండము వైనతేయుండు మహితము
యూరంబు [2]వరుణుం డుదార[3]రూప

తే. మైనతామ్ర[4]చూడంబును [5]నర్థవిభుఁడు
దర్పితచ్ఛాగమును [6]శతదళభవుండు
[7]లసితకృష్ణాజినంబును[8] నసమసమర
జయము నొసఁగిరి ప్రీతి నాషణ్ముఖునకు.

185 వ. ఇట్లు సిద్ధస్వరూపదీపితుం డైనయతని నాపోవక చూచుచు శంకరుండు వీని కీ[1]విభవంబునకు ననాయాసంబున నమరవిరోధి[2]నాశంబు [3]గావించుటకు వఁయు నని తలంచి భూత[4]మయం బగు[5]మహా[6]సైన్యంబు సమర్పించె నప్పు [7]డింద్రాదిబృందారకులు నిజబలసందోహంబులతో నాబర్హివాహనుఁ బరివేష్టించిరి శంఖభేరీపణవగోముఖప్రముఖతూర్యంబులు దిక్కులు పిక్కటిల్లఁ జెలంగె నట్లు [8]మహతి యగు[9]దేవసేనకుఁ బతి యై యమ్మహాసేనుండు సురముఖ్యులఁ జూచి మీ కెవ్వరినేనియుం జంపను జెఱుపను

---

184 1. కాంతిగల – వీ.శ.ష. 2. నగ్నియు – ఆ.ఎ.ఓ వ. 3. దూత – ఇ 4. కంధరము – జౌ.క.త. 5. నబ్జివిభుఁడు – కొన్నిప్రతులు ; నబ్జభవుఁడు, నబ్జవిభుఁడు – అనియు పాఠములు. 6. శారదావిభుండు – ఆ ఓ 7. నసిత, అతుల అనియు పాఠములు. 8. నమర – ఒ.గ.

185 విజయంబునకు – ఎ. 2. వినాశంబు – కొన్నిప్రతులు. 3 నొందింప – అ ఈ 4. భయంకరంబగు – ఊ చ.ల. 5. తనమహా – ఆ ఎ.ఏ.ఓ వ. 6. సేన – వీ శ.ష. 7 డింభాది ప్రముఖ, డింభాది ప్రభృతి. డింభాదిప్రభూత – అనియు పాఠములు. 8. మహావిభూతియగు – అనియు పాఠములు. 9. దేవ – పెక్కు

వలసియున్నది యట్టిబల్లిదంపుఁ[10]బగఱం బరిమార్చెద నని వరం బిచ్చిన వారలు [11]బహుప్రమోదంబు నొందిరి సేనయార్చినఁ ద్రిలోకంబులు నాదమయఁబు లయ్యె నవ్విధంబున విశాఖుని నుత్తమపదస్థునిఁ గావించి విరించివైకుంఠశ్రీకంఠులు నిజేచ్ఛఁ జనిరి పదంపడి యగ్గుహుండు దేవతలు దారకాసురునివలన [12]నలంగి యునికి యెట్టింగి.

186 క. బలయుతముగ నడచిన న
బ్బలియుండు ననేకదైత్యబలములతో న
గ్గలిక [1]నెదురు నడచెను ద
ద్బలయుగమున కక్కజంపు భండన మయ్యెన్.

–: కుమారస్వామి తారకాక్షం జంపి దేవతలకు ముదంబుసేయుట :–

సం. 9–45–63

187 వ. అట్టియెడ.

188 క. తనయొరలుఁ దాను దారక
దనుజేంద్రుఁడు గార్తికేయుఁ దాఁకిన నమ్మా
శనగణసమ్మదసంపా
దనుఁ డగుచును శక్తి యతఁడు ధరియించె నృపా.

189 వ. అమ్మహానీయసాధనంబున ననేకకోటిశక్తు లుద్భవించి నానాదానవప్రకరంబుల బడలువడం [1]జేసి యుల్కాసహస్రంబుల పిడుగులతండంబుల ప్రమోఁతచండంబున [2]విరావం బావహిల్లనది ప్రయోగించి యమ్మహాత్ముండు మహిషప్రతిపాదభృతోదరు లను దనుజసేనాపతులం బొలియింప నిలింపసైన్యంబులు సంరంభంబున [3]దైత్యబలంబులం దెగటార్చె నక్కుమారుఁడు [4]ప్రయోగింప నాశక్తి [5]పగతు[6]రం బిలుకుమార్చి క్రమ్మఱఁ గర

ప్రతులలోలేదు 10. వైరి – ఔ. 11. బహుళ (ల) – పెక్కుప్రతులు. 12. గలంగి – ల.వీశ.ష.

186 1. నెదురవచ్చిన – ఆ. నెదురువచ్చిన – ఓవ.

189 1. జేసెనులా – కొన్నిప్రతులు. 2. అంబుదరావంబా, పరివారంబుననా, వీరారావంబా – అనియు పాఠములు. 3. దనుజ – నవీశ.ష. 4. ప్రయోగించిన యా – అ. 5. దైత్యులఁ – ఘ. 6. రఁదెగటార్చి – అ ఎ.ఓవ ; రఁబరిమార్చి–

తలంబునకు వచ్చు చుండె [7]నత్తారకుం డట్లు దమవారు సమసిన సక్రోధుం డై యగ్గుహునిఁ గిట్టి బెట్టిచం బగు నతని శక్త్యస్త్రంబులతాఁకునం [8]బడియె నిట్లు జయంబు సేకొని యక్కార్తికేయుండు వెలిఁగె విబు ధులు ప్రమోదంబు నొందిరి పదంపడి.

190 క. బలికొడుకు [1]బాణుఁడని యెడు
[2]బలవదసురవల్లభుండు బాధించు నమ
ర్త్యులఁ గొంచపర్వతాశ్రయ
బలిష్ఠుఁ డయి జగములెల్ల [3]భయముం బొందన్.

191 వ. [1]దాని విని యమ్మహాసేనుండు.

192 మ. కడిమిం బోయి మహోగ్రశక్తినిహతిం గ్రౌంచంబు భేదించి యె
క్కుడు[1]గర్వంబున వచ్చి మార్కొనిన [2]రక్షోనాథుఁ దత్సైన్యంబులం
గడువేగంబున రూపుమాపి మునిసంఘంబుల్ ప్రశంసింపఁ బె
ల్లడరన్ నిర్జరదుందుభి[3]ధ్వనులు పుష్పాసార [4]మొప్పారఁగన్.

193 వ. త్రిభువనానందకరుం డై విజయ[1]విభవాతిశయంబున నొప్పె నిట్లఖిలలోక సంభావనీయం బగు[2]షణ్ముఖచరితం[3]బు లాకర్ణించి కృతార్థుండ [4]వై తి కౌరవాన్వయపావన యాబలదేవువృత్తాంతంబుకొఅంత వినుమతం డ తీర్థంబునఁ బ్రతిష్ఠితుం డైన కుమారునకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లాచ రించి యందలిపెద్దలు కుమారాభిషే[5]కంబు సెప్పఁ జెవుల[6]పండువు సేసి.

ఘ.శ.ష. 7. నట్లు తమవారు సమసిన – ఆ.ట. 8. గూలె – అ.ఊ.

190 1. మహీషుఁడని – డ.న.వ. 2 బలవంతుఁడసురవిభుఁడు – పీ శ.ష ; బలవంతుఁడు లోకమెల్ల భయపడఁగ నమ – ఏ. 3. భయమందంగన్ – పెక్కు ప్రతులు ; భయమొందంగన్ – ఒ న.

191 1. విచారింపుచుండ దానివిని – అ.ఏ.

192 1. దర్పంబున – అ. 2. నాదుసైన్యంబులం – శ.ష. 3. స్వనము – అ 4. మేపారగన్ – జ.క.ఖ ఘ.బ.

193 1. విభాతిశయం – ఊ.ఒ జ.త ; భానితాతిశయం – ఈ. 2 యక్కుమారు – పీ శ ష. 3. బాకర్ణించి – పెక్కు ప్రతులు. 4. వైతివింకనాబలదేవ – పీ శ ష. 5. కంబుప్రకారంబు సెప్ప, కప్రకారంబు సెప్ప – అనియు పాఠములు. 6. పండుపు గానలరుచు – పీ శ ష ; పండువుగావిని యచ్చోటువాసి – అ ఎ.

194 ఆ. అగ్నితీర్థమునకు నరిగె నయ్యెడఁ దొల్లి
యగ్ని డాఁగియున్న నమరు లచటి
[1]కేఁగుదెంచి కాంచి [2]రిద్ధశమి[3]గర్భ
లీనుఁ డైన[4]యతని మానవేంద్ర.

195 వ. భృగుశాపంబునం బ్రాపించు సర్వభక్షకత్వంబునకుఁ జాలక దొలంగి[1]న యగ్నిదేవు నట్లు [2]గని [3]బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మునివచనం బమోఘంబు గావున నీవు సర్వభక్షుఁడుం డయ్యు [4]మాలో నగ్రపూజ్యుండవని యెుడం బటిచి నిష్టానంబునకుం జనువప్పు డత్తీర్థంబు పరమపావనం బని తజ్జలంబులఁ గృతస్నాను లై రి యందుండి యా[5]సీరి కాబేరతీర్థంబునకుం జనియె [6]నది కుబేరుండు దపంబు సేసి ధనాధిపత్యంబు మొదలై నవరంబులు వడసి[1]నచో టయ్యెడ గదలి యతండు.

—: ప్రభావతియను మునికన్యక మహిమాభివర్ణనము :—

సం. 9—47—2

196 సీ. బదరిపాచన [1]నామ పరమతీర్థమునకుఁ
జనియె భరద్వాజతనయ తొల్లి
యచటఁ [2]బ్రభావతి యనునది యింద్రుండు
పతిగాఁగఁ గోరి తపంబు సేయ
నతఁడు వసిష్ఠునాకృతి దాల్చి వచ్చిన
నయ్యింతి యర్ఘ్య[3]పాద్యాదు లిచ్చి

---

194 1. కరుగుదెంచికాంచిరచట — ఊ. 2. రెలమి — అ.ద. 3 వృష — ఎ. 4. వాని మానవేంద్ర — పీ శ.ష.

195 1. యట్లున్నయగ్ని — పీ.శ.ష. 2 గనితెచ్చి, తలంచి, తెలిసి — అనియు పాఠములు. 3. సర్వభక్షుఁడుండయ్యుఁ ద్రిభువనపావనుండు (నంబు) గావరంబిచ్చి బ్రహ్మాదిదేవతలు — ఇ వీ.శ.ష. 4. మాలోనగ్రపూజ్యుండవని యెుడంబఱచి — ఇది పెక్కుప్రతులలోలేదు. 5. కామపాలుండు, సీరపాణి — అనియు పాఠములు. 6. నదిమున్ను కుబే — అ.ఏ. 7. నచ్చోటుగదలి — కొన్నిప్రతులు.

196 1. మనఁబరఁగు — వీ.శ.ష. 2. ప్రతావని, శుభావతి, శ్రుతివతి — అనియు పాఠములు. (1) గమనిక — 'భరద్వాజస్య దుహితా రూపేణాప్రతిమాభువి సుచావతీ నామ విభో కుమారీబ్రహ్మచారిణి' అని మూలము. భం 9—47—2. ఇట్లు మూలమున ఇట్లు మూలమున ప్రభావతిఅనుటకు మాఱుగా సుచావతీ అని కాన్పించు చున్నది. (2) కుంభకోణస్థితిలో ఇట శ్రుతావతీ అనికలదు. 3. పాద్యంబు — చ.ల.వీ శ.ష.

భక్తితోఁ జేరి మత్పాణి శ్రద్ధ కిచ్చు
దాన నప్పూనిక మానఁ గాని

తే. వలయుపనిఁ బంపుఁ డన్న నవ్వాలయ నమ్మ
హోత్మ్మఁ డది యట్ల యగుఁ [4]గాని యతివ వీనిఁ
[6]బక్వములు సేయుమని కొన్ని బదరిఫలము
లానితంబినిచే నిచ్చి యవులనుండ.

197 వ. అదియును గృతస్నానయుఁ గలితధౌతపరిధానయు నై [1]ప్రొయినగ్ని రాజఁబెట్టి యాఫలంబులు జలంబులతోడఁ గూడ నెక్కించి వండుచుండ నవి పాకంబునకు రాకయుండ వెండియుఁ దనసవరించినకాష్ఠంబు[2]లు గ్రమంబున [3]నిడి యనలంబు ప్రబలంబు [4]సేయఁ గాష్ఠంబులు సమసెఁగాని యారేఁగుఁ[5]బండ్లురియవయ్యెఁ గాష్ఠంబులు [6]గలయెడకుం బోయి తెచ్చు నంత కగ్ని [7]యాఱనేని దుష్పాకం బగు నని యామగువ తనకా లింద నంబుగా నిడి పాకంబు సేయఁ [8]గనుంగొని పాకశాసనుం డచ్చెరు వొంది ప్రత్యక్షుం బై [9]శుభాంగి నీదుని[10]ష్టాతిశయంబునకు మెచ్చితి భవదభిమతం బిచ్చితిని తనువు విడిచి త్రిదివమ్మునకు రమ్మ సర్వపాపహారం బై యీతీర్థంబు లోకత్రయ[11]ప్రఖ్యాతం బయ్యెడు మని యె నమ్మహాభాగయు నాసుమనోవిభునకు [19]మనోరమ యై వెలసె నట్టిబదరిపాచనంబుననుండి.

198 ఆ. ఇంద్రతీర్థమునకు నేఁగె నాబలభద్రుఁ
డచట నూఱుక్రతువు లాచరించి
యనిమిషేశ్వరుండు గనియె శతక్రతుఁ
డనుప్రసిద్ధితోడ నతులపదము.

---

4. గాక – పెక్కు ప్రతులు. 5. వినుము – ఇ. నాపు – ఐ.గ. 6. పాచనము – ఆ.ఎ.ఓ ; భక్ష్యములు – గ.

197 1. పొయి – కొన్ని ప్రతులు ; పోయి – ఎ.క. 2. లెల్ల – పెక్కు ప్రతులు ; చెల్లం – ట.న. 3. నిడుచు – పెక్కు ప్రతులు, 4. సేయఁగాష్ఠ – కొన్ని ప్రతులు. 5. ఫలంబులు విరియవయ్యె – చ; బండ్లెప్పటియట్లు నుడుకకున్న – త. 6. తీఁగల– అ.ఊ. 7. యాఱిన – పెక్కు ప్రతులు. 8. గనుంగొని యప్పూనికకుఁ బాక – ఆ.ఔ.క.త.న. 9. శుభాసతీ – ఘ ; శుభాంగీ – ఉ. 10. పాతివ్రత్యాతిశయం బునకు – చ. 11. ప్రఖ్యాతివడయు – వీ.శ.ష. 12. వార – కొన్ని ప్రతులు.

199 వ. అచ్చోటు గదలి హలాయుధుండు రామతీర్థంబునకుం [1]బోయెఁ బలు మాఱు రాజుల నెల్లను బొరిగొని పరశు[2]రాముం డతృప్తుం డై పాఱియ శ్చిత్తంబుగా నయ్యెడఁ [3]గశ్యపునుపదర్శనంబున [4]రాజసూయంబులు నశ్వమేధంబులు వాజిపేయంబులు ననేకంబు లొనర్చి యమ్మునీంద్రునకు దక్షిణసమస్తధోణియు నొసంగె నందుండి [5]యయ్యేకకుండలుండు యామునంబునకుం జనియె నది వరుణుండు రాజసూయంబులు సేసినపట్టయ్యుధ్వసంబునవసానంబున దేవాసురులకు సకలభూతసంక్షయకరం బగుచున్న సంగరంబు ప్రవర్తించె.

200 ఆ. [1]అచటు గదలి యాతఁ డాదిత్యతీర్థసం
• సేవనమున కరిగె [2]ధీవిశాల
యందుఁ గ్రతు వొనర్చి యాదిత్యుఁ డుజ్జ్వల
[3]జ్యోతిషాధిపత్యశోభి యయ్యె.

201 వ. జైమినియుండును శుకుండును గృష్ణుండును [1]జైమినియు మఱియును [2]దేవల[3]జై గీషవ్యాదు లగునై ష్ఠికు లనేకు లయ్యెడ నద్భుతయోగసిద్ధిం బొందిరి.

202 తే. అచటనుండి సారస్వత మను[1]వసిష్ఠ
తీర్థమున కేఁగె నాబలదేవుఁ డధిప
యందుఁ దొల్లి నిష్ఠాతిశయంబుమై [2]ద
ధీచి యనుముని నియమంబు లాచరించె.

---

199 1. జని — కొన్నిప్రతులు. 2. రాముండు ప్రాయశ్చిత్తంబుగా — పెక్కుప్రతులు. 3. గశ్యపుఁడుపద్రష్టగాఁగ — వీశష ; గశ్యపోపదేశంబున — కొన్ని ప్రతులు. 4. రాజసూయంబులు — పెక్కుప్రతులలోలేదు. 5. యాబలరాముండు. యయ్యదు కుంజరుండు, యయ్యదుఘనుండు — అనియు పాఠములు.

200 1. అచట — కొన్నిప్రతులు. 2. చెలువుమిగుల — అ.ఈ ఏ ; నావిశాల — కొన్ని ప్రతులు ; భూవరుండు - ఖ. 3. జ్యోతిరాధిపత్య — పెక్కుప్రతులు.

201 1. జైమినియు — పెక్కుప్రతులలో లేదు. 2. దేవయోగులు — వీ.శ.ష; దేవతలును — కొన్నిప్రతులు. నాదిగాఁగలనైష్ఠి — వీ.శ ష.

202 1. విశేష, విశిష్ట - అనియు పాఠములు. 2. దధీచుఁడను — పెక్కు ప్రతులు.

203 వ. ఆనియమాచరణంబునకు [1]నింద్రుండు శంకించి [2]తద్విఘ్న కరణంబు[3]నకు [4]నలంబున యనునప్సరోవనితం బుత్తెంచినఁ దదీయదర్శనంబున నమ్మునివీర్యంబు స్ఖలించిన దాని సరస్వతి గర్భంబుగా ధరియించి పుత్రుం గాంచి తపస్విజనగోష్ఠి నున్న యత్తపోధనుకడకుఁ దెచ్చి వీఁడు నీకొడుకు భవత్తేజంబు వృథ వోనీక యేను వహించి కాంచితి వీనిం గైకొను మనిన నతండు వాని నెత్తికొని యాలింగనంబును [5]మూర్ధఘ్రాణంబును జేసి [6]యాసరిద్వర నాలోకించి నీవు బ్రహ్మ[7]సరస్సున జనియించితి పుణ్యనదుల యందు మేటి వని సంస్తుతించి [8]నీజలంబులం దర్పణంబు సేసిన [9]విశ్వేదేవతలుఁ బితరులు గంధర్వులుఁ [10]దృప్తు లౌదు రని యనుగ్రహించి యిక్కుమారుండు నీ పేర సారస్వతుం డనం బరఁగుఁ బదంపడి పండ్రెండేండ్లనావృష్టి [11]యైన నయ్యాపదఁ [12]బొంద కుండఁ బెక్కండ్రు[13]మునుల రక్షించి [14]వేదాధ్యయనంబులు సేయించునని [15]చెప్పి [16]యొప్పగించిన సరస్వతి ప్రీతయై తనయుం గొని చనియె నాకాలంబున.

204 క. [1]అమరులకు నసురుల[3]కుఁ గల
హము గలిగిన[3] బలవిరోధి యాయుధనికురుం
బము సవరించుమహోద్యో
గమునఁ బ్రవర్తించె వీరకౌతుక మలరన్.

205 వ. అట్లుద్యోగించి.

---

203 1. శక్రుండు – పెక్కుప్రతులు. 2. తద్విఘ్నంబునకు – వీ.శ.ష. 3. నకతని శీలంబు సమయ – అ ట. 4. నలంబస – పెక్కు ప్రతులు. 5. మూర్ధ్ని – పెక్కు ప్రతులు. 6 యాసరస్వతి – జ బ.ల ; యాసరస్వతీనది నుద్దేశించినీవు – ష. 7. శిరస్సు, తేజము. శిరంబు – అనియు పాఠములు. 8. నిజజలంబులం – ఈ.ఉ. ప. 9. విశ్వ – పెక్కుప్రతులు. 10. దృప్తులుగాఁగలరని – పెక్కు ప్రతులు. 11: యయ్యెడు – శ.ష. 12 బొరయ – పెక్కు ప్రతులు. 13. మునుల – పెక్కు ప్రతులు. 14. వేదాధ్యయనసంపన్నుండగునని – వీ శ.ష. 15. నిర్దేశించి – ఇ.ఉ. 16. యొప్పించిన – పెక్కుప్రతులు.

204 1. 'త' ప్రతిలో ఈ పద్య మిట్లున్నది:-
అమరులకు నసురలకుఁ గల
నమరిన యాయుధము లొప్ప నందరికిని దా
సమత దగవేడ నిచ్చుచు
విమలయశోనిరతుఁ డగుచు వెలసె నతండున్.

2. కునుఁమర – వీ.శ.ష. 3. నను హరియు సాధన నికురుం – వీ.శ.ష.

206 చ. జగముల నెందునుం బడయఁ జాల కతండు [1]దధీచియస్థులం
చగియెడునాయుధం[2]బు లగుఁ [3]దత్పరతం జని [4]వేఁడ నాతఁ డి
చ్చు గురుతరాక్ష యోజ్జ్వలయశో[5]నిరతుఁ డని పంపఁగా నిలిం
పగణము [6]వోయి వేఁడి[7]న నృపాలక [8]యిచ్చె నతండు ప్రీతితోన్.

207 వ. [1]ఇచ్చి యతం డవ్యయలోకంబున కరిగె నమరవరుండును దదస్థుల వజ్రా
యుధంబు [2]నొనర్చి పేర్చె నంత నాసారస్వతుండు ద్వాదశ[3]వార్షికం
బగుననావృష్టి[4]దురితంబునఁదన్నుం జేరి పిన్న యనక విద్యావిశేషకలితం
బైనగౌరవంబున [5]శిష్యత్వంబు [6]భజియించినయఱువదివేవురు మునుల
సరస్వతీ[7]ప్రభావజనితం బగునన్నంబున [8]రక్షించుచు వేదంబుఁ [9]జదివించె
నా[10]సారస్వతతీర్థంబున నుండి యాసంకర్షణుండు వృద్ధకన్యాశ్రమంబు
నకుం బోయె నయ్యెడ గర్గవంశ [11]వర్యుం డగు[12]ఖని యనుతపోధ[13]నుండు.

208 తే. పరమతపమున నొకకన్యఁ బడసి పెంచి
[1]దివమునకు నేఁగె నది తప[2]స్థిరతఁ బూని
[3]పతి వరింపంగ నొల్లక బ్రహ్మచర్య
మున [4]వెలింగి యయ్యాశ్రమమున వసించె.

---

206 1. దధీచునస్థులం — కొన్ని ప్రతులు. 2. బులుగఁ — అ.ఏ.ఐ.ఖ.గ.వ. 3. దత్వరత — అ.ఓ.ఖ. 4. వేఁడుఁ డాత — కొన్ని పుస్తకములు. 5. భరితుండని — ట.వ; నిలయుండని — చ. 6. లోలి — ఒ.జ. 7. నను పన్నుగ నిచ్చె — అ ఏ. 8. యాతఁడు నిచ్చె — ఇ.

207 1. ఇట్లిచ్చి — వ.శ.ష; అట్లిచ్చి — వీ; ఇచ్చియవ్యయ — పెక్కు పుస్తకములు. 2. నొనర్చి యసురుల నోర్చె, నొనర్పి యసురుల నోర్చి, నొనర్చి యసురుల నొప్పించె — అనియు పాఠములు. 3. వర్ష ంబులనా—వీ.శ.ష. 4 దోషంబున—కొన్ని పుస్తకములు. 5. శిష్యత్వ నియతిం — వీ.శ.ష. 6. జరించి — వీ.శ.ష; భరియించిన — ఎ; భజించిన — ఐ. 7. ప్రభావంబున — నన్నంబుఁ బెట్టి — అ. 8. సంరక్షించుచు — ఈ; రక్షింపుచు వేదంబులు — పెక్కు పుస్తకములు. 9. జదివించు చుండె, నడిపించె, జదివింపుచుండె — అనియు పాఠములు. 10 సరస్వతీ — పెక్కు పుస్తకములు, 11. సంభవుండగు—వీ.శ.ష; వరుండగు, కరుండగు — అనియు పాఠములు 12. కుణి, మణి, గుణి -- అనియు పాఠములు. గమనిక :— 'ఖని' యనుపేరు 'సోరెన్స్' మహాభారతనామానుక్రమణికలో లేదు. 13. ధనవర్యుండు — ఉ.క.

208 1. దేవపథమునఁ నేఁగె నస్థిరతఁ బూని — చ. 2. స్థితియ — కొన్ని ప్రతులు. 3. పతినివరి. యింప — ఒ.వ. 4. పెరిఁగి — అ.

209 వ. వదంపడి యత్యంతవృద్ధయై పరలోకగమనంబు గోరె నప్పుడు యదృచ్ఛా
సన్నిహితుం డై నవారదుం డక్కన్యక కి ట్లనియె.

210 క. విను పాణిగ్రహణము సే
యనివనితకుఁ బుణ్యలోక మప్రాప్యము గా
వున నేయుపాయమున నై
నను దగియెడువరు వరింపు నలినదళాక్షీ.

211 ఆ. అనిన నిజతపంబు[1]నర్ధంబు లంచంబు
గాఁగ నిచ్చి యదియు గాలవాత్మ
జుని వరించె నతఁడు సుదతి[2]తో సమయంబు
పలికికొనియె ధరణిపాలవర్య.

212 వ. సమయంబు నేకరాత్రసహావాస[1]సమ్మతికలితం బట్లు పాణిగ్రహణసంస్కార
వతి యై యావృద్ధకన్యక దైవయోగంబున నారాత్రి మనోహరయౌవ
నయుఁ బరమానులేపమాల్యాం[2]బరభూషణాభిరామయు నయ్యె నమ్మునీ
నియుఁ బ్రీతుండై [3]యన్నాతిసంగతి [4]నన్నిసి గడపెఁ బ్రభాతంబున
[5]నన్నితంబిని యతని కి ట్లనియె.

213 నే. ఒక్క రేయి [1]పాల నాయునికి గాఁగఁ
బలికికొన్నార మది [2]సెల్లె నలఘుచరిత
పోయి వచ్చెద నని దివంబునకుఁ బోవ
నుత్సహించె నమ్మునిఁ మది నుమ్మలింప.

---

210 1. కన్యకు – ఏ.గ.

211 1. నందర్థముంకువగాఁగ – అ.ఏ.ఖ. 2. కి – వ ; తో సమయమ్మాచరించె ధరణీ
నాథ – చ.

212 1. సంకల్పితంబనిన సమ్మతించి – అ.ఏ.ఖ. 2. బరాభిరామయు మణిభూష
తయు – వీ.శ.ష ; బరాభరణాభిరామయు – కొన్ని ప్రతులు. 3. య
వీ.శ.ష. 4. నారేయి – వీ.శ.ష. 5. నత్తిన్వోయతని – ఆ.ఉ.

213 1. గృహిణి – చ. 2. నెక్కొనఁ.

214 వ. ఇ ట్లుత్సహించి యి త్తీరంబున దేవబుషిపితృతర్పణపరుం డై యొక్కనాఁ డుపవసించినవాఁడు పంచాశద్వత్సరపరిపూరణీయం బగునై ష్ఠికబ్రహ్మచర్య ఫలంబు వడయువాఁ డని పలికి తనువువిడిచి దివంబున కరిగె గురువం శోత్తమా యయ్యెడ నారేవతీ[1]పతి శల్యుండు రణంబునఁ బాండవులచేత నిహతుండగుట విని వగచుచు నచ్చటికిఁ జేరువ యగుశమంతపంచకం బునకుం జని [2]యందులమునులఁ గురుక్షేత్రవిశేషంబు లడిగిన వార లతనికి నది ప్రజాపతి యుత్తరవేది యనియును సమస్తదేవతలు నందు [3]వరిష్ఠంబు లగుసత్రంబు లాచరించి రనియును దానిఁ గురుం డనురాజు దున్నటం జేసి దానికిఁ గురుక్షేత్రంబనునామం[4]బు గలిగె ననియు నెఱింగించిన [5]నయ్యేకకుండలుం డాభూమీశ్వరుఁ డేమి ప్రయోజనంబునకు దున్నె [6]ననుటయు నాతపోధను లి ట్లనిరి.

—: కురుక్షేత్ర ప్రభావాది వర్ణనము :—

సం. 9—52—4

215 సీ. ఇందుఁ బుట్టినజను [1]లెల్లను దుదిఁ ద్రిది
వంబున కరుగంగవలయు ననిమ
నంబునఁ గోరి యన్నరపతి దున్నంగ
నింద్రుఁడు సనుదెంచి యేల యిచటఁ
[2]దునియెద వనిన నమ్మనుజాధిపతి తన
కోర్కి సెప్పిన గేలిగొనుచుఁ జని యెఁ
బలు[3]మఱు నద్దేవపతి వచ్చి వెండియు
నుల్లసమాడుచు [4]నుండు నత[5]ని

ఆ. [6]నతఁడు నిష్ఠ [7]గుంద కనిశంబు దున్నంగ
వరముఁ ద్రీతి నొసఁగువాఁడు గాఁగ

---

214 1. రమణుండు — క.ట.త. 2. యందలి — పెక్కు ప్రతులు. 3. గరిష్ఠంబులగు, ఁబ్రసిద్ధంబులగు, విశిష్టంబులగు, నిష్టంబులగు, బరివేష్టించి సత్రంబు, దుపదేష్టంబులగు— అనియు పాఠములు. 4. బయ్యెనని — పెక్కు ప్రతులు. 5. నయ్యదుకుంజరుండా — కొన్ని ప్రతులు. 6. ననియడుగుటయు — కొన్ని ప్రతులు ; దవనిన — వ.

లెల్లవారునుదుది—అ ఊ ఓ క.ల. 2. దున్నెదునీవని యన్న భూపతి తన—అ.ఏ.ళ ; శ—కొన్ని ప్రతులు. 3. మారు—కొన్ని ప్రతులు. 4. నుండ, నుండె, నున్న— పాఠములు. 5. దు — అ.ట.వ.స. 6. తనదు — అ.ళ.స. 7. వదలకనిశంబు,

[8]నమలెఱు ఱుగ నిశ్చయము సేసి యాశక్రుఁ
డచటి [9]కేగుదెంచి యతనితోడ.

216 వ. ఈపుణ్యక్షేత్రంబున [1]నిరాహారు లై దేహంబు విడిచినవారలకునిందు
సమరంబు [2]సేసి సమ్యక్ప్రకారంబున మృతిఁ బొందినసమస్త[3]జంతువులకును
సురలోకప్రాప్తి గలిగెడు మని [4]వల్క నిజస్థానంబునకుం జనియె నట్లు
చను చుండి యాశతమఖుఁడు సంభావనాతిశయంబున.

217 క. గాలిఁ గురుక్షేత్రంబున
[1]ధూలి తనువుఁ [2]జెఁది [3]నరునిదుష్కర్మములం
దోలి యతనికి ధరిత్రిం
[4]దూలి [5]మధురలీల మై [6]నతులగతి యొసఁగున్.

218 వ. అని నిర్దేశించినఁ గురున్నృపాలుండును గృతకృత్యుం డై సంతోషించె
ని [1]చెప్పుటయు నాప్రలంబవైరి ప్రమోదభరితుం డగుచు మెలంగి
యశ్వత్థమధూకామ్రబిల్వాదిభూరుహోపశోభితం బైన నిజపూర్వాశ్రమం
బుఁగనుంగొని యిది యెవ్వరియాశ్రమం బని యడిగిన నమ్మును లియ్యెడఁ
దొల్లి విష్ణుదేవుండు దపంబు సేసినచోటు మఱియు శాండిల్యప్రభృతు లిందు
యోగసిద్ధిం బొంది రనిన విని యయ్యాశ్రమంబుఁ గొనియాడి తత్పరిదేశం
బున బహిఃపరివారంబు నెల్ల [2]వీడుకొల్పి యొక్కపుణ్యాచలం బెక్కి
దానితటంబున [3]సమస్థలంబున ముని[4]జనసహితంబుగ నాసినుం డయ్యె.
నాసమయంబున నిచ్చటికి [5]జటామండలకలితుండును [6]గుశచీరచ్ఛాయా
సుందరుండును గలహప్రియుండును నగునారదుండు హేమదండంబును

తోడన నిశంబు – అనియు పాఠములు. 8. నమరవరుగ – అ. 9. కరుగు – ఎ.

216 1. నీరాహారులై – ఆ.వ. 2. న సమ్యక్ప్ర – పెక్కు ప్రతులు. 3. జనులకు, జీవులకు – అనియు పాఠములు. 4. వల్క వరంబిచ్చి దేవపతి – అ.

217 1. ధూళి, దూలి, గూలి, దేలి – అనియు పాఠములు. 2. జెడ్డ – వ. 3. యతని – ట; యతఁడు – అ; నరుఁడు – ఆ. 4. ధూళి, నోలి, జాలి – అనియు పాఠములు; నోలి సురల గతిని సంతతోన్నతి నమరుఁ – ఊ. 5. యమర – కొన్ని ప్రతులు; సురల – ఱ ఉ.ఊ. 6. సుసంగతి గలుగుఁ – చ.

218 1. చెప్పిన – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిలిపి – చ. 3. ననేకమునిజన – కొన్ని ప్రతులు. 4 గణ – ఱ.ఉ. 5. ఒటాకమండల – ల. 6. కనకకాంతిని (భ) జచ్ఛాయా – పెక్కు ప్రతులు; గుశచీరచ్ఛాయా సుందరుండును – ఇది వీ.శ.ష.

మణికమండ[7]లువును. [8]గచ్ఛపవీణయుం బొలుపుమెఱయ : నేతెంచిన నెల్లవారలుం బ్రత్యుత్థానప్రణామంబు లాచరించి సుఖోపవిష్టుం జేసి పరివేష్టించి రాదేవమునిం గొల్చియుండి యబ్బలదేవుండు.

219 క. కురువృత్తాంతం బడిగినఁ
గర మేర్పడఁ జెప్పె నతఁడు గాంగేయుఁడుఁ
గురుఁడును గర్ణుఁడు శల్యుఁడు
వరుస ననిం దెగుట కారవక్షితినాథా.

220 వ. మటియును మృతు లైనృపకుమారాదియోధ[1]వరులం జెప్పి పదునెని మిదిదివసంబులఁ జెల్లినసంగరంబు తెఱంగును సంక్షేపరూపంబునఁ దెలియఁ బలికి దుర్యోధనసైన్యం బంతయు సమయుటయు నందుఁ గృపాశ్వత్థామ కృతవర్మ్మలు బ్రదికిపోవుటయు నన్నరపాలుఁ డోడి పాఱి ద్వైపాయన హ్రదంబుసొచ్చి జలంబుల సంస్తంభించి [2]డాఁగుటయు నది పాండవు లెఱింగి సపరివారంబుగా జనుదెంచి యమ్మడువుఁ జుట్టుముట్టి బెట్టిదంపు మాట లాడుటయు దానం గనలి యమ్మనుజవరుండు మడువు వెడలి వచ్చుటయు నెఱింగించి బిరుదుమగ లగుపగతురు పెక్కండ్రు పొదివి[3]కొని యుండం గురుపతియు నుక్కుఁదక్కక యున్నవాఁ [4]డద్దండితనంబుఁ జూచిన మెత్తు వీవని [5]యుగ్గడించి.

221 చ. అతనికి భీమసేనునకు నాహవ మయ్యెడు నొంటిమై మహో
ద్ధతబలశౌర్య [1]ధైర్యములఁ బొల్చుభవత్ప్రియశిష్యులఁ [2]స్థి
తులఁ గనుంగొనం దలఁపు చిత్తము[3]నఁ మొలతెంచునేనిఁ బొ
మ్మ్మతుల[4]గదాకృతోజ్జ్వలవిహార ము[5]దారనిరూఢి [6]నొప్పెడున్.

ప్రతులలోఁ లేదు. 7. లంబును గతుపాలయు – అ. కనకపు – ల. 8. నంబుచేసి – ట.వ.వీ.

220 1. వీరులు – వా.వీ.శ.ష. 2. డాఁగియుండుటయు – పెక్కు ప్రతులు 2. కొనంగురు పతి – వ.వీ.శ.ష. 3. డాతనిదండి – ఊజ. 4. యుగ్గించిఁ – యెఱింగించి – అనియు పాఠములు.

221 1. ధుర్యులన – కొన్ని ప్రతులు. 2. సురక్షితుల – ఔ.త.ద. 3. నంగలధైనివే–గఅ.ఈ. 4. గదాయుధోజ్జ్వల విహారుల వారలఁ జూడనొప్పినన్ – చ. 5. గానఁగ – అ. 6. నెక్కొడిన్, నొప్పఁగన్, నొందెడున్, నొప్పినన్ – అనియు పాఠములు.

222 వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రునిం దక్కటిమునులను వీడ్కొని యచలంబు డిగ్గి యభ్యంతరపరిజనంబుల నిజపురంబున కనిచి యన్నీలాంబరుం డరదంబు సమీపంబునకుఁ జని సరస్వతి నాలోకించి.

223 చ. అరయఁగ మేటిపుణ్యానదులందు సరస్వతి సౌఖ్యసంపదల్
నరులకుఁ గల్గు నిజ్జగమునం బరలోక[1]మునందు నీసరి
ద్వర నొకఁనాడు సేరినను వాసవముఖ్యసమస్తదేవతా
వరులును నిందు మేల్ వడయవత్తురు [2]సంస్మృతి సాలు [3]సిద్ధికిన్.

224 తే. అనుచుఁ బలుమాఱు చూచుచు నధికభక్తి
మోడ్పుఁగేలు శిరంబున [1]మోపికొనుచుఁ
బుణ్యతమనిజమూర్తి విస్ఫూర్తి మెఱయ
నమ్మహారాతిపూర్వజుఁ డరద మెక్కి.

225 వ. అతిత్వరితగమనంబున ద్వైపాయనహ్రదంబునకుఁ జనుదెంచె నయ్యెడ.

226 తే. ధర్మపుత్రాదులును సుయోధనుండు నతని
గన్న తెఱఁ గాంబికేయుండు [1]విన్న [2]తెఱఁగు
నధిప మును చెప్పినాఁడ న ట్లన్న రేంద్ర
కుంజరుఁడు విని యిట్లను సంజయునకు.

—: పాండవ దుర్యోధనులు ద్వైపాయనహ్రదంబు విడిచి పోలికలనికిఁ బోవుట :—

సం. 9-54-3

227 క. బల[1]భద్రుఁడు సనుదెంచిన
నలఘుగదాస్ఫురితభుజసహాయత్వసము
జ్జ్వలుఁ డగుమత్పుత్రినకుం
దెలివి మిగులకున్నె రణము తెఱఁ గెట్లయ్యెన్.

---

223 1. సుఖంబు – వ ; ములందు – ఔ. 2. సంస్తుతి – జల. 3. శుద్ధికిన్ – కొన్ని ప్రతులు.

224 1. మోపు – అ.ఖ.గ.

226 1. చన్న – ఏ. 2. భంగి – పెక్కు పుస్తకములు.

227 1. దేవుఁడు – ఊ.

228 క. అనుటయు నతఁ డిట్లను న
జ్జనపతికి హలాయుధుండు సనుదెంచిన నె
మ్మనము దెలివొందె మూఁపులు
దనరె మొగం బలరె నీదుతనయున కధిపా.

229 వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై యాతండు ధర్మనందనుం జూచి శమంతపంచకంబు ప్రజా
పతియుత్తర[1]వేది యనఁ బ్రసిద్ధం బై నపుణ్యస్థలం బయ్యెడం బ్రథనంబున
[2]నిధనంబు నొందినవారికి సద్గతి యగుట ధ్రువం బని విందు [3]మిప్పట[4]పాలి
కలనికిం [5]బోవుద మనిన నతం డాద్వైపాయనప్రహ్రదం బాసీమలోనిది గామి
యెఱుంగుం గావున నమ్మాట కియ్యకొని తదభిముఖుం డై పోవ నా
దుర్యోధనుండును గదా[6]కలనంబున నంసపీఠంబు పొలుపార మత్తగజేంద్ర
యానంబున నమరప్రస్తూయమానుం డగుచుఁ జన శంఖభేరీప్రముఖతూర్య
స్వనంబులు సెలంగె నిట్లు పాండవపరివృతుం డై యచటికి నీ కొడుకు నడచి
[7]యమర్ష సముజ్జ్వలుం డై .

230 క. నిలిచిన సకలజనులు నెడ
[1]గలసి [2]బలసి నిలిచి రపుడు గదయుఁ [3]బసిఁడి [4]క
త్తళము మెఱయ నతనియెదురఁ
జెలువొందె బకారి హేమశిఖరియుఁ బోలెన్.

231 చ. కనుఁగొని దర్ప[1]మంథరము గా నతఁ డిట్లనుఁ బాండవాగ్రజ
న్మునకు వడిం బెనంగఁగ సనుం బవనాత్మజుఁ జూచు వేడ్క ని

---

229 1. వేదియనియుఁ బ్రసిద్ధం–ఘ ; వేదియుననఁ బ్రసిద్ధం–చ. 2. మృతినొందిన–ఎ ; వధంబు – ఖ. 3. మెప్పటి – వా ; మిప్పటి – గ ; నెప్పటి – ఘ. 4. పొరిగల పొలిగల – అనియు పాఠములు. 5. బోదమని – వెక్కు ప్రతులు 6. దండంబంస పీఠంబునం బొలుపార – ఊ ఎ ; కలితాంస పీఠంబు పొలుపార – ఖ. 7. హర్ష సముజ్జ్వలుండై –త.ల.

230 1. గలిగి – వి.శ.ష. 2. బలిసి – కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; మెలసి – వ. 3. పసిఁడి కత్తళము – వెక్కు ప్రతులు : పసిఁడి గత్తళము – వా. మరి కొన్ని ప్రతులు. 4. కత్తలము – వెక్కు ప్రతులు.

231 1. ముద్ధతము, ముద్ధురము, సుందరము, ముందనర – అనియు పాఠములు.

జ్జన[2]తతి యంతకంత కిటు సా ందడి గా ం [3]దనయిచ్చం గ్రమ్మ్మదెం
[4]చునో యుప[5]వేళనిశ్చలతం జూచిన మే లఖిలపి్రయంబుగన్.

232 వ. అని భూపాలుర నెల్ల నాలోకించినం బాంచాలాదు లగునయ్యందఱను ధర్మ
నందనుండు గూర్చుండ నియోగించి బలదేవ వాసుదేవ సహితంబుగ ం దాను
నాసీనుం డయ్యె నమ్మహీనాథమండలంబున సితప్రభుం డైనయన్నీలాంబ
రుండు తారకామధ్యవర్తియై మెఱయుమృగాంకు ననుకరించె నట్టియెడ
భీమసేనుండును దుర్యోధనుండును.

233 సీ. ఆఖిల[1]గర్జనశోభితదేహు లై
యుద్భటవృషములయొప్పు ం దాల్చి
[2]రోష[3]మహావిషభీషణవదను లై
చండోరగం బుల[4]చంద మొంది
మద[5]సముజ్జృంభితమండితాకారు లై
భద్రద్విపంబుల[6]పగిదిం [7]బొల్చి
చారుగదాశృంగసందీప్తమూర్తు లై
మహితపర్వతములమాడ్కి మెఱసి

ఆ. వాసుదేవయుగము వరుణద్వయంబు వై
శ్రవణయుగ్మకంబు రామయమము
వోలె దర్శనీయలీల వహించి యం
బోధియుగళ మనం గ [8]బొంగు మిగిలి.

234 వ. ఒండొరులం జుఱుచుఱుం జూచుచుం [1]బరస్పరహృదయ[2]విదారణంబు ం గు
దారుణభాషణంబు లెసం గ [3]శుంభదవష్టంభంబు[4]నం బొలిచి నిలిచి రనిన విని
యాంబికేయుండు.

---

2. పతి-ఇ.ఎ.ఏ.ఔ.ల.వ ; పతులంత-ఊ. 3. దమ-కొన్ని ప్రతులు. 4. చునునిఖి లైక నిశ్చలత – ల. 5. దేశ – ఈ.గ.త.వ.

233 1. గర్జిత – అ.ఊ.చ.వి.శ. 2. రోషంబునను మహాభీషణ – ఊ. 3. మహాటోప – ఇ.ఉ ఎ.వీ శ.ష. 4. సరివహించి – ఊ. 5. సముజ్జృంభణ – ఇ.చ.ల. 6. భంగి బొలిచి – ఊ. 7. నొప్పి – చ. 8. బొలుపు – గ.

234 1. బరస్పర దారుణం బగు – చ. 2. వి దారంబులగు – క. 3. నవష్టంభంబున నిలిచి – ఈ ; బొలిచి యవష్టంభ విజృంభణమున నిలిచిరని – ఖ. 4. న నిలిచిపోరి రనిన – గ ; న నిలిచి పొలిచి రనిన – ఆ.ఈ.ఉ.త.ద.ల.

235 క. తనుఁ [1]బదునొకఁ డక్షౌహిణు
లనూనవిభవమునఁ గొలువ నఖిల[2]నృపులుఁ బం
చినపని సేయ నెగడునా
తనయుం డే కాకియుం బదాతియు నయ్యెన్.

236 తే. సకల[1]ధరణికి నాథుఁడై సంపదలకు
నెల్ల భాజన మగుకౌర వేంద్రుఁ డనద
తనము దోఁపంగ గదఁ జేతఁ గొని వినిశ్చ
యమునఁ బోరికి[2]నమరెనే యక్కటకట.

237 వ. [1]ఏ మనం గలదు సంజయా దైవంబ నేర్చుం గాక యని [2]పనివి యూర
కుండె న ట్లున్న యమ్మానవపతికి సూతసూనుం డి ట్లనియె.

238 క. నీసుతుఁడు సమరవిషయో
ల్లాసంబున [1]నంగకంబులం బొం గారం
[2]గా సు[3]స్వరమున నా[4]కుం
తీసూనుసిఁ బిలిచెనుద్ధతిఁ రణమునకున్.

239 వ. ఆ సమయంబున.

240 క. ఉర్వీవలయము వడఁకెను
బర్వము గాకయును రాహు భానునిఁ [1]బట్టెం
బర్వతము లురిలె వఱుళులు
సర్వదిశల నఱచె నభము శర్కర గురిసెన్.

---

235 1. బదనొకండక్షౌహిణుల — క.గ ఘ.ల ; బదనొకండక్షౌహిణుల — ఘ ; బదునొక యక్షౌహిణుల — వీ. 2. విభులు — ఘ.

236 1. ధారుణీ (ణి) పులసర్వసంపదలకు—ఐ.గ ; ధారుణి నాథుఁడై —చ. 2. నిలిచెనే—ఘ.

237 1. ఏమియనం గలదు, ఏమి సేయం గలదు, అనియు పాఠములు. 2. వగచి—అ.ఊ ఘ; పలికి — కొన్ని ప్రతులు ; పనిచి — త.

238 1. నంగకములునవివొంగానన్ — ట. 2. తా — వ. 3. స్వనమున — ట. 4. కుంతీ సుత మధ్య మునిఁబిలిచినేరణమునకున్ — ఐ గ ; కుంతీసుతుఁ బిలిచెనురణమునదీకొను వాఁడై — జ.

240 1. గప్పెన్ — కొన్ని ప్రతులు.

241 వ. మఱియు నిర్ఘాతపాతప్రభృతిమహోత్పాతంబులు [1]గలిగె వాని నెల్ల నను సంధించి [2]గంధవహానందనుండు గాంధారీనందనుం [3]జూపి ధర్మ[4]నందనున కి ట్లనియె.

242 సీ. [1]అశ్రమంబున [2]గెల్వ నగు నాకుఁ [3]జూపలు
గొనియాడఁ బోరాడి కూల్చి తొడలు
పొడిసేసి యిన్నిచుఁ బొలియింతు నద్గదా
దండసముద్దండతావిభూతి
యవధరింపుము పీనియాయువు దెగటాఱె
నిక్కులపాంసను నిట్టు లేను
గదిసియుఁ గ్రమ్మఱుఁ [4]గరిపురంబునకుఁ బో
నిత్తునే ధృతరాష్ట్రుఁడింక వగలఁ

ఆ. బొగులువాఁడు గాక పోడిమితో సుండు.
వాఁడె [5]వీఁడు మనల వాలి పఱుపఁ
దొల్లి పడినపాటు లెల్ల వెలారింతు
నధిప నీమనమున హార్ష మెసఁగ.

243 వ. అని పలికి దుర్యోధనాభిముఖుం డై.

244 క. నెఱి మాలి [1]వీరి నీతఁడు
పఱచినపాటులకుఁ దగినఫల మగు నని యి
త్తెఱఁగునకు నియ్యకొని చూ
పఱువొగడఁగ నిన్ను [2]నిపుడ [3]పడవై చుటకున్.

---

241 1. వొడమిన – ఔ. 2. వాహసూనుండు – గ. 3. జూచి – ట. 4. తన యున – ఘ.

242 1. ఆశ్రమంబున – ఆ.ఐ.ఒ ఓ.ఔ.గ.వ. ఇట ఆశ్రమంబున అనఁగా కొంచెపు శ్రమమున అనిభావమగును. 2. బోర. ఘ. : 3. జూపఱల్లొనియాడ – శ. 4. గజపురనునకు – చ. 5. వీఁడుమనలమున్ను వాలిపఱుప – ఎ; వీడుమవల నిన్ని పాట్లు పఱుప – ఐ.గ.

244 1. నీవుమమ్ముల – ఊ.వ. 2. నాజిఁబడవై చుటకున్ – క.ఠ. 3. పడ్డవైతు ననిన్ – అ.

245 తే. [1]అమరి యున్నాఁడ నాబారి కగ్గ మైతి
[2]పడుదుగా కింక నీకు నెక్కుడకుఁ బోవ
వచ్చు ననవుడు నిది యేల పెచ్చు[3]పెరిగిఁ
[4]యూల మెడసేసి యనిలజ [5]ప్రేలె దిట్లు.

246 వ. అని కురువిభుండు వెండియు ని ట్లనియె.

247 క. పలుకుల వెఱపించెద వా
కొల దియె దుర్యోధనుఁ డకుంఠితశ్రీ వో
బలుఁ డిదెయవలీల నినుం
బొలియించెడిఁ బలుకు లుడిగి పోరాడు ధృతిన్.

248 శా. వ్యూహాభావము సూచి నన్నసదుగా [1]నూహించెదో భీమ మ
ద్వ్యూహాచండిమసారదుర్గమగదాదండంబు దృప్యద్భవ
ద్దేహోల్లాసము నెట్లు దీనదళకుం దే[2]నోర్చునో చూడుమీ
యూహా [3]పుట్టెడు లాఁతి[4]చూపఱకు హాహా పుట్టు మీవారికిన్.

249 ఉ. నా కెదురై పినాకియుఁ బినాకము వట్టక యుద్ధతిఁ [1]గదా
భీకరవృత్తి చూపుటకుఁ బేర్చిన నెక్కుడు వేర్చి చీరికిం
గైకొన కే వడంచి భుజగర్వ[2]సమున్నతి నిర్వహింతు నీ
కే[3]కడ డాఁగ వచ్చు గద నే నని సేయుటకుం గడంగినన్.

250 వ. అని మఱియును.

---

245 1 ఆనుచు నాతండునాబారి – ఐ.గ; అని మరియు నేఁడు – అ.ఏ. 2. పడుదు గాక నీకింకనెక్కుడికిఁబోవ – ఎ.క.గ వ.శ. 3. పెరిఁగెదేల యెడసేసి యనిలజ ప్రేలెదిపుడు – ఊ.ష.శ.

248 1. నూహించితో – ఓ.క.జ; నూహించితే – ఈ. 2. నోర్చునో – పెక్కు ప్రతులు; నేర్చునో – అ వ; నోపునో – వా. 3. వుట్టెడు – వ; పుట్టఁగ – అ ఏ. 4. వారలకునాహా – ఊ; రాజులకు నాహా–ఏ.వ.

249 1. మదా, మహా – అనియు పాఠములు. 2. సముద్ధతి – పెక్కు ప్రతులు. 3. కణఁగంగ – కొన్ని ప్రతులు; కడకేఁగు – కొన్ని ప్రతులు.

251 క. గదఁ గయ్య [1]మెన్నఁడొకొ చే
యుదు భీమునితోడ ననుచు నుల్లంబునఁ గో
రుదు నెప్పుడు నిప్పుడు వా
కది యొదవెఁ గాక విధి[2]కృతిం గృతార్థుఁడ నైతిన్.

252 వ. [1]నీ విట చక్కనయి రమ్ము.

253 చ. [1]అన విని యెల్లవారు భవదాత్మజు మెచ్చి నుతించి రయ్యతో
[2]ధనుఁ డరివీరు ఁట్లు ప్రథితంబు[3]గఁ దఁ బొగడం బ్రమోది యై
వినుచుఁ [4]బ్రవర్ధితం బయినవీరగుణంబున [5]నుల్లసిల్లె నా
తనిపయి భీముఁ[6]డుద్యతగదాస్ఫురణఁ నడచెఁ నరేశ్వరా.

254 వ. అప్పుడు కుంజరబృంహితంబులును హయ[1]హేషలునుం జెలంగె నిట్లు తన మీఁద నడచువడముడిం [2]జూచి నీకొడు కదల్చు గదాసముల్లాసంబు భీషమానంబుగ వీఁక నెదుర్కొని [3]తాఁకిన.

-: భీమసేన దుర్యోధనుల గదా యుద్ధము :-

పం. 9–56–1

255 సీ. చండగదాపరస్పరఘట్టనంబుల
మింటఁ బెల్లడరెడుమంటగములఁ

---

251 1. మెన్నటికిఁ జేయుదు – ఉ; మెన్నటికొ – ప.ట. 2. వళమునం గృతార్థుఁడ నైతిన్ – ఖ.

252 1. చక్కనైయిటురమ్ము – పెక్కు పఠితులు.

253 1. అనుటయునెల్ల, అనవుడునెల్ల – అనియు పాఠములు. 2. ధనుఁడతివీరుడి(డ)ట్లు– ఐ.ఒ.గ.ఙ; ధనుఁడతిధీరునట్లు – ల; ధనులరివీరులిట్లు – న. 3. దగన్ – ఊ.ఖ.చ. 4. బ్రవర్తితంబులగు వీరగుణంబులు – చ. 5. నుల్లసిల్ల, నుల్లసిల్లి, నుల్లసిల్లు – అనియు పాఠములు. 6. డుద్యత – వీ.శ.ష; డుద్ధతి – ఐ.జా.గ.గ.

254 1. హేషితంబులు – కొన్నిప్రతులు. 2. జూచియేచినినీకొడుక – పెక్కు ప్రతులు. 3. తాకుటయు – ఊ.ఖ.చ.

బరమఘోరము లగు[1]పదతాడనంబుల
నొలయువసుంధరాచ్ఛలనములను
నుద్భటక్రోధసముద్రికములఁ జూడ్కి
లం దుల్లసిల్లెడు నరుణరుచుల
దారుణధ్వను లగుతర్జనలీలలఁ
బరగుపర్వత[2]గుహాప్రతిరవమిళ్ల

తే. ననిమిషుల[3]దృష్టు మిఱుమిట్లు గొన్నఁగ భుజగ
పతియుఁ గూర్మంబు సంకటపడఁగ ధరణి
కిరణములు [4]వెల్కఁ బాఱి దిక్కరులు బెదర
నొప్పె [5]నత్తోలితాకు మహోగ్ర మగుచు.

256. వ. ఇట్లు తలపడి మండల[1]ప్రచారవివిధప్రకారంబులం బుడమికిం జిత్రగదా[2]సారణ బహుభంగుల నింగికిం [3]గొత్త యొప్పాలయం దమ[4]లావును, వేగంబును నేర్పును [5]దర్పంబును జూపుటకు [6]వెఱఁగుఁ బుట్టింప నంతకంతకు నెక్కుడగు మదంబులం [7]బొదలెడు బాహుదండంబుల బలనై పుణంబు [8]లగ్గింపం బేర్చు[9]భీరంబుల నొండొరులసంరంభంబుల సరకుగొనక యక్కురుపాండవ పుంగవులు జంభవాసవులచందంబునం బెనంగినం బలుదెఱంగు లైన గదా ప్రహతులం దునియలుఁ బజీయలుఁ దుముళ్లునై సీసకంబులు కత్తళంబులు ధరాతలంబునం దొఱంగె నట్టియెడ.

---

255 1. పాదతాడనముల – వీ.శ.ష. 2. మహా – కొన్నిప్రతులు. 3. దృష్టి–ల.ష. 4. వెల్కు, వేడ్క, బెక్క – అనియు పాఠములు, 5. నత్తోలుతాకు వెక్కు పర్శతులు.

256 1. ప్రచారోల్లసితవివిధ – ఈ. 2. హరణ, ప్రహరణ, ప్రసారణ – అనియు పాఠములు. 3. యింపొలయ – ఐ.గ. 4 లాగును – కొన్నిప్రతులు. 5. దర్పంబు మెఱయ నంతకంతకు – అ. 6. వెఱపు – ఎ.ఖ.ఘ.ల.ష. 7. బొదలెడు – ఇ.ఉ; నెక్కుడ – వెక్కుప్రతులు. 8. లగ్గింప–కొన్నిప్రతులు; లుగ్గడింప నంతకంతకెక్కు–ఈ వేర్చు – చ; లుగదలింపఁ బేర్చు – ఐ.గ. 9. భీకరంబుల–ఈ.ఐ.గ.చ.వ.

257 మ. ఒకది క్కుద్ధతిఁ [1]బూన్చి యొండుదెస [2]వ్రేయ్ఁ మేను వంచించి వే
ఱొకఁ దప్పఁ వడివేఱొయు నొడ్డనమునం [3]దప్పించి వేగంబు గుం
దక [4]నొప్పించుఁ [5]జలం బెలర్పఁగ గదాదండంబు దూలించుఁ బాం
డుకుమారుం డుఱు[6] కట్లు కౌరవవిభుండుం గేలి సల్పం [7]దగన్.

258 వ. మఱియును శిక్షావిశేషంబులు [1]వెలయ నుల్లసిల్లి.

259 మ. గదతోడఁ గద చుట్టి రాఁ దిగుచుచుఁ గం డొప్ప లంఘించి మా
ఱు[1]దెసల్ గైకొనుచుఁ గడంగి పలుమాఱుం దాఁకుచుం బాయుచుం
బదబాహాకటిమధ్యవక్షముల సంభావ్యత్వరాచిత్రితో
న్మదనా నా[2]గతరేఖలఁ [3]మెఱయు భీమత్వత్సుతుల్ [4]దీప్తులై.

260 ఉ. తప్పినయప్డ వ్రేటు దఱుఁ దాఁకినయప్పు డనేక [1]భంగు లై
యొప్పులు బల్పులుఁ మెఱయ నుల్లములఁ [2]సకలాంగకంబులం
[3]గప్పఁ దలిర్చు కోపములఁ గ్రమ్మెడు రక్తములఁ సుధ్రవజం
బప్పటి కప్పు వింత యగునచ్చెరు వొందఁగఁ బోరి రేపునన్.

261 వ. ఆసమయంబున.

262 సీ. [1]వితతవిరాగ్రహావేశా[2]దిదర్పిత
చిత్తులై యొండొరు [3]నొత్తరించు

---

257 1. జూచి – పెక్కు ప్రతులు ; జూపి – ఎ.ఘ. 2. వేయన్ – పెక్కు ప్రతులు.
3. దప్పించున్ వీఁకవం – ఐ గ. 4. యొడ్డించు – ఇ ; లీలంజలమేర్పడంగన్ – ఐ.
5. బలంబెలర్ప – కొన్ని ప్రతులు ; జలంబుదప్పక – త ; బలమేర్పడంగని – ఐ.గ.
6. నునట్లు – కొన్నిప్రతులు. 7. వడిన్, వెసన్ – అనియు పాఠములు.

258 1. మెఱయ – కొన్ని ప్రతులు.

259 దెసం : దెసం – ఊ.ఎ.ఘ.వి.శ.ష. 2. గతి – పెక్కుప్రతులు. 3. మెఱయ – పెక్కు ప్రతులు, 4. దృప్తులై – ఏ.ఖ.

260 1. భంగుటన్ – చ.త.వ. 2. దమయంగకంబులం – వ. 3. గప్ప – ఘ.చ.శ.స ; గప్పి – న.

262 1. విపుల – ఈ ; వితతి – ఐ.వ. 2. శాతిదర్పిత – పెక్కుపాఠములు. 3. నుత్తరించి –

[4]నుగ్రమహోద్ధతి నుద్భటాట్టోపతీ
వ్రములగుసమరవిభ్రమము [5]లంగ
[6]సంగతంబులు గాఁగ జయవాంఛనాత్మర
ణములవలని నైపుణము [7]లెడలు
టయు [8]ననర్గళనిరూఢప్రహారంబులం
దంద బెట్టిరువు[9]రయందు సూడు

తే. పడఁగఁ దాఁకిన శోణితప్రసరణంబు
నిరతిశయ మైన [10]వెడ సోలి నిలిచి గదలు
నామకరముల నూఁదియు వారు మగుడఁ
బోరి [11]కెలయుట నిర్భరాద్భుతముసేసె.

263 వ. ఇట్లు [1]ధైర్యధుర్యోత్సాహంబులం బొదలి

264 శా. రౌద్రోల్లాసము మూర్తిసంకలన[1]ఘోరం బై పొరిం బేర్చినా
[2]నుద్రిక్తం బగునూత్నరక్తమున మగ్నోన్మగ్నతం బొల్చి తా
ర్జద్రూపోగ్రగదా[4]యుగంబు [5]విసరత్సంధ్యాంబుదద్వంద్వభా
స్వద్రేఖాలలితంబు చెన్నువడసెఁ వారిద్దఱుం బోరఁగన్.

265 క. సుర లచ్చెరువును మెచ్చును
బిరికొనుచిత్తములతోడఁ బెద్దయుఁ బొద్దు
య్యెరువుర గెలుపోటమి తెఱఁ
గరసి నిరూపింప నేరఁ దైరి నరేంద్రా.

కొన్ని ప్రతులు. 4. నుద్ధతినుగ్రమహోద్భటా – ఆ.ఓ.త. 5. లవఁగ, లమర, లెసగ– అనియు పాఠములు. 6. సంతసంబులు – ఎ.వ ; సంగరఁబులు–పీ.వ. 7. వెడలు – వెక్కు ప్రతులు. 8. నిరర్గళ – ఓ ; నగ్గల – ఐ.గ. 9. రుసందు – ళ.ఘ.ద.ల.వ.ప. 10. వేదననిలిచి – ఐ గ. 11. కమరుట – అ.ఈ.ఘ.వ ; లెరలుట – త.

263 1. శౌర్యధైర్య – కొన్ని ప్రతులు.

264 1. ఘోరాకారతన్నిల్చిరా – చ. 2. ముద్రేకంబగు – వెక్కు ప్రతులు. 3. రుద్ర ద్రూప – వెక్కు ప్రతులు ; చంచదూర్జిప, రుద్యద్రక్తోగ్ర – అనియు పాఠములు. 4. యుధప్రహార సంధ్యాంభోధరద్వంద్వ – ఐ.గ ; యుగాంతవిహారత్వం – ఘ. 5. విలసత్సంధ్యాం – అనియు పాఠములు.

266 తే. [1]అప్పు డప్పుడ తలపడినట్టు లవ్వు
డేచి విలసిల్లు మేనుల యెట్టిచెలువు
గలయఁ బూచిననడ [2]మోదువులఁ[2]దలంపఁ
బట్టుగా [3]దొప్పె నధిప నీపట్టిదోయి.

267 వ. ఇవ్విధంబున [1]నొండొరులకు [2]వట్రపడక యమ్మేటిమగలు సాటోపసంరంభం బులం బెనంగి రందు గాంధారినందనుండు [3]వలపలించి [4]చుట్టుకొని రా నది సరకుసేయక బకవైరి[5] రాపలించి తిరిగినం బెరిఁగినయీరసంబున నుల్లసి తుం డై [6]యాభూవల్లభుం డతనిబరి యెముక [7]లగల [8]వేసిన నవ్వీరుం డక్కొరవపఱికదంబుతో నగ్గర బీఱువోవ [9]వేయం బాయక మగుడం [10]బూన్చి [11]సారించినం దోరంపు మెఱుంగు [12]లెసంగం జెలంగుశబ్దంబులు నింగి ముట్ట బెట్టిదం[13]బుగఁ రా వెరవుసం [14]దిరిగి యద్ధరణీశుండు శిరస్తా డనంబు [15]నేసెఁ జేసినం గాంతేయుండు [16]గంపింపమి యక్కజం బై యుండె నంత నగ్గలం బగునలుక నవ్వడముడి పుడమి జేనివెడఁద[17]యురం బుపలఱించి లాఘవఘోరంబుగగదాదండంబు [18]ద్రిప్పి వైవ నాతం డది మేనినుసులునం దప్పింపనది యిల చలింపం [19]బడిన నన్నుసులు [20]తెలి పిన యుటికి యద్భుతవేగుం డగు నావాయుపుత్రుండు గద పుచ్చుకొని తిరుగుసందున దుర్యోధనుండు తదీయవక్షఃస్థలంబు దారుణ[21]ప్రహారంబున నొప్పించిన నతండు పాండవపాంచాలురచిత్తంబు[22]లుదూల[23]సోలియు

---

266 1. అపుడవుడు [2]గొత్తదలపడి – పి.శ.ష ; అప్పుడు [2]కొత్తగాఁదలపడి – జ ; అపుడు దలపడి పోరుచునట్టు – న.వ. 2. విధముగ – ఇ.త. 3. బొలిచిరధిప – ఔ.ట ; నొప్పిరధిప – త.వ ; జొచ్చిరధిప – వ.

267 1. నొండొరువులకు – అ.ఇ.ఊ.గ.ఘ. 2. బట్టు – కొన్ని ప్రతులు 3. పచరించి – అ ; పలవరించి – ఏ ; వెలవరించి – ఔ. వలపరించి – అ.ఐ.ఓ.గ.న.వ. 4. పట్టు – ఇ. 5. బకారి – అ. 6. యాభూపాలుండనిలతనయుబరి – ల.వీ.శ.ష. 7. బగుల – కొన్ని ప్రతులు 8. జూచి – కొన్ని ప్రతులు. 9. వైచిన – ఘ. 10. లెగయ – అ.ట.ఔ.త.వ. 11. బగు – కొన్నిప్రతులు. 12. దిగిచి – ఔ ; గదిసి – త.వ. 13. నేసిన – అ.ఆ.చ.ద. 14. గంపింపకయునికి, గంపింపకయుండియు గంపింపకతివిరి, గంపింపమికి, గంపింపక–అనియు పాఠములు. 15. యురఃస్థలంబు–ఆ.ఈ.ఎ ఓ ట.వ. 16. బడియె–ఇ.ఉ ఒ.ట త. 17. తెఱపినుటికి – పెక్కుప్రతులు. 18. ప్రహారణంబున– ఊ.ఖ.చ.వ ; ప్రహతి నొప్పించిన – ఔ.త. 19. లగల – త. 20. సొమ్మసిల్లంబోయిన

నాలోనన తెలివొంది బలవిక్రమంబులు మెఱయ నమ్మేదినీపతి పార్శ్వ
భాగంబు జెట్టడిచిన క్రమోత్కరిలంబడియును [21]వీఁక చెడక యెగసి
[22]యజ్జగతీపతి తన్ను నగుచు నార్చుపగతురు సిగ్గువడ నగ్గలికసొంపు
పొంపిరివోవఁ బవనతనయుఫాలకర్ణమధ్యప్రదేశంబు పటుప్రహతిం బగిల్చిన
నొల్లంబోయి శీఘ్రంబునం [23]దేఱి యమ్మహా[24]బలనందనుండు గండ
[25]తలంబునం దొరుగునెత్తు రనుమదంబున మత్త[26]కరి ననుకరించుచుఁ
దుండంబుచందంబునం జెలు వొందుగదయల్లార్చి పేర్చి వ్రేటుగొనిన
మెడకెలను దాఁకి నీకొడుకు మహా[27]పవనపతితం బగు సాలంబుపోలికిం
గూలినం గని ధర్మ[28]పుత్రప్రముఖులు ప్రమోదంబు నొందిరి గ్రక్కున లేచి
కాలాకారుం డై [29]ధాత్రీనాథుఁడు [30]చిత్రభ్రమణంబుల వెగడుపఱిచి
పలుమ్రేటుల నొప్పించినం [31]గిమ్మిరవైరి వసుధం ద్రెళ్ళుటయు నది
సావుగాఁ గొని యక్కురుసింహుండు సింహనాదంబు సేయ [32]నవ్వా
య్యుసుతుండు సావమి యెఱింగి యాభూపతి సేనంగుభంగియుఁ గనుం
గొని మెచ్చి సురప్రకరంబులు [33]పుష్పవర్షంబు గురియం బరులకుం భయం
[34]బొలసె నంతం దెలిసి భీమసేనుం డు[35]ద్వృత్తలోచనుం డై వీరావష్టం
భంబునం [36]బొలిచె నప్పుడు సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్ననకులసహదేవు లే మేమి
య్యని సుయోధను [37]సంగ్రామంబునకుం బిలిచిన విని యావృకోదరుండు
వారల వల దని వారించి విగతభేదుం డగుచు నాకేశుండు నముచిం దాఁకిన
[38]తెఱంగున రారాజుం దలపడి [39]బహుచిత్రగతులం జరింపం జూచి
సవ్యసాచి జనార్దనున కిట్లనియె.

నాలోనన – ఘ ; పోయిననాలోనన – చ. 21. వీఁక నెగసి – పెక్కు ప్రతులు. 22. యజ్ఞనవరుండు – ఆ.ఎ ; యజ్జగతీవరుండు – పెక్కుప్రతులు. 23. తెలిసి–కొన్ని ప్రతులు. 24. బలోద్ధతుండు – పెక్కు ప్రతులు. 25. స్థలంబునం – కొన్ని ప్రతులు. 26. గజంబున – న.వ.వీ.శ.ష. 27. వాత – చ.న.వ. 28. సుత– పెక్కు ప్రతులు. 29. నీబిడ్డఁడు – అ ఏ. 30. చంక్రమణంబుల – ఘ. 31. నీతమ్మునికొడుకు – అ ఏ. 32. నగ్గాలిచూలి – అ ; నవ్వాయుసూనుండు – పెక్కు ప్రతులు. 33. పుష్పనికరంబులు – పెక్కు ప్రతులు ; కుసుమనికరంబులు, కుసుమములముసురు – అనియు పాఠములు. 34. బెసఁగె – ఖ. 35. దుద్రిక్ – వీ.శ.ష ; డరుణ – ఒ.ఈ.చ.జ.ల. 36. నిలిచె – పెక్కు ప్రతులు. 37. ననికిం – అ.వీ. 39. చదంబున – కొన్ని ప్రతులు. 39. బహువిధగతులం – కొన్ని ప్రతులు.

—: శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుతో భీమదుర్యోధనుల తారతమ్యంబు చెప్పుట :—

సం. 9—57—2

268 క. భీముని [1]సుయోధనుని సం
గ్రామంబు తెఱంగుఁ [2]జూడఁ గా నెవ్వరియం
దేమే[3] నధికతఁ దోఁచెడి
నీమది నున్నట్లు చెప్పు నీరజనాభా.

269 చ. అన విని శౌరి యిట్లనియె నర్జునతోడ గురూపదేశసం
జనితసమన్వయంబు సదృశంబ తలంపఁగ నిద్ధఱందుఁ బా
వని మెయి లావు పెద్ద కురునల్లభుఁ డారయఁ [1]గౌశలంబు పెం
పున నధికుండు దత్పరతఁ బూని శ్రమం బధికంబు సేయుటన్.

270 ఆ. లావు [1]గలిగి మొక్కలమ్మునఁ గీచకా
రాతి సొచ్చి ధార్తరాష్ట్రు వెరవు
వలన నొచ్చుచున్నవా డు గావున ధర్మ
సంగరము నరిది జయము గొనుట.

271 వ. అన్యాయంబునం జంపువాఁ డింతియ మాయలుగల పగఱ మాయూప్రకా
రంబులం బరిమార్చుటయ తగు నింద్రునివృత్ర[1]వధవ్యాపారంబు వినమె
జూదంబునప్పు డనిలసుతుండు సుయోధనుతొడలు విఱుగ నడచువాఁడ
నని ప్రతిన వట్టినవాఁ డది యట్లుండె గదాయుద్ధంబు నాభికి దిగువ యైన
శరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబుగా దది యొండుమైఁ గండడఁచి మటీ
పరిభవరూపఁబుగ నూరుభంగంబుసేసి ప్రతిజ్ఞ నెఱపువాఁ డిది తలంపునం
బెట్టక పెనంగె నేని ధర్మనందనునకు ద్వైన్యంబు దెచ్చు నట్లగుటఁ బూనికి

---

263 1. దుర్యోధనుసంగ్రా — ఇ.ఉ.ల. 2. జూచికను మెవ్వరి — ఇ ఉ. 3. మెయివడిగా. దోఁచెను — వీ.శ.ష.

269 1. నైపుణంబు — పెక్కుప్రతులు.

270 1. బలిమి — అ.

271 1. వధాది వ్యవహారంబులు — త.న.వ; వధోపాయంబులు — కొన్ని ప్రతులు;

[2]పేర నూరులుభంజించి వధియించుట తప్ప నొం దుపాయంబు లేదు ధర్మనందనునివలన మనకు భయం బావహిల్లె నె ట్లనిన భీష్మద్రోణప్రముఖ బలవదరాతులం బొలియించుటం జేసి జయంబును యశంబునుం జేకుటీ యున్న యెడ నవి సందిగ్ధంబు లై నయట్లు గా నొకని జయించి సామ్రా జ్యంబు గొను మని దుర్యోధనుతోడం బలికి యతనితోడం గదాసమరంబు నకు భీమసేనుం జొనిపె నింత[3]నిర్బుద్ధి యగునె హతబంధుమిత్రపరివారుం డై రాజ్యంబునం దాస విడిచి మడువు సొచ్చినవాని వెదకి వెలార్చి యెక్కటికయ్యంబునకుఁ బిలుతురే పదుమూఁడువత్సరంబులు మత్సరాధి కుం డగునగ్గాంధారేయుండు భీము జయించుట కయిగదాపరిశ్రమం బాచరించె నూర్ధ్వతిర్యగ్గతిసముల్లాసంబున మెఱయుచున్న వాఁ డీభీమున కుం బెద్దకాలం బేని శ్రమంబు లే [4]దిమ్మహాభాగుండు ధర్మంబు దొఱంగి యైన నిక్కలపాంసనునిం బిలుకుమార్పకున్న నింక నించుక సేవునకుఁ దాన తెగుఁ దెగిన మీకు నెల్ల నిప్పాపాత్ముండు రాజగుట కోర్వవచ్చునే యనుటయు.

272 క. విని క్రీడి యపుడు మారుత
తనయుఁడు దనుఁ జూడ నూరుతలము కర[1]తలం
బున నప్పళించె నతఁడును
[2]గనికొనియెను సన్న యగుటఁ గౌరవ[3]ముఖ్యా.

273 వ. [1]కనికొని యధర్మం బై న నూరుభంగంబు సేయు మని కృష్ణాను[2]మతి జిష్ణుండు వనిచె నాకు నొండుమెయి నెట్లునుం బగతు[3]పాటు లేక [4]తక్కి నే నవ్విధం బాచరింతుఁ గాక యని మనంబున నిశ్చయించి వివిధగతులఁ జరియింపం గురుపతియు [5]బాహుచిత్ర[6]ప్రచారంబుల నుల్లసిల్లఁ దత్సం గ్రామం బామిషార్థిగరుడద్వయసమరంబు చందంబున దర్శనీయం బై యుండె నట్టియెడ.

వధాది వ్యాపారంబులు-కొన్నిప్రతులు. 2. నెరప, నెరయ, నెరపి, దీర, తేర-అనియు పాఠములు. 3. దుర్బుద్ధి - కొన్నిప్రతులు. 4. డిమ్మహానుభావుండు - పెక్కుప్రతులు.

272 1. పుటం - పెక్కు ప్రతులు. 2. గనుగొనెనది – వీ.శ.ష. 3. నాథా - కొన్ని ప్రతులు.

273 1. కనుంగొని – పెక్కు ప్రతులు. 2. మతంబునజిష్ణుండు – కొన్ని ప్రతులు. 3. నగుపాటులేక - పెక్కుప్రతులు. 4. తక్కిన – పెక్కు ప్రతులు. 5. బాటుచిత్ర – పెక్కు ప్రతులు. 6. ప్రకారంబుల - పెక్కు ప్రతులు.

274 ఆ. పాండురాజసుతుఁడు పటుతరోల్లాసి యై
వై చుటయును ధరణివల్లభుండు
[1]తొలఁగ దాఁకె రయము[2]దలకొని గదఁబుచ్చి
కొనియె నాబకాంతకుండు [3]నుటికి.

—: దుర్యోధనుఁడు భీముగదాదండమునఁ దొడలు విఱిగిపడుట :—

సం. 9-57-45

275 క. ఆలోనం గురుధరణీ
పాలుఁ డడరి వ్రేయుటయును బవనసుతునిమై
సోలె నది గానఁ డాపతి
కేలీవిభ్రమము దోఁపఁ గ్రేళ్లుఱికె నృపా.

276 చ. ఉఱికినఁ దేటి పై కుఱికి యుగ్రత భీముఁడు వ్రేయ నవ్విభుం
డుఱక మహోగ్ధుతస్ఫురణ నూర్ధ్వ[1]పరిభ్రమణంబు సేసినం
దెఱపి యతండు గాంచి సముదీర్ణరయంబున వైచెఁ బెన్దొడల్
విఱిగి నగాగ్ర ముద్భటపవిప్రహతిం బడఁ చాడ్పునం బడన్.

277 వ. అప్పుడు మహోల్కాపాతంబులును బాఁసుమాంసరక్తవర్షంబులును
వికృతాబు లగుకరితురగబృంహితహేషాఘోషంబులును మటియు ననే
కోత్పాతంబులును గలిగిన నట్లు కౌరవపతి వడుటకు నబ్బునం బొదలిన
పాంచాలురుం బాండవులు నుద్విగ్నచిత్తు లై రి వియత్తలం బంతయు
నొక్కమోఁతగా నగ్గదాయుద్ధవిశేషంబు లగ్గించుచు సురగరుడఖచ
రాదులు నిజస్థానంబులకుం జని రిటు తనగదతాఁకునఁ దొడలు విఱిగి
సింగంబుచేతం గూలిన గంధశుండాలంబుచందంబునం బడి యున్న నీకొడు
కుంజేరం జని భీమసేనుండు.

---

274 1. తలఁగ – స. 2. దళుకొత్త – స. 3. నులికి – ఖ; గినిసి – చ.

276 1. పరిస్ఫురణంబొనర్చినన్ – ఉ.గ.

278 తే. ఏకవస్త్రఁ బాంచాలి నట్లీడ్చి తేఁక
బనిచి సభలోనఁ [1]బట్టిచినపాపఫలము
ననుభవింపుము దుష్టాత్మ యనుచు
వామచరణమున బెట్టిదము గాఁగ శిరము దన్నె.

279 వ. తన్ని [1]యలుక మలుగక యతనియాననం బాలోకించి.

280 క. పసు లని యార్చుచు మము ను
ల్లస మాడినధర్మహీనులను నృపధర్మం
బెసఁగఁగ [1]నే మిదె [2]యిప్పుడు
పసు లని యార్చెదము మగుడ బంధుద్రోహీ.

281 క. విను [1]మేను కల్లసాఁరెలు
గొని కపటపునెత్త మాడుకుశలతఁ గా దొ
ప్పనివారు నేపడంచుట
ఘనబాహు[2]స్వైరకేళిఁ గాని దురాత్మా.

282 వ. అని పలికి పెలుచ నవ్వి ధర్మనందనగోవిందపాంచాలప్రకరపార్థసాత్యకినకుల సహదేవుల నాలోకించి.

283 ఆ. శంక లేక కడఁగి సభ కట్లు పాంచాలి
నంట రానిదాని నొంటి చీర
తోన యున్న సాధ్వి వేసలి వట్టి యీ
డ్పించి నతనిఁ జూడుఁ డంచుఁ బొదలి.

284 వ. పాంచాలి సేసినతపంబు పెంపున [1]నీశోభనంబు సమకూఁ [2]ననిన విని వారు ప్రమోదంబు నొంద మిక్కిలి సంతసంబునం దేలి యక్కురుఘస్మరుండు నర్థించుచెన్ను దోఁప [3]జెలంగి.

---

278 1. బలికిన – ఐ.న.

279 1. యంతనిలువక – ఊ ; యలుకమగుడక – ఈ.ట.న.వ.

280 1. నేమిచ్చటనిదె–ల.వ స ; జయించిమేమిదెపసులని–ట న.వ. 2. మిమ్ముము–జ.ద.

281 1. మేము – పెక్కుపర్తులు. 3. స్ఫురణకేళి – కొన్నిప్రతులు.

284 1. నీజయంబు – ఆ వ. 2. ననుటయు – అ ఊ ఖ.చ. 3. జెలంగుచునిట్లనియె – కొన్నిప్రతులు.

285 చ. మును మము గొడ్డువోయి రని ముష్కరతం డెడనాడినట్టిదు
ర్జనుల ననిం గడంగి ధృతరాష్ట్రితనూజుల [1]బంధువర్గమి
త్రనికరసై న్యకోటిసహితంబుగఁ గీటడఁగింపఁ గంటి మిం
క నమరలోక మైన నరకం బయినఁ సరి మాకు నారయన్.

286 క. అని గదఁ జేకొని నృప నీ
తనయునిమెడ వట్టి యదిమి తల గ్రమ్మలఁ ద
న్నినఁ గని మును దమ్ముట నె
మ్మన మెరియతదగ్రజుం డమర్షముతోడన్.

287 వ. [1]హర్షావేశలఘుచారిత్రుం డగునమ్మారుతపుత్రున కి ట్లనియె.

288 చ. తల యది యేల తన్నెద వధర్మము నొందుట కాత్మ రోయఁగా
వలవదె రాజరా జనుజవర్గముఁ దక్కినబంధుకోటియుం
గలపరివారముం దెగిన గౌరవ మేదకఁ బోరి సంగర
స్థలమునఁ బడ్డ నీతులువచందముచేత జనంబు మెచ్చునే.

289 క. మును లోకము ధర్మపరుం
డనఁ బరఁగినవాఁడ విట్టు లనుచితకృత్యం
బునకుఁ జనఁ దగునె దీనం
గనియెడుఫల మేమి [1]దూష్యగర్వం బేలా.

290 వ. అని దూఱి దుర్యోధనుం జూచి బాష్పాకులలోచనుం డై

291 సీ. విధి ప్రతి[1]కూలుఁ డై [2]వేరంబు పుట్టించి
మాకు నీవును మేము నీకు నలిగి
యితరేతరద్రోహ[3]మతిఁ దెగియింతలు
సేయుట గావించె నీ యధర్మ

---

235 1. సైన్యబంధు-వీ ; బంధుమిత్రపుత్ర - కొన్నిపర్తులు.

287 1. మహారోషావేశలఘు చారిత్రుండగు మారుతపుత్రు – క.న.వ.

239 1. నీకు – ఱొ.

291 1. కూలమై – ద.బ.వీ. 2. విరసంబుఁబుట్టించి – ఎ.న.వ. 3. మతిగల్గి – వీ.శ.ష.

పరతయు [4]లోభంబు శాల్యంబు మదమును
నిన్ను నింతకుఁ దెచ్చె నీకతమున
నాకు బాంధవకులనాశంబు వాటిల్లె
ధృతరాష్ట్రకోడండ్రు తీవ్రశోక
తే. కారి యయినవై ధవ్యంబు కారణముగ
నన్ను నిందింతు రనువచనములు మొదలు
గాఁగ బహువిలాపంబులఁ గరుణ మావ
హిల్ల దురపిల్లె [5]నుల్లంబు దల్లడిల్ల.

292 వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కి ట్లనియె.

293 చ. అనిలసుతుం డధర్మమున నమ్మొయిఁ గౌరవమేదినీశ్వరుం
దనయెదురఁ వధింపఁగ గదాసమరాఖిలధర్మవేది నాఁ
జనినహలాయుధుండు గని సంజయ యే మని పల్కె నంత వాఁ
డనుజులకుఁ మఱందులకు నట్టియెడ న్మొగ[1]మోడ నేర్చునే.

294 చ. అన[1]వుడు నాతఁ [2]డిట్టు లను నమ్మను[3] జేంద్రున కప్డు రోహిణీ
తనయుఁడు కోపవేగమునఁ దామ్రముఖుం డయి లేచి బాహు లె
త్తి నృపతులార చూచితిరె తెల్లముగా బకవైరివిక్రమం
బున తెఱఁ గిట్టివాని మనభూములఁ గంటిమె యెన్నఁ డేనియున్.

295 వ. గదాయుద్ధంబున నాభికి దిగువ యగుశరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబు
గా దను శాస్త్రోక్తి వినమె వీఁడు విచ్చలవిడిఁ [1]దెంపు సేసె నని పలుకు
నమ్మహాత్మునిమనంబున రోషానలంబు [2]సముత్థితం బగుటయు [3]నప్పుడు.

---

4. మదములోభంబును క్రోధంబు నిన్ను—ఐ.న.ల.వ.వీ.ష. 5. నంగంబు దల్లడిల్ల—ఎ; నమ్మేదినీశ్వరుండు—ట.న.

293 1. మోడఁడేమియుఁ—వీ ష.

294 1. వినియాత—ఈ వ. 2. డిట్లనియె—పెక్కుప్రతులు. 3. జేందుగినితోడ—ఆ.ఎ.వ.

295 1. తప్పుచేసె—ఐ.చ.ద.న.వ. 2. సముద్భూతం—ఘ.న.వ; సముద్ధూతం—ద. 3. నతండు—పెక్కుపతులు.

296 క. నిజరథముమీఁదిహాలమును
భుజశిఖరమునం దమర్చి భూమి యద్రువ వా
యుజు దెసకు [1]నడచె నుద్భట
గజరిపుచంక్రమణరేఖ గతియం దొలయన్.

—: శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునకుఁ గోపోపశమనంబు చేయుట :—

సం. 9—59—7

297 వ. దానికిం బవమానసూనుండు సోదరభుజబలనిజబలంబు లేకముఖత్వంబున నెప్పుడుం గలుగు మనోబలంబువలనం జలింప కుండె నట్టియెడ వేగంబ విన[1]యవినతుం డగుచు నచ్యుతుం డడ్డంబు సొచ్చి దీర్ఘవృత్తపీనంబు లగుబాహువుల హలాయుధు బట్టి కైలాసశైలంబు గదిసినయంజన మహీధరంబుమాడ్కి నొప్పి [2]యనూనస్వరంబున నతని కిట్లనియె.

298 క. తనవృద్ధియు మిత్రునివ
ర్ధనమును దత్సుఖసమృద్ధి ప్రబలుటయును శ
త్రునిదెస నిన్నియుఁ జెడుటయు
ననుషడ్విధములను దన్ను నతిశుభ మొందున్.

299 వ. పతత్ప్రకారంబు విపరీతం బగుట యెప్ప దట్లు గావున మిత్రునకుం గీడు వాటిల్లి నెడ నేర్పు గలుగునేని మైత్రిపరుం డయినపౌరుషాలి యది శమింపం జేయు పత్యపరాక్రము లగుపాండవులు మనకుఁ బరమ మిత్రులు విశేషించి మనమేనత్తకొడుకు లనీతిపరులచేతం బరిభవింపం బడినవారు గావున వీరల కభ్యుదయంబు గలిగించుట నీకుం గర్తవ్యంబు.

300 తే ప్రతిన నెఱపుట నృపులకుఁ బరమధర్మ
మగుట మనమునఁ జర్చింపు మనిలసుతుఁడు
గద సుయోధను తొడలు భగ్నములు సేయు
వాఁడు గా సభఁ [1]బూనినవాఁడు గాఁడె.

---

296 1. నడరె — న.వ.

297 1. యావనతుం — పెక్కు ప్రతులు; యానతుం — వీ. 2. యనునయవాక్యంబుల నతనికి — ఆ.ఎ ఓ వ.

300 1. నాడిన — ఏ.

301 వ. అట్లుం గాక మైత్రేయమహాముని శాపంబున దుర్యోధనుతొడలు భీమసేను గదాఘాతంబున భగ్నంబులు గాఁగలయవి యై యుండె నిప్పు డట్లయ్యెం గావున దీన దోషంబు దోఁపదు క్రోధం బుపసంహరింపుము కుంతీనందనుల యభివృద్ధి మఁకు సమృద్ధిఁ జేయు ననిన నతనికి హలాయుధుం డిట్లనియె.

302 తే. ఓపి ధర్మార్థకామంబు లొకటి నొకటి
నాళ మొందింవఁ కుండంగ నడపవలయుఁ
గాక ధర్మంబు నెడ నర్థకామములను
గోరుపురుషుండు నిందకుఁ గుదురుగాఁడె.

303 క. మునిశాపంబును బ్రతినయు
ననిచెప్పితి గలుగుఁ గాక యని విను ధర్మం
బున వానిన్ నెఱపక యి
ట్లనిలసుతుఁడు గలఁచె గాదె [1]యన్నెఱి యెల్లన్.

304 చ. [1]అన విని కృష్ణుఁ డిట్టు లను నాతనికిన్ ని ను [2]నిజ్జగంబు ధ
ర్మనిరతమానసుండు మధురత్వనిరూఢు డు దోష[3]దూరుఁ డం
చనిశము సంస్తుతించును మహోత్మ యడంపుము [4]క్రోధ మీతఁడుం
దనదుప్రతిజ్ఞ కై రిపు గదాహతుఁ జేసె నధర్మ మే లగున్.

305 వ. అదియును నిలిచి మార్కొన్నయప్పుడును నడచు నెడను గాదు పొడవెగసి పైకుటీకినఁ దన్నుం గాచికొనుటయుం బ్రతిన నెఱపుటయును గారణముగా దొరకొనిన నాభికి దిగువ గదా యనియుడిగి చావ వచ్చునేగద నూరుభం గంబు సేయుదు ననుభీమసేనుపూనికి పదుమూఁడువత్స[1]రంబులేని [2]వేఁచిన యది యక్కులపాంసనుం డేల తలంప కుండె మఱచెనేనిం జెడుఁ గాక మన కేమి కలియుగంబు[3]చొరవ యాసన్నం బయ్యె నివ్విధంబులు ధర్మంబు లై

---

303 1. యందఱఁ జూడఁ – చ.

304 1. అనుటయుఁ గృష్ణుఁ – చ.ఖ. 2. నిష్ఠు సత్యధర్మ – ఎ. 3. హీనుడం – పెక్కు ప్రతులు. 4. కోప – పెక్కు ప్రతులు.

305 1. రంబులనాడుకొనినయది – ఆ.ప.వ. 2. డాఁచినయది – ద వీ ప; పూంచియున్న యది – స; రాఁజినయది – ఖ.వ; కాచిన యది – ఔ.న ల 3. చేరువ – క.ఖ.

చెల్లకుండునే యట్లుం గాక పుట్టినంతనుండియుం గపటంబున నపకారంబులు
సేయుచున్న వీనిఁ గపటప్రకారంబునఁ బడవై చుట ధర్మహాని యై తోఁపదు
వీఁడు పాండవయాదవ[4]వంశవర్ధనుం డగుసుభద్రానందనుం దెగటార్చినఁ దెఅం
గెఱుంగమే యనిన నాబలదేవుండు బలు మొగంబుతో [5]నిట్టి చెనఁటగెలుపు
గెలిచిన భీముండు వొగడు వడయుం గాక రణధర్మంబు దప్పక పెనంగిపట్టి
ధర్మాత్ముం డై న దుర్యోధనునకు త్తమలోకం బయ్యెడు మనుచు నతనికిం
జెప్పి రథాధి రూఢుం డై పాండ వేయ పాంచాలయదుప్రవరులు చిన్నం బోవ
నిజపురంబున కరిగెఁ దదనంతరంబ వాసుదేవుండు ధర్మపుత్రు నాలోకించునెడ
నతఁడు దీనాననంబుతోడ మానసంబు విషాదంబు నొంద నూరకున్న
నారాయణుం డతని కిట్లనియె.

306 ఆ. బంధునాశకుండు పాపాత్మఁ డీసుయో
ధనుఁడు వీని సమరధరణిఁ గూల్చి
శిరము దన్నె భీముఁడరయంగ నది యధ
ర్మంబె నీకు నేల మఱుఁగఁ జెపుము.

307 వ. తలఁ దన్ను వాఁడ ననుప్రతిజ్ఞయుఁ గీచకారాతికిం గలదు గాదె యనిన
విని కుంతీనందనుండు దేవకీనందనున కి ట్లనియె.

308 క. కురుకులము పొలియుటకు మది
యెట్టియంగా నున్న నాకు నితఁ డీరాజ్ఞ
శిర ముఱుక తన్ని యిమ్మొయిఁ
బరిభవ మొందింప వగపు పాటిల కున్నే.

309 తే. ఇతఁడు వఱిచినపాటులు హృదయకీలి
తంబు లై భీమసేనుండు తగవు మాలె
నేమి సేయంగవచ్చుఁ బోనిమ్ము పుణ్య
పాపచింత యిం కేటికిఁ బద్మనాభ.

ఘు.ద.వ. 4. యళో - పెక్కు ప్రతులు. 5. నురగేంద్రుని భంగిరోఁజుఁజునిటువంటి చెనఁటి – ఆ త.వ; నిటువంటి గెలుపు గెలిచిన - కొన్ని ప్రతులు.

310 వ. అనుటయు నట్ల కాక దీని నింత గొనియాడ నేల యని యుతండు భీమ
సేనపటుపాతంబున నతనిచింత గీటునం బుచ్చె వివ్వచ్చుండు నెఱయం
బ్రియం బందని డెందంబుతోఁ గీడు మే లాడక యూరకుండె నమ్మారుతి
మోదం బెసఁగ మోడ్పుఁగేలు ఫాలతలంబున మోపికొనుచు నుత్పల్లంబు
లగు[1]లోచనంబులనొప్పి నిజాగ్రజుం జేరం జని యి ట్లనియె.

311 చ. పరిభవకారి యైన కులపాంసనుఁ డాహవభూమిఁ గూలెఁ ద
త్పరమతి వైరముం బెనిచి పాపవినిశ్చయ [1]కారకత్వని
ష్ఠురు లగుదుస్ససేనుఁడును సూతసుతుండును సౌబలుండుఁ ద్రుం
గి రితనికంఱె మున్ను మహీకిం బతి వీవ భరింపు మున్నతిన్.

312 వ. అనిన విని ధర్మ[1]తనయుం డతని కి ట్లనియె.

313 క. హరితలంపు గూడఁ గురుపతిఁ
బరిమార్చితి ప్రతిన[1]తోడఁ బగ దీర్చితి నీ
[2]కరయంగ దె వబలవి
స్ఫురితభుజాబలము లింత చొప్పడి యున్నే.

214 వ. అని సంభావించె ననిన విని యాంబికేయుండు సంజయు నుద్దేశించి.

315 తే. అట్లు వడియున్న యక్కారవాధినాథుఁ
జూచి పాండు[1]తనూజులు సోమకులును
నేమి సేసిరి నా కది యెఱుఁగఁ జెప్పు
మనుడు నతఁ డిట్టులనియె నమ్మనుజపతికి.

---

310 1. నేత్రంబుల – వీ.

311 1. కారిపర్వ – ఘ.

312 1. సుతుండు, నందనుండు – అనియు పాఠములు.

313 1. నెఱపిపగ – ఒ.వీ.శ.ష; నెఱపుపని – ఆ క.ఘ.జ.వ; నెఱపుపగ – ఓ ఔ. 2. కర
యఁగ దైవ బలంబును – ఐ గ.

315 1. కుమారులు – కొన్ని ప్రతులు.

316 వ. దేవా యేమి సెప్పుదుఁ బాండవులును బాంచాలురునుం దక్కటిభూప
తులునుం గృష్ణసహితంబుగా నబ్బునం బొంగి చీరలు వీచువారును
విండులు విసరువారును గుణధ్వని సేయువారును శంఖంబు లొత్తువారును
భేరీపణ[1]వాదులు మోగించువారును బెలుచ నార్చువారును [2]నయి
పేర్చినం బృథివికి బ్రేఁగగున ట్లుండె నిత్తెఱంగున బెలంగి మారుతిసూ రె
లం జేరి యిట్లనిరి.

317 మ. గదనే ర్పెక్కుడు గల్గువర్పఘనుఁ డీకౌరవ్యరాజన్యుఁ డు
న్మదలీలం బయి నట్లు [1]బెట్టుటీకిన న్వంచించి పో కిట్లు నే
యుదె వీ[2]వాటునఁ బెద్దొడల్ విటిగి వీఁ డుర్విం [3]బడెఁ మాకునొ
ప్ప దలిర్పం బులకాంకురంబు లెస గం బో విప్పుడుం జూడుమీ.

318 ఆ. పరులచేతఁ గాని పని యైనవ్యత్రవ
ధంబుఁ బోనియరివధంబు నిర్వ
హించి యున్ననిన్ను నే మింద్రుఁ గొనియాడు
నమరులట్ల పొగడెదము సెలంగి.

319 క. అవమానంబులు సేసిన
యవినీతుల దుస్ససేనుఁ డాదిగఁ గలవా
రి వధించి [1]యడుగు పగతుని
యవుదల నిడి తింతవార లవనిం గలరే.

320 వ. అని మటియు ననేకప్రకారంబుల బ్రశంసించిరి భీముచేసినగదాసమర
ధర్మవిరోధంబు లాఁతిరాజులమనంబుల నుండునో యని శంకించి కృష్ణుం
డెల్లరాజులం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె.

---

316 1. వాదితూర్యంబులు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నవ్వువారునునయి – కొన్ని పఠితులు.

317 1. బెట్టడరి – కొన్ని పఠితులు; బెట్టులీకి – కొన్ని పఠితులు. 2. వాటున – పెక్కు ప్రతులు. 3. బడఁ – పెక్కు ప్రతులు.

319 1. యలఘు – చ.

321 ఉ. చక్కటి లేనియాలమునఁ జంపె నన్న వల దీదురాత్మకుం
డక్కటికఁబు లేక [1]సతి [2]నంతలు సేసిననుం గృపారతిం
దక్కక తండ్రిపా లడిగె ధర్మజుఁ డన్నెటిసేయఁ డయ్యె వీఁ
డుక్కువుఁ డిట్టి[3]చావునకు యుక్తుఁ డగుం దలపోసి చూడఁగన్.

322 క. విదురాదులు సెప్పఁగ ను
న్మదుఁ డై యూఁడయ్యెఁ దగినమాత్రయు భూసం
పద వీఁడు పాండవుల కిది
యది [1]యగునె బకారి ప్రతిన కగ్గం బై నన్[2].

323 ఆ. నేలఁ గూలి [1]మ్రానువోలె ని ట్లున్నయి
ప్పాపకర్మ గుటీచి పాడితెలుఁగు
తేట[2]వడఁగ [3]మాట లాట దా నేల మీ
రెక్కుఁ డరదముల మహీశులార.

324 మ. అని యిట్లు పుండరీకాక్షుండు [1]దన్ను నాజ్ఞాపించుట యాకర్ణించి కౌర
వేశ్వరుండు గోపాయత్తచిత్తుం డై పిఱుందు మోవ లేచి చేతుల భూతలం
బూఁది కొని బొమముడితోడిచూడ్కి యతనిసయిం బఱపె నప్పు డపర
భాగంబు విఱుగ వ్రేటు వడి యలిగి తల[2]యెత్తి చూచుమహోనాగంబు
చందంబు దోఁచె నట్లుప్రాణాంతకరణం బై నవేదనాభరంబు దలంపక
కూర్చుండి మున్నాకృష్ణుండు జిష్ణుతోడ సంభాషించుటయు నతం
డూరుతలంబుఁ గర[3]పుటంబున నప్పళించుటయు వెడవెడ గనుటం జేసి
[4]భీమవాటునం దొడలు విఱిగి పడినప్పు డప్పటిబుడిబుడిమాటలు నాస

---

321 1. సభ — వ. 2. నంతపరాభవమందఁజేసినం — ఎ. 3. చొప్పునకు — వ.

322 1. యనునె — పెక్కు ప్రతులు. 2. దీనిపిమ్మట కొన్ని పఠితులలో 'అని మఱియును' అను వచనము కలదు.

323 1. యిట్లునెఱిచెడియున్నయిప్పావ — ఖ. 2. పాటుమాటలేటికినాడమీరెక్క — ఐ గ; పడఁగ నేల మాటలాడెదరు — వీ శ.ష; వడఁగనేల మాట లాడఁగను మీ — ఊ. 3. మాటలాడంగ నేల — కొన్ని ప్రతులు.

324 1. దన్నధిక్షేపించుట, దన్ననధిక్షేపించుట-అనియు పాఠములు 2. యెత్తినమహా- పెక్కు ప్రతులు. 3. తలంబున - కొన్ని ప్రతులు. 4. భీముప్రేటునం — పెక్కు ప్రతులు.

న్నయు దీనికిం గాఁకేమి యని యూహించి చేయునది లేక యవుడు గఅచుచున్నవాఁ డగుట నగ్గోపాలదేవునితో ని ట్లనియె.:

-: తొడలు విఱిగిపడిన దుర్యోధనుఁడు గృష్ణు నాక్షేపించుట :-

సం. 9-60-27

325 సీ. కంస[1]దాసునిపుత్ర కానవు నీమరా
చారంబుఁ [2]గృపయు లజ్జయును లేక
ప్రేలెదు నీవు నెప్పినఁ బార్థుచేసిన
సన్నగై కొని గదాసంగరంబు
పాడి దొఱంగి యిప్పాపకర్ముఁడు వై చేఁ
గాక చక్కటితోడికయ్య మైన
లీల మిమ్మందఱ నేలపాలుగఁ జేయ
నే శిఖండి గడంగి యేసె ననఁగ

తే. నర్జునుఁడు శాంతనవుఁ గూల్చునట్లు చేసి
తస్త్రగురుచావునకుఁ బాండవాగ్రజన్మ
బొంకు మని [3]పంచి తరదంబు పుడమిఁ గ్రుంగఁ
గర్ణుఁ [4]జంపించి తే మనఁ గలదు నిన్ను.

326 క. భూరిశ్రవుఁ [1]డొక్కనితోఁ
బోరంగ [2]నేయించి తట్లు [3]పొడిచీఁకటి
నం[4]హోరహితు సైంధవుని నరు
బారిపఱిచి తిట్టినీకుఁ బల్కులు [5]సనునే.

---

5. నోపునని – ఈ.ఊ జ.ల.

325 1. దాసీపుత్ర – ఇ.ఉ.క.త.న. 2. నీతి–వ. 3. పంచితి రథంబు–ల. 4. నేయించి–ట.

326 1. నొక్కరు (ఠ) – కొన్ని పఙ్తులు. 2. చెయిదుఙించునట్లు బోధించితియం – ఆ ప.ఓ.ట. 3. పోచీకటి – ఇ ఉ ఘు.న.ల; పోయి గదిసియుం – అ.ప.ళ.గ. 4. నహోరఁబడ – వి.ష. 5. దగునే – ప.వీ శ.ష.

327 క. నను భీష్ము గురుని సూతసు
తుని భూరిశ్రవు జయద్రథుం జక్కటి ద
ప్పనియనిఁ [1]గోల్పుచ్చుఁగ వ
చ్చునె నీకుం గపటశూర సుచరితదూరా.

328 వ అనిన విని యచ్యుతుం [1]డతని నవలోకించి నీవు భీముని [2]శాలునిఁ బాము లం గఱపించియు విషం బిడియు నీటం ద్రోచియుం బలుమాఱుం జంప దెగితివి గొంతియుఁ గొడుకు లేవురును నిద్రించుసమయంబున [3]జతు గృహంబు దహించి తివి [4]ధర్మోత్తరచరిత్రుం డగు నజాతశత్రుసంపదలఁ [5]గపటద్యూతం[6]బున నపవారించి [7]తంత దనివిం బోక యాజ్ఞసేని నేక వస్త్ర రజస్వలం గొలువులోపల భంగపెట్టి తాపోద్ది నిన్ను నిట్టి దురవస్థ కుం దేరం దగి యుండ నట్లు పోయి సమయంబు నడపి నీచేసినసకల దుష్కృతంబులు సహించిన యిప్పాండవాగ్ర[8]జుండు వనుప నేను బుడమిపా లడుగ వచ్చిన [9]నీ నేరవై తి నీనేరమి ని శ్చైతి భవదీయం బగులోభంబునం శాపనిశ్చయంబున మదంబున శాంతచిత్తు లగుశాంతనవద్రోణులకుం బ్రాణ హాని వాటిల్లె వినుము ద్రుపదునితపోయజ్ఞ[10]ప్రభావంబుల నదియ పనిగా జనియించిన శిఖండిధృష్టద్యుమ్నులాభీష్మ[11]గురులమరణంబు[12]లకుఁ గార ణంబులు గాక తక్కుదురే [13]పెక్కండ్రతోడం బోరి డస్సినసాత్యకిం జంపువాఁ డైనభూరిశ్రవుం [14]జంప కుందుమే యనేకప్రౌఢయోధు లొక్కరుని శాలు సౌభద్రుం బొదివి చంపినం బూనినపూనిక [15]నిఖి లోపాయంబుల నెఱపక పుణ్యాత్మయైన పాంచాలి నరణ్యంబునం బరిభవిం

---

327 1. గూల్పింపఁగ – శ.ష; గూల్పంగావచ్చునె – వ.

823 1. డతనియాననంబాలోకించి – వి.శ.ష; డతనినాలోకించి – కొన్ని ప్రతులు. 2. బాలుని – ఇది పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. లక్క యిల్లు – అ.ఏ; జతుర్గృహంబు – కొన్ని ప్రతులు. జతు శబ్దము ఉకారాంత నపుంసక లింగము. కావున ఈ 'జతుస్' అను రూపము విలక్షణముగా కన్పట్టు చున్నది; జతు గృహంబున దహనంబు దరికొల్పి తివి – వి.శ.ష. 4. ధర్మోత్తరుండగు – వి.శ.ష. 5. గపటపు జూదంబున – కొన్ని ప్రతులు. 6. బాడిశకునికైతవంబున – వి శ.ష. 7. తంతఁ బోక – వి.శ.ష; యంతటందనివోవక – కొన్ని ప్రతులు. 8. జుపనుపునేను – వి ష. 9. నాఁడినేరక – వి.శ.ష. 10. మహిమనదియ – ఖ. 11. ద్రోణుల – ఒ.న. 12. లకుఁ గాక – అ.ఏ.గ.ఙ.ష. 13. పెక్కండ్రు రాజుల–ఊ.చ.ఙ.వి.శ.ష. 14. బొలియింపకుండుదుమే, బొరియింపకుండుదు (మే) రే – అనియు పాఠములు. 15. వివిధో–కొన్ని ప్రతులు.

చినపాపాత్ముని సైంధవునిబ్రదికి పో విడిచి యర్జునం [16]డగ్నిం బ్రవే
శించునే యిన్నీతిపరులచరిత్రంబులు నిర్మలంబులు ఘోష[17]యాత్ర నిన్ను
గంధర్వులు పట్టుకొని పోవునప్పుడు నీవాకెల్లం బాటిన నర్జునుండు నిన్ను
విడిపించుట యెఱుంగవే గాంగేయకుంభజకర్ణాశ్వత్థామకృపు లుద్దామ
సమగ్రసైన్యంబులతోడ నడవ నీవు [18]విరటునిగోవులం బట్టికొని పోవు
[19]చోట మిరంద[20]ఱుఁ దనసమ్మోహనాస్త్రంబున మూర్ఛితులైన సమ
యంబున [21]నర్జునుండు [22]నిన్నుం గాచుట యెఱుంగ రాదె నీ [23]వాపా
దించిన పాపంబుల కెల్ల మూలం బైనకర్ణునరదంబు [24]ధరణిం గ్రుంగినఁ
గవ్వడి వాని నేయ కేల కాచికొని యుండు నుండె నేనియు భూసుర
శాపంబున నట్లైనపథంబునకు నిష్కృతి గలుగునే కావున నన్నీచు సమ
యించుట సముచితంబు యుధిష్ఠిరుండు శల్యుండెగటార్చినతెఱం [25]గొప్పు
నొప్ప దని యుగ్గడింపక మేలుసేసితి పాండునందనులు పుట్టినంతటినుండి
నేఁడు దుదిగా నీయెడ ధర్మవిరోధం బాచరింపరు కురుకులంబునకు
గుద్దలి గొని దుర్ధ్యా[26]తంబు నీవ తొడరితి దాన నింతలు వుట్టెఁ [27]బవను
పట్టి వట్టినప్రతిన యెఱుంగవె గద నూరుభంగంబు సేయుదునని పలికి
పిడికిటం బొడుచునే [28]యనియెల్లకు [29]వృథాజల్పంబు లూరకుండు మను
టయు నజ్ఞనాథుండు [30]జనార్దనున కిట్లనియె.

329 చ. చదివితి [1]నెల్ల వేదములు జన్నము లొప్పఁగ జేసితిఁ [2]రమా
స్పద మగువృత్తిఁ బొల్చి నరపాలకు లెల్లను గొల్వఁ గంటి దు

---

16. డగ్నిపరిచేశంబు సేయునే – పెక్కు పరితులు. 17. యాతరియందు – అ.ఎ.ఏ.ఘ. 18. విరటుపసులం – పెక్కు ప్రతులు. 19. నపుడు – ఔ.ట.ల.వ. 20. ఱునర్జునుని – ఈ.ఖ.వీ.శ.ష. 21. నర్జునుండు – ఇది పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 22. మిమ్ముం – పెక్కు పరితులు. 23. వాచరించిన – పెక్కు పరితులు. 24. ధరంగుంగిన, నేలఁ గ్రుంగిన, పుడమిఁ గ్రుంగిన – అనియు పాఠములు. 25. గొప్పదని – పెక్కు పరితులు. 26. తంబుదొణం (డం) గితి – పెక్కు ప్రతులు. 27. బవన తనయుఁడు – వా.వీ.శ.ష ; బవను పట్టి – పెక్కు పరితులు. 28. యిది యేల – కొన్ని ప్రతులు. 29. వృథాలాపం బు – వ. 30. జగన్నాథున – వ.

329 1. వేదశాస్త్రములు – అ ; నేను వేదములు – పెక్కు ప్రతులు. 2. గ్రమా – ఈ.ల

ర్మదరిపు గాఢ[3]గర్వపరిమర్దనకేళి యొనర్చి[4]తిం దగం
దుది [5]నని [6]మిత్రబాంధవులతోఁ ద్రిదివంబున కేఁగు టొప్పదే.

330 వ. నీకుం జూడ నెట్టివాఁడ నై నను నాకేమి మిరింకఁ బశ్చాత్తాపదుఃఖితు
లగుచు నుందురు గాక యనియె నప్పు డతనిపైఁ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవదుందుభులు [1]మొరసె దిశలు దెలివొందె మృదుసమీరణంబు
సుగంధి యై వీతెంచె నంతయు ననుసంధించి యక్కొంతేయులు దారు
ధర్మంబు [2]దొలంగి గాంగేయద్రోణ కర్ణ[3]శల్యదుర్యోధనాదుల వధించుట
యత్తఱిం గ్రొత్తయై తోఁచినఁ జిత్తంబుల వగయు లజ్జ[4]యు మిగులం
[5]బొడమి మొగంబులఁ దోఁప విన్నవై యున్నం జూచి వెన్నుండు తత్సమీ
పంబునకుం [6]జని [7]వారలతో నిట్లనియె.

331 సీ. గాంగేయగురుకర్ణకౌరవపతులఁ [1]జ
క్కటి యనిఁ బరిమార్పఁ గాన మైతి
మని మీరు వగవకుఁ [2]డద్దొర లుగ్రాస్త్ర
వేదులు ప్రస్ఫుటవిక్రమమున
[3]నడరి [4]వారల గెల్చు టరిది గావున నేను
బహువిధోపాయముల్ వన్ని [5]యిట్లు
దీర్చితిఁ గాక యత్తీవ్రపరాక్రము
లలఁతులఁ బోదురే యట్లుఁ గాక

---

3. దర్ప–ఖ.జ.త.వ ; కర్మ–ఇ.ఉ ; వర్గ, సైన్య–అనియు పాఠములు. 4. వేర్చితిం–ఎ.వ. 5. (చ)సని – అ ఏ.జ.వ ; నిక – త ; తగ – ఎ.ఓ. 6. విప్ర – వ.

330 1. ప్రమోసె – ఇ.ఓ.క.ట.త. 2. దొలంగి – ఊ. 3. శల్య – ఇది పెక్కు పుస్తకములలో లేదు. 4. యుఁ బొగులు – ఈ ; యును – ఒ ఖ.జ. 5. బొడమెడు – అ.ఏ ; బొడమిన – త.శ. 6. జేరి – క ; వచ్చి – త.వ. 7. వారలకిట్లనియె – పెక్కు ప్రతులు.

331 1. జక్కని – పెక్కు ప్రతులు ; చిక్కని–ఏ. 2. డందలు దివ్యాస్త్ర–ఈ ; డందలు శీఘ్రాస్త్ర – ఎ ఓ.ట ; డద్దొరల్ శస్త్రాస్త్ర – ఇ ఉ ; డద్దొరల్ శీఘ్రాస్త్ర – ఏ ఒ.ఖ.ఘ; డ తిరథుల్ శీఘ్రాస్త్ర – త. 3. నలరి–ఏ ; నరిది – త. 4. వారిని–ఇ. 5. పగర – జ ;

తే. వారి విధి [6]యివ్విధమునఁ జావంగఁ జేసె
దైవఘటనలు దప్పింప [7]మీవశంబె
సురలు [8]దనుజుల గెల్చినచొప్పు లిట్ల
సంతసపుసమయంబున వంత లేల.

-: పాండవులు గృష్ణసాత్యకులతోఁ గౌరవశిబిరంబునకుం బోవుట :-

సం. 9-61-3

332 వ. కృతకృత్యుల మైతిమి ప్రొద్దునుం జాల వాగిలె సేనయు సై నికవరులును విశ్రమింప వలయు బోదము లెం డనినఁ బాండవులు దెలివొందఁ బాంచాలురునుం దక్కిన భూపాలురునుం బ్రమోదం[1]బు నొంది రప్పుడు కృష్ణుండు పాంచజన్యంబు [2]పూరించిన నర్జునుండు దేవదత్తంబును యుధిష్ఠిరుం డనంతవిజయంబును భీమసేనుండు పౌండ్రంబును [3]నకులసహదేవులు సుఘోషమణిపుష్పకంబులును బూరించిరి సకల[4]రథికోత్తములును దమతమ శంఖంబు లొత్తిరి భేరీపణవాదితూర్యంబులు [5]మ్రోసె నా[6]సముత్థితనినాదంబులు నింగి [7]నిండె [8]నిఖలజనంబులుం బాండవేయులం బొగడునలివు [9]దిక్కుల దీటుకొనియె ని ట్లుబ్బునం జెలంగుచు వార లందఱు నచ్చోటు గదలిరి కౌంతేయులుఁ గౌరవశిబిరంబునకుం జనిన సాత్యకి యనుగమనంబు సేసె ధృష్టద్యుమ్న [10]ప్రముఖు లైనద్రుపదజ్ఞాతులును ద్రౌపదేయులునుం [11]దక్కినధరణీశులును దమవిడిదలలం గానివిశ్రమంబునకు వెరవుగా దని తలంచి తా రందుఁ బోయి నాఁటిరాత్రి నిలిచి రేపకడ గరిపురప్రయాణం బున[12] కొదవం జనుదెంచువారుగా విన్నవించి ధర్మతనయు ననుమతి వడసి సైన్య సమే[13]తంబుగాఁ బోయి రట్లు వార లటు వోవ నప్పాండు

పగయు—చ. 6. యివ్విధంబులఁ బోరఁ జేసె—ఇ; యీ క్రమమునఁ జావంగఁ జేసె—త. 7. దనకు వశమె — ఊ. 8. నసురుల — ఘ.వ.

332 1. బుఁ బొందిరి — అ.ఎ.ఖ ; బునఁ బొంగిరి — ఐ ఓ త.ద. 2. పూరించుటయు — కొన్ని ప్రతులు. 3. నకులుండుసుఘోషఁబును, సహదేవుండు మణిపుష్పకంబును — ఆ.ఏ. 4. ధరణీశులు — ఔ.ట; ధీరోత్తములు — ఆ.ఉ. 5. మొరసె — ఉ.ఊ. 6. సముదిత-కొన్ని ప్రతులు. 7. ముట్టి—కొన్ని ప్రతులు. 8. నఖల—కొన్ని ప్రతులు. 9. దిక్కులు పిక్కటిల్లెనట్లు — చ. 10. ప్రభృతులైన — అ.ఎ.క. 11. దక్కటి — కొన్ని ప్రతులు. 12. ననువొందనేతెంచు — ఆ.ఎ.ట. 13. తులైపోయి — పెక్కు

నందనులు సని సంగీతప్రవర్తకసంఘంబులు [14]విరిసి చనిన రిత్తయై యున్న రంగస్థలంబుచందంబునం జాడరియున్న యాశిబిరంబుఁ బ్రవేశించి నీనందను నగరు సొచ్చిన నచ్చట మున్నవరిచారకులును దత్సహవాసులును మణికన కాదివస్తుసంచయాధ్యక్షులును నయ్యధిష్ఠిరుం గాంచి యాదరణంబు వడసి రక్కుఁంతీ[15]నందనులు రథంబులు డిగ్గునవసరంబున వాసుదేవుండు వాసవి నాలోకించి.

333 క. కవదొనలును గాండీవము
నవల నిడం బనుపు ముంద రరదము డిగు మే
[1]న విదప డిగియెద శుభకర
మవు నవ్విధ మట్లుసేయు మనుడు నతండున్.

334 తే. ధనువు తూణీర[1]యుగళంబుఁ గొనుచు రథము
డిగుడు [2]శౌరి పగ్గంబుల నొగల ముడిచి
డిగియెఁ గేతనకపియు భూతగణయుతము
[3]గాఁ దొలంగె నత్తేరు తత్క్షణమ మండె.

-: అగ్నిదత్తం బైన యర్జునురథంబు గాలిపోవుట :-

సం. 9–61–14

335 క. తురగంబులతోఁ గూడఁగ
నరదము సకలంబు నుజ్జ్వలానలశిఖలన్
[1]సురసురఁ బోయినఁ గని య
న్నరుఁ [2]డచ్చెరువంది కృష్ణునకు నభిముఖుఁ డై

పత్రులు. 14. విడిచిచన – వీ.శ.ష. 15. పుత్రులు – పెక్కు ప్రతులు.

333 1. దివియెదఁ బిదపను శుభ – అ; నువెనుకడిగియెద – ఆ.ఐ.గ.ట.వ.శ; నువినుము రథమున్ డిగ్గిననవునశుభము–ఔ; నుపిదప – స ప, వలప్రాసవిషయమున చర్చకలదు.

334 1. యుగ్మంబు – ఐ.గ. 2. శౌరియుఁ బగ్గముల్ – అ ఊ ఖ. 3. గాఁగఁ దొలఁగె నత్తేరు – పెక్కు ప్రతులు.

335 1. సురసుర – పెక్కు పత్రులు; జుర చుర – వా. 2. డద్భుతమంది – ఊ.

336 వ. వినయంబుతోడ మోడ్పుఁగేలు ఫాలతలంబునఁ [1]గదియించి [2]వినతుం
డై దేవా యిట్టియాశ్చర్యంబుం గలదె యీరథంబు[3]దగ్గం బగుటకుఁ
గారణం బేమి నాకు వినం దగునేని యానతి మ్మనిన మురారాతి యతని
కి ట్లనియె.

337 క. గురుకర్ణుల[1]యస్త్రాగ్నుల
నెరిసినయది [2]మున్ను దీని నిటు గా కుండం
[3]భరపడి రక్షించితి సం
గరము దెగినఁ దొలఁగి యిపుడు గాల విడిచితిన్.

338 వ. అని చెప్పి యప్పు డద్భుతరసమగ్ను లగు చున్నతక్కటిపాండవు[1]లం గనుం
గొని యలరుమొగంబున నలఁతినవ్వు కాంతి దళుకొ త్తఁ గౌంతేయాగ్రజుం
గౌఁగిలించికొని యే నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చి నిన్నుఁ గనిన నీవు నాకు
మధుపర్కం బిచ్చి వివ్వచ్చుఁ జూపి వీఁడు నీకు రక్షణీయుండు సుమీ [2]యని
యప్పగించి తేను నియ్యకొంటి నట్ల నాసఖుండును సురక్షితుం డై
వీరక్షయకరం బగుమహాసంగరంబు భవద్భీమనకులసహదేవహితంబుగ
నిస్తరించి [3]జయంబు [4]గై కొనియె నిట మీఁదం జేయ వలయు కార్యం
[5]బులు నడపు [6]మనవుడు నతం డచ్యుతున కి ట్లనియె

339 తే. ద్రోణకర్ణదివ్యాస్త్రములు క్రూరభంగిఁ
గవియున్నప్పుడు మము నీవు గావకున్న
[1]బ్రదుకు దెంతద వ్యధిక[2]శుభంబులకు భ
వత్పాదంబు గని కాదె వాసుదేవ.

---

336 1. గీలించి – వీ.శ.ష. 2 వినయుం – వా. విధేయుండగుచు – చ; వినయం
బున – ల. 3. బగ్గిచేత దగ్ధం – ఆ.

337 1. శస్త్ర – అ.ఇ.ఉ.ఏ.ఔ.ఖ.ట. 2. దీని మున్న యిటు – ఇ.ఉ.ఔ.ట.న.వ; యైన
దీని – చ.ష. 3. బరువడి – శ.ష.

338 1. గలయఁ గనుంగొని – పెక్కు ప్రతులు. 2. యనినా కప్పగించిన నేనును – చ.
3. విజయంబు – అ.ఊ.క.త. 4. జేకొనియె – ఘ; జేకొంటనిట – ఎ; గై కొనియె
నీవు – ఆ. 5. బానతిమ్మనుటయు – చ. 6. మనుండు, మనుటయు – అనియు
పాఠములు.

339 1. బ్రమకుటకు దవ్వుగా దెశుభంబు గనుట మీ ప్రసాదంబునన – చ. 2. శుభంబులిటు
భవత్పాదభాజనులగు వారి కరుదె – ఎ.ట.ట.

340 వ అని వెండియు.

341 క. [1]మునిపతి కృష్ణద్వైపా
యనుఁడు పరిబోధించె [2]నన్ను నచ్యుతుఁ డేది
క్కున [3]నుండు నెమ్మి నాది
క్కునకు జయము గల్గు నని యకుంఠితకరుణన్.

342 వ. అనటయు మాధవుం డమ్మనుజేంద్రున కిట్లనియె.

343 క. మనకుం గౌరవులకుఁ బదు
నెనిమిది యక్షౌహిణులు మహీశ్వర [1]కల వ
[2]ప్పెను మొన లన్నిటిలో న
ర్జునునకుఁ [3]బాటి యని యొక్కరునిఁ బేర్కొనుమా.

344 తే. [1]ఈశ్వరుఁడు క్రీడి కస్త్రంబు లిచ్చుచోట
మత్సముండవు గమ్మని వత్సలత్వ
[2]గౌరవంబునఁ బల్కె నిక్కము[3]గ నంత
వాఁడు గాఁడె నీతమ్ముఁడు వసుమతీశ.

345 చ. కరుణ జనించి శాత్రవుల గాండివి సంపఁగ నొల్లఁడయ్యె నేఁ
బరువడిఁ [1]దెల్పి యైక్యపరిభావ[2]నిరూఢము గాఁగ జేసినం
దిర మయి పోరికిం గృతమతిన్ మఱి చొచ్చి సరిత్సుతాదుల
వెరవున గీ టడంచెఁ దనవిక్రమ మెందుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కఁగన్.

---

341 1. పనివడి – గ. 2. నాకు – చ. 3. నుండెనేని – ల ; నెమ్మినుండు, నెలమినుండు, జెందియుండు, వసియించును, నిల్చి యుండు – అనియు పాఠములు.

343 1. వినుమ – ఇ గ. 2. మొనలన్నిటిలోపల – ఆ.ఎ.ఓ.ఖ. 3. సాటి – అ.ఏ.ఔ.ద.వ ; పాడి - ఇ.న.ల.

344 1. శర్వుఁడర్జునునకు నస్త్రచయము లిచ్చి–ఆ.ఎ.ఓ.వ ; అభవుఁడర్జునునకునుదివ్యాస్త్ర మిచ్చి – న.వ. 2. గారవంబునఁ బలికె, గారవముగాఁగఁబలికె, గౌరవమ్మునఁ బలికె, కారణంబునఁ బలికె – అనియు పాఠములు. 3. నకంత – కొన్ని ప్రతులు.

345 1. దేర్చి – క ; దీర్చి – ఘ ; తెచ్చి – అ.ఏ.జ. 2. మురూఢము - పెక్కు ప్రతులు.

346 క. [1]అచ్చెరువు [2]సంపుటకుఁ దన
యిచ్చఁ జొరక కేలి సలిపె నిన్నాళ్లును వి
వ్వచ్చుఁడు హిత మేఁ జెప్పినఁ
బొచ్చెము లే కంతరంగమున [3]నిల్పెఁ దగన్.

347 క. ఏ నుపదే[1]శించితి ననఁ
గా నొక[2]పెం పెంచినాఁడు గాని తలంపన్
మానవనాథ సురేశ్వర
సూనుఁడు నాయట్టివాఁడ చు [3]మ్మేపనికిన్.

348 క. నిమిషార్ధంబున దై[1]ర్యలో
క్యమును సురాసురయుతంబు గా నోర్చుం గో
పము పొడమినఁ గవ్వడి క
య్యమునం[1]గురుబలము [2]గెలుచు టరుదే తలఁపన్.

349 వ. అని పలికె నిట్లు సల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించి వాహనమోచనం బాచరించి తదనంతరంబ కౌంతేయులు గమనీయాభరణంబులుం గనకరాసులును రత్నసంచయంబులుం మొదలుగా మహనీయవస్తువిస్తారంబునం బ్రస్తుతి పాత్రం బైననీపుత్రు[1]భాండాగారంబుఁ జేకొని నాఁడు బొలిగలనికిం బోవక యున్నరథరథ్యమాతంగతురంగంబులం జూచికొని దాసదాసీకుబ్జ వామనగణంబులం గైకొని యధిక[2]ప్రమదసమదచేష్టితంబుల నుల్లసిల్లిరి కొండొకసేపునకు శౌరి వారలతో ని ట్లనియె.

---

346 1. అచ్చుగఁ జెప్పుటకుం – చ. 2. జూపుటకు – ఆ.ఓ.ట.త.న.వ ; గఁ జెప్పఁగ – అ.ఖ ; జెప్పుటకు – ఊ. 3. నిలుపుదనఁ – పెక్కు ప్రతులు.

347 1. సించెద–కొన్ని ప్రతులు. 2. టిప్పించి–ఈ.చ. 3. మ్మేపనికిఁ–ల, మ్మెవ్వరికిఁ, మ్మెవ్వనికిఁ – అనియు పాఠములు.

348 1. గౌరవుల గెలుచు – ఊ. 2. నోర్చుటరుదే – ఐ.గ.

349 1. భండారువు, భండారంబు – అనియు పాఠములు. 2. ప్రమదాభీప్సితంబుల – వి ; ప్రమదాభీష్టితంబుల – ష ; ప్రమద చేష్టితంబుల – శ.

350 ఆ. వీడు పాడు గాన విశ్రాంతి కియ్యెడ
మనము మసల[1]వలదు మంగళార్థ
ముగ శుచిప్రదేశమున కేగి యచ్చోట
నుచితవర్తనముల నుండవలయు.

351 క. అనిచెప్పి పాండు నృపనం
దనులం దన తమ్మునిన్ ముదం బెసఁగఁగఁ దో
డ్కొని పోయెను వసుదేవుని
తనయుఁడు శిబిరంబు [1]వెడలి ధరణీనాథా.

352 వ. ఇట్లు వోవునప్పుడు శౌరిసారథియైనదారుకుఁడు ము న్నెప్పుడును విడి
దలం దమతేరు [1]నశ్వంబులనుం బరికించి యుండెడువాఁడు [2]బోయలు
నీకొడుకు మడువున డాఁగినయునికి జెప్పిన నయ్యెడకు వచ్చు కాంతే
యులతో వీ డెల్ల నొక్కతలగా వెడలివేడుకఁ జూడం జనుదేరఁ దాను
నయ్యురదంబున [3]శైబ్యసుగ్రీవమేఘ[4]పుష్ప[5]వలాహకం[6]బులం బూన్చికొని
వచ్చుటం జేసి తా నప్పుడు కౌరవశిబిరంబునకుఁ [7]దోడన యరుగుదెంచెం
గావున నొదవి సుకల్పితస్యందనుం డై యద్దామోదరుదృష్టిపథంబు [8]నిల్చె
ధర్మనందనుండును దమ్ములును సాత్యకియును సముచితవాహనంబులు
దెప్పించుకొని యారోహణంబు సేయ నన్నారాయణుండు నిజరథా
రూఢుం డై యత్తెఱఁగునం బోయి.

---

350 1. జనదు — చ.

351 1. వెడలి — కొన్ని ప్రతులు.

352 1. బరీక్షించి — వి.శ.ష ; బరికల్పించి — స ; బరిరక్షించి — ల.వ ; బూన్చికొని — ఘ; బరికించికొనియుండెడు — వెక్కు ప్రతులు. 2. బోయలువచ్చినీ — అ ఎ.వ. 3. సైన్య — వెక్కు ప్రతులు. శ్రీకృష్ణునిరథాశ్వములలో నొకటియైనదిగా 'సోరన్ సెన్' శైబ్యము గానే గ్రహించెను. అట్లనుటయే యుక్తము. 4. పుష్పక — ఏ.ఖ.త. 5. బలాహక — కొన్ని ప్రతులు 6. బులనువాహనంబులం బూన్చి — వెక్కు ప్రతులు 7. దానును నరుగు — అ.ఎ.ఏ ; దోన — కొన్ని ప్రతులు. 8. నిలిచిన — అ.

353 తే. [1]ఓఘవతి యనఁ బరఁగిన యొక్కపుణ్య
తటిని [2]చేరువఁ గల్గిన దానితీర
భూమియం దర్భా మగుతలమున వసించి
రమ్మహాత్ములు చిత్తంబు లలర నధిప.

354 వ. అని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ బాండవులవిజయం[1]బు
తెఱంగుఁ జెప్పె నని వైశంపాయనుండు.

355 క. జనమేజయునకు నిట్లను
విను మప్పుడు ధర్మసుతుఁడు విష్ణునివదనం
బునఁ జూడ్కి నిలిపి కరిపుర
మునకుం బోవలయు [1]నీకుఁ బురుషార్థనిధీ.

356 వ. అని ప్రార్థించె ననుటయు నమ్మునిజపతి యమ్మహీసురవరున కిట్లనియె.

357 చ. అని ధృతరాష్ట్రనందనుల నందఱ గీటడఁగించి [1]వేఁడి యా
యనకడ కచ్యుతుం [2]బనుపునంతటికార్యవిశేష మేమి గ
ల్గెనొ మునినాథ యానృపతికిఁ బది నాకు వినంగ వేడ్క వు
ట్టినయది యత్తెఱంగు ప్రకటింపు పరిస్ఫుట[3]వాక్య[4]సంపదన్.

358 వ. అనవుడు నాసంయమి యిట్లనియె.

359 ఉ. కౌరవముఖ్య ధర్మ[1]గతి గానితెఱంగునఁ గ్రీడి [2]పంపఁగా
మారుతి [3]గూల్చె న ట్లగుట మాన్యచరిత్రుఁడు ధర్మసూతి గాం

---

353 1. యోగ – అ.ల; వ్యోమ – వ. 2. కి – ఎ.

354 1. బెఱింగించెనని – వి.శ.ష.

355 1. నివు – – పెక్కు ప్రతులు.

357 1. వెండి – కొన్ని ప్రతులు. 2. బనుచు – కొన్ని ప్రతులు. 3. కార్య – ట.ఖ.వ.
4. పద్ధటి – అ.

359 1. విధి – ఒ.క.జ. 2. యొప్పుగా – వ. 3. గూల్చెఁ గౌరవసమాజవరేణ్యుని-

ధారి శపించు దీని [4]విని తమ్మని యాత్మఁ దలంచి యిమ్మెయిం
గూరినభీతి నవ్వనితకుం దగుభంగి శమం బొనర్పఁగన్.

-: శ్రీకృష్ణుడు గాంధారి నూఱడింపఁ గరిపురంబునకుఁ బోవుట :-

సం. 9—61—40

360 వ. పనిచెం గాని ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి కా దట యచ్యుతుం డరిగి యప్పటి
కుచితం బగువిధంబునఁ గార్యంబు నడపె నాకర్ణింపు మట్లు దన్నుఁ
బ్రార్థించిన నప్పురుషోత్తముండు పనితెఱం గడిగి పాండవాగ్రజుండు
సెప్ప విని రథారూఢుం డై యతిరయంబునఁ గరినగరంబున [1]కరిగి
మొగసాల నిలిచి యాంబికేయునకుఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి తగం
జొచ్చి యంతకమున్న గాంధారీద్వితీయుం డై కొడుకులదెస వగలం
బొగులు చున్న యమ్మహీకాంతునివలని కారుణ్యంబున నతనికడకుం
జనుదెంచి యున్నకృష్ణద్వైపాయనమహాముని గని వినయసంభ్రమంబులు
[2]దలకొనఁ దత్పాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యక్కురురాజునకు [3]గాంధారరాజ
నందనకు నమస్కరించి కులపతిసన్నిధి యగుట నిలాతలంబునం గూర్చున్న
యజ్ఞనాథుసమీపంబున నాసీనుం డై.

361 ఆ. అన్న రేంద్రు పాణి యల్లన [1]తనకరా
బ్జమునఁ గీలుకొల్పి బహుళబాష్ప
[2]కలితవదనుఁ డగుచు గళమున [3]నెలుఁ గురి
యాడ వగచి యమ్మురాంతకుండు.

362 వ. తత్ప్రదేశంబున నున్నకనకకలశజలంబుల ముఖప్రక్షాళనంబు సేసి యెలుఁగు
నూలుకొనం జేసి యిట నియె.

వి.శ.ష; గూల్చినప్రజనమాన్య — కొన్ని ప్రతులు. 4. విదితంబుగనాత్మ — ఊ.చ; విదితంబనియాత్మ - ల; వినిశమ్మునిగంచుఁ దలంచి — వి.శ.ష.

360 1. కరిగినగరిమొగ — కొన్ని ప్రతులు. 2. దళుకొత్త - ల. 3. గాంధారికి నమస్కరించి — కొన్ని ప్రతులు.

361 1. కరతలాబ్జమున — ఏ. 2. గళిత — చ. 3. నెలుఁగెత్తియాడ - వ.

362 1. కుంభంబుల జలంబుల — ఐ.గ. కలశంబుల జలంబుల — కొన్ని ప్రతులు; కలశోదకంబుల — ఎ. 2. నంబాచరించి యెలుంగు — పెక్కు ప్రతులు.

363 చ. అకట కులం బకారణమ యంతయు [1]నాశము నొందె నిట్టిదా
నికిఁ జొర నొల్ల రైరి మహనీయచరిత్రులు నాఁడు పాండవు
ల్సకలము నీ నెఱుంగుదు చలంబును నీసును దక్కి నన్ను సం
ధికి నిట [2]రా నొనర్చుట మదిం దలపోయు మ దెట్టిశాంతియో.

364 వ. [1]అని యంత నిలువక.

365 క. గొలువరె జూదము లెందును
గలదే తలఁబట్టి [1]పుణ్యకాంతఁ [2]గొలువులో
పలి కీడ్చి తెచ్చివలువ[3]ల
నొలుచుట యే మనఁగవచ్చు నుర్వీనాథా.

366 క. దానికి నొచ్చినమనముల
తో నడవికిఁ బోయి బహుళదుఃఖంబుల న
ట్లూని విరాటుపురిం బడఁ
[1]గానియిడుమ వడియు వారు గనల[2]ర కంచే.

367 ఉ. ఏవుర కుండ నొక్కొకటి యిమ్మని యూళులు వేఁడి కాన రై
[1]రే వల దన్న నీకొడుకు లెమ్మెయి [2]మానర లోభగర్వముల్
నీవును నట్ల [3]కాక మహనీయమతుల్ విదురాదిబాంధవుల్
వేవురు నెప్పరే యధిప వింటె తగం బలు కొక్కఁ డేనియున్.

368 క. కాలోపహతమనస్కుఁ[1]డు
[2]మేలుతెరువు వట్టు నెట్లు మెయికొని యది యిం
కేల తలపోయ [3]నుడుపం
జాలుదురే నరులు దైవ[4]సంపాదితముల్.

---

363 1. నాశన మొందె – ఖ. 2. బుచ్చియోరుటె – ఎ.

364 1. అని మఱియు నంత – కొన్ని ప్రతులు.

365 1. యన్య – ఎ. 2. ను సగలో – ఘ. 3. లట్లొలుచుట – కొన్ని పుస్తకములు.

366 1. గా నిడుమలఁ బడియు–కొన్ని పుస్తకములు. 2. రుకంచే, రెకంచే–అనియు పాఠములు.

367 1. రీ – ల.శ. 2. మానిరె – కొన్ని పుస్తకములు. 3. లోక – ఇ.ఉ.

368 1. లు – కొన్ని ప్రతులు. 2. మేలి – కొన్ని పుస్తకములు. 3. కుడుపం – వ. 4. సంపా దనముల్ – అ.ఊ.ఏ.ఖ.

369 వ. అని వెండియు నిట్లు[1]నియెఁ బాండవులు గల్మషాయత్తచిత్తులు గామియు మీరు నెఱిలేమియు విచారింపు మేను మ్రొక్కి వేఁడికొనియెద వారల దెసఁ గోపంబు లేకుండ వలయు నట్లుం గాక నీకును గాంధారికిని వలయు పరలోకక్రియాకలాపంబులు వారియంద నిలిచెం గావున వారికి శుభంబు [2]గోరుట లెస్స మీచిత్తంబు నొప్పించితి [3]నని యెప్పాట దురపిల్లెడునో ధర్మజుతెఱం గెట్టిగెదుగాక యని పల్కి [4]గాంధారరాజనందన నుద్దేశించి.

370 ఉ. నీ కెన వచ్చు రాజ[1]రమణిఁ ధరనెందును గంటి మే నృపా
నీకము [2]వించు నుండ సుతునిం దగు[3]పల్కుల నంత యొత్తుదే
నా కది సిక్కెఁ జిత్తమున నాఁటిభ్రియం బగుచుండు [4]నిప్పుడుఁ
[5]లోకవిరుద్ధవృత్తిచపలుం డితఁ డి మ్మొఱుఁగండ యేమియున్.

371 క. నీమాటకు దుర్యోధనుఁ
డా మెయిఁ దాఁ ద్రుళ్ళి పడక యవుఁ గా కని నాఁ
డే మేనిఁ గొంతయక్కట
భూమి [1]యొసఁగె నేని యింత వుట్టదు సుమ్మీ.

372 వ. కీడు వుట్టునని నీవు [1]సెప్పితి చెప్పిన మాటయుఁ దలకూడెఁ బాండవుల వలనందప్పు [2]లే దని యెఱుంగుదు గాదె వారల కలుగ కుండునది

---

369 1. ను – పెక్కు ప్రతులు. 2. గోరుటయ (యే) – కొన్ని ప్రతులు. 3. ననియెప్పాటదుర(పి)టిల్లెడి(దు)నోధర్మనందను తెఱంగెఱుంగుదువు (రు) గాదె – పెక్కు ప్రతులు. 4. గాంధారి నుద్దేశించి – వీ.శ.ష.

370 1. రమణీమణినెందును – అ.ఓ త.వ. 2. మెచ్చునొంద – ఇ.ఉ. 3. భంగుల – ఆ; మాటల – ట.వ. 4. నెప్పుడుఁ – పెక్కు ప్రతులు. 5. పాకవిశుద్ధ వృత్తిదల పండెయితండెఱుఁగండ యేమియుఁ – ఘ.

371 1. యొసఁగనింత వటువుట్టదు – కొన్ని ప్రతులు ; యొసఁగ నింత పట్టు పుట్టదు – కొన్ని ప్రతులు.

372 1. సెప్పితినీచెప్పిన – కొన్ని ప్రతులు. 2. లేమి యెఱుంగుదు – కొన్ని ప్రతులు.

నీ వలిగి చూచినం [3]ద్రిలోకంబులు భస్మీభూతంబు లగునట్టితపఃప్రభావం బు
నం [4]బ్రిసిద్ధవు గావున నిన్నుం బ్రార్థించెద నని [5]పల్కిన నద్దేవి యది
యంతయు నీచెప్పినట్టిద యని వెండియు.

373 చ. విపులవిషాదతాపమున వేదన నొందు మదీయబుద్ధికుం
దపగత మయ్యె నీదువచనామృతసేచనఁజేసి యిట్టిచో
నవరిమితప్రభావ విను మంధుఁడు దీనుఁడు [1]వృద్ధు నైనయీ
నృపు నరయంగఁ బాండవులు నీవును [2]యుక్తులు గారె యెమ్మెయిన్.

374 వ. అని [1]పయిచీరచెఱంగు మొగంబున నదిమికొని యేడ్చినఁ గృష్ణుండు
వివిధవాక్యంబుల [2]నద్దేవిం దేర్చి ధృతరాష్ట్రునకు మనస్తాపోపశమనంబుగాఁ
బలికె నట్టియెడ నశ్వత్థామయుత్సాహం బమ్మహాత్మునకు హృదయగోచ
రం బగుటయు దిగ్గన లేచి పారాశర్యచరణంబులకు [3]వినతుం డై
యవ్విభున[4]కుం బ్రణమిల్లి యతనితో ని ట్లనియె.

375 క. గురుసుతుఁడు పాండవులకుం
గర మల్గును వారిఁ బొదువఁ గా [1]నతఁ డీ ప్రా
ద్దురవడిఁ గదియును బోయెద
దురపిల్లకుమయ్య మది [2]విధూతకళంకా.

376 చ. [1]అన విని [2]రాజు దేవులు మురారికి [3]నిట్లని రెంతయున్ [4]రయం
[5]బునఁ జనుమయ్య పాఁడున్నృపపుత్రుల నెమ్మెయి [6]నై నఁ గాచికోల్

---

3. త్రిభువనంబులు — పెక్కు ప్రతులు. చతుర్దశభువనంబులు — వ. 4. బ్రశస్తవు-
కొన్ని ప్రతులు. 5. పలికినవిని - ఒ.చ.జ.

373 1. వృద్ధుఁడైన — కొన్ని ప్రతులు 2. నుక్తులు — కొన్ని ప్రతులు.

374 1. వైఁటకొంగు — అ.ఏ; పయిచీరకొంగు — కొన్ని ప్రతులు; పయిచీరచెంగు — వ.
2. నద్దేవినూరార్చి — వీశ.ష. 3. బ్రణతుండై, బ్రణమిల్లి — అనియు పాఠములు.
4. కుంగాంధారికిం బ్రణమిల్లి — కొన్ని ప్రతులు.

375 1. దానీబ్రా, దానేపో, నతఁడే — అనియు పాఠములు. 2. విదూర, విధూత —
అనియు పాఠములు.

376 1. అనవుడు — ఒ. 2. రాజదేవులు — క; రాజుదేవియు — చవ. 3. నిట్లను
నెంతయున్ — ఎఐ.ఓ.చదవ; నిట్లనిరంతయున్ — ఇఉ; నిట్లనురక్తి నెంతయున్—
త; నిట్లరెట్లనుం - ఏ. 4. ప్రి(బ్రి)యం — అ.ఊ.ఏ.ఖ. 5. జనుము రయంబు
తోడఁ బురుష ప్రవరుల్ దగువారిఁ గాచుకో — త. 6. రక్షణీయులన్ —అ.ఎ.ద.

[7]వినుతి గదయ్య నీకు నిను [8]వేయివిధంబుల [9]నాశ్రయించు చె
ల్లను [10]ఫల[11]మొందఁ జేయఁగఁ [12]దలంచుట పెంపు [13]సుమయ్య కేశవా.

—: శ్రీకృష్ణుండు కరిపురంబుననుండి పాండవులయొద్దకు వచ్చుట :—

సం. 9-62-72

377 వ. పొమ్మ పునర్దర్శన మయ్యెడు మని పిడ్కొల్పిన వాసుదేవుండు వెడలెం
దదనంతరంబ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు వార[1]తో [2]మీకు శోకోపశమనం
బుగ నిప్పుడు శౌరి సెప్పిన[3]వచనంబు లాదరణీయంబులు [4]సుండీ యని
యుపదేశించి వెండియు వలయు[5]వాక్యంబుల వారి[6]కి [7]నాశ్వాసం[8]బు
గావించి యంతర్ధానంబు [9]సేసె నిత్తెఱుంగున గోవిందుండు కృత[10]కృత్యుం
డై [11]వెలువడి యరదం బెక్కి యతిత్వరితగతి నోఘవతీతీరంబున [12]కరిగి
పాండవులం గని తాను ధృతరాష్ట్రసన్నిధి గాంధారిం గనుటయు వార
లకు దుర్యోధనుండు [13]దెగియె నని నెట్టనం జెప్పక [14]పెరసుంబల్కులుగా
నయ్యాంబికేయుని [15]యుపేక్షనుం గొడుకుల [16]కీడునం [17]దత్కాలంబు
నకు సంశయంబు [18]వాటిల్లుట యుగ్గడించుటయు నాసందునఁ బాండవుల
[19]వలనఁ బాపంబు లేమి దెల్పుటయును నారాజును దేవులును [20]వారిం
గోపింపకుండం బ్రార్థించుటయు నుపచారవచనంబులచందంబున వార
లావృద్ధులకు నిస్తారకు లనిపలుకుటయు విశేషించి గాంధారికి నుచితభాష
ణంబుల న[21]త్యంతోపశాంతి [22]గలిగించుటయు నప్పలుకు లన్నింటను దుది

---

7. వినుమటు గాచికొమ్మ – అ ఏ.ద ; వినుమటు గాన వారు – ఊ. 8. వేయు–పెక్కు ప్రతులు. 9. నాశ్రయింపుడె – క ; నాశ్రయించుడె – త. 10. బలమంద – త. 11. మందఁ జేయ – పెక్కు పఠాంతరములు. 12. దలంపుట – ఒ ఖ.ద. 13. గదయ్య–వ.ష ; వివేకవైభవా – ఖ.

377 1. తోడ – అ.ఊ.ఒ. 2 మీరు – ఊ.త. 3. విధంబులాచర – అ.ఏ ; 4. సుమో–అ ; సుమ్మి – ఏ. 5. కార్యంబులు – చ ; వాక్యంబులు – ఎ.ఔ. 6. కాహ్లాదంబులు–శ. 7. విశ్వాసంబు – బ ; నాశ్వాసంబులు – ఇ.ఐ.ఖ.గ.చ. 8. బొనర్చి – ఎ.ట. 9. నొందె–అ.ఏ.ఘ ; బొనర్చె – ఎ. 10. కృత్యుండై వారణపురంబు వెలువడి–అ.ఏ. 11. వెడలి – ఏ. 12. కుంజని – పెక్కు పఠాంతరములు. 13. దెగెనని – ఇ.ఉ.త.వీ.శ.ష. 14. పరుసపుఁ బలుకులు – వీ.ష.స ; బిఱుసు పలుకులు–ఊ.ఖ. 15. యుపేక్షము–ల ; యుపేక్షయుఁ – పి శ.ష ; యుపేక్షయుం – ద ; యుపేక్షం గొడుకుల – క.ట.త. 16. కీడునుం(ను)–కొన్ని ప్రతులు ; కీడు చందంబున – జ. 17. దత్కాలంబునకెల్ల – అ.ఏ. 18. వాటిల్లుటయు నాసందున – త.వీ.శ.ష. 19. దెసం – పెక్కు పఠాంతరములు. 20. వారివలన – కొన్ని ప్రతులు. 21. నత్యంతశాంతి – ఏ.చ.న. 22. గావించుటయు–

నయ్యిరువురు దనచేసినది సామాన్యంబున ననుష్ఠించిన యాపత్సమయ [23]సమాగమంబుగాఁ గొనినమాత్రయ కాని యొండెఱుంగక యుని కియు నగ్గాంధారరాజనందన దనకు మగనినప్పగించుటయు నెఱింగించి యంతక మున్న వచ్చి యావిచిత్రవీర్యపుత్రుకడం బారాశర్యుం డున్న వాఁ డమ్మహోత్ముం డే నిట వచ్చిన పిదప [24]నాదంపతులకు నాయొనర్చిన [25]యుపదేశంబు దృఢం బగునట్టిమాట లాడ నోపు ననియు [26]నతని యునికియట్లు [27]గాఁ దన [28]పోయినపని సఫలం బగుట [29]యుఁ బాండునందను లకుఁ [30]దెలియఁ జెప్పె నని వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

378 క. విను మోఘవతీతీరం
బున [1]కమ్మొయిఁ బాండురాజపుత్రులు పీఠిం
జనినతెఱఁగు సంజయుచే
విని ధృతరాష్ట్రుండు శోకవిహ్వలుఁ డగుచున్.

379 వ. అతని కిట్లనియె.

380 ఆ. తొడలు [1]విఱిగి నేలఁబడి [2]యుండఁ దలదన్ని
[3]నట్టిభీమసేనుఁ [4]డగ్రజుండు
ననుజచయముఁ దాను నరిగినపిమ్మట
[5]నెట్టు లయ్యె నమ్మహీశ్వరుండు.

ఔ.ఘ జ.ట.వ ; పుట్టించుటయు – చ. 23. సమాగమంబుగా – పెక్కుప్రతులు ; సమాగతంబుగా – ఇ.ఉ. 24. నాము పలుకులకు – ఒ బ. 25. యుపళమనంబు– పెక్కు ప్రతులు; యుపళమంబు – బ. 26. ప (బ) లికి యిట్లు – కొన్ని ప్రతులు. 27. గోవిందుండుదన – కొన్ని ప్రతులు. 28. పోయివచ్చినపని – కొన్ని ప్రతులు. 29. యక్కాంతేయులకుం–పెక్కు ప్రతులు. 30. దెలిపెననిచెప్పివైశం – పెక్కుప్రతులు.

378 1. నిమ్మొయి, నమ్మొయి, కివ్మొయి – అనియు పాఠములు.

330 1. విఱుగ – ఇ ఉ. 2 యున్న – పెక్కు ప్రతులు. 3. యట్లు – పెక్కు ప్రతులు. 4. డగ్రజన్మ – అ.ఏ 5. నమ్మహీశుఁ డెట్టులయ్యెఁ జెపుమ – స.

381 వ. అని యడిగిన నమ్మానవపతికి నాసూతసూనుం [1]డి ట్లను నేను [2]బొదలో
నుండి యుధిష్ఠిరుండు యుద్ధసమయంబు నిశ్చయించిన నీకొడుకు [3]పొలి
గలనికి నడచునప్పుడు వెడలి పాండవపరిజనంబులం గలసి వారు [4]నన్ను
డాసినదృష్టిం గనుంగొన నక్కురుపతికిం బొడసూపక చని గదారణం
బనుసంధించి యునికిం జేసి యక్కొంతేయు లరిగినయనంతరంబ యమ్మహీ
కాంతునికడకుం భోగులుచుఁ బోయితిఁ బోయిన నతండు ధూళి పొదివిన
వదనంబుపై నెఱసినవెండ్రుకలు వాయంద్రోచికొని నామొగంబుఁ జూచి
ధర్మనందను [5]నిందించుచు నవుడుగఱచి కన్నీరు [6]గ్రమ్మ నిట్టూర్పు నిగి
డించి.

382 తే. నేల నాలుగు సెఱఁగులు నేలి భీష్మ
గురుకృపాదులపైఁ గార్యభరము నిల్పి
యున్న [1]వానికి [2]దుది నిట్టు లుండవలసెఁ
గాల[3]సంప్రాప్త మేరికిఁ [4]గడప [5]వచ్చు.

383 క. నను బదునొకఁ డక్షౌహిణు
లనూనవిభవమునఁ [1]గొల్వ నఖిలనృపులు పం
చినపని సేసి [2]మెలఁగి ర
ట్లునికి గనిన నీవ [3]యిట్టు[4]లునికియుఁ గంచే.

384 ఆ. వాయునందనుఁడు గదాయుద్ధధర్మంబు
నుజ్జగించి నింద కోర్చి యిట్లు
సేసె నిత్తెఱంగు సెప్పుమీ సంజయ
మనకు నిపుడు గల్గుజనుల కెల్ల.

---

381 1. డిట్లనియె—కొన్ని ప్రతులు. 2. బొదలోన నుండి—కొన్ని ప్రతులు. 3. పోరు—ఏ.
4. నన్ననుడాసిన — కొన్ని ప్రతులు. 5. నిందించుచునిట్టూర్పునిగుడింపుచు — ప ;
నిందింపుచు — ఆ.ఈ.ఖ.చ.వ. 6. గ్రమ్మ — ఉ.వ.

382 1. డానికి—ఉ.క.చ ; నాకును—ము ; నాకెట్టులొంటిమైనుండ—ఐ.గ. 2. నేఁడిట్టులుండ—
ఎ.ఓ.వ. 3. సంప్రాప్తియెవరికి — అ ; సంప్రాప్తినెవరికి — ఏ; సంప్రాప్తి నేరికి — చ ;
సంప్రాప్తి యేరికి — జ. 4. గడప — ఐ.ఓ.క.ఖ.గ.ట. 5. వళమె — వ.

383 1. గొలువ, గొలిచి — అనియు పాఠములు. 2. మెలఁగనట్లునికి — కొన్ని ప్రతులు.
3. యిట్టి యునికియు — న. 4. లుండుట — వ.

385 చ. అనిమిషవాహినీతనయు నస్త్రకళాగురు [1]సౌమదత్తిఁ గ
ర్ణుని రణధర్మహీనతకు రోయక చంపిన[2]భంగులున్ మరు
త్తనయుఁడు [3]నేఁడు సేసినవిధంబును లోకులు పాండురాజనం
దనతతి బ్రీవ్వఁ దిట్టరె వృథావిజయం [4]బిది యెంత [5]యొప్పెడున్.

386 క. [1]అనిలజుఁడుబోలెఁ గపటపు
[2]టనువునఁ బగ[3]వారి నోర్చి [4]హర్షంబునఁ దే
లునె తూలపోనిమగఁటిమి
దనకుఁ గలుగునట్టికీర్తితప్పరుఁ డెందున్.

387 చ. మఱియు [1]నొకండు వింఱె పవమాన[2]తనూజుని[3]చెయ్యిఁ బెన్దొడల్
విఱిగి ధరిత్రిఁ [4]బడ్డయెడ వేగమె వచ్చి శిరంబుఁ దన్నె [5]నే
డ్తెఱ గలయప్డు శత్రు నవ[6]ధీరితుఁ జేయుట యొప్పుఁ గాక యే
పటినఁ [7]బరాభవించిన జనావళి [8]నవ్వదె [9]నొవ్వదే మదిన్.

388 క. మన[1]రాజును దేవులు [2]భం
డనము [3]తగవు నేర్పరించుటకు నేర్తురు భీ
మునిచేసినయది సంజయ
వినిపింపుము వారల[4]కు సవిస్తారముగన్.

---

385 1. సోమదత్త – పెక్కుప్రతులు ; సోమదత్తు – కొన్ని ప్రతులు. 2. భంగుల – ల. 3. దన్నుఁ జేసిన – వి.శ.ష ; నన్ను సేసిన – చ. 4. బి (బ) దియేల – ఇ.ఉ.జ.బ. 5. యొప్పెడి – ఆ.ఎ.ఓ.ఔ.చ.త.వ.

386 1. అనిలజునివోలె–శ ; అనుజుండు బోలె–త ; అనుజుఁడు పోరెం–వ. 2. ననువున–ఎ.ఖ.త.శ.ష ; పనుపున – జ. 3. వానినొంచి – కొన్ని ప్రతులు. 4. హరుషము నందే – ఇ.ఈ ; హరుషంబునఁదే – జ.

387 1. ను నొండు – ఈ. 2. తనూభవుచెఁది – త. 3. చేత, పెట్టు, బెట్టు–అనియు పాఠములు. 4. పైఁబడుడు – పెక్కు ప్రతులు ; పైఁ బడిన – ఆ.ఓ త.ల ; పైఁ బడుట – అ.ఊ.ఘ.చ.న. 5. ని (నె) త్తెఱఁగు – ఖ.ఘ.త.వ. 6. ధీరణ సేసిన నొప్పు, ధీరునిఁ జేసిన యొప్పు – అనియు పాఠములు. 7. బరాక్రమించిన – వ. 8. నవ్వరె – కొన్ని ప్రతులు. 9. నొంపదె – త.వ.

388 1. రాజులు – కొన్ని ప్రతులు. 2. భండనపుఁదగవు – అ.వ. 3. తగవు లేర్పరించుట – కొన్ని ప్రతులు. 4. కునువిస్తారముగా – వ.

389 **వ.** మటియును.

390 **మ.** చెలులం జుట్టలఁ ద్రోచి యర్థిజనులఁ శ్రీమంతులఁ జేసి వి
ప్రుల భవ్యస్థితి [1]మన్ని యాగములు పేరుం బెంపు [2]శోభిల్ల ని
ట్టలపుం ద్యాగము [3]దానమున్ [4]నడపి [5]నిష్ఠం బెక్కు సెల్లించి యు
జ్జ్వలతేజంబున నిద్ధభూతి [7]భుజగర్వస్ఫూర్తిఁ బొల్పారితిన్.

391 **క.** పగవారి నాశ్రయింపక
మగఁటిమియును [1]ప్రాభవంబు మానము [2]నెందుం
బొగడొంద నుల్లసిల్లితిఁ
దెగునంతకు లక్ష్మితోఁ [3]బ్రదీప్తుఁడ నైతిన్.

392 **క.** సమరము శమంతపంచక
సమీపమున ధర్మవృత్తిఁ జలుపఁగ నత్యు
త్తమలోకము సము[1]కూఁడెను
విమలాత్ముఁడ నైతి [2]నొందు[3]వేయును నేలా.

393 **తే.** [1]ఎదిరి పెనగంగఁ జాలక నిదురవోవ
నొంచు తెఱఁగున విషము వెట్టించు పగిది
[2]నింటఁ జిచ్చిడు[3]చాడ్పున [4]నిట్లు సేసి
పడయుదురుగాక [5]రాజ్య మప్పాండుసుతులు.

---

389 1. అని వెండియు — కొన్ని ప్రతులు.

390 1. నుంచి — వెక్కు ప్రతులు; బూన్చి — శ; నిల్పి — వ. 2. శోభిల్లి — ఇ.ఖ.జ. 3. దానమున్నతగరిష్ఠం — ఖ. 4. నడల — ద. 5. నిష్ఠల్ — ఆ ఊ ఘ.ద. 6. నిందు గ్రీ మాడ్డి చిరగర్వ — అ.ఊ ఏ.ఖ ద.వ. 7. బలగర్వ, స్థిరగర్వ, నిజగర్వ, జితగర్వ, బలుగర్వ — అనియు పాఠములు. 8. శోభిల్లితిఁ, బెంపారితిఁ, బొల్పొందితిఁ — అనియు పాఠములు.

391 1. భుజబలాభిమానమునెందుం — వీ.శ.ష. 2. దోడ్తో — అ.ఊ.ఏ; నేఁడుం — ఎ. 3. బ్రసిద్ధు — చ.

392 1. కూడెను-అ.ఐ.గ.జ. 2. నింక-కొన్ని ప్రతులు; నెందు—ఘ. 3. వేయన నేలా-చ.

393 1. ఎదురు — క. 2. నిల్లు — క. 3. చొప్పున — వ. 4. నెంత — వీ.శ.ష. 5. రాజ్యంబుపాండు — ఉ.ఘ; రాజ్యముపాడు — ఊ.ఐ.గ.

394 వ. అని యంత నిలువక.

395 ఆ. పాపకర్మ లయినపాండుతనూజులు
సమరధర్మ [1]మెడలి జయము గొనుట
[2]గురుసుతునకుఁ గృపునకుం గృతవర్మ[3]కు
దేట[4]పఱుపు నాదుమాట గాఁగ.

396 క. దేవవ్రతగురుకర్ణుల
దేవసములఁ బాడి దొఱఁగి [1]తెగటార్చుటయున్
నీవు [2]దలఁపించి వారల
[3]తో వెండియు నిట్టు లనుము దుర్జనదూరా.

397 ఆ. కపటధర్మకంచుకంబున వెలసిరి
గాని సత్య[1]పురుషకార[2]పరులు
గారు పాండుసుతులు వారల నమ్మంగఁ
[3]గాదు [4]సేత గుండె[5]కాయ యిడిన.

398 వ. ఇది నామాట గాఁ జెప్పు మని [1]పలికె నప్పు డచ్చేరువపల్లెలవారు దన్నుం జూడ వచ్చిన నజ్జనంబులఁ గలయం గనుంగొని గాంగేయుండును గుంభ సంభవుండును మొదలై నబంధుమిత్రులను [2]లక్షణుండు [3]లోనుఁగాఁ గల

---

395 1. మేదిజయము – పెక్కుప్రతులు. 2. గురుతనూజకృపులకుం – ఐ.గ. 3. కెరుగఁ జెప్పుమాటలెల్ల ననియె – ఒ జొ. 4. వఱచునట్టి మాటతోన, పఱచు మిట్టిమాటు వేగ, పఱచి చెప్పుమాట గాఁగ, పడెడు నట్టిమాటతోన – అనియు పాఠములు.

396 1. దెగటార్చుటయున్ – వా.వీ. మున్నగు పెక్కుప్రతులు; తెగటార్చుటయున్ – వ.శ.ష. 2. దలపింపు – పెక్కుప్రతులు. 3. తోవిననిట్లనుమమటీయు – ఏ.గ.

397 1. ధర్మకార – ఓ.ఒ.చ.జ ద.వ 2, సములు – ఒ.జ. 3. రాదు – రాయియిడిన– ఐ గ. కొన్ని ప్రతులు. 4. శాంతగుణనికాయవినుము–ఊ. 5. కాయలిడిన–చ ట న;

398 1. పలికియప్పు – పెక్కు ప్ర తులు. 2. లక్ష్మణాది కుమారులను – వీ.శ ష; లక్ష్మణ ప్రభృతి కుమారుల – ఘ; లక్ష్మణుండు – అ.ఆ.ఇ; లక్షణుండు – వా. మటీకొన్ని ప్రతులు. గమనిక:– సంస్కృతమున 'లక్ష్మణంచాత్మజా – (చిత్ర శాలాపర్ణితి) – అని లక్ష్మణశబ్దమే ప్రయుక్తమై యున్నది. 'సోరెన్ సేన్' లక్ష్మణ పదమునే యీ యర్థమున పేర్కొనెను. 3. మొదలైన, లోనైన – అనియు

[4]కుమారులను బేరుకొని వారు మున్ను సనుటం జెప్పి వారు సనినలోకంబ
తనకుఁ [5]శాటిల్లుట యుగ్గడించి తన [6]దేవులును దుస్సలయు నాదిగాఁ
గల[7]యబలలు దాను [8]లేనిపిమ్మటఁ [9]బొందుదురవస్థలు వాక్రుచ్చి [10]పనివిన
విని [11]వారలు [12]గన్నీ రొలుక [13]నుమ్మలికంబుగూరునుల్లంబుల[14]తోఁ జని
రందుఁ గొంద అశ్వత్థామ[15]ప్రముఖరథిక[16]త్రయం [17]బయ్యెడ [18]మెలం
గుట యెఱింగి వారలకు [19]రాజరాజువార్త సెప్పిన వారలు సత్వరంబున
నచ్చటి కరుదెంచి యరదంబులు డిగ్గి.

—: కృప కృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుంజేరి విలపించుట :—

సం. 9—64—3

399 సీ. కడు బెట్టిదం [1]బగు గాలిచేఁ గూలిన
మహనీయసాలభూరుహము[2]పోల్కిఁ
బ్రబలకిరాతమార్గణములఁ ద్రెళ్లిన
[3]రాజితవన్యవారణము[4]మాడ్కిఁ

పాఠములు. 4. కుమారులను దుశ్శాసన ప్రభృతిసోదరులం — చ; కుమారులను దుస్ససేనుండు మొదలైన తమ్ములను — వ. 5. గలుగుట — ఆ.ఓ.వ. 6. దేవియు-కోన్ని ప్రతులు 7. సతులు — వీ.శ.ష; భామినులను — ఐ.గ; స్త్రీజనంబులు — ద. 8. లేమికివనట — వీ.శ.ష. 9. బొందునవస్థలు — కొన్ని ప్రతులు. 10. నొడివిన, పలికిన — అనియు పాఠములు. 11. వారు — పెక్కు ప్రతులు. 12 గన్నీరు దొరుగ — అ.ఏ. 13. నుమ్మలించినం — ట; నుమ్మలికంబునం — పెక్కు ప్రతులు. లో మగుడిమగుడిచూచుచుం — ఔ.క.ట.త.న.వ. 15. ప్రభృతి — పెక్కుప్రతులు. 16. వరు — పెక్కు ప్రతులు. 17. లున్నెడ, లున్నయెడ — అనియు పాఠములు. 18. మెలంగి వారలకు — పెక్కు ప్రతులు. 19. రారాజు — పెక్కు ప్రతులు. 20. డిగ్గనుటికి — అ.ఏ.

399 1. బుగా, బున, బుగ — అనియు పాఠములు. 2. పగిది, భంగి, భాతి — అనియు పాఠములు. 3. రాజితవన మృగేంద్రంబు కరణి—ఓ.జ. 4. కరణి — కొన్ని ప్రతులు.

గల్పాంత[5] వాయుసఖస్ఫురణంబున
నివిరి పోయిన మహోగ్రవము[6]కరణిఁ
గాల[7]పర్యయమునఁ [8]దూలి మేదినిమీఁదఁ
బడిన పూర్ణేందు బింబంబు[9]పగిది

తే. [10]దుఃస్థుఁ డై యుండియును నొప్పు దొరుఁగకున్న
యన్న రేశ్వరుఁ గనుఁ గొని యడలు[11]నెడల
తోడ మేనులు దూలఁగఁ దొట్రువడుచుఁ
జేరి యాతనిచుట్టు నాసీను లైరి.

400 వ. [1]ఆసీను లైనయెడ నగ్గురసుతుండు.

401 ఉ. [1]అక్కట యెప్పుఁ బల్కిరు [2]ధరాధిపతుల్ గొలువంగ నుండు నీ
[3]వొక్కరుఁ డున్న [4]వాఁడవు మహోన్నతపీఠ మలంకరించునిఁ
[5]దెక్కలిఁ [6]దాఁకి ధాత [7]యిల [8]ద్రెళ్లెడునట్లుగఁ జేసె నీబలం
బెక్కడఁ బోయె సైన్యపతు లేలొకొ యిక్కడ రారు భూవరా.

402 తే. [1]కడలుకొనఁ జుట్టుఁ బల్టెడుగొడుగు లెవ్వి
యెసక మెసఁగంగ [2]సీవురు లేల పట్ట

---

5. భాను సంఘ – చ; వాయు సంఘ – ఇ.ఉ.ఔ.ద. వాయుఃఖ – ఘ.జ. 6. రీతి, మాడ్కి – అనియు పాఠములు. 7. పర్వంబున – త.వ. 8. గూలి – ఆ.ఉ. 9 మాడ్కి, కరణి – అనియు పాఠములు. 10. ధరణిఁబడియుండియును నొప్పు దఱుఁగకున్న – ఔ.క.వి శ.ష.స. 11. నెడల – ఐ.ఓ గ.శ.

400 1. యిట్లాసీనులై యున్న రధికత్రయంబులో గురునందనుండు – కొన్ని ప్రతులు; అట్లాసీనులై (డై) గురునందనుండు – కొన్ని ప్రతులు.

401 1. అక్కట యెప్పుడుఁ బటుధరాధి – అ. అక్కడ యెప్పుడుఁ బలుధరాధి – ఈ.ఊ. ఎ.ఒ ఓ.ఔ.క.ఘ.ద; అక్కట యెప్పు పల్కిరు – ల. 2. ధరాధిపులఁ – ఔ.ఖ. 3. వొక్కఁడయున్న – ఒ.వీ ష; వొక్కఁడు నున్న – ఆ.ఇ.త.న.శ; వొక్కట నున్న – ఐ. 4. వాఁడవె – పెక్కు ప్రతులు. 5. దెక్కలిధాతఁదాఁకి – వీ; దిక్కరి మాలి ధాత – వ. 6. దైవమిట్టులిలఁ – అ; దైవమేల యిలఁ – ఊ; నేలనిఁ ద్రెళ్ళు – ఖ. 7. యిటు – ఇ.ఈ ఉ.ఓ వ. 8. ద్రెళ్ళఁగఁ జేసెనె (యిట్లు) యట్టి – అ ఏ.ద.

402 1. తలిరుకొనఁ – ల; తడిలుకొనఁ – ఏ.ఒ.ఓ.ఔ; తడలుకొను – ఘ; తడలుబడు, గడలుకొన, అడి (డ) లికొని, గుమురుకొని, కడలుకొని – అనియు పాఠములు. ఈ పాఠమున ల, డ లకు ప్రాస. 2. శృంగార మేలచేయ – అ; చామర మేల – ఆ; చామర లేల – శ; గిడిగిళ్లు నేల, గిడిగిళ్ళు నేవి – అనియు పాఠములు. విసరువా రెందు

[3]రంగమున నాసనంబున నవని[4]ధూళి
[5]గదిరె జలక మే లాడవుఁ[1]కార వేంద్ర.

403 చ. అనిమిషవాహినీ[1]తనయుఁ డస్త్రగురుండును నీకు నెప్పుడుం
గనువెలుఁ గై [2]చరింతురు వికర్ణుఁడు దుస్ససేనుఁడున్
నిను నొక[3]యప్డుఁ బాయ రవినీతు లొకో నృప వారలెల్ల నె
మ్మనమున శంక లేక యొకమాటును [4]నిక్కుడఁ జేర [5]రెవ్వరున్.

404 క. నీయెడఁ జంచల [1]యయ్యెను
శ్రీ యెవ్వరి నచలనృత్తిఁ జెందెడు [2]విధి యం
[3]శ్లే యున్న వారి నిట్టులు
యే నింక నేమి సేయుదు నధిపా.

405 తే. అని విలాపంబు సేసిన [1]విని విభుండు
గన్నుఁగవ [2]నశ్రు లురులంగఁ గరపుటములఁ
దుడిచికొనుచు డగ్గుత్తి[3]దొడరు నెలుఁగు
నెట్టకేలకు నూల్కొల్పి యిట్టులనియె.

వోయి – వ; సీగిరులేల – త. 3. వంసమున – అ.ఊ.చ. 4. రజము – ఊ
5. గదియ, గదుర – అనియు పాఠములు; గదిసిజలకంబు లాడవు – ల.

403 1. సుతుఁడునస్త్ర – పెక్కు ప్రతులు. 2. చరింపను – ఖ. 3. మాటు, నాడు, బాటు– అనియు పాఠములు. 4. నీకడ – కొన్ని ప్రతులు. 5. రక్కటా, రిచ్చట, రెంత యున్ – అనియు పాఠములు.

404 1. మయ్యెను – ఒ.ద.న; మయ్యును – ఉ.జ. 2. నవి (ది) యో – ఒ.క.బ.
3. యీయున్న – ఒ; యీయున్న – క; శ్లేయున్న – ఓ.ట.వ.

405 1. నవని విభుఁడు – ఆ.ఓ.ఖ.త.న.ల.వ. 2. గ్రమ్మునశ్రులు గర – పెక్కు ప్రతులు.
3. దోడ – ఔ.ల; దొడర – అ.ఘ.ద.శ.

406 క. మనుజులకు [1]నిట్టిచందము
మును ధాత సృజించి[2]నది ప్రమోదము ఖేదం
బును వచ్చును బర్యాయం
బున [3]దీని నెఱుంగవలదె [4]పురుషుం డనఘా.

407 వ. అని యారథికవరుల [1]నాలోకించి.

408 సీ. [1]పయిపయి నెంత లాపదలు వచ్చిన నైన
నుత్సాహ మెడలక [2]యుద్ధమరులు
[3]నేడ్పడునట్లుగాఁ [4]జేసెడిబంధులు
మిత్రులు సోదరుల్ పుత్రు[5]లట్లు
బలసమేతంబుగా భండనంబునఁ ద్రుంగ
[6]నొక్కఁడు నిల్చుట యొప్పు నెట్లు
మదాభహవీర్యంబు మహిత[7]ధైర్యంబును
[8]దలమున్క లైన [9]సధర్మవృత్తి
తే. సంగరము సేయఁ జాలక శత్రు లిట్లు
[10]నొంప సద్గతి వడయుట [11]సొంపు గాదె
యదియుఁ గాక [12]విద్విషులచే నాజిఁ బడక
యుండ మిముఁ [13]గాంచునమ్మేలు నొదవె నాకు.

---

406 1. నీదు – ఏ. 2. నాఁడు మోదము – ఐ.గ. 3. నని యెఱుఁగంగ, నిది యెఱుఁగంగ, దాని నెఱుంగ – అనియు పాఠములు 4. పురుషునకనఘా – గ.

407 1. వెండియు నాలోకించి, నందఱ నాలోకించి, నెల్ల నాలోకించి – అనియు పాఠములు.

408 1. వె వెన చింత యాపదలు – జ; వెపయి నెంతెంత యాపదలు – బ. 2. యుండి యరుల. యుండునరుల, యుండు హితులు, యుద్ధమతులు, యోధవరులు – అనియు పాఠములు. 3. చేడ్పడు – కొన్ని ప్రతులు; చెప్పెడు – చ త. 4. జేసిన – పెక్కు ప్రతులు. 5. లెల్ల – ఖ. 6. నొకరుండు, నొక్కట, నొక్కండ – అనియు పాఠములు. 7. శౌర్యంబు – పెక్కు ప్రతులు. 8. మన బలంబును దలమునుకలైన–ఎ; మవమును మేనమద్ధర్మవృత్తి – ఘ. 9. సద్ధర్మవృత్తి – కొన్ని ప్రతులు. 10. పంపుఁ జేయుట సద్గతి వెంపు – చ. 11. వెంపు – కొన్ని ప్రతులు; తెంపు – కొన్ని ప్రతులు. 12. విద్వేషిచే – ఒ ఖ జ. 13. గాంచుటయు నాకు నొదవెమేలు – వీ.శ.ష; గాంచు మేలొండు – న.వ.

409 చ. వినుఁడు మహోనుశావుఁ డగువిష్ణు నెటింగి యెటింగి [1]యే మిముం
గొని నెఱ పేది [2]కాదె పగకుం దలకొంటి జయంబు [3]గోరి మీ
రును బలశౌర్యసంపదను[4]రూపముగాఁ బొగ డొందు భంగులం
బెనఁగితి రేమి సేయుదురు [5]బెట్టిదుఁ డై విధి [6]తప్పఁ [7]జూచినన్.

410 వ. [1]వగవ కుండుం [2]డని యేఁ బొద[3]లోనం బొంచి యున్నది మొద[4]లుగ
గదాయుద్ధంబుపాడి [5]విడిచి వడముడి [6]పుడమి[7] జేనిం బడవై చి తలదన్నుట
[8]తుదిగానై నవృత్తాంతం బెల్ల నప్పు డారథికవరులకుఁ దేటపడం బలికిన విని
పాండవులదెస [9]నీసును [10]రోసంబు నెత్తి గురునందనుం డరుణాననుం
డగుచు నవ్వుడు గఱచి కఠినాతురకలితంబు గానక్కొఱవేశ్వరున కిట్లనియె.

411 ఉ. పాండవు లట్లు మజ్జనకుఁ [1]బాపవిధిం దెగఁ జూచి[2]నప్పుడుం
జండతర[3]ప్రకోపము నసహ్యపు[4]శోకము నిట్లు చిత్త మొం
డొండఁ [5]గలంప వే నిపుడ యొక్కఁడుఁ [6]దక్కక యుండ వారి ను
ద్దండ[7]మదస్త్ర[8]వహ్నిఁ బరిదగ్ధులఁ జేయక యెట్టు లుండుదున్.

---

409 1. మిమ్మునే – అ్ఞ్ఞ.ఏ. 2. నాఁడు – ఘ. 3. గోరు – త.వ. 4. రూఢికి నెక్కఁగ బెక్కు – ఆ.ఉ. 5. బెట్టిదమై – ఘ. 6. చంప – ల. 7. జూడఁగఁ (గాఁ) – ఊ ఐ.గ.

410 1. మీరింకవగవ – వ. 2. డనినేను – వీ; డనిననేను – శ; డనియెనంతనే – న. 3. లోఁ జొచ్చి యున్న – ట.శ.వ; లోనంజొచ్చి – న; లోన నాపొంచియున్న – ఇ.ఉ.ఘ.జ 4. లైన – కొన్ని ప్రతులు. 5. దప్పిన – అ. 6. తొడిబడపుడమి – అ. 7. జేనినొడిచి – కొన్ని ప్రతులు; జేని నొప్పించి – ఖ; జేనినోర్చి – ఉ. 8. తుది యైన – పెక్కు ప్రతులు. 9. నెత్తినక్రొత్త యలుక – గ; నెత్తిన యలుకం – ఆ. 10 రోషంబున నట్లెత్తి యగ్గురు – ఎజ; రోషంబుననట్లెత్తి గురు – ఒ; రోషంబునెత్తి – కొన్ని ప్రతులు; కోపంబెత్తి – త.

411 1. బాపమునం – ఇ; బాపమతిం – చ. 2. రట్లవుం – అ. 3. ప్రరోషము – బ.వీ.శ.ష. 4. గోపము, రోషము – అనియు పాఠములు. 5. గలంప నిప్డు చనియొక్కఁడు – పెక్కు ప్రతులు; గలింగె నీవు చనియొక్కరుని జెదరంగనీకయు – ఖ. 6. ద్రిక్కక – ఐ.గ ట వ; జి(చి)క్కక – ఔ.త.న. 7. మహాస్త్ర – పెక్కు ప్రతులు. 8. శస్త్ర – ఆ ఐ ఓ.వ.

412 తే. వినుము సత్యంబు వల్కెద మనుజనాథ
యడరి యందఱుఁ బాంచాలు రాది గాఁగఁ
గలుగు[1]బాంధవమిత్ర[2]సంఘముల[3]తోడఁ
గూడ [4]నేఁడిదె కృష్ణుండు సూడఁ ద్రుంతు

413 వ. పనుపు మనిన హృష్టుం డై యజ్ఞపతి గృపాచార్యుం గనుఁగొని [1]యొక్క-
కలశంబున జలంబు నినిచికొని ర మ్మనుటయు నమ్మహాసురవరుం[2]డు
దమ్ముం జూడ [3]వచ్చి యచ్చట నున్న సమీపాశ్రమమునికుమారులం
బ్రార్థించి యొక్కకలశంబు [4]దెప్పించి దానిం దోయపూర్ణంబుఁ గావించి
తెచ్చిన.

414 చ. [1]అతనికి నెమ్మి నిట్లనియె నమ్మను జేంద్రుఁడు నీవు వేగ మం
చితముగ ద్రోణపుత్రు [2]నభిషిక్తునిఁ జేయుము ప్రీతి మ[3]చ్చమూ
[4]పతియుఁగ భూసురుండు నృపుపంపునఁ గయ్యమునేఁత లోకవి
[5]శ్రుత మగుధర్మ మట్లగుటఁ [6]జూవె యొనర్చెద [7]నవ్విశేషమున్.

415 వ. అనవుడు నతండు సంప్రీతుం డై యగ్గురునందనునకు సేనాధిపత్యాభి
షేకం [1]బాచరించిన.

416 ఉ. ఆరథికో త్తముం డధికహర్షముఁ [1]బొందుచు నమ్మహీశ్వరున్
గారవ మొప్పఁ [2]గ్రుచ్చి యిటిగాఁగిటఁ జేర్చి యుదా త్తసింహానా

---

412 1. బాండవ - కొన్ని ప్రతులు. 2. వర్షముల – త.వ. 3. నెల్ల–అ. 4. నీరేయి-
కొన్ని ప్రతులు ; నేఁడేగి - ఊ ; నేటికి – బ.

413 1. యొక్క కనక–ఆ.ఈ.వ. 2. డచ్చటఁ దమ్ముం–వి శ ష. 3. జనుదెంచి యచ్చట–
వెక్కు వ్రతులు ; వచ్చిన సమీ – వి.శ.ష. 4. దెప్పించుకొని – వెక్కు ప్రతులు ;
పుచ్చుకొని జలపూర్ణంబు - ఆ. 5. దోయంబులు సంపూర్ణంబు- ఐ.

414 1. అతిశయవృత్తి నిట్టులను – ల. 2. నభిషేకము – అ. 3. నచ్చమూ. తచ్చమూ-
అనియు పాఠములు. 4. పతియగు – కొన్ని ప్రతులు ; పతియుగ నీవు భూసురుఁడ
పంపఁగ – ఏ ; పతియుగనన్న నప్డు – త. 5. స్తుతుఁడయి వేర్చునట్లగుట – ఆ ఓ.
6. జూపి – కొన్ని ప్రతులు ; జెప్పి – త. 7. నిర్విశేషముఁ, తద్విశేషముఁ, నావి
శేషముఁ – అనియు పాఠము.

415 1. బొనర్చిన – అ.ఐ.గ ; బొనర్చిన సంతసం బంది - ఏ.

416 1. నొందుచు – ఆ.ఏ.ఘ. 2. గాబిగియ, బెద్దవడి, నెత్తికొని, గ్రుచ్చియిడి, గ్రుచ్చి

దారవ [3]ముల్లసిల్లఁగఁ బ్రియంబు మెయిం గృప[4]యాదవో త్తముల్
సేరి కెలంకులం జనఁగఁ జెచ్చెర నేఁగె మదగ్రమూర్తి యై.

417 వ. [1]ఇట్లశ్వత్థామకృపకృతవర్మలును మహోద్యోగంబున.

418 క. అరినిరవశేషనిరసన
పరమానంద[1]ప్రచరితపాండవపుత్రో
త్కర బాంధవనికర పరి
స్ఫురణాఢ్య తదీయశిబిరమున కభిముఖు లై

419 వ. చని రని యట్లు ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డశ్వత్థామోత్సాహం[1]బు తెఱంగెఱింగించె నని వైశంపాయనుండు సెప్పిన విని జనమేజయుం డట మీఁదివృత్తాంతం బెఱింగింపు మని యడుగుటయు.

420 మ. శ్రుతివాక్యార్థమయ[1]ప్రభావమునిసంస్తు[2]త్యానుభావా శచీ
పతిముఖ్యానిమిషా[3]భి[4]వాద్య [5]నిరసద్భావైక వేద్యా మహో
న్నత[6]పాతుత్వవిరాజమానచరణా నమ్రాపదుత్తారణా
[8]సతతోన్నిద్ర విదైకభక్తసులభా [9]సంవిత్ప్రభావల్లభా

421 క. సిత[1]నీలాదిక[2]వర్ణా
[3]హితవైకృద[4]దూర[5]మాన[6]సేజ్యాధారా

యును – అనియు పాఠములు. 3. ముప్పతిల్లఁగ – ఐ గ. 4. ఁచూధపోత్తముల్ – శ.

417 1. ఇట్లు సమరసముల్లాసభాసమానులై – ఆ.ఎ.ఓ ప.వ.

418 1. రసభరిత – ఆ.ఈ ఓ.ట వ; ప్రభరిత – ఇ ఉ.ఊ ఐ.గ.ఘ.త.ద.ల.శ.

419 1. బెఱిం (ఱుం) గించె–వీ శ.ష; బు చెప్పెనని–ఆ. 2. బెట్ల యెయ్యెనని–పెక్కు ప్రతులు.

420 1. స్వభావ – పెక్కు ప్రతులు 2. త్యప్రభా – అ.ఊ ఒ.బ. 3. ద్యవాచ్య–న. 4. వంద్య – కొన్ని ప్రతులు. 5. నైరహంభావైక – పెక్కు ప్రతులు; నిరతాభావైక – బ; నిరహంకారైకవిద్యా – చ. 6. విభ్రాజ – ఎ; తత్వత్సురరాజ–ఘ. 7. సద్రూప – ఏ ఒ ఔ బ. 8. సతతానిద్రవివేకభక్తి, సతతోన్నిద్రవివేకభక్తి(క్త)– అనియు పాఠములు.

421 1. నీలోత్పల – అ; నీలాధిక – కొన్ని పుస్తకములు; నీలాద్రిక – ఔ.క. 2. పర్ణా–చ. 3. స్మిత – వీ.ష; శ్మితివైకృతి, హ్మాతి, న్వితి – అనియు పాఠములు. 4. రూప – ఆ.ఊ.ఓ.ట. 5. మాన్య – వీ.ష; సంజ్ఞాదూరా – ఏ. 6. సేవ్యాధారా, సేవ్యా

శతదళభవసత్యవతీ
[7]సుతాదిబుధ[8]మతిలతా[9]ప్రసూనాకారా.

422 మాలిని. [1]భరిత[2]వికసనాంతః [3]పద్మనిశ్రేణికాసం
చరణ[4]పరిణ[5]తత్వశ్లాఘనీయక్రమోద్య
న్మరుదుపగమలీలా[7]మధ్యమానేందుబింబ
[8]ఋరదమృత[9]వికారోత్సారణానందరూ[10]పా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబున శల్యపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమునందలి శల్యపర్వము సమాప్తము.

కారా, నిత్యోదారా – అనియు పాఠములు. 7. స్తుతాది – ఇ; సుతబుధముఖ్యార్చిత ప్రసూనానందా – ల; సుతబుధ – త; సుతవిబుధ – ఈ ఒ ఊ ఔ.చ; సుతబోధామర – అ; సుతమానసకమలహంస సుస్థిరరూపా – ఆ ఎ ఓ.ట; సుతమానసకమలహంస పదమలరూపా – ప. 8 ముఖార్చిత – ఊ. 9. ప్రసూనసుగుణోదారా – ఈ; ప్రసూన సుగుణాధారా – స; ప్రసూనానందా – జ.వీ ష; ప్రసూనకరాజ్ఞా – గ.

422 1. భరితసుకవినాధా – ఊ. 2. విశసనాశా – ఒ; వికసనాత్మా – ఐ గ.చ వ, వికసకాంతా – ఎ. 3. పద్మినీ – పెక్కుప్రతులు. 4. వివిధ – ఒ. 5 తత్వా – కొన్ని ప్రతులు; తత్వశ్లాఘ్యచారుప్రమోద్య – ల.వ; తత్వాసాధునిర్యత్క్రమోద్య – ఆ ఉ. 6. స్మరదప – ఒ.త; స్మరదుప – వ; మరుదురగ విమాలా – ట. 7. నవ్య పూర్ణేందుబింబా – ఎ; మధ్య పూర్ణేందుబింబా – ఔ.క.చ.ట త.న.వ. 8. ఋరదవ ధృత – చ; ఋర డమర – త.వ. 9. విరోధోత్సార – ఐ గ; వికాసోత్సార, వికాసాకార, విదాహోత్సార, విలాసోత్సార – అనియు పాఠములు. 10. "గుణవిభవనిరాసాకుంఠితోల్లాసధామా గణనరహితలీలాకల్పనిత్యాభిరామా" అనెడి పద్యము – 'శ' ప్రతియందు కలదు.

—: o :—

ЗНМ

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

సౌప్తికపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

-×❀×-

1 క. శ్రీమత్కాస్తుభరత్నో
ద్దామారుణరశ్మిభూతిధవళమరీచి
స్తోమ[1]పరభాగరమ్య మ
వో[2]మహితస్ఫురితవక్ష హరివరనాథా.

2 వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

3 తే. సంజయునిచేత గురుసుతోత్సాహ[1]మట్లు
వినినధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను వీరవర్యుఁ
శనగఁ జాలునశ్వత్థామయును సహాయ
రథికులును విక్రమించినక్రమము నెపుమ.

4 వ. అనుటయు నమ్మానవపతి కాసూతసూనుం డిట్లను నవ్విధంబునఁ గురుపతి
యశ్వత్థామ [1]కభిషేకంబు సేయించిన నాకృపాచార్యుండును గృతవర్మయు
[2]గురుపుత్రునుత్సాహంబున కు[3]పోద్బలకం బగు నుద్యోగంబునఁ బొదలి
రమ్మువ్వు[4]రు మహీపాలుండు పాండవులం బరి[5]మార్చుట[6]కుం బనిచిన నట్లు
పూని [7]దక్షిణంబు ముట్టిపడమట నున్న పాండవశిబిరంబున కభిముఖు లై
చని రత్తెఱంగున [8]నవ్వీటికెలని కనతిదూరంబుగాఁ జని యారథిక[9]వరు
లాలించి.

---

1 1. పర – ట.క. 2 మహిమ – ఏ.ఒ.ట.డ.స.

3 1. లీల – ఒ.ణ.

4 1. కునభి – ఆ.ఈ.ఊ ఎ.ఏ.ఔ.క.ఘ ; నభి – ఉ.వి.ఒ.ఖ గ.చ.ట.డ.ణ.బ.ల
2. నగ్గురు – పెక్కు పర్యాయములు. 3. పోర్చిపలంబగు – ఐ.ణ.బ. ; పోచ్చలంబగు – పెక్కు ప్రతులు. 4. రనమ్మహీపాలుండు – పెక్కు ప్రతులు. 5. మార్చిరండని –ఉ; మార్చుండని – ఢ. 6. కనిచినట్లు – ప. 7. దక్షిణాభిముఖంబుముట్టి – ల. 8. నవ్వీడిదల – ఈ. 9. వరులచ్చటి కలకలంబానించి – డ.

5 ఉ. అందలివార లెల్లను జయంబునఁ బొంగుచుఁ బేరెలుఁగు లం
దంద [1]చెలంగఁ గా[2]బలుక [3]నార్వఁగ నొ త్తిలి నవ్వ నాకసం
బదిన[4]యట్టిమ్రోఁత విని యక్కడ వోవఁగ [5]నుల్క రప్పు ద
మ్మిం దడవన్ వడిఁ వెడలు మూఁక[6]లుమ్రోయుటగాఁ [7]దలంచుచున్.

6 వ. [1]ఉలికి యట వోవు టుడిగి యెచ్చ[2]టి కేనియుం దొలంగి [3]నిలిచి మఱి
కర్జంబుఁ [4]జూచికొనువా రై యారథికవరులు [5]మగిడి తూర్పుదెస
కొంత[6]ద వ్వరిగి రనిన నమ్మాటలు వెడవెడ వినుచుం [7]దనకుం జాటిల్లిన
దురవ[8]స్థ [9]చింతించుచు నాంబికేయుం డిట్లనియె.

7 సీ. సంజయ కురురాజు సమయునే యిట్లు భీ
మునిచేత బలశౌర్యముల [1]నజయ్యుఁ
డని నమ్మియుండితిఁ దనయులు నూర్వురు
మడియుట [2]వినియు నామనము పెక్కు
పఱియలై పోవని[3]భంగిఁ జూడఁగ జాత
నొనరించినది గాఁగ నోపు నింక
[4]నడియరితనమున నప్పాండవుల నాజ్ఞ
యింపఁగఁ జాల నే నెక్కఁడేనిఁ

ఆ. బోదుఁ [5]గాక [6]యట్టిభూపాలుతండ్రినై
ప్రాభవమునఁ బేర్చి పరమధైన్య

---

5 1. తగంగ – ఆ.ఈ. 2. బెలుచనార్వగ – బ.శ.ష. 3. నార్పులనొ త్తి – ప. 4. నొక్క – పెక్కు ప్రతులు. 5. నల్క – ఈ.ఎ.బ ; నేలయంచు – గ.డ. 6. ల్రమోతలుగా – ఊ ఘు.ట ; ల్రమోతయన్ – ఎ.ఓ. 7. దలంపు – ఒ.జ.ట.

6 1. అలికి – పెక్కు ప్రతులు. 2. టనేనియున్ – పెక్కు ప్రతులు. 3. యుండి – ఊ.క.చ. 4. జూచుకొను - పెక్కు ప్రతులు. 5. మగుడి – పెక్కు ప్రతులు ; మరలిమన వీటిదెసకుంగొంత – స. 6. దడవరిగి – ణ. 7. దమకు – చ.వ.ల. 8. స్థకుచింతిం – ఎ.ల. 9. చింతింపుచు – పెక్కు ప్రతులు.

7 1. నజేయు – పెక్కు ప్రతులు. 2. వినగ – అ.ఇ.ఊ.ఎ.ఖ.గ.ఘు.ప.వ ; వినిన – ట.వ ; వినినాదు మనము – జె. 3. దీం – ఎ ఓ ఖ.చ.ట.డ ; దిబ్భంగి – ణ.వ. 4. నడగి యనాధనై యప్పాండ – ఎ.ఖ ; నడరిరేరీతి – ఓ ; నరియుడి – ఐ బ ; నతిదీనవృత్తినేనప్పాండ–ల. 5. గాని – కొన్ని ప్రతులు. 6. యిట్లు–పెక్కుప్రతులు ;

వృత్తి కోర్వఁ [7]దగునె విన [8] వళమే మాట
లామరుత్తనూఁజుఁ [9]డాడ నాకు.

8 **వ.** అని పలికి యశ్వత్థామప్రభృతు లేమి సేసి రనుటయు నజ్జనపతికి సంజయుం డిట్లనియె.

9 **క.** [1]ఇమ్మెయి నారథికవరులు
గ్రమ్మటి చని యడవి సొచ్చి కని రొకమడు వం
[2]దిమ్ముల సూతజనులు ర
థ్యమ్ముల [3]నీళ్లకును [4]దిగువ నప్పుడు [5]దారున్.

10 **వ.** రథంబులు డిగ్గి యంబుపానంబు సేసి యామోఁతదెస వాలించు చుండిరి.

11 **తే.** అంతఁ బశ్చిమధరణీధరాగ్రపశ్చి
మంబునకుఁ బోయె మార్తాండమండలంబు
సాంధ్యసమయకృత్యంబులు సలిపి రపుడు
రథిక[1]వర్యులు మువ్వురు రాజ[2]ముఖ్య

12 **వ.** [1]సలిపి వా రొక్కవటవిటపిసమీపంబున నాసీను లై [2]రాసమయంబున

13 **తే.** వారిముఖమండలములతో వారిజములు
[1]మొగిడె శోకతమంబుతో [2]నిగిడెఁ దిమిర
పటలి బహు[3]విచారములతోఁ [4]బరగఁ బొల్చె
భూతభేతాళగణములు భూపవర్య.

యట్లు—వ. 7. నగునె—అ.ఇ.జె.గ.చ.ణ ల ; వళమె — ఎ.ఏ ఖ జ.వళములె — శ.ష.
9. డాడుచుండ - ణ ల.

9 1. అమ్మెయి — పెక్కు ప్రతులు. 2. దిమ్ములను సూతజనులశ్వమ్ముల — ఉ. 3. నీళులకు దిగువ — అ ఇ. 4. దివియ - ఐ ఒ ట.ఖ.ట.ణ.ల. 5. వారున్ - కొన్ని ప్రతులు ; దామ్ — ఆ.ఈ.ఎ.జె.చ.

11 1. ముఖ్యులు — పెక్కుప్రతులు. 2. వర్య — ఖ.ఘ.

12 1. తదనంతరంబావటమూలంబున — గ. 2. యుండిరంతనిశాసమయంబున — ఉ.

13 1. మొగుడె — ఏ.ఔ.చ.వ ; మొగిచె — ఈ.ఎ.న.ళ ; మునిగె — ట. 2. నిగుడె — పెక్కు ప్రతులు ; నిగుడ-ల. 3. వికారములతో—అ.ఔ.వ ; విహారములతో-ఊ.ఘ. 4. పరిధవించె — ట.ణ.వ ; పరగజొచ్చె — పెక్కు ప్రతులు. 5. రవములు — ఏ.జ.

14 క. కలుగు గురుసుతున [1]కెట్లుం
గలహాం బని చూడ సమరగణ [2]మధికకుతూ
హాలమున వచ్చె[3]నో యనఁజు
క్కలు[4]దోఁచెఁ గగనవీథిఁ గౌరవనాథా.

15 వ. ఇట్లు రాత్రి యగు[1]ట దివాచరంబు లై నజంతువు లు[2]పశాంతవర్తనంబు లయ్యె రాత్రిచరంబు లై నవి సంచరింపం దొడంగె [3]నప్పు డమ్మువ్వురు నెవ్వగలఁ [4]గూరినమనంబులతోఁ గురు[5]బలం బకారణంబ పొలియుట యుఁగ్గడిం[6]చి తత్సంబంధకలితంబు లై న[7]భాషణంబులు [8]చెల్లుచుండ నుండి [9]డప్పి గూరి [10]కొండొక సేపునకు మహీతలంబు[11]న మేనులు వై చి [12]వందురుచుండి రందుఁ గృపకృత[13]వర్మలు నిద్రవొందిరి గురునందనుండు క్రోధాతిశయంబునం జేసి నిదురవోవక [14]వటవిటపంబు గలయం గనుం గొను[15]వాఁడు తదీయశాఖోపశాఖల నానాకాకంబులు [16]నిలీనంబు లై నిద్రించుచుండ నాలోకించె నయ్యవసరంబున.

16 సీ. [1]మిడుఁగుఱుగములు [2]గ్రమ్మినయట్లు
[3]నిగిడెడు రోచులు గలమిడి[4]గ్రుడ్లుదనర
మెఱుఁగారు కెఁజాయ [5]మెఱసినయెఱుకల
[6]మోపున నెసఁగు పెఁమోఁతతోడ

---

14 1. కిమ్మైయి – ఐ.బ.వ. 2. ములుకెతూ – వ. 3. ననగ – ఐ.బ.వ. 4 వొడిచెను – కొన్నిప్రతులు; వొలిచెను – కొన్నిప్రతులు.

15 1 టయు – పెక్కు ప్రతులు. శాంతవర్తనంబు – అ.ఇ.ఊ.కఘ; ప్రశాంతవర్తనంబు – పెక్కు ప్రతులు. 3. నట్టియెడ నమ్మువ్వురు – పెక్కు ప్రతులు. 4. సూనిన – వ. 5. కులం – ఆ ఏ ఔ.జ.ల. 6. చుచుతత్సం – కొన్ని ప్రతులు. 7. అన్యోన్య భాషణంబులు – ఐ.ఒ. 8. చెలంగు చుండ – ఐ ఒ.న.వ 9. దప్పి – పెక్కు ప్రతులు. 10. కొంత సేపునకు – అ.ఇ.ఊ.ఓ.ట ణ.వ. 11. పై – ఆ.ఈ ఉ. ఓ వ; నందు – ల. 12. వందు చుండి – ఆ.ఎ.ఐ.ఒ.ఓ.ల; కుందుచుండి – డ. 13. వర్మలు – పెక్కు ప్రతులు. 14. యవ్వటపంబు – పెక్కు ప్రతులు; యవ్వటంబు – కొన్ని ప్రతులు. 15. చుండ – ఓ ట; చుతదీయ – ఎ.ఖ.వ; చుండె – ణ.వ. 16. నిమీలితనయనంబు లై – ఉ.ఏ.

16 1. మిణుగురు – పెక్కు ప్రతులు. 2. గ్రమ్మెడునట్లు – ఐ ఒ వ. 3. నిగుడెడు – పెక్కు ప్రతులు. 4. గుడ్లు నొప్ప – కొన్ని ప్రతులు; గ్రుడ్డులొప్ప – ఏ.ఐ.ఒ.ఓ. ఔ.క జ; గ్రుడ్లుదోప-ఎ.గ; గ్రుడ్లు మెఱయ–డ; గ్రుడ్లు బొడమ-ట. 5. నెఱసిన–ఈ.ఏ.ఔ.జ.ల. 6. మ్రోపున – కొన్ని ప్రతులు; ప్రోవున – ట; ముంపున – క;

[7]గాళులభీషణాకారత వేళ్లతో
[8]లీలమై [9]నెగసినశై ల మనఁగఁ
గరమ్రగ[10]మగు మొగ మిరుదెస[11]మురియించి
యామిషంబులయిక్కలరసికొనుచు

తే. నచటిబయ లెల్లఁ దానయై యక్కజంపుఁ
జందము[12]ను ఘోర మైన[13]నిస్వనముఁ జండ
గతియు భూతవితానభీకరము[14]గా ను
లూక మొక్కటి [15]వచ్చే భూలోకనాథ.

—: అశ్వత్థామ యులూకంబు కాకంబులఁ జంపుటి నాలోకించుట :—

సం. 10—1—39

17 వ. వచ్చి [1]యవ్వటవిటపంబు [2]నూఁది యక్కాకంబుల నాలోకించి యంగం బుల యుద్భటత్వం బుడిపికొని గమనంబు [3]తిన్నఁదనంబు దలకొనఁ జొచ్చి వాని [4]నాక్రమించి.

18 ఉ. కొన్నిటికంఠముల్ [1]నులుపుఁ గొన్నిటికాళులు ద్రుంచు నుగ్రతం
గొన్నిటి[2]పక్షముల్ [3]నఱుకుఁ గొన్నిటిపొట్టలు ద్రచ్చులీలమైఁ
గొన్నిటి [4]నప్పళించుకొని కోలెముకల్ నుఱుమాడు [5]నిట్టు ల
య్యన్నిటి నయ్యులూకము భయం బెసఁగఁ వధియించె భూవరా.

మొంపున — ఊ.ఘు. 7. గాలవిభీషణా — ఈ.ఉ.న.ప.ల.ష స ; గాలాగ్ని భీషణా— ఆ ; గాఢవిభీషణా—అ ఇ.ఊ.క.ఘు ; గాఢ భీషణ మహా కారతగణకమై-ఐ.ఒ.ట.డ.ణ.వ. 8. లీలతో — ఐ.ట.ట డ.ణ. 9. నెసగిన — ఇ.ఔ.ట.వ. 10. ముగ — ఎ.గ.ఘు ల. 11. మొరయించి—ఆ ; మొగియించి — ఎ ; మెఱియగ—శ. 12 న—పెక్కుపర్శ్వతులు. 13. నిస్వసము — వా ; నిచ్చలము — శ. 14. నగునులూక — ఇ ఏ.ఔ.ణ ; నగు చులూక — ఈ.ఐ.ఒ.చ. 15. యచటి కి లోకనాథ — శ.

17 1. యవ్వట విటపంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నమూగి యున్న — ణ వ ; ల మూగి యున్న — ఐ ఒ. 3. సందిగ్ధంబుగ — ఐ.ఒ.ఓ.ట.ణ. 4. లోనుసొచ్చి — పెక్కు ప్రతులు.

18 1. నలపి — ఆ ; నలిచి — డ ; దునుము — ఈ.ఓ.ఖ ; నలుపు — ఇ.ల ; నునుము—ణ; నులుము — ప.వ ; చిదుము — క.వ. 2. వక్షముల్ — కొన్ని ప్రతులు. 3. నరుకు— కొన్ని పర్శ్వతులు. 4. గొగిలించుకొని — ఆ.ఈ.ఉ.ఐ.ఒ.ఓ ; కండ్లు బో బొడుచు గొ న్నిటి పుచ్ఛములూడ నీడ్చుచో నన్నిటి — శ. 5. నట్లుగా నన్నిటి — కొన్ని పర్శ్వతులు ; నల్కమై — ఈ ; లీకన — డ.

19 వ. ఇవ్విధంబున నిదాఘవిషళంబు లై నయవ్యాయసంబుల వివిధంబులగువధంబుల గీటడఁగించి యాకాశికంబు శత్రువులం బొదివి సమయించినమేటిమగని మాడ్క మోదంబు నొందినం గని యగ్గురునందనుం డాచందం బొనర్చుటకు డెందంబున నుత్సాహంబు వొడమి పొంగి తనలోన.

20 తే. ఇవ్వీహంగమ ముపదేశ మిచ్చె నాకు
నిద్రవోవంగ శత్రుల నిగ్రహింతు
నింత లెస్సగునే ముందరేమి తెఱఁగు
గాన[1]నై తిని నాపూనుకార్యమునకు.

21 వ. అని వెండియు.

22 ఉ. పాండునరేంద్రనందనుల బాంధవ[1]పుత్రయుతంబు గాఁగ ను
ద్దండత [2]ఁ వధింతు నని దర్ప మెలర్పఁగఁ గౌరవాధినా
థుండు వినంగఁ బల్క[3]తిని[3] దుర్దమదోర్బలు లమ్మహా[4]త్మకుల్
గండున [5]బెట్టు పైఁ బడుట కార్యము గాదు దలంచి చూడఁగన్.

23 క. అరవాయి గొనక [1]బెట్టుగఁ
బరిగొని యక్కడిఁది[2]మగలపై [3]నడరుట [4]యు
ద్ధురగతి నగ్నిజ్వాలో
త్కరముపయిఁ మిడుత [5]యుఱుకు కరణియ కాదే.

24 వ. పాండవులం బరిమార్చుపని నేఁడ చేయక మటిచేసిననారాజునిర్గతప్రాణుం డై న నాకెలనం బెవ్వరి కెక్కడుఁ జక్కటితోడిబవరంబున నబ్బలుమగల గెలువరాదని యి ట్లురియాడునాచిత్తంబుచింకాపరంపర వాయ నీపఱి విచేష్టితంబు లోచనగోచరంబయ్యెఁ బగతురఁ దెగటార్చునెడ నన్యాయం బనక యుపాయంబెయ్యది దొరకొనిన దాన నుత్సహింపవలయుట శాస్త్ర సిద్ధంబ కాదే యెట్లనిన.

---

20 1. నై తి నా పూనిన కార్య – పెక్కు ప్రతులు.

22 1. మిత్ర – పెక్కు ప్రతులు. 2. నే పడంతునని – ఎ. 3. సుదుర్జయ – అ.ఇ.ఊ.క.ఘ; సుదుర్దమ – ఐ.ఓ ఓ వ; నిదుర్జయ – వ. 4. త్ముల్‌ – కొన్ని ప్రతులు; త్ముల్‌లొక్కండన నిట్లు – చ. 5. బిట్టు – అ.ఇ.ఊ.ఔ.క.ఘ.ట.

23 1. బిట్టుగ – కొన్ని ప్రతులు. 2. పగర – గ. 3. నడుచుట – ఎ. 4. విస్ఫుర – ఔ. 5. యడరు – పెక్కు ప్రతులు; గడగి యడరుట గాదె – ల; యరుగగడగుట కాదే – ప.

25 తే. [1]ఎ త్తినప్పుడు విడియుచో నిఱికటంపుఁ
బెరువునందు [2]నడపు సెడి తిరుగఁబడిన
యట్టియెడ నిద్రవోయెడునవసరమున
శాత్రవుల [3]బెట్టు పైఁబడి చంపవలయు.

26 వ. అనునీతివాక్యంబులు విఁదు నంగీకృతక్షత్రధర్మం డగువానికి నిట్టివి
క ర్తవ్యంబు లట్లుఁ గాక పాండవేయులు పితామహాగురు లై నభీష్మద్రోణు
లఁ దెగటార్చునెడం జక్కటి [1]గలతెఱంగున సంగరంబు చేసిరె యంగ
రాజును రారాజును బరిమార్చిన[2]భంగులఁ దలంపం గూడునె కావునఁ
గల్మషోపాయు లగుకౌంతేయుల నిద్రాసమయంబున [3]గొబ్బున నిగ్రహిం
చుట నీతియ కాని నింద్యంబుగాదని నిశ్చయించె నట్లు క్రూరవ్యవసాయుం
డగునగ్గురుసుతుండు దనమామను గృతవర్మను మేలుకొల్పి యిట్టిసమ
యంబున నిద్రించితి మని లజ్జించు చున్న యారథికవరులతో ని ట్లనియె.

27 సీ. [1]మొగదప్పితిమి రణమున మన మకట ము
వ్వురము రారాజు నొక్కరునిఁబాండు
తనయులు దమవారుఁ [2]దారును బెక్కండ్రు
[3]గూడి చుట్టును ముట్టి [4]గుల్లపఱచి
రేకాదశాక్షౌహిణీశ్వరుఁ డట్లొంటి
మెయిఁ జిక్కి పోరుచుండియును బాడి
దప్పఁ డవ్విభుని నధర్మవిక్రమమునఁ
బాపాత్మకుం డగుబకవిరోధి

---

25 1. ఎత్తునపుడు – ఆ.ఈ.ఏ.ఐ.చ.జ.డ.బ వ. 2. ను బడిచెడి - ఊ.క.ఘ ; నవడిచెడి–డ.

మూలం : ప్రస్థానేప్రవేశే చప్రహర్తవ్యం రిపోర్బలం
నిద్రార్తం అర్ధరాత్రేచ తథానష్ట ప్రణాయకం
భిన్న యోధం బలం యచ్చద్విధా యుక్తంచ యగృహేత్. 10–1–51, 52.

3. బిట్టు – ఊ.ఐ.ఒ.ఓ.ఔ.క.వ.

26 1. బవరంబుచేసి – ఐ.ఒ ఓ ణ. 2. భంగులు – పెక్కు ప్రతులు. 3. గొబ్బున – పెక్కుప్రతులలో లేదు.

27 1. మొన – ణ ల.శ.ష. 2. ననిలోన బెక్కండ్రుగూడగవడిముట్టికోలుపరచి – ణ.
3. గూడజుట్టును – పెక్కు ప్రతులు. 4. కోలుపఱచి – పెక్కుప్రతులు ; ముట్టుకోలు

ఆ. గూల్చె నంతఁ బోక కురుదేశరాజ్యాభి
షిక్త మైనయతనిశిరము దన్నెఁ
బరిభవంబు నొంచెఁ బ్రాణాంతకరవేద
నాశయముకొంచె నన్న రేంద్రు.

28 క. లావును వెరవును గలుగుమ
హావీరు లనేకులట్టు లన్నిదినము లా
భూవిభునకై పెనఁగి [1]జయ
మీ వలఁతులు గాక పోయి రే మన వచ్చున్.

29 ఆ. ఎవ్వ రెంతఁ జేసి రేనియు విధి యొండు
[1]దలఁప నాఫలంబు దలఁగ కేల
యుండు నిట్లు గాఁగ నున్న ది కాకేమి
యెసక మెసఁగు[2] గౌర వేంద్రుమనుపు.

30 వ. అని పలుమాట లాడి మీ[1]మది [2]కలంగకున్న దేని యీమహా[3]వ్యసనంబు
నకుఁ గర్తవ్యం [4]బెద్ది చెప్పవలయు ననినఁ గృపాచార్యుండు ధనురాచార్య
నందనుమొగంబు గనుంగొని నీవు చెప్పఁ దలఁచినయంతవట్టునం జెప్పి
కార్యం బడిగితేని నాకుఁ దోచినదానిం జెప్పెద [5]విను మని యి ట్లనియె.

పఱచి — వ. సూ. 5. నీచాత్మకుండగు కీచకారి — పెక్కుప్రతులు.

28 1. జయంబె వలతులగ నకపోయి - స.

29 1. దలచుగాక ఫలముదప్పకేల — ప; దలఁపదత్ఫలంబుదలగకే ల — స; దలఁపగా ఫలంబు దప్పకేల — పెక్కుప్రతులు. 2. కౌరవేంద్రుడనఘ — ఖ; కౌరవేంద్రు మనువు — ఒ.ఓ.క.వ; కౌరవేంద్రునకును — ల.

30 1. మతి — ఎ.ఏ.ఔ.డ.ల. 2. గలకయున్నదేని — కొన్నిప్రతులు. 3. వ్యవ సాయంబునకు — అ.ఇ.క.ఖ ఘ. చ.ణ. 4. బెయ్యది — పెక్కు ప్రతులు. 5. సని యిట్లనియె — పెక్కుప్రతులు.

—: కృపాచార్యుఁ డశ్వత్థామకు నీతివిశేషంబు లెఱింగించుట :—

సం. 10—2—1

31 సీ. [1]ప్రారంభములఁ గెల్ల [2]బౌరుషమ్మునుఁ దైవ
మును [3]సాధనమ్ములు వినుము వాని
లోన నొక్కటిచేతఁ గానేర [4]దనఘ త
త్ఫలసిద్ధి లెట్లన్నఁ దఱచు వాన
కారుపొలంబునఁ గల్గెనేనియుఁ గొల్చు
గావింప నేర్చునే కలవిధమున
వల నేర్పడఁగ దున్నఁ [5]బొలములో నైన
వర్షంబు లేకున్న ధాన్యంబు లగునె

ఆ. కాఁపు లావు వెఱపు గల్గకర్మనము సే
యఁగ వృష్టి దగినయట్లు గలుగ
ఫలము గల్గునట్లు పౌరుషంబునకు దై
వంబుతోడుపాటు వలయు నెందు.

32 వ. అదియునుం గాక.

33 క. తగుపని కుద్యోగించుచుఁ
దగవెట్టిఁగెడు[2]హితుల క[3]సుమతంబుగఁ జేయన్
జగతీసురవర[4]కార్యము
లగు [5]వారికిఁ గలుగు విధిసహాయత్వంబున్.

---

31 1. ప్రారంభమునఁగెల్ల — కొన్ని ప్రతులు. 2. పౌరుషంబును — వెక్కు ప్రతులు. 3. సాధనంబులు — వెక్కు పర్తులు. 4. వన — కొన్ని ప్రతులు ; దన — వా వెక్కుప్రతులు. 5. వర్షంబులేకున్న బొలములో ధాన్యంబుబొందగలదె — ణ. 6. యపుడు — వెక్కుప్రతులు.

33 1. నుద్యోగింపుచు — ఊ. 2. పర్జల — డ. 3. నుచితంబుగ — ల. 4. డు నొప్పెడు నగణితమగు వానికీర్తి యఖిల ధరిత్రి — ఊ.క.ఘ.వ. 5. వానికి — ట.ణ.ల.

34 క. [1]ధర్మము దప్పక [2]నయగతిఁ
గర్మాచరణంబు [3]నడపఁగా ఫల[4]సిద్ధిన్
నిర్మలయశ మగుఁ [5]దప్పదుఁ
బేర్మి సెడదె నింద రా దభేద్యోత్సాహా.

35 ఉ. [1]నీతి [2]దొఱంగి కార్యముల నెట్టన యాగ్రహవృత్తిఁ జేసినం
బ్రీతిగ సిద్ధిఁ బొందినను భీతి[3]యుఁ [4]గుత్సయుఁ బుట్టు భూజను
[5]ల్వేతురు చేటు సేఁతలు ఫలింపక తక్కిన మున్న వచ్చు న
త్యాతురతాస్పదంబు లగునాపద [6]సిద్ధవివేకవైభవా.

36 ఉ. క్రోధము లోభ[1]ము భయముఁ [2]గూరినచిత్తముతోడ దుష్క్రియా
సాధనవృత్తి దుర్జనుఁడు [3]సజ్జను [4]లాఁగఁగఁ జేయుకార్యముల్
బాధలఁ [5]బెట్టకున్నె [6]సిరి పాయఁగ జేయక యున్నె వానిఁ దీ
వ్రాధి నితాంతదుఃఖహృదయత్వము దేరక యున్నె వానికిన్.

37 చ. వినుము కురుక్షితీశుఁడు వివేక[1]విదూరుఁడు క్రోధలోభముల్
మనమునఁ [2]బేర్చినన్ దురభిమానము[3]నన్ [4]హితు లెంత చెప్పిన
న్వినక బహుప్రకారముల [5]నిందకు నోర్చి పరాభవించె స
జ్జను లగుపాండుపుత్రుల [6]నసత్పథ[7]వృత్తికిఁ జేటు దప్పనే.

---

34 1. ధర్మువు — ఖ.జ. 2. నియతింగర్మా — క.వ.శ.ష; నియతింధర్మా — ఐ.ఒ. 3. దలపగా — ఇ; గడవగా — వ. 4. సిద్ధుల్ — ఈ చ.శ.ష.స. 5. దప్పదు — ప; దప్పినఁ బేర్మి — వా; దప్పినబేర్మి చెడునునిందవచ్చు (రాదె) పృథులోత్సాహా — వ.

35 1. నీతులుగాని కార్యములు — ఊ.క.ఘ.స. 2. దొరంగు — ణ 3. జుగుప్సయు — పెక్కు ప్రతులు. 4. ప్రగౌర్యమువుట్టు — ఊ.గ. 5. ల్వేతురు — ఉ ఖ.శ.ష. 6, లెల్లనునానికిస్మహిన్ — చ: విందువివేకభూషణా — ణ.ల,

36 1. మున్మాదల — ఊ ఘ.వ. 2. గూడిన — ఉ.గ.వ. 3. సాగగలాపున — శ. 4. దాగగ — ఇ.ఊ.క.ఘ.వ; లాఁడఁగ — ల.వా.ష.లాగగ — కొన్ని ప్రతులు. 5. బొందకున్నె — పెక్కు ప్రతులు. 6. ఱితిఁబాయఁగ — శ.

37 1. విహీనుడు — ఈ. 2. మెరియింపఁగా — ఆ.ఐ.ఒ.ఔ.వ. 3. తో — ల. 4. హిత వెంత — ఆ; హితులెన్ని — ప. 5. వేదనకోర్చి — డ. 6. కసత్పథ — ఐ.ఒ.వ.శ. 7. వర్తికి — ఆ.ఇ.ల.

38 వ. అని పలికి [1]తమ్మునతండు మీమది గలఁగ[2]కున్న [3]దేని కర్తవ్యంబుఁ జెప్ప వలయు నని యడిగిన[4]నమ్మాటగురించి.

39 క. జగమెఱుఁగఁగ దుశ్శీలుం
డగుభూనాథుండు వోయినట్టులె పోఁగాఁ
దెగడుం బేటుఁ గలిగి [1]వగ
మిగులను మది గలఁగదే యమిత్రధ్వంసీ.

40 వ. అది యట్లుండె మన [1]కిప్పు డిది కర్తవ్యం బని నిశ్చయింప మనమేమి నేర్తుము తగవు [2]తెఱుం గెటింగించెద నాకర్ణింపుము.

41 క. మన మందఱమును ధృతరా
ష్ట్రునికడకుం బోయి కార్యసూత్ర మతనిచే
వినవలయు నాతఁ డెయ్యది
గని [1]పలికిన నదియ మనకుఁ గర్తవ్య మగున్.

42 వ. అమ్మహీకాంతుండు.

43 క. తానును గాంధారియు నె
ద్దానిం గార్యంబు గాఁగ దలఁచి [1]పనిచినన్
దానికిఁ గా దన వలవదు
పూని యనుష్ఠింత మదియ పొగ డొందించున్.

---

38 1. కియతండు – వా ; కితమ్మునతండు – ప.ల. పెక్కు ప్రతులు. 2. కయున్న దేని – వా.శ.ష : కున్న దేని – పెక్కు ప్రతులు. 3. దీనికిఁగ ర్తవ్యంబు – శ.ష 4. నమాటలుగ్గడించి – వా.శ,ష ; ననమ్మాటగురించి – పెక్కుప్రతులు.

39 1. పగ మిగిలెను – ఎ ; వగ మిగిలెను – పెక్కు ప్రతులు.

40 1. కునిట్టిది కర్తవ్యం బని – అ.ఇ.వ ; కు నిది కర్తవ్యం బని – ఆ.ఐ.ఒ.ఔ ల ; కు నిప్పు డిది – పెక్కు ప్రతులు. 2. చెప్పెద నాకర్ణింపుము – పెక్కు ప్రతులు.

41 1. పనిచిన – ఈ ; పలుకును – ఐ.బ.వ.

43 1. పలికినన్ – ప.

44 వ. వారలకడ విదురుండు నుండు [1]నమ్ముివ్వువ్వురు విచారించి చెప్పినకార్యంబు నకు నిందగలుగ దట్లుం గాక యెట్లు పొరలినను దైవోపహతంబు లగు కార్యంబులు సిద్ధిఁ బొందునె [2]యడిచిపడ వలవదు విచా[3]రించికొంద [4]మన వుడు శోకదందహ్యమానమానసుం డగుచు నగ్గురుపుత్రుండు కృత వర్మను నతని నాలోకించి.

—: అశ్వత్థామకృపాచార్య కృతవర్మలతోఁ దనపూన్కి స్థిరీకరించుట :—

సం. 10—3—1

45 సీ. [1]వెర పిట్టి[2]తెఱఁగిది వెంగలితన మని
[3]యెల్లవాఁడును దనయెఱిఁగినట్టి
[4]తెఱఁగున నిజకార్య [5]దృష్టియ కయికొను
నొరులనేర్పులు పట్ట నొల్లఁ డాత్మ
బుద్ధియ మే లని పొగడు నన్యులచి త్త
వృత్తుల నిందించు వివిధగతులఁ
జెందెడునాత్మీయ[6]చేతఃప్రవ ర్తన
మరయఁడు దాన కాల్యమునఁ దలఁచు

ఆ. తలఁపు గీడు చేసి యెలప్రాయమున నొండు
తలఁపునందుఁ బట్టుకొలుపుఁ బ్రీతి
ముదిమి వచ్చి[8]నతటి నదియును విడిచి [9]య
న్యంబు లైననేర్పు లాచరించు.

---

44 1. నప్పురుషు నడిగి — ఐ.ఒ.ఔ.వ; నమ్ముివ్వుర నడిగి చేసిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. యీచిడిపిపట్టు వలవదు — ఎ. శి. రించు — కొన్ని ప్రతులు. 4. మనుటయు — పెక్కు ప్రతులు.

45 1. వెరవిడి — ఒ.ఓ.ట.ణ.ప.వ. 2. తనమిది — ఓ.ట.ప; తెఱగని — ఎ.ఔ.క.ఖ.వ.ష; తెఱగున — శ. 3. యెల్లవారును — పెక్కు పఠితులు; యెట్టివాడును — క.వ; యెల్లవారలు తమ — ష. 4. తె(ర)రువున — కొన్ని ప్రతులు. 5. దృష్టికనుంగొను— శ.ష.స.సూ. 6. చిత్త — ల; చరిత — ణ 7. బొందు — ఊ.క.ఘ; బొంప—ణ. 8. నప్పుడది — పెక్కు ప్రతులు. 9. యన్యంబు నేర్పుగాగ నాదరించు — పెక్కు ప్రతులు.

46 క. ఆపదఁ బడి యొక్కఁడు స
ద్వ్యాపారము గాఁగఁ జూచి [2]దాని నడపు శ్రీ
ప్రాపించిన నరుఁ డొండొక
చూపున వర్తించు నది విశుద్ధపదముగన్.

47 క. [1]తగు నని మరణాదుల[2]కై
తెగువదెసన్ మానవుండు దృఢ[3]నిశ్చయతం
దగిలినయది పరమహితం
బుగ వదలక నడుపు నన్యబుద్ధులు గొనమిన్.

48 వ. [1]మీ రెఱుంగనియది లేదు నాకుం దోఁ చినకర్జంబు మన కందఱికిను శోక
నాశం బగునట్టిది దాని వినుండు [2]చెప్పెదఁ బ్రజాపతి ప్రజల [3]సృజించి
[4]విప్రునకు [5]దమంబును [6]క్షత్రియునకుఁ దేజంబును [7]వైశ్యునకుదక్షత్వంబును
శూద్రునకుఁ ద్రివర్ణానుకూలతయు [8]వలయుగుణంబులుగా [9]విధించెం
గావున [10]శాఁతుండు గానివిప్రుండును దేజస్వి గానిరాజును దక్కుండు

---

46 1. యొక్కటి సద్వ్యాపారము - పెక్కు ప్రతులు ; యొక్కటి సద్వ్యాపాయము-అ.ఈ; యొకదెస సద్వ్యాపాయము - ణ. 2. దాన నపుడు – ట.ష.స.

47 1. తగునెడ నిజ శత్రులపై-ఎ. 2. పై - పెక్కు ప్రతులు. 3. మగునియతిం-ట.ణ.వ ; మగనియతిం - వ. 4. నడచు - ఒ ఓ ట.డ ; నడుచు – ణ.

48 1. మీయెఱుంగని - పెక్కు ప్రతులు. 2. చెప్పెద - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. సృజియించి - పెక్కు ప్రతులు. 4. విప్రులకు – కొన్ని ప్రతులు. 5. తపంబును – వ ; ధర్మంబును – ల; దమంబును, తపంబును అను పాఠభేదములు రెండున్నూ సరేమో. సంస్కృత పఠమేమో చూడవలయును. 'బ్రాహ్మణేదమ మగ్ర్యంతు' అని తృతీయాధ్యాయము గనుక విప్రులకు దమంబును అనే పాఠమే వ్రాయడమైనది ఛండాశ్వరు పద్ధతిలో "బ్రాహ్మణేదమ మవ్యగ్రమ్ - (10 - 3 - 19) అని కలదు. 6. రాజులకు- పెక్కు ప్రతులు. 7 వైశ్యులకు - కొన్ని పద్ధతులు. 8. గావలయు గుణంబులు – ఉ.ఏ.చ.జ.ల. 9. విధియించె – ఏ.గ.చ.ప.వ. 10. దాంతుండు – ఏ.ఐ.ఖ.గ.

గానివై శ్యుండును ద్రివర్ణానుకూలుండు గానిశూద్రుండును [11]నిందం
బడుదు రది యట్లుండె నేనును విప్రకులంబు[12]నందు జనపూజితం బైన
వంశంబునందు జనియించి భాగ్యహీనత [13]వలన రాజోచిత[14]ధర్మం బను
ష్ఠించితి నడుమ [15]నానిష్ఠ వదలి విప్రధర్మంబు మహనీయం[16]బైన నది
యాచరించువాఁడ నగుట నామదికిం జూడ మేలయుండ దది[17]యుంగాక.

49 తే. మేటివిల్లును దివ్యాస్త్రకోటియును ధ
రించి [1]మెఱయంగ నాజి వధించెఁ దండ్రి
నొకఁడు వాఁడును రూపుతోనుండునట్లు
యెట్లుతలయెత్తిమెలఁగుదు నేను [2]జెప్పుఁడ.

50 క. వాఁడు మొదలుగాఁ బగతుర
వాఁడి గలుగుతూపుగముల[1]వలన మెఱసి యే
నేఁడు [2]వధింతును నెవ్వగ
వేఁడిమిఁ బడజాల [3]కొక్క వెరవు దలఁచితిన్.

51 క. లే దింకం బగ యని ధను
రాదులదెస వాహనములయందును సంత్య
క్తాదరు లై పగతురు నేఁ
డాదమఱచి [1]నిద్రవోదు రది తటి పొడువన్.

---

11. నిందింపం బడుదు–పెక్కు ప్రతులు. 12. న జన్మించి–పెక్కు ప్రతులు. 13. వలన–పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 14. ధర్మంబులను – ఐ.ఒ.ఓ. 15. నన్నిష్ఠ – ఔ.ట ; యన్నిష్ఠ – డ.ణ. 16. ననునది – ఊ.ఎ.ఔ.ఖ.గ.చ.జ.ణ.ప. 17. యునుంగాక – పెక్కు ప్రతులు.

49 1. మెఱయుచు - ఊ.క ; మెఱయుదు - ఇ.ఓ.ఖ.ట.డ.శ. 2. జెప్పును – ప.

50 1. వలను–పెక్కు ప్రతులు. 2. వధించెద–పెక్కు ప్రతులు. 3. నొక్క–ఇ.ఘ.ట.

51 1. నిద్రింతు రిపుడ యరిగెద పొడువన్ – ఓ.గ.డ.

52 ఆ. ఓడిపోయి డప్పి [1]నూని గట్టును జెట్టు
జేరి [2]యొదిగి యున్న వారి గాఁగ
మనలఁ దలఁతు రరులు [3]మనముల నావంత
శంక లేదు సంతసంబు ఘనము.

53 చ. మదమునఁ [1]దేలి యేమటినమార్తుర [2]దాడిగఁ బోయి [3]బట్టు ము
ల్లెద శరజాల సత్వరపటిష్ఠతఁ బల్వురఁ ద్రుంతుఁ గొందఱా
జదుపుదు నుల్లసత్పరిఘసంహాననఁబునఁ గొన్ని కంఠముల్
చిదుముదు నేల రక్తపరిషిక్తము గాఁ [5]గరవాలధాలన్.

54 తే. గెలుపునూఱట నొదవు[1]నగ్గలపునిద్రఁ
బీనుఁగులుఁబోలె నున్న యాబిరుదుమగల
జంపి పీనుంగుఁ బెంట గావింపనలయు
శిబిర మెల్లను భూతముల్ సెలఁగుచుండ.

55 వ. [1]అని వెండియు.

56 క. కరిహాయనరశవముల భ
గ్న [1]రథంబుల [2]నెరసి ద్రుపద[3]నందనగాత్రో
త్కరము పడి [3]యుండఁ జూడక
పరిభవతాపోప శాంతి వడయఁగ నగునే.

---

52 1. నొంది – ఔ; గూరి – చ.డ. 2. యున్న యట్టివారి – శ. 3. మనమున – పెక్కు ప్రతులు; తలతు రరులు నాదు తలపున నావంత శంక – స.

53 1. జేరి – ఐ.ఒ.ఖ.ప.వ; బొంగి – గ; గౌరి – వ. 2. దాకగ – ఊ.ఘ. 3. బిట్టు – కొన్ని ప్రతులు. 4. గొందఱ – ఉ.ఔ.జ.ట. 5. కరవాలధారలన్ – ఐ.ఒ ఓ గ.ట.వ.శ. కొన్ని ప్రతులు; కరవాలలీలలన్ – వా.

54 1. నగ్గల మొలయ నిదగ్ – పెక్కు ప్రతులు.

55 1. ఇ.ఏ.చ.శ.ష. ప్రతులలో యీ వచనము లేదు.

56 1. రథములను – వ; రథములును – ఏ.ఔ.క.జ. 2. బెరసి – పెక్కు ప్రతులు. 3. యున్న – డ.

57 శా. ధృష్టద్యుమ్నుని [1]ముట్టి పట్టుదు మదోద్రేకం బడంగింతు ను
త్కృష్టాస్త్రంబులఁ [2]జంప నల్క పసుభంగిం జంపినం గానిపో
దిష్టావాప్తి యనంగ నా [3]కిదియె [4]కాదేయిప్డు కౌంతేయులన్
గష్టప్రోవర[5]విధాభియోగమృతులం గావించు నుగ్రాకృతిన్.

58 క. అలిగినపినాకిచందం
బలవడ శిబిరంబుఁ జొచ్చి [1]యందలఁ బగలం
బొలియిం[2]చెద శుద్ధుఁడ గా
[3]వలదే జనకునకు నాదువల నేర్పడఁగన్.

59 క. పాండవులం బాంచాలురఁ
జండభుజావిభవ మెసఁగ సమయించి కృతా
ర్థుండ నయి [1]పెంపు దేజము
[2]గండును చక్కొండు లేదు కార్యము దలఁపన్.

60 వ. అనవుడుఁ గృపాచార్యుం డిట్లనియె.

61 సీ. [1]పటిచిన[2]దానికిఁ బగ మాఱు పలుపంగ
నుత్సహించుట [3]కడునొప్పు గాదె
దైవయోగంబునఁ దగిన[4]యుద్యోగంబు
నీమానసంబున నెలవుకొనియె
మాకు నీ[5]ప్రూనిక్ష సమ్మత మేము [6]దీనికి
నీ తోడివారము నీవు డస్సి

---

57 1. గిట్టి – ఐ.ఒ; మున్న – డ. 2. జంపకల్ల – ప. 3. కదియ – పెక్కుప్రతులు.
4. భూయిష్టంబు గౌంతేయుల-వా.శ.ష; కాదేయిప్డు కౌంతేయుల-పెక్కుపాఠములు.
5. వధాభి – పెక్కుపాఠములు.

58 1. యందలి – ప. 2. చెద – పెక్కుపాఠములు; తును – వా.శ.ష. 3. వలవదె-ఘు.ల.

59 1. పేరుపెంపును – పెక్కుప్రతులు; పరగుదుమరి – డ. 2. గండ నగుదు నొకటి లేదు – ఊ ఘు.

61 1. బరపిన – ణ. 2. వారికి – వా; దానికి – పెక్కుప్రతులు. 3. యది యెొప్పు-పెక్కుప్రతులు. 4. యుత్సాహంబు ఐ.ఒ.ఓ.ణ. 5. మాడ్కి-ఊ. 6. నీతోడివారము

యున్న వాఁడవు నిద్రయును లేక [7]యున్నది
[8]వెడగరపడి[9]యె దీ యడవిలోన

ఆ. [10]నెమ్మి డప్పిదేఱ నిద్రించి వేగినఁ
దెలివితోడ నత్యుదీర్ణవృత్తిఁ
గడఁగి యేము దోడ [11]నడతేర [12]నడరిన
నరిగణంబు [13]గెలుతు వశ్రమమున.

62 మ. వరది వ్యాస్త్రవిదుండు బాహు[1]ఘనుఁ డశ్వత్థామ వైఁ బోవ ను
ద్ధురలీలన్ గృతవర్మయుం గృపుఁడు నుద్యోగస్ఫురన్మూర్తులై
వెరవుం జేవయుఁ [2]జూపి తో నడవ దోర్వీ ర్యోద్ధతిన్ మార్కొన
న్నరయోధావళి గాదు దేవ[3]తతికి ద్రానా దెమ్మొయిం [4]జూడఁగన్.

63 వ. అని మఱియును.

64 చ. విను [1]కృతవర్మ దివ్యశరవేది బలాఢ్యుఁడు శౌర్యశాలి యే
నును సమరోద్యమంబునకు నూల్కొనఁ జాలుట నీవెఱుంగు ది
ట్లని గణుతింప రాదు గురునట్టిడ యీతఁ డనంగవచ్చు [2]ని
న్ననఘచరిత్ర యిట్టిరథికావలి [3]వైరుల [4]నెట్లుఁ జేయదే.

65 వ. కావున గోదండంబు నెక్కుడించి [1]కంకటం బూడ్చి నిద్రింపు మేము నిద్రా
గమనంబున జడులమై యున్న వారము ప్రభాతం బగుటయు నెల్లవార

నీవునుం బోర డస్సి – ఏ.బొ.జ. 7. నీవును – ణ. 8. వెడగుదు – పెక్కుప్రతులు; బెడగుగు – ణ; వేగిర – చ.శ.ష స. 9. యెవ వేలయింత – శ.ష.స. 10. నిలిచి – ట.టు.ణ.న.ల ద. 11. నడువంగ – ఐ ఒ.ట టు.ణ. 12. నడచిన – పెక్కు ప్రతులు. 13. గెల్చెద శ్రమమున – పెక్కు ప్రతులు.

62 1. బలుడ – ఘు.డ.వ.శ. 2. జూపదోనడువ – పెక్కు ప్రతులు. 3. వతికిన్ రాదె – ఎ ఐ ట.ణ. 4. జూచినన్ – పెక్కు ప్రతులు.

64 1. కృతవర్మ – సం; – కృతకర్మ – వా. పెక్కు ప్రతులు. "అహంచకృతవర్మాచ
ప్రియాంతం త్వాం నరోత్తమ అనుయాస్యావ సహితౌ ధన్వినౌ పరతాపినౌ"
(భండార్కరు 10-4-12.)
2. నన్ననఘ – వా. కొన్ని ప్రతులు; నిన్ననఘ – పెక్కు ప్రతులు. 3. యెవ్వరి-
బొ.జ.ణ.వ. 4 నేమసేయదే – బొ; నెట్లు సేయదే – జ.వ; నట్లచేయదే – ఈ.

65 1. కంకటంబు పుచ్చి–ఈ.ఎ.ఐ.ణ.ల; కంకటంబుడించి – వ; కంకటంబుదివిచి – వ.

లకు [2]నుల్లంబు దెలివొందు నప్పుడు గడంగి [3]యోధులం బొదివి వేరు వాడి పొలియుఁంతము మనము పాఁచాలసహితంబుగాఁ బాండవులం దెగ టార్చుటయొండె వారిచేతం దెగుటయొండె నయ్యోడుం గాక రిత్త మర లుదుమే యనిన మామకు నశ్వత్థామ యిట్లనియె.

66 తే. అలుక యెత్తినవానికి నర్థ[1]చింత
కునకు నాతురునకుఁ గామగోచరాత్మ
నికిని వచ్చునే వినునిద్ర నీవు నెఱుఁగు
[2]దెటీఁగియుండి యి ట్లేటికి నేఁ పనన్న.

67 క. ఎన్నఁబడి జను లెటిఁంగిన
యిన్నాలుగు తెఱఁగులందు నెయ్యది యైనన్
గన్ను మొగుడ నీ[1]దఱ నా
కిన్నియుఁ గలుగంగ నిద్ర [2]యేటికి వచ్చున్.

68 చ. గురుదెసవంత నాతురతఁ గూరెద వైరిఁ దలంచి కోపసం
భరితుఁడ నయ్యెద సమరభంగి[1]నిరూపణచింత నొందెదం
గురుపతికిం బ్రియం [2]బెసఁగఁ గోరుట నుత్తలపాటు సెందెదం
బురుషవరేణ్య యే నిదుర వోవఁగ నెమ్మొయి నేర్తుఁ జెప్పుమా.

69 శా. సారాచారనిరూఢుఁ డై నధనురాచార్యు వధింపంగఁ గ
న్నారం జూచితి వీవుఁ దత్పరిభవం [1]బట్టుండె భగ్నోరుఁ డై
రారా జెంజెయు దీనవృత్తిఁ జెవులారం బల్కఁగా[2] విన్న యే
నీరే యూరక నిద్ర[3]వోదునఁట యిట్లేలంటి [4]వీరోత్తమా.

---

2. నుల్లంబులు – పెక్కు ప్రతులు. 3. యరుల – పెక్కు ప్రతులు.

66 1. చిత్తునకును – ఈ.వ. 2. ఎటీగి యెటీగి యిట్లేటికి (నేపనన్ను) నేచెదనఘు – ఈ.వ.

67 1. దట – కొన్ని ప్రతులు. 2. యెట్టులు – అ ఙ.ఎ.ప; యెమ్మొయి – ఓ.ట.ణ.వ.

68 1. నిషూచన – ప. 2. బొసగ – ణ.

69 1. బట్టుండ – ఓ.ఔ.క.ఖ డ.ణ; బట్టున్న – ట. 2. వింటినే – డ; విన్ననే – ఓ.ఔ.చ.శ.ష; విన్నయా – ణ. 3. వోవుదునె – ణ. 4. ధీరోత్తమా – ఎ.ఐ.

70 ఆ. మనము వినఁగ రాజు పనవినభంగి కే
క్రూర[1]చిత్తుఁ డైనఁ గుందకున్నె
కరుణ [2]లేక యున్న వురుషున కేనిఁ గ
న్నీరు దొరుఁగకుండునే మహాత్మ.

71 చ. అతఁడు మదీయసఖ్య[1]పరుఁ డక్కట యేఁగసుగంద కుండ నా
క్షితిపతి యిమ్మొయిం బరులచేతఁ బరాభవ [2]మొందఁ దానిఁ జూ
చితి [3]మను లోకు లన్వి భునిచేటును బాండుతనూజకోటియు
న్నతియును జెప్ప వింటి నది నామది [4]సూఁడెడు నిద్ర వచ్చునే.

72 వ. అదియునుంగాక.

73 ఉ. కవ్వడియున్ ముకుందుఁడును గావలిగా భయ మేది యున్నవి
డెవ్వరి కైన ముట్టుకొని యే నని పేర్చి జయింప వచ్చునే
యెవ్విధి నైనను బగఅ యేఁ,పడఁగించుట పౌరుష[1]ఁబ యే
నొవ్వక గెల్తు రాత్రిమెయి నూల్కొని [2]తాఁకితినేని [3]మాతులా.

74 ఆ. ఇట్లు నిశ్చయించి యెసకంపుఁ[1]గడఁకతో
నున్న వాఁడ నిట్టినన్ను మాన్ప
రామి యెఱుఁగ కంటి రారాజుమన్నన
వమ్ము చేసి మరలవచ్చు నెట్లు.

75 క. సమయిఁతుఁ బొదివి సౌప్తిక
సమయంబున నెల్లభంగిఁ జతురంగసమే
తము గాఁగఁ బాండునృపసుత
సముదయమును ద్రుపదభూపసంతానంబున్.

---

70 1. చిత్తమైన – పెక్కు ప్రతులు. 2. లేని కఠిన పురుషున కైన – ఎ.ఓ.గ.ఘు.జ.ణ.న.ల.

71 1. వరుడ – ణ. వా. 2. మొంది యుండ – ఈ; మొందె నట్లు సూ – ఓ; మొందనట్లు చూ – ణ. 3. నటలోకమవ్వి – ఎ; మను – ప. 4. నొంచెడి – శ.ష; సూడెడి – ఐ.చ.

73 1. బునే – ఆ ఐ.ఒ క.డ. 2. తారిరయేని మార్తురన్ – ప. 3. మార్తురన్ – అ.ఒ.ఓ.గ.

74 1. కినుకవో – ఈ; కడకఁబో – అ.ఆ.ఉ.ఘు.చ.శ.

76 వ. సమయించి మఱి విశ్రమించియు నిద్రించియు సుఖంచెద నీవు నిద్ర పేరు
సెప్పి యుద్యోగంబు మాన్పి మరల్పఁ జూచెద విది [1]తగ వగునే యనిన
గురునందనునకు గౌతముం డి ట్లనియె.

—: కృపాచార్యుఁడు నిద్రాసక్తులఁ జంపఁదగదని యశ్వత్థామకు హితవుచెప్పుట :—

సం. 10-5-1

77 చ. అలుక మనంబునం గదిరి నాతఁడు దాను నెఱుంగఁ [1]డొల్లచేఁ
[2]దెలియఁడు కార్యతంత్రములు ధీమహితుం డగువాని [3]కైనను
జెలులును జుట్టలుం దగిలి చెప్పఁగఁజొప్పడుఁ [4]గాక తక్కునిం
ర్మల మగునీతితంత్రము దిరం బయి చిత్తమునందు నిల్చునే.

78 క. మతి నెప్పుడుఁ దా ధర్మ
స్థితినూహించుచును హితులు [1]సెప్పెడివెర పు
ద్ధతి దక్కి యాచరించుచు
జితేంద్రియత గలిగి నడవఁ జెందు శుభంబుల్.

79 తే. దుష్పథంబులఁ [1]జొరనీక తొలఁగఁ దివుతు
రా ప్తజనములు దగ వశ్యు లయిన[2]వార
లందుఁ బుణ్యంబు దొలఁగనియతఁడు దొలఁగు
దొల గ నేరఁడు [3]భాగ్యంబు దొలఁగువాఁడు.

80 క. మతిమంతు లైనవారికి
హితు లగువెరవుగలవార లెఱిఁగింతురు దు
స్థితి గాకుండఁగఁ గార్యము
గతి [1]యెత్తియుఁదప్పలిడియుఁ గడవఁబలికియున్.

---

76 1. తగునే — పెక్కు ప్రతులు.

77 1. డొర్ల — డ. 2. దెలియఁగ లేదు కార్యములు — ణ. 3. కేనియుం — ఐ. 4. కాత చిక్కు — శ.

78 1. చెప్పువెరవులుద్ధతి — కొన్ని ప్రతులు.

79 1. జన — కొన్ని ప్రతులు. 2. వారి యందు — కొన్ని ప్రతులు. 3. పుణ్యంబు — వ.

80 1. యెంత యు నొత్తి నొడివి కడవ బలికినన్ — ష.స; యెంతయు దప్పు టిదియుఁ గడవబలికినన్ — శ.

81 క. నాపలుకు[1]వట్టి యాగ్రహా
దీపితుఁ [2]డగు టుడిగి మదికిఁ దిన్నతనము నీ
వాపాదింపుము [3]చలమును
గోపము · [4]గ్రైర్యంబు విడువు గుణరత్ననిధీ.

82 వ. అట్లైనం బశ్చాత్తాపంబునం బడవు నిద్రించినవానిని నాయుధంబులు విడి చినవానిని వాహనవైకల్యంబు నొందినవానిని శరణుసొచ్చినవానిని [1]దల వీడినవానిని వధియించుట ధర్మంబుగా దీసనుయంబున సమస్తసైన్యంబును బాండన పాంచాలురు నిద్రవోవుదురు నిదుర సావునట్టిదికాదె పీనుంగులుం బోలెఁ బడి యున్నవారింబొడిచి పాపంబు గట్టుకొని నరకంబునఁ బడుట మేలె మహాస్త్రవిదు లగురథికముఖ్యులయందు మేటియనం బరఁగి యింతకు మున్నెమిటం గల్మషంబు లేనినీయట్టివానికిట్టిదుష్కర్మంబు గర్తవ్యం బగునె యిది మడుగుఁజీరయందు మసిదాఁకిన ట్లయ్యెడు సూర్యసంకా శుండ వగునీవు సూర్యోదయసమయంబునఁ బ్రకాశప్రకారం బైనపరాక్ర మంబున కుపక్రమింపు మనవుడు నశ్వత్థామ గృపాచార్యున కిట్లనియె.

83 సీ. [1]నీచెప్పినది యెల్ల నిజము శాసింపంగఁ
దగువాఁడ వై హితం బగుదెఱంగు
నా కెటీంగించితి నీ కేను జెప్పెద
నేర్పడ [2]వినుమయ్య యెల్లనృపులు
గనుఁగొనుచుండ మజ్జనకుని సన్న్యస్త
శస్త్రుని నట్లు పాంచాలరాజ
సుతుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ డతిపాతకంబని
కొంకక తల పట్టుకొని వధించె

ఆ. [3]భీష్మ నాశిఖండి పేరఁ గ్రౌర్యమసమ
రమున నర్జునుండు సమయఁజూచె

---

81 1. పట్ల – ణ. 2. డవుగాకమదికి – డ. 3. సలము – వా ; చలము – పెక్కు ప్రతులు ; సమరము – ఈ ; సకలము – వ. 4. వేగిరము విడువు – పెక్కు ప్రతులు.

82 1. దల చీర్ప విడిచిన – ణ. 2. సమస్తసైన్యంబును – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

83 1. నీవు చెప్పినదెల్ల – ప. 2. జూడవె – వ. 3. భీష్ముని శిఖండి నెపమున బేర్చి యుగ్రి సమరమున నర్జునుండును సమయ జూచె నరద మప్పుడు గ్రుంగిన నతడు డిగ్గి

నరద ముర్వీ గ్రుంగి యనువు దప్పిన డిగ్గి
యెత్తుచుండఁ గర్ణు నేసె [4]నరుఁడు.

84 ఆ. చేయి నరుఁడు దునుమఁ బ్రాయోపవేశ[1]ప్ర
వృత్తమైఁ బ్రశాంతచిత్తుఁ డైన
పుణ్యపురుషు [2]నట్టిభూరిశ్రవునిఁ గృష్ణు
ననుజుఁ డట్లు [3]సంపె నాగ్రహమున.

85 చ. పలుపురు గూడి కౌరవన్యపా[1]లకు నొక్కరుఁ జుట్టు ముట్టి వి
చ్చలవిడిఁ బాపకర్మ మనుశంక యొకించుకయేని లేక యూ
రులు గద నుగ్గు సేయఁగ మరుత్సుతునిం బురికొల్పి రన్నిభం
గుల మును వారె కాదె చెడఁగ్రొచ్చిరి సంగరధర్మ మేతువున్.

86 వ. వారి నెట్లు నిందింపవు [1]మమ్ము నెట్లు వారించెద [2]వాలింపుము.

87 ఆ. తొడలు విఱిగి నేలఁ బడియుండి ననుఁ గని
మానవేంద్రుఁ డట్లు దీనవృత్తి
నాడెఁ గొన్ని మాట లవి యంతరంగంబు
నందుఁ [1]జిక్కఁ కినుక యలఁత సేసె.

88 వ. వాని వెలార్పవలయు మజ్జనకహాననసంతుష్టుం డగుధృష్టద్యుమ్నుండు లో
నైన యప్పాపాత్ములఁ బాపఁబు తెరువున రూపుమాపెద దీనఁ జేసి కీట
జన్మంబు పాటిల్లినను మేల కాని యీకడంక మాన నేర నన్ను వారింప
నెవ్వరివశం బగునని దిగ్గనలేచి యగ్గురు తనయుండు రథం బెక్కనం గనుం
గొని యగ్గౌతముండును గృతవర్ముండు.

యెత్తుచుండగ గర్ణుని నేసె నరుడు - శ. 4. నతడు – కొన్ని ప్రతులు.

84 1. పరివృత్తమున – శ ; పరివృత్తుడై – ఐ.బ ; పరివృత్తిమై – ణ.ల.ష ; పరివృత్తిమై – వా. వెక్కు ప్రతులు. 2. జంపె – ఉ ణ.ల. 3. మీరు గనుగొనంగ – ఉ.ణ.ల.

85 1. లుని నొక్కరు – ఎ.ల.

86 1. వదలకనన్నెట్లు వారించెద – ణ. 2. వాకర్ణింపుము – వెక్కు ప్రతులు.

87 1. నెక్కికినియునట్లుచేసె – శ.ష ; చక్క నిలిచియలతఁజేయు - జ.

89 ఆ. ఏకనిశ్చయమున నిట యేఁగుదెంచితి
మనఘ నీవు నేము నధిపుపనికి
నిట్టిమమ్ము వేఱు పెట్టి యొక్కటికార్య
మాచరించువాఁడ వగుట దగునె.

90 చ. అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నమ్మహితాత్ముల కే నవశ్యముం
జని ద్రుపదాత్మజుం బొదివి చంపెద దుర్గతిఁ [1]బోవుచావుగా
ఘనభుజశక్తి శౌర్యము [2]నకంపితధైర్యమునఁ వెలుంగ మీ
రును దెలివొంది [3]కూడికొన రూఢికి [4]నెక్కుద మెల్లభంగులన్.

91 ఆ ఒండు తలఁపు లుడిగి రం డని పోప నా
రథికవరులు గడఁగి రథము లెక్కి
మొనసి చనిరి వారు మువ్వురు నగ్నిత
యంబుఁ [1]బోలి యొప్పి యప్పు డధిప.

92 వ. అట్లు చని నిద్రావివశం బైనపాండవశిబిరంబు డగ్గటి రనిన విని ధృత
రాష్ట్రుండు సంజయున కి ట్లనియె.

93 ఆ. రాజుఁ గూల్చి జయముఁ దేజంబుఁ [1]బొందిన
యత్యుదగ్రవిభవు లై నయరుల
శిబిర మాక్రమింపఁ జిత్తంబులందుఁ దెం
పొదవి మువ్వు రట్లు గదియు టరిది.

94 వ. వారు చేసినవిధంబు వివరింపు మనిన నాసూతసుతుండు విచిత్రవీర్యనంద
నుఁ న కి ట్లనియె నట్లు శిబిరద్వారప్రదేశంబునకు నడచి సహాయులఁ గడచి
యశ్వత్థామ యుద్దామరభసంబున జన నుత్సహించె నట్టిదయెడ.

---

90 1. బొందు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నఖండిత తేజము నన్వెలుంగుమీ – ణ. 3. వచ్చి
నను – స. 4. నెక్కుదురెల్ల – కొన్ని ప్రతులు ; నెక్కుదునెల్ల – కొన్ని ప్రతులు.

91 1. వోలె నొప్పి – కొన్ని ప్రతులు.

93 1. చక్కిన – పెక్కు ప్రతులు.

—: అశ్వత్థామకు శివుఁడు భూతాకృతియై తోఁచుట :—

సం. 10—6—1

95 సీ. తురితశోణిత మగుశార్దూలచర్మంబు
పరిధాన[1]కరణి విభాసితముగ
నురగాత్మకము లైనయుపవీత[2]ములు హార
ములు నంగదంబులు పొలుపుమిగుల
వివృతవిశాలాస్యవివరంబు నిశితదం
ష్ట్రానికరంబు ఘోరంబు గాఁగ
భాసురకాంతి వికాసంబు [3]లగులోచ
నంబులు బహుసహస్రంబు లొప్ప

తే. నుగ్రమును సుందరంబును నుజ్జ్వలంబు
నై మహోకార మద్భుత మావహింప
భూత మొక్కటి భీషణస్ఫురణ మెసక
మెస గ నగ్గురుపుత్రుకఁ బ్రేరుదుర నిలిచె.

96 క. విను మాభూతం బిట్టిది
యని కలరూ పేర్పఁటింప నమరులకు వశం
బె నరేంద్ర తదాకృతి గనుఁ
గొనినఁ భేదిల్ల[1]వలయుఁ గొండకు నైనన్.

97 వ. ఇ ట్లతనియగ్రభాగంబున నావిర్భూతం బైనయమ్మహాభూతంబు నాస్య కుహరంబున నాసికావివరంబు[1]లఁ జెవు[2]లఁ గన్నుల ననన్నింట [3]మంటలు వెడలి మింట నడ[4]రఁ దదీయతను తేజో మరీచిసంఘంబుల శంఖ చక్ర గదా [5]వస్తులై హృషీకేశు లనేకులు వెడలి రి ట్లఖిలభూతభయంకరం బగు నమ్మహాభూతంబు నాలోకించి యవ్వీరవరుండు.

---

95 1. కరణ — క.ణ.ప.ల. 2. ను — ఎ.ప.ల. 3. గలుగులోచనములు — ణ.ప.ల.

96 1. కున్నె కొండయునైనన్ — ణ ; వలయు గొండల కైనన్ — ఓ.

97 లును — ణ. 2. లును — ణ. 3. నుధూమ జ్వాలా సహితంబులగు మంటలు — ణ.వ. 4. రె — ణ. కొన్ని ప్రతులు. 5. శోభితహస్తులై — కొన్ని ప్రతులు.

98 చ. హృదయమునం గలంక యొకయించుక యేనియు లేక వీరసం
పద యలరంగ భల్లముఖబాణతతుల్ [1]నిగిడింవఁ బెద్దగా
వదనము నిచ్చి భూత మనివార్యవిధంబునఁ ద్రావె బాడబం
బుదధిజలంబు దా్రిగెడుమహోగ్రసముద్ధతి వాని నన్నిటిన్.

99 చ. అతులశరంబు లట్లు వృథ యైనఁ గనుంగొని ద్రోణి రశ్మిమం
డితమహనీయశ క్తి [1]నిగిడించిన భూతముఁ దాఁకి యంత్యకా
లతిమిరవైరిమండలవిఁగ్నమహోల్కయుఁ బోలెఁ బిన్నపి
న్న [2]తునియ లై యడంగె నరనాథ యతండు విషాద మందఁగన్.

100 చ. ఆలఘుతరాత్మ [1]సారుఁ డగునగ్గురుపుత్రుఁడు ఘోరఖడ్గమున్
బిలగతసర్పముం [2]దిగిచి భీషణ[3]రేఖ నటించుభంగి న
గ్గలపురయంబునం బెటికి గాఢవిముక్తము గాఁగ వై చినం
బొలుపటి పోయె దూదికి్రియ భూతశరీరసమాగమంబునన్.

101 తే. సరభసంబు[1]గఁ దోమరసమితిఁ జక్ర
వితతిఁ బరగించి పేర్చె నవ్వీరవర్యుఁ
డదియు నదియును దోడ్తోడ నల్ల నగుచు
ద్రిమింగె నమ్మహాభూతంబు మేదినీశ.

102 క. [1]అలిగి యతండు నితాంతో
జ్వ[2]లగద వై చుటయు నదియు సత్వకలీలన్
జలచర మామిషముంగొను
[3]పొలుపు నెఱయ మెఱయ ద్రిమింగె భూతం బధిపా.

---

98 1. పరగింప – ణ; నిగుడింప – ప.ల.

99 1. నిగుడించిన – ణ ప.ల. 2. తునియలై – సం.

100 1. శీలుడగు – ఊ క. 2. దిగుచు – క.ల; దిగిచి – వా. పెక్కు ప్రతులు. 3. లీల – ణ.

101 1. న – ణ.ల.

102 1. అలయక – డ. 2. లుడైగద వైవ నదియు – ప; లుడైగద – ఈ. 3. పొలుపున మెరయ మిగింగె భూతం బధిపా – వ; పొలుపున మెరయ మిగింగె నపుడు భూతం బధిపా – అ.క.ఖ.చ.ణ.

103 ఆ. ఇవ్విధమున సకల హేతులు వమ్మయి
పోవ నతినిపుణబుద్ధి యగుచు
నట్టు నిట్టుఁ జూచు నతనికి బహుజనా
ర్దనులు దోఁచి రంబరమున నెల్ల.

104 ఉ. భీకరవిష్ణురూపములు [1]పె క్కిటు లొక్కటఁ దోఁపఁ దీవ్రతా
పాకులమానసుం డగుచు నగ్గురుసూనుఁడు దుర్మదంబునం
జేకొన నైతి నట్లు కృపుచెప్పిన సత్యహితోపదేశముల్
నా కిది పెద్దయే యని మనంబున నిట్లని [2]వల్కె వెండియున్.

105 ఆ. మహిత [1]శాస్త్రకలితమార్గంబు విడిచి ని
జేచ్ఛఁ బగలు గెలువ నెవ్వఁ డరుగు
వాని నయ్యధర్మవర్తన[2]క్రౌర్యమ
యెవ్విధమునఁ జెఱుచు నింత నిజము.

106 సీ. గోవు బ్రాహ్మణు బాలకుని వృద్ధు నంధుని
సఖుఁ దోడఁబుట్టువు జడుఁ బ్రమత్తు
మత్తుని గురుని నన్మత్తుని సుప్తు[1]ని
నంగన భీతుని నస్త్రశస్త్ర
నిహతి నొప్పించుట విహితంబు గా దని
యార్యులు సెప్పుదు రట్టిధర్మ
మార్గంబు దొఱఁగి దుర్మంత్రంబుమైఁ బగ
యడఁగింపఁ గడఁగినఁ నసురవృత్తిఁ

ఆ. [2]జేట గాక కార్యసిద్ధి గా నేర్చునే
పెద్ద యెత్తికొనిన భీతి మగుడఁ
బడుట కష్టసరణి బలిమి[3] దయ్యముతోడఁ
జెల్ల దింక నేమి సేయువాఁడ.

---

104 1. పెక్కులు నొక్కట - అ.క.జ.ణ.ల.వ.శ ; పెక్కయి యొక్కట - డ. 2. పల్కు - పెక్కు ప్రతులు.

105 1. ధర్మశాస్త్ర మార్గంబు – ఖ.చ.ప. 2. కార్యమ – చ.డ.ణ.శ.

106 1. రణాంగణ భీతుని - ణ ; నినంగనాభీరుని - ఆ.ఊ.ఏ క.జ ప.శ ; ని నంగనాభిరతుని - ఖ.గ.చ.స. 2. చెడుట–ఔ ; చేటు–పెక్కు ప్రతులు. 3. దైవము - కొన్ని ప్రతులు.

107 ఉ. అకృ్మవృత్తి గీడు తెరు వై [1]ఫలియింపద ద్రోణసూతి దు
ర్వి్క్రమ[2]నింద కర్ష్ం డె సవిస్మయ మైనమనంబు భూతవృ
త్తి్క్రమ[3]వేది గాదు గణుతింపఁగ నేమియె యిమ్మహోద్భుత
ప్రక్రియ కాదికారణము పాపసిరూఢుఁడు [4]నీతిఁ గాంచునే.

108 వ. అని పెక్కుభంగుల వగచి పల్లటిల్లినచిత్తంబుఁ బట్టుకొల్పి యిట్లని నిశ్చ
యించె.

109 శా. భావం బేకముఖంబుఁ జేసికొని యాపద్వ్యాపహానున్ మహా
దేవుం బర్వతకన్యకాప్రియు దయార్ద్రీభూతచేతస్కు లో
కా[1]విర్భావవివర్ధనాలయకృతి వ్యాపారపారంగతున్
దేవేంద్రప్రముఖామరార్చితుని భక్తిప్రౌఢతం గొల్చెదన్.

110 ఆ. అఖిలదేవతామయాత్ముఁ డద్దేవుఁ డ
డ్డగుట నిఖలదై్వికాపదుదయ
నిరసనం బొనర్చు నియతి నప్పరమేశుఁ
గొలిచి యిపుడ కీడుదొలగఁ్రదోతు.

111 వ. అని యిట్లు నిశ్చయించి నియతుం డై రథంబు డిగ్గి ధరణీతలంబునం
గూర్చుండి భావంబున భూతనాథు నెలకొలిపి యక్కుంభజసంభవుండు.

---

107 1. ఫలియింపద – అ ఒ ఙ.వ ; ఫలియింపదు – ఆ ణ ; ఫలియింపదె – వా. కొన్ని ప్రతులు. 2. వృత్తి్కర్ష్ డె – ణ. 3. వృత్తి్ – ట ; సిద్ధి – ణ. 4. కాననేర్చునే – ప.

109 1. విష్కార – ఘు.డ.ణ.న ప.

—: అశ్వత్థామ శివుని కాత్మోపహారం బొసంగ నిశ్చయించుట :—

సం. 10—7—4

112 సీ. స్థాణు [1]నుగ్రుని శివు శర్వు నీశానుని
భద్రప్రదుని [2]శంభు [3]రుద్రు గిరిశు
నవ్యయు శ్రీకంఠు హరుఁ బరమేశ్వరుఁ
బురహరు నజుని శఁకరుఁ ద్రినేత్రు
బహురూపు విశ్వరూపత్వసంవ్యాప్తుని
నంబికా హృదయేశు నమరవంద్యు
గణనాథు విభు శూలఖట్వాంగధరు జటా
మండలాలంకృతమౌళి నభవు

ఆ. నాశ్రయించి యతని కాత్మోపహార మ
ర్పించువాఁడఁ గాక [4]పెక్కుతలఁపు
లేల నాకు [5]నమ్మహేశ్వరేశ్వరుఁ డెట్టి
గతి [6]యొనర్చె నది సుఖంబ కాదె.

113 వ. అని తలంచి భూతకృత్యం బైనపరాక్రమప్రతిబంధరూప[1]ం బుగ్ర[2]డించి.

114 క. ఏ నీయాపదఁ గడచిన
నానాభూతోపహారనవ్యార్చన నీ
శానునిఁ బ్రీతుం జేసెద
బూని ప్రమథగణము నన్నుఁ బొగడునటులుగన్.

115 చ. అని హృదయంబునం బలుకునమ్మహనీయచరిత్రు ముందటం
గనకపువేది దోఁచె నధికద్యుతిజాలము లుల్లసిల్ల నం
దనలము విస్ఫురత్పటుశిఖావలి నొప్పి [1]వెలింగె దానికి
న్మనము చలింప నిశ్చయమునం దెలివొందె నతండు నెంతయున్.

---

112 1. రుద్రుని — ఆ.ఎ.ఔ.ఖ ట ణ.వ. 2. శంభు — పెక్కు ప్రతులు ; కుంభు — వా. కొన్ని ప్రతులు. 3. భవుగిరీశు—ఎ ఖ ణ. 4 యొందు—ఆ.ఉ ఔ. 5. నమ్మహేశుడు దానెద్దిగతి — స. 6. యొనర్చినను — కొన్ని ప్రతులు.

113 1. రూపదురితంబు గురించి — ఈ.ఏ.గ. 2. గురించి — పెక్కు ప్రతులు.

115 1. వెలుంగె — పెక్కు ప్రతులు.

116 వ. అప్పుడు ప్రదీప్తవదనులుఁ బ్రజ్వలితనేత్రులు నేకపాదులుఁ గరితురంగ సింహసూకరాననసమానముఖులును దీర్ఘదంష్ట్రాకరాళాస్యులును మఱియు ననేకప్రకారంబు లగువక్త్రంబులం బొలుచువారును వక్రాంగులు దీర్ఘ దేహులు హ్రస్వశరీరులు నతిస్థూలకాయులుఁ గృశమూర్తులుఁ బింగళ [1]గాత్రులు నీలతనులు మఱినానావర్ణంబులు గలుగువారును బంచ [2]శిఖులును జటాధారులును [3]గిరీటధరులను మఱియు బహుభంగికంబులై మౌళితలంబు లం [4]బొలుపొందువారును లోనుగా వివిధవిశేషవికృతస్వరూపు లగునసం ఖ్యాతప్రమథులు చితాంబగమాల్యాంగరాగంబులు రత్నకనకమయభుజ గాస్థిమాలాభూషణంబులును ధనుస్తూణ కృపాణ ముసల ముద్గర పరశు భిండి వాల శూలపరిఘృతిస్ఫారపరిహారణంబులు మెఱయ మృదంగ పణవ డమరు ఘంటా గోముఖాదితూర్యంబులు మెరయ విస్ఫారధ్వజపతాకాకుంచికలు శోభిల్లఁ బాడుచు నాడుచు నార్చుచు బొబ్బలిడుచు [6]నవుడుగఱచుచుఁ ద్రుళ్లుచు గురువులువాఱుచుఁ గరటిబృంహితంబులుఁ గంఠీరవగర్జితం బులు శంఖరవంబులు భేరీధ్వనులుం బోనియెలుంగులు సెలంగ బెట్టిదంబు లగుపలుదెఱంగులపలుకు లెసంగ బ్రహ్మద్వేషు లగువారిమాంసరుధిరం బులఁ బూర్ణంబు లగుకపాలంబులు గరతలంబులం గొని యాఖీలంబు లగు భక్షణపానఁబు లాచరించుచు సోమపాన శమదమ తపోబ్రహ్మచర్యపరి ఖంబు లగు తమవిశిష్టకర్మంబులకు భవుండు విస్మయంబు నొందుంగాని యష్టగుణం బగునై శ్వర్యంబు [7]నొందియుఁ దారు విస్మితులు గానియట్టి మహానుభావు లద్దేవునకు గౌరికి గజముఖషణ్ముఖులకంటె నర్మిలికిం బట్టగు భక్ష్యాలు దివ్యజనస్తవ్య లయ్యస్త్ర గురుతనూభవు తెం పెఱుంగుటకు సాప్తికవ్యాపారఘోరత్వంబుఁ గనుంగొని వినోదించుటకు వచ్చి యతని చిత్తంబునకు బెవరు పుట్టించువారై [8]భీషణాకారంబుల నుల్లసిల్లిన నాధైర్యధుర్యుండు.

---

116 1. లోచనులు – గ ; నేత్రులు – ప.వ. 2. శిరస్కులును – ఎ.ఏ.చ.ణ.స ; ముఖులును – డ. 3. గిరీటధరులును – పెక్కుప్రతులు ; గపాల ధరులును – వా. 4. బెలువొందు వారును – పెక్కు ప్రతులు. 5. శూల – ఒ ణ.ల ; స్థూల – వా. పెక్కు ప్రతులు. 6. దాటుచు ద్రేవుచు – ఈ ; దాటుచు గీటుచు – ఎ ; దాటుచుగ్రుంకుచు– ఒవ ; దాటుచు గెరలుచు – డ ; దాటుచు గేలిచూపుచు – ఊ.క.వ ; దాటుచు క్రేపులాడుచు – ణ ; దాటుచు నెగయుచు – చ. 7 నొసంగినందనివిచాలనియట్టి–ణ. 8. భీషణ కరణంబుల – కొన్ని ప్రతులు.

117 మ. వెఱ పావంతయు లేక వారిఁ గలయఁ బీఱించి నెమ్మోమునం
జిఱునవ్వుఁ మదిఁ దెంపుసొంపు [1]వెలయం జెల్వంబు రెట్టింప నం
దఱుఁ గీర్తింప రథంబుపైఁది ఘనకోదండంబు చేనంది చి
చ్చుఱకం జేరె నుదాత్తభంగి మహనీయోత్సాహసందీప్తుఁ డై.

118 ఆ. ఇవ్విధమునఁ జేరి యవ్వేదిలోపల
శాసమానుఁ డై న[1]పావకుండు
దేహ మొక్కయాహుతిగఁ జేయుటకుఁ దగు
నంత లేకయునికి నతఁడు సూచి.

119 క. తనయరదముపైఁదం గల
[1]ధనుర్విశానము లసత్పృదరజాలములం
గొనివచ్చి వేదియం దిం
ధనములుగాఁ బేర్చి తెంపు దలకొనుమదితోన్.

120 వ. పేర్చి యప్పరమేశ్వరు నుద్దేశించి.

121 క. తెఱఁ గెట్టిదియో నామది
[1]నెఱుఁగ మదాత్మోపహార మిచ్చెద నీకుం
గఱకంఠ వరము నాకుఁ బ
గఱఁ బరిమార్పంగ శక్తి [2]గలుగుటయ చుమీ.

122 వ. అని ప్రార్థించి.

123 క. ఆంగిరసకుల[1]జనిత మీ
యంగము శిఖియందు దీని నాహుతిగాఁ జే
యం గంటి భవద్భక్తి సు
సంగతమతితోఁ గృతార్థజన్మఁడ [2]నై తిన్.

---

117 1. నొలయం — ఆ.ఎ.గ.డ.ణ.

118 1. పావకుండు — పెక్కు ప్రతులు; పావకునకు — వా. కొన్ని ప్రతులు.

119 1. ధనురాదిక హేతి బాణ తతులన్నియునున్ — ఖ ణ.వ; ధనురస్త్రవిశానములు — ఆ.ఓ.చ; ధనుర్విశానంబులుం బ్రబర జాలములుం — పెక్కు ప్రతులు.

121 1. నెరుగను నాత్మోపహార—ఆ.ఈ ఏ ఔ.చ.జ ట.ణ; ఎరుగక యాత్మోపహార—ల.వ.
2. గలుగనిమ్మి — ణ.శ.ష.సం.

123 1. జనితము నంగము మీఁదిపుడు — ణ. 2. నగుదున్ — అ ఇ.

124 క. అని పలుకుచుఁ బరమేశ్వరు
మనమున నిడి యూర్ధ్వబాహు మహితాకారు
డును మనసమాధి [1]యగుచుఁ
విను ముటికెను గురుసుతుండు వేదికపైకిన్.

125 ఆ. ఉటికి మంటలోన నుల్లంబు తెలి[1]వొక
యింతయేనిఁ గుంద కిద్ధమూర్తిఁ
[2]దేజరిల్ల నున్న ధీరవర్యునకుఁ బ్ర
త్యక్ష మయ్యె శివుఁడు దయ దలిర్ప.

—: అశ్వత్థామకు శివుఁడు ప్రత్యక్షంబై ఖడ్గంబొసంగుట :—

సం. 10—7—59

126 వ. [1]ఇ ట్లెదుర నిల్చినభక్తవత్సలుం డగుభవానీవిభుండు దరహసితముఖుం డగుచు దివ్యావలోకనామృతంబు వెల్లిగొల్పిన నవ్వేదియందుఁ గమలా కరంబు[2]లో నున్న చందంబునఁ [3]బ్రమోదంబు నొంది యున్న యన్నరో త్తమునకు నారాయణప్రియుం డిట్లనియె.

127 క. [1]ఇమ్మెయి నీ దగు సత్క
ర్మమ్ము విశేషమునఁ జేసి మానస మత్యం
తమ్ము ప్రియ మందె నీకు వ
ర మ్మొసఁగఁగ వచ్చితిఁ ధరాసురవర్యా.

128 వ. అనవుడు.

---

124 1. సు సమాధియునగుచును – జ; సమ్మోదియు నగుచును – ణ శ.

125 1. వోక – ఎ.ట బ.శ.ష.సూ. 2. దేజరిల్లుచున్న – ఊ.ఎ.క.శ.ష.

126 1. ఇట్లు తన యెదుర – పెక్కు ప్రతులు. 2. లోనున్న కమలంబు – ఇ; లోనున్న మరాళంబు – ఎ; లోనున్న మదకరి – ట; లోనున్న గజంబు – డ; లోనున్న పద్మంబు – ణ. 3. డెందంబు ప్రమోదంబు – అ ఔ.ఖ.గ.ఘ జ.ట.డ.ణ.

127 1. రమ్మిట – పెక్కు ప్రతులు; రమ్మిదే – ఏ జ; రమ్మిచటికినీ – డ; రమ్మిట నీ కర్మ విశేషమ్మునను – ఈ ఖ; ఇమ్మెయినీసాహసకర్మమ్ము – శ ష; ఇమ్మెయినినీదు సత్కర్మమ్మునకుం జాల మెచ్చి మనమున నత్యం – ణ.

129 తే. [1]తనువు పులకలఁ బ్రోవు గా మనము గాఢ
సంభృతానందముగ శరాచార్యసుతుఁడు
వితతసంభ్రముఁ డై వేది వెడలి సాఁగి
మ్రొక్కి లేచి ఫాలంబున [2]మొగిచెఁ గేలు.

130 వ. అప్పుడు.

131 చ. అతని మొగంబు మీఁద నొలయఁ మధురం బగుచూడ్కి పార్వతీ
పతి మృదురీతి నిట్టు లనుభవ్యము లై నతపంబు [1]సత్యమున్
నృతియును [2]శౌచముం గలిగి నిశ్చలభక్తి యెనర్చు గృష్ణుఁ డ
ప్రతిమ[3]సపర్య నాకు ననురక్తుఁడ నేనును నమ్మురారికిన్.

132 క. అతనికి సన్మానము సే
యుతలంపున భూతరూపయుక్తుఁ డ నై వ
చ్చితి నినుఁ బాంచాలురపై
నతిస్పృగణఁ బోవ నీక యడ్డంబై తిన్.

133 తే. తెల్లముగ నీదుచిత్తంబు తెలుఁ గెఱుంగ
[1]వలసి నే ని ట్ల[2]నేకమాయలు పొనర్చి
యస్త్రశస్త్రనిరాసంబు నాచరించి
కేలి సలిపితి వేయును నేల [3]చెపుమ.

134 వ. కృష్ణసన్మానంబును గృతం [1]బయ్యెఁ బాంచాలురకుఁ గాలంబు డగ్గఱియె
[2]నేఁడు దెగుదురు నీవు నాయనుగ్రహంబు వడసి తని [3]యొక్క మహా
నీయఖడ్గా బ్విస్రనిచేతి కిచ్చుచు నతం డెఱుంగకుఁ డఁ దేజోరూపంబున

---

129 1. తనువు పులకోద్గమంబుగ మనము గాఢ సంభృతానందముగ శరాచార్య సుతుఁడు వితత సంతుష్టుఁ డై వెలువెడల సాగి మ్రొక్కి ఫాలతలంబున మోడ్పు కేలు – ఉ. 2. మోడ్పు - కొన్ని ప్రతులు; మోడ్చె – కొన్ని ప్రతులు; మోపె – ణ.

131 1. శుద్ధి సూన్య – ణ. 2. శాంతము – ణ. 3. సఖుండు నాకు – డ.

133 1. దలచి – ఐ.ఒ.ణ. 2. నేకంబు పన్నవలసె – డ. 3. చెప్ప – పెక్కు ప్రతులు; పలుక – ఎ.

134 1. నని నీయుత్కృష్ట సాహసంబునకు సంతసిల్లితి పాంచాలురకును-ణ; నీయుత్కృష్ట సన్మానంబునకు-శ. 2. నీచేతం-అ ఇ ఊ; నేడు నీచేతం-ఎ ఒ క ఘ. 3. పలికిమహా -

నతనితనువున నావేశించె నిట్లు [4]రుద్రుం డొలసిన యగ్గురునందనుం డమంద
హర్షమయమూర్తి యై యతులప్రభ నొప్పె మున్ను భూతంబుచేత నప
హృతంబు లై నయస్త్రశస్త్రంబులును బిదప వేదియం దిడినయాయుధంబు
నమ్మహావీరునితేరపై ఁ బూర్వప్రకారంబున నుండె నప్పుడు ప్రమథగణంబు
లదృష్టాకారంబులై యమ్మహాత్మునిఁ బరమాత్మునిఁ గొలుచుచందంబున బలసి
రా రథారూఢుం డై పాండవశిబిరంబునకు నాతండు నడవఁ దోడన [5]కృప
కృతవర్మలు నడచి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె.

135 చ. అతఁ డటు లేపుఁగం జనఁగ నాకృపుఁడుం గృతవర్మయున్ మహో
న్నతవరలాభగర్వితమనస్కుఁడు ద్రోణసుతుఁడు వోవఁగా
నితనిక్రియఁ [1]బలోద్ధతి సహిష్ణుత గల్గునె యొడ్డ కంచు సం
భృతభయ[2]చిత్తవృత్తు లయి పెంపలుఁ బోరు గదా పిటిందికిన్.

136 వ. [1]మఱియును.

137 మ. పటువేగంబున ముట్టి ద్రోణసుతుఁ డప్పాంచాలలోకంబుఁ ద
క్కటిభూపాలుర ద్రౌపదీతనయవర్గంబున్ భుజాఖేలనో
ద్భటఖడ్గోల్లసనంబుపా ల్పఱిచి తద్ధాత్రీతలం బెల్ల నె
త్తుట జొత్తిల్లఁగఁ జేసెనే రిపుచమూదుర్వారఘోరాకృతిన్.

138 క. పాండవశిబిరముఁ జొచ్చి య
ఖండిత[1]పౌరుషము వెలయఁ గాఁ గలశజపు
త్రుం డది యంతయు మత్పు
త్రుం డరిగెడి తెరువునం దరుగఁ [2]జేసెఁ గదే.

కొన్ని ప్రతులు ; పలికి యొక్క – కొన్ని ప్రతులు. 4. గండొలసిన – ఐ.ఒ ఔ.క.ఖ. ఘ.వ ; పొలిచి యగ్గురు – శ.ష ; వరంబు వడసి – ణ ; కృతార్థుండగ్గురు – ఎ. 5. కృపకృతవర్మలు – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

135 1. బరోద్ధతి – ఔ.ణ.న.ప.శ ష స. 2. చిత్తులై మగుడి పెంపరి పోరుగ దా – ఐ.ణ ; చిత్తతం దొలగి – చ.

136 1. పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

133 1. శౌర్యంబు మెరయగా – ణ. 2. జేసెనొకో - కొన్ని ప్రతులు.

139 వ. [1]సమరప్రకారం బంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగింపు మనుటయు [2]నతం డిట్లనియె.

140 తే. ఇవ్విధంబున గురుసుతుఁ డేపుమిగిలి
చకఁగఁగృపుఁడును గతవర్మయును దలిర్ప్ప
కడఁక [1]నతనితో నడచిరి గాని వారి
వలన నించుకయును నరవాయి లేదు.

141 వ. ఇట్లు తనకెలంకుల నడచునవ్వీరుల నాలోకించి యాచార్యసుతుఁడు సంతోషించి.

142 ఉ. మీరును దెంపు సొం పెసఁగ మిక్కిలి భీకము లావు చూపఁగాఁ
గోరి కడంగి పైఁబడుటకుం దగి యుండదు వీడు మీబలో
దారతపాగ్నిపుంజం జని యుదగ్రభుజావిభవంబు [1]పెంపు సొం
పారఁగ నవ్వీరోధినిచయంబు సమస్తము నేన త్రుంచెదన్.

143 వ. అని యిట్లు వారి నగ్గించి వాకిట నిలిపి మహనీయశాణబాణాసనంబులు వహించి [1]సుప్రసుప్తసకలజనం బై నయాశిబిరంబుఁ జొచ్చి తాను [2]మున్న గతాగతజనంబులవలనఁ బ్రసంగాధీనతం జేసి యవ్విడిదల[3] తెఱంగు లిట్టిట్టివి వారిసన్నివేశంబు లిచ్చ టిచ్చట[4]నని సాభిజ్ఞానంబుగా విని యనికికతంబున నరసి కొని పోవ నేర్చి తొలుత ధృష్టద్యుమ్నసదనంబునకు[5] నరిగి శాణ శాణాసనసహితం బై యున్న రథంబు డిగి రుద్రు నుద్దేశించి మానసంబున.

---

139 1. తత్ప్రకారం -- పెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మనుఁ పతికి నతండిట్లనియె — పెక్కు ప్రతులు.

140 1. తోడన నడచి — ఔ.ణ; పెనుకొని — డ.

142 1. నేర్పు పెం — పెక్కు ప్రతులు.

143 1. సంప్రసుప్త — పెక్కు ప్రతులు; సాంప్రసుప్త - చ. 2. మున్న — పెక్కు ప్రతులు. 3. తెఱంగు లిట్టట్టివారి — పెక్కు ప్రతులు; తెఱంగును నిట్టిట్టివి — వా; తెఱంగు లిట్టిట్టివి — ఆ.ఎ చ. 4. టివనియునుసాభి — కొన్ని ప్రతులు. 5. కుంభోయి — పెక్కు ప్రతులు.

144 క. పూనితి నిష్ఠమెయి [1]న్నిను
నానాభూతోపహార నవ్యార్చన నీ
కే నొనరిం[2]చెద నది యీ
శా నా కై కొనుము సుప్రసన్నుఁడ వగుమీ.

145 వ. అనుచు నరిగి.

146 తే. అచటిజనములు పగలింటి యూహావమున
శ్రమము[1]బొందియు నిశ్శేషశత్రునాశ
నమున నూఱటఁ [2]జేసియు నమితనిద్ర
నొంది యత్యంతవివశులై యుండ నతఁడు.

147 వ. మందగతిం బ్రవేశించి యన్వేషించి.

148 చ. [1]తెరయ ను మేలు[2]కట్టుఁ దగు దీవియలుం జెలు వొంద మేటిచ
ప్పరమునఁ [3]జాలహృద్య మగుపాన్పున [4]నూఱడి నిద్రవోవున
గ్గురువధకారి గాంచి [5]మదిఁ గ్రోధము మోదము సందడింప సు
స్థిరతఁ బదప్రహారమునఁ [6]దెల్పెఁ దృణీకరణాభిరాముఁ డై.

149 వ. తెలిపినఁ [1]గను విచ్చి తన్నుం జూచి యెటింగియుఁ గలంగక రణదుర్మదుం
డై న యాద్రుపదనందనుఁడు దిగ్గన లేచినం దనచేతివిల్లు విడిచి యతనితలఁ
బట్టుకొని పెడ మలలఁ [2]దిగిచి యబ్బలియుండు.

---

144 1. న్మును – పెక్కు ప్రతులు. 2. పగనది – పెక్కు పఠితలు.

146 1. నొందియు–పెక్కు పఠితులు ; బొందిన యునిశ్శేనిశత్రునాశ–డ. 2. జెందియు–పెక్కు ప్రతులు.

148 1. తెరలును – ఆ.ఎ ఐ ఒ ఔ.ఖ.ణ. 2. కట్టులును – ఊ.క.ఘ ; కట్టుబలు – అ.ఇ. 3. జారు – పెక్కు ప్రతులు. 4. నాదట – పెక్కు ప్రతులు ; నేమరి – ఓ. 5. మది పెక్కు ప్రతులు ; కడు – వా శ ష ; మదిగ్రొత్తగ గ్రోధము సందడింప–ఐ.ఓ ణ ల. 6. దెల్పెను ద్రౌణిరణాభిరాముడై –ప.

149 1. గన్నులు – పెక్కు ప్రతులు. 2. గుదియించి – కొన్ని ప్రతులు.

150 ఉ. నేలపయిం బడం దిగిచి నిష్ఠుర[1]భంగి నురఃస్థలంబు మో
కాల నొగిల్చి యేపున మొగం బతిదారుణముష్టి [2]నొంచె ని
ద్రాలసవృత్తి నంగములయందు బలంబును బుద్ధినేర్పునుం
జాలని యవ్విరోధి వివశత్వముఁ [3]బొందఁగఁ జేసె వ్రేల్మిడిన్.

151 వ. ఇవ్విధంబున [1]నతనిచేత ధృష్టద్యుమ్నుండు.

152 చ. వివశత [1]భీతిఁ బొంది కడువిహ్వలుఁ డై తనుఁ జూడ ద్రోణసం
భవుఁడు వెసఁ శరాసనము వాపి గుణంబు తదీయకంఠముం
దవులఁగఁ [2]జేర్చి [3]వాగురవిధం బొడఁగూర్చి మనంబు విక్రమో
త్సవమున [4]నుబ్బఁగాఁ బశువుఁ [5]జంపెడుచాడ్పునఁ [6]జంపువేదుకన్.

153 వ. [1]ఉగంబును [2]మెడయును నిరుగాలం ద్రొక్కినఁ ద్రోచియు ధైర్యంబు
దోఁప గోళ్లఁ [3]గీటియు నిస్తరింప లేక [4]యెలుంగు వెడల కున్న నెట్టకేలకు
మాట వెడవెడ యెఱుంగ వచ్చు[5]తెఱంగునఁ బాంచాలవరుం డమ్మహీ
సురవరున కిట్లనియె.

154 క. గురుపుత్ర శస్త్రనిహతిం
[1]బొరిపుచ్చుము తడయ [2]నేల పుణ్యగతికిఁ జె
చ్చెరఁ బో[3]వునట్లు సేయుట
పరికింపఁగ [3]మేల కాదె [4]పగతుర కైనన్.

---

150 1. వృత్తి – ఐ ఒ.వ ; తన్‌దదురఃస్థలంబు – ఈ ; భంగి నురంబుదన్ని – ఏ.చ. 2. నొంచి – పెక్కు ప్రతులు. 3. నొందగ – పెక్కు ప్రతులు.

151 1. తనచేత – పెక్కు ప్రతులు.

152 1. నొంది భీతి బడి – పెక్కు ప్రతులు ; నొంది భీతి భర – ఓ.డ. 2. జేసి – కొన్ని ప్రతులు. 3. యాసుర – ఐ ఒ ఓ.వ.శ.ష ; నాసుర – ణ ల. 4. నుబ్బుమై–శ. 5. జంపిన – కొన్ని ప్రతులు 6. జంపె – కొన్ని ప్రతులు ; జంప – జ ణ.

153 1. ఉదరంబు – ఏ.జ. 2 మెడయు – వా ; మెడయును – పెక్కు ప్రతులు. 3. గిల్లియు – పెక్కు ప్రతులు. 4. యేరు పరుపంగ వచ్చినట్టి – ఓ ణ. 5. నట్టి తెఱుం గున – పెక్కు పుస్తకములు.

154 1. బొరియించుము – ఒ; బొరిమార్పుము – ణ. 2. కేను – ఖ. 3. మేలు – పెక్కు ప్రతులు. 4. పగతునకైనన్ – కొన్ని పుస్తకములు ; పగతుడనైనన్ – డ ; పగతురనైనన్ – కొన్ని పుస్తకములు.

155 వ. అనిన విని యశ్వత్థామ యతనిమొగంబు చూచి

156 క. వినుము గురుద్రోహికిఁ గ
ల్గునె యు త్తమగతి నితాంతకుత్సితభంగిం
దువిమితి[1]వి నీవు గురు నే
నును [2]దుర్విధకరణమున నినుం దెగఁ జూతున్.

157 ఆ. అనుచుఁ బెలుచ నొంప నచ్చటిజనము[1]లు
గలఁగి యపుడు మేలుకాంచి చూచి
భయము [2]దోఁప గడిఁదిబలు[3]గాముగాఁ దమ
యుల్లములఁ దలంచి యొదిఁగి యుండ.

—: అశ్వత్థామ నిద్రాపరవశుండగు ధృష్టద్యుమ్నుం జంపుట :—

సం. 10—8—21

158 ఉ. [1]కాలను గేలనుం జదిపి గంధకరిం దెగటార్చు సింహముం
బోలుచుఁ బేర్చి యాద్రుపద[2]భూపసుతున్ [3]సమయించె [4]వేదనఁ
బోలఁగ రోఁజఁగా బలుమఱుం [5]బొరలం[6]బడి లాల గ్రక్క న
వ్వాలుమగండు [7]ప్రాక్పరిభవంబుఁ దలంచుచుఁ [8]గౌర్యధుర్యుఁ డై.

159 క. ధృష్టద్యుమ్ను ని [1]ని ట్లతి
కష్ట[2]విధిప్రాప్తమరణుఁ గావించి మహో
వష్టంభోజ్జ్వలుఁ[3]డును సం
హృష్టాత్ముఁడు నగుచు వింట నిడియె గుణంబున్.

---

156 1. గురునీవును - శ.ష. 2. దుర్వ్యధకరణము - పెక్కు ప్రతులు; తద్విధికరణము - గ.

157 1. లక్ష్మల కలమున—పెక్కు ప్రతులు. 2. గదుర — పెక్కు ప్రతులు. 3. గ్రహముగ—ఆ.ఎ.ఔ.

158 1. కాలునగేలునం—ఊ.క.శ.ష. 2. పుత్రకునిన్—కొన్ని ప్రతులు. 3. పరిమార్చె—ల. 4. రోదనన్ — శ; నుగ్రుడై - ప. 5. దగరక్తముగ్రక్కసుక్క - ఆ.ఎ. 6. లాడగ—ఊ.క.ఘ. 7. ప్రాక్పరి భవంబు - పెక్కు ప్రతులు; వాక్పరి భవంబు — డ.ణ.వా.శ.ష. 8. ధైర్య — ఔ.ఖ; శౌర్య — ఉ.ఊ ఘ.శ.ష.

159 1. దుర్గతి — చ. 2. తర — చ. 3. డతడుసుహృ — ట.

160 వ. ఇట్లు సజ్యం బయినచాపంబు ముట్టి నమర్చి యాచార్యనందనుండు.

161 ఆ. చప్పరంబు వెడలి చనుదెంచి [1]యల్లని
నగవు [2]నెఱయ సూతుమొగమునందుఁ
జూడ్కి [3]వొలయ [4]రత్నసుందరం బగునిజ
స్యందనంబు[5]పైకిఁ జనియె నధిప.

162 మ. అరదం [1]బిమ్మొయి నెక్కి [2]యుబ్బి శిబిరం బాప్రొద్ద నిశ్శేషతం
బొరయం జేయుకుతూహలంబు మది నుప్పొంగన్ లసన్నేమి ని
ష్ఠుర[3]నాదంబు ప్రమోద[4]ము బెనుప రథోభూతచిత్తంబులం
బరవీరావలియిండ్లకందు[5]వ లెడం [6]బాటించుచుం బోయినన్.

163 తే. పీనుఁ గై [1]యున్న పాంచాలసూనుఁ జూచి
రథికులును దదీయపురంధ్రులును స
మగ్రశోకాంధకార[2]నిమగ్నచిత్త
[3]వృత్తు లై యేడ్చి [4]రెలుఁగులు మిన్ను ముట్ట

164 క. ఆకలకలమున మేల్కని
యాకెలఁకులయిండ్లరాజు లది యే మనుచున్
వే [1]కదియం గనియాజను
లాకులరవ మెసఁగ నిట్టు లనిరి నరేంద్రా.

---

161 1. యెట్టని–స; మెల్లని–క.ఘ; యల్లన–ఈ.ఎ.ఔ.గ.ణ.ప.శ.ష. 2. మెఱయ – ఊ.ట.డ.ప; వెడల – ఓ; తోడ – జ. శి. వొరయ – ఐ ఒ ఓ ఔ; నిలిపి – డ. 4. నతడు – శ.ష. 5. మీదికరిగె నధిప – పెక్కు ప్రతులు; నెయ్యైజనవరేణ్య – ఉ.

162 1. బుగ్గతినుబ్బియెయ్యి – శ.ష. 2. వేగ – పెక్కు ప్రతులు. 3. రావంబు – గ; ఘోషంబు – ఆ.ఎ. 4. మున్నెరప – ఊ.క.ఘ వ.శ.ష. 5. వలుదా – ఆ ఎ. 6. భావింపుచున్ – పెక్కు ప్రతులు.

163 1. పడ్డ – ఏ. 2 నిర్మగ్న – పెక్కు ప్రతులు. 3. ఘన్నుడై – ఏ.ఘ.జ.శ. 4. రెలుగుల విశ్వమగల – ఆ.

164 1. కవియం – ఆ.ఎ.ఔ.చ.డ; కలియం – ఈ.గ; కదియఁ గదియఁగా జను – శ.

165 క. [1]రక్కసుఁడో[8] మానిసియో
నిక్క మెఱుంగము వధించె నృపసూనుని [2]వీఁ
[3]డొక్కఁడు [4]దుద్రుఁడై రథ
మెక్కి [5]యరిగె[6]డున్ దురాత్ము[7]నెయిదుఁడు కడఁకన్

166 వ. అనిన విని యన్నరపతులు తల లెత్తి చూచి పోనీక పొదువుం డనుచు సపరివారంబుగా [1]నడరి యశ్వత్థామం బొదివిన నుద్దామ[2]ప్రకారంబునం దిరిగి [3]మూఁపులు [4]పెరుఁగ గొనయంబు [5]సారించి.

167 మ. ఖరనారాచపరంపరావిహరణక్రౌర్యంబునన్ [1]శాతని
ష్ఠురభల్ల[2]ప్రవిసారదారుణత[3]రక్షోణీశులం [4]దద్బలో
త్కరముం గేలియవోలె గీటడఁచె దోర్గర్వం బఖర్వంబుగా
వెరవుం జేవయు భూతముల్ వొగడ నవ్వీరుండు ధీరోద్ధతిన్.

168 వ. తదనంతరంబ యుత్తమౌజునిఁ జూచి కృపాణపాణియై యరదంబు డిగ్గి [1]యరసికొని యతనియభ్యంతరమందిరంబుఁ బ్రవేశించి.

---

165 1. రక్కసియో—ఆ.ఎ.ఐ.క.ఖ.ణ.వ. 2. దానొక్కఁ—గ. శి. డొక్కండు — ఆ.ఱి.క.ఘ. 4. దుద్రుండై —ఎ.ఓ.ణ.వ. 5. చనెదు నీదు—క.వ. 6. నద్దురాత్ము—ఎ.ఏ.గ.జ.ట.ప. 7. నేయుడు — పెక్కుప్రతులు; నేయుండనుచున్ — శ; నెయిదుండనగన్ — ష.

166 1. నడచి - ప; నడిచి — శ.ష. 2. పరాక్రమంబున — ఒ వ; రభసంబున — ఖ ప; భీమరయంబున — శ.ష. 3 మూకలు — ట. 4. విరిగి — ఖ; విరగ — గ.ట; వెరుగ - శ.ష. 5. గంధించి — ఐ.ఒ.ణ వ; బెక్కించి గుణంబు సారించి — డ.

167 1. ఘోర - శ.ష; సార — ప. 2. ప్రవితాన—ఈ.చ.ద.ప; ప్రహారాది—ఱి క; ప్రవిఘాత - ఐ ఒ ఓ న; ప్రవిహార — ష; ప్రవిభూత — శ. 3. నాఢ్యోణీశులం — పెక్కు ప్రతులు. 4. దద్భటోత్కరముం — ఒ.ణ.

168 1. యరసికొని యతని - పెక్కు ప్రతులలోలేదు.

169 సీ. [1]వ్రక్కలికిడి మేల్కనునతని ధృష్టద్యుమ్నుఁ
బట్టినక్రియఁ దలపట్టి [2]యీడ్చి
యాతనిఁ జఁపియట్టులు పశుమర
ణాతి[3]కౌతుకమున నవనిఁ బెట్టి
[4]చంప నచ్చేరువఁ జప్పరంబున శయ
నించుయు ధామన్యుఁ [5]డెఱిఁగి కడఁగి
చనుదెంచి రాత్రుసుఁ డని తలంచియు [6]గొంకు
పెట్టక పెనుగద బెట్టు వ్రేయ

ఆ. వ్రేటు వడి చలింప కాటోపదీపితుఁ
డగుచు గురుతనూజుఁ డక్కుమారు
[7]న్వ్రగజన్మఁ బోలె నుగ్రత [8]వధియించెఁ
గాని [9]ఖడ్గలీల గలుగ[10]దయ్యె.

170 వ. ఇట్లు ద్రుపదపుత్రుల నొక్కుమ్మడి నిరువుర గీటడంచి [1]యబ్బలుమగండు.

171 శా. కాలాకారతఁ బేర్చి దోర్లసితఖడ్గస్ఫారసాంద్రప్రభా
జాలం బొప్పఁగ [1]నిట్లు సొచ్చి లఘుసంచారంబు శోభిల్లఁ బాం
చాలవ్రాతముఁ గ్రీడమై దునిమె రక్తశ్రేణి మాంసంబుఁ గీ
లాలంబుం గబళించి వ్రావి మదలీలాలో[2]లతంత్రాలఁగన్.

172 వ. అట్టియెడ.

---

169 1. అక్కిలి – అ.ఆ.ఉ.ఏ.న ; అంకిలి – పెక్కు ప్రతులు ; అప్పుడు – క ; అంతన–ణ. 2. ఈడ్చి – పెక్కు ప్రతులు 3. శయంబున నతని బట్టి – కొన్ని ప్రతులు. 4. చంపె– కొన్ని ప్రతులు ; చంపినజేరువ – ఆ.ఉ ఎ ఔ.ఖ. 5. డేచి – ఏ.జ. 6. నట్టుగొట్టక – పెక్కు ప్రతులు ; నతండడిదము వెరికియునట్లవై చె – ఎ. 7. నగ్నిజులనుబోలె – పెక్కు ప్రతులు. 8. దెగటార్చె – పెక్కు ప్రతులు. 9. ఖడ్గనిహతి గలుగ–క.వ ; శస్త్రనిహతి గలుగ – వ ; షండలీల – గ. 10. డయ్యె – ఆ.ఇ.గ.

170 1. నలిరేగి యబ్బలు మగండు – కొన్ని ప్రతులు ; యబ్బలియుండు – కొన్ని ప్రతులు.

171 1. నిండ్లు – పెక్కు ప్రతులు. 2. శాలితం – కొన్ని ప్రతులు ; కారతం – ఉ ఎ.ట.

173 శా. నిద్రాసక్తునిఁ గొంతమేల్కనినవానిఁ సుప్రబుద్ధాత్మునిఁ డై
యుద్రేకంబును శౌర్యసారమును బాహూల్లాసముం జూపఁ జం
చద్రేఖం దిర మైనవానిఁ దను నుత్సాహోగ్రతం దాఁకి యు
న్నిద్రసై న్యరసముద్ధతిఁ మెఱయువానిం [2]దున్మె నేకాకృతిన్.

174 వ. మఱియు నతఁడు.

—: అశ్వత్థామ కరితురంగంబులపై కుఱికి నఱకుట :—

సం. 10–8–39

175 స్రగ్ధర. [1]తుండంబుల్ నుగ్గునుఁ [2]గై [3]తోరుఁగఁగ జులుకంద్రుంచుఁ గుంభస్థలంబు
ల్ఖండించుఁ మౌక్తికంబు ల్గలయఁగఁ జెదరం గాయముల్ ద్రేవుఁ బ్రోవుల్
[4]చండంబుల్ సాంద్రరక్తస్రవమున బెరయఁ జాల్వడఁ ద్రేయు నిమ్మై
శుండాలశ్రేణి మాయించుచు వెలిఁగి హయస్తోమశాలాగతుం డై.

176 ఉ. కొన్నిటిపాదముల్ నఱుకుఁ గొన్నిటిమోరలు సెక్కు లీలమైఁ
గొన్నిటికంఠముల్ దునుముఁ గొన్నిటివీఁపులు ద్రచ్చు నబ్బునం
గొన్నిటి సర్వగాత్రములుఁ కూర్మిరవిచేష్టితవిభ్రమంబు [1]దో
ప న్నుమాడు బ్రౌఢబలభాసితభూరిభుజావిహారుఁ డై.

177 వ [1]ఇబ్భఁగిఁ బీనుంగు [2]పెంట లై నపాంచాలురవిడిదల వెడలి విజయోద్ధా
ముండగు నశ్వత్థామ [3]చల్లడము దట్టి మొదలయినపరికరంబులు పాటించి

---

173 1. ద్రాస్తోక – శ.ష. 2. ద్రుంచె – పెక్కు ప్రతులు.

175 1. తొండంబుల్ – పెక్కు ప్రతులు 2. నూచె – ఉ ఎ.ణ. 3. తొరగగ – పెక్కు ప్రతులు.
4. భండంబుల్ సాంద్ర రక్తప్లవమునబెరయన్ బల్విడిన్ ద్రేయునిమ్మై – పెక్కు ప్రతులు.

176 1. లొప్ప – పెక్కు పాఠాంతరములు.

177 1. ఇవ్విధంబునం దిరిగి – పెక్కు ప్రతులు. 2. పెంటయైన – పెక్కు పాఠాంతరములు.
3. ఛల్లాది సాధన పరికరంబులు – ఊ.క.ఘ ; బల్లిదులై న ఘనులలోగిళ్ళకు – ఆ.ఎ.

యున్న [4]గనఁబో(గిళ్ళకుం జని తొలుత దొరలం దునుముచుఁ బరిజన మాతంగతురంగమండలంబులమట్టి విదళనవినోదంబులు సలుపుచు నొక్కొక్కయెడ మార్తురు మేల్కని పన్ని మార్కొనిన మారి మసంగినట్లు మృత్యుదేవత గెరలిన చాడ్పున జముండు నలిరేఁ గినకరణిఁ గనుపుగొట్టి కాలుకాలం బెనంగిన పీనుంగులను గనకరత్నవలయంబులఁ జెలువందు చేతులను దునిసిపడినకరికరంబులతో సరసమాడుచెలువునం జలనంబు నొందుచరణంబులను నావులించుతలలను వేదండదంతఖండంబులను ఘోటక ముఖశేషంబులను రథావయవశకలంబులను మడువులు గట్టునెత్తురులను [5]గుప్పలు గొనుకండలను బెనంగొనుప్రేవులను బెనుతిట్ట లగునెమ్మోలను మూర్తిమంతఁబులయినట్టి యద్భుతంబునకు భయానకంబునకు బీభత్సంబు నకు నన్నెల నెలవగునట్లుగాఁ జేయుచుఁ జెలంగి చెలంగి మలంగి మఁలంగి తనకరవాలలీలలు భూతబేతాళంబులకుఁ బ్రీతిఁ బెనుపఁ జతురంగంబులం బాటినను బీఱువోయినను [6]దురలినను గలంగినను దొలంగినను దటిమినను నటిమినను గిట్టినను మట్టినను దాను వానిం బొదివి పొలియించుచు బలువిడియు నుబ్బును వెరవును బరుసఁదనంబు నొక్కచందంబునఁ జెల్లనందొక్కటినైనను దక్కనీక యంతకంతకు నెక్కుడగుకోపంబున నాటోపంబుదీపింప [7]నాదరఁ జిక్కనయెముకతునుకలు గోఱదాఁడలకైవడి గలిగి రుధిరానులేపనంబున నాభీలం బగునసిపట్టిక ఘోరాకారయైనరాతునిసి పగతుర గీటడంగించుటకుఁ దనకుఁ దోడువచ్చినతెఱంగున మెఱయుఁ జేదిసై న్యసన్నివేశంబు లోనుగాఁ గలపలుచోట్లఁ గమలాకరంబు సొచ్చిన ఘనలాయంబు రేఖయుఁ గేలివ్రంబుఁ దటిసినమత్తశుండాలంబు పోల్కియును గాంతారంబు దరికొనుదావపావకువిధంబును దోఁప వివా రించుచు వలయుతటి [8]రథం బెక్కుచుఁ బాదచారియై విక్రమించుచు వెరవు [9]దొరకొన నప్పుడు నగ్గలికమై బెరయఁ బెనంగి పగతురరక్తంబున సిక్తంబైనశరీరంబు దారుణప్రకారంబున నుల్లసిల్ల దన్ను సకలజనులు దానవుం డని తలంపఁ [10]బెంపారుభీషణోద్ధతిఁ బ్రవర్తిల్లు పరాక్రమక్రీడ

---

4. కడమ — ఈ; ఘనుల — జ. 5. గుంపులుగొను — పెక్కు ప్రతులు. 6. మరలినను దెరలినను — పెక్కు ప్రతులు. 7. కరవాలధారం జిక్కిన — కొన్ని ప్రతులు. 8. నరదం బెక్కుచు — పెక్కు ప్రతులు. 9. దొరకొనినప్పుడు నగ్గలిక - వ; దొరకొని యప్పుడు డిగ్గుచు నగ్గలిక — వా; దొరకొనునప్పుడు — కొన్ని ప్రతులు; దొరకొనినపుడు — కొన్నిప్రతులు. 10. సొంపారు - పెక్కు ప్రతులు.

నతిశయిల్లి రాజమందిరంబు సొర [11]నప్పళించుచు దద్ద్వారంబున కభి
ముఖుండై యరిగె నట్టి యెడ.

178 సీ. కలయంగ వీడుమేల్కని యమ్మహావీరుఁ
డొక్కడ మెలఁగుటయు నతండు
దొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ ద్రుంచి తద్బంధు సం
తతి [1]గీటడఁచి యోధదంతి తురగ
చయముల నెల్లను సమయంగఁ జూచుచు
రాకయుఁ గర్ణపరంపరావ
గతమున[2] సన్నాహగాఢమై యొక్క డె
క్కడ యని కడఁగి శిఖండి దొరిప

తే. దేయులును దానుఁ బన్ని యుద్వృత్తశౌర్య
[3]మానతుంగప్రభద్రక[4]మాత్స్య[5]తతులు
తోడ బలువిడిఁ దఱుమంగ దొరిణతనయు
ముట్టి శస్త్రాస్త్రచయముల ముంచుటయును.

179 వ. వారల నేర్పడ నాలోకించి.

180 ఉ. అగ్గురునందనుండు హరిణావలిఁ గాంచి కుభృత్తటంబు వే
డిగ్గుమ్మగేంద్రుచాడ్పునఁ గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁ గా
డిగ్గి రథంబు చోద్యపువడిం [1]గలయఁ బెరసెం గరంబులం
దగ్గల మైనఖేటకము నద్భుతఖడ్గముఁ దేజరిల్లఁగన్.

---

11. నప్పళించి తద్ద్వార – పెక్కుప్రతులు.

178 1. గీటణంగించిదంతితురగ – పెక్కు ప్రతులు. 2. గ – పెక్కు పుస్తకములు. 3. భంగి దుర్నిపదపర్శదర్శక – ఐ.ఒ.ఓ.శ.ష.స 4. బలవితతులు – ష స. 5. పతులు – కొన్ని ప్రతులు.

180 1. గవిసెంగినుకం – శ.ష.స.

181 మహాప్రస్ఫర. చతురంగ చ్ఛేద కేళీసరభస[1]కలనాశ్చర్య ధౌరేయనానా
గతులం దన్నెల్ల వారుం గడిఁదియసుర నాఁగా నతిక్రూర [2]చేష్టో
ద్ధతి యొప్పం జొచ్చి [3]సై న్యాస్త్రముల నతనియస్త్రంబులం ద్రుంచి వీఁ కం
బ్రతివింధ్యుం [4]గిట్టి [5]రెండై పడఁగ దునిమెఁ దద్భాసమానాంగయష్టిన్.

182 వ. [1]ఇవ్విధంబున ధర్మతనయనందనుని నడుము దెగ నడిచి యార్చి పేర్చిన.

183 మహాప్రస్ఫర. అతి[1]శోకక్రోధవేగవ్యథితహృదయుఁ డై యశ్వ[2]సాదిత్వ[3]పీరో
ద్ధతిఁ [4]బొ)ిధస్ఫూర్తి సెల్వొందఁగ [5]సబళముఁ దద్గాత్రముం[6]జొన్పఁ[7]బూఁచె
న్నెత్తసోముం [8]డల్ల బట్టె న్గురుసుతుఁ డది[9]యుఁ ద్రుక్కఁ చెన్నార నల్క
న్నెత్తఖడ్గుం డై నఁ జేయు న్నిరముఁ దురగము ద్రొవ్వెల్మిడిం ద్రుంచివై చెన్.

184 వ. ఇవ్విధంబునఁ [1]జిత్)ివధంబునకు [2]గోచరుం డైన కీచకాంతకతనయుం
గనుంగొని.

185 మహాప్రస్ఫర. నినుఁ గూడఁ వీఁడె [1]వచ్చెన్ నృపుఁ డనుచు శతానీకుఁ డాభీలచక్రం
బున నశ్వత్థామవతుంబునను [2]రుధిరముం బొంగఁగాఁ జేయ [3]నప్పా
టున నీడంబోక [4]బల్వేటున నిలంబడ నాటోపముం జూపి యంతం
దనివో కాదుర్జయుం డాతనిశిరమును [5]దద్గాత్రముం బాపె లీలన్.

---

131 1. రచనా — ఐ.ఒ.ఔ.న.వ.శ. 2. ఠేటోద్ధతి — ష. 3. సై న్యోత్కరముల వెసన స్త్రంబులం — డ ; కూ)ిరాస్త్రముల — క.వ. 4. డొండురెండై — ఐ.ఒ.న.వ. 5. గండేర్పడగ — ఈ.

182 1. ఇట్లు ధర్మనందన నందను నడుము - పెక్కుప్రతులు.

183 1. వేగక్రోధశోక — శ.ష. 2. సందీప్త —ఒ.ఓ.డ న.వ.శ. 3. తీవ్రోద్ధతి — అ.ఇ.ఊ.క. ఘ.వ ; ధీరోద్ధతి - ఈ.ఖ చ.శ ; వాతోద్ధతి - ఐ.డ.న ; పాతోద్ధతి — ట. 4. మూ3 స్ఫూర్తి — శ.ష. 5. నొకగద — శ. 6. దాఁక నేసెన్ — శ.ష. 7. జూచెన్ — కొన్ని ప్రతులు ; జొచ్చెన్ — కొన్ని ప్రతులు. 8. డల్లబట్టె — ఈ ఉ.న ; డల్ల తోడ — శ.ష. 9. యున్నుగ్గుగాజేయ — శ.ష స ; యేనుంగు చెన్నార — కొన్ని ప్రతులు ; యేనుంగుచేనాగ — కొన్ని ప్రతులు.

184 1. ప్రేత పతి పురంబునకు — ఐ.ఒ.ఓ.న.వ ; జమునకు — గ. 2. గోచరంబైన - పెక్కు ప్రతులు.

185 1. వచ్చెన్నిజమనుచు — శ.ష ; వచ్చెన్రిపుడనుచు — పెక్కు ప్రతులు. 2. రుధిరము నప్పాంగ జేయంగ — పెక్కు ప్రతులు. 3. నప్పోటున — ఓ. 4. బల్వే)ిటున — పెక్కు ప్రతులు. 5 గాత్రంబు (నుం) నం — కొన్ని ప)ితులు.

186 వ. [1]ఇట్లు నకులసూనుండు సమసిన.

187 మహాస్రగ్ధర. శ్రుతసేనుం డప్డ కోపస్ఫురదరుణమరీచుల్ దలిర్పంగఁ జతు
ర్వ్యితయం [1]బుం గెంపునం బొందినచెలువము సందీప్తమోరంబుగా [2]బె
ట్టతనిం జంచద్గ[3]దన్ వేయ్యఁగ నుఱ[4]క తదాస్యచ్ఛదాస్ఫారకేళీ
చతురుండై యక్కుమారున్ జముకడ కనిచెం జండ[5]దోర్దర్ప [6]మెప్పన్.

188 వ. ఇత్తెఱంగున విక్రతాననుం డై పడి మ్రొక్కుం డైనసహాదేవసుతుం జూచి
రోషం బు[1]నం బేర్చి.

189 మహాస్రగ్ధర. విత్తజ్యానాద మాశావితతి నినిచి దోర్వీర్య మేపార బాణ
ప్రతతిం ద న్నుంప వీఁకం బలుక జడియుచున్ [1]బల్విడిం బేర్చి చంచ
ద్గతిఁ గ్రీడం దంతి [2]హేలాదళనరతమ్మగేంద్ర [3]స్ఫురన్మూర్తి దోఁపఁ
శ్రుతకీర్తిం గిట్టి కంఠత్రుటనవిలపనారూఢి నవ్వీప్రుఁ డొప్పెన్.

190 వ. ఇట్లు ద్రౌపదీతనయపంచకంబు పంచత్వంబు నొందినఁ గ్రోధాతిరేకంబునఁ
బ్రభద్రకులును శాంతనవాంతకుండును ధృష్టద్యుమ్నాంతకుఁ జుట్టు ముట్టి.

191 చ. శరములఁ దోమరంబులను జక్రములన్ వెసఁ గప్పి [1]బెట్టు ము
ద్గరకరవాలకుంతముఖదారుణ హేతుల నొంప నాతఁ డు
ద్ధురగతులం బ్రభద్రకులఁ ద్రుంచుచుఁ గేళి యొనర్పఁ [2]గా శిఖం
డి రుచిరమార్గణంబు భ్రుకుటీస్థలి [3]నొంచె సముద్భటోన్నతిన్.

---

188 1. అట్లర్జున తనయుండు గీటణంగిన – డ. ఇట్లు పురందర పౌత్రుప్రేత పతి పురంబున కనిచి – ఐ ఒ.

187 1. బ్రగంపు చెన్నొంది – ఆ ఏ జ; బ్రగ్గంపు సొంపొంది – ట; బ్రగంపు నవ్వొంది – ఇ.ఓ.ఔ.క.డ; బ్రగ్గంబునంబొంది – గ.ప.స. 2. బిట్టతనిం – ఐ ఒ.డ. 3. తిన్ – అ.ఇ.క. 4. కతడాస్య–ఆ ఆ ఇ గ జ డ.ప. 5. దోర్దండ–పెక్కు ప్రతులు. 6. హేతిన్ – అ.ఇ.క.వ; లీలన్ – ఈ.గ.

188 1. ననేచి – కొన్ని ప్రతులు; ననెదిర్చి – ఆ ఎ.

189 1. ప్రౌఢతన్ – ఊ.ఘ; బర్వివేగంబ – క. 2. రేఖా – శ. 3. క్రమస్ఫూర్తి – పెక్కు ప్రతులు.

191 1. చేరి – పెక్కు ప్రతులు; ఖడ్గ – ఔ. 2. నా – పెక్కు ప్రతులు. 3. నాటి – కొన్ని ప్రతులు; నాఁటె – కొన్ని ప్రతులు.

—: అశ్వత్థామ శిఖండిం బొదివి చంపుట :—

సం. 10—8—66

192 క. గురుసుతుఁడు కోపి[1]మయమగు
బరవసము[2]న నప్పు డాద్రుపదనంధను మే
నిరువటి[3]య గాఁగ [4]నేసెను
[5]శిరము నుదగ్రతఁ గృపాణశిఖ మెఱయఁగన్.

193 వ. ఇవ్విధంబున దొరలు దెగినను బాంచాలపృథధృక[1]మత్స్యసైన్యశేషం బులువోక [2]పెనంగిన నతండు మాతంగవితాన[3]విదళనం బప్పుడు సలిపిన కంఠీరవంబు తనమీఁద [4]హరిణకులంబు గవిసిన నెట్టి దగు నట్టివాఁ డగుచుఁ బేర్చి యార్చె నత్తెఱఁగుతములం[5]బునఁ [6]బొడగానమిఁ బాండునంద నులు కృష్ణసాత్యకులును నాశిబిరమున [7]లేకయునికి యెటింగె నప్పుడు గనుంగొను జనంబులకు నిఁ డశ్వత్థామ యనుబుద్ధి [8]వొడమె నది యెట్టనినఁ గురుపాండవులు భండనంబుఁ [9]జేయం దొడంగినయది మొదలుగా రాతృి లచ్చటిజనులు నీలతనువును రక్తాస్యనయనయు రక్తాంబర ధరయు రక్తమాల్యానులేపన[10]యు నగు లేమ [11]యొక్కతి [12]దమవీటి వారు నిద్రపోవుచుండఁ దలలు వీడ మేనులు వికృతంబులై [13]ప్రేలం బాశంబులఁ గరితురగసహితంబుగా బంధించి ఘోరసంరంభంబునం దెచ్చి తెచ్చి యశ్వత్థామయగ్రభాగంబునం బెట్ట నుగ్రభావంబున నతండు దును ముచు నార్చు చునికిఁ గలలు గాంతు రట్లగుటంజేసి నిద్రాసక్తులం జంపు

---

192 1. మయుడయి — శ.ష. 2. గదిసియాదృిపవ — పెక్కు పృతులు. 3. యలుగా ప్రేసె — కొన్ని ప్రతులు. 4. ప్రేసె - కొన్ని పృతులు. 5. శిరంబు మున్నుగగృపాణ— అ.ఆ.ఇ.ఎ.ఓ బొ.స. కొన్ని ప్రతులు

193 1. మాత్స్య — పెక్కు పృతులు. 2. పొదివిన — కొన్ని పృతులు. 3. విదళన పేహారం బప్పుడు — పెక్కు పృతులు. 4. బాలహరిహరిణంబులు — కొన్ని ప్రతులు. 5. బులను—అ ; బునను — కొన్ని ప్రతులు. 6. జూడం గానమి—శ.ష. 7. లేకుంట— ఐ.ఒ.ఓ ; లేకునికి — కొన్ని పృతులు. 8. పుట్టి — ఊ క.వ. 9. జేయు మొదలుగా రాత్రుల — ఐ.ఒ. 10 యును నై యొక్క తెవమవీటి — ఆ. 11. యొక్కతె — కొన్ని పృతులు. 12. తల వెంట్రుకలు వీడ — డ. 13. యుండం బాశం — ఊ.ఖ ఘ.

టయు నవ్విధంబు[14]నార్పును [15]నేర్పడ ననుసంధించి యక్కలలఫలంబు గాకేమి యని తలంచి చొచ్చి పోటునకు నయ్యరాతి రాత్రిమై వచ్చుట నిశ్చయించి [16]యశ్వత్థామగా నెఱింగి రవ్వీరుండు [17]మెఱుంగు [18]మెఱచి నటు వివిధగతులఁ జరించినం జెండాడినం జూచియు నీడంబోక రణ[19]క్రీడ [20]సల్పిన నబ్బలు [21]మగండు సముద్దండబాహుదండవిలాసుండై.

194 మహాప్రసర్పర. [1]తలలఁ హస్తమ్ములం బాదములఁ దనువులం దత్ప్రదేశంబుఁ గప్పుం
దొలఁగించున్ వానిఁ గ్రొన్నెత్తురు వఱపి హయస్తోమదంతిప్రతానం
బుల మేదోమాంసఖండంబుల దనుజమహాభోజనం బావహించు
న్మలఁగం బాఱుం జెలంగు [2]న్నలి నెసఁగు జయోన్మత్తుఁడై మానవేంద్రా.

195 తే. అట్లు [1]విహరించి హతశేషు లైనజనులు
పాఱఁ గనుఁ గొని రథమెక్కి పటురయమున
వారి వెనుకొని మెఱుఁగువాలారుతూపు
గములు వరగించి యందఱ సమయఁ [2]జూచి.

196 క. [1]ఆకలన నట్లు సేసి మ
హాకుల జనతతులు [2]గాఁగ నన్య[3]స్థలులున్
భీకర[1]రథగతుల నుద
గ్రా[5]కృతి యై మెఱసి యమ్మ లడరింపంగన్.

---

14. నక్కలకలం బెరింగి – ఆ.ఎ. 15. నేర్పును – ఐ.ఒ.ళ. 16. యట్లశ్వత్థామ– కొన్ని ప్రతులు. 17. మెఱుపు – ఈ. 18. మెఱసినట్లు – ఖ.ఈ.ఉ.ఒ ట.శ.ప. 19. క్రియ – అ ఖ. 20. సల్పిరబ్బలు – కొన్ని ప్రతులు. 21. మగండును – కొన్ని ప్రతులు.

194 1. తలలున్ హస్తంబులున్ బాహములుదనువులుం తత్ప్రదేశంబుగప్పుం-కొన్ని ప్రతులు. 2. స్మనమలరజ – ఈ ఏ.ఔ.చ.ల ; న్మదమెసగ - వ.

195 1. తనచేత - ఒ.వ. 2. జేసి, జేసె – అని పాఠములు.

196 1. ఆకదన మటు - స. 2. గలుగు – పెక్కు ప్రతులు. 3. స్థలముల్ – పెక్కు ప్రతులు. 4 తర – ఈ. 5. కృతుడై దరిసి – ఈ.ఔ.ళ.చ.ట.

197 వ. ఇట్లెసఁగు బహుళకోలాహలంబున హయంబులు నిభంబులుఁ గట్లు దెంచుకొని కలయం బాఱఁ బాఱుటయు గోడికలకై [1]దంత[2]పాతకలహంబులం గెరలు[3]గుండ్లక్రందునను నొండొంటిమదగంధఁబులు సహింపక మార్కొని పారాడు సామజంబులసమ్మర్దంబునను గాళ్లు దునిసియుఁ జేతులు నలిసియు నురంబు లవిసియు వెన్నులు విఱిగియుఁ బ్రక్కలు నొగిలియుఁ దలలు పగిలియుఁ జూఁపకట్టు వడి చదిసియుఁ గ్రంకల నిఱుకటంపుఁ [4]జోల్లమానవకోల్లు పీనుంగు [5]తిట్ట లగుచుండఁ బలకయుఁ వాలునుం గొని యవ్వాలుమగఁడు వేడుకం దేరు డిగ్గి యగ్గజంబులను ఘోటకంబులను బొదివి [6]పాటవాటోపం బొప్ప విపాటన నినోదంబు సలిపెనప్పుడు గొందఱు నెఱయ మేల్కనినిభ్రమను భయంబునను బాదంబులు గుదివడఁ బాఱ [7]లేక నెల వెడలినయెలుంగుల నస్తవ్యస్తపుమాట లాడఁ గొందఱు జనకసహోదరాదు లగుబంధువులఁ [8]బేరువేరం బిలుచుచుం దిరిగి కనుదిరిగి తమవారు గానివారలచెట్టలువట్టుకొని చనఁ గొందఱు కైదువులు గొని కదిసి నిదురకన్నుల[9]ం బొదువుచెలులను జుట్టంబులను బగఱ యని సమయింపఁ గొంద ఱెదురుగాఁ [10]జనుదెంచిన[11]వా రిది యేమి యని యడుగ నశ్వత్థామ సొచ్చి [12]పొడుచుచున్నవాఁ డనిన వాసుదేవార్జునులు శిబిరంబున లేమి నప్పాపాత్ముని కిట్లుసేయ వచ్చెంగాక వారున్నఁ దన్ను గాసి సేయరే యని పలుకఁ గొందఱుభీభత్సం డిట్టి పరాక్రమంబు [13]సేసినం జూచి మనంబున రోయకుండునే యతం డెన్నఁ డేనియు వాహనవికలుఁ డైనవానిని జేత నాయుధంబులు లేనివానిని [14]దల వీడిన వానిని వెఱచినవానిని వెఱఁగుపడినవానిని నిద్రించువానిని నొంచునే యని యర్జునునగ్గింప నయ్యందఱు నగ్గురునందనుండు గురుతరం బయినకురురాజుపరిభవంబు నప్పటప్పటికిఁ దలంపఁ బెంపారుదారుణ క్రూరత్వంబునఁ

---

197 1. దంతి – ఐ; దండ – ఉ.ఔ.చ; కేలునుత్తమాశ్వంబుల క్రందున – ఎ. 2 పాప – పెక్కు ప్రతులు. 3. గూంట్ల – పెక్కు ప్రతులు; నుత్తమాశ్వంబుల–ఆ; చునొండొంటి – శ.ష. 4. బోల్లను – పెక్కు ప్రతులు. 5. పెంటలగు – కొన్ని ప్రతులు. 6. కోపాటోపం–ఐ.ఒ.ఓ; ప్రతాపాటోపం–శ.ష; విపాటనాటోపం–క; పటాటోపం – ఈ; పట్టియాటోపం – ట. 7. లేకల్క వెడలి – శ.ష; లేక వెడ వెడ వెడలి – ఆ.ఎ. 8. వేఱువేఱ – శ.ష. 9. ంబొదువు – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 10. బరతెంచిన – పెక్కు ప్రతులు. 11. వారి నిదియేమియని యడిగిన – పెక్కు ప్రతులు. 12. పోటు పొడుచు చున్న – పెక్కు ప్రతులు. 13. సేసినం – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 14. దలవీడినవానిని వెఱచిన వానిని – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

గోలు మసంగియించుకయరవాయిఁ గొనక చెండియుం దుఁగించియుం
జించియుఁ దుంగమడుగుఁ జొచ్చిన మాతంగంబుపగిది [15]బడలువడం జేసె
నా సమయంబున.

198 సీ. ఆయోధవరుభారి కగ్గంబు గాక ద
వ్వుల భీతిఁ [1]దలలచీరలును వీడఁ
బాదంబు [2]లట దొటుఁగివడఁ బాటి కొందలు
మానవాధీశులు సైనికులును
విడిదల వాకిట వెశలుచోఁ గృపక్కృత
వర్మలఁ గని వఱువట్లు వట్టు
వెదవులు దడుపుచు సడయతఁ గావరే
యనుచు మ్రొక్కఁగ నమ్మహాత్ములపుడు

తే. రాక్షసావేశ[3]సంభృత కౌర్యులగుట
నధిపయాత్మీయమానుషమోని దల ప
లేక వారలఁ బొదిని యనేకభల్ల
దారితులఁ జేసి రందఱఁ దరతరంబ.

199 క. ధరణి నెటి దప్పనొఱగిన
కరిహయనరచయము లొఱలఁగాఁ గరుణము భూ
వర [1]యొరసె శిబిరమునఁ దన
కరయఁగఁ జేరుగడ లేమి నదివృథయయ్యెన్.

200 వ. అట్టియెడ.

---

15 బడలు - ల ష.

198 1. దలలు–పెక్కు ప్రతులు. 2. లును–ఒ ఓ జొ.శ ష. 3. సంహిత–ఐ.ఒ ఓ జొ డ.

199 1. రొలసె – పెక్కు ప్రతులు; యాశిబిరమునందన – డ.శ.

201 మహాప్రగ్ధర. దనుజవ్రాతంబు కాంతాతతియును బ్రజలుం దారు నానావిధోగ్ర
ధ్వనులాకాశావకీర్ణ త్వమహిమఁ [1]బొరయం దంష్ట్రి లత్యంతఘోర
త్వనిరూఢిం బొంద [2]నార్చుం దఱుచుగ నగు [3]నుత్తారసల్లాప[4]ముల్ సే
[5]యు నలిం గ్రిందారఁ బైపై [6]నురవడిఁ [7]గలియుఁ హ్రుంకృతాభీలభంగిన్.

202 వ. ఇవ్విధంబున వివిధవికారాననంబులు [1]బహుభంగికకరపాదంబులు గలుగు
నపరిమితక్రవ్యాదులు [2]గవిసి మేదోమాంసమస్తిష్కమజ్జంబు లానుచుం
జవి యైన వానిం బుత్రమిత్రికళత్రాదుల కొసంగుచు నన్యకోటి బెరసిన
యెడఁ ద్రోద్రోపు లాడి యవియుఁ గైకొనుచుం గీలాల పానంబున
మత్తిల్లి నృత్యంబులు సేయుచు మటియు ననేక[3]పరికారంబుల విహారంబు
సలుపుచు నుల్లసిల్లిరి పదంపడి [4]యఱబీనుఁగు లొఱలుటయును దానవ
గణంబుకలకలంబును డిందువడియె నప్పుడు జగంబులు గొని కాలిన
కాలాగ్నియుంబోలెఁ బాండవశిబిరంబు నిరవశేషంబుగా సమయించి
[5]శమియించి చాపాచార్యనందనుండు [6]మే నెత్తుట జొత్తిల్లి మోహాం
ధ్యంబుతోఁ గలసి యునికిం జేసి సాంద్ర[7]తరరక్తసిక్తంబులైన కాహు
ఖడ్గంబు లేకద్రవ్యంబుచందంబు నొంద మరలి తాను బ్రవేశించుతఱి
నెట్లుండె నట్ల నిశ్శబ్దం బైనయవ్విడిదల నెడలుచుండఁ దెలతెల వేగ
నిట్లు ప్రతిన నెఱపి కృపకృతవర్మ్మల పాలికిం జనుదెంచి వారలతో
నిట్లనియె.

---

201 1. బెరయం – చ. 2 గాంచున్ – శ ; నేర్చున్ – వ. 3. నుత్తాల – పెక్కు ప్రతులు. 4. ములన్ – పెక్కు ప్రతులు. 5. యునులీలంగ్రందుపైపై–ఐ.ఒ వ.శ.ష. 6. నురువడి – పెక్కు ప్రతులు. 7. గవియున్ – పెక్కు ప్రతులు.

202 1. నానాప్రకార శరీరంబులు బహుభంగి – పెక్కు ప్రతులు. 2. గలసి–అ.ఇ.ఉ.ఐ.ఒ. 3. విహారంబులు సలుపుచు–పెక్కు ప్రతులు. 4. యెడ యెడ–శ.ష. 5. శమయించి–కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. పేరిన నెత్తుట–పెక్కు పుస్తకములు ; పెన్నెత్తుట–ఖ.శ.ష. 7. తర – పెక్కు పుస్తకములలో లేదు.

—: అశ్వత్థామ పాండవశిబిరంబు వెడలి కృపకృతవర్మలఁ గూడికొనుట :—

సం. 10—8—140

203 సీ. సకలపాంచాలురు సమసిరి పాంచాలి
కొడుకు లందఱు జముకడకుఁ జనిరి
చేదిమాత్స్యపృభద్రాదిబలంబులు
నిరవశేషంబుగా నేలఁ గలిసె
మాటలు పెక్కేల మానిసి గుట్టు మే
నుం గనుపేరెల్లఁ ద్రుంగెఁ బాండు
భూవరనందను లేవురుఁ గృష్ణుఁడు
సాత్యకియును నెందుఁ జనిరో కాని

తే. తండ్రియును నేలి నాతఁడు దైన్యపడిన
దాని కరులపై వచ్చి యీశానువరము
[1]గాంచి మీరలు పెనుఁ బ్రాపుగాఁగ వీడు
దటియుటకు నెంతదగునంతపఱుపఁగంటి.

204 వ. అని చెప్పిన వినుచు మున్ను రాత్రుసావేశంబునంజేసి నీచపరాక్రమంబు లాచరించి తదనంతరంబ తెలిసి యూరథికపరులు [1]వగం బొగులుచున్న వారు గావున నగ్గురునందను [2]నగ్గింపం దలంపక యూరకుండి తమమనోవికృతి యతం డెఱుంగ[3]కమున్న [4]తలలు వంచుకొని తగు తెఱంగు[5]నఁ బొగడిన నతండు.

205 తే. పాండుతనయులు నాచేతఁ బట్టువడుట
[1]తెగుట గలిగిననను గొంతపొగడఁ దగును
[2]జలముమై రిత్త[3]వాండ్రను జంపుటరయ
మిరు గొని[4]యాడు[5]నంతటిపౌరుషంబె.

---

203 1. మీరు పెనుప్రాపుగా గనుమీకు వరము గాంచి వీడటు దరియంగ గంటినేను — చ.

204 1. వగలం బొగులు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నగ్గింపక యూర — గ.డ. 3. కున్నం—ఆ; కుండం — ఎ. 4. తలంచికొని — పెక్కు ప్రతులు. 5. ననతనింబొగడిన నతండు — పెక్కు ప్రతులు.

205 1. తెగుటయును గల్గినను—ఊ. 2. చలముమయిరిత్త—ఉ; చలము మెయి — ఊ.ఘు. 3. కాండ్రను — అ బొ.క.ఘు; కాండ్రులం — ఆ ఎ. 4. యాడునెంతటి—ఈ ఎ.బొ. 5. టది యెంత పౌరుషం — జ.

206 వ. అనిన విని వారలు ధృష్ట[1]ద్యుమ్నప్రముఖపాంచాలురను ద్రౌతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులను బెగ్గకొని [2]వారి వారిబలంబులను [3]మాత్స్యానీకప్రభృతి సైన్యంబులను నొక్కరూపే[4]నియుఁ [5]ద్రిక్కకుండ నొక్కరుండవ రెండు జాములలో నేలం[6]గలిపితి కరం బచ్చెరువు గాదె [7]యని యతనిం గొఁగి లించు[8]కొని రనుటయు సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

207 క. కురుపతికి [1]జయము గోరెడు
గురుపుత్రుఁడు మున్న యేలొకో [2]యిటు[3]తటికిం
జొరక యెడమడిసిక్కను మటి
వెరవుం జేవయును జూప వేడుక వడియెన్.

208 వ. [1]అనినయమ్మహీపతి కతండిట్లనియె.

209 ఉ. పాండున్నృపాలనందనుల బాహుబలంబున కోడి యాతఁ డు
ద్దండతఁ గుంది యుండి వసుధావరునూరులు నుగ్గుసేసి భీ
ముండు దదుత్తమాంగము [1]సముద్ధతిఁ దన్నిన దాన శోకముం
జండతరప్రకోపము [2]నసహ్యపువేదన సేయ నత్తఱిన్.

210 ఆ. [1]గురునిగావు తెఱఁగు [2]క్రొత్తయై మనమున
నావహిల్లుటయు[3] మహోగ్రహామున
బాసయిచ్చి రాజుపనుపును బడసి యు
ద్యగ్రవృత్తి [4]నరిగి యట్లు సేసె.

---

206 1. ద్యుమ్నాది పాంచాలు–ఇ.శ ష. 2. వారిని వారి–కొన్ని ।పతులు. 3. మాత్స్య ప్రభప్రక ప్రభృతి–అ ఇ ఊ.క.ఘ.చ. 4. నియుంజిక్కకయుండ నొక్కరుండవు రెండు–ఆ 5. జిక్కకుండ – కొన్ని పతులు 6. గలుపుట కరం – పెక్కు ప్రతులు. 7. యనిపలికి యతనిం – పెక్కు ప్రతులు. 8. కొనిరనినసం – శ.

207 1. మేలు – ఔ ఖ. 2 యిట్లనికిం – ఒ. 3. దటికి – కొన్ని ప్రతులు.

208 1. అనుటయు నమ్మహీపతి కతం డిట్లనియె–ఈ.ఏ ఔ.చ ; అనిన సంజయుం డమ్మహీపతి — డ.

209 1. నునుద్ధతి – ఒ. 2. నసహ్యత పెద్దయు జేయ – ఇ.ఊ ఘ.వ.

210 1. గురువు చావు – జ. 2. క్రోధమై – జ. 3. యునునాగ్రహము–కొన్ని ప్రతులు. 4. నాతఁ డట్లు చేసె – కొన్ని ప్రతులు.

211 ఉ. తావెసఁ బోవునప్డు బల[1]దర్పసమగ్రులు పాండుపుత్రుల
చ్చో వసియింపకున్కిఁ [2]దనచూచిన [3]గార్యమతం డొనర్చె దే
వావలికైన నత్తెఱఁగు [4]నాక్రమలీలలు [5]సెల్ల నేర్చునే
భూవర వారలున్న [6]విధిపోకలఁ బోవుట [7]గాక యంతయున్.

212 వ. అని చెప్పి విను మట్లు కృపకృతవర్మల చేత సంభావితుండై కుంభసంభవ
సంభవుండు వారలతో మన మిఁక మనుజపతి కడకుఁదడయక పోవలయుఁ
బుణ్యంబున [1]మనము వోవునంతకుం బ్రాణఁబులు గలిగియుండెనేని
యిత్తెఱం గెఱింగింత మనుటయు వారలట్ల కాక యని యచ్చోటు గదలి
యమ్మువ్వురును భూవల్లభసల్లాప [2]కుతూహలంబున రయంబునం జనుదెంచి.

—: అశ్వత్థామాదిరథికత్రయంబు దుర్యోధనుం గనుంగొనుట :—

సం. 10—9—1

213 తే. రక్తసంసిక్తమైనధరాతలమున
నార్తిఁ [1]బొరలుచు నూర్పు లందంద సంద
డింప జీవంబు వెడల [2]నుంకింపఁ జేష్ట
లొయ్యనొయ్యన యడఁగంగ నున్న యధిపు.

214 మహాప్రస్థర కని శోకం బాత్మలం దగ్గలముగ రథముల్ గ్రక్కునఁడిగ్గి [1]భూమిఁ
[2]ధనువుల్ వోవై చి బాష్పోద్గమము వొదువువక్త్రంబులఁ విప్రలాపం
బున[3] ధైర్యం బావ[4]హిల్లం బొరలుచుఁ బొలి నా[5]భూవిభుఁ శాంతదృష్టిం
గనుఁగొంచుం [6]జేరి కేలుగముపయినిడుచు గౌఁగిటం జేర్చుకొంచున్.

---

211 1. దర్పము గల్గిన — గ. 2. తన భూవత నాతడొనర్చె గాక (గాదె) దే — శ.ష.స
3. కార్య మొనర్చినప్డు — ఊ ఘ; కార్య మొనర్చె గాక — క. 4. నాగ్రపాలీల — గ;
5. చెల్లివచ్చునే — క.వ. 6. పలుబోకల — గ. 7. గాదెయింతయున్ — ఖ
గాదె యెంతయున్ — శ.

212 1. మన పోవునంతకు — పెక్కుప్రతులు. 2. కుతూహలంబునం జనుదెంచి — పెక్కు ప్రతులు.

213 1. బొందుచు — ఒ.ఘు.వ. 2. నూకింప — పెక్కు ప్రతులు.

214 1. వారల్ — శ.ష. 2. తనువుల్ వేవై చి — కొన్ని ప్రతులు. 3. న — పెక్కు ప్రతులు.
4. హింపం — ఎ.ఏ.జ.ప.శ. 5. భూవరుం గొంత దృష్టిన్ — పెక్కు ప్రతులు;
భూ వరుం డాత్మ దృష్టిన్ — ప; భూ వరుం దీనదృష్టిన్ — ఎ; భూవరుంగాఢ దృష్టిన్ — ద.
6. వెమ్ము — ఊ.ఏ.ఘు.జ; నెమ్మి — ఈ.చ.డ; మోము — ప; బ్రీతి — శ.

215 చ. పుగపుగఁ బొక్కి యాన్నృపతిపుంగవుచుట్టును నుండి యక్కటా
ధరణి సమస్తము భవదుదారమహోజ్ఞకు లోను సేసి యి
ప్పరుసున [1]నీవు దీనతకు భాజన[2]మైతి విధాత కెందు దు
ష్కర మగుకార్యముం గలదె కౌరవనాయక మమ్మొఱుంగుదే.

216 క. [1]అన నప్పలుకులు వెడవెడ
విని యావిభుఁ డల్లఁ గన్ను విచ్చిన వదనం
బుగఁ జూడ్కి నిలిపి కలశజ
[2]తనయుం డిట్లనియె గద్గదగళుం డగుచున్.

217 చ. అమితబలాఢ్యు దర్పమును నద్భుత [1]ధీరతయున్ గదాపరి
శ్రమముఁ బొగడ్త కెక్కుకినుఁ జక్క[2]నెదుర్చుట గాక పోర రం
ధ్రము గని యొక్కఁ డుద్ధతి గదం దెగటార్చుట [3]గల్గె నట్టి యిం
కమగల కెట్టివారలకుఁ [4]గల్గ దపాయము దైవ మల్గినన్.

218 చ. దురమునఁ [1]బెంపుఁ జేవయును దుర్దమలీల వెలుంగుచుండ సు
స్థిరత శమంతపంచకవిశిష్టతలంబునఁ బోరి [2]సద్గతిన్
బొరసెదు నీకు నై వగపు పుట్టదు [4]బంధులు రాజు దేవులుం
దిరియుదు రింక వారి [5]దగు దీనత కోర్వక యుమ్మలించెదన్.

---

215 1. నిట్లు — ఈ.ఎ.ఓ.ఔ.ఖ.ల; నిప్డు — జ. 2. మైతె — ఆ.ఇ.

216 1. అని రప్పలుకులు — కొన్ని ప్రతులు; అను నప్పలుకులు — గ; అని రప్పలుకులు దన మది విని యా ధరణీశు డపుడు వీరల గనుగొన్నను గలశజతనయుం డిట్లనియెం గద్గదిక కంఠ మందళు కొత్తన్ — ప. 2. తనయుడనియె గద్గదంపు ధ్వని యలవడ గాన్ — చ.

217 1. విక్రమమున్ — క జ.స. 2. నెదుర్చునరాతి వర్గమున్ నమరగ జూరయ్యెమరు మైనను నీకెదు రంగ నేరింక మగల — ప. 3. నొండు గల్గెనిం — ఏ; గల్గెనింకనె — చ; గల్గె నెట్టులిం — ష; నెట్టి బింకముగలదెట్టివారలకు — శ. 4. గల్గు నపాయము — అ.ఇ.ఊ.క.ఘ; గల్గదె యాపద — డ; గల్గదెకయ్యము — గ; గల్గదుపాయము — ఈ.ఐ.ఓ.

218 1. దెంపు — కొన్ని ప్రతులు. 2. యందఱున్ బొరసిరి — శ. 3. డు — ఏ.ట.ప. 4. అంధులు — ట; నాకును — శ. 5. కగు — కొన్ని ప్రతులు.

219 ఉ. [1]సీరి యనారతంబుఁ దనశిష్యులలోఁపల [2]నెల్ల నిన్ను దు
ర్వారపరాక్రమాఢ్యుఁ డని వర్ణన సేయుట గేలి [3]చేసి యా
మారుతికిఁ జయం [4]బొసఁగె మూలవిధాతృఁడు వాని [5]గెల్పుకో
లేరికి సమ్మతం బగునె యిట్టి[6]ది దీనను బెంపు గల్గునే.

220 చ. కురువర సీమగంటిమియుఁ గో ల్తలయున్ బలముం జలంబు దు
స్తర[1]గతిఁ బేర్చి భీమునకుఁ జావక పోవఁగ రాని[2]యట్టి దై
నరు బెదరించి కేశవుమనంబు గలంచి యధర్మ వృ త్తికిం
జొరుఁ [3]డని పంచె దీని దివిజుల్ గని రి.కిట వేయు నేటికిఁ.

221 ఉ. [1]ధర్మము [2]మాని యూరులు గదం బొడి [3]సేసినయంతఁ బోక దు
ష్కర్ముఁడు వాయుజుం డెడమ[4] కాల శిరంబటు[5] దన్నెఁ జూచి యా
ధర్మసుతుండు [6]శా స్తిఁ దగ దానికిఁ జేయఁడ యాతఁ [7]డెప్పు నం
[8]తర్మదదుష్టుఁ డీగెలుపు దై న్యము సేయదె కీ ర్తి మాయదే.

222 క. కౌరవనాయక నీదు గ
దారణ[1]గౌరవము సకలధరణీజనచే
తోరంజనమై నిర్మల
సారయశోధనము నీకు సంపాదిం[2]చెన్.

---

219 1. సీరియు సంతతంబు – శ.ష. 2. నిన్ను బ్రేమ – కొన్ని ప్రతులు. 3. చేసెనే – పెక్కు ప్రతులు. 4. బొసగి – పెక్కు ప్రతులు. 5. కెట్టిగెల్పేరికి – పెక్కు ప్రతులు; గెల్పుదానేరికి – ఐ.ఓ.ట. 6. జయంబున – డ.

220 1. ధృతి – పెక్కు ప్రతులు; ముగ – ఈ.ఏ.బొ.గ.చ; మతి – శ. 2. దట్టి దై – అ.ఇ.ఈ.ఐ.ఒ.వ. 3. మని – కొన్ని ప్రతులు.

221 1. ధర్మువు – కొన్ని ప్రతులు. 2. దక్కి – పెక్కు ప్రతులు. 3. చేసియునంత – కొన్ని ప్రతులు. 4. కాలను దన్నె శిరంబు – శ.ష. 5. దన్న – పెక్కు ప్రతులు. 6. శాంతి – కొన్ని ప్రతులు. 7. డెప్పుడుం – పెక్కు ప్రతులు. 8. ధార్మికు డంట యాగెలుపు–ఐ.ఒ; ధర్మపథంబు దప్పదని దై న్యము–శ; ధర్మగరిష్ఠుడే గెలుపు–ఆ.ఎ.

222 1. కౌశలము – ఖ. 2. చున్ – పెక్కు ప్రతులు.

223 వ. అని పలికి తనమానుషంబు తెఱం గూహించి.

324 చ. కుడువఁగఁ గట్ట బంధులకుఁ గోటివిధంబులఁ బెట్ట జన్నము
ల్నడుప ననేకధర్మనిధులం బొగ డొందఁగఁ జాలునట్టియె
క్కుడుసిరి యిచ్చి పేర్మి నొకకొండగ మన్ననీవు సావ గా
[1]నొడ లిటు [2]లోమితిం గురుకులో త్తమ యే నొకసేవకుండనే.

225 వ. అని తన్నుఁ [1]దాన నించించుకొనుచు మఱి యు.

226 ఉ. న్యాయము దప్పకుండఁగ రణంబొనరించి దివంబు గైకొనం
బోయెద వందు రాఁ దగినపుణ్యము సేయుట లేదు గాని [1]మా
చేయు [2]మనంబునుం ద[3]నియఁ జెందఁగఁ బడ్డవిరోధివర్గముఁ
[4]నీయెడ కిం పొన[5]ర్పఁగ గణింపఁగ భాగ్యము గల్గె భూవరా.

227 ఆ. [1]పుణ్యలోకమునకుఁ బోయిన యప్పుడు
ద్రోణుఁ గాంచి నీకు [2]ద్రోహి యైన
జనవినింద్యచరితుఁ జంపె ధృష్టద్యుమ్ను
ననఘ నీతనూజుఁ డనుము తొలుత.

228 వ. అని నామాఱుగా నమస్కరించి కౌఁగిలించుకొనుము మఱియు వలయు
సల్లాపంబులు సేయుము భాస్కరసోమదత్తభూరిశ్రవస్సైంధవప్రముఖ
భవదీయబాంధవజనంబులతో నాచేసిన కుశలప్రశ్నంబుగా సంభావింపు మది
య ట్లుండె రేయింటి తెఱుంగెఱింగించెద.

---

224 1. నుడుగక చూచితిం – శ. 2. నోమతి – అ.ఇ.

225 1. దాన – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

226 1. నా – కొన్ని ప్రతులు; కా,ంతేయు మనంబునంచనివి – ఉ. 2. రణంబునం దునియ
జేయగ – డ. 3. తనివి – ఉ.శ. 4. నీయెవ – ఊ.శ.ష; ధీయుతనీదువద్దగణు
తింపగ – ఔ. 5. ర్చుగణుతింపగ – పెక్కు ప్రతులు.

227 1. పుణ్యలోకంబునకు సేవు బోయినపు డ ద్రోణునిం గాంచి నీకును ద్రోహు డైన–ఈ.
2. ద్రోహుడైన – పెక్కు ప్రతులు.

229 సీ. అమృతంబునింపు కర్ణములకు నొసఁగెడు
మాటలాకర్ణింపు మనుజనాథ
శాత్రవ[1]శిబిరంబు సొచ్చికవేళఁ బ్రి
వేశించి నీచుఁ [2]గిల్బిషమయాత్ముఁ
డొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ ద్రుంచితిఁ బశు[3]మర
ణంబుగాఁ దదనంతరంబ కవిసి
వానిబంధుల నెల్ల వరుస గీటడఁగించి
ద్రౌపదీసుతుల నందఱను బొదివి

తే. మిడుకమిడుకంగఁ జంపి యప్పుడమి యెల్లఁ
దునియ పెంటగఁ గరివాజిమనుజతతుల
నెల్ల నటికితిఁ జాండవు లేవురును ము
రారియును [4]సాత్యకియును నాచారిఁబడరు.

230 వ. [1]అని చెప్పి.

231 ఉ. ఏ మటు [1]పోక శౌరి మది నేర్పడ మఁ గని డాఁగురించెనో
యేమిటి కెందుఁ బోయిరో నరేంద్ర యెఱుంగము ధర్మదూష్య సం
గ్రామ విధంబు[2]లం జయము గల్గియు వారికి దక్క దయ్యె వా
రే మయి [3]రేమి మాకెలస మెక్కి నెఱుంగుము మమ్ము మువ్వురన్.

232 వ. అని కలిపి కొని [1]పలికి కృపకృతవర్మ్మల వలనుం జూపి.

233 క. వీరి పెనుఁ బ్రిపు వడసినఁ
గౌరవకులనాథ యేనకా దరయంగాఁ
జీరికిఁ [1]బోవని వారును
వైరుల సమయంగఁ జేయ వలఁతులకారే.

---

229 1. సైన్యంబు – ఆ ఎ.ఔ.ట. 2. విద్విషు దురాత్ము – ఈ. 3. హాననంబుగా – ఈ ఏ.చ. 4. సాత్యకులును నాదు శారి – ఆ.ఎ.ఔ.ఖ.

230 1. ఈ వచనము కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

231 1. వోవ – కొన్ని ప్రతులు. 2. నన్ – పెక్కు ప్రతులు. 3. రేని – ఐ.ఒ ట.ష.

232 1. పలికి – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

233 1. బోయిన వారలు – గ.

234 వ. అనిన నమ్మాటలు మనఃప్రియంబు లై నాలుకకు లావిచ్చిన నాభూవరుం డమ్మహీసురవరున కిట్లనియె.

235 క. నీవును [1]నీయోధవరులు
నావై రులఁ [2]బటీచినంత యాచార్యుండుఁ
దేవవ్రతుండుఁ బటీచిరె
భావింపఁగ దుష్కరంపుఁ బని యిది యనఘా.

236 ఆ. కర్ణు మనము పెద్దగాఁ గొని[1]యాడుదు
మతనికంటె శల్యుఁ డధి[2]కుఁ డందు
[3]రతఁడు నతఁడు నిట్టి[1]యాక్రమంబున నాకుఁ
బ్రియము సేయఁ జాలిరే మహాత్మ.

237 వ. అని యమ్మువ్వుర మొగంబులు గలయం గనుంగొని మీరు కృతకృత్యులరు సుఖుల రై యుండుఁడు పునర్దర్శనంబు త్రిదివంబున[1]నయ్యెడుఁ గాక వగలు మాని పొం డని పల్కి ప్రాణంబులు విడిచిన వార లవ్వసుమతీ పతిఁ గౌఁగిలించుకొని వలగొని వచ్చి మరలిమరలి చూచుచు నరదంబు లెక్కి యరిగి రంత నుదయగిరిశిఖరంబు ఖరకరుండు వచ్చె నేను నిత్తెఱంగు నీ కెఱిఁగింపవచ్చితి నాహవప్రకారం బంతయు నీకు వినిపించుటకు నాఁడు [2]మునీశ్వరుండు నన్నుఁ బనిచి యొసంగిన దివ్య[3]దర్శనత్వంబు నీ కొడు కుతోడిద యయ్యె నని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు నశ్వత్థా మాదిరథికత్రయవ్యాపారకథనపూర్వకంబుగా దుర్యోధనులోకాంతరగమ నంబు నెఱిఁగి నని విని [4]యటమీఁదఁ బాండునందను లెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి రని యడుగుటయు[5].

---

235 1. నియ్యోధవరులను - కొన్ని ప్రతులు. 2. బరచి - పెక్కు ప్రతులు.

236 1. యుండుదు — కొన్ని ప్రతులు. 2. కబలుడు — ఈ. 3. నతడు — ఈ. 4. యాహవంబున — ప శ.ష.

237 1. నయ్యెడుమని — ఉ క ఘ. 2. కృష్ణద్వైపాయనమని — కొన్ని ప్రతులు. 3. దృష్టినీకొడుకు—ఐ ఒ 4. జనమేజయనరేంద్రుండట మీన—ఉ గ. 5. వైశం పాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె - డ.

238 మహాప్రస్థర. పరమజ్ఞేయస్వభా వాభవభయహారణపౌ్ఢ నామానుభా వా
కర[1]ఖేలచ్చక్ర శూలా కలుషహృదయసాంగత్యవై ముఖ్య[2]శీలా
కరుణాయత్తాంతరంగా కమలభవమనఃకంజసం వాసభృంగా
దురితధ్వాంతప్రదీపాతులనిరసనసంస్తుత్య[3]నిర్భాసరూపా.

239 క. పరిణామ[1]గమ్యనిగమా
వరనిష్ఠాసంపదచలభా వనరమ్యా
[2]నిరుపమ సౌందర్య తప
శ్చరణ[3]నిరతహృదయకమల [4]సముదిత సూర్యా.

240 మాలిని. చరణయుగళకాంతిస్ఫారలీలా[1]నిరూఢా
దరసుఖమయయుక్తా ధర్మ[2]శీలానురక్తా
సురసముదయ[3]రక్షా [4]సుప్రతాసంగ హేలా
కర[5]మహిమకటాక్షా గాఢసఖ్యానుపేక్షా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజి
ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభారతంబున
సౌప్తిక పర్వంబు నందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

---

238 1. ఖేలాచక్ర – ఒ.ఓ.స శ.ష ; కేళీచక్ర – గ.ట. 2. లీలా – పెక్కు ప్రతులు.
3. నిర్వాణ రూపా – ఆ ఎ డ.

239 1. నియమగమ్యా పరినిష్ఠా – ఏ.జ ; నియమా – పెక్కు ప్రతులు. 2. నిరుపాధిక
శౌర్య – అ ఇ ఊ.ఔ.క.ఘ ట.వ. 3. నియతహృదయ – ఏ.ఔ.వ. 4. సమధిక
సూర్యా – వ ; సముదయ సూర్యా – ఈ.

240 1. నురూఢా – అ.ఇ ఎ ఒ.ఓ ఖ.ప.ల ; నురూపా – డ. 2. లీలానురక్తా – కొన్ని
ప్రతులు. 3. పక్షా – వ. 4. సుప్రతానంద – ఎ.చ. 5. మహిత – కొన్ని ప్రతులు.

—::—

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

సౌప్తికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

-×❀×-

1 క. శ్రీశాశ్వతత్వ[1]కరణక
లాశాలిదయా[2]దినిర్మలజ్ఞాన[3]మయా
నాశోత్పత్తిరహిత శు
ద్ధాశయసంభజన [6]మహిత హరిహరనాథా.

2 వ. దేవా [1]వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సూర్యోదయం
బైన యాసమయంబున సమీరనందనాదిసోదరులును శారిసాత్యకులుం బరి
వేష్టింపనున్న ధర్మతనయు పాలికిఁ [2]బఱతెంచి ధృష్టద్యుమ్ను సారథి
సాష్టాంగదండప్రణామం[3]బు సేసి కరకమలంబులు [4]మొగిడ్చి.

3 సీ. నరవర మనవీడు [1]నడిరేయి [2]కృతవర్మ
యును గృపాచార్యుండుఁ దనకుఁ దోడు
గా వచ్చి జనులు నిద్రావివశాత్ములై
యుండనశ్వత్థామ [3]యొకఁడు సొచ్చి
తొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ దుంచి తత్సోదర
తనయాదిపాంచాల తతులమట్టి
యన్యాయవిధి[4]ని నింద్యం బైన విక్రమ
లీలాతిశయమున నేలఁ గలిపి

---

1 1. కరుణ – పెక్కు ప్రతులు. 2. వినిర్మల – పెక్కు ప్రతులు. 3. నిధీ – ఆ.ఎ. సుజన – ఊ.ద.న.వ.

2 1. జనమేజయుండటమీద కథాశ్రవణకుతూహలుండై యడిగిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె నట్లు సూర్యోదయం బైన – ఊ ఘ.వ. 2. జనుదెంచి – కొన్ని ప్రతులు. 3 బాచరించికరంబులు – పెక్కు ప్రతులు. 4. మొగిచి యిట్లనియె – పెక్కు ప్రతులు.

3 1. నడురేయి – పెక్కు ప్రతులు 2. గృపకృతవర్మలు బాహుగర్వంబు తోడు – శ.ష. 3. యొకడ వచ్చి – ఐ.ఒ. 4. వినింద్యం బైన – పెక్కు ప్రతులు.

ఆ. చేది బలము నెల్లం జెండి మాత్స్యప్రభ
ద్రకులు మేలుకాంచి ద్రౌపదేయు
[5]లను శిఖండిఁ [6]గూర్చికొని తన్నుఁ దాకిన
[7]బెట్టు [8]చంపె నంతవట్టువారి.

4 వ. మఱియును.

5 స్రగ్ధర. వీడెల్లం [1]దల్లడిల్లన్ వివిధగతులమై విక్రమోల్లాస మొందం
గ్రీడాకల్పంబుగా నాకృతిఁగని ప్రజశంకించి [2]దైత్యుం డనం జెం
డాడెన్ [3]శీర్షవ్రజంబున్ హరులగముల వేఁటాడె నేనుంగులం దు
న్మాడెం గాఁపేయహేలాభ్యసనలసితబాహోర్గళాభీషణుండై.

6 తే. అడవి దరమిడి నఱుకంగ నందుఁ గల వి
[1]హంగమంబులు [2]గలగొన నఱచు తెఱఁగు
[3]దోఁచె నాతఁడు యోధులఁ దునుమఁ [4]గలఁగి
యన్యజనము లాక్రందించునప్పు డధిప.

7 క. అఱచినఁ బఱచిన వ్రేళులు
గఱచిన నతఁ డించు[1]కయును గరుణింపక యం
దఱ [2]నుఱుముసేసె [3]గుంపుల
[4]యుఱికి ఖడ్గ[5]దారుణోల్లసనములన్.

8 వ. ఆ సమయంబున.

---

5. లును – పెద్ద ప్రతులు. 6. గూర్చుకొని – పెద్ద పత్రులు. 7. బిట్టు – అ.ఈ ఎ.ఔ ఖ. 8. సంపె – పెద్ద ప్రతులు.

5 1. దల్లడిల్లన్ – బ.ల. 2. దైత్యుండునా – ఆ. ఈ.ఏ.గ.చ; దైత్యుండనాచెం – పెద్ద ప్రతులు 3 యోధవ్రజంబున్ – ఎ ఏ.ఔ.చ. 4. సంక్షోభలీలా – డ.

6 1. హంగములు భీతి దోచంగ నరచు భంగ – క.ఘ. 2. వలగొని – ఐ బ.ల. 3. దోప నా యోధవరులను దునుమగలగి – ఊ.క.ఘ 4. గడగి – అ.ఇ.గ.ఘ.

7 1. కేని కరుణింప – ఈ.చ.ట. 2. నుగ్గుచేసె – పెద్ద ప్రతులు; నుగ్గు చేసి – ఏ.చ. 3. కుప్పల – ఐ.ఒ.బ.వ. 4. నరకె – ఏ.చ. 5. దారుణోల్లా సమునన్ – ఆ.ప.బ.

9 మహోగ్రధర. కృపుఁడున్ హార్దిక్యుఁడు వాకిట నిలిచి భయాతి ప్రయోధ వ్రజంబున్
నృపులు వే సిగ్గమింప న్వివిధశరముల న్మేదినిం గూల్చుచు ఘో
రపుసంరంభంబు దుర్వారముగఁ గెరలి రౌద్రంబురూపంబు దాల్పం
గుపిత కవ్యాదులో నాఁ గుచరితనిరతిం గూరతాధుర్య లైనన్.

10 వ. తత్పరిదేశంబు నవ్వీటిలోనుంబోలెఁ బీనుంగు పెంట యయ్యె నట్లు శిబి
రంబునం గల కరితురగనరనికరంబులు నిశ్శేషత్వంబు నొందె నాయు
శ్శేషంబుకతంబునం గృతఁకర్మచేతం బట్టువడి యతండు [1]మందల విడువ
నిట వచ్చితి నని చెప్పినం బాండవాగ్రజుండు.

11 తే. శోక[1]వేగసంతప్తుఁ డై [2]సొలసివ్రాల
సంభ్ర మమ్మునఁ బట్టిరి సాత్యకియును
[3]గవలు భీమసేనుండును గరతలముల
నుమ్మలికము నెమ్మనములఁ [4]గ్రమ్మదేర.

12 వ కొండొక సేవునకు మూర్ఛ దేటి యన్నరపాలుం డెలుంగు రాల్పఁ నిట్లని యె.

-: ధర్మరాజు తనపుత్రు లశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట విని పలవించుట :-

సం. 10-19-9

13 పీ. ఎట్టి[1]వారలకైన నెఱుఁగంగ నగునె[2]కా
ర్యంబులగతు లుపాయంబు [3]బలుపు
వెలయంగ నట్లు శత్రుల బంధుమిత్ర పు
త్రామాత్యయుతముగ నాహవమున
[4]నందఱ నేఁ దెగటార్చినవాఁడనై
విజయంబు సేకొని విభవ మెసఁగ

---

10 1. ముందల – పెక్కు ప్రతులు.

11 1. వేదన తప్తుడై – ఈ.ఊ.క.ఘ.చ.వ. 2. సొగసి – ఈ.ఉ.ఏ.జౌ.ఙ.బ; సొగిసి – ఆ.ఇ.ఎ.ఒ.క.ఖ గ. 3. నరుడు – ఈ; కవ్వడియు భీమసేనుండుకర – జ; కవ్వడి యును భీముండును కరతలమున – ప 4. క్రిమ్మదేర – పెక్కు ప్రతులు.

13 1. వారికినైన – పెక్కు ప్రతులు 2. కార్యముల మేలును నుపాయంబు – ఐ.ఒ.శ.ప. 3. బలిమి – శ.ష. 4. నరయనందర దెగటార్చినవాడనై – ఐ.ఒ.ఓ.డ.

నిట యేఁగుదెంచితి నట బంధుమిత్ర పు
త్రామాత్యయుతముగ నస్మదీయ

తే. బలము నెల్లను ముట్టి శత్రులు నితాంత
ఘోరముగఁ దెగటార్చిరి కుత్సితంపు
విధము వాటిల్లె నస్థిర[5]విజయమునఁ బ
రాజయమనియాడు నింక ధరాజనంబు.

14 స్రగ్ధర. బాణజ్వాలానితాంతప్రసరణముల శుంభద్విషత్సాంద్రసైన్య
శ్రేణీకాంతారముల్ చూర్ణితములుగఁ బటుక్రీడమైఁ [1]దేజరిల్లెన్
ద్రోణాచార్యాగ్ని వేఁడిం దొడరక మెఱసెఁ దోర్వీలాసంబు వైరుల్
[2]ప్రాణంబుల్ నాఁచి[3]కోల్ దప్పదు తుది విధి యబ్బాలురం ద్రెళ్లవైచెన్.

15 మహాస్రగ్ధర. శర[1]దంష్ట్రాభీషణం బై చటుల రిపుమృగసైన్యవిధ్వంసలీలా
స్ఫురణఁ శోభిల్లు రాధాసుతుఁ డనుపులి [2]విస్ఫూర్జితంబుఁ సహింపఁ
వెరవుఁ దర్పంబు గల్గెఁ [3]వికల రిపులచే వీటిఁ బోయెం గుమారో
త్కర మిం కేమందు నాపత్పరికలన ప్రమాదంబునం గాక యున్నే.

16 స్రగ్ధర. శాతాస్త్రస్ఫారవీచీసముదయరభసాశ్చర్యసంపాదిహేలా
స్ఫీతంబై క్రమ్మదేరఁ బెదరక [1]కలఁచెఁ భీష్మవారాశిఁ [2]దుచ్ఛా
రాతివ్యాపారదుర్వారతఁ దెగిపోయెఁ గుమారవ్రజం బక్కటా ని
ర్ఘాతంబౌ వ్యాప్తి నక్రూరతఁ బొరసి భుజాప్రౌఢి వమ్మయ్యెఁ జుమ్మీ.

---

5. విజయమును పరాజయమ యని యాడుధరాజనంబు — డ.

14 1. దేజరిల్లన్ — పెక్కు ప్రతులు. 2. ప్రాణంబుల్ దాచికోల్ — ఆ ఎ.ఒ.ఔ.ఖ.న. బ స; ప్రాణంబుల్ గాచికోల్ — అ ఇ ఊ ఏ క ఘ డ.వ; ప్రాణంబుల్ దాచికోల్ — స. 3. కోలుంబడుటకు — ఈ.చ ; కోల్చంపక — ళ; కోలై నపక — ఒ ఔ వ.

15 1. జిహ్వా — బ.ళ.ష; విద్యా — ప. 2. విస్ఫూర్తి పెంపున్ — ఒ.ఓ.ఔ.ట.డ.న.బ. వ.ళ.ష. 3. వెలయ — ఆ.ఎ ; వికట — ఈ.ఓ.చ.ట.

16 1. గడచెన్—ఔ.వ. 2. దుష్టా — ఒ.ఓ.ఔ.ఖ.న.బ వ.

17 ఆ. అధిక [1]బలము గెల్చి యవనీపతులు గొంద
అతివిహీనరిపులయూక్రమమున
మడిసి రకట జలధి[2]వెడలి సన్నపుఁ [3]గ్రయ్య
మునిఁగి రూపడఁగుజనులమాడ్కి.

18 చ. జనకుఁడు [1]లేమికిం గడువిషాదము [2]నొందెడికృష్ణ యిమ్మొయిం
దనయులు భ్రాతలుం దెగుట దా విని మూర్ఛ మునుంగు నెమ్మనం
బును [3]నవశంపుమేను నయి భూస్థలిఁ [4]దెల్లక యున్నె [4]తెళ్ళదే
నిని బటుశోకవేగమున నిర్భరవేదనఁ [5]జెంద కుండునే.

19 క. మున్నిట్టితెఱఁగు శోకం
బెన్నఁ[1]డు దా ననుభవించి యెఱుఁగ దకట నేఁ
డన్నెలఁతయలఁతపెల్లున
[2]నెన్నియవస్థలకు వచ్చి యె ట్లయ్యెడినో.

20 వ. అని వగలం బొగిలి పాంచాలి రావింపం దలంచి తనపనుపున నవ్వెలంది
ద్రుపదవిరాటులు చచ్చినమఱునాఁడు తదీయ[1]పత్నులకు శోకాపనోదఁబు
సేయుటకై సుభద్రయు నుత్తరయును దోనరుగ విడిదలనుండి విరాటు
పురంబునకరిగి ద్రుపదుండును గొడుకులు నవ్వీటికి వచ్చునాఁడు దోడన
వచ్చి కోడండ్రును దానును నందయున్న యాద్రుపదు[2]పత్నినివిరాట
పత్నిం గాంచి పదంపడి సుభద్ర యర్జును ననుమతి వడసి ద్వారవతికిం బోవ
నమ్మత్స్యపురంబున నునికింజేసి యన్నరనాథుఁడు నకులుఁ గనుంగొని
యతిత్వరితగమనంబునకుం దగురథంబునం జటులంబులైన రథ్యంబులం

---

17 1. బలుల – శ.ష. 2. గడచి – డ. 3. గయ్య – ఔ.జ ట.డ ప.శ; గాల్వ – ఊ.ఘ. 4. పడిన యట్టి – ఒ.న.వ.శ.

18 1. చచ్చిచన్ – ఆ.ఎ; లేమినిం – జ. 2. బొందెడు – పెక్కు ప్రతులు. 3. నవళంబు – కొన్ని ప్రతులు. 4. తేరినన్విని – శ; దెళ్ళదేనిని – ఔ; తెఱు నేవిని – వా. పెక్కు ప్రతులు. 5. బొందకుండుసె – పెక్కు ప్రతులు.

19 1. డునుంగుడిచిచూలు – ఒ. 2. దన్నెఱుఁగని పరవశమునఁ దానెట్లగునో – ఒ.బ.వ.శ.

20 1. పత్నీ జనంబులకు – పెక్కు ప్రతులు 2. పత్నిని విరాటపత్నిం – పెక్కు

బూన్చికొని [3]యుపప్లావ్యంబునకుం జని ద్రుపదనందనను దక్కును [4]మన దెసం గలుగు నంగనలను ద్రుపదమత్స్యపతి[5]పశుంబుభామలనుదోడ్కొని యవ్విడిదలకుం జను[6]దెమ్మని చెప్పి యేము నయ్యెడకుం జనుదెంచెద మను టయు నతండు తదుక్తప్రకారం[7]బున జనియె నజ్జనవల్లభుండు తక్కటి తమ్ములును దామోదరసాత్యకులును నడలుచుఁ దన్నుం బొదివికొని చనఁ గౌరవశిబిరంబునం గల[8]జనంబులు గొల్చి వోవ నేచ్చుచు నిజశిబిరంబున కుంబోయి తత్పరిదేశంబున.

21 **మహా**ప్రస్థర. స్ఫురదశ్వత్థామచంచద్భుజలసదసి విస్ఫూర్జితక్రూరధారా
పరి[1]కృత్తావ్యక్తగాత్రప్రకరులసఖులన్ బాంధులం బుత్రులం దాఁ .
గరుణం [2]బుప్పొంగ నార్తిం గనుఁగొని వికలాంగత్వముం బొంది మూర్ఛా
పరతంత్రుం డై ధరిత్రిం [3]బడినఁ బడిరి తద్భ్రాతలుం గేశవుండున్.

22 **వ.** ఇట్లు పడి సాత్యకిప్రయత్నంబున నందఱుం దెలిసిరి ధర్మనందనుండు వెడ వెశ దెలిసియు మగుడ నిగుడు నడలున మనంబు మునుంగ వెగ[1]డొంది నందనులతనువు[2]ల మీఁద[3]వదనంబు బాష్పాంబుధారాక్రాంతంబుగాఁ బ్రక టాక్రందనంబు సేయుచుఁ బలవించు[4]చుండెఁ గృష్ణార్జునులు సముచిత భాషణంబుల బోధించిరి తక్కటివారును దగుమాటల [5]నుపచరించిరి కొం డొకసేపునకు నవ్విభుండు రోదనంబు దక్కఁ.

ప్రతులు ; పత్నింగాంచి – వా. 3. నీవుపప్లావ్య – కొన్ని ప్రతులు. 4. మన దెసం – కొన్ని ప్రతులలోలేదు. 5. పశుంబుల – పెక్కు ప్రతులు. 6. దెమ్మి మేమును నయ్యెడకు వచ్చెద – పెక్కు ప్రతులు. 7. బుననతిత్వరితంబుగా – ఈ.ఏ.చ.ట. 8. హతశేషులై న జనంబు తన్ముంచూచి భయంబు నొంద వారల కభయం బిచ్చుచు జని నిజశిబిరం – డ.

21 1. పిక్యావ్యక్త – ఎ.ఒ ఓ ఔ.బ.వ. 2. చొప్పంగ – అ ఎ.చ.జ.ళ. 3. బడియె– ఆ.ఎ.

22 1. డందుచు – పెక్కు ప్రతులు. 2. లంటిచూచి – శ.ష. 3. వ్రాలుచు వదనంబు – పెక్కు ప్రతులు. 4. చుండ – పెక్కు ప్రతులు 5. ననున యించిరి – పెక్కు ప్రతులు

23 తే. పుత్రులకు బాంధవులకును మిత్రతతికి
నగ్నికార్యంబు వొగులుచు నాచరించి
యొక్కచోట నాసీనుఁడై యుండె ద్రుపద
తనయ వచ్చుట [1]వాగ్చి నెమ్మనము [2]దలర.

24 వ అద్దేవియు నకులు[1]నిచేత నుపప్లావ్యంబున సుతసోదరమరణప్రకారంబు
వినుటం జేసి.

25 క. అల త గదిరి నోరెం[1]డఁగఁ
బలవించుచుఁ దోడుతోడ [2]బాష్పజలం బ
గ్గలమై క్రమ్మఁగ [3]సొలయుచుఁ
దెలియుచు నాతనికి నడలు దీపింపఁగన్.

26 వ. అరుగుదెంచి యంతంత నవసీకాంతుఁ గాంచి యధికశోకాక్రాంతయై
యార్తిం గూరి యాక్రందనంబు సేయ నమ్మాద్రీపుత్రుం డొయ్యన
యయ్యంగన నరదంబు డించె నుచితవాహనంబుల నెక్కి తోడన వచ్చిన
వనితాజనంబు లవతరణంబు సేసి వనట వందురుచుఁ బరివేష్టించి రప్పు
డావధూరత్నంబు.

27 క. పెనుమంచునఁ జెలు [1]వేదిన
వనజంబునుబోలె నశ్రువారిపరీతా
ననము [2]చెలువెడలఁ గొడుకులఁ
బనవుచుఁ జరణములు తొట్రువడ దీనగతిన్.

---

23 1. వినియు – ఉ; చూచి – ఎ.క.ఘ; కోర్చి – గ వ. 2; దలక – ఉ.ఊ.ఎ.ఏ. ఒ ఔ.ఘ.ట.వ.

24 1. చేత – పెక్కు ప్రతులు.

25 1. డన్ బలవించు – కొన్ని ప్రతులు. 2. బాష్పాంబువుల – శ.ప. 3. సొగి యుచు – పెక్కు ప్రతులు; సొగసియు – వ.

27 1. వెడలిన – ఆ. ఎ.ఔ. 2. పొలువెడల – ఐ.ఒ.ఓ.బ; పొలుపడగ – వ.

28 వ. కొన్ని యడుగులు వచ్చి వసుధాతలంబున వ్రాలిన వేగంబ [1]వాయునంద
నుం డాద్రుపదనందనఁ గ్రుచ్చి యెత్తి ధర్మసూనుసమీపంబునకుఁదెచ్చిన
నమ్మగువ మగుడ నిలం బడి యమ్మహీపతియాననం బాలోకించి యెలుంగు
రాలుపడ దైవమానుషంబులు సుసంగతంబు [2]లై యుండుటయు నతనికి
సామ్రాజ్యంబు చొప్పడుటయు నుగ్గడించి.

29 చ. కలిమికి నొప్పుగాఁగ బలగంబయి నీకడ నాతనూభవుల్
మెలఁగఁగఁ జూడ గానన యమేయభుజాబలశాలి విక్రమో
జ్జ్వలుఁడు సుభద్రపట్టి[1]యును వ మ్మయి పోయె ననూనభోగముల్
గలగినయేనియుఁ మఱువఁగా వశమే మన కాకుమారులన్.

30 వ. అని యప్పు డశ్వత్థా[1]మోద్దామరణకరణస్మరణంబు దనచిత్తం బుత్తల
పెట్టఁ గోపంబు దీపింప నాసీన యై.

31 క. భూరమణ గాఢనిద్రం
గూరినసమయమున ముట్టికొని నాసుతులం
గ్రూరతఁ దెగ[1]టార్చెను ఖా
పారంభుఁడు గురుతనూజుఁ డక్రమలీలన్.

32 క. ఆది యూఅని పెనుఁజిచ్చె
మదిఁ [1]గాల్పఁ దొడంగె దీని మాన్ప నుపాయం
బు దలంప నొండు లేద
య్యుదయుని [2]ముట్టుకొని నామమడఁచుట దక్కన్.

---

28 1. చని వాయునంద – పెక్కు ప్రతులు 2. లగుట యతనికి – పెక్కు ప్రతులు.

29 1. యటు – పెక్కు ప్రతులు ; సహజన్ములు లేకను నెంత భోగముల్ – ఐ బ.

30 1. మదారుణ – శ.ష.

31 1. జూచెం – పెక్కు ప్రతులు ; టార్చెను – ఖ.ప.

32 1. గాల్ప – పెక్కు ప్రతులు. 2. ముట్టికొని – కొన్ని ప్రతులు.

33 క. వాయుసుతుఁ బసిచి నేఁడటు
సేయింపక తక్కితేనిఁ జెప్పెద వినుమేఁ
బాల్యోపవేశ[1]మున నీ
కాయ ముపేక్షింతుఁ [2]జుమ్ము కౌరవనాథా.

34 వ. అనుటయు నమ్మనుజపతి యమ్మానిని కిట్లనియె.

35 క. క్షితిపతితనయులు పోర
న్మృతిఁ బొందుట తగునకాదె నీసోదరులన్
సుతులు నతిపుణ్యపురుషో
చితసుగతులు గనిరి వగలఁ జేడ్పడనేలా.

36 వ. మనస్వినివై న నీ కుపక్షమించుట గర్తవ్యంబు శోకంబు దక్కు మశ్వత్థామ యొనర్చినపరాభవంబునఁ బుట్టినయలుక దాని సమయింపక పో దని చెప్పుటయ కాదు నాతలంపుకు నిట్ల వాఁ డడవిం గలసినవాఁడు గానోపు సమయించుట నీ కెట్లొయ్యఁగ నగుఁ జెప్పు మనిన నప్పాలతిఁ యప్పాపాత్మునకు సహజం బై నశిరోమణిగలదు దానిం దెచ్చి యిచ్చిన జూచి జీవంబుతో నుండెద ననితలంచితి నని పరుషాక్షరంబుగాఁ బలికి యప్పవమానతనయుఁ దనపాణితలంబున సంస్పర్శించి.

37 ఆ. క్షత్రధర్మ మాత్మఁ గైకొని రయమున
నడఁగి పాపకర్ముఁ డైన కుంభ
జన్మతనయు ముట్టి చంపుము నామది
కనలు నడలు నుడిపి కావు నన్ను.

38 వ. [1]వెండియు.

---

23 1. నంబున – పెక్కు ప్రతులు; మతి నై – ఐ.ఒ ఓ.బొ. 2. విజము – ఇ.

39 1. అని వెండియు – పెక్కు ప్రతులు.

—: ద్రౌపది యశ్వత్థామం బరిభవింప భీమసేను నియోగించుట :—

సం. 10—11—21

39 సీ. జతుగృహదాహావసరమునఁ జేసిన
సముదీర్ణతరపౌరుషంబుతోడ
నత్యుగ్రుఁ డగుహిడింబాసురు[1]వ్రచ్చిన
చోటఁ గైకొన్ననిష్ఠురతతోడ
యతులు పొదివిన యపుడు[2]వాటించిన
యాభీలదోర్బలవ్యాప్తితోడ
సమధిక[3]బలుఁడు గీచకుని యేఁచిన యెడఁ
బూనినవిక్రమ [4]స్ఫూర్తితోడఁ

ఆ. గూడ [5]నిన్నుజనులు గొనియాడునట్లుగఁ
జనుము [6]నీదుబలముఁ జలము [7]మెఱయ
[8]గీటడంపు మనల గెలిచితి నని గర్వ
మున దనర్చుద్రోణతనయు [9]నెట్లు.

40 వ. ఆనిన విని యగ్గురుపుత్రుదెసం బొడమిన[1]మయర్షంబున మేను వొంగఁ బవమానసూనుండు ద్రుపదనందనతో ధర్మనందనుం డాడిన [2]మాటలశ్వత్థామపైఁ బోవుట కను[3]మతిగా నంతరంగంబున నంగీకరించి.

41 మహోగ్రస్ఫుర. కనకప్ర స్ఫితరత్నోత్కరపరి[1]విసరత్కాంతిరాజన్నిజస్యం
దనముం బన్నంగ నత్యాదరమున నకులుం దా నియోగించె నాతం
డును దీప్తోత్సాహుఁడై గండున [2]సబలరయాటోపరథ్యాది[3]సత్సా
ధనయోగం బొవ్ప సారథ్యమునకు నమరెం దన్మనోవృత్తియుక్తిన్

---

39 1. వ్రచ్చిన — పెక్కు ప్రతులు ; జంపిన - ఆ.ఈ ఎ ఏ జ ప.శ ష. 2. సాధించి నయా — ల. 3. బలుని — ఊ.ఐ.వ. 4. స్ఫురణ — క.వ. 5. నెగి — ఐ.ఒ ఔ. బ.వ. 6. నీవు — ఆ.జ. 7. నెరయ — కొన్ని ప్రతులు. 8. గీటణించు — ఆ.ఈ.ఎ.ఓ.ఔ.క.గ.జ.ట.డ. 9. విప్డు - కొన్ని ప్రతులు, ముట్టి — కొన్ని ప్రతులు.

40 1. యమర్షణంబున — ఆ ఉ.ఊ.ఎ.గ.ట. 2. మాటలనశ్వత్థామ — కొన్ని ప్రతులు. 3. తంబుగా - ఈ; గుణంబుగా — క.

41 1. విలసత్కాంతి — కొన్ని ప్రతులు. 2. రభస. - ఆ.ఎ. 3. సంపాదన — శ.ష.

42 ప. ఇట్లు సహదేవపూర్వజుం దనకు సారథిం జేసికొని సమీరనందనుండు కోదం
డగదాదండాది[1] హేతిసంపన్నం బైన [2]యారథంబెక్కి శిబిరంబు వేగంబ
వెడలి గురుతన[3]యాది [4]యోధులయరథంబులచొప్పు వట్టికొని [5]యతి
త్వరితగతిం జని కురుక్షేత్ర[6]సంచారిజనంబులం గని యశ్వత్థామ యెక్కడ
మెలంగెనో యెఱుఁగుదురే యనియడిగిన వార లతండు కృపకృతవర్మల
తోడం గరినగరంబుదెసకు నరిగి [7]మగిడి భాగీరథీతీరంబున కరుగుదెంచి
యయ్యోడనయ్యిరువురుం బాసి [8]యొక్కవలని కరుగం దానును గృష్ణ
ద్వైపాయన మహాముని యాశ్రిమంబున[9]కై తొలఁగి తత్పరిదేశంబున
వసియించె నని చెప్పుటయు నద్దిక్కు తేరు నడప నియోగించినట్టియెడ
ధర్మనందననకు వసుదేవనందనుం డిట్లనియె.

43 చ. అనిలసుతుండు శోకమును నల్కయుఁ జిత్తమునం గరంబు పే
ర్చిన గురుపుత్రు మట్టి[1]కొనఁ జెచ్చెరఁ బోయెడు సీతఁడొంటి యా
తనిపయిఁ బోవ భూరమణతప్పదె కార్యము పెద్దగూర్తు వీ
వనజులలోన నాతనికి నందఱుఁ బోవుట మేలు పోరికిన్.

44 వ. వినుము సకలపృథివియు దహింపఁ జాలునట్టిబ్రహ్మశిరోనామకంబను దివ్యా
స్త్రం బశ్వత్థామకుద్రోణుం డిచ్చెఁ బ్రియాతిశంబున విచ్చునకు నొసంగె
నశ్వత్థామ విచ్చుతోడి[1]మత్సరంబునఁ దదీయబల[2]నై పుణ్యంబునకు నస
హ్యంబు వడుఁ బదంపడి యెట్లింగి పాండవులపై వీఁడు దీనిం బ్రయోగింప
కుండవలయు ననితలంచి యమ్మహనీయసాధనంబు మనుష్యుల[3]పైఁ
బ్రయో[4]గించుకొలఁది గాకునికియుం గలదు గావున సర్వధర్మవిదుండైన
యగ్గురుం డొక్కనాఁ డస్త్రవిషయసంభాషణసమయంబున నతనితో నిట్ల
నియె.

---

42 1. సాధన సంపన్నం – ఓ. 2. యరదంబెక్కి – కొన్ని ప్రకులు. 3. యాదుల యోధుల – పెక్కు ప్రతులు 4. యోధుల – పెక్కు ప్రతులలో లేదు 5. సత్వర గతింజని – పెక్కు ప్రతులు. 6. సంచారికాజనంబు – కొన్ని ప్రతులు. 7. మగుడి – పెక్కు ప్రతులు 8. యొక్కక్క వలని – కొన్ని ప్రతులు. 9. కరిగి – డ.శ.ష.

43 1. కొని – కొన్ని ప్రతులు.

44 1. వైషమ్యంబున – క. 2. నైపుణంబు – పెక్కు ప్రతులు; నైపుణ్యంబు – వా. 3. మీద – పెక్కు ప్రతులు. 4. గింపఁగొఱగామియుంగలదు – శ.ష.

45 క. మనుజులపై బ్రహ్మశిరం
బనునస్త్రం బేసితేని నశుభంబొలయుఁ
విను మెన్ని యాపదలు వ
చ్చిన [1]నపరోపాయములన చెఱుపుము పుత్రా.

46 వ. అని చెప్పి మనోగతం బవశంబై నాలుకకు వచ్చిన వీఁ డెట్లును సజ్జనుల వృత్తంబునఁ బ్రవర్తిల్లెడునే యని యతండు విన నుగ్గడించె దానికి నశ్వత్థామ విషాదంబునఁ గుందియుండుఁ గాని యగ్గురుని చెప్పినట్లు సదుప దేశకరణ నిష్ఠుండుగాఁ డతనికి దురభిమానంబును గలదు వినుము [1]చెప్పెదఁ జిరజీవిత్వంబును భర్గవరప్రసాదజనకకారణంబును గలిగి యుండు ననియును దివ్యాస్త్రశస్త్రవిద్యారహస్యంబునకు మూలం బైన యగస్త్యుచేత ద్రోణుండు వడసినబ్రహ్మశిరోనామకంబు దనకుం గల దనియును దత్ప్రభావంబు దేవమనుజదనుజలోకంబులు భస్మీభూతంబులు సేయు నని యుండుం గావున మున్ను మీరు వనవాసులరై యున్నతఱిఁ దాను మాపురంబునకు వచ్చి యాదవకుమారులతోడినినోదంబులం దగిలి యుండి యొక్కనాఁడే నొంటిమై నుండ నాకడకుం జనుదెంచి నగుచు నిట్లనియె.

47 తే. విను మగస్త్యుఁడు మాతండ్రి వినుతతపము
పేర్మి కెంతయు నాత్మలోఁ బ్రీతిఁ [1]బొంగి
బ్రహ్మశిర మనుదివ్యాస్త్రరత్న [2]మొసఁగె
నగ్గురుండు నా కిచ్చె నత్యాదరమున.

48 వ. ఆదివ్యాస్త్రంబు నీ కిచ్చెద నీవు నాకుఁ జక్రం బొసంగ వలయు నని పలికిన [1]నే నద్దురభిమాని నాయెడం బరమస్పర్ధ గలిగియ ట్లగుట యెఱిం గియు నొం డనక యతనికి మదీయచక్రధనుర్గదాఖడ్గంబులు సూపి వీనిలోన నీకు [2]ధరింపఁ [3]బ్రయోగింపశక్యం బైనదాని ధరింపు మని చెప్పి

---

45 1. నన్యోపాయ – ల ; కపటోపాయ – ఇ.ట.చ.వ; పరమోపాయ – ఊ.ఐ.ఒ.ఘ.వ.

46 1. చెప్పెద జిరజీవి – గావున మున్ను – ష. తక్క అన్ని ప్రతుల యందును లేదు.

47 1. బొంది – పెక్కు ప్రతులు. 2. మొసగ – గ.డ.

48 1. నే – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 2. ధరియింప – పెక్కు ప్రతులు. 3. ప్రయోగింప–

[4]నీవు నీయస్త్రంబు నాకునీ వలవదు [5]మిత్రుని కోరిన[6]యది యిచ్చుచుండి దానికి మాఱుగా నొకటి పుచ్చుకొనుట పురుషార్థంబు [7]తెరువే యనుటయు నతండు సుదర్శనంబు [8]వరియించినఁ బుచ్చు కొమ్మంటి నమ్మాటకు ముదితుం డగుచు నమ్మూఢుండు [9]దనవామకరంబునఁ జక్రం బవలంబించి యెత్తం జాలక [10]దక్షిణపాణిం బట్టి యెట్లు [11]గదలఁ [12]దివియ శక్తుండు గాక యుభయహస్తంబులును [13]జాపు సేసి [14]తివిసినను నది కదలకుండె నాతండు [15]డస్సి నిలిచి విషణ్ణుం[16]డై యున్న [17]నతని నాలోకించి యిట్లంటి.

49 తే. అధిక [1]నిష్ఠమై బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు
తోడ రుక్మిణీయుతముగాఁ దుహినశైల
తటమునందుఁ బండ్రెండు వత్సరము లుగ్ర
తప[2] మొనర్చి యిమ్మహితసాధనము వడసి.

50 వ. [1]దివిజదానవగంధర్వాది సమస్తభూతంబులు నాతోడి యెత్తు రాకుం డెడు నట్టి దోర్వీర్యంబున [2]వెలసి వర్తిల్లుచు నట్టిది దీని [3]మహత్త్వంబు నన్నీ చక్రం బింతకమున్ను బలభద్ర ప్రద్యుమ్న సాంబాది యాదవశ్రేష్ఠు లెవ్వరు నడుగరు [4]గాండీవి శ్వేతాశ్వ కపిధ్వజంబులు దపో[5]బలంబునఁ బడసి యొక్కటికయ్యంబున రుద్రు మెప్పించి పాశుపతంబు గొనియెఁ బ్రాణం

కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. నీవు – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 5. మిత్రునికి – అ.ఇ శ. 6. దానియిచ్చు – డ. 7. తెరంగే – గ.చ డ ; సేయవనుటయు – శ.ష. 8. వలయు ననిన – ఈ.ఐ ; గోరిన – డ.శ.ష. 9. దన – పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 10. కరంబున – కొన్ని ప్రతులు. 11. గదల్వ – ఈ ఎ ఏ.చ జ. 12. దివియ – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 13. లావునంజప–ఈ. వ ; లావునం దివిచిన–ఒ ఔ.వ. 14. తిగిచిన–అ.ఇ.ఉ.క ఘు.వ. 15. డలసి నిలిచిన – ఉ.ఒ.ఔ.ఘు. 16. డగుచునున్న – ఈ ఖ.చ.జ. 17. నతని – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

49 1. మైనట్టి – శ.ష. 2. ముజేసి – ఈ.జ.డ.

50 1. దేవదాన – ఖ. 2. మెలంగుదునట్టిది – ఐ ఒ. 3. మహాత్మ్యంబు – కొన్ని ప్రతులు. 4. గాండీవి – పెక్కు ప్రతులు. 5. మహిమంబున – పెక్కు ప్రతులు.

బులకంబు నేనతనికిం గూర్తు నద్దేవసమునకు నొసంగఁ 6దగనిది యెద్దియు లే దట్టి యర్జునుండును దీని నడిగెనే భరతవంశాచార్య పుత్రుండవు సకల జనమాన్యుండవు నీ విట్లెఱుఁగక యడుగుదె దీని నెవ్వరితోడ రణంబుసేయఁ దలంచి యడిగి తనిన నగ్గురునందనుం డిట్లనియె.

51 చ. సకల [1]జగత్ప్రసిద్ధ మగు చక్రము నీ వొసఁగంగ నిప్డు వు
చ్చికొని భవత్పదాంభురుహసేవ పదంపడి చేసియైనఁ బో
రికి నిను నియ్యకొల్పి మదిఁ బ్రీతి [2]యెలర్పఁ బెనంగి నీకు నో
డక విలసిల్లి యెల్లఁ బొగడం పొను[3]పొందఁగఁ గోరి వేడితిన్.

52 వ. ఈ చక్రంబు[1] నీక ధరియింపం దగియుండు గాక నాకిది లేకున్న నేమి యగు నెట్లును నీతోడ సంగరంబు సేయంగలవాఁడ ననియె నేను నవ్వుచు నట్ల కాక యని ద్రోణాచార్య పుత్రత్వ బహుమానంబున [2]మాననీయ రథ్యం బులు నభిరామ [3]రత్నాంబరాభరణంబులు [4]నిచ్చి పుచ్చినం జనియె నట్టి మహాహంకారంబునకుఁ గారణంబైన బ్రహ్మశిరోనామకం బనుదివ్యాస్త్రం బు నవ్యాహత సంరంభుండును [5]నసద్వ్యాపారారంభుండును గ్రూరదగ్ధ నుండును నగునశ్వత్థామచేత భీముండు బాధితుండు గాకుండ వలయు ననిపలికి పద్మనాభుండు సాత్యకి సహదేవులం జూచి మీరు శిబిరంబున నిలువుం డని నియోగించి.

---

6. వియచ – కొన్ని ప్రతులు.

51 1, జగత్ప్రసిద్ధము – పెక్కు ప్రతులు ; జనప్రసిద్ధ – వా 2. దలిర్ప – పెక్కు ప్రతులు 3. పొందుట – పెక్కు ప్రతులు.

52 1. నీవ – కొన్ని ప్రతులు. 2. మహానీయ – పెక్కు ప్రతులు. 3. రత్నాభరణ – పెక్కు ప్రతులు. 4. యనిచి, నొసగి – అనిపాఠములు. 5. నసద్వ్యా పారారం భుండును – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

—: ధర్మజధనంజయకృష్ణు లశ్వత్థామ మీఁదికిఁ బోవుట :—

సం. 10—13—1

53 సీ. ప్రద్యోతితానేకరత్న శోభితమును
సంభృతాయుధ [1]వరిష్ఠంబు నైన
మాన్యరథమ్మున శైబ్యసుగ్రీవంబులను
మేఘపుష్పవలాహకములఁ
బూన్పించియాభీఁభుజగారికేతనం
బెత్తించి వేనొగలెక్కుటయును
గాండీవధరణోద్భటుండును దూణీర
యుగళసన్నాహసముజ్జ్వలుండు

ఆ. నై ధనంజయుఁడు రథారోహణము సేసె
నగ్రజుండు నెక్కె ననికి నమరి
యెప్పి రమ్మిరారియును వారునప్పుడు
బలహరుండు నశ్వినులును బోలె.

54 వ. ఇట్లు సన్నద్ధం బైనయారథంబు భాసురప్రతోదంబు పుచ్చుకొనియద్దా
మోదరుండు [1]వఱప నయ్యుత్తమరథ్యంబుల రయాతిశయంబున సమీర
నందనస్యందనంబు గొండొకసేపునకుంగూడె నప్పుడు భాగీరథీరంబునఁ
గ్రొధాయత్తచిత్తుం డగుచు నశ్వత్థామ యున్నయెడ రోయుచుఁ
బోవునప్పావని నమ్మివ్వురు [2]వారించి రట్టు [3]వారించిన నిలువక [4]వా
ముందటం జని యతండు సూడ్కి యట [5]నిగిడించి.

55 చ. సలిలసమీపదేశమున సంయమిసంఘము గొల్వఁగా సము
జ్జ్వలమయమూర్తి యగుసాత్యవతేయుఁ డు [1]తారకారణం
బులనడుమం బ్రదీప్తఁ డగుపూర్ణసుధాంశుని[2]యట్టు లుండన
వ్వలనికిఁ బోక భక్తినభివాదనము మదిలోనఁ జేయుచున్.

---

53 1. పటిష్ఠంబు — పెక్కు ప్రతులు.

54 1. నడుప — ఊ.ఐ ఒ.ఔ. 2. వారించిరట్లు - కొన్ని ప్రతులలో లేదు.
3. వారించిన — కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. వారలము — పెక్కు ప్రతులు
5. నిగుడించి — పెక్కు ప్రతులు.

55 1. దారతారకంబుల — పెక్కు ప్రతులు. 2. బోలియున్న - ఐ.ఒ డ.శ.ష.

56 వ. కెలంకులు గలయం బరికించి [1]యొక్కెడ.

57 ఆ. మేన [1]భసిత మలది మాననీయతపఃప్ర
యు క్తి[2]నాదరించి యున్న ద్రోణ
తనయుఁ గాంచి చాపదండంబు సజ్యంబు
సేసి మహితశరముచే నమర్చి.

58 వ. [1]భ్రుకుటితవికట ఫాలభాగుం[2]డై.

59 తే. ఓరి ధాత్రీసురాధమ కూరకర్మ
కపటధార్మిక యత్యంతకల్మషాభి
యు క్తి[1]బోయినరేయి మహోగ్రవృత్తిఁ
దగిలి తెంత[2]వేగిరమునఁ దపసి వై తి.

60 వ. ఇట్టు లొదిఁగినఁ జావు దప్పునే లేలెమ్ము తపమ్మునాకు రమ్మని కఠినాతురంబులుగాఁ బలికె నటు వలుకునాభీమసేనుం గనుంగొని యతని వెనుకఁ గదియ నడచినసవ్యసాచి[1]ధర్మజులం జూచి సవ్యథం బగునంతఃకరణంబుతో నగ్గురునందనుండు వారలదివ్యాస్త్రవేదిత్వం బూహించి దుస్సహంబగునమ్మహాదురితంబునకుఁ దలంకి బ్రహ్మశిరోనామకం బ[2]ను దివ్యాస్త్రంబు దలంచి యొక్క యుపీకంబు వుచ్చికొని యం దయ్య[3]స్త్రంబు నావహించి యపాండవం బయ్యెడు మని దారుణభాషణంబుల తోడ రోషప్రదీప్తుం డగుచుఁ బ్రయోగించిన.

---

56 1. యొక్కయెడ – కొన్ని ప్రతులు.

57 1. భూతియలది – ఊ.ఒ.ఓ.ఔ.ఖ.గ.ఘ.డ.బ.శ.ష. 2. యాచరించి – ఊ.ఐ.ఒ.ఓ ఖ. ఘ.బ.

58 1. భ్రుకుటీవికట – పెక్కు ప్రతులు. 2. యిట్లనియె – కొన్ని ప్రతులు.

59 1. మైనడురేయి – ఈ.ఏ.చ.; బోయిననడురేయిను గర్వమ్ము – బ. 2. వేగంబున పెక్కు ప్రతులు.

60 1. ధర్మజకృష్ణులను – ఉ.ఐ.ఒ.ఓ.ఔ.ఖ ఘ. 2. గుమహాస్త్రంబు – పెక్కు ప్రతులు. 3. స్త్రరత్నంబు – పెక్కుప్రతులు.

61 ప్రసగ్గర. ఆదివ్యాస్త్రంబునం దుద్యత [1]మయి ఘనఘో రాగ్ని [2]యర్చిర్వితానం
బేదిక్కుం దానయై పెల్లె[3]సగుచు భువనం బెల్ల భస్మంబుగా నా
పాదింపం బేర్చుమాడ్కిం [4]బరగి పెరిగినం శార్ఙ్గని ఁ జూచి తద్బా
హాదర్పజ్ఞాన[5]ముద్రా వ్యపగతభయుఁడై యంబుజాతుండు [6]వల్కున్.

62 వ. అర్జున యర్జున యిది బ్రహ్మశిరోనామకం బను దివ్యాస్త్రంబు దీని నొం
డస్త్రంబు ప్రతిహతంబుఁ జేయం జాలదు బ్రహ్మశిరంబు నీవునుం బ్రయో
గించి దీనినుడిపి నిన్నును నీసోదరులను గాచికొనుము సత్వరుండ[1]వు గమ్ము.

63 క. అనవుడు నవ్వీరుఁడు స
య్యన నరదము డిగ్గి నియతుఁడై [1]ధనురా చా
ర్యుని సంస్మగించి చాపము
గొని మంత్రముతోడ శరము గుణమునఁ గూర్చెన్.

:- అశ్వత్థామార్జునుల బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబు లొండొంటిం దాఁకుట :-

సం. 10-15-1

64 వ. కూర్చి తొలుత గురునందనునకుం [1]గీడు వొందకుండ వలయునని ప్రార్థించి
పదంపడి నాకును సోదరులకును శుభం బయ్యెడు మని పలికి యస్త్ర దేవతలకు
నమస్కరించి యస్త్ర మస్త్రంబునన భమియించుఁ గావుత మని శివంబుఁ
జింతించుచుం బ్రయోగించిన నాదివ్యాస్త్రంబు కల్పాంతజ్వలనంబునుం
బోలె నాభీలజ్వాలామాలాకరాళం బై [2]యుప్పరం బెల్లను దనమయం
బుగా [3]నిగిడి యశ్వత్థామాస్త్రంబు గ్రమ్మటింప నుత్సహించిన నదిక్రమ్మ
ఱక పెరిఁగి సముద్ధామధామం బగుటయు నయ్యస్త్రద్వితయంబు నాటో
పంబున.

---

61 1. మగుచును – ఆ.ఉ.ఎ.బొ. 2. కీలాలిత – ఆ.ఉ.ఎ.బొ. 3. సగగభువ – పెక్కు ప్రతులు. 4. బరగె బరగినం – పెక్కు ప్రతులు. 5. లీలావ్యప - అ.ఇ.ఉ.ఓ ఘ. 6. వల్కెన్ – ఊ.ఎ. కొన్ని ప్రతులు.

62 1. వగుము – కొన్ని ప్రతులు.

63 1. గురునకు భక్తినమస్కరించి – ఐ.ఒ.డ.

64 1. గీడొందకుండ – పెక్కు-ప్రతులు. 2. యంబరంబెల్లను – కొన్ని ప్రతులు. 3. నిగుడి – పెక్కు ప్రతులు.

65 మహోగ్రసగ్గర. జలధుల్ ఘూర్ణిల్లె నుల్కాశతములు వడియెం జండభానుండుమాసెం
గులశై లంబుల్ వడంకెం గురిసె [1]నురవడిఁ ఘోరపాషాణధారా
వలి నాకాశంబు ధాత్రీవలయముఁ దిరిగెఁ వజ్ర[2]నిర్ఘోష మెందుం
జెలఁగం[3]జొచ్చెఁ లనం బచ్చెరువును భయముం జెంది నిశ్చేష్ట మయ్యెన్.

66 వ. ధర్మాత్ముం డగునారదుం డప్పుడు సాత్యవతేయునకు సన్నిహితుం[1]డయ్యె
నతండును భరతకులోద్వహుండగునప్పారాశర్యుండను గూడి యిట్లు
జగద్భయంకర[2]ప్రక్రమోద్దాము లగునయ్యర్జునాశ్వత్థామల నుపశమింపం
జేయుట కై నడుమ నిలిచి యయ్యిరువురు నాకర్ణింప నిట్లనిరి.

67 క. పలువురు మహోస్త్రవిత్తము
లలఘుభుజావీర్యశౌర్యులవనిఁజనిరి వా
రలు దీనిఁ బ్రయోగించుట
గలిగెనె మానవులపై నకల్మషులారా.

68 వ. అనిన విని సవ్యసాచి దివ్యాస్త్ర [1]జ్వాలాకలాప మధ్యంబున నిస్సంభ్రము
లై యున్న సర్వధర్మరతుఁ సర్వలోకహితాచరణపరిణతులగు నప్పరమ
మునులం గనుంగొని తత్కాలోచితానుష్ఠానం[2]బు నూహించి యిమ్మహాత్ము
లతో ని ట్లనియె.

69 తే. అస్త్ర [1]మస్త్రముతో శాంత మగుటఁ గోరి
సొలవ కట్లు ప్రయోగింపవలసెఁ గాని
యొండుదలఁపునఁ గా దది యుడుపవలయు
నేని యుడిపెదఁ [2]బరమమునీంద్రు లార.

---

65 1. రవముతో ఘోర – అ.ఇ.వ ; మెరుపుతోగూడ – ఉ.వ.బ.శ. ; మెరుపుతో ఘోర ష ; మెరువుతో ఘోర – న ; మెరము (?) తోగూడ ఓ.ట. 2. నిర్ఘాతభీతిన్ – శ. 3. జొచ్చెన్మనం – శ.

66 .1 డైతాను ను భరత – ఏ.ఒ.ఖ.ట.వ. 2, వరాక్ర మోద్దాములగు–ఘ;వ.

68 1, ద్వయ జ్వాలా – పెక్కు ప్రతులు. 2, ఊహించి – ఐ.ఒ.ఘ.డ,ల.ప; బులో నరించి – శ.

69 1. మస్త్రంబుచే శాంతియ – పెక్కు ప్రతులు. 2. భవ్య మునీంద్రు – కొన్ని ప్రతులు.

70 క. ఏను మదస్త్రం బుడుపం
గా నీపాపాత్ముఁ డస్త్రఘనదహనమునం
దానేర్చు నందఱును మీ
మానసములఁ దలఁపవలయు మాసేమంబుల్.

71 తే. అనుచుఁ జయ్యన యస్త్రవిద్యాప్రవీణ
మానసుండగు నగుఁ డయ్యహీన రూప
సాధనము నశ్రమంబున సంహరించె
[1]మెచ్చి యమ్మహోమును లెదఁ బిచ్చలింప.

72 చ. తపమును బ్రహ్మచర్యమును దానము సత్యము గల్గునాసురా
ధిపతనయుండు దక్క సముదీర్ణముగా [1]నిగిడించి యమ్మహో
గ్రపుమహితాస్త్ర మొండ్లకును రాదు మగుడ్పఁగ నట్టిభంగి భూ
మిపతుల కాదు దేవతలు మేకొనఁ జాలరు కౌరవేశ్వరా,

73 వ. బ్రహ్మశిరోనామక బగునమ్మహాస్త్రంబు దలంచి బ్రహ్మతేజోమయం బగు టం జేసి యిట్లుప్రయోగించి వారింపశక్యంబు గాకుండు వారించిరేని వారించిన వారిన తలద్రెంచు గురుభక్తియు వ్రతయుక్తియు నెక్కుడు గలుగుట నక్కొఱవశ్రేష్ఠుండు నివారణపటిష్ఠుండయ్యె నవ్విధంబునఁ గవ్వడి యూఁదుర్ని వారసాధనంబు వారించుట నాలోకించి యమ్మునీశ్వరు లమ్మాహాత్మ్యంబూహించి రశ్వత్థామ నిజాస్త్రసంహారంబు సేయంజూచి యది శక్యంబు గా కుండుటయు దీనమానసుండగుచు మాననీయో పాయుం డగుసాత్యవతేయున కిట్లనియె.

74 తే. చంపెఁ గురువిభు[1]నాకు లజ్జాకరముగ
భీముఁ డదియు నధర్మసంగ్రామవృత్తి
నంతఁబోవక వచ్చి ప్రాణాపహార
మాచరింపఁగఁ బూని నన్నాక్రమించె.

---

71 1. మెచ్చియా మునులెడదల బిచ్చలింప - వ.

72 1. నిగుడించి — పెక్కు ప్రతులు.

74 1. మున్ను లజ్జాకరముగ — ఓ; మును జలజాకరమున - వ.

75 చ. పరిభవజాతరోషమునఁ బ్రాణభయంబునఁ జేసి యిమ్మహా
శరము వివేకవర్జితవిచారుఁడనై యిటు [1]లేసితిన్ మునీ
శ్వర యిది పాండుభూవసుతవర్గము [2]నంతటి నేర్చుఁ గాని [3]యె
ప్పరునున మాన దిచ్ఛిధము పాపము యేనియు [4]దాని [5]కోర్చితిన్.

76 వ. అనిన విని యమ్మునిపతి యతనియానవంబునఁ జూడ్కి నిలిపి మీతండ్రి
యిప్పాండవమధ్యమునకు వాత్సల్యంబున నీయస్త్రం బొసంగె నీయోధ
వరుండు నీకుఁ గీడు దలంపఁడు భవదస్త్రం బుప[1]శమించుటకు నైన నిజా
స్త్రంబు ప్రయోగించె మేము వలవ దన్న నుపసంహరించె ని ట్లస్త్ర
నిద్యావై దగ్ధ్యంబు సడిసన్న కవ్వడి వధింప నీకు వశంబగునే నీయస్త్రం
బితనియస్త్రంబుచేత నివారితం బయ్యెడు నది యట్లుండె విను మమ్మహా
స్త్రంబు మనుష్యవిషయంబుగాఁ బ్రయో[2]గించువానికి నశుభం బగు నొకని
చేతఁ బ్రయోగింపఁబడి యన్యునస్త్రం బు[3]పశమించెనేని యద్దేశంబునకుఁ
బండ్రెండు [4]డేం డ్లనావృష్టిదురితం బగుం గావునఁ బాండవులను నిన్నును
నిద్దేశంబును రక్షించుటకుం జెప్పితి [5]మెప్పాటనయిన దీని నుపసంహరింప
వలయుఁ దపంబునకుఁ జొచ్చినవాఁడవు రోషంబునకుఁ [6]దొలంగ సుఖవి
[7]గమ్మ ధర్మంబున జయుఁబు గొన [8]నోపిన యిప్పార్థుఁడును భ్రీతుండై
చనవలయు భవదీయశిరోమణి యీతని కిమ్మట్లయిన నితండ కాఁడు
పాండవులందఱును నీ దగుజీవనంబు నపహరించినంతయ సంతసిల్లుదు రిది
సమీచీనం బయినసంధిప్రకారం బిట్లు సేయుట మేలనుటయు నుమ్మలి
కంబుతో నగ్గురువందనుండు పరాశరనందనుఁ డిట్లనియె.

---

75 1. చేసితిన్ – పెక్కు ప్రతులు. 2. సంతతి – బ.ష స. 3. యిప్పరుసున – పెక్కు ప్రతులు. 4. నింద – ఐ.వ. 5. కోర్చెదన్ – డ.

76 1. శమియింపజేయుటకై – కొన్ని ప్రతులు. 2 గించిన వానికి – పెక్కు ప్రతులు. 3. చేత శమించునేని – బ.వ; చేనుపశమించెనేని – శ.ష. 4. డు వత్సరంబులనా వృష్టిదోషంబు గలుగుగావున – పెక్కు పుస్తకములు. 5. నెప్పాట – కొన్ని ప్రతులు. 6. దొరంగి – కొన్ని ప్రతులు 7. గమ్మ ధర్మంబున – ల. 8. నొల్లనియప్పార్థుండు – ల. కొన్ని ప్రతులు.

"నహ్యధర్మేణరాజర్షిఃపాండవోజేతుమిచ్ఛతి"

10–15–26 (శం)

77 సీ. పాండునందనులకుఁ బ్రాఁ తెరత్నంబులు
కారవనాథుభండార మెల్ల
గై కొన్న వారు నాగభయంబుఁదస్కర
భయము[1]ను దానవభయము దేవ
భయమును [2]బొరయవు బాధింప దాఁకలి
తృష నిద్ర[3]రోగంబు దీనికతన
నిట్టిరత్నము వీరి కీఁజాలుదునె ముని
నాయక నీవచనం బలంఘ్య

ఆ. మగుట దీని నీకు నర్పించితిని మద
స్త్రంబు పాండవేయ[4]రాగపాత్ర
గర్భములకు హానిఁ గావించి సంతృప్తి
బొంది తాఁ బ్రశాంతిఁ బొందుఁగాత.

78 క. అన విని కృష్ణద్వైపా
యనుఁ డట్టులు సేయు మొంటి కాస పడకు మీ
యని [1]పలుక నప్పలుకనం
గని యెను దనపలుకు తప్పుగా నతఁడు మదిన్.

79 వ. కని పాండవేయ[1]రాగపాత్రగర్భంబు లని తత్సంతానసంజాతగర్భంబులనెల్ల
నుగ్గడించినవాఁడ నయితి నది పారాశర్యుండు పాండవేయభార్యా
గర్భంబు[3]లన పేరు[3]కొనుటగాఁ జేసి యొంటి కాసపడకుమీ యనియె దీని

---

77 1. దేవాసుర భయము వహ్ని – ష. 2. బొందవు – వ; బొందదు – బ.
3. శోకంబు – ఓ ఔ.డ బ 4 రాజపౌత్ర – ఒ.ఔ.బ.వ.

78 1. పలికినయప్పలుకున – ఏ ఓ ఔ,బ.సూ.

79 1. దార–ఈ.గ.ష. 2. లన్నియుబెరు–ఎ ఐ.ఒ. 3. కొంటినని తలంచి యొకటి – డ.

నెఱింగినవాఁడఁ [4]గానేని యిది యనుమతిగా భావించి సకలగర్భ విధ్వంస నంబు గావించెదం గాక యని నిశ్చయించి యమ్మునీంద్రునితోనట్లచేయు వాఁడ ననిపలికె వారలసంవాదప్రకారంబు హృషీకేశుండెఱింగి వీఁడు సంయమివరుమాట గీటునం బుచ్చి తనవలసినట్లుసేయువాఁ డయ్యె నిప్పా పాత్ము నుపక్రమంబునకు నడ్డపడి చూచెదఁ గాకున్నఁ దుది నాచేయు తెఱం గున్నదియ కాదెయని వితర్కించె నప్పు డశ్వత్థామచేతోవృత్తి సాత్యవతేయుం డెఱిఁగియుం గృష్ణుం డెఱుంగుటయు నతం డతనితో సల్లాపంబు సేయం దలంచుటయుఁ గనుంగొని యూర కుండె.

—: శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరగర్భంబు దగ్ధంబు గాకుండఁ జేయ నిశ్చయించుట :—

సం. 10—16—1

80 క. వనజాతుఁడుద్రౌణికి ని
ట్లనుఁ దునిమితి పాండుపుత్రు లందఱఁ బాపం
బునఁ [1]బోయితి గర్భంబుల
దునిమెద [2]నందొకటియైనఁ దొలఁగింపఁ[3]దగున్.

81 క. ఏనొక్కనిఁ బాండవసం
తానార్థము [1]గాఁగనిత్తు ధర్మముల మహా
దానంబులఁ గ్రతువుల జన
తానందితుఁడగుచుఁ [2]బెంపుఁ దలకొనువానిన్.

82 తే. అట్టిగర్భంబు [1]నిలుపు తక్కన్ని గర్భ
ములును భవదస్త్రమున దగ్ధములుగఁ జేయు
మనుడు సంరంభజృంభితుఁ డగుచుద్రోణ
తనయుఁ డిట్లను నమ్మురాంతకునితోడ.

---

4. గానేల — పెక్కుప్రతులు.

80 1. బొందితి - ప. 2. దొకరినైన తుది నిలుప దగున్ — డ; దొక్కడైన దొలగింప దగున్ - వ. 3. నగున్ — ఈ.ఘు.చ.

81 1. గానొనర్తు — ల. సలుపదలకొనువానిన్ — శ..

82 1. నిలుచుటక్కన్ని - ఊ. నిలుచును నన్యగర్భ — డ; నిలుచుఁగా కన్యగర్భ - శ.

83 వ. పటుపాతంబున నీ విట్లు పలికిన నేన ట్లేల చేయుదు మదస్త్రంబునకు లక్ష్యంబులుగా గర్భంబు లొండు గలుగు లేకుండు నదియట్లుండె విరాట నందన యగు నుత్తరగర్భంబు రక్షించెదనని చూచె దప్పనికిఁ బూనితేనియు నాయస్త్రంబున నవశ్యం బదియును విధ్వంసంబు గావింతునని పలికినఁ బద్మనాభుండు.

84 క. అనఘుఁ డభిమన్యుతేజం
బనూనమై మాత్స్యపుత్రియం దున్నది నీ
తనుమిట గలిగిననుం ద
త్తనయున కే నాయు విచ్చె[1]దను దీర్ఘముగన్.

85 క. అనిన విని నగుచుఁ గుంభజ
తనయుం డిట్లనియె వస్త్రదగ్ధుని బ్రతికిం
చినమేల కాదె నీవి
న్ననువు నెఱింగెదము కాక నరసఖ దీనన్

86 వ. అని పలికి పరమాదర[1]ణీయు లగుసాత్యవతేయదేవకీనందనులవాక్యంబు లాదరింపక పాండవసంతానసకలగర్భవిషయంబుగా నస్త్రప్రమోచనంబు సేసిన నుపలక్షించి వాసుదేవుం డతనితో నిట్లనుఁ ద్రికాలవేది యగునొక్క బ్రాహ్మణుం డువప్లావ్యంబునకు వచ్చియు త్తరను జూచి నీపుణ్యంబునఁ బ్రాణంబులు పరిక్షీణంబులై నపుత్రుండు జనియింపం గలవాఁ డది కారణంబుగా భవదీయగర్భస్థునకుఁ బరిక్షిన్నామధేయం బగునని పలికె నమ్మహాత్ముని వచనం బన్యథంబు గానేరదు [2]భవత్కృత్యం బకృతసమంబ యబ్బాలకుండు పాండవవంశకరుండగు ననిచెప్పి తనచిత్తంబున రోషంబావహిల్లుటయు బాలఘాతి వగు నీకు నశనంబు దుర్లభంబై సహాయరహితుండవై దుర్గంధరక్తంబున నంగంబు దగ్ధం బగుచుండ మూఁడువేలేండ్లు దిరుగుము నాచేత రక్షితుండై యక్కుమారుండు గృపాచార్యువలనధనుర్వేద

---

84 1. డతిదీర్ఘముగన్ – ఒ.

86 1. ణీయంబులగు – జ.ట.ల. 2. భవత్కృతసమయం బబ్బాలకునిం బొంద డతండు

విదుండై సర్వ[3]శస్త్రాస్త్రంబులువడసి బహుసంవత్సరంబులు వసుధం
బాలిం[4]పగలవాఁడు వానికి[5]జనమేజయుం డనుమహారాజు ప్రభవించి నీవు
సూచుచుందనుజ్వలుండై ప్రవర్తించు మదీయంబు లగు తపస్సత్యంబుల
మహనీయప్రభావంబులు సూడు మని యాడె నప్పుడు కృష్ణద్వైపాయ
నుండు గురునందనున కిట్లనియె.

87 తే. బ్రాహ్మణుఁడ వయ్యునిట్లు క్రూరతకు రోయ
కస్మదీయ[1]వాక్యంబుల నాదరంబు
సేయకీపాపకర్మంబు సేసినాఁడ
వచ్యుతుఁడు వలెనట్టుల యగుము నీవు.

88 వ. అని యిట్లు శపియించి నీచకర్ముండ పొమ్మనిన విని యశ్వత్థామయమ్మ
హాత్మునియాననం బాలోకించి మునీంద్రా నీవు మనుజులలోన[1]నుండువాఁడ
వని ప్రతిశాపం బిచ్చి నీకడన యేను వర్తిల్లఁగలవాఁడ నీవును శౌరియు
సత్యవాదు లగుదురు గాక యని [2]తనశిరోమణి పాండవుల కిచ్చి తపోవ
నంబునకుం జనియెఁ బాండవులునుగృష్ణుండును నమ్మునీంద్రునకు నమ
స్కరించి వీడ్కొని యతిత్వరితగతి నరుగుదెంచి.

89 క. అరదములు డిగ్గి వగలం
బరితాపముఁ బొందు చున్న పాంచాలిగాం
చిరి తమచేతోవృత్తులఁ
గరుణము మగుడంగఁ బొడమఁ గౌరవనాథా.

90 వ. అట్లు గాంచి యక్కాంతచుట్టు నాసీను లై రప్పు డగ్రజుండు వనుపఁ
బవనతనయుం డమ్మణి యద్దేవికి సమర్పించి.

పాండవ - స. 3. శాస్త్రంబులు - జ. 4. రాజ్యసుఖంబు లనుభవింపగల వాడు - జ. 5. పారిక్షితుండను - పెక్కు ప్రతులు.

87 1. వాక్యముదెసనాదరంబు - గ.జ.ల.

88 1. యుండు - వా ; నుండు - కొన్ని ప్రతులు. 2. పలికి తన - పెక్కు ప్రతులు.

—: భీమసేనుఁ డశ్వత్థామ శిరోరత్నంబు ద్రౌపది కిచ్చుట :—
సం. 10-16-25

91 క. పగతుపని సక్కనయ్యెఁ
వగమానుము రాజధర్మవై శిష్ట్యము పెం
పుగ నాదరించి నీతా
ల్మగదా భూపాలు నుమ్మలికముం బాచున్.

92 చ. జనపతి పంపఁ గేశవుఁడు సంధికిఁ బోయెడునప్డు నీవు నె
ప్పిన గరువంపు రాజసపు బెట్టిదపుం దగుమాట లెల్ల నె
మ్మనమున నెక్కొనఁ నిలుపుమా వఁగవం బని యేమి సంగరం
బునఁ బగవారుపేర్చి పొరివుచ్చక పువ్వులకోల సాఁతురే.

93 క. వినుము ధృతరాష్ట్రవంశం
బున మగ[1]పీఁచంబు నెల్లఁ బొలియించితిఁ గృ
ష్ణునికారుణ్యము జిష్ణుని
పెనుఁబ్రాపును [2]గలుగ నేను విగతభయుఁడనై.

94 ఉ. ప్రాణితి దుస్సనేనురుధిరం బుఁమ్రగత [1]బేర్చి ప్రచ్చిక్రీ
డావిధి వాని యగ్గిజుతొడల్ [2]వడి నుగ్గుగఁ జేసి [3]యార్చి యా
భూవరుమౌళిఁ దన్నితి నృపుల్ గని సంత[4]సమందనింత హా
ర్షావసరంబు శోకసమయంబుగఁ [5]జేయుట నీకు[6]నర్హమే.

95 క. గురుతనయుఁ దగుటఁ బ్రాణము
హరియింపఁగఁ జొరక విజయుఁ డశ్వత్థామం
బరి[1]భూతుఁ జేసియాయుధ
[2]పరిగ్రహముతోడ [3]లజ్జఁ బాయం జేసెన్.

---

93 1. పించంబు—జ.ల. 2. గలిగి—ఒ.క.జ.

94 1. బేర్చి—పెక్కు ప్రతులు ; చీటి—వా ; వర్చినేను—ఊ. ఘ. వ ; ప్రచ్చితీవ్ర—క. 2. గద—ఈ.ష.ల ; పెన—ఊ. ఓ.ఔ ; వెసనుగ్రత—ఘ ; వెసనుగ్రత నుగ్గుజేసి—ఊ.వ. 3. వై చి-ఆ.ఈ ఎ ; యేచి—ఇ.ఉ.ఏ.ఒ.ఓ.ఔ.గ.చ.జ డ.బ.ల. 4. మందిరింత—ఖ శ ష; మందునట్లు—ట ; మంద నిట్టి—ఊ.ఔ.ఘ.వ ; మంద నింతి — ఆ.ఈ.ఎ.ఏ.ఓ.గ.డ.వ. 5. జేయగ — ఎ. 6. పాడియే — ఊ.ఘ.బ.

95 1. భూతుండుగ నాయుధ — అ.ఇ. 2. పరిహరణము — ఓ. 3. మణియుఁ బాయఁ గఁజేసెన్ — డ.వ.స.

96 వ. చూడామణి గోలుపోవుటంజేసి యాకుంభసంభవసంభవుకీ ర్తిశరీరంబు వడియె ముఱికిఁబొంది యున్న దింతియ యిటు[1]వైరంబు పేరులేకుండఁ దీర్చుట యెవ్వరికింజనునేమియుఁగీడాడఁ దెఱపిలేక ధర్మతనయుండు నిర్మలకీర్తికి భాజనంబై యుల్లసిల్లెడు నూఱడిల్లుము.

97 తే. అనినఁ గొండొక తెలివొందునాననంబు
తోడ[1]నుత్థిత[2]యై న యాతోయజాక్షి
[3]పల్లవలు పర్వంగ[4]నొప్పునాపద్మరాగ
రత్నమఱుచేత[5]నిడికొని రాజుఁజూచి.

98 వ. భీమసేను నుద్దేశించి.

99 ఉ. నామన మూర దీనిఁ గని [1]నందముఁ బొందితి నింత సాలు నా
కీమహనీయరత్నము వహింపఁగ [2]నర్హుఁడితండ యంచు నా
భూమిపుచేతఁ బెట్టుటయు భూవర యాతఁడు ద్రౌణి గౌరవ
శ్రీమది భక్తిఁ బెంపఁగ ధరించె శిరంబున దానిఁ బ్రీతుఁడై.

100 వ. ఇవ్వి ధంబున.

101 తే. విలసితం బగునమ్మణి చెలువు మిగుల
మౌళియందు ధరించి యమ్మనుజనాథుఁ
డుదయ[1]రాగనితాంతసముజ్జ్వలేందు
బింబమునఁ బొల్చుపూర్వశై లంబు వోలె.

---

96 1. వైరంబను పేరు → పెక్కు ప్రతులు ; వైరంబను పేరు – ఈ ఓ ; వైరంబు పేరు – స.

97 1. నందిత – కొన్ని ప్రతులు. 2. పుల్ల – ఆ.ఎ ; పల్క – ఊ ఐ ఒ ఓ.ఘ. 3. పల్లవల జెలువొందుచున్న – క. 4. బొల్చు – కొన్ని ప్రతులు. 5. నిడుకొని – పెక్కు పతులు.

99 1. నప్పుడు సంతసమయ్యెజాలు – ఎ.ఖ ; నప్పుడె సంతసమయ్యెఁ జాలు – శ.ష.స. 2. నర్హ మె యర్హుడంచు – ఏ.చ.

101 1. శిఖరాగ్ర రాగ సముజ్జ్వ – లు.

102 వ. ఇత్తెఱంగునం బాండవాగ్రజుండు పాంచాలికిఁ బ్రియం బాచరించి తత్ప్రీ
భృతికాంతలును సహాదేవపరిముఖపురుషులును వినఁ బవనతనయుం డశ్వ
త్థామఁ బొడఁగనుట మొదలై గురునందనుండు చూడామణి యిచ్చుట
తుది యైనవృత్తాంతం బంతయుఁ జెప్ప వాభూవల్లభుండు లోనుగా నెల్ల
వారును నపత్యబాధకం బైనయాబ్రహ్మశిరంబుపరిభావం బూహించి
[1]కృష్ణునిపరితివిధానంబు గలుగుట నూఱడిల్లియు నెట్లగునో యను
శంక నుండి రత్తఱి నుత్తరకుం దక్కఁ బాండవేయవంశవధూజనంబులకు
గర్భంబులు లేక యుండె నయ్యస్త్రోత్తమం బవ్విరాటపుత్రియుదరంబున
నున్నపిండంబు బాధితంబు సేయుట గనుంగొని యప్పుండరీకాతుండు
దాఁనితోసల్లాపఁబు సేయునవసరంబున నయ్యస్త్రఘాతవేదన లేకుండఁ
దనచిత్తవృత్తిన యుడిపెం గాన నవ్విశేషం బయ్యభిమన్యువల్లభయాదిగా
నెవ్వరు నెఱుంగ రది యట్లుండెఁ బుత్రులదెస వగ దొఱఁగకున్న
యాధర్మనందనుండు దేవకీనందనున కిట్లనియె.

103 చ. బలమున శౌర్యసంపద న[1]భంగపరాక్రములై నదౌపదే
యుల నొకరుండ ముట్టికొని యుద్భటవిక్రమ ముల్లసిల్ల దు
ర్బలుల వధించు చాడ్పునఁ గృపాణకళాలలితంబు లొప్పవి
చ్చలవిడిఁ ద్రుంచె నట్టె గురుసంభవుఁ డంతకు నెట్టు సాలెనో.

104 ఉ. ఉద్యోగ[1]స్ఫురితుం డజయ్యభుజవీర్యుం డిద్ధ[2]విక్రాంతసం
పద్యోగ[3]ప్రథితుండు శకృసుతసంభావ్యకృమోద్యద్ధను
ర్విద్యాపై భవశాలి సంగరకళా[4]విస్తారసంవేది ధృ
ష్టద్యుమ్నుం [5]డతఁ డోర్వకున్కి యెటులశ్వత్థామయుద్రేకమున్.

---

102 1. కృష్ణప్రతి – పెక్కు ప్రతులు.

103 1. పార – అ.క.

104 1. స్ఫురణుండజేయ – శ. 2. సంక్రాంతి – శ.ష; విక్రాంతి – పెక్కు ప్రతులు.
3. ప్రతిముండు – ఊ; ప్రవరుంసు – శ.ష. 4. విస్ఫార – పెక్కు ప్రతులు.
5. డనినోర్వ – కొన్ని ప్రతులు.

105 క. తక్కును గలపా-చాలుర
నొక్కఁడ శిబిరంబు [1]సొచ్చి యుక్కుదలిర్పం
బెక్కండ్రఁ దునిమె[2]నఁటె యిది
యక్కజ[3]మగు నేమికతన నధికుం డయ్యెన్.

106 వ. అనిన నమ్మహీకాంతునకు మురాంతకుం డిట్లనియె.

—: ధర్మరాజునకుఁ కృష్ణుఁడు శివప్రభావంబు చెప్పుట :—

సం. 10-17-6

107 చ. హరుఁ [1]బరమేశ్వరేశ్వరుఁ గృపాతిశయా[2]ర్ద్రనమేయమూర్తి శం
కరు నచలైకభ[3]క్తిరసగమ్యుని నవ్యయు నిందుమౌళిఁ ద
త్పరమతి నాశ్రయించి [4]యనపా[5]య[6]బలోద్భటశౌర్య[7]సంపద
గురుతనయుండు గాంచి యధికుం డగుటం బగదీర్చె నమ్మెయిన్.

108 చ. శివుఁడు ప్రసన్నుఁ డైన [1]నఱ చేయునె యెవ్వరి కైన రాజపుం
గవ యమరత్వమైన బలఘస్మరు గెల్వఁగ నోపునట్టిద
ర్పవిభవ [2]మైన నిచ్చుఁ [3]బరిపంథు ల[4]నేకులు నొక్కరుండు శా
హవిలసనంబు [5]ఘోరముగ నోర్వఁగఁ జాలుట [6]యూగి చోద్యమే.

---

105 1. నందును క్కు — ఊ.ఓ.ఔ.ఘ 2. నిదికడున — ఈ. 3. మతడేమి — పెక్కు ప్రతులు.

107 1. బరమేశునీశ్వరు — వ.శ.ష.స ; బరమేశ్వరున్ శివు — గ. 2. దరమూర్తి రుద్రు — శ.ష. 3. గత — ఆ.ఆ.ఇ.క ; రత — డ.ప.ల ; నత — ఎ.ఖ.గ.జ. 4. యనివార్య — ప.శ.ష. 5. మహోద్భట — అ ఇ.క. 6. సంపదల్ — పెక్కు ప్రతులు.

108 1. నదిచెల్లదె యెవ్వరికైన — ఈ ; నఱచేయక — ఆ ఇ క.వ. 2. మిచ్చుచుండు — ఈ,ఎ.ఏ ఘ.చ.ల. 3. ప్రతిపక్షుల — ఈ.గ.చ. 4. నెల్లను — పెక్కు ప్రతులు. 5. చెల్వనుగ — ప శ.ష. 6. యేమి — క జ వ ; కేమిచోద్యమో — శ.

109 ఉ. [1]తెల్లమి గాఁగ [2]నేను శివదేవు నెఱుఁగుదు భూతసంచయం
బెల్ల జనింప [3]నిల్వఁగ లయింపఁగఁ [4]జేయు [5]నతండె యవ్విభుం
డుల్లమునం [6]దలంప భువనోత్కరవిశ్వవిధాన[7]యుక్తి వ
ర్తిల్లుచు నుండు భక్తికి విధేయుఁ డమేయుఁడు కౌరవేశ్వరా.

110 వ. అమ్మహాదేవుని దివ్యలీలలు నెవ్వెఱ నాకర్ణింపుము.

111 సీ. భూత[1]సంచయ[2]సృష్టి బుద్ధిఁ దలంచి య
ప్పరమేశుఁ గానఁగ బ్రహ్మాయరిగి
తదుమనోవృత్తి దగ నెఱింగించిన
నమ్మహాత్ముండు తదభిమతంబు
గావింపఁబూని తపోవిభవం బేమి
షములకు నైనను [3]బ్రథమసాధ
నంబని యూహించి [4]యంబుసమర్పిత
నిజమూ రియె తపోనిషనుండె

తే. నావిరించియు నద్దేవదేవు రాక
బహుస[5]హస్రవర్ష ంబులు వార్చియుండ
నిజతపఃప్రభా వంబున నిపుణ[6]చిత్తు
దకుఁ డను వానిసృజియించె ధరణినాథ.

112 వ. ఇట్లు సృజియించి [1]యవ్విరించి యతని నాలోకించి ప్రజల సృజియింపు మని పంచిన నతండు పెద్దవా రొఁడ్లు లేరై రేని[2]యు సృజియించెద ననిన నప్పరమేష్ఠి పరమేశ్వరుండు జలనిమగ్నుండై యున్నవాఁ డేను నిన్ను

---

109 1. తెల్లము – పెక్కుప్రతులు. 2. నీవు – శ. 3. నిల్పగ – ప.శ.ష. 4. జేయుచు నుండు – ఐ ఒ. 5. నతండ – పెక్కుప్రతులు. 6. దలిర్ప – డ. 7. వృత్తి – ఒ. 8. డు సత్యము – డ.

111 1. సంభవ వృద్ధి – ఏ. ఐ ఓ ఔ. 2. వృద్ధి – పెక్కు ప్రతులు. 3. బరమ సాధ – ఉ. శ ; ధర్మ సాధ -- ఏ.ఒ ఓ.ఔ. 4. యంబుధి నిర్మగ్న – ఐ. ఒ. ఓ. ఔ. డ. బ శ., యంబు సమర్పిత – ఊ. ఘ. వ.; యంబు సమ్మార్జిత – వా. మూలం."దీర్ఘకాలం తపస్తే పేమగ్నోఽకంభసిమహాతపాఃʼʼ 10–17–11.5. ప్రాబ్ద ములకోర్చి భక్తి నుండి – శ.ష. 6. వృత్తి – ష.ప.

112 1. యి – వా; య – పెక్కు ప్రతులు. 2. యు – పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

నియోగించెద నింక సృజియించుపెద్ద లెవ్వరును లేరు సృజియింతువుగాక యనవుడు నమ్మహాత్ముండు దేవాసురమనుష్యతిర్యగాత్మక భూతంబుల సృజియించిన [3]నా కొని యవి దక్షప్రజాపతి భక్షింపం గనిసిన.

113 ఆ. అతఁడు బ్రహ్మాపాలి కతిరయంబునఁ [1]బాటి
భూతతతులు ననున్నఁ బొదువకుండ
నాఁగవలయు వాని కాహారములు గల్పి
తములు సేయవలయుఁ దగమహాత్మ.

114 వ. అనిన విని యా జగత్కర్త యోషధులును ఫలమూలాదిభక్ష్యసంపదుపకారంబు[1]లుగా వృక్షలతాగుల్మంబులను గల్పించి యా భూతంబులకు వాని నాహారంబులుగా సమర్పించి మఱియును బలిష్ఠభూతంబులకు దుర్బల భూతంబులు భక్ష్యం బగుం గాక యనియు నాదేశిం[2]చె నంత నా భూతంబులు ప్రీతంబు లై చని తత్ప్రకారంబున వృద్ధినొంది సంతాన రూపంబున సమృద్ధంబు లగుచునుండఁ బెద్దకాలంబునకు బాలేందుధరుండు జలంబులు వెడలి వచ్చి భూతకోట్ల నాలోకించి కోపించి నిజలింగఁబుఁ బుచ్చి నేలనిడినం గని యానీరజాసనుండు భవునిం బ్రళమనవాక్యంబుల ననునయించుచుఁ జేర నరిగి లింగంబు నిల్పుల చేసి తనుటయు నద్దేవుండు.

115 క. భూతంబుల సృజియించుట
కై తోయములందు మునిఁగియత్యుగ్రతపః
స్ఫీతుఁడ నై వచ్చితి నొరు
చేతసృజనమగుట నిట్లు సేసితి దీనిన్.

116 వ. భూతంబుల సృజియించుటకుం గాక లింగంబు [1]దన కేల యని పలికి సంరంభ విజృంభితుం డగుచు మాల్యవంతంబునకుఁ జని మహాతపంబు సేయుచుండ[2].

---

3. నవియాకొని – పెక్కు ప్రతులు.

113 1. నేగి – ఈ ఎ.ఏ.చ జ ; జని – ఏ.ఒ ఓ ఔ. డ ; బోయి – ఊ.గ.ఘ.ప.శ.ష.

114 1. లగు – పెక్కు ప్రతులు. 2. చినఁ – పెక్కుప్రతులు.

116 1. దక్కెల – స. పెక్కుప్రతులు. 2. పెద్దకాలంబునకు – పెక్కుప్రతులు

117 క. [1]ఆసమయంబున లింగము
భాసురగతిఁ జూడ నొప్పె బ్రహ్మాదులకుం
జేసిరి పూజలు వారలు
వాసవ ముఖ్యామరాది వర్గముఁ దారున్.

118 వ. [1]అంతం పెద్దకాలంబునకు.

—: రుద్రుఁడు దేవతలు సేయు యజ్ఞంబు సేరుట :—

సం. 10-18-1

119 క. [1]సురలోక్క మహాధ్వరమా
చరింపఁగ దలంచి ద్రవ్యసంపద మిగులం
[2]దొరకొల్పి భాగయోగ్యా
మరుల నిరూపించి యతిసమాహితమతుఁ లై.

120 వ. తొడంగి యనుష్ఠానప్రపంచప్రవర్తకు లగు చుండిరి గాని రుద్రుని మహోగ్ర భావం బెఱుంగమిం జేసి యయోగ్యమూర్తికి భాగకల్పనం బొనర్పఁ దగి దాని నెటింగి.

121 సీ. [1]అతులతపోమయం బయి యద్భుతావహం
బయిన దైర్ఘ్యంబున నతిశయిల్లి
బాలార్క సన్నిభప్రభఁ దేజరిల్లెడు
నట్లుగా నొక్కశరాసనంబు
సృజియించి దానికి శింజినీ ప్రముఖంబు
లగునంగకములు యజ్ఞాంగ కల్పి
తములు గావించి [2]యుద్దామకోపానల
జ్వాలలు [3]సాకారలీల నిగుడఁ

---

117 1. ఈపద్యము ఎ.ష. ప్రతులందు దక్షతక్షినవానిలో లేదు. మూలమునందును దీని ప్రసక్తి లేదు.

118 1. పెక్కుప్రతులలో లేదు.

119 1. సురలోకమహాధ్వరమ్మా – వా ; సురలోక్క మహాధ్వరమా – పెక్క ప్రతులు.
2. బురికొల్పి – ఖ శ.ష.

121 1. అమల – శ.ష. 2. యుదగ్ర – అ.ఇ.క. 3. సహకార – అ; నాకార – ఔ ;

ఆ. గేలియం దమర్చి కృత్తివాసుఁడు సుర
శ్రేణి[1]కృతువు నియతిఁ జేయునెడకు
నరుగుదెంచె సత్వరాభీల హేలాపి
కాసభాసి యగుచుఁ గౌరవేంద్ర.

122 మ. ధరణీచక్రము [1]దిర్దిరందిరిగెఁ బాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె భూ
ధరముల్ పెల్లగిలెఁ దిశావలయ ముత్కంపంబు నొందెఁ దివా
కరచంద్రాగ్ను[2]ఁదీప్తి మాసె సురలోకం బాకులం బయ్యె న
ప్పరమేశుం [3]డటు తా మరుత్క్రీతుపరిభ్రంశార్థియై వచ్చినన్.

123 చ. అనిమిషసంఘమెల్లను భయంబునఁ జేష్టలు దక్కి యధ్వరం
బు [1]నడప నేర్పు [2]లేది కురుభూవర చిత్రగతప్రకార మ
య్యె [3]నడరి యేసె నాక్రతు[4]వు సీఱుఁడు డెందము గాఁడ బాటిపో
యె నది మృగంబుచందము వహించి హుతాశనసంయుతంబుగన్.

124 వ. ఇవ్విధంబున యజ్ఞం [1]బపక్రాంతం బగుటయు నిర్జరులు [2]నిశ్చేతనులై
రందు సవిత్రినిబాహువులును బూషునిదంతంబులును [3]భగునిలోచనంబు
లును త్రిలోచనుండు గోదండాగ్రంబునఁ దునియను డొల్లను బగులను
బొడిచె నప్పుడు [4]దలరి దివిజులు యజ్ఞాంగంబులతోడం గూడఁ బలుగడలం
బాటం దొడంగిన.

హుంకార – ఘ. 4. నియతిక్రతుపు జేయు – పెక్కు ప్రతులు.

122 1. సంచలించెవెస – ఐ.ఒ.బ.వ. 2. లదీప్తులైరి – పెక్కు ప్రతులు. 3. డటులా మరు – ఖ.ల.శ.ష; డజరామరక్రతు – ఎ.

123 1. నడుపు – పెక్కు ప్రతులు; నగలవేడ్కచూడ – ఆ.ఎ; నడుపుచొప్పు – ట; నడపలేకపోయె – క.వ; నడపనేరులేడ – బ. 2. లేక – పెక్కు ప్రతులు. 3. నెనసినసేసె – శ. 4. వుమేశుడు – ఊ.ఐ ఓ ఘ.

124 1. బుపశాంతంబగుటయు – ఆ.ఈ.ఎ.ఏ.క.చ స; బుశాంతంబగుటయు – ప. 2. నిశ్చేష్టితులై – ఔ.గ.బ.ల.శ.ష స. 3. భగుని – పెక్కు ప్రతులు. మూలం "భగస్యనయనేతథా" 10-18-16; భృగుని – వా.శ. 4. దలరి – పెక్కు ప్రతులలో లేదు; బెవరి – అ.ఇ; దత్తరిల్లి – ఈ.ఏ.చ.ట; దలంకి – బ.

125 క. ఆదేవుఁ[1]డు వారందఱు
నే[2]దిక్కులఁ బోవకుండ [3]నెయిది భయంబా
[4]పాదించుచు నలి నాఁగెం
గోదండము [5]నారి సాఁచి గుమురులు గొనఁగన్.

126 తే. ఏయనొల్లక [1]యనురుల నివ్విధమున
[2]బొదివికొని యీశ్వరుఁడు దూలపుచ్చ వార
లొక్క మొగి వింటిగొనయంబు పెక్కుదునియ
లయ్యె[3]డుమ యనవుడు నది యట్ల యయ్యె.

127 వ. ఆలోన.

128 క. సుర [1]లాక్రతువుం దారును
శరణం బనుపలుకుతోడఁ [2]జరదానతు లై
కరుణకుఁ బాత్రములగుటయు
శరణాగతవత్సలుఁడుఁ బ్రసన్నతఁ [3]బొందెన్.

129 వ. ఇట్లు ప్రసన్నుండై.

130 తే. [1]ఆత్మకోపంబు [2]పుచ్చి జలాశయమున
వై చి బాలేందుధరుఁడు దేవతలనాద
రమున వీడ్కొంచె నమ్మహోగ్రంపు[3]రోష
మనల[4]రూపమై [5]యిగిరించె నజ్జలముల.

---

125 1. దంతవారల – పెక్కు|పతులు ; డట్లనందర – ఉ ; డట్టులందర – అ.ఇ ఎ.క. 2. దెసలం – పెక్కు ప్రతులు 3. నెయ – శ ; నేది – వ ; నేని – ఉ. 4. పాదించుటగానాగెం – శ ; పాదించుచునెరినాగెం – ఏ,చ. 5. సాచిసాచి – పెక్కు|పతులు ; సాచికదిసి – ఐ.ఒ.వ ; సాచియపుడు – డ.శ.ష.

126 1. నమరుల–శ. 2. బొదువుకొని – ఆ ఎ ఏ.క.చ. 2. డమ–పెక్కు ప్రతులు

128 1. లోకేశుడు – క. 2. శరణాగతులై – ఒ.క.ట. 3. నొందెన్ – కొన్ని ప్రతులు.

130 1. అట్టి – ఊ ఘ ; అతడు – ఐ ఒ ; అతను – బ.వ. 2. నపుడు – శ.ష; 3. కోప – అ.ఇ క.ఖ.ట.శ.ష 4. రూపంబుతో ద్రావె – డ. ష. నిలిచెను – గ. దహియించె – ప.

131 వ. ఇ త్తెఱంగునఁ గృపాయ త్తచిత్తుం [1]డై సర్వేశ్వరేశ్వరుండు సవిత్రునకుఁ బూషునకు భగునకుఁ గరంబులును దంతంబులుమ నయనంబులును నొసంగి యజ్ఞం బెప్పటియట్ల పరివర్తిల్ల ననుగ్ర[2]హార్ద్రభావంబునం బనిచిన.

132 క. అమరులు భక్తింగ్రతుభా
గమునప్పరమేశ్వరునకుఁ గల్పించి రతం
డు మనంబునఁ బ్రీతుండై
సమాహితుం డయ్యె జగము సంతోషించెన్.

133 వ. అట్టివి [1]యద్దేవదేవుని దివ్యలీల లతండు కోపించిన భువనంబు [2]ఁస్వాస్థ్యం బును బ్రసన్నుండైన సుఖత్వంబును గను నాభూతనాథుండు గురుసుత నకు సన్నిహితుం డయ్యెఁ గావున నయ్యోధవరుం డొక్కరుండ శిబిరంబు పరివేశించి యిత్తెఱంగుపరాక్రమంబాచరించెఁ గాని యివ్విశేషం బారథిక వరునిశక్తి[3] నైనది గాదిది చిత్తంబున నిడం బనిలేదు భీష్మద్రోణకర్ణశల్యాదు లైన మహావీరులం బోరఁ బరిమార్చి దొరకొనుటకును దర్పదుర్దములైన ధృతరాష్ట్రనందనాగ్రేసరు లైన దుశ్శాసన దుర్యోధనులఁ జలంబు నెరయ వక్షోరక్తపానంబున నూరుభంజనంబునం [4]బరిమార్చుటం జేసి ప్రతిజ్ఞాపూర ణాచరణశోభనంబు నొంద [5]సంభావించుటకును గారణంబైన భవదీయ దైవ మానుషయోగంబునకుఁ బరమానందంబు నొందుమని యిట్లు గోవిందుండు ధర్మనందనునకు నాశ్వాసం బొనరించె నని జనమేజయునకు వైశంపాయ నుండు నెప్పుటయు.

134 స్రగ్ధర. సాయంప్రాతర్ప్రత ప్రజ్వలిత హుతవహాస్వైరనిర్ధూతజాడ్య
స్నాయ[1]చ్ఛేతఃప్రసాద[2] ప్రస్మరవిమలప్రౌఢ[3]బోధానుమోదీ

---

131 1. డైన సర్వేశ్వరుండు - పెక్కు ప్రతులు; డైయప్పరమేశ్వరుండు – శ.ష. 2. ప్రభావంబున – కొన్ని పాఠములు.

133 1. యద్దేవుని — పెక్కు ప్రతులు; 2. లస్వస్థంబులును – కొన్ని ప్రతులు; లు విధ్వంసంబులు – కొన్ని ప్రతులు. 3. ప్రతాప పరాక్రమంబులనైనదిగాదు యిది – ఊ.ఐ.ఒ ఓ ఘ. 4 బరిభూతులం-పెక్కు పాఠములు. 5. సంభవించుటకు-పెక్కు-పాఠములు.

134 1. శ్చివతప్రసాద – కొన్ని పాఠములు 2 దాస్పదవిమలతర – ష.స; దాప్రశమన విమల - శ; దాస్పద ధృతవిమల – ఐ.ఒ.ఓ ఔ.ఘ. 3. లీలానుమోదీ - కొన్ని

మాయా [4]వ్యాపారదూ రా [5]మఖతతివ్యాతినిర్మాణ సంపాద్యమానా
[6]శేయోరాజత్తి)లో కాశి)త జన[6]దురిత[7]శ్రేపలీలా[8]విలాసా.

135 క. [1]సురనికరానందకరా
సురారికాంతావిలాస శోభాపహరా
కరుణాసక్తమనస్కా
సరిద్వరా బర్హ్మా బర్హ్మా చారుశిరస్కా.

136 మాలిని. అకలుష [1]హృదయాభివ్యక్త సరోవ్యపయుక్తా
సకలనిగమ వేద్యా [2]స్వాస్థ్యవిద్యోపపాద్యా
[ప్రకృతివికృతిభావప్రాప్త సాంఖ్య ప్రదీప్తా
సుకృతమయవిలాసా సుస్థిరానంద భాసా.

గద్యము. ఇది శ్రీ మదుభయ కవి మిత్ర కొమ్మనామాత్య పుత్త్రి)
బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి పణీతంబైన [1]శ్రీ
మహాభారతంబున సౌప్తికపర్వంబునందు సర్వంబును
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము నందు సౌప్తికపర్వము సమాప్తము.

పత్రులు 4. యోగాను - శ.ష 5. మధుర విహృతి – పెక్కుపత్రులు.
6. ముదిత శ్రీవిలాసా విశాలా – క 7. శ్లేష హారీవిహారీ – ఎ. 8. విశాలా – పెక్కుపత్రులు.

135 1. సురనికర కరణ భీకర, సురప రికాంతా విలాస శోభనవారా – శ

136 1. గుణసక్తా అంచితస్థానయుక్తా - ఈ.ఏ.గ.చ. 2. స్వస్తి - కొన్ని ప్రతులు ; స్వచ్ఛ - శ.ష.

137 1. శ్రీ మహాభారతంబున– పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

—:o:—

శ్రీమదాంధ్ర మహా భారతము

స్త్రీపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

—→o←—

1 క. శ్రీ సాంగత్య విధాయి వి
కాసోల్లాసిత కటాక్ష కరుణామయ మూ
ర్తి సార బోధ [1]భరిత
వ్యాసాది మనో[2]నివాస హరిహరనాథా.

2 క. దేవా జనమేజయ జగ
తీ వరుఁడు గుతూహలము మదిన్ [1]మొల తేరం
గా వె శంపాయనవద
నావేశిత [2]దృగ్విలాసుఁడై యి ట్లనియెన్.

3 వ. తన సుతుండును [1]సైన్యంబును బాండుసుతుల చేత [2]నట్లగుట సంజయు
వలన విని ధృతరాష్ట్రుం డెబ్బంగి వర్తించె నశ్వత్థామ కృప[3]కృతవర్మ లా
రాత్రి తమ చేసిన పరాక్రమంబు తెఱంగు దుర్యోధనున కెఱిఁగించి
పోయిరని వింటిఁ బదంపడి కరినగరంబు దెస కరిగి మగిడి రనియు నాకర్ణిం
చితి వార[1]లట యెవ్వలనికిం జని[5]రేల మగిడి రశ్వత్థామ కృష్ణద్వైపాయ
నాశ్రమంబునకుం బోవం దక్కిన యిరువురు [6]నెక్కడ వోయి రవ్విధంబున
విజయంబు నొందిన ధర్మనందనుం డేమి యాచరించె నంతయుం బరిపాటిం
దేటపడం జెప్పు మనిన నమ్మునివరుం [7]డి ట్లనియె.

---

1 1. మహిత – ఇ.ఈ. 2. నిధాన – డ.

2 1. మొలువంగా – గ. 2. దృగ్విలోలుడై – డ.

3 1. తత్సైన్యంబును – ఈ.ఐ. 2. నీల్గుట – ఈ. చేతందెగుట – ఏ.ఒ.గ. 3. కృత
వర్మ – అ.ఉ. 4. లటనెవ్వలనికిం – ఐ.వీ.ష; లటయెప్పనికం; లటయేమి
పనికిం – వ. 5. రెట్లు – ఆ.ఇ 6. నెందుబోయి – పెక్కుప్రతులు; నెందెందు
పోయి – వ; రెక్కడెక్కడపోయి – అ.ఉ.క.గ.వ. 7. డు జనమేయున
కిట్లనియె – అ.డ; డమ్మనుజపతి కిట్లనియె – క.

4 తరల. ధరణినాయక [1]యట్లు పుత్రశతంబు వై రికులంబుచే
నిరవశేష [2]తనొందుటఁ మహనీయ గౌరవహీనతం
బొరసి [3]కొమ్మలు దున్మ మ్రోడ్పడు భూరుహంబునుబోలె ని
[4]ర్భర విపద్వికలాత్ముఁడై ధృతరాష్ట్రుఁ డుల్లము [5]వమ్ముగన్.

5 వ. చింతాభరంబున [1]నూరక యున్నంజూచి సంజయుం డతని కిట్లనియె.

6 ఆ. నీకు నితరు[1]లట్ల శోకింపఁ[2] దగునె యెు
వ్వరిఁ దలంచి [3]యింక వనరువాఁడ
వీవు శోకమునకు నెయ్యది తుది [4]యిది
వలవ [5]మడుగు [6]వినుము వసుమతీశ.

7 వ. పదునెనిమిది యక్షౌహిణులు సమనేఁ బితామహ పితృభ్రాతృ పుత్ర పౌత్ర
[1]సఖ [2]సుహృత్సహాయులుం దెగి రందు వగపునకుం బని [3]గానివారలు
గలరే యేది కొలందిగా వగచె దందఱకు నగ్నికార్యం[4]బు నిర్వర్తింపను
దగిన వారలకుం దిలోదక [5]ప్రదానఁబులు సేయను వలయుఁ [6]బొలిగలనికి
[7]వేంచేయు మనుటయు.

8 క. విపులార్తిఁ [1]గూరి మనుజా
ధిపయూథూవల్లభుండు ధృతి [2]లేమిం జం
డపవన పతితం బగు[3]పా
దపంబు చందంబు దో[4]ప ధరణిం బడి యెున్.

---

4 1. యిట్లు – ఈ.ఉ.ఔ.గ. 2. ముబొందుటన్ – పెక్కుప్రతులు; తనొందనమ్మహా – గ.వ. 3. కొమ్మలు – ఆ ఇ.ఈ.ఉ.ఊ.వా. 4. ర్భరదశావికలాత్ములై – ట. 5. నొవ్వగ – అ; వేపగాన్ – ఇ; – ఇ; తుంగగాన్ – ఈ; వెమ్మఁగన్ – వా.

5 1. నూరకుండుటం – ఔ; నూరకుండుటకు – కొన్నిప్రతులు;

6 1. లట్లు – ఉ; నట్లు – గ. 2. నగునె – ఆ ఉ.ఊ.ఏ ఒ. 3. నీవువనరువాఁడ వింక – పెక్కుప్రతులు. 4 మొదల్ – ఊ. 5. డుడుగవయ్య ఇ ఓ. 6. నీవు – ఈ.

7 1. బంధు – ట. 2. సుహృదాది – ఏ.ఐ. 3. లేని – గ. 4. బులు – ఆ.ఏ.ల. 5. పిండప్రదా గ చ. 6. బోరికలనికి – చ. 7. విచ్చేయుమనుటయు – చ.డ.ల; విజయం చేయుమనుటయు – కొన్నివర్తులు.

8 1. బొంది – ఈ; గూలి – క.వ. 2. లేమిని – ఆ.ఒ.ఔ. 3. పాదపమను – చ; పాదపమగు – గ.

9 వ. [1]పడి యుండి తల దోర్చికొనుచు ని ట్లనియె.

10 వసంత తిలకము: [1]హా పుత్రివర్గ మిటు లాఱడిఁ బోవ దీప్త
వ్యాపార మేది మది [2]వందుచు దీనవృత్తిం
బ్రాపించి యన్యుల[3]కృపం బరికింప నింకే
నోపన్ [4]భవం బెడలి యుండఁగ జీని[5]తోడన్.

11 క. ఎఱుకలు విటిగిన [1]గరుడుని
తెఱఁగునఁ దేజంబు సెడిన దినకరుగతి నం
దఱు బంధులు దెగి విభవం
బఱి వెలవెలఁ బాఱు చునికి యది [2]బ్రదుకగునే.

12 సీ. సంధికిఁ [1]గృష్ణుండు సనుదెంచి పెక్కు భం
గులఁ [2]జెప్ప భీష్ముండు గుంభజుండు
నట్లు [3]హితార్థులై యంతలంతలు మాట
లాడిరి జామగ్న్యాదులైన
మునివరు లవ్విధంబున [4]నొ త్తి చెప్పి రా
బుద్ధులన్నియును దుర్బుద్ధి నగటఁ
[5]బాటింప నై తి [6]లోభమునఁ బాండు నృపాలు
పాలు తత్సుతులకుఁ బంచి [7]యీని

తే. నాకతంబునఁ బొలిసిరి నందనులును జెలులుఁ
జుట్టంబులును సహాయులును ధైర్య
మెట్లు కలుగు [8]వైదికనుల కెట్లు మనసు
గొలుపుఁ బ్రాణంబుతో నెట్లు నిలువవచ్చు.

---

9 ఇట్లుపడినయాంబికేయుని సంజయుండెత్తి శిరవీధులందేర్చిన – ఏ.ఒ.ఒ. 2-పోయుచు – ఈ.చ.వ.

10 1. ఆపుత్ర – ఊ.ఐ.చ. 3. వందురి – వ.వీ. 2. లుక్కృపం – ఆ.ల. 4. భరం బెడలి – వ. 5. తార్థిన్ – ఈ.

11 1. గరుడని – పెక్కుప్రతులు. 2. బ్రతుకగునే – కొన్నిప్రతులు.

12 1. కైకృష్ణుండు – ల. 2. జెప్పె – ఈ.ఊ.ఎ.ఏ ఓ.క. 3. హితాత్ములై – గ.వ. 4. నోలిచెప్పి – జ; నొ త్తిపలికి – కొన్నిప్రతులు. 5. బాలింప – వ. 6. లోభంబునఁబాండునిపాలుతత్సుతులకు – కొన్నిపాఠాంతరములు; లోభంబునఁపాండు నృపాలు భాగంబును బంచియీని – ల. 7. యీన – స. లొ ఁక – ఈ ఊ వ.

18 క. [1]నాకీడు దలఁప నేరక
[2]శ్రీకి నెడపి పాడి యింత సేయక పుత్రా
నీక నుహృద్బాంధవులం
బోకార్చితి బ్రదుకుటింకఁ బొసఁగునె చెపుమా.

14 వ. దైవంబు దుఃఖభాజనత్వం బొనర్చుటం బూర్వజన్మాచరితం బైన సుకృతంబు లేమిగాన నయ్యెడు వయఃపరిణా[1]మంబునఁ బంచభూతక్రియఁబున దుర్వినయపరిపాకంబున సకలబంధునాశంబును సమయప్రాప్తంబు లయ్యె నింక బ్రహ్మపదప్రాప్తియ లగు నదియైయున్నది యది యాచరించుట [2]సంశిత వ్రతపరాయణులై స పాండుసుతులు చూతురు గాక యసిన విని యజ్ఞసేన శోకంబు శాంతంబు సేయుటకు సంజయుం డిట్లనియె.

15 క. శ్రుతులును శాస్త్రములు బహు
శ్రుతులవలన వింటి శాంతి చొప్పడవలదే
మృతికి నృపు [1]డలుదురె ధీ
యుతు లీవిధమునకు రోయ కుండుదురె నృపా.

16 వ. తొల్లి సృంజయుండు పుత్ర[1]శోకార్తుండై నమరుని సత్తముండగునారదుం డుపన్యసించిన యితిహాసం బభిమన్యు మరణ [2]శోకసంతప్తుండై న ధర్మతనయునకుం బరాశతనయుండు సెప్పిన చొప్పునన యేనును జెప్ప నాకర్ణించితిగాదె సుహృజ్జనంబు లుప[3]దేశించిన మాటలు వినవైతి నని నీవ చెప్పె దుమ్మలింపం బనియేమి నీకును నీకొడుకునకు మంత్రులు దుశ్శాసనుండును గర్ణుండును శకునియు నఁట యేమి సెప్పఁగల దవధరింపుము.

---

13 1. ఆకొలఁది — ల. 2 శ్రీకైతగుపాడి — గ.శ.ష.స; శ్రీకినడపి — స. కొన్ని ప్రతులు.

14 1. పాకంబున — క.గ. 2. సంక్షితత్రాణ — ఆ; శంసిత — వ; సత్యవ్రత — గ; సునీతి — చ; సంభృత — జే.

15 1. లడలుదురె — అ.చ.వ.వీ.

16 1. శోకాయత్తుండైన — ఉ. 2. శోకాక్రాంతుం — ఏ.ఒ. 3. శింపనమ్మాటలు — కొన్ని ప్రతులు.

17 ఆ. కొఱుత నుఱుకు గాని కొడుకెన్నఁడుఁ గార్య
తంత్రమునకుఁ జొరఁడు దాని నీవు
మాన్పనొల్ల వతని మగఁటిమియును లావు
నచ్చి లోభ [1]మెదఁ బెనంగొనంగ.

18 క. ఆర్యులు దటితోఁ దగి యెడు
కార్యమనుష్ఠింతు రట్టు గా కప్పని మా
త్సర్యమునఁ దిగిచి పట్టి య
నార్యులు దుదిఁదూర వగతు రాపదయైనన్.

19 ఆ. జున్ను డెవ్వరంపు జో[1]సైన చటి నున్నఁ
జూచి విఱుగఁబఱుటఁ జూడకాత్మఁ
దీపుఁగోరి యుఱుకు తిండికాఁడునుబోలె
నయితి వగచు టింక ననుచితంబు.

20 క. వగచినఁ బోయిన కార్యము
మగుడునె వగవంగ లోకమాన్యం డగునే
వగ పుణ్యాగతికి మూలమె
వగ [1]పెల్లవిధమున నుడుగవలయు నరేంద్రా.

21 మత్తకోకిల. తాన చుటు దగిల్చియగ్ని యుదగ్రితం దరికొన్నఁ [1]దా
పానుభూతికి నోర్వఁజాలక యపర్యాయోజనవాక్య సం
తాన శోషితవక్త్రుఁడై [2]యతిదైన్య మొందెడువానియ
ట్లైన నీదు విలాప మన్యుల [3]కాడఁ బట్టగు భూవరా.

---

17 1. యెడఁగఁ బెచ్చుపెఱుగ – జ శ.

19 1. జొంపనచటి – జ; జొప్పైనచటి – త.

20 1. పెల్విధమునను నుడగ – వ.

21 1. దావానుభూతి – చ.వ. 2. తుది – వ. 3. కాటపట్టగు – స. కొన్ని ప్రతులు.

22 ఆ. [1]నీవుఁ గొడుకఁ బలుకు నిష్ఠురవచనంబు
లను సమీరగతుల నతిశయిల్లు
పార్థురోషవహ్ని పాల్పడి రధిప నీ
వారలెల్ల నింక [2]వగవఁ [3]దగునె.

23 వ. అని యనేకభంగులఁ బలికిన సంజయు పలుకులకుం జెవి[1]యొడ్డిధైర్యంబు చిక్కఁబట్టి యంకిలి [2]దేటిన యవ్విభు నాలోకించి యేల [3]నేలఁబడి పొరలెదు లెమ్మని పలికి విదురుండిట్లనియె.

-: విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట :-

సం. 11-2-1

24 క. పెరుఁగుట ప్రగ్గఁగ [1]రుచులఁ
బొరయుట యరుచంబు గాఁగఁ బుట్టుట సావం
బెరయుట పాయఁ బదార్థో
త్కరముల [2]నైజమది యెట్లు దప్పింపనగున్.

25 సీ. బిరుదులనైనను బిలికివాండ్రైనను నైనఁ
జంపుచోఁ గడపఁడు జముఁడు నేర్పు
లావును మర్త్యుని చావు మాన్పఁగ లేవు
రణ మొనర్చినఁ గాని రాదె మరణ
మెయ్యది [1]యవధి యిందెల్ల వారును దెగు
[2]వార కాకది గడవంగ వశము
గాదింత యుమ్మలికం బేల యట్లును
గాక నీసుతులు సంగ్రామకేళి

---

22 1. నీదుకొడుకు – కొన్నిప్రతులు. 2. వనరఁజనుచె – వ. 3. జన్నె, ఒనునె – అని పాఠములు.

23 1. యొగ్గి – ఈ ఎ.శ. 2. దేఱునవ్విభు – కొన్నిప్రతులు. 3. నేలంబొరలేదు – కొన్నిప్రతులు.

24 1. జవులం – స. కొన్నిప్రతులు. 2. నైజంబులెట్లు – కొన్నిప్రతులు.

25 1. నియతి – కొన్నిప్రతులు. 2. వారలేవిధిగడవంగవసము – జ.

తే. సలిపి యిందు[1]ని కతిథులై చనిరి యజ్ఞ
దానవిద్యాత పోలబ్ధ మానసీయ
గతులు సమరానివర్తన మృతుల యరుగు
నట్టి గతులకుఁ బాటిగా వంద్రుబుధులు.

26 వ. కావున వారికి వగవం బని లే దది [1]యట్లుండె సంసారంబున మాతృ పితృ సోదరదారపుత్ర సహస్రంబు లనుభవ గోచరంబు లయ్యె నం దెవ్వరికి వగచెద వని పెండియు.

27 తే. యౌవనంబును రూపంబు జీవితంబు
ద్రవ్యసంచయములు ననిత్యములుగావె
వీని హానికి వగపవివేక మగుటఁ
బండితులు వగఁగూరరు పౌరవేంద్ర.

28 వ. పాండిత్యసంపన్నుండ వగునీవు బంధు [1]జీవహానికి వగవం [2]దగునె వగవ కూరకునికి మే లాకర్ణింపుము.

29 ఇంద్రవజ్ర. చింతా [1]పరత్వంబునఁ జెందు దుఃఖా
క్రాంతత్వ ముర్వీశ్వర కాఁ [2]గీడుం
[3]జింతింపఁ డార్యాత్మఁ డచింతనుండై
యంతఃపరితాపము నార్పఁజాలున్.

30 క. ప్రియవస్తు వెడలుటయు న
[1]ప్రియంబు వాటిల్లుటయుఁ బరిజ్ఞాన విని
శ్చయహీనులైన యల్పా
శయులకు దుఃఖంబుఁ జేయు జగతీనాథా.

---

26 1. యెట్లంచేని – స. కొన్నిప్రతులు.

28 1. జీవిత – కొన్నిప్రతులు. 2. బనిలేదు – కొన్నిప్రతులు.

29 1. భర – జ వ.శ. 2. నెప్పుం – వీ.శ.ష. 3. జింతింపకార్యుండ చింతనుండై – స.

30 1. ప్రియములు – కొన్నిప్రతులు.

81 వ. పండితుల నవి గలంపం జాల వనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డతని కిట్లు
[1]మొగంబుగాఁగఁ గూర్చుండి నీ సుభాషితంబులకతంబున [2]శోకంబు డిందు
పడియెఁ బండితులు పి్రయాపి్రయవస్తు వియోగ సంయోగఁబు [3]వలన
జనించు మానసదుఃఖంబుల నేమిటఁజేసి పొరయ కుండుదు రది సెప్పు
మనుటయు నమ్మనుజపతి కతం డిట్లనియె-

82 క. ఈ లోకము నిస్సారం
బాలోకింపంగ [1]ననఁటియట్టుల యనితా
లోలతఁ బొందని పురుషుం
డేలా నెవ్వఁగలఁ [2]జెందనిచ్చు మనంబున్.

83 తే. అరయవచ్చినఁ దనమేను నెరవతనకు
వొండు రూపులు దక్కిక యునికి యరుదె
యనుతలంపు [1]ధృవంబుగ నలవరించి
[2]బుధజనఁబులు శోకంబుఁ [3]బొరయ రధిప.

84 సీ. ఒకయింట నుండి వేఱొక యింటి కరిగిన
[1]విధమును వస్త్రంబు విడిచి యొండు
వస్త్రంబు గట్టిన [2]వడువును నై యుండు
నొడలు దొఱంగి [3]యొండొక్క యొడలు
నై కొంట నృప విను కడవకు సారెపై
నమర మృత్తిక యిడునపుడు విరియు
టయు వెరవారఁ బట్టఁగ రాక [4]చెడుటయు
[5]వానియెత్తెడునెడ వ్రయ్యుటయును

---

81 1. బై కూర్చెండి – ఒ ఓ చ ; బుగాఁగూర్చుండి–కొన్నిపతులు. 2. నాశోకంబు – ఈ.చ. 3. బులవలన – కొన్నిపతులు.

82 1. నధిప – వీ. 2. జేరనిచ్చు – కొన్ని పతులు.

83 1. దృఢంబుగ – పెక్కు పతులు. 2. పండితులు వగఁ గూరరు పొర వేంద్ర – జ. 3. బొంచరధిప – పెక్కు పతులు.

84 1. విధమున – కొన్నిపతులు. 2. వడువువు – చ. వరుస నై యుండు నీయొడలు దొరంగి – చ. 3. గాక భ. కొన్ని పతులు. 4. దాని – ఓ.క ; వాని – వా. పెక్కు పతులు.

తే. నె త్తి యొకచోట డించిన నెడలుటయును
నెండి యవియుటయును నావ మిడినఁబగిలి
పోవుటయు వాడుజనులచేఁ బొలియుటయును
గలుగుగతి మేని కెట్లును గలుగుఁజేటు.

35 వ. అది యెట్లంటేని గర్భాధాన వేళయందును బిండావస్థయందును బ్రసూతి మాత్రంబున బాల్యంబునను యౌవనంబునం బ్రౌఢత్వసమయంబుననును వార్ధకంబునం గర్మానురూపం బగువాశంబు శరీరంబునకు సంపాప్తం[1]బగు నిదికొలంది యని యెఱుంగరా దట్లగుటం దమతమ సుకృత దుష్కృతంబుల తెరువు[2]లఁ బోయిన నీ తనయాదులవలని వ[3]గలంబొగులం బ్రయోజనంబు లేదు ప్రాజ్ఞులు వివేకంబున సంసారంబు దుఃఖబహుళంబని యెఱింగి [4]తద్రూపగహనంబు గడచి శాశ్వత సుఖంబుఁ బడయుదురని వినియాంబి కేయుండు సంసార దుఃఖబహుళతయును [5]దద్గహనశ్వాబును నెఱింగింపు మనుటయు నవ్విభునకు విదురుం డిట్లనియె.

36 తే. కలసి శుక్లశోణితములు [1]కరుడుగట్టి
విను మమేధ్య మధ్యమునఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంది
కాలవశత నప్పిండ మంగంబు లెల్లఁ
గలిగి శిశువయి మారుఁగతి యెలర్ప.

37 క. వెడలునెడ గాఢసీడం
బడిసుడివడి యోని నొత్తువడి యొకభంగిన్
వెడలఁగ గ్రహభూతముల
ప్పుడు [1]దొడఁగి యనేక దురితములు గల్పించున్.

38 వ అట్టు [1] జనియించి మనుజుండు.

---

35 1. డై యుండునది – కొన్నిప్రతులు. 2. లంబనినతనయు – కొన్ని ప్రతులు, 3 వగలంబ్రయోజ – కొన్ని ప్రతులు; వగలకుం బ్రయోజ – ఆ.ఊ.ఒ.చ. 4. తద్గహనంబు – ఈ న. 5. దద్రూపగహనశ్వంబు – కొన్ని ప్రతులు.

36 1. కరడు – కొన్నిపత్రులు.

37 1. గణగి – వ.

83 1. జనియించిన మనుజుండు – కొన్నిపత్రులు.

39 క. బాలత్వ-బున నవివే
కాలోలత శుచియు నశుచి యైరడియు సమం
బై లీల జుగుప్సిత[1]పిధి
శీలత నొందంగ దుర్విచేష్టలఁ దిరుగున్.

40 క. యౌవనమున విషయపర
శ్వావేశము దుఃఖకారియై యలఁపఁగ నా
నావిధదుర్వినయములకుఁ
దావలమై మెలఁగు నిందితప్రక్రియలన్.

41 మత్తకోకిల. వ్యద్దుఁ డైనతటిఁ బలంబును వీకయుందఱుగంగ దు
ర్బుద్ధి వాటిల ప్రమ్గి యిందియముల్ విశక్తతఁబొంద [1]దో
షోద్ధతిఁరుజ లు[2]ద్భవింపఁగ నొండురూ పగుపాశసం
బద్దుఁ జేసి జముండు [3]దివ్వఁగఁ బాయునబ్భపముం దుదిన్.

42 వ. కావున సంసారంబు దుఃఖబహుళం బగుట విస్పష్టం బదియట్లుండె లోభ
క్రోధ మదోన్మత్తులై దుర్మతు లింద రమింతు రిందలి [1]సుఖలేశంబునకై
యొండొరులం జెఱుపను జంపను జొచ్చి ధర్మపథంబు దప్పి యమకింకరుల
[2]చేతం బడుదు రిత్తెఱంగు బుధులవలనఁ దెలియ విని విమలస్వాంతులు
సన్మార్గంబున వర్తిల్లి నిత్యానందస్వరూపు లగుదురు దీని గహనత్వంబు
పెద్దలచేత వినినఁ దెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపుము.

---

39 1. విధిశీలత – కొన్ని ప్రతులు.

41 1. దర్పోద్ధతిన్ – కొన్ని ప్రతులు. 2. లుప్పతిలఁగ – కొన్ని ప్రతులు.
3. ద్రిప్పఁగ – ఈ.ఒ.ఔ.చ.వ.

42 1. సుఖావేశంబుల – పెక్కు ప్రతులు. 2. చేతఁ బీడం బడుదు – కొన్ని ప్రతులు;
చేత బాధలంబడుదు – కొన్ని ప్రతులు.

—: విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు సంసారగహనంబు తెఱం గెఱింగించుట :—

సం. 11-5-1

43 తరువోజ. అతిదుర్గము మగునరణ్యప్రదేశమున[1]నవనీసురుం డొకఁడరుగుచు నుండ
మితి లేని ఘోరంపు మృగములు కరభమృగపతి ప్రముఖముల్ మిక్కిలిభయము
మతి కావహించుచు మార్గంబునందు మల్లడి గొనుడు నున్మార్గయానమున
ధృతి దూలఁ జన నవి తిరిగె [2]వెన్వెనుకఁ దెక్కలికాఱు దోఁతెంచి రాతనికి

44 వ. అట్టియెడ.

45 తోటకము. గరు[1]పాఱఁగ మేను ప్రకంపమునం
బొరిఁ దొట్రు వడం బదముల్ [2]దొలఁగం
జొర [3]నెచ్చోటు లేమి నసువ్యయభీ
భర మొందినఁ జేడ్పడు [4]భావముతోన్.

46 తే. దెసలు గలయంగఁ జూచుచు దిక్కు దనకు
నెవ్వరును లేమి [1]వెగడందు నెంతదవ్వు
సనిన [2]నడవికిఁ గడ లేమియును మృగ్రవ
జంబు పొదువుటయును గొందలంబు సేయు.

47 వ. అప్పు డాభీషణారణ్యంబున నేదిక్కు సూచినను దలఁచుగా నొడ్డినయురులు
దోఁచె ఘోరాకార యగునొక్కయువిద యతనిం గాఁగి[1]లించుకొని యెఁ
బంచశి[2]రంబులును నగనిభంబులు నగునాగంబు లనేకంబు లవ్వనంబునం
గ్రందుకొనం దిరుగుచుండెఁ దత్ప్రదేశంబున నొక్క[3]యుదపానంబు వల్లీ

---

43 1. నవనీశయొకనరుఁడరుగుచునుండ – వీ.స. కొన్ని ప్రతులు. 2. వెన్వెంటఁ దెక్కలి కాండ్రు – స. కొన్ని ప్రతులు.

45 1. పాఱెడు – కొన్ని ప్రతులు. 2. దొరుగం – కొన్ని ప్రతులు. 3. నెచ్చటు – కొన్నిప్రతులు ; నెచ్చట – శ ; నేర్పు (లు) ను – ఊ.ఓ. 4. భారము – ఈ.ట.

46 1. వెడగందు – ఆ.జ. 2. నతనికి – చ.

47 1. టంజేర్చికొని – వీ శ.ష. 2. శిరస్కంబు – ఔ.గ.జ.వ ; శిరంబులగు నిభంబు లనేకం – అ.ఈ ఏ.చ. 3. యుదకస్థానంబు – వ ; యుధకావాసంబు – ఊ.ఓ.ఔ ;

వితానంబుచేత సంవృతంబై మీఁదఁద్దణంబులు [4]వరఁగి నిగూఢం బై యున్న నప్పు[5]రుషుం డానూతంబడి యొక్కబలుదీఁగం దనిలి తలక్రిందై వేలుచుఁ గొమ్మనున్న పనసపఁటిచందంబున[6]నుండె నట్లయ్యవస్థ [7]నొందియు నక్కూ పంబులో నొక్క భీమభుజంగంబు నాలుకలు [8]గ్రోయ నాఱుదలలును బండ్రెండు కాళ్లును గృష్ణశబల వర్ణంబును గల[9]మహాగజం బానూతిదరి నున్న తరువుఁ జేరం జనుదేర [10]నందు శాఖోపశాఖల నానావర్ణంబు లగు మధుకరంబులు మధుసంచయనం బాచ[11]రించి వర్తింప సితాసితంబు లగు [12]మూషికంబు లమ్మహీరుహంబు మూలంబు నఱుకుచుండ.

48 ఉత్సాహవృత్తము. ధరణినాథ వినుము మధువుధార లెల్లప్రొద్దునుం
దొరుఁగుచుండ నత డు వాని దోహలమున నానుచుం
బొరయఁడెప్పుఁదృప్తి [1]వగలప్రోక యైనయట్టి దు
స్తరపుటున్కి కొల్లఁబాటుఁ దన్కఁ డించుకేనియున్.

49 వ. ఇట్లున్నయతనికి నా [1]బహువ్యాళంబులం [2]దెక్కలికాఱుల యురుల వల నను నయ్యగ్రకామినీకారణంబుననుం బంచశిరస్కంబులగు సామజంబుల సందడి నాకూపంబులో నున్న యద్దారుణదర్వీకరబుకతంబునను నూతి దరిం జరించునగ్గజంబు ఘోరత్వంబునం జేసియు మూషికంబుల తరుపతన హేతుభావంబునను [3]నాచంచలచంచరీకంబుల కారించుటనుం జేతో [4]వృత్తంబు [4]వికలతాయత్తంబై యుండ [5]నతండు జీవితాశయు విడువం డనిన విని విదురునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

ఉదకపానంబు – ఎ.క.చ. 4. వెఱగి – కొన్నిప్రతులు. 5. డాపురుషుండా – ఆ.ఈ.ఎ. 6. నొందెనట్ల – జ. 7. నుండియు – ఉ.ఓ. 8. గ్రోయుచుం(డె)డ నాఱు – కొన్నిపుస్తకములు. 9. యొక్కమహా – పెక్కుపుస్తకములు; మహానాగంబా– కొన్నిపుస్తకములు. 10. నందుల – కొన్నిపుస్తకములు. 11. రింపసితాసితంబు – అ.ఈ.ఐ. 12. మూషకంబు – పెక్కుపుస్తకములు.

48 1. గీడు – స. పెక్కుపుస్తకములు.

49 1. బహుముఖ – కొన్నిప్రతులు. 2. లవలనం – కొన్నిప్రతులు. 3. నాచంచరీకబు – కొన్నిప్రతులు. 4. వృత్తి – క జ.వ. 5. నన్నరుండు – కొన్నిప్రతులు.

50 క. మనమునఁ గృపవుట్టెడు న
ట్లనయముఁ గీడైనయునికి కాతండెమ్మో
గనియెను విడుమర దానిఁ
వినవలతుం జెప్పవే వివేక[1]నిరూఢా.

51 కవిరాజనిరాజితము. అనవుడు నిట్లను నన్నరపాలున కాతఁడు మోక్షము నర్థి[1]జగ
జ్జనులకు బట్టుట సన్మతిఁగోరి విశారదు లాదరసంభృతులై
యనఘసుదుస్తరమైనభవంబున కచ్చగు నీ యితిహాసము బో
ధనమహానీయ విధంబు[1]నఁ జెప్పిరుదాత్తగుణాశ్రయతామహితా.

52 వ. కావున నేతత్స్వరూపం బభివ్యక్తంబుగా వివరింప వలసి యుండు వినుము చెప్పెద నాదు[1]ర్గంబు సంసారగహనంబు వాలుమృగంబులుఁ దెక్కలికాఱులు సురులు రోగంబులు కామినిజర పంచశిరస్కంబు లగుగజంబు లింద్రియ [2]ప్రపంచంబు లా కూపగబున నున్ననాగం బంతకుండు తీఁగ జీవితాశకూపంబు నుపాంతంబున నున్న యవనీరుహాంబాయువు దానిదెస[3] నడచు సామజంబు సంసత్సరంబు తదీయశిరంబు లాఱును ఋతువులు తత్పాదంబులు పండ్రెండు మాసంబులు [4]తరుమూలంబు నఱుకు నెలుక లహోరాత్రంబులు మధుకరంబులు కామంబులు మధుధారలు కామరసంబులు [5]మధుసంచయనఁబాయువు వాని వలన మానవు లాసక్తులగుదు రిట్టిసంసారచక్రంబు పరివర్తనంబు బుధు లెఱుంగుదురు వారు దీనిపాశంబులు ద్రెంపఁజాలుదు రనిన విని యాంబికేయుండు విదురు నకిట్లనియె.

---

50 1. నిభానా – ఓ.చ.

51 1. మదింజనులకు – అ ఈ.ఊ ఎ.చ. 2 గ – పెక్కుప్రతులు.

52 1. దుర్గమంబగు నరణ్యంబుసంసార – కొన్నిప్రతులు. 2. పంచకంబు – ఐ.క. జ వ. 3. దెసకునడచు – కొన్ని ప్రతులు. 4. తరువునఱుకు – కొన్నిప్రతులు. 5. మధుసంచయనం బాయువు – పెక్కుప్రతులలోలేదు. గమనిక – అవనీరుహాం బాయుపు'' – అనియీవచనమందే వెనుక చెప్పబడినది. ఇచ్చట ఆయువుప్రస్తా లేకుండుట ఉచితము 5. వర్తనప్రకారంబు – కొన్నిప్రతులు.

53 క. హి తముపదేశించితి వీ
[1]వతినిర్మలచి_త్తవృ_త్తి వగుట [2]సుజనసం
స్తుతగుణయింకను జెప్పుము
ధృతికారకవచనపద్ధతిన్ విశదముగ,

54 వ. అనుటయు విదురుం డవ్విభునకిట్లనియె.

55 కవిరాజ విరాజితము.

అనయము లోలతమై విషయప్రచయం బను దుస్తర పంకమునఁ
మునుఁగుచుఁ దేలుచు నుండఁగ గాలము ముట్టి[1]రుజన్ జరనెవ్వగ పై
కొన దొర కొల్పి క్రమంబున నంగము క్రొవ్వును జెల్వును బాపి పరీయో
జన రహితంబుగఁ జేసి యపాత్రపుఁజా వొనరించుఁ గురుప్రవరా.

56 వ. అని మఱియును.

57 క. తేరు శరీరము దానికి
సారథి సత్త్వంబు తురగచయ మింద్రియముల్
దారుణ[1]తర బుద్ధి [2]వ్యా
పారము లొనరంగ గనప పగ్గము లధిపా.

58 క. నరవర యేర్పడ విను మ
త్తురగంబుల పటురయంబుతో [1]ననుసరతం
దిరుగు పురుషుండు [2]సంసృతిఁ
బరువడి భ్రమియించు నవశభావ వ్యాప్తిన్.

59 క. వానిఁ దమఁయిచ్చ నెందుం
బోనీ కుండంగ [1]నాఁగు పురుషుఁడు సంసా
రానేక దుఃఖ భాజన
తానిరసమునకు నేర్చు ధరణీ నాథా.

---

53 1. నీవతి – కొన్నిప్రతులు. 2. నుజన – కొన్నిప్రతులు.

55 1. రుజల్ – కొన్నిపుస్తకములు.

57 1. చరబుద్ధి – కొన్ని పుస్తకములు. 2. వ్యాపారంబులు దనరుజనుపపగ్గ – వీ.శ.ష.స.

58 1. ననునఱుతం – స. 2. సంస్కృతిపరుఁడై – కొన్నిప్రనులు.

59 1. జాలు – కొన్నపుస్తకములు.

60 క. యమునియధీనం బిది దుఃఖము లనేకములఁ జేయఁగా నోపు నృపో
త్తమ యీరథ [1]మది యడఁతురు
విమల వివేకౌషధమున విను మార్యజనుల్.

61 వ. ఆ పగ్గంబులు శీలం బను వెరవుతో నలవరించి తద్రథ వేగం బార్య లుడుపు దురు వారలు జన[1]మరణాదుల వలని భయంబు నుజ్జగించి పరమసుఖంబు నొందుదు రింతయు నెటింగి శాంతి నొంది పుత్రాది జ్ఞాతులకు నౌర్ధ్వదైహి కంబులు సేయించి సుఖివి గమ్మనిన విని యమ్మాట లన్నియుం బోవిడిచి తుదిం జెవి సూఁడి [2]నట్టి దయినఁ బుత్ర[3]పరలోక క్రియావిషయం బగుమా టకు శోకం బతిశయిల్ల మూర్ఛిల్లె నట్టి సమయంబునం గృష్ణద్వైపాయనమునీం ద్రుఁడయ్యెడకు విజయంచేసిన విదుర [4]సంజయాదులు సంభ్రమంబున నెదురువచ్చి [5]ప్రణతులై ధృతరాష్ట్రునకుఁ శిశిరజలసేచన లలితవ్యజనవీజనంబుల నాచ[6]రించిన నతండు సేదదేరుటయు నతని కమ్మహాత్మునిరాక యెటింగిం చిన నమ్మహీపతి [7]యతనికి దండ[8]నమస్కారంబు సేసి గద్గదిక నెలుగు చాలుపడ నిట్లనియె.

62 దోదకవృత్తము. [1]మానుషజన్మము మాన్యవివేకా
మానసదుఃఖ సమాజము నెల్లం
దాన ఘటించుచు దైన్యముదెచ్చుఁ
గాన భవంబిది గాల్పనే తండ్రీ

---

60 1. మవియింతురు – కొన్నిప్రతులు.

61 1. మరణభయంబు – పెక్కుప్రతులు. 2. నట్లయినపుత్ర–కొన్నిప్రతులు. 3. పారలౌకిక క్రియా – ఆ ఱు. 4. సంజయులు – కొన్ని ప్రతులు 5. బునఃబ్రణతులై – పెక్కు ప్రతులు. 6. రింపనతండు – కొన్నిప్రతులు. 7. యతనికి – పెక్కుప్రతులలో వేరు. 8. ప్రణామంబు – కొన్నిప్రతులు.

62 1, 'తోటకవృత్తము' అని పెక్కుప్రతులలో కలదు.

63 మంజుభాషిణీవృత్తము. ధనమంతయుంబోలియ దారుణంబుగా
దన[1]యవ్రజంబు దెగ సైన్యమారఁగాఁ
దనబంధులందఱు మృతంబుఁ బొందనె
వ్యనిసైన శోక మను వహ్ని గాల్పదే.

64 ఉపజాతివృత్తము. మునీంద్ర నిర్భాగ్యత ముట్టిచావుం
గానేరదయ్యెం గడుగట్టిచిత్త
బనూనమూర్ఛం దెగటారియుం దా
రానేర్చె నిమ్మేనికిఁ గ్రమ్మఱంగన్.

—: కృష్ణద్వైపాయనముని ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమంబు సేయుట :—

సం. 11-8-12

65 వ. ఇంక నేమిసేయువాఁడ నని పలికి యూరకున్న యన్నరనాథునకు మునినాథుం డిట్లనియె.

66 ఉత్సాహవృత్తము. నీవు ధర్మభంగి నెఱుఁగనేర్తు నీతికౌశలం
బావహిల్లు నీదుమనమునందుఁగాన నేనుశో
కావిలత్వ ముడుపఁబూని యరుగుదెంచితిన్ సుతా
భావజనిత దుఃఖవార్ధిపార [1]మెయ్దు పుత్రకా.

67 క. [1]భూతము లనిత్యములు నీ
వీతెరు [2]వెప్పుడును [3]విందహీనధృతిన్ నీ
చేతోగతి నలవరపుము
భూతానిత్యత్వ మదియ పుచ్చును వగలన్.

---

63 1. వ్రజంబునకు — వ.

66 1. మొందు — పెక్కుప్రతులు;

67 1. భూతంబు లనిత్యములని యీతెరు — ఎ. 2. నెప్పుడును విడువహీనధృతి మెయిం జేతోగతి — శ.ష.స. 3. విడువుమిద్ధధృతిన్ — వ.

68 ఆ. అరయ జీవలోక మధ్రువమన నరు
నొడలి[1]బ్రదుకుచావుఁ గడవదనఁగ
వినియునెల్లఁ గనియు వీతవివేకతఁ
బుత్రమరణమునకుఁ బొగులనగునె.

69 వ. అదియునుంగాక.

70 స్రీ. నీ వెఱుంగకయుండఁగా వచ్చెనే వైర
బంధంబు కౌరవపాండవులకు
[1]నీ పుత్రకుండ దీనికిఁ గారణం బిది
విధినిర్మితం బైనవిధము సువ్వె
కౌరవజాతిసంక్షయ మవశ్యంబుగాఁ
గలయది యై చెల్లెఁగాక క్రొత్త
యైనదియే బంధు లాజివిహారత
త్పరతమై సద్గతిఁ[2]బడసినారు

ఆ. వారి కేల యింతవగవ నట్లును గాక
[3]విమలబుద్ధి యైన విదురుఁ డిట్టు
[4]లగుట యెఱిఁగి బుద్ధి తగఁ జెప్పె నీకు జూ
దంబుసమయమున దాని వినవ.

---

68 1. బ్రదుకుఁజూవు – వా. కొన్నిప్రతులు ; బ్రదుకుచావు – ల.వి శ.ష.

70 1. నీవుపుత్రకుఁడె – వ. 2. బడయువారు – చ. 3. చిత్తుడైన – పెక్కు-ప్రతులు. 4. తనరనెఱిఁగి నీకుఁదగఁజెప్పెఁ గటజూదంబు – వ.

71 దోదకవృత్తము. [1]దేవకృతంబులు ధీరులకైనన్
భూవర మాన్పఁగ బోలునె [2]యెట్లుం
గావున శోకము [3]గాటియ దల్గం
గా వలదే [4]తుది గౌరవ మొప్పన్.

72 వ. దేవతలకుం గృత్యం బయినదానిఁ [1]దత్ప్రత్యక్షంబున వింటి నది నీకు మేలు గోరి చెప్పెద నాకర్ణింపు మే నక్షమంబున నెం దయినఁ జరింతు నొక్కనాఁడు దేవసభకుం బోయితి నందుఁ బురందరప్రముఖబృందారకులను నారదాది మునిబృందములనుం గాంచి సుఖగోష్ఠి నున్న సమయంబున భూదేని యచ్చటికి వచ్చి యవ్విబుధులతో ని ట్లనియె.

73 క. మిరలు బ్రహ్మసభను మ
ద్భారము [1]మాన్పుటకు [2]నలిని బనిఁ బూనితి రె
క్కారణమునఁ దడసితి రొకొ
యేరూపునఁ దలఁగుదాన నేను భరంబున్.

74 వ. అనిన విని సర్వలోక [1]నమస్కృతుం డగునారాయణుండు నవ్వుచు నవ్వె లంది కిట్లనియె.

---

71 1, ఇది రుగ్వతీవృత్తము — అని 'స' కొన్నిప్రతులలోను, కలదు; తోటక వృత్తము అని కొన్నిప్రతులలో కలదు. ఈ పద్యము 'స' ప్రతిలో ఈ క్రిందివిధముగా నున్నది.

దేవకృత్యంబుల్ ధీరులకైనన్
భూవర మాన్పంబోలునె యెట్లున్
గావుననీశోకంబు దొఱంగం
గావలదే నీ గౌరవమొప్పన్.

2. యెందున్ — పెక్కు ప్రతులు, 3. గాదుదొఱంగం — శ.ప. 4. మది — కొన్ని ప్రతులు ; యిది — కొన్నిప్రతులు.

72 1. బ్రహ్మనాభుని సమక్షంబునవింటి — వీ.శ.ష. కొన్నిప్రతులు.

73 1. వా(బా)పుటకు — కొన్నిపోతులు. 2. నైనపని — చ.వ.వీ.శ.ష ; నతని — కొన్నిప్రతులు ; నఱుని — వ.

74 1. శరణ్యుండగు — అ.చ.వీ.శ.ష.

75 తే. వినుము ధృతరాష్ట్రు డనురాజు [1]తనుజశతము
బడయు దుర్యోధనుం డనఁ బరఁగు పెద్ద
కొడుకు నీభారమంతయు నుడుపు నతఁడు
తడయ కయ్యెడు నదివగఁ దక్కు మబల.

76 వ. ఎట్లనిన.

77 క. వానిం జంపను[1]గావం
బూని సకలరాజలోకమును నీసుమెయిఁ
సేనాసముదయ[2]ములునుం
దానుఁ గురుక్షేత్రసమర[3]దారుణతఁ దెగున్.

78 వ. [1]సోదరసముదయసహితంబుగా నతండును మృతుం డగు దానంజేసి భవ
దీయ భారంబు వాయు నిశ్చింతంబునం [2]జనుము భూతధారణం బాచిరిం
పు[3]ము పొమ్మని పలికి యద్దేవిని వీడుకొలిపెఁ బదంపడి సకలప్రజాసంహార
[4]కారణంబై కల్యంశంబున దుర్యోధనుండు జనియించె నక్కుమారుండు.

79 తే ఒరులయున్నతి సయిరింప[1]నోపఁ డధిక
బలుఁడు కోపి [2]శూరత్వసంపన్నబుద్ధి
బుద్ధిసెప్పిన వినియెడు[3]ప్రోడగాఁడు
[4]గానవైరంబు విడువఁడు కౌరవేంద్ర

---

75 1. తనయ – పెక్కుప్రతులు ; తనుజచయము – వ.

77 1. గావను – పెక్కుప్రతులు. 2. ములతో దాను – చ. ధాత్రింగూలున్ –వ ; ధారుణినిదెగున్ – ఔ.

78 1. పదంపడిసోదర – వ. 2. జనుమని పలికి యద్దేవిని – చ. 3. మనిపలికి – పెక్కుప్రతులు. 4. కారణుండై – చ.వీ.

79 1. నొల్లఁడధిక – వ. 2. క్రూరత్వ – కొన్ని ప్రతులు. 3. పొడువుగాఁడు – వ ; పొడవుగాఁడు – కొన్ని ప్రతులు. 4. కండగర్వంబు విడుపఁడు – స ; వైర మెప్పుడు విడువడు కౌరవేంద్ర – వ. గానవైరంబు విడువడు మానవేంద్ర – వ.

80 క. తమ్ముఁడు శకునియుఁ గర్ణుఁడు
నమ్మానవపతికిఁ దగినయనుచరు లతనిఁ
సమ్మదమునఁ గలసినన్నృపు
లమ్మెయి [1]వారలు వినాశమగు చేలుడుగున్.

81 తోదకవృత్తము. [1]తమతమ తప్పులఁ దా రెరియంగా
విమలమతీయిటు [2]వీరికినై శో
కమున దహింపఁగఁగాదు మనంబునఁ
సముచిత మిత్తటి [3]శాంతము సుమ్మీ.

82 వ. అని చెప్పిన నవ్విభుండు దనకుఁ బాండవాగ్రజుం డవమానం బాచరించు [1]ననుశంక నూని యునికి యమ్మహా[2]ముని దివ్యబోధంబునం [3]దేటపడి యుండుం గావున నత్తాపసోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె.

83 క. పాండవుల వలని [1]కీడో
కొండును లేదధిప [2]నీదుకొడుకులు ధరణీ
మండల మంతయు [3]క్రమింగిరి
పాండునృపతి భాగమునకుఁ [4]బాపిరి వారిన్.

84 వ. దానంజేసి యిట్లు సకలకౌరవ్యులకు నఖిలభూపతులకు నిఖిలప్రజలకును బొలియవలసె నిది యంతయు మున్న [1]యెఱుంగుదుఁ గావున.

---

80 1. వినువారు నాశమగు – గ.వ.

81 1. లలితపదవృత్తము, తోటకవృత్తము, తోదకవృత్తము – అని పాఠములు. 2. వీరలకై – కొన్ని ప్రతులు. 3. శాంతియ – ఈ; శాంతత – చ.వీ.ష; శాంతమ – శ.

82 1. నని – ఓ.ఔ.చ. 2. త్ముని – జ.వీ.ష. 3. దెలివిపడి – వ; దెలిసియుండు – ఊ.జ.

83 1. నఁగీడో – జ ల.వీ.శ.ష. 2. నీవుఁ గొడుకులు – జ. 3. మ్రింగితి – జ. 4. బాపితి – జ.

84 1. యెఱుంగుం గావున – ఆ.ఇ.ఉ.ఊ.చ.

85 ఉత్సాహావృత్తము వినుము నారదుఁడు దీని వినఁగఁ జెప్పె ధర్మనం
దను కతనిమనము కరుణ[1]దవిలి యున్కి హింసకుఁ
గొనకొనంగఁ జొరమి నతఁడు కురుబలంబు[2]తోడ పొం
దునక వడఁడె [3]జగము మెచ్చఁదొడఁగి పెక్కుభంగులన్.

86 తే. ఏను నతనికిఁ జెప్పితిం గాన నాతఁ
డధికయత్నంబుసేసెఁ దా నంతవడియు
వైర [1]మెమ్మెయి మాన్పంగనేరఁ డయ్యె
నియతిఁ దప్పింప నేరికి [2]నేర నగునె.

87 క. ఏ నిది[1]యంతయు నెఱుఁగుదుఁ
గాన వృథాశోకవహ్నిఁ [2]గాలమికిని నీ
మానస[3]మునఁ గృపకలిమికిఁ
గా [4]నొడినితి దేవగుహ్యగతియుఁ దెలిపితిన్.

88 భుజంగప్రయాతవృత్తము. వినీతుండవై ధర్మవేదిత్వ[1]బుద్ధిం
దన ర్పొందు నీ విట్లు దైన్యాతిరేకం
బునం బొంది [2]శోకాగ్నిఁ బొక్కంగఁ గుంతీ
తనూ[3]జాగ్రజుం డాత్మఁ దాఁ గుంద కున్నే.

89 క. డొందము తిర్యగ్యోనుల
గరుణాసముగ్రమై యుండు భవ
న్నందనుఁ డజాతశత్రున
కుం దచ్చరితంబు నీవుఁ గొంత యెఱుఁగవే.

---

85 1. దడసి – కొన్నిప్రతులు. 2, తోడి – పెక్కుప్రతులు: 3, బుధులు – ఏ.ఒ.

86 1. మెమ్మైన – జ.శ. 2. నెఱుఁగనగునె – ఐ.జ.

87 1. యెంతయు – అ.అ.శ. 2. గాగుటగని – ఊ. 3. మునధృతి నిలుపంగా – అ. 4. నొత్తిలి – కొన్నిప్రతులు.

88 1. భూతిం – కొన్నిప్రతులు. 2. శోకాగ్నిబొందంగ – చ. 3. జపగ్రుం – ఎ.ఓ.క.

90 మానినీవృత్తము. కావున నీదెసనాతనికిఁ విముఖత్వము గల్గదు భక్తిమెయిం
దావినయం [1]బెనయం గొనియాడుట దప్పదు కాంచెద వాతనిపై
నీవును నెయ్యముఁ గారుణికత్వము నెక్కొనఁ దమ్ములు నవ్విభుఁడు
న్వేవుర పెట్టుగ సంతతికల్మియ నీమది నిల్పుము పెం [2]పొలయన్.

91 తే. దైవకృతము నాపంపు చిత్తమునఁ బెట్టి
పుత్ర[1]శోకంబు విడు పాండుపుత్రు లధిప
తగరె నినుఁ గొనియాడి పుత్రత్వవృత్తిఁ
బరఁగ నది కీర్తిధర్మసంపాది గాదె.

92 వ. వనట యనియెడునగ్ని నెఱుక యనియెడు[1]నీటనార్పుము ప్రాణంబులు
ధరియింపుము సముచిత[2]వృత్తిఁజరియింపుమనిన విని చింతాక్రాంతుండై
[3]కొఁడొకసేపూరకుండి ధృతరాష్ట్రుఁడు తేజోధనుండగు[4]నత్తాపసోత్తమున
కిట్లనియె.

93 క. మును శోకానలతాపం
బుర బొగులుట నొం డెఱుంగఁ బోలక దుఃఖం
బుర మునుఁగ వలసె నీదువ
చనములు విని మునివరేణ్య శాంతుఁడ నైతిన్.

94 క. ధరియించెదఁ బ్రాణము మది
[1]నెరియక యుండఁగ శోక మేఁ దొఱఁగెద ని
ర్భరబాంధవంబునొందెదఁ
బురుషోత్తములైన పాండు[2]పుత్రకులదెసన్.

---

90 1. బెనగం – కొన్నిప్రతులు. 2. పొనరన్ – కొన్నిప్రతులు.

91 1. శోక ముడుగు పాండు – ఆ.ఇ.ఉ.

92 1. నీళ్ల – ఇ.ఐ.చ. 2. భంగి – పెక్కుప్రతులు. 3. కొంతసేపూర – కొన్ని ప్రతులు. 4.న త్తపోధనున – అ.ఎ.

94 1. యెరియక – కొన్నిప్రతులు. 2. పుత్రులదెసకున్ – కొన్నిప్రతులు.

95 వ. అనుటయు నమ్మహాత్ముం డట్లగుట మే లని పలికి యంతర్ధానంబుఁ జేసె నిట్లు ప్రబోధితుం డై యాంబికేయుండు గొండొక ప్రొద్దూరకుండి సంజ యుం బేరుకొని పయనం బాయితంబు సేయుమని చెప్పి విదురుతో సీవు గాంధారిని గుంతినిం దక్కుఁగల కౌఁవవధూవర్గంబును దోడ్కొని రావ లయు మనము పొలికలసికిం బోవుచున్న వాఁ డని యెఱింగించి వెలువ రింపు మనిన నయ్యిరువురు [1]నట్లచేసిన.

—: ధృతరాష్ట్రుఁడు సపరివారంబుగాఁ బొలికలనికిం బోవుట :—

సం. 11—9-5

96 క. ఆరం గూరినశోకము
[1]భారంబున మేను దూలఁ బరవశగతి గాం
ధారి చనుదెంచె నవ్వసు
ధారమణునికడకు జనవితానము [2]వొగులన్.

97 వ. కుంతీప్రముఖం బైన కురువృద్ధనారీజనంబును బరివార[1]వనితాజనసహితం బుగాఁ దరతరంబ యరుగు[2]దెంచె నట్టియెడ.

98 సీ. చేతులు నడుదలసేర్చు టుత్కటశోక
మాకారములు దాల్చినట్టులుండ
విరిసిన[1] వేనలుల్ వెన్నులఁ బ్రక్కల
నెఱసి చూపఱు దృష్టి నీఱుసేయ
నందంద దొరఁగెడు నశ్రుజలంబుల
పెంపున మోములు ముంపఁబడఁగ
నేమియుఁ దొడవులు లేమిఁ బాడఱియున్న
యంగంబులందు దైన్యంబు నెఱయఁ
తే. బతుల నన్నలఁ దమ్ముల సుతుల హితులఁ
బేరుకొని [2]వాతులెండంగఁ బ్రేముడించి

---

95 1. నట్లు — కొన్నిప్రతులు.

96 1. భారమ్మున మనము దూల — ఊ. 2. గొలువన్ — చ.

97 1. వనితా సమేతంబుగా — పెక్కుప్రతులు. 2. దెంచిరట్టి — ఈ.గ.చ.

98 1. వెంటుకల్ — కొన్నిప్రతులు; పెన్నెరుల్ — ఊ.గ.చ. 2. గోలు — ఊ.ట.

[3]పనవుపలుకులు విను వారి వనటఁ దేల్పఁ
గురుకుమారనారీజనకోటి వచ్చె.

99 క. చెలులై నఁ జూడఁ బయ్యద
దొఁగుటకును సిగ్గు వడువధూజనతతి య
త్తలయెదు రనేకవస్త్రం
బులతో[1]నంగమును వికృతిఁ బొందఁగ [2]నడచెన్.

100 క. కొండొకవగపున కేనియు
నొండొరువులఁ [1]దెల్పునట్టి యువిదలు చిత్తం
బొండొండ వనట మునుఁగఁగ
నొం డెవ్వ[2]రుఁ దెలుపలేక [3]యుండి రవశులై.

101 వ. అట్టియెడఁ బురంబున నచ్చ టచ్చట.

102 తే. విపులహర్మ్యతలంబులు వెడలునట్టి
వెలఁదిమొత్తములో లెచ్చ [1]బల్వేఁటకాఱు
పతులఁ జంపిన గిరిగుహాప్రతతి వెడలఁ
బాఱుసింగంపుఁ [2]బెంట్లకుఁ బాటియగుచు.

103 క. మున్నెన్నఁడు నెవ్వరికిం
గన్ను లెదురఁ బడనియట్టికాంతలు జను లె
ల్లన్నిలిచి చూడ వెడలిరి
కన్నులు గమర సుహృన్నికాయంబులకున్.

శ. పనుపు – పెక్కుప్రతులు.

99 1. నంగములు – పెక్కు ప్రతులు ; నంగమును – వా. 2. నడలెన్ – కొన్ని ప్రతులు.

100 1. దేర్చునట్టి – కొన్ని ప్రతులు. 2. దెఁదలపలేక – కొన్నిప్రతులు ; రుఁదలపు లేక – శ.ఙ. ని. యుడిగిరవశులై – కొన్నిప్రతులు.

102 1. బల్వెంట కాలు – జ. 2. బిండుకు – కొన్నిప్రతులు.

104 వ. అప్పుడు కురువీరాగారంబులయందు హాహాకారంబు లెసం గనిట్లు వనితా జనవ్రాతంబేతెంచి ధృతరాష్ట్రసూరెల నాక్రందనధ్వను[1]లు సెలంగ నిలిచె విదురుండు డగ్గుత్తికపడుచు నయ్యువిదల నూరార్చుచఁ దగువారల నుచిత[2]వాహనంబులపై [3]నిడియె నద్ధరణీనాథుండు నిజయోగ్యయానం బునఁ జనఁ దోడన యా తమ్ముండును గాంధారీప్రభృతులం దోడుకొని సంజయసహితంబుగాఁ జనియెఁ బిన్నలు పెద్ద లనక సకల పౌరలోకంబునకు శోకం బావహిల్లినం బెల్లైన రోదన [4]పరిణాదంబుల దిక్కులు పిక్కటిల్లెఁ బ్రళయ కాలజ్వలనజ్వాలలం బొదువంబడు జంతువు లాక్రోశించు చందంబు దోఁచెఁ బురిఁ గలవైశ్య [5]శూప్ర శిల్ప కర్మార తక్షక [6]షౌరక స్వర్ణకారక రజకాదు లమ్మహీపతి బలసి చని రివ్విధంబునం గ్రోశమాత్రంబు [7]చని రాసమ యంబున.

105 సీ. ఆచార్యసుతుఁడుఁ గృపాచార్యుఁడును గృత
వర్మయు నెదురుగా వచ్చి [1]రథము
లంతంత డిగ్గి శోకార్తినంగంబులు
దూల బాష్పంబులు దొరుఁగుచుండఁ
గా ధృతరాష్ట్రునిఁ గాంచి గద్గదకంఠు
లగుచు నాతని కిట్టు లనిరి నీదు
తనయుఁడు భుజబలదర్పంబు దుర్వార
శౌర్యంబు మెఱయంగ సంగరంబు

తే. సేసి యింద్రాదిసురల మెచ్చించి వారి
[2]కతిథి యై చని పరమసుఖానుభవము
దగిలె నేము మువ్వురమును దక్క నమ్మ
హీశుతోడన సైన్యంబు లెల్లఁ జనియె.

106 వ. అనినఁ దదనంతరంబ.

---

104 1. లెసంగ – కొన్ని ప్రతులు. 2. యావంబుల – ఈ. 3. నునిచె – కొన్ని ప్రతులు. 4. ప్రలాపంబుల – ఓ.ఔ.వ. 5. శూప్ర – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. శూరత – కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 7. నడచి – పెక్కుప్రతులు.

105 1. రథ – పెక్కు ప్రతులు. 2. కరిదియై – చ.

-: కృపాచార్యుఁడు గాంధారి నూరార్చిన ప్రకారము :-

సం. 11-10-5

107 తే. తనుజశోకార్త యైనగాంధారిఁ జూచి
యడలు తనదు[1]చిత్తంబున నతిశయిల్ల
నలఁతఁ [2]దేర్పఁగఁ [3]దల చి తా నల్లఁ జేరి
యమ్మహాదేవితోడ నిట్లనియెఁ గృపుఁడు.

108 మణిమాలావృత్తము.
భవదీయసూను[1]లరిసైన్యపఙ్క్తిఁ గొని కాల్చిరెల్లఁ బొగడఁ
వివిధాస్త్రశస్త్రమయసాంద్రవృష్టిఁ [2]దెగటాటి పెంపు మిగులఁ
దివికేఁగి యందు మహనీయతేజ మెసఁగంగ హృద్య[3]బలభి
ద్ధ్రువ సౌఖ్యసంపదలు గాంచి సంతోషమునఁ [4]దేలి రేల వగవన్.

109 స్వాగతవృత్తము. అం దొకండును రణావని భీతిం
బొంద [1]కేటులను బోటుల డప్పిం
బొంది యైనఁ బొలి వోవఁ[2]డ దానం
బొంది రూర్ధ్వగతిఁ బుణ్యచరిత్రా.

110 వనమయూరవృత్తము. పోర నొడ లస్త్రపరిపూతముగ ధీరో
దారతఁ బిఱిందికిఁ బదం బిడక దృప్య
ద్వైరితతి నొంచి తెగువా రగుట మేలు
ర్వీరమణకోటి కని వేనములు సెప్పున్.

111 క. దానాద్యుత్తమకర్మవి
ధానంబులఁ బడయుగతు లుదాత్తరణమునం
జా నేర్చు[1]వాని చనియెడు
మానితగతిఁ బోల వంద్రు మహనీయాత్ముల్.

---

107 1. చిత్తమున శోకమతిశయిల్ల - ఐ. 2. దీర్ఘఁగ - కొన్నిప్రతులు. 3. నిలిచి - కొన్నిప్రతులు.

108 1. తమాలావృత్తము - ఇ. 2. దగనాడి - కొన్ని ప్రతులు. 3. బహుళధ్రువ - కొన్ని ప్రతులు 4 బొంది - కొన్నిప్రతులు.

109 1. డేటులను - కొన్నిప్రతులు. 2. డు - కొన్ని ప్రతులు.

111 1. వారు - కొన్ని ప్రతులు ; వానికనియెడు - జ.

112 వ. కావునం గురుకుమారుల మరణంబు సంభావనీయం బది దా న ట్లుండెఁ
బాండుకుమారులు గెలిచిరి [1]మని సంతసింప లే దది యెట్లనిన.

113 నర్కుటవృత్తము. వినుము మరు త్తనూభవుఁడు విశ్రుతధర్మగతిం
జనక కరుక్షితీశ్వరునిఁజంపె గదాసమరం
బున నది యే మెఱింగి చనిపోయిన రేఁడు గడుం
గనలున మట్టి మువ్వురముఁ గార్శ్య ముదగ్రముగఁ.

114 వ. పాండవశిబిరంబున.

115 బంధురవృత్తము.
[1]సకలరథములను నఖిలగజములఁ సర్వహాయంబులతో బెరయఁ
శకలములుగ భటనికరమఖిలముం జావఁగ ద్రౌపదిపుత్రులలో
[2]నొకఁడును బ్రదుకక పొడిపొడియుఁగ నయ్యుర్వికి వారలమామలమ
స్తకములు కడమ వడక వడి బలిగా సంతస మందఁ బిశాచతతుల్.

116 వ. సమరంబు సేసితి మట్లగుట [1]నప్పాండవులవిజయంబు [2]వితథఁబయ్యె[3]నిట
యేము సేయం దలంచినదాని నెఱిఁగించెద [4]నాకర్ణింపు మే మట్టిసమయం
బున [5]వారలాశిబిరంబున లేమిం జేసి యాభంగి[6]పరాక్రమం బాచరింప
నోపితిమి గాని యమ్మహాబలుల మార్కొన శక్తులము గా మవ్వీరు లట్లు
దమతనయులు[7] మాతెగువం దెగటాఱుట విని శోకక్రోధాక్రాంతంబు
గునంతరంగంబులతో మమ్మ వెనుకొనుట దప్పదు [8]వారలబారికిం దప్పి
పోవలయుం బోయెద మది [9]తలం పనుజ్ఞ యిమ్ము నీవు నుమ్మలింప కుండు
మని పలికి ధృతరాష్ట్రునుద్దేశించి దేవా ధర్మపుత్రాదులబారిం బడక తొలం
గట [10]భీతు లగుమాకుం గర్తవ్యంబై యున్నయది [11]మీచేత ననుజ్ఞాతు

---

112 1. మనుసంతసంబు – ఈ.పీ ష స.

115 1. బంధూకవృత్తము – ఈ. 2. దొకరు;డు – జ.పీ శ.ష.

116 1. టంజేసిపాండవుల – కొన్ని ప్రతులు. 2. విఫలం – ఒ వ; వృధం – జ.
3. నది యట్లుండెనిట – కొన్ని ప్రతులు. 4. మాకర్ణింపుమట్టి – కొన్ని ప్రతులు.
5. పాండవులా – కొన్నిప్రతులు. 6. పరాక్రమింపనోపి – ఆ ఐ.వ. 7. లట్లు –
కొన్నిప్రతులు. 8 వారలపారికిం – పెద్దప్రతులలోలేదు. 9 తలంపునకనుజ్ఞ –
కొన్ని ప్రతులు. 10. భీతులమగు – కొన్ని ప్రతులు. 11 నీచేత – కొన్ని ప్రతులు.

లమ[12] నీ నింకదై వకృతం బలంఘనీయం బగుటఁ దలంచి వగ పుడుగు[13]మని యచ్చట నాకృపకృతవర్మాశ్వత్థామ లారాజునకు నుద్దేవికిం బ్రదక్షిణంబు [14]గా వచ్చి మరలి మరలి వారలం జూచుచుఁ దేరు లెక్కి [15]భయంబున రయంబున నరదంబులు దోలుకొని గంగాతీరంబున కరిగి యచ్చట నన్యోన్యామంత్రణంబు సేసి పాసి రందుఁ గృపాచార్యుఁడు గరి[16]పురి కేతెంచెఁ గృతవర్మ నిజపురంబునకుఁ జనియె నశ్వత్థామ కృష్ణద్వైపాయనాశ్రమంబు[17] నాశ్రయించి ప్రక్కునం దపస్వి యయ్యెఁ దదనంతరంబ ధర్మజ భీమార్జునులు దాడిమై వచ్చి యతని ముట్టుకొని రావృత్తాంతంబంతయు నీవిన్నయదియ తరువాతికథ సెప్పెద వినుఁ మవ్విధంబునఁ గృపప్రముఖ రథికులు మువ్వురుం దన్నువిడిచి చనిన నాంబికేయుండు ప్రొత్తయైన[18] నెవ్వగ పెల్లునఁ జిత్తంబు విషాదవేదనాయత్తం బగుచుండ నెడనెడ నిలుచుచుఁ జనుచుండె నక్కడ నయ్యజాతశత్రుండు గురునందనుశిరోరత్నంబు దెచ్చి యిచ్చి యట్లు పాంచాలి నూరార్చియున్నంత నట వోయిన జనంబుల వలన వైచిత్రవీర్యుండు [19]పొలిగలనికి వచ్చుచున్నవాఁ డనివిని తదభిగమనోన్ముఖుండై.

–: ధర్మరాజు దమ్ములతోడ ధృతరాష్ట్రు నొద్దకుఁ బోవుట :–

సం. 11–11–1

117 తే. తనయు లందఱుఁ బోలియుట [1]వినయడలు
మానసంబు దహింప నమ్మనుజవిభుఁడు
వోగులఁ చును [2]వచ్చెనను తలపోఁతఁ జేసి
యుల్ల మక్కటికమున జొత్తిల్లుచుండ.

---

12. మైతిమినీవింక – జ.వ.వీశ.ష. 13. మీయనియెనాకృప, మీయనియాకృప– అని పాఠములు. 14. గావించి – చ. 15. భయంబునరథ్యంబులు – కొన్ని ప్రతులు ; రయంబునరథ్యంబులు – ఏన. 16. నగరంబునకేగించె – పెక్కు ప్రతులు. 17. బాశ్రయించి – పెక్కుప్రతులు. 18. నెవ్వరఁజిత్తంబు – పెక్కు ప్రతులు. 19. పోరికలసితి – కొన్నిప్రతులు.

117 1. వినియునడలు–జ ; వినినయడరు–ల. 2 వచ్చె–వా ; వచ్చు – కొన్ని ప్రతులు.

118 క. వదనమున విన్నఁదనముం
గదురఁగ హరిఁ జూచి రాజుఁగాన వలయు నా
కదియెట్లు నుడుగ వచ్చునె
కదలుం డని [1]పలికి చనియెఁ గలనివలనికిన్,

119 ద్రుతవిలంబితవృత్తము. చనఁగ [1]నాతఁడు సాత్యకి వాయునం
దనుఁడు గాండివి దమ్ములు సూరెలం
[2]జనిరి ద్రౌపది సంభృతశోక యై
చనియెఁ జుట్టపుఁజానలు సుట్టిరాన్.

120 వ. ఇట్లు నూత్న్యపాంచాలభామలు నరిగిరి తొలునాఁడు దుర్యోధనుండు మన్నించు మానవతులం గరినగరంబునకుం గొని చని యారాత్రి యందు నిలిచి ధృతరాష్ట్రుం బొడగానక రేపకడ మగిడి వచ్చి యున్నయుయుత్సుం డును నమ్మానవపతితోన చనియె నట్లు ధర్మసూనుండు సని సమరతలంబు దళీయునంతకు నయ్యెడకు నాంబికేయుండు నసుదెంచె నతనిముందటి [1]వలని వనితాజనంబు లక్కొంతేయాగ్రజుం గనుంగొని కరంబు [2]లెత్తి యేడ్చుచు నెదురొక్కని.

121 సీ. ధర్మవేదిత్వ మీ ధరణీశ్వరునకు నెక్కడి
యది కృపయెందుఁగలదు తలఁపఁ
దండ్రుల మామలఁ దాతలఁ గొడుకులఁ
దోడఁబుట్టువులను ద్రుంచివై చేఁ
గూర్మిరత [1]మెఱయంగ గురుజనంబులఁ గూల్చె
సఖుల సంబంధులఁ జంపె నదఁమఁ
డని పల్కుదురు కొంద[2]అప్పార్థుఁ జేరి
గాంగేయుని ద్రోణునిఁ గెడయఁ [3]బొదువఁ

---

118 1. పనిచి - వ.

119 1. నప్పుడు – ఎ.ఓ,చ.వ. 2. జనగ - కొన్నిప్రతులు.

120 1. వలన్ - కొన్నిప్రతులలోలేదు. 2. లెత్తికొని - కొన్నిప్రతులు.

121 1. నెఱయంగ - కొన్నిప్రతులు. 2. వ్యిభుఁజేరి - కొన్నిప్రతులు. 3. బొదువ -

ఆ బనువనెట్లు నేర్చి తని పల్కు-దురు గొంద
అకట సింధురాజు ననుజమగనిఁ
[4]దునిమి తేటిరాజ్య మని పల్కు-దురు గొంద
అతఁడు మోము వాంచి యరుగు చుంద.

122 వ మటియుం గొందఱు.

123 క. ఇందఱఁ జంపితి నని[1]యు
బ్బం దీఱద ద్రుపదతనయపట్టుల నభిమ
న్యుం దెగటార్చితి మఱఁదుల
నందఱ మ్రింగితి విభూతి యన [2]నీ కెద్దీ.

124 వ. అని పలుకుదు రిట్లు బహుప్రకారఁబులం బలుకుచుండం బలుకు వెలువరిం
పక పుత్రశోకార్తుఁడగునప్పాండురాజపుత్రుండు పుత్రశోకాక్రాంతుల బొగులు
విచిత్రవీర్యపుత్రుకడకుం జని తత్పార్శ్వవర్తులచేత నావేదితుం డగుచు
నాభూవల్లభుపాదంబులకుం బ్రణతుండగుటయు.

125 శుద్ధవిరాటిన్వృత్తము: [1]ఉల్లం బబ్రియ మొందఁగ్రొత్త సం
ధిల్లఁ నెవ్వగ దీనవక్త్రుఁడై
యొల్లంబోవుచు నుచ్చె సవ్విభుం
డల్లం గౌఁగిట నార్తపాకున్.

126 వ. ఇవ్విధంబున నాలింగనంబుసేసి [1]సాంత్వవచనఁబుల [2]నుపచరించెఁ దదనంత
రంబ భీమార్జుననకుల సహదేవులు సేరిన నతనియొద్దివారు వారిం బేరువేర
నెఱింగించిన

కొన్నిప్రతులు. 4. జంపితేటి రాజ్యసంపదయందురు – వ.

123 1. యుబ్బంది దినాద్రుపద – చ. 2, నింకేదీ – కొన్నిప్రతులు.

125 1. మాత్రాయనవృత్తము – ల,

126 1. సాంత్వన – కొన్నిప్రతులు. 2. ననూనయించె – కొన్ని ప్రతులు.

127 తే. భీముఁ డనుమాట విని యతిభీమ మైన
యలుక యనువహ్ని యవ్వీరుఁ డనువనంబు
దరికొనంగ నుంకింప నధర్మవిధికి
నాయితం బగునయ్యాంబికేయుఁ జూచి.

128 క. మన సెటిఁగి వ్యాపీకేశుఁడు
దనమనమున నిద్దురాత్మ్మతలఁ బొప్ప[1]దిసీ
యనుచుం బవనజు నద్దెసఁ
జన కుండఁగఁ బట్టి వీతసంభమలీలన్.

129 వ. ధృతరాష్ట్రుం డిట్టివాఁడు గాఁగలవాఁడని తొల్లి యెటింగి త్రికాలవేది యైన కృష్ణుం డయోమయంబుగా భీమప్రతిరూపంబు సేయించి సంగ్రహించి నిగూఢప్రకారంబునం దత్ప్రదేశంబునకు దెప్పించినవాఁడు గావున గ్రక్కున నయ్యనుపరూ పజ్జగతీశ్వరుం జేర[1]నిలిపె నిలిపిన నది భీమసేనుండ కాఁదలంచి.

130 క. కోపం బుత్కట మై యా
రూపము నిరుగేలఁ బట్టి [1]క్రూరతఘోరా
టోపం బెసక మెసఁగ నా
భూపతి వెసఁ గౌఁగిలించి పొలుపలు వెటిచెన్.

131 లయవిభాతి. పెరుఁగఁగ నిజాంగములు సరభసపరిస్ఫరణ
మరుదుగ జనావలులు నిరుపమవిధం బి
న్నరపతి బలంబనఁగఁ గరయుగముతో లవియ
నురము సదియం బెలుచఁ దొరఁగఁగఁ బోరిఁ నె
త్తురులు ముఖరంధ్రములఁ బరవశత మానసము
బొరయుటకుఁ జొచ్చియును సరిగొనఁగఁ గంటిఁ
[1]వరసుతున కిప్పు డనుపరమపదవిఁ మగుడఁ
గురున్నపతి యాప్రతిమఁ బొరి నిటులు పుచ్చెన్.

---

128 1. దువీ - కొన్నిప్రతులు.

129 1. నిలిపినది – పెక్కుప్రతులు.

130 1. క్రూరత - స. పెక్కుప్రతులు ; రూఢత - వా.

131 1. వరసుతుల కిప్పుడను బరమమగు విందనుచుఁగురు - న.

132 వ. ఇత్తెఱంగున దశసహస్రసామజసమానబలుం డగునయ్యంధనృపతి గంధవహ
నందనప్రతిరూపంబు భగ్నంబుసేసి [1]పెంపున నెడఁద నిర్భరహర్షంబు
నొందియు [2]మెఱమెచ్చునకై భీమునిం బేర్కొని హాహాకారంబు లెసంగ
రోదనంబు సేసినఁ జిఱునవ్వునం దన వదనకమలం బొప్పం గమలనాభు
డతని కిట్లనియె.

133 తే. అడల నేటికి [1]నీచేతఁ బడఁడు భీము
డిపుడు భంజింపఁబడినది యిదుపరూపు
వినుము నీకోప మెట్టిఁగియ వెనుకకతనిఁ
దిగిచి యేను నీముందట దీని నిడితి.

134 క. బలమున నీతో దొరయఁగ
నిల నెవ్వఁడు గలఁడు నీ మహితభుజశాఖల్
తలఁపఁగఁ బ్రళయాంతకుదం
ష్ట్రలు వీనిం దగిలి వశమె [1]చాకుండంగన్.

135 వ. కావున.

136 ఉపేంద్రవజ్రావృత్తము. మరుత్తనూజుం [1]బరిమార్పఁ [2]జూచుం
బరిస్ఫురత్కోపని బద్ధుఁ డై యి
ద్ధరా[3]విభుండం చిదితల్గనే సం
స్మరించి యీ[4]కోపు నమర్చికొంటిన్.

137 తే. తనయశోకాతురుండ వై ధర్మమెడలి
యనిలసుతుఁ డెగటార్చెద నని తలంచి
తట్టిపని [1]యేల నీచేత నగు విధాత్మ
లీలఁ బరికింప [2]నేరక బేల వై తి.

---

132 1. పెంపుసెడ, పెంపుసెడత — అనిపాఠములు. 2. నెదిరిమెచ్చున కై — కొన్ని ప్రతులు.

133 1. నిచేతఁబడి — జ-శ.

134 1. చావకయుండన్ — కొన్ని ప్రతులు.

136 1, బరిమార్ప - పెక్కు ప్రతులు; బొరిమాన్ప — వా, 2, జొచ్చుం — అ ఓ
3. వరుం — కొన్ని ప్రతులు. 4. రూపు - పెక్కు ప్రతులు.

137 1. యేలనీచేతనగు - స. పెక్కు ప్రతులు. నీదుచేనేలయగు - వా. 2. కిక్లేల - ఊ.వ.

138 వ. అట్టియును గాక.

139 క. విను మొకని నేల భవదను
జునిపుత్రుల నెల్లఁజఁపఁ జొప్పడినను నీ
తనయులు మగుడఁగ [1]నత్తురె
యనయము పాపంబు సేసి తాఱుడిఁబోవన్.

140 ప్రసగ్వినీవృత్తము. ఏము నీ పుత్రిచే నెన్ని యేఁ భంగులఁ
[1]వేమఱుంబాటు నీ[2]వెంట భావించుచుఁ
సామసంపాది వై సైఁపు మాతప్పులఁ
[3]ధీమహా త్త్వంబు సంధిల్లు [4]నీ కిమ్మెయిన్.

141 వ. అని [1]చెప్పినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుపరిచారకు లతనియవయవంబులరుధిరంబు
ప్రక్షాళనంబునఁ బనయింపం దలంచి జలంబులు దెచ్చి యొఱింగించిన నజ్జనపతి
యప్పని యాచరించె నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె.

142 సీ. జగతీశ వేదముల్ సదివితి శాస్త్రముల్
వింటివ ర్థిల్లితి వృద్ధగోష్ఠి
నఖిపురాణ పర్యాలోచనముసేసి
తెల్లధర్మంబులు నెఱుఁగు దిట్లు
నీతప్పు డలఁపక నెవ్వఁగ బొందెదు
కనలెద వేను శంతను సుతుండు
గురుఁడును విదురుండుఁ గూర్మొకని కూర్మొకని
చెవులఁ బోయమె సవిశేషకార్య

తే. వచనములు సంజయుఁడు పెక్కువరుస లుభయ
బలవిధంబులు దెలియఁగఁ బలుకఁ డెట్లు
నీకు నాబుద్ధు[1]లన్నియు నెమ్మనమునఁ
జేర్పఁబోలవ యిం కేమిసేయ వచ్చు.

---

139 1. నేర్తురె – క.వ.

140 1. బాములం బొందుటప్పాట భావించుచున్ – ఊ బ.వ. 2. వింత – కొన్ని ప్రతులు.
3. భీమసేనాహితంబేల – ఏ. 4. నీకెమ్మెయిన్ – కొన్ని ప్రతులు.

141 1. పలికె – కొన్ని ప్రతులు.

142 1. లేమియు – కొన్ని ప్రతులు.

143 క. భీమార్జునుల రణసము
ద్దామత్వం బెటీఁగి యెటీఁగి తగునే తోడరం
గా మనుజుల కవ్వీరుల
నేమనఁ గల దింక నేల యీ చందంబుల్.

144 క. [1]తనమేలుఁ గీడుఁ దా మదిఁ
గనుచు హితులు సెప్పుబుద్ధిఁ గైకొని శుభముం
గొనకొని నడపుపతికి వ
చ్చునె పశ్చాత్తాప మెట్టిచోట నరేం దా?.

145 ప్రణవవృత్తము. నీయుల్లం బొకనియతిం గార్యం
బాయత్తంబుగ ననుసంధింపం
జేయం జాలవు చెడు[1]తెర్వుం బోఁ
బాయం [2]దోవవు బలిమిం బుత్రున్.

146 తే. ద్యూతమున గెల్పు [1]నెపమున నుటికి పుణ్య
కాంతఁ దల వట్టికొని సభాభ్యంతరమున
కీడ్చి [2]వలువ లొలుచుటయు నెటీఁగి సుతులఁ
జంపె నని భీముఁ జంపఁ దలంప నగునె.

147 వ. నీయవినీతియుం గొడుకుల దుశ్చరిత్రంబునుం దలంచి శోకరోషంబు[1]లు
విడిచి శాంతుండవై యుండు మనిన నుపేంద్రునకునన్న కేంద్రుం డిట్లనియె.

148 జలదవృత్తము. నీ పలుకెల్ల నిక్కము యనింద్య గుణా
యీ పురుషార్థహీని సుతు లీల్గుట కుం
దాపముఁ బొంది తాల్మి దిగఁ ద్రావి మహా
కోపుఁడ నైనఁ బాటిలెఁ దగుం గినియన్.

---

144 1. తనమేలును గీడునుదాఁ/గనుగొని హితమతుల బుద్ధి కైకొని – ఇ ఉ.గ.వ.

145 పణవవృత్తమని అ.క. 1. త్రోవం – కొన్ని ప్రతులు. 2. బులపు – ఔ.

146 1. నేపున – స. 2. వలువుల నొలుచుట యెటీఁగి – స.

147 1. లుడిగి – కొన్ని ప్రతులు.

149 క. తెలిసితి నీ మాటలఁ బు
త్రులదెస నెవ్వగల నెల్ల దొఱఁగి యనుజ పు
త్రుల నాకుఁ బ్రియ మొనర్పం
గలవారుగ నడచువాఁడ గంసారాతీ.

150 వ. అనుటయు నమ్మహాత్ముండు భీమార్జునకులసహాదేవులం [1]గానిపించినఁ
గ్రమంబున నమ్మానవపతి వారలం గౌఁగిలించుకొని దీవించె నప్పు డాశ్రిత
వత్సలుం డగు శ్రీవత్సలాంఛనుండు యుయుత్సునకుఁ దదీయ సంద్ద్ధ
నంబు సముచితప్రకారంబున నడపె నట్లు గాంచిన వణిక్కన్యా జాతునెడం
బొడమిన వాత్సల్యంబునవై చిత్రవీర్యుం డతనిఁ దిగిచికొని యక్కునం జేర్చి
కొనియెఁ దదనంతరంబ యద్ధరణీవిభుండు ధర్మపుత్ర [2]ప్రభృతు లగు నయ్యే
వుర నుద్దేశించి మీరు గాంధారిం గనుం డని పంచిన నప్పాండవేయులు పద్మ
నాభపురస్సరంబుగాఁ జని వినయంబున వినతులైన నద్దేవి దీవింప నొల్లక
యుల్లంబు నిజతనూజుల మరణంబునకుం దాపంబు నొంద శాపం బిచ్చునది
యై యజాతశత్రు [3]నుద్దేశించిన నత్తెఱఁగు సకలప్రాణి [4]చిత్తవృత్తంబులు
దనదివ్యబోధంబునం [5]దేటపడం గనియెడువాఁడును మనోజవుండును
సర్వలోకసంపూజ్యుండును నగు సత్యవతీసూనుం డెఱింగి తత్క్షణంబ సన్ని
[6]హితుం డై యఖిల జనంబు లభినందనంబు సేయుం గైకొనుచు నక్రోడలిం జేరి
యోహో శపింపకు [7]శమింపు మని పలికి మఱియు ని ట్లనియె.

–: ధర్మజుని శపింప బూనిన గాంధారిని వ్యాసుఁ డూరార్చుట :–

సం. 11–13–6

151 సీ. పాండవేయాగ్రజుపై నల్క మానుము
రాజసం బేల యీ రాజు ధర్మ

---

150 1. గర్హింబునంగానుపింప నమ్మానవ – పెక్కు ప్రతులు. 2. పర్ముఖు – కొన్ని ప్రతులు. 3. నుద్దేశించె – కొన్ని ప్రతులు. 4. జాతం (లం) బులచిత్త – పెక్కు ప్రతులు. 5. దెలివిపడం – వ. 6. హితుండై యఖిల – పెక్కు ప్రతులు. హితుండయ్యునఖిల – వా; హితుండయ్యెనఖిల – వి.శ.ష. 7. శపింపకు మని పలికి – ఆ.ఎ.ఓ.ఔ.క.

పరుఁడు నీ వించుక పాటించి వినవమ్మ
చెప్పెదఁ గౌరవశ్రేష్ఠుఁ డనికి
జనుచుండి తల్లి దీవన యిమ్ము జయముగా
నాకని పలికిన నా కుమారు
తోడ నీవేర్మికి నీడుగాఁ గొడుక [1]యె
క్కడ[2]నుండు ధర్మమక్కడకు [3]జయము

ఆ. సేరు ననవె భూరిఘోరయుద్ధంబున
గెలుపుగొనిరి గాన తలఁప ధర్మ
పరుల కాఁగవలయుఁ బాండుతనూజు ల
సూయ లేనిబుద్ధిఁ జూడు [4]మెట్లు.

152 మేదినీవృత్తము. వినుమిటులేటికిం జనవృత్త మూఁది యల్గఁ
జనము నుతించు నీదుగురుసారధీరబుద్ధిఁ
నిను నతిశాంతచిత్త [1]యని నిక్క మేనుఁ గందుఁ
మనమున నిట్టి నీ కగునె మత్సరంబు వత్సా.

153 వ. ధర్మంబు పరిగ్రహించి నీ కొడుకులగు పాండవులదెస రోషంబు [1]నిగ్ర
హింపు మనిన గంధవతీనందనునకు [2]గాంధారరాజనందన యిట్లనియె.

---

151 1. నెక్కడగల్గును ధర్మమక్కడకు–స. 2. గల్గు–వెక్కు ప్రతులు. 3. ఇయంబు–కొన్ని ప్రతులు. 4. వీరి – కొన్ని ప్రతులు.

152 1. వని – కొన్ని ప్రతులు.

153 1. నీమదివిడువు – అ ; వలవదను గ్రహింపు – క.వ. 2. గాంధారి యిట్లనియె – కొన్ని ప్రతులు.

154 సీ. ఏ నసూయాగ్ర స్థఁ గాను వీరలఁ జెడ
[1]దలఁతునె యెట్టు లుమ్మలికఁ జేసి
[2]కలఁగితిఁ గాక యిక్కొంతేయవర్గంబు
గొంతికె ట్లట్ల నాకును భరింప
వలదె దుర్యోధనుతులువతనంబున
శకునియుఁ గర్ణదుశ్శాసనులును
దుష్టాత్ము లగుటను ద్రుంగెఁ గౌరవకుల
మడరి పాండవులు [3]గయ్యంబుపాడిఁ

తే. జంపి రందఱు నద మది నొంపఁజాల
దచ్యుతుఁడుసూడఁ గురుపతి ననిలసుతుఁడు
[4]దగునె గదపోర నాభికి దిగువ నొంచి
[5]చంప నత్తెఱఁ గుల్లంబు [6]నొంప కున్నె.

155 క. విడుతురె శూరులు రణమునఁ
బడునట్టియవస్థ తమకుఁ బాటిల్లినను
బుడమి సమస్తజనంబులు
నడపెడు తెఱఁ గలుక తప్పునకు రాకున్నే.

156 వ. అనిన భీముండు[1] భీతికంపితుండగుచు గాంధారికి వినతుండై వినయంబున నిట్లనియె.

—: భీముడు గాంధారికిఁ గోపోపశమంబుగా నుత్తరంబు లిచ్చుట :—

సం. 11—14—1

157 సీ. తలపోసి [1]చూడంగ [2]ధర్మ మయ్యె నధర్మ
మయ్యెనేఁ బ్రాణభయంబుకతన

---

154 1. దలఁచెనెట్టు — పెక్కు ప్రతులు. 2. కనలితి — ఓ. 3. కయ్యంవుఁబాడి — కొన్ని ప్రతులు. 4. తివిరి — ఏ.ఓ. 5. చంపె — పెక్కు ప్రతులు.

156 1. దతిభీతుండగుచు — జ.వ.విశ.

157 1. చూడనధర్మమయ్యెనో ధర్మమయ్యెనో — ల. 2. దగనాకునిదిధర్మ — ఔ.

నట్లు సేసితిఁ గృపయూర [3]సై రింపుము
నీదుపుత్రుఁడు లావు [4]నేర్పుఁ గలఁడు
గావున [5]నమ్మైయిఁగాని [6]యోర్వంగ రా
దదియట్టు లుండె ధర్మాత్మజునకుఁ
బాడితో వచ్చెనే పరిభవం బతనిచే
ద్రౌపది యేకవస్త్రయు రజస్వ

ఆ. లయునుగాదె యప్పుడు దయమాలి కొలువున
కీడ్చితేరఁబంచి యేమియనియె
నతఁడు వినవె యూరు లప్పుణ్యకాంతకుఁ
జూపుచెయ్యుఁగవే విశుద్ధచరిత.

158 వ. తత్కాలోద్దీపితం బైనకోపంబున నెసంగు మనస్సంతాపంబు దాల్మి దహించిన దదూరుభంగంబు గదా[1]దండఁబునం జేయంగలవాఁడ నని యప్పేరోలగంబునఁ బ్రతిన వట్టితి నుత్తమక్షత్ర ధర్మజ్ఞులు ప్రతిజ్ఞాహాని నిందింతురు [2]గాన పూనిక నెఱపితి విను మాసభలో నప్పుడ తొడలు పొడిసేసి యతనిం దెగఁ జూడఁ [3]దగియుండ నజాతశత్రు[4]నాజ్ఞ మిగులరామిం జేసి యమ్మహాత్ముచేసిన సమయంబు దప్పింపక యవ్విధంబున విపినంబున కరిగి యనేక [5]దుఃఖంబులంబడి [6]మగిడి యజ్ఞసేన సంధిగోరి శౌరిం గౌరవసభకుం బుత్తెంచుటకుం దగుమాటలాడు నవసరంబున నేనును.

159 తే. అన్నదమ్ముల మై యుండి యకట[1]మనల
నొరులు దల లెత్తి చూడ నొండొరులతోడఁ
బెనఁగ నేటికి [2]నీనేల పెద్దవారి
బుద్ధి విని పంచికుడుచుటపోల [3]దొక్కొ.

---

3. సైపుము – చ.వ. 4. నేర్పును – కొన్ని ప్రతులు. 5. నమ్మైన – వ.స; నమ్మైన – కొన్ని ప్రతులు. 6. నొంపంగ – ఔ.

159 1. ఘాతంబునం – వి.శ.ష. 2. గావునంబూనికె – పెక్కు ప్రతులు 3. దగవై యుండ – వ. 4. నాజ్ఞంజేసి – పెక్కు ప్రతులు. 5. దుఃఖంబులందియు – అ.జ.శ.ష. 6 పూనిదీర్చి మగుడివచ్చియు నజ్ఞన – ఏ.

159 1. మనకు – కొన్ని ప్రతులు; మనము – కొన్ని ప్రతులు. 2. నీనేలఁబెద్ద – వి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; నీసునఁబెద్ద – ల. 3. దొండు – స. కొన్ని ప్రతులు.

160 వ. అని నీకొడుకునకుం జెప్పి పుత్తెంచితి దానను శాంతిం బొందక యద్దు
[1]రాచారుండు చలంబున వైరంబుఁ బెనిచె నట్లగుట నవశ్యంబును ధర్మరాజు
నకు రాజ్యంబు [2]సేకొనుటయు నాకుఁ బ్రతిజ్ఞ దీర్చుటయుం గర్తవ్యంబు
లయ్యెంగావున [3]నేమిభంగిసైనం బగదీర్పవలసె నీవును సువిచార వింతయు
విచారింపు మనవుడు నద్దేవి యతని కిట్లనియె.

161 క. ఆచావు సావఁదగున
న్నీచునకుఁ బ్రాణివలన నిక్కం బగయ్
నీ చెప్పినయన్నియుఁగల
వా[1]చెద్దియుఁ దగవ నీకు నది యట్లుండెన్.

162 తే. వైరి ననిఁ జంపుదురుగాక ప్రచ్ఛన్నత్తు
రెత్తికొని కోరిలు కూరిరాత్ము లెచట నైన
[1]నెన్నఁ డేనియుఁ గలిగిరే యీవు దక్క
నది వృకోదర వృకవిధ మసురభంగి.

163 వ. అనవుడు ననిలపుత్రుండు సుబలరాజపుత్రి కిట్లనియె.

164 జలధరవృత్తము. ఆసభలోని కట్లు ద్రుపదాత్మజఁదాఁ
[1]గాసిగనీడ్చి వల్వాలువఁ [2]గాఁ గిసుకం
జేసినబాసకై పెదవిఁ జేర్చితి దు
శ్శాసను శోణితం బిది నిజం బరయన్.

165 వ. అదియునుంగాక వినుమతని నేఁ బొడివినప్పుడు.

---

160 1. రాత్ముండు – ఏ.ల. 2. గైకొను – కొన్ని ప్రతులు. 3. నెబ్బంగి – కొన్ని ప్రతులు.

161 1. చేతయు – కొన్ని ప్రతులు.

162 1. నెవ్వరేనియు – కొన్ని ప్రతులు.

164 1. బైసిగ యీడ్చి వల్వలొలువం గినుకం – పి.స, 2. గానలుకన్ – శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

166 క్రౌంచపదవృత్తము.

కౌరవ సేనావీరులు లావుం గడిమియుఁ [1]జలమును గడఁక [2]యెలర్పఁ
ధీరతసొంపుం గ్రూరతపెంపుం దెగువయు నెఱపఁగఁ దెరలక వీఁకఁ
బోరనఁ ద్రోవంగా రభసం బేపును గలితనమునఁ బొలుపు వహింపఁ
వారు భయంబుం గూరుటకుం గావలసెను రుధిరము వదనము సేర్పన్.

167 వ. ఆరెండుపనులకై యట్లు ద్రావుటగా నటించిరిం గాని.

168 తే. అన్యజనముల శోణిత మైనఁ దాఁగి వు
టధిక పాతక మని విందు ననుజు రక్త
మాన నేనంత వెట్టిసే యంత పాప
కర్ముఁడనె తల్లి యంత నిష్కరుణ మతినె.

169 వ. అనుటయు.

170 తే. అంధులకు నూఁత కోలగా నకట యొకని
నైన నిలుపక నూర్వుర నదయ వృత్తి
మ్రింగి తం దెవ్వఁ డేనియు మీకు నెగ్గు
లాచరింపని వాఁడు లేఁడయ్యె నయ్య.

171 క. ఒక్కరుని నీవు సంపక
తక్కిన [1]నంతటనె ప్రతిన దప్పునె విభవం
బెక్కఁగ మీ యన్న నతం
డెక్కటి రాజ్యంబు సేయ నీఁడె కుమారా.

172 వ. అని పలికి ధర్మనందను దెస మనసు నిగుడం బుత్రపౌత్ర వధ సంపీడితస్వాంత యగు నగ్గాంధారి క్రోధ పరుషాక్షరంబుల నమ్మహారా జెచట నున్న వాఁ డని[1]న నా భూపతి భయకంపిత గాత్రుం డగుచుం జేతులు మొగిచి సవిన యంబుగా మెత్తని మాటల నిదె వచ్చితి దేవీ యేను బాండవాగ్రజుండ ననుచుం జేరం బోయి.

---

166 1. జవమును – వ. 2. యునొప్పన్ – ఱు వ.

171 1. యంతట – పెక్కు పఠితులు.

172 1. యడిగిన – కొన్ని పఠితులు.

173 క. నీపుత్రులఁ [1]జంపించిన
పాపాత్మునిఁ గ్రూరచిత్తుఁ బరివాదార్హా
శాపంబునఁ బ్రోలియింపుము
భూపాలకవల్లభాభిపూజిత [2]చరణా.

174 క. ధరణిం గల రాజులకుం
బరి[1]వారమ్మునకుఁ జావు పాటిల్లుటకై
పరుషత గైకొన్న యుధి
ష్ఠిరు దారుణదండకలితుఁ జేయం దగదే.

175 మత్తకోకిల. జీవ మేటికి రాజ్యమేటికిఁ [1]జెల్లుఁ జుట్టల బిడ్డలం
జావఁ జూచిన యట్టి ద్రోహికి సర్వభోగము లేటికిఁ
నావుడుఁ మఱు మాట లాడఁగ నాలు కాడక యుండి య
ద్దే యూర్పు నిగిడ్చె నష్టము దీర్ఘముం బరుషంబుగన్.

176 వ. ఇ ట్లా ధృతరాష్ట్రమహిషి యతనియుచితవచనంబులు విని యూరక
యుండె నతం డంజలిపుటంబు ఫాలంబున మోపి యానతుం డయ్యెఁ బట్టా
వృతనయన యగు నప్పతివ్రత దృష్టి పట్టంబునంచుసందునం జని యజ్జనపతి
పదనఖంబులం జెందిన నవి గందినం జూచి సవ్యసాచి జనార్దను వెనుకకుం
జనియె సమీరసుతుఁడును మాద్రీసుతులునుం దిరుగుడువడి రప్పుడు గాం
ధార రాజనందన క్రోధంబు దక్కి ధర్మ పుత్రాదులదెస మాతృభావం బలవడ
[1]సాంత్వనస్వరంబునం గుఁతీ సందర్శనంబు సేయరన్నా యని [2]పలికిన నప్పు
రుష సత్త్వములు చిత్తంబుల కలంక డిందు వడ నందఱు నొక్కటఁ గుంతి
యున్న [3]దెసకుఁ [4]జన నక్కుంతిభోజనందన వారిం [5]గలయం గనుంగొని.

---

173 1. బొలియించిన – ఆ ; సనిఁజంపిన – వ. 2. చరితా – ఏ.ఒ వ.

174 1. వారంబులకు – కొన్ని ప్రతులు.

175 1. జెలుల – స. కొన్ని ప్రతులు.

176 1. శాంతస్వరంబునం – ఊ.త ; సాంత్వనవచనంబుల – కొన్నిప్రతులు. 2. నియమించిన–జ వి శ ష ; పంచిన–వ. 3. యెడకుం–పెక్కుప్రతులు. 4. జనుచుండ–పెక్కు ప్రతులు. 5. గనుంగొని – కొన్నిప్రతులు.

-: పాండవులు కుంతీదేవికడకు గాంధారి పంపుటం బోవుట :-

సం. 11-15-9

177 అంబుకవావృత్తము.

పెద్దయుఁ గాలము వారలఁ [1]జూడఁగ బ్రేముడించుచు [2]దుర్భరా
పద్దశ [3]నొందుట నమ్మహితాత్మ్మల[4]పట్టు లందఱుఁ ద్రుంగుటం
దద్దయు శోకమునంబొరి నశ్రులధార లొల్క[5]వగర్పుతో
నద్దురవస్థ తెఱంగుగనుంగొని యంతకంబెను నార్తు లై.

178 వ. చరణంబులు దొట్రిల్లం జని తచ్చరణంబులమీఁద వ్రాలి.

179 తే. ఏడ్వ నందఱుపైఁ జేతులిడుచుఁ బెలుచ
నేడ్చి యద్దేవి వారల నెత్తివేఱు
వేఱమేనులు [1]నివురుచు వివిధదారు
ణాస్త్రశస్త్రవ్రణపరిచయములు గాంచి.

180 క. అచ్చోటులంటిచూచుచు
వెచ్చని[1]యూర్పులు నిగుర్చు [2]వేఁగుచుఁ బొగులుం
[3]గుర్చి కవుంగిటఁ జేర్చును
వచ్చితిరే నృపకుమారవరులార యనున్.

181 సీ. ఆసమయంబున నప్పాండుభూపాల
పత్నికి శోకాగ్ని [1]పర్జ్వరిల్లఁ
[2]దత్సమీపమునకు ద్రౌపది విన్నని
మోముపైఁ గన్నీరు ముసుఁగు వడఁగఁ

---

177 1. జూడక – ఈ.ఐ చ.ష. 2. నిర్భరా – జ. 3. నుండుట – కొన్నిప్రతులు.
4. పట్లనందఱు – ఒ. 5. వెగు (గ) ర్పున్ – కొన్నిపా్రతులు.

179 1. నిమురుచు – వ.

180 1. నిట్టూర్పులడర వేగుచు – వెక్కుప్రతులు ; నిట్టూర్పులడర వెసఁబొగులుచుదా–
జ. 2. వెక్కుచు – చ. 3. గ్రుచ్చియుఁ గౌఁగిట – కొన్నిప్రతులు.

181 1. ప్రజ్వలిం (ఠం) ప – కొన్నిప్రతులు. 2. దత్సమయంబున – కొన్ని పా్రతులు.

బదములనట దొట్రుపాటు వాటిల్లంగ
దైన్య మాకారంబు దాల్చినట్టి
తెఱఁగునఁ జనుదెంచి దేవి సౌభద్రాదు
లైన నీమనుమ లెం దరిగి రెంత
తే. యేనిఁ గాలంబు నినుఁ జూడ రిప్పు డిచటి
కేల రా రంచు నడుగులమ్రోలనేఁ
బ్రాలె విగళాంగియై తెంచి వైన నెండ
దాఁకి [1]వందినతీఁగ చందంబు దోఁప.

182 వ. ఇట్లు మేదినింబడి రోదనంబు సేయు న[1]య్యుగ్మలిపిఁద నొఱగి కానునుం
బెద్దయెలుంగున నేడ్చి గ్రుచ్చి యెత్తి యక్కునం జేర్చి యూరార్చి
యత్తన్వియుం దనయులుం దోడన చనుదేరఁ గుంతి గాంధారి కడకుం
[2]జనియె నప్పుడు ద్రౌపది యా ధృతరాష్ట్ర పత్ని పాదంబులకు మ్రొక్కి
[3]యడలున వెక్కుచున్న నద్దేవి యమ్మొగ్గియ నుద్దేశించి.

183 మత్తకోకిల. పుత్రియిట్లగు నమ్మశోకముఁ బొంది [1]కుందుచు నున్న నీ
గాత్ర [2]మొండొకకీడు పాటిలి కందుఁ బాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము గన్నచో నెదభూరి[3]తాపముఁ [4]బొందుడుం
బౌత్రహీనతఁ బడ్డగొంతికిఁ బాయనేర్చునె నెవ్వగల్.

184 క. [1]నిను నే నిట్టూరార్చెద
నను నీ వూరార్పవలదె నానీ తెఱఁగుల్
వినుమొక్క రూప మనకే
మనఁ గలదు విధాత క్రూరుఁడై పటుపంగన్.

---

3. నడ – వీప ; నటు – అపక. 4. కందిన – ఇ.ఒ.ద ; వాదిన – కొన్ని ప్రతులు ; నలిగిన – ఔ.

182 1. నయ్యలివేడి – జ. 2. బోయె – కొన్ని ప్రతులు ; జనునప్పుడు – జ.
3. యేడ్చి యడలున – వ.వీ.ప.

183 1. కందుచు – ఇ. 2. మందాక – ఈ.చ. 3. శోకము – కొన్ని ప్రతులు.
4. బొందరే – కొన్ని ప్రతులు.

184 1. నినునేనిట్లూరార్చెద – పెక్కుప్రతులు ; వినునేనిట్లూరార్చెద – వా.

185 ప్రహరణకలితవృత్తము. ఇది యిటు లగు టట్లైటిఁగి [1]పలికె నా
విదురుఁడు సభఁ గోవిదులు వొగడఁగా
నది వినియును నేనడఁపఁ దురితం
బొదవె [2]గలఁక నే[1]టోలయ కుడుగునే.

186 వ. ఇట్లనియెదం గాక నాచేతఁ బోవునే యెవ్వరు నేమిసేయుదురు కాలవశం
బున నవశ్యభావి యైనది యయ్యె నుపశమింపు మని పలికెనని యిట్లు పాండ
వులు ధృతరాష్ట్రుని గాంధారిని [1]నన నయించిన తెఱంగెఱింగించిన నాభంగి
నుపశమితక్రోధ యైన గాంధార రాజనందనపదంపడి యెవ్విధంబున వర్తించె
ధర్మతనయు[2]ననంతర వర్తనం బెప్పాటఁ జెల్లె నని యడుగుటయును.

187 శిఖరిణీవృత్తము. తపస్స్వాధ్యాయా[1]దితపితమలచిత్తప్రకలితా
విపజ్జాలజ్వాలా పిరమణ సుధావృష్టి లలితా
జపా పుష్పక్షీర చ్ఛవికిరణసంసర్జనధురా
సపర్యానిర్వాహ[2]ప్రచుర కలన[3] స్థైర్య మధురా.

188 క. సాత్యవతేయాది మహా
మత్యవగమ్య ప్రకారమధురశీలాసా
సత్యత్వా[1]నంతత్వని
రత్యయ[2]శుభసారమయ సమగ్ర వికాసా.

189 మాలిని. సదసదనభిషిక్తా సంభృతానందభక్తా
విదళితదుర్[1]తాలీ విశ్వనిర్వాహ శాలీ
మదవదసుఖభేదీ [2]మానసానుప్రమోదీ
వదనజనిత విప్రా వైభవానంద దీప్రా.

---

185 1. పలుకఁడే – చ; పలుకునే – కొన్నిప్రతులు 2. నకటసేటొలయ – చ.స. 3. టొడవ – ఆ.ఐ.ఓ.

186 1. ననుసరించిన – పెక్కుప్రతులు. 2. నుత్తరవర్తనం – గ.చ.

187 1. తిక్కపి – కొన్నిపుస్తకాలు. 2. స్తవస – నీ శ.ష. 3. నా – అ జ

188 1. సందత్వ – చ. 2. సుఖ – పెక్కుప్రతులు.

189 1. కారీవిశ్వనిర్వాహకారీ – కొన్నిప్రతులు. 2. మౌనిమానప్రమోదీ – ఇ గ.వ; మానసీయప్రమోదీ – చ; మానహాసప్రమోదీ – కొన్నిపుస్తకాలు.

గద్యము. ఇది శ్రీ మదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన
శ్రీమహాభారతంబున స్త్రీ పర్వంబు నందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

—:o:—

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

స్త్రీపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

-× ×-

1 క. శ్రీమత్కీర్తి మదత్యభి
రామాకృతి [1]నద్భుతాభిరతిమత్పుణ్యా
గ్రామాకృతి [2]మత్సం[3]ప
త్ప్యామోదితభక్తలోక హరిహరనాథా.

2 వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లని యె నట్లు పాంచాలి [1]నూఱు డం బలికినయనంతరంబ పతివ్రతాశిరోమణియు మహాభాగయు సత్యవచ నయు నగు నయ్యాంబికేయుభార్యకుం ద్వారాశర్యమునీంద్రవరప్రదా నంబునం బ్రాప్తంబై తాత్కాలికం బయిన దివ్యదృష్టివిభవంబున నిజవ్రత హాని లేనితెఱంగున సంగరతలం బఖిలంబును నధికవిస్తార [2]దూరప్రాప్తం బయ్యు [3]నాలోకనగోచరం బగుటయు.

3 మణిగణనికరము. గొడుగుల పటీయలు గుఱుకులు గొనుటన్
సిడములతునియలు సెదరి యునికి బెం
[1]దడిగలుఁ[2]బడగలు దఱచు మురియలై
పుడమిఁ గలయుటకుఁ బొగు లొలయ మదిన్.

4 క. నుఱుమైన కాల్బలంబులు
నఱవఱ లయి యున్నయట్టి యఁరదంబులుఁ బెం
దఱ చగు[1]సూతాంగకములు
నొఱగిన రథ్యాముఖగములు నుల్లమలంపన్.

---

i 1. మద్భుతా–ఇక.ల. 2. నుత్సవమర్త్యామోదిత–స. 3. పాదామో–కొన్ని ప్రతులు.

2 1. నూరార్చి యనంత–ఐ.క. 2. దూరంబయ్యు–ఇ ఉ.గ 3. నులోచనగోచరం–ఏ.ఐ.ఓ.

3 1. దడబడిపడ–కొన్ని ప్రతులు; దొడలును బడగలుదునిసి–క.గ.ల. 2. యెడలును–ల.

4 1. శూరాంగ – ఉ.

5 లయగ్రాహి. రావుతులతుండములు [1]మావఁతులనుగ్గుఁ దుర
గావలిశవంబులు గజావయవరాశి
భావభయదస్థలులుఁ బేర్వులును గండలును
బ్రోవులయి పెన్మేదడుపై విరిసి రక్త
సారసమునఁ బెల్లయిన [2]లేవమునఁ జూడఁగడు
నేవ మగుపట్ల మృతభాగవతు లయ్యె
జీవములఁ బాయరొకొ నా వికచవక్త్రముల
తో వటులురాజులు మనోవికృతి సేయన్.

6 లయగాహి. హార[1]రుచులు హృదయహారి[2]తరమూర్తులగు
వారు హరినీలమణి [3]భారవిలసత్కే
యూరబహులాంశుచయ చా[4]తరరేఖులగు
వారు నవవ్రజరుచిరోరు ఘృణి మత్కో
టీరరమణీయు లగు వారు [5]గరుడాశ్మమయ
భూరికటకద్యుతివిహారపరిశోభా
స్పారు లగు వారలును బోరఁబడి నెత్తురులఁ
గూరుటఁ [6]గరంబెడఁద కారటము సేయన్.

7 లయగ్రాహి. అమ్మలును విండ్లుఁ బరిఘమ్మలును దోమరచ
యమ్మలును గుంతనికరమ్ములుఁ [1]గనత్ఖ
డ్గమ్మలు నహీనముసలమ్ములును జక్రనివ
హమ్మలును లోనగునసమ్మత[2]మహోగ్రా
స్త్రమ్మలును గండలును నెమ్ములుఁ గపాలములు
సమ్మిళితరూపశకలమ్ములయి సంగ్రా
[3]మమ్మతులదారుణవిధమ్మగుటఁ దెల్పు టధి
కమ్మగుకలంక హృదయమ్మున కొనర్పన్.

---

5 1. మావుతుల – కొన్ని ప్రతులు. 2. లేపమును – ల; తేవయును – గ.వీ.శ.

6 1. రుచులన్ – ఊ; రుచులున్ – వా. పెక్కు ప్రతులు. 2. వర – ల. 3. చారు – కొన్ని ప్రతులు. 4. తనురేఖులగు – గ.ల వీ.శ; తనురేఖగల – చ. 5. గరుడాండ మయ – పెక్కు ప్రతులు. 6. కరం – ఏ ఒ; ఁగరం – వా. పెక్కు ప్రతులు.

7 1. గదాఖడ్గ – ఇ; గనత్ఖాండమ్ములును – చ.ల. 2. మహాస్త్రమ్ము – వ. 3. మమ్మ పుడు – వ.

8 లయగ్రాహి. కుత్తుకలబంటి యగునెత్తురులు దోయిళుల
నెత్తి [1]చవి గ్రోలుచును జిత్తములు [2]దృప్తిఁ
జొత్తిలి నితాంతమదమత్తములుగాఁ జటుల
నృత్తములు సేయుచుఁ జలత్తనువికారో
ద్వృత్తకటుహాసముల రిత్తలగు మర్మచన
వృత్తులను నొండొరుల[3]నొత్తికొని మాంసం
బత్తి తినుటఁ వికటవృత్తులగు రాక్షసుల
మొత్తము పరితుభితచిత్తత యొనర్పన్.

9 సీ. ప్రేవులు గండలు పెటికిపేటాడి యం
గదఁగొని మెదళు ల[1]గల్చికొనుచు
రాగిలి రక్తంబు ద్రావుచు లోచన
గుళికల [2]నోలిచి మ్రింగుచును గుండె
[3]కాయ లాదటమెయిఁ గబళించుచును గ్రొవ్వు
దెమలిచి నమలుచు నెముకయూట
చవి గొనియానుచుఁ జావకయున్న రూ
పులు సచ్చుటకుఁగాఁగఁ బెలుచఁదన్ని
తే. కొనిన దెఱఁకాయఁ బాఱుచుఁ జెనకి తొడరి
కాటు లాడుచు నున్న సృగాలములును
గాకములు [5]కాపులుఁగులును గ్రద్దలును వృ
కంబులును మానసము వికలంబు సేయ.

10 వ. అగ్గాంధార రాజనందన [1]కలను గలయంగనుంగొనియెఁ దవసరంబున
సాత్యవతేయుండు కౌంతేయుల రావించి బంధుశవంబులకుఁ [2]గాలోచితా

---

8 1. నలిఁ - కొన్ని ప్రతులు. 2. ప్రీతిన్ - కొన్ని ప్రతులు. 3. నొత్తికొని - ఎ; నెత్తికొని - వా. పెక్కు ప్రతులు.

9 1. గప్పి - కొన్ని ప్రతులు. 2. డొలిచి - గ చ ష; దిగిచి - ఇ. 3. కాయలులావు మై - ఆ. 4. గాళ్ళ - గ. 5. రాఁ(రాం)బులుగు - కొన్ని ప్రతులు.

10 1. కలను - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 2. గాలోచితోపచారంబుగా - స; గాలోపచార

చార సహితంబుగా నగ్నిసంస్కారంబు సేయుండని[3]పనిచి యంతర్ధానంబు సేసె వారు ధృతరాష్ట్రుం బొదివికొని వాసుదేవపురస్సరులయి యప్పనికిం జనుచుఁ గౌరవకాంతలఁ దత్ప్రదేశంబునకు నడపించిన నప్పడఁతులు పతులును సుతులును సోదరులును బౌత్రులును మిత్రులును గుణపంబులై పడియున్నఁజూచి చెయ్యేది మేదినినొఱగువారును దావిడిచి యఱచువారును బురపురం బొక్కువారును బడిపొరలుచుఁ బొగులువారును [4]వేనలులు వీడి వెన్నుల విరయం దిరుగువారును బలవించు వారును బేర్కొని యగ్గించువారును మార్నుడువారును మోములుం దలలును మోఁదుకొనువారును నై రప్ప డాదుర్యోధనజనని జనార్ద[5]నుం బేర్కొని చేరంబిలిచి పరమశోకార్త యగుచు నతని కిట్లనియె.

—: గాంధారి పొలికలను చూచి కృష్ణునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట :—

సం. 11-16-18

11 సీ. చూడము ధృతరాష్ట్రు కోడండ్రఁ గన్నార
పీరె కన్నీరు పై వెల్లిగొనఁగ
దీనతఁ బొందెడు నాననంబులవిప్ర
లాపంబులైన సల్లాపములను
నడలు చొండొరులకు నన్నలఁ దమ్ముల
రూపించి వేర్వేఱఁ జూపుటయును
బొరిమొగంబులు సూచి పురపురఁబొక్కుచుఁ
దలలల్లఁ దూలంగ నిలుచుటలును

తే. గలిగి [1]యలిగెడువారి కన్నులకుఁబండు
వగుచునున్నారు కాకులు మగల తనువు
లెక్కయున్నను చేష్టలు దక్కఁ గొంద
అడువఁజేయాడకున్న వారంబుజాతు.

సహితంబుగా – ఆ.ఇ ఎ క. 3. వలికి – గ.వ. 4. గొమ్ముడులు – గ.వ.వీ.శ.ష.
5. నుంజేరం – కొన్ని ప్రతులు.

11 1. యల్లెడ – స.

12 **మాలిని.** కూలియుఁ [1]గాంతి యిగర్చఁగఁ దేజముగుందక వహ్నులుగ్రూరశిఖా
జాల మడంగియుఁ [2]జాయ వెలింగెడుచందము నొందిరి శల్యుఁడు శాం
చాలుఁడుఁ గర్ణుఁడు జాపగురుండును శాంతనవుండు నిజంబున కీ
శాలుఁడు వీరిప్రభం గడచెం [3]గుణభద్రునిఁ గంటె సుభద్రసుతున్.

13 **ఆ.** ప్రభువు లంతనంత [1]రాజిల్ల నెడనెడ
వీరయోధ[2]తతులు వెలుఁగుచుండ
గ్రహచయమునఁ దారకప్ర[3]కరంబునఁ
బొలుచు గగనతలముఁ బోలెఁ గలను.

14 **సీ.** అర్జున భీష[1]్మచాపాచార్య భీమ క
ర్ణాదుల మహిత దివ్యాస్త్రవితతు
లాడిన నొండొకకీడు రానేరమి
వీతనికారమై వీరయోధ
చారుశరీరసంచయ ముండఁగా దీనిఁ
గంక శివాగృధ్రకాకకులము
లాదిగాఁ గలుగు క్రవ్యాదముల్ [2]పీఁకు వీఁ
కాడుట నెంగిలి యయ్యెనకట

తే. హంసతూలికాతల్పములందుఁ బొందు
భోగిజనముల మృదుగాత్రములు ముకుంద
కంటెఁబరుసని ధరణీభాగము[3]నఁ గూలి
యున్నయవి సూచువారల యుల్లము ముడుక.

15 **క.** చెవిని [1]సొగియించువీణా
రవమును గానంబు వేణురావము నిత్యో
త్సవముగ వినురాజులకడ
శివా[2]రుతము [3]చెలఁగుచునికి చిత్త మలంచెన్.

---

12 1. గాంతియుఁ గుర్వఁగ – జ.ల.శ ; గాంతి యెలర్వఁగ – వ. 2. జాల – కొన్ని ప్రతులు. 3. గుల – కొన్ని పఠితులు.

13 1. భాసిల్ల – వ. 2. వరులు – కొన్ని ప్రతులు. 3. చయం – కొన్ని ప్రతులు.

14 1. ద్రోణా – చ. 2. పీఁకి పంకాడుట – జ. 3. ననొరిగి – కొన్ని ప్రతులు.

15 1. కిసొగ – కొన్ని ప్రతులు. 2. రమయె పంగు – చ. 3. లెసఁగు – ఊ.స.

16 తే. [1]సారచందనహృద్యకస్తూరికాది
[2]లేపనాలిప్తి నుండెడు భూపవర్య్య
[3]లకట శోణితపంకదిగ్ధాంగు లగుటఁ
గనుట [4]కోర్వ రాదయ్యెఁ గమలనాభ.

17 క. వనితలు మేలపుమెయి మెలు
పునఁదిగిచిన నొప్పహారములు మొదలగు ప్ర
న్ననితొడవులు గ్రద్దలు దిని
య నరేంద్రులు గొంచఱునికి యచ్యుతకంటే.

18 క. ప్రాణంబులు విడిచియును గృ
పాణాదులు విడువకున్న భటులారయ స
ప్రాణులపోలెం బ్రభన
క్షోణికిఁ దొడవగుచు నున్క చూడుము కృష్ణా

19 క. సూరెఱను [1]వందిజనము లిం
పారఁగ వినుతింపనొవ్వునట్టి మహీశుల్
నారీజనములు [2]సుట్టుం
జేరి పనవుచుండ నునికిసేసె నలంతన్.

20 తే. [1]కూరు మొన పెట్టినట్టులు గొంద ఱుజ్జ్వ
లాయుధములు గంకటములు నమర నున్నఁ
జూచి చావనివా రని [2]చూడు చేర
నరుగ కున్నవి కంక [3]గృధ్రాదు లనికి.

---

16 1. చారుచందన — కొన్ని ప్రతులు. 2. వేపనాలిప్తమొందెడు — ఏ ఐ.వ.స. 3. ఁధిక - పెక్కు ప్రతులు. 4. కోర్వంగరాదయ్యకమల — క.జ.వీ; కోర్వరా దయ్యె నాకు నోకమల — ల.

19 1. వందిజనము లింపారఁ గవినుతింపనొప్పు — పెక్కు ప్రతులు; ను వందిజను లింపా రఁగ నుతియింపనొప్పు — వా.వీ.శ ష; నుండెడి జనులింపారఁగ నుతియింప — వ. 2. సుట్లం — కొన్ని ప్రతులు.

20 1. కూరుకుచునున్న యట్టులు — వ.శ. 2. చూడఁజేర — కొన్ని ప్రతులు. 3. వృకాదు — కొన్ని ప్రతులు.

21 వ. ఇది యంతయు [1]నీచేసాధితం బైన [2]కార్య్యంబని పలికి వెండియు.

22 సీ. అట్టలకడ ను త్తమాంగముల్ గానక
యలమట నలుగడ [1]లరయువారుఁ
దలలు చేతులఁ గొని తనువు [2]ల త్తలమునఁ
దఱచు పీనుఁగులలోఁ దడవువారు
శిరములు [3]మేనులఁ జేర్చి భావించి ని
జాస్యముల్ ప్రవేసికొంచఱచువారు
తునియలు పెకైక్కనఁ బనివడిగూర్చి రూ
పులు గనుంగొని మూర్ఛ[4] మునుఁగువారు.

తే. నైన కారవపాంచాల మానినీజ
నముల నచ్యుత చూడుము నాథజనక
పుత్రసోదరశవముల పొంత[5]కేఁగి
పెక్కుదురవస్థ లొందెద రక్క టకట.

23 తే. [1]అవయవములు [2]రూపఱుఁగఁ [3]గ్రద్యాదభక్షి
తంబులై యున్కిఁ గొన్నిశవంబు లిద
లెంత సూచియు [1]నవి గొంద ఱెఱుఁగఁజాల
[5]రయ్యోదరు సూడు తమబంధు లగుటఁ గృష్ణ.

24 క. ఇట్టివి యెల్లను గనుఁగొను
కట్టిఁడితన మెంచనట్లుగా నేమొకో తొ
ల్పట్టువునం జేసితి వీ
చుట్టల నిటు సూడకుండఁ జొప్పడ దయ్యెన్.

---

21 1. నీచేత – పెక్కు ప్రతులు. 2. కార్య్యం – ల.

22 1. నరయు–పెక్కు ప్రతులు. 2. లు త్తలమున–అ.ఊ. 3. మేనులుచేర్చి–ఇ ఒ.చ.
4. బొరయువారు – పెక్కు ప్రతులు. 5. జేరి – ఒ.

23 1. అవయవంబుల గృధ్రాదులరసి భక్షణంబు జేసినఁ గొన్నిశవంబు – ఊ.
2. రూపేది – ఓ.ఔ ; రూపెడలి – ల ; రూపెడల – క.న. 3. క్రవ్యాది – ఒ.వ.
4. నదె – పెక్కు ప్రతులు. 5. రయ్యచూడుము తమ – ఒ.

25 క. అని [1]పలుకునపుడు దుర్యో
ధనుని కళేబరము దృగ్గతంబగుటయు న
వ్వనిత యిలఁ ద్రెళ్లి నటికిన
యనటిక్రియఁ మూర్ఛఁ జిత్తమవశం బైనన్.

—: గాంధారి దుర్యోధనుని కళేబరంబు చూచి పలవించుట :—

సం. 11—17—1

26 వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి కొండొకసేపునకుం దెలిసి గాంధారి పరిచారిక లూఁదికొని పోవ నప్పుత్రశవంబుకడకుఁ బోయి.

27 తరల. విపుల వక్షము మీఁద నశ్రులు వెల్లిగొల్పుచు వ్రాలి యో
నృపతికుంజర కౌరవేశ్వర నేల నిమ్మొయి నీయుదా
త్తపుశరీరముఁ బొందఁబాడియె తల్లి వచ్చిన భక్తితో[1]
నుపచరింపక లాఁతివై యిటు లూరకుండుట యుక్తమే.

28 వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బలవించుచు హాహాకారంబు లెసంగ రోదనంబు చేసి యాసుబలనందన తన సమీపంబునకుఁ జనుదెంచియున్న యుపేంద్రున కిట్లనియె.

29 మంగళమహాశ్రీ వృత్తము.
ఈతఁడు రణంబునకు నెత్తిచనుచుండి[1]నను నెంతయును భక్తిఁ గని నాకుం
బ్రీతియెసఁగం బలికి ప్రేమ మొలయం బొగడి పెద్దయు వినీతినిరతుం డై
చేతులు మొగిడ్చి జయసిద్ధి[2]యుఁగ దీవన విశిష్టదయ నిమ్మనిన ధర్మం
బేతల ననూన మగుసిద్ధజయ మాతలకు నెట్లయిన సిద్ధ మగు నంటిన్.

30 వ. ఇట్లన నేల యంచేని.

---

25 1. పలి (కె) కి — కొన్ని ప్రతులు.

27 1. మై — పెక్కు ప్రతులు.

29 1. నను - పెక్కు ప్రతులు ; యును వా.వి.ష. 2. యగు దీవన — కొన్ని ప్రతులు.

31 **మానినీవృత్తము.** జూదము [1]నప్పుడు సర్వజనంబులు చూచి భయంపడి యిప్పనియి
మ్మేదిని సేనలకుం గురుకోటికి **మృత్యువు గాని** నిజం బలఁతిం
బో దని **యూడ**రె యమ్మొయి **నా**దగుబుద్ధికిఁ దోఁచిన సత్యము దా
మోదర పాటిలదే **కొడుకంచుఁ బ్రియోక్తులు** వల్కిన బెంపు సెడున్.

32 వ. **వినుము దీవన**కుం చొరక మధ్యస్థపుమాట లాడుటయ కాదు మటి నే నప్పు
డతనితోడ.

33 తే. [1]**ఆహా**వంబునయందు నీ వోహాటించి
పోవ సడి వచ్చు సడికంటెఁ జావుమేలు
శ్వస్త్రజీవి[2]తఁ బరలోక సౌఖ్య మనుభ
వింపు మమరత్వసంప**ద** వెలయుమంటి.

34 క. అని చెప్పి [1]యుంటి నాచె
ప్పినయట్టు[2]లు సేసి యితఁడు పేరును బెంపుం
గని యుండఁగ నిట్లడలున
మునుఁగు టరయ గడుపుశోకమున బెంపుసుమీ.

35 ఆ. [1]అరివిమర్ది యితనికై వగ పేటికిఁ
బుణ్యలోక**మున**కుఁ బోయెన**ను**చు
నుండ నోపెనేని నుల్లంబు ధృతరాష్ట్రు
దిక్కులేమిఁ [2]దలఁచి పొక్కకున్నె.

36 **వ.** అని వెండియు.

---

31 1. చందము – పెక్కు ప్రతులు.

33 1. ఆహవాభ్యంతరమునసీ – గ.వ ; ఆహవాగ్రంబునందునీ – ఒ.జ.శ ; ఆహవంబున నీవటులోహటింప – ఈ.ఐ. 2. క – వీ.శ.ష.

34 1. యుండ – కొన్ని ప్రతులు. 2. ల – కొన్ని ప్రతులు.

35 1. 'ఊ' ప్రతిలో ఈ పద్యము ఈ క్రిందివిధముగా నున్నది.
"అరివిమర్దన యీతండు నరుగు పుణ్య
లోకమునకును ననుచుండు రూఢిమీర
రమణ నుల్లంబునను ధృతరాష్ట్రునకును
దిక్కు లేమియు దలపోసి పొక్కు చుందు.
2. ఁ-చి – ఒ.వ ; జేసి – జ.

37 సరసిజవృత్తము:

శ్రీరమ్యత్వంబారఁగఁ బెంపూర్జితముగ మణివిరచితమకుటములుం
దారుం జూడఁ సారవిభూతిఁ ధరణిపు లనిమిషధవనిభు లగుచుఁ
భూరిప్రీతిన్ [1]సూరెలఁగొల్వఁ భువనవినుత మగు పొలుపువెలయ ము
న్నీ రా జుండున్ దారుణదైవం బిటువలఁచునె తుది నితనిఁ గటకటా.

38 తే. కనక[1]బహురత్నమయపీఠమున మృగాతు
లాలవట్టంబు లిడఁజెలువమరునట్టి
కౌరవేంద్రుండు [2]పెనునేలఁ గంక[3]పతు
పవనహతుఁడయ్యెఁ జూచితె పద్మనాభ.

39 క. ఈరాజు భీమసేనును
దారోగ్రపరాక్రమమున ధరణి నొఱగి దు
ర్వారమదవారణము కం
ఠీరవము విహారమునఁ బడినగతిఁ బొలిచెన్.

40 క. విదురుఁడుఁ దండ్రియుఁ దనకుం
బదివేలవిధములఁ జెప్పఁబాటింపఁడు దు
ర్మదమునఁ దగిచెడు బుద్ధులు
విధిమూఁడిన [1]మర్త్యుఁ డేల విను నుచితోక్తుల్.

41 క. పదునొకఁ డక్షౌహిణు [1]లే
పొదవఁగ నలిఁగొలువ నొప్పు నుర్వీశ్వరుఁడే
తుది నిష్పరివారుం డై
గదఁజేకొని యొంటి పోరి కలనిం బడియెన్.

---

37 1. సూరుల – వా ; సూరెల – పెక్కు ప్రతులు.

38 1. నవరత్న – ఊ. 2. చెడు – వ.శ. 3. గృధ్ర – ఈ.

40 1. మనుజుఁడేల – కొన్ని ప్రతులు.

41 1. లింపొదవగ బొదువంగనొప్పు – కొన్ని ప్రతులు ; లింపొదవఁ బొదువనొప్పు నట్టియుర్వీ – స.

42 తే. ధరణి గజఘోటకము లొప్ప ధార్తరాష్ట్రు
[1]లెల్లఁబొలుపారఁగాఁగంటినివ్వ[2]డవి వి
నాశ మొందినఁ బాడటి నలిననాభ
[3]యది పరాధీనముగఁ జూచుకట్టిదయ్యె.

43 వ. అని దుర్యోధన[1]వల్లభ [2]నిరీక్షించి [3]మాధవు నుద్దేశించి [4]యిట్లనియె.

44 ఆ. కొడుకుచావుకంటెఁ గోడలి[1]యడలునఁ
బెరిగి శోకవహ్ని దరికొనంగ
నంతరంగ మిప్పు డగ్గల మెరియంగఁ
దొడఁగె దీని కేదితుది యుపేంద్ర.

45 సీ. చూడు మిమ్మొద్ది యు సుతుఁ జూచి వదన మ
ల్లార్చుచుఁ బ్రాణేశునాననంబు
పైఁ జూడ్కి [1]యడరించి పాణితలంబున
నందంద [2]నెమ్మొగ మడిచికొనుచు
మరలఁ బుత్రునిదెస కరిగిన మనసు పే
రడలున మునుఁగంగ నతనిచెన్ను
మోమునఁ దనమోము మోపి మూర్ఛిల్లుచుఁ
దెలిసి వల్లభునురఃస్థ్సలము [3]గ్రుమ్మ
తే. నుడుకుఁ[4]గన్నీరఁ దడియంగ [5]నొఱగుచును వి
చేష్టయై యూరకుండుచుఁ జెలులతోడఁ
దిరిగి పొగులంగ వేనలి [6]విరియ మేన
[7]నవులఁ దిరుగుచునున్నది యక్కటకట.

---

42 1. లెలమి – కొన్ని ప్రతులు. 2. డడరి – కొన్ని ప్రతులు; డెమర – ల; విడిచి – వా. 3. యున్నవారల జూచితియుక్కుదక్క – ఈ.

43 1. వల్లభి – చ.జ.ల. 2. నుపీక్షించి – కొన్ని ప్రతులు; నుపలక్షించి – ఈ ఐ. యగు భానుమతి నిరీక్షించి – స. 3. మటియు మాధవు నుద్దేశించి – కొన్ని ప్రతులు. 4. యద్దేవి యిట్లనియె – కొన్ని ప్రతులు.

44 1. యలమట – ఇ.ఔ.వ.

45 1. వెట్టితాపాణి–ఇ.ఉ.గ.వ; పచరించి–జ.శ. 2. నెమ్మోమునడచి–కొన్నిప్రతులు. 3. గ్రమ్ము–కొన్ని ప్రతులు. 4. గన్నీరువడియంగ–ల.వీ.శ.ష. 5. నొరలుచును–ఈ ఊ. 6. నెరయ – కొన్నిపుస్తకములు. 7. పెదవులెండంగఁ దిరుగుచున్నది కట కట – గ.

46 వ. అని వెండియు

47 సీ. ఈసుమధ్యమ యిమ్మహీశ్వరు బాహు [1]త
లంబున [2]లలితోప లాలనంబు
నొంది రాగిల్లెడునుల్లంబుతో నుండు
నింకిట నిమ్మగ్ధ నెట్లు సూడ
వచ్చుఁ గనుంగొన వశము [3]గాదిది యిట్టి
కొడుకును [4]మనుమండుఁ బుడమి నిట్లు
పడియుండఁ జూచెడు పాపజాతికి నిప్పు
డవియక [5]నిగ్గడిదైనయినుప

తే. గుండియకుఁ జేటు పాటింకఁ బుండరీక
నయన యెన్నఁడు లేమి [6]నిర్ణయముగాదె
యింత కోర్చెడు [7]నట్టివారెన్నఁడేని
నుర్వినెందేని గలుగుదురొక్కొ [8]యొరులు.

48 క. జననియు భార్యయు నేమై
న నేమి వేదములు బొంకునకుఁ జొరమి నిజం
బని పుణ్యలోక మగు నని
తనకార్యము సూచె నిట్లు తగునె యితనికిఁ.

49 వ. అని యనేక[1]భంగుల విలాపంబుసేసి తక్కటితనయులదెస నాలోకించి
విష్ణుదేవునితో [2]నిట్లనియె.

---

47 1. బలంబున – ల. 2. లీలతోలాలనంబు – వ. 3. గానిదియట్టి – కొన్ని ప్రతులు. 4. మనముందు – చ 5. నిర్గతిరైన – ఇ.చ.వ; కఠినంబునైన – ఊ; నీగట్టి యైన – వ.శ. 6. నిశ్చయము – కొన్ని ప్రతులు. 7. వారు మున్నెవ్వరేని – వ. 8. జనులు – కొన్ని ప్రతులు; నరులు – ఔ.ట.వ.

49 1. విధంబుల – కొన్ని ప్రతులు. 2. వెండియునిట్లనియె – కొన్ని ప్రతులు.

50 భాస్కరవిలసిత వృత్తము.

కౌరవన్యపతి తనూజశతంబుం గంచె [1]పవనసుతుపటుభుజలీలా
ఘోరతఁ దడఁ[2]బడ మేదినిమీఁదం [3]గూలె వికటముఖకరచరణత్వం
[4]బేరి కయినఁ గనుఁగొన్న విషాదం బెంతయు మది నొలయఁగఁ
బ్రియకాంతల్
చేరి విలపనము దద్దయు నార్తిం జేయఁగ నునికి వనట [5]తిరిఁ బెట్టన్.

51 తే. చందనార్ద్రికుట్టిమములఁ జరణతలము
[1]లొందుటకు నేవగించు నయ్యువిదలిపుడు
నెత్తురుల [2]శేవ మెక్కిన నేలఁబోరలు
చున్నవా రేమి సెప్పుదు నుడుకుపేర్మి.

52 క. బాలలుఁ దరుణులు బ్రౌఢలుఁ
దూలెడు వికలాంగకములతో డొందములఁ
వాలిన విరహానలముల
పాలై వందురెద [1]రొక్కభంగిన యకటా

53 క. బలదర్ప ధైర్యశౌర్యో
జ్జ్వలు లగుధృతరాష్ట్రసుతుల సతులకు నిట్లా
కులత[1]మెయి వనటపెల్లునఁ
దలరవలసె దిక్కుమాలి దైవము [2]చెయిదిఁ.

54 క. నిజభూషణాతపత్ర
ధ్వజకంకట [1]ఖండవేష్టితము లైనకురు
వ్రజగాత్రశకలములు వా
రిజనాభ కనుంగొనంగ రెట్టించె వగల్

---

50 1. యరినిల - కొన్ని ప్రతులు. 2. ఒడ - కొన్ని ప్రతులు. 3. గూలి - కొన్ని ప్రతులు
4. బే కినిఁ గనుఁ గొనంగ - వ. 5. యిగిరించెన్ - స; తిరిఁబెట్టిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

51 1. నోపుటకు - స. 2. దే(వ)మయెక్కిని - కొన్ని ప్రతులు.

52 1. రనేకభంగుల - ఈ.

53 1. మయి - వా; మెయి - కొన్ని ప్రతులు. 2. కతనన్ - గ.వ.

54 1. శస్త్ర - జ.

55 క. జననియుఁ దండ్రియుఁ దొలుబా
మునఁజేసిన పాపకర్మమునఁగాక సుయో
ధనుఁడు మొదలయిన నూర్వుర
ననఘుఁడు ధర్మజుఁడు నామమడఁపఁగ దగునే.

—: గాంధారి దుశ్శాసనుని కళేబరంబు చూచి విలపించుట :—

సం. 11—18—19

56 సీ. అచ్యుత [1]వీఁడెమహా[2]భీలభుజుఁ డగు
భీముగదాహతి భూమిఁ గూలి
యాతని చేత సర్వాంగంబులందును
గలుగు క్రొన్నెత్తురు కాంతుఁ ద్రావఁ
బడి మటి తెగ[3]టారి- పడియున్న వాఁడు దు
శ్శాసనుఁడీతండు సభకు ద్రుపద
పుత్రి నీడిచి తెచ్చి పొలువతనమ్మునఁ
బతులసన్నిధిఁ గురుపతివిభునకుఁ

తే. గర్ణునకుఁ జిత్తసంప్రీతి గాఁగ దూల
పుచ్చెఁ బెక్కువిధంబుల నొచ్చి యామ్మ
గాఁకి యప్పుడు మారుతి యంతరంగ
[4]మేర్పఁ దలపించుదానన యింతవుచ్చె.

57 క. ఆసభనమ్మొయి నీదు
శ్శాసనుఁ డప్పాండుపుత్రసతిఁ గ్రూరాత్ముం
[1]డై సంక లేక పెద్దయుఁ
గాసింబెట్టుంగ నెటోఁగి [2]కలఁగినమదితోన్.

---

55 1. బ్రియులును — పెక్కు ప్రతులు.

56 1. కంచె — చ. 2. భుజబలుఁ డగు — ఈ.ఒ.వ. 3. టార్పఁ బడియున్న — జ.శ.ష. 4. మెరియ — పి.ష.

57 1. డై సంకట పడఁ బెద్దయు — స; డై సీర లొలువఁ బెద్దయు — డ.వ. 2. కనలిన — డ.

58 వ. ఏను [1]దుర్యోధనునితో నిట్లంటి.

59 తరువోజ. [1]వారిచేత రక్షితయైన పాంచాలి కగునయ్య యిమ్మెయి నత్యంతనీచ
పరిభవదుఃఖంబు[2]పాల్ సేత మీఁదు పరికింప కున్నఁగీడ్పాటిల్లకున్నె
యరి[3]కంజ కుంజరుఁ[4] డగు[5]భీముఁ బల్కు లనుబరిగోలల నలఁచుటమేలె
వెరవిడి వేవేగ విడువుము గారనింపు మీవంశపవిత్ర నోపుత్ర.

60 క. క్రూరాత్ముఁడు నీచుఁడు గాం
ధారవిభునిఁదొఱఁగు పాండుతనయులఁ బ ణ్య
ప్రారంభులఁ గూడి మనుము
కౌరవకుల మెల్ల బ్రదుకఁగా బొగ [1]డొందన్.

61 క. అని యెన్ని భంగులను జె
ప్పినఁ దా నప్పలుకు లెల్ల బెడచెవులం జె
ల్లె నుదగ్రుఁడు దగుకార్యము
[1]గనునె వశంబగునె దైవ[2]గతిఁ దప్పింపన్.

62 తే. నాఁటి మాట లుల్లంబున నాటియుండ
[1]నొవ్వుతోఁ దటి వేచినేఁ డివ్విధమునఁ
బటిచె భీముండు నొప్పింపఁబడినత్రాఁచు
పాము పగసాటి తెగటార్చుభంగిఁ గృష్ణ.

---

59 1. దుశ్శాసను – ఎ ఐ.చ.

59 1. అరయక సభలోన నత్తోయ జాతి నమ్మెయి దయమాలి యత్యంత నీచ – స.
2. పాల్సేయ–కొన్ని ప్రతులు. 3. కుంజ–ట. 4. రంబగు, రమగు – అనిపాఠములు.
5. భీమసేను ననయంబు పలుకుల నలఁచుటమేలె – ఓ.

60 1. డంగన్ – కొన్ని ప్రతులు.

61 1. గనుగొననే రండు – కొన్ని ప్రతులు. 2. గతియట్లుండెన్ – ఊ.

62 1. నేపుతో – కొన్ని ప్రతులు.

63 క. తగుఁ బగ దీర్చుట యిమ్మో
దగ వగునే నెత్తురెత్తి ప్రాపుట భీముం
డు గడుఁ ఘోరము సేసెను
నేమగల కతికుద్రవృత్తమా పొగ డొసఁగుఁ.

64 తరల. కరములుం జరణంబులున్ విరి గల్గి సాఁగి వికీర్ణమై
యురము నిర్భరమై కృతంబుగ నుర్వీద్రెల్లి సుతుండు గే
సరినఖంబుల ప్రవ్వఁబడ్డగజంబుచాడ్పున నుండఁగాఁ
గరుణ మాత్మకు నింత మిక్కిలి గాక యున్నె జనార్దనా.

65 సీ. వీఁడె వికర్ణుండు వాఁడిమెఱుంగు మే
ఘంబులగములమధ్యంబునందుఁ
దేజరిల్లెడు మాడ్కి రాజిలుచున్న వాఁ
డతిసాంద్రహస్తికాయములలోనఁ
గార్ముకజ్యాకిణకఠిన మై యున్న యి
ట్టిబాలుని ముంజేయి బాలగృధ్ర
మోపదు కబళించియును జంచుపుటమునఁ
జీరంగఁ జూచితే శౌరి యితని

తే. రమణి పొరిఁబొరి గన్నీరుగ్రమ్మఁ జుట్టు
మెలఁగి కాకులగ్రద్దలఁ దొలఁగనడుచు
చున్నయది పాసి యవివోవకున్న నిట్లు
సూతురే తల్లు లెందును సుతుల నకట.

---

63 1. వృత్తిమఱి యేమిటికిన్ — ఈ.

64 1. లున్నవి సాగిసాగి — కొన్ని ప్రతులు ; లున్ బరిగల్గి — స. 2. వివర్ణమై — ఎ.వ ; విశీర్ణమై — వ ; ముదీర్ణమై — ఏ ; విదీర్ణమై — ఊ. 3. ద్రెవ్వ — కొన్ని ప్రతులు. 4. మీద మిక్కిలి — ఊ.జ.వ.

65 1. చూడ్కి — ల. 2. చయంబు — ఓ.చ.వ ; కాయములనడుమ — గ.వ. 3. కీర్ణ — పెక్కు ప్రతులు ; కీర్ణకలితమై — వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 4. రొక్కటి — కొన్ని ప్రతులు. 5. దలఁగ — కొన్ని ప్రతులు. 6. గాని యవి వాయవన్న — కొన్ని ప్రతులు.

66 క. మారుతనందనుఁగ్రపు
నారాచము లొడల నాటినం జచ్చియు న
వ్వీరకుమారుం డుజ్జ్వల
చారుత్వముఁ బాయ కున్న చందముఁ గంచే.

67 క. అని[1]మొన నెవ్వరికిని మా
ర్కొన రానిఘనుండు దుర్ముఖుఁడు భీమునిచే
[2]వినిపాతితుఁ డై భూరజ
మున [3]బ్రుంగుడు వడ్డవాఁడు మురహర కంచే.

68 తే. నక్కతోఁడెలు వినియాననముసగము
దిన్నయవి యట్టులయ్యును నున్నయొప్పు
[1]దొరసి స ప్తమినాఁటిచందురు[2]నిఁబోలె
చూడు భావించి దీపితశూరవం[3]శ.

69 మ త్తకోకిల. శూరసేనుఁడు భీమసేననిషూదితుండయి చుట్టు నం
భోరుహానన లా ర్తి మూ ర్తతఁ బొందిన ట్లతిరూక్షహా
హారవంబులతోడఁ గ్రుమ్మర నల్లవాఁడె [1]వికారితా
కారుఁడై పడియున్న వాఁడు [2]వృకంబుఁ [3]బక్షులు జించినన్.

70 సీ. అంగంబు కోమల మంతరంగంబు చా
తుర్యనిరూఢంబు శౌర్యఘనుఁడు
వీఁడె గోవింద వివింశతి యీతండు
[1]సౌబగుండు మెలఁతలు సుట్టు నెపుడు

---

67 1. నొరులెవ్వరి – కొన్ని ప్రతులు. 2. ననిపీడితుఁడై – కొన్ని ప్రతులు. 3. బ్రుంగిన వాఁడువాఁడె – కొన్ని ప్రతులు.

68 1. దొరసె – కొన్ని ప్రతులు; మెరసె – ఊ.ఓ. 2. నిఁబోలి – స; నిచెలువు – కొన్ని ప్రతులు. 3. వర్య – ఊ.వ.

69 1. వికారితా – కొన్ని ప్రతులు. 2. మృగంబు – కొన్ని పుస్తకములు; వృకంబువఱ ము – ఐ. 3. బక్షీయు – కొన్ని పుస్తకములు.

70 1. సొబగొందు – వ.

నప్పరోగణ మమరాధిపుఁ గొలిచెడు
చాడ్పునఁ బాయక సమ్మదంబు
చిగురొ త్త నుండుదు రగరుకస్తూరికా
చందనాద్యనులేపశాలి యిపుడు

తే. గ్రద్దలును గాకులును జుట్టుఁ గదిసియుండఁ
దఱచునెత్తుటఁ దోఁగిన తనువుఁ దాను
నున్న వాఁడు గానాకర్ణనోత్సుకుండు
నక్క లఱచెడుచేరువ నక్కటకట.

71 తే. కనకపుంఖశరావృతగాత్రుఁ డైన
దుష్ప్రిహుఁడు చచ్చియుండియుఁ దోయజాక్షు
వికచనవకర్ణికారసంవేష్టనంబు
గలుగు శైలంబు తెఱఁగునఁ బొలిచెఁ జూడు.

—: గాంధారి యభిమన్యుకళేబరంబు గనుంగొని ప్రలాపించుట :—

సం. 11—20—1

72 వ. [1]అని మఱియు నిట్లనియె.

73 అయవిభాతి అరయ నిది పెద్దయని [1]యరుల మొనఁ జిత్తమున
సరకుగొన కుగ్రమగుబరవస మెలర్పం
ద్వరితగతిఁ జొచ్చి కురువరుఁడు దలరం గవిసి
కరితతులుఁ దేరులనికరములుఁ దురంగో
త్కరములును గాల్బలము [2]నెరవులునుఁ గీటడఁగ
శరగురుఁడు గర్ణుఁడును గురుసుతుఁడు మద్రే
శ్వరుఁడుఁ గృపుఁడుం [3]బరవ బరగి దివిజుల్ వొగడ
ధరఁ బడి ముకుంద మన నరతనయుఁడొప్పెన్.

---

72 1. అని మఱియు – వా ; అని మఱియు నిట్లనియె – పెక్కు ప్రతులు.

73 1. పరుల – కొన్ని ప్రతులు. 2. నరవరులు – వి.శ.ష.స. 3. బఱువ – వి.శ.స.

74 అ. [1]పాఁడిమాలి తన్నుఁ [2]బలువురు పొదివినఁ
బోరి తద్ద డప్పిఁగూరి నిదుర
పోయెనొకొ సుభద్రపుత్రుండు మృతుఁడైనఁ
జెలువ మింతయేల కలుగ నేర్చు.

75 సీ. ఉత్తర యిక్కుమారోత్తము నురమున
వ్రాలిమోమునఁ దనవదనకమల
మందంద [1]చేర్చుచున్నది మున్ను గన్నంత
మెలఁగంగ నేరక చెలులమాటు
గొను సిగ్గుపెంపున వనట నిట్లయ్యె ని
ప్పుడు మాటిమాటికిఁ బొలఁతిప్రియుని
గనుఁగొని [2]బిగియారఁ గౌఁగిలించుచు శిర
మూరు[3]తలంబున నునిచి పాణి
తే. పల్లవంబున నానన మల్లనల్ల
దొడయుచును నిన్నుఁజూచుచుఁ దోడుతోడఁ
[4]బొడము వెల్లునఁ గన్నీరు దుడిచికొనుచు
నలఁత పెనువెల్లిఁ [5]దేలెడు నంబు[6]జాక్షు.

76 వ. వించు యవ్వనితవిలాపంబు.

77 సీ. భద్రచారిత్ర [1]సుభద్రను నిర్జర
ప్రతిమానులగు పాండురాజసుతులఁ
బాసి యెం దరిగితి పార్థునిపట్టి న
చ్యుతుని యల్లుని సమరోర్వీఁ జెనసి
పరిమార్పఁ [2]జాలరెవ్వరు పెక్కుభంగుల
మాటలాడఁగ మఱుమాట లేల

---

74 1. పాడి దప్పి - ఔ.గ.చ.వ. 2. బదువురు - చ.

75 1. నేర్చు–వా; చేర్చు–పెక్కుపఠితులు. 2. బిగియమార–ఊ. 3. తల్పంబున–ల.
4. బొడమవెల్లిగ – ఊ; బొడము వెల్లగు కన్నీరు – స. 5. దెరలెడు – చ.
6. జాఱి – వ.

77 1. సౌభద్ర నిర్జరపతి ప్రతిమాను – కొన్ని ప్రతులు. 2. జాలరెవ్వరుఁ బెక్కు – స.

యాడవు నాతోడ నస్త్రగురుండుఁ ద
త్తనయుండుఁ గృపుఁడు రాధాసుతుండుఁ

తే. [3]బాడిమానసు[4]లఁడ్రు నిన్బాలు నొకనిఁ
బొదని రిస్సిరో [5]పెక్కండ్రుప్రోడలిదిమ్ము
మగఁటిమిఁ ద్రెంచుపనికిట్లు దెగినయప్పు
డుల్లములు వారలకు నెట్టులుండె నొక్కొ.

78 క. పాండవులును బాంచాలురు
దండిమగలు వారుసూడఁ దలఁకక నిన్నుఁ
భండనమునఁ బడవైవఁ[1]గ
గండు గలుగు టద్భుతఁబు గాదె తలంపన్.

79 క. తనలేనిచోటఁ బలువురు
నినుఁ జుట్టును ముట్టి యొక్కనిం [1]జేరి వధిం
చిన వంచనకు ధనంజయు
[2]మన మెమ్మొయి నురియునొక్కొ మన్మథమూర్తీ.

80 తరల. అరుల నెల్లను [1]గెల్చి మేదిని యంతయుఁగొని తేజమున్
సిరియుఁ బెంపును గీర్తియున్ విలసిల్లఁగా మనుచుండియుం
బురుషసింహులు పాండుభూవరపుత్రు లక్కట మోదముం
బొరయ నేర్తురె నిన్నుఁ గోల్పడిపోయి పుష్కరలోచనా.

81 క. నీమూర్తియందుఁ బ్రాణము
లేమిఁ దెలిసి యుండఁ జంచలింపక జీవం
బేమికతంబునఁ గలిగియె
నామేను దొఱఁగి పోదు నాథ యెఱుంగన్.

కొన్ని ప్రతులు. 3. బాటి – కొన్ని ప్రతులు. 4. లందరుబాలు – కొన్ని ప్రతులు.
5. పెక్కండ్రు యోధులు గదియనదియు – ఓ.చ.

78 1. మగండు – కొన్ని ప్రతులు; నొకండు – కొన్ని ప్రతులు.

79 1. జెనసి – కొన్ని ప్రతులు; జేసి – ఇ.జ.వ. 2. మనసెమ్మొయి మురియు – స.

80 1. గూల్చి – కొన్ని ప్రతులు.

82 సీ. దేవలోకంబున [1]నీవిప్పు డెవ్వతఁ
దీపారుపలుకులఁ [2]దేర్చి కురులు
వుడుకుచుఁ దగ నన్నపోలె[3]లోలాత్మఁగాఁ
జేయుచున్నాఁడవు చెలువు నేర్పు
మెఱయంగ నచ్చర తెఱవలమనములు
గలఁచి యాడుదు గాక యలఁతిఁ బోదెఁ
యంగనాగోష్ఠి నున్నపుడు నానడవడి
బుద్ధిఁ దలంతె [4]నిన్బొందఁ గాంచి

ఆ. యాఱునెలలు వోయె నంతియ యింతియై
కాని లేదె తొంటిమేనఁ జేసి
నట్టి మేలు మోహనాకార యభిమన్యు
వీర నిర్వికార [5]విమతసార.

88 వ. అను చున్నది యిట్లు పలవింప విరాటనందనం దదీయ జననీప్రముఖ బాంధవస్త్రీజనంబు లచ్చటువాయం దిగిచి పొగులుచుం గొనిపోయిరి వారలం గనుంగొనుము.

84 కవిరాజవిరాజితము. గురునిశరంబులు దాఁకిన మేదినిఁ గూలి విరాటుఁడు పేరినచె
త్తురుల మునింగిన మేనుసు దానును ధూళి సమీరుఁడు మోముపయిం
బొరిఁబొరిఁ జల్లగ నున్కి గనుంగొని పొడ్మఁగ నశ్రులు హో యనుచుం
బురపురఁ బొక్కెద రెమ్మెయిఁ జోపినఁ బోవక మూఁగెడుఁ బఱితతుల్.

85 క. అకటకట యుత్తరుఁడు గొం
డొక కాంభోజుండునుం గడుఁ బాలుఁడు వా
లిక కైదువు లాడిన నే
ల కొఱగియెొప్పి రభిమన్యు లత్మణుల క్రియన్.

---

82 1. దీపించునెవ్వతె – ఈ. 2. దేల్చి – కొన్ని ప్రతులు. 3 లోభాత్మ – వ
4. నిపొందుగాంచి – ఈ. 5. విమతహార – జ ; వినుతశూర – క.డ.వ.

86 సీ. పాండుపుత్రుల భుజాబలమున [1]కులుకక
యెవ్వీరు పాఱిపున నెదురు నడచె
దుర్యోధనుఁడు గొంతి తొలుచూలి కెవ్వఁడు
హృదయశల్యంబయి నిదుర సెఱుచు
నట్టికర్ణుండు మదాంధసింధురము బ
లోద్ధత ద్విరద మహోగ్రవిక్ర
మమునఁ గీటడఁగినమాడ్కి నర్జును బలు
గడిమిచేఁ దెగటార్పఁ బడియె వీని

ఆ. బాహువిలసనమునఁ బడిన మహోయోధ
వరులనేకులితఁడవార్యరోష
ధూషితుండు పరుషభాషణశీలుండు
[2]ధైర్యధనుఁడు దానశౌర్యశాలి.

87 వ. వినుమవ్వీరోత్తముండు.

88 క పిఱుఁదం గురుధరణీపతి
నఱచేతం బాణములు [1]ఘనారాతిబలం
బులుని తెగువ ముందటఁ బె
ర్గొఱలుట చిత్తమునఁ బెట్టికొని విహరించెన్.

89 తే. ఇతనిచుట్టును గలకలమెసఁగరోద
నంబుసేయు పత్నీనివహంబులోనఁ
గంపె వృషసేనుతల్లి యగ్గలపుటడలు
[1]నూర్తియైన తెఱంగున నార్తిఁ[2]దూలె.

90 వ. ఈ రమణీరత్నంబు ధరణీతలంబునం బొరలుచు.

---

86 1. కలుకక – కొన్ని ప్రతులు ; కలుగక – కొన్ని పఠితులు. 2. శౌర్యధనుడుగాఢ వీర్యశాలి – జ.వి.శ.ష.

88 1. గ నభియాతిబలం – కొన్ని పఠితులు.

89 1. మూర్తమైన – ఏ.ఐ.ఓ.చ. 2. గూరె – కొన్ని పఠితులు.

91 తే. పరశు రాముని [1]శాపంబు బాణశ క్తి
[2]గ్రాఁప భార్గవ్హ్మణ[3]శాపంబు రథము నిక్కు
వఱుప గాండీవధరు చేతి మెఱుఁగుటమ్ము
మన్ని గొనియెనె యోకర్ణ మగలరాజ.

92 వ. అని మరియుంబలు దెఱంగులం బలవిలచి యుత్థిత యై యాలోకించి.

93 తే. కాకులును గ్రద్దలును దిన్నఁ[1]గడును ద్రెస్సి
యపరపక్షచతుర్దశి యమృతకరుని
కరణి నొప్పెడు కర్ణమొగంబుమీఁద
వనిత యందంద మోపెడుఁ దనమొగంబు.

94 ఉత్సాహవృత్తము. వాఁడిమగఁడు నిద్రపోవు వాలు[1]మ్మగముఁ బోలె నై
వీఁడె బాహ్లికుండు వృష్ణి వీరచూడు చచ్చియుం
[2]బోఁడి దొఱఁగ కున్నయట్టిపొల్పునఁ వెలిం గె వె
న్నీఁ డితండు [3]బలము లెన్ని యేనిఁ బెల్లు ద్రోచినన్.

95 తే. మేనఁ బాణము వాసినమీఁద మొగము
[1]బొఱసి యుండునె యొందు నిత్తెఱఁగుకాంతి
తోడఁ బున్నమనాఁటి చందురుని చంద
[2]మనుఁ రెఁ జూడు మిక్కుఱు వృద్ధునాననంబు.

---

91 1. కోపంబు - కొన్ని ప్రతులు. 2. ద్రావ - కొన్ని ప్రతులు. 3. క్రోపంబు - కొన్ని ప్రతులు.

93 1. గడమద్రెస్సి - వీ.ష.స.

94 1. మెకము - కొన్ని ప్రతులు. 2. పోఁడిమిం దొరంగకుండ - కొన్ని ప్రతులు; బోఁడిమెట్లు దొరగకున్న - కొన్ని ప్రతులు. 3. రిపుబలంబు లెన్ని యేనిఁ ద్రోచినన్ - వీ.శ.ష.స.

95 1. మెఱసి - పెక్కు ప్రతులు. 2 మమరెనిక్కుఱువృద్ధుని యాననంబు - కొన్ని ప్రతులు.

ఁ: గాంధారి సైంధవుని కళేబరము చూచి వాపోవుట :—

సం. 11—22—7

96 సీ. [1]పల్కుతప్పమి నెఱపంగఁ దలంచి యు
త్సాహంబు వాటించి సవ్యసాచి
దుర్యోధ[2]నుండును దొరలు ననేక సై
న్యంబులు [3]నంతంత నడ్డపడఁగ
దెరలిచి [4]వడి మెడద్రెవ్వ నేసినఁ బడి
యున్నాఁడు సైంధవుఁ డుఱకద్రుపద
తనయఁ గాననమునఁ గొనిచన్న నాఁడతాఁ
దెగినాఁడు గాఁడె కౌంతేయు లపుడు

తే. దయదలిర్పంగ దుస్సలఁ దలఁచి యలుక
గ్రాఁచి మందల విడిచిరిగాక వైవ
కృతము తప్పింపరాకున్కి కతన నిపుడు
వారు విడిచి రిమ్ముద్దియవలని కరుణ.

97 తే. హృదయము[1]న వగలేని యట్టిట్టునట్టుఁ
దిరుగు చున్నది దుస్సల వరుని శిరముఁ
గాన [2]కీకూఁతు నిమ్మొయిఁ గనుటకంపుఁ
దలఁప నెక్కుడు దుఃఖంబు గలదె కృష్ణ.

98 వ. [1]నాఁటిరాత్రి యరులు చేసికొనినప్రతిజ్ఞ వేగులవారిచేత దుస్సలవిని సైంధ
వునికి బుద్ధిచెప్పిన తెఱంగు లవి వినుము.

---

96 1. పలికితప్పమి — కొన్ని ప్రతులు. 2. నుఁడునొద్దిదొరలు — కొన్ని ప్రతులు.
3. నమ్మొయి — కొన్ని ప్రతులు; ననిమొన — చ; బలిమిని — ఈ.ఎ.ఐ.వ.
4. మెడఁదుంచి పొరిగొన్న వసమరిధరనున్నవాఁడు సైంధవుఁడు దుర్విపచ — ఎ.ఓ

97 1. గలంగఁ గలనను నిట్టునట్టు — వ. 2. దిక్కూతు — కొన్ని ప్రతులు.

98 1. ఈ వచనము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

99 సీ. [1]విజయు పరితిజ్ఞకుఁ దిరిజగంబులోపల
నడ్డంబు లేదు సుమ్మధికుఁ డంటిఁ
గురురాజుసైన్యంబు బిరుదు నమ్మకుమంటి
గురుఁడు పార్థునకు మార్కొనఁడ యంటి
నరు డాయ నొకనికైనను బుద్ధి గొన దంటి
సమరంబు నీకు నసాధ్యమంటి
ధర్మపుత్రుఁడు నిన్ను దయఁగాచుఁ బొమ్మంటి
నామాట వినఁగదె నాథయంటి

ఆ. రాజశిలక రాజరాజకంఠీరవ
రాజరత్న దివసరాజతేజ
రాజరాజ యనుచు రాజన్య సైంధవ
రాజుఁ బనుపుచుండె నాజిలోన.

100 తే. తోడఁ బుట్టువు విధవయై తొలఁగి యునికి
కోర్చి చలమునఁ బతిఁ దెగటార్చి సంత
సించితిరె తండ్రులార మీరంచుఁ బాండు
పుత్రకుల దూఱుచున్నది పొలఁతి వింటె.

101 ఉత్సాహవృత్తము. తనయుఁగాచు పనికిఁబూని ధర్మపుత్రవాయునం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు దండిమగలు సేనలం
గొని వడిం గడంగ సరకుగొనక నిల్చియొక్కఁడుం
[1]బెనఁగియూఁగె సైంధవుండు బిరుదు దక్కుఁడుం గదే.

102 తే. తప్పు సైంధవుపైఁ బెట్ట దగునొ తగదొ
పార్థుప్రతినకు నొక్కండ [1]పాత్రమయ్యెఁ
దాన యందఱి నాఁగుట తప్పుగాదె
యదియ సౌభద్రుమృతిహేతు వగుటలేదె.

---

99 1. ఈ సీసము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

101 1. బెనఁగనోపె — ఒ.ట.

102 1. పాత్రమయ్యె — వ.

103 తే. బోరగిలఁ బడ్డవాఁడు గపోలమొకటి
పుడమిమోచినయది మోము పొలుపు సెడదు
వీఁడె చూచితె శల్యుండు వెడలియున్న
జిహ్వా దినియెడు వాయసశ్రేణి కృష్ణ.

104 క. ఇట్టవునె మాద్రితోడం
[1]బుట్టెనకక యితని ధర్మపుత్రునకుఁ గడుం
బెట్టిదుఁడై చంపవలసెఁ
జుట్టపుఁ దనమేల రాజసుతులకుఁ గలుగున్.

105 క. [1]సెల్లుఁడు యమతనయునితో
నెల్లగుణంబులను జాల నెనయును నని తా
నుల్లమున నిశ్చయించుం
జెల్లం బోపోఁడఁ బగఱచే ని ట్లయ్యెన్.

106 వ. అమ్మ[1]హీవిభుండు.

107 భుజంగప్రయాతము. కురుక్షోణినాథుండు గోరంగ మైత్రిన్
ధురం దాల్చి తా[1]నేర్పుతో సారథిత్వం
బరిశ్రేణి సంతాపిసి యెపూని కర్ణుం
బరిక్షోభితుం జేసె భాషాస్త్రపంక్తిన్.

108 ఆ. అధిక పంక [1]పతితమై యున్నయాఁబోతుఁ
బొదివియున్న మొదవు [2]కదుపువోలె
నున్న వారు సూడు మువిదలు దైన్య మా
స్యముల నెలవుకొనఁగ శల్యు బలసి.

---

104 1. బుట్టువనక – స. కొన్ని ప్రతులు.

105 1. సెల్లుండు సువ్వెనీతోసెల్ల – ల.వ.శ.

106 1. హాభుజుండు కొన్ని పుస్తకములు.

107 1. నేపుతో – చ.

108 1. మగ్నమై – కొన్ని పుస్తకములు. 2. పదువు – కొన్ని ప్రతులు.

109 మత్తకోకిల. చూచితే భగ[1]దత్తు నీతఁడు శూరతామహిమఁ నరుఁ
వీచిసన్నిభబాణ పుక్తుల [2]వెల్లిఁ జేసె మహేంద్రుతో
నేచి పోరుబలుండు వోలె సహింప కీతని నిట్లు గాఁ
జూచి తాతసమీఁది నెయ్యము సొంపుగన్ మురమర్దనా.

110 క. పులుఁగులును [1]మెకంబులునుం
దొలిచి తినిన [2]నెలవుదప్పి తొలఁగి[3]యుఁ గంచే
తల నున్న కనకదామము
పొలుపు దెగంబాయ దీనృపుం గమలాక్షా.

—: గాంధారి శరతల్పగతుండగు భీష్మునుద్దేశించి శోకించుట :—

సం. 11—23—14

111 సీ. బలశౌర్యములఁ దనసాటిగా నెందును
మానవు నొరుఁ జూప లేనియట్టి
శంతనుపుత్రుఁడే శత్రులశాహు ద
ర్పంబున రణభూమిఁ బడియెఁ దన్ను
వాలాయమును గెల్వ వచ్చునె [1]చంపి కొం
డని పాండుసుతులపై నగ్గలంపుఁ
గరుణ మర్మము నెప్పెఁగాక యెమ్మెయినై న
తినిష్ఠ యెప్పుడు నతనియందుఁ

ఆ. గలదు గాదె తండ్రి కార్యంబునకుఁ గాఁగ
రాజ్యముడిగి పూనె బ్రహ్మచర్య
మితనిఁ జెప్పి చెప్ప నితరుండు [2]పౌరుష
కలితసంభవుండు గలఁడె కృష్ణ.

---

109 1. దత్తునిన్‌దన — ఓ.చ.ష. 2. వేఁడిఁజేసి — స. కొన్ని ప్రతులు ; వెల్లిఁజేసి — చ.

110 1 వృకం — గ.వ. 2. జెలువు — కొన్ని ప్రతులు ; జెలువు నెలవుదొంకియు — స. 3. గదుకంచే — కొన్ని ప్రతులు.

111 1. తనుజంపుఁడని — చ. 2 పురుషార్థకలిత — జ.

112 క. కురువంశ మెడల వచ్చినఁ
బరమోపాయమున మగుడఁ బడసెన్ మడిసెం
గురునికరము తోడన యి
ప్పురుషార్థసారభూషణుఁడు గదే.

113 క. [1]దేవు·డు గా కితఁడు నరుఁడు
నా వచ్చునె నిష్ఠ పెంపునం బ్రాణంబుల్
తా వలసినపుడ విడువం
గా వేడుక నునిచినాఁడు గాఁదె తనువునన్.

114 ఆ. తీవ్రబాణజాల దీప్తులు [1]పరగించి
[2]పాండుతనయ సైన్య బహుళతమము
లీలఁ బదిదినంబులోలి వినోదించి
[3]యకట భీష్మభానుఁ డస్తమించె.

115 క. శరవణమునందుఁ బొలుపుం
బొరసిన గాంగేయుతోడఁ బోల్పఁగ ననువై
శరతల్పంబునఁ దేజో
భరితుఁడు గాంగేయుఁ డొప్పెఁ బంకజనాభా.

116 తే. అర్జునుఁడు వెట్టె[1]నుతని కంపపాన్పు
నకుఁ దగంగ నిశాతబాణముల మూఁట
నలవరించినతలగడ యస్త్రజనిత
వారిఁ దృప్తునిఁ జేసె నవ్వీర[2]వరుఁడు.

117 క. వీక్షయనమున గంగ కు
మారుఁడు కల్పక్షయమున మార్తాండుఁడు సం
చార మెడలి ధరఁబడి యొ
ప్పారెడు చందమున వెలిఁగె నంబురుహాక్షా.

---

113 1. దేవర – కొన్ని ప్రతులు.

114 1. నిగుడించి – వ. 2 పాండవేయసైన్య–ఆ.ఊ. 3. యనఘ – కొన్ని ప్రతులు.

116 1. నితనికినంప – కొన్ని ప్రతులు. 2. రునతఁడు – కొన్ని ప్రతులు.

118 క. దేవవ్రతుండు గీర్వా
ణావాసంబునకుఁ జనిన యట కురునికరం
బే వాని నడిగి తెలియు[1]నో
కో నిశ్చిత ధర్మ సంప్రయోగవిధంబుల్.

119 సీ. పగవారి మొనలను [1]పల్లెరులం గాల్చి
మడిసేఁ గుంభజుఁ డనియెడు దవాగ్ని
యెన్ని యస్త్రము లింద్రుఁ డెఱుఁగు నన్నిఁటను
బరిణతుం డీతండు భార్గవునకు
నెట్లట్ల సువిధేయ మిమ్మహాత్మునకు ధ
నుర్వేద మితనికి సర్వవేద
ములుఁ బరిచితము లియ్యలఘు తేజుని శిక్షఁ
గాదె పార్థుఁడు గార్ముకమున మేటి

ఆ. యయ్యోఁ దక్కుఁ కౌరవాన్వయ [2]జాతులు
సాత్యకియును నివ్విశాలబుద్ధి
నాశ్రయించుటను [3]మహాస్త్రవిత్తము లై
యోధు లింతవార లుర్విఁ గలరె.

120 క. వివిధమహాస్త్రంబులు గా
లవశతఁ జెడెఁ గాక శౌర్యలంపటు నియ్యా
ధవరు[1]నిఁ బగవారికిఁ జే
ర వశంబగు నెట్లు సంగరంబునఁ గృష్ణా.

121 తే. గురు[1]ని మున్నిడుకొని కాదె కురుకుమారు
లనికిఁ బిలిచిరి ధర్మపుత్రాదులయిన
వాలుమగల నట్లంతటివాఁడుఁ బగఱు
నటకి వైచినఁ బడియున్న తెఱఁగుఁ గంచె.

---

118 1. దురోవిశ్రుత – క.వ.శ.

119 1. బల్కాననముఁగాల్చి – ఔ.స; బల్కారడవిఁగాల్చి – కొన్ని ప్రతులు.
2. జ్ఞాతులు – ఓ జ. 3. ఘనాస్త్ర – కొన్ని ప్రతులు.

120 1. నినెవ్వారికి – చ.

121 1. మున్నిడికొని-కొన్ని ప్రతులు; మున్నిడుకొనిపోయి-జ.శ; ముందటనిడికొని-గ.వ.

122 తోటకము. సతతంబును శిష్యులు సద్వినయా
న్వితులై ప్రణమిల్లెడు వీరిపద
ద్వితయంబు గడుంజెడఁ దిన్నవి సూ
చితె నక్కలు దైవముచెల్లుఁ గటా.

123 ఆ. ద్రుపదతనయుఁడట్టె [1]ద్రోణునితలఁ గోయు
వాఁడు విధికి నెట్టివారి [2]నెట్టి
తెఱఁగు సేయరాదు [3]దీనికి నే మను
వార మిది యసంభవంబు గాదె.

124 సీ. కృపునితోఁ బుట్టువు కృపి తనభర్త దో[1]ణాచార్యుపాల దైన్యంబు [1]విపుల
వేణియు మొగమునవెంట ముసుంగు వ
డంగ లాల్పడిన యెలుఁగుతోడఁ
బలవించి పలవించి బహుశిష్యులయ్యతి
రథవర్య నస్త్రశస్త్రములు రథము
నవయవంబులును జితాకలనంబు సే
యుచు సామగాన సంయుక్తవదను

ఆ. లగుట సూచి సామమతికరుణంబుగాఁ
దాను బాడ జొచ్చె మానితాగ్ని
సొద నమర్చి యవ్విశుద్ధాత్మ నొండొక
యగ్ని వోలెఁ బెట్టి రఁదుఁ గృష్ణ.

125 క. [1]కృపి మున్నగ శిష్యులు సొద
యపసవ్యముగాఁగ దిరిగి యరిగిరి శోకా
ర్తపు [2]టొడళులతోఁ గఁగకు
నపగతశరవిద్యయెయ్య నవని కటకటా.

---

123 1. ద్రోణుల — ఆ ఏ చ. 2. కెట్టి — కొన్ని ప్రతులు. 3. దీనినే మనఁగలవార — కొన్ని ప్రతులు.

124 1. గదుర — స. కొన్ని ప్రతులు ; మిగుల — ట.

125 1. కృపియును శిష్యులునాసొద — వ. 2. మేనుతో — ల.

126 ఆ. సోమదత్త[1]సుతుని జూడుము సాత్యకి
దూష్యభంగి శిరము దునుమ నొఱగి
యున్న వాడు గ్రద్ద[2]లొలిచి తినంగ నీ
సుకృతపరునినిట్లు సూడవలసె.

127 వ. సోమదత్తుడు పుత్రశోకాయచిత్తుండై యుండి తన్ను సాత్యకి [1]గవిసినప్పుడు తనకొడుకునెడ నతండుసేసిన యధర్మం బుగ్గడించి గర్హించిన విధంబు మృతుండైనను మొగంబునం దోచుచున్నది భూరిశ్రవు[2]తల్లి యది యతనిని వల్లభుని బొరిబొరిం గనుంగొనుచు గద్గదకంఠంబుతో నాసోమదత్తు నుద్దేశించి.

128 సీ. ఓరాజ కల్పతరోపమానంబగు
కౌరవజాతి సంతుయము చూడ
కున్నాడ వధికదానోజ్జ్వలు [1]బహుమహా
ధ్వరకర్త భూరిశ్రవసుడు నీదు
గారాబు పట్టి సంక్రందననందను
దుర్వికర్షంబునఁ దునుమఁ[2]బడిన
బాహువు సాత్యకి పాపకర్మంబున
సంఛిన్నమైన మస్తకము నైమ

ఆ. హీతలమునఁ బడియె నిప్పుణ్యసంతతి
దిక్కుసూడ వేల యొక్కమాటు
కొడుకుచుట్టు నేడ్చుకోడండ్ర యలమట
యరయ విట్లు దగునె యధిప నీకు.

---

126 1. తనయు – కొన్ని ప్రతులు. 2. లూచి – కొన్ని ప్రతులు.

127 1. గదిసి – కొన్ని ప్రతులు. 2. వసుతల్లి యతని – కొన్ని ప్రతులు.

128 1. మగుమహా – జ.

129 క. [1]వీ రేవురొంటి చీరలుఁ
దారును విరిదలలతోడఁ దద్దయు [2]నడలుం
గూరి [3]పలవించెదరు [4]నిసు
సారసికల భీతిరుతుల చందము దోఁపన్.

130 ఆ. [1]ఆలమునకు వెడలు నప్పు డిచ్చితి నీదు
పసిఁడి గొడుగు సుతుఁడు లసిత విభవుఁ
డగుట కది[2]నికృత్తమై పడియున్నది
యక్కుమారు రథమునందు జూడు.

131 క. అని [1]పనువుచున్న యది య
వ్వనితను గోడంబ్రడిఁజూడవశమే ఘనుఁ డ
ర్జునుఁ డిట్టినీచర్మం
బున కెట్టులు సొచ్చె[2]నో కుపురుషుఁడపోలెన్.

132 కవిరాజవిరాజితము.

వినుమదిసాత్యకి చచ్చుట కోర్వక వీరవరుం డగుపార్థుఁడు సే
సిన తగ వైనను నయ్యెనతం డటుచే నలుకఁ మునివైనమహా
త్మునిఁగని యుబ్బుచు సాత్యకి యేమని త్రుంచె [1]శిరంబు కడంగి జగం
బున నొరు లింత నికృష్టపుఁగర్మము [2]పొంతను బోదురె చక్రధరా.

133 క. ఇక్కురువరు [1]నాంబ్రడురలో
నొక్క తడ యతిరమ్యమూర్తి యుత్సంగమునం
దక్కర మిడికొని పనవెడు
నెక్కుడువగ నూనియదె మహీధర కంజే.

---

129 1. బడ్డ – కొన్ని ప్రతులు. 2. వీరెవ్వ – కొన్ని ప్రతులు; 3. నార్తి – కొన్ని ప్రతులు. 4. విలపించె – ఒ.ఔ.డ. 5. విను – కొన్ని ప్రతులు.

130 1. ఆహవమున కరుగు – కొన్ని ప్రతులు. 2. నికృత్తమై – కొన్ని ప్రతులు; నివృత్తమై – వా.పీ.

131 1. వనరు–ఒ.వ; యేడ్చు–ఊ; పలుకు–ఓ.చ.వ. 2. నొక్కొ – కొన్ని ప్రతులు.

132 1. గడంగిశిరంబు కొన్ని ప్రతులు; దదీయశిరంబు – జ. 2. పొత్తున – క.చ.వ.

133 1. భార్యలలో – ఈ.వ; నారులలో – కొన్ని ప్రతులు; నాతులలో – క.వ.

134 సీ. [1]మెలుపారఁగాఁ బట్టి మొలనూలి మణులు గ
దల్చుచుఁ దిగుచుచుఁ దగులొనర్చుఁ
జనుఁగవమీఁది [2]కల్లన వచ్చి లలిత వి
మర్దనంబున లజ్జ మరలఁద్రోచు
నాభి యూరులు జఘనము మెత్తమెత్తన
యొత్తి ముదంబున నుల్ల [3]పూన్చు
ననయంబుఁ దిన్నని యనువున గనయంబు
పిఱ్ఱిదులంగ మెలఁ[4]పి సొక్కొదవఁ బేయు

ఆ. నిక్కరంబు నెయ్య మెక్కింప [5]నేరంగఁ
దగిలి [6]సంతతంబుఁ దలఁచునట్టి
భంగి మెలియ గీడువఱుపంగఁ గొనియాడ
వలఁతి నీఱు సేయవలసె దీని.

135 ఆ. ఒరునితోడఁబోర వారి సూడ సిగ్గటి
యేసె విజయుఁ [1]డతని యేటు సభల
నమ్మికుందుఁ [2]డెట్టు లగ్గించు నట్టివి
వ్వచ్చుఁ [3]డేమిభంగి మెచ్చుఁ దన్ను.

136 వ. అని యిట్లు విలాపంబు చేసి యూరకున్న దిన్నాతిం దక్కటి యెలనాఁగ లేలిన చానిఁ బోలెఁ బొదివికొని యున్న వా రాలోకింపుము.

—: గాంధారి శకుని కళేబరంబు గాంచి యతనిచేత లుగ్గడించి శోకించుట :—

సం. 11-24-21

137 సీ. మేనల్లుఁ డగు నకులానుజు నేటులఁ
బడియుండి శకునుల పాలు వడ్డ

---

134 1. పొలు -- వ. 2. కొల్లన – చ. 3. మాన్చు – కొన్ని ప్రతులు. 4. గి – పెక్కు ప్రతులు. 5. నెలతల – జ.శ. 6. సంతసంబు స. – కొన్ని ప్రతులు.

135 1. డట్టి – ఈ.చ. 2. డట్టులగ్గించునట్టి – స 3. డెట్టి – కొన్ని ప్రతులు.

శకునిఁ జూచితె మురసంహార యితఁడు [1]మా
యాజాలమునకు నాఁ [2]డోజ సకల
మాయలు [3]నీచేత మడిసె దుర్ద్యూతంబు
నొనరించి రాజ్యంబు గొనియె ధర్మ
తనయునిచే నిస్ప దనచెద్దు ఫలియించె
నని యనుజూదంబు నందుఁ బ్రాణ

ఆ. మోటు [4]పడియె నెత్తమాటకు నీతండు
గఅచు నెల్లఁ గురునికాయనాశ
మునకు నయ్యె నీ నృపుఁడ కాఁడె పాండునం
దనులతోడి వైరమునకుఁ గర్త.

138 క. హిత మొనరించెద నంచుఁ
ధృతరాష్ట్ర తనూభవు[1]నకుఁ దెక్కలి కాఁడై
మృతి యొనరించెం దానును
మృతుఁ డయ్యెను భ్రాతృపుత్ర మిత్రయుతముగన్.

139 మత్తకోకిల. వార లస్త్ర హతాంగు లై యనవద్య లోకము గాంచి రీ
వైరకర్తయు నట్లు గాంచెను వారి నల్ప విచారులం
బోరి కెత్తెడు నట్లుగాఁ దగఁ బొంది వెట్టులఁ [1]జేసె నీ
[2]క్రూరుఁ డందును నన్నదమ్ములకుఁ విరోధము సేయఁ డే.

140 క. రుచిరాంగదు [1]శస్త్రనిచయ
నిచితాంగకునిం గళింగ నృపుఁ గంటి సమి
ద్విచరణ విహరణమున నితఁ
డచలిత ధృతి యగుట యెఱుఁగ నయ్యెడుఁ గృష్ణా.

---

137 1. మాయోపాయములకు — అ. 2. డొజ్జ - కొన్ని ప్రతులు. 3. నితనిచే - అ.ఈ.గ.వ. 4. పోయె - వెక్కు ప్రతులు.

138 1. లకు - కొన్ని ప్రతులు.

139 1. జేసియీ - కొన్ని ప్రతులు. 2. క్రూరుఁడెందును - కొన్ని ప్రతులు; క్రూరుడిమ్మొయి - ల వ; క్రూరకర్ముఁడు - ఊ.

140 1. శస్త్ర — ఎ.క.చ; నస్త్ర - వా. కొన్ని ప్రతులు.

141 ఆ. ఇతని [1]చుట్టు నున్న యెలనాఁగ లడలునఁ
గూరి [2]వందియును ముకుంద యొప్పు
వాయ కున్న వారు బలితంపువడఁ బడ్డ
పుష్పదామకములపొలుపు దోఁప.

142 ఉత్సాహవృత్తము. మానినీ జనంబు సేరి మగధనాథుఁ డగు జయ
త్సేను చుట్టు నేడ్వ [1]నధిక దీన నాదములకు నా
మానసంబు సాంద్ర కరుణ మయతఁ బొందె మోహనం
బైన యిట్టి యేడ్పు లెందు నంబు జాతు వింటిమే.

143 సీ. కోసల నాథుండు భాసుర [1]మూర్తి బృ
హద్బలు చుట్టుఁ బ్రియాంగనాజ
నంబులుసేరి కంపంబు[2] తోడఁ జెమర్చు
కరముల నభిమన్యు కరవిముక్త
శరములఁ బెఱుకుచుఁ బొరి మూర్ఛఁ బొరయుచు
నప్పటికప్పటి కతని [3]ముఖమునుఁ
దేటి చూచుచు విధిఁ దిట్టుచు శోకాగ్ని
సుల్లంబు లెరియంగ నున్న వారు
ఆ తునిమి వైవ నెండఁ దనికినఁ బెద్దయు
వంది చూడ్కి [4]దిగువ వలను కలిమి
దొఱఁగకున్న యట్టి తోయజంబుల చంద
[5]మయ్యెఁ జూడ వీరి యాననములు.

144 వ. ద్రోణ బాణ పరిపీడిత ప్రాణులై పడియున్నవారు ధృష్టద్యుమ్న నందనులు.

---

141 1. చుట్ల – ఊ ఒ.వ. 2. కుంది – చ; కంది – ల.

142 1. మధురధీర – కొన్ని ప్రతులు ; మధురదీన – జ ; మధురగీత – ఇ.ఉ.ఎ.ఔ ట.వ. నధికశోక – ఊ.క వ.

143 1. కీర్తి – ల. 2. బులుదేహంబు నొలయంగ శోకార్తినున్నవారు – ఊ. 3. మోము – పెక్కు ప్రతులు. 4. దివియ – ఊ.ఓ.ఔ.చ. 5. మందమయ్యెవీరి – కొన్ని ప్రతులు.

145 మత్తకోకిల. అంగదంబులుఁ గంక[1]ణాబులు హారవల్లులు నాదిగా
నంగకంబుల భూషణంబులు హారికాంతి వెలుంగఁగా
సంగరాంగణ భూమికిం దమచారుభావ మలంకి[1]యా
సంగతిం గలిగింప నొప్పిరి శౌరి చూచితె వీరలన్.

146 నర్కుటము. త్వరిత రథాశ్వమారుత [1]గతస్ఫరితాకృతియై
శరబహుళార్చిరుద్గమవిశాలతఁ బొల్చుచను
ర్గురుఁ డను చిచ్ఛుపై శలభకోటి గతిం బడి భ్రమం
దిరిఁ గనుఁగొంచె యేవుర నుదీర్ణులఁ గేకయులన్.

147 క. పంచాననంబు చేతం
బంచత్వముఁ బొందియున్న బంధుశకరిఁ బో
లించుటకుఁ దగి యొప్పెం
బాంచాలుఁడు ద్రోణు [1]కడిమిఁ బడి కంసారీ.

148 క. ద్రుపదన్నపాలుని ధవళా
తపత్రమస్త్రంబులచొటుఁదాఁకక [1]బిగియా
రి పొలిచె శారద చంద్రుం
డుపమా పాత్రంబు గాఁగ నుర్వి యనుదివిన్.

149 తే. [1]వల్లభులును గోడండ్రు నీ వసుమతీశ్వ
రునకు నగ్నిసంస్కారంబు [2]నొనరఁ జేసి
యుమ్మలిక[3]మునఁ దద్దయు వెమ్మనంత
రంగములతోడ నరిగిరి గంగ దెసకు.

---

145 1. టం – కొన్నిప్రతులు.

146 1. జవ – శ.ష.స.

147 1. బలిమి – ఏ జ.శ.

148 1. బిగి – ట.

149 1. వల్లభలు – ఊ జ.ల వ ; వల్లభులు – వా. కొన్నిప్రతులు. 2. నొనర – వీ శ.ష. కొన్నిప్రతులు ; నొరయ – వా. 3. మూనఁ జెంతయు – వ.

150 క. ద్రోణుఁడు [1]దలరం దలపడి
బాణకళా వేది చేదిపతి యుజ్జ్వలతఁ
ద్బాణహతిఁ గూలి సమర
క్షోణి పరిష్కార మగుచు శోభిల్లెఁ గడున్.

151 తే. తలయుఁ గాళులుఁ దమయూరుతలములందు
బెట్టికొని వీనిభార్యలు బెట్టిదంపు
టడలుతాఁకునఁ[1]గడు బెగడారఁ గూరు
నుల్లములతోడఁ బలవించు చున్న వారు.

152 క. మానవనాథు లనేకులు
వీని భుజావిక్రమంబు వేఁడిఁ బడిరి నీ
మేనమఱఁది శిశుపాలుని
సూనుండీ ధృష్టకేతుఁ జూచితె కృష్ణా.

153 ఉత్సాహవృత్తము. అతనినందనుఁడు సుకేతుఁ డల్లవాఁడె దో[1]ణపా
తితుఁడు వీనిఁ జూడఁగా మఱి సుయోధనుండుఁ ద
త్సుతుఁడు దోఁచుచున్న వారు శోకవహ్ని [2]తాప మూ
ర్ఛితముగాఁగ బంధుజనుల చిత్తమెంత గుందునో.

154 తే. అల్ల వారె యవంతీశు [1]లధికబాహు
బలులు విందానువిందులు బహుళభూష
ణోజ్జ్వలులు పడియున్న వా రుగ్ర[2]వాయు
పతిత కుసుమితనవ[3]సాలభంగి దోఁప.

155 వ. అని చూపి [1]యిటనిదె.

---

150 1. దఁకం – జ.వీ.శ.ష.

151 1. బలువెగడార ; గడువడువగనార – స.

153 1. సాధితుఁడు – ట. 2. గూరియూ – జ.

154 1. లతుల – అ.ఉ.వ. 2. పవన – గ.వ. 3. పాచములభంగి – పాదపముల భంగి – ఐ.

155 1. చెప్పి వెండియు నిట్లనియె – కొన్నిప్రతులు.

156 సీ. శాంతనవుఁడు నాచార్యుండుఁ గర్ణుండు
భూరిశ్రవుఁడు గురుపుత్రకుండుఁ
గృపుఁడు సైంధవుఁడును గృతవర్మయును గురు
[1]రాజు నమానుషరథికవరులుఁ
గలయంగ నెన్నెడు కొలఁదులవారె వా
రలిగిన జెడుదు రయ్యమరులైన
నట్టివీరుల[2]బారి కగపడి యుండియు
నేమియుఁ గాసైతి రీవుఁబాండు

తే. తనయు లందఱు నీకూర్మితమ్ముఁడును
మహోద్భుతమ్మిది దలఁప భీష్ముఁడులైన
వారి నఱె పోర నిర్జింప వచ్చు నెట్టి
పనియు భరమె దైవమునకుఁ బద్మనాభ.

157 వ. దైవంబు దుర్యోధనాదు[1]లగు నూర్వురకు నొక్కెత్తున నిట్లగునే యని వెండియు.

158 తరువోజ. కురురాజు మొదలైన కొడుకులనెల్లఁ
గోల్పోవు టిప్పుడు గోవింద కలిగె
నరిగితి సంధిసేయఁగ రాక[1]యున్న
నటయప్డు నీ చెప్పుఁజెనది కాదె
పరవుహితంబుగఁ బలికిరి గంగ
పట్టియు విదురుండు పాటించి పెక్కు
వెరవుల [2]నొత్తినవిననైతి నావి
వేకుల [3]చూపేల వృధవోవనేర్చు.

159 వ. అని పలికి పశ్చాత్తాపముఖంబు పెల్లున నొల్లంబోయి తెలిసి చిత్తస్థాయి యైన పుత్రశోకం బడరి యలంతి గానియలఁతఁబెట్ట నూరకుండి యక్కొరవరాజపత్ని పద్మనాభుదెసఁ గనుంగొని కోపోద్దీపితయై.

---

156 1. రాజును మానవరథిక – కొన్నిప్రతులు. 2. పోరి – వ.

157 1. లకు – జ.

158 1. మగుడనట్లొప్పుకీవప్పుడనినట్లకాదె – శ.స. 2. జెప్పినవినడయ్యె – ఈ.ఏ.ఐ. 3. మాటేల – శ.స.

160 సీ. ధృతరాష్ట్ర పాండుభూపతుల కుమారులు
తమలోన నీసున సమరమునకుఁ
దొడఁగిన నీవడ్డపడవై తి తగుచాలు
మానిసుల్ గలిగియు మాననీయ
వాక్యండవయ్యును [1]శక్యసమ స్త కా
ర్యుండనఁ బేర్కొనియును నుపేక్ష
చేసితి కురురాజుఁ జెఱుపన తిరిగితి
నిఖలరాజులఁ దదనీకములను

ఆ. నామ మడఁచి తెల్లభూములుఁ బాడయ్యె
నంతవట్టు ఫలము ననుభవింపు
మేపడంగ నిన్ను శాపానలజ్వాల
దగ్ధమూర్తిఁ జేయుదాన వినుము.

—: గాంధారి శ్రీకృష్ణునకు శాపంబిచ్చుట :—

సం. 11—25—36

161 సీ. పూని పాతివ్రత్య [1]పుణ్యఫలంబున
సంపాదితం బైనసార [2]తపము
బలిమి సాధనముగాఁ బలికెద నుత్తమ
జ్ఞాతుల: దమ[3]లోని సంగరమునఁ
బొలియఁ జేసితి గాన పొలియుదు రన్యోన్య
ఘాతుకులై భవద్ జ్ఞాతిజనులు
నీవును దప్పక నేఁడాదిగా ముప్ప
[4]దాఱగు నేఁడైన యద్దినమున

---

160 1. వశ్య — ఙ.

161 1. మునఁబొలుపెసగంగ — గ.వ. 2. ఫలము — ఔ వ.స. 3. లోని — ఙ.వ ; లోన — వా. వెక్కు పఠితులు. 4. దాఱవ యేడగు నద్దినమున — స.

తే. [5]నరయ దిక్కెవ్వరును లేని [6]యగ్గలంపుఁ
గుత్సితంపుఁ దెఱంగునఁ గూలువాఁడ
విట్లు మీ[7]వధూజనములు నేడ్చువారు
పతుల సుతులను బంధులఁ బనవి పనవి.

162 క. అని ఘోరంబుగఁ బలికిన
పిని [1]విపులమనస్కుఁ డైన విష్ణుఁడు చిఱున
వ్వున [2]నానన మొప్పఁగ న
వ్వనితకు ని ట్లనియె గౌరవస్తుత్యముగన్.

163 తే. మున్న కాదె యాదవులకు మునివరేణ్య
కలితదారుణశాపంబు గలదు నీకు
నేల చర్వితచర్వణ మిట్లుసేయ
దీన నీవేమి తల్వ్విితి దానిఁజెపుమ.

164 క. యదువంశ [1]జాతులకుఁ ద
ప్పదునాశము వారి సురలుఁ బరిమార్పఁగ లే
దది కారణంబు [2]గాఁగఁ దె
గుదు రొండొరుచేత [3]రణము ఘోరత్వమునన్.

165 తే. అనిన పలుకులు విని పాండుతనయు లెదలు
వెఱపు పెంపున గంపింప విహ్వలించి
యాత్మజీవితముల [1]దెస నాసలపుడు
వదల విడిచిరి కౌరవ వంశవర్య.

166 వ. ఇట్లు పలికిన యచ్యుతుం డద్దేవి నుద్దేశించి లేవమ్మా మృతులైన సకల బంధు మిత్రులకు నగ్ని కార్యంబులు సేయింప వలయు నని వెండియు[1].

---

5. నరయఁగాదిక్కు దెసలేని యవసరమున – వ. 6. యగ్గతమున – జ. 7. బంధు – జ.

162 1. విమల – వ. 2. వదన కమల మొప్పఁగ వనితకు – జ.

164 1. జనితులకు – కొన్ని ప్రతులు. 2. గాన – జ. 3. గరము – ఆ.

165 1. యందునాశ – ఇ.ఒ.

166 1. నిట్లనియె – కొన్ని ప్రతులు.

167 సీ. వినుము గాంధారి నీ తనయుండు చేయు దు
ర్నయము లెఱుంగవె నాకు నీకు
శాంతనవునకు నాచార్యునకు బాహ్లి
కునకుఁ దండ్రికి మాన్పఁ గొలఁది గాని
[1]దుర్మానమున నట్లు దొడరి యిట్లయ్యె మి
యపరాధమున వచ్చి నట్టికీడు
నకు నింత నొవ్వంగ ననుబల్కఁ దగునె యు
మ్మలికంబు ధృతిఁ బట్టి మాన్పుమింకఁ

తే. జేటునకుఁ జావునకు వగఁ జెందు జనుల
కినుమడింపదె మానసమున నలంత
రాచ కూఁతుండు సుతుల సంగ్రామ నిరత
హృదయులగువారిఁ గాంచఁ గోరుమర కాదె.

168 వ. అని చెవి సూఁడి నట్లు పలికిన విని నిరుత్తరయై గాంధారి యూరకుండె నట్టి
యెడ ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మనందనుతో నీవు మన మొనలం గల జనులకొలంది
యెఱుంగుదు చచ్చినవారి లెక్క దలంతేని నా కెటింగింపు మని [1]పల్కిన
విను మెఱుకపడ్డవా రుత్తమ జనంబులు డెబ్బదియాఱు కోట్లు నిరువది
వేలును ముక్కడి మూఁక యిరువదినాలుగువేలు [2]మున్నూటయిరు
వఁడుఁ దెగిరని చెప్పిన నమ్మనుజపతి వీరిందఱు నేగతికిఁ బోదురనుటయు.

169 తే. ఎవ్వరాత్మ దేహములు సమిద్ధ మైన
యస్త్ర వహ్ని వేల్చిరి వా రమర లోక
మునకుఁ జని [1]నిర్జరాంగనాజనవిలసితుఁ
డైన యమరేందు[2]నకుఁ బూజ్యు లగుదు రధిప.

---

167 1. దుర్మార్గమున - జ ; దుర్మానియట్టులుదొడరి - స ; దుర్మదంబుననట్లు - ల.

168 1. యడిగిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. నన్నూట — జ.

169 1. నిర్భరాదరంబుగవిలసితు — జ.స ; నిర్భరానందము ననులసితు - అ ; నిర్భరానంద జననశీలు — వ.

170 క. తలఁచుగ శస్త్రాస్త్రంబులు
నెలఁకులు దూటీనఁ జలించి నిజధైర్యంబుల్
మఱచి తెరలి చచ్చిరి కొం
దఱు గుహ్యక గతికిఁ బోవఁ దగుదురు వారల్.

171 క. సమరమున నెత్తెఱంగున
సమసినను గీడు తెరువు [1]చన రుత్తమలో
కమునకు పోదురు జనములు
ప్రముదితులై యంద్రు [2]బుధులు పౌరవముఖ్యా.

172 క. అనిన విని నాథవంతులు
ననాథులును నైన వీరి కందఱకుఁ గృపా
ధనలోల చేయఁగావ
చ్చున కాదే యగ్ని కార్యశోభనముఁ దగన్.

173 వ. అని పలుకుటయు ధర్మనందనుం డిట్లను నీ యఖిల జనంబులు నా హితా
గ్నుల [1]యట్ల యట్లుం గాక వీర లిందఱ కుదకదహన క్రియాకరణయోగ్యు
లును లేరు మన మేది కొలఁదిగా నిప్పని సేయుద మని పలికి తారజ్ఞాత
వాసంబు నిర్వహించి సముచిత ప్రకారంబున విరాటాదులచేతం బరిజాతులై న
సమయంబున సంగతుండై యది మొదలుగాఁ జెల్లెడు శాంతిక పౌష్టికాది
శ్రౌతస్మార్తక్రియాకలాపంబులు నడపుచుం దమయొద్ద నున్న ధౌమ్యు
నాలోకించి విదురుని సంజయు[2]నిఁ గనుంగొని మీరు భరతకులులకుం [3]దక్కి
ననాథవంతులైనవారలకు [4]విధ్యుక్తంబుగా నగ్ని సంస్కారంబు సేయుం
డని పనిచి యత్తెఱంగునకుం దోడుపడుటకై సూతజనంబులను దళ్కాల
సమాగతులైన కరిపురజనంబులోనం దగువారి [5]నిరూపించి మున్న తెప్పిం
చిన చందనాగురుఖండ క్షౌమవసన కస్తూరికా కుంకుమ ఘృత [6]తైలప్రభృతు
లగు వలయు వస్తువు లాధౌమ్య ముఖ్యుల కొప్పించిన వారయ్యవసరంబునం

---

171 1. చనరు మరుల్లో — అ.స. 2. మునులు — ట.

173 1. రట్లుగాక — ఓ.ఔ. 2. యుయుత్సుని - వీ.శ.ష. 3. దక్కినవారలనాథ — జ; దక్కునుం గలుగు ననాథ — గ. 4. విధియుక్తంబుగా — పెక్కు ప్రతులు. 5. నియోగించి — కొన్ని ప్రతులు. 6. తైలతండుల ప్రభృతులగు — డ.ల.

గూడికొనిన బహుబ్రాహ్మణ సంఘంబులతోఁ జని దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణశల్యాదులకు నభిమన్యు ఘటోత్కచ విరాట ధృష్టకేతు ప్రముఖులకును దక్కును బేరెఱుకపడు నానా దేశాధీశులకుం బ్రచుర కాష్ఠ సంచయంబులను భగ్న రథావయవ ధ్వజధనుశ్శరకుంతాదులను సాదలు [7]వేర్పించి పితృమేధ క్రియలు నడపి చిచ్చునం జొనిపి యనాథవంతులైన భూకాంతుల ననేక సహస్ర సంఖ్యులం బ్రోవులుగాఁ బెట్టించి సమగ్రదారుసముదయంబు [8]లమర్చి యగ్ని యిచ్చి రప్పుడు ఋగ్యజుఃపఠన రవంబులును సామగాననాదంబులును రమణీరోదన ధ్వనులును రోదసీకుహరంబు [9]నిండె ధూమంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లెఁ జేతన భూతంబుల కెల్ల విపుల విషాదం బావహిల్లె నవ్విధంబునం దగవు నడపించి.

-: కుంతి ధర్మజునకుఁ గర్ణుండు దన కొడు కగుట దెలుపుట :-

సం. 11-27-1

174 సీ. భూవర కురువంశపుంగవుం డగు ధర్మ
తనయుండు ధృతరాష్ట్ర వినయ మొప్ప
మున్నిడుకొని యాఁడు మొత్తంబుఁ దోడ్కొని
బంధుజనంబులు బలసి రాఁగ
నరిగి గంగాస్నాన మాచరించి తిలోద
కప్రదానము సర్వ కౌరవులకు
[1]నయ్యాంబి కేయుఁడు నక్కురు భార్యలు
ననుజులుఁ దానును నధిక నిష్ఠఁ

ఆ. చేసి రతని కడకు నా సమయంబున
[2]నడలు నెమ్మనమున నడరి క్రమ్ము
కన్ను నీరు మొగము గప్పంగఁ జని కుంతి
యెల్ల వారు వినఁగ నిట్టు లనియె.

---

7. వెట్టించి – అ వి.ష. 8. లొనర్చి – కొన్ని ప్రతులు. 9. నిండి – కొన్ని ప్రతులు.

174 1. నాంబికేయుండును నక్కురు – జ.వి. 2. నడలు శోకవేదనములు గ్రమ్ము – ల.

(అఖండయతి)

175 తరల. వినుము కౌరవ [1]కోటికిం దన విల్లు పెట్టని కోటగా
నని యొనర్చి భవద్బలంబుల నన్నిటిఁ మిము నేవురం
దనిపి యంబరచారులెల్లను దన్ను మెచ్చి నుతింపఁ బా
ర్థునిమహాస్త్రము బల్విడిం [2]దలదుల్చఁ గూలిన కర్ణునిన్.

176 క. జనులెల్లను రాధేయుం
[1]డనుటను మీరలును వాని నట్టులకా నె
మ్మనమునఁ దలంతు రటుగా
దనఘ [2]మదీయాత్మజున్మఁ డాతఁ డరయన్.

177 ఆ. మీకు నగ్రజుండు [1]నాకుభాస్కరు[2]దంపు
లలితకవచకుండలములతోడఁ
బుట్టినాఁడు గానఁ బోయంగ వలయుఁ ది
లోదకంబు లమ్మహోన్నతునకు.

178 వ. అని తదీయ జన్మ[1]ప్రకారంబును దివాకరు [2]పసాద ప్రభావంబును జెప్పు టయు దుస్సహాంబు లగు నమ్మాటలు చెవులు సూఁడినట్లయినఁ బాండవులు పరమదుఃఖావేశంబు నొంది రందు [3]భీమాదులు [4]నివ్వెఱపడియుండ ధర్మనందనుండు దల్లడిల్లుచుం దల్లితో నిట్లనియె.

---

175 1. నేనకుందన — కొన్ని ప్రతులు. 2. దను — ల.

176 1. డనవినిమీరలును — ఓ.ఔ ; డనుటయు మదిమీరువాని — వ ; డనుటయు మీరెల వాని — వ. 2. మదీయాగ్రసూను — ట.

177 1. మేటి — వ. 2. నకు — ఔ.ట.

178 1. కాలంబును — కొన్ని ప్రతులు ; కారణంబును — జ. 2. వర ప్రకారంబును — పెక్కు ప్రతులు ; ప్రసాదకారణంబును — వీ.శ.ష ; వరపసాదంబును — ల. 3. భీమార్జునులు — కొన్ని ప్రతులు. 4. నివ్వెఱగంది — కొన్ని ప్రతులు.

179 సీ. అనిలజార్జనుల మార్కొన నేర్చె నెవ్వని
యుత్సాహమూఁది సుయోధనుండు
వై దేహ పౌండ్రాది వసుధేశు లెవ్వని
కడిమి సొంపున నరిగాఁపు లైరి
మన సైన్యకోటి యెవ్వని బాహు [1]వీర్య సం
పద కోడి యంతంత నొదుఁగు చుండు
నద్భుతం బొనరించె నమరుల కెవ్వని
యసమాన వివిధ దివ్యాస్త్ర మహిమ

తే. మమ్మునందఱి నెవ్వని మహితశక్తి
యెక్కు డై [2]సంగరంబునఁ జిక్కుపడిచె
నట్టి కర్ణునిఁ గొంగున నగ్నిడాఁచి
నట్టు లెమ్మెయి డాఁచి తో యమ్మ చెపుమ.

180 క. అర్జునుఁ [1]డొకరుఁడు దక్క ను
పార్జిత [2]శౌర్యమున నమ్మహాబాహుని వి
స్ఫూర్జిత రథమున కెదు రై
గర్జిల్లఁగ రథికుఁ డెందుఁ గలుగునె జననీ.

181 తే. కర్ణుఁ దొలుచూలుగా నేల కంటి [1]తల్లి
నీదు [2]మంత్రంబు పరమ విషాదకారి
యయ్యె మా కెల్ల [3]నట్టి మహాబలైక
గణ్యుబ్రుంగుడు పలుచుట కారణమున.

---

179 1. ధైర్య – ఉ ; బలముఁ – ఁ. 2. సంతతంబును – గ.

180 1. దొక్కఁడు – కొన్ని ప్రతులు. 2. విఖ్యాతినమ్మహా – కొన్ని ప్రతులు.

181 1. వకట – ఊ. 2. మంత్రబలంబు విషాద – కొన్ని ప్రతులు. 3. నట్టిబలైక గణ్యుఁగర్ణబ్రుంగుడు – జ.వీ.శ.స ; నట్టిమహత్వశౌర్యసారుఁ గర్ణునిబలుచుట–ఊ.వ.

182 **తరువోజ.** భానుపుత్రునిచావు బంధుల నెల్లఁ బరమ సంతాపంబు పాల్పడఁజేసె
మానితబలుఁ డభిమన్యుండు పోర మడిసినప్పుడు నిట్టి మఱుకువ నాత్మ
మానదు ద్రౌపదేయుల నాశమునకు నుడుక దివ్విధమున నుల్లంబు ద్రుపద
సూనులుధృతరాష్ట్రసుతులును[1]ద్రుంగుచొప్పున కిమ్మెయిఁ[2]జొర దడల్ జాల.

183 **ఆ.** అతఁడు మాకు నన్న యని మున్న [1]యెఱుఁగంగఁ
గన్నఁ గురుబలంబు గలఁగఁ [2]బడక
[3]మనుదు మట్టులైన మనుజ[4]లోకమునకుఁ
[5]గలుగ దడలు మాకుఁ గలుగ దడలు.

184 **వ.** అని విలాపంబు సేసి విషాద[1]శిథిల వర్ణంబులతో గోత్ర నామంబు లుగ్గడించుచు
నమ్మార్తాండ నందనునకుం దిలోదక ప్రదానంబు సేసెఁ దదనంతరంబ భీమార్జున నకుల సహదేవులుం జేసి రట్లుకర్ణుండు పాండవాగ్రజుండగుట యెఱింగి
గురువధూజనంబు [2]లార్తనాదంబు లెసంగ నాక్రందించిరి ధృతరాష్ట్రుండును
గాంధారీ కుంతీ పూర్వకంబుగా నతనికి నుదకకర్మం బాచరించె నయ్యజాత
శత్రుండా [3]దినేశ పుత్రుని వలని సౌభ్రాత్రంబు వలనఁ బరిచారికాసమేతంబు
గాఁ దదార్యల రావించి గారవించి యతనికై యనేకవిధపుణ్యకర్మంబులు
భూరిదక్షిణంబులుగా ననుష్ఠించి కృతకృత్యతానందంబు నొంది సకలబంధు
సహితంబుగా గఁగాసముత్తరణం బాచరించె నని యిట్లఖిలజనాభినందితుం
డగు ధర్మనందనుండు గర్ణుం దమయన్న యని యెఱింగిన తెఱంగువైశం
పాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన నజ్జనపతి కురు[4]వంశ్యుం డగు
నయ్యుధిష్ఠిరు వర్తనం బట మీఁద నెట్లు సెల్లెనని యడుగుటయు.

---

182 1. దెగిన – పెక్కుప్రతులు. 2. జొరదిట్టియడలు – వ; జొరదు మది యడలు – కొన్నిప్రతులు.

183 1. యెఱుఁగుట గలుగునేని కులముగలఁగఁ – ఊ.వీ.శ.ష.స. 2. కుండ – కొన్ని ప్రతులు; కుందు – ఇ ఎ క.ల. 3. గొనుదు మెపుడు జయము మనుజలోకంబున – ల. 4. లోకమునన – స. పెక్కుప్రతులు 5. కాదు మఱియు నెందుఁగలదె యడ(రు)లు – వీ.ష.స; కాదు నాకు నెదురుగలదె యెందు – కొన్ని ప్రతులు; కాదు నాకు నెందుగలదె యెదురు – కొన్ని ప్రతులు.

184 1. వేదనాయత్తంబగు చిత్తంబున దీనవదన వివర్ణంబులతో గోత్ర – వీ.శ.ష. 2. లుహాహాకారంబు లెసంగ – కొన్ని ప్రతులు. 3. రవిపుత్రుని – పెక్కు ప్రతులు. 4. వంశవరుండగు – కొన్ని ప్రతులు; వంశకరుండగు – కొన్ని ప్రతులు.

185 మందాకాంతము. వీణానాదపరితిమ నిగమావిర్భవత్సారపుణ్య
శ్రేణీసంపాదిత [1]విమలతాస్థేమనిర్లేపచిత్త
త్రాణక్రీడాకలనసతతోత్సాహవద్దివ్య భావా
ప్రాణాపానా [2]హరణనిపుణప్రావణీయానుభావా.

186 క. త్వంతావాంతానిరసన
శాంతాంతఃకరణయోగిజనవిజ్ఞేయా
చింతాసాగరమగ్న
భ్రాంతజనాధ్యేయపరమ [1]భక్తి విధేయా.

187 మాలిని. భరితనియమచేతఃపద్మవిజ్ఞానకేలీ
పరిమళపరిపాక ప్రౌఢసంపర్కశాలీ
పరిణ[1]తికృతదూష్యద్భంగిభూతాళి వేలా
కరణ[2]భృతి జగ[3]త్సంస్కర్తృతానందశీలా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధనిరాజి తిక్కన సోమయాజి పరిణీతంబైన శ్రీమహా
భారతంబున స్త్రీపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి స్త్రీపర్వము సమాప్తము.

---

185 1. సువిమలాశ్లేష – స. 2. దరణ – జ.శ.

186 1. భక్త – కొన్ని ప్రతులు.

187 1. తకృతి – కొన్ని ప్రతులు. 2. భృత – కొన్ని ¡వతులు. 3. త్సంక్రాంతతా నందశీలా – స.

→o←

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము

గద్య పద్య ప్రథమ పాద సూచి

పద్యము	పుట
ఆ	
అంగవంగ నిషాద	122
అంత	37
అంతఁగొంతయూరువు	109
అంతఁదెప్పిటి నిలఁయూంత	110
అంతకకోపవహ్నివిలా	193
అంతకుమున్ను	37
అంతనంశుమంతుం	33
అందు	17
అందుఁబాంచాలవీరు	120
అంబికానాథుఁడిట్లను	57
అంబుధిలోనొక్కయలఘు	73
అకుటిలుండగునాకు	82
అకృతాస్త్రుఁడనగునాకు	57
అక్కర్ణుండునిజరథంబు	138
అక్కుంభసంభవుచందం	113
అఖిలరక్తకుండవగు	213
అగుఁగాక యతని	40
అగ్గలిక దండధారుఁడు	124
అగ్గిసొరం దలంచు	70
అచ్చటిమూఁకనల్లడల	135
అట్టిదలోకపర్యవస	193

పద్యము	పుట
అట్టిబల్లిదుననిఁ	148
అట్లియెడం గృపప్రముఖ	95
అట్లియెడఁగృతవర్మ	174
అట్లియెడఁ దక్షకు	203
అట్లియెడ	12
అట్లియెడ	21
అట్లియెడ	32
అట్లియెడ	87
అట్లియెడ	122
అట్లియెడ	131
అట్లియెడ	169
అట్లియెడ	177
అట్లియెడ	213
అట్లియెడనాసూత	192
అట్లియెడనొక్కరథికుం	113
అట్లియెడమాద్రిపిదపటి	127
అట్లిందడిగయ్యసంబున	102
అట్లినొప్పింపఁ దూఁగాడు	112
అట్లద్భుతవిక్రమంబున	142
అట్లయిన నసత్యదోషంబు	153
అట్లయ్యిరువురునుత్సాహం	134
అట్లయ్యెడుంగాకయని	60
అట్లశ్వత్థామ పెనంగు	122

అట్లు సవ్యసాచి యడిగి 193
అట్లు దాఁటి చెట్టువై చిన 132
అట్లుదివిసిపోయి 39
అట్లుభీమసేనుండు 16
అట్లురాధేయకర 205
అట్లుసారథిరహితుం 135
అట్లేచినకృపాచార్యువై 111
అడరిపటుబాణజాలం 133
అడరిసుదక్షిణుతమ్ముఁడు 119
అడిగితినే నినునా 82
అతండుపడవాళ్లం 11
అతండువిజృంభించి 123
అతఁ డభిమం|తితబాణ 198
అతఁడు|ప్రదీప్తఖడ్గము 23
అతఁడు వివిధోగ్రవిశిఖ 174
అతఁడుహారులఁ దఱుమఁ 171
అతనికినాకునుంగలిగె 148
అతనికిబాసటయై 128
అతనిచే నీ విక్కడకే తెంచు 151
అతనిశిఖండిబాణముల 166
అతని శిరస్త్రాణంబును 138
అతిగర్వసమున్నత 149
అతిశిత కర్ణబాణ 153
అత్తటిఁగడుబెల్లుగ 36
అత్తెఱుంగున 206
అత్తొమ్మిదింటిలోన 126
అదిదునుమాడిమేనఁ 142
అదినరుడెందమాడుట 110
అదియునుంగాక 139
అదియొట్లంచేని 156
అదియొకఁడేలకొరవ 2
అధిపయంతన గను 213
అనయముఁ గూరకర్ముల 51
అనలుఁడుభాస్కరుండు 219
అనవినిధృష్టద్యుమ్నుం 123
అనవిని భూవిభుండు 59
అనవినిమత్రికాజాతని 64
అనవినిమేనువొంగ 126
అనవినియట్లచేసె 130
అనవినియమ్మహీరమణుఁ 195
అనవిని యమ్మహీరమణుఁ 161
అనవిని యమ్మురాంతకు 218
అనవిని యట్టిత్తి 139
అనవిని యవ్వరిష్ఠ 87
అనవిని యాదేవుండ 190
అనవుడు నచ్యుతుండు 218
అనవుడు నట్లకాకయని 59
అనవుడు నట్లకాకయని 57
అనవుడు నతఁడిట్లను 134
అనవుడు నద్దేవుండు 53
అనవుడు నద్దేవుండయ్య 51
అనవుడు నమ్మహీపతి 164
అనవుడు నయ్యసుర 48
అనవుడు నలుకవొడమి 68
అనవుడు నల్గిసూతసుతుఁ 70
అనవుడు భీముఁ జూచి 103
అనవుడు రాజసూతివి 23
అనవుడు సంజయుం 105
అనవుడు సూతుఁ డెంతయు 30
అని కీర్తించుచు నరుఁ 219
అనికెంజాయ రంజిల్లు 153
అని గోపాలదేవు నాలోకించి 164
అని చెప్పిచూపెఁ బదంపడి 91
అని చెప్పిప్రీతుఁడగు 44
అని తటిమి పలికిరి ప్రొద్దునుం 197
అని తారతమ్యజ్ఞాన 74

అనితెగనిండఁదిగిచి 212
అని తొడంగి హాహాకారంబు 4
అని ధర్మంబును దూఱఁగ 208
అనినఁ గర్ణు డిట్టులనియె 85
అనినఁ గర్ణుఁ డిట్టులను 59
అనినఁ గృపాణంబు గొని 155
అనిన గృష్ణుఁ జూచి 120
అనినం బ్రియంబంది 40
అనిన ధర్మనందనునకుఁ 150
అనిన నట్లకాకయని 50
అనిన నట్లకాకయని 147
అనిన నతం డతని 157
ఆనిన నతండు గన్నిరొలుక 163
అసిన నాసూతనందను 35
అనిన వారలందఱు 87
అనినవిని 44
అనిన విని కర్ణుండు 176
అనిన విని కర్ణుండు 78
అనిన విని కెంవుసొంపు 45
అనిన విని జామదగ్న్యం 56
అనిన విని పశుత్వము 52
అనిన విని యంత 3
అనిన విని యంతరంగం 171
అనిన విని యచ్యుతుం 210
అనిన విని యతండు 187
అనిన విని యతఁ డతని 181
అనిన విని యబ్బలు 143
అనిన విని యమ్మనుజ 90
అనిన విని యాంబికేయుం 2
అనిన విని యల్లంబుల 202
అనిన విని వాసుదేవుం 145
ఆనన విని శల్యుండు 67
అనిన విశ్వచుండు 146
అనిన విని సంజయుం 8
అనిన విని సంజయునకు 89
అనిన సంజయుం డమ్మహీ 174
అని పటుసింహనాదము 102
అనిపలికి కర్ణుండు 23
అనిపలికి కర్ణునిం 1
అనిపలికి కలుషం 203
అనిపలికి కృష్ణునాసనం 154
అనిపలికి క్రమ్మఱఁగ 185
అనిపలికి గొంతివచనం 101
అనిపలికి చూడు 109
అనిపలికిన విని 81
అనిపలికి మరణోద్యుక్తుం 5
అనిపలికి మఱియును 33
అనిపలికి యజ్ఞపతి 196
అనిపలికియతని 132
అనిపలికియనంతరంబ 66
అనిపలికియనిల 147
అనిపలికి యవ్విళోకునకు 169
అనిపలికి వెండియు 43
అనిపలికి వెండియు 66
అనిపలికి శంఖంబొ త్తి 69
అనిపలికి సుర గణం 54
అనిపలికి హరుండు 52
అనిపలికె నిత్తెఱంగున 11
అనిపలికె నప్పుడు 199
అనిపలికె నాసమయం 194
అని పాంచాలురు పార్థ 197
అని పార్థుఁజూచియతఁ 154
అని పెక్కుభంగుల 7
అని పెలుచంబలికి 183
అని భల్లప్రకరంబులన్ 121
అని మరియు ననేక 50

అని మఱియును	7	అనిలజు డట్లు పెల్లెసఁగు	173
అని మఱియును	53	అనిలజునకు జాలఁడె	141
అని మఱియును	176	అనిలజు ఫాలము గుదు	20
అని మఱియునొక్కటి	52	అనిలజుమీఁద నేయ	105
అనిమిషనాథుం డిచ్చిన	40	అనిలజుసారథియును	21
అనిమిషవంద్యమాన	140	అనిలతనూభవుండు	16
అనిమొన శతుర్బలం	82	అనిలసుతుండు తీవ్ర	169
అని యంతం వనివోక	71	అనిలోఁదెరలుట	152
అని యంత నిలువక	70	అని వగచి యుధిష్ఠిరుం	141
అని యంత నిలువక	123	అనివధించెవఁ గర్ణునేనని	153
అని యగ్రజు నప్రియం	159	అనివర్తనమతిఁగ పయ	67
అని యడిగిన సంజయుం	91	అని వలికి సెజ్జడిగ్గి	161
అని యడిగిన సంజయుం	63	అని పలికిన విని	81
అనియడుగుటయు	140	అని విడిచె నకులుఁ	26
అని యతఁడు శల్యుఁ	59	అని విలాపించి మఱియు	5
అని యమ్మహాబలనందనుం	103	అని వెండియు	29
అని యాసూతనందను	46	అని వెండియు	65
అని యిట్లు కర్ణసారథి	60	అని వెండియు	73
అని యిట్లు కృష్ణుండు	211	అని వెండియు	92
అని యిట్లు మధుర	213	అని వెండియు	85
అని యిట్లమ్మహాత్ములు	190	అని వెండియు	165
అని యిట్లు సంజయుండు	139	అని వెగడియు	170
అని యిట్లు సల్లాపంబు	163	అని వెండియు	193
అని యిత్తెఱంగున	77	అని వెండియు	215
అని యుల్లసంబాడి	84	అని సూతపుత్రుం జూచి	9
అనియె నట్టియెడ	76	అనుచుఁ గూడుకొని రథ	83
అనియె నట్లయ్యిరువురు	129	అనుచు దీనమానసం	76
అనియెనప్పుడు రాధేయుం	65	అనుచు శోకోపహతుం	2
అనియెనప్పుడు వారణ	171	అనుటయుఁగాక మిట్లను	74
అనియెనప్పుడు వివర్ణం	183	అనుటయు	119
అనియె నివ్విధంబున	71	అనుటయు గారవమున	47
అని యెలుగెత్తి చెప్పి	136	అనుటయు ధర్మసూనుం	162
అని యెలుఁగెత్తి పల్కు	184	అనుటయు నతండు	25

అనుటయు నతని 70
అనుటయు నట్ల చేసెద 63
అనుటయు నాంబికేయుం 5
అనుటయు నాతడిట్లనియె 3
అనుటయు భీతివేఁడి 80
అనుటయు వాఁడట్ల 137
అనుటయు విని మున్నాహూతం 75
అనుటయు శల్యుండు 85
అనుటయు సంక్రందన 90
అనునప్పుడు విషవిస్ఫుర 210
అనునవసరంబున 133
అనుపలుకులు వినియుం 65
అనుభవశమరమ్యా 61
అనేక చండకాండంబు 137
అన్ననొచ్చెనన్నయ మ్మాట 146
అన్నరుని మూఁడుశరముల 37
అన్యచాపలసితహస్తుఁ 96
అప్పాంచాలో త్తముండు 129
అప్పాండ్య మహీపతి 127
అప్పు డనిమిషమునిఁ 55
అప్పు డయ్యనిలతనయుం 104
అప్పుడు 33
అప్పుడు 178
అప్పుడు 205
అప్పుడు 214
అప్పుడు కురురాజు 114
అప్పుడు కృపసుబల 107
అప్పుడు గురుతనయాద్రిం 122
అప్పుడు చేనెత్తురు 42
అప్పుడు దివ్వ లన్నర 217
అప్పుడు దుర్యోధన 148
అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుండు 188
అప్పుడు నకులు డతని 17
అప్పుడు నీకొడుకు 118
అప్పుడు నీయందుఁజేయం 183
అప్పుడు ప్రతివింధ్యుఁ డైదు 19
అప్పుడు యుధామన్యుండు 38
అప్సరోగణంబు లాడుచుఁ 53
అబ్బలంబునకు భాసట 93
అమరనదీ తనూభవుఁ 165
అమరులకు నజయ్య 118
అమరులకు నజయ్య 165
అమరులకు నసురులకు 51
అమితబలంబగు బ్రహ్మాస్త్ర 209
అమ్మహావీరు నాలోకించి 15
అమ్మహోగ్ర విజృంభణంబు 99
అమ్మాద్రీపుత్రుఁడు 23
అమ్మురారిధవళహయము 118
అమ్ములబండ్లునురథ 44
అమ్ములుమూఁడుపార్థు 120
అమ్మెయి ధర్మనందనుని 40
అమ్మెయి నుగ్రుఁడై మఱియు 207
అయినను 51
అయ్యవసరంబున 42
అయ్యవసరంబున 119
అయ్యురుపురకు నొకటి 163
అయ్యురువుర యబ్బాలుని 86
అయ్యోడం గూడిన కాకంబు 75
అరదంబు చక్రంబు 210
అరదంబు డిగ్గ నటికి 106
అరదంబున్ సిడమున్ 193
అరదంబెక్కి శరాసనం 66
అరదము వోవనిమ్మ్ 118
అరద మెక్కి తటిమె 189
అరయ నెవ్వాఁడు నాకంటె 53
అరుదిది నీవు నొవ్వక 149

అర్జునుఁడు నన్ను నోర్చిన 192
అర్జునుఁడై యిందఁ బాణము 198
అర్జును నస్త్ర విద్యా 71
అర్ధచంద్ర బాణహతి 114
అలఘు తరాయువు 5
అలఘుపటు భల్ల పంచక 200
అలవును వెరవును 115
అలవు వెరవుఁ దలపఁ 40
అలవెఱిఁగి పెనఁగు 25
అలిగి కడంగి సూతసుతుఁ 198
అలిగి కిరీటి మాగధ 124
అలిగి జము నాలుకయుఁ 173
అలిగిన మూఁడు లోకముల 103
అలిగిన యన్నరనాథుని 180
అలిగి నరుడై యింద్ర మాదిగఁ 186
అలిగి నొగనొగతోఁ 113
అలిగి యతండువేఱొక 187
అలిగి యర్జునుం డాశీ 209
అలిగి సుషేణుఁ డెంతయు 96
అలుకం గెంపు గనుం 104
అలుక మనంబునం 30
అలుక వొడమి కర్ణుండు 25
అల్లదె యర్జునధ్వజ 85
అల్లదె యర్జున ధ్వజ 91
అవియుం బ్రాకార గోపుర 43
అవిరళ దర్శనస్థిర 60
అవివేగంబ మరల్చి 88
అవ్వికర్తమ విశేషంబు 122
అవ్వికర్తమ విహారంబు 123
అవ్వికర్తించిం బ్రార్థించి 50
అవ్వీరుం డవ్వీరుని 122
అవ్వీరు నాటోపంబు 172
అవ్వేడిమ వెఱచఱచి 172

ఆ

ఆకులతఁ బొంది పలుకు 77
ఆచంద మెందుఁ గలదది 47
ఆటోప మడగి యెచ్చటి 99
ఆతఁడును దురగ సారథి 198
ఆతఁడేయఁ గిరీటంబు 206
ఆతనిఁ బాఁకె వీఁక 86
ఆదిక్కు వారు భీముం 201
ఆద్రుపదనందనుండు 81
ఆధృష్ట ద్యుమ్నాదులు 131
ఆనినదంబునఁ బాండవ 215
ఆభూదేవుండును 123
ఆమహనీయచాపమున 43
ఆమువ్వురుఁ జలమున 188
ఆయిరువుర నిబిడ 107
ఆయుగ్రాహవ కేలినిట్లు 198
ఆయుధము విడిచి 87
ఆరథికుఁడు దలఁకక 199
ఆరథికు నచటఁ గానక 113
ఆరాజు నైదు వాలిక 18
ఆరాధేయుం డాతని 93
ఆర్చి పెలుచ నట్టహాసం 206
ఆలలోని యాఁబోతును 4
ఆలోఁగర్ణుని చేతం 151
ఆలోన 92
ఆలోనన యజ్ఞనపతి 84
ఆవెల్లికి నోర్వలేక 115
ఆసభనా దుష్టాత్ముఁడు 167
ఆసభలోనఁ గొన్న 181
ఆ సమయంబున 118
ఆ సమయంబున 132
ఆ సమయంబునం 87
ఆ సంకుల సమరంబు 98

ఇ

ఇట్టి కష్టపుఁ గేలి కై 155
ఇట్టి నన్ను ననునయించి 163
ఇట్టి మాయందును 74
ఇట్టులను సంజయుం 89
ఇట్లగు నెఱుంగక 46
ఇట్లదల్చుచు 99
ఇట్లభినందించి యన్న రేం 47
ఇట్లరుగుచు నలుక 80
ఇట్లు కోదండంబు 28
ఇట్లు కౌంతేయముఖ్యు 36
ఇట్లు గలయం గనుంగొని 170
ఇట్లు గలిసిన మన 88
ఇట్లు గాండీవంబె త్తి 167
ఇట్లు చరాచరాత్మకంబై 53
ఇట్లు చితుర్పిండు 19
ఇట్లు దలపడి 14
ఇట్లు దాఁకిన యాభీరాది 178
ఇట్లు దారుణభంగిం 184
ఇట్లు ద్రోణసుతుని యేపు 121
ఇట్లు నాటించిన నొచ్చి 27
ఇట్లు పాండవసేనాపతి 116
ఇట్లు పాండుతనయు 25
ఇట్లు పాదచారులై 18
ఇట్లు పార్థివై కడంగి 114
ఇటు భానుదేవ చిత్ర 94
ఇట్లు భీము కడంగని 134
ఇట్లు మహాప్రభావంబైన 49
ఇట్లు మున్నిటినీటిపయిం 76
ఇట్లు రథంబులపై 20
ఇట్లు విక్రమ విజృంభితుం 22
ఇట్లు విజృంభించిన 189
ఇట్లు విరదుండై వృకోదరుం 182
ఇట్లు విహరించుచుండ 74
ఇట్లు వెఱచఱచి 173
ఇట్లు సంగరోత్సాహ 65
ఇట్లు సత్య సేనుని 32
ఇట్లు సుకేతుండు 112
ఇట్లు సుస్థిరుండై 31
ఇట్లు సూతనందనుండు 207
ఇట్లు సూతపౌత్రుండగు 179
ఇట్లొప్పి యమ్మెఱుంగు 216
ఇతఁడు దెగటాఱె 139
ఇత్తఱిఁ ద్రుళ్లు సూపి 132
ఇత్తెఱంగున గవిసి 99
ఇత్తెఱంగున బోరినం 188
ఇత్తెఱంగున 18
ఇత్తెఱంగున 34
ఇది యట్టిద మోసంబున 162
ఇది యొక ఇతిహాసమే 56
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర 220
ఇప్పరుసున భార్గవాస్త్ర 144
ఇప్పుడే నీకుబుద్ధులు 70
ఇ మ్మివ్వరమ్ము సారథ్య 45
ఇమ్మెయి సూతనందనుని 101
ఇరు గెలంకుల మూఁకలం 201
ఇరుదెసల నున్న 138
ఇరువదేను నిశిత 116
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర 61
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర 140
ఇరువుదు నతిరథులు 190
ఇవ్విధంబున 12
ఇవ్విధంబున 17
ఇవ్విధంబున 109
ఇవ్విధంబున 215
ఇవ్విధంబునం 57
ఇవ్విధంబునం గాకం 75

ఇవ్విధంబునం దెచ్చి 77
ఇవ్విధంబున ఘోర 183
ఇవ్విధంబున నద్దెస 174
ఇవ్విధంబున నవ్వీరోత్త 196
ఇవ్విధంబున మగధ 124
ఇవ్విధంబున రాధేయుం 100
ఇవ్విధంబున విక్రమ 207
ఇవ్విధంబున విక్రమించిన 134
ఇవ్విధంబున విరథుం 97
ఇవ్విధంబున వివిధ 121
ఇవ్విధంబున వివిధాస్త్రం 138
ఇవ్విధంబున వృకోదర 101
ఇవ్విధంబున వృషసేను 190
ఇవ్విధంబున సేనల 93

ఈ

ఈడఁబోక రాధాసుతు 104
ఈతఁడు దుర్దశం బొరసె 102
ఈతని నొవ్వఁ బల్కుటన 183
ఈరసమునఁ గదిసి 150

ఉ

ఉగ్రిఁడై దుస్స సేనుని 186
ఉడిపి తోడన కవ్వడి 200
ఉత్తమ కర్మ మిట్టిదని 170
ఉదయాచలమున 15
ఉబ్బి మాద్రీసుతు డెబ్బది 24
ఉరగంబు దునిమి 206
ఉఱక యడరి మెఱసిన 150
ఉఱక యశ్వత్థామ 136
ఉఱక సమీరసూనుఁడు 16

ఎ

ఎంగిళులు గుడిచి 77
ఎందఱు వొదివిరి వారల 221
ఎందు వచ్చెదు నిలు 134
ఎక్కి నిట్టూర్పు నిగుడం 26
ఎట్లు పియమొనర్చె నట్లు 63
ఎత్తి యత్తురంగంబుల 65
ఎదిరి సైన్యంబు సమరం 202
ఎద్ది పియము సేయు 86
ఎఱుఁగుదు మఱచితి 181
ఎలమిఁ గడచి పోవు 75
ఎల్లఁ జూడసిడము విల్లు 163
ఎల్లభంగు లనేక 161
ఎవ్వరు సూపనేల నరు 69

ఏ

ఏచిన యా పురత్రయము 50
ఏదు దపశ్చరణంబున 212
ఏనుధార్తరాష్ట్రహిత 70
ఏనురము ప్రచ్చి నెత్తురు 183
ఏను సంధికిఁ బోయినఁ 166
ఏనూఱు రథంబులు వెసఁ 150
ఏనేమి తప్పు సేసిన 73
ఏనొండె నతనిచే 102
ఏమిర పసులని యార్వవు 185
ఏమి తగవును ధరుము 210
ఏలిన వాని పాటుగని 19
ఏసి మఱియు శిత 200

ఐ

ఐనను నిప్పటి దుఃఖము 169

ఒ

ఒంటి మెయి దాఁక 78
ఒండు శరాసన మెత్తి 30
ఒండొక విల్లు పుచ్చికొని 173

ఒండొరు కేతువుల్ 20
ఒండొరుల మీద నుజ్జ్వల 180
ఒకటి కొకటి కంచెను 13
ఒక దేశంబు చాఁగీడ 84
ఒకరు లొకరుల హాయముల 18
ఒనరింపుఁడు దివ్యరథంబు 52

ఓ

ఓపి యతని రణభారము 161

క

కడఁగి కృతవర్మతోడ 30
కడఁగుము నీదుబాణము 197
కడఁబెక్కు వేలు దూపుల 120
కడువడి వడముడియును 87
కడు వెగడంది యున్న 187
కదిసిన నమ్మహాభుజుఁడు 114
కనకపుఁ గామతోమరము 31
కనదస్త్రంబుల నుజ్జ్వలోద్భట 158
కన లధిక మైన 209
కనలి యవ్వీరుండు 116
కనలి యాసూతపుత్రుఁ 179
కనలి యొండొక విల్లు 96
కని గాండీవధరుండు 38
కని పాంచాలురు గోపం 93
కని ఫాలంబులు భూమి 50
కని యాఅమ్మల నెడనది 37
కని రాధేయుఁ డద్దివ్య 137
కని విందుండు ప్రదీప్త 18
కని సంక్షప్తకు లేచి 119
కనుగొన జుల్క నైన 12
కనుగొని భీమసేనుఁడు 174
కనుగొని శల్యుఁ డిట్లనియె 189
కనుగొను మిప్పుడేను 148
కపికేతనము హస్తి 192
కప్పి యాలోన 103
కమల వన సదృశ 60
కమలాకరము లీలఁ 21
కమలాసను కట్టెదిరికిం 54
కరణ ఫల పరిత్యాగ 220
కరి కరి గిరి గిరి నంభో 196
కరి బృంచంబులు దెగ్గిళ్ళె 110
కరిహాయ శవముల 33
కర్ణ మవనీపతుల కాంతల 183
కర్ణసుతుఁడు పలక 187
కర్ణుండు పదిచండ కాండం 197
కర్ణుండు మనల మార్కొనం 130
కర్ణుం డొక్కరుఁడును 118
కర్ణుఁ డట్టె కలన 41
కర్ణుఁ డేపారి శిఖండి 135
కర్ణుని కేతువు గ్రాలెడుఁ 176
కర్ణుని మెయి నాలోనన 201
కర్ణుని యగ్రభాగంబున 189
కర్ణసూనులలో నొకండు 168
కర్మ సూక్ష్మభంగి గానక 156
కవల గురుండు భీష్ముఁడును 194
కవలతోఁ బెనఁగెడు 115
కాండమహాతరంగముల 81
కాదేని బిరుదు లాడక 153
కామఁ బాసిన కమలంబు 214
కార్ముకముఁ గేతువును 37
కాలాయస నారాచము 116
కావున నవ్వరమిమ్మటు 43
కావున నీకు నప్రియము 82
కావునఁ బ్రభుత్వసంపద 153

కావున మనమిఁక ననికిం 153
కావున మనవారికి 39
కావున వరపర్తి గ్రహం 58
కినియించి గదం దల 73
కురువతి దెప్పితి బాహు 37
కురుపతి యాళలు మాలఁగ 165
కురుపతి వెండియుం 202
కురుపక్ష యోధులును 98
కురుబల ముబ్బి యార్చె 65
కురువంశోత్తమ వారి 204
కురువిభుఁడు సూచి శకునిం 172
కురుసేనలకుం బతియై 165
కులమును శీర్యుఁ దేజము 5
కులిశపర్శుధరణాపహా 212
కూలి మూర్ఛ మునింగినఁ 173
కృతవర్మ సిక్కువడ 188
కృపాచార్యుండును గృత 89
కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మ 156
కృపుడు సౌబలుఁడును 92
కెలఁకుల యోధులం 189
కేతనంబు గూల్చి యాత 136
కేతన కపి భయదంబై 176
కేతనము రథముఁ దురగ 167
కేతు చామ రాతపత్ర 171
కొడుకు లంత రాజ్యంబు 2
కొనుమని దివ్యంబగు 58
కొలఁది యెఱుంగక 70
కోదండంబులు గొని 15
కోపసందీప్తుఁడై చాపంబు 55
కౌరవకోటి నేఁ బొదివి 146
కౌరవ పాండవులకు 23
కౌరపరాజు ధర్మజుఁడు 34
కౌరప సైన్య మగ్గలము 165

క్ష్మీడి తనూజుఁడైన 21
క్రుచ్చి మద్రవిభుండు 53
క్రూరములగు సూతసుతుని 146
క్రూరోల్లాసము పల్లవింపఁ 31
క్షత్రియ కులమున జన్మించి 100

ఖ

ఖరభల్లంబున నాతని 95

గ

గదలీలంగొని తేరు డిగ్గి 182
గదసేతంగొని దంతి 16
గదసేతంగొని యంత్య 184
గరు డాస్త్రం బేసిన 110
గాండీవ ముక్తబాణమునఁ 214
గాండివి శౌరి కిట్టులనుఁ 144
గారవించిరి విచ్చుండు 217
గుణవంతుల గుణములు 71
గురుఁడును భీష్ముఁడుం 44
గురుఁడును భీష్ముఁడున్ 63
గురుతనయుం డనేక 136
గురునికొడు కను తలంపునఁ 121
గురుపుత్రుం డసురాంతకున్ 123
గురుపుత్రుఁడు దొంబది 20
గురుసుత భీమసేను 20
గురుసుతుఁడు నిన్ను 121
గెలుపున మెయివొదలఁగ 27
గెలువెల్ల భంగి నితనికి 88
గొంతికడుపునందు 155
గొంతి కొడుకును దేవకి 78
గొంతియు నందను గొడుకులు 211

ఘ

ఘనతర వత్సదంత 32
ఘోరానేక శరాకృతిం 143

చ

చంపి పాలిత ప్రతిజ్ఞుండ 156
చదల మెఱుంగులుపర్వం 99
చనుటయు నజాతశత్రు 139
చరణములుం గరంబులు 30
చరమగిరినుండి పడి 213
చలంబు నెఱయ నతని 185
చిందంబుల మోఁతకు 13
చిత్రచాపముక్తశిత 96
చిఱునగవుతోడ మైమఱుఁ 210
చూచి తన్నప్పుడు గ్రమ్మఱి 219
చూపి యక్కొంతేయులం 2
చూపుటయు నగ్గలంబగు 147
చెన్నునఁ బాంచాలురు 217
చేతులు దలలును బహు 122
చేయంగ వలయు వానిం 156
చేరి బహుచిత్రగతులం 18

జ

జనపతియుఁ గృప 186
జనములు భీష్మ ద్రోణులు 12
జనములు వృథా ప్రతిజ్ఞుం 157
జనమేజయుని సూతుఁ 179
జనవల్లభ యొక సమయము 47
జనసంక్షయంబు పెల్లై 87
జనులు విహ్వలు లగునట్టి 204
జనులెట్టిది మిత్ర విధంబని 82
జనులెట్టిది శత్రు విధంబని 82
జామదగ్న్యఁ జూచి చయ్యనఁ 57
జూపంబు నాఁడు మొలచిన 41

డ

డిగిరయమునఁ గదిసిన 36
డులిచిన నబ్బలుమగండు 207

త

తక్కటి రథికజనులు 180
తక్కటి సైనికు లనిన
తగువార లొరుల దెగడుట 50
తదనంతరంబ లోక 58
తదనీకంబు గజంబులు 124
తన కడిమ బంధ మోక్షము 110
తనకరముల్ నిగిడ్చి 107
తనకు నెడసొచ్చి 112
తనకుఁ బిమ్మటియైన 2
తన యరదం బెద్దెఱఁ 150
తనువులఁ గర్ణ బాణములు 216
తనువులఁ బోటు బాణంబులు 100
తపము నుదాత్త శౌర్యము 190
తరమిడి చంపెఁ గీచక 103
తఱిమి తన మునుము 137
తఱిమి సుశర్మఁ దాఁకిన 108
తలఁచిన నెదకు సంతాపంబు 78
తలఁపఁగ సద్గుణంబులకుఁ 9
తలకొని జలములు 76
తల్లి చన్నుల పాలేను 184
తల్లిదండ్రుల మాడ్కి 157
తళతళ మనియెడు 11
తానును వారును దూపుల 94
తారకాతున కొక్క తనయుం 49
తునిమి దోస్సారంబు 95

తునియలుగ జేసె హరులఁ 34
తురగ ద్విపరథ తూర్యా 122
తురగములఁ దాన నడవుచు 182
తురగ రింఖా ముఖోద్ధూత 11
తెగి మన కగ్గమై యరుగు 199
తెరలక కర్ణుఁ డవ్విజయు 200
తెలిపిన దామోదరుండునుం 194
తెలియ విన నీవు సెప్పిన 3
తెల్లము మిమ్ము నంపఱు 39
తెల్లసీవిరులును వెల్లని 35
తేరతని యరదమునకుం 32
తేరు గదలక నీక వైరులు 109
తేరు మురారి దోర్బలసుతు 120
తేరుల చెక్కలు వారణంబుల 33
తొడరి భవత్తనూజులు 177
తొడరుఁడు పొదువుం డేయుఁడు 201
తోడన కోదండము 182
తోడన హయసూతుల 112
తోడై డాపట వలపట 176

ద

దంతిఘటల్ మహోగ్ర 14
దమమున నియమంబున 47
దానం గనలి 27
దానం గోపం బగ్గలించి 15
దానం గోపించి 106
దాన బీఱువోవక 182
దారుణాస్త్రజాలాంశుల 213
దీన వృత్తి శల్యుండ 214
దీనికి నీవు కటకటం 211
దీప్త ప్రతాపంబగు 160
దుఃఖంబు నిస్తరింప 3
దుఃఖపరంపర ద్రొక్కున 6
దుర్యోధను చేసిన యవ 41
దృష్టాంతము నెప్పెదనని 81
దేవతలకు నైన దేవేంద్ర 86
దేవత లిచ్చిన తేరు 154
దేవా వైశంపాయనుం 1
దేవా వైశంపాయనుం 63
దేవా వైశంపాయనుం 141
దైవంబు బలవంతంబనిన 41
దొరలఁ గడచి బలంబు 180
ద్రౌపదీనందనులును 178
ద్రుపదతనూజులుం 131
ద్రోణాచార్యుని యుగ్రపు 146
ద్రోణుండు బహుదివ్య 67
ద్రోణు పరాభవం బధిక 29
ద్విజపతి వృషభాంకోదీర్ణ 140

ధ

ధనువు దునిమి కొమ్మలు 30
ధనుపు దునిమ రెండు 112
ధనురాచార్యుని చావు సూచి 151
ధను వొం డుగ్రత నెత్తి 182
ధరణీచక్రము నీవ 215
ధర్మపుత్రుఁడు గురుతనయుతోఁ 113
ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వ 208
ధీరజనోత్తముండు 22
ధృతరాష్ట్రుండు మానుపడి 8
ధృతి నొండు విల్లుగొని 114
ధృతి వొగ డొంద నేచి 22
ధృష్టద్యుమ్నుండును బెండు 29

న

నకుల సహదేవులును 174
నకులానుజుఁడు గృపాణం 22

నకులుఁడు సహదేవుండును 159
నకులుఁడు సూతపుత్రుఁడు 23
నడపుమనుటయు నమ్మాటఁ 64
ననుఁ గృష్ణుకంటె నధికుం 46
ననుఁ జూడుము వేడుకకుం 151
ననుఁ దగియెడు నతిథిం 120
ననుఁ దొఱగి నీవు సౌఖ్యంబున 161
నను నింత నీచపుఁ బని 45
ననుబోఁటి జోదును 203
నను బోఁటుల మనములు 119
నను సుపర్వసాద దృష్టిం 160
నన్ను సర్వసేనాధిపత్యంబునకుఁ 10
నన్నెఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్లనఁ 151
నరతనయుండు దత్తనువు 21
నరనారాయణులకు నెందును 196
నరవర చూడవే తెలియ 42
నరవర పంపుమేను 155
నరవర యెందుఁ జూడమె 214
నరసింహుండ సురేంద్ర 130
నరుఁ డదె కంటె కౌరవ 178
నరుఁడన్న వర్తనము 169
నరుఁ డమ్మె వినివచ్చె 90
నరుఁడు దీవ్రశరార్చులు 53
నరునకుఁ బూని పల్కితి 68
నరునకు సూత సూతికి 89
నరుని ప్రతిజ్ఞభూవర 162
నరునిశరంబులన్ రథ 65
నవతి కౌరవ రథికులు 178
నవతి శరముల నవ 37
నవ్వుచుఁ జాపంబు నడిమి 99
నవ్వులకంటిఁ గాక యది 193
నవ్వెడు తలలను గ్రొవ్వారు 176
నాకుఁ గల సొమ్ము లెల్లను 80
నాకొలఁది యిప్పు డెఱిఁగితి 77
నాగపాశబంధనంబుల 110
నాదుర్ణయమునఁ జేసియు 8
నారాచము లాదిగఁగల 43
నారాచాది మహోగ్ర 64
నావుడుఁ దేరు మద్రనర 103
నిగుడు దవాగ్నిజ్వాలల 183
నిడుఁగేలున్ బలు తొడలు 214
నినదసముచ్ఛటస్ఫురణ 213
నినుఁ దలపడఁ జూచిన 182
నిను నొంచు వాఁడెకర్ణుం 209
నిన్నుఁ దృణముఁ జేసి 154
నిబిడ ఘంటావళి నిక్వణం 14
నిర్గత ప్రాణు రాధేయు 214
నిలు నిలుమని తమ 127
నీకుం బోలిన మొగ్గరంబు 13
నీకు వృద్ధసేవ లేకున్కి 156
నీకు వెఱపింప నయ్యెడు 83
నీ కొడుకుఁ గవచియు 186
నీచులకు బలంబు నెట్టన 81
నీచెప్పెడు మెయి సూడఁగ 134
నీ తెఱఁగిట్టిదేనిరణ నిష్ఠకుఁ 153
నీ తోడ్పాటున నేఁ ద్రివిష్ట 167
నీ యట్టివాని విక్రమంబునుం 30
నీ యస్త్రం బిప్పుడు కర్ణాస్త్రం 209
నీ వనేకగతులు నేర్తి 76
నీ విక్రాంతియు నాపయిం 9
నీ విట్టివాఁడవని ధరణీ 158
నీవు జూదంబాడఁగావై ర 159
నీవు పాల్గుండవు ప్రబలుండవు 10
నూఱు గతుల నీవువాఱుదే 75
నృపుఁడును భీష్ముఁడుం 68
నెట్టన యల్గినం దగునె 185

నెత్తుటఁదోగిమేను 207
నెఱిదగఁ దేజితమై 142
నేరకతొడరితిఁ గాల్కొన 76
నొంచితోడన 34

ప

పంకజనాభుఁడున్ వినుగ 153
పటుతరమైన నారసము 106
పటునారాచముదీప్తి 23
పటుబాణప్రకరంబు 17
పటుసింహానాద తూర్యోత్కట 101
పట్టపగలింటి సూర్యుని 145
పదంపడి 184
పదపడి పాండవయోధు 131
పదపడి యొకభంగి 151
పదపడిరాధేయుం 88
పదుమూఁడు వర్షముల్ 148
పరిభాణఁబుల నొంచి 106
పనివడి జామదగ్న్యుఁడు 73
పరదోషము సెప్పఁగ 84
పరమధర్మపరులు 211
పరశురాముదత్తం బయిన 208
పరశురాముసిచేతఁ 7
పరిచయసక్తచిత్తుఁడయి 42
పలకయు వాలునుం 25
పలికిన నేమిబీరములు 149
వలుకులు వృథగా నన్నుం 25
పలుదెస మంటలు ప్రబ్బఁగ 204
పలువురకుఁ బుట్టినిచ్చలుఁ 72
పవనసుతుచేత వాభూధవుఁ 139
పాంచాలురఁ గేకయుల 138
పాండవకోటి సూతసుతు 8
పాండవసైన్యంబుల 123
పాఁడవాగ్రజుఁడు దర్పంబు 100
పాండవు చాపంబు ఖండించె 36
పాండవుల నాజినోర్చు 105
పాండవులయట్ల రాధాసుతుం 195
పాండవులు ధర్మపరు లెవ్వలన 86
పాండునృపాగ్రనందనుఁడుఁ 66
పాండునృపుసుతులలో 41
పాండుసూనుల తోడిపగ 4
పాండ్యుఁడా సేనలపై 125
పాయవడియసేన 176
పార్థదేఁ బలుకుపుట్టినం 39
పాఱిన జూచి కౌరవ 143
పాఱిపాఱి డయ్యుటయు 76
పావనిఁ మున్నుగాఁ గవలుఁ 137
పావనికి నిపావపతి 133
పుండరీకాక్షుండు గాండివితో 199
పులుఁగులలో నీవెక్కుడు 74
పూనిక నెఱపి శోకం 167
పెక్కండ్రతోడఁ గర్ణుం 174
పేరుగల రథికముఖ్యుల 171
పొడవునకు నెగసె 76
పొదివెడు నప్పుడు 94
పొరి బంధు పుత్రమిత్రుల 5
పౌరుషమేటికిదైవం 5
ప్రకట మహార్థసౌరభ 219
ప్రజలకుఁ బతిఁ గాఁగఁ 51
ప్రతిశరములు పాండ్య 126
ప్రమతివిదూరా సుమన 140
ప్రాణహాని వచ్చుపట్టున 157
ప్రీతి యెలర్ప వీరుల 87
ప్రైవడి పోయెఁగాన ధృత 185
ఫల్గునుండు మేఘబాణ 198

బి

బంధుమిత్ర యుతంబుగఁ 11
బరవస మొప్పఁగూర్చిర 36
బలమును శౌర్యముఁ దేజముఁ 165
బలవంతులగు దనుజుల 57
బలవిక్రమములు వినుతం 1
బలశాలియైన హంసముఁ 74
బలితపు వెస నాఁబోతుం 214
బలియురగు రాజులును 187
బలుగాలిన్ నలుదిక్కులం 94
బలునారసమున నేసిన 172
బలుసిఁదెగటార్చి మరలు 217
బలు వెసఁగఁ బాండుపుత్రులఁ 86
బలువిడి నలూకుఁ డిరువది 27
బలువిల్లుగ్రతనెత్తి 116
బాడుదలనొండెఁ బట్టుము 64
బాణజ్వాలలు బెట్టుపర్వ 93
బాహువిలాసంబు మెఱయ 26
బాహువునొచ్చినం గినిసి 19
బీరమును లావుఁ గల్గిన 202

భ

భండనంబునఁ బార్థుచేఁ 33
భండనము నేర్పుమెయి 43
భరితక్రోధ మహోగ్ర 202
భరితోత్సాహతఁ బేర్చి 196
భల్లం బొక్కటఁ జంపె 27
భల్లములు మూఁడు సిడము 181
భార్గవాభిధానంబగు 79
భార్గవాస్త్రంబున నొక్కనిం 72
భీమసేనునకు సేనాముఖం 152
భీమాస్త్ర శిఖల నశ్వ 114
భీముఁ డదల్చుచున్ రథము 107
భీముఁడుఁ గవలును ధర్మజు 195
భీముని రథవిహారణ 166
భువనము లన్నియు నొక్కటఁ 217
భూసుర శాపంబున నిదె 208
భ్రుకుటిస్ఫూర్జిత ఫాలభాగుఁ 189

మ

మందరంబుచేత మథిత మై 171
మనమునఁ గూర్తుగాన 218
మనము బలశౌర్యమునుఁ 9
మనలోఁగయ్యం బేటికి 6
మనుజేంద్ర కుశలివగు 151
మర్మభేదులైన మార్గణం 25
మఱియు గురుపుత్రుఁడేయ 126
మఱియు నమ్మద్రపతి 215
మఱియు నరుండు సూత 201
మఱియును 20
మఱియు నొక్కం డాకర్ణింపు 43
మఱియు నొక్క మహనీయ 24
మఱియు బహువిధోత్పాతం 65
మఱి యొక్కడేను జెప్పెద 73
మఱి యొక్కట సెప్పెద 69
మహిత మునులగు వీరెందు 191
మాగధుని కొల్తలకుఁ 124
మాతండ్రి యెడఁబాసిన 128
మానకయున్న మఱియును 80
మానస సరసి వసింతు 74
మాయోపాయంబుల గాంగేయుం 7
మిగిలి యప్పాండవాగ్రజు 88
మీతండ్రి కుఱికి నఱికిన 128
మీరు నిజంబు చెప్పితిరి 54

ముంచు మహోద్ధతి 114
ముందర శిఖండినిడి 7
ముందరి యట్లుగాదు 68
ముదమున నతఁడందఱఁ 97
మునులోకముచే సత్కృతి 5
మును విశ్వకర్మ దేవేం|దునకై 42
మునుసభఁ బలకిన 183
మునుసహదేవుండగు 135
మూఁడఱొహిణు లిమ్మొయి 133
మెఱయ వెలిమావులును 196
మెఱసినం గుపిత 25
మెఱసినం జూచి 188
మెఱసిన నెఱసిన 122
మెఱుఁగు తోడిలలిత 60
మేఱువు వోలె నొప్పిన 86
మేలి మదావళంబులును 92
మేలు విలుగొని యటువది 26
మొదలి రాజు నభయముగ 140
మొనసి|కీడి మరియు 200
మొగ్గిగెడు వాహనంబులు 133

య

యవనళక సైన్యములు 119
యాదవ వీరచయంబు 39
యుధామన్యుండు గృపా 136

ర

రణంబు దారుణంబయ్యె 169
రథమవి తథమైనను 8
రథము రథమ్ము జేరఁగఁ 42
రథ్యగతులు నెఱయ 143
రథికవర్యుడైన రాధేయు 218
రయమునఁ బంచవింశతి 106
రయమున వాని నన్నిటి 23
రాజరాజుఁ బాసిరాజ్య 168
రాత్రి మైఁదాఁకి క్రూరత 67
రాధేయుండు సుదీర్ణ 134
రాముడు విమలవ్రత 56
రాయంచ మందగతిఁ జను 75
రెండుసేనల శంఖభేరీ 192
రేపకడ సకల బలములు 42
రోషమహాటోప భీషణ 71

ల

లావులు రథాతిరథ 84
లీలంగేల నమర్చి 183
లేరిచట మగలు నీకును 166

వ

వంగాధీశుఁ గరీంద్రుతో 131
వచ్చిన మఱి గెల్పుగొనన్ 144
వడిఁ గృతవర్మ దాఁకిన 37
వడిఁ బొదివి భీముఁ డార్చిన 133
వనధివాసులగు నివాత 205
వనమునఁ బం|డెండేఁడులు 13
వరంబులు గోరికొం డనవుడు 47
వరదివ్యాస్త్రవిదుండు 29
వరదు శరణ్యుశశాంక 50
వరమువడిసిన యాదైత్య 48
వరవుడుల నూర్వురను 171
వరుణుఁడు నీళ్ళచేఁ జెడునె 86
వఱుళులు మన చేరువఁ 35
వలను శోభిల్ల నెవ్వాఁడైన 69
వలవదు నన్ననుం గృపు 195
వలుఁద నారసంబు 137

వాఁడె కురుపతిపాలుఁడు	139
వాఁడు వడినం దక్కటి	167
వాని దునుమాడియా పాండు	207
వానినెల్ల ద్రుంచి వలవ్రిచ్చి	172
వాని మగిడించి	20
వాయుసత్త్వుండు వాయుజ	172
వారలఁ గడచి ప్రభద్రకు	93
వారలపై నక్కురుభూనాథుం	131
వారల లోకవీరుల నవ	66
వారల వడికోర్వక	127
వార లిరువుర నుగ్రింపు	138
వారలు గెలఁకుల నడవఁగ	8
వారికిఁ దోడ్పడి యక్కడి	98
వారి వీక్షించి ఖచరులు	20
వారొండొరుల శరపరంపర	107
వాలికతూపులు మేనం	111
వికల రథవ్రీయత్న	34
వికల సాధనుడైన యవ్విభుని	116
విజయుం దాఁకి వెనఁగుచో	7
విడుతు రాప్తుల బంధుల	84
వినత దురిత నిరసన	220
విని కృతవర్మగాంచి	113
వినిన జనంబు లీతఁ	67
విను కర్ణునకే నోడితి	152
వినుత మహాస్త్రములు	83
విను నీకిచ్చిన బాస	10
విను పాపదేశ సంజనితుండ	72
విను పిచ్చుక కుంటతిరయ	6
విను పిన్ననాఁడు నీవీ	156
విను వెద్దయు వినికిలేని	157
వినుమ్రక్లేచి నకులుఁ	131
విను మతఁ డిమ్మొయి	201
విను మతని యోధజన	101
విను మప్పలుకులు పాటిగ	154
వినుమాదర ముత్సాహం	9
వినుమి త్తెఱఁగున నేన	44
వినుము కుమారవ్రిపు	29
వినుము నరేంద్ర చూడ	205
వినుము బ్రహ్మఘ్నుఁడన	128
వినుము మహీసురు శాపము	213
వినుము సత్యంబ పలికెనఁ	161
వినుము సుభద్రపట్టి	166
విను మేను జేయఁబూనిన	185
వినుమేను విక్రమింపఁగ	45
వినుమొరులకు గాండివ	155
వినుసత్యం బాడెదఁ	162
వినుసత్య ధర్మరతుఁడగు	11
వియచ్చరులు వెలుఁగందిరి	98
విరటుని గోవులన్ మరల	77
విరథుండై పొలివోని	28
విరథుఁడయ్యెన కాని	35
విశ్వచ్చు విక్రమవిహారం	31
వీఁ డొకరుండె యింక	13
వీనులకుం బలుకులు	59
వీరికి జయంబుధ్రువం	191
వెండిపింజఁ బొలుచు	32
వెండియుఁ బాంచాలరథిక	180
వెండియు నేపునఁ బైకొని	93
వెండియు బలువిడినయ్యా	206
వెండియు సుశర్మ్మని	32
వెగడునఁ జెయ్యేది	109
వెగడుపడి చక్రరక్షకుల్	201
వెడతలఁపు లుడిగి	195
వెనుకొనిరాధేయుఁడు	25
వెరవునఁ దత్తనువుం	77
వెరవునులావుదివ్య	149
వెసఁ బెక్కమ్ములు మనపై	121
వెస నతని యురము	103

వేడుకఁ జూడుమేను 170
వేఱొక్క విల్లెత్తివిచ్చు 21
వైచిన నవ్వీరుండు 142
వైవస్వతు చందంబున 9

శ

శక్తులను దోమరంబుల 15
శత్రుతేరైన నడపంగఁ 59
శరణము వేఁడెదను 162
శరతల్పమున నుండి 6
శితశరము లుత్తమౌజుఁడు 136
శినివంశవరునితోడం 116
శిరమునఁ గంఠదేశమునఁ 123
శిరమునఁ గర్ణంబుల 207
శీతార్త జనంబులు 40
శృంగములేని నీలగిరి 205
శైనేయుండును భీమసేనుఁడును 97
శైనేయుతోడవించాను 17
శోకవారిధి పారంబు 5
శ్రమమునకై యేనుసకలాంబ 79
శ్రమమున సోలుచుండియుఁ 202
శ్రాంతిం బొందినవాఁడు 196
శ్రీ పరిణామ స్థితివిద్యా 1
శ్రీ మచ్చరణాంబుజ యుగ 141
శ్రుతకర్మ కోపించి క్రూర 18
శ్రుతకర్మనకులుని సుతుని 27

స

సంగరమేను పెక్కుదివసంబులు 180
సంజయ మురభంజనుని 4
సంతసపు వార్తపుచ్చుము 194
సకలదేశములను సన్మార్గ 84
సకల ధరణి వలయ 219
సత్యంబు నహింసయు 156
సత్యవ్రతంబును శాత్రవ 44
సత్యసేనుఁడు మూఁడు 31
సమదాటోపత వాయునందనుఁ 133
సమరము పెంపుసెవ్వెదవు 95
సరకుగొనండు పాండు 1
సరభసముగనన్ను 147
సరియగునాకుదివ్య 42
సహదేవుని తేరెక్కిన 138
సాత్యకియును శరంబులు 147
సాత్యకి వృషసేనుసప్త 96
సామజము వడినశ్వ 7
సామర్థ్య మొప్పనిశ్వం 52
సారథివఱుఁడైరథిక 73
సారథి యెవ్వండనుటనుటయు 53
సారథి యెవ్వఁడాతనికి 8
సారథిలేమిని సాత్యకి 114
సారథుల యుబ్బువాజుల 180
సారవంతమై కర్ణునిసైన్య 90
సింహంబు శారఁజొచ్చిన 117
సిదము కామసూడువడఁకెడు 85
సురగరుడఖచరవిద్యా 204
సురగరుడోరగవిద్యా 168
సురపతి తపంబు సేసినఁ 204
సురలై నంజలమెత్తి 148
సూతతనయ నారాచ 17
సూతతనూజుఁ డబ్బలము 98
సూతతనూజుఁడు వడినం 214
సూతతనూజు మోహరము 90
సూతతనూభవుం డనిల 108

సూత తురంగ స్యందన 129
సూత సుతుండు నీయెదుర 199
సూతసుతుఁడు ధనంజయుఁ 130
సూతసుతుఁడు బలువిలు 24
సూత సుతుని మెడనెత్తురు 162
సూతుల దెగటార్చికేతనం 26
సౌబలు నీతియు గర్ణు 41
స్తుత్యానుభావ నిర్మల 50
స్వాతిగతుండగు శుక్రుం 150

హ

హతశేషులైన సంశ్ర 111
హాయములఁ జంపి ముప్పది 179
హాయములు పగ్గముల్ 142
హరి కెక్క డరయ మద్రేశ్వరు 43
హరిగలుగంగ నేటికి 154
హరిదెసఁ గన్గొని యాతని 32
హరిమేని కాంతియును 170
హరియును పాండునందనులు 13
హరివెరవున ధవళాశ్వ 119
హరి సనుదెంచినపు మన 195
హరుఁడు దక్కఁ జాపధరుఁ 160
హరులను సూతుఁజంపిన 111
హరు లమ్మహాత్ము లిరువుర 54
హితము సెప్పఁదగనె 73

—: o :—

శల్య పర్వము

-× ×-

పద్యము	పుట
అ	
అంతం దెలిసి యక్కొంతేయా	272
అంత ధనంజయ కిమ్మీరా	297
అంత వలవదిమ్మాట	238
అంత దుర్నయంబు	870
అంభోగర్భము సొచ్చి	342
అకట కులంబి కారణ	425
అక్కట యెప్పుఁ బల్వురు	435
అక్కడ సంధికిం జనిన	311
అగపడి కచ్చువెట్టి	356
అగ్నితీర్థమునకు నరిగె	380
అచటనుండి సారస్వత	382
అచటు గదిలి యాతఁడా	382
అచ్చపుభక్తికిన్ మది	291
అచ్చెరువు సంపుటకు	421
అచ్చోటు గదిలి హలా	382
అజ్జపాటించి మది	301
అజ్జలమునఁ గ్రుంకి	372
అట్టి యయ్యుదపానం	366
అట్టియెడఁ గంకటాం	288
అట్టియెడ	282
అట్టియెడ	306

పద్యము	పుట
అట్టియెడ	378
అట్టియెడ రెండువేలు	323
అట్టియెడ సుడిసి	328
అట్లడలుచు నిట్టూర్పు	321
అట్లుంగాక	298
అట్లుగాక గెలిచి	335
అట్లుగాక మైత్రేయ	408
అట్లు ఘోరాకారుండై	352
అట్లు దొరుఁగు దారుణ	261
అట్లుద్యోగించి	383
అట్లు ధర్మనందనుం	338
అట్లు నడచుచు సరస్వతీ	364
అట్లు నిశ్వాసంబు నిగుడ	351
అట్లు పాండుభూపాల	292
అట్లు మనసైన్యములు	323
అట్లు మీరు సాలరేని	349
అట్లు వడియున్న	410
అడరి ధనంజయాదు	259
అతఁడందఱు బాణంబులు	300
అతఁడడుగంగ శల్య	333
అతఁడు డెబ్బది యమ్మ్లల	277
అతఁడు పండ్రెండు వాలమ్ము	275
అతఁడు పసదన మొసఁగు	337

అతఁడు ప్రదీప్తకోప 283
అతఁడు మేనమామ 244
అతఁడు వెసనవసప్తతి 278
అతఁడు సవస్వతి 368
అతనిఁ గనుంగొని 351
అతనిఁగాంచితి నత 329
అతనికిట్లనియె 429
అతనికి నమ్మినిట్లనియె 439
అతనికి భీమసేను 388
అతని ధనువా సుశర్మ 257
అతనివధించుటకై 371
అతని హయములు 262
అతిత్వరిత గమనంబున 339
అత్తెఱఁగెఱింగించెద 363
అది గొంత పుడమిఁబడ 319
అది ప్రభాసంబను పేరం 363
అదియును గృతస్నానయు 381
అదియును నిలిచి మార్కొన్న 408
అది యెల్లనేల చెప్పఁగ 310
అనంతర వర్తనంబు 327
అనఘ నీవు చెప్పినట్టులు 244
అనఘ నీవు నాకు 240
అనఘ వశముగాదు 225
అనవిని కృష్ణుడిట్టులను 408
అనవిని చుట్టునున్న 238
అనవిని యన్నరేశ్వరుఁడు 345
అనవిని యెల్లవారు 395
అనవిని రాజుదేవులు 427
అనవిని శల్యుఁడిట్లనియె 241
అనవిని శౌరి యిట్లనియె 401
అనవుడు నగ్గురు 335
అనవుడు నతండు 439
అనవుడు నాతడిట్టులను 406
అనవుడు నాసంయమి 423
అని 330
అని కురువిభుండు 394
అని గదఁ జేకొని 405
అనిచెప్పి కృతవర్మ 234
అనిచెప్పి పాండునృప 422
అనిచెప్పి యప్పుడద్భుత 419
అనిచెప్పి యమ్మాడువు 331
అని తనకొడుకు 230
అని తలపోసి తన 273
అని దుర్యోధను 226
అని దూటి దుర్యోధనుం 405
అని ధృతరాష్ట్రనందనుల 423
అని ధృతరాష్ట్రనకు 324
అనిన నిజతపంబు 385
అని నన్ను నాపరివారంబు 296
అని నిర్దేశించిన 337
అనినవిని తలయెత్తి 308
అనినవిని ధర్మతనయుం 410
అనినవిని ధృతరాష్ట్రుండు 406
అనినవిని నీతనయుం 353
అనినవిని పాంచాలురుం 359
అనినవిని భవన్నందనుండు 350
అనినవిని మహాబల 355
అనినవిని యచ్యుతుం 340
అనినవిని యచ్యుతుం 414
అనినవిని యతండు 333
అనినవిని యమ్మసేంద్రు 389
అనినవిని యుధిష్ఠిరుం 244
అనినవిని వృషస్కంధుం 239
అనినవిని సమస్తజన 241
అనినవిని సవ్యసాచి 316
అని పయిచీర చెఱంగు 427

అనిపలికి కరతలంబె త్తి 298
అనిపలికి కురుపతిదెస 356
అనిపలికి దుర్యోధనాభి 383
అనిపలికినఁ బాండవా 344
అనిపలికిన నీసుతుండు 242
అనిపలికి వెలుచనవ్వి 404
అనిపలికి యత్యంత 229
అనిపలికి యుజ్వల 353
అనిపలికి సన్నాహంబు 358
అనిపలికెనిట్లు సల్లాప 421
అని వెక్కు-భంగుల 229
అని ప్రార్థించెనుటయు 423
అని బోధించెనదియునుం 311
అని భూపాలురనెల్ల 391
అని మము నోర్చినం బృథివి 343
అని మఱియు నసేక 411
అని మఱియును 357
అని మఱియును 394
అనిమిష వాహినీ తనయు 436
అనిమిష వాహినీ తనయు 431
అని మోపులు డిగవిడిచి 337
అని యంత నిలువక 425
అని యంత నిలువక 433
అని యగ్గౌతముండు శోకా 236
అని యడిగిన నమ్మానవ 430
అని యడిగిన వైశంపాయ 222
అని యనుజ్ఞ యిచ్చిన 371
అని యూరధికవరుల 437
అని యిట్లు పుండరీ 412
అని యిట్లు సంజయుండు 423
అని యివ్విధంబున నమ్మను 347
అని యూరడిల్లఁ బలికిన 223
అనియె నప్పుడనిల సుతుని 386

అనిరట్టియెడ నీకొడుకు 293
అనిలజుఁడుఁ బోలె 431
అనిలజుని యశ్వముల 262
అనిలసుతుండ ధర్మమున 406
అనిలసుతుండు పూన్కి 234
అని విలాపంబు సేసిన 436
అని వెండియు 420
అని వెండియు ననేక 369
అని వెండియు నాపతిగురు 340
అని వెండియు నిట్లనియె 426
అని వెండియు నిట్లనుజతు 347
అని శంకించియుఁ గొంకు 289
అని సందేహడోలా యమాన 285
అని సంభావించెననినవిని 410
అని హృదయంబునఁ బ్రార్థించి 291
అనుచుండఁగ నమ్మువ్వురు 375
అనుచుఁ బలుమాఱు 389
అనుచుఁ బురుషో త్తముని 289
అనుచుఁ బోటులఁ దొరుఁగు 352
అనుచు నమ్మొనయాలో 309
అనుజులఁ దనుజుల 380
అనుజులుఁ దానుశల్యుని 249
అనుటయు 344
అనుటయుఁ బొంగిధర్మ 350
అనుటయు నచ్యుతుండు 355
అనుటయు నట్లకాక 410
అనుటయు నతఁడిట్లను 390
అనుటయు నమ్మహీ 334
అనుటయు నాతండందఱ 225
అనుటయు నాతఁడిట్లు 240
అనుటయు మాధవుం 420
అనుటయు వాఁడు పాండవ 256
అనుటయు సంజయుం 348

అనుటయు సంజయుం 248
అనుడు నా నృపాలు 338
అనుడు నెదిర్చి నీతనయు 359
అన్నపాటు సూచియనుజు 258
అన్నర నాథుండు 295
అన్నరేంద్రు పాణియల్లన 424
అన్యాయంబునం జంపు 401
అన్వేషించి కానమికి 335
అపుడు శినివరుండు 269
అప్పుడటు లతఁడు 220
అప్పు డద్దిక్కు జనంబులు 297
అప్పు డప్పుడ తలపడినట్టు 399
అప్పుడు 300
అప్పుడు కుంజర బృంహితంబు 395
అప్పుడు గొందఱు బ్రహ్మ 372
అప్పుడు మహోల్కా పాతంబు 408
అప్పుడు రెండు వీళ్లనతని 302
అప్పుడు శల్యుండు యుధి 277
అప్పుడేను ధృష్టద్యుమ్ను ని 314
అభిరామభీమాకారుండై 292
అమరనదీతనయుఁడు 223
అమరనదీతనూభవుఁడు 232
అమరనదీతనూభవుని 316
అమరనదీసుతాదులగు 231
అమరనదీసుతుండు 309
అమరియున్నాఁడనాజారి 394
అమరులకు నసురులకు 383
అమవసన మవసనాతీ 365
అమ్మద్రపతి నేర్పును 290
అమ్మదగ్నివిభుని ధర్మజు 248
అమ్మనుజేంద్రు ముందటికి 295
అమ్మహనీయసాధనంబున 378
అమ్మహాత్ములు సెప్పిన 311
అమ్మహానది నడిగి 372
అమ్ముఖమున సమరము 283
అమ్మేదినీశ్వరుండేది గతి 228
అయ్యవసరంబున 276
అయ్యురువాఁగును బేరు 253
అరదంబులు నరదంబుల 251
అరదము గౌరవేంద్రు 317
అరదము చిత్రసంచరణ 283
అరదము లెక్కి ఘోర 350
అరదము సత్వరంబుగ 321
అరయఁగ మేటిపుణ్య 389
అరసి యనాగతంబెఱుగు 250
అరినిరవశేష నిరసన 440
అరులం గీటడఁగించి 297
అరులకు సిరియిచ్చినను 346
అరులడంగిరి యుధి 315
అర్జునోదగ్ర దవశిఖి 233
అలిముటి బాణజాల 242
అల్లదె కంచె పాండు 255
అల్లదె కంచె పూర్ణశశి 309
అవమానంబులు సేసిన 411
అవి వెసఁ ద్రుంచి యాతని 321
అవ్విభుండు పెనుఁబ్రాపై 331
అవ్వీరుని వాలంపఱు 284
అశ్రిమంబున గెల్వనగు 393

ఆ

ఆకృష్ణవర్త్మఁ డుజ్జ్వల 312
ఆకౌరవ్య విభుండు వజ్ర 267
ఆతఁడు గదచేతంగొని 300
ఆనియమా చరణంబు 383
ఆనిశిత భల్లములు దన 256
ఆపాంచాలోత్తము 277

అఖిలగర్జన శోభిత 391
అమాత్రీసుతుఁ డన్య 271
ఆరధికవరుని నకులుని 272
ఆరథికోత్తముండధిక 419
ఆరాధేయ తనూజుఁ డన్య 257
ఆలోధర్మజు సారథి 288
ఆలోనంగురు ధరణీ 403
ఆలోనన్వినివరుఁడు 301
ఆశ్చర్య కరణకరుణా 324
ఆశై నేయుండువాలు వెఱికి 329
ఆ సమయంబున 274
ఆ సమయంబున 392
ఆ సమయంబున 397
ఆ సమయంబున మనదెస 305
ఆసీనుఁడైన యెడనగ్గురు 435
ఆ సౌబలుండు శరాసనాంతర 320

ఇ

ఇంతకుమున్ను సెల్లె 233
ఇంతచెప్పుటనికి నేనోడి 236
ఇందాకవిశ్రమించితి 344
ఇందుఁబుట్టిన జనులెల్లను 386
ఇంద్రతీర్థమునకు నేఁనె 381
ఇచ్చియ తండవ్యయ 384
ఇటరమ్మ నన్నుఁగొఁగిట 226
ఇటుతగునే సుయోధన 341
ఇట్టిదికూర్మ కర్మమునీ 358
ఇట్లవష్టంభ విజృంభితుం 264
ఇట్లశ్వత్థామ కృపకృత 440
ఇట్లు కురుబలంబు 243
ఇట్లు కౌరవుల దుర్నయంబు 323
ఇట్లు చలంబున నవ్విభుం 235
ఇట్లు చిత్రసేనుండు వడినం 256
ఇట్లు చేకితానుండు 268
ఇట్లు జంభింపఁబడి 347
ఇట్లు తలపడిమండల 396
ఇట్లుత్సహించి యిత్తీరంబున 336
ఇట్లు దారుణరణ విహారంబు 312
ఇట్లు దొడంగి 265
ఇట్లు ద్రౌపదేయుండగు 258
ఇట్లు ధైర్యధుర్యోత్సాహం 393
ఇట్లు పాఱిన 321
ఇట్లు పూర్వసంధ్యా 251
ఇట్లు పెనంగుచుండ 273
ఇట్లు పెనంగుచుండి 301
ఇట్లు ప్రీతుండై యాతండు 390
ఇట్లు మధితంబయ్యెను 259
ఇట్లు రౌద్రోద్రేకంబున 292
ఇట్లు వచ్చి ధర్మతన 339
ఇట్లు విజృంభించి 280
ఇట్లు పోవునప్పుడు శౌరి 422
ఇట్లు శక్తి బెడిదంపు 292
ఇట్లు శల్యుండు విజృంభించిన 278
ఇట్లు శల్యుండు సమర 255
ఇట్లు శల్యుండు సోదర 293
ఇట్లు శమరోత్సాహ 249
ఇట్లు సవ్యసాచికిఁజే 274
ఇట్లు సిద్ధస్వరూప 377
ఇట్లై దిర్పఁజేర్చిన యలుక 294
ఇతఁడు గదారణంబు 354
ఇతఁడు పఱిచిన పాటులు 409
ఇతనిని భయదీయోజ్వల 316
ఇతని సమయింప నయ్యద్యు 291
ఇత్తెఱంగున 276
ఇత్తెఱంగున 276
ఇత్తెఱంగునఁ దలపడి 251

ఇత్తెఱంగునఁ బెనంగి 266
ఇత్తెఱంగున నెల్లవారలు 361
ఇది నామాటగాఁ జెప్పు 433
ఇన్నూఱు రథంబులు 316
ఇమ్మడువులోన డాఁగెవ 330
ఇరువురును సందు సూడక 266
ఇవ్విధంబున 257
ఇవ్విధంబున 263
ఇవ్విధంబున 290
ఇవ్విధంబున 297
ఇవ్విధంబునం బోరు 254
ఇవ్విధంబునఁ ద్రిగర్త 313
ఇవ్విధంబునఁ దుర్యోధనుం 254
ఇవ్విధంబున జొర యటిమి 319
ఇవ్విధంబున నమ్మహా 267
ఇవ్విధంబున నొండొరులకు 399
ఇవ్విధంబున మార్కొని 254
ఇవ్విధంబున విజృంభించిన 271
ఇవ్విధంబున విరథుండై 288
ఇవ్విధంబున వృకోదరునకు 357
ఇవ్విధమున శినివీరుని 278

ఈ

ఈగెలివేలార్చెద జావో 351
ఈ పుణ్యక్షేత్రంబున 387
ఈశ్వరుఁడు క్రీడి కస్త్రంబు 420
ఈ రథకులు తనునిమ్మె 356

ఉ

ఉభయవాహిని సంగరోద్యోగ 361
ఉభయునన్నియు గంగయు 374
ఉరమునవాటిన ఘన 264
ఉరవడి రథికజనంబుల 263
ఊర్వివలయము వడఁకెను 392
ఊటికినఁ దేటిపై కుటికి 403

ఎ

ఎక్కడఁ బోవవచ్చు గిరులేని 298
ఎక్కికొండొక తొలంగి 313
ఎత్తిత్రిప్పి యాడి యిలతోడ 300
ఎదిరి పెనగంగఁ జాలక 432
ఎనిమిది యడుగుల కొలఁదిని 266
ఎప్పుడును సంజయుఁడు 333
ఎవ్వరికిఁ గాఁగ రాజ్యంబు 314

ఏ

ఏకవస్త్ర బాంచాలి నిట్లీడ్చి 404
ఏకాదశా క్షౌహిణీభర్త 332
ఏకాదశాక్షౌహిణీకుఁడై 329
ఏతత్ప్రకారంబు విపరీతం 407
ఏనట్లు సూపిచెప్పితి 362
ఏనింక సమరమొల్ల 345
ఏనుదెంపుచేసి యీయున్న 238
ఏనును గర్ణుఁడు చమ్మ్లులు 227
ఏనుపదేశించితి నన 421
ఏను మనుమ విన్న యక్కోర 222
ఏమనం గలదు సంజయా 392
ఏమిచెప్పుదు రౌద్రంపు 254
ఏమివిధంబునఁ బోరలియు 348
ఏరూపులయిన రూపఱు 261
ఏఱికొను మీవు నొకని 353
ఏలనుమానమేను 336
ఏవులకుండ నొక్కొకటి 425
ఏవురతోడ నట్లొకఁడ 279

ఐ

ఐనను నొకపలుకడ్డము 232

ఓ

ఒండుముఖంబున 333
ఒండొంటిఁ దాఁకి పోతులు 251
ఒండొరులం జుఱచుఱుం 391
ఒండొరులన్ జయించు 250
ఒకఁ డొకఁడ పాండవుల 246
ఒకది క్కుద్ధతిఁ బూన్చి 397
ఒకని నొకనిఁ బడిపది సాయక 282
ఒకరునిఁ జంపితేని సకలోర్వి 354
ఒక్కనాఁ డక్కుమారుం 374
ఒక్కరేయి నీపాల నా యునికి 385
ఒక్కింతసేపు పలుకు 359
ఒక్కొక్క మాఱుబ్బున 266
ఒరు లయినఁ బెక్కు దినముల 244
ఒసంగి యా లుబ్ధకుల 337

ఓ

ఓఘవతి యనఁ బరగినఁ 423
ఓడివచ్చినాఁడ నుద్ధతి 345
ఓపి ధర్మార్థ కామంబు 408

క

కంసదాసుని పుత్ర కావున 413
కట్టియవై చె నెన్నుదురు 317
కడఁకయు లావునుం గరఁగి 248
కడలుకొనఁ జుట్టుఁ బట్టెడు 435
కడమింబోయి మహోగ్ర 379
కడు బెట్టినంబగు గాలిచే 434
కడువడి సత్యసేను తురగం 257
కదిసి పవనసుఁడు 229
కదిసి మీఁదికి లఘించి 256
కనికొని యధర్మంబైన 402
కని యంతయు నెఱింగించిన 368
కని యశ్వత్థామయుఁ గృపు 283
కని శల్యానుజుఁ డేచి 293
కనుఁగొని దర్ప మంధరము 390
కనుఁగొని ధర్మసూతి 269
కనుఁగొని పార్శ్వచరులు 321
కనుఁగొని భీముండు 283
కనుఁగొని శిఖండి ముఖ 305
కన్నులు చీకులై నుత 256
కపటంపు జూదంబు 236
కపట ధర్మ కంచుకంబున 433
కమలాకరము లీల 256
కయ్యంపు మాట పుట్టిన 227
కరి హయ రథ బృందం 229
కరుణ జనించి శాత్రవుల 420
కరులఁ ద్రుంచెడు వేళ 280
కరుల గమి పాదవి 252
కర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల్ 342
కలకల నవ్వుచుఁ బాలుచం 334
కలగొనఁ బాఱుచున్ 332
కలయఁగ నెత్తురుల్ దొరఁగ 271
కలవారెల్లను దెగి నీ 255
కవదొనలును గాండీవము 418
కవలలో నొకఁడొండె 253
కవలు తనమీఁద రయమున 269
కవిసినం గని గుణంబు 321
కవిసిన దట్టకెం పడరు 262
కార్తికేయుం డధీశుఁడుగా 240
కాలోపహత మనస్కుఁడు 425
కావునఁ గొఱఁతయును 311

కాళింగాది క్షోణీ 356
కీడు వుట్టునని నీవు 426
కుంజర నికురుంబ 250
కురుకులము పొలియటయు 409
కురుపతి చూచి చిత్తమున 305
కురుపతి ధృష్టద్యుమ్ను ని 276
కురుపతి పడవాళ్ళం 245
కురుపతి మద్రరాజు 243
కురువిభుఁడు దనదు 282
కురువృత్తాంతం బడిగిన 388
కృతకృత్యుల మైతిమి 417
కృతవర్మయుఁ గృపుఁడును 334
కృతవర్మ సాత్యకి నతి 294
కృతవర్మ నొంచె నెనిమిది 301
కృప కృతవర్మలం గడిమి 277
కృప కృతవర్మా శ్వత్థామ 231
కృపుఁడును ధృష్టద్యుమ్ను 261
కొడుకు తమ్ములు దోడ్పడ 229
కొడుకులు దమ్ములుం గలన 341
కోపావేశంబు నొంది 351
కోపించి యతఁడు దర్పా 271
కౌంతేయుల బారింబడ 230
కౌరవముఖ్య ధర్మగతి 423
క్షతమునకు ముక్కునం 293
క్షత్రధర్మంబు విడిచిన 341
క్షోణీ రాజ్యార్థము 311

గ

గంగాతనయుఁడు దెగినను 310
గంగానందనుఁ డాది గాఁగ 332
గంగానందను పోటు మెచ్చక 242
గంగాసుత గురు కర్ణుల 240
గతి బహుళా లసత్తుర 247
గద గయ్య మెన్నఁడొకొ 395
గదతోడన్ గదచుట్టి 397
గద వాచేతికి వచ్చినప్పుడు 355
గద నేర్పెక్కుడు గల్గు దర్ప 411
గదయుఁ దానును రుచిర 351
గదాయుద్ధంబున నాభికి 406
గాంగేయ కుంభజ కర్ణ 358
గాంగేయ గురుకర్ణ కౌరవ 416
గాంగేయుని గుంభజుఁగర్ణుం 244
గాంధార దేశీయులగు 317
గాలిఁగురుశేత్రింబున 387
గుణనినదము రథనేమి 253
గురుకర్ణుల యస్త్రాగ్నుల 419
గురుసుతుఁడు పాండవు 427
గురుసుతుఁడు వెనుబాపు 274
గెలువరె జూడము లెందును 425
గెలువును శల్యునినీవని 288

ఘ

ఘోరతర ప్రకారమగు 292

చ

చంచిరకావళి ఝుంకృతుల్ 246
చండగదా పరస్పర ఘట్ట 395
చక్కటిలేని యాలమున 412
చదివితినెల్ల వేదములు 415
చని ధృతరాష్ట్ర మందిరంబు 223
చనిరని యట్లు ధృత 440
చలమునఁ బోక వెనఁగు 252
చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం 227
చావరు నొవ్వరు పాండవు 226
చిఱుతనగవుతో నొండొరు 351

చెడుటకు నోర్వకే వీటులు 236
చెలంగి కృవకృతవర్మాశ్వ 238
చెలులం జుట్టులఁద్రోచి 432
చేసియొండొక భాసిత 270
చొరరాదు మనుజులకు 340

జ

జగముల నెందునుం 384
జననయనచకోరానందను 223
జననాథ శల్యుండు సమసె 224
జనమేజయునకు నిట్లను 423
జముచందంబున నేచి 290
జ్యారవము నాదమగ నతి 233

త

తండ్రియట్ల సకలధాత్రీ 369
తక్కటినలువురు వొగవిన 278
తక్కటివారునుక్కిక్కి 317
తత్పదేశంబున నున్న 424
తనకై కాచే మదినెల్లను 235
తనవారలుఁ దానుదారక 378
తనయనుజు లకట 310
తనయుఁడు వడశకుని 320
తనయులని నంచఱుం 226
తనవారుఁ దానుఁ గూడఁగ 345
తనవృద్ధియు మిత్రుని 407
తనుఁబదులొకఁ డశ్వాహిఁని 392
తనువు ఘనాస్త్రశస్త్రముల 335
తన్నియలుకమలుగక 404
తప్పినయప్డు మేటుదము 397
తమకుబలం బెక్కినతఱి 234
తమ విన్నమాటలన్నియు 337
తమ్ముల నిన్నుఁ గేళవుని 349
తలఁకుట యొప్పునే 321
తలఁదన్నువాడనను 409
తలఁపఁగ భాగ్యవంతుల 229
తలయదియేల తన్నెద 405
తలసక్క ముడిచికొని 352
తాను సఖ్యంబు సేసి నమ్మించి 373
తురగంబులతోఁ గూడఁగ 418
తురగఖురపుట రథనేమి 333
తురగములు సిడము 312
తులువతనంబునన్ 356
తెంపుచేసి మా మీఁద 343
తెప్పిటి లేచి చూచి 267
తెరలకవారుపైపయి 274
తెల్లని సవరణ మెఱయ 253
తే జోమయంబైన 373
తొడలు విఱిగినేల
తోడనెతేరి వాహముల 285
త్రితుఁడనఁగా ద్వితుఁడన 365
త్రిభువనానందకరుండై 379

ద

దండప్రణామం బాచరించి 370
దంతియుఁ దాను నాజి 310
దానికిం బవమానసూనుండు 407
దానికి నొచ్చిన మనములు 425
దాని విని యమ్మహాసేనుండు 379
దామోదరు తమ్ముండును 234
దివిజ గరుడ ఖచరాదులు 274
దురమున నమ్మెయిఁ గర్ణుడు 221
దురమున నర్జున ప్రకటు 230
దుర్బలమగు నమ్మాఁకను 312

దుర్యోధనుండు దిక్కుమాలి 249
దృష్టద్యుమ్ను డెదుర్కొనిన 289
దేవత లమృతాంశునితో 361
దేవవ్రతగురుకర్ణుల 374
దేవహితపరుం డగుటం 375
దేవాజనమేజయ ధాత్రీ 221
దేవాయేమి సెప్పుదు 411
దేవాపైశంపాయనుండు 327
దైవ మట్లు గలచునే 369
దైవమెల్ల దలఁప నీవ 369
ద్రుపదతనూజులన్ 344
ద్రోణకర్ణదివ్యాస్త్రములో 419
ద్రోణుఁడు సూతనందనుఁడు 233
ద్వైపాయనుండును శుకుండు 332
ధనువు తూణీరయుగళంబు 418
ధరణికినఁక నాయకుఁడు 297
ధరణీనాయక పాండు 338
ధర్మనందనుం దలమిగిలిన 286
ధర్మపుత్రాదులును సుయోధ్యా 389
ధర్మసంగరమున ధర్మజుచే 293
ధిక్కారంబులు చరణన 265
ధృష్టద్యుమ్నుం డెదుర్కొనిన 289
ధృతరాష్ట్రేండను ధరణీ 370

న

నకుల సహదేవులును 299
నకులుండొండొకచాప 278
నకులుఁడు రభసంబున 277
నకులుని చాపదండము 256
నచ్చినకర్ణు విక్రమమునం 228
ననుఁబదునొకఁడక్షౌహిణు 430
ననుభీష్మ గురునిసూత 414
నరవరయొక్కచొక్కటి 354
నరవరుఁడేము సంగరంబు 331
నరుఁడు ప్రాణభయంబు 343
నరులు మృదు వితఁడనంగా 283
నలుకఁబడిన యడవి 370
నాకెదురై పినాకియు 394
నాగేంద్రధ్వమునకు 367
నాచే నీప్రాణంబులు 347
నాటినంగనలి యమ్మను 268
నాతేరికి నకులుఁడును 231
నిజరథము మీఁది హాలమును 407
నినుఁగాచికొనుము నీవు 235
నినుఁబట్టి పాండుపుత్రుల 240
నిమిషార్ధంబున త్రిలోక్య 421
నిరుత్తరుండై యున్నభవ 352
నిలిచిన సకలజనులు 390
నిలిపి పేర్చిన సమయంబున 260
నిశ్చయం బిట్టిద యగుటం 237
నీకుఁజూడ నెట్టివాఁడ 416
నీకూర్మి పేర్మిం జేసి 236
నీకెనవచ్చు రాజగమణిన్ 426
నీకొలంది గంటిమగ 343
నీతనయుండు సింహా 252
నీదెస నాదుచిత్తమున 291
నీనమ్మిన భూరిశ్రవు 228
నీమాటకు దుర్యోధను 426
నీయూగి నేను భూనాయకు 346
నీయెడఁ జంచలయయ్యెను 436
నీవిట చక్కనయి రమ్ము 395
నీవెట్లు నిశ్చయించి 243
నీసుతుఁడు సమరవిషయో 392
నెత్తుటఁ దోఁగియునిగిడి 253
నెరయుకినుకఁ బెన్వాడఁద 292
నెఱిమాలి వీరినీతఁడు 393

నేఁడు మిమ్మొందఱు 349
నేలఁగూలి మానువోలె 412
నేలనాలుగు సెజ్ఞలు 430
నొంచిమదించి ఖేచర 270

ప

పగవారి నాక్రోశయింపక 432
పటునారాచ చయంబు 300
పటురయమునసాళ్వికు 252
పడియునుగద విడువని 267
పతియిమ్మై సముదీర్ణ 302
పదంపడి యత్యంత 385
పనిచిన నెల్లవారు 245
పనిచెంగాని ధృతరాష్ట్ర 424
పనుపుమనిన హృష్టుండై 439
పయిపయి నెత లాపదలు 437
పరజయము నొంది కట్టుము 357
పరమతపమున నొక 384
పరిజన హీనత దీనత 348
పరిభవకారి యైనకుల 410
పరులచేతఁ గానిపని 411
పరుష పరాక్రమ స్ఫురణ 303
పలపలని మూఁకలోఁగాల్ 324
పలుకుల వెఱపించెద 394
పలువుర నొక్కఁడు నొక్కని 252
పవన సుతుండు విల్ నటికి 290
పసులని యార్చుచు మము 404
పాంచాల కుమారాదులు 314
పాంచాలి సేసిన తపంబు 404
పాండవబల మల్పంబై 298
పాండవులట్లు మజ్జనకు 433
పాండవు లట్లు మద్రపతి 279
పాండవుల సైన్యమును 320
పాండురాజసుతుఁడు 403
పాపకర్ములయిన పాండు 433
పులులు దలపడిన యుబ్బను 232
పూనుము చమూపతిత్వము 241
పెనఁకువయెడ్రతెవ్వక 309
పెనుగడఁత దొడ్డయత్తళ 319
పెనుపును నాకసంబవియు 251
పెనురొంపి లోపలను 260
పొచ్చెము లేని నెయ్యమున 241
పొడుతునెట్లు పాండు 237
పొదివిన నయ్యుధిష్ఠిరుండు 283
పొదివిన యవ్వీరు నారాచం 319
పొమ్ము పునర్దర్శన మయ్యెడు 428
పొరిఁబొరిమోము బాష్ప 223
పొలియించితి నేగుట్టుం 308
ప్రణతుండై రభసోదయా 291
ప్రణవమయ గరిష్ఠోపాయ 225
ప్రతిన తెఱపుట నృపులకు 407

బ

బంధు నాశకుండు పాపాత్ము 409
బకవిధ్వంసన మాచరించితి 355
బదరి పాచన నామ పరమ 380
బరవస మొప్ప నీవు 357
బరవస మొప్ప మద్రిపతి 283
బల భద్రుఁడు సనుచెంచిన 389
బలయుతముగ నడచిన 378
బలవిక్రమ ఘనులగు 234
బలికొడుకు బాణుఁడని 379
బాసటయై భీముఁడు 288

భ

భండనము సేయు నరు 289
భగ్నికరి నెక్కి చామర 295
భయముం జాయఁగఁ ద్రోచి 312
భరితవికసనాంతఃపద్మ 441
భీముఁ డాతని మెయి 270
భీముఁడు గురుతనయుడు 303
భీముని సుయోధనుని 401
భుజవీర్యంబున నచ్యుతా 241
భూపతి మించి యా ద్రుపద 313
భూమిమీఁద నిట్లు బోర 283
భూరిశ్రవుఁ డొక్కనితో 413
భృగుశాపంబునం ద్రాపించు 380

మ

మండల పరిచార మహితా 285
మందిరంబు పరివేళింపక 231
మధమడఁగి యొక్కరుండును 327
మదమున నిమ్మొయిం గదిసి 265
మద్రపతి ధర్మజుని విల్లు 285
మద్రవిభుఁడు ధర్మమారుత 288
మద్రవిభు వారి నిమ్మొయి 296
మనకుం గౌరవులకు 420
మన మొకళ్ళొకళ్ళకు 246
మన రాజును దేవులు 431
మనవారి కపుడు భీష్ముని 297
మన సేన విఱిగె నృప 302
మనుజులకు నిట్టి చందము 437
మమ్ము నపహసించిన వారిలో 322
మఱియు ధృష్టద్యుమ్నుండు 224
మఱియు ననేక ప్రకారం 307
మఱియు ననేకుల నేకులం 304
మఱియు నిర్ఘాతపాత 293
మఱియును 280
మఱియును 432
మఱియును మృతులైన 388
మఱియును శిక్షావిశేషం 397
మఱియు నొకందు వించె 431
మఱియు నొక్క తెఱంగు 353
మహిత కీర్తి పుష్పమాలిక 358
మాద్రీపుత్రునిచేతఁ గర్ణ 258
మాయలుగల్గు దుష్టులకు 340
మాఱు మానిసి లేకుండ 330
మీకెఱింగించి పోవచ్చితి 362
మీరలేర్పడ వడిఁగల 295
మీరేవురును బరివార 348
మీఱిన యుబ్బున మీఁదికి 247
మునిపతి కృష్ణద్వైపాయ 420
మునిశాపంబును బ్రతినయు 408
మును చనియెఁ బ్రభాసము 383
మును మము గొడ్డువోయి 405
మునుము బయలైన నవి 284
మును లోకము ధర్మపరుం 405
మును విదురుండు సెప్పె 230
మున్ను చెప్పిన వారుగా 227
మూఁడు నారాచముల 305
మూర్తి చతుష్టయంబు 375
మొనసి చనుదెంచు 303

య

యదుకుల దీపకుండగు 360

ర

రండిట యొక్క డొక్కడ 352
రథంబులు గజంబులు 303

రయంబున రథంబు 312
రాజులు భక్తిఁ గొల్వగ 237
రాజ్య భాగంబు దగ 225
రౌద్రోల్లాసము మూర్తి 398

ల

లావుగలిగి మొక్కలమ్మున 401
లీలఁ గట్టియతోడఁ గూలంగ 306
లెమ్మ కురునాథ కడఁగుము 335
లేలెమ్మ బిరుదవై 347

వ

వగవకుండుం డనియే 438
వడముడిఁ దలమిగిలి 317
వడసి యొక్కట నేతెంచు 365
వనితలకు విప్రులకుం 365
వలసిన యస్త్ర శస్త్ర 350
వాడితూపుల నకులుమై 258
వాని గద భారమునకు 255
వాయుతనయు ఋష్య 262
వాయునందనుఁడు గదా 430
వార లలిగి యొక్క యుమ్మడి 257
వారి నాలోకించి యుభయ 232
వారు వారణపురంబున 338
వాలి దుశ్శాసనుని తొమ్మ 356
వాలి యతండు బాహు 260
వాలి యెలుంగుసూపి 301
వింతకూరలు గుడుపున 350
విత్త వీరాగ్రహా వేశాది 397
విదురాదులు సెప్పఁగ 412
విధి ప్రతికూలుఁడై 405
వినయంబు లోడమోడ్పు 419
వినిఁకీడియపుడు మారుతి 402
విని వారలతనిఁ దోడ్కొని 364
వినుఁడు పస్పర్మమిందు 366
వినుఁడు మహానుభావు 438
విను జీవముతో నిన్నుం 358
విను దుర్యోధన దుశ్శాసనుల 229
విను పాణిగ్రహణము 385
విను మక్కమారుఁడు త్తమ 374
విను మయ్యేటులలో 254
విను మిరువది యేడమ్మల 269
వినుము గదారణమున 359
వినుము ధృతరాష్ట్ర నందను 316
వినుము నరేంద్రయవ్విధ 362
వినుము నరేంద్ర యేను 357
వినుము నరేంద్ర సైనికులు 296
వినుము నీకు గృష్ణునకును 349
వినుము శంఖ తీర్థమునకు 367
వినుము సత్యంబు వల్కెద 439
వినుమేను కల్లసారెలు 404
విను మోఘవ తీతీరంబున 429
విపుల విషాద తాపమున 427
విభవంబునుం ప్రతాప 237
విరథుండున చాపుడు 290
విరథుండున్ వినికృత్త 258
విరథుండై పొలివాని 264
విరథుండై యభిరామ 302
వీడు పాడుగాన విభ్రాంతి 422
వీని నేటికిఁ బట్టితి 328
వెరవున నంగముల్ 263
వెరవును లావుఁ జేవయును 284
వెరవును లావునుం గలిగి 239
వెరపును లావునుం గలుగు 232
వేగతాఁకు యైదువేల 306

వేఱొక చాపమెత్తి 271
వ్యూహాభావము సూచి 394

శ

శంకరుఁడు దితభాస్కర 377
శంకలేక కడఁగి 404
శకుని నందనుఁడును 304
శరగురుఁ డట్టియోధు 228
శరములఁ బొదివిన 303
శల్యుండు బలునారసము 287
శల్యు నెఱుంగుదు శౌర్య 242
శినిమనుమఁడు గవలను 273
శూరుఁడవంద్రునిన్ మడువు 341
శైనేయుఁ డడరి యుజ్జ్వల 272
శ్రీకరణ నిపుణపద 327
శ్రీగిరిజా సమవాయమహా 221
శ్రుతివాక్యార్థమయ 440
శ్వేతాశ్వ పాటవంబు 232

స

సంగ విదూరతా కవిత 324
సకలధరణికి నాథుఁడై 392
సత్యకర్ముని తల 318
సదనంబునకుం జని 245
సమదగజాధి రూఢుఁ డయి 299
సమయంబు నేక రాత్ర 385
సమరము నిష్కారణ 234
సమరము పాడి నీవెఱుఁగి 349
సమరము మిము బోంట్లకు 231
సమరము శమంత పంచక 432
సహదేవుండది శాత 322
సితనీలాటకవర్ణా 440
సుతుఁ డిల్లిన మద్రమహీ 283
సురధుఁ గూల్చి యతని 276
సురథుఁడు గురు సుతుపై 276
సురనదీసుతుచావును 248
సురలచ్చెరువును 398
సురలనైన గెలుతు 255
సురసరిదాత్మజుఁడును 230
సూత సుత యిట్లు పగతుర 334
సూతసుతుండుఁ జేయ 231
సేనయు నొక్కుమ్మడి 279
స్ఫురిత షడర్ధనేత్రుని 289

హ

హతశేషులైన పతాకా 332
హరి తలఁపు గూడ 410
హరియును గాదనండు 235
హరియును సాత్యకియు 361
హరి యెఱుఁగని చక్కటి 362
హరి వచనంబుల సత్యత 273
హరుఁడు దనకు వీర్య 373
హరుఁడును గంగయున్ 375
హర్షావేశలఘుచారితుం 405
హస్తతలమెత్తి నిలునిలు 259
హారణ్యకశిపు వృత్ర 340
హృషీకేశు నుద్దేశించి 291

—::—

సౌప్తిక పర్వము

-× ×-

పద్యము	పుట
అ	
అంతం పెద్ద కాలంబునకు	533
అంతఁ బ్బిమ ధరణీ	445
అందలి వారలెల్లను	444
అకషలుపాృదయాభివ్యక్త	587
అక్రమవృత్తి గీడుతెరువై	469
అఖిలదేవతామయాత్మ్మ	469
అగ్గురునందనుండుహరిణా	485
అచటి జనములు పగలింటి	477
అట్టి గర్భంబు నిలుపు	524
అట్టియెడ	482
అట్టియెడ	491
అట్టివి యద్దేవ దేవుని దివ్య	536
అట్లు గాంచి యక్కాంతచట్టు	526
అట్లు చని నిద్రావశంబైన	465
అట్లు విహరించి హతశేషులైన	489
అట్లైనం బశ్చాత్తాపంబునం	468
అడవి దరమిడి నఱుకంగ	504
అతఁడు బ్రహ్మ పాలికతి	582
అతఁడు మదీయ సఖ్య	461
అతడటు లే పునం జనగ	475
అతనికి సన్మానము సేయు	474
అతని మొగంబు మీద	474
అతి శోక కోపి ధ వేగ వ్యధిత	486
అతుల తపో మయంబయి	533
అతుల శరంబు లట్లు	467

పద్యము	పుట
అది యట్లుండె మన కిప్పు డిది	453
అది యూరని పెనుఁ జిచ్చె	510
అదియునుం గాక	451
అదియునుం గాక	461
అద్దేవియు నకులునిచేత	509
అధిక నిష్ఠమై బ్రహ్మ	515
అధిక బలము గెల్చి	507
అనఘుఁ డభిమన్యు తీజం	525
అన నప్పలుకులు వెడ వెడ	496
అన విని కృష్ణద్వైపాయను	523
అనవుడు	473
అనవుడుఁ గృపాచార్యుం	453
అనవుడు నవ్వీరుఁడు	519
అనవుడు నాతఁ డిట్టులను	465
అని కలిపికొని పలికి	499
అని చెప్పి	499
అని చెప్పిన వినుచు మున్ను	493
అనిచెప్పి మనోగతం	514
అనిచెప్పి వినుమట్లు	495
అని తన్నుఁ దాన నిందించు	498
అని తలంచి భూత కృత్యం బైన	470
అనినఁ గొండొక తెలివొందు	528
అనిన నమ్మహీ కాంతునకు	530
అనిన నమ్మాటలు మనః	500
అనిన యమ్మహీ పతి కతం	494
అనిన విని నగుచుఁ గుంభజ	525
అనిన విని యగ్గురు పుత్రు	512

అనిన విని యన్నర పతులు 481
అనిన విని యమ్మునిపతి 522
అనిన విని యశ్వత్థామ 479
అనిన విని యా జగత్కర్త 532
అనిన విని వారలు ధృష్ట 494
అనిన విని సవ్య సాచి 520
అనినా మారుగా నమస్కరించి 498
అని పలికి తనయ మానుషంబు 498
అని పలికి తమ్ము నతండు 453
అని పలికి పరమా దరణీయు 525
అని పలికి యశ్వత్థామ 445
అని పలుకుచుఁ బర 473
అని పలుమాట లాడి మీ మది 450
అని ప్రార్థించి 472
అని మెక్కు భంగుల వగచి 469
అని మఱీయును 459
అనిమిషసంఘ మెల్లను 534
అని యవ్వు డశ్వత్థామోద్దామ 510
అని యమ్మువ్వుర మొగంబులు 500
అని యిట్లు నిశ్చయించి 469
అని యిట్లు వారి నగ్గించి 476
అని యిట్లు శపియించి 526
అనిలసుతుండు శోకమును 513
అన్వగలం బొగిలి 507
అని వెండియు 448
అని వెండియు 457
అని హృదయంబునం 470
అనుచుఁ జయ్యన యస్త్ర 521
అనుచుఁ బెలుచు నొంప 479
అనుచు నరిగి 477
అనుటయు నమ్మునుజపతి 511
అనుటయు నమ్మానవ పతి 443
అను నీతి వాక్యంబులు 449
అప్పుడు 474
అప్పుడు ప్రదీప్త వదనులు 471
అమరులు భక్తింగ్రీతు 536
అమితబలంబు దర్పమును 496
అమ్మహాదేవుని దివ్య లీలలు 531
అమ్మహీకాంతుండు 453
అమృతంబు నింపు కర్ణ 499
అరదంబిమ్మెయి నెక్కి 480
అరదములుడిగ్గివగలం 526
అరవాయి గొనక బెట్టుగ 448
అరుగుదెంచి యంతంత 509
అర్జున యర్జున యిచి 519
అఱచినఁ బఱచిన 504
అలఁత గదిరి నోరెండగ 509
అలఘుతరాత్మ సారుఁ డగు 467
అలికిడి మేల్కొను నతని 482
అలిగిన పినాకి చందం 458
అలిగి యతండు నితాంతో 467
అలుక మనంబునం గదిరి 462
అలుక యెత్తిన వానికి 460
అస్త్రమస్త్రముకోశాంత 520

ఆ

ఆంగిరసకులజనిత 472
ఆకలకలమున యేల్మని 480
ఆకలన నట్లు సేసి 489
ఆత్మకోపంబు పుచ్చి 535
ఆదివ్యాస్త్రంబునందు 519
ఆ దివ్యాస్త్రంబు నీకిచ్చెద 514
ఆదేవుఁడు వారందఱు 535
ఆపదఁ బడి యొక్కఁడు 455
ఆయోధవరుఁ బారి కగ్గంబు 491
ఆలోన 535

ఆ సమయంబున 504
ఆ సమయంబున లింగము 533

ఇ

ఇట్లతని యగ్నిభాగంబున 466
ఇట్లులొదిగినఁ జావు 518
ఇట్లు తనకెలంకుల 476
ఇట్లు ద్రుపద పుత్రుల 482
ఇట్లు ద్రౌపదీ తనయ 487
ఇట్లు నకులసూనుండు 487
ఇట్లు నిశ్చయించి యెస 461
ఇట్లు పడి సాత్యకి 508
ఇట్లు ప్రసన్నుండై 535
ఇట్లు రాత్రియగుట 446
ఇట్లు సజ్యంబయిన చాపంబు 480
ఇట్లు నన్నద్ధంబైన 517
ఇట్లు సహదేవ పూర్వజుం 513
ఇట్లు సృజియించి 531
ఇల్లెదురనిల్చిన భక్త 473
ఇల్లెపఁగు బిముళకోలా 490
ఇత్తెఱంగునం పాండవా 529
ఇత్తెఱంగునఁ గృపాయత్త 536
ఇత్తెఱంగున వికృతా 487
ఇబ్భంగిఁ బీనుంగుపెంట 483
ఇమ్మెయి నారధికవరులు 445
ఇమ్మెయి నీవగు సత్కర్మమ్ము 473
ఇవ్విధంబున 528
ఇవ్విధంబునఁ జిత్ర 486
ఇవ్విధంబు గురుసుతు 476
ఇవ్విధంబునదొరలు 483
ఇవ్విధంబున ధర్మతనయ 486
ఇవ్విధంబున నతనిచేత 478
ఇవ్విధంబున నిద్రా 448
ఇవ్విధంబున యజ్ఞం 534
ఇవ్విధంబున వివిధ 492
ఇవ్విధమునఁ జేరి 472
ఇవ్విధమున సకల 468
ఇవ్వివాహంగమ ముపదేశ 448

ఈ

ఈచక్రంబు నీకధరియింప 516

ఉ

ఉద్యోగస్పురితుం 529
ఉరంబున మెడయును 478
ఉల్లికిమంటలోన నుల్లంబు 473
ఉల్లికియట వోవుటుడిగి 444

ఎ

ఎట్టివారలకైన 505
ఎత్తినప్పుడు విడియుచో 449
ఎవ్వరెంతఁ జేసిరేసియు 450

ఏ

ఏక నిశ్చయమున నిట 465
ఏనీయాపదఁ గడచిన 470
ఏనుమదస్త్రం బుడుపం 521
ఏనొక్కనిఁ బాండవ 524
ఏమటుపోక శౌరి 499
ఏయనొల్లకయమరుఅ 525

ఒ

ఒండు తలఁపులుడిగి 465

ఓ

ఓడిపోయి డప్పినూని 457
ఓరీధాతీర్గురురాధమ 518

క

కనకప్రస్వీతరతోన్నత్కర 512
కనిపాండవేయరాగ 523
కనిశోకంబాత్మలం దగ్గల 495
కరిహయ నరశవముల 457
కర్ణమనము పెద్దగాఁగొని 500
కలయంగ వీరు మేల్కని 485
కలిమికి నొప్పగాఁగ 510
కలుగు గురుసుతున 446
కవ్వడియున్ ముకుందు 461
కాలను గేలనుం జదివి 479
కాలాకారతఁ బేర్చి 482
కావున గోదండంబు 459
కుడువఁగ గట్ట బంధులకు 498
కురుపతికి జయము గోరెడు 494
కురువర నీమగంటిమియు 497
కూర్చి తొలుత గురు నందను 519
కృపుడున్ హార్దిక్యుఁడున్ 505
కృష్ణసన్మానంబును 474
కెలంకులు గలయం 518
కొండొక నేపునకు 505
కొన్నిటికంఠముల్ 447
కొన్నిటి పాదముల్ 483
కొన్ని యడుగులు వచ్చి 510
కౌరవ నాయక నీదుగదా 497
క్రోధము లోభమున్ భయము 452
క్షత్రిధర్మ మాత్మఁ గై కొని 511
క్షతజ శోణితమగు 466
క్షితిపతితనయులు 511

ఖ

ఖర నారాచ పరంపరా 481

గ

గురు తనయుఁ డగుట 527
గురుదెసనంత నాతురత 460
గురుని చావు తెఱగు 494
గురుపుత్ర శస్త్ర నిహతిం 478
గురుసుతుడు క్రోధ 488
గెలుపు నూఱట నొదవు 457
గోవు బ్రాహ్మణు బాలకుని వృద్ధు 463

చ

చంపెఁ గురువిభు నాకు 521
చతురంగచ్ఛేద కేళీ 486
చప్పరంబు వెడలి 480
చరణయుగళ కాంతి 501
చూడామణిగోలుపోవుటం 528
చేయినరుఁడు దునుమ 464

జ

జగ మెఱుఁగఁగ దుశ్శీలుం 453
జతుగృహ దాహావసర 512
జనకుఁడు లేమి కింగడు 507
జనపతి పంపఁ గేశవుడు 527
జలధుల్ ఘూర్ణిల్లె 520

త

తక్కును గల పాంచాలుర 530
తగునని మరణాదులకై 455

ధర్మాత్ముండగు నారదుం 420
ధృష్టద్యుమ్నుని నిట్లతి 479
ధృష్టద్యుమ్నుని ముట్టి 458

న

నరవరమనవీడు 503
నాపలుకు వట్టియాగ్రహ 463
నామనమారదీనిఁగని 528
నిద్రాసక్తునిఁగొంత 483
నినుఁగూడన్ వీఁడె 486
నీచెప్పినది యెల్లనిజము 463
నీతినొఅంగి కార్యముల 452
నీవునునీమోఘవరులు 500
నేలపయింబడందిగిచి 478
న్యాయముచప్పకుండగ 498

ప

పక్షపాతమున నీవిట్లు 525
పగతునిపని సక్కనయ్యెన్ 527
పటువేగంబునముట్టి 475
పరమజ్ఞేయ స్వభావా 501
పరిణామగమ్యనిగమా 501
పరిభవజాత రోషమున 522
పఱిచినదానికిఁ బగ 458
పలువురుగూడి కౌరవ 464
పలువురుమహాస్త్ర 520
పాండవశిబిరము 475
పాండవులం బరిమార్పు 448
పాండవులం జాంచాలుర 458
పాండుతనయులు నాచే 493
పాండునందనులకు 523
పాండు నరేంద్రనందను 448
తగుపని కుద్యోగించుచు 451
తత్పరిదేశంబు నవ్వీటి 505
తదనంతరంబ యుత్త 481
తస యరదము మోదం 472
తనువు పులక ల పోర్పువుగా 474
తపమును బ్రహ్మచర్య 521
తలలన్ హస్తమ్ములం 489
తానును గాంధారియు 453
తావెసఁ బోవు నప్డు బల 495
తుండంబుల్ నుగ్గునుగ్గై 489
తెరయును మేలు కట్లు 477
తెఱగెట్టిదియోనామది 472
తెలిపినఁ గనువిచ్చి తన్నుం 477
తెల్లమిగాఁగ నేనుళివ 531
తెల్లముగ నీదుచిత్తంబు 474
తోడంగి యనుష్ఠాన 533
తొడలువిఱిగి నేలఁబడి 464
త్రాహితి దుస్సనేను రుధిరం 527

ద

దనుజ|వాతంబు కాంతా 492
దివిజ దానవ గంధర్వాది 515
దురమునఁ బెంపుఁజేవ 496
దుష్పథంబులఁ జొరనీక 462
దేవావైశంపాయనుండు 443
దేవావైశంపాయనుఁడు 503

ధ

ధరణినెఱిదవ్వ నొఱగిన 491
ధరణీచక్రము దిద్దరం 534
ధర్మముదప్పకనయగతి 452
ధర్మముమాని యూరులు 497

పాండున్నపాల నందను 494
పినుగైయున్న పాంచాల 486
పుణ్యలోకమునకు 498
పుత్రులకు బాంధవు 509
పురపురఁబొక్కియా 496
పూనితినిష్ట మెయిన్నెను 477
పెనుమంచునఁ జెలు 509
పేర్చియప్పర మేళ్వరు 471
ప్రద్యోతితానేకరత్న 517
ప్రారంభములకెల్ల 451

బ

బలమున శౌర్యసంపద 529
బాణజ్వాలానితాంత 506
బ్రహ్మశిరోనామకంబగు 521
బ్రాహ్మణుఁడవయ్యు 526

భ

భావంబేక ముఖంబు 469
భీకరవిష్ణు రూపములు 488
భీమసేను నుద్దేశించి 528
భూతంబుల సృజియిం 532
భూతంబుల సృజియిం 532
భూత సంచయసృష్టి 531
భూరమణగాఢ నిద్రం 510
భ్రుకుటిక వికటఫాల 518

మ

మందగతిం బవేళించి 477
మతి నెప్పుడుఁ దాధర్మ 462
మతిమంతులైన వారికి 462
ముదమునఁ దేలియే 457
మనమందఱమును 453
మనము వినగరాజు 461
మనస్వినవైన నీకు 511
మనుజులపై బ్రహ్మశిరం 514
మఱియు నతండు 433
మఱియును 475
మఱియును 504
మహిత శాస్త్రకవిత 468
మడుగురుగములు 446
మీరును దెంపు సొంపెసగ 476
మీరెఱుంగనిది లేదు 455
మున్నిట్టి తెఱఁగు శోకం 507
మేటివిల్లును దివ్యాస్త్ర 456
మేనభసితమఱఁది 518
మొగదప్పితి మిరణమున 449

ర

రక్కసుఁడో మానిసియో 481
రక్తసంసిక్తమైన 495
రథంబులు డిగ్గియంబు 445
రాజుఁ గూల్చి జయము 465

ల

లావును వెరవును 450
లేదింకంబగయని 456

వ

వచ్చి యవ్వలిటపంబు 447
వనజాతుఁడు ద్రౌణికి 524
వరదివ్యాస్త్ర విదుండు 459

వాఁడు మొదలుగా 456
వాని వెలార్పవలయు 464
వాయుసుతుఁ బనిచి 511
వారల కడ పిదురుండు 454
వారల నేర్పడ నాలోకించి 435
వారి నెట్లు నిదింపవు 464
వారి ముఖమండలము 445
వారు చేసిన విధంబు 465
వితతజ్ఞానాదమాశా 487
విను కృతవర్మ దివ్య 459
విను మగస్త్యుఁడు మాతండ్రి 514
విను మాభూతం బిట్టిది 466
వినుము కురుకీ తీశు 452
వినుము గురుద్రోహికి 479
వినుము ధృతరాష్ట్ర 527
వినుము సకలపృథివి 513
విలసితంబగు నమ్మణి 528
వివశతథీతిఁ బొంది 478
వీడెల్లందల్లడిల్లన్ 504
వీరి పెనుఁబ్రాపువడసి 489
వెండియు 511
వెరవిట్టి తెఱఁగిది 454
వెర పావంతయు లేక 472

శ

శరదంభ్రాభీషణంబై 506
శరములఁ దోమరంబు 487
శాతాస్త్రస్ఫారవీచి 506
శివుఁడు ప్రసన్నుఁడైన 530

స

సంజయ కురురాజు 444
సంజయుని చేత గురు 443
సకలజగత్ప్రసిద్ధమగు 516
సకల పాంచాలురు 493
సమయించి మటి 462
సమయింతుఁ బొదివి 461
సమర ప్రకారం బంతయు 476
సరభసంబుగఁ దోమర 467
సలిపివారొక్కవటవిటపి 445
సలిల సమీపదేశ 517
సాయం ప్రాతార్హుత 536
సారాచార నిరూఢు 460
సీరియ నారతంబు 497
సురనికరానందకరా 537
సురలాక్రితువునం 535
సురలోక మహాధ్వర 533
స్థాణు నుగ్రుని శివు 470
స్ఫురదశ్వత్థామ 508

హ

హరుఁ బరమేశ్వరేశ్వరు 530
హృదయమునం 467

శ్రీ పర్వము

-—: o :—-

పద్యము	పుట
అ	
అంగంబు కోమల మంతరంగంబు	601
అంగడంబులుఁ గంకణంబులు	620
అం దొకండును రణావని	564
అంధులకు నూఁతకోలగా	578
అక టకట యుత్తరుఁడు	605
అగ్గాంధార రాజనందన	587
అచ్చోటు లంటిచూచుచు	580
అచ్యుత వీడెఁ మహా భీల	598
అట్టల కడ ను త్తమాంగ	591
అట్టి యెడఁ బురంబున	562
అట్టి యెడ	549
అట్లు జనియించి మనుజుండు	547
అడల నేటికి నీచేత	570
అతఁడు మాకు నన్నయని	630
అతని నందనుఁడు సుకేతు	621
అతి దుర్గ మగు నరణ్య	549
అదియునుం గాక	555
అదియునుం గాక	571
అదియునుం గాక విను	577
అది యెట్లుంకేని గర్భాధాన	547
అధిక పంక పతిత మై	610
అనయము లోలత మై	562
అనవుడు ననిలపుత్రుం	577
అనవుడు నిట్లను నన్నర	561

పద్యము	పుట
అని ఘోరంబుగ బలికిన	624
అని చూపి యిట్లనియె	621
అని చెప్పిన నవ్విభుండు	228
అని చెప్పి యుంటి నా చెప్పిన	293
అని చెప్పెనప్పుడు	271
అని చెవి సూడినట్లు పలికిన	625
అని తదీయ జన్మ	628
అని దుర్యోధన వల్లభ	292
అనిన దదనంతరంబ	268
అనిన పలుకులు విని	624
అనిన భీముండు భీతి	272
అనిన విని నాధవంతులు	626
అనిన విని సర్వలోక నమ	556
అని వీకొడుకునకుం జెప్పి	577
అని వనుపుచున్న యదియ	616
అని పలికి ధర్మ నందను	578
అని పలికి పశ్చాత్తాప	622
అని పలుకుటయు ధర్మ	626
అని పలుకుదు రిట్లు	568
అని పలుకు నపుడు దుర్యో	592
అని మఱియుం బలుదెఱంగులం	607
అని మఱియు	552
అని మఱియు	602
అని మఱియు ననేక	592
అని మొన నెవ్వరికిని	601

అని యనేక భంగులం 596
అని యనేక భంగుల 544
అని యిట్లు విలాపంబు 617
అని యెన్నిభంగులను 599
అనిల జార్జునుల మార్కొన 629
అని విలాపంబు నేసి 630
అని వెండియు 593
అని వెండియు 596
అనుచున్నది యిట్లు పలవింప 605
అనుటయు 552
అనుటయు నమ్మహాత్ముం 561
అనుటయు నమ్మహాత్ముం 573
అనుటయు 578
అన్నదమ్ములమైయుండి 576
అన్యజనముల శోణిత 578
అప్పుడాభీషణారణ్యం 549
అప్పుడు కురువీరాగారం 563
అమ్మహీవిభుండు 610
అమ్ములును విండ్లు 586
అరయ జీవలోక మధ్యీవ 555
అరయనిది పెద్దయని 602
అరయ వచ్చినఁ దనమేను 546
అరివి మర్దియితనికై 593
అరుల నెల్లనుగెల్చి 604
అర్జున భీష్మచాపాచార్య 589
అర్జునుఁడు వెట్టెను తని 612
అర్జునుఁడొకరుఁడు దక్కును 629
అల్లవారె యవంతీశుల 621
అవయవములు రూపఱగ 591

ఆ

ఆచార్యసుతుఁడుఁ గృపా 563
ఆచావు సావఁదగు 577
ఆపగ్గంబులు శీలం 552
ఆరంగూరిన శోకము 561
ఆరెండు పనులకై యట్లు 578
ఆర్యులు దటితోఁ దగియెడు 543
ఆలమునకు వెడలు 616
ఆసభ నమ్మెయినీరు 593
ఆసభలోని కట్లు 577
ఆసమయంబున నప్పాండు 580
ఆహవంబున యందు 593

ఇ

ఇంక నేమి సేయువాఁడ 554
ఇందఱఁ జంపితినని 568
ఇక్కురువరునాంద్రురలో 616
ఇట్టవునె మాద్రితోవం 610
ఇట్టివి యెల్లనుగను 591
ఇట్లన నేల యంచేని 592
ఇట్లనియెవంగాక నాచేతఁ 582
ఇట్లాధృతరాష్ట్రిమహిషి 579
ఇట్లున్నయతనికి 550
ఇట్లుపలికిన యచ్యుతుం 624
ఇట్లుమాత్స్యపాంచాల 567
ఇట్లు మూర్ఛిల్లికొండొక 592
ఇట్లుమేదినిం బడి 581
ఇతనిచుట్టును గలకల 606
ఇతని చుట్టునున్న యెల 619
ఇత్తెఱంగున దశసహస్ర 570
ఇది యంతయు నీచే 591
ఇది యిటులగుటల్లెఱిగి 582
ఇవ్విధంబున నాలింగనంబు 568

ఇది శ్రీ మదుభయ కవిమిత్ర 583
ఇది శ్రీ మదుభయ కవిమిత్ర 631

ఈ

ఈతడు రణంబున నెత్తి 592
ఈరమణీ రత్నంబు 606
ఈరాజు భీమసేను 594
ఈలోకము నిస్సారం 546
ఈసుమధ్యనుయిమ్మహేశ్వరు 596

ఉ

ఉత్తర యిక్కుమారోత్తము 603
ఉల్లంబప్రియమొంద 563

ఎ

ఎట్లనిన 557
ఎఱుకలు విఱిగిన 541
ఎవ్వరాత్మదేహములు 625

ఏ

ఏడ్వనందఱుపై జేతు లిడుచు 580
ఏనసూయాగ్రస్తగాను 575
ఏనిది యంతయు నెఱుగుదు 559
ఏను దుర్యోధనునితో 599
ఏను నతనికి జెప్పితిం 559
ఏము నీ పుత్రుచే నెన్ని యేనీ 571

ఒ

ఒకయింటనుండి వేఱొక 546
ఒక్కరుని నీవు సంపక 578
ఒరునితోడఁ బోర హరి 617
ఒరుల యున్నతి సయిరింప 557

ఓ

ఓరాజ కల్పతరోపమ 615

క

కనక పుంఖ శరావృత 602
కనక బహు రత్నమయ 594
కరములుం జరణంబులున్ 600
కర్ణు దొలుచూలుగా 629
కలసి శుక శోణితములు 547
కాకులును గ్రద్దలును 607
కావునం గురు కుమారుల 565
కావున 570
కావున నీదెస నాతనికిన్ 560
కావున నేతత్స్వరూపం 551
కావున వారికి వగవం 545
కావున సంసారంబు 543
కుంతీ ప్రముఖంబైన కురు 561
కుత్తుకుల బంటియగు 587
కురుక్షోణీ నాథుండు 610
కురురాజు మొదలైన 622
కురువంశ మెడలవచ్చిన 612
కూరు మొనపెట్టి నట్టులు 590
కూలియుఁ గాంతి యిగుర్వగ 589
కృపి మున్నుగ శిష్యులు 614
కృపుని తోఁబుట్టువు కృపి 614
కొండొక వగపున కేనియు 562
కొడుకుచావుకంటె 595
కోఱుతనుఱుకుగాని 543
కోపంబుత్కటమై యారూప 569
కోసలనాథుండు భాసుర 619
కౌరవ నృపతి తనూజ 597

కౌరవ సేనా వీరులు 578
కూ్రరాత్ముఁడు నీచుఁడు 599

గ

గరుపాఱగ మేను పగ్రికంప 549
గురుని మున్నిడుకొని 613
గురుని శరంబులు దాఁకిన 604
గొడుగుల పటీయలు 585

చ

చంద నార్ద్రకుట్టిమముల 597
చనఁగ నాతఁడు సాత్యకి 567
చరణంబులు దొట్రిల్లం 580
చింతాపరత్వంబున 545
చింతాభరంబున నూరక 540
చూచితే భగదత్తు 611
చూడ మమ్ముద్ది యసుతు 595
చూడము ధృతరాష్ట్రు 588
చెలులైనఁ జూడబయ్యెన 562
చెలిని సొగియించు వీణా 589
చేతులు నడుదల సేర్చు 561

జ

జగదీశ వేవముల్ 571
జననియుఁ దండ్రియు 593
జననియు భార్యయు 596
జనులెల్లను రాధేయుం 628
జీవరేమేటికి రాజ్యమేటికి 579
జున్ను డెప్పరంపుఁ జోకైన 543
జూవమునప్పుడు సర్వ 593

డ

డెందము తిర్యగ్యోనుల 559

త

తగుఁబగ దీర్చుటయిమ్మ 560
తత్కాలో ద్దీపితంబైన 572
తనమేలుఁగోరుఁదామదిఁ 576
తనయ శోకాతురుండవై 570
తనయుఁ గాచువనికి 609
తనయు లందఱుఁ బొలియుట 566
తనలేనిచోటఁ బలువురు 604
తన సుతుండును సైన్యంబు 539
తనుజ శోకార్తయైన 564
తపస్వాధ్యాయాది 582
తప్పు సైంధవుపైఁబెట్టఁ 609
తమ తమ తప్పులఁ 558
తమ్ముఁడు శకునియుఁగర్ణుఁడు 558
తలుచుగ శస్త్రాస్త్రంబులు 626
తలపోసి చూడంగ ధర్మ 575
తలయుఁ గాళులుఁ దమ 621
తానచట్టుఁ దగిల్చియగ్ని 543
తీవ్రబాణజాల దీప్తులు 612
తెలిసితి నీమాటల 573
తేరు శరీరము దానికి 552
తొల్లి సృంజయుండు పుత్ర 542
తోడఁబుట్టువు విధవయై 609
త్వంతాహంత నిరసన 631
త్వరితరథాశ్వమారుత 620

ద

దానంజేసి యిట్లు సకల 558
దానాద్యుత్తమకర్మ విధానం 564
దెసలుగలయంగఁ జూచుచు 549
దేవకృతంబులు ధీరుల 556
దేవతలకుం గృత్యం 556
దేవలోకంబున 605
దేవవ్రతుండు గీర్వాణా 613
దేవా జనమేజయ జగతీ 539
దేవా వైశంపాయనుండు
దేవుడుగాకితఁడు నరుఁడు 612
దైవంబు దుఃఖాజనత్వం 542
దైవంబు దుర్యోధనాదులగు 622
దైవకృతము నాపంపు 560
ద్యూతమున గెల్పునెపమున 572
ద్రుపదతనయుఁడట్టె 614
ద్రుపదన్యపాలుని 620
ద్రోణబాణపరిపీడిత 619
ద్రోణుఁడు దలరందలపడి 621

ధ

ధనమంతయుం బోలియ 554
ధరణింగల రాజులకుం 570
ధరణిగణ ఘోటకము 595
ధరణినాథ వినుము 550
ధరణినాయకి యట్లు 540
ధరియించెదఁ ప్రాణము 560
ధర్మంబు పరిగ్రహించి 574
ధర్మవేధిత్వ మిధరణీ 567
ధృతరాష్ట్ర పాండుభూపతుల 623
ధృతరాష్ట్రుం డిట్టివాఁడు 569

న

నక్కతోడేలు వీని 601
నరవర యేర్పడ వినుఁ 552
నాఁటిమాట లుల్లంబున 599
నాఁటిరాత్రి యరులు 608
నాకీడు దలఁప నేరక 542
నిను నేనిట్టూరార్చెద 581
నిజభూషణాతపత్ర 597
నీకు నితరులట్ల శోకింప 540
నీపలుకెల్ల నిక్కము 572
నీమూర్తియందు ప్రాణము 664
నీయవినీతియుం గొడుకుల 572
నీయుల్లంబొక నియతం 273
నీవుఁ గొడుకుఁ బలుకు 544
నీవు ధర్మభంగి నెఱుఁగ 554
నీవు పుత్రులఁ జంపించిన 579
నీవెఱుంగక యుండఁగా 555
నుఱుమైన కాల్బలంబులు 585

ప

పంచాననంబు చేతం 620
పండితుల నవి గలంపం 546
పగవారి మొనలను 613
పడియుండి తలదోర్చి 541
పదునెనిమిది యక్షౌహిణులు 540
పదునొకఁ డక్షౌహిణు 594
పరశురాముని శాపంబు 607
పల్కితప్పమినెఱపంగ 603
పాండవశిబిరంబున 565
పాండవుల వలని 558
పాండవులును బాంచాలురు 604
పాండవేయాగ్రజుపై 573

పాండిత్యసంపన్నుండ 545
పాండుపుత్రుల భుజా 603
పాడిమాలి తన్ను బలువురు 603
పిఱుఁదం గురుధరణీ 606
పుత్రియిట్లగు నమ్మ శోకము 581
పులుఁగులును మెకంబులునుం 611
పూని పాతివ్రత్య పుణ్య 623
పెద్దయుఁగాలము వార్ధల 580
పెరుగఁ గనిజాంగములు 569
పెరుఁగుట ప్రసగ్గఁగరుచులం 544
పోరనొడలస్త్ర పరిపూత 564
ప్రభువులంతనంత 589
ప్రాణంబులు విడిచియును 590
ప్రియవస్తు వెడలుటయు 545
ప్రేవులు గండలుపెటికి 587

బ

బలదర్పధైర్య శౌర్యా 597
బలమున నీతో దొరయఁగ 570
బలశౌర్యములఁ దన 611
బాలత్వంబున నవివే 548
బాలలుఁ దరుణులు 597
బిరుదులనైనను బిటికి 544
బోరగిలఁ బడ్డవాఁడు 610

భ

భద్రచారిత్ర సుభద్రను 603
భరిత నియమచేతః 631
భవదీయ సూనులరి 564
భానుపుత్రుని చావుబంధుల 630
భీమార్జునుల రణ 572
భీముఁడను మాటవిని 569

భూతము లనిత్యములు 554
భూవర కురువంశపుంగవుం 627

మ

మనమునఁ గృపపుట్టి 551
మనసెటిఁగి హృషీకేశుఁడు 569
మరుత్తనూజుం బోరిమాన్పఁ 570
మటియుం గొందఱు 568
మానవనాథులనేకులు 621
మానినీజనంబు సేరి 619
మానుషజన్మము మాన్య 553
మారుతనందను నుగ్రపు 601
మీకు నగ్రజుండు నాకు 628
మీరలు బ్రహ్మసభను 556
మునీంద్ర నిర్భాగ్యత ముట్టి 554
మునుశోకానల తాపంబున 560
మున్నకాదె యాదవులకు 624
మున్నెన్నఁడు నెవ్వరికిం 561
మెలుపారఁగాఁ బట్టిమొల 617
మేనఁబ్రాణము వాసిన 607
మేనల్లుఁడగు నకులానుజు 617

య

యదువంశ జాతులకు 624
యమని యదీనం బిడి 553
యౌవనంబును రూపంబు 545
యౌవనమున విషయ 548

ర

రావుతుల తుండములు 586
రుచిరాంగదుస్త్ర 618

వ

వగచిన బోయిన కార్యము 543
వదనమున విన్నఁదనముం 567
వనట యనియెడు 560
ఎనితలు మేలపు మెయి 590
వల్లభులును గోడండ్రు 620
వాఁడిమగఁడు నిదర్శిపోవు 607
వానిం జంపనుగానం 557
వానిఁ దమ యిచ్చనెంచుం 552
వారలస్త్రహతాంగులై 618
వింటె యవ్వనితవిలాపం. 603
విజయు ప్రతిజ్ఞకు 609
విడుతురె శూరులు 575
విదురుఁడుఁ దండ్రియు 594
వినీతుండవై ధర్మవేదివ్వ 559
వినునే నిట్టూరార్చెద 581
వినుమది సాత్యకి చచ్చట 616
వినుమవ్వీరోత్తముండు 606
వినుమిటులేటికిం జనిన 574
వినుము కౌరవకోటికిం 628
వినుము గాంధారి సీతనయుం 625
వినుము దీవనకుం జారక 593
వినుము ధృతరాష్ట్రుఁడును 557
వినుము నారదుండు దిని 559
వినుము మరుత్తనూభవుఁ 565
విను మొకనినేల భవదను 571
విపుల వక్షము మీఁద 592
విపులహార్న్యతలంబులు 562
విపులార్తిఁ గూరి మనుజా 540
వివిధమహాస్త్రంబుబు 613
వీఁడె వికర్ణుండు వాఁడి 600
వీణా నాద ప్రతిమ నిగమా 631
వీరశయనమున గంగకు 612
వీరేవు రొంటి చీరలుఁ 616
వృద్ధుఁడైన తఱిన్ బలంబు 548
వెఱలు నెడగాఢ పీడం 547
వైరినిఁ జంపుదురు 577

శ

శరవణమునందుఁ బొలుపుం 612
శాంతనవుండు నాచార్యుం 622
శూరసేనుఁడు భీమసేన 601
శ్రీమత్కీర్తిమదత్యభి 585
శ్రీరవ్యోవ్యం బారగ 594
శ్రీసాంగత్య విధాయి 529
శ్రుతులును శాస్త్రచుంబు 542

స

సతతంబును శిష్యులు 614
సంధిఁ గృష్ణుండు సను 541
సకల రథములను నఖల 565
సదసదనభిజ్ఞా 582
సమరంబు సేసితి మట్లగుట 565
సమరమున నెత్తెఱంగున 626
సాత్యవ తేయాది వహా 582
సార చందన హార్య 590
సూ లను వందిజను 590
సెల్లుఁడు యమతనయు 610
సోదర సముదయ సహితం 557
సోమదత్తసుతుని 615
సోమదత్తుండు పుత్ర 615

హ

హరిచేత రక్షితయైన 599
హాపుత్రివర్గమిటు 541
హారరుచులున్ హ్యాయ 588
హిత ముపదేశించితి 552
హిత మొనరించెద 618
హృదయమున వగలేని 609

КАВВІОТВІ8Г

మనము ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	KABB107B185
పుస్తకం పేరు	ఆంధ్ర మహాభారతము పంశోత ముద్రణము 06
తారీఖు	04 June 2024
ముందు అట్ట	YES
వెనుక అట్ట	YES
మొత్తం పేజీలు	771
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	1,96,62,396,442, NO
లేవి పేజీలు	
తయారు చేసినది	SWAPNA
పేజీలు విడదీసినది	SWAPNA
స్కాన్ చేసినది	Swapna
పరీక్ష చేసినది	bhanu sree
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good

502, 538, 584, 632,
652, 674, 682 ,bci